

Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən  
Yesəw Kəristəw

The Bible in Bana

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at [dbs.org/bibles](https://dbs.org/bibles).

Matiye.....	4
Markə .....	50
Ləwka .....	77
Zhaŋ.....	125
Sləni ka kwal Yesəw .....	157
Rəm.....	199
1 Kwərintə.....	220
2 Kwərintə.....	239
Galatə .....	253
Efesə .....	261
Filipə .....	268
Kwələsə .....	274
1 Tesalənikə .....	279
2 Tesalənikə .....	284
1 Timəte .....	287
2 Timəte .....	293
Titə .....	298
Fələmən .....	301
Ebərə .....	303
Zhakə.....	318
1 Piyer.....	324
2 Piyer.....	330
1 Zhaŋ .....	334
2 Zhaŋ .....	340
3 Zhaŋ .....	341
Zhəwdə.....	342
Shi nashi Zhaŋ.....	344

# Matiye

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma Matiye tsa tsasliti zliya nay, ntsa ta səda Yesəw na. Ghala vəghwə tsa niy nza Matiye mbə ghəra sləni mbə ciki birəw dəwan niy harvə Yesəw, ta nəw ghəci (nza ghwəy nighə mbə vəh 9:9). Ma ləy hwəm shi va kiy, war njasa səmə vici niy dza kar Yesəw ghəshi lə Matiye. Tsahwəti slən tsa Matiye dibay, Levi na (nza ghwəy nighə mbə Markə 2:14).

Ma kə mbəzliy niy, kaa ka Zhəwifə tsasliti Matiye zliya Yəwən kwəma wəzə na va, kə ghəshiy ni. Ava va tsəgha ka naa gəzə kwəmaa niy gəzəkə məndi mbə zliya kwa tarja jakəva tsa Hyala lə mbəzli. Sa gəzə na kwəma vay, ta mbə ka Zhəwifə sənay, kwəmaa gəzəkəvata na sa fə Yesəw vaa dzəghwa, kə ghəshi, mba'a ghəshi sənay, Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 4:1-11 Kwəmaa dzəkən ya Yesəw, lə dzəkən Zhanj tsa mənə batem kaa mbəzli, mba'a dzəkən hərə tsa dzəghəhwə ndə jaka tsa Hyala hərə Yesəw.

Vəh 4:12 pa' tə vəh 18:1-35 Sləni ghərahwə Yesəw tə hidi ka Galile ghəngən ghəngən. Mbəbay, ta kəsata kwəma dza ghwəmməə dzəkən kwəmaa niy bənəhwə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci mə kəlanj (vəh 5-7). Dibay ta kəsashi firhi bələhwə Yesəw dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli dza ghwəmmə mbəba (vəh 13). Mba'a kwəma gəzanshi na kaa mbəzli ta səda ciy dzəkən nżəy tsa shi kwa jipə shi (vəh 18).

Vəh 19 pa' tə vəh 20 Njasa kafəy Yesəw tə hidi ka Galile ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 21 pa' tə vəh 25 Tsəhə tsa Yesəw mbə Zherəwzalem, mba'a kwa kəni bəni kwəma ci kaa mbəzli.

Vəh 26 pa' tə vəh 28 Njasa basanakən məndi ngwəvə kaa Yesəw, lə mətə ci, mba'a zhakati tsa ci mbə mətə, lə kwa kəni kwəma gəzə na kaa mbəzli ta səda ci.

### Hwəlfə jijihiy Yesəw pa' ti də'wə ghən tsa ci

(Lk 3:23-38)

**1** †Avanay njasa nza hwəlfə jijihiy Yesəw \*Kəristəw, ntsaa səvəri mbə kar \*Davitə ghəshi lə \*Abərahāham.

<sup>2</sup> †Tə kwatanj, baw Abərahāham yakə \*Izakə, mba'a Izakə yakə \*Zhakwəpə, mba'a Zhakwəpə yayakə kar Zhəwda, ghəshi lə nihwəti ngwarməhiy gwa'a.

<sup>3</sup> †Mba'a Zhəwda yakə kar Peresə lə Zara. Tamar na mbəghəshi kar Peresə lə Zara. Mba'a Peresə yakə Esəram, baw Esəram yakə Ram, <sup>4</sup> baw Ram yakə Aminadabə, mba'a Aminadabə yakə Nashən, mba'a Nashən yakə Salmən. <sup>5</sup> †Dzəghwa Salmən baw yakə Bəwazə. \*Rahabə na mbəghəy Bəwazə tsa va. Dzəghwa Bəwazə baw yakə 'Wəbetə. Mbəghəy 'Wəbetə na Rətə. Mba'a 'Wəbetə yakə \*Zhese, <sup>6</sup> †mba'a Zhese yakə mazə \*Davitə ki.

Dzəghwa baw mazə Davitə yakə \*Saləmanjw. Mbəghəy Saləmanjw na mali 'Wəri va niy nza ki.

† 1:1 Rm 1:3-4; 2Tim 2:8; Mt 20:30-31 †† 1:2 Ghava 21:2-3; 25:26; 29:32-30:24 ‡ 1:3 Ghava 38:29-30; Rətə 4:18-22 †† Rahabə: Zhə 2:1-24; kar Rətə lə Bəwazə: Rətə 1:4 †† mbəghəy Saləmanjw: 2Sam 11-12

<sup>7</sup> ††Mba'a Saləmanjw yakə Rəbəwam, baw Rəbəwam yakə Abiya, baw Abiya yakə Asafə, <sup>8</sup> ††baw Asafə yakə Zhəzafatə, baw Zhəzafatə yakə Zhəwram, baw Zhəwram yakə 'Waziyasə, <sup>9</sup> †baw 'Waziyasə yakə Yətam, baw Yətam yakə Ahazə, baw Ahazə yakə Ezhekiasə. <sup>10</sup> ††Mba'a Ezhekiasə yakə Manase, mba'a Manase yakə Amanjw, baw Amanjw yakə Zhəshiyasə, <sup>11</sup> ††baw Zhəshiyasə yakə Yekwəniya, ghəshi lə nihwəti ngwarməhiy, ge'i ghala pətsaa niy kəəsəhwəshi mbəzli ka \*Babilanjw dzətə hidi shi.

<sup>12</sup> Ma ləy hwəm sa kəəsəhwə məndi mbəzli ka \*Izərayel dzətə hidi ka Babilanjw ki na, dzəghwa Yekwəniya mba'a yakə Salatiyel, baw Salatiyel yakə Zərəbabel, <sup>13</sup> baw Zərəbabel yakə Abiyədə, baw Abiyədə yakə Eliyakim, baw Eliyakim yakə Azər, <sup>14</sup> baw Azər yakə Sadəse, baw Sadəse yakə Ahim, mba'a Ahim yakə Eliyədə, <sup>15</sup> baw Eliyədə yakə Eli'azar, mba'a Eli'azar yakə Matan, baw Matan yakə Zhakwəpə, <sup>16</sup> ††Dzəghwa ki baw Zhakwəpə yakə \*Zhezhefə, ntsaa mətə Marəy, mbəghəy Yesəw tsa har məndi vaa \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala ki.

††† 1:7 2NəMezh 11:31-13:23 ††† 1:8 2NəMezh 13:23-21:20; 26:1 § 1:9 1NəMezh 26:1-28:27 §† 1:10 2NəMezh 29:1-33:25 §†† 1:11 2NəMezh 34:1-36:21 §† 1:16 Lk 1:27

<sup>17</sup> Ma mbæzli yakə mändi va kwətiŋ kwətiŋ, ka 'wava tə Abərahā pa' tə Davitəy, mənŋ lə fadə na jijihī. Dzəghwa mbæzli yakə mändi kwətiŋ kwətiŋ ka 'wava tə mazə Davitə pa' ghala vici kəəsəhwə ka Babilanŋw ka Izərayel na, mənŋ lə fadə jijihī diba. Ge'i səkə tə tsava vəghwə ka sar pa' tə vəghwə tsa yakə mändi Kəristəw na, gar jijihī mənŋ lə fadə diba. Ava tsəgha na.

**Njasa yakə mändi Yesəw \*Kəristəw**  
(Lk 2:1-7)

<sup>18</sup> †Avanay njasa yakə mändi Yesəw Kəristəw: A tsahwəti ndə niy nza tība, \*Zhezhefə, kə mändi slən tsa ciy, ghəci niy mən na Marəy, mbəghəy Yesəw. Ma ghəshi ghwəla ta bəvay, dza Marəy mba'a bəvə hwər lə bərçi \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa. <sup>19</sup> Ma Zhezhefə, ghəci bazhata Marəy tsa va kiy, ntsa wəzə tsa ghəci, ka nəw kwəma Hyala tərənŋw. Kala di ghəciy pəli kwəma hwər tsa Marəy vaa səvəriy dzəti ngwəla kaa nihwəti mbæzli. Dza na mba'a tarəkə ndaniy səvəri mbə, kala gar sənay mbæzli gwa'a. <sup>20</sup> Ma ghəci ghwəlay mbə təkə kwəma va tsəgha na, dzəghwa varŋ ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səkəy ngəci tsəgha kwa shiw. A kə ngəci na: «A Zhezhefə jijiy mazə \*Davitə, ka hazlənī gha va bə makwa gha Marəy ta nza ghənzə ka mali gha ma, sa nzana, ma hwər tsa bəvə na vay, Hyala mənī na dzar kwa bərçi Safə tsa nza dēwdew tsa. <sup>21</sup> ††Ava ta yakə zəghwəə zal dza na, ma nza gha fanati slən Yesəw ngəci, sa nzanay, ghəci dza naa mbəli mbæzli mbə hwəlfə ci səvəri mbə jikir tsa shi» kə.

<sup>22</sup> Ma kwəmaa mənī va gwanata tsəghay, war ta mbə kwəma gəzəkə Ndə sləkəpə va lə miy tsa \*ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəghwata kwa na, a kə niy niy:

<sup>23</sup> †Ava ta bəvə hwər dza zha kwa cikita, mba'a dzaa yakə zəghwəə zal. Mba'a mändi dzaa fanati slən Emanəwel ngəci, kə niy ni. Ma slən Emanəwel tsa va kiy, lə ghwəmmə na Hyala, di naa gəzə.

<sup>24</sup> Dzəghwa Zhezhefə sa fərghəy na ki na, mba'a dzaa bəvə makwa ci ka mali ci, njasa gəzanakə ndə kwal tsa Ndə sləkəpə va ki. <sup>25</sup> ††Ma sa bətəvashi ghəshi ki na, mba'a ghəshi nzəyshi kala hənī ma pa' va vəghwə tsa yakə Marəy va zəghwə nza. Mba'a Zhezhefə fanati slən Yesəw ki.

**Gəzə kwəmaa dzəkən səkə tsa mbæzliy sənata kwəma ta nighə Yesəw**

**2** Mbə məlmə Betəlehem tə hidi ka Zhəwde niy yakə mändi Yesəw ki. Ghala vəghwə tsa vay, \*Erədə niy nza mazə tsa sləkə hidi va. Ma ləy hwəm sa yakə mändiy, mba'a mbæzliy nighə sasərkwə ta sənashi shiy dzaa məniva tə hidi səkəshi kwa ghwəmə, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. <sup>2</sup> ††Ma sa tsəhəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta dəw, a kə ghəshi na: «A ghəy nata yəwən sasərkwə tsahwəta kwa ghwəmə, ghənzə

citənəy na a mazə tsa \*ka Zhəwifə yay, kə. Va tsəgha səkə ghəy ta tsəfəkwə kwa kwəma ci lə ta pəra'wanci dividivi. Citənəyəm nda dzəghwa tima na məlmə yay zəghwə va va mbə» kə ghəshi.

<sup>3</sup> Ma sa favə mazə Erədə nava kwəma tsəgha na, mba'a her ci dzashi tərənŋw tərənŋw. Mbæzli mbə məlmə Zherəwzalem na, tərənŋw her shi dzashi kwərakwə.

<sup>4</sup> Nza'jəw Erədə basəti mbæzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*mbæzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala gwa'a gwa'a. Tapə ghəci ta dəw və shi, a kə na: «Kwəma niy dza mändiy ya \*Ntsa tivə Hyala va ta mbəli mbæzli shama?» kə. <sup>5</sup> Ma kə ghəshi ngəci na: «Waa mbə məlmə Betəlehem tə hidi ka Zhəwde dza mändiy ya. Sa nzanay, vanta kwəma tsasliiti \*ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəkən, ma kəy:

<sup>6</sup> ††Ma ghay məlmə Betəleheməy, mənīnə ghaa məlmə gəmīta na mbə məlməhi tə hidi ka Zhəwde teepəw! Sa nzanay, mbə Betəlehem dza mändiy ya mazə tsa dzaa sləkə hwəlfə mbəzlee ka \*Izərayel, kə» kə ghəshi.

<sup>7</sup> Dzəghwa sa favə Erədə kwəma va tsəgha ki na, da' harvə mbæzliy sənata kwəma va tsəgha tə mbə. A kə ngəshi na: «Hwəm gha ghwəy nata yəwən sasərkwə vaa?» kə. <sup>8</sup> Ma sa gəzanci ghəshi vəghwə tsa va, a kə na: «Ma pə ghwəy mənīy, mbalam dzəmbə məlmə Betəlehem, a ghwəy pəla zəghwə va mbəba lə məhərli. Sa ka ghwəy kəsəy nza ghwəy səkəə gəzara. Nzee mbəə dza ta pəra'wanci nee dəvə ngəci kwərakwə» kə.

<sup>9-10</sup> Ma sa favə mbæzli va kwəma gəzanakəshi mazə va tsəgha na, kafə ghəshi kafəshi ka dzashi. Ma ghəshi mbə dzashi, tsa' kə ghəshi na, sasərkwə citəvata va ngəshi səkə kwa ghwəmə mbə 'wanshi kwəma, mba'a ghəshi vəshishi tərənŋw ki. Ka nəw ghəshi. Ma sa tsəhəta na ge'i ge'i lə pətsa nza zəghwə va dzəghwa ti na, mba'a garəta. <sup>11</sup> Dzəghwa ghəshi irətsə ghəshi dzashiy dzəmbə ciki tsa va. Mba'a ghəshi kəsəy zəghwə va, lə mbəghəy Marəy. Dza gəgələbə, ghəshi gələbəshi, ka pəra'wanci dividivi shi. Tapə ghəshi mbə pəli mbəledemer shi, ka bəbə shi dza ghəshi ta vəlanci ngəci səməmə kwa shi, ka bānci tsahi mbəzə, lə 'wər-di, mba'a dimə fəə zən wəzə, \*Mirə, kə mändi kaa slən tsa nza.

<sup>12</sup> Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Dza Hyala mba'a gəzanakəshi kwa shiw: «Əntaa ghwəy taa zhiniy dza zhar kwa mazə Erədə ghala pətsa ka ghwəy zhəghəva ta dzarŋwəy ma» kə ngəshi. Ma sa gəzanshi Hyala tsəgha na, mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal ta dzashiy jighi.

**Gəzə kwəmaa dzəkən kafə tsa kar \*Zhezhefə lə Marəy mba'a Yesəw dzəti hidi \*Ezhipətə**

<sup>13</sup> Ma ləy hwəm sa dzashi mbæzliy sənata kwəma va na, dzəghwa ndəs ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səkəy va Zhezhefə kwa shiw. A kə ngəci na: «A Zhezhefə, sati pəmə mali gha Marəy lə zəghwə nza va, a ghwəy

† 1:18 Lk 1:35 †† 1:21 Cem 130:7; Mt 1:25; Lk 1:31; SlənīKY 4:12  
‡ 1:23 Ezay 7:14 †† 1:25 1:21 †† Lk 2:4-7; mazə ka Zhəwifə: Mt 27:11

‡†† 2:6 Mishe 5:2; Zhŋ 7:42

hwəŋwəy dzəti hidi ka Ezhipeṭə lə zəghwə va. Mbala nzəyŋa ti shi, pa' tē vici dzee zhiniy gəzanja zhəghəvaa səəkə. Sa nzanay, ta pala zəghwə va dza mazə \*Erədə ta paslamti» kə. <sup>14</sup> Ma sa favə Zhezhefə tsəgha na, dzəghwa na pəm, pəməvə mali ci va tsəgha lə zəghwə nɛ, war ka dzashiy dzəti hidi ka Ezhipeṭə həviri va. <sup>15</sup> †Mba'a dzaa nzəyəy tē hidi va, ka dzar pa' ghala vəghwə tsa mətiy Erədə ki.

Ma shiy mənishi vay, war ta mbə kwəmaa gəzəkə Ndə sləkəpə va lə miy tsa \*ndə gəzə kwəma Hyala tsa ciy dzəghwata mənishi ghəshi. Ma kə niy niy: «Ma yənəy, e harkəvəri zəghwee səvəri mbə hidi ka Ezhipeṭə» kə niy ni.

### Njasa bəkwə mazə \*Erədə ndərazhi

<sup>16</sup> Ghala vəghwə tsa niy gəzanci Hyala va hwəy dzəmbə \*Ezhipeṭə kaa Zhezhefə kiy, war mbə ndəghə səəkə tsa mbəzliy sənata kwəma va niy nza mazə Erədə naci ki. Dzəghwa sa nay na kala tsahwə mbəzli va na, mba'a sənay dakəə dakəti ghəshi, kə, tərəŋw nəfə tsa ci satiy. Dzəghwa na tsəgha ghwəni ghwə-nashi mbəzliy dzəmbə məlmə Betəlehem lə nihwəti məlməhi dzar vəgha. A kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlməhi va a ghwəy dzaa bakwamti ndərazhi yakəm ndatsə pa' tē niy mənti piya bakə ghala yakəshim» kə. Ma kwəma gəzəkə Erədə va tsəghay, sa nzana 'wava na tē vəghwə tsa nata mbəzliy sənata kwəma va sasərkwə pa' tē vici ghwəni na va mbəzli ta bəkwə ndərazhiy, niy mənti piya bakəw. <sup>17</sup> Ma sa bakwamti Erədə ndərazhi ki na, mba'a kwəma va dzəghwataa dzəghwa kwəmaa niy gəzəkə \*Zhereməy ndə gəzə kwəma Hyala va niy nə na:

<sup>18</sup> ††Ava lalaa gakata mbə məlmə Rama!  
Tihwəniy tihwəni məndi, war ka ndibə ghən tərəŋw tərəŋw.

\*Rashal təhwəni na ta ndərazhi nɛ,  
zləbati ya jəw nɛ məndiy gəzanta kwəmaa dəpanta nəfə tsa nɛ,  
sa nzana mba'a ndərazhi nɛ va bəkwəshiw! kə.

### Zhəghəva tsa \*Zhezhefə dzəmbə hidi ka Izərayel lə ghi tsa ci

<sup>19</sup> Dzəghwa mba'a \*Erədə mətiy ki. Ma sa mətiy Erədə ki na, dzəghwa ndəs ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səəkəy kwa shiw kaa Zhezhefə, tē hidi ka \*Ezhipeṭə. <sup>20</sup> A kə ngəci na: «Zhezhefə, sati madi, pəmə mali gha ghəshi lə zəghwə nɛ, zhəghəvaa zhəti hidi ka \*Izərayel li shi. Sa nzanay, a mbəzliy niy pala kwal tsa pəəsli zəghwə va va bəkwəshi» kə. <sup>21</sup> Dzəghwa Zhezhefə tsəgha mba'a madiy, pəm pəməvə kar zəghwə va ghəshi lə mbəghəy, ka zhikəshi zhəti hidi ka Izərayel. <sup>22</sup> Ma tsəhə na na, mba'a favə, Arkiləwəsə zəhwə na ghi ta mazə tsa Erədə tē hidi ka Zhəwde, kə məndi. Dzəghwa na mba'a hazləniy va nzəy tē hidi va ki, sa nzana zəghwə Erədə Arkiləwəsə tsa va niy nza. Dzəghwa Hyala mba'a cinti kwa shiw diba njasa ka na məni.

† 2:15 †Wəzh 11:1 †† 2:18 Zher 31:15-16

Ləy hwəm ki na, mba'a dzaa nzəyəy mbə nahwəti məlmə tē hidi ka Galile, <sup>23</sup> †Nazaretə, kə məndi slən tsa nɛ. Ma mbə kwəma va tsəgha kiy, mba'a kwəmaa gəzəkə \*ndə gəzə kwəma Hyala va mbəradzə dzəghwata kwa. Ma kə niy ni na: «Ghəciy, ndə ka Nazaretə dza məndiy har» kə niy ni.

### Gəzə kwəma Hyala Zhan ndə məni \*batem

(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Zhŋ 1:19-28)

**3** Ma ghala vəghwə tsa nza Yesəw mbə Nazaretə kiy, mba'a Zhan tsa məni batem kaa mbəzli tsahwəy kwamti, tē gamba ka Zhəwde ki. Dza na mba'a ghati gəzəpə kwəma Hyala, <sup>2</sup> ††ma kə na: «Ghwəyəy, tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nzəy tsa ghwəy, sa nzanay, ndəkwə ndəkwə na vəghwə ta səəkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

<sup>3</sup> ††Ghala kwatəŋatay, a \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala niy gəzəkə kwəmaa dzəkən Zhan tsa va. Ma kə niy ni na:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba, ma kəy:  
«Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə,  
njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə  
ta ka'wə ntsa dikə tsa,  
mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə»  
kə,  
kə niy ni.

<sup>4</sup> ††Ma kwəban tsa dza Zhan li kən ghən ci ghalaba ki na, lə shiti ngaləwba niy tsati məndi, dzəghwa biyakə pəhətəvay lə kanda hwətəbə dzəvəri mbə hwər ci. Ni ci shi zəmə zəmə na na, war hayer lə mbəzəkəwə tsa kwamti. <sup>5</sup> Dzəghwa ki, ka basəva mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, lə mbəzli mbə nihwəti məlməhi tē hidi ka Zhəwde, lə ni mbə məlməhi dzəy miy həl Zhərden gwanashiy dzəvəgha. <sup>6</sup> Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi cicikəvəri kwəma shi jikir na mənti ghəshi gwa'a gwa'a. Dza Zhan ka mananshi batem kwa həl Zhərden ki.

<sup>7</sup> ††Dzəghwa ki daŋ \*ka Farisahi, lə \*ka Sadəsehi səəkəshiy dzəvəgha Zhan ta mananshi batem ghəci kwərakwə. Ma sa nashi Zhan na, dza na ka gəzanshi, a kə na: «Ghwəyəy, nja shesher ndəram ghwəy. Mbə təkə kwəma ghwəyəy, ta mbəliŋəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səəkə sa ka məndi məntəŋəy batem nə ghwəy. Wa ntsaa gəzəŋwəy tsəgha na kəa? <sup>8</sup> Mba'a pə ghwəy di mbəliŋwəyəy, ə pə ghwəy məni sləni wəzə na, gar sənay məndi a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy katan katan, kə məndi. <sup>9</sup> †Nəghətaa ghwəy taa zəzəti na: "A ghəy dzaa mbəliŋəy, sa nza \*Abəraham vaa jijinəy" pə ghwəy ma. Ma na Hyala nanzə e gəzəŋwəyəy, a bərci və ta zhəghəti ya hərezli nashi ghwəy ni ka ndərazhi Abəraham. <sup>10</sup> ††A gəzəŋwəy ya, ndəkwə na ngwəvə Hyala nanzə ki, njasa ka tsə'i vaa nza mbəzə mbəzə ta kəəsli fəhiy dzaa ya ma ya wəzə na gwanashi, ta ndəti ghwə ti shi.

‡ 2:23 Lk 1:26; 2:39, 51; Zhŋ 1:46 †† 3:2 4:17; Lk 3:3 †† 3:3 Ezay 40:3 ††† 3:4 2Mezh 1:8 ††† Ghwəyəy, nja shesher ndəram ghwəy: 12:34; 23:33; ngwəvə Hyala: 24:15-25, 37-39 § 3:9 Lk 1:54-55; Zhŋ 8:39; Rm 2:28-29; 4:12 †† 3:10 7:19

<sup>11</sup> †Ma yən na neyey, lə yam ngəri mənirəwəy ya batem, ta mbə mändiy sənay a ghwəy zhəghanti nžəy tsa ghwəy ka tsati titihwə, kə mändi. A tsahwəti ndə dzaa səkə ləy hwəm tsee kiy, a tarətəra tə dikə. Məniree gar gələbee ta tədanci kwakwahə tsa mbə səda ciw. Na na ciy, lə \*Safə tsa Hyala, mba'a lə ghwə dza naa səkə ta mənirəwəy batem. <sup>12</sup> ††Sa ka na səkəyəy, ta mənī ngwəvə dza naa dzəkən mbəzli. Ngwəvə ci vay, njasa ka ndə vaa pəhə ha dza naa mənī, lə kwakwa gaga ta dəvə ci. Ma sa ka na pəhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamə, ma davəna na, mba'a ndamti mbə ghwəə dzaa məti ma ya pa' hwəm̄ba» kə.

### Njasa mənī Zharj \*batem kaa Yesəw

(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)

<sup>13</sup> Dzəghwa ki, mba'a Yesəw kafəy mbə hidi ka Galile, mba'a səkəy dzəməy həl Zhərderj. Ma sa tsəhəy na miyba na, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Zharj ta mananci batem Zharj. <sup>14</sup> Ma Zharj na, kala di zləba mananci batem. A kə ngəci na: «Tawa tsəgha nə gha kia? Avānāy sanay, gha niy təbə naa mənira batem, zhini ba na, ka səkə vəya ta mənirja batemee, pə gha shəkəna?» kə. <sup>15</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «A Zharj, wa yarj pə gha na gha. Sa nzanay, war tsəgha dza ghwəm məniti, nza ghwəm mbəə faghwa kwəma kwa kwəma di Hyala» kə. Dza Zharj tsəgha mba'a zləbati ki, mba'a mananati batem. <sup>16</sup> ††War sa mananamti Zharj tsəgha ki na, mba'a Yesəw səməy kwa yam. War ghwəla na, bənj ghwəmə ghwənita, nighə Yesəw na, \*Safə tsa Hyalaa səkə mə ghwəmə ndəba ghərpəpə, pə gha, ka pa'wəə dzəkən. <sup>17</sup> ††Ma fa na ba na, gaka məli ndəə gəzə kwəma səkə məba, ma kə na: «Ava ghəci na Zəghwee dēe tərəjw, mbə vəshi nžee ti dalala» kə.

### Kar Yesəw lə \*ndə jaka tsa Hyala

(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)

**4** †††Ma ləy hwəm ki na, mba'a \*Safə tsa Hyala pəməghə Yesəw dzəmbə gamba, ta mbə ndə jaka tsa Hyalaa hərəə. <sup>2</sup> †††Dzəghwa na fadə mətsəkə ghəci məniti vici mbə gamba va. Sharj ghəci ta ngəmiy ya wa'a havəghwə lə həvir gwa'a. Mba'a ma 'wati ghəran-ci ləy hwəm. <sup>3</sup> †Wakəvə ndə jaka tsa Hyala ki, kət kətikəvay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanshi kaa hərəzli ni a ghəshi zhəghəshi ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. <sup>4</sup> †Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə kwəma tsaslitī mändi mbə Zliya Hyalay: “Ka nžəyəy ndə tə hidi kwatāka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa nžəy, ghənzə na saa dzaa kəsəti piy tsa ndə” kə» kə Yesəw.

<sup>5</sup> Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala sharj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na mba'a pəməghə dzəmbə məlmə Zherəwzalem dēwdēw na, mba'a

pəməghə dzəmə ghən \*ciki Hyala. <sup>6</sup> ††Ma kə kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvəə dzəgh-waa dzəti hidi, sa nzanay, a mändi tsaslitī kwa Zliya Hyala: “Ta ghwənikə ka kwal nžə dza Hyalaa dza ngəja, nza ghəshi ka'wətəja lə dividivi shi, va nəghə-taa hakwə gwələhantaa tə səda gha” kə mändi» kə. <sup>7</sup> †††Ma kə Yesəw na: «A mändi tsaslitī kwa Zliya Hyala, ma kə mändiy: “Əntaa gha dzəghə nighə kwəma Hyala gha Sləkəja ma” kə mändi» kə.

<sup>8</sup> ††Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala sharj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla diba na, mba'a bəghə dzəmə ghən dəlagwaa gwəramti yakəyakə. Garə ghəshi garəshi mə, mba'a canamti pətsa sləsəkəm tə hidi gwa'a gwa'a, lə njasa nza dibədibə tsa mbə shi gwa'a. <sup>9</sup> Ma kə ngəci na: «Nay gha tsəy, shi nashi gha va gwanashi, ta ndəjashi džee mbə dəvə gha, war tsəfəkəwəja ma gha kwa kwəmee gwa'a tsəgha, ka pəra'wəra dəvə gha» kə. <sup>10</sup> †††Ma kə Yesəw ngəci tə kwa kərnī kwəma va ki na: «Gha gha ndə jaka tsa Hyala tsa, barvanja vəghee! A mändi tsaslitī kwa Zliya Hyala: “War kwa kwəma Hyala gha sləkəja, pə gha dzaa tsəfəkəwə, war kaa ngəta pə gha dzaa ghəra sləni kwətita ya hwəm̄ba” kə mändi» kə.

<sup>11</sup> Dza ndə jaka mba'a barvay vəgha Yesəw ghalaba, mba'a zlay ka dzay ki. Mba'a \*ka kwal Hyala səkəshi, tapə ghəshi mbə kəti ci ki.

### Zhəghəva tsa Yesəw dzəti hidi ka Galile

(Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

<sup>12</sup> ††Dzəghwa mba'a mändi kəsəti Zharj tsa mənī \*batem va kaa mbəzli, mba'am faghwa kwa fərshina. Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dzəghwa na mba'a kafəy, ka dzay dzəti hidi ka Galile. <sup>13</sup> ††Ma sa tsəhəy na na, kala nžəy ghəci mbə məlmə Nazaretə, mba'a dzaa nžəyəy mbə Kapernahwəm, məlmə lati mändi miy kwəfa ka Galile. Ma pətsa nžəyəy na va tiy, mbə tsa sləkə ka Zabəlanjw lə ka Nefətali pi na. <sup>14</sup> †††Ma mənita kwəma va tsəgha kiy, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəghwata kwa na. A kə niy niy:

<sup>15</sup> A ghwəy ghwəy mbəzli tə hidi ka Zabəlanjw lə shi ka Nefətali,

hidi kwa kwal tsa səkəə dzəməy kwəfa,  
pəriba pəriba tə miy həl Zhərderj,  
hidi nžəyshi mbəzliy sənata ma Hyala katarj na  
ti shi tə hidi ka Galile,

<sup>16</sup> †††ghwəy ghwəy mbəzli mbə kwəsliwəy niy,  
ta nay warj tsa dzaa məniva tərəjw tsa dza ghwəy.  
Mba'a warj tsa va dzaa səkəy  
dzəkən mbəzliy nžəyshi mbə zhəkəwətə, tə pətsa nza  
məti,

kə niy ni.

<sup>17</sup> ††††Ma ghalaba ki na, mba'a Yesəw ghati gəzəpə kwəma Hyala, a kə na: «A pə ghwəy mənitiy, tsatim titihwə tsa ghwəy kaa Hyala, a ghwəy zlashi shiy niy mənī

† 3:11 Lk 3:16 †† 3:12 Zher 13:24; Mt 13:30 † 3:15 5:17; 28:19 †† ghwəmə ghwənita: Ezay 63:19; Ezhek 1:1-3; Zhrj 1:51; SləniKY 7:56 †† 3:17 Ezay 42:1; Cem 2:7; Mt 12:18; 17:5 ††† 4:1 Ebr 2:18; 4:15 ††† 4:2 Səvəri 34:28; Mt 6:16-17 † 4:4 Nəw 8:3

† 4:6 Cem 91:11-12 ††† 4:7 Nəw 6:16 † 4:8 5:1 ††† 4:10 Nəw 6:13; 5:9 † 4:12 14:3 † 4:13 Zhrj 2:12 ††† 4:14-16 Ezay 8:23-9:1 ††† 4:16 Lk 1:79 †††† 4:17 3:2; 4:23; 6:10; 10:7

ghwəy kwatəŋa. Sa nzanay, ndəkwə ndəkwə na vəgh-wə ta səəkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

### Kar Yesəw lə ka kəəsə kərpi fadə

(Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

<sup>18</sup> Tə nahwəti vici Yesəw mbə dza dzar miy kwəfa Galile na, mba'a nashi mbəzli bakə, kar ndə lə zəmbəghəy, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəəsə kərpi. Mbəzli vay, kar Shimanjw tsa nə məndi slən tsa ci Piyer, kə məndi, mba'a Andəre zəmbəghəy niy nza ghəshi. <sup>19</sup> Ma kə Yesəw ngəshi tsəgha ki na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəəsə kərpi, e dzaa mənəŋwəy ka mbəzliy ha-ka mbəzliy səəkə ta nəwra» kə. <sup>20</sup> †Ma sa favə ghəshi tsəgha na, nza'jəw mbəəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

<sup>21</sup> Zhini sa dzay na kwa kwəma ba na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli bakə, ngwarməmə ghəshi, kar Zhakə lə Zhan, ndərazhi Zhebede. Gwanashi ghəshi tība kwa kwambəwal lə dəshi gwa'a, ghəshi mbə gwəma zlekwer shi. Dzəghwa sa nashi Yesəw na, mba'a harhwəshi. <sup>22</sup> Dza nza'jəw, mbəəkə ghəshi zlata kwambəwal tība, lə dəshi Zhebede gwa'a, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

### Sləni Yesəw mbə Galile

(Lk 6:17-19)

<sup>23</sup> ††Dza Yesəw mba'a kafəy təwramti təwrə mbə məlməhi tə hidi ka Galile gwanashi. Mba'a bananavəshi shiy kaa mbəzli mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbəlanti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə vədəvəder shi gwa'a. <sup>24</sup> War slən tsa ci məndiy gəzə gwa'a tə hidi ka Shiri ki. Ma sa favə məndi tsəgha na, dza məndi, basə basə məndi basanakə mbəzli sanshi zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən ngəra'wə gwanashi tsəgha ki, mbəzli ghəranshi gazlaka, ka bashakə, lə mbəzli məti məti vəgha ni. Dza na mba'a mbəlantishi. <sup>25</sup> Ma ghəci mbə dza dza ci va kiy, tərəŋw mbəzli səəkəshi ta nəw tə hidi ghəngəhən ghəngəhən. Ka tsahwə tə hidi Galile, lə səəkə tə hidi nə məndi, Hidi Məlməhi Məŋ, kə məndi, lə mbə məlmə Zherəwzalem, lə tə hidi ka Zhəwde, mba'a mbəzli mbə məlməhi tə hidi pəriba pəriba tən həl Zhərdenj gwa'a.

### Kwəma bənipə Yesəw mə ghən kəlanj Vəh 5-7

<sup>5</sup> ††Dzəghwa ki, sa nashi Yesəw mbəzli danj ni va mbə səəkə dzəvəgha tsəghay, dza na mba'a dzəməy mə ghən kəlanj. Dza das nəyəy, mba'a mbəzli ta səda ci səəkəshiy dzəvəgha kwərakwə. <sup>2</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a ghati bananshi kwəma ghəngəhən ghəngəhən kaa mbəzli.

### Kwəma wahə tsa gwəramti ta mbəzliy nəw Hyala

(Lk 6:20-23)

<sup>3</sup> ††A kə Yesəw na:

«Vəshi na ta mbəzliy sənay daw nza ghəy, a ghəy mawti Hyala mbə nəfə ghəy ta kəətiŋəy, kə ghəshi.

Sa nzanay, ghəshi na shiy dzaa nəy mbə mbəzli sləkə Hyala.

<sup>4</sup> ††Vəshi na ta mbəzliy wahə.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta dəpanatishi nefer shi.

<sup>5</sup> ††Vəshi na ta mbəzli nza nefer shi wəzə.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta bənsi hidi, njasa niy gəzanakəshi na va.

<sup>6</sup> Vəshi na ta mbəzliy pəla məni war kwəma di Hyala lə nəfə tsa shi gwa'a gwa'a.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta kəəti lə məni kwəma di ghəshi va.

<sup>7</sup> †Vəshi na ta mbəzli zhənsi hwər tsa shi ta nihwəti mbəzli.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta zhəhwər ti shi kwərakwə.

<sup>8</sup> †Vəshi na ta mbəzli nza nefer shi dēwdēw kwa kwəma Hyala.

Sa nzanay, ghəshi na shiy dzaa nata Hyala lə mətəsh.

<sup>9</sup> ††Vəshi na ta mbəzliy mbə sləkati nihwəti mbəzli kwa jipə shi.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyalaa har ka ndərazhi nza.

<sup>10</sup> †Vəshi na ta mbəzli sanshi məndi ngəra'wə, war tə sa məni ghəshi kwəma di Hyala.

Sa nzanay, ghəshi na shiy dzaa nəy mbə mbəzli sləkə Hyala.

<sup>11</sup> ††Ghwəyəy, vəshi na tə ghwəy, kama na, war ə məndiy tsətsəŋwəy, ka sanjwəy ngəra'wə, ka slasla dzərvə dzəkən ghwəy tə gəm, sa nza ghwəy mbəzli ta sədee. <sup>12</sup> ††Ghalabay, vəshi pə ghwəy taa vəshi tərəŋw. Sa nzanay, ta ngavəŋwəy zhəmə ghwəy dza Hyala mə ghwəmə. Ava war tsəgha niy sanshi ghəshi ngəra'wə kaa ka gəzə kwəma Hyalaa niy 'waa səəkə» kə Yesəw.

### Nja wanj pi ghəshi lə pəsər tsa tərə məzli na \*mbəzli ta səda Yesəw tikə tə hidi

(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

<sup>13</sup> ††Dzəghwa ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee ni kiy, nəy tsa ghwəy mbə mbəzli tə hidiy, nja məzli ta gwəma er na. Ma fəca ka ndezhekiy kərəy mbə məzli kiy, njaa dza məndiy zhiniy zhanambə ndezhekə tsa va ghwəla kia? Ka gwəmati er niva məzli ghwəla tərəw. War ka shəkati pəsər tsa va dzəy tə ngwəla gwa'a tsəgha na kwəma ci. Ma nza mbəzli dza dzar ti.

†† 5:3 Ezay 57:15; 61:1 ††† 5:4 Cem 126:5 ††† 5:5 Cem 37:11  
§ 5:7 18:33; Zhk 2:13 †† 5:8 Cem 24:3-5 ††† 5:9 Ebr 12:14 †† 5:10  
1Pi 3:14 ††† 5:11 10:22; Lk 6:22 †† 5:12 2NəMezh 36:16; Mt 23:30;  
Lk 6:23; SləniKY 7:52; Ebr 11:32-38; Zhk 5:10 †† 5:13 Mk 9:50

† 4:20, 22 8:21-22 †† 4:23 9:35; 4:17 † 5:1-7:29 Lk 6:20-49  
†† 5:1 4:8; 14:23; 15:29; 17:1; 28:16



<sup>14</sup> Nzəy tsa ghwəy mbə mbəzli tə hidi dibay, njasa ka war pi vaa nza na. Mba'a kə mēndi ngati malmə dikə na mē ghən dal piy, ka mbay mēndiy mbələy kala nata ndə ghwəlaw. <sup>15</sup> †Zhini dibay, səkəkə mēndiy tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa ta dzəbakən tasaw kənəw. War pətsaa gwəramti dal ka mēndiy pəla ta fə ti mbə ciki, ta mbə ghənzəə mbərə kaa mbəzli mbəba gwanashi. <sup>16</sup> ††Ava war tsəgha kə nzəy tsa ghwəy məniiy, nja gərkəwaa mēni war pi va kaa mbəzli. Mēni pə ghwəy mēni na wəzə na kwəma ta mbə mēndiy nata. Ma nza mēndi fal slən tsa Dəŋwəy tsa mē ghwəmə tsəgha ki» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən \*kwəma pəhəti Hyala

<sup>17</sup> †Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Nəghətaa ghwəy zəzəti ta sawavəri kwəma pəhəti Hyala lə kwemer gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala səkəkə, pə ghwəy ma. Əhəŋ, səkəkəree ta sawa nzəw. Ma səkəkə tsee tsay, war ta mbəə faghwa kwəma kwemer va kwa, lə ta pəraslikəvəriŋwəyshi səkəkəree. <sup>18</sup> ††Favəm ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war hwəmba dza naa nza, pa' ghala ka ghwəmə nata ghwəy na, lə hidi nashi ghwəy ni kədishi, shiy tība ya ni jəw ni, mba'a ghəshi dzaa tamtəvashi səvəri mbə kwəma pəhəti Hyalaw. <sup>19</sup> Va tsəgha nzana kiy, ma ntsaa di ma fəti va ta kwəma va, ya naa gwəramti jəw na mbə, mba'a bananavə kaa nihwəti mbəzli tsəgha a ghəshi di ma fəti tiy, tsava ndə dza naa kəray tə shigə mbəzli sləkə Hyala. Ma ntsaa kəsəvə kwəma va va wəzə, ka di fəti ti, dzəghwa tsəgha bananavə kaa nihwəti mbəzli a ghəshi di fəti ta kwəma vay, ntsa dikə tsa mbə mbəzli sləkə Hyala dza tsava ndəə nza. <sup>20</sup> Ə gəzəŋwəy ya sana, mba'a pə ghwəy di dzəmbə mbəzli sləkə Hyalay, di pə ghwəy di fəti ta kwəma nzə. Təŋəwba ghwəy kəə di fəti kaa \*ka bənipə kwəma, ghəshi lə \*ka Farisahi» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən bə nəfəə dzəkən ndə

<sup>21</sup> ††Ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, a \*kwəma pəhəti Hyala kaa jijihimmə niy gəzəkə: "Ka pəəsli ndə gha ma! Ya wa ntsaa dzaa pəəsli ndəy, ta har dza mēndiy dzəti ngwəvə" kə niy ni. <sup>22</sup> ††Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war nəfəə bəti ndəə dzəkən zəmbəghəyəy, ta har dza mēndiy dzəti ngwəvə ti. War mba'a kə ndə ni kaa tsahwəti ndə: "Ma ghay, ndə mbə ghaw" kəy, ta dzəti ngwəvə dza tsava ndə kwa kwəma ka sləka mbəzli. Ma ntsaa ni kaa zəmbəghəy: "Hil tsa" kəy, dzəti ghwə Hyala kədi ma dza tsava ndə.

<sup>23</sup> Mba'a pə gha bəvə shiy ta dza ta vəlantashi kaa Hyala, dzəghwa mba'a gha zəzəvə nahwəti kwəma mēnti gha kaa tsahwəti zəməŋa tībay, <sup>24</sup> ††pə gha zlashi shi tarəkə gha va bə kaa Hyala tība kwa kwəma Hyala di. Mbala a ghwəy dzaa jakəŋwəy sləkamti kwəma kwa jipə ghwəy lə zəməŋa tsa va. Ma nza gha zhəghəvaa səkəkə ta banta shi gha va kaa Hyala ghalaba.

† 5:15 Mk 4:21; Lk 8:16 †† 5:16 Ef 5:8; Flp 2:15; 1Pi 2:12 ‡ 5:17 3:15; 7:12; 22:40; Rm 3:31 †† 5:18-19 Zhk 2:10 †† 5:21 Səvəri 20:13; SləniTaH 24:17 ††† 5:22 1Zhj 3:15 ††† 5:24 6:14-15

<sup>25</sup> ††War mba'a kə ntsa həərəva ghwəy liy harŋaa dzəti ngwəvəy, ditəvaŋa tanŋaŋ a ghwəy sləkamtim kwəma va li ghala ghwəy ghwəlaŋwəy kwa kwal ta tsəhə vəgha ndə sla ngwəvə. Kala tsəghay, ta pəmanaghəŋa dza na kaa ndə sla ngwəvə, ka ndə sla ngwəvə dza na, mba'a pəmanaghəŋa kaa ka sawji, dzəghwa mba'a ka sawji dzaa kalayŋa mbə ciki fəŋshina ki. <sup>26</sup> ††E gəzəŋee, ta na navay, tsəgha na, ghalabay ka dza mēndiy pəlaŋa tepə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a, njasa dza mēndiy slavəŋaw» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma ghwəŋhwər

<sup>27</sup> ††Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a ghwəy favə njasa niy gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala: "Ən-taa gha mēni ghwəŋhwər ma!" kə niy ni. <sup>28</sup> ††Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war kwataka lə mətəə nata ndə mali tsahwəti ndə, dza ka səkwa nzəghə ci tiy, a tsava ndə manamti ghwəŋhwər gwa'a tsəgha lə mali va mbə nəfə tsa ci. <sup>29</sup> †††Va tsəgha nzana ki, war mba'a kə nahwəti mətəə ghaa ngədiŋaa dzəmbə mēni \*kwəma jikir nay, lamti kwa ghən gha, a gha ndəghamti kərakə lə gha. Sa nzanay, wəzəba nza gha lə mətəə kwətŋta na, kən na dza vəgha gha gwanataa ndita mbə ghwə. <sup>30</sup> Ya dəvə kwa bəzəmə gha fəŋa naa dzəmbə mēni kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba nzəyŋa gha lə dəvə kwətŋta na, kən dzəmbə ghwəə kədi ma lə vəgha gha gwanata» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma təhəva tsa kar zal lə mali

(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

<sup>31</sup> ††Ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a \*kwəma pəhəti Hyala gəzəkə: "Mba'a kə ndə təhamti mali ciy, ə kə tsaslanavə zliyaə banavə, ta mbəə cipə kwəma təhə tsa təhamti na va" kə niy ni. <sup>32</sup> ††Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya wa ntsaa təhamti mali ci, kala mēnti ghwəŋhwər ghənzəy, tsava ndə fambə na mali va mbə mēni ghwəŋhwər, sa ka na dza mba'a dzaa bəhwə tsahwəti zal. Dzəghwa ma zal tsa dzaa bə mali təhəvəriway tsahwəti zal li kwərakwə ba na, aa mēnti ghwəŋhwər» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma zəmə fəla

<sup>33</sup> †††Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy favə njasa gəzanakə \*kwəma pəhəti Hyala kaa jijihimmə niy nza dība: "Mba'a pə gha zəmənti fəla ta mēni kwəmay, ka zhini miy gha ti ma. Mēnti kwəma zəmənti gha va fəla ta mēni nzə kwa kwəma Ndə sləkəpə" kə niy ni. <sup>34</sup> †††Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, əntaa ghwəy zəmə fəla tepə ma. Ka zəmə fəla ghwəy, yən lə pətsa mə ghwəmə, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ghwəmə va na gəzli nzəy Hyala mbə Mazə tsa nzə kwa. <sup>35</sup> †††Ka zəmə fəla ghwəy, ghəy lə hidi ni, pə ghwəy ma. Sa

§ 5:25-26 Lk 12:58-59 † 5:26 18:34 †† 5:27 Səvəri 20:14 †† 5:28 Zhəwbə 31:1; 2Pi 2:14 ††† 5:29-30 18:8-9; Mk 9:43-47 †† 5:31 Nəw 24:1; Mt 19:7; Mk 10:3-4 †† 5:32 19:9; Mk 10:11-12; 1Kwər 7:10-11 ††† 5:33-37 23:16-22; Zhk 5:12 ††† 5:33 SləniTaH

nzanay, hidi va na shi kədi Hyala səda nza ti shi. Ka zəmə fəla ghwəy, ghəy lə məlmə Zherəwzalem, pə ghəwəy ma. Sa nzanay, ghənzə na məlmə Hyala, mazə tsa dikə tsa. <sup>36</sup> Əntaa ghwəy dzaa zəmə fəla tepə, ya ghəy lə ghən tsa ghəy, pə ghəwəy ma. Sa nzanay, ka mbay ghwəy zhəghanti səti mbə ghən ghwəy payta, ya ngəritaw. <sup>37</sup> †War ma kwəma ka ghwəy gəzəy: “Yi” ka ghwəy ni, kwəma kə tsəgha katarj. Kala tsəgha kə na: “Awə” pə ghəwəy. Sa nzana, mba'a pə gha mətsahakən zəmə fəlay, səəkə va \*ndə jaka tsa Hyala səəkə nava kwəma tsəgha» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən wa shiy tə ndə

(Lk 6:29-30)

<sup>38</sup> †Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a ghəwəy favə njasaa niy gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala: “Mba'a kə ndə yahwamti mətsə ghay, yahwamti naci kwərakwə. Bəkwə kə ndə tədamti slini ghay, dza bəkwə gha tədamti na ci kwərakwə” kə niy ni. <sup>39</sup> †Ma nə ya ngərwəy ta na tsee ghən nee kiy, mba'a kə ndə mən-tərwəy \*kwəma jikir nay, ka nə ghəwəy war ghəy wati shi ghəy ti lə kwəma jikir na kwərakwə pə ghəwəy ma. Mba'a kə ndə sləvantəŋa vəgha ghən gha tar bəla kwa bəzəmə ghay, zhəghanavə na tarkə bəla tar kwa zlebi, a ghəci zhiniy ləkantəŋa vəgha nava bəla dība. <sup>40</sup> †Mba'a kə ndə pəla kəsəŋaa dzəti ngwəvə sa di na zləghwəhwə kwəbanj dāŋkəci tsa kən ghən ghay, zlatanavə kwal a ghəci bə ya lə ləkwəsa kən ghata gwa'a fəlghən. <sup>41</sup> Mba'a kə ndə mbə mbəzliy sləkə hidi ni kaa ngəŋa, war gha bəghəra shi ya niy dzəti pi gar kiləwmetər kwətinj, kəy, ə pə gha zhiniy mətsəhə banci shi gar kiləwmetər bakə. <sup>42</sup> Mba'a kə ndə dəw shiy va ghay, bə pə ghaa banci shi. Mba'a kə ndə səəkəy ta dəw təm va ghay, ka ini gha ti ma, banavə» kə Yesəw.

### Dim ka jaka ghwəy

(Lk 6:27-28, 32-36)

<sup>43</sup> †Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «A ghəwəy favə njasa gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala: “Di pə ghaa di tsa gha ndə, ka pa jaka lə ndə mbəz tsa gha” kə niy ni. <sup>44</sup> †Ma nə ya ngərwəy ta na tsee ghən nee kiy, ə pə ghəwəy di kwəma ka jaka ghwəy, ka cə'wə wəzə hwər tsa Hyala ta mbəzliy sarjəwəy ngəra'wə. <sup>45</sup> †Mba'a pə ghəwəy mənə tsəghay, ndərazhi Dərwəy Hyala mə ghəwəmə nza ghəwəy. Sa nzanay, war yəmyəm ka naa kədi piy dzəkən ka ndəram mbəzli, lə mbəzli wəzə hwər ni gwa'a. Ka nza mə van dzəkən shi mbəzliy mənə kwəma wəzə na, lə dzəkən ni mbəzliy mənə \*kwəma jikir na gwa'a. <sup>46</sup> Mba'a pə ghəwəy di war mbəzliy di kwəma ghəwəy gwa'a tsəgha, kala di ma nihwətiy, ka dza Hyalaa ngəvəŋəwəy zhəmə ghəwəy ki na? Tibaw, ka ngəvəŋəwəyəw, ya mbəzli nja ka \*dəwan, ghəshi ka

19:12; Bəla 30:3 §§§ 5:34-35 Ezay 66:1; SləniKY 7:49 18 5:35 Cem 48:3 † 5:37 2Kwər 1:17-19 †† 5:38 Səvəri 21:24 † 5:39 Rm 12:17 †† 5:40 1Kwər 6:7; Ebr 10:34 †† 5:43 SləniTaH 19:18; Mt 22:39; Mk 12:31; Lk 10:27 ††† Səvəri 23:4-5; Rm 12:20; 1Pi 2:20-23; cə'wə ta ka jaka Lk 6:28; 23:34; SləniKY 7:60; Rm 12:14; 1Kwər 4:12; 1Pi 3:9 ††† 5:45 Ef 5:1

zləghwəy, kar ghəshiy di kwəma mbəzliy di kwəma shi kwərakwə. <sup>47</sup> Mba'a pə ghəwəy səkwə war ngəwardəhinjəwəy ja' ja' kiy, wa na nahwəti kwəma ghakə ghəwəy mbə pərtaa? Sənay ghəwəy, ya mbəzliy nəw ma Hyala na kar ghəshiy səkwə ngəwardəshi kwərakwə, pə ghəwəy sa? <sup>48</sup> †Ava va tsəgha, ghəwəy mbəzli ta sədəe ni kiy, a pə ghəwəy mənə kwəma wəzə na kaa mbəzli gwa'a, nza ghəwəy nza ka mbəzli kama fəti tar kabaka shi ya jəw nza, njasa nza Dərwəy Hyala va mə ghəwəmə, kala kama fəti və» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən nga shiy kaa ka cicikwə

<sup>6</sup> †Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Mba'a pə ghəwəy di ghəratl sləni wəzə na kwa kwəma Hyalay, ka nə ghəwəy, war mbəzli narjəwəy gwa'a gwa'a ta faljəwəy, pə ghəwəy ma. War mba'a pə ghəwəy mənə sləni ta faljəwəy mbəzliy, ka dza ghəwəy kwəmavə zhəmə ghəwəy va Dərwəy Hyala mə ghəwəmə tsəgha teepəw.

<sup>2</sup> Mba'a pə ghaa di nga shiy kaa ndə cicikwə kiy, ka nə gha war gha zlanjata kwəma ta nganci shi va, njasa ka mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəlaa mənə, pə gha ma. Na nashiy, war kwa kwəma mbəzli kala zlanjə kwəma dzar mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, lə kwa kwal ka ghəshiy di nga ni shi shiy kaa ka cicikwə, war ta mbə mənədiy falshi. Ə gəzarjəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəmavə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. <sup>3</sup> Na na gha, mba'a pə ghaa di nga shiy kaa ndə cicikwəy, tə mbə pə ghaa bancishi. Kala sənivə ndə ya madiganja tsa gwəramti. <sup>4</sup> Mba'a pə ghaa mənə tsəghay, ta ngəvəŋə zhəmə gha dza dəŋa tsa nashi shi ka gha vaa mənə tə mbə» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən cə'wə Hyala

(Lk 11:2-4)

<sup>5</sup> Ma kə Yesəw dība na: «Mba'a pə ghəwəy di cə'wə Hyala dibay, əntaa ghəwəy mənə nja mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəla ma. Na nashi mba'a kə shiy di cə'wəy, mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə ka ghəshiy garəshi lə tə pətsa jakəshi kweler, ta mbə mbəzli gwa'aa nashi, ka falshi. Ə gəzarjəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəmavə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. <sup>6</sup> Na na gha mba'a pə ghaa di cə'wə Hyalay, dzəmbə ciki tsa gha pə gha dzaa dzəmbəŋa, dzəghwa disl gha kalakən ciki kən ghən gha. Ghalaba kiy nza gha cə'wə Dəŋa Hyala kwətinjə, sa nzanay, mbəba na Hyala vəgha gha. Mba'a pə ghaa mənə tsəghay, Dəŋa tsa nashi shi ka gha vaa mənə tə mbə dza naa ngəŋa na gha zhəmə.

<sup>7</sup> Mba'a pə ghəwəy cə'wə Hyalay, əntaa ghəwəy dzaa nzati nza ndimndim ka bala kwəma dāŋan, njasa ka ka ta mbəri vaa mənə ma. Ma ka gəla niva mbəzliy bərkəti ta na nashiy, ta zləbavə cə'wə ghəy va dza Hyala sa ka ghəy balanakə kwəma dāŋan, ka ghəshiy ni. <sup>8</sup> †Əntaa ghəwəy məmənə nja sa shi va na ghəwəy ma. Sa nzanay,

§ 5:48 SləniTaH 19:2 †† 6:1 23:5 ††† 6:8 6:32; Lk 12:30

ghala ghwəy ghwəla ta gha cə'wəy, cəke' sənanti Dəŋwəy Hyala kwəmaa gagarŋwəy, di ghwəy cə'wə ta gwa'a. <sup>9</sup> †Mba'a pə ghwəy di cə'wə Hyalay, avanay njasa ka ghwəy cə'wə:

“A Dəŋəy tsa mə ghwəmə,  
ə cə'wəŋa ghəy nza mbəzli mbəə sənay Hyala dewdew na

nza gha, kə ghəshi, ka fal slən tsa gha.

<sup>10</sup> ††Mazə nza gha, səəkə sləkəŋəy.

Njasa məniva kwəma di gha va mə ghwəməy, tsəgha kə məniva tikə tə hidi kwərakwə.

<sup>11</sup> †Bəŋəy shi zəmə gar məkəŋəy ndatsə.

<sup>12</sup> ††Pəlatanəy kwəma ghəy jikir na məniti ghəy, njasa pəlanishi ghəy va na mbəzli mənīŋəy \*kwəma jikir na kwərakwə.

<sup>13</sup> ††Ndəghwətəŋəy vanta ndə jaka dzaa həərətəŋəy ta mənī kwəma jikir na, bəkəvəŋəy mbə dəvə ci.

[Sa nzanay, gha na saa mənī mazə, lə bərci, mba'a shəndəkə, ya pa hwəmba nza. \*Amin"]  
pə ghwəy ta ni.

<sup>14</sup> ††A gəzanəy yay, war mba'a pə ghwəy mbə pəlanishi kwəma jikir na mənīŋwəy nihwəti mbəzli mbə nəfə tsa ghwəy, war ta pəlatanəy na ghwəy dza Dəŋwəy tsa mə ghwəmə dza mbə nəfə tsa ci ghalaba kwərakwə. <sup>15</sup> ††Kala pəlanishi kwəma mənīŋwəy mbəzli jikir na pə ghwəy mbə nefer ghwəy kwərakwəy, ka dza Dəŋwəy pəlatanəy na ghwəy kwəma jikir na mananci ghwəy kwərakwəw» kə Yesəw.

### Bənipə kwəmaa dzəkən səwmay

<sup>16</sup> †Ma kə Yesəw dība na: «Mba'a pə ghwəy mbə səwmay ta cə'wə Hyalay, əntaa ghwəy mənīŋwəy war bar-cicəkəwə, njasa ka mbəzli dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəlaa mənī ma. Ka ghəshiy dzay ni'wə ni'wə, ghəshi məniti pətsa mbə kwəma shi, ta mbə mənīdy sənīvəshi, ka mbəzli ka mənī səwmay. Ə gəzanəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma gəla mbəzli vay, a ghəshi kwəmavə na shi va zhəmə pəla ghəshi tikəta gwa'a. <sup>17</sup> Na na gha mba'a pə ghaa mənī səwmayəy, pəshi pə gha pəshi pətsa mbə kwəma gha, dza mba'a gha vərəti shəti mbə ghən tsa gha wəzə lə in, <sup>18</sup> əntaa mənīdy sənay mbə mənī səwmay nza gha, kə mənīdy. War Dəŋə tsa mə ghwəmə saa dzaa sənay, ghəci saa nashi shi mənī gha mbə mbə ni gwa'a, ghəci dza naa wəŋə zhəmə gha ki» kə Yesəw.

### Ti ghəra sləni, ta shi mə ghwəmə, lə shi tə hidi

(Lk 12:33-34)

<sup>19</sup> ††Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ka kəslimbə ghən ghwəy mbə ghəra sləni ta basə shiy tikə tə

† 6:9 Ezhek 36:23 †† 6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mk 3:35; 14:36; Lk 22:42; Zhŋ 4:34; 6:38-40; SləniKY 21:14  
‡ 6:11 6:24-34 †† 6:12 6:15 †† 6:13 10:16-25; 24:3-28; Zhk 1:12-15; Zhŋ 17:15; 2Tes 3:3; 2Tim 4:18 ††† 6:14-15 5:24; Lk 6:37; Ef 4:32  
‡‡‡ 6:15 18:35 § 6:16-17 Ezay 58:5; Mt 4:2; 9:14-15; 17:21; Mk 2:18; 9:29; Lk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; SləniKY 13:2-3; 14:23; 2Kwər 6:5; 11:27  
§† 6:19 Zhk 5:2-3

hidi ni, tə pətsa dza ləmaa nza gar ndəbəhwəshi, ya limir na, gar yədamtishi, ya ka ghəli na, mba'a ghəshi pəladamti cikiy pahwəshi lə ghəli ma. <sup>20</sup> ††Wəzəba ta shiy gwəramti, basəti Hyala mə ghwəmə, pə ghwəy ghəra sləni, tə pətsa dza limir mbay ma yədamtishi, kala ndəbamtishi ya ləma nza. Ya ka ghəli na, kala dza ghəshiy mbay pəladamti cikiy ghələhwəshi. <sup>21</sup> Tawa gəzanəy ya kwəma va tsəghay, sa nzana tə pətsa nza shi gha nza bama ti shiy, war tiba ka məhərli ghaa nza kwərakwə» kə Yesəw.

(Lk 11:34-36)

<sup>22</sup> Ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, mətəshi gh-wəmmə na gərkəwa tə vəgha ghwəmmə. Mba'a kə mətəshi ghaa nay pi diwəŋ diwəŋəy, mbə wəŋ pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. <sup>23</sup> Mba'a kə mət-səhi gha kala nay pi diwəŋ diwəŋəy, mbə kwəsli na vəgha gha. Tsəgha na dība, ma wəŋ pətsa katar tsa va Hyalay, sa mbə nəfə tsa ndə ngəri na. Mba'a kə wəŋ pətsa mbə gha va mənīy zhəkəwətəy, mbə kwəsli nza gha gwanəŋa ghalaba ki» kə Yesəw.

(Lk 16:13)

<sup>24</sup> ††Zhini ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, ndə tiba mba'a dzaa mbay ghəratī sləni kaa mbəzli bakə yəmyəməw. Baŋ dza naa di kwəma tsahwəti, ka ndərə na tsahwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsah-wəti lə kwal, ma kaa tsahwəti na, kala mənī ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghəratī sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a gh-wəy banavə məhərli ghwəy kaa gənanw» kə.

### Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanashi kaa Hyala

(Lk 12:22-32)

<sup>25</sup> ††A kə Yesəw dība na: «Ava va tsəgha nə ya ngəŋwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwə-maa dzəkən shi zəmə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. A piy tsa ndə tarətī shi zəmə, a vəgha ndə tarətī shi pa naa dzəkən ghən ci dība, pən. Tsəgha ghənzə sa? <sup>26</sup> ††Nighətim ya 'yegwer tə ghwəmə di. Ka za ghəshiy, ka mənī shiy ghəshi səəkə kwamtiw, ka basə shi zəmə ghəshi kwa taməw. Ya tsəgha nza kiy, Dəŋwəy tsa mə ghwəmə zə-manshi na shiy. Njana nzana tsəgha kiy, a Hyala dzaa bəŋwəy shi zəmə, sa nzana diməba tə ghwəy kaa 'yeg-wer. <sup>27</sup> Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwə-ma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətəsakəŋ viciy dzəkən na slavəŋwəy Hyala ya jəw nza na? Ka mbay ghwəy tepəw.

<sup>28</sup> A nava nə ghwəy kəslimbə ghən ghən mbə təkə kwəma shiy dzəkən ghən ghwəy gəma? Nighətim njasa ka fəhi kwamtiy mbərətī ghwə wəzə. Kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbənər ghəshiy. <sup>29</sup> ††Ya tsəgha nza, e gəzanəy, ya ndə nja mazə \*Salə-manəw ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səəkə naa pakən kwəbanəy ka təbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. <sup>30</sup> ††A ghwəy sənay mbərə ghwə kiy, ka nzay

§†† 6:20 19:21; Mk 10:21; Lk 12:33 §† 6:24-34 6:11 §†† 6:25 Flp 4:6; 1Pi 5:7 §† 6:26 10:29-31; Lk 12:6-7 §† 6:29 1Mezh 10

nza naw. Ka ndə nata ndatsə na, kwəma gagaw, ma tə həzlimə na, ghənzə shəkəta, mba'a ghwə dzaa ndamti. Kwa nzana tsəgha Hyalaa təbətə shi ka mbərə ghwə wəzə kiy. Kala ghwəy ghənzə dzaa gwəraa pakəñjwəy niy gwəramti wəzə ni shiy, ghwəy mbəzli ki na. A gəza-ñjwəy yay, banavə nefer tsa ghwəy ghwəy kaa Hyala gwanashiw.

<sup>31</sup> Ka təkə ghwəy, wa shi dza ghwəmməə zəməə? Wa shi dza ghwəmməə saa? Wa shi dza ghwəmməə paa dzəkən ghən ghwəmməə? pə ghwəy ma. <sup>32</sup> †Ma mbəzliy tasəva lə pala niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala na ghəshi. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghənəy, a Dəñjwəy tsa mə ghwəmə sənashi niy kama va ghwəy shiy gwa'a. <sup>33</sup> ††Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənzə sləkəñjwəy. Mənim naa təbanta kwəma. Ma nza Hyala ndəñjwəy niva shiy gwanashi. <sup>34</sup> †Ka tsə tsəva ghwəy mbə təkəə dzəkən vici həzlimə ma. A vici həzlimə va sənay tsəva ta tsa nzə ghən kwərakwə. Ya namaba vici gwa'ay, war mək na ngərə'wə tsa sa na, ta tsa nzə ghən» kə Yesəw.

#### Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma (Lk 6:37-38, 41-42)

**7** †A kə Yesəw diba na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma. Mba'a pə ghwəy ndərə nihwəti mbəzliy, a Hyala dzaa ndərəñjwəy kwərakwə. <sup>2</sup> †Sa nzanay, war njasa ndərə ghwəy va nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa ndərəñjwəy kwərakwə. Njasa ka ghwəy vaa mananshi kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa bərkəti ta mənijwəy kwərakwə. <sup>3</sup> Sa wana nighə gha kwashebi məzadi jəw ni tə mətə zəmənə, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə na gha mətəsa? <sup>4</sup> Njaa njaa gha mbay ni: "A zəmə, kadiw di e bantənə kwashebi məzadi jəw ni ni tə mətə gha" pə gha, war zlanəlay tsəm tə na gha mətə kia? <sup>5</sup> Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha banti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətə di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi diwənə diwənə, ta bananti kwashebi məzadi tə na zəmənə mətəsa. <sup>6</sup> Ka banshi shi wəzə ni dēwdēw ni ghwəy kaa kireketi ma. Vantaa ghəshi dzaa zhiniy zhəghəkəvashi ta həcijwəy. Ka ndəghənəy ja'wa mbəzə ghwəy ghwəy kaa ngəreder ma, vantaa ghəshi dzaa kadambə mbə hidi lə shidshid shi» kə Yesəw.

#### Cə'wəm shiy va Hyala a ghwəy dzaa kwəməvəshi (Lk 11:9-13)

<sup>7</sup> ††Ma kə Yesəw diba na: «Cə'wəm shiy va Hyala, ta ndəñjwəyshi dza na. Pəlam shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbənəy kwəma dza na. <sup>8</sup> Sa nzanay, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza məndi. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzəkə ghyi, ta zləbanci kwəma dza məndi.

§§† 6:30-31 14:31 † 6:32 6:8 †† 6:33 1Mezh 3:11-14; Cem 37:4-5 † 6:34 Səvəri 16:4, 19-20 †† 7:1 Zhk 4:11-12; 1Kwər 4:5 †† 7:2 Mk 4:24; Rm 2:1; 14:10-12 ††† 7:7 Zher 29:12-14; Mt 18:19; 21:22; Mk 11:24; Zhj 14:13-14; 15:7; 16:24; Zhk 1:5; 1Zhj 5:14-15

<sup>9</sup> Ndə tiba mbə ghwəy, ka dəw dafa zəghwə ci və na, dza tsənə, bəvə hakwə ka banci na? <sup>10</sup> Naa ka dəw kəlipə zəghwə ci və na, dza hənə, banavə shishi diba na? Tsava ndə tibaw. <sup>11</sup> †††Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəm ni, mba'a ghwəy sənay banshi shi wəzə ni kaa ndərəzhi ghwəy na, hanaba Dəñjwəy Hyala mə ghwəmə ki, pə ghwəy, ka na mbay ma banshi shiy gwəramti wəzə kaa mbəzliy cə'wə shəkəna?

<sup>12</sup> †Njasa di ghwəy va məndiy mənijwəy kwəma wəzə nay, war tsəgha pə ghwəy mananshi kaa mbəzli kwərakwə. Ava ghənzə na na gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala, lə kwəma gəzəkə Zliya ka gəzə kwəma Hyala» kə Yesəw.

#### Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na lə na bəñjwəy na (Lk 13:24)

<sup>13</sup> Ma kə Yesəw diba na: «Ghwəy ghwəy shiy nəw kwal tseyey, kwa na te'wə na miy dəgha pə ghwəy dzəkə ghi. Ma miy dəgha bəñjwəy nay, bəñjwəy na kwal tsa nzə. Mbəzli dənə ka naa dza kwa kwal tsa va. Ma mbəzliy dza kwa kwal tsa vay, ta zashi dza ghəshi. <sup>14</sup> ††Ma na miy dəgha te'wə na vay, kwal tsa dza mbəzliy mbay dzəvəgha Hyala ta kwəməvə piy tsa kədi ma ghəshi na. Ma kwal tsa te'wə tsa vay, ngahə ngahə na dza kwa. Dənə dza mbəzli kwa kwal tsa va kiw» kə Yesəw.

#### Njasa dza ndəə mbay təhəvəri dənə fə wəzə na lə dənə fə gəmgəm na (Lk 6:43-44)

<sup>15</sup> †††Zhini ma kə Yesəw diba na: «Ə pə ghwəy ya ghən tsa ghwəy va ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa ka ghəshiy səkəshi dzəvəgha ghwəyəy, mba'a ghəshi zhəghəti ghən tsa shi war nja tənəkəliy təvə ma kwəma. Mbalaa mbəba mbəba mbə nəfə tsa shi na, dəghwəvə jezli tsa ghyanakə tsa ghəshi. <sup>16</sup> †††Mba'a kə ghəshi tsəhəshi vəgha ghwəyəy, gwa'a dza ghwəy mbay tihəvəri tə sləni dza ghəshiy ghəra. A ghwəy sənay kiy, ka mbay mbəzakwə yati hikəniw, ka mbay gwəvidiy yati bəzakəw. Tsəgha na. <sup>17</sup> ††Ma fə wəzə nay, ya fə wəzə na ka naa ya. Fə gəmgəm na na, ya gəmgəm na ka naa yati kwərakwə ba. <sup>18</sup> Na navay, a ghwəmmə sənay ka mbə dənə fə wəzə naa yati ya fə gəmgəm naw. Ka mbə tsa gəmgəm tsa dənə fə yati ya wəzə na kwərakwə baw, tsəgha. <sup>19</sup> ††Ma fə ya ma ya wəzə na va, ya nama fə na kiy, a ka məndiy kəs-lamti, mba'am pəhamti ghwə ti. <sup>20</sup> Ava tsəgha pə ghwəy sənay tihəvəri ka gəzə kwəma Hyala, tə sləni ghəra ghəshi, ta sənay niy nza ghəshiy ka gəzə kwəma Hyala katarə ni, ya ka slasla dzərvə na ghəshi» kə Yesəw.

††† 7:11 Zhk 1:17 § 7:12 5:17; Rm 13:8-10; Gal 5:14 §† 7:14 SləniKY 14:22 §†† 7:15 Nəw 13:2-4; Mt 24:11, 24; SləniKY 20:29; 2Kwər 11:13-15; 2Pi 2:1; 1Zhj 4:1 §† 7:16-18 12:33 §†† 7:16 Zhk 3:12 §† 7:17 Gal 5:19-23 §† 7:19 3:10; Lk 3:9; Zhj 15:2, 6

**War mbæzliy mænti kwæma di Hyala, na shiy dzaa tsähæshi, mbæ mbæzli slækæ Hyala**

(Lk 13:25-27)

<sup>21</sup> †Ma kæ Yesæw diba na: «A gæzarjwæy ya, mbæzliy harda: “A Ndæ slækænjæy, a Ndæ slækænjæy” kæ ghæshiy, gwanashi dza ghæshiy tsähæshi mbæ mbæzli slækæ Hyalaw, war mbæzliy dzaa mænti shi gæzækæ Diræ tsa mä ghwëmæ na shiy dzaa tsähæshi. <sup>22</sup> Fæca vici dza Hyalaa basæ ngwævææ dzækæn mbæzliy, danj dza mbæzliy ni kaa ngæra, “A Ndæ slækænjæy, a Ndæ slækænjæy, ghæyæy tærænjw gæzæhwæ ghæy kwæma gæzarjæy Hyala kaa mbæzli mbæ slæn tsa gha. A ghæy tatahamti hyeler mbæ ghæn tsa mbæzli mbæ slæn tsa gha. Zhæghwa danj ghæy mænæhwæ shi madæna madæna ni mbæ slæn tsa gha diba” kæ ghæshi. <sup>23</sup> ††Ma dzee ni kaa mbæzli vay: “Sænænjwæy yaw. Ghwæy ghwæy mbæzliy mæni va war kwæma jikir jikir nay, satim, barvanjwæyæm væghee” dzee ni ngæshi» kæ Yesæw.

**Kwæmaa dzækæn cekær bakæ**

(Lk 6:47-49)

<sup>24</sup> †Ma kæ Yesæw ki na: «A gæzarjwæyæe, ya wa ntsaa favæ kwemer gæzækee va, ka mænishi ghæci njasa favæshi na vay, yæmyæm na ntsa va læ ndæ mæhærlæ tsaæ ngati ciki tsa ci tæ kælbæ. <sup>25</sup> Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzæmæ tærænjw tærænjw, dza paf hæl tæhæy va ghærakwæli, ka viy safæ læ bærci ta ngæzlamti ciki tsa va na, shænj ghæci vægha ngæzlamti, sa nzana tærænjw sæda ciki tsa va fæta sæækæ kwæba tæ kælbæ. <sup>26</sup> Ya wa ntsaa favæ kwemer gæzækee va, kala mæni kwæma favæ na mbæ shi ghæciy, yæmyæm na tsava ndæ læ ntsa kama mæhærlæ væ ngati ciki tsa ci vægha hæl dzæy tæ ndarghæ. <sup>27</sup> Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzæmæ tærænjw tærænjw, paf hæl tæhæy va ghærakwæli, ka viy safæ læ bærci ta ngæzlamti ciki tsa va, dzæghwa nza'jæw, gærip ciki tsa va ngæzlay gwanay ki» kæ Yesæw.

<sup>28</sup> ††Ma sa kædiy Yesæw læ gæzæ kwæma va kaa mbæzli na, mba'a shi bænipæ na va sææværi mæhærlæ mbæzliy basæshi tæ pætsa va, <sup>29</sup> sa nzanay, niy mænta na ci va kwæma bænipæ na, nja bæni kwæma \*mbæzliy bænipæ kwæma pæhæti Hyalaw, læ bama ti niy nza na ci va kwæma bæni na kaa mbæzli.

**Kar Yesæw læ ndæ dærna**

(Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

**8** Ma sa sækway Yesæw mä ghæn kælanj ki na, mba'a mbæzli danj næwvæ. <sup>2</sup> Dzæghwa tsæhwæti ndæ dærna mba'a sæækæy dzævægha Yesæw, tsæfækwæ, tsæfækwæy kwa kwæma ci. A kæ ngæci na: «A Ndæ slækæpæ, war mba'a pæ ghaa di sænzænvey, a ghaa mbælantæra dewdew va dærna kænee na» kæ.

<sup>3</sup> 'Wakævæ Yesæw tsægha kaf kafæti dævæ ci, mba'a dæpay. A kæ ngæci na: «E di ghaa mbælija, mbælija kwærinj» kæ. Nza'jæw dærna va kæretæ mba'a mbæliy.

† 7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Rm 2:13; Zhk 1:22-25; 2:14-26  
†† 7:23 25:12; 2Tim 2:19 † 7:24-27 7:21 †† 7:28-29 Mk 1:22; Lk 4:32 †† 7:28 11:1; 13:53; 19:1; 26:1; Lk 7:1

<sup>4</sup> ††A kæ Yesæw ngæci sa mbæliy na ki na: «Favæ tæ gha kwæma dzee na ta gæzænja wæzæ. Æntaa gha dzaa gæzæ kwæma mbæli tsa mbælija gha tsa kaa mbæzli ma. A pæ ghaa madæ a gha dzaa canati ghæn tsa gha njasa mbælija gha kaa ndæ ta Hyala. Nza gha dzaa vælitæ væli gha, njasa gæzækæ \*Mæyizæ va. Nza mbæzli mbææ sænay gwanashi a gha mbælija va dærna tæ gha, kæ ghæshi» kæ.

**Kar Yesæw læ dikæ tsa ka sawji ka \*Ræm bælkæwæ**

(Lk 7:1-10)

<sup>5</sup> Dza Yesæw ki, madæ madæy, ka dzæy dzæmbæ mælmæ Kapernæhwæm. Ma sa tsæhæy na na, dza tsæhwæti ndæ mælmæ, dikæ tsa ka sawji ka Ræm bælkæwæ ghæci, kæ kætækæy, tapæ ghæci ta cæ'wæ Yesæw, <sup>6</sup> a kæ na: «A Ndæ slækæpæ, ndæ ghæra slæni tsee gwærapæy. War mæhæni ghæci kæ ghi, mæti mæti vægha ci kala mbæy kafæ. War ka sa ngæra'wæ dalala» kæ. <sup>7</sup> Ma kæ Yesæw ngæci na: «Tsægha na, ta dza dzee mbælantæ» kæ. <sup>8-9</sup> Ma kæ dikæ tsa ka sawji tsa va na: «A Ndæ slækæpæ, yænæy, mændæe ndæ gar dzækæ ghi tsee gha dæ'wæ ghæn tsa ghaw. Avanay sanay, a mbæzli dikæ dikæ ni tæba kænee, ka slækæra. Dzæghwa yæn kwærakwæ na, læ ka sawji slækee tæba. Yæn kææ diy, e ni: “Mbalaa dzæti pætsa tsa' tsa” pæn kaa ndæ sawji, ka dza ghæci. Aw na, “ndi” pæn kaa tsæhwæti, ka sæækæ ghæci. E ni: “Mæntæra slæni tsa' na” pæn kaa ndæ ghæra slæni tsee, ka mæni ghæci. Gha kwærakwæ kiy, ntsa dikæ tsa nza gha. A cæ'wænjæe, gæzækæ kwæma kwatæka læ miy tsa gha kwætinj, ta mbæliy dza ndæ ghæra slæni tsee va va zælgwæ tsa ci, ka satiy» kæ.

<sup>10</sup> Ma sa favæ Yesæw kwæma gæzækæ ntsa va na, tapæ ghæci mbæ væshiy dzækæn ntsa va, a kæ kaa mbæzli kwasæbæ va na: «Æ gæzarjwæyæe, ta na navay, tsægha na, ya mbæ ghwæy ghwæy mbæzli ka \*Izærayelæy, sæækæ kæsay ntsaa banavæ næfæ tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndæ ka mælmæ tsa tæpæw. <sup>11</sup> ††A gæzarjwæy ya, danj dza mbæzliy sæsæækæshi dzæghwa kwa ghwëmæ, læ dzæghwa kwa mærkwi, ta nzæy ka zæmæ shi zæmæ ghæshi læ kar \*Abæraham, læ \*Izækæ mba'a \*Zhækwæpæ tæ pætsa slækæ Hyala. <sup>12</sup> †Ma mbæzli nzæ va niy tæratæ Hyala niy nza, ta nza ghæshi mbæ mbæzli slækæ nay, sa dæti ma ghæshi fæti na, ka dza ghæshiy tsähæshiw. Ta ki-hwashi dza naa dzæti ngwæla, dzæmbæ kwæslæ. Ma nza ghæshi wahæ, ka pæpæra sli'i shi ki» kæ Yesæw.

<sup>13</sup> ††Zhæghwa ma kæ kaa dikæ tsa ka sawji tsa va ki na: «Mbalaa jigghi, ta mæntænja shi gæzækæ gha va dzee, sa nzana mba'a gha ndara næfæ tsa gha gwanay» kæ. 'Wakævæ ndæ ghæra slæni tsa ndæ ka sawji tsa va va, pælis mbæliy ghalaba ki.

**Kar Yesæw læ ka zælgwæ danj**

(Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)

<sup>14</sup> ††Dza Yesæw pækw dzæy dzækæ ghi tsa Piyer. Ma dzækæ na na, shiy Piyer mæhæni, gwærapæta ghænæzæ tærænjw dalala, nja ghwæ vægha nzæ. <sup>15</sup> 'Wakævæ Yesæw

††† 8:4 SlæniTaH 14:2-32; Mt 12:16; Mk 7:36; Lk 17:14 ††† 8:11 Ezay 25:6 § 8:12 13:42, 50; 22:13; 24:51; 25:30 †† 8:13 9:22; 9:29; 15:28 ††† 8:14 1Kwær 9:5

sa nata na tsəgha na, dap dapəti tə dəvə nza. Dzəgh-wa nza'jəw rəniki vəgha mali va mənta ki. Dza na pəl-həm satita ka dza ta banci shi zəmə.

<sup>16</sup> Ma sa pəkwəta vici ki na, mba'a mbəzli banakə mbəzli ghəranshi gezelekiki dan, ta mbalamtishi ghəshi. Dza Yesəw mba'a tahamti hyeler mbə vəgha shi lə gəzə kwəma mbə miy tsa ci, mba'a mbalamti mbəzli va nihwəti zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən gwa'a gwa'a ki. <sup>17</sup> †Ma mənti Yesəw kwəma va tsəgha kiy, nza kwəma gəzəkə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa nə na. Saa ni va: «Mba'a bəhwə ngirghwə tsa kən ghwəmmə, zhini mba'a bəhwə zəl-ghwə tsa kən ghwəmmə dzəkən ghən ci» kə.

#### Kar Yesəw lə mbəzliy di nəw ci (Lk 9:57-62)

<sup>18</sup> Dza Yesəw sa nashi na mbəzliy basəshi va dalala, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay na, mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tanəghəvashi dzəvəri tə kwəfa, dzəti tsa pəriba həlbə. <sup>19</sup> †Wakəvə ndə bənipə \*kwəma pəhəti Hyala kət, kətikəvay dzəvəgha, a kə ngəci na: «A Metər, ta nəwəna dzee, ya pa' kwəmaba dza ghaa dza» kə. <sup>20</sup> ††Ma kə Yesəw na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma kənkiidiy, a ghi tsa shi və shi mbə hidi. †Yegwer ba na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, tsee ghi tiba gar dəkətəvaree mbə kiw» kə. <sup>21</sup> †Zəgh-wa ma kə tsəhwəti ndə mbə mbəzliy nəwvə va ngəci ba na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal e dzaa lamti dirə di, kee gha səkə ta nəwəna» kə. <sup>22</sup> Dzəghwa, ma kə Yesəw ngəci na: «War nəw pə ghaa nəwra dzam. Zlashi mbəreketi tiba, a ghəshi lala ghən tsa shi» kə.

#### A bərçi va Yesəw ta garəti kar safə tsa dikə tsa lə kwəfa (Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

<sup>23</sup> Dza Yesəw mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ki, ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a, ka dzashi. <sup>24</sup> Nza'jəw səpapəli 'yahə'yahə na ghati viy tərənw pa' ka di dzəghwa kwambəwal yam tərənw va bərçi safə. Ma Yesəw ghalaba naci ki na, ghəci tə hi. <sup>25</sup> Dza mbəzli ta səda ci va, mba'a ghəshi madishiy dzəvəgha, ka fərgəhə, ma kə ghəshi ngəci na: «A Ntsaa sləkənjəy, a Ntsaa sləkənjəy, wa mbəlitanəy, gwa'a ghəy» kə ghəshi. <sup>26</sup> ††Nza'jəw Yesəw fərgəhəy. Ma kə kaa ngəshi na: «Tawa hazləni ghwəy tsətsə nanzəa? Mbəzliy zləbavə ma Hyala lə nəfə tsa shi gwanay nza ghwəy» kə. Dza na pəl-həm kafəy, dza nab nab nabəti kar safə tsa va ghəshi lə kwəfa, vantaa ghəshi kwəfəghə gh-wəla. Dəkədəkə pi məniiy. <sup>27</sup> Ma sa nashi mbəzli ta səda ci shi va na, mba'a nava kwəma mananatishi madəna. Ma kə ghəshi na: «A ya, wa tsatsa ndə kia? Ya safə lə kwəfa na ka danci fəti» kə ghəshi.

#### Kar Yesəw lə ka gezelekiki baka (Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

<sup>28</sup> Mba'a Yesəw tsəhəy pəri həlbə, tə hidi ka Gadarene. Nza'jəw ka gezelekiki bakə tsəhwəshi dzar mbə kwəlīhi tiba tsəgha, bam bam ghəshi kwəmay lə Yesəw. Ka gezelekiki ghyanakə ni, ka hazləni məndi və shi dalala. Kala mbə məndiy dzar kwa kwal tsa va və shi. <sup>29</sup> ††War sa nay ghəshi Yesəw tsəgha na, tapə ghəshi ta ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «Gha gha Zəghwə Hyala tsa, ta njaa di gha lə ghəya? Ə səəkəna gha ta sanəy ngərə'wə ghwəla vici basə ngwəvə ghəy səəkə na?» kə ghəshi.

<sup>30</sup> Ma vəri, kərakə lə pətsa va na, mba'a garəwa ngərəder tərənw niy nza tiba mbə pala shi zəmə shi. <sup>31</sup> Tapə hyeler mbə ghən mbəzli va va ta cə'wə Yesəw, a kə ghəshi na: «Mba'a pə ghaa di tahantənjəy mbə ghən mbəzli niy, ndanəy kwal a ghəy dzəmbənjəy mbə garəwa ngərəder pəriba va» kə ghəshi. <sup>32</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, cam, avee zlatavənjəy kwal» kə. Shaa, ghəshi səvəriishi mbə ghən mbəzli bakə ni va, shəbətə ghəshi dzashi gwanashiy dzəmbə ghən ngərəder va ki. Dzəghwa ki, gəgəgəgə, ngərəder va kafəshi səəkə mə kəlan tsa va, səəkə ghəshi na'i shəkətəvashiy dzəti kwəfa. Bətə ghəshi zashi kwəba.

<sup>33</sup> Ma sa nashi ka makə ngərəder shi va tsəgha na, mba'a ghəshi hwəshiy dzəmbə məlmə. Mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kaa mbəzli dzəkən shiy mənishi va gwanashi lə ngərəder, lə kwəma mananati Yesəw va kaa ka gezelekiki bakə ni va ki. <sup>34</sup> Ma sa favə mbəzli mbə məlmə gwanashi na, mba'a ghəshi kafəshi ta dza ta nighə Yesəw. Ma sa nay ghəshi, a kə ghəshi na: «A cə'wəna ghəy, barvaņa tə hidi ghəy» kə ghəshi.

#### Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci (Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

**9** Dza Yesəw ki, ka dzay dzəghwa kwambəwal, mba'a tanəy səvəri tə kwəfa, ka zhəkəy dzəmbə məlmə ci. <sup>2</sup> ††Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə məlmə ci va, mba'a ghəshi banakə ntsa məti məti vəgha tsa tə pi həni tsa ci kaa Yesəw. Ma sa sənay Yesəw, a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A zəghwee, ka hazləni gha ma! A \*kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

<sup>3</sup> Sa gəzəkə Yesəw tsəghay, ma kə nihwəti \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mbə təkə kwəma shi na: «Hyalaa sawa ntsa» kə ghəshi. <sup>4</sup> Mba'a Yesəw sənata kwəma təkə ghəshi va tsəgha na gwa'a. A kə ngəshi na: «Tawa nza ghwəy lə tətəkə kwemerəy kama ni wəzə ni mbə nefer ghwəy tsətsəa? <sup>5</sup> Nama kwəma gwəra na bəlan, ndə kə ni: “A kwəma gha jikir na pəlita” kə, lə ndə kə ni kaa ndə zəlghwə: “Sati garəna a gha dzaņa” kəa? <sup>6</sup> ††Ma kiy, e di ghwəy sənay, a bərçi vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidi ni, ta pəlanishi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzəna sənəzənva, sati

† 8:17 Ezay 53:4 †† 8:20 2Kwər 8:9 † 8:21-22 4:20, 22; 9:9; 19:21; Mk 1:18, 20; 2:14; 10:21; Lk 5:11, 28; 18:22; Zhj 1:43; 21:19, 22 †† 8:26 Cem 89:10; Mt 14:30-32

†† 8:29 Mk 3:11; 1Kwər 15:24 ††† 9:2 Lk 7:48; Cem 103:3; Zhj 9:2 ††† 9:6 Zhj 5:36

madi, bə pi həni tsa gha, mbalaa jigih!» kə. <sup>7</sup> Dzəghwa ntsa va mba'a satiy, ka dzay jigih, sa mbəliy na kwəriŋ.

<sup>8</sup> Ma sa nay mbəzliy basəshi tə pətsa va gəla nava kwəma tsəgha na, dzəghwa gwa'a gwa'a nefer shi hazlənishi va kwəma va. Kə ghəshi ka fal slən tsa Hyala sa banavə na bərçi kaa ndə ngəri ta məniti kwəma madaŋa madaŋa na va.

### Kar Yesəw lə Matiye

(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)

<sup>9</sup> †Dzəghwa Yesəw mba'a barvay tə tsava pi, ka dzay kwa kwəma. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay ndə mənəzəy mbə ciki \*dəwan, Matiye, kə məniti slən tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam!» kə. Mba'a Matiye tsa va satiy ka nəw.

<sup>10</sup> ††Ma ləy hwəm shi va kiy, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci basəshi ta zəmə shi zəmə kəghi tsa Matiye. Dzəghwa daŋ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliy məniti sləni jikir na səkəshi, jakə ghəshi ka zəmə shiy lə kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci. <sup>11</sup> Dza \*ka Farisahi, mba'a ghəshi nashi ghəshi mbə zəmə shi zəmə jakəjakə tsəgha. Ma sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka dəw va \*mbəzli ta səda Yesəw, a kə ghəshi na: «Wa shiy mənishi zəmə ntsa ghwəy tsa dikə tsa shi zəmə jakəjakə lə ka dəwan mba'a mbəzliy məniti sləni jikir naa?» kə ghəshi. <sup>12</sup> Dzəghwa mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, səkə nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. <sup>13</sup> †Ava va tsəgha na kiy, yən na neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səkə yaw, ta pəla mbəzliy məniti sləni jikir na səkəree. A pə ghwəy zəzətiy dzəkən kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə Zliya nə. Ma kə niy niy: “Zhəh-wər na sa dee ghwəy məniti kaa mbəzli, kaa na ka ghwəy slaslara dəbəkə” kə Hyala niy ni» kə Yesəw.

### Ka jakəva yəwən kwəma bəniyə Yesəw lə kwəma bəniyə \*ka Zhəwifəw

(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)

<sup>14</sup> ††Dzəghwa mbəzli ta səda Zhaŋ tsa məniti \*batem kaa mbəzli, mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ma ghəy lə mbəzli ka Farisahi, kar ghəy titi nahwəti vici ta məniti səwmay, ka cə'wə Hyala. Ma mbəzli ta səda gha ni na, kala məniti ma ghəshi tsəgha kiy, a shiy mənishia?» kə ghəshi. <sup>15</sup> ††Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzarŋwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na ka dza mbəzli vaa nza tifəmmə ntsa va ghwəlay mbə shi di na? Ka mbə ghəshiy nəyshi, tifəmməw. A tsahwəti vəghwə dzaa səkəy, ma ghala pətsa dza mənidiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalaba dza ghəshiy məniti səwmay ki» kə.

<sup>16</sup> Dza Yesəw ka zhiniy gəzanshi kwəma kwa fir ba, ma kə na: «Ndə tibia bəvə yar 'war'war ni ta

† 9:9 8:21-22 †† 9:10 11:19; Mk 2:15; Lk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7 † 9:13 'Wəzh 6:6; Mt 12:7; Lk 19:10 †† 9:14 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 †† 9:15 22:2; 25:10; Zhŋ 2:1-12; 3:29; ShiZhŋ 19:7

mbəghəshiy dzəti kwəbaŋ tsa haliyəw. Sa nzanay, tələsə'wə dza tsa yəwən tsa vaa mbahəhwə tsa haliy va. Mba'a kwal dzaa mətəshəy dzəti.

<sup>17</sup> A ghwəy sənay, ndə tiba ka 'yaghwa tay tsa njəm-njəm tsa dzəghwa ghwəlpə hali hali naw. Ma sa dza tay tsa vaa madiy ta pəsliy, ta wənəhəta dza ghwəlpə vaa dza. Mba'a tay dzaa shəkəy dzəti hidi gəm. Shi dza mənidiy mənivə lə ghwəlpə va tiba ghwəla kiw. A ghwəy sənay wəzə, dzəghwa yəwən ghwəlpə ka mənidiy 'yaghwa tay tsa njəm-njəm tsa. Ma tsəgha kiy, ka dza ghwəlpə vaa pəslita ta yidamti tayəw» kə. †††

### Kar Yesəw lə tsahwəti ntsa dikə tsa mbə \*ka Zhəwifə, mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nə

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

<sup>18</sup> Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli va ki na, dzəghwa ndəs tsahwəti ntsa dikə tsa mbə mbəzli ka Zhəwifə səkəy dzəvəgha. Dza na tsəfəkwə, tsəfəkwəy kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «Kətətərə, zhee mətita na sənəzənva, səkə a gha fanakən dəvə gha, a ghənə zhakatita» kə. <sup>19</sup> «Əŋkwa» kə Yesəw. Mba'a ghəshi madishi ghəshi lə mbəzli ta səda ci ka nəw.

<sup>20-21</sup> †††Dzəghwa, mba'a nahwəti mali tiba, gwərapəta ghənə. Piya nə mən lə bakə war mbə səkwa miymiy kwa hwər nə. Mba'a təkəti tsəgha mbə ghən tsa nə: «War mərshi mee kwəfaghay, ya kwataka tə kwəbaŋ tsa kən na, gwa'a, war ta mbəlira dzee» kə. Ma sa nza Yesəw mbə dza tsəgha na, dza na kət kətəghəvataa dzəvəgha, zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə ghənə dapay mətəni kwəbaŋ tsa ci.

<sup>22</sup> †Wakəvə Yesəw tsəgha tərəd, zhəghətəvay njə'wə kə kaa pətsa lə hwəm ci na, mba'a nata. Dza, ma kə ngəta na: «A zhee, ka dza her gha ma. A gha mbəlira tə sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. Nza'jəw miymiy mali va va slashi tibata.

<sup>23</sup> Dzəghwa Yesəw ki, ndəs tsəhəy kəghi tsa ntsa dikə tsa va mbə ka Zhəwifə. Ma dzəkə na na, mba'a kəsashi mbəzli mbə tsa tsa shiy, ka hərsli wahə hərdzə nihwəti. <sup>24</sup> ††Ma kə ngəshi na: «Barəvaŋwəyəm tikə, ləvərim pəriba, mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə.

Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ci ghəshiy nighə. <sup>25</sup> ††Dza mbəzli mba'a ghəshi səvərihi tə ngwəla tsəgha. Ma sa səvərihi məniti na, mba'a Yesəw dzəmbəy mbə ciki tsa nza mbəri zha va mbə. Dza na tasl kəsəvə tə dəvə nə, mba'a zha va satita. <sup>26</sup> Dzəghwa nava kwəma ki mba'a dzamtəvata pa' tə pətsa kəray ghala hidi va gwa'a gwa'a.

††† Ka Izərayeləy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm-njəm tsa. Ni shi ghwəlpipiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm-njəm tsa madi ta pəsli kwa shi. ††† 9:20 SləniTaH 15:25-27; Mt 14:36; Mk 5:27; 6:56; Lk 6:19; 8:44 † 9:22 8:13; Mk 5:34; 10:52; Lk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; SləniKY 3:16 †† 9:24 Zhŋ 11:11-13 ††† 9:25 Mk 5:41

### Yesaw læ ghwølefesli bakæ

<sup>27</sup> †Dza Yesaw ki mba'a madiy tæ tsava pi ta dzay. Ma ghæci kwa kwal mbæ dza na, kæ ghwølefesli bakæ ka næw, ka zlanjæ kwæma, a kæ ghæshi na: «A Yesaw, Jijiy mazæ \*Davita, mænti zhæhwær tæ ghæy» kæ ghæshi. Ka næw pækw kæghi. <sup>28</sup> Ma sa tsæhæy Yesaw kæghi na, mba'a ghæshi kæsaj, dza ghæshi kæt ghæshi kætæghævashiy dzævægha. A kæ Yesaw ngæshi na: «A sænay ghwæy a bærci væya gar mbælitænjwæy, pæ ghwæy na?» kæ. Ma kæ ghæshi na: «Yæ ntsa ghæy dikæ tsa, a ghæy sænay, a gha taa mbay» kæ ghæshi.

<sup>29</sup> ††Dzæghwa Yesaw dapæ dapæ dapæti mætsæhi shi. A kæ na: «Sa nzana mba'a ghwæy ndara nefer ghwæyæy, ta mbælitænjwæy dzæe» kæ. <sup>30</sup> †War nza'jæw tsægha na, diwerj diwerj mætsæhi shi ghwænishi, ka nay pi ghæshi ki. Mba'a Yesaw damætishi, a kæ na: «Favæm wæzæ, æntaa ghwæy dzaa gæzæ shi mæntænjwæy ya ni kaa nihwæti mbæzli ma» kæ.

<sup>31</sup> ††Ma sa dzashi ghæshi na, mbæ ghæshiy zhiniy mbælæy shi manamtishi Yesaw va ghwælaw. Dza ghæshi ka gæzæ næwær tsa Yesaw dzar tæ hidi va gwa'a gwa'a nashi.

### Yesaw læ ntsa pæhæta ghani ci

<sup>32</sup> ††Ma sa dzashi mbæzli va na, mba'a nihwæti mbæzli bækæ tsahwæti ndæ kaa Yesaw. Kala mbay ma gæzæ kwæma ghæci, sa pæhanti \*hil ghani ci. <sup>33</sup> Dzæghwa Yesaw ki mba'a tihækæværi hil tsa va mbæ ntsa va. Nza'jæw ntsa va ghati gæzæ kwæma. Ma mbæzli danj ni va basæshi tæ pætsa vay. Ka mananshi madanja nava kwæma ki. A kæ ghæshi na: «A nana kwæma kia! Kay, sækæ ndææ nashi gæla ni tsætsæ ni ni shiy mænishi mbæ ka \*Izærayel ghala nza mændi teepæw!» kæ ghæshi. <sup>34</sup> ††Ma kæ \*ka Farisahi na: «Waa, mazæ tsa mbæ hyeler bænci na bærci titihæ na va nihwæti hyeler sæværi mbæ ghæn mbæzli li shi» kæ ghæshi.

### Yesaw læ værem ndæ ngæri tsa basæy

<sup>35</sup> ††Dza Yesaw mba'a kafæy ka tæwræ dzar mbæ mælmæhi dikæ dikæ ni læ ni jæw jæw ni gwa'a gwa'a. Ka bananshi shiy kaa mbæzli mbæ \*ciki basæva tsa ka Zhæwifæ. Ka gæzæ Yæwæn kwæma wæzæ naa dzækæn njasa dza Hyalaa slækæ mbæzli. Mba'a mbælanti mbæzli gwærapæ gwærapæshi ni læ vædevæer gwa'a.

<sup>36</sup> §Sa næ na, nighæ kæ kaa mbæzli basæ basæ ni va tæ pætsa va danj ni na, tapæ hwær tsa ci ta zhanci ta mbæzli va ki. Sa nzana mba'a mbæzli va niy dalishi gwa'a gwa'a, mba'a hazlæni kæsævæshi nja tenkesli kama ntsaa ndæghwæshi tiba. <sup>37</sup> Ma kæ kwa fir kaa mbæzli ta sæda ci na: «A mbæzlee, danj shi zæmæ nakamtævashi kwamti ngar na, daw mbæzli ta basæshi sækæ tæ væhæ jighi. <sup>38</sup> Ghænza tsæghay, cæ'wæ pæ ghwæy cæ'wæ ndæ za

tsa va, a ghæci mætsæhæ ghwæni nihwæti mbæzli dzæmti, ta mananci shi ci vaa sækæ» kæ.

### Kar Yesaw læ mbæzli ta sæda ci va mæn j læ bakæ ni, læ njasa ghwænashi na

(Mk 3:13-19; 6:7-13; Lk 6:12-16; 9:1-6)

**10** Ma tæ nahwæti viciy, mba'a Yesaw harvæ mbæzli ta sæda ci va mæn j læ bakæ ni. Dza na mba'a banavæshi bærci ta tihæ hyeler sæværi mbæ ghæn mbæzli, læ ta mbæli mbæzli va nihwæti zælegghwer, læ ta mbæli vædevæder gwa'a. <sup>2</sup> ††Avanashi slænedemer \*ka kwal Yesaw va mæn j læ bakæ ni: Kwatanjæy, Shimanjw, ntsa næ mændi Piyer, kæ mændi slæn tsa ci, ghæshi læ Andære, zæmbæghæy. Kar Zhakæ ghæshi læ zæmbæghæy Zhanj, ndærazhi Zhebede ghæshi bakanashi. <sup>3</sup> Mba'a kar Fælipæ læ Bartelemi, Tæmasæ læ Matiye ndæ \*dæwan. Zhakæ zæghwæ Alfe, læ Tade, <sup>4</sup> mba'a Shimanjw ndæ pærsælæ ta hidi shi, ghæshi læ Zhæwdasæ Isækariyætæ, ntsaa ngati dafa ta Yesaw.

<sup>5</sup> †††Dzæghwa Yesaw mba'a ghwænashi ka kwal ci va mæn j læ bakæ ni, ta dza va mbæzli ki. Ma kæ kaa ngæshi ghæshi dzaa madi na: «Æntaa ghwæy dzaa dzæti hidi \*mbæzliy kamaa ka Zhæwifæ ma. Æntaa ghwæy dzaa dzæmbæ mælmæhi tæ hidi mbæzli ka \*Samari ba ma. <sup>6</sup> †††Mbalam va ka \*Izærayel, nja tenkesliy zashi na ghæshi. <sup>7</sup> ††Gazanshim kwa kwal ghwæy mbæ dza: "Ndækwæ ndækwæ na Hyala ta sækæ ta slækæ mbæzli" pæ ghwæy ngæshi. <sup>8</sup> Mbælim ka zælgghwæ, zhiniy mbæzliy bækwæshi sati mbæ mæti, mbælim mbæzli nza dærna ti shi, ka titihæ hyeler sæværi mbæ ghæn mbæzli. War njasa kwæmavæ ghwæy va bærci mbæli mbæzli tæ gæmæy, tsægha pæ ghwæy kæati mbæzli, æntaa ghwæy dæw shiy ma. <sup>9</sup> Ma ghwæy madi ta dza vay, æntaa ghwæy bæ ya tsahi mbæzæ, ya gæna nza, ta faghwa kwa zlipa ghwæy ma. <sup>10</sup> ††Æntaa ghwæy bæ mbæl tsa ka ghwæy dza ta wæ li ma, æntaa ghwæy bæ za kwæbenjer bakæ, ya kwakwahæ tsa ghwæy, va gæta ghwæy nza tæ dævæ ma. Va sa nzanay, mba'a kæ ndææ ghæra slæni na, a tæbæ mændiy nganci shi zæmæ mbæ slæni ghæra na va.

<sup>11</sup> Mbalam, ma sa ka ghwæy tsæhænjwæy mbæ mælmæ dikæ na, ya mbæ na jæw nay, pælæm ghi tsa ntsaa dzaa zlæbavæ ka'wæn jwæy bekir dævæ kæghi tsa ci. Mba'a ghwæy nzæy jwæy kæyba, pa' fæca ka ghwæy kafæn jwæy ta dzæn jwæy. <sup>12</sup> Ma ghala pætsa ka ghwæy dzækæ ghi tsa dzækæ ghwæy gwa'ay, gæzæ tæ ghwæy kaa mbæzli kæyba: "Zærkæ kæ mændi kæghi tsa!" pæ ghwæy taa ni. <sup>13</sup> †††War mba'a kæ mbæzli kæ ghi tsa va va zlæbavæ yashi tsa ghwæy va læ væshiy, ka nza yashi tsa ghwæy va gæmæy ti shiw. Ma kala zlæbati kæ ghæshi na, ka dza zærkæ tsa gæzanshi ghwæy vaa nza kæn shi ghwælaw. <sup>14</sup> †††Mba'a pæ ghwæy dzæn jwæy dzæmbæ mælmæ, kala zlæba ka'wæn jwæy mændi, kala fa ma kwæma gæzæ ghwæyæy, sæværi jwæyæm mbæ nava mælmæ, ka dzæn jwæy, mba'a ghwæy batamti kwærci tæ shidshid ghwæy. Ma tsægha

† 9:27-30 20:29-34 †† 9:29 8:13 † 9:30 12:16; Mk 7:36 †† 9:31 Mk 7:36 †† 9:32-34 12:22-24 ††† 9:34 10:25; 12:24, 27; Mk 3:22; Lk 11:15, 19 ††† 9:35 4:23 § 9:36 Bæla 27:17; Ezhek 34:5; Zak 10:2; Mt 14:14; 15:32; Mk 8:2

§† 10:2-4 Zhnj 1:40-44; SlæniKY 1:13 §†† 10:5-15 Lk 10:4-12 §† 10:5 Lk 10:33 §†† 10:6 Zher 50:6; Mt 15:24; SlæniKY 13:46 §† 10:7 4:17 §† 10:10 1Kwær 9:14; 1Tim 5:18 §†† 10:13 Lk 2:14 §§† 10:14 SlæniKY 13:51



kiy, a mbəzli mbə məlmə va dzaa sənata, njasa mənti ghəshi \*kwəma jikir na kaa ngərwəy. <sup>15</sup> †A gəzarwəy ya, ta na navay, tsəgha na, fəca vici dza Hyalaa basə ngwəwəə dzəkən mbəzliy, tərərwəba ngwəwə kən mbəzliy zləba ma kwəma ghwəy va dza naa nza, kən na mbəzli jikir jikir ni va mbə məlməhi \*Sədəm lə \*Gwəmə» kə Yesəw.

**Njasa dza məndiy sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw \*Kəristəw**  
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)

<sup>16</sup> ††Zhini ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ba na: «Favə tə ghwəy, ava ghwəniy ghwəniwəy ya ta dzaa dzəmbə mbəzli ghyanakə ni, nja tenkesli ka ndə vaa kambə mbə jipəjipə dəghwəva jezlhi. Ma kiy, ka mbəzli tsəhwəli tsəhwəli ni pə ghwəy məniwəy, nja shishi, kala pəla ma kwəma tə mbəzli, njasa ka ghərpəpə vaa nza. <sup>17</sup> † ††Ndəghwəwə ghən tsa ghwəy wəzə, sa nzanay, ta kəkəsəwəy dza məndiy dzaa dzəti pi ngwəwə. Ka didi'wəwəy taa nza lə kwərpə mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. <sup>18</sup> ††Ta kəkəsəwəy dza məndiy dzaa dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni, ghəshi lə mezhizhə gwa'a sa zləbavə ghwəy kwəmee. Ghalaba kiy ta ndəgha fəti dza ghwəy dzaa dzəkənəe kwa kwəma shi lə kwa kwəma \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. <sup>19</sup> †††Ghala pətsa dza məndiy kasatəwəy tə ngwəwə va kiy, əntaa ghwəy dzaa tsətsəva, ka təkə na: "Njaa dza ghəy ni kaa kwəma ka ghəy gəzə kia?" pə ghwəy ma. Ma fəcavay ta səkəta dza kwəma dza ghwəy gəzanshiy dzəghwa miy tsa ghwəy. <sup>20</sup> Səkə mbə zəzə kwəma ghwəy dza naa səkəw. Safə tsa Dərwəy dza naa gəzə kwəma va mbə ghwəy.

<sup>21</sup> †††Ghala vəghwə tsa vay, ka nihwəti mbəzli dza na, ka nga dafa ta ngwəwəwəghəshi ta mbə məndiy bəkəwəshi. Zhini tsəgha didihi dzaa məni lə ndərazhi shi kwərakwə ba. Ka ndərazhi dza na, ka zhini ghən kaa mbəzliy yakəshi diba ki, ka bəshi kaa nihwəti mbəzli ta bəkəwəshi. <sup>22</sup> †Mbəzli gwanashiy ka dza ghəshiy di mətsə ghwəy, tə sa nəwra ghəyəw. Ma ntsaa dzaa jihəkəvay kala zlay nəwra ghəci pa' tə vici məti ciy, ta mbəliti tsava ndə dza Hyala. <sup>23</sup> ††Mba'a kə məndi ghati sarwəy ngəra'wə mbə nahwəti məlməy, hwəwəwəwəwə səvəri mbə nava məlməwə dzəmbə nahwəti. A gəzarwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza ghwəy hati nəw məlməhi tə hidi ka \*Izərayel gwanashi, dza ghwəy nayma, ndəs yən səkəra, yən Zəghwə yakə ndə ngəriw.

<sup>24</sup> †††A ghwəy sənay kiy, ka mbə ndə bəni shiy tanətə ntsaa bananci shiy tə sənashi shiyəw. Ka mbə ndə ghəra sləniy tanətə ntsa ghəranci na sləni tə dikəw. <sup>25</sup> ††† ka ntsa bananci məndi shiy zləbavə sə'wa kwəma, ma nza ghəci nza nja ntsaa bananci shiy. Tsəgha ndə ghəra sləni zləbavə sə'wa kwəma, nza ghəci nza nja ntsa ghəranci na va sləni ba. Əhətim, yən ndə ghi

† 10:15 Ghava 18:20; 19:1-29; Mt 11:24 †† 10:16 Lk 10:3  
‡ 10:17-22 24:9-14; Mk 13:9-13; Lk 21:12-19; Zhj 16:1-4 †† 10:17  
SləniKY 5:40; 2Kwə 11:24 †† 10:18 SləniKY 24:1-26 ††† 10:19-20 Lk  
12:11-12 ††† 10:21 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 † 10:22 5:11;  
Zhj 15:18 †† 10:23 16:28; SləniKY 8:1 ††† 10:24-25 Lk 6:40; Zhj  
13:16; 15:20 †† 10:25 9:34

sana kiy, a məndi fatəra slən tsa mazə hyeler, Belzhebəl, kə məndi. Tsəgha kə kiy, kala tərərwəba ghwəy ghwəy mbəzli kəghi tsee məndi dzaa tsəərə shəkəna?» kə Yesəw.

**Ka hazləni ghwəy va ndə ngəri ma, va Hyala pə ghwəy hazləni**  
(Lk 12:2-9)

<sup>26</sup> †††Ma kə Yesəw diba na: «A gəzarwəy ya, əntaa ghwəy hazləni va mbəzli ma. Ya wa kwəma mbəmbə na gwa'ay, ta dzəti ngwəla dza na. Ya wa kwəma dza məndiy ghələhwə gəzə nžəy, ta sənata dza məndi. <sup>27</sup> Ma kwəma ghələwəwəy ya gəzə nžə mbə kwəliy, cikəvərim kwəma va tə ngwəla havəghwə kaa mbəzli gwa'a. Ya dahwə dahwə gəzarwəy ya kwəma mba'a ghwəy favəy, garəwəwəwəwə mə dal pi, a ghwəy zlapə gəzə kwəma va nza mbəzli mbəə favə. <sup>28</sup> ††Ka hazləni ghwəy va mbəzliy dzaa mbay pəsliti vəgha ghwəy ma, ma na nashiy, ka mbə ghəshiy pəsliti piy tsa ndəw. Hazlənim va Hyala ghənəzə sa dzaa mbay pəsliti vəgha ndə, ka zamti lə piy tsa ndəta gwa'a, ka ndəghambə mbə ghwə. <sup>29</sup> A ghwəy sənay, a ndə mbəə pavə 'yegwer tiytiyihi bakə tə dala kwətiwəy, va jəw jəw tsa shi bay. Ma ya tsəgha ghəshi jəw jəwəy, ka tərəy dzəti hidi ya kwətiwəy kala zləbavə dərwəy Hyalaw. <sup>30</sup> †††Ma ghwəy kwərakwə kiy, ya shəti mbə ghən ghwəy gwanashi na, mbəra mbəra na ghəshi, kwətiwəy kwətiwəy tsa shi gwa'a va Hyala. <sup>31</sup> Njana nžana tsəgha kiy, ka hazləni ghwəy teepə ma. A ghwəy nay, ya njaa na 'yegwer dan tsa shiy, ka zamti ghən Hyala ti shi ya kwətiwəy, hanaba ghwəy, ghwəy ke ngəri ki ka na zəzə maa dzəkən ghwəy na» kə Yesəw. <sup>32</sup> †††Ma kə Yesəw diba na: «A gəzarwəy yay, ya wa ntsaa dzaa ni "Ndə nəw Yesəw nžee nee" kə, kwa kwəma mbəzliy, yən kwərakwə na, ta gəzə dzee kwa kwəma Dirə mə ghwəwə: "Tsee ndə na tsatsa" pən. <sup>33</sup> †††Ma ntsaa dza vaa ni: "Sənay ndee Yesəw neyew" kə kwa kwəma mbəzliy, ava tsəgha dzee ni: "Sənay tsava ndə yaw" pən, ta nza kwa kwəma Dirə mə ghwəwə kwərakwə» kə Yesəw.

**Həərəva na sa bəkə Yesəw dzəghwa jipə mbəzli**  
(Lk 12:51-53; 14:26-27)

<sup>34</sup> ††††Ma kə Yesəw na: «Ma bərkə ghwəy səkə tsee tsaa dzəti hidi na, zərkə bəkəe nə ghwəy na? Am awə, səkəree ta nza zərkə kwa jipə mbəzliw. War pa jaka na sa bəkəe dzəghwa jipə mbəzli. <sup>35</sup> † ††A səkəree ta həərəvəri kar zəghwə ghəshi lə dəy, ta həərəvəri zha ghəshi lə mbəghəta, ta həərəvəri makwa ghəshi lə shəta kəghi. <sup>36</sup> A gəzarwəy ya, ma ntsaa nəw kwal tsa yay, ka jaka ci dza mbəzli kəghi tsa ciy nza. <sup>37</sup> †††Ma ntsaa diti diba dəy lə mbəghəy kaa ngəray, məniy na gar nəwraw. Ya ntsaa diti diba ndərazhi ci

††† 10:26 Mk 4:22; Lk 8:17 †† 10:28 Ebr 10:31 †† 10:30 Lk 21:18  
††† 10:32 ShiZhj 3:5 ††† 10:33 Mk 8:38; Lk 9:26; 2Tim 2:12  
††† 10:34 Lk 2:14 18 10:35-36 Mishe 7:6 19 10:35 10:21; 24:10;  
Mk 13:12; Lk 21:16 20 10:37 Nəw 13:7-10; 33:9; Mt 19:29; Mk 10:29;  
Lk 18:29

kaa ngəray, məniy na gar nəwraw. <sup>38</sup> †Kala kafəy kə ndə ta nəwra mba'a zləbavə lə mətitay, ka nza na ka ntseyew. <sup>39</sup> A gəzanjwəy ya, ma ntsaa di mbəliti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti piy tsa ci dza na va Hyala. Ma ntsaa zamti piy tsa ci ta nəwray, ta kwəməvə piy tsa ci dza na va Hyala» kə Yesəw.

**Ta kwəməvə zhəmə dza gha va Hyala, tə mbərkə sləni mənti gha**

(Mk 9:41; Lk 10:16)

<sup>40</sup> †Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma ntsaa ka'wətənjwəy lə nəfə kwətənjəy, yən na sa ka'wəti na va. Ntsaa ka'wətəra va ba na, Dirə tsaa ghwənara va na sa ka'wəti na kwərakwə. <sup>41</sup> Ntsaa ka'wəti \*ndə gəzə kwəma Hyala lə nəfə kwətənj, sa nza ntsa ka'wəti na va ka ndə gəzə kwəma Hyalay, ta kwəməvə zhəmə dza na, nja ndə gəzə kwəma Hyala tsa va kwərakwə. Ntsaa ka'wəti ntsa slar tsa kwa kwəma Hyala lə nəfə kwətənj, sa nza ntsa slar tsa va Hyalay, ta kwəməvə zhəmə dza na nja ntsa slar tsa va ka'wəti na kwərakwə. <sup>42</sup> Ya wa ntsaa tivə yam sa rəniki niy banavəshi kaa ntsa kwa tsa ci kwal tsa mbə mbəzli ta sədəe, sa nza ntsa tanavə na va yam ka ntsa ta sədəe kəy, a gəzanjwəy ya ta na navay, tsəgha na, ta kwəməvə zhəmə ci dza ntsa va» kə Yesəw.

**11** †Dzəghwa Yesəw mba'a kəramti bananshi shiy kaa mbəzli ta sədə ci va mənə lə bakə ni ki. Ma sa kədamtishi na na, mba'a kafəy tə tsava pi, ka dzay ta bananshi shiy lə ta gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə məlməhi tə hidiy va.

**Gəzə kwəmaa dzəkən Zhanj tsaa mənipə \*batem**

(Lk 7:18-35)

<sup>2</sup> †Ma ghala pətsa va na, Zhanj tsaa mənipə batem kəli kəli kwa fərshina. Dza na mba'a favə gaka sləni ghəra \*Kəristəw ki. 'Wakəvə na, bənə ghwənashi nihwəti mbəzli mbə mbəzli ta sədə ci va Yesəw. <sup>3</sup> †A kə ngəshi na: «Mbalam dəwtəram kwəma va ntsa va, ma pə ghwəy ngəciy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səkə ta naa? Naa a ghəy ndəghə tsahwəti ndə na? kə Zhanj" pə ghwəy ngəci» kə.

<sup>4</sup> Mba'a mbəzli va dzaa dəwti kwəma va va Yesəw tsəgha. Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Mbalam, a ghwəy gəzanci kwəma favə ghwəy sana, lə shi nashi ghwəy lə mətsəhi ghwəy gwa'a kaa Zhanj. <sup>5</sup> †A ghwəy nay, a mətsəhi ghwəlefesli ghwənishi, mbə nay pi ghəshi, vədəvəder na, ka dza, mba'a ka dərna mbəlishi. Dza mba'a slimim mədənesli ghwənishi, mbə favə kwəma ghəshi. Mbəzli niy bəkwəshi na, ka zhakətishi mbə məti, zhini mba'a Yəwən kwəma wəzə na tsəhəta kwa slimim mbəzli ka cicikwə. <sup>6</sup> Vəshi na ta ntsaa zhəghavəra ma hwəm, sa səkəra mee dzəghwa ma ci» kə kaa ngəshi. Dzəghwa mbəzli ghwənəkə Zhanj va ki, ka dzashi.

† 10:38-39 16:24-25; Mk 8:34-35; Lk 9:23-24; Zhj 12:25-26  
†† 10:40 18:5; Mk 9:37; Lk 9:48; Zhj 13:20; Gal 4:14 † 11:1 7:28  
†† 11:2 14:3 †† 11:3 Zhj 1:15, 27; 3:31; 11:27 ††† 11:5 Ezay 35:5-6; 26:19; 61:1; Lk 4:18

<sup>7</sup> Ma sa dzashi ghəshi ki na, tapə Yesəw mbə gəzə kwəma Zhanj kaa ləkw ndə ngəri tsaa basəy va tiba ki, a kə na: «Sa dzanjwəy ghwəy vaa dzəti gamba ta nighə Zhanjəy, a ntsaa niy dza ghwəy ta nighə tay? Ta nighə dzəvəti kwəfəghə safə niy dza ghwəy nanzə ba na?

<sup>8</sup> Wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nay ndə lə kwəbənəjəy gwəramti wəzə kən ghən ci, niy nə ghwəy nanzə ba na? Ta na mbəzli dza lə kwəbənəjəy gwəramtiy, war dzar kəy mezhizhə ka gəla niva mbəzliy nžəy nžəy tsa shi. <sup>9</sup> Əy, war wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nighəti \*ndə gəzə kwəma Hyala niy nə ghwəy nanzə bay? Yanj tsəgha na, ndə gəzə kwəma Hyala na Zhanj katanj. Ghəciy, aa tanjəti nihwəti ka gəzə kwəma Hyala. <sup>10</sup> ††Sa nzanay, Zhanj na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasliiti mənədi va kwəmaa dzəkən kwa Zliya Hyala. Ma kə Hyala kaa kwəma gəzəkə naa dzəkənəy:

Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee,

a ghəci 'watəna kwal,

nza ghəci gwəmantəna

kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə.

<sup>11</sup> Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə tiba tə hidi mbə mbəzli yakəghwa mənədi kwa hwər baw, ka yəməva lə Zhanj ndə mənə batem tsa vaw. Ya tsəgha nžə kiy, ya wa ntsa gəməy tsa zləbavə kwəmee ta sləkə yay, dikəba ghəci na kaa Zhanj. <sup>12</sup> Sa ghava na tə vəghwə tsaa gha Zhanj gəzəpə kwəma Hyala pa' tə vəghwə tsa ndatsə tsay, lə bərzi mbə tərənəy gəzəva kwəma sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli. Dzəghwa tərənəy mbəzli jahambəvashi lə bərzi mbə pəla kwal, ta nza mbə mbəzli dza Hyala vaa sləkə. <sup>13</sup> Ka gəzə kwəma Hyala gwanashi, lə zliya \*kwəma pəhəti Hyala gwa'ay, a ghəshi gəzəkə kwəmaa dzəkən sləkə tsa dza Hyala vaa sləkə mbəzli, pa' tə vəghwə tsa tsahwə Zhanj ti.

<sup>14</sup> †E mbay gəzə sana, ghwəy gar dzaa zləba kwəma yay, Zhanj tsay, ghəci na \*Eli tsaa niy gəzəkə mənədi va mbə Zliya Hyala, ta zhəkə dza na, kə mənədi, pən. <sup>15</sup> ††Fə tə ghwəy ghən ta kwəma gəzanjwəy ya na wəzə. Niy nza məhərliy fə ghən ta kwəma va ghwəy. <sup>16</sup> Ə gəzanjwəy yay, mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay yəmyəm na ghəshi lə ndərazhiy basətəvashi va tə bəghə ta tsabana, dzəghwa ka 'wanjanshi 'wanjə nihwəti kaa nihwəti, ma kə ghəshi na: <sup>17</sup> "Tawa mənə ghwəy tsəgha shəka? Mba'a ghwəmmə basəmmə ta tsə, tapə ghəy ta viyənəy sherey a ghwəy tsə pə ghəy na, a tsə ghwəyəw. Ənkwa pə ghəy, zhini ka 'wanjwəy cəm civə ghəy na, a zləba ghwəyəw!" kə ghəshi. <sup>18</sup> ††Tsəgha nza ghwəy nja ndərazhi va. Ndəs səkəy Zhanj, dzəghwa na mbə nžəy tsa ciy, kala zəmə shi wəzə ni, kala sa ma tay ghəci. Dzəghwa ma pə ghwəy na: "A, waa ndə gazlaka na tsatsa ndə" pə ghwəy, kala zləba kwəma ci ghwəy. <sup>19</sup> ††Ma sa səkəree yən Zəghwə yakə ndə ngəri nee ki na, dzee ka zəmə shi zəmə, ka sa tay. Zhini ma pə ghwəy ba na: "Wəyəw, ndə hwər na tsatsa ndə. War

††† 11:10 Mala 3:1; Səvəri 23:20; Mk 1:2; Lk 1:76 § 11:14 1Mezh 17:1; Mala 3:23; Mt 17:12-13; Mk 9:13 †† 11:15 13:9, 43; Mk 4:9, 23; 7:16; Lk 8:8; 14:35 ††† 11:18-19 9:14; Mk 2:18; Lk 5:33 †† 11:19 9:10; 11:2

shi zəmə lə tay na na ci kwəma sənata na gwa'a tsəgha. Ka kəsə madigaa dzəti ka \*dəwan, lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni" pə ghwəy. Kala zləba ma kwəmee ghwəy ba. Əy ma ki ya tsəgha nzəy, war mbə civa na sənata kwəma Hyala səvəri mbə sləni ghəra ghəy lə Zhan] kə Yesəw.

**Ngəra'wə tsaa dzaa dzəkən mbəzliy zləba ma kwəma**

**Yesəw**

(Lk 10:13-15)

<sup>20</sup> Dzəghwa Yesəw tapə ta nabə mbəzli mbə məlməhi gwəra naa mənəhwə sləni madaŋa madaŋa na mbə shi, sa nzana, kala di zhəghanti nzəy tsa shi mbəzli dzar mbə məlməhi va kwa kwəma Hyala, ma kə na: <sup>21</sup> †«Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kwəraziŋ, lə ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Betəsayda, a ngəra'wə taa nza kən ghwəy. Sa nzana, mbə məlmə Tir lə mbə məlmə Shidaŋw pən niy mənəhwə shi madaŋa madaŋa ni ni mənəhwee mbə ghwəy nzay, ci mbəzli mbəba tsəfəkwəshi, ka tsati titihwə, ka zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala va kwəma shi jikir na nza. <sup>22</sup> Va tsəgha nə ya sanay: Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəwə dzəkən mbəzli na, tərəŋwəba na ghwəy ngwəwə dza naa nza kən na mbəzli mbə məlmə Tir lə mbəzli mbə məlmə Shidaŋw, pən. <sup>23</sup> ††Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kapernəhwəm kiy, mbəzli dza məndiy kafashi dzəta ghwəmə nza ghəy na ghəy ki, nə ghwəy na. Nava tība teepəw. Ta dzəghwa dza ghwəy pa' tə pətsa nza mbəreketi. Sa nzana, war mbə mbəzli mbə məlmə \*Sədəm pən niy mənəhwə kwəma madaŋa mənəhwee na mbə ghwəy nzay, ci mbəzli va zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala nza. Ka dza Hyalaa ndamti məlmə shi va nzaw, ci ghənzə ghwəlatə pa' ndatsə nza. <sup>24</sup> †Va tsəgha nə yaa ni sana ngəŋwəyəy: Ma fəca dza vici basə ngwəwə kədi tsa hidiy mənəvay, tərəŋwəba na ghwəy ngwəwə dza naa nza kaa na mbəzli mbə məlmə Sədəm pən» kə.

**Səəkəm dzəvəghee e bəŋwəy dəkəva**

(Lk 10:21-22)

<sup>25</sup> ††Zhəghwa tapə Yesəw ta zhiniy gəzə kwəma diba, a kə na: «A Dirə tsaa sləkə ghwəmə lə hidi, 'wəsa nə ya ngəŋa. Sa nzana, ma kwəmaa niy mbələy gha va mbəzliy sənata kwəma, ghəshi lə ka məhərliy, a gha canəkəvərihi kaa mbəzli daw daw ni tə sənata kwəma. <sup>26</sup> A Di, a falŋee, sa nzana tsəgha gha di» kə. <sup>27</sup> ††Ma kə Yesəw kaa mbəzli ki na: «Mbə dəvee fambə Dirə shiy gwanashi. Ndə tība mba'a sənara kala war Dirəw. Ndə tība mba'a sənay Dirə, kala war yən yən Zəghwə ci, mba'a ntsa nə ya, e di canati Dirə pənəw. <sup>28</sup> †††Səəkəm dzəvəghee gwanəŋwəy, ghwəy mbəzliy daliŋwəy ni va shi shəndəkə ni, e babantəŋwəyshi, nza ghwəy dəkəva vəghee. <sup>29</sup> †††Zləbavəram, e nza ka Ndə sləkəŋwəy, nzee bəniŋwəy ni ya shiy. Sa nzanay, ntsa

† Tirə lə Shidaŋw: Ezay 23:1-16 †† 11:23 Ezay 14:13, 15 † 11:24 10:15; Lk 10:12 †† 11:25 Ezay 29:14; 1Kwər 1:18-29 †† 11:27 28:18; Zhŋ 1:18; 3:35; 10:15; 13:3; 17:2 ††† 11:28-30 Ezay 28:12 ††† 11:29 Zher 6:16

kwəd nəfə tsa nzee, ka kəli ghən tsee yaw. Mba'a pə ghwəy səəkəŋwəy dzəvəgha yay, ta kwəməvə dəkəva dza ghwəy ta ghən tsa ghwəy. <sup>30</sup> Sa dza naa nza, kwəma dzee gəzəŋwəy mənə nzəy, kwəma bəlaŋ dza naa nza va ghwəy. Ma nə ya shi dzee bəniŋwəy na, ka dza ghəshiy taŋətəŋwəy bərciw» kə Yesəw.

**Gəzə kwəmaa dzəkən \*vici dəkəva ka Zhəwifə**

(Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)

**12** <sup>5</sup>Ma tə nahwəti vici ləy hwəm kwəma va, ge'i lə \*vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw madishi lə \*mbəzli ta səda ci. Dza ghəshi ka taŋə dzar mbə vəh alkamari. Ka ghəranshi ma kaa mbəzli ta səda Yesəw. Dzəghwa tapə ghəshi dzəmbəshi mbə slərbə alkamari va tsəgha, ka mbəliy dzəghwa miy shi, ka pərə. <sup>2</sup> ††Mba'a \*ka Farisahi nashi. Ma kə ghəshi Kaa Yesəw ki na: «A nava dzəmbəshi mbəzli ta səda gha ni, mbə mənə shi makəmmə \*kwəma pəhəti Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. <sup>3</sup> †††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa səəkə ghwəy jangəhwə kwəmaa niy mənəti kar \*Davitə va ghəshi lə mbəzli kwasəbə kwa Zliya Hyala bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghəratishi may, <sup>4</sup> təhwə, niy dzəmbəy naa dzəmbə \*ciki Hyala, dza na, həŋ bəvə pəŋ tsa ka məndiy ta Hyala li, mba'a ghəshi zəməhwə lə mbəzliy niy nza kwasəbə. Ya tsəgha niy banəvəshi ma kwəma pəhəti Hyala kwal kaa kar Davitə lə mbəzli kwasəbə va ta zəmə pəŋ tsa va, war kwataka \*ka ta Hyala shiy niy nza kwal və shi ta zəməy, niy nabəti Davitə Hyalaw. <sup>5</sup> †††Naa kala səəkə ghwəy jangəhwə nahwəti kwəma mbə zliya kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən gəla kwəma va diba na? Ya \*ka ta Hyalay, mbə ghəra sləni mbə ciki Hyala ka ghəshiy nza, ya fəca vici dəkəva. Nəwəti kwəma pəhəti Hyala dzar kwa vici dəkəva ghəshi tsəgha kiw. Ya tsəgha nze ba na, ka banshi fəti Hyalaw. <sup>6</sup> E gəzəŋwəy sana, yən tsa nay ghwəy tsay, e taŋamti ciki Hyala. <sup>7</sup> †††Fəti ghən ghwəy ta kwəma nə Hyala vaa ni: Həhəəni shiy ta taray, ka təbara niva shiyəw. Mənə zhəhwər ta nihwəti mbəzli na kwəma dee, kəw. War mba'a pə ghwəy fəti ghən ti nzay, ka dza ghwəy bə fəti kaa mbəzli kama fəti və shi tsətsə nzaw. <sup>8</sup> Sənay tə ghwəy kiy, yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

**Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa**

(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)

<sup>9</sup> ††Dza Yesəw mba'a madiy tə pətsa va, ka dzay dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. <sup>10</sup> Ma sa dzəmbəy na na, mba'a kəsəy tsəhwəti ndə mbəba, məti məti dəvə ci. 'Wəkəvə \*ka Farisahi va, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, sa di ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy banci fəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Ndammə kwal tsaa mbəli ndə \*kwəma pəhəti Hyala fəca vici dəkəva ta naa, naa njaa?» kə ghəshi.

§ 12:1 Nəw 23:25-26 †† 12:2 Səvəri 20:8-10 ††† 12:3-4 1Sam 21:2-7; SləniTaH 24:5-9 †† 12:5 Bəla 28:9-10 ††† 12:7 9:13 †† 12:9-14 Mk 2:27-28

<sup>11</sup> †Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a kə təmbəkə va ndə mbə ghwəy kwətiŋəy, dza təmbəkə tsa ci va mba'a tərəy dzəghwa kə'wə fəca vici dəkəva na, ka dza ntsa vaa dza ta bəə səəmə sa? <sup>12</sup> Hanaba ndə ngəri ki ka mändi zlay nə ghwəy, mba'a ghwəy sənay, diməba tə ndə ngəri na tərəŋw kən saa dza səda, pə ghwəy shəkəna. Ta na kwəma pəhəti Hyalay, ka damə ndə na ta məni wəzə fəca vici dəkəvaw?» kə Yesəw.

<sup>13</sup> Ma kə Yesəw kaa ntsa məti məti dəvə tsa va tsəgha ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha val!» kə. Dzəghwa ntsa va, mba'a təditi sa ci, kwəriŋ dəvə ci va mbəlita tsəgha, njasa nza nahwəti dəvə ci. <sup>14</sup> ††Ma sa nata ka Farisahi nava kwəma na, mba'a ghəshi səvərişiy basəti ghən tsa shi, ka sləka kwəma kwa jipə shi, njasa dza ghəşiy mbay pəəsliti Yesəw.

### Yesəw na Ntsa tivə Hyala ta ghəranta sləni

<sup>15</sup> Ma ləy hwəm jəw ki na, mba'a Yesəw zləwanəvə kwəma sləkəhwə ghəshi vaa dzəkən. Sa zləwanəvə na na, dza na kaf kafəy tə tsava pi, ka dzay. Dza mbəzli tərəŋw, mba'a ghəshi kafəshi tə səəbə ci, ka nəw. Dzəghwa na mba'a mbalamti ni gwərapə gwərapəshi ni mbəzli mbə shi gwanashi. <sup>16</sup> †Sa mbəlantishi na, ma kə kaa ngəshi na: «Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma. Əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

<sup>17</sup> ††Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

<sup>18</sup> †A kə Hyalay: «Avanay tsee ndə ghəradə sləni tsa tivee.

Tsee ntsa dəe, ka vəshee ti tərəŋw.

Ta fanambə Safə tsee dzee mbə nəfə tsa ci, ma nza ghəci canshi njasa dzee sla ngwəvə lə kwal tsa nza

kaa hwəlfə mbəzli tə hidī gwanashi.

<sup>19</sup> Ka dza naa ya miy ghəshi lə ndəw, ka dza naa ngwəmə lalaw,

ka dza naa gəzə kwəmer dzar kwa kwaləw,

<sup>20</sup> ka dza naa kərnəmti bəli dzəvətiy gwəřshitaw, ka dza naa kərnī shirkwamti ghwəə dī mətita kwa gərkəwaw.

War tsəgha dza naa məni pa' tə vici dza məndiy gha sənay,

lə kwal tsa nza na kwəmaa niy məni na va, kə mändi.

<sup>21</sup> Dzəghwa ya namaba hwəlfə

mbəzli tə hidī gwa'a taa nza ki na,

war ta kwəma ci ghəshi dzaa fə ghən» kə Hyala, kə niy ni.

### Dza kwa pətsa səəkə bərqi tihə Yesəw hyeler li shi

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)

<sup>22</sup> ††Dzəghwa mändi ki mba'am pəmanakə tsahwəti ndə kaa Yesəw tiba: Ghwəlfə ghəci, zhini ba na, kala mbə ghəciy gəzə kwəma, sa niy mananci \*hil. Dzəghwa Yesəw kaa ntsa va, kwəriŋ mbəlanti, ka gəzə kwə-

† 12:11-12 Lk 13:15-16; 14:5 †† 12:14 Zhŋ 5:16, 18 † 12:16 8:4; 9:30; Mk 7:36 †† 12:17-21 Ezay 42:1-4 †† 12:18 3:17 ††† 12:22-24 9:32-34

ma ghəci, ka nighə pi wəzə. <sup>23</sup> †††Wakəvə nava madaŋa kwəma, mba'a səəvəri məhərli ləkw ndə ngəri tsaa basəy va tə pətsa va tsəgha ki. Dzəghwa ma kə ghəshi na: «Aya, jijiy mazə \*Davitə tsa va na sasa bərkee?» kə ghəshi. <sup>24</sup> †Ma kə \*ka Farisahi nashi ki sa favə ghəshi gəzə kwəma va na: «A mbəzli ni, ma ntsa nay ghwəy tsay, Belzhebəl, mazə tsa mbə hyeler banci na bərqi va ta tihə nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

<sup>25</sup> Ma na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi. Dzəghwa ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa zəzə ghwəy gəla kwəma tsəgha na tay? A ghwəy sənay mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidī dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən tsa shi dza ghəshi. Mba'a kə mbəzli mbə məlmə kwətiŋ na, ya mbəzli kəghi tsa kwətiŋ tsaa pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta ndanivəri vashi dza ghəshi. <sup>26</sup> Mba'a kə \*ndə jaka tsa Hyala zhiniy dzəmbəy mbə banci bərqi kaa ndə, ta tihə nihwəti mbəzli ci hyeler sana kiy, jaka ghəci pa lə ghən tsa ci tsəgha basa. Ta ndanivəri vay dza mazə tsa ci va ghalaba ki. <sup>27</sup> Mba'a pən tihə hyeler lə bərqi ndara Belzhebəl kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va na, wa ntsaa banshi ni shi va bərqi kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənata a fəti va ghwəy pə ghwəy, mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. <sup>28</sup> ††Ma na nee na katanəy, lə bərqi \*Safə tsa Hyala dēwdēw tsa tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma dī kwəma nata ghwəy na ciŋwəyəy, waa na Hyala ghati sləkəŋwəy, dī naa gəzə. <sup>29</sup> †††Ya dzəkə ghi tsa ndə bərqi kiy, ndə tiba mba'a dzaa dzəkəy ta pa shi ci bəlanəw. War ndə pəhəti na ndə bərqi tsa va tə zə'wə kwatəŋa-ta, dza ndəə mbay pa shi kəghi tsa ci.

<sup>30</sup> ††A na neyey, ma ntsaa ni, ghwəm na lə gha na yaw kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidī na. <sup>31</sup> †††Ava va tsəgha nə ya kaa ngəŋwəy, ya namaba hwəlfə \*kwəma jikir naa mənti ndə ngəri, ya njaa tsəərəti na Hyalay, a Hyala dzaa pəlata kwəma ci va jikir na gwa'a mbə nəfə tsa nza. Ma na ntsaa gəzəkən kwəma sawaa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ka pəlata kwəma tsava ndə jikir na Hyala mbə nəfə tsa nza tēpəw! <sup>32</sup> Mba'a kə ndə gəzəkən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə tsa nza. War dza ndə mba'a gəzəkən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kiy, ka dza Hyalaa pəlay jikir tsa tsava ndə mbə nəfə tsa nza ya pa' hwəmbaw, ya sənəvə, ya ka na nza ghwəla naci kiw!» kə Yesəw.

<sup>30</sup> ††A na neyey, ma ntsaa ni, ghwəm na lə gha na yaw kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidī na. <sup>31</sup> †††Ava va tsəgha nə ya kaa ngəŋwəy, ya namaba hwəlfə \*kwəma jikir naa mənti ndə ngəri, ya njaa tsəərəti na Hyalay, a Hyala dzaa pəlata kwəma ci va jikir na gwa'a mbə nəfə tsa nza. Ma na ntsaa gəzəkən kwəma sawaa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ka pəlata kwəma tsava ndə jikir na Hyala mbə nəfə tsa nza tēpəw! <sup>32</sup> Mba'a kə ndə gəzəkən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə tsa nza. War dza ndə mba'a gəzəkən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kiy, ka dza Hyalaa pəlay jikir tsa tsava ndə mbə nəfə tsa nza ya pa' hwəmbaw, ya sənəvə, ya ka na nza ghwəla naci kiw!» kə Yesəw.

<sup>30</sup> ††A na neyey, ma ntsaa ni, ghwəm na lə gha na yaw kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidī na. <sup>31</sup> †††Ava va tsəgha nə ya kaa ngəŋwəy, ya namaba hwəlfə \*kwəma jikir naa mənti ndə ngəri, ya njaa tsəərəti na Hyalay, a Hyala dzaa pəlata kwəma ci va jikir na gwa'a mbə nəfə tsa nza. Ma na ntsaa gəzəkən kwəma sawaa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsay, ka pəlata kwəma tsava ndə jikir na Hyala mbə nəfə tsa nza tēpəw! <sup>32</sup> Mba'a kə ndə gəzəkən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə tsa nza. War dza ndə mba'a gəzəkən kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkən Safə tsa Hyala dēwdēw tsa kiy, ka dza Hyalaa pəlay jikir tsa tsava ndə mbə nəfə tsa nza ya pa' hwəmbaw, ya sənəvə, ya ka na nza ghwəla naci kiw!» kə Yesəw.

### Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa ci ka məndiy sə-nay ntsa wəzə tsa, lə ntsa jikir tsa

(Lk 6:43-45)

<sup>33</sup> ††Ma kə Yesəw kaa nahwəti kwəma kwa fir ba na: «Mba'a kə ndəə dī ngəlīvə ya fə wəzə nay, dəŋwə fə wəzə na dza ndəə ngwəbətī kwərakwə. Mba'a kə ndə

††† 12:23 20:30-31 § 12:24 10:25 †† 12:28 Lk 17:21 ††† 12:29 Ezay 49:24 †† 12:30 Mk 9:40; Lk 9:50 ††† 12:31-32 12:24 †† 12:33 7:16-18

ngwəbətī dərjw fə gəmgəm nay, ya fə gəmgəm na dza ndəə ngəli kwərakwə. Sa nzanay, tə ya nʒə ka məndiy sənata dərjw fə wəzə na. <sup>34</sup> †Ghwəy ghwəy \*ka Farisahiy, nja kwara jigəzlihi ndərəm ghwəy. Va tsəgha mbay ma ghwəy gəzə na wəzə na kwəma səvəri mbə miy tsa ghwəy. Sa nzanay, war kwəma təkəti ndə mbə nəfə tsa ci na sa ka miy tsa ciy gəzəə səvəri. <sup>35</sup> Ma ntsa wəzə tsay, shi mbə nəfə tsa ci va wəzə tsa ka naa gəzəə səvəri. Ma tsa gəmgəm tsa ndə na, shi mbə nəfə tsa ci va gəmgəm ni ghəciy gəzəə səvəri kwərakwə. <sup>36</sup> ††Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli, e gəzərjwəy, ta dəw kwəma dza naa dza va mbəzli gwanashiy dzəkən kwemerəy niy gəgəzəhwə ghəshi gəmgəm ni ghalaa nza ghəshi tə hidi. <sup>37</sup> War ge'i ge'i lə kwəma gəzəhwə gha dza Hyalaa sləŋa ngwəvə gha. Ta gəzərjwə dza na nda fəti va gha, nda kala fəti va gha» kə Yesəw.

**\*Ka Farisahi lə ka bənīpə shiy dəw a Yesəw mananishi shi madaŋa madaŋa ni**  
(Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

<sup>38</sup> † ††Dza nihwəti \*ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə nihwəti ka Farisahi, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, a ghəy di ghaa mən̄ti shi madaŋa madaŋa ni kwətiŋ kwa kwəma ghəy» kə ghəshi.

<sup>39</sup> A kə Yesəw ki na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkiŋ ni nza ghwəy, ka di fəti ghwəy va Hyalaw. “Mən̄ti shi madaŋa madaŋa ni” pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madaŋa madaŋa ni dzee mən̄tərjwəy tibaw. Mək na shi madaŋa madaŋa ni va niy mənəhwə Hyala, lə \*Zhəwnasə ndə gəzə kwəma Hyala. <sup>40</sup> ††Sa nzanay, war njasa niy mən̄ti Zhəwnasə va vici mahkan, lə vərđi mahkan kwa hwər tsa kəlipə dikə nay, war tsəgha dzee mənəhwə vici lə vərđi yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa kwəli kwərakwə. <sup>41</sup> †††A gəzərjwəy yay, fəca vici dza Hyalaa mən̄i ngwəvəə dzəkən mbəzliy, ta səəkə dza mbəzli mbə məlmə ka \*Ninivə dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəvə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nʒəy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala di fa kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki. <sup>42</sup> †††Zhini bay, ta səəkə dza mazə maliy niy səəkəta va tə hidi ka Sabaa dzəti ngwəvə, ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəvə sa nzana, mba'a niy səəkəta tə hidiy gwəramti kərəkə, war ta favə kwəma gəzə mazə \*Saləmarjw, sa nzana tərərjw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala di zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmarjw ngar ki» kə Yesəw.

**Njasa ka gazlakaa mətəshəva dʒəmbə ndə**  
(Lk 11:24-26)

<sup>43</sup> Ma kə Yesəw ba na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba ta pala pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəmavə pi ghənʒəy <sup>44</sup> ka na dza na: “Ma ghənʒəy tsəgha kiy, wəzəba zharee naa zhəmbə ciki tsee va səvəridee mbə” kə dzaa ni. Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dēwdew, kala ndə mbə. <sup>45</sup> †Sa ka gazlaka va nay pətsa mbəba tsəgha kiy, mba'a dzaa hakakə nihwəti gēzlekikiy tərətī tə mən̄i ndərəm, mbərferj, ta nʒəy mbə ciki tsa va kwasəbə. Sa ka ghəshi səəkə ki na shirbitə dzashiy dʒəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərərjw gazlaka dzaa mətəshəta va ntsa va, tərj na kwatərjə va. Ava war tsəgha dza kwəma kən ghwəy nza ghwəy mbəzli ndatsə ni jikirkiŋ kwəma ni kwərakwə ki» kə.

**Mbəzliy nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy, lə mbəghəy Yesəw**  
(Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

<sup>46</sup> Ma Yesəw mbə gəzə kwəma kaa ləkw ndə ngəri tsaa basəy tə pətsa va ki na, mba'a kar mbəghəy ghəshi lə ngwarməhiy səəkəshiy garəshi tə ngwəla. Ka di gəzanci kwəma ghəshi kaa Yesəw. <sup>47</sup> Ma sa nashi mən̄di na, mba'a tsahwəti ndə dzaa gəzanci kaa Yesəw, ma kə na: «A Metər, ava kar mərjə, lə ngwarməhiy pərībā tə ngwəla mbə dəwŋə, ta gəzərjwə kwəma» kə. <sup>48</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Kadiw e citərjə nee mərə, lə ngwarməhira» kə. <sup>49</sup> Dzəghwa na ci cati dəvə tə \*mbəzli ta səda ci. A kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə, lə ni ya ngwarməhira. <sup>50</sup> ††Sa nzanay: Ya wa ntsaa mən̄i kwəma di Dirə tsa mə ghwəməy, ghəci na tsee zəmərə lə nee zhamərə, lə mərə, gwa'a tsəgha» kə.

**Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha**  
(Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

**13** Ma fəcava ki na, mba'a Yesəw səvəriy kəghi, mba'a dzaa nʒəy miy kwəfa kwa həl Galile. <sup>2</sup> Dza mbəzli mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha dalala. Ma sa nashi na mbəzli dərjshi tsəgha na, dza na mba'a dzay dzəghwa kwəmbəwal nʒəy. Dzəghwa mbəzliy basəshi va, mba'a ghəshi gagarəshi miy kwəfa va ki.

<sup>3</sup> Dza na ka gazanshi kwemer ghəngħən ghəngħən kaa mbəzli dzar kwa fir kwa fir, ma kə na: «Tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za niy madiy ta dza ta sləka ha ci. <sup>4</sup> Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pərj, nahwəti ha pərərjətəa dzəghwa kwal. Dza 'yegwer mba'a ghəshi səəkə iməhwə nava. <sup>5</sup> Dza nahwəti mba'a pərərjətəa dzəti kwərħə, war ghwəla na, nza'jəw ghənʒə pəsəta, sa nzana, kala hidi kən dərj.

<sup>6</sup> Ma war sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va gh-

† 12:34 3:7†† 12:36-37 Zhk 3:6-10 † 12:38-39 16:1-4; Mk 8:11-12 †† 12:38 Zhj 6:30; 1Kwər 1:22 †† 12:40 Zhəwnasə 2:1; Mt 27:63 ††† 12:41 Zhəwnasə 3:5 ††† 12:42 1Mezh 10:1-10

§ 12:45 2Pi 2:20 §† 12:50 6:10

wəlita ki. Sa kama hidi kən daŋ gar tsəhəvə hililiŋə ghənzə. <sup>7</sup> Dza nahwəti diba mba'a pəpəriŋəta dzəgh-wa mbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlishiy dzəkən. Kala bərçi və gar kəli ghwəla. <sup>8</sup> Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a mətə tə hidi wəzə ni, dza na mba'a pəsəta, ka kəlita wəzə. Sa madi na ta fə ghən na, dikə dikə nahwəti fəti, bahwə bahwə nahwəti, nahwəti ba na ge'i ge'i» kə. <sup>9</sup> †Zhini ma kə ba na: «Ma ntsa nza sləmə vəy, fə tə ghəci ghən ta kwəma va wəzə» kə.

#### Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mk 4:8-12; Lk 8:9-10)

<sup>10</sup> Dzəghwa \*mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A nava nzana war kwa fir kwa fir ghaa di gəzanshi kwəmaa?» kə ghəshi. <sup>11</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, a Hyala ndaŋwəy məhərli ta sənay njasa dza naa sləkə mbəzli nza. Ma na mbəzli kiy, kwəmavə kwal tsa va ghəshiw. <sup>12</sup> ††Sa nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na, ta mətsahanavə nihwəti shiy dzam, nza ghəshi mbəə mətsəhəva və daŋ tərəŋw. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza məndiy tsaləhwə ya niy nza va jəw ni shiy və. <sup>13</sup> Ava va tsəgha nza na war dzar kwa fir yən di gəzanshi kwəma. Sa nzanay, mba'a mətsəhi və shi ta nay pi na, a ka nay pi ghəshiw. Mbə favə kwəma slimim shi na, zhini ka favə kwəma fa ghəshi va ghəshiw, tsəgha. <sup>14</sup> †Ma mbə kwəma shi va tsəgha na kiy, kwəmaa niy gəzəkə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va mbəradzə na sava faghwa ghəshi gəra'i kwa. Sa niy nə na va:

Ma ghwəyəy,  
mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza lə slimim ghwəy ngar na,  
a ka dza ghwəy favə shi di kwəma vaa gəzəw.  
Mbə nighə pi ghwəy dzaa nza lə mətsəhi ghwəy ngar na,  
a ka dza ghwəy nashi shiyəw.

<sup>15</sup> Sa nzanay, kwəmaa tsə'wə mbə nefer mbəzli ni tība ya jəwəw.

Nə'wə nə'wə na na'way ghəshi slimim shi, vantaə ghəshi dzaa zləwanəvə kwəma.  
Dzəghwa, disl disl disl ghəshi kakalay mətsəhi shi vantaə ghəshi dzaa nashi shiy.  
Mba'a ghəshi mənti nefer shi caslakə caslakə vantaə kwəmee tsə'wə mbə nefer shi.  
Ma mənti ghəshi kwəma va tsəghay,  
va nəghətaa ghəshi zhəghəvaa zhikəə zhəvəghee,  
ta mbalamtishee, nə ghəshi, kə Hyala,  
kə niy ni.

<sup>16</sup> Ma na na ghwəy ghwəy mbəzli ta sədəe kiy, vəshi na tə ghwəy. Sa nzana, mbə nay pi ghwəy lə mətsəhi ghwəy, dzəghwa mbə favə kwəma ghwəy lə slimim ghwəy na ghwəy. <sup>17</sup> ††E gəzaŋwəyee, ta na navay, tsəgha na, ka gəzə kwəma Hyala daŋ, mba'a mbəzliy nəw Hyala daŋ səkə na mbə maw nashi shi nashi mətsəhi

† 13:9 11:15 †† 13:12 25:29 † 13:14-15 Ezay 6:9-10; Zhŋ 12:40; SləniKY 28:26-27 †† 13:17 1Pi 1:10-12

ghwəy ni sana. Kalaa niy kwəmavə nashi ghəshi, mbə maw fa kwəma favə ghwəy na sənəzəvə ghəshi niy nza na, a kwəmavə fa nza ghəshiw» kə.

#### Njasa ka kwəma Hyalaa dzəmbə nefer mbəzli

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

<sup>18</sup> Zhini ma kə Yesəw diba na: «Əy ma kiy, favəm bazhə tsa kwəma di fir tsa bəlee va lə ndə sləkə haa gəzə. <sup>19</sup> Avanay, fa' dza nihwəti mbəzliy favə gəzə kwəmaa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli, dzəghwa kala dza ghəshiy favə sləkə tsa kwəma va. Ka \*ndə jakə tsa Hyala səkəkəy, zəkəwə jəw banti kwəma va mbə nəfə shi. Niva mbəzliy, yəmyəm ghəshi lə kwal tsa pəriŋəta hwəlfə ha vaa dzəghwa. <sup>20</sup> Nəfə tsa nihwəti mbəzli ba na, yəmyəm na lə kwərhə tsa pəriŋəta nahwəti ha vaa dzəti. Sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, zəkəwə jəw ghəshiy zləbavə lə vəshi. <sup>21</sup> Zhini diba na, ka nzay nza ghəshi lə kwəma va mbə nəfə tsa shi, sa mbay ma kwəma vaa tsəhə hililiŋə wəzə wəzə mbə shiw. War nə ma ngəra'wə ndəs kə kəsashi, ya ə ghəzlishi məndi tə mbərkə kwəma Hyala na, ka ghəshi dza nza'jəw, mbərkə ghəshi zlatə nəw kwəma Hyala tsəgha ki. <sup>22</sup> ††Nəfə tsa nihwəti mbəzli diba na, yəmyəm na lə pətsa nza tekesli va ti dzəghwata nahwəti ha va mbə. Gəla niva mbəzli bay, sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə. Ka ghəshi dza diba na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə zəzə kwəma tə hidi, ka məni mətsə ta shi tə hidi ni ngədipə. Ma sa ka shi va təhay nəfə tsa shi ki na, ka ghəshi dza mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala va kəli, lə va ghəra sləni mbə nefer mbəzli va. <sup>23</sup> Ma nəfə tsa nihwəti mbəzli nashi kiy, yəmyəm na lə hidi wəzə ni va dzəmbəta nahwəti ha mbə shi. Ma na gəla niva mbəzli nashi kiy, sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, kar ghəshiy fəti ghən ti wəzə. Ka ghəshi dza na, ka ghəra sləni Hyala wəzə. Nihwəti mbə shi na tərəŋw ghəshi jahambəvashi mbə, nihwəti na, bərkə, ma nihwəti ba na ge'i ge'i. Tsəgha» kə.

#### Bəli fir dzəkən hwəlfə ha wəzə na, lə ka girfi

<sup>24</sup> Zhəghwa Yesəw diba, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ghala mbə lə kwəma dzee na ta gəzaŋwəyəw: Tsəŋw niy tsəŋwəti tsahwəti ndə hwəlfə ha wəzə naa dzəti za ci. <sup>25</sup> Ma tə nahwəti vərđi, mbəzli tə hi na, mba'a ndə jakə tsa ci səkəkə tsəŋwanambə ka girfiy dzəmbə ha ci va, ka dzay. <sup>26</sup> Mba'a ka girfi va pəpəsəshi kwasəbə ha va, ka kəli yəmyəm li. Ma sa madita ha ta pasə na, dza ka girfi ka pasə kwərakwə. <sup>27</sup> Ma sa səkəkə gwəlaa ghəran-ci sləni kaa ntsa vaa nashi tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa gəzanci kaa ndə za tsa va, a kə ghəshi ngəci na: "A ntsa ghəy dikə tsa, wa hwəlfə ha sa niy tsəŋwəti gha va tə za gha va sham tsəy? Əy, war njaa zhəkə na, zhini ka girfiy təzlishi dzar mbə shiki?" kə ghəshi. <sup>28</sup> Ma kə ndə za tsa va na: "Waa ntsaa di ma mətsee tsəŋwambəshi na" kə. Ma kə gwəla va na:

‡† 13:22 1Tim 6:9-10

“Ghənzə tsəgha na, zləbati gha, a ghəy dza ta tadamtishi tsəna?” kə ghəshi. <sup>29</sup> Ma kə ndə za tsa va na: “Əhəj, sana sənənva, war mba'a pə ghwəy tidishiy, a ghwəy dzaa karəhwə lə ha ta. <sup>30</sup> †Va tsəgha kiy, wəzəba zlashi ghwəy na, a ghəshi nakə gwanashi pa' tə vəghwə tsa dza məndiy sla ha ti. Ma ghalaba ki na, ma nzee gəzanshi kaa mbəzliy dzaa sla ha. Ma pən taa ni ngəshi na: Slantim ka girfi, a ghwəy pəhətishi, nza ghwəy ndamtishi lə ghwə. Ma na ha yay, paghəram jighiy dzəghwa tamə, pən dzaa ni” kə» kə Yesəw.

### **ʔəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri**

(Mk 4:30-32; Lk 13:18-19)

<sup>31</sup> ††Zhəghwa Yesəw dība mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «Ma na sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli dibay, yəm na lə kwəma cizlə gwəbiri ka ndə vaa bəvə, mba'a ndə tsəjwətishi kwa tsa ci. <sup>32</sup> †Ghəshi na cizləy gwəramti jəw jəw mbə hwəlfə shi ka ndə ngəriy tsəjwə gwa'a gwa'a. Ma sa ka ghəshi pəsəshi kiy, ka ghəshi dza na, ka kəli dikə tərəjw, tañ fəhi gwanashi ni. Pa' ka səkəkə 'yegwer ghəngəhən ghəngəhən lala ghyeghyer shi mə» kə.

### **ʔəli fir lə kwəma \*is**

(Lk 13:20-21)

<sup>33</sup> †Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir dība, ma kə na: «Sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli nzə dibay, yəmyəm na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tam-bə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətəkəkə cifəti, ka gha nighə na, pifpirif ghənzə pəkəməvata gwanata» kə.

### **Sa wana gəzə Yesəw kwəma war lə fira?**

(Mk 4:33-34)

<sup>34</sup> ††Ava tsəgha gəzanamti Yesəw kwemer va kaa mbəzliy basəshi va gwanashi, war dzar kwa fir. Nah-wəti kwəma tība mba'a gəzanakəshi kala dzar kwa firiw. <sup>35</sup> †††Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbə ghənzə dzəghwata kwa kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va niy nza. Ma kə niy niy: «Ma kə Hyalay: Yənəy, kwa fir dzee gəzanshi kwəma kaa mbəzli. Ta canatishi shiy niy nza mbəmbə ni ghala ngateə ghwəmə lə hidi dzee, kə» kə niy ni.

### **Bazhə tsa kwəma dī Yesəw gəzə lə fir tsa bəli na va lə ka girfi**

<sup>36</sup> Dzəghwa Yesəw ki, mba'a zlashi mbəzliy basəshi va tərəjw ni, mba'a dzay dzəkəkə ghi ghəshi lə mbəzli ta səda ci. Dza mbəzli ta səda ci va kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, citəjəy bazhə tsa kwəma dī ghaa gəzə lə fir tsa bəlikə gha va lə ka girfiy təzlishi mbə ha shi» kə ghəshi.

† 13:30 3:12; ShiZhrj 14:14-15 †† 13:31 17:20; Lk 17:6 † 13:32 Ezhek 17:23 †† 13:33 1Kwər 5:6; Gal 5:9 †† 13:34-35 13:10-17 ††† 13:35 Cem 78:2

<sup>37</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «A dī naa gəzəy: Ma ndə za tsaa tsəjwəti hwəlfə ha wəzə na va tə za ciy, ghəci nzee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. <sup>38</sup> Ma zay, ghəshi na hidi nza ghwəmə ni ti shi. Hwəlfə ha wəzə na va na, mbəzli sləkə Hyala ghəshi. Ma ka girfi nashi ki na, mbəzli mbə dəvə \*ndə jaka tsa Hyala niva. <sup>39</sup> Ma ntsaa dī ma mətsee va səkəkəkə tsəjwəmbərə ka girfi mbə hee na, ghəci na ndə jaka tsa Hyala. Vici dza məndiy sla ha ti kiy, ghənzə na vici basə ngwəvə fəca dza hidiy kədi. Ma gwəla ka sla ha va ki na, ghəshi na ka kwal Hyala ki. <sup>40</sup> †††War njasa ka məndi vaa tərəmti ka girfi səvəri mbə ha, mba'am ndamtishi lə ghwə məndi mbə sla hay, war tsəgha dza məndiy mənī fəca dza hidiy kədi. <sup>41</sup> †Mba'a dzee ghwənanashi ka kwalee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi iməkəvəri hwəlfə mbəzliy shikə nihwəti mbəzli vaa dzəmbə mənī \*kwəma jikir na, ghəshi lə mbəzliy mənī shi jikirkir ni gwanashi səvəri mbə mbəzli sləkə Hyala. <sup>42</sup> ††Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi shakambəshi mbə ghwə ngad ngad ngad na, nza ghəshi tihwəni mbə, ka pəpərə sli'i shi. <sup>43</sup> †††Ma na mbəzliy dī fəti ta mənī na dī Hyala kwəma nashi kiy, war mbərə dza ghəshi mbərə ghalaba, ghəy ghəy ghəy ndəba vici, tə pətsa sləkə dəshi tsa mə ghwəmə. Fə tə ghwəy ghən ta kwəma gəzee va wəzə, niy nza məhərli va ghwəy» kə.

### **ʔəli fir dzəkən shi mbəmbə ni nza dimə ti shi, mba'a dzəkən tsahi mbəzə**

<sup>44</sup> ††Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy nzəy, ghala mbə lə kwəma shiy nza va mbəmbə ni mbə vəh, tərəjw dimə ti shiw. Mba'a tsah-wəti ndə səkəkəkə kəsashi. Ma sa nashi na na, tərəjw ghəci vəshiy, mba'a zhiniy gwəmati mbəliy shi va wəzə. Dza na mba'a dzaa dəlāmti shi və gwanashi, ta səkəkə ta pahwə vəh tsa va, va ndə vəh tsa va.

<sup>45</sup> Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli nzə dibay, ghala mbə lə kwəma ndə zhəghə dəvə tsaa nza va, ka pala tsahi mbəzə ta pa shiw. <sup>46</sup> Ma sa kwəməvə na niy gwəramti na, dza na mba'a dəlāmti shi və gwanashi, ta səkəkə ta pahwə tsahi mbəzə va» kə Yesəw.

### **ʔəli fir lə kwəma zləkwə**

<sup>47</sup> Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli dibay, ghala mbə lə kwəma zləkwə tsa ka mbəzliy kəsə kərpi vaa bəzlaghwa kwa kwəfa, ta ka ya nimaba kərpi liw. Mba'a kərpi dzəghwashiy ghəngəhən ghəngəhən dan tərəjw. <sup>48</sup> Dzəghwa ghəshi sa təhəy na na, mba'a ghəshi mbahəkəmə dzəti həlbə. Mba'a ghəshi shəkəkəmə kərpi kwa zləkwə, dza tas ghəshi nzəyshi, ka tərashi. Dza ghəshi kaa ni wəzə wəzə ni kərpi, fəyik fəyik ghəshi bazlaghwashiy kwa ghwanin shi. Dzəghwa kaa niy kama wəzə ni, mba'a ghəshi shashakamtishi. <sup>49</sup> Ava tsəgha dza naa məniva fəca dza hidiy kədi ki. Təhwə dza ka kwal Hyalaa səkəkəshi. Sa

††† 13:40 7:19; Zhrj 15:6 § 13:41 24:31; Mk 13:27 †† 13:42 8:12 ††† 13:43 Dani 12:3; KaSlaNgw 5:31; Mt 11:15 §† 13:44 Flp 3:7-14

ghæshi sækæ na, mba'a ghæshi tihæværi mbæzliy mæni kwæma wæzæ na, læ niy mæni \*kwæma jikir na. <sup>50</sup> †Ka ghæshi dza na, mba'a ghæshi shakambæ ni jikirkir ni va mbæzliy dzæmbæ ghwæ tsæ ngad ngad ngad na. Ma nza ghæshi titihwæni, ka pæpæra sli'i shi mbæ ghwæ va ghalaba ki» kæ.

### Kwa kærni kwæma Yesæw dzækæn slækæpæ tsa Hyala

<sup>51</sup> Ma kæ Yesæw kaa mbæzli ta sæða ci ki na: «Favæ kwæmer gæzækee va ghwæy gwanashi na?» kæ. Ma kæ ghæshi ngæci na: «Yæ, a ghæy favæshi» kæ ghæshi.

<sup>52</sup> Ma kæ Yesæw ngæshi ki na: «Va tsægħa na kiy, ya wa ndæ bænipæ kwæma tsaa zlæbavæ Hyalaa slækæy, ta mbay dza naa bænipæ \*kwæma pæhæti Hyala mbæradzæ, mba'a yæwæn kwæma bænijwæy ya na sana» kæ.

### Kar Yesæw læ mbæzli mbæ mælmæ Nazaretæ

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

<sup>53</sup> †Dza Yesæw sa kædiy na læ bæli firhi va kaa mbæzli gwa'a, mba'a barvay tæ tsava pi, <sup>54</sup> †ka dzay dzæmbæ mælmæ Nazaretæ kæli na va mbæ. Dza na tæhwæ dzæmbæy mbæ \*ciki basæva tsa ka Zhæwifæ. Sa dzæmbæy na na, dza na ka bananshi shiy kaa mbæzli mbæba. Ma mbæzli tæ pætsa va gwanashi ki na, war hahashi ghæshi hashishi va gæla nava kwæma. Tapæ ghæshi dzæmbæshi mbæ gæzæ kwæma, ma kæ ghæshi na: «A mbæzli ni, sækæ kwæma kwæmavæ na gæla na ci na sænata kwæma tsætsæa? Kwæma kwæmakæ na nici ni bærci ta mæni shi madarja madarja ni ni tsætsæa? <sup>55</sup> †Ghæci zæghwæ ndæ fædi shæghwæ tsa va, Maræy mbæghæyæy yakæ nanzæ sa. Kar Zhakæ læ \*Zhezhefæ mba'a Shimanjw mba'a Zhæwdæ ngwarmæhiy yakæ mændi li shi sham sa. <sup>56</sup> Ya ngwarmæhiyæy mi'i nzæ na, tikæ ghæshi mbæ ghwæmmæ sana nanzæ sa. War kwæma kwæmavæ na nici ni bærci mæni na shini li shia?» kæ ghæshi.

<sup>57</sup> †Wakævæ gæla tækæ kwæma tsægħa na va, mba'a makætishi ta zlæba kwæma Yesæw. Ma kæ Yesæw ngæshi naci ki na: «A katarjæy, a mændiy fæ bamaa dzæti \*ndæ gæzæ kwæma Hyala, ya pa' kwæmaba. Ma mbæ mælmæ yakæ mændi læ kæghi tsa yakæ mændiy, ka fæ bama mændiy dzætiw» kæ.

<sup>58</sup> Ma sa nzana kala di banavæ nefer shi mbæzli mbæ mælmæ Nazaretæ ki na, kæræy jæwæ tsætsæ Yesæw mænæhwæ kwæma madarja madarja na mbæ mælmæ va gwa'a tsægħa.

### Mæti Zharj tsaa mænipæ \*batem

(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

**14** Ma ghala pætsa va ki na, mba'a \*Erædæ mazæ tsa tæ hidî ka Galile favæ ghæpæ tsa kwæma Yesæw.

<sup>2</sup> ††Ma sa favæ na, ma kæ kaa ka ghæra slæni ci na: «Ma Yesæw tsa gæzæ mændi va kwæma ciy, Zharj tsaa mænipæ batem va na, æ zhækæmæy na kwa kwæli, va tsægħa nza bærci væ ta mæni shi madarja madarja ni va tsægħa» kæ.

<sup>3-4</sup> ††Ma gæzæ Erædæ kwæma va tsægħay, sa zæzævæ na

† 13:50 8:12 †† 13:53 7:28 † 13:54 Zhrj 7:15 †† 13:55 Zhrj 6:42 †† 13:57 Zhrj 4:44 ††† 14:2 16:14 ††† 14:3-4 SlæniTaH 18:16; 20:21; Lk 3:19-20

shiy niy mænti na læ Zharj na. Ghala pætsa vay, æ niy bæləhwæ na mali Fælipæ, zædæy. Erædiyadæ, kæ mændi kaa slæn tsa mali va. Sa niy bæləhwæ nay, ma kæ Zharj niy ni kaa ngæci na: «Kwal va gha kwa kwæma Hyala ta bæli mali zædæjæ va bæləhwæ ghaw» kæ niy ni kaa ngæci. Ma sa niy gæzanakæ Zharj kwæma va tsægħa na, dza Erædæ mba'a niy tsægħwa kwa dæjw, mba'a fægħwa kwa færhina. <sup>5</sup> †Mbæ di paslamti Zharj ghæci niy nza na, ka ghærançi hazlæni niy nza va mbæzli. Sa nzana mba'a mbæzli gwanashi niy bæti Zharj ka \*ndæ gæzæ kwæma Hyala.

<sup>6</sup> Ma sa niy bærkæta viciy niy yakæ mændi mazæ Erædæ ti na, dza na mba'a niy tati shiy. Kæ mba'a niy hakakæ mbæzli ta zæmæ shiy fæcava ki. Mba'a zha Erædiyadæ niy sækæ tsæti tsæ kwa kwæma mbæzliy niy nza va tiba harkæ na gwanashi. Mba'a tsæ va tæbanati kaa mazæ Erædæ tærajw. <sup>7</sup> Dzægħwa na tæ mbærkæ ta tsæ va, hwa' hwa', zæmanakæ fæla kaa zha va. Ma kæ niy ni ngæta na: «Ya wa shi dæw gha vøyay, ta ndanashi dzæe» kæ niy ni. <sup>8</sup> Sa niy gæzækæ na tsægħa na, dza zha va del niy dzata, mba'a niy dzæa kæsata mbæghæta. Ma kæ niy ni kaa ngæta na: «Wa shi kee dæw va mazæa mæ?» kæ niy ni kaa ngæta. Ma kæ mbæghæta niy ni ngæta na: «Mbalæ, ma pæ gha kaa ngæciy: Slægħwara ghæn tsa Zharj ndæ mænipæ batem kwa tasaw, pæ gha ngæci» kæ niy ni. Dzægħwa zha va mba'a niy sækætaa dæwhwæ tsægħa va mazæ ki.

<sup>9</sup> Ma sa niy dæw zha va shi va tsægħa na, kwæshay vægħa mazæ niy mænta va nava kwæma. Ka zhanci ghænæ niy nza mbæ næfæ tsa ci tærajw ngar na, a niy mbay naa zhiniy bashamti, sa nzana mba'a niy mbæli-tiy zæmanakæ fæla kwa kwæma mbæzliy niy basæshi va kiw. Dza na niy nza tsægħa ki na, bæj niy ghwænay ndæ sawji ta mananta kwæma dæw na va. <sup>10</sup> A kæ niy ni ngæci na: «Mbalæ dzægħwa færhina a gha dzæa kæsævæ Zharj tsaa mænipæ batem va, nza gha slanakævæ ghæn tsa ci kaa zha na» kæ niy ni. <sup>11</sup> Mba'a ntsa va niy dzæa kæsævæ Zharj, piyæj slæhwæ ghæn ti. Mba'a niy fægħwa ghæn tsa va kwa tasaw, mba'a niy sækæ bænavæ kaa zha va, mba'a zha va niy bævæ, mba'a niy dzæa banavæ kaa mbæghæta. <sup>12</sup> Dzægħwa mba'a mbæzli ta sæða Zharj niy favæ bar tsa va ki. Ma sa favæ ghæshi na, mba'a ghæshi niy sækæ bævæ mbæri tsa Zharj, mba'a ghæshi dzæa lamti. Sa niy lamti ghæshi na, mba'a ghæshi niy dzæa slanati kwæmaa niy mænta va gwa'a kaa Yesæw. Ava tsægħa niy mætiy Zharj ndæ mæni batem.

### Yesæw læ mbæzli bæləkwæ bæləkwæ cifæ mætsækæ

(Mk 6:30-44; Lk 9:10, 17; Zhrj 6:1-14)

<sup>13</sup> ††Ma sa favæ Yesæw kwæma gæzækæ \*Erædæ va ki na, dza na mba'a barvay tæ pætsa va, ka dzay dzægħwa kwæmbæwal ta dzay dzæmbæ gamba, ta dzæa nzæyæy kwætiy vægħa bæla. Dzægħwa nza'jæw mbæzli favæ kwæma dza ci va. Mba'a mbæzli madishi sækæ dzar mbæ mælmæhi ghængħæn ghængħæn, war ka næw dzæy vægħa hælbæ vægħa hælbæ læ shidshid shi. <sup>14</sup> ††Ma sa

§ 14:5 21:26; Mk 11:32; Lk 20:6 †† 14:13-21 15:32-39 ††† 14:14 9:36



tsəhəy Yesəw tə pətsa bərkəti na va ki na, mba'a səəməy kwa kwambəwal. Sa nə na tsa' kə na, mbəzli basə basə tə pətsa va daŋ. Tapə hwər tsa ci ta zhanci ta mbəzli va ki, mba'a mbalamti ni gwərapə gwərapəshi ni va zəleghwer mbə shi.

<sup>15</sup> Ma sa mənta tihwer na, mba'a \*mbəzli ta səda Yesəw kətəghəvashiy dzəvəgha. Ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, sana sənzanva kiy, a vici dzata, mbə gamba pətsa. Va tsəgha nə ghəy wəzəba banavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zəmə shi dzar mbə məlməhi, pə ghəy» kə ghəshi. <sup>16</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Sa wana ka məndi gəzanshi dza-shia? Bənsim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy, a ghəshi zəməshi» kə. <sup>17</sup> Ma kə ghəshi ngəci na: «Sana sənzanvay, kwataka peŋ cifə dəvə, mba'a kərpi bakəshi na shi tikə va ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. <sup>18</sup> Ma kə Yesəw na: «Ndakashim tikə na ghwəy» kə. Dzəghwa mba'a məndi banakəvəshi.

<sup>19</sup> Ma sa banakəvəshi məndi na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va, a ghəshi nzəyshi mənəy. Dza na hən bəvə peŋ tsa cifə tsa va, mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri peŋ tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli daŋ ni va. <sup>20</sup> \*Mba'a mbəzli va zəməhwə shi va gwanashi, bəhə, bəhə, bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. Dza mbəzli ta səda ci va, basə, basə, ghəshi basəti mbəvəli va, gyadə gyadə ghwani mənə lə bakə. <sup>21</sup> Mbə mbəzliy zəməhwə shiy va bəhə bəhə ghəshiy, a zhər mənəti gar bələkwə bələkwə cifə mətsəkə, mbərekəshi mi'i lə ndərazhi.

#### Njasa dza Yesəw lə səda ci dzar tə ghən yam

(Mk 6:45-52; Zhŋ 6:15-21)

<sup>22</sup> War ghwəla, ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə. Kala kərnee səkwəti mbəzli ghəshiy dzashi» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va dzəghwashi, ka dzashi. <sup>23</sup> ††Ma sa səkwamti Yesəw mbəzli ka dzashi ghəshi ki na, dza na mba'a dzəməy mə kəlaŋ kwətiy, ta cə'wə. Pa' ka mənəti vərđi war ghəci məba kwətiy. <sup>24</sup> Ma ghalaba ki na, mbəzli ta səda ci kətivə dzaa dzashi kərəkə lə həlbə. Dza safə ka viy səəkə dzəmbə kwəma shi, ka gwanəzə kwambəwal yam. <sup>25</sup> †Ma tə kwa baka wa ngələkə na, mba'a Yesəw dzətiy tə ghən yam, ka dza dzar ti shi lə səda ci ta kəsashi mbəzli ta səda ci. <sup>26</sup> ††Ma sa nay mbəzli ta səda ci va ghəciy dza dzar tə ghən yam lə səda na, mba'a her shi dzashi tərənəw. Ma kə ghəshi na: «Aya, anay \*hil daŋəmmə» kə ghəshi. Ka ngwəmə lala ghəshi va hazləni. <sup>27</sup> War ghwəla tsəgha ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi kwəma, a kə na: «Waa yən na, ə kə her ghwəy dzəghwashi, ka hazləni ghwəy ma!» kə.

<sup>28</sup> Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha, ma kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ndata gha na katanəy, gəzara e dzar lə sədee tə yam vaa dzəvəgha gha kwərakwə» kə.

<sup>29</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Sar» kə. Dza Piyer fakat-sa'wə madiy səəmə kwa kwambəwal, ka dza ghəci tə ghən yam va lə səda ciy dzar dzəvəgha Yesəw ki. <sup>30</sup> ††Zhini sa nay na safə mbə viy na, mba'a hazləni ghati ghəranci tība. War ghwəla tsəgha na, sədakwə Piyer ghati yipəvaa dzəghwa kwəfa. Dzəghwa na tapə ta ngwəmə lala, a kə na «A Ndə sləkəpə, mbəlītəra» kə. <sup>31</sup> †††Dzəghwa nza'jəw Yesəw vələnəvə dəvə ciy ka'wəti. Ma kə kaa ngəci sa ka'wəkəmmə na na: «A Piyer ndara nəfə tsa gha gha gwanayəw. Tawa mənəti gha ghən tsa gha bakə bakəa?» kə. <sup>32</sup> Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal bakanashi. Dzəghwa gar safə tsa va garəti viy. <sup>33</sup> †††Dzəghwa niy nza kwa kwambəwal shi ni mbəzli ta səda Yesəw gwanashi, tsəfəkwə tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi, ka pəra'wanci dividivi shi kaa Yesəw. Ma kə ghəshi na: «Wa Zəghwə Hyala nza gha katanəy» kə ghəshi.

#### Yesəw lə ka zəlghwə tə hidi ka \*Zhenezaretə

(Mk 6:53-56)

<sup>34</sup> Ma sa tanamti ghəshi kwəfa va na, mba'a ghəshi tsəhəshi tə hidi ka Zhenezaretə. <sup>35</sup> War sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a mbəzli tə hidi va sənivə Yesəw. Nza-'jəw, zləŋ məlmə, ghəshi gəzamti səəkə tsa Yesəw kaa mbəzli tə hidi va. Mba'a ghəshi basanakə ka zəlghwə ngəci ki. <sup>36</sup> ††Tapə ghəshi ta cə'wə Yesəw, a ghəci banəvəshi kwal tsaa dapəvə ya kwataka mətsəni kwəbaŋ tsa kən ghən ci. Ya tsamaba ndə zəlghwə tsaa ndənəyway ki na, mba'a mbəliy kwəriŋ.

#### Kwəma jiji \*ka Zhəwifə

(Mk 7:1-13)

**15** Dza \*ka Farisahi ghəshi lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi səəkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəvəgha Yesəw. Dza ghəshi ka dəw kwəma və, <sup>2</sup> ††a kə ghəshi na: «A Metər, a kwəma jiji ghwəmmə gəzəkə, ka ndə gha zəmə shiyəy, mba'a ndə pishamti dəvə ci, kə. Ava ghaa nashi mbəzli ta səda gha ni mbə zəmə shiy kala pi ma dəvə. Tawa nəw ma ghəshi kwəma jiji va kia?» kə ghəshi. <sup>3</sup> Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Wa shiy mənishi di ma ghwəy fəti ta kwəma pəhəti Hyala, dzanəwəy ghwəy ta nəw war kwəma jijihiyəy na ghwəy shəka? <sup>4</sup> †††Njasa nzana va sənzanva, mba'a Hyala gəzəkə: “Ə pə ghaa ha'wə tə kar daŋa lə mənəy” kə. Zhini ma kə ba na: “Ya wa ntsaa tsəərəti dəy va mbəghəyəy, mba'a məndi paslamti tsa-va ndə” kə dība. <sup>5</sup> Ma pə ghwəy na ghwəy ki, mbə kwəma bənipə ghwəy na: “War nə ma ndə kaa dəy, ya kaa mbəghəy: A di, a mə, ma shiy niy nza vəya gar bənəwəshee ta kətəiyəyəy, kaa Hyala bəhwəshee, kəy, ya kala zhini tsava ndə kətəi kar dəy lə mbəghəy na, gwa'a tsəgha” pə ghwəy. <sup>6</sup> War tsəgha pəsliti gh-

† 14:20 2Mezh 4:43-44 †† 14:23 5:1; Lk 5:16 † 14:25 Zhəwbə 9:8 †† 14:26 Lk 24:37

†† 14:30-32 8:26 ††† 14:31 6:30; 8:26; 16:8; 17:20; Lk 12:28 ††† 14:33 16:16; 27:54; Mk 15:39 † 14:36 9:20 †† 15:2 23:25; Lk 11:38-39 ††† 15:4 Səvəri 20:12; 21:17

wəy na Hyala va kwəma pəhəti na, ta mbəə nəw na ghwəy va kwəma jiji! <sup>7</sup> †Ma kwəma ghwəy ghwəy ka dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla niy, katarj na kwəmaa niy gəzəkə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy. A kə niy niy:

<sup>8</sup> A kə Hyalay: “Ma mbəzli niy, war kwataka lə miy gəzə ghəshi ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha. Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə ghəshi lə ya. <sup>9</sup> Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi va kwa kwəmee, sa nzanay, war kwəma jiji shi gwa'a tsəgha na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli, njasa nzanāa kwəmee ghəshi zhəghəti” kə Hyala, kə Ezay niy niy» kə Yesəw.

### Shiy dzaa yadamti ndə kwa kwəma Hyala

(Mk 7:14-23)

<sup>10</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a harvə mbəzliy basəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Fam kwəma dee na gəzə, nza ghwəy fə ghən ti. <sup>11</sup> †Ma na shi zəməhwə ndəə dzəghwa hwər ciy, ka mbay ghəshiy yadamti ndə kwa kwəma Hyalaw. Naa səvəri kwəma mbə miy tsa ci na saa yidi ndə kwa kwəma Hyala» kə.

<sup>12</sup> Dzəghwa mbəzli ta səda ci kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. A kə ghəshi ngəci na: «Sənay gha tərənjw satiy nəfə tsa \*ka Farisahi va kwəma gəzəkə gha va tsəgha na, pə gha tsəna?» kə ghəshi.

<sup>13</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Nay ghwəy tsəy, ya tsamaba dərjw fə na, kala Dirə tsa mə ghwəmə kə ngwəbətij, war tədi tədi dza naa nza. <sup>14</sup> †Zlashim lə kwəma shi. Ghwəlefesli canshi kwal kaa nihwəti ghwəlefesli na ghəshi. A ghwəy sənay, war mba'a kə ghwəlfə kəsə tsəhwəti ghwəlfə tə dəvə ci, ta canci kwaləy, ta shikəshi dza ghəshiy dzəghwa kə'wə bakanavashi» kə Yesəw. <sup>15</sup> Dzəghwa ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, citənjəy bazhə tsa kwəma di fir tsa vaa gəzə» kə. <sup>16</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Waa lə ghwəyngəyshi mbə ma naa favə kwəma kwərakwə ba na? <sup>17</sup> Ə sənay ma ghwəy, ma na shi zəməhwə ndəy, dzəghwa hwər tsa ci ka niva shiy dza, ka ndə dza na, mba'a təhəkəghwashi, pə ghwəy shəkəna? <sup>18</sup> Əy ma na kwəmaa səvəri mbə miy ndə nanzə kiy, səəkə mbə nəfə tsa ndə ka navaa səəkə. Ava niva shiy na shiy dzaa ladamti ndə kwa kwəma Hyala. <sup>19</sup> †Sa nzanay, war səəkə mbə nəfə tsa ndə səəkə təkə \*kwəma jikir na. Ma ka gha nighə na, vbəpə təkə kwəma va fambə ndə mbə pəsli ndə, ka pəsli mi'i mbəzli, ka məməni ghwərghwər, ka ghəli, ka təbə dzərvəə dzəkən mbəzli, ka gəzə kwəma jikir naa dzəkən mbəzli. <sup>20</sup> Ava shiy məni ndə ka ntsa lidi lidi tsa kwa kwəma Hyala. Ma na nə jijihimmə va, mba'a kə ndə zəməhwə shiy kala pishə dəvə na, ntsa lidi lidi tsa na kwa kwəma Hyala, kə ghəshiy, tsəgha naw. Ka mbay niva shiy ladamti ndəw» kə Yesəw.

### Kar Yesəw lə maliy səəkə tə hidi ka \*Kanana

(Mk 7:24-30)

<sup>21</sup> Dza Yesəw mba'a barvay tə tsava pi, ka dzay dzəti hidi vəgha məlmə Tir lə məlmə Shidarjw. <sup>22</sup> †Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa nahwəti mali mbə hwəlfə ka Kanana, tə hidi va, ndəs səəkətəa dzəvəgha Yesəw. A kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, jijiy mazə \*Davitə, titihwə mənti zhəhwər tə ya. Gazlaka kəsəvə na zhee, war ə ghənzəə sa ngəra'wə tərənjw tərənjw və» kə. <sup>23</sup> Dzəghwa Yesəw tərəm, nzəyəy kala zləbanta kwəma, ya kwətij nza. Mba'a mbəzli ta səda ci səəkəshiy dzəvəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, mananati kwəma dəw na va, a ghənzə zlamməə dzata. Sa nzanay, ka dza naa zlay nəwəmmə war tsəgha lə lala nza vaw» kə ghəshi. <sup>24</sup> †Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yənjəy, war kwataka ta hwəlfə ka \*Izərayel, ghəshi shiy mənishi nja tənkesli zaza ni ghwənikəra Hyala» kə.

<sup>25</sup> Ma sa favə mali va tsəgha na, səəkə na gələbə gələbəta tə shinin nza kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, titihwə kətitəra na gha» kə.

<sup>26</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw ngəta na: «A mali na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə ndərazhi, ka ndəghashi kaa kireketiw» kə. <sup>27</sup> †Ma kə mali va na: «Yənj, tsəgha na nava nanzə katarj Ndə sləkəpə. Ma nanzə ya tsəgha nzəy, ya kireketi na, kar ghəshiy kwəməvə imə memiriy shikə səkwa tə tabəl tsa ndə shiy, ghəci mbə zəmə shiy» kə. <sup>28</sup> †Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A mali na, a gha ndara nəfə tsa gha gwanay. Nana kiy, ta məntəja kwəma gha va dzee njasa di nəfə tsa gha va» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw, pəlis zha mali va va mbəlitə va gazlaka va ghala pətsa gəzə Yesəw va kwəma va.

### Kar Yesəw lə ka zəlgwə danj

<sup>29</sup> †Dzəghwa Yesəw mba'a madiy tiba, ka dzay dzəməy kwəfa har məndiy kwəfa Galile. Dza na mba'a dzəməy mə tsəhwəti kəlarj tiba, mba'a nzəyəy mə. <sup>30</sup> Dzəghwa mbəzli danj, mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha, lə mbəzli gwərapə gwərapəshi ni: Vədəvəder, lə ghwəlefesli, mba'a mbəzli məti məti vəgha ni, mba'a mbəzli pəhəta ghani shi mbay ma gəzə kwəma, mba'a nihwəti mbəzli mananshi zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən ni danj. Basə ghəshi basəyshi kwa kwəma Yesəw. Dza na mba'a mbalamtishi gwa'a. <sup>31</sup> Ma sa mbalamtishi na na, mba'a nava kwəma mananatishi madaŋa kaa mbəzli. Ma kə ghəshi na: «Kay, 'yahə'yahəy na tsatsa ndə» kə ghəshi. Sa nata ghəshi hwəlfə nava madaŋa kwəma. Sa nzana mbə mbata gəzə kwəma mbəzliy niy pəhəta ghani shi va, mbəli mbəli mbəzli məti məti vəgha ni, mbə dza dzashi vədəvəder, mbə nay pi ghwəlefesli diwənj diwənj. Dzəghwa ghəshi ki tapə ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala ka \*Izərayel.

† 15:7-9 Ezay 29:13 †† 15:11 SləniKY 10:15; 1Tim 4:4; Tit 1:15  
‡ 15:14 23:16, 24; Lk 6:39; Rm 2:19 †† 15:19 Gal 5:19-21

‡‡ 15:22 20:30-31 ††† 15:24 10:6; Rm 15:8 ††† Kəreketi ka ka Zhəwifəə har mbəzliy kamaa ka Zhəwifəə, va tsəgha niy gəzə Yesəw kwəma va tsəgha kaa mali va. § 15:28 8:13 §† 15:29 5:1

**Kar Yesaw læ mbæzli bælækwæ bælækwæ fadæ mætsækæ**  
(Mk 8:1-10)

<sup>32</sup> † †Dzæghwa Yesaw ki da' harvæ mbæzli ta sæda ci, ma kə ngæshi na: «Ma mbæzli niy, dalalay zhæra hwær tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghæshi tikæ væghee, shi zëmæ tibaw. Sana kiy, ka dæe ghæshiy dzashi kala nganavæshi shi zëmæ yaw, va næghætaa ghæshi dzaa shikæshi, kwa kwal va ma» kə. <sup>33</sup> Ma kə mbæzli ta sæda ci kaa ngæci na: «Ëy, kwæma ka ghwæmmæ pælakæ shi zëmæ sana kwamti na gar mækanshi kaa gæla mbæzli dan ni ni tsætsæ kia?» kə ghæshi. <sup>34</sup> Ma kə Yesaw ngæshi na: «Hwæm na perj va ghwæya?» kə. Ma kə ghæshi na: «Mbærfænj na perj va ghæy, mba'a kærpi jæw jæw ni, jæwæ» kə ghæshi. «Ndakashim tikæ» kə. <sup>35</sup> Dza na mba'a gæzanshi kaa mbæzliy basæshi va, a ghæshi nzæyshi mænæy. <sup>36</sup> Ma sa nzæyshi ghæshi na, dza na hænj bævæ perj tsa mbærfænj tsa va, læ kærpi va ta dævæ ci. Kæ ka mæni 'wæsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wæsa na, dza na nga' nga' ngangaværi shi va gwanashi, mba'a banavæshi kaa mbæzli ta sæda ci. Dza mbæzli ta sæda ci va mba'a ghæshi bævæ shi vaa tahanavæshi kaa mbæzli va ki. <sup>37</sup> Dzæghwa mbæzli tæ pætsa va gwanashi, zëmæ zëmæ ghæshi zëmæhwæ shi zëmæ va ki, bæhæ bæhæ ghæshi. Dzæghwa mba'a mændi basæti naa tærbæ mbævæli, gyadæ gyadæ ghwani mbærfænj. <sup>38</sup> Mbæ mbæzliy zëmæhwæ shi va vaa bæhæshiy, a zhær mænti bælækwæ bælækwæ fadæ mætsækæ. Mbærækæshi kar mi'i ghæshi læ ndærazhi. <sup>39</sup> Ma læy hwæm ki na, dzæghwa Yesaw mba'a banavæ kwal kaa mbæzli va, ka dzashi ghæshi. Ma sa dzashi ghæshi na, mba'a dzay dzæghwa kwambæwal ka dzay dzæti hidî ka Magadan.

**\*Ka Farisahi læ \*ka Sadæsehi mbæ dæw kwæma madanja madanja na va Yesaw**  
(Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)

**16** † †Ma tæ nahwæti vici na, mba'a ka Farisahi læ ka Sadæsehi sækæshi va Yesaw. Ma kə ghæshi kaa Yesaw sa di ghæshi ngali ci na: «Mænti shi madanja madanja ni kwa kwæma ghæy. Ti dza ghæy sænay sækæ va Hyala sækæ kwæma gha na katanj, pæ ghæy» kə ghæshi. <sup>2</sup> Ma kə Yesaw ngæshi na: «A mbæzli ni, nata ma ghwæy ghwæmæ ghæmmæ vici mbæ pækwæy, cæke' ka ghwæy sænay diwænj dza piy nza hæzlimæ, pæ ghwæy. <sup>3</sup> Dzæghwa mekæshi ba, sa ka ghwæy nata ghwæmæ lævæta ngæræjækæjækæ va kwælebi na, cæke' ka ghwæy sænay, ta nzëmæ dza van ndatsæ, pæ ghwæy, tsægha ghænæ. A ghwæy sænay tihæværi shiy dzaa mæniva læ nighæ pætsa mæ ghwæmæ. Ma niy mæniva shiy sænæn-va mbæ ghwæy na, kala sænay tihæværisi ghwæy. <sup>4</sup> Ma ghwæy ghwæy mbæzli mbæ væghwæ tsa ndatsæ tsay, mbæzli jikirkir ni nza ghwæy, ka di fæti ghwæy va Hyalaw. "Mænti shi madanja madanja ni" pæ ghwæy kaa ngæra. Na nee nee kiy, nihwæti shi madanja madanja ni

† 15:32-39 14:13-21 †† 15:32 9:36 † 16:1-4 12:38-39; Lk 11:16, 29-30 †† 16:1 Zhj 6:30

dzee mæntænæwæy tibaw. Mæk na shi madanja madanja ni va niy mænæhwæ Hyala læ \*Zhæwnasæ» kə. Sa gæzanakæshi na tsægha na, dza na mba'a zlashi tîba ka dzay.

**Yesaw yæmæ shi bænipæ \*ka Farisahi ghæshi læ \*ka Sadæsehi læ \*is**  
(Mk 8:14-21)

<sup>5</sup> Dza kar Yesaw ghæshi læ mbæzli ta sæda ci, mba'a ghæshi kafæshiy tanjæshi dzæværi tæ kwæfa vaa dzæti tsahwæti hælbæ. Mba'a mbæzli ta sæda ci va niy zamti ghæn ta bæ perj. <sup>6</sup> † †Dzæghwa Yesaw mba'a madiy ta gæzanshi kwæma, ma kə na: «Favæ ghwæy na, ndæghwæ tæ ghwæy ghæn tsa ghwæy, va is tsa ka Farisahi va læ sa ka Sadæsehi» kə.

<sup>7</sup> † †Ma sa favæ mbæzli ta sæda ci va kwæma va tsægha na, kə ghæshi ka gæzæ kwæma kwa jipæ shiy, ma kə ghæshi na: «Va sa zay ghæn tsa ghwæmmæ va ta bæ perj gæzæmmæ na kwæma va tsægha bay?» kə ghæshi.

<sup>8</sup> † †Dza Yesaw mba'a fæti ghæn ta kwæma gæzæ ghæshi va. Ma kə kaa ngæshi na: «A navam kia? Tawa gæzæ ghwæy kwæma kwa jipæ ghwæy: "Va sa bævæ ma ghwæmmæ perj" pæ ghwæya? Ndara nefer ghwæy ghwæy gwanashiw. <sup>9</sup> † †Wa ka tækæ kwæma ghwæy mbæ ghæn ghæy sa? Æ zay ghæn tsa ghwæy, ta mbæzli bahay ya va gar bælækwæ bælækwæ cifæ mætsækæ ni tæ nahwæti vici læ perj cifæy na? Læy hwæm sa niy ngæslisshiy ghæshiy, ghæwani hwæm niy tæhay ghwæy læ kwa tærbæbæa? <sup>10</sup> † †Zhi-ni tsæghæe ngaslay mbæzli gar bælækwæ bælækwæ fadæ mætsækæ, læ perj mbærfænj dævæ, ghæwani hwæm niy nza kwa tærbæ tsaa niy basæti ghwæya? <sup>11</sup> Ghala pætsa næ ya va ngærjwæy, ndæghwæm ghæn tsa ghwæy va is tsa ka Farisahi læ sa ka Sadæsehi pænæy, njaa sænay ma ghæwæy, kwæma perj na sa dæe va gæzanæwæyæw, pæ ghæwæya?» kə.

<sup>12</sup> Ma sa gæzækæ na tsægha na, mba'a mbæzli ta sæda ci madiy fæti ghæn ta kwæma va ki. «Ma kwæma gæzæ Yesaw vay, dzækæn is tsaa pæslî shiy di naa gæzæw. Ndæghwæm ghæn tsa ghwæy va shi bænipæ ka Farisahi læ ka Sadæsehi, di naa gæzæ» kə ghæshi.

**Piyer gæzæ: «Yesaw na \*Kæristæw» kə**  
(Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)

<sup>13</sup> Dzæghwa Yesaw ghæshi læ mbæzli ta sæda ci, mba'a ghæshi madishiy dzæti nihwæti hidî, ndækwæ vægha hidî Shezare Filipæ. Ma sa tsæhæshi ghæshi na, mba'a madiy ta dæw kwæma va \*mbæzli ta sæda ci, ma kə na: «A ndæ nzee ka mbæzliy ni yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri baya?» kə. <sup>14</sup> † †Ma kə mbæzli ta sæda ci na: «Zhanj tsaa mænipæ \*batem nza gha, ka nihwæti mbæzliy ni. Nihwæti na: \*Eli nza gha, kə ghæshi. Ma nihwæti ba na: Kala \*Zheremæy pæ ghay, tsahwæti ndæ mbæ ka gæzæ kwæma Hyala nza gha, kə shi» kə ghæshi.

<sup>15</sup> Ma kə Yesaw ngæshi na: «Ya ghwæy na ghwæy kiy, wa ndæ nzee ka ghwæy nia?» kə. <sup>16</sup> † †Ma kə Shimanjw

†† 16:6 Lk 12:1 ††† 16:7-9 Mk 6:52 ††† 16:8 14:31 § 16:9 14:20 §† 16:10 15:37 §†† 16:14 14:2; 17:10-13; Mt 21:11 §† 16:16 14:33; Zhj 1:49; 11:27

Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, zhini gha Zəghwə Hyala kwa bəpə piy» kə. <sup>17</sup> Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha, ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, zəghwə Zhanj, vəshi pə ghaa vəshi. Sa nzanay, ma kwəma kataj na na gəzəkəvəri ghay, kwəmaa səəkə va ndə ngəri naw. Dirə tsa mə ghwəmə citəja na kwəma va. <sup>18</sup> †Ma nə ya ngəja kiy: Piyer nza gha. Ma Piyer tsa vay, kəlbə di naa gəzə. Tə kəlbə va dzee basəy mbəzliy nəwra. Ka dza bərciy nza va mətī gar mbashiw. <sup>19</sup> ††Avee taa ndəja shiy ghwəni miy dəgha ta dzəti pətsa sləkə Hyala mbə dəvə gha. Ma shi dza ghaa pəhəti, ta mənishi mbəzli tikə tə hidiy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə. Ma ni dza ghaa pəhəti shiy, ka mənishi mənidiw, pə gha diba na, war tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə» kə.

<sup>20</sup> †Sa gəzəmti na kwəma va tsəgha na, dza na mba'a makəti mbəzli ta səda ci, vantaa ghəshi dzaa gəzə kaa nihwəti mbəzli, ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

**Yesəw gəzə kwəmaa dzəkən mətī ci, lə zhakati tsa ci mbə mətī**

(Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)

<sup>21</sup> ††Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi bazhə bazhə kaa mbəzli ta səda ci, a kə kaa ngəshi na: «A nana ki, ya njaabay, ta dza dzee dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa kee tsəhəray, ta sara ngəra'wə dalala dza mətīkwəkwər mbə \*ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, mba'a \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala. Ta paslantəra dza mənidi. Ma sa kee mətīray, ta satira dzee mbə mətī tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə.

<sup>22</sup> Ma sa favə Piyer nava kwəma na, mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla. Ma kə kaa ngəci na: «A Ndə sləkəpə, əhəj, ka dee nava kwəmaa kəsaŋaw. Makəti gəla na tsəgha na va kwəma Hyala va dzəkən gha» kə.

<sup>23</sup> †Wakəvə Yesəw tsəgha, tərəd zhəghəghəvay dzar kwa Piyer. Ma kə ngəci na: «Kərakə pə gha lə ya, \*ndə jaka tsa Hyala tsa. Ə di gha həərəda, ta tərəmbəraa dzəmbə \*kwəma jikir na. Sa nzanay, na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səəkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səəkə va ndə ngəri na» kə.

<sup>24</sup> ††Dzəghwa ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Mba'a kə ndə dī nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə, lə mətita gwa'a, ma nza ghəci nəwra. <sup>25</sup> Sa nzana, ya wa ntsaa dī mbəliti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidī tə mbərkə kwəma yay, ta mbəliti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. <sup>26</sup> Nay ghwəy na, ya shi tə hidī gwa'a gwa'aa kwəməvə ndə, mba'a piy tsa ci mə ghwəmə za-yəy, shiy tība ndə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. Tsəhwəti sə tība teepə gar dza ndə mbəərəti piy tsa ci ti mə ghwəmə va Hyalaw. <sup>27</sup> ††E gəzanjwəy yay, ta

səəkə dzee yən Zəghwə yakə ndə ngəri lə shəndəkə tsa Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala ci. Sa kee səəkəray, kee dza na mba'ee wanati zhəmə ndə, ya tsamaba ci gwa'a, war ge'i ge'i lə na ci sləni ghərahwə na mbə nzəy tsa ci tikə tə hidī. <sup>28</sup> ††E gəzanjwəyee, na navay tsəgha na, a nihwəti mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nara dza ghəshi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən mbə səəkə ta mənī mazə tsee» kə.

**Yesəw mə kəlanj lə nihwəti mbəzli ta səda ci**

(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

<sup>17</sup> †Dzəghwa sa mənəta vici kwanj ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhakə, mba'a Zhanj zəmbəghəy Zhakə, pəm pəməvəshi kwasəbə ci, ka dzashiy dzəmə ghən kəlanj tsa bitī tsa, ta nza kwətishi məba. <sup>2</sup> ††Ma sa tsəhəshi ghəshi məba na, dzəghwa Yesəw mba'a zhəghanakəshi nahwəti pa kaa mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Ka mbərə pətsa mbə kwəma ci ghəy ghəy ghəy, ndəba vici pə gha. Ma kwəbənjer kən ghən ci na, mba'a ghəshi zhəghəshi te-zlezlezlezl, war ka baməpə. <sup>3</sup> Ma zhini ghəshiy nighə bə na, kar \*Məyizə lə \*Eli tība mbə gəzə kwəma li. <sup>4</sup> Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha ki na: «A Ndə sləkəpə, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw. Mba'a pə gha zləbatīy, kadiw e danjəti ceker mahkan, kwətīj tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə.

<sup>5</sup> ††Ma war ghəci ghwəlay mbə kərnī gəzə kwəma gəzə na vaa səkwa tsəgha na, dzəghwa zləlahə, kwəlebi səəkəshi tə ghwəmə, ka mbərə, səəkə zhəmakə məcakwə va kəələhwəshi. Fa ghəshi na, məli Hyala mbə gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səəkə mbə kwəlebi va, ma kə na: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na Zhəghwee dee, tərənəy yən vəshi ti, fam kwəma və» kə.

<sup>6</sup> Ma sa favə \*mbəzli ta səda Yesəw va mahkan ni məli va tsəgha na, mba'a ghəshi hazlənishi tərənəy. Tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi, nzənəy nzənəy kwəma shi mbə hidī. <sup>7</sup> Dza Yesəw, kət kətəghəvay dzəvəgha shi, mba'a dapashi. Ma kə ngəshi na: «Satinjwəyəm məgarə, ka dza her ghwəy mə» kə.

<sup>8</sup> Dzəghwa mbəzli ta səda ci va kafə, ghəshi kafata kwəma shi. Ma sa nə ghəshi njə'wə kə ghəshi na, nay ndə ghəshi tība ghwəlaw. War Yesəw kwətīy. Mba'a ghəshi madīshi ta səkwəshi mə kəlanj ki.

<sup>9</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi ghəshi mbə səkwa səəkə mə kəlanj tsa va na: «Ma shi nashi ghwəy ni mənīshiy, ən-taa ghwəy taa gəzəshi ya kaa tsamaba ndə di ma. Ndəghətim, pa' tə vici dzee zhakatira mbə mətī, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə. <sup>10</sup> †††Dzəghwa mbəzli ta səda ci va ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metər, sa wana niy nə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala na: "Pərbə Eli dza naa səəkəy, ka \*Kəristəw gha səəkə»

† 16:18 Lk 22:32; Zhj 1:42; 21:15-17; Ef 2:20 †† 16:19 Lk 11:52; Mt 18:18; Zhj 21:15-17 † 16:20 17:9 †† 16:21 17:22-23; 20:17-19; 26:2 †† 16:24-25 10:38-39; Lk 14:27; 17:33; Zhj 12:25-26; 1Pi 2:21

††† 16:27 Cem 62:13; Zhəwbə 34:11; Mt 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Lk 13:27; Zhj 5:29; Rm 2:6; 1Kwər 3:13-15; 1Pi 1:17; 2Tim 4:14; ShiZhj 22:12 ††† 16:28 10:23; 24:34; Mk 9:1; 13:30; Lk 9:27; 13:32 § 17:1 5:1 §† 17:2-8 2Pi 1:16-18; ShiZhj 1:16 §†† 17:5 3:17 §† 17:9 16:20 §†† 17:10-11 Mala 3:23-24; Mt 16:14

kə ghəshia?» kə ghəshi. <sup>11</sup> Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yar tsəgha na nava nanzə, katarj na. Eli dza naa 'wa kwal səəkə, ta gəzanshi zhəghə nefer shi kaa mbəzli ta nəw kwəma Hyala. <sup>12</sup> †Ma ki e gəzarjwəyəy, a Eli 'wakə kwal səəkəy ghala mbəradzəy. Dzəghwa mbəzli na, kala sənivə ghəshi. Mba'a ghəshi məniti \*kwəma jikir na li njasa di ghəshi. Njasa sanamiy ghəshi va ngəra'wəy, tsəgha dza ghəshi ta samiyrə, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə» kə. <sup>13</sup> Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səda ci va fəti ghən tsəgha, dzəkən Zharj tsaa mənipə \*batem gəzə na kwəma va, kə ghəshi.

#### Yesəw lə zəghwə nza bashakə və

(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)

<sup>14</sup> Dzəghwa kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci ki mba'a ghəshi tsəhəshi vəgha mbəzli dərj ni. Dza tsəhwəti ndə mba'a madiy, ka səəkəə dzəvəgha Yesəw. Səəkə na gələbə gələbəy tə shinin ci kwa səda Yesəw. <sup>15</sup> Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, məniti zhəhwər ta zəghwee ghəci gwərapəy va zəlghwə bashakə, war mbə sa ngəra'wə ghəci və tərərjw. Dərj səda ci səəkə zəlghwə tsa va mbə ndəghaa dzəti ghwə, lə dzəmbə yam. <sup>16</sup> Dzəghwa mba'ee niy pəmanakəshi kaa mbəzli ta səda gha na, sharj ghəshi sharjəy mbəli ci» kə. <sup>17</sup> ††Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghəwəy ghəwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa gəmgəm niy, banavə nefer ghəwəy ghəwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm di ghəwəy yən nzyra lə ghəwəy kia? Pa' hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghəwəy dība kia? Bəram zəghwə vaa sar tikə» kə <sup>18</sup> Dza mba'a məniti banakə zəghwə va. Sa bəkəm na, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa bashakə tsa va tərərjw tərərjw a ghəci səvəriy mbə zəghwə va. Dzəghwa nza'jəw bashakə tsa vaa səvəriy mbə zəghwə va ki. Pəlis ghəci mbəliy tibata kwəriy.

<sup>19</sup> Ma sa nata \*mbəzli ta səda Yesəw kwəma va məniti tsəgha na, dza ghəshi, kət ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wa shiy mənishi niy mbə ma ghəy təhəkəvəri bashakə tsa va na ghəya?» kə ghəshi. <sup>20</sup> †Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa banavə nefer ghəwəy ghəwəy gwanashi kaa Hyalaw, va tsəgha mbay ma ghəwəy təhəkəvəri. Ə gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghəwəy banavə nəfə tsa ghəwəy kaa Hyala ya jəwə tsətsə nja cizlə gwəbiriy, ta mbay dza ghəwəy ni, ya kaa dəlagwa na sana: "Tədamtəvaŋa tikə, mbalaa dzarba!" pə ghəwəy, ka na dza na, mba'a bərvata. Ma tsəgha kiy, nihwəti shiy tība mba'a dzaa zhəntərjwəy ghən tepəw. [ <sup>21</sup> Ma gəla bashakə tsay, ka mbay mənitiy təhəkəvəri mbə ndə, kala lə məniti səwmay mba'a sə'wə Hyalaw» kə.]

#### Yesəw zhinij gəzəpə kwəmaa dzəkən məniti ci, lə zhakati tsa ci mbə məniti ba

(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)

<sup>22</sup> †Ma tə nahwəti vici sa basəshi kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwanashi tə hidi ka Galile na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma, a kə na: «Ma yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza məniti mba'am fambərə mbə dəvə mbəzli. <sup>23</sup> Ka mbəzli va dza na, mba'a ghəshi paslantəra. Ma sa kee mətiray, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli na ta zhakatira dzee mbə məniti» kə. Ma sa favə mbəzli ta səda ci gəla nava kwəma tsəgha na, gwa'a, kwəshay vəgha shi məniti tsəgha.

#### Gəzə kwəmaa dzəkən tsəhə ghən mbə \*ciki Hyala

<sup>24</sup> †Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi səəkəshiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma sa səəkəshi ghəshi na, mba'a mbəzliy tsəhə ghən va mbəzli mbə ciki Hyala səəkəshiy dzəvəgha Piyer. Ma kə ghəshi ngəci na: «A Piyer, kar ntsa ghəwəy tsa dikə tsaa tsəhə ghən tsa mbə ciki Hyala sa?» kə ghəshi. <sup>25</sup> Ma kə Piyer na: «Yarj, kar naa tsəhə» kə. Ma Piyer mbə dzəkə ghi na, mba'a Yesəw 'wəti dəw kwəma və pərba ghəci, ma kə ngəci na: «A Piyer, njaa na va gha tay? Va nima mbəzli ka mezhihə tə hidiy tsəhə ghən tay? Va ka səəkə səəkə ta naa, naa va ka ya ya?» kə. <sup>26</sup> Ma kə Piyer na: «Va ka səəkə səəkə ka ghəshiy tsəhə» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghənza tsəgha na, ka tsəhə ghən ka ya ya na nashi ba na? <sup>27</sup> Əy, ma ki ya tsəgha nza, vantaa nefer ka tsəhə ghən va taa satiy, mbala bəvə gwəvberj, a gha dzaa dzəməy kwəfa, ta kəsəvə kərpi. Ma kəlipə dza ghaa 'wa kəsəvəy, nza gha bəvəvə ghəwənamti miy tsa nza. Sa ka gha ghəwənamtiy, ta kəsəy səlay dza gha mbəba. Nza gha bəvəvə, nza gha dzaa banavəshi. Mək dza naa nzaa dzəti tsee ghən lə dzəti tsa gha gwa'a» kə.

#### Tsama ndə gwəra na dikə mbə mbəzli sləkə Hyalaa?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

**18** ††Ghala pətsa va ki na, dza \*mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw. Ka dəw kwəma ghəshi və, ma kə ghəshi na: «A Metər, tsama ndə na ntsaa gwəra dikə mbə mbəzli sləkə Hyala tay?» kə ghəshi. <sup>2</sup> Dzəghwa Yesəw da' haray zəghwə jəwə tība, mba'a garəy kwa kwəma shi. <sup>3</sup> ††A kə ngəshi na: «A gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zhəghəti ghən tsa ghəwəy pə ghəwəy nja ndərazhi jəw jəw niy, ka dza ghəwəy mbəvə tsəhəjwəy mbə mbəzli sləkə Hyalaw. <sup>4</sup> †Ntsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə nja zəghwə nay, ghəci dza naa gwəra dikə mbə mbəzli sləkə Hyala. <sup>5</sup> ††Ya wa ntsaa dzaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na va tsəgha» kə.

† 17:12-13 11:14; Lk 1:17; Zhj 1:21 †† 17:17 Nəw 32:5, 20  
‡ 17:20 13:31; 14:31; 21:21; Mk 11:23; Lk 17:6

†† 17:22-23 16:21 †† 17:24 Səvəri 30:13 ††† 18:1 Lk 22:24  
‡‡‡ 18:3 19:14; Mk 10:15; Lk 18:17 § 18:4 23:12 §† 18:5 Lk 10:16

**Gəzə kwəmaa dzəkən shiy həərə ndə, ta mənı \*kwəma jikir na**  
(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

<sup>6</sup> Ma kə Yesəw bə na: «Ya wa ntsaa dzaa mənı shiy ngədi mbəzliy təhəshi ma ni ndara nefer shi, dza mba'a ghəshi shikəshiy dzəmbə mənı kwəma jikir nay, a ngəra'wə taa nza kən tsava ndə. Wəzəba pəhanagh-wa mənı vəna kwa wəri ci, mba'am tsəkəwati tə hwər kwəfa, mba'a mətiy dza naa favə kən kwəmaa dzaa nza kən. <sup>7</sup> Katarj nanzə kiy mbəzliyay, mbə kwəma na mbəzli tə hidi. Va sa nzanay, ya hwəmba nza na, war lə shiy həərəpə dzəmbə mənı kwəma jikir na na tıba. Ta na nıva shiyəy, ka bashi nza ghəshi tıba ya hwəmbaw. Ma nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərəjw kən ntsaa dza vaa titəvay ta mənı shiy ngədi mbəzliy dzəmbə kwəma jikir na» kə.

<sup>8</sup> †Ma kə kwa fir na: «War mba'a kə dəvə gha, ya nah-wəti səda ghaa fəjəaa dzəmbə mənı kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba kwəməvə gha piy tsa slar tsa va Hyala, lə dəvə gha kwətiy na, ya lə səda kwətiy na, kən na dza mənıy ndəghambənjə mbə ghwəə kədi ma, lə shi gha bakanashi. <sup>9</sup> Mba'a kə nahwəti mətsə ghaa ngədiñaa dzəmbə mənı kwəma jikir nay, lamti kwa ghən gha, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba kwəməvə gha piy tsa slar tsa va Hyala, lə mətsə kwətiy na, kən na dza mənıy ndəghañaa dzəmbə ghwəə kədi ma, lə mətsəhi gha bakanashi» kə Yesəw.

**Bəli fir lə təmbəkə tsa nıy zay, mba'a ndə pəlavə sa ci**  
(Lk 15:3-7)

<sup>10</sup> ††Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci dıba na: «Mənı tə ghwəy məhərli, vantaa ghwəy dzaa fə ndərəə dzəti tsahwəti ya kwətiy mbə mbəzli daw daw bərıci ni. A gəzəjwəyee, mbə ndəghwəshi na ka kwal Hyalahi shi kwa kwəma Dirə tsa mə ghwəmə ya hwəmba nza.

<sup>11</sup> [Sa nzana, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mbəli niy zashi mbəzli səəkəree tikə tə hidi.]

<sup>12</sup> A nə yay, njaa na va ghwəya? Ya ndə nza mba'a tenkesli ci və bələkwə, dza tsahwəti mba'a zay kwətiy mbə shi na, nza zlashi ni məslidə mətsəkə məslidəti ni va tıbashi ni mə dal pi, ka dzay ta pala tsa zay va kwətiy tsa sa? <sup>13</sup> E gəzəjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma sa ka na dza, mba'a kəsəy sa ciy, tərəjw dza naa vəshiy, ta təmbəkə tsa ci va kwətiy tsa. Tərəjwba ti kaa ni dən ni va niy zashi ma. <sup>14</sup> †Ava tsəgha dı ma Dəjwəy Hyala mə ghwəmə tsahwətiy zay ya kwətiy ta mbəzli daw daw bərıci ni va nəwvə kwəma ci ki» kə.

**Kwəma ka ndə mənı, ghəci kə nay zəmbəghəy mbə mənı \*kwəma jikir na**

<sup>15</sup> ††Zhini ma kə dıba na: «Mba'a kə zəmənja tsa mbə nəw Yesəw məntərja \*kwəma jikir nay, mbala harvə a gha gəzənciy dzəkən kwəma va, ghwəy bakə

bakəjwəy li. Ma sa ka na dza mba'a yivə, “Tsəgha na katarj, vəya na fəti” kəy, a gha zhəghəkəə dzəghwa kw-al Hyala tsəgha. <sup>16</sup> ††Ma mba'a kə kala dı fəti ta kwəma gəzənci gha vay, mbala harvə, ya ndə kwətiy, ya mbəzli bakə kwasəbə gha. Nza ghwəy zhiniy gəzənci kwəma li shi. A ghənzə mbəə nza nja kwəma gəzəkə Zliya Hyala va. Sa nə na va: “Mba'a kə kwəma dzətıtaa dzəti ngwəvəy, mbəzli bakə, ya mahkan kə dzaa ndəghakə fəti kwətiy naa dzəkən kwəma va, ka mənı gha zləba” kə. <sup>17</sup> ††Ma sa ka na dı ma fəti ta na dza nıva va mbəzliy gəzə kwəma bay, basəjwəyəm lə mbəzliy nəw Yesəw, a ghwəy gəzənci. Kala dza kəə dı fəti ta kwəma dza basəva tsa mbəzliy nəw Yesəw gəzənci dıba kiy, mba'a gha zlay, ka nıghə war lə mətsə. Njasa nza naa ndə ta mbəri lə nja ndə \*dəwan gha bəti ghalaba. <sup>18</sup> ††E gəzəjwəy na katarj nay, mba'a pə ghwəy pəhəti shiy, ta mənıshi mbəzli tikə tə hidiy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə. Ma ni pəhəti ghwəy, ka mənıshi mənıdiw, pə ghwəy dıba na, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə.

<sup>19</sup> †Zhini bə, e gəzəjwəyəy, war dzəghwa mbəzli bakə mbə ghwəy tə hidi, mba'a ghəshi yəməti miy tsa shi kwətiy ta kwəma dı ghəshi dəw mbə cə'wəy, ta banavəshi shi dəw ghəshi va dza Dirə tsa mə ghwəmə. <sup>20</sup> ††Va sa nzanay, war tə pətsa basəshi mbəzli va gar bakə, ya mahkan mbə slən tseyey, war tıba nzee mbə shi» kə.

**Bəli fir lə kwəma tsahwəti ndə ghəra sləni tsa dı ma pəli ndə mbə nəfə ci**

<sup>21</sup> †Wakəvə Piyer mba'a kətəghəvay dzəvəgha Yesəw, ka dəw kwəma və, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, ya zəmərə dza, mba'a bəli mənıra \*kwəma jikir na, war ka mənıra, war ka mənıra, gar dən səday, gar hwəm sədee təbə na yən pəlanay kwəma jikir na mənıra na va mbə nəfə tsee tay? Gar mbərən sədee ta naa, naa njaa?» kə. <sup>22</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbancı na: «Əj, əhəj, gar mbərən səda dza naa nza gwa'a tsəghaw, mbərən mətsəkə, gar mbərən səda ghaa pəlay mbə nəfə gha. <sup>23</sup> ††Vanda taa gəzəjwəy kwəma va njasa mənıva na mbə mbəzli sləkə Hyala. Yəm na lə kwəma tsahwəti mazə, lə ka ghəra sləni ci, mba'a niy banavəshi gəna kaa mbəzli va ta sləni. Dza na tə nahwəti vici na, mba'a harashi mbəzli va ta bəlanati gəna ci ghəra ghəshi sləni li. <sup>24</sup> Dzəghwa sa ghati na bəla gəna va na, mba'a mənı pəmanakə tsahwəti ntsa nza gəna ci və gar mələyanjw dən. <sup>25</sup> Ma ntsa va na, shiy və gar wati gəna vaw. Dəghwa ma kə ntsa ghərancı na va sləni na: “Ma ghənzə tsəghay, wəzəba dza mənıy pamti səkəm na tə ntsa, ghəshi lə mali ci, lə ndərəzhi ci, mba'a ni ci shi və gwanashi. Ghalabay, aa dzaa mbay watəra təm tsee va” kə. <sup>26</sup> Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha na, dza zal tsa va, gələb gələbəy tə shiniy ci kwa səda ndə gəna tsa ghərancı na va sləni, ka cə'wə və. Ma kə na: “A ntsee dıkə tsa, titihwə, yan pə gha na gha, kadiw

† 18:8-9 5:29-30 †† 18:10-14 Zhj 10:11-15 † 18:14 6:10  
†† 18:15 SləniTaH 19:17; Gal 6:1

‡† 18:16 Nəw 19:15; Zhj 8:17; 2Kwər 13:1; 1Tim 5:19 ††† 18:17  
Tit 3:10 ††† 18:18 16:19; Zhj 20:23 † 18:19 7:7 †† 18:20 28:20  
‡†† 18:22 Ghava 4:24 †† 18:23 25:19

ndəghətəra. Ta wavəŋa sa gha dzee dza gwanata" kə.  
<sup>27</sup> †Dzəghwa ntsa ghəranci na va sləni mba'a zhəti hwər ti, mba'a pəlay mbə nəfə ci, mbərəkə zlatanavə gəna va gwanata.

<sup>28</sup> Ma dzəghwa ndə sləni tsa pəlay məndi va sa səvəriy na tə ngwəla na, bəgəm ghəshi lə tsahwəti ntsa ka ghəshiy ghəra sləni li. Ma ntsa va na mba'a niy bəvə təm və, gar mbəl bələkəwə kwətij. Dza na tasl kəsəti ntsa va ta na ci va gəna, ka mətərdi ta wəri tsa ci. Ma kə ngəci na: "Ə pə gha wavəra gənee va sənznəva" kə. <sup>29</sup> Dzəghwa tsava ndə sləni kwərəkəwə ki, gələbə gələbəy tə shinin ci kwa kwəma ci. Ka cə'wə və, a kə na: "A ntsee, titihwə yəŋ pə gha na gha kadiw ndəghətəra. Ta wavəŋa gəna gha va dzee" kə. <sup>30</sup> "Awə, war sənznəva dee ghaa wavəra see" kə. Dza na, na naci mba'a dzaa kalaghwa ntsa va kwa fərshina, pa' fəca vici dza naa wanavə gəna ci va.

<sup>31</sup> Ma sa nata nihwəti mbəzli ka sləniy tərmbə kwəma mənta va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəŋw tərəŋw dzəkən ntsaa zhəhwər ma va. Dza ghəshi cəke' ghəshi dzaa slanəkə kwəma va kaa ntsa ghəranci ghəshi va sləni. <sup>32</sup> Sa favə ndə gəna tsa ghəranci ghəshi va sləni ki na, dza na da' ghəci haray ndə ghəra sləni ndə ndərəm tsa va. A kə ngəci na: "A ta gha gha tsatsa ndəy, ndə ndərəm ndə nza gha. A gha nay, sa pəra'wəra gha dəvəy, gwanata zlatanəe gənee va niy nza va gha. <sup>33</sup> †Sana kiy, a gha niy təbəə mənti zhəhwər ta ntsa nza ghəy tsa li kwa zərə kwətij na, njasa məntəŋee va kwərəkəwə" kə kaa ngəci. <sup>34</sup> †Dza na tərəŋw ghəci bəti nəfəə dzəkən ntsa va, tə mbərəkə kwəma mənti na va. Mba'a kəsaghwa kwa fərshina, nza ghəci nza kwa kwərəkəwə, pa' fəca vici dza naa wanamti na ci va gəna gwanata» kə Yesəw.

<sup>35</sup> †Zhini ma kə Yesəw diba ki na: «Favə tə ghəy! Kala dza pə ghəy pəli mbəzli mbə nəfə tsa ghəy lə nəfə kwətij, ghəshi kə məntəŋwəy kwəma jikir nay, ava war tsəgha dza Dirə tsa mə ghəwəməə mənijwəy kwərəkəwə ki, njasa mənti ndə gəna tsa va va kaa ndə ghəra sləni tsa ci va» kə.

**Yesəw bənipə kwəmaa dzəkən təhəva tsa kar zal lə mali ci**  
 (Mk 10:1-12)

**19** †Ma sa kədamti Yesəw bəni shi va kaa mbəzli ki na, dza na mba'a barvay tə hidī ka Galile, ka dzay dzəti hidī ka Zhəwde, pəri na pəriba bəla həl Zhərdeŋ. <sup>2</sup> Mba'a mbəzli danj nəwvə. Dza na mba'a mbalamtishi gwanashi va zəleghwer shi.

<sup>3</sup> Dzəghwa \*ka Farisahi, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha Yesəw ta dəw kwəma və, ta nighə kwəma ci, ma kə ghəshi ngəci na: «Banavə kwal \*kwəma pəhəti \*Məyizə kaa ndə ta tihə mali ci, ghənzə kə mananati kwəma ya namaba na?» kə ghəshi. <sup>4</sup> †Ma kə Yesəw na: «Njaa na kwəma gəzəkə məndi mbə zliya dzəkən kwəma vaa, səəkə ghəy jangəhwə sa? Ma kəy: "Kwa tanj tanjəy, nga' ngati Hyala zal ghəshi lə mali" kə.

† 18:27 Lk 7:42 †† 18:33 5:7 † 18:34 5:26 †† 18:35 6:12, 15; Ef 4:32; Kwəl 3:13; Zhk 2:13 †† 19:1 7:28; Lk 9:51 ††† 19:4 Ghava 1:27

<sup>5</sup> ††Dzəghwa, a kə diba na: "Ava va tsəgha dza zal barvay vəgha kar dəy lə mbəghəy, nza ghəshi dzaa jakəshi lə mali ci. Ma nza ghəshi bakanashi mənishi ka vəgha kwətij" kə. <sup>6</sup> Mba'a kə tsəgha kiy, mbəzli bakə na ghəshi ghəwəla kiw, vəgha kwətij na sa shi. Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ndə ngəri təhəvəri shi jakəti Hyala ma» kə Yesəw.

<sup>7</sup> †Ma sa favə ka Farisahi tsəgha, ma kə ghəshi na: «Yəŋ, ya sa nzana tsəghay, tawa nə Məyizə, mba'a kə ndəə di tihə mali ciy, a kwal va ndə, tsaslanavə ma ndə zliya kaa ngəta ta dəvə nza, kə shiki?» kə ghəshi. <sup>8</sup> Ma kə Yesəw na: «Wa ma kwəma bəŋwəy Məyizə kwal ti ta tihə mi'i ghəy ghəy lə zliya, sa nzana caslakə ghən tsa ghəy, kala zləba di fəti ghəy ta nəw kwəmaa gəzəkəvata na. Ma ghala kwatanatay, niy nza gəla na va kwəma tiba tepəw. <sup>9</sup> †Na nēe nēe e gəzanwəy: War mba'a kə ndə təhamti mali ci, kala mənti ghəwərgəwər ghənzə, dza mba'a bəvə nahwəti maliy, a ntsa va mənti ghəwərgəwər» kə Yesəw.

<sup>10</sup> ††Ma sa favə mbəzli ta səda ci kwəma va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Əy, ma ghənzə tsəgha, war tsəgha kə kwəma kən nza kar zal lə mali na, wəzəba maw ma məndiy bəva na» kə ghəshi.

<sup>11</sup> Ma kə Yesəw na: «Ma gəla nana kwəmay, mbəzli gwa'a dza naa mbay favəw. War mbəzli ghənanamti shi Hyala məhərli shi, na shiy dzaa mbay favə. <sup>12</sup> Ta na nava e gəzanwəy, shiy ghəngəhən ghəngəhən na shiy makə zhər va bə mi'i. Nihwəti zhərəy, ghala yakəshi məndi na məti məti kwala shi, va tsəgha bə ma ghəshi mi'i. Nihwəti na, va sa nzana mba'a məndi tsa'wamtishi, nihwəti ba na, kala di bəva ghəshi, sa di ghəshi ghəra sləni kaa Hyala lə nəfə tsa shi kwətij, nza Hyala sləkə mbəzli tikə tə hidī. Ma ntsaa di zləbavə kwəma vay, nza ghəci zləba» kə Yesəw.

**Yesəw lə ndərazhi jəw jəw ni**

(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

<sup>13</sup> Dzəghwa nihwəti mbəzli mba'a ghəshi banəkə ndərazhi kaa Yesəw, a ghəci fakən dividivi ci kən shi, ta cə'wə Hyala ti shi, dza \*mbəzli ta səda Yesəw, ka makə mbəzli va. <sup>14</sup> †Ma kə Yesəw sa nashi na ghəshiy makəshi na: «Ka makəshi ghəy ma, zlashim ndərazhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala» kə.

<sup>15</sup> Dza na mba'a fanakənsi dividivi ci, ta təfanshi miy. Ləy hwəm ki na mba'a barvay tə tsava pi, ka dzay.

**Kwəmaa dzəkən ndə shiy tsa tərəŋw tsa**

(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

<sup>16</sup> Ma tə nahwəti vici na, ndəs tsahwəti ndə səəkəy dzəvəgha Yesəw. A kə ngəci na: «A Metər, wa shi dzee mənti wəzə ni kee kwəmavə piy tsaa kədi ma tay?» kə. <sup>17</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «A nava dəw gha kwəma wəzə na, ta mənə vəya? Ma ntsa wəzə tsay war Hyala na kwətita. Mba'a pə ghaa di kwəmavə piy tsaa kədi may, nəw pə ghaa nəw kwəma gəzəkə \*kwəma pəhəti

††† 19:5 Ghava 2:24; Ef 5:31 § 19:7 5:31 §† 19:9 5:32; Lk 16:18 §†† 19:10 1Kwər 7:1 §† 19:14 18:3

Hjala» kə Yesəw. <sup>18</sup> †Ma kə ntsa va kaa Yesəw na: «Gəla nama hwəlfə kwəma pəhəti Hjala kee nəw kia?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Saa ni vay, ka pəəsli ndə gha ma, ka pəla mali ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, <sup>19</sup> †† pə ghaa ha'wə tə kar dənja lə mənja, ka di nihwəti mbəzli gwanashi njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə, kə» kə Yesəw.

<sup>20</sup> Ma sa favə mægəla ndə shiy tsa va kwəma va, ma kə na: «A Metər shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee. Nana kiy wa shi kee zhiniy mənī dība kia?» kə. <sup>21</sup> †«Mba'a pə ghaa di mənīja ka ntsaa kərkamti kwəmay, mbala pamti səkəm tə shi va gha, a gha tahananəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səkə ta nəwra. Ma ghalaba kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə Yesəw ngəci. <sup>22</sup> ††War sa favə ntsa va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərəjw. Dza na ka dzay lə nəfə lə nəfə, sa nzana ndə shiy tsa tərəjw tsa ghəci.

<sup>23</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki na: «E gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ngahə na va ndə shiy ta tsəhə ghəci tə pətsa sləkə Hjala. <sup>24</sup> Vanta nahwəti kwəma gəzarjwəyee dība: 'Bəlanjba ngaləwba dza naa dzəvərīta kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hjala va ndə shiy» kə.

<sup>25</sup> Ma sa favə mbəzli ta səda ci nava kwəma na, mba'a səvəri məhərli shi. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə dədəw kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Əy war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. <sup>26</sup> ††Dzəghwa Yesəw naci, tsa' nighətishi. A kə kaa ngəshi na: «Kwəma vay, ka mby mbəzliy məntiw, ma na Hjala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay, shiy tībaa tarjanati bərīci kaa Hyalaw» kə.

<sup>27</sup> A kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shi ghəy mba'a ghəy nəwvəra. Ya sa nzana tsəgha kiy, zhəmə njaa na dza ghəy kwəməvə na ghəy kia?» kə. <sup>28</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, fəca vici dza Hyalaa mənti yəwən hidiy, ta nzəy dze, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa gəzli mazə dībədībə na. Ma fəca vay, ghwəy ghwəy mbəzli mənə lə bakə ni ni nəwvəra na, ta nzəy dza ghwəy dza kwərakwə kwa gəzli gəzli mezhizhə mənə lə bakə. Nza ghwəy sla ngwəvəə dzəkən mbəzli mbə takəhi mənə lə bakə ni va mbə hwəlfə ka \*Izərayel. <sup>29</sup> ††E gəzarjwəyəy, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwərməhiyəy zhər lə ghyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə na, mba'a veher ci gwa'a, war ta ghərada sləniy, kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha, gar bələkwə səda. Zhini mba'a dzaa kwəməvə piy tsaa kədi ma dība. <sup>30</sup> †Mbəzli dən mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

**‘Bəli fir lə kwəma mbəzli ka sləni harvə ndə ta ghəra sləni mbə za ci**

**20** Dzəghwa ma kə Yesəw ba na: «Avee dzaa gəzarjwəy shi yəməva sləkə tsa sləkə Hjala mbəzli li shi» kə. Ma kə na: «Yəmyəm na lə kwəma tsahwəti ndə za niy madiy na mekəshi mekəshi, ta pala ka sləni ta ghəranci sləni mbə za ci. <sup>2</sup> Dza na mba'a kwəməvə mbəzli. Ma sa kwəməvəshi na na, “Mbəl mbəl dza ghaa wəjəy mbə vəghwə, njasa ka mənđi vaa wa ndimndim kaa ka sləni” kə mbəzli va ngəci, “tsəgha na, e zləbavə wəjəy tsəgha” kə kaa ngəshi. Sa sləkamti ghəshi na, dza na mba'a pəməshiy dzəmbə za ci ta ghəra sləni ghəshi ki. <sup>3</sup> Zhini ndə za tsa va ba, mba'a zhəkəvəriy ta pala nihwəti mbəzli ge'i lə tsahi məslidə. Ma dza na na, nihwəti mbəzli garə garə dzar tə ləwma gəmshī, kala shi məni ghəshi tība. <sup>4</sup> Ma sa nashi na, a kə kaa ngəshi na: “A mbəzli ni, ndim dzamməm, a ghwəy dzaa ghərada sləni mbə zee kwərakwə. E taa wəvəjəy zhəmə ghwəy njasa dza naa təbə” kə. <sup>5</sup> Tsəgha na, kə mbəzli va, ka madi tsəgha ta ghəranci sləni ci va. Zhini na dība, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i vici kwa ghən. Səvəri na na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli gəm shi dība. Dza na mba'a zhiniy pəməshiy dzəmbə za ci va. Zhini na dība, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i lə tsahi mahkan, mba'a zhiniy kəsashi nihwəti mbəzli ba, mba'a pəməshiy dzəmbə za ci va. <sup>6</sup> Zhəghwa na dība ki, mba'a zhəkəvəriy ge'i lə tsahi cifə. Dza na mba'a kəsashi nihwəti mbəzli garə garə tə ləwma dība, war gəmshī kala shi məni ghəshi tība. Ma sa nashi na na, dza na tapə ta dəw kwəma və shi, ma kə na: “Wa navam, vəghwə ghwəy tikə gəmjwəy kala sləni ghəra ghwəy tība shəka?” kə ngəshi. <sup>7</sup> Ma kə mbəzli va na: “Waa ndə tībaa dəwhwəjəy ta sləniw, va tsəgha vəghwə ghəy tība tsəgha” kə ghəshi. Ma kə ndə za tsa va na: “Ndim dzamməm a ghwəy dzaa ghərada sləni mbə zee” kə. Mba'a mbəzli va nəwvə ta ghəranci sləni ci va. <sup>8</sup> ††Dzəghwa vici ki mba'a pəkəwəta. Sa pəkəwəta vici na, dza ndə za tsa va, da' harvə ntsaa ghəranci sləni kəghi tsa ci. A kə kaa ngəci na: “Harkə mbəzliy ghəra sləni va, a gha wanshi gəna tə sləni shi. Kaa mbəzliy kəray vaa dza ta sləni pə gha taa gha wa shiy, nza gha kəray tə niy 'wa vaa ghəra sləni va” kə. <sup>9</sup> Dzəghwa ka sləni va mba'a ghəshi basəshi ki. Tapə mənđi mbə wanshi gəna shi. Dza niy kəray va mbəzliy dza ta sləni ge'i ge'i lə tsahi cifə, təhwə ghəshi səkəshi, mba'a mənđi wanatishi gəna shi. Ya wa ndə mbə shi na, mbəl mbəl mənđi wanavə. <sup>10</sup> Dzəghwa niy 'wa vaa dza ta sləni mbəzli ghala mekəshi, ndəs ghəshi səkəshi. Ma kə ghən tsa shi na: “Dən dza ghəy kwəməvə shiy ka tarjəti mbəzli ni ghəy niy vəghwə mbə sləni basa” kə. Ma dzəghwa mənđi na, mbəl mbəl mənđi wanavəshi kwərakwə. <sup>11</sup> Ma sa bəvə ghəshi gəna va mba'a ghəshi nata na, tapə ghəshi ta ngwəzliməə dzəkən ndə za tsa va, <sup>12</sup> a kə ghəshi na: “Shi ka wa na gəla ni məntəjəy gha ni shiy shəkaa ntsa ghəy dikə tsa? Mbəzli niy, ghəshi kəray naa səkə ta sləni, war ler kwətīnshi

† 19:18-19 Səvəri 20:12-16; SləniTaH 19:18 †† 19:19 22:39  
‡ 19:21 6:20; 8:21-22; Lk 12:33 †† 19:22 Cem 62:11 †† 19:26 Zak 8:6; Lk 1:37 ††† 19:28 25:31; Lk 22:30; 1Kwər 6:2; ShiZhh 3:21  
‡‡ 19:29 10:37 § 19:30 20:16; Mk 10:31; Lk 13:30

§† 20:8 SləniTaH 19:13; Nəw 24:15



ghərahwə ghəshi sləni gwa'a tsəgha. Na na ghəy kiy, ghala mekəshi 'wati ghəy sləni, vəghwamti ghəy mbə vici vici vici, war ə viciy ndindinjəy, kwəp kwəp ghəy dalantəvanəy. Njaa njaa ka gha wanəy gəna yəmyəm li shi kia?" kə ghəshi. <sup>13</sup> Dzəghwa ma kə ndə za tsa va kaa zləbanci kaa tsahwəti ndə mbə shi kwətiŋ na: "A madiga, a madiga, na na yay, ngədītəŋa yaw. Niy 'wa ghaa ghərada sləniy, a ghwəm niy sləkamti kwəma, mba'a gha niy zləbavə yən bəŋa mbəl tə vəghwə tsa gha mbə sləni. <sup>14</sup> Njanāa niy sləkati ghwəm tsəghay, ə pə ghaa bə zhəmə gha, a gha dzaa jighi. Wa yən di na wanavə shiy tsəgha kaa ntsaa kəray vaa səkəkə tə sləni yəmyəm lə gha. <sup>15</sup> Ə nzana kala kwal vəya ta məni shi dee lə gənee ki shəkəna? Naa ə ghəraŋa hərhə sa mənēe wəzə hwər na pən?" kə» kə Yesəw.

<sup>16</sup> †Zəghwa, ma kə Yesəw ki na: «Ava war tsəgha dza naa nza kwərakwə ki, ni ləy hwəm shi ni mbəzliy, ka mbəzli tə kwəma dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni tə kwəma mbəzli na, ka mbəzli ləy hwəm ghəshi taa zhəghəshi» kə Yesəw.

### Yesəw zhiniy gəzə kwəmaa dzəkən məti ci, lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti kwa mahkana səda

(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

<sup>17</sup> ††Dzəghwa Yesəw mba'a kafəy ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəci mbə kwal na, dza na mba'a harvə mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni ja' ja' vəgha bəla. Kə ka gəzanshi kwəma, ghəci mbə dza li shi, a kə na: <sup>18</sup> «Favə tə ghwəy, e gəzanjwəy kwəma: Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza mbəzli ta fambəra, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəmbə dəvə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi basakənda ngwəvəə pəəslira. <sup>19</sup> Mba'a ghəshi dzaa fambəra mbə dəvə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ka ghəshi dza na, ka tsəərəda, ka də'wəra lə kwərpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza danjwə danjwəvəghara vəgha tsəm, mba'ee dzaa mətira. Ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee dza mbə məti tə kwa mahkana vici» kə.

### Yesəw ghəshi lə mbəghəshi kar Zhakə lə Zhanj

(Mk 10:35-45)

<sup>20</sup> Dza mali Zhebede kət kətikəvataa dzəvəgha Yesəw ghəshi lə ndərazhi nza, kar Zhakə lə Zhanj. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa kwəma Yesəw, ta cə'wə kwəma və. <sup>21</sup> Ma kə Yesəw ngəta na: «A shi di gha vəya?» kə. Ma kə mali va na: «Ghala vəghwə tsa dza ghaa nza mbə sləkə mbəzliy, nza gha bəvə ndərazhee ni, ta nzyə vəgha gha, mba'a tsahwəti tə kwa bəzəmə gha, mba'a tsahwəti tə kwa zlebi gha. Ghənzə na kwəma dee ghaa zləbavə» kə. <sup>22</sup> †Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ma ghwəyəy, sənashi shi dəw ghwəy ni ghwəyəw. A pənəy, ka dza ghwəy mbay sə'wati ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa na?» kə. «Ta mbay dza ghəy sə'wati» kə ghəshi. <sup>23</sup> ††Ma kə

† 20:16 19:30 †† 20:17-19 16:21; 27:26-31 † 20:22 26:39; Mk 14:36; Lk 22:42; Zhj 18:11 †† 20:23 SləniKY 12:2

Yesəw na: «Yan, tsəghaa nava nanzə katanj. Ta sa ngəra'wə tsa dzee va ta sa dza ghwəy kwərakwə. Ə na na nzana kiy, yən dza naa bərkə na, tsatsa ndə dza naa nza tə kwa bəzəmēe, tsatsa tə kwa zlebee pənəw. War mbəzli gwəmanatishi Dirə va pətsa va kaa ngəshiy, ghəshi dza naa nzəy ti» kə.

<sup>24</sup> Ma sa favə niy tərmbə va mənə ni \*mbəzli ta səda Yesəw kwəma va na, gha ghəshi ghati bə nəfəə dzəkən kar Zhakə ghəshi lə Zhanj. <sup>25</sup> Dzəghwa Yesəw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kə ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay, mezhizhə tə hidiy, lə gwəlanj sləkə ghəshi mbəzli. Mbəzli dikə dikə ni kən shi kwərakwə bə na, ka məni kwəma lə bərciy dzəkən shi. <sup>26</sup> ††Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa kəli ghən tsa ghwəy nja mbəzli va ma. [Ə gəzanjwəy ya, mba'a kə ndəə di mənəy ka ntsa dikə tsa mbə ghwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka ndə ghəraŋwəy sləni tsa mbə ghwəy]. <sup>27</sup> Mba'a kə ndəə di mənəy ka ntsaa 'wa kwəma ngəŋwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka mava tsa mbə ghwəy. <sup>28</sup> ††Ava tsəgha nzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri sana. Sa səkəkəe na, nza mbəzli ghərada sləni səkəkə yaw. Ta ghəranshi sləni kaa mbəzli səkəkəe. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee, ka mətira, ta mbəərə mbəzli danj, nza ghəshi kwəmavə piy tsa kədi ma» kə Yesəw.

### Yesəw lə ghwəlefesli bakə

(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)

<sup>29</sup> †††Dzəghwa kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi madishi ta səvəri shi mbə məlmə Zherikwə. Ma ghəshi mbə səvəri na, dza mbəzli danj ka nəw Yesəw. <sup>30</sup> ††Ghalaba na, mba'a nihwəti ghwəlefesli niy nza tiba bakə, mənəy vəgha kwal. Dzəghwa mba'a ghəshi favə gaka. Ma sa favə ghəshi gaka na, dza ghəshi ka dəw kwəmaa mənəta. Ma kə mənədi ngəshi na: «Wa Yesəw na saa dzar» kə mənədi. Dza ghəshi tsəgha ki, ka zlapanci kwəma, a kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə \*Davitə, mənəti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

<sup>31</sup> Dzəghwa mbəzliy basəshi va, ka nabəshi, a kə ghəshi na: «A ghwəlefesli ni, kalayəm miy tsa ghwəy va» kə ghəshi. Zhəghwa ghwəlefesli nashi ki, mətsəhə ghəshi zhiniy mətsəhata zlapə kwəma: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə Davitə, mənəti zhəhwər tə ghəy na gha» kə ghəshi. <sup>32</sup> †Wakəvə Yesəw tsəgha gar garəy, dza na da' harashi, mba'a ghəshi səkəkəshi. Sa səkəkəshi ghəshi, ma kə Yesəw ngəshi na: «A shi di ghwəy yən mənəŋwəy?» kə. <sup>33</sup> Ma kə ghwəlefesli na: «A Ndə sləkəpə, war mərshi ma ghaa diwəŋamŋəy mətsəhi ghəy, nza ghəy nay pi, na sa di ghəy» kə ghəshi. <sup>34</sup> Dza Yesəw mba'a mərshi li shi, kə dapə dapə dadapashi mətsəhi shi. Dzəghwa nza'jəw mətsəhi zhər bakə ni va diwəŋəshi tsəgha, ka mbə ghəshiy nay pi ki. Dza ghəshi ka nəw Yesəw.

†† 20:26-27 23:11; Mk 9:35; Lk 9:48 ††† 20:28 Ezay 53:12; 1Kwər 6:20; 7:23; Gal 1:4; 1Tim 2:5-6; 1Pi 1:18-19 ††† 20:29-34 9:27-30 § 20:30-31 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9, 15; 22:41-46; Mk 10:47-48; 11:10; Lk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Zhj 7:42

### Yesaw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem

(Mk 11:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)

**21** Ma kar Yesaw lə mbəzli ta səda ci ndəkwə ndəkwə lə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi tsəhəshi ndəkwə lə nahwəti məlmə, Betəfazhe slən tsa nza. Ndəkwə ghənzə wəgha kəlan tsa har məndiy kəlan \*Wəlivə. Dza Yesaw mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci. <sup>2</sup> A kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy. Sa ka ghwəy tsəhəjwəy mbəy, ta kəsata kwantəmca dza ghwəy dza pəhəpəhə tə zə'wə, ghəshi lə zəghwə nza. Sa ghwəy dzay, nza ghwəy pəlikəvərashi. <sup>3</sup> Mba'a kə ndəwə dəw va ghwəy: "Tawa pəlishi ghwəya?" kəy, "waa Ndə sləkəpə dəwshi na" pə ghwəy dzaa ni. Nza'jəw dza naa zlatəvəjwəyshi» kə.

<sup>4</sup> Ma mənishi shi va tsəghay, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va mbəradzə dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

<sup>5</sup> †Gəzanshim kaa mbəzli mbə məlmə \*Shiyəjw: Ava Mazə tsa ghwəy səəkə, jəwə zhəghəti ghən tsa ci, dallə mə kwantəmca, ma di naa gəzəy, zəghwə kwantəmca, kə niy ni.

<sup>6</sup> Ma sa gəzanakə Yesaw kwəma va kaa mbəzli ta səda ci va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Mba'a ghəshi dzaa məniti war njasa gəzanakəshi na va. <sup>7</sup> Mba'a ghəshi pəlanakəvə kwantəmca va lə zəghwə nza va. Sa pəlikəshi ghəshi na, dza ghəshi pəli' pəli' ghəshi palati kwəbənjer kən ghən shi tə hwəm kwantəmci va. Dzəghwa Yesaw mba'a dzəməə nza'yəy ti shi. <sup>8</sup> ††Mba'a mbəzli niy nza tiba tərəjw. Dzəghwa ghəshi, pəli' pəli' ghəshi pə pəlanəy kwəbənjer shi kwa kwal. Ka bəbəli kəslifi nihwəti, ka sləkashiy dzəghwa kwal, a ghəci dza ti shi. Ta fal, nja mazə tsa dikə tsa məniti mbəzli va shi va tsəgha. <sup>9</sup> †Dzəghwa mbəzli mbə nəw Yesaw va lə niy 'wa kwal ngəci gwanashi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala, ntsa dikə tsa na jijiy mazə \*Davità. Təfanati miy tsa nza Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səəkəy tsa mbə slən tsa nza. 'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə» kə ghəshi.

<sup>10</sup> Ma Yesaw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, pəlan pəlan pəlan niy səvərishi mbəzli dzəti ngwəla. Dza ghəshi ka gəgəzə kwemer, a kə ghəshi na: «Wa slən tsa tsatsa ndə kia?» kə ghəshi. <sup>11</sup> ††Ma kə məniti ngəshi na: «Waa \*ndə gəzə kwəma Hyala tsa har məniti vaa Yesaw na. Səəkə mbə məlmə Nazaretə, tə hidi ka Galile səəkə na» kə məniti.

### Kwəma Yesaw lə mbəzli dəl shiy mbə \*ciki Hyala

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Zhj 2:13-22)

<sup>12</sup> Dza Yesaw ka dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na, mba'a kəsashi ka dəl shiy, lə ka pa shiy mbəba. Dza na cəke' tihəkəvərishiy dzəti ngwəla, kə dzəpə dzəpə

dzədzəpamti tebelerhi mbəzli mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli nza'yəy mbəzli dəl kwəkwər palayhi gwa'a gwa'a. <sup>13</sup> ††Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məniti mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzli cə'wəra mbə na" kə məniti. Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nza'yəy mbə» kə.

<sup>14</sup> Dzəghwa ghwəlefesli lə vədəvəder mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesaw mbə ciki Hyala. Dza na mba'a mbalamtishi. <sup>15</sup> ††Ma sa nata mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala kwəma məniti Yesaw va madaña madaña na na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Dzəghwa ndərazhi ka gəzə kwəma mbəba zlanzlan diba, ma kə ghəshi na: «Jijiy mazə \*Davità na ntsa dikə tsa, jijiy mazə Davità na ntsa dikə tsa» kə ghəshi. Mba'a nəfə tsa mbəzli va zhiniy satiy diba. <sup>16</sup> ††Ma kə ghəshi kaa Yesaw ki na: «Ca ki, favə gəla shi pə'wə ghəshi va gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesaw ngəshi na: «Yə, gwa'a gwa'a favəshee. Ə səəkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala va mbə zliya nza shəkəna? Ma kəy: "Ma ghay, gwa'a gwa'a banəvəshi gha fal slən tsa gha kaa ndərazhi, lə kaa vərənje'wəta gwa'a" kə» kə Yesaw. <sup>17</sup> Sa gəzamti na kwəma va na, dza na mba'a zlashi, ka səvəriy mbə ciki tsa va. Səvəri tsa səvəri na na, mba'a bərvay mbə məlmə Zherəwzalem, ka dzay dzəmbə məlmə Betani, hi na mbəba.

### Yesaw lə dəjw bəzakə

(Mk 11:12-14, 20-24)

<sup>18</sup> Ma way pi tə mekəshi na, mba'a Yesaw madiy ta zhəghəvaa zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəci mbə kwal na, ka ghəranci ma. <sup>19</sup> †Dza na mba'a nay dəjw bəzakə. Sa nay na na, kə ka kətivaa dzəvəgha, ta ngəli ya ti, ta zəmə. Tsəhə na na, kwataka kəslifi ghəci kəsashi gwa'a tsəgha, kala ya fə məba. Sa nata na tsəgha, ma kə kaa fə va na: «Gha na na ghay fə nay, gwa'a na na gha kwəma, ka zhini ghaa yahwə ya ghwəla ka gha nzaw!» kə. War sa gəzəkə na tsəgha na, hyan dəjw bəzakə tsa va ghwəliy. <sup>20</sup> Ma sa nata \*mbəzli ta səda Yesaw nava kwəma na, ka mananshi madaña ghənzə. Ma kə ghəshi na: «njaa na nana kwəma tsətsə, ghwəliy dəjw bəzakə tsa war nza'jəw tsəghaa?» kə ghəshi.

<sup>21</sup> ††Ma kə Yesaw ngəshi na: «Ə gəzəjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banəvə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala, kala məniti ghən tsa ghwəy ghwəy bakə bakəy, a ghwəy dzaa mbay məniti njasa məniti tsa lə fə na. Ya pa' ka tanəti na məniti nay, ta mbay dza ghwəy. Ta mbay dza ghwəy gəzə ya kaa dəlagwa: "Barvaña tə pətsa va mbalaa dzəghwa kwəfal!" pə ghwəy, ka ghwəy nighə na, dəlagwa va məniti war tsəgha. <sup>22</sup> ††War banəvə ma ghwəy nefer ghwəy kaa Hyalay, ya wa shi cə'wə ghwəy na, ta kwəməvəshi dza ghwəy gwa'a» kə Yesaw.

† 21:5 Ezay 62:11; Zak 9:9 †† 21:8 2Mezh 9:13 ‡ 21:9 Cem 118:26; 148:1; Mt 20:30-31 †† 21:11 16:14; 21:46; 26:68; Lk 7:16

‡† 21:13 Ezay 56:7; Zher 7:11 ††† 21:15 20:30-31 ††† 21:16 Cem 8:35 21:19 Lk 13:6 †† 21:21 17:20; Lk 17:6 ††† 21:22 7:7

**Sæakæ kwæma sæakæ bærci ghæra Yesæw va slæni li shia?**  
(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

<sup>23</sup> Dzæghwa Yesæw ka dzay dzæmbæ \*ciki Hyala. Sa dzæmbæy na na, dza na ka bananshi shiy kaa mbæzli. Dzæghwa mbæzli dikæ dikæ ni mbæ \*ka ta Hyala, læ mætikwækwær \*ka Zhæwifæ, kæt ghæshi kætæghævashiy dzævægha. Dza ghæshi ka dæw kwæma væ, ma kæ ghæshi kaa ngæci na: «A Metær, gæzarjæy, kwæma sæakæ ni gha ni bærci ghæra gha slæni gha na li shi tay? Wa ntsaa ndarja kwal ta ghæra gæla slæni naa?» kæ ghæshi. <sup>24</sup> Ma kæ Yesæw ngæshi na: «Yæn kwærakwæy, ta dæw kwæma dzee va ghwæy kwætiŋ. Mba'a pæ ghwæy zlæbakæra kwæmee vay, ma nzee gæzarjwæy sæakæ tæ pætsa sæakæ bærci ghæree va slænee na li shi. <sup>25</sup> A næ ya kwærakwæ kiy: Wa ntsaa ghwænay Zharj ta mænipæ \*batema? Hyala shækænaa, naa mbæzli?» kæ.

Ma sa gæzækæ Yesæw tsægha na, dzæghwa ghæshi ka slæka kwæma kwa jipæ shi, ma kæ ghæshi na: «Njaa dza ghwæmmæ ni kaa nana kwæma sana kia? Mba'a pæ ghwæmmæ ni: "Hyala ghwænay na Zharj" pæ ghwæmmæy, "ya sa nzana Hyala ghwænay na, tawa niy zlæba ma ghwæy kwæma ci shiki?" dza naa ni ngæmmæ. <sup>26</sup> †Mba'a pæ ghwæmmæ ni: "Mbæzli ghwænay na" pæ ghwæmmæ diba na, a hazlæni ghwæmmæ va ni gwa'a ni mbæzli. Sa nzanay, mbæzli gwanashi sænay na, Zharj ka \*ndæ gæzæ kwæma Hyala» kæ ghæshi.

<sup>27</sup> Ma kæ ghæshi kaa zlæbanci ki na: «Sænay ntsaa ghwænay ghæyæw» kæ ghæshi. Ma kæ Yesæw ki na: «Ghænæ tsæghay, yæn kwærakwæ na, ka gæzarjwæyee nda kwæma sæakæ bærci ghæree ni slæni li shiw» kæ.

#### **Bæli fir læ kwæma ndærazhi ndæ bakæ**

<sup>28</sup> †† Dza Yesæw ka næw læ gæzæ kwæma ci naci ki, ma kæ na: «Avee taa bælikærwæy fir, nza ghwæy tækæ dzækæn: A tsahwæti ndæ tîba, bakæ ndærazhi væ. Ma kæ kaa tsa dikæ tsa zæghwæ ci na: "A zæghwee, dzæmti dza gha ta za ndatsæ" kæ. <sup>29</sup> Ma kæ zæghwæ va na: "A di, ka tsæhæree kwamtiw" kæ. Zhini na læy hwæm mba'a zhæghanti zæzæ kwæma, pælhæm madiy, mba'a dzay dzæmti va, ta za. <sup>30</sup> Dzæghwa didi tsa va mba'a dzæa gæzanci kaa tsa jæw tsa zæghwæ ci, war njasa gæzanakæ na va kaa tsa dikæ tsa va. Ma kæ tsava na: "Wa yikwa, tsægha na, ta dza dzee di" kæ. Dzæghwa na dighevæ nzæyæy, kala dza. <sup>31</sup> ††Sana sænænva yæn kæ dæw va ghwæyæy, mbæ ndærazhi bakæ ni va na, tsama zæghwæ na tsa ghæranati slæni di dæshia?» kæ Yesæw. «Tsa kwa tarja va kia» kæ ghæshi. Ma kæ Yesæw ki na: «Ghæci na katarj. Æ gæzarjwæy ya ki, ta na navay, tsægha na: Pærbæ ka \*dæwan, læ mi'i mbæ ghi ka ghwærghwær nashi ghwæy va dza naa tsæhæshi mbæ mbæzli slækæ Hyala kæn ghwæy. <sup>32</sup> ††Sa wanay: Ndæs niy sæakæy Zharj tsaa mænipæ \*batem ta cinjwæy kwal Hyala, dzæghwa ghwæy na, kala di ghwæy zlæba na ci va kwæma. Ma ka dæwan, ghæshi læ mi'i mbæ ghi ka ghwærghwær va nashi ki na, mba'a ghæshi zlæbavæ, ka næw kwæma ci va. Ya tsægha

niy nashi ghwæy mbæzli va zlæbavæ, mba'a ghæshi tsati titihwæ tsa shi kwa kwæma Hyala na, kalaa niy di zhæghanti nefer ghwæy ghwæy na na ghwæy, ta zlæba kwæma ci va» kæ.

#### **Bæli fir læ kwæma ka slæni ka ndæram** (Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

<sup>33</sup> ††Zhini ma kæ diba na: «Fam tsahwæti fir dîba, a tsahwæti ndæ ghi niy nza tibay, dza na ngwæbæ ngwæbæ ngwæbati fæhiy zæmæ tæ væh tsa ci. Dza na dæzlætsæbæ hayshi. Kæ kaa kæ'wæ kwæba la' lati, ta bæsæ mæli ya fæhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzæk tsa dza mændiy nzæy ta ndæghwæ fæhi va mæ. Dza na ki, mba'a pælavæ mbæzli ta ndæghwæ tsa va, mba'a zlata mbæ dævæ shi, mba'a dzay ta wæ. <sup>34</sup> Ma sa mænæy væghwæ tsaa ngæli ya fæhi ki na, dza ndæ tsa tsa va, bæj ghwæ-nashi mbæzli mbæ ka slæni ci, ta dza ghæshi va mbæzliy ndæghwæ tsa ci va, nza ghæshi banakæ na ci bæla ya fæ. <sup>35</sup> ††Ma sa tsæhæshi mbæzli va na, dza mbæzliy ndæghwæ tsa va nashi ki, mba'a ghæshi pæslishi ti shi, tasl ghæshi kæsævæ tsahwæti mbæ shi, dæ'wæ dæ'wæ ghæshi dæ'wæti, mbæh ghæshi paslamti tsahwæti. Ma kwa mahkana ndæ na, mba'a ghæshi pæ'wæy læ hærezli ka mbæri. <sup>36</sup> Dza ndæ tsa tsa va kaa nihwæti mbæzli darj tæræjw, ka tarjæti ni kwa tarja va, mba'a ghwænæghæshi ngæshi dîba. Zhæghwa war tsægha mbæzli ka slæni kwa tsa va zhiniy sanamiy shi ngæra'wæ kaa niva mbæzli dîba, njasa niy sanamiy ghæshi va kaa ni kwa tarja va mbæzli.

<sup>37</sup> Dza ndæ tsa tsa va tæ kwa kærni, mba'a ghwæ-nanaghæshi zæghwæ ci dæ'wæ ghæn tsa ci. Ma kæ mbæ ghæn ci na: "Sa ka ghæshi nay zæghwæ yay, a ghæshi dzæa ha'wæ ti" kæ. <sup>38</sup> Dza zæghwæ va mba'a tsæhæy væ shi ki. Ma kæ mbæzliy ndæghwæ tsa va kwa jipæ shi, sa nay ghæshi zæghwæ va na: "Yawaa, avanay ndæ zæmæ ghi sæakæy dæ'wæ ghæn tsa ci ki. Dzæmmæ ta kæsævæ, a ghwæmmæ paslamti, nza ghwæmmæ mbææræhwæ tsa ka sa ghwæmmæ!" kæ ghæshi. <sup>39</sup> †Dzæghwa ghæshi tasl, ghæshi dzæa kæsæti, ka mbahæ sæmæ kwa tsa va dzæti ngwæla. Sa mbahækæmæ ghæshi na, mba'a ghæshi pæsliti» kæ Yesæw.

<sup>40</sup> Ma sa kædamti Yesæw fir ki, ma kæ kaa mbæzli va na: «Njaa dza ndæ tsa tsa vaa mæni læ gæla mbæzliy ndæghwæ tsa va tsægha ni sa ka na sæakæya?» kæ.

<sup>41</sup> ††Ma kæ ghæshi ngæci na: «Sa ka na sæakæyæy, rapæ dza naa bakwamti ka ndæram va, kala mæni ma zhæhwær ti shi ya jæw nzæ. Ka na dza na mba'a fanambæshi tsa ci va mbæ dævæ nihwæti ka ndæghwæ tsaa dzæa mbay banavæ na ci bæla shiy, mbæ shi dza ghæshiy ngæli, sa ka na dæwshi, ghæla pætsa dza væghwæ tsaa ngæli fæhiy mæniy» kæ ghæshi.

<sup>42</sup> †††Ma kæ Yesæw ki na: «Sæakæ ghwæy jangæhwæ kwæma gæzækæ Hyala va mbæ zliya nzæ sa? Ma kæy: Ma hakwæ tsaa niy ndæghamti ka ndæbæ shiy vay ghæci zhini naa zhæghæy ka hakwæ tsaa gwæraa jihæti ciki.

Hyala kwa Slækæpæ tæravæ na hakwæ tsa vaa mænti

† 21:26 14:5 †† 21:28-31 7:21 † 21:28 Lk 15:11 †† 21:31 6:10  
†† 21:32 Lk 7:29-30

††† 21:33 Ezay 5:1-2 ††† 21:35 22:6 § 21:39 Ebr 13:12 §† 21:41  
22:7 §†† 21:42 Cem 118:22-23

ka saa gwera tsəgha nanzə ki.  
Dzəghwa mbər ka kwəma maɗaŋa maɗaŋa na  
ghənzə manta kwa mətse ghwəmmə, kə Zliya Hyala»  
kə Yesəw.

<sup>43-44</sup> †Ma kə Yesəw diba na: «Ntsaa dzaa bati tərəə  
dzəti hakwə tsa vay, ta bəəlivərivay dza ntsa va. Ghəci  
kə tərəkənvay kən ndə ba na, mba'a zlərəvəri ndə. Ava  
va tsəgha zhinee gəzarŋwəy, ka dza ghwəy nza mbə  
mbəzli sləkə Hyala ghwəlaw, hwəlfə nihwəti mbəzli  
dza naa sləkə. Niva mbəzliy, ta di fəti dza ghəshi ta  
kwəma nzə» kə Yesəw.

<sup>45</sup> Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala  
ghəshi lə \*ka Farisahi, pəŋw ghəshi famti fir tsa bəli  
Yesəw va. Mba'a ghəshi fəti ghən: «Dzəkən ghəy bəli  
Yesəw fir tsa va» kə ghəshi. <sup>46</sup> ††Tapə ghəshi mbə pəla  
kwal tsaa kəsə Yesəw na, ka hazləni ghəshi va nihwəti  
mbəzliy basəshi va. Sa nzana ka \*ndə gəzə kwəma  
Hyala mbəzli va bəti Yesəw.

**Bəli fir lə kwəma har mbəzli ta zəmə shiy mbə bə mali**  
(Lk 14:15-24)

**22** Dzəghwa Yesəw diba, ka bəlanshi tsahwəti fir  
kaa mbəzli, ma kə na: <sup>2</sup> †«Ma sləkə tsa sləkə  
Hyala mbəzli dibay, ghala mbə lə kwəma dzeə na ta  
gəzarŋwəyəw: A tsahwəti mazə niy nza tiba, dza na  
mba'a tati shi zəmə tərəŋw, ta zəməshi, mbə pəhə  
mali kaa zəghwə ci. <sup>3</sup> Ma sa gwəmantəvay na na,  
mba'a ghwənashi nihwəti ka sləni ci, ta haka mbəzliy  
niy gəzanshi na səkəkə ta zəmə shi va. Ma dza mbəzli  
haka na va nashi ki na, kala di səkəkə ghəshi. <sup>4</sup> Zhini na  
da' harvə nihwəti ka sləni ci, ta ghwənishi ba. A kə kaa  
ngəshi na: "Mbalam va mbəzliy niy gəzanshee va  
səkəkə, a ghwəy harashi. E hanamti slay, lə gemim kəli  
kəli ni, mba'am tamti shi zəmə gwa'a, tərə na war  
zəməshi, səkəkəm, kə, pə ghwəy kaa ngəshi" kə.  
<sup>5</sup> Tsəgha na, kə mbəzli va, ka dzashi. Mba'a ghəshi  
dzaa gəzanshi kaa mbəzli va war tsəgha. Ma mbəzli  
haka mazə tsa va va nashi ki na, kwəmaa shashanshi  
tiba mbə niva shiy ya jəwəw. Mba'a ghəshi dzadzashi  
ta sləni shi. Ka dzay tsaa dza ta za za ci, ka dzay tsah-  
wəti ta pala shi zhəghə dəvə ci. <sup>6</sup> ††Dza nihwəti niy  
tərbə mbəzli, mba'a ghəshi kəsətəi ka sləni mazə va,  
sa' sa' ghəshi sanamiy shi ngəra'wə, mba'a ghəshi  
bakwamtishi. <sup>7</sup> ††Ma sa favə mazə tsa va kwəma va na,  
mba'a nəfə tsa ci satiy tərəŋw. Dza na mba'a ghwə-  
nashi ka sawji ci, ta dza ghəshiy bakwamti mbəzliy  
bakwamti ka sləni ci va, ka ndamti lə məlmə shi ta  
gwa'a.

<sup>8</sup> Zhini ləy hwəm ki, ma kə kaa nihwəti ka sləni ci na:  
"A mbəzlee, avanay sənənva kiy, gwa'a gwa'a niy  
mbəlitee tamti shi zəmə ta zəməshi mbə pəhə makwa  
zəghwee na. Sana kiy, mbəzliy niy haree va na, ka dza  
ghəshiy 'wati shi zəmə ni ghwəlaw. Sa nzanay, a  
ghəshi dzadzashi ta na shi sləni. <sup>9</sup> Ghənzə tsəgha kiy,  
ləvərim dzəti ngwəla, a ghwəy dzaa təwrə dzar mbə  
məlmə. Ya wa ntsa dza ghwəy kəsəyəy, nza ghwəy har

† 21:43-44 Dani 2:34-35, 44-45 †† 21:46 21:11; 26:4-5 † 22:2  
9:15 †† 22:6 21:35 †† 22:7 21:41

səkəkə, ta zəmə shi zəmə ni" kə mazə tsa va. <sup>10</sup> Dza ka  
sləni ci va, mba'a ghəshi səvərishi, ka dzashiy dzəghwa  
kweler. Mba'a ghəshi haharashi ni kəsashi ghəshi  
mbəzli dzar mbə məlmə, ta zəmə shi zəmə va. Mbəzli  
jikir kwəma ni, lə ni wəzə ni gwanashi. Dzəghwa ki, paf  
ciki təhəy va mbəzli.

<sup>11</sup> ††Ma sa basəshi məndi gwa'a tsəgha na, dza mazə  
də'wə ghən tsa ci mba'a dzəmbəy ta nighə mbəzli ha-  
rashi na ta zəmə shiy gwa'a ki. Ma dzəmbə na, sa nə  
na nighə kə na, kar mətse ci tə tsahwəti ndə. Ntsa va  
na, kala kwəbarŋ tsə kən ghən ci. <sup>12</sup> Dza ma kə kaa ntsa  
va na: "A madiga, njaa 'wa ghaa səmbəŋaa dzəmbə ci-  
ki tsa kala kwəbarŋ tsə kən ghən ghaa?" Kə. Hash ntsa  
va hashiy, kala mbəə zləbanci kwəma kaa mazə.  
<sup>13</sup> ††Ma kə mazə tsa va kaa ka sləni ci na: "Satim,  
kəsəm a ghwəy pahati tə zə'wə, kwa shidshid ci, lə kwa  
dividivi ci gwa'a. Nza ghwəy dzaa ndəghəy pəribə tə  
ngwəla mbə kwəsli va. A ghəci wawahə, ka pəre sli'i ci  
pəribə" kə» kə Yesəw. <sup>14</sup> Ma sa bəlamti Yesəw fir tsa va,  
ma kə ba na: «Sa nzanay, ɗarŋ tərəŋw na mbəzli ha-  
rashi Hyala, ə na na nzanay, ɗarŋ na ni təravə na mbəzli  
mbə shiw» kə.

**Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm  
gwanashi**

(Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)

<sup>15</sup> Dza \*ka Farisahi, mba'a ghəshi dzashi, mba'a  
ghəshi dzaa sləkəti kwəma tsəhwəli, ta mbəə ngalivə  
Yesəw, ta kəsətəi, tə kwəma dza naa zləbakə. <sup>16</sup> Ma sa  
sləkəmti ghəshi kwəma ki na, dza ghəshi, mba'a  
ghəshi ghwənashi nihwəti mbəzli mbə mbəzli  
kwasəbə shi, ghəshi lə nihwəti mbəzli mazə \*Erədə ta  
gəzə kwəma kaa Yesəw. Ma sa tsəhəshi ghəshi vəgha  
Yesəw ki, ma kə ghəshi ngəci na «A Metər, a ghəy sə-  
nəy kwəma katarŋ na ka ghaa gəzə. War kwəma Hyala  
na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nzə. Ka  
hazləni gha va kwemer gəzəzə mbəzliw. Sa nzanay, ka  
nə gha, kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, tsa jəw tsa na  
tsatsa ndə, pə gha, ka tərə ghalaa dzəmbə mbəzliw.  
<sup>17</sup> Ma kwəma di ghəy sanay, ə di ghəy ghaa gəzarŋəy  
kwəma təkə ghaa dzəkən kwəma dza ghəy na ta gəza-  
ŋa: Kwal va ghwəmmə ta tsəhənci ghən ghwəmmə  
kaa mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashi ta naa, na  
njaa?» kə ghəshi.

<sup>18</sup> Ma Yesəw naci ki na, cəkə' ghəci sənata kwəma shi  
va gəmgəm na təkəti ghəshi. Ma kə kaa zləbanshi na:  
«Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma  
pərikə tə ngwəlay, tawa di ghwəy ngalira kia?

<sup>19</sup> Citəram gəna tsəhə məndi va ghən tsa va li di» kə.  
Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi bəvə dalaa cinti. <sup>20</sup> Ma  
kə Yesəw ngəshi na: «Fəətə tə dala na na sanay, fəətə  
wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa  
naa?» kə. <sup>21</sup> †Ma kə ghəshi ngəci na: «Fəətə mazə tsaa  
sləkə hidi ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sa va diba»  
kə ghəshi. Dzəghwa, ma kə Yesəw ki na: «Ghənzə  
tsəgha kiy, tsəhəncim ghən tsa ci kaa mazə tsa va  
njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy

††† 22:11 ShiZhn 19:8 ††† 22:13 8:12 § 22:21 Rm 13:7

banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw.

<sup>22</sup> Ma sa favə ghəshi kwəma zləbakə na va na, mba'a səti məhərli shi, mbərəkə ghəshi zlay, ka dzashi.

### Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə mətī

(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)

<sup>23</sup> †A nihwəti mbəzli tibay, \*ka Sadəsehi, kə məndi kaa ngəshi. Ma kə mbəzli vaa niy: «Ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətīw» kə shiy ni. Dzəghwa fəcavata ki na, ndəs ghəshi tsəhəshi va Yesəw. Dza ghəshi ka dəw kwəma və, <sup>24</sup> ††a kə ghəshi na: «A Metər, ma kə \*Məyizə niy niy: “Mba'a kə ndə mətīy kala yavə zəghwə ghəci kwa mali ciy, zəmbəghəy dza naa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsa mətīy va” kə niy ni. <sup>25</sup> A nihwəti mbəzli niy nza tība va ghəyəy, mbərfəy ghəshi ka ndərazhi ndə kwətiy. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi, mba'a bəvə mali ci. Dza na mba'a mətīy kala yakə zəghwə ghəshi li. <sup>26</sup> Sa mətīy na na, dza Zəra həy bəhwə mali mbəri ti. Zhini Zəra mba'a mətīy kala yakə zəghwə ghəshi lə mali va bə. Dzəghwa Takwa mba'a mbəərəhwə dība. Sar na kwərakwə mba'a mətīy, dzəghwa ndərazhi va mbərfəjanavashi, mbəərəvə tsava, mətīy, mbəərəvə tsava, mətīy, war tsəgha. Cəke' ghəshi hati mali va, nək tsa yavə zəghwə kwa mbə shi. <sup>27</sup> Ma ləy hwəm shi gwanashi ki na, dza mali va kwərakwə mba'a mətīta. <sup>28</sup> Sana sənəvəniy kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mətī kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətiy kia?» kə ghəshi.

<sup>29</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Ma ghwəyəy, ka favə kwəma di kwəma vaa gəzə ghwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nza ghwəyəw. Zhini dibay, sənata bərci Hyala ghwəyəw. <sup>30</sup> A na mbəzliy bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakatishi mbə mətī e gəzəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza. <sup>31</sup> Ghənzə nja na kwəma zhakati tsa mbəzli mbə mətī kiy, ə səkə ma ghwəy jəghwə kwəma gəzəyəy Hyala shəkən na. Ma kəy: <sup>32</sup> ††Yənyəy Hyala kar \*Abərahəam, lə \*Izakə mba'a \*Zhəkwəpə nze» kə. Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw. Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə» kə Yesəw. <sup>33</sup> Ma sa favə mbəzliy basəshi va kwəma gəzəkə Yesəw va na, ka mananshi madəna ghənzə.

### Kwəmaa gwəramti dikə mbə kwəma pəhəti Hyala

(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)

<sup>34</sup> Dzəghwa mba'a \*ka Farisahi favə, a Yesəw kəsəy \*ka Sadəsehi lə gəzə kwəma, kə məndi. Ma sa favə ghəshi na, dza ghəshi basə ghəshi basayvashi.

<sup>35</sup> Dzəghwa tsəhwəti \*ndə bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə shi, ka dəw kwəma va Yesəw, sa di na ngali ci, a

† 22:23 Lk 20:27 †† 22:24 Nəw 25:5-6; Ghəva 38:8 † 22:32 Səvəri 3:6

kə ngəci na: <sup>36</sup> «A Metər, nama \*kwəma pəhəti Hyala gwəramti na dikə mbə Zliya nza tay?» kə.

<sup>37</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «Saa ni va: “Di pə ghaa di Hyala gha sləkəna, lə nəfə tsa gha gwanay, lə məhərli gha gwanata, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay” kəy, <sup>38</sup> ghənzə na kwəma gəzəkə Hyala ta mənī gwəramti tə dibədibə, lə dikə gwa'a. <sup>39</sup> ††Vanta nahwəti kwa baka kwəma pəhəti Hyala dibədibə na: Saa ni va: “Di nihwəti mbəzli gwanashi, njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə” kə. <sup>40</sup> †††Mbə kwəma gəzəkə na va bakə na səvəri shi kar zliya kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a gwa'a» kə Yesəw.

### Dikəba \*Kəristəw na kaa mazə \*Davitə

(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)

<sup>41</sup> †††Dzəghwa Yesəw tapə ta dəw kwəma va \*ka Farisahi basəshi va tə pətsa va. Ma kə na: <sup>42</sup> «A mbəzli ni, njaa ka ghwəy təkə dzəkən Kəristəw Ntsa tivə Hyala tay? Zəghwə wa na ka ghwəy nia?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Jijiy mazə Davitə na, ka ghəy ni» kə ghəshi. <sup>43</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ndata tsəgha na kiy, njaa zhəkə na niy zhini mazə Davitə har Kəristəw: “Ndə sləkəra” kə, sa cinti \*Safə tsa Hyalaa? A mazə Davitə niy gəzəkə, ma kə niy niy:

<sup>44</sup> ††A kə Hyala kwa sləkəpə kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nza yəna tə kwa bəzəmeə, pa' fəca dzeə mənī ka mbəz gha ka mbəzli tə dəvə gha!” kə, kə niy ni.

<sup>45</sup> Ya sa nzana, Ndə sləkəra, kə mazə Davitə kaa har Kəristəw kiy, zhəkə dza njaa ka Kəristəw zhiniy nza ka jijiy mazə Davitə nə ghwəy kia?» kə.

<sup>46</sup> ††Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, tərəh ntsaa zhiniy mbay zləbanakə kwəma mbə shi. Dzəghwa ghalə fəcava ki na, ndə tība mba'a zhiniy təkə dəw nahwəti kwəma və ghwəlaw.

### Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə \*ka Farisahi

(Mk 12:38-39; Lk 11:43-46; 20:45-46)

**23** Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa mbəzliy basəshi tə pətsa va ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a na: <sup>2</sup> «Kwəma pəhanavə Hyala va kaa \*Məyizəy, a ghwəmə sənay, sləni \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi na bəni nza kaa mbəzli. <sup>3</sup> ††Njana nzana tsəghay, ə pə ghwəy di fəti və shi, ka mənī kwəma bəniyəy ghəshi va gwa'a. Nanzə kiy, əntaa ghwəy dzaa mənī kwəma njasa mənī ghəshi tərə ma. Sa nzanay, na nashi na, ka mənī shi bənipə ghəshi va ghəshiw. <sup>4</sup> Ghəshi na nashiy, shiy tanənatishi bərci kaa mbəzli ka ghəshiy gəzanshi mənī. Njasa ka məndi vaa fanaghwa shi shəndəkə ni kwa ghən ndə. Ma ghəshi də'wə ghən tsa shi na, kala di ma kanshi dəvə kaa

†† 22:37 Nəw 6:4-5 †† 22:39 SləniTaH 19:18; Mt 5:43; 19:19; Rm 13:9; Gal 5:14; Zhk 2:8 ††† 22:40 5:17; Rm 13:10 ††† 22:41-46 20:30-31 † 22:44 Cem 110:1; SləniKY 2:33-35; 1Kwər 15:27; Ebr 1:13; 8:1 †† 22:46 Mk 12:34; Lk 20:40 ††† 23:3 Rm 2:21-23

mbazli ya jaw tsə tsə. <sup>5</sup> †Na shi kwəma ka ghəshiy mənī gwanatay, war ta mbə mbazliy falshi gwa'a tsəgha, ka ghəshiy mənī. Hwəpər tsa jaw jaw tsa va ka məndiy fə kwəma Hyala kway, dikə dikə ka ghəshi mənivə tsa shi. Ka ghəshi dza dība na, ka pəəhə shiy tərəjw tərəjw dzar ta mətsəni kwəbenjer shi. <sup>6</sup> †Ya tə pətsa basəshi məndi ta zəmə shiy tsəhəshi ghəshiy, war pətsa nzəy mbazli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy. Ya mbə \*ci-ki basəva tsa ka Zhəwifə dība na, war tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy. <sup>7</sup> †Jəw dī ghəshi məndiy tsəfəkwə mbə səkəwəshi, dzar tə ləwmaw, jaw dī ghəshi məndiy harshiy mbazli dikə dikə niw. <sup>8</sup> ††Na na ghwəy ghwəy mbazli ta sədēe kiy, əntaa ghwəy zləba məndiy hakaŋwəy, mbazli dikə dikə ni ma. Sa nzanay, ghwəy gwanəŋwəy na, ngwərməmə mbə nəwraa gə ghwəy. Kwətīŋəy na tsa ghwəy ntsa dikə tsa. <sup>9</sup> †Ka har ndə ghwəy "Didi" tikə tə hidi ni ya tsamaba ma. Sa nzanay, Hyala mə ghwəmə kwətita na tsa ghwəy Didi. <sup>10</sup> †Ka zləba ghwəy məndiy hakaŋwəy mezhizhə ma. Sa nzanay, kwətīŋəy na maza tsa ghwəy. Ghəci na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala. <sup>11</sup> †Tsaa gwəra dikə ndə mbə ghwəyəy, ghəci kə dzaa nza ka ndə ghəraŋwəy sləni. <sup>12</sup> ††Gəzaŋwəyee: Ntsaa dzaa kəli ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala jawə tsətsə. Tsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci ndə, nja ntsa jaw tsay, tsava ndə na saa dzaa mənīy ka ntsa dikə tsa va Hyala» kə Yesəw.

**Yesəw lə \*mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a \*ka Farisahi**

(Mk 12:40; Lk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

<sup>13</sup> †Dzəghwa ma kə Yesəw kaa mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi na: «Ghwəy ghwəy mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy mbazliy dakə mbazli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Dza ghwəy disl ghwəy kalay miy kwal tsaa dzəti pətsa sləkə Hyala va nihwəti mbazli. A dī ghwəy dzəmbə də'wə ghən tsa ghwəyəw, a zlanay kwal ghwəy kaa niy dī dzəmbə mbazli, a ghəshi dzəmbə baw. [<sup>14</sup> Ghwəy ghwəy mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbazliy dakə mbazli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ka ghwəy dza, me' me' ghwəy pamti shiy va mi'i mbəreketi gwa'a gwa'a na, zhini ka garə, pə ghwəy ni ta cə'wə Hyala. Ka ghwəy dza na, nza' nza' nza' ghwəy nzati nza tə cə'wə va. Tə mbərkə kwəma vay, ta mənī ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəy, tarj na nihwəti mbazli.]

<sup>15</sup> †Ghwəy ghwəy mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbazliy dakə mbazli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ka ghwəy dzay, ka dzaŋwəy ta tətəwrə kərakə, lə shidshid ghwəy, ka dzəy tə yam, lə kwəmbəwal. War ta dzaa pəlavə ntsaa dzaa nəw kwəma ghwəy. Ma sa ka ghwəy kwəməvə

na, ka ghwəy dza mba'a ghwəy bananavəshi ghwəy va. Ka shi dza ghwəy vaa bananaghə dza na, mba'a ghəshi mənī ka ntsaa dzaa dzəmbə ghwə, sa ka ghəshi zhəghanti məhərli ci ta mənī \*kwəma jikir na tarj kaa na ghwəy va.

<sup>16</sup> †††Ghwəy ghwəy mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə ghwəlefesli ci kwal va kaa mbazliw. Ma pə ghwəy niy: "Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə \*ciki Hyalay, shiy tibaa mananciw. Ma mba'a kə zəməkə fəla lə tsahi mbəzə mbə ciki tsa vay, ta kəsə dza fəla va" pə ghwəy ni. <sup>17</sup> †Hyeler ni, ghwəlefesli ni. Pərba nima shiy na mbə shi bakə ni va nə mənī ngəŋwəy? Pərba tsahi mbəzə shəkənaa, naa pərba \*ciki Hyala, ghəci tsaa mənī tsahi va ka shi dēwdew ni kwa kwəma Hyala? Pərba ci-ki Hyala na, e gəzaŋwəy nee ki. <sup>18</sup> †††Ma pə ghwəy ni dībay: "Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pətsa ka məndiy fə shiy ti ta ta Hyalay, shiy tibaa mananciw. Ma mba'a kə ndə zəməkə fəla lə shi fanati mənī va tə pətsa va kaa Hyalay, ta kəsə dza fəla va" pə ghwəy ni. <sup>19</sup> †Ghwəlefesli ni. Pərba nima shiy na ta shi bakə ni va nə mənī ngəŋwəy? Pərba shi bə mənī va kaa Hyala shəkənaa, naa pərba pətsa fanta mənī va shi va ti ghəci saa zhəghəti shi va ka shi dēwdew ni kwa kwəma Hyala? Pərba pətsa fəmə va shi va ti na e gəzaŋwəy nee ki <sup>20</sup> †Favə tə ghwəy e gəzaŋwəy: Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pətsa fə mənī shiy ti ta ta Hyalay, lə shi fati mənī va tə pətsa va ta gwa'a zəməkə ntsa va fəla, dī naa gəzə. <sup>21</sup> ††Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə ciki Hyalay, lə Hyalaa nzəy va mbə ciki tsa va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə. <sup>22</sup> †Mba'a kə ndə zəməkə fəla lə pətsa mə ghwəməy, lə gəzli Mazə Hyala ta gwa'a, mba'a lə Hyalaa nzəy va kwa gəzli va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə.

<sup>23</sup> †††Ghwəy ghwəy mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbazliy dakə mbazli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ghwəy kiy, kar ghwəy bə shiy kwətīŋəy mbə shiy mənī ta bəshi kaa Hyala. Tsəgha ka ghwəy ti nihwəti kəslifi jaw jaw ni wəzə ni ka ghwəy ta. Ma shi gwəramti Hyalaa dī ghwəy mənī mbə kwəma pəhəti na na, kala dī mənī ni-va ghwəy. Shi dī ma ghwəy va mənī gwəramti Hyalaa dīy, avanashi: Mənī zhəhwər ta mbazli, mba'a mənī kwəma lə kwal tsa nzə, mba'a nəw Hyala lə nəfə kwətīŋəy. Tsəgha na shi ka ghwəy mənī nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətīŋəy kaa Hyala, səvəri mbə shiy mənī dība. <sup>24</sup> †††Ma ghwəyəy, ghwəlefesli ci kwal kaa nihwəti mbazli nza ghwəy. Ka ghwəy dzay, nashi ma ghwəy məcenekwesli tə shi sa ghwəy na, mba'a ghwəy nzələmtishi. Ma mba'a kə ngələwba dzətita dzəti shi na, kip ghwəy sahwə nava. <sup>††</sup>

†† 23:16-22 5:34-37 ††† 23:16 15:14 ††† 23:18 Səvəri 29:37  
§ 23:21 1Mezh 8:13 †† 23:23 SləniTaH 27:30; Mishe 6:8; Lk 18:12  
§†† 23:24 15:14 †† Di kwəma vaa gəzəy: Mbazliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə ka Farisahi, ə ka ghəshiy dzashi ta cimsli nəw na jaw jaw na kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala. Ma na dībədībə na kwəma gwəramti Hyalaa dī na, kala dī ghəshiy nəw.

† 23:5 Səvəri 13:9; Nəw 6:8; Bəla 15:38-39; Mt 6:1 †† 23:8 Zhj 13:13 † 23:11 20:26-27; Mk 9:35; 10:43-44; Lk 9:48; 22:26 †† 23:12 Cem 75:8; Mt 18:4; Lk 1:52; 14:11; 18:14

<sup>25</sup> †Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla, mbalaa paf paf na nefer ghwəy va ghəli, lə va maw məni kwəma jikir na. Gwəyəy, mbəzliy gwəmantanti yabə devəre sa shiy tsa shi va lə kwakwa tsa shi dewdew pərikə tə hwəm shi, mbalaa ngərkəkəkəkə na ghəshi va rəda kwa hwər kwa hwər shi nza ghwəy. <sup>26</sup> ††A ka Farisahi, ghwəlefesli ni. Ma pə ghwəy məniti e gəzə-ŋwəyəy, pərba pətsa kwa hwər devərehi ghwəy lə kwəkwer ghwəy pə ghwəy yabantti. Ma ghalabay, dewdew dza ghəshiy nza pa' pərikə tə hwəm shi.

<sup>27</sup> Ghwəy ghwəy mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy, ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Ghala mbə ghwəy lə kwəli ka məniti vaa hwəti tezelezi na, ka mbərə kwa kwəma mbəzliw. Mbalaa ma kwaba kwaba nza ki na, paf təhəta va 'yesler lə va shi ghwabə ghwabə ni. <sup>28</sup> †Ghwəy kwərakwə kiy, war tsəgha nza ghwəy sana sənzanva. Nja mbəzli wəzə wəzə ni ghwəy pəzli kwa kwəma mbəzli na, mbalaa paf təhəy pətsa mbə nefer ghwəy va dakə mbəzli, lə va ndəram gwa'a» kə Yesəw.

#### Yesəw gəzə ngwəvə Hyala

(Lk 11:47-51)

<sup>29</sup> Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ghwəy ghwəy \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy \*ka Farisahi, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy ghwəy mbəzliy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. A ghwəy ngangamti kwəlihi ka gəzə kwəma Hyalaa niy bakwamti jijihijwəy mbəradzə wəzə wəzə. Mba'a ghwəy ghaslamti ni mbəzliy niy məniti kwəma di Hyala. <sup>30</sup> ††Zhini ma pə ghwəy na: "Mba'a pə ghwəmmə niy nza tiba ghala vəghwə tsa niy nza jijihimmə va tə ghwəmmə nzay, ka dza ghwəmmə zləba jakə miy tsa ghwəmmə li shi, ta bəkwə ka gəzə kwəma Hyala va nzwaw" pə ghwəy ba! <sup>31</sup> Ma di kwəma va gəzəy, mbə gəzə kwəma ghwəy va tsəgha nay, a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, jijihijwəy niy bakwaməti na ka gəzə kwəma Hyala, pə ghwəy, di naa gəzə. <sup>32</sup> Ghənəzə tsəghay, war nəw pə ghwəy nəw məniti kwəmaa niy 'watəŋwəy jijihijwəy kwal tsa məniti nza gwa'a tsəgha, nza ghwəy kərnəmti sləni shi. <sup>33</sup> ††Ghwəy ghwəy mbəzliy ndəram ni nja kwəra jigəzlihi niy, njaa njaa dza ghwəy mbay waslamti ghən tsa ghwəy va ngwəvə dzəti ghwə kia?

<sup>34</sup> †††Ava va tsəgha, kadiwəm, favəm: Ta ghwəniŋwəy ka gəzə kwəma Hyala, lə ka sənata kwəma, mba'a mbəzliy bəni kwəma kaa mbəzli dzee. Sa ka ghəshi səəkəshiy, ka ghwəy dza na, mba'a ghwəy bakwaməti nihwəti, dzəghwa kaa nihwəti dāŋwə dāŋwə dzəvəgha tsəm. Ka didi'wə nihwəti lə kwərpə dzar mbə ceker basəvahi ghwəy. Ka nəwshi ta titihəshi dzar mbə məlməhi, mbə məlməhi. <sup>35</sup> †††Va tsəgha ki, ma ngwəvə

† 23:25 Mk 7:4 †† 23:26 Zhj 9:40 † 23:28 Lk 16:15 †† 23:30 5:12; SləniKY 7:52 †† 23:33 3:7 ††† 23:34 1Tes 2:15

dza Hyala vaa slaa dzəkən mbəzli tə sa bakwaməti ghəshi mbəzli nza va slar slar ni kwatəŋay, dzəkən ghwəy dza naa dza. Mbəzli ghəŋghən ghəŋghən bakwamti ghəshi, tə \*Abel, ntsa slar tsa va Hyala gha mənidiy pəəsli ndə, ka sar lə bəkwəshi pa' tə Zakari, zəghwə Barashi. Dzar kwa jipə pətsa ka mənidiy fə shiy ti, ta ta Hyala, lə \*ciki Hyala niy pəəsli ghwəy tsava. <sup>36</sup> A gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ngwəvə dza Hyalaa slaa dzəkən mbəzli tə sa bakwaməti ghəshi mbəzli va gwanashiy, dzəkən ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə ni dza ngwəvə vaa dza» kə Yesəw.

#### Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem

(Lk 13:34-35)

<sup>37</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw dzəkən mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamti mbəzli Hyala ghwənanashi na lə hərəzli ka bakwamtishi. Dāŋ sədəe mbə pəla basətəŋwəy ta ndəghwəŋwəy, njasa ka kwəkəwəla vaa basambə kwərtiti nza mbə bəkəbəkə nzəy, kala zləba ghwəy. <sup>38</sup> †† gəzəŋwəy ya, nana kiy, ta banti dəvə nza dza Hyala tə məlmə ghwəy, war ka kwəfi dza naa mbəərəta. <sup>39</sup> †† gəzəŋwəy ya, ka zhiniy ghwəy nara ghwəla tepəw, pa' fəca dza ghwəy gəzəə dzəkənee: "Təfanati miy tsa nza Hyala kaa ntsaa səəkə mbə slən tsa nza, ghənəzə kwa sləkəpə" pə ghwəy» kə Yesəw.

#### Ngəra'wə tsa ghəŋghən ghəŋghən tsa dzaa səəkə, ka hidi gha kərə

(Mk 13:1-23; Lk 21:5-24)

**24** Dzəghwa Yesəw mba'a madiy mbə \*ciki Hyala kaa səvəriy dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a mbəzli ta səda ci səəkəə kəsay. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Nighətima njasa ngay ciki Hyala tsa va wəzə tsa ci» kə ghəshi. <sup>2</sup> †††Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Yə, e nay. Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa vay, ta ba'wamti dza məniti. Ka dza ghwəy nashi hərəzli tsəŋəzli tsəŋəzli, ya kwətiŋ ghwəlaw» kə Yesəw.

<sup>3</sup> Ləy hwəm jəw ki na, dza Yesəw mba'a dzaa nzaəy mə ghən kəlan tsa har mənidiy «Kəlan \*'Wəlivə». Dza mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi basəkəvashi kwətishiy dzəvəgha. Mba'a ghəshi nzaəyshi ja'ja' məba. Dzəghwa mba'a ghəshi ghakə dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Ntsa ghəy dikə tsa, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza mənidiy sənay ndal tərə gha ta səəkəy, ndal tərmbə hidi ta kədiw, kə məniti tay? Gəzəŋwəy di» kə ghəshi.

<sup>4</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Məniti tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba mənidiy ngədiŋwəy ma. <sup>5</sup> ††Sa nzanay, dāŋ dza nihwəti mbəzliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dzay: "Yən na \*Kəristəw tsa tivə Hyala va"

††† 23:35 Ghava 4:8-10 † 23:38 Ezhek 10:18-19; 1Mezh 9:7-8 †† 23:39 Cem 118:26 ††† 24:2 Lk 19:44 †† 24:5 24:24; 2Tes 2:9-10; 1Zhj 2:18

kə, ka tsahwəti dza dība na “yən na” kə. Gəla mbəzli vay, mbəzli daŋ tərəŋw dza ghəshiy ngədi. <sup>6</sup> Ta fa favə gaka mbəz dza ghwəy dza mbə məlməhi ndəkwə ndəkwə ni lə ghwəy. Zhini dībāy, ta fa favə nəwər tsa mbəz dza ghwəy mbə məlməhi kərakə kərakə ni lə ghwəy. Ya ə dza ghwəy favə shi va tsəghay, əntaa her ghwəy taa dza ma. Ya njaay ta məniva dza gəla niva shiy tsəgha. Ya tsəgha dza shi vaa mənishiy, ka dza hidiy kədi diw. <sup>7</sup> †Ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz taa nza. Dzar tə nihwəti hidi ghəŋghən ghəŋghənəy, ta mənta dza ma, ka gərgərəva hidi dzar tə tsahwəti pi ghəŋghən ghəŋghən. <sup>8</sup> Shi va gwanashiy, ngəra'wə tsaa dzaa gha səkə na ghəshi, njasa ka mali vaa 'wa kemahə ta ya zəghwə na niva shiy.

<sup>9</sup> ††Ka məndi dza na, ka kəkəsəŋwəy kaa nihwəti mbəzli, ta saŋwəy ngəra'wə ghəshi, ka bəkəwəŋwəy. Hwəlfəhi mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy di mətsə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. <sup>10</sup> ††Ghala vəghwə tsa va kiy, daŋ dza mbəzliy nəwraa zlay nəwra. Ka ghəshi dza na, ka nga dafa ta nihwəti, ghəshi ka ghən tsa shi, ka ndərəva kwa jipə shi. <sup>11</sup> ††Daŋ dza ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsahwəshi. Ka ghəshi səkə na mba'a ghəshi ngəfəhwə nihwəti mbəzli daŋ ta nəwshi. <sup>12</sup> ††Tərəŋw dza mənī \*kwəma jikir naa vəŋətə tə hidi. Ka gha nighə war va kwəma vay, mbəzli daŋ zlay dīva kwa jipə shi. <sup>13</sup> ††Ma ntsaa dzaa jihəkəvay kala zlay nəwra ghəci pa' tə vici məti ciy, ta mbəliti tsava ndə dza Hyala. <sup>14</sup> †Ma sa ka məndi gəzamti Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli kaa mbəzli tə hidi gwanashi, ta mbə hwəlfəhi tə hidi gwanashiy favəy, ma nza hidi madī ta kədi ki.

<sup>15</sup> ††Ta nashi shi rəda rəda ni va jikirki ni, niy gəzəkə Daniyal \*ndə gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən shi kwa zliya dza ghwəy garəshi mbə \*ciki Hyala, (ntsaa jangəti kwəma vay, favə tə ghəci wəzə). <sup>††16</sup> Ghalaba kiy, mbəzli tə hidi ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlaŋ ta mbə mbəlishi. <sup>17</sup> ††Mba'a kə ndə mə jəba mbə tifərəy, əntaa ghəci dzaa ni na: “Kadiw, e dzaa basəvə shi ya mbə ciki tsee” kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. <sup>18</sup> Ya kwamti dza ndə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: “Kadiw, e zhəghəvaa jighi ta bəvə kwəbənəree” kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. <sup>19</sup> Ngəra'wə tərəŋw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərəzhi tə hwəm. <sup>20</sup> Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala əntaa bali va taa məniva ge'i ge'i lə tir tasli, lə nəghətaa dzaa nza fəca \*vici dəkəva. <sup>21</sup> ††Sa dza naa nzay, ma ngəra'wə tsaa dza vaa nza tə hidi ge'i lə vici va na, dikəy tərəŋw dza naa nza. Səkə gəla hwəlfə ngəra'wə tsa tsəgha tsa vaa kəsashi mbəzli ghala ngati Hyala hidi, ka sar pa' tə vəghwə tsa ndat-səw. Ka dza naa zhiniy səkə kən mbəzli dība ka məndi

nzaw. <sup>22</sup> Kala sa nzana mba'a Hyala tamti daŋ tsa vici ngəra'wə tsa va tə mbərkə mbəzli nza tərəvə nay, ka dza ndə tərmbə tə ghwəməy nzaw. Əy ma dza na ki na, mba'a tamti daŋ tsa vici va tə mbərkə mbəzli nza tərəvə na.

### Səkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri

(Mk 13:24-31; Lk 21:25-33)

<sup>23</sup> ††Ma sa ka vəghwə tsa va mənīyəy, mba'a kə ndə taa ni ngəŋwəy: “A mbəzli ni, anay \*Kəristəw Ntsa tive Hyala tikə” kə, ya “avaci tarba” nə nay, əntaa ghwəy zləba kwəma ci va tepə ma. <sup>24</sup> ††Sa dza naa nza ghala vəghwə tsa vay, daŋ dza Kəristəwhi ka dzərvə lə ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsahwəshi tə hidi. Ka ghəshi dza na, ka məmənī shi madəŋa madəŋa ni tərəŋw, lə shi dimədīmə ni, ta mbə ngədi mbəzli. Mba'a kə ghəshi dzaa mbatay, ta dzəghə ngədi dza ghəshi ya mbəzli tərəvə Hyala. <sup>25</sup> Ə gəzamtəŋwəy ya kwəma va kwaghwətsata, ta mbə ghwəy sənashi shiy dzaa məniva. <sup>26</sup> Mba'a kə məndi taa ni ngəŋwəy: “Avam Kəristəw pəriba tə gamba” kə məndiy, əntaa ghwəy dzəvəri ma. Ya: “Anay tikə mbəy na” nə məndiy, əntaa ghwəy taa zləba ma. <sup>27</sup> ††Sa kee səkə, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka wampidi van vaa dzəy tə ghwəmə, ka səkə kwa ghwəmə pa' kwa məkwiyy, tsəgha dza naa nza. <sup>28</sup> ††A ghwəy sənay, dzəghwa tə pətsa mətishi shiyəy, tība ka zliŋiŋ basəva» kə Yesəw.

<sup>29</sup> ††Ləy hwəm ngəra'wə tsa va kiy, nza'jəw shərkwə dza viciy shərkwəta, ka tir dza na, mba'a zlay mbərə, ka sasərkwəhi tə ghwəmə dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bərēci vəshi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfəghə. <sup>30</sup> ††Ghalaba kiy, a shiy dzaa tsahwəshi səkə mə ghwəmə, shiy dzaa ci səkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri. Ma hwəhwer mbəzli tə hidi gwanashi ta nza ghala pətsa va ki na, war ə dza ghəshiy ngəŋgəlvə, ka tihwəni. Ka Zəghwə yakə ndə ngəri dza na, tsahwə tsahwəy war ka nay mbəzli lə mətsə shi səkə mbə kwəlebi tə ghwəmə, lə bərēci və tərəŋw, mba'a shəndəkə ti dība. <sup>31</sup> ††Ka məndi dzay, mba'am viyata təlimə dikə na tərəŋw tərəŋw. Sa ka məndi viyata na, ma nza ghwənashi ka kwal ci, ta dza ghəshiy basəkə mbəzli tərəvə na tə bəlahi tə hidi fadanavashi səkə tə pətsa kəray ghala hidi gwa'a.

<sup>32</sup> Avee taa bəliŋwəy fir lə kwəma daskway, favə tə ghwəy shi di na bəniŋwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dəkə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. <sup>33</sup> Ava tsəgha na ki, war nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəŋwəy ya va gwanashi ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. <sup>34</sup> ††A gəzarŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka

† 24:7 2NəMezh 15:6; Ezay 19:2 †† 24:9-14 10:17-22; Zhŋ 16:1-4 † 24:9 5:11 †† 24:10 10:35; Lk 12:52-53 †† 24:11 7:15 ††† 24:12 2Tim 3:1-5 ††† 24:13 ShiZhŋ 13:10 † 24:14 28:19 †† 24:15 Dani 9:27; 11:31; 12:11 ††† Kwəma dzəghwa tikə nay, Matiye də'wə ghən tsa ci gəzə na kaa mbəzliy dzaa jangə zliya ci na. †† 24:17-18 Lk 17:31 ††† 24:21 Dani 12:1; ShiZhŋ 7:14

† 24:23-25 Lk 17:23-24 †† 24:24 24:5; 7:15; ShiZhŋ 13:13-14 ††† 24:27 24:30, 37; 25:31; 1Kwər 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Zhk 5:7-8; 2Pi 3:4; 1Zhŋ 2:28 ††† 24:28 Zhəwbə 39:30; ShiZhŋ 19:17-18 ††† 24:29 Ezay 13:10; 34:4; Azh 2:6, 21; 2Pi 3:10, 12; ShiZhŋ 6:12-14 18 24:30 Zak 12:10-14; Dani 7:13-14; Mt 24:27; 26:64; Mk 14:62; ShiZhŋ 1:7 19 13:41; təlimə: 1Kwər 15:52; 1Tes 4:16 20 24:34 16:28



dza mbæzli mbæ væghwæ tsa ndatsæ tsaa bækwæshi ka shi gæzarjwæy ya ni gwanashi mænivaw. <sup>35</sup> Nay ghwæy na, kar ghwæmæ nata ghwæy na, ghæshi læ hidi gwa'ay, kæræp dza ghæshiy zashi. Ma na kwæmee na nanzæ kiy, ka kæræ naw» kæ Yesæw.

### War Hyala kwætita na saa sænata vici dza Yesæw zhæka ti

(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

<sup>36</sup> †Ma kæ Yesæw diba na: «Ndæ tiba ya kwætiŋ mba'a sænata vici dza shi vaa mæniva tiw. Ya ka kwal Hyala, ya Zæghwæ Hyala dæ'wæ ghæn tsa ciy, sænata ghæshiw. War Didi Hyala mæ ghwæmæ kwætita na saa sænata vici læ ler va gwa'a. <sup>37</sup> ††War njasaa niy mæniva shiy va ge'i ghala væghwæ tsa \*Næwey, tsægha dza shiy zhiniy mæniva, sa ka vici dzee sæækæ ti yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri kætikævata. <sup>38</sup> Ma niy nza kwatara, ghala væghwæ tsa Næwe va, Hyala ghwæla ta za mbæzli læ yamæy, æ niy zæmæ mbæzli shi zæmæ, ka sa sa shiy, ka bæ bæ mi'i. Mbæzli nza ghyehi væ shi na, ka bæshi kaa zhær, war tsægha. Pa' fæca vici dzæmbæ Næwe dzæmbæ kwambæwal ti na, war mbæ mæmæni shi va ghæshi niy nza tsægha. <sup>39</sup> Ghalaba nashi kiy, niy shashanshi shiy ya jæwæw. War sa nighæ ghæshi na, van ghati nzæmæ kala kæræ ma. Ray pætsa tæ hidi va yam. Dza yam va kæræp ghæshi zamti mbæzli gwanashi. Njasa niy shashanshi ma shiy va kaa mbæzli vay, war tsægha dza shiy shashanshi ma kaa mbæzli sa ka væghwæ tsa dzee sæækæ ti, yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri kætikævay kwærakwæ ki. <sup>40</sup> Ma sa kee sæækæ ghala pætsa va kiy, mbæzli bakæ dza naa nza tæ za, ka mændi dza na mba'am bæhwæ tsahwæti, mbærækæ zlay tsahwæti tiba. <sup>41</sup> Ta kæsashi mi'i dza mændi bakæ kwa væna mbæ hæ, ka mændi dza na mba'am bæhwæ nahwæti, mbærækæ zlatæ nahwæti. <sup>42</sup> †Ava va tsægha, æ pæ ghwæy mænti mæhærli, sa nzanay, sænata vici dzee sæækæ ti yæn Ndæ slækærjwæy ghwæyæw. <sup>43</sup> ††Favæ tæ ghwæy kwæma dee na gæzarjwæy wæzæ, a ghwæy sænay, mba'a kæ ndæ ghi sænay nza, fæca vici tsa' nay, ta sæækæ dza ndæ ghæliy dzakæ ghi tsee kæy, ka dza naa bæ hi fæcavaw, war tsæmtæmmæ dza naa nzæyæy, ka dza naa zlay kwal kaa ndæ ghæli ta dzakæw. <sup>44</sup> Va tsægha, ma ghwæy kwærakwæ kiy, gwæmata-varjwæyæm ya hwæmba nzæ, ta ndæghæ vici va. Sa nzanay, ge'i læ væghwæ tsa tækæti ma ghwæy dzee sæækæ yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri» kæ Yesæw.

### Ndæ ghæra slæni tsa nza mæhærli væ, læ tsa kama mæhærli væ

(Lk 12:41-48)

<sup>45</sup> ††Ma kæ Yesæw diba na: «Favæm e gæzarjwæy kwæmaa dzækæn ndæ ghæra slæni tsaa fæ ghæn ta slæni ci, ka ghæra læ mæhærli. Kaa ngæci dza ndæ ghi tsa ghæranci na va slæniy zlatanavæ ndæghwæ pætsa kæghi tsa ci, nza ghæci bانشi shi zæmæ kaa nihwæti ka slæni kæyba sa ka vici zæmæ shiy mænta. <sup>46</sup> Ghala væghwæ tsa dza ndæ ghi

tsa vaa sæækæ, mba'a kæ kæsay ndæ slæni tsa ci va ghæci mbæ tsæva læ slæni gæzanci na va wæzæ wæzæy, væshi na ta tsava ndæ ghæra slæni. <sup>47</sup> A gæzarjwæy ya, ta na navay, tsægha na, ta fanambæ shi væ gwanashi dza ntsa va mbæ dævæ ndæ slæni tsa ci va. <sup>48</sup> ††Ma mba'a kæ ndæ slæni tsa vaa ntsa gæmgæm tsay, vanta kwæma dza naa tækæti mbæ næfæ tsa ci: "Ka dza ntsee tsa dikæ tsaa zhikæ bælarjwæ" dza naa ni, <sup>49</sup> ka na dza na, tapæ dzæmbæy mbæ di di'wæ nihwæti mbæzli ghæra ghæshi slæni li shi, ka zæzæmæ shi zæmæ ci, ka sa sa shiy, ghæshi læ mbæzliy nza war ghi ghi ni. <sup>50</sup> †††War ghæci mbæ mæni shi ci va tsægha ki na, ka ntsa ghæranci na va slæni dza vætæghæ sæækæy, fæca viciy niy bærkæti ma ndæ slæni tsa va sæækæ tsa ci, ge'i læ leriŋ niy bærkæti ma na diba. <sup>51</sup> †Sa naa sæækæ na, sa' sa' sanamiy ngæra'wæ kaa ndæ slæni tsa va tæræjw, mba'a dzaa jakayshi tæ na shi kwæma læ mbæzliy dakæ mbæzli va læ kwæma pæriskæ tæ ngwæla. Nza ghæci wahæ war wahæ, ka pæræ sli'i ci tæ pætsa va» kæ Yesæw.

### Bæli fir læ kwæma degheghir mæj

<sup>25</sup> ††Zhini ma kæ Yesæw ba na: «Ma kwæma slækæ tsa slækæ Hyala mbæzliy, yæm dza naa nza læ kwæma degheghir mæj ni ni dzee ta gæzarjwæy kwæma shi: Sa dza ghæshiy, mba'a ghæshi bæbævæ gærkæwahi shi, ka dzashiy dzæti pætsa nza zal mali ti. <sup>2</sup> Nihwæti cifæ mbæ degheghir vay, niy tsæhwælishi ghæshiw. Ma nihwæti cifæ nashi ki na, tsæhwæli tsæhwæli niva. <sup>3</sup> Dzæghwa niy tsæhwælishi ma va cifæ ni, mba'a ghæshi madishi, war sa bævæ ghæshi gærkæwahi shi tsægha, tæræh tsaa bævæ hwæpær tsa ciy tivæ in gærkæwa kwa mbæ shi. <sup>4</sup> Ma ni tsæhwæli tsæhwæli ni va degheghir cifæ ni na, larj larj ghæshi bæbævæ gærkæwahi shi, mba'a hwæpæhwæper. Ya wa ndæ na, mba'a tivæ in kwa tsa ci hwæpær ghæciy kafæ. <sup>5</sup> Ma sa tsæhæshi ghæshi na, dza ghæshi ka ndæghæ sæækæ tsa zal mali. Ndæghæ ndæghæ, kæ ghæshi na, sharj, kala tsahwæy ghæci. Dzæghwa hi mba'a dænavæ degheghir mæj ni va gwanashi, færiŋ færiŋ ghæshi bæbæhwæ hi ki.

<sup>6</sup> Ma mbæ danjaka værdi ki na, dzam ka færg hæshi læ zlapæ, ma kæ mændi na: "Waa, a zal mali tsahwæy naci, sæværim a ghwæy dza ta ka'wæ" kæ mændi. <sup>7</sup> Dzæghwa degheghir mæj ni va ki, mba'a ghæshi sasatishi gwanashi. Tapæ ghæshi mbæ gwæmava, ka tsætsæræ ghwæ dzæghwa gærkæwahi shi. <sup>8</sup> Ma kæ niy tsæhwælishi ma va degheghir cifæ ni kaa ni tsæhwæli tsæhwæli ni va na: "A ya, tihwætihwæm jadaghwanjæyæm in tsa ghwæy vaa dzæghwa ni ghæy ni gærkæwahi, ghwæ ka shishirkwæ kwa shi di" kæ ghæshi. <sup>9</sup> Ma kæ degheghir tsæhwæli tsæhwæli ni va kaa ngæshi na: "Am, awæ, ka dza naa mænti mæk kaa ngæmmæ gwanammæw. Wæzæba dza ghwæy dzaa pavæ tsa ghwæy va mbæzliy dæl in na" kæ ghæshi. <sup>10</sup> †††Ma sa gæzanakæshi mændi tsægha na, dza niy tsæhwælishi ma va degheghir ka dzashi ta pala in ta pa ki. Ma ghala pætsa dzashi ghæshi va ta pala in ki na, ndæs zal mali sæækæy. Dza niy niy gwæmantævashi va

† 24:36 SlæniKY 1:7 †† 24:37-39 Ghava 6:11-13; 7:7-13; 2Pi 3:6 † 24:42 24:44, 50; 25:13; Mk 13:33, 35; Lk 12:40; 21:36 †† 24:43 1Tes 5:1-2; 2Pi 3:10; ShiZhj 3:3 †† 24:45-47 25:21-23

††† 24:48 2Pi 3:4 ††† 24:50 24:42 § 24:51 8:12 †† 25:1 Lk 12:35-36 ††† 25:10 9:15

degheghir læ in tsa shi nashi ki, mba'a ghæshi dzashiy dzakæ ghi kwasæbæ zal mali. Disl mændi kalay dægha. <sup>11</sup> †Ma læy hwæm ki na, ndæs nihwæti degheghir va sækæshi. Sækæ ghæshi na, ka zlapæ kwæma zlanzlan: "A Ndæ slækæpæ, a Ndæ slækæpæ, ndi ghwænamtænjæy dægha" kæ ghæshi. <sup>12</sup> ††Ma kæ zal mali kaa zlæbanshi na: "A gæzanjwæy ya, ta na navay, tsægha na, sænænjwæy ya tepæw" kæ» kæ Yesæw.

<sup>13</sup> †Ma sa kæræy Yesæw læ bæli fir tsa va, ma kæ na: «Va tsægha kiy, æ pæ ghwæy fæ ghæn, sa nzana, kala sænay væghwæ, ya vici dza kwæma vaa mæniva ti ghwæy» kæ Yesæw.

### Ka ghæra slæni banavæshi mændi gæna ta zhæghæ dævæ li

(Lk 19:11-27)

<sup>14</sup> ††Ma kæ Yesæw bæ na: «Kwæma slækæ tsa slækæ Hyala mbæzliy, yæm dza naa nza læ kwæma tsahwæti ntsaa niy di vaa dzay ta wæ. Ma fæca dza na ta kafæ na, mba'a harvæ ka slæni ci mahkan ta tahanshi gæna ci ngæshi ghæci taa dzay, nza ghæshi zhæghæ dævæ li. <sup>15</sup> ††Ma sa basæshi ghæshi na, dza na mba'a tahanavæshi. Ya wa ndæ na ge'i læ bærci ci ghæci banaghæ gæna. Mbæl bælkæwæ cifæ ghæci banavæ kaa tsahwæti. Ma kaa tsahwæti na, mbæl bælkæwæ bakæ. Kaa kwa mahkana ndæ na, mbæl bælkæwæ. Sa tahanavæshi na gæna ki na, dza na pækw dzay.

<sup>16</sup> Dza ntsa banavæ mændi va mbæl bælkæwæ cifæ, nza-'jæw dzay ta zhæghæ dævæ læ gæna va. Dza na mba'a zhæghævæ dævæ, mba'a zæmævæ tsahwæti mbæl bælkæwæ cifæ zhækæn tsa niy banavæ mændi va. <sup>17</sup> Dza ntsa banavæ mændi va mbæl bælkæwæ bakæ, mba'a dzay ta zhæghæ dævæ kwærakwæ. Mba'a zæmævæ tsahwæti mbæl bælkæwæ bakææ dzækæn tsa banavæ mændi va. <sup>18</sup> Ma dza tsa banavæ mændi va mbæl bælkæwæ naci ki na, la' lati kæ'wæ, dza slid mbæliy na ci va gæna banavæ Ntsa ci va dikæ tsa kwa kæ'wæ. Dza na das nzæyæy.

<sup>19</sup> ††Ma læy hwæm sa nzay ntsa shi va dikæ tsa nza ki na, dza na mba'a zhæghækævay mbæ wæ ci va. Sa sækæy na na, dza na har harashi ka slæni ci va, ta dæw njasa mænti ghæshi læ gæna ci va. <sup>20</sup> Ma sa basæshi ghæshi ki na, kæ ntsa banavæ mændi va mbæl bælkæwæ cifæ kæt kætæghævay dzævægha dikæ tsa ci va. Ma kæ kaa ngæci na: "A Ntsee dikæ tsa, anay mbæl bælkæwæ cifæ tsa niy ndara gha va. Avanay tsahwæti mbæl bælkæwæ cifæ diba, sa zæmævæe mbæ zhæghæ dævæ læ gæna ndara gha va" kæ. <sup>21</sup> †††Ma kæ dikæ tsa ci va na: "Wæzæ mænti gha, ndæ slæni tsa wæzæ tsa nza gha, læ næfæ kwætiŋ ghæraty gha slæni gha. Wæzæ ghæraty gha slæni jæw na na ndæjæe. Nana kiy, ta ndæna na dikæ na slæni dzæe mbæ dævæ gha, na nza bama ti, a gha ghæra. Sækæ a gha nzæyŋa, ka væshi læ ya" kæ. <sup>22</sup> Dza ntsa banavæ mændi va mbæl bælkæwæ bakæ, kæt kætækævay kwærakwæ. Ma kæ na: "A Ntsee dikæ tsa, anay mbæl bælkæwæ bakæ tsa niy ndara gha va. Avanay tsahwæti mbæl bælkæwæ

bakæ diba, sa zæmævæe, mbæ zhæghæ dævæ læ gæna ndara gha va" kæ. <sup>23</sup> Ma kæ ndæ gæna tsa va ngæci na: "Wæzæ mænti gha, ndæ slæni tsa wæzæ tsa nza gha, læ næfæ kwætiŋ ghæraty gha slæni gha. Wæzæ ghæraty gha slæni jæw na na ndæjæe. Nana kiy, ta ndæna na dikæ na slæni dzæe mbæ dævæ gha, na nza bama ti, a gha ghæra. Sækæ a gha nzæyŋa, ka væshi læ ya" kæ.

<sup>24</sup> Dza ntsa banavæ mændi va mbæl bælkæwæ kæt kætækævay kwærakwæ ki. Ma kæ na: "A Ntsee dikæ tsa, ta na tsee ghænæy, e sænæna, ntsa ghyanakæ tsa nza gha. Ghay, ya kala tsænjwæhwæ hwælfæ gha tæ za na, kar ghaa slahwæ shiy tæ za va, ya kala ghærahwæ slæni gha na, mbæ pæla kwæmavæ shiy ghaa nza. <sup>25</sup> Ava va tsægha ghæratæra hazlæni næe. Ma dzæe na mba'ee lati kæ'wæ, pæn slid yæn mbælæyŋa gæna gha va kwæba. Avanta, ava sa gha" kæ. <sup>26</sup> Ma kæ dikæ tsa ci va ngæci na: "Ndæ mar tsa kwamætsæni tsa, ndæ ghæra slæni tsa gæmgæm tsa nza gha. A gha sænay, mbæ sla shiy kee nza, ya tæ za tsænjwæti mee hwælfæ, ka pæla kwæmavæ shiy, ya kala ghærahwæ slænee, pæ gha. <sup>27</sup> Ghænæzæ tsægha kiy, mba'a pæ gha niy sænay nza, ka zhæghæ dævæe liw pæ ghay, æ ka gha banavæ gænee va kaa tsahwæti ndæ nza, ma nza ghæci zhæghæ dævæ li. Sa kee sækæ na, nzæe basæ see væ, læ yam ti nza" kæ kaa ntsa va. <sup>28</sup> A kæ kaa mbæzli na: "A mbæzli ni, bantim mbæl tsa bælkæwæ tsa va væ ta dævæ ci, a ghwæy zhiniy banavæ kaa ntsaa zæmævæ mbæl bælkæwæ cifæ vaa dzækæn tsa ci. <sup>29</sup> †Sa nzænay, ma ntsaa kwæmavæ shiy, dza na ka ghæra slæni ghæci li shiy, ta mætsahanavæ shiy dza mændiy dzækæn shi. Ghalaba kiy, tærænjwæ dza shiy nza væ. Ma ntsaa kwæmavæ shiy va, kala zhæghæ dævæ ghæci li shiy, æ dza mændi zhiniy bæhwæ ya ni jæw ni va shiy væ. <sup>30</sup> ††Ta na ndæ slæni tsa mbata ma tsa ya namæba kwæmay, bævæm a ghwæy bæ-zlakæværiy dzæti ngwæla dzæmbæ kwæslæi, a ghæci sa ngæra'wæ, ka wawahæ, ka pæpære sli'i ci pæriiba" kæ» kæ Yesæw.

### Mba'a pæ gha mananati kwæma wæzæ na kaa ndæ tikæ tæ hidiy, kaa Yesæw mænti gha kwæma va kwærakwæ

<sup>31</sup> †††Dzæghwa ma kæ Yesæw diba na: «Ma fæca dzæe sækæ yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri mbæ shændækæ tsee, læ ka kwal Hyala kwasæbee gwanashiy, ta nzæyra dzæe kwa gæzli mazæ. <sup>32</sup> Ka hwælfæhi mbæzli tæ hidiy gwanashi dzay, basæ basæ ghæshi basæshi kwa kwæmee. Kee dza ki na, ka tæra nihwæti mbæzli sæværi mbæ nihwæti, njasa ka ndæ makæ shiy vaa tæra tæjkesli sæværi mbæ kwæy. <sup>33</sup> Sa kee dzay, mba'ee tæraghæ mbæzli slar slar ni kwa kwæma Hyalaa dzar bæla kwa bæzæmee. Ma niy dzæa tæra na, tæ kwa zlebee niva. <sup>34</sup> Ma pæn dzæa ni yæn mazæ kaa ni tæraghæe va mbæzli dzar bæla kwa bæzæmee ki na: "Na na ghwæy ghwæy mbæzli dærniti Diræ niy, sækæm a ghwæy dzæmbæ pætsa slækæ Hyala tsa gwæmatænjwæy mændi mbæradzæy, ghala ngati na hidiy! <sup>35</sup> ††Sa nzænay, niy nza na, e niy nza læ mara, dza ghwæy mba'a ghwæy niy ngæværa shi zæmæ, ka ghærada

† 25:11-12 Lk 13:25 †† 25:12 7:23 † 25:13 24:42 †† 25:14-15 Mk 13:34 †† 25:15 Rm 12:6 ††† 25:19 18:23 ††† 25:21-23 24:45-47; Lk 16:10

§ 25:29 13:12; Mk 4:25; Lk 8:18; 19:26 †† 25:30 8:12 ††† 25:31-46 16:27 †† 25:31 Næw 33:2; Zak 14:5; Mt 16:27; 19:28; 1Tes 3:13; Zhæwdæ 14 ††† 25:35-36 Ezay 58:7

ndir niy nza, mba'a ghwəy niy samiyrā yam. Ghala saa niy nzee ndə məlməy, a ghwəy niy ka'wətəra wəzə wəzə. <sup>36</sup> Sa niy nzee dirinjday, a ghwəy niy ndara kwəbenjer dzəkən ghən tsee. Sa niy nzee gwərapəray, a ghwəy niy tsəva kənee. Sa niy kəsaghwarā məndi kwa fərshinay, a ghwəy niy səkəkə mbə nighəra" pən taa ni ngəshi. <sup>37</sup> Ma kə mbəzli slar slar ni va kwa kwəma Hyala dzaa ni ngəra ki na: "A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha lə maŋa, mba'a ghəy ngavəŋa shi zəməa? Hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha lə ndir, mba'a ghəy niy samiyrā yama? <sup>38</sup> Hwəm niy səkəkə ghaa kəsəŋəy ghaa ndə məlmə, mba'a ghəy ka'wətəŋaa? Hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha dirinj ŋa, mba'a ghəy niy ndaŋa kwəbenjer dzəkən ghən ghaa? <sup>39</sup> Hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha gwərapəŋa, ya gha kwa fərshina, mba'a ghəy niy dzaa nighətəŋaa?" kə ghəshi dzaa ni ngəra. <sup>40</sup> †Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi ki na: "A gəzarŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na. Ya hwəm niy mananati ghwəy kwəma wəzə na kaa ya tsamaba ndə ta ngwarməhira daw daw bərçi ni niy, kaa ngəra də'wə ghən tsee mənti ghwəy kwəma va tsəgha" kə.

<sup>41</sup> ††Dzəghwa, ma pən dzaa ni yən mazə kaa niy dzar kwa bəla kwa zlebee va mbəzli ki na: "Ghwəy na na ghwəyəy, katantəvarŋwəyəm kərakə vəghee. Ghwəy ghwəy mbəzli bazlamti Hyala ni. Mbalam dzəti ghwə ngad ngad na məti ma. Ghwə vay, ta fə \*ndə jaka tsa Hyala ghəshi lə ni ci ka kwal dzəmbə gwəmati məndi ghala kwatəŋata. <sup>42</sup> Sa wana gəzarŋwəy ya tsəghay, sa nzana mba'ee niy nza lə mara kala niy ngəra shi zəmə ghwəy. Ka ghərafa ndir niy nza na, kalaa niy tira yam ghwəy. <sup>43</sup> Mba'ee niy tsəhəra ka ndə məlmə va ghwəy na, kalaa niy ka'wəra ghwəy, dirinjdee niy nza na, kalaa niy bəra shiy ghwəy dzəkən ghən tsee. Mba'ee niy nza gwərapəra, zhini mba'am niy kalaghwarā kwa fərshina na, kalaa niy tsəva ghwəy kənee" pən taa ni ngəshi na nashi. <sup>44</sup> Dzəghwa ma kə ghəshi dzaa ni ngəra na: "A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha ya lə maŋa, ya gha lə ndir, ya ghaa ndə məlmə, ya gha dirinjaa, ya gha gwərapəŋa, ya gha kəəli kəəli kwa fərshina na, dzəghwa mbə shi va gwanashi na, kalaa niy kəətiŋa ghəya?" kə ghəshi dzaa ni. <sup>45</sup> Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi na: "A gəzarŋwəy ya, ta na navay tsəgha na: Ya hwəmba niy məni ma ghwəy kwəma wəzə na kaa ndə ya kwətiŋ mbə mbəzli daw daw bərçi ni ni mbə nəwray, kaa ngəra də'wə ghən tsee niy məni ma ghwəy kwəma va tsəgha kwərakwə" pən dzaa ni ngəshi. <sup>46</sup> †Ma gəla niva mbəzli nashi kiy, dzəti pi tsa nza ngəra'wə kala kədi ma, pa' kwa ndimndim dza ghəshiy dza. Ma na mbəzli slar slar ni kwa kwəma Hyala nashi ki na, ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza ghəshi» kə Yesəw.

### Məndi mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw

(Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Zhŋ 11:45-53)

**26** ††Ma sa kədiy Yesəw lə bəni shi va gwanashi kaa mbəzli ki na, dza na ka gəzə kwəma kaa \*mbəzli ta səda ci, a kə na: <sup>2</sup> ††«A ghwəy sənay kiy, vici bakə tərə na ta məni makwaghwa \*Pakə. Ghala tsə vay, ta kəsəra dza məndi yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Sa ka məndi kəsəvəra na, ka məndi dza mba'a məndi banavəra kaa nihwəti mbəzli, nza ghəshi daŋwəraa dzəvəgha tsəm» kə.

<sup>3</sup> Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə ki, mba'a ghəshi basətəvashi kəghi tsa Kayifə, dikə tsa ka ta Hyala. <sup>4</sup> ††Dza ghəshi, mba'a ghəshi sləkati kwəma kwa jipə shi, ta kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta paslamti. <sup>5</sup> Ma kə ghəshi na: «Ma nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəlishi tə ghwəmmə» kə ghəshi.

### Nahwəti mali ghəshi lə Yesəw

(Mk 14:3-9; Zhŋ 12:1-8)

<sup>6</sup> ††Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw kəghi tsa tsahwəti ndə, Shimarŋwə kə məndi kaa slən tsa ci. Ntsa vay, ndə dərna niy nza na kwatəŋa. <sup>7</sup> Ma Yesəw mbə zəmə shiy kəyba ki na, mba'a nahwəti mali kətəghəvataa dzəvəgha, lə təlimə paf 'wərdi kwa ta dəvə nə. Gəna daŋ məndiy pa 'wərdi va. Dza na mba'a shəkambə mbə ghən tsa Yesəw. <sup>8</sup> Ma sa nata \*mbəzli ta səda Yesəw nava kwəma na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəŋw. Ma kə ghəshi na: «Tawa lidi mali na 'wərdi na kia? <sup>9</sup> Ə ka na zlata lidi nə nza, nza ghwəmmə dəlamti tə gəna daŋ. Ma nza ghwəmmə tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma nza» kə ghəshi.

<sup>10</sup> Dzəghwa mba'a Yesəw fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va tsəgha na. Ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa səsə ghwəy məhərli mali na tay? Kwəma wəzə na na sa məni na va tə ya! <sup>11</sup> †Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tiba dza ghwəy nza li shi ya hwəmba. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmmə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw. <sup>12</sup> Ma 'wərdi baslatəra na nay, mbəri tsee na sa gwəmənti na vaa varamti, ta dza ta lara! <sup>13</sup> A gəzarŋwəy ya ta na navay, tsəgha na, ya pa' kwəməba dza məndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mənti na va dza məndi, ka zəzəə dzəkən mali va» kə Yesəw.

### Zhəwdasə mbə di nga dafa ta Yesəw

(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)

<sup>14</sup> Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə tsahwəti ntsa mbə \*mbəzli ta səda Yesəw məŋ lə bakə ni, mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala. <sup>15</sup> ††Ma kə kaa ngəshi na: «Ya yən ngati dafa ta kəsəŋwəy Yesəw na, wantsa shi dza ghwəy ngavəraa?» kə. Ma sa favə

† 25:40-45 Fir 19:17; Mt 10:40, 42; 12:50; 28:10 †† 25:41 Zhəwda 7; ShiZhŋ 20:10, 15 † 25:46 Dani 12:2; Zhŋ 5:29; Zhk 2:13

†† 26:1 7:28 †† 26:2 16:21 ††† 26:4-5 21:46 ††† 26:6-7 Lk 7:37-38 § 26:11 Nəw 15:11 §† 26:15 Səvəri 21:32; Zak 11:12; Zhŋ 11:57; 13:2

mbæzli va tsægħa na, dza ghæshi mba'a ghæshi gæzæti kwa jipæ shi, mba'a ghæshi mbæranavæ mbæl mahkan mætsækæ ngæci. <sup>16</sup> War sa kwæmavæ Zhæwdasæ gæna va tsægħa ki na, mba'a 'wati pæla kwal tsaæ nga dafa ta kæsæ Yesæw ghæshi.

**Yesæw mbæ zæmæ shiy mbæ \*makwaghwa Pakæ ghæshi læ mbæzli ta sæda ci**

(Mk 14:12-26; Lk 22:7-23; Zhj 13:21-30; 1Kwær 11:23-25)

<sup>17</sup> †Dzæghwa kwa tarja vici ka mændiy zæmæ peŋ tsa kama \*is ti mbæ, mba'a sækæta. Dza \*mbæzli ta sæda Yesæw mba'a ghæshi tsæhæshi væ, a kæ ghæshi ngæci na: «A Metær, kwæma di gha ghæy tatærja shi zæmæ dza ghaa zæmæ mbæ makwaghwa Pakæ?» kæ ghæshi. <sup>18</sup> Ma kæ Yesæw ngæshi na: «Mbalam dzæmbæ mælmæ, dzakæ ghi tsa zana. A pæ ghwæy taa ni ngæci sa ghwæy tsæhæŋwæy kæyba: "Metær tsa ghæy ghwænikæŋæy na va gha. A kæy: Waa væghwæ tsee mæniy na, ma dee dzakæ ghi tsa gha, ta zæmæ shi Pakæ, ghæy læ mbæzli ta sædee, kæ" pæ ghwæy taa ni ngæci» kæ Yesæw. <sup>19</sup> Dzæghwa mbæzli ta sæda Yesæw mba'a ghæshi dzaa mænti njasa gæzanakæshi Yesæw va, mba'a ghæshi tati shi zæmæ dza ghæshiy zæmæ mbæ makwaghwa Pakæ.

<sup>20</sup> ††Ma sa pækwæta vici ki na, mba'a kar Yesæw ghæshi læ mbæzli ta sæda ci va mæŋ læ bakæ ni nzæyshi ta zæmæ shi zæmæ ki. <sup>21</sup> Ma kæ Yesæw ngæshi ghæshi mbæ zæmæ shiy na: «Nay ghwæy na, a gæzarŋwæy ya, ta na navay, tsægħa na, a tsæhwæti ndæ mbæ ghwæy kwætiŋæy, ta nga dafa dza na tæ ya, ta kæsæra mændi» kæ.

<sup>22</sup> Ma sa favæ mbæzli ta sæda Yesæw tsægħa na, ka zhanshi kwæma va tæræŋw, gwanashi. Ya wa ndæ na, tapæ dzæmbæy mbæ dæw kwæma va Yesæw: «A Ntsaa slækæŋæy, yæn na nanzæ bærkee ba na?» kæ tsava, tsægħa tsæhwæti dæw diba, war tsægħa ghæshiy dædæw.

<sup>23</sup> †Ma kæ Yesæw ngæshi na: «Ntsa zæmæ ghæy shiy li kwa kwakwa tsa kwætiŋ tsay, ghæci na saa dza va ta nga dafa tæ ya, ta kæsæra mændi. <sup>24</sup> ††Na nee yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæriy, ta mætira dzee njasa tsasliiti mændi vaa dzækænee mbæ Zliya Hyala. Ma nanzæ kiy, tæræŋw dza ngæra'wæ nza kæn ndæ nga dafa tæ ya tsa va. Wæzæbaa niy maw ma mændiy yakæ dza naa nza væ» kæ.

<sup>25</sup> Ma kæ Zhæwdasæ ntsaa nga dafa va ta Yesæw na: «A Metær, yæn na nanzæ bærkee ba na?» kæ. Ma kæ Yesæw ngæci na: «Wa gha na» kæ.

<sup>26</sup> ††Ma ghæshi mbæ zæmæ shi zæmæ va ki na, dza Yesæw hæŋ bævæ peŋ. Dza na mba'a mananati 'wæsa ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wæsa na, dza na mba'a ngangaværi peŋ tsa vaa banavæ kaa mbæzli ta sæda ci. Ma kæ ngæshi na: «Ava ghænza na væghee, bæm zæmæm» kæ.

<sup>27</sup> Ma læy hwæm na, dza na hæŋ bævæ hwæpær tsa nza shi sa kwa, dza na mba'a mananati 'wæsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wæsa na, dza na hæŋ banavæshi. A kæ na: «Sashim gwanæŋwæy! <sup>28</sup> ††Sa nzanay, ghæshi na miymiy ya, li shi sla Hyala kiri kwa jipæ nza læ mbæzli. Ta

shækæshi dza ghæshi ta mbæzli dan, ta mbæ Hyalaa pælata kwæma shi jikir na mbæ næfæ nza. <sup>29</sup> † Gæzarŋwæy ya: Ghava na tæ ndatsæy, ka zhinee sahwæ shi sa ni kala war fæca vici dza ghwæmmææ zhiniy sashi ka yæwæn jakækæ læ ghwæy, tæ pætsa slækæ Diræ mæ ghwæmæw» kæ.

<sup>30</sup> ††Dza ghæshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ma læy hwæm ki na, mba'a ghæshi sæværiishi, ka dzashi y dzæmæ kælan \*'Wælivæ.

**Yesæw gæzæ væraslæ tsa dza Piyer ta væraslæ**

(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Zhj 13:36-38)

<sup>31</sup> †Ma kæ Yesæw kaa mbæzli ta sæda ci ki na: «Nay ghwæy na, mbæ værdi ndatsæ nay, ta zlara dza ghwæy kwætiraæ hwæŋwæy gwanæŋwæy. Sa nzanay, a Hyala gæzækæ mbæ Zliya nza, a kæy:

Ta paslamti ndæ ndæghwæ shiy dzee, ka teŋkesli ci dzay, mba'a ghæshi zlæzlæŋæræshi ka dza kwaba, ka dza kwaba, kæ.

<sup>32</sup> ††Læy hwæm sa kee zhakatira mbæ mæti kiy, ta 'watæŋwæy kwal dzee dzaa dzæti hidi ka Galile, ma nza ghwæy kæsara mbæba» kæ.

<sup>33</sup> Ma kæ Piyer kaa zlæbanci na: «A Ndæ slækæpæ, na nee neyey, ya gwa'a gwa'a zlaŋa mbæzliy, ka dzee zlaŋa tepæw» kæ. <sup>34</sup> †††Ma kæ Yesæw ngæci na: «A Piyer, a gæzarŋæe ta na navay, mbæ værdi ndatsæ na, ka ngælækæ gha way, gha zhinti gæzæ mahkan sæda gha: "Sænay tsava ndæ yaw, sænay tsava ndæ yaw" pæ gha» kæ Yesæw. <sup>35</sup> Ma kæ Piyer na: «Ya ta mæti dzee kwasæbæ ghay, ka dzee gæzæ, sænaŋa yaw, pæn tepæw» kæ. Dza nihwæti \*mbæzli ta sæda Yesæw va tærmæ, tsægħa ghæshi gæzækæ kwærakwæ ki.

**Njasa cæ'wæ Yesæw Hyala kwa Getæsemane**

(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

<sup>36</sup> †††Dzæghwa kar Yesæw ghæshi læ mbæzli ta sæda ci, mba'a ghæshi sækæshiy dzæti tsæhwæti pi. «Getæsemane» kæ mændi kaa slæn tsa pætsa va. Dzæghwa ma kæ kaa ngæshi na: «Nzæyŋwæyæm tikæ, e katayvaraa dzarba, ta cæ'wæ Hyala» kæ. <sup>37</sup> Dza na mba'a pæmævæ kar Piyer ghæshi læ ndæræzhi Zhebæde va bakæ ni kwasæbæ ci. Ma ghæshi mbæ dza tsægħa na, mba'a her Yesæw ghati dza, ka sla næfæ tsa ci diba. <sup>38</sup> Ma kæ kaa ngæshi ki na: «Tæræŋw slay næfæ tsee, ka di pæslira. Nzæyŋwæyæm tikæ kwasæbe, æntaa ghwæy bæ hi ma» kæ. <sup>39</sup> ††Dza na mba'a kætivæ dza bælakæ jæw. 'Wækævæ na, mba'a 'yambæ kwæma ci mbæ hidi. Dza na ka cæ'wæ, a kæ na: «A Di, War mba'a kæ tsæhwæti kwal tibay, bashamti ngæra'wæ tsa va sækææ dzækænee. Nanzæ kiy, æntaa gha mæni war tæ sa dee ma, war njasa tæbaŋa na ka gha mæni» kæ.

<sup>40</sup> Dza na tæræd zhæghækævay dzævægha mbæzli ta sæda ci va mahkan ni. Sækæ na na, ghæshi banti hi. Ma

† 26:17-29 Sæværi 12:1-20 †† 26:20-25 Zhj 13:2, 21-30 † 26:23 Cem 41:10 †† 26:24 Cem 22:7-8, 16-19; Ezay 53:9 †† 26:26-28 1Kwær 10:16 ††† 26:28 Sæværi 24:8; Zher 31:31; Ebr 7:22; 9:15-20

††† 26:30 Lk 22:39; Zhj 18:1 † 26:31 Zak 13:7; Mt 26:56; Zhj 16:32 †† 26:32 28:7, 16 ††† 26:34-35 Lk 22:33-34; Zhj 13:36-38 †† 26:34 26:75 ††† 26:36-46 Lk 5:16; Ebr 5:7-8 †† 26:39 6:10; 20:22; Zhj 18:11; Ebr 10:9

kə kaa Piyer ki na: «A nava mbə ma ghwəy nzaynza ləməcijnwəy kwasəbee ya gar tsahi kwətin̄aa. <sup>41</sup> †ə pə ghwəy nzəynwəy ləməcijnwəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwəynwəy, vantaa \*ndə jaka tsa nze ngadambəynwəy mbə mən̄i \*kwəma jikir na. Ka di mən̄i kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bər̄ci vəgha ci ta mən̄i nze» kə.

<sup>42</sup> Zhini na, mba'a katantəvay diba kwa baka səda ci, ka cə'wə Hyala ghəci, a kə na: «A Di, kala tsahwəti kwal tiba gar banti ngəra'wə tsa kən yay, war ta sə'wa dzee. War njasa təban̄a na kəə mən̄iva» kə. <sup>43</sup> Ma sa kədiy na lə cə'wə Hyala na, zhini na mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci va. Zhəkə na ba na, ghəshi tə hi, shaŋ ghəshi ta mbay nzəyshi ləməcishi. <sup>44</sup> ††Zhini na mbərəkə zlashi, mba'a katamtəvay diba. Dza na mba'a zhiniy cə'wəti Hyala kwa mahkana səda, war njasa məcana va.

<sup>45</sup> †Dzəghwa mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci ki. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Ava ghwəy nay vəghwə tsee kətikəvay, ta kəsəra mən̄diy dzəmbə dividivi ka mən̄i kwəma jikir na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. <sup>46</sup> Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səəkəy, satim a ghwəmmə dzar dzəvəgha» kə.

#### Njasa kəsə mən̄di Yesəw

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Zhj 18:3-12)

<sup>47</sup> Ma Yesəw mbə kər̄ni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va mən̄j lə bakə ni səəkəy. Mba'a mbəzli daŋ tərən̄w kwasəbə, lə kafa'ih̄i nihwəti, lə ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə niy ghwə-nashi na ta kəsə Yesəw. <sup>48</sup> Ma kə Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkwə njasa ka ndəə səkwə madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə ki» kə niy ni kaa ngəshi.

<sup>49</sup> Tsəhə tsa tsəhə ghəshi ki na, karə Zhəwdasə dzay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «'Wəsə Metər» kə, mba'a səkwəti njasa ka ndəə vaa səkwə madigay.

<sup>50</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, ə pə ghaa mən̄i kwəma səəkə gha ta mən̄i di» kə. War ghwəla ki na, dza mbəzli va basə basəkənvashiy dzəkən Yesəw, tasl ghəshi kəsəti tsəgha. <sup>51</sup> 'Wakəvə tsahwəti ntsa tə səəbə Yesəw fəkwətə tədikəvəri kafa'i ci, pətsə kəs-ləkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa ka ta Hyala. <sup>52</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsee, zhanambə kafa'i tsa gha mbə kwəbək tsa ci. Sa nzanay, ma mbəzli nashi ghwəy va mbə dza lə kafa'ih̄i ta dividivi shiy, War kafa'i dza naa zamtishi kwərakwə.

<sup>53</sup> Favə gha na, yən kə niy di mən̄i tsəgha nzay, e haray Dirə ta kəətira ghəci nza. Ka na dza tibata nza na, mba'a ghwən̄ikəra ka kwal ci daŋ tərən̄w ta kəətira.

<sup>54</sup> Kwəma nata ghwəy naa mən̄iva sanay, kwəma tsasli-ti mən̄di kwa Zliya Hyalaa dzəkənee na. Mba'a pən̄ niy

ni e har Dirə ta kəətira ghəci pən̄ nzay, ka dza kwəma tsasli-ti mən̄di vaa mən̄ta nzaw» kə.

<sup>55</sup> ††Zhini ma kə kaa mbəzliy kəsə va na: «A mbəzli ni, tawa səəkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə \*ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwəy ghalaba nanzə sa? <sup>56</sup> †††Ma kwəma nata ghwəy na mən̄tay, ta mbəə dzəghwata kwa kwəmaa niy tsasli-ti ka gəzə kwəma Hyala va mbə zliya, mən̄ta na tsəgha» kə.

Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va ki na, 'wakəvə mbəzli ta səda ci kwərec ghəshi hwəshi gwanashi, mbərəkə ghəshi zlay tiba kwətiy.

#### Yesəw kwa kwəma ka sləka kwəma mbə \*ka Zhəwifə

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

<sup>57</sup> Dzəghwa mbəzliy kəsəvə Yesəw va mba'a ghəshi bəghə Yesəw dzəkə ghi tsa Kayifə, dikə tsa \*ka ta Hyala. Ghalabay, kəghi tsa va niy nza \*ka bən̄ipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə. <sup>58</sup> Ma mən̄di mbə dza lə Yesəw dzəkə ghi tsa va na, dza Piyer ka nəwshi kərəkə kərəkə, pa' kwa tipə dikə tsa ka ta Hyala tsa dikə tsa va. Ma sa tsəhəy na kwa tipə va na, dza na mba'a nzəyəy mbə mbəzliy ndəghwə ghi tsa va, ta mbə ghəciy nashi shi dza mən̄di ta mən̄i lə Yesəw.

<sup>59</sup> Ma kəyba ki na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə \*mbəzliy sləka ka Zhəwifə gwanashi mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pala kwəma dza ghəshiy banavə fəti ti kaa Yesəw, ya dzərvə dza ghəshiy təbanakən, ta mbə ghəshiy paslamti. <sup>60</sup> Daŋ tərən̄w mbəzli tətəbanakən dzərvə na, shaŋ ghəshi ta kwəmavə kwəma ka ghəshi banavə fəti kaa Yesəw li. Ma ləy hwəm jəw ki na, 'wakəvə nihwəti mbəzli tiba bakə, mba'a ghəshi kafəshi. <sup>61</sup> †††A kə ghəshi na: «Aya, a kə ntsa niy niy: "Ma yənəy, e mbay ngəzlamti \*ciki Hyala tsa, mba'ee zhiniy ngakati mbə vici mahkan" kə niy ni» kə ghəshi.

<sup>62</sup> Ma sa gəzəkə mbəzli va tsəgha na, dza dikə tsa ka ta Hyala pəlhəm satiy, ma kə kaa Yesəw na: «Na ntsa, a shiy mən̄ishi zləba ma gha kwemer gəzə mən̄di niy dzəkən gha shəkə?» kə. <sup>63</sup> †Dzəghwa Yesəw naci dighevə catavay, zhini ma kə dikə tsa ka ta Hyala tsa va ngəci na: «Avee dzaa dəw kwəma va gha, nza gha zləbakənyə. Lə slən̄ tsa Hyalaa bəka piy dəwee va gha, mba'a pə ghaa \*Kər̄istəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyalay, mba'a gha gəzənyə» kə.

<sup>64</sup> †††Ma kə Yesəw na: «Yə, tsəgha na njasa gəzə gha va. Ə gəzənyəy ya, ghala ndatsəy, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bər̄ciy sləkə shiy gwa'a dza ghwəy nara mən̄zəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Zhini dibay, ta nara dza ghwəy yən mbə səəkə mbə kwəlebi mə ghwəmmə» kə.

†† 26:55 Lk 19:47 ††† 26:56 Mt 26:31; Lk 24:46 ††† 26:61 27:40; Zhj 2:19; Slən̄iKY 6:14 § Mba'a Yesəw catavay: Ezay 53:7; Mt 27:12-14; Zəghwə Hyala: Mt 14:33; 27:40, 43; Lk 22:70 §† 26:64 Dani 7:13; Mt 22:44; 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27

† 26:41 Ef 6:18; Ebr 2:18 †† 26:44 2Kwər 12:8 † 26:45 Zhj 12:23; 13:1; 17:1 †† 26:52 Ghava 9:6

<sup>65</sup> †Ma sa favə dikə tsa ka ta Hyala tsəgha na, dza na kwəbaŋ tsa kən ghən ci, kwəyah kwəyah ghəci slak-wanti, sa satiy nəfə tsa ci. A kə na: «Ava ntsa va sawan-ti Hyala. Wəkə na nava tsəgha, ka di mbəzli ghwəmmə ta ndəgha fəti ta kwəma mən̄ti na ghwəlaw. A ghwəy favə njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwəy.

<sup>66</sup> Naa njaa na na təkə ghwəy dzəkən baya?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «A gəzəkə \*kwəma jikir na, gar pəəsli na» kə ghəshi.

<sup>67</sup> †Dza ghəshi ka titifə ndighwər dzəmbə kwəma ci, ka ndəkəwə lə dəvə. Ma nihwəti na, ka sləva dəvəə dzəvəgha ghən ci. <sup>68</sup> †Ma kə ghəshi na: «Gha na Kəristəw, ca a Hyala cətəŋa, a gha gəzəŋəy sana di, nda wa ntsaa ləkəŋa va» kə ghəshi.

### Vəraslə tsa Piyer

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

<sup>69</sup> Ma Piyer mən̄zəy kwa tipə tība kəghi tsa dikə tsa \*ka ta Hyala tsa va ki na, dzəghwa nahwəti maliy ghəra sləni kəyba, kət kətəghəvataa dzəvəgha. A kə kaa Piyer na: «Ghay ntsay, tsahwəti ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Galile tsa va nza gha» kə. <sup>70</sup> Dzəghwa Piyer ka vəraslə kwa kwəma mbəzli gwanashi ki, a kə na: «Sənata gəla kwəma di gha na gəzee sana nee kiw» kə. <sup>71</sup> Dza na mba'a kafəy dzaa n̄zəyəy vəgha miy dəgha. Dzəghwa nahwəti mali kwa ghəra sləni ba mba'a nighəvə. Ma kə kaa mbəzli tə pətsa va na: «Ma ntsa nanzəy, ntsaa niy nza kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə na» kə. <sup>72</sup> Ma sa favə Piyer tsəgha na, ka zhini ghəciy vəraslə, ma kə na: «Yən na neyey, e zəməkə ya fəla, sənay ntsa vee tēpəw» kə.

<sup>73</sup> Dza war ghwəla jəw dība na, kət mbəzli tība kətəghəvashiy dzəvəgha Piyer. A kə ghəshi ngəci na: «A ntsa, na katan̄ katan̄ nay, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ntsa ni nza gha. Ghala mbə gəzə kwəma gha liw» kə ghəshi. <sup>74</sup> Dzəghwa Piyer tapə ta zəmə lə fəlatə ki, a kə na: «Tība tēpəw, tsamtəra Hyala yən kəə sla dzərvə, sə-nay ntsavee na yaw!» kə.

War sa gəzəkə Piyer tsəgha ki na, 'wakəvə ngələkə tsəgha, mba'a way tibatə ki. <sup>75</sup> †Ma sa favə Piyer wa ngələkə tsa va na, nza'jəw ghəci zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Yesəw va. Ma kə Yesəw niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə Yesəw niy ni ngəci. Ma sa zəzəti Piyer kwəma mən̄ti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ng-wəla, ka wahə ghəci tərəŋw tərəŋw.

**27** Ma pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə mətik-wəkwər mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basətəvashi, mba'a ghəshi sləkati basanakən ngwəvə kaa Yesəw ta paslamti. <sup>2</sup> Dza pəhə ghəshi pəhəti, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə, ta basə ngwəvəə dzəkən.

### Məti Zhəwdasə Isəkariyətə

(SləniKY 1:18-19)

<sup>3</sup> †Dzəghwa ki, mba'a Zhəwdasə tsa dələnavə Yesəw va kaa mbəzli favə: «A mən̄di basanakən ng-wəvə dza ta pəəsli ci kaa Yesəw» kə mən̄di. Ma sa favə na na: «Yən sənay nza» kə. Dza na hən̄ bəvə mbəl tsa mahkan mətsəkə tsa va niy banavə mən̄di tə Yesəw. Kə mba'a zhananakəvə sa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə. <sup>4</sup> A kə ngəshi na: «A ya, avam gəna ghwəy va. Kwəma jikir naa sava mən̄tee, sa nzana, mba'ee ngati dafa ta ntsaa təvəti ma kwəma, ta pəəsli mən̄di» kə. Ma kə mbəzli va ngəci nashi ki na: «Əh, əndaw shiy, war gha sənay nay, wa kwəma ghəy mbə na na ghəya?» kə ghəshi. <sup>5</sup> Ma sa favə Zhəwdasə tsəgha na, dza kihwə, kihwəy gəna va mbə \*ciki Hyala. Kə war ka səvəriy tsəgha, mba'a dzaa bərtamti ghən tsa ci lə zə'wə.

<sup>6</sup> †Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala mba'a ghəshi pati gəna va. Ma sa pati ghəshi, a kə ghəshi kwa jipə shi na: «A ghwəmmə sənay, kwal va ghwəmmə ta jakə gəna tsətsə naa dzəmbə gəna fə gh-wəmmə ta sləni Hyalaw. Sa wanay, sa nzana gəna kwə-mavə mən̄di tə miymiy ndə ghənzə» kə ghəshi. <sup>7</sup> Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shi ki, a kə ghəshi na: «Pavə za ghwəmmə tə gəna va, ta la ka məlməə dza bəkwəshi» kə ghəshi. Sa sləkati ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi pavə za, va tsahwəti ndə nga ghəni. <sup>8</sup> Va tsəgha nzana, ya pa' sana na «za miymiy» mən̄diy har slən tsa za va. <sup>9</sup> †Shi vay, war njasa niy gəzəkə \*Zhereməy ndə gəzə kwəma Hyala va mən̄ishi ghəshi. Ma kə niy niy:

Mbəl tsa mahkan mətsəkə tsa vay, tsəgha niy zləbavə ka \*Izərayel waa dzəti ntsa va. Sa dza ghəshiy, mba'a ghəshi bəvə gəna va, <sup>10</sup> mba'a ghəshi dzaa pavə za ti va ndə nga ghəni, war njasa niy gəzəkəra Ndə sləkəpə vay, tsəgha mən̄ti ghəshi, kə niy ni.

### Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə

(Mk 15:2-15; Lk 23:3-5, 13-23; Zhj 18:33-40; 19:1-16)

<sup>11</sup> †Ma sa pəməghə mən̄di Yesəw dzəghwa kwəma ngwəmna Pilatə ki na, dza mən̄di mba'am garəy kwa kwəma ci, tapə ngwəmna ta dəw kwəma və, a kə na: «Mazə tsa \*ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə.

Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. <sup>12</sup> †Dza mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi kafəshi ta bə fəti kaa Yesəw. Tərəm Yesəw n̄zəyəy kala zləba ma kwəma. <sup>13</sup> Ma kə ngwəmna ngəci ki na: «A favə ma gha fəti bəbəŋa ghəshi va ghəŋghən ghəŋghən na shəkə-na?» kə <sup>14</sup> Ma Yesəw naci ki na dighevh catavay gha-laba, kala zhiniy zləba kwəma ya kwətəŋ n̄zə. Tərəŋw nava kwəma mananati madəŋa kaa ngwəmna ki.

† Mba'a slakwanti kwəbaŋ tsa kən ghən ci: Bəla 14:6; Esd 9:3; A tsəərəti Hyala: SləniTaH 24:16; Zhj 19:7 †† 26:67 Ezay 50:6; 53:5 † 26:68 21:11 †† 26:75 26:34

‡‡ 27:3 26:15 ††† 27:6 Nəw 23:19 ††† 27:9-10 Zak 11:12-13; Zher 32:8-9 § 27:11 2:2; 27:29, 37, 42; Mk 15:2, 9, 12, 18, 26, 32; Lk 23:3, 37-38; Zhj 1:49; 12:13; 18:33, 39; 19:3, 15, 19, 21 †† 27:12-14 Zhj 19:9; Mt 26:63

<sup>15</sup> Njasa sənabəy ngwəmna mbə mənı nızəy, ya hwəmba war səkəta ma vici \*makwaghwa Pakəy, kar naa pəlanayshi tsa di mbəzli ndə kwətiŋ, mbə mbəzli kwa fərshina. <sup>16</sup> Ma ghala pətsa kəsə mənı va Yesəw ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tıba kəəli kəəli kwa fərshina. «Yesəw Barabasə» kə mənı kaa slən tsa ci. Ndə rəda tsa tərəŋw tsa ghəci niy nza. <sup>17</sup> Dzəghwa ngwəmna Pilatə ki, ka dəw va mbəzliy basəshi va tə pətsa va, a kə na: «A nə ya ngəŋwəy kiy, wəzəba tsama ndə di ghwəy yən pəlayŋwəy mbə mbəzli bakə ni nia? Yesəw Barabasə shəkənaa, naa wəzəba Yesəw tsa har mənıy \*Kəristəw?» kə. <sup>18</sup> Na na Pilatəy, aa niy sənay, ə hər hə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə va Yesəw, va tsəgha kəsənanaghə ghəshi, kə.

<sup>19</sup> †Ma ngwəmna Pilatə mənəy tə pətsa ka mənıy sla ngwəvə ki na, ndəs tsahwəti ndə səkəy sa gh-wənıki mali ci. Ma kə ntsa va ngəci na: «A kə mali ghay ngwəmənay: “Ntsa vay, əntaa gha dzaa mananci \*kwəma jikir na ma. Fəti vəw, ntsa slar tsa na. Ndat sə həvirəy tərəŋw shiwəhwee shiw li ka dza heree” kə» kə ntsa va.

<sup>20</sup> ††Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, cəke' ghəshi həərəvəri mbəzli. «Pəlayŋəy Barabasə, mba'am pəəsli ti Yesəw, pə ghwəy taa ni ngəci» kə ghəshi. <sup>21</sup> Zhini ngwəmna ki, ka dəw və shi, a kə na: «A nə yay, tsama ndə na sa di ghwəy mbə mbəzli bakə ni ni yən pəlayŋwəy? Gəzaram» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Pəlayŋəy Barabasə» kə ghəshi. <sup>22</sup> Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Ya Yesəw tsa har mənıy Kəristəw naci kiy, njaa kee mənı lia?» kə. Ma kə ghəshi ngəci gwanashi na: «Na naci, war dərŋwə pə gha dərŋwəvəgha vəgha tsəm» kə ghəshi. <sup>23</sup> Zhini ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi ba na: «Əy, wa na kwəma təvəti ntsa gar dərŋwə mənıy dzəvəgha tsəm kia?» kə. Zhini ghəshi mətsəhə, ghəshi mətsəhəti zlapə gəzə nza zlanzlan dıba: «War dərŋwə pə gha dərŋwəvəgha vəgha tsəm» kə ghəshi.

<sup>24</sup> †Dzəghwa mba'a Pilatə nıghəti, shi dzee mənı tıba lə gəzə kwəmee naw, kə. Sa nzana, war 'wanə saa mətsəhəva. Sa nıghəti na tsəgha na, dza na ti tivə yam, kə pi' pəməti dəvə ci tıba kwa kwəma mbəzli gwanashi. A kə na: «Avam ghwəy nata dəvee. Yən mbə kwəma pəəsli ntsa na na yaw, war kən ghən tsa ghwəy kə sa ghwəy taa nza» kə. <sup>25</sup> ††Ma kə mbəzli va gwanashi na: «Tsəgha na, a ghəy zləbavə. War va ghəy, lə va ndərazhi ghəy gwa'a kə Hyala dzaa dəw kəsli kərhiy dzəghwa ntsa va» kə ghəshi. <sup>26</sup> ††Dzəghwa Pilatə wərət pəlanayshi Barabasə, mba'a gəzanshi kaa mbəzli, a ghəshi də'wəvə Yesəw lə kwərpə, ləy hwəm na, nza ghəshi banavəshi mbə dəvə shi, nza ghəshi dzaa dərŋwə dzəvəgha tsəm.

### Ka sawji lə Yesəw

(Mk 15:6-20; Zhŋ 19:2-3)

<sup>27</sup> Dza ka sawji ki, mba'a ghəshi pəməghə Yesəw dza-kə ghi, dzəti pi sla ngwəvə tsa ngwəmna. Sa dzakə ghəshi na, mba'a ghəshi basakənvashiy dzəkən lə nih-wəti ka sawjiy tərmbə gwanashi. <sup>28</sup> ††Dza ghəshi kwərat kwərat ghəshi saramti nıci kwəbərŋər kən ghən ci, kwəp ghəshi panakən kwəbərŋ tsa ghəm tsa, nja sa mazə. <sup>29</sup> ††Mba'a ghəshi mbərəti tekesli nja məgapa pəərə ghən mazə, sərə ghəshi sərənambəshi mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə gətaa fanambə mbə dəvə kwa bəzəmə ci. Dzəghwa ghəshi ki tsətsəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi kwa kwəma ci, ka sawa sa shi. Ma kə ghəshi ngəci na: «A mazə \*ka Zhəwifə, ava ghəy səkəwətəŋa» kə ghəshi. <sup>30</sup> †Dza ghəshi ka titifə ndıghwər dzəti, dzəghwa lan, ghəshi bəhwə gəta ta dəvə ci va, ta də'wə li kwa ghən ci. War tsəgha ghəshiy mənı. <sup>31</sup> Dzəghwa sa kədishi ghəshi lə sawa ci tsəgha ki na, mba'a ghəshi sərəmıti kwəbərŋ tsa kən va, mba'a ghəshi zhananakən kwəbərŋər ci. Dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə ta dza ta dərŋwə dzəvəgha tsəm ki.

### Yesəw vəgha tsəm

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Zhŋ 19:17-27)

<sup>32</sup> Ma ghəshi mbə səvəri mbə məlmə na, bəgəm ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə ka Shiren, Shımarŋw, kə mənı kaa slən tsa ci. Dza mba'a ghəshi mbaranavə bə tsəm tsa dza mənı va ta dərŋwə Yesəw dzəvəgha kaa ntsa va. <sup>33</sup> Dza Shımarŋw hərŋ ghəci bəvə tsəm tsa va. Dza ndəs ghəshi tsəhəshi tə pətsa har mənıy «Gwalgwata». Gwalgwata vay, pi nja pa ghən ndə ngəri di naa gəzə. <sup>34</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi tə pətsa va ki na, mba'a ghəshi bəvə tay tsa dzəvədi dzəvədi tsa lə shi 'yaghwakəghwak ni. Hərŋ ghəshi banavə kaa Yesəw, ta sa ghəci. Ma sa nə Yesəw gwərətə kə dzəghəti na, kala di ghəci.

<sup>35</sup> ††Dza ghəshi ki dərŋwə ghəshi dərŋwəvəgha vəgha tsəm. Mba'a ghəshi tıhəhwə kwəbərŋər kən ghən ci kwa jıpə shi lə ti dandərdə. <sup>36</sup> Sa tıhəhwə ghəshi kwəbərŋər ci va ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi nızəyshi tıba vəgha, ta ndəghwə ci. <sup>37</sup> ††Dzəghwa mba'a ghəshi bəvə shiy tsasləti kwəma banavə mənı fəti ti. Ma kə ghəshi kaa kwəma va na: «Ntsay, ghəci na Yesəw, mazə tsa \*ka Zhəwifə» kə ghəshi. Dza mba'a ghəshi sərəy shi tə ghən tsa ci. <sup>38</sup> ††Mba'a mənı dərŋwəvəgha nihwəti mbəzli ka ghərapə bakə tə ni shi shəghwə tıba vəgha Yesəw. Ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, tar bəla kwa bəzəmə tsahwəti, mba'a tsahwəti tar kwa zləbi ci mənıdi fəyshi vəgha Yesəw.

<sup>39</sup> ††Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va, ka sawa Yesəw, ka tsəərə, <sup>40</sup> ††a kə ghəshi na: «Awə pə gha bay, gha gha saa niy di tsaa ngəzlamıti \*ciki Hyala, zhini ka ngakati mbə vici mahkanta pə gha niy

† 27:19 Lk 23:47 †† 27:20-23 SləniKY 3:13-14 † 27:24 Nəw 21:6-9; Cem 26:6 †† 27:25 SləniKY 5:28 †† 27:26-31 20:19

††† 27:28 Lk 23:11 ††† 27:29 27:11 § 27:30 26:67 †† 27:35 Cem 22:19 ††† 27:37 27:11 §† 27:38 Ezay 53:12 §†† 27:39 Cem 22:8; 109:25 †† 27:40 26:61, 63

niy, ca mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana di. Ndata Zəghwə Hyala nza gha katanəy, səkwəŋa tə tsəm tsa di!» kə ghəshi. <sup>41</sup> Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*mbəzli bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə sawa diba, a kə ghəshi na: <sup>42</sup> †«Ma nihwəti mbəzli mba'a ghəci mbalamtishi na, kala dza ghəci mbə mbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna. Mazə ka \*Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənənva di. War mba'a kə səkwayəy, ta banavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə. <sup>43</sup> ††War kaa Hyala banavə na nəfə tsa ci, "Zəghwə Hyala nzee" kə. Eh yaŋ, wəzə tsəgha, war nighə pə ghwəmmə nighə di na ghəwəy, nda nza Hyalaa di va mbəlanti sənənva di» kə ghəshi. <sup>44</sup> Mbəzli ka ghərapə bakə ni va danwəy mənđi wəgha Yesəw na, tsəgha ghəshi zhiniy sawa kwərakwə diba.

### Məti Yesəw

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Zhŋ 19:28-30)

<sup>45</sup> †Ma sa mənəta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənəy, ya pa' kwəmbaba tə hidi gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. <sup>46</sup> ††Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanzlan, a kə na: «*Eli, Eli, lama sabakətani?*» kə. Ma di kwəma vaa gəzəy: «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənishi ndəghamtəra gha kia?» di naa gəzə.

<sup>47</sup> Mba'a nihwəti mbəzli mbə mbəzli nza tə pətsa va favə kwəma gəzəkə na va, a kə ghəshi na: «Aya, wa avacim haka \*Eli» kə ghəshi. <sup>48</sup> ††Ghavə tsahwəti ndə tiba kwətiŋ mba'a kəsəlgəhə bali, mba'a dzaa bəvə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalak-wəlakwə tsa, səəkə na pəərə tə gəta ka banci, a ghəci sa. <sup>49</sup> Dzəghwa ma kə nihwəti mbəzli tiba kaa ntsa va na: «Zlay, a ghwəmmə nighə di, nda katanə dza Eli tsa vaa səəkə mbəlanti» kə ghəshi.

<sup>50</sup> Zhini Yesəw diba mba'a ngwəmata lala zlanzlan, mba'a mətiy ki. <sup>51</sup> †††Ghala pətsa məti na va na, 'wakəwə kwəmtə tsa pəhəy mənđi ta təhəvəri pətsa mbə \*ciki Hyala, bakə mbə sləkwəvəvay, ghala səəkə mə ghən tsa ci pa' kwakə tə mətsəni. Dza hidi ka gərgəvə, ka wəwəredi kələbahi. <sup>52</sup> Dzəghwa kwəlihi mba'a ghəshi ghwəghwənishi. Mbəzli niy bəbəkəwəshi mbə mbəzli nəw kwəma Hyala na, danə ghəshi satishi mbə məti.

<sup>53</sup> Sa satishi ghəshi mbə məti na, mba'a ghəshi səsəəməshi kwa kwəli. Ma ləy hwəm sa sati Yesəw mbə məti ci na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə Zherəwzalem məlmə Hyala. Ma mbə məlmə va ki na, mbəzli danə tərəŋw niy nashi.

<sup>54</sup> †††Ghala pətsa gərgəvəshi hidi va kiy, tiba niy nza dikə tsa ka sawji bələkwə, ghəshi lə ka sawjiy niy nza kwasəbə mbə ndəghwə Yesəw, ya namaba kwəmaa mənəta gwa'a na, cəke' ghəshi nata. Sa nata ghəshi

tsəgha na, tərəŋw ghəshi hazlənishi. A kə ghəshi na: «Na katanəy, Zəghwə Hyala na ntsa» kə ghəshi.

<sup>55</sup> Ghala wəghwə tsa va ki na, mba'a mi'i niy nza tə pətsa va danə, nja vəri kərakəshi, ka nighə kwəmaa məniva lə Yesəw. Mi'i vay, səəkə mbə hidi ka Galile niy nəwvə ghəshi Yesəw, ta kəəti. <sup>56</sup> Ma mbə mi'i va ki na, mbə shi niy nza kar Marəy mbə məlmə Magədala, lə Marəy mbəghəshi kar Zhakə lə \*Zhezhefə, mba'a mbəghəshi ndərazhi Zhebede.

### \*Zhezhefə ndə ka Arimate mbə la Yesəw

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Zhŋ 19:38-42)

<sup>57</sup> †Ma hetihwer ki na, mba'a tsahwəti ndə ka Arimate səəkəy, Zhezhefə kə mənđi kaa slən tsa ci. Ntsa nza gəna və tərəŋw ghəci. Ghəci kwərakwə ki na, ntsaa nəw Yesəw ghəci. <sup>58</sup> Ma sa mətiy Yesəw na, dza na mba'a dzaa kəsəy ngwəmma Pilatə ta cə'wə kwal tsaa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dza ta lamti. Dza Pilatə mba'a gəzanci kaa ndə sawji ta banci. <sup>59</sup> Ma sa banavə Pilatə ki na, dza Zhezhefə ki, mba'a dzaa bəvə mbəri tsa Yesəw, mba'a dzaa harambə mbə bahəta wəzə na. <sup>60</sup> Ma sa harəti na na, mba'a faghwa kwa kwəli ci niy lati na kaa ghən tsa ci. Kwəli vay 'war la niy nza na, mbə hakwə niy lati na. Ma sa faghwa na mbəri tsa Yesəw va ki na, dza na mba'a tsəkwəkə hərəmbəzli dikə naa kalamiy miy kwəli va, ka dzay. <sup>61</sup> Məniva shi va gwanashiy, tiba niy nza kar Marəy ka Magədala ghəshi lə nahwəti Marəy va mənəzəy wəgha kwəli.

### Ka sawji mbə ndəghwə kwəli Yesəw

<sup>62</sup> Ma way pi tə həzlimə, fəca \*vici dəkəva ka Zhəwifə ki na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*ka Farisahi madishi, ka dza va ngwəmma Pilatə. <sup>63</sup> ††Ma sa tsəhəshi ghəshi, a kə ghəshi ngəci na: «A ngwəmma tsa ghəy dikə tsa. Yaŋ pə gha na gha, a ghəy zəzəvə nahwəti kwəmaa niy gəgəzə Yesəw, ghala pətsaa niy nza na tə ghwəməy. A kə ndə dzərvə tsa va niy niy: "Tə kwa mahkana vicee kwa kwəliy, ta zhakati-ra dzee mbə məti" kə niy ni. <sup>64</sup> †††Va tsəgha, wəzəba gəzanshi gha na kaa mbəzli, a ghəshi ndəghwə kwəli ci va wəzə, ka vici mahkan na va gəzə na dzar. Kala tsəghay, ta səəkə dza mbəzli ta səda ciy ghələhwə mbəri tsa ci kwa kwəli va. Ka ghəshi gwəravə kaa mbəzli na: "Aa zhakatiy mbə məti, tə ghwəməy na" kə ghəshi taa ni. Ghalaba kiy tərəŋw dza dzərvə shi vaa kwəmavə bərci tanə kaa na kwa tanə» kə ghəshi. <sup>65</sup> Ma sa favə Pilatə kwəma va tsəgha, ma kə ngəshi na: «Avam ka sawji va, pəməshim a ghəshi dza ta ndəghwə kwəli va ge'i njasa dza ghəwəy mbay ndəghwə wəzə wəzə» kə. <sup>66</sup> Dzəghwa ghəshi pəm ghəshi pəməvəshi ka dzashi. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi zlərbə ghəshi zlərbəkən shiy kən hərəmbəzli miy kwəli va va, ka nahay wəzə. Sa zlərbay ghəshi na, mba'a ghəshi garəy ka sawji tiba kən, ta ndəghwə nza ki.

† 27:42 27:11 †† 27:43 Cem 22:9; Mt 26:63 † 27:45 Amə 8:9  
†† 27:46 Cem 22:1 †† 27:48 Cem 69:22 ††† 27:51 Səvəri 26:3; Ebr 10:19-20 ††† 27:54 14:33; 26:63; Mk 15:39

§ 27:57-58 Nəw 21:22-23 †† 27:63 12:40 ††† 27:64 28:13



**Zhakati tsa Yesaw mbə məti**  
(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Zhj 20:1-10)

**28** Ma tə way pi ləy hwəm \*vici dəkəva, mekəshi mekəshi tē kədi pi, fəca ləwma Dəmasə ki na, mba'a kar Marəy ka Magədala ghəshi lə nahwəti Marəy va kafəshi, mba'a ghəshi tsəhəshi vəgha kwəli Yesaw, ta nighəti. <sup>2</sup> Ghavə hidi tsəgha ka gərgərə tərəjw tərəjw. Dzəghwa \*ndə kwal tsa Hyala kwa Sləkəpə mba'a tsahwəy səkə mə ghwəmə. Səkə na tsəkwa tsəkwaṁti hərəmbəzliy niy kalamiy məndi va miy kwəli Yesaw. Mba'a fəy vəgha bəla tsarakə, dzəghwa das nzəyəy ti. <sup>3</sup> Ndəba wampidi van, pə gha ghəciy mbərə. Ma kwəberjər kən ghən ci ba na ndəba ghwəpə məgapa pə gha tezezl tsa shi. <sup>4</sup> Ma sa nata ka sawjiy ndəghwə kwəli va va gəla nava kwəmaa mənta va na, kwəp ghəshi tashi va hazlani, war ə ghəshiy gwərgwərə tsəgha, war ndəba mbəzli bəkwə bəkwə ni pə gha ghəshi zhəghəshi. <sup>5</sup> Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa mi'i nashi ki na: «A mi'i, ma ghwəy na na ghwəyəy, ka hazlani ghwəy ma. E sənay, Yesaw tsa danjwəvəgha məndi va vəgha tsəm na sa pəla ghwəy. <sup>6</sup> †Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə məti, njasa niy gəzəkə na va. Ndim a ghwəy nighəti pətsaa niy nza na va kwa məhəni lə mətsə ghwəy! <sup>7</sup> ††Mbalam tanjan, a ghwəy dzaa gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci, a pə ghwəy kaa ngəshiy: "A Ndə sləkəmmə zhakatiy mbə məti. Pərba ghəci dza naa 'waa tsəhəy kən ghwəy tē hidi ka Galile. Tiba dza ghwəy dzaa nay" pə ghwəy. Ghənzə na kwəma gəzəjwəy ya» kə.

<sup>8</sup> Ma sa favə mi'i va kwəma va na, tərəjw ghəshi hazlənishi, tərəjw ghəshi vəshishi diba. Dza ghəshi, kyanjwkyanjw ghəshi madishi, ka kəsli bali ta dza ta gəzanshi kwəmaa mənta va kaa \*mbəzli ta səda Yesaw. <sup>9</sup> Ma ghəshi mbə bali va tsəgha na, vətəghə Yesaw tsahwəy kwa kwəma shi. A kə ngəshi na: «A mi'i, e səkəwətəjwəy» kə. Dzəghwa mi'i va kət kətəghəvashiy dzəvəgha, mba'a ghəshi tsəfəkwəshi ka fal, tasl, ghəshi kəsəvə dzar mbə ngeler ci. <sup>10</sup> †A kə Yesaw ngəshi ki na: «A mi'i, ka hazlani ghwəy ma. Divam, mbalam a ghwəy dzaa gəzanshi kaa ngwarməhira, a ghəshi madiy dzəti hidi ka Galile. Tiba dza ghəy kwəmə li shi» kə.

**Kwəmaa dzəkən ka sawjiy ndəghwə kwəli Yesaw**

<sup>11</sup> Ma mi'i va kwa kwal ghwəlashi mbə dza ki na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka sawjiy ndəghwə kwəli Yesaw va səkəkəshiy dzəmbə məlmə. Dza ghəshi mba'a ghəshi slanəkə kwəmaa mənta va gwa'a gwa'a kaa

† 28:6 16:21 †† 28:7 26:32 ‡ 28:10 12:50; Zhj 20:17

mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala. <sup>12</sup> Ma sa favə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala kwəma va tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi basətəvashi ghəshi lə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə. Sa basəshi ghəshi na, mba'a ghəshi sləkəhwə kwəmaa dzəkən shiy mənishi va. Ma sa sləkəti ghəshi na, mba'a ghəshi banavəshi gəna tərəjw kaa ka sawji. <sup>13</sup> ††A kə ghəshi ngəshi na: «Ava ghəy ndəjwəy gəna. A pə ghwəy taa ni kaa mbəzli: "Wa mbəzli ta səda ci səkə naa ghələhwə həvir va ghəy, ghəy tē hi" ka ghwəy ni gwa'a tsəgha. <sup>14</sup> Ya ə dza ngwəmma favə, mba'a kə dzaa gəzəjwəy kwəmay, war a ghəy taa sənay njasa dza ghəy zhiniy dəpəti lə kwəma ba, ta mbə mbələntəjwəy mbə kwəma va» kə ghəshi.

<sup>15</sup> Dzəghwa ka sawjiy niy ndəghwə kwəli Yesaw va, həj ghəshi bəvə gəna va. Mba'a ghəshi nəwti gəzə kwemer va war njasa gəzanshi mbəzli dikə dikə ni va ki. 'Wakəvə nava dzərvə mba'a zləlivərivata dzar mbə mbəzli ka Zhəwifə. 'Wava na ghaləba, ka sar pa' ndat-sə.

**Yesaw canshi ghən tsa ci kaa \*mbəzli ta səda ci**  
(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Zhj 20:19-23; SlənikiY 1:6-8)

<sup>16</sup> ††Dza mbəzli ta səda Yesaw va mənə lə tanj ni ki, mba'a ghəshi madishi, ka dzashiy dzəti hidi ka Galile. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi dzashiy, dzəmə bahwaa niy gəzanshi Yesaw va. <sup>17</sup> †††Ma sa tsəhəshi ghəshi məba na, mba'a ghəshi nay ki. War sa nay ghəshi na, dza ghəshi tsəfəkwə tsəfəkwə, ghəshi tsəfəkwəshi. Tapə ghəshi ka pəra'wanci dividivi shi, ta fal. Ma nihwəti mbəzli mbə shi na lə kə ghən. <sup>18</sup> †††Dza Yesaw ki, kət kətəghəvay dzəvəgha shi. Ma kə ngəshi na: «A Hyala ndara bərciy mənə mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə, lə shi tē hidi gwa'a. <sup>19</sup> †Ava va tsəgha, mbalam a ghwəy dzar mbə hwəlfə mbəzli tē hidi gwanashi ta gəzanshi kwəmaa dzəkənee, nza ghəshi mənishi ka mbəzliy nəwra! Nza ghwəy mananshi \*batem lə slən tsa Didi, mba'a lə slən tsa Zəghwə nza, mba'a lə slən tsa Safə tsa nza dēwdēw tsa. <sup>20</sup> ††Bananshim di fəti ta kwəmee gwanata, njasa gəzəjwəy ya va gwa'al Ə gəzəjwəy ya, sənay tē ghwəy, war kwasəbə ghwəy dzee nza, njasa səmə vici va gwa'a, pa' fəca dza hidiy kədishi» kə Yesaw.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesaw \*Kəristəw, njasa tsasliṁti Matiye ki.

†† 28:13 27:64 †† 28:16 5:1; 26:32; 28:10 ††† 28:17 14:31 ††† 28:18 Dani 7:14; Mt 11:27 § hwəlfə mbəzli tē hidi gwanashi: 10:5-6; 24:14; Mk 16:15; Lk 24:47; mənə batem: Mt 3:15; Mk 16:16; SlənikiY 2:38; 8:36; 1Kwər 1:13-16; Ef 4:5; Zhj 3:22; 4:1-2; Rm 6:3-4; mbə slən tsa Didi lə sa Zəghwə nza mba'a sa Safə tsa nza: 2Kwər 13:13 †† 28:20 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

# Markə

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Markə tsa tsasliti zliya na tsay, tsasliti slən tsa ci na mbəw. Ya tsəgha nzə kiy, mbə gəzə na nihwəti mbəzli, dzəkən Markə tsa va: «Ghəci na mägəla tsa niy pəlatanavəshi gwədəwri tsa ci va kaa mbəzli fəcaa niy kəsə məndi va Yesəw kwa Getəseməne» kə ghəshi (vəh 14:51-51). Ma kə nihwəti mbəzli dība na: «Ghəci na Zhaŋ Markə tsa niy təwrə va ghəshi lə Pəl mba'a Barnabasə» kə ghəshi (Sləni ka kwal Yesəw 12:25; 13:5, 13; 15:37-39; Kwələsə 4:10; 2 Timəte 4:11). A Piyer ntsa ta səda Yesəw niy sənay ghi tsa Markə wəzə wəzə (Sləni ka kwal Yesəw 12:12). Dība na mba'a kar Markə nzəyəhwə nzəy lə Piyer (1 Piyer 5:13). Zhini ma kə nihwəti dība na: «Kwəma tsasliti Markə na mbə zliya nay, Piyer slanəkə na» kə ghəshi.

Ma kə nihwəti mbəzli ba na: «Pərba Markə tsa tsasliti na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa kar Matiyə lə Ləwka mba'a Zhaŋ» kə ghəshi. «Kaa mbəzli Kəristəw kamaa ka Zhəwifə tsasliti na, mbəzliy sa ngəra'wə tə sa nəw ghəshi Yesəw tə hidī ka Rəm» kə ghəshi. A dī Markə canshi kaa mbəzli va njasa nza bərçi va Yesəw, sa nzana Zəghwə Hyala, nza mbəzli va mbəə sə'wa kwəma, kala hazləni ma. Mba'a ghəshi sənay, a bərçi və ta mbəli mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə ta tahamti hyeler mbə vəgha mbəzli, lə ta pəli kwəma mbəzli jikir na gwa'a, zhini ka bananshi shiy kaa mbəzli lə bərçi, kə ghəshi.

## Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 9 Nzəy tsa Yesəw tə hidī ka Galile, lə sləni ci ghərahwə na mbə.

Vəh 10 Yesəw mbə kwal ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 11 pa' tə vəh 16:1-8 Nzəy tsa Yesəw mbə Zherəwzalem pa' tə vici məti ci, lə səmə tsa ci kwa kwəli.

Vəh 16:9-20 Njasa citi Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ci, sa satiy na mbə məti, lə njasa dzay naa dzəmə gh-wəmə ta nzəy vəgha Dəy. Ma kə mbəzliy: «Markə tsasli na niva kwəshalahiw» kə ghəshi.

## Zhaŋ ndə məni \*batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Zhŋ 1:19-28)

**1** <sup>1-2 † ††</sup>Ma kwəma mbə zliya nay, Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw \*Kəristəw, Zəghwə Hyala na. Njasa tsasliti \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vay, tsəgha ghatəvata na. Ma kə Hyalaa dzəkən zəghwə nzəy: «Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee a ghəci 'watəŋa kwal, ta gwəmantəŋa kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə Hyala» kə Ezay. <sup>3 †</sup>Zhini ma kə Ezay dibay: «Ava məli ntsa vaa gaka mbə zlapə mbə gamba, ma kəy: "Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə, njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa, mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə" kə məli va» kə Ezay.

<sup>4 ††</sup>Njasa gəzəkə Ezay va kiy, tsəgha səəkəy Zhaŋ tsa məni batem mbə gamba. Dza na ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, a kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nzəy tsa ghwəy, ma nza məndi mən-

† 1:1 15:39; Ebr 2:3 †† 1:2 Mala 3:1; Səvəri 23:20; Mt 11:10; Lk 1:76; 7:27 † 1:3 Ezay 40:3 †† 1:4 Lk 3:3

təŋwəy batem, nza Hyala pəlayŋwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə» kə.

<sup>5</sup>Dza mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem lə nihwəti mbəzli tə hidī ka Zhəwde gwanashi mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha. Ma sa favə ghəshi kwəma ci va na, mba'a ghəshi cicikəvəri kwəma shi jikir na mənti ghəshi gwa'a gwa'a. Dza Zhaŋ ka mananshi batem kwa həl Zhərdeŋ ki.

<sup>6 ††</sup>Zhaŋ tsa vay, kwəbaŋ tsa tsati məndi tə shəti ngaləwba niy nza na kən ghən ci, mba'a pəhətəvay səvəri mbə hwər ci lə kanda hwətəbə. War kar hayer lə mbəzəkəwə tsa kwamti ni ci shi zəmə na. <sup>7</sup>Ma kə kaa mbəzli mbə gəzə kwəma ci va na: «A tsahwəti ndə taa səəkə ləy hwəmee, tsava ndəy, aa təŋətəra tə dikə. Məniree gar gələbə kwa səda ci ta pəli yidi mbə kwak-wahə tsa mbə səda ciw. <sup>8</sup>Yən na neyey, lə yam ngəri məniŋwəy ya batem. Na nacy, lə \*Safə tsa Hyala dza naa məniŋwəy batem» kə.

‡ 1:6 2Mezh 1:8

**Njasa mənim \*batem kaa Yesəw lə njasa həərə \*ndə  
jaka tsa Hyala**

(Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)

<sup>9</sup> Ghala vici va ki na, mba'a Yesəw kafəy mbə məlmə Nazaretə tə hidi Galile ta dzaa dzəvəgha Zhaŋ, dza Zhaŋ mba'a mananati batem kwa həl Zhərdeŋ. <sup>10</sup> Ma sa səməy Yesəw kwa yam na, nza'jəw ghwəmə gh-wənita, ka səkwa Safə tsa Hyalaa dzəkən ndəba ghər-pəpə pə gha. <sup>11</sup> †Ma fa na na, məli ndəə gaka, ka gəzanci kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə ngəci na: «Gha na Zəghwee, tərəŋw dīŋee, mbə vəshi nzee dalala tə gha!» kə.

<sup>12</sup> War ghwəla tsəgha ləy hwəm batem tsa mananati Zhaŋ va na, mbahə Safə tsa Hyala mbahəghə dzəmbə gamba. <sup>13</sup> Dzəghwa vici fadə mətsəkə ghəci mənti tə gamba va. War mbə həərə ndəə jaka tsa Hyala ka nighə kwəma ci. War ghəshi lə shəkwareshi ka naa nza gwa'a tsəgha, Ka kəəti ka kwal Hyala.

**Kar Yesəw lə ka kəəsə kərpi fadə**

(Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)

<sup>14</sup> Dza məndi ki, mba'a məndi kalambə Zhaŋ tsa mənī \*batem mbə ciki fərshina. Ma ləy hwəm sa kalay məndi Zhaŋ na, mba'a Yesəw səəkəy dzəti hidi ka Galile, ka gəzəpə Yəwən kwəma Hyala wəzə na. <sup>15</sup> A kə kaa mbəzli na: «A vəghwə bərkəy nana, ndəkəwə ndək-wə na vəghwə ta səəkə Hyala ta sləkə mbəzli. Tsam titihwə kaa Hyala a ghwəy zhəghanti nžəy tsa ghwəy kwatəŋa, mba'a ghwəy zləbavə Yəwən kwəma wəzə na» kə.

<sup>16</sup> Dza mad Yesəw madiy, ka dza dzəy miy kwəfa Galile. Ma dza na na, mba'a kəsashi kar Shimanŋw ghəshi lə zəmbəghəy Andəre, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəəsə kərpi. <sup>17</sup> Ma kə Yesəw ngəshi sa kəsashi na na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəəsə kərpi, e dzaa məntəŋwəy ka mbəzliy haka mbəzliy səəkə ta nəwra» kə. <sup>18</sup> †Dza nza'jəw mbərəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

<sup>19</sup> Ma sa nə na kət, kə kaa dza kwa kwəma jəw na, mba'a kəsashi kar tsahwəti ndə lə zəmbəghəy, kar Zhakə lə Zhaŋ, ndərazhi Zhebede ghəshi kwa kwambəwal, ka gwama zlekwer shi. <sup>20</sup> Da' Yesəw harhwəshi ba, mba'a ghəshi zlay dəshi ghəshi lə mbəzli ka ghəra sləni ci tiba kwa kwambəwal, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

**Kar Yesəw ghəshi lə ndə gazlaka**

(Lk 4:31-37)

<sup>21</sup> †Wakəvə Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci va ki, mba'a ghəshi madishi ka dzashiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma ghəshi mbəba, sa mənta \*vici dəkəva na, mba'a Yesəw dzəmbəy mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, tapə ghəci ta bananshi kwəma. <sup>22</sup> †Ma mbəzli tiba ki na, mba'a shi bananavəshi na va səəvəri

† 1:11 Cem 2:7; Ezay 42:1; Mk 9:7; 12:6 †† 1:18, 20 Mt 8:21-22  
‡ 1:22 Mt 7:28-29

məhərli shi. Sa nzanay, niy mənta na ci va kwəma bənipə na, nja bəni kwəma \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyalaw, lə bama ti niy nza na ci va kwəma bəni na kaa mbəzli.

<sup>23</sup> Ma ge'i ghala pətsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tiba mbə ciki basəva tsa va, lə gazlaka ghəci niy nza və. <sup>24</sup> ††Ka 'wanə, a kə na: «A Yesəw, ndə ka Nazaretə, ta njaa di gha lə ghəya? Ta zamtəŋəy səəkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənəŋa wəzə. Ghay, ntsa dēwdew tsa ghwənaŋ Hyala nza gha!» kə. <sup>25</sup> Dza Yesəw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dekədəkə pə gha. Ə pə ghaa səvəri mbə ghən zal tsa, mbala kərakə!» kə. <sup>26</sup> Dza gazlaka va mba'a kəsəy ntsa vaa gwanzəti lə bərçi tərəŋw, mba'a səvərta lə 'wanə zlanzlan zlay ntsa va. <sup>27</sup> Mba'a mbəzliy nza tiba gwanashi hashishi va nava kwəma, ka dādəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A na tsət-sə na na kwəma kia? Kwəmaa bənipə nahwəti yəwən kwəma ki naa, njaa? Gwəravə, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa gazlaka na, ka di fəti ghənzə və!» kə ghəshi.

<sup>28</sup> War ghwəla tsəgha na, nza'jəw kwəma Yesəw pəli-ta, war ka sla məndi gwa'a gwa'a dzar mbə məlməhi tə hidi ka Galile.

**Kar Yesəw lə ka zəlghwə dəŋ**

(Mt 8:14-17; Lk 4:38-41)

<sup>29</sup> Dzəghwa Yesəw ki mba'a səvəriy mbə ciki basəva tsa va, mba'a ghəshi dzashiy dzakə ghi tsa kar Shimanŋw lə Andəre. Mba'a kar Zhakə ghəshi lə Zhaŋ nəwvə. <sup>30</sup> Ma ghala pətsa va na, mba'a shiy Shimanŋw məhəni ndəba ghwə, pə gha vəgha nza. War sa tsəhəshi kar Yesəw na, mba'a məndi gəzanci kwəma zəlghwə tsa mali va va. <sup>31</sup> ††Dza Yesəw mba'a dzəvəghay, dza na tasl kəsəvə dəvə nza, kafə kafakati tə pi həni. Nza'jəw rəniki vəgha mali va mənta ki. Dza na ka dza ta bənsi shi zəmə.

<sup>32</sup> Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a mbəzli basanakə nihwəti ka zəleghwer ghəŋghən ghəŋghən, mba'a ka gezlekiki kaa Yesəw. <sup>33</sup> Te' te' te' mbəzli mbə məlmə va gwanashi basəshi kwa dəgha va. <sup>34</sup> †††Dzəghwa Yesəw mba'a mbalamti ka zəlghwə dəŋ ni va va zəlghwə tsa shi va ghəŋghən ghəŋghən tsa gwa'a. Mba'a tahamti lə gezlekiki shi dəŋ tərəŋw. Kala banavəshi kwal Yesəw kaa gezlekiki va ta gəzə kwəma. Sa nzana, mba'a ghəshi niy sənay Yesəw.

**Yesəw tə hidi ka Galile**

(Lk 4:42-44)

<sup>35</sup> †††Ma tə həzlimə va mekəshi pəətə, pi ghwəlay həvir ki na, dza Yesəw mba'a kafəy kəghi, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba. Dza na ka cə'wə Hyala tə gamba va ki. <sup>36</sup> Dzəghwa kar Shimanŋw lə nihwəti mbəzli ka ghəshiy nza li shi ka pala ki. <sup>37</sup> Dza ghəshi ndəs ghəshi kəsəy. A kə ghəshi ngəci sa kəsəy ghəshi na: «Ava mbəzli mbə pəlanja gwa'a gwa'a» kə ghəshi. <sup>38</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Dzammə

†† 1:24 3:11 †† 1:31 5:41 ††† 1:34 3:12 ††† 1:35 Lk 5:16

ghwəmmə dzəti tsahwəti pi, dzar mbə məlməhi jəw jəw ni ni ndəkəwə ndəkəwə ni, ta mbee gəzanshi kwəma Hyala kaa ni mbə shi mbəzli kwərakwə. Sa nzanay ghənzə na kwəma səəkee ta məni» kə.

<sup>39</sup> †Dza na ki, ka dzay dzar mbə məlməhi tə hidi ka Galile gwanashi, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki basəva tsa shi, ka titihə hyeler.

### Kar Yesəw lə ndə dərna

(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

<sup>40</sup> Dzəghwa tsahwəti ndə dərna tība, mba'a səəkəy dzəvəgha Yesəw. 'Wakəvə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, ka cə'wə kwəma və, a kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa di sənəzvay a ghaa mbəlantəra dewdew va dərna kənee na» kə. <sup>41</sup> Dza tapə hwər tsa Yesəw ta zhanci ti tsəgha, kaf kafəti dəvə ci mba'a dapay. A kə ngəci na: «E di ghaa mbəliḡa, mbəliḡa kwəriḡ!» kə. <sup>42</sup> Nza'jəw dərna va sərəbətə ti, mba'a mbəliḡa kwəriḡ. <sup>43</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a nabəti ki, mba'a gəzanci dzay jighi kyanjwkyanjw. <sup>44</sup> ††A kə kaa ngəci na: «Favə tə gha kwəma dzee na ta gəzəḡa wəzə. Əntaa gha dzaa gəzə kwəma mbəli tsa mbəliḡa gha tsa kaa mbəzli ya jəw nzə ma. A pə ghaa madī, a gha dzaa canamti ghən tsa gha, njasa mbəliḡa gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha kaa Hyala njasa gəzəkə \*Məyizə va, nza mbəzli mbə sənay gwanashi, a gha mbəliḡa va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

<sup>45</sup> †Ma ghəci naci ki, war sa dzay na na, mba'a ghati gəzə bar tsa va kaa mbəzli ya pa' kwəmaba. Kala zhini Yesəw mbə dzavə dza ghwəzhə ghwəzhə dzar mbə məlmə ghwəla. Ma sa nzana tsəgha ki na, 'wakəvə na mba'a dza nzəyəy kwamti mbə gamba kama mbəzli ti. Zhini mbəzli war ka səəkə və ya dza kwəmaba dība.

### Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

**2** Dzəghwa ləy hwəm hi jəw ki, mba'a Yesəw zhəghəkəvay səəkə mbə məlmə Kapernahwəm, mba'a nzəyəy kəghi. Ma sa favə məndi: «Kəghi na Yesəw» kə məndi na, <sup>2</sup> 'wakəvə mbəzli mba'a ghəshi basəshi dāḡ tərəḡw, kala tərə ma ngwəla gar nzəy ya kwa dəgha nzə gwa'a. Tapə Yesəw ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli va.

<sup>3</sup> Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma Hyala va tsəgha, mba'a nihwəti mbəzli fadə səəkəshi lə ntsa mətita bəla vəgha ci, bəbə kwa ghən shi. <sup>4</sup> Dzəghwa ki na, mbə ghəshiy tsəhəshi li vəgha Yesəw va dāḡ tsa ntsa tībaw. 'Wakəvə ghəshi taram, dzəməshi mə ghən ciki tsa va li mba'a ghəshi ghwənivə kwal ge'i ge'i dzəghwa tə pət-sa nza Yesəw va. Dza mba'a ghəshi vələghə ntsa va dzəghwa kwa kwal tsa va lə pi hən tsa ci vay gwa'a dzəghwa kwəma Yesəw ki.

<sup>5</sup> ††Ma sa sənay Yesəw, a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A zəghwee, a \*kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

<sup>6</sup> Ma ghalaba ki na, mba'a nihwəti \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza tība mənəy. Tapə ghəshi ta zəzə kwəma mbə nefer shi, a kə ghəshi na: <sup>7</sup> «Njaa ka ntsa va gəzə gəla kwəma tsəgha naa, Hyalaa sawa na. A tsava ntsaa dza vaa mbay pəlatanay kwəma ndə jikir na tība kala war Hyala kwətita?» kə ghəshi.

<sup>8</sup> Gwa'a gwa'a Yesəw sənata kwəma zəzə ghəshi va tsəgha na mbə nefer shi. Dza na ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, sa wana tətəkə ghwəy kwemer tsətsə ni mbə nefer ghwəy?» <sup>9</sup> Nama kwəma gwəra na bəlanḡ, ndə kə ni: "A kwəma gha jikir na pəlita" kə, lə ndə ni kaa ndə zəlghwə: "Sati garəḡa, bə pi hən tsa gha, a gha dzaḡa" kaa? <sup>10</sup> ††Ma kiy, e di ghwəy sənay, a bərēci vəya, yən Zəghwə yakə ndə ngəri ta pəlanshi jikir tsa mbəzli tə hidi pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: <sup>11</sup> «A ntsa, avee gəzəḡa, sati madī bə pi hən tsa gha, mbalaa jighi!» kə. <sup>12</sup> War nza-'jəw tsəgha, tsər kwətḡn, ntsa va kafəy, sati na kaa pi hən tsa ci va cimbəḡ bəkən, ka dzay tība kwa mətsə mbəzli gwanashi. War nja madəḡa nava kwəma man-anishi kaa mbəzli tə pət-sa va gwanashi. Tapə ghəshi mbə fal Hyala, a kə ghəshi na: «Ghala nza ghwəmməy, səəkə ghwəmmə nata gəla nana kwəma!» kə ghəshi.

### Kar Yesəw lə Levi

(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

<sup>13</sup> Zhini Yesəw mba'a zhəghəghəvay njasaa dzəy kwəfa Galile. Dzəghwa dāḡ mbəzli səəkəshiy dzəvəgha, mba'a ghəci bananavəshi shiy. <sup>14</sup> ††Dza na ki, ka dzay. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay tsahwəti ndə, Levi, zəghwə Alfe, ghəci mənəy mbə ci-ki \*dəwan. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. Mba'a Levi tsa va satiy ka nəw.

<sup>15</sup> †††Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw tsəhəy kəghi tsa Levi ta zəmə shiy. Dāḡ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliy mənī sləni jikir na nza tība mbə nəw Yesəw. Dza ghəshi gwanashi mba'a ghəshi basəshi, ka zəmə shiy tə pət-sa kwətḡn tsa lə kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci ki. <sup>16</sup> Dzəghwa nihwəti \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə \*ka Farisahi mba'a ghəshi nay Yesəw lə mbəzli ta səda ci, ghəshi mbə zəmə shi zəmə va jakə lə mbəzli jikir kwəma ni va. Dza ghəshi ka dəw va \*mbəzli ta səda Yesəw, a kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa zəmə na shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliy mənī sləni jikir naa?» kə ghəshi. <sup>17</sup> †Dza mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi sa favə na tsəgha na: «A mbəzli ni, səəkə nashi mbəzli kwəriḡ kwəriḡ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. Va tsəgha na kiy, yən na nee na, ta pəla mbəzli wəzə ni səəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənī \*kwəma jikir na səəkəree» kə.

† 1:39 Mt 4:23 †† 1:44 SləniTaH 14:2-32; Mk 7:36; Lk 17:14  
‡ 1:45 7:36 †† 2:5 Mt 9:2

‡‡ 2:10 Zhḡ 5:36 ††† 2:14 Mt 8:21-22 ††† 2:15 Mt 9:10 § 2:17 Lk 19:10

**Ka jakəva yəwən kwəma bənipə Yesəw lə kwəma  
bənipə \*ka Zhəwifəw**  
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)

<sup>18</sup> †Ma ghalabay, ka mənı səwmay mbəzli ta səda Zharj lə \*ka Farisahi niy nza. Ma ni ta səda Yesəw na, kala mənı ma. Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi səəkəshi ta dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma va ki, a kə ghəshi na: «Tawa tivə ma ni gha ni mbəzli ta səda gha vici səwmay kwərakwə, njasa mənı ni ta səda Zharj va lə ni ka Farisahi va mbəzli?» kə ghəshi. <sup>19</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Favə tə ghəwəy kwəma dzee na ta gəzarjwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa kiy, nza mbəzli va zhiniy tivə vici va ka viciy mənı səwmay shəkəna? Ka dza ghəshiy mənı səwmay kama na war ghəwəlay zal mali tsa va mbə shiw. <sup>20</sup> A vəghwə tsa va dzaa səəkəy, sa dza məndiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalaba dza ghəshiy mənı səwmay ki» kə Yesəw.

<sup>21</sup> Ma kə ngəshi kwa fir ba na: «Ndə tibaa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəbarj tsa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənı tsəghay, ta sləkwakar ghən tsa shi dza ni 'war'war ni va yar, mba'a kwal dzaa mətəshəy dzəti pəhal kwəbarj tsa va.

<sup>22</sup> Ava tsəgha na diba, ndə tıba ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa dzəghwa ghəwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənı tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghəwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidi gəm. Shi dza məndiy mənıvə lə ghəwəlpə va tıba ghəwəla kiw. Dzəghwa yəwən ghəwəlpə təbə na məndiy i tay tsa njəm njəm tsa kwərakwə ki» kə. †

**Gəzə kwəmaa dzəkən \*vici dəkəva ka Zhəwifə**  
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)

<sup>23</sup> ††Ma tə nahwəti \*vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci madihi ka dza dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza dza va tsəgha na, dza mbəzli ta səda ci va ka slərbə alkamari. <sup>24</sup> ††Dza \*ka Farisahi ki, ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «Nighə dia Yesəw, tawa mənı mbəzli ta səda gha ni shi makəmmə Zliya Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. <sup>25-26</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Səəkə ghəwəy jangəhwə mbə zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənı \*Davıtə va, ghala vəghwə tsa niy nza Abiyatar vaa dikə tsa \*ka ta Hyala bay sa? Saa niy kəsəvə ma kar Davıtə lə mbəzli kwasəbə, ka di zəmə shiy ghəshiy, dza na təhwə dzəmbəy dzəmbə \*ciki Hyala mba'a bəhwə pej tsa ka məndiy ta Hyala li, mba'a zəməhwə. Ya tsəgha niy nə \*kwəma pəhəti Hyala ka zəmə pej tsa va məndi, kala war ka ta Hyalaw kəy, a Davıtə niy dzaa bəvə, mba'a zəhwə,

† 2:18 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 †† 2:19 Mt 9:15 † Ka Izərayeləy, dzəghwa ghəwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghəwəlpəy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa madi ta pəsli kwa shi. †† 2:23 Nəw 23:25-26 †† 2:24 Səvəri 20:8-10 ††† 2:25-26 1Sam 21:2-7; 22:20; SləniTaH 24:5-9

mba'a tahananəshi kaa mbəzli kwasəbə va kwərakwə. Niy nabəti Davıtə Hyalaw» kə Yesəw.

<sup>27</sup> ††† Zhini ma kə ngəshi na: «Talay, ta wəzə tsa ndə ngəri mənıta vici dəkəva. Mənəy ndə ngəri ta nzaa ma-va tsa vici dəkəvaw. <sup>28</sup> Sa nzana va tsəgha kiy, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri sləkə na vici dəkəva» kə.

**Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa**  
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)

<sup>3</sup> ††Dza Yesəw mba'a dzəmbəy dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə diba. Dzəmbə na na, tsəhwəti ndə mbəba məti məti dəvə ci. <sup>2</sup> War sa dzəmbəy Yesəw na, dzəghwa nihwəti mbəzli tıba, ka fə ghən ti, nda nza naa mbəli ntsa va fəca \*vici dəkəva va, sa di ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy banci fəti. <sup>3</sup> †Wakəvə Yesəw tsəgha kaa ntsa məti məti dəvə tsa va: «A ntsa, sati a gha garəja tıba tə jipə mbəzli!» kə. <sup>4</sup> Zhini na tapə, ta dəw kwəma va mbəzli tıba va, a kə na: «Njaa nə kwəma mbə Zliya Hyalaa? Mənım kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkənaa? Naa mənım kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsa zamti piy tsa ci na?» kə. Dzəghwa dighevəshi ghəshi kala zləbanci.

<sup>5</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a fati mətəsi ci ti shi, ka nighəshi lə nəfə lə nəfə, va kwəma caslakə ghən tsa mənı ghəshi va tsəgha tsa. Ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha va!» kə. Dza ntsa va mba'a tədi sa ci, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwəriy tsəgha.

<sup>6</sup> †††Wakəvə \*ka Farisahi tə pətsa va, ka dzashi, nza- 'jəw ghəshi dzaa basəshi lə nihwəti mbəzli mbə mbəzli \*Erədə, mba'a ghəshi sləkati kwəma kwa jipə shi njasa dza ghəshiy mbay pəsliti Yesəw ki.

**Mbəzli vəgha Yesəw miy kwəfa Galile**  
(Mt 4:23-25; 12:15-21; Lk 6:17-19)

<sup>7</sup> Dza Yesəw kaf kafəy lə mbəzli ta səda ci, ka dzay dzəy vəgha kwəfa Galile. Mba'a vərəm tsa mbəzli tə hidi ghəngəhən ghəngəhən gwa'a nəwvəshi. Mbəzliy səəkə tə hidi ka Galile, lə tə hidi Zhəwde, <sup>8</sup> lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, lə ni tə hidi Idəme, lə niy səəkə pəriba tə miy həl Zhərdenj, lə səəkə tə hidi Tir lə Shidanjw. Gwa'a gwa'a mbəzli va səəkəshiy dzəvəgha, sa nzana mba'a ghəshi favə sləni ghərati na.

<sup>9</sup> Dza Yesəw ki mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci a ghəshi katanakə kwəmbəwal, vantaa mbəzli dənj ni va 'yapamti mbə tsəəkəwəva. <sup>10</sup> Ma sa nzana mbə mbəli mbəzli dənj ki na, dzəghwa ka zəlghwə gwa'a gwa'a ka zlighwəva ta səəkə dzəvəgha, ta dapə. <sup>11</sup> ††Ma mbəzli nza gazlaka mbə ghən shi kwərakwə ki, war sa nay ghəshi Yesəw na, dza ghəshi ka ndibəvaa dzəti pi tıba kwa kwəma ci. Ka ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «A Yesəw, waa gha na Zəghwə Hyala!» kə ghəshi. <sup>12</sup> †††Dza Yesəw mba'a nabətishi, a kə kaa ngəshi lə bərci na:

††† 2:27 Nəw 5:14 § 2:27-28 Mt 12:1-14; Lk 13:10-17; 14:1-6; Zhrj 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16 §† 3:1-6 2:27-28 §†† 3:6 Zhrj 5:16, 18 §† 3:11 1:24; 5:7; Mt 8:29; Lk 4:34, 41; 8:28 §†† 3:12 1:34; Lk 4:41

«Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma, əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

**Kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mən lə bəkə**

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

<sup>13</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməy mə kəlan, tapə ghəci ta haka mbəzli di naa dzəməə dzəvəgha. Dza mbəzli va mba'a ghəshi dzəməshiy dzəvəgha ki. <sup>14</sup> Mba'a təravə mbəzli mən lə bəkə tsəgha ki. Ma kə ngəshi na: «Ghwəyəy ka kwalee nza ghwəy. Ə təravəñwəy ya, ta nza ghwəy kwasəbee, nzee gh-wəniñwəy ta dza ghwəy gəzə kwəma kaa mbəzli. <sup>15</sup> Ta ndarñwəy bərçi dzee dzəkən hyeler ta tihəshi ghwəy» kə. <sup>16</sup> †Avanashi slənedemer mbəzli mən lə bəkə ni va təravə na: Shimanjw, zhini mba'a Yesəw fanati slən Piy-er, <sup>17</sup> mba'a kar Zhakə ghəshi lə zəmbəghəy Zhanj, ndərazhi Zhebede. Dza Yesəw mba'a fanatishi slən Bəwanergezə, ma di slən tsa va gəzəy «ndərazhi dərəzli van» di na gəzə. <sup>18</sup> Mba'a Andəre, mba'a Fəlipə, mba'a Bartelemi, mba'a Matiye, mba'a Təmasə, mba'a Zhakə tsa Alfe, mba'a Tade, mba'a Shimanjw ndə pərslə ta hidī ci, <sup>19</sup> mba'a Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa ngati dafa va ta Yesəw.

**Kwal tsaa jakəti \*ndə jaka tsa Hyala lə Yesəw tibaw**

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

<sup>20</sup> Dza Yesəw mba'a dzay dzəkə ghi ki. Zhini mbəzli dība ngwərfə ghəshi ngwərfəkəvashi. Pa' lə shi zəməshi ta kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci kala kwə-mavə kwal zəməhwəshi. <sup>21</sup> ††Ma sa favə manhiy kwəma va na, mba'a ghəshi səkəshi ta pəməhwə. Sa nə ghəshi: «Ndə gazlakə na» kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi.

<sup>22</sup> †Ma kə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səkəshi səkə mbə məlmə Zherəwzalem na: «A mbəzli ni, waa na Belzhebəl, ndə jaka tsa Hyala mbə ghən tsa ntsa va. Belzhebəl tsa va ghəci mazə tsa mbə hyeler bānci na bərçi tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi!» kə ghəshi. <sup>23</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a harashi mbəzli ka gəzanshi kwəma kwa fir ta mbə ghəshiy favə, a kə na: «Njaa njaa ka ndə jaka tsa Hyala gay tahamti ghən tsa cia? <sup>24</sup> Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidī dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta ndanishi dza hidī shi. <sup>25</sup> Mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətiñ tsaa pa jaka kwa jipə shiy, ta ndaniy dza tsava ghi. <sup>26</sup> Tsəgha na lə ndə jaka tsa Hyala kwərakwə ki. Mba'a kə təhəvərivay bakə mbə, ka pa jaka kwa jipə ci lə nahwəti bəla ciy, ta ndaniy dza tsa ci va mazə, gwa'a kwəma ci kərkəta tsəgha. <sup>27</sup> ††A ghwəy sənay, ka mbay ndəə pahwə shiy kəghi tsa ndə bərçi bəlanjəw. War ndəə pəhəti na ndə bərçi tsa va lə zə'wə kwatanjata dza ndəə mbay pahwə shi kəghi tsa ci. <sup>28</sup> Ə gəzanjwəyee, na navay tsəgha na, ma kwəma məniti mbəzli jikir na gwanata, lə kwəma sawa gəzəkə ghəshi gwa'ay, a Hyala dzaa pəlashi mbə nəfə nza. <sup>29</sup> Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən \*Safə tsa Hyala

† 3:16-19 SlənIKY 1:13; Zhñ 1:40-44 †† 3:21 3:31; Zhñ 7:5 † 3:22 Mt 9:34; 10:25 †† 3:27 Ezay 49:24

dewdew tsay, ka dza Hyalaa pələta nava kwəma mbə nəfə tsa nza ya hwəmbaw, \*kwəma jikir naa dzaa kədi ma na nava ya pa hwəmba» kə Yesəw. <sup>30</sup> ††Ma gəzə Yesəw kwəma va tsəghay, va sa niy gəzə nihwəti mbəzli: «A \*hil mbə ghən ci!» kə ghəshi.

**Mbəzliy nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy lə mbəghəy Yesəw**

(Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

<sup>31</sup> †††Wakəvə kar ngwarməhiy Yesəw mba'a mbəghəy ndə tsəhəshi ki. Dza ghəshi mba'a ghəshi gagarəshi kwa dəgha, dza bəñ ghəshi ghwənəghə ndə ta dzaa haranayshi Yesəw. <sup>32</sup> Ma ghalaba ki na, vərəm ndə ngəri tsa basəy va tība, dəzlətsəbə məniti tsəbay Yesəw mənəy. Ma kə məniti kaa Yesəw ki na: «A Metər, ava kar mənə ghəshi lə ngwarməhiñə pəriba tə ngwəla ka dəwñə» kə məniti. <sup>33</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Kadiw e citəñwəy nee mərə lə ngwarməhira» kə. <sup>34</sup> Dza na kaa mbəzliy dəzlay va tība njə'wə nighəti shi, a kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə lə ni ya ngwarməhira! <sup>35</sup> †††Sa nzanay, ya wa ntsaa məniti kwəma di Hyalay, ghəci na tsee zəməərə lə nee zhamərə, lə mərə. Gwa'a tsəgha» kə.

**Bəli fir lə kwəma Ndə sləka ha**

(Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

**4** <sup>5</sup> Zhini Yesəw dība, mba'a ghati bəni kwəma kaa mbəzli miy kwəfa Galile. Dzəghwa tərəñwə vərəm ndə ngəri basəy vəgha. Ma sa nashi na mbəzli dāñshi tsəgha na, mba'a dzay dzəghwa kwambəwal nzyəy tə kwəfa va. Mba'a mbəzliy basəshi va məkə tə həlbə. <sup>2</sup> Dza na mba'a bənanavə kwemer kaa ngəshi dāñ ghəñghən ghəñghən dzar kwa fir. Ma kə mbə kwəma ci va bənipə na na: <sup>3</sup> «Favə ta ghwəy, ma tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za madiy ta dza ta sləka ha ci. <sup>4</sup> Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, pəriñ nahwəti ha pəpəriñətəa dzəghwa kwal. Mba'a 'yegwer səkəmə iməhwə nava. <sup>5</sup> Dza nahwəti mba'a pəpəriñətəa dzəti kwərəhə. War ghwəla na nza'jəw ghənəzə pəsəta, sa nzana kala hidī kən dāñ. <sup>6</sup> War sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va ghwəlita ki, sa kama hidī kən dāñ gar tsəhəvə hililiñə ghənəzə. <sup>7</sup> Dza nahwəti hwəlfə dība mba'a pəpəriñətəa dzəmbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlishiy dzəkən, kala mbə ghənəzə fə ya ghən nza. <sup>8</sup> Ma dza nahwəti nanzə ki na, mba'a dzataa dzəmbə hidī wəzə ni. Dza na mba'a pəsəta, ka kəli, mba'a bəvə hwər pasəta, mba'a fəti ghən, nahwəti na dikə dikə fəti ghən, bahwə bahwə nahwəti, nahwəti na ge'i ge'i» kə Yesəw. <sup>9</sup> ††Dza ma kə ngəshi ki na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

**Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?**

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

<sup>10</sup> Ma sa tərəmbəshi kar Yesəw kwətishi lə nihwəti mbəzli kwasəbə mba'a mbəzli ta səda ci ki na, mba'a

†† 3:30 Zhñ 7:20 ††† 3:31 3:21 ††† 3:35 Mt 6:10 § 4:1 3:9 §† 4:9 Mt 11:15

ghəshi madishi ka dəw sləkar tsa kwəma fir tsa bəlikə Yesəw va və. <sup>11</sup> Dza na mba'a zləbanakəshi, a kə na: «Ta na na ghwəyəy, a Hyala ndarwəy məhərli ta sə-nashi shiy dzəkən sləkə tsa dza na ta sləkə mbəzli. Ma na nihwəti niy tərmbə mbəzli nashi kiy, war kwa fir dza məndiy gəzanshi kwəma. <sup>12</sup> †Ta mbəə nza:

Mbə nay pi ghəshi lə mətsəhi shi na,  
kala nashi shi nighə ghəshi va ghəshi.  
Mbə favə kwəma ghəshi lə slimim shi na,  
kala sənashi shi dī kwəma fa ghəshi vaa gəzə ghəshi.  
Kala tsəgha nzay,  
a ghəshi taa pəla zhəghəvaa dzəvəgha Hyala nza.  
Ma nza Hyala pəlanayshi  
jikir tsa shi mbə nəfə nżə ghalaba nza» kə.

**Yesəw ci bazhə tsa fir tsa bəlikə na va lə sləka ha**  
(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

<sup>13</sup> A kə Yesəw ngəshi na: «Ya sa favə ma ghwəy kwəma di fir tsa bəlikee tsaa gəzə kiy, njaa dza ghwəy favə tsa gwanay tsa fir kia? <sup>14</sup> Avānāy bazhə tsa kwəma va ki: Ma ndə za tsaa kihwə ha vay, ntsaa gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli na.

<sup>15</sup> Nəfə tsa nihwəti mbəzliy, nja kwal tsa pəriŋəta nahwəti hwəlfə ha vaa dzəti na. War sa favə ghəshi gəzə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə, war ghwəla na nza'jəw, \*ndə jaka tsa Hyala səkəy banti kwəma va mbə nəfə tsa shi.

<sup>16</sup> Nəfə tsa nihwəti mbəzli ba na, nja kwərhə tsa pəriŋəta nahwəti hwəlfə ha vaa dzəti na. Sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, nza'jəw, ghəshiy zləbavə lə vəshi. <sup>17</sup> Zhini dība na, ka nzay nza ghəshi lə kwəma va mbə nəfə tsa shi sa mbay ma kwəma vaa tsəhə hililinjə wəzə wəzə mbə shiw. War nə ma ngəra'wə ndəs kə kəsashi, ya ə ghəzlishi məndi tə mbərkə kwəma Hyala na, ka ghəshiy dza, nza'jəw, mbərkə ghəshi zlatā nəw kwəma Hyala.

<sup>18</sup> Ma nəfə tsa nihwəti dība na, nja pi ndə tekesli tsa dzəghwata nahwəti ha va mbə ghəci. Gəla niva mbəzli bay, sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə. <sup>19</sup> ††Ka ghəshi dza dība na mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə zəzə kwəma tə hidi, ka mənī mətsə ta shi tə hidi ni ngədipə lə nihwəti shi maw vəgha gwa'a. Ma sa ka shi va təhay nefer shi ki na, ka ghəshi dza mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala va kəli, lə va ghəra sləni mbə nefer shi.

<sup>20</sup> Ma nəfə tsa nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidi wəzə ni va dzəmbəta nahwəti ha mbə shi na. Ma na gəla niva mbəzli nashi kiy, sa ka ghəshiy favə kwəma Hyala na kar ghəshiy zləbavə, ka ghəshiy dza na, ka ghəra sləni Hyala wəzə. Nihwəti mbə shi na tərənjw ghəshi jahambəvashi mbə, nihwəti na bərkə, ma nihwəti na ge'i ge'i, tsəgha» kə.

**Bəli fir lə kwəma gərkəwa dzəbay məndi**  
(Lk 8:16-18)

<sup>21</sup> †Dza Yesəw ka nəw lə gəzə kwəma ci va, a kə na: «Kar ndəə tsə'wə ghwəə dzəghwa gərkəwa ta

† 4:12 Ezay 6:9-10; Mt 13:14-15 †† 4:19 1Tim 6:9-10

dzəbakən tasaw kən, ya ta mbəlay ta pi hənī na? A ghwəy sənay, tə pətsa dal tsa ka məndiy fə. <sup>22</sup> ††Ya nimaba shi mbəmbə niy, ta səvərishi dza ghəshiy dzəti ngwəla. Ya wa kwəma ghələhwə məndi gəzə nżəy, cəke' dza məndiy sənata zləŋ məlmə. <sup>23</sup> ††Fə tə ghwəy ghən ta kwəma va, niy nza sləmə va ghwəy ta fa kwəma!» kə. <sup>24</sup> ††Zhini ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Mənti tə ghwəy məhərli wəzə mbə fa kwəma fa ghwəy. Va sa nzanay, njasa dza ghwəy mənī kwəmay, tsəgha dza Hyalaa mənijwəy kwərakwə. Pa' ka mətsahata na ghwəy bəla. <sup>25</sup> ††Sa nzanay, ma ntsa nza nihwəti shiy vəy, ta mətsahanavə nihwəti shiy dza məndi. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza məndiy tsaləhwə ya niy nza va jəw ni shiy və» kə.

**Fir dzəkən kwəma hwəlfə shiy njasa ghəshiy pəsə, ka kəli ghən tsa shi**

<sup>26</sup> Zhini ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir dība na: «Yəmyəm na sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli lə kwəma ntsaa səvəriy dzay dzəmti, mba'a tsəŋwəti za ci. <sup>27</sup> †Sa tsəŋwəti na za ci na, ka hi, ka vəghwə, ka hi, ka vəghwə ghəci, mba'a ha ci pəsəta ka kəli, kala nahwəti sləni mənī na mbə. <sup>28</sup> War ə haa kəli kwətita ka mənī dəghəslə, ka bə hwər, dza pas pasəta, mba'a fəti mətsə. <sup>29</sup> Dzəghwa sa ka ha nakəta ki na, ma ka nza ndə ha madiy dzəmbə sləni, ka bə mbetə ta kəsli ha ki. Sa mənijwəy vəghwə kəsli nżə» kə.

**Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri**  
(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)

<sup>30</sup> Zhini ma kə Yesəw ba na: «A shiy tība gar yəməti sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli ghwəmmə li shi. A shiy tība gar bəli fir ghwəmmə li shiy dzəkən. <sup>31</sup> Lə cizlə gwəbiri dza naa yəməva. Ghəshi gwəramti na tə jəw mbə cizlə shiy gwa'a gwa'a. Tsəŋwətishi ma məndi mba'a ghəshi pəsəshiy, <sup>32</sup> ††ka naa dza mba'a kəliy dikə, ka tərətə fəhi tə hidi gwa'a dība. Sa ka na hati dividivi na, dikə dikə dikə, pa' ka lala ghyeghyer shi 'yegwer tə dividivi ci» kə.

<sup>33</sup> Ava tsəgha gəzanshi Yesəw kwəma bananshi na kaa mbəzli, war dzar kwa fir kwa fir dər, ge'i ge'i lə kwal tsa dza ghəshiy mbay favə. <sup>34</sup> Nahwəti kwəma gəzanshi na tība ngəshi, kala dzar kwa firiw. Dzəghwa sa ka ghəshiy nza kwətishi lə mbəzli ta səda ci ki na. Ka naa dza mba'a gəzanakəvərishi kwəma gəzə na va kwa fir bazhə bazhə.

**A bərçi va Yesəw dzəkən kar safə tsa dikə tsa, lə kwəfa**  
(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

<sup>35</sup> Ma fəcava hetihwer na, dza Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbəzli ta səda ci, a kə na: «A mbəzli ni, tərəmmə ghwəmmə dzəvəri tsa pəriba pəriba həlbə» kə.

<sup>36</sup> Mba'a ghəshi zlashi mbəzli dər ni va tība, ka dzashiy dzəghwa kwəmbəwal nza Yesəw va kwa. Ma nihwəti kwəmbəwalerəy niy nza tība vəgha na, ka dzashi

‡ 4:21 Mt 5:15; Lk 11:33 †† 4:22 Mt 10:26; Lk 12:2 †† 4:23 Mt 11:15 ††† 4:24 Mt 7:2; Lk 6:38 ††† 4:25 Mt 25:29 § 4:27-29 Zhk 5:7; ShiZhj 14:14-15 §† 4:32 Ezhek 17:23

kwəsəbə ki. <sup>37</sup> Ma ghəshi mbə tanjəə dzəvəri na, mba'a safə tsa dikə tsa kafəy ta viy. Ka banzla'wə kwəfa va dalala, ka dzəghwa kwambəwal va yam, pa' ka di təhay. <sup>38</sup> Ma ghalaba na Yesəw məhəni ləyba ləy mət-səni kwambəwal tə hi ciŋ ciŋ ciŋ, mba'a saa fə ghən ta ghən tsa ci. Dza mbəzli ta səda ci ki, fərgəhə ghəshi fərgəhakati. A kə ghəshi ngəci na: «A Metər, gwa'a ghəy! A nava təkə ma ghaa dzəkən shəka?» kə ghəshi. <sup>39</sup> †Dza Yesəw pəlhəm satiy, nab nab nabəti safə, dekədəkə pə gha, kə kaa kwəfa va. Mba'a safə garəti viy, mba'a kwəfa dəkəta, dekədəkə pi məniy. <sup>40</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Tawa hazləniŋwəy ghəwəy tsəghaa? Ka mbə ghəwəy banavə nefer ghəwəy kaa Hyala sa?» kə. <sup>41</sup> Ma na mbəzli ta səda ci na nashi ki na. Təŋwə hazləni ghəratishi. A kə ghəshi kwa jipə shi na: «Kay, kwətiy gəla tsatsa ndə ki! Ya safə lə kwəfa na ka danci fəti!» kə ghəshi.

### Yesəw lə ndə gazlaka

(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

**5** Dza Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci ki ndəs ghəshi tsəhəshi pəriəba tə həlbə kwəfa tə hidi ka Gerazeni. <sup>2</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi, war sa səəməy Yesəw kwa kwambəwal tsəgha na, wəd tsahwəti ndə gazlaka tsahwəy dzar mbə kwəlihi tiba tsəgha. <sup>3</sup> Ntsa vay, mbə kwəlihi niy nza nzəy tsa ci. Ndə tiba niy mbay zhiniy kəsəvə ta tsəghwa ya kwa dəŋw tsahi. <sup>4</sup> Dəŋ səda niy səəkəm tsəghwa kwa dəŋw tsahi, mba'a niy ghəwəghwanamti dəŋw tsahi tsa va kwa dividivi ci, mba'a balamti tsa kwa shidshid ci gwa'a. Mba'a tanjanati bərci kaa mbəzli gwanashi. <sup>5</sup> War kwa kwəlihi lə dzar mbə dəlegwigwi gwa'a tsəgha tsa ci pətsaa niy nzəy na ti, havəghwə lə həvir gwa'a. Ka ngwəmə lala, ka nanzarə vəgha ci gwa'a gwa'a lə hərəzli kwakakasla.

<sup>6</sup> War sa nay na Yesəw ghəci kərakəy ki na, bəvbəpə ghavə bali, səəkə tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma Yesəw. <sup>7</sup> ††Ka ngwəmə lala ghəci zlanzlan, a kə na: «A Yesəw, Zəghwə Hyala ta ghəwəmə, ta njaa di gha lə ya? Ə cə'wəŋee, ka pəra'wəŋə dəvə lə slən tsa Hyala, ka sara ngəra'wə gha ma» kə. <sup>8</sup> Kwəma gəzə na va tsəghay, sa nzana mba'a Yesəw nabəti gazlaka va: «Səvəriŋa mbə ghən tsa ntsa, gha gha gazlaka na!» kə niy ni kaa ngəta. <sup>9</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw kaa ngəci ki na: «A slən tsa ghaa?» kə. Ma kə ntsa va na: «Mbəzli dəŋ, na slən tsee. Sa nzanay, dəŋ nza ghəy» kə. <sup>10</sup> Dzəghwa ghəshi ka cə'wə Yesəw, əntaa dzaa tahashiy dzəti nihwəti hidi.

<sup>11</sup> Tə pətsa va ki na, mba'a garəwa ngəreder təŋwə niy nza tiba dzar mbə kəlan mbə pala shi zəmə shi.

<sup>12</sup> †Wakəvə hyeler va tapə mbə cə'wə Yesəw, a kə ghəshi na: «Ndanəy kwal a ghəy dzəmbəŋəy mbə ghən ngəreder va» kə ghəshi. <sup>13</sup> Dza Yesəw mba'a zlanavəshi kwal. Dza ghəshi mba'a ghəshi səvəriŋi gwanashi mbə ghən zal tsa va. Shəbətə, ghəshi shəbətəmbəvəshi mbə ghən ngəreder va. Dza ngəreder va gəgəgəgə ghəshi kafəshi mbə kəlan tsa va, səəkə na'i

† 4:39 Cem 89:11; Mk 6:51 †† 5:7 3:11

shəkatəvashiy dzəti kwəfa, bətə ghəshi zashi kwaba. Ngəreder gar bələkwə bələkwə bakə mətsəkə dəŋ tsa shi.

<sup>14</sup> Dzəghwa kwərec mbəzliy makə ngəreder va hwəshiy dzəmbə məlmə, lə dzar mbə giwahi vəgha məlmə. Mba'a ghəshi dzaa gəzanshi tsava bar kaa mbəzli. Dzəghwa mbəzli dəŋ təŋwə ki, mba'a ghəshi basəkəvəshi ta nashi niva gəla shiy məniŋi va. <sup>15</sup> Ma səəkə mbəzli va, ndəs tsa shi vəgha Yesəw na, mba'a ghəshi kəsəy ntsaa niy nza hyeler va dəŋ mbə ghən ci mənzəy tiba vəgha Yesəw. Mba'a pakən kwəban kən ghən ci, lə məhərli ci wəzə. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, ka ghəranshi hazləni. <sup>16</sup> Dza niy nata kwəma va va mbəzli lə mətsə shi, mba'a ghəshi slanəkəshi kwəmaa mənta lə ndə gazlaka tsa va, mba'a ngəreder va. <sup>17</sup> Dza mbəzli mbə məlmə va ka cə'wə va Yesəw, a ghəci barvay dzay tə hidi shi.

<sup>18</sup> Ma sa dzay Yesəw dzəghwa kwambəwal ta mədiy dzay na, tapə ntsaa niy ghəranshi gazlaka va mbə cə'wə kwal va Yesəw, a ghəci nəhwə ta dzashi li. <sup>19</sup> Kala zləbati Yesəw, ma kə kaa ngəci na: «Awə, mbalaa jighi a gha dzaa gəzanshi kaa mbəzli ghaa dzəkən kwəma məntəŋa Ndə sləkəpə na, lə zhəhwər tsa məntəŋa na gwa'a!» kə. <sup>20</sup> Madi ntsa va mədiy tsəgha naci ki, ka təwrə dzar tə hidi nə məndi «Hidi Məlməhi Məŋ» kə məndi. Tapə ghəci mbə gəzə kwəma mananati Yesəw va kaa mbəzli. Ya wa ntsaa favə nava hwəlfə kwəma ki na, war ka mananci madəŋa ghənzə.

### Kar Yesəw lə Zhayrəsə, mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nza

(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

<sup>21</sup> Dza Yesəw ki, mba'a zhəghəkəvay zhəkə pəri tsa va həlbə kwa kwambəwal zhəvəri tsahwəti. Ma sa tsəhəy na na, dza mbəzli dəŋ təŋwə mba'a ghəshi basəshi vəgha tiba, tə miy kwəfa. <sup>22</sup> Dzəghwa tsahwəti ndə kwətiŋ ta mbəzli dikə dikə ni mbə \*ciki basə va tsa ka Zhəwifə, Zhayrəsə, kə məndi slən tsa ci, ndəs səəkəy tiba kwərakwə. Ma sa nay na Yesəw na, dza na tsəfəkwə kwa səda Yesəw, <sup>23</sup> ka pəra'wanci dividivi, ka cə'wə, a kə na: «Zhee nza na gwərapəta, ka di mətita ghənzə. Ndi fanakən dividivi, a ghənzə mbəlita, əntaa mətita» kə. <sup>24</sup> «Tsəgha na» kə Yesəw, mba'a mədiy kwasəbə. Takwəs mbəzli dəŋ madishi kwasəbə ki, war ə ghəshiy dzədzərdi Yesəw.

<sup>25</sup> †Ghalaba na, mba'a nahwəti mali niy nza tə pətsa va, gwərapəta ghənzə gar piya nza məŋ lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nza. <sup>26</sup> Təŋwə ghənzə sahəwə ngəra'wə mbə dzadzəa dzəti shibiti. Pəŋwə ghənzə ladamti gəna ta dəvə nza, shaŋ ghənzə ta kwəməvə mbəlita. War mətsəhə na mətsəhə zəlgəwə naci. <sup>27-28</sup> ††Ma sa favə na məndiy gəzə kwəma Yesəw na, mba'a təkəti mbə ghən tsa nza: «War mərshi mee dāpay tə kwəban tsa kən ghən ciy, war gwa'a, ta mbəlira dzee» kə. Səəkə na mba'a dzəmbətə mbə mbəzliy basəshi va. Dza na kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, dāpə dāpay kwəban tsa ci. <sup>29</sup> War

‡ 5:25 SləniTaH 15:25-27 †† 5:27 Mt 9:20



sa dapay na tsøgha ki na, nza'jəw hatsə miymiyəy sək-wa va kwa hwər nžə slashi læ səkwa. Dza na mba'a favə mbə vøgha nžə: «Ma nana kiy, gwa'a nee mbəli-ra!» kə.

<sup>30</sup> Ghala pətsa va kwərakwə ki na, mba'a Yesəw sə-nay a bərçi səvərishi mbə vøghəe, kə. 'Wakəvə na, tərəd zhəghətəvay zhəy læy hwəm ci, tə jipəjipə mbəzli kwasəbə va. Dza na ka dəw və shi: «A ntsaa dapay kwəbarj tsee ya mbəzli ni?» kə. <sup>31</sup> Ma kə mbəzli ta səda ci kaa zləbanci na: «Əy, njaa ghaa ni: "Wa ntsaa da-paraa?" pə gha, kala nashi mbəzli ghaa dzərđiŋa ya dza kwamaba kia?» kə ghəshi. <sup>32</sup> Ma na Yesəw naci ki na, war ə ghəciy pəla ntsaa dapay va læ mətsə. <sup>33</sup> Dza mali va ki mba'a madita, kala gwərgwərə va hazləni. Sa sənata na kwəmaa mənta li, səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səda Yesəw. Dza na mba'a gəzanakəvəri kwəmaa mənta li gwanata, kala mbələy ma va kwətiŋ. <sup>34</sup> †Ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəliŋa tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbəli mbəli pə gha va kwəma ngərə'wə tsa nza kən gha. Mbala læ zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

<sup>35</sup> War Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsøgha na, ndəs nihwəti mbəzli səəkəshi səəkə kəghi tsa Zhayrəsə, ntsa dikə tsa va. Ma kə ghəshi kaa Zhayrəsə na: «Ka maw ghaa tasə ghən tsa gha læ har Metər səəkə gəm ma, a zha gha va mətita» kə ghəshi. <sup>36</sup> Ma na Yesəw naci ki na, kala shashanci kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsøgha!» kə. <sup>37</sup> Dza Yesəw kaf kafəy, mba'a harvə Piyer ghəshi læ Zhakə mba'a Zhanj, zəmbəghəy Zhakə, kwasəbə ci gwa'a tsøgha. Kala di ghəci nihwəti mbəzliy nəw.

<sup>38</sup> Ma sa tsəhəy na vøgha ghi tsa Zhayrəsə na, mba'a kəsashi mbəzli gədi gədi gədi ka wahə, ka həhərsli wahə nihwəti tərəŋw tərəŋw. <sup>39</sup> ††Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa va. Tapə ghəci ta dəw kwəma va mbəzli tiba: «A mbəzli ni, tawa wahə ghwəy gədi gədi shəka? Wa mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsøgha» kə. <sup>40</sup> Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsøgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy nighə. 'Wakəvə Yesəw mba'a tihəkəvərishi gwanashiy dzəti ngwəla. Tərə ghəshi kəyba læ mbəzliy yakə zha va mba'a mbəzli ta səda ci va mahkan ni niy nəwvə gwa'a tsøgha. Dza ghəshi irətsə ghəshi dzəmbəshi mbə ciki tsa nza zha va va tsøgha ki. <sup>41</sup> †Dza na, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nžə, a kə ngəta na: «*Talita kwəma!*» kə. Ma di kwəma gəzəkə na va gəzəy «A zha na, satiŋa, yən gəzəŋa na!» di naa gəzə. <sup>42</sup> Nza'jəw pəlhəm, zha va satita tsøgha, ka dza ghənzə. Zha vay, mənə læ bakə niy nza piya nžə. Mba'a gəla nava kwəma mananatishi madəŋa kaa mbəzli tiba tərəŋw ki.

<sup>43</sup> ††Dzəghwa Yesəw mba'a damətishi læ gəzə kwəma tərəŋw, vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va kaa tsah-wəti ndə pəmta pəmta. Zhini ma kə ngəshi na: «Divam

mbalam bantam shi zəmə kaa zha na, a ghənzə zəməshi!» kə.

### Kar Yesəw læ mbəzli mbə məlmə Nazaretə

(Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

**6** Dza Yesəw mba'a zhəghəkəvay tə tsava pi ki, səəkə dzəmbə məlmə Nazaretə, na ci məlmə kəli na mbə. Mba'a mbəzli ta səda ci kwasəbə. <sup>2</sup> †Dzəghwa \*vici dəkəva mba'a səəkəta. Dza Yesəw ka bananshi shiy kaa mbəzli mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ma sa favə mbəzliy basəshi va dən ni tiba shi bananshi na va na, hahashi ghəshi hashishi va gəla nava kwəma. Tapə ghəshi mbə gəgəzə kwəma kwa jipə shiy dzəkən, a kə ghəshi na: «A mbəzli ni, kwəma səəkə na ci na kwəma gəzəpə ntsa na tay? A ntsaa banavə məhərli tsətsə ta bəni shi nia? Wa ntsaa banavə bərçi ta mənə gəla kwəma madəŋa madəŋa na na tsətsə na naci baya? <sup>3</sup> ††Ghəci ndə fədi shəghwə tsa va, zəghwə Marəy va, læ ngwarməhiy tiba, ndərazhiy zhər, kar Zhakə læ Zhezhesə, læ Zhəwdə, mba'a Shimanjw sa? Ya ngwarməhiy mi'i nžə na, tikə ghəshi mbə ghwəmmə sana nanzə sa?» kə ghəshi. 'Wakəvə gəla təkə kwəma tsøgha na va, mba'a makətishi ta bə nefer shi kaa Yesəw.

<sup>4</sup> †††Ma kə Yesəw ngəshi na: «A katanəy, a məndiy fə bamaa dzəti \*ndə gəzə kwəma Hyala ya pa' kwəmaba. Ma mbə məlmə yakə məndi læ mbə ni ci mbəzli, læ kəghi tsa yakə məndiy, ka fə bama məndiy dzətiw» kə.

<sup>5</sup> Dzəghwa kala mbə Yesəw zhiniy mənti nahwəti kwəma madəŋa madəŋa na tiba. War kəray dividivi shi fanakən na kaa nihwəti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, mba'a mbəzli va mbəlishi. <sup>6</sup> War hash Yesəw hashiy va kwəma mbəzli va, sa di ma ghəshi banci nefer shi.

### Njasa ghwəni Yesəw \*mbəzli ta səda ci mənə læ bakə ni

(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

Ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw dza dzamti dza dzar mbə məlməhi tə hidi va. Mba'a bananavə kwəma ci kaa mbəzli. <sup>7</sup> Dza na kaa mbəzli ta səda ci va mənə læ bakə ni mba'a basətishi. Dza na mba'a banavəshi bərçi ta tihə hyeler səvəri mbə ghən mbəzli. Mba'a ghwənashi bakə bakə bakə kwa zəərə shi, ta dza ghəshiy gəzə kwəma ci kaa mbəzli. <sup>8</sup> Dza ma kə ngəshi ki na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya waba ta dəvə ghwəy ma. Ya shi zəmə nžə, ya mbəl ta bə shiy, ya gəna kwa zlipa ghwəy, əntaa ghwəy bə ma. War gəta ka ghwəy bəvə ta dəvə ghwəy gwa'a tsøgha. <sup>9</sup> Pambə tə ghwəy kwəkweher mbə səda ghwəy, dibay əntaa ghwəy dzaa sərakən kwəbənər bakə bakə kən ghən ghwəy ghwəy dza ma!» kə. <sup>10</sup> Zhini ma kə ngəshi ba na: «Ma sa ka ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlmə ya namabay, mba'a kə ndə ka'wətəŋwəy mbə na, kəy ntsa va pə ghwəy taa nžəyŋwəy, pa' fəca dza ghwəy barva mbə məlmə va. <sup>11</sup> Mba'a pə ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlmə, kala zləba ka'wəŋwəy məndi, kala fa ma kwəma gəzə ghwəy məndiy, barvanəy tə ghwəy mbə nava məlmə, mba'a ghwəy batamti kwərbi

† 5:34 Mt 9:22 †† 5:39 Zhj 11:11-13 ‡ 5:41 1:31; 9:27 †† 5:43 7:36

†† 6:2 Zhj 7:15 ††† 6:3 Zhj 6:42 ††† 6:4 Zhj 4:44

tə shidshid ghwəy. War tsəgha pə ghwəy dzaa mənı ta mbə ghəshıy sənay, a ghəshi mənıti \*kwəma jikir na, kə ghəshi» kə Yesəw. <sup>12</sup> Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha ki na, mba'a mbəzli ta səda ci va madıshi, ta dzaa gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli nza ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi ki. <sup>13</sup> †Dza mba'a ghəshi tahamti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli dən. Mba'a ghəshi vavarənati in kaa nihwəti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni dən dıba, mba'a mbəzli va mbəlishi.

**Məti Zhan ndə mənıpə \*batem**  
(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

<sup>14-15</sup> †† †Dzəghwa gwa'a gwa'a slən tsa Yesəw dzay ya pa' kwəmaba ki, ka gəzə mənıdi: «Waa Zhan tsa niy mənıpə batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli! Va tsəgha nza bərıci və ta mənı shi madənə madənə ni va tsəgha» kə mənıdi. Ma kə nihwəti na: «\*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti ba na: «\*Ndə gəzə kwəma Hyala na, nja ka gəzə kwəma Hyalaa niy nza va tıba mbəradzə» kə ghəshi.

Dzəghwa mba'a mazə \*Erədə favə ghəpə tsa kwəma Yesəw va. <sup>16</sup> Ma sa favə na tsəgha ki na: «Waa Zhan tsa mənıpə batem va niy slantee ghən ti na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə. <sup>17-18</sup> ††Sa nzanay, ə niy bələhwə na mali zədəy Fəlıpə ghəci ghəci mazə Erədə tsa va. Erədiyadə, kə mənıdi kaa slən tsa mali va. Ma kə Zhan niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwəma Hyala ta bəli mali zədənə va bələhwə ghaw» kə. Sa niy gəzəkə na tsəgha ki na, dza Erədə mba'a niy kəsəvə tsəghwa kwa dənəw, mba'a niy fəghwa kwa fərshina. <sup>19</sup> Mba'a nəfə tsa Erədiyadə niy satiy dzəkən Zhan tərənəw va kwəma va. Mbə dı pəəsli ghənəzə niy nza na, niy mbay na va mazə Erədəw. <sup>20</sup> Sa nzanay, mbə ghəranci niy nza hazlənı kaa Erədə va kwəma Zhan, sa nzana mba'a niy sənay ndə gəzə kwəma katanə naa Zhan, dəwdəw nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, kə. Dza na ka ndəghwə Zhan niy nza wəzə wəzə, war fa kwəma ka Zhan gəzə ghəci niy maw. Ma sa ka naa favə ki na, ka səəva məhərli ci.

<sup>21</sup> † Dzəghwa vəghwə tsa wəzə wəzə tsa va Erədiyadə nanzə ki, ndəs səkəy. Sa niy mənıta vıciy niy yakə mənıdi mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shi zəmə tərənəw, ta makwaghwa mbə zəzə vıci ya mənıdi va ti. Mba'a niy haharashi mbəzli dikə dikə ni tə hidı ka Galile, lə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji shi gwa'a. <sup>22</sup> Dzəghwa zha Erədiyadə ıratsə niy dzəmbəta mbə pətsaa niy basəshi kar mazə Erədə va lə mbəzliy niy harkə na va ta zəmə shiy. Mba'a niy tsəti tsə ka təban-shi kaa kar Erədə lə mbəzliy niy nza va tıba gwanashi. Ma kə mazə niy ni ki na: «A zhee, ya wa shi dı gha yən ndənay, dəwshı, ta ndənashi dzeel!» kə niy ni.

<sup>23</sup> †† Dzəghwa mazə hwa' hwa' niy zəməkə fəla: «Yən kala dzaa ndənə shi dza ghaa dəw vəya, ya war təhəvəri hidı sləkə gha ni bakə mbə, a gha ndara nah-wəti bəla dza ghaa ni!» kə niy ni. <sup>24</sup> Dza zha va tsəgha

del niy səvərıta, ndəs niy dzaa kəsata mbəghəta. A kə niy ni ngəta na: «A mə, a kə mazə ngəray: “Dəw ya wa shi dı gha vəya” kə. A shi kee dəw vəa?» kə niy ni. Ma kə mbəghəta va niy ni ngəta na: «Mbalə, ma pə gha kaa ngəciy: “Slavəra ghən tsa Zhan ndə mənıpə batem!” pə gha ngəci» kə niy ni. <sup>25</sup> Nza'jəw zha va niy zhəghəkəvata lə diva, ta dəw va mazə ki, a kə niy ni kaa mazə na: «Ə dee gha sləghwara ghən tsa Zhan ndə mənıpə batem kwa tasaw!» kə niy ni. <sup>26</sup> War sa niy gəzəkə zha va kwəma va tsəgha na, kwəshay vəgha mazə niy mənıta va nava kwəma, sa niy dı ma na tsəgha, niy mbay naa zhıniy bashamti ghwəla, sa nzana, mba'a niy mbəlitiy zəmanakə fəla tıba kwa kwəma mbəzliy basəshi va kiw.

<sup>27</sup> Dzəghwa nza'jəw niy gəzanci kaa tsahwəti ndə sawji kwətıy mbə ka sawjiy ndəghwə, a ghəci dzaa sləkəvə ghən tsa Zhan ndə mənıpə batem tanən. Dza ndə sawji tsa va, mba'a niy dzay dzəghwa fərshina, mba'a niy dzaa slavə ghən tsa Zhan fəghwa kwa tasaw ki, <sup>28</sup> mba'a niy dzaa banavə kaa zha va, mba'a zha va niy bəvəə banavə kaa mbəghəta kwərakwə ki.

<sup>29</sup> Ma sa niy favə mbəzli ta səda Zhan, a mənıdi paslamti Zhan, kə mənıdi na, mba'a ghəshi niy səkəkə bəvə mbəri tsa Zhan. Mba'a ghəshi dzaa laghwa kwa kwəli. Tsəgha niy mətiy Zhan ki.

**Yesəw lə mbəzli bələkəwə bələkəwə cıfə mətsəkə**  
(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Zhj 6:1-14)

<sup>30</sup> ††† Dzəghwa \*ka kwal Yesəw va niy ghwənashi Yesəw, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbə dza shi va ki. Səkəkə ghəshi basə ghəshi basəshi, ka ndanci kwəma mənəhwə ghəshi gwa'a, lə shi bananavə ghəshi kaa mbəzli gwa'a. <sup>31</sup> Ma ghala pətsa basəshi mbəzli va tə pətsa nza Yesəw va ki na, ka dzashi niy dzashi, ka zhəkə nihwəti, war tsəgha. Shan kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci ta kwəmavə ya kwal tsaə zəhwə shiy nza. Va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «A mbəzli ni, dzammə ghwəmmə ta pəlavə pətsa kama ndə ti dı, a ghwəmmə dzaa dəkayvammə ti ya jəw nza» kə. <sup>32</sup> ††† Dzəghwa mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal ta dzashiy dzəmbə gamba ta nzəyshi kwətishi vəgha bəla.

<sup>33</sup> Ma ghəshi mbə dzashi ki na, mbalaa na mbəzli dən nıghəvəshi, mba'a mənıdi sənashi, kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci na shi va, kə mənıdi. Mba'a mbəzli madıshi ya mbə namaəba məlmə, mba'a ghəshi kəsəlgə bəli lə sədaə tsəhəshi tə pətsa va pərba ghəshi kaa kar Yesəw. <sup>34</sup> † Ma sa tsəhəy Yesəw tə pətsa va ki na, mba'a səəməy kwa kwambəwal, sa nə na tsa' kə na, mbəzli basə basə tə pətsa va dən. Tapə hwər tsa ci ta zhanci ta mbəzli va ki. Sa nashi na mbəzli va nja tənkesli kama ntsaa ndəghwəshi tıba. Dza na mba'a bananavəshi shiy tərənəw.

<sup>35</sup> Ma sa mənıy tıhwer, ma kə mbəzli ta səda ci kaa Yesəw na: «A Metər, avanay sənənəvay, a vıci dzata, dzəghwa tə gambay pətsa. <sup>36</sup> Wəzəba banavə gha kwal

† 6:13 Zhk 5:14 †† 6:14-15 8:28 † 6:15 Lk 7:16 †† 6:17-18 Slənı-TaH 18:16; 20:21; Lk 3:19-20 †† Ashə 5:3, 6; 7:2

††† 6:30 Lk 6:13; 10:17 ††† 6:32-44 8:1-10 § 6:34 Zher 10:21; Ezhek 34:5; Zak 10:2; Mt 9:36; 14:14; 15:32; Mk 8:2

kaa mbəzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zəmə shi dzar mbə məlməhi lə mbə nihwəti giwahi ndəkwə ndəkwə ni» kə ghəshi. <sup>37</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy a ghəshi zəməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Zləbati gha, a ghəy dzaa bəvə mbəl bələkwə bakə ta dza ta pələnsi shi zəmə na?» kə ghəshi. <sup>38</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Pej hwəm na sa va ghwəy tiba sana nanzəy? Mbalam nighətim di» kə. Dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa nighəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wa cifəy na pej tikə, mba'a kərpi bakə» kə ghəshi. <sup>39</sup> Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci va, a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli tiba va gwanashi, a ghəshi tihəvərivashiy nžəyshi dzar tə gwəzən tsa nebekə tsa. <sup>40</sup> Dza mbəzli va mba'a ghəshi nžəyshi ki, bələkwə bələkwə nihwəti, ma nihwəti na cifə mətsəkə cifə mətsəkə. <sup>41</sup> Ma sa nžəyshi mbəzli ki na, dza Yesəw həj bəvə pej tsa cifə tsa va mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri pej tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dāj ni va. Zhini tsəgha ghəci tahanavəshi kərpi bakə ni va gwanashi diba. <sup>42</sup> Mba'a mbəzli va gwanashi zəməhwə shi va, bəhə bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. <sup>43</sup> †Dza məndi basə basəti naa tərmbə va mbəvəli pej tsa va lə kəripə va, paf paf ghwani məj lə bakə. <sup>44</sup> Ma dāj tsa mbəzliy zəhwə shi zəmə va va na, zhər bələkwə bələkwə cifə mətsəkə ghəshi.

#### Njasa dza Yesəw lə səda ci dzəy tə ghən yam

(Mt 14:22-33; Zhj 6:15-21)

<sup>45</sup> War ghwəla ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə pəriba pəri məlmə Betəsayda, kala kərnee səkəwəti mbəzli ghəshiy dzashi» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va dzəghwashi ka dzashi. <sup>46</sup> ††Ləy hwəm sa təhəvərivay na lə mbəzli ki na, mba'a kafəy dzay dzəmə kəlanj ta cə'wə.

<sup>47</sup> Ma hetihwer sa pəkəwəta vici na na, ava mbəzli ta səda ci kətivə dza ka tsəhəshi tə jipəjipə kwəfa, mba'ay ghəci pərikey tə həlbə kwətiy naci ki. <sup>48</sup> †Dzəghwa mba'a nashi mbəzli ta səda ci war mbə təməva lə kabə kwambəwal ngahə ngahə ngahə, sa nzana səəkə dzəmbə kwəma shi safə niy viy. Ma tə kwa baka wa ngələkə na, mba'a Yesəw dzətiy tə ghən yam, ka dza dzar ti shi lə səda ci, ta kəsashi mbəzli ta səda ci. Ma sa tsəhəy na ndəkwə vəgha shi na, njasa dī na tərjəshi ghəci məniti. <sup>49</sup> ††Ma sa nay mbəzli ta səda ci va ghəciy dza dzar tə ghən yam lə səda na, ndəba \*hil, kə ghən tsa shi. Ka ngwəmə lala ghəshi. <sup>50</sup> Sa nzana, ghəshi njasa nza ghəshi va gwanashi na, mba'a ghəshi nay ghəci mbə dza dzəy tə ghən yam va, mba'a her shi dzashi. War ghwəla tsəgha ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi kwəma, a kə na: «Waa yən na, ə kə her gh-

wəy dzəghwashi, ka hazləni ghwəy ma!» kə. <sup>51</sup> ††Dza na kwərəhw dzəghway kwa kwambəwal va kwasəbə shi ki, gar safə garəti viy kwərakwə. Dzəghwa tərəjw məhərli \*mbəzli ta səda Yesəw səəta va nava kwəma. <sup>52</sup> ††Sa nzana, kalaa niy favə ghən tsa kwəma madaŋa madaŋa na va niy məniti Yesəw lə pej ghəshi. War caslakəy nəfə tsa shi niy məniti.

#### Kar Yesəw lə ka zəlghwə tə hidi ka \*Zhenezaretə

(Mt 14:34-36)

<sup>53</sup> Ma sa tarjamti ghəshi kwəfa va na, mba'a ghəshi tsəhəshi tə hidi ka Zhenezaretə ki. Dza ghəshi kaa kwambəwal shi mba'a ghəshi pəhəy vəgha həlbə tsa va. <sup>54</sup> Sa pəhəy ghəshi na, mba'a ghəshi səəməshi kwa ki, nza'jəw məniti nighəvə Yesəw mba'am sənay. <sup>55</sup> Dza məniti ki ka kəkəsli bali ta dzaa gəzə kaa mbəzli tə hidi va gwanashi. Ya kwəma favə məniti a səəkəy, kə məniti na, war ə mənitiy banci ka zəlghwə səəkə tə pi həniti tsa shi. <sup>56</sup> ††Ya kwamaba dza na, ya dzar mbə məlmə dikə na, ya dzar mbə giwa, ya dzar mbə ni bəla bəla ni ghyeghyer na, war ə mənitiy banci ka zəlghwə dzəti ləwma. Ka cə'wə, a ghəci banavəshi kwal tsaa dapəvə ya kwataka mətsəni kwəbaŋ tsa kən ghən ci. Ya tsamaba ndə zəlghwə tsaa ndəjway na, mba'a mbəliy.

#### Kwəma jiji \*ka Zhəwifə

(Mt 15:1-9)

**7** Dzəghwa \*ka Farisahi ghəshi lə nihwəti mbəzli mbə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səəkəshi mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha Yesəw. <sup>2</sup> †Nighə ghəshi na, nihwəti mbəzli mbə \*mbəzli ta səda Yesəw mbə zəmə shi zəmə lə rəda tə dividivi shi. †Di naa gəzəy, yabantidi dividivi shi ghəshi ta zəmə shiy njasa ka ka Zhəwifə məniti mbə kwəma jiji shiw. <sup>3</sup> Na na ka Farisahi lə ka Zhəwifəy, tərəjw ka ghəshiy məniti məhərli ta məniti kwəma jijihishi. Ka ghəshiy gha zəmə shi zəməy, ghəshi yabantidi dividivi shi wəzə wəzə. <sup>4</sup> Sa ka ghəshiy səəkəshi mbə ləwmay, ka zəmə shiy ghəshi kala pəshamtəvashi ghəshiw. Zhini dāj nihwəti shi gazanakəshi jijihishi ta mənishi ghəshi tsəgha. Ya dzəkən njasa ka ndə yabə shi sa ndə shiy kwa shi, lə yabə tsəghwa, lə shekiki vasəti məniti tə mbəzə, ya pətsa həniti ndə ti gwa'a. <sup>5</sup> Sa zəmə mbəzli ta səda Yesəw va shiy kala yabantidi dividivi shi kiy, va tsəgha dəw ka Farisahi, lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala va Yesəw: «Tawa dī ma mbəzli ta səda gha ni fəti ta kwəma banavəka jijihishi, zəmə ghəshi shi zəmə lə rəda tə dividivi shia?» kə ghəshi. <sup>6</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalaa katanj na kwəmaa niy gəzəkə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy! Ghwəy ghwəy ka dakə mbəzli lə kwəma pərikey tə ngwəla ni. A kə niy niy: "A kə Hyalay:

Ma mbəzli niy,  
war kwataka lə miy gəzə ghəshi

† 6:43 2Mezh 4:43-44 †† 6:46 Lk 5:16 † 6:48 Zhəwbə 9:8; Lk 24:28 †† 6:49 Lk 24:37

†† 6:51 4:39 ††† 6:52 8:16-18; Mt 16:7-9 ††† 6:56 Mt 9:20; SləniKY 5:15 § 7:2-4 Mt 23:25; Lk 11:38-39; Kwəl 2:21-22 †† 7:6-7 Ezay 29:13

ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha.  
Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə ghəshi lə ya.  
<sup>7</sup> Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi kwa kwəmee.  
Sa nzanay, war kwəma jiji shi  
na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli,  
njasa nzanāa kwəmee ghəshi zhəghəti, kə Hyala”  
kə Ezay niy ni.

<sup>8</sup> Dza ghwəy na, mba'a ghwəy zlata nəw kwəma  
pəhəti Hyala, ka dzanwəy ta nəw war kwəma jiji ke  
ngəri» kə Yesəw. <sup>9</sup> Zhini ma kə ba na: «Kay, tsəghaa na-  
va katar, a ghwəy zlata \*kwəma pəhəti Hyala ta nəw,  
mba'a ghwəy dzanwəy ta bənipə na ghwəy va kwəma  
jijihirwəy. <sup>10</sup> †A \*Məyizə niy gəzəkə nahwəti kwəma, a  
kə niy niy: “Ə pə ghaa ha'wə tə kar dənja lə mənja” kə  
niy ni. Zhini ma kə ba na: “Ya wa ntsaa tsəərəti dəy, ya  
mbəghəyəy, mba'a mənđi paslamti tsava ndə” kə.  
<sup>11</sup> Ma pə ghwəy na ghwəy ki mbə kwəma bənipə gh-  
wəy na, mba'a kə shiy va ndə ta kəti kar dəy lə  
mbəghəyəy, a ndəə mbay gəzə: “A di, a mə, ma shiy  
niy nza vəya gar bənyəwshee ta kətiwəyəy, kwərban  
na ghəshi” kə, (ma di kwərban gəzəy, shi banawə mən-  
đi kaa Hyala), <sup>12</sup> gwa'a, ka zhini tsava ndəə kəti kar  
dəy lə mbəghəy ghwəla ma, pə ghwəy. War ə ghwəy  
makə mbəzliy tsəgha va kəti mbəzli shi. <sup>13</sup> Tsəgha  
pəəsliti ghwəy na Hyala va \*kwəma pəhəti na, war ta  
mbəə nəw na ghwəy va kwəma jiji pəhəti ghwəy. Zhini  
lə nihwəti shi məməni ghwəy tība dən war tsəgha  
tsəgha dība» kə Yesəw.

#### Shiy dzaa ladamti ndə kwa kwəma Hyala

(Mt 15:10-20)

<sup>14</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a zhiniy harvə mbəzliy  
basəshi va. Ma kə ngəshi na: «Fam kwəma dee na  
gəzə gwanarwəy, fə tə ghwəy ghən ti. <sup>15</sup> ††Ma na shi  
bəvə ndəə zəhwəshiy dzəghwa hwər ciy, ka yidamti  
ndə ghəshi kwa kwəma Hyalaw. Shiy səvəri mbə nəfə  
tsa ndə na shiy dzaa yadamti ndə kwa kwəma Hyala.  
<sup>16</sup> Fə tə ghwəy ghən ta kwəma va, niy nza sləmə va gh-  
wəy ta fa kwəma!» kə.

<sup>17</sup> Ma sa təhəvərivay Yesəw lə mbəzliy niy basəshi va  
na, mba'a dzay dzəmbə ciki. Ma mbəba na, mad mbə-  
zli ta səda ci madishi ta dəw bazhə tsa fir tsa bəlikə na  
va tsəgha tsa. <sup>18</sup> Ma kə ngəshi na: «Wa ə favə ma gh-  
wəy kwəma di kwəma vaa gəzə lə ghwəyghəyshi  
kwərakwə ba na? Ə sənay ma ghwəy, shi bəvə ndəə  
zəmwəshiy dzəghwa hwər tsa ci na ka yadamti ndə  
ghəshiy pə ghwəy shəkəna? <sup>19</sup> Sa nzanay, dzəmbə  
nəfə tsa ndə ka ghəshiy dzaw, dzəghwa hwər ka  
ghəshiy dza, ka ndə dza na mba'a təhəkəghwəshi» kə  
Yesəw. Ma di Yesəw gəzə mbə kwəma ci va gəzəkə na  
tsəghay, ya war nimaba shi zəmə gwa'ay, a mənđiy  
mbay zəməshi, nə na. <sup>20</sup> Zhini ma kə dība na: «Njasa  
gəzee vay, war kwəmaa səəkə mbə nəfə tsa ndə na  
saa dzaa mbay ladamti ndə kwa kwəma Hyala. <sup>21</sup> †Sa  
nzanay, səəkə mbə nəfə tsa ndə ka təkə \*kwəma jikir  
naa səəkə, lə ghwərghwər, lə ghəli, lə bəkəwə mbəzli,

<sup>22</sup> lə pəəsli mi'i mbəzli, lə di gəna, lə zliy, lə dakə mbə-  
zli, lə mənı kwəma rəda rəda na, lə səl va ndə, lə gəzə  
kwəma jikir naa dzəkən mbəzli, lə kəli ghən, mba'a  
gəzə kwəma kama ghən ti. <sup>23</sup> Niva shi jikir ni  
gwanashiy, səəkə mbə nəfə tsa ndə səəkə ghəshi.  
Ghəshi na shiy dzaa ladamti ndə kwa kwəma Hyala»  
kə Yesəw.

#### Kar Yesəw lə mali ka Shirəfiniki

(Mt 15:21-28)

<sup>24</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a madiy barvay tə pətsa va,  
ka dzay dzəti hidi ndəkəwə ndəkəwə ni vəgha məlmə Tir  
tə hidi ka Shirəfiniki. Dza na mba'a dzəkəy dzəkə tsah-  
wəti ndə tība, kala di ma ghəci mənđiy sənay, tība na,  
kə mənđi. Ya tsəgha nə ki na, shar ghəci ta mbay  
mbəlay ghən tsa ci. <sup>25</sup> A nahwəti mali niy nza tība  
gwərapəta zha nə va zəlghwə gazlaka tərəy, mba'a  
favə tība na Yesəw, kə mənđi. Ma sa favə na tsəgha na,  
nza'jəw ghənzə madita, səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəta  
kwa kwəma Yesəw. <sup>26</sup> Dza na ka cə'wə Yesəw, a ghəci  
tahanamti gazlaka səvəri mbə ghən tsa zha nə va.  
Mali vay, mali \*ka Zhəwifə niy nza naw, zha mbəzli ka  
Shirəfiniki niy nza na. <sup>27</sup> Ma kə Yesəw ngəta na: «A mali  
na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə ndərazhi ka  
ndəghashi kaa kireketiw» kə. <sup>††28</sup> A kə mali va ki na:  
«Tsəgha na nava nanzə katar Ndə sləkəpə. Ya tsəgha  
na nanzə kiy, ya kireketi na kar ghəshiy dzar ta tabəl,  
ka imə shiy shikə va ndərazhi» kə. <sup>29</sup> Ma kə Yesəw ngə-  
ta ki na: «A mali, ya kwataka tə kwəma gha na zləbakə  
ghay, gwa'a! Mbala, a gazlaka va səvərita mbə ghən  
zha gha va» kə. <sup>30</sup> Dzəghwa mali va mba'a dzata. Ma  
tsəhə na katar na, zha nə va məhəni tə pi həni tsa  
nə lə məhərli nə wəzə, səvəri səvəri gazlaka mbə  
ghən nə.

#### Kar Yesəw ghəshi lə mədən tsa pəhəta ghani ci, kala mbay ma gəzə kwəma

<sup>31</sup> Dza Yesəw ki mba'a barvay tə hidi ka Tir ka dzar tə  
hidi ka Shidarw, ka dzar tə hidi har mənđiy hidi  
Məlməhi Məy, ta zhəghəkəvay zhəməy kwəfa Galile.  
<sup>32</sup> Ma sa tsəhəy na na, mba'a mənđi pəmanakə tsah-  
wəti ndə tība, mədən ghəci, pəhəpəhə ghani ci, kala  
mbay ma gəzə kwəma. Dza mənđi ka cə'wə a ghəci  
fanakən dəvə ci ta mbəlanti. <sup>33</sup> ††Dza Yesəw ki, pəm  
pəməkəvəri ntsa va səvəri mbə mbəzli. Mba'a ghəshi  
garəshi tsarakə, bakəshi li. Dza na mba'a 'yaghwa di-  
vidiviy dzəghwa sləmə ci, mba'a təfati ndighwər tə  
dəvə ciy dapata ghani ci va li shi. <sup>34</sup> Dza na kaa kwəma  
ci, kafə kafataa dzəta ghwəmə, mba'a piyaghwa piy lə  
bərđi. A kə kaa ntsa va na: «Efata!» kə. Di kwəma vaa  
gəzəy: «Ghwənija!». <sup>35</sup> Dzəghwa nza'jəw par, slimim ci  
ghwənishiy, mba'a ghani ci va niy pəhəta pəlitə, mba'a  
ghəci ghati gəzə kwəma wəzə wəzə ki.

<sup>36</sup> ††Dzəghwa Yesəw mba'a gəzanshi kaa mbəzli tība  
gwanashi, əntaa ghəshi gəzə kwəma mənđi na va. Ya  
war tsəgha gəzanshi na kaa mbəzli, əntaa ghəshi gəzə

† 7:10 Səvəri 20:12; 21:17 †† 7:15 Mt 15:11 † 7:21-22 Gal  
5:19-21

†† Kəreketi ka ka Zhəwifə har mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, va  
tsəgha niy gəzə Yesəw kwəma va tsəgha kaa mali va. †† 7:33 8:23

kwəma kən ki na, war ə mbəzliy mətsəhə gəzə kwəma ci tərənjw tərənjw. <sup>37</sup> †Ma kə mbəzli ki na: «Kay, sləni wəzə na sa ci gwanata! Ya mədejesliy favə ma kwəmay, aa mbələntishi, mbə favə kwəma ghəshi, mbəzli pəhəta ghani shi na, mba'a pələmti, ka gəzə kwəma ghəshi!» kə shi. Tərənjw nava kwəma mananatishi madaña.

**Kar Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə**  
(Mt 15:32-39)

**8** ††Zhini mbəzli dañ tərənjw mba'a ghəshi basəshi ghala pətsa va vəgha Yesəw dība. Kala shi zəmə və shi. Ma sa nay Yesəw kala shi zəmə və shi na, dza na da' harashi \*mbəzli ta səda ci. Ma kə ngəshi na: <sup>2</sup> †«Mbəzli niy, dalalay zhəra hwər tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghəshi tikə vəghee, kala shi zəmə tība! <sup>3</sup> Mba'a pən ni sana: "Mbalam jighi" pən ngəshi, kala nganavəshi shi zəmə pənəy, ta shikəshi dza ghəshi kwa kwal va ma. Sa nzanay, kərəkə səkə nihwəti mbəzli mbə shi sana» kə. <sup>4</sup> Ma kə mbəzli ta səda ci ngəci na: «Əy, kwəma ka ndə palakə shi zəmə sana tikə mbə gamba na gar zəhwəshi mbəzli ni nə gha kia?» kə ghəshi. <sup>5</sup> Ma kə Yesəw na: «Hwəm na peñ va ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi na: «Mbərəfəñəy na peñ va ghəy» kə ghəshi. «Ndakam tikə» kə. <sup>6</sup> Dza Yesəw mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi nzəyshi mənəy. Ma sa nzəyshi ghəshi na, dza na hən bəvə peñ tsa mbərəfəñ tsa va ta dəvə ci, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na nga' nga' nga ngavəri, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli va. Dzəghwa mbəzli ta səda ci va mba'a ghəshi tahananəshi ki. <sup>7</sup> Zhini mba'a kərpi və shi tība jəw tsət-sə dība. Dza Yesəw mba'a zhiniy mənti 'wəsa ti shi kaa Hyala dība, mba'a banavəshi mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli va. <sup>8,9</sup> Dzəghwa mbəzli tə pətsa va va, zəmə zəmə ghəshi zəməhwə shi zəmə va ki, bəhə bəhə ghəshi. Mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə na ghəshi dañ tsa shi. Dzəghwa mba'a məndi basəti naa tərmbə mbəvəli gyadə gyadə ghwani mbər-fəñ. Ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw səkwamtəvay lə mbəzli va, mba'a banavəshi kwal a ghəshi dzashi ki.

<sup>10</sup> Dza ghəshi nza'jəw tsəgha, mba'a ghəshi dzashi dzəghwa kwambəwal, ghəshi lə mbəzli ta səda ci, war ka dzashiy dzəti hidi Dalmanəta.

**\*Ka Farisahiy dəw a Yesəw mananatishi shi madaña**  
**madaña ni**  
(Mt 16:1-4)

<sup>11</sup> † ††Dza nihwəti \*ka Farisahi mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə kanci ghəpə kaa Yesəw, a kə ghəshi na: «Mənti shi madaña madaña ni tə pətsa va, ti dza ghəy sənay, səkə va Hyala səkə kwəma gha na katar, pə ghəy» kə ghəshi, sa di ghəshi ngali ta mbə ghəshiy

††† 7:36 Mt 8:4; 9:30-31; 12:16; Mk 1:44-45; 5:43; 9:9; Lk 5:14-15; 8:56 † 7:37 Ghava 1:31; Ezay 35:5-6 †† 8:1-10 6:32-44 † 8:2 Mt 9:36 †† 8:11-12 Mt 12:38-40; Lk 11:16, 29-30 †† 8:11 Zhj 6:30; 1Kwər 1:22

kəsəti. <sup>12</sup> Dza Yesəw mba'a piyaghwa piy tərənjw. Ma kə ngəshi na: «A shiy ghəranshi ni kaa mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə, nzana war shi madaña madaña ni ghəshiy pala tay? Ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nee nee kiy, shi madaña madaña ni dzee mən-tənjwəy tībaw» kə Yesəw. <sup>13</sup> Dza na mba'a zhay zhəghwa kwambəwal, mbərəkə zlashi tə pətsa va, mba'a tarənj dza y zhəvəri tsahwəti həlbə tsa həl tsa va.

**Yesəw yəmə \*is lə shi bənipə \*ka Farisahi mba'a**  
**\*Erədə**  
(Mt 16:5-12)

<sup>14</sup> Dzəghwa \*mbəzli ta səda Yesəw va ghəshiy madiy dzashi, mba'a ghəshi zamti ghən ta mətsəhə peñ, war kərəy peñ kwətənjəy gwa'a tsəgha sa və shi kwa kwambəwal. <sup>15</sup> ††Ma ghəshi mbə dza na, tapə Yesəw ta canshi nahwəti kwəma, a kə ngəshi na: «Favə ghwəy na, məni tə ghwəy məhərli, ka ndəghwə ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi lə is tsa Erədə!» kə. <sup>16</sup> ††Sa gəzəkə na tsəgha na, dza mbəzli ta səda ci ka gəzə kwəma kwa jipə shi tsəgha ki, a kə ghəshi na: «Wa sa zay ghən tsa ghwəmmə va ta bə peñ, va tsəgha gəzəmmə na kwəma va tsəgha» kə ghəshi. <sup>17</sup> Dza Yesəw mba'a fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, ta waa nə ghwəy ni, sa bəvə ma ghwəmmə peñ, ma gəzəmmə na kwəma va, pə ghwəya? Ə sənata ma ghwəy kwəma shəkəna? Ka təkə kwəma ghwəy mbə ghən ghwəy sa? War ghwəlay na ghən tsa ghwəy caslakə slakə pa' sana na? <sup>18</sup> †Mba'a mətsəhi kwa ghən ghwəy nanzə ki na, ka nay pi ghwəy li shiw? Lə slimim vəgha ghən ghwəy na, ka favə kwəma ghwəy li shiw? Ə zay ghən tsa ghwəy <sup>19</sup> ta peñ tsa cifə tsa va niy ngangavəree ta təhə kaa mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətsəkə shəkəna? Gambal hwəm niy tahay ghwəy lə kwa tərmbə peña?» kə. Ma kə ghəshi na: «Məñ lə bakə» kə ghəshi. <sup>20</sup> ††A kə dība na: «Ya ghalə pətsaa ndənjwəyee va ta tahanshi kaa mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə bay, ghwani hwəm niy tahay ghwəy lə tsaa niy tərəa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Gambal mbərəfəñ» kə ghəshi. <sup>21</sup> Ma kə Yesəw ki na: «Ya sa nzana tsəgha kiy, wa shiy mənishi mbə ma ghwəy favə kwəmaa?» kə.

**Kar Yesəw lə ghwəlfə mbə məlmə Betəsayda**

<sup>22</sup> Dzəghwa mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Betəsayda ki, mba'a məndi pəmanakə ghwəlfə tība. Dza məndi ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəə dapay ntsa va lə dəvə ci ta mbəliti. <sup>23</sup> ††Dzəghwa Yesəw kaa ghwəlfə tsa va tasl kəsəvə tə dəvə ci, mba'a kəsəkəvəri səvəri mbə məlmə. Dza na kaa ndighwər, pe' pe' tafa-natishi tə mətsəhi ci, kə mba'a fakən dəvə ci kən. Dza na ka dəw va ghwəlfə tsa va, a kə na: «Ka nay pi gha na?» kə. <sup>24</sup> Dza ghwəlfə tsa va ka nighə pi. A kə na: «Yə mbə nashi mbəzli nzee, ma yən nighəshiy nja fəhi mbə dza» kə. <sup>25</sup> Zhini Yesəw dība mba'a fanati dəvə tə mətsəhi ci. Ma sa nə ghwəlfə vərəghə kə na, diwəñ ghəciy

††† 8:15 Lk 12:1 ††† 8:16-18 6:52 § 8:18-19 Zher 5:21; 6:43 §† 8:20 8:8-9 §†† 8:23 7:33; Zhj 9:6

nay pi. <sup>26</sup> Ma kə Yesəw ngəci ki na: «Mbalaa jighi kara ki, əntaa gha zhiniy dzar mbə məlmə ma!» kə.

**Piyer gəzə «Yesəw na \*Kəristəw» kə**  
(Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)

<sup>27</sup> Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci madishi ta dzashiy dzəmbə məlməhi ndəkwə ndəkwə ni vəgha məlmə Shezare Filipə. Ma ghəshi mbə kwal na, dza Yesəw ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A ndə nzee ka mbəzliy ni baya?» kə. <sup>28</sup> †Ma kə mbəzli ta səda ci kaa zləbanci na: «Zharj tsaə mənipe batem nza gha, ka nihwəti mbəzliy ni. Nihwəti na: \*Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti ba na: Tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala nza gha, kə shi» kə ghəshi. <sup>29</sup> ††Ma kə Yesəw ki na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nzee ka ghwəy nia?» kə. Ma kə Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala» kə. <sup>30</sup> †Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha na, dza Yesəw mba'a makətishi vantaa ghəshi taa gəzə kwəma kən ya kaa waba.

**Yesəw gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti**  
(Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

<sup>31</sup> ††Dzəghwa Yesəw ka gəzanshi kwəma kaa \*mbəzli ta səda ci ki, a kə na: «Yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta sahwa ngəra'wə dzee dalala. Mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, mba'a \*ka bənipe kwəma pəhəti Hyalay, ka dza ghəshiy di mətsə yaw. Ta paslantəra dza məndi, ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee mbə məti tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. <sup>32</sup> Dzəghwa na mba'a gəzanakəshi kwəma va, pa'i pa'i gwanata tsa nze. Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla: «Wəzə na nava kwəmaa kəsənjaw» kə ngəci. <sup>33</sup> †Wakəvə Yesəw tsəgha, tərəd zhəghətəvay zhar kwa mbəzli ta səda ci gwanashi, ka nighəshi. Dza na ka nabə Piyer, a kə na: «Kərakə pə gha lə ya, \*ndə jaka tsa Hyala tsa. Na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səəkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səəkə va ndə ngəri na» kə.

<sup>34</sup> †††Dza Yesəw kaa mbəzliy basəshi va tiba, da' harrashi ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a, ma kə ngəshi na: «Mba'a kə ndəə di nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə mətita gwa'a, ma nza ghəci nəwra. <sup>35</sup> Sa nana ya wa ntsaa di mbəliti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy tə mbərkə kwəmee lə Yəwən kwəma wəzə nay, ta mbəliti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. <sup>36</sup> Nay ghwəy na, ya shi tə hidiy ni gwa'a gwa'aa kwə-mavə ndə, mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zayəy, shiy tiba ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. <sup>37</sup> Sa nzanay, tsahwəti sə tiba tepə gar dza ndəə mbəərəti piy tsa ci ti mə ghwəmə va Hyalaw.

† 8:28 6:14-15; 9:11-13; Lk 7:16 †† 8:29 Mt 16:16 † 8:30 9:9 †† 8:31 9:30-32; 10:32-34 †† 8:34-35 Mt 10:38-39; Lk 14:27; 17:33; Zhj 12:25 ††† 8:34 1Pi 2:21

<sup>38</sup> ††Mba'a kə ndəə ha'wə va ndəgha fətiy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzli mbə vəghwə tsa ndətsə tsa fa ma kwəma Hyala, ka məməni war \*kwəma jikir nay, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndəgha fətiy dzəkən kwərakwə, ghala vəghwə tsa dzee zhəkə mbə shəndəkə tsa Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala dewdew ni» kə Yesəw.

**9** †Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ə gəzənjəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa səəkə ta sləkə mbəzli lə bərci nze» kə.

**Yesəw mə kəlanj lə nihwəti mbəzli ta səda ci**  
(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

<sup>2</sup> Dzəghwa sa mənta vici kwanj ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhəkə mba'a Zharj, pəm pəməvəshi kwasəbə. Ka dzashiy dzəmə ghən kəlanj tsa bititə tsa, ta nza ghəshi li məba kwətishi. Ma sa tsəhəshi ghəshi məba na, mba'a Yesəw zhəghanakəshi nahwəti pa. <sup>3</sup> Tsa' pə gha kaa kwəbənjer kən ghən ci na, ka mbəərə tezlezlezlezi, kala shiy tiba gar mənti payshi tsəgha tə hidiy. <sup>4</sup> Nighə ghəshi diba na, kar \*Eli lə \*Məy-izə tsahwəshi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw. <sup>5</sup> Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nəzəyammə tə pətsaw. Kadiw a ghəy dənətə ceker mahkan, kwətinj tsa gha, mba'a tsa Məy-izə, mba'a tsa Eli» kə. <sup>6</sup> Kwəma gəzə na va tsəghay, ə sənata ma na kwəma ka na gəzə, sa səəta məhərli ci. Sa nana tərənəwshi her shi dzashi va hazləni mahkanashi. <sup>7</sup> ††Ghavə kwəlebi zləlahə ghəshi səəkəə pələkənvashi kən shi tsəgha. Ma fa ghəshi ki na, məli Hyalaa gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səəkə mbə kwəlebi va, a kə na: «Ava ghəci na Zəghwee dee tərənəw, fam kwəma və!» kə. <sup>8</sup> War ghwəla ki, njə'wə kə ghəshi dzar tiba na, nay ndə ghəshi tiba ghwəlaw. War Yesəw sa tiba vəgha shi kwətiy. Mba'a ghəshi madishi ta səkwashi mə kəlanj ki.

<sup>9</sup> †††Ma kə Yesəw kaa ngəshi ghəshi mbə səkwa səəkə mə kəlanj tsa va na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə shi nashi ghwəy va ya kaa tsamaba ndə ma! War gwənənjəy pə ghwəy taa nza, pa' ghala pətsa ka Zəghwə yakə ndə ngəri mətiy, zhini mba'a zhakatiy mbə məti» kə.

<sup>10</sup> Mba'a ghəshi divə fəti ta kwəma gəzanakəshi Yesəw va nanzə ngar na, war mbə dədəw kwəma ghəshi kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A na gəla na zhini na naa gəzəmmə kwəma, nə na "Pa' ghala pətsa kee mətira mba'ee zhakatira mbə məti" kə kia?» kə ghəshi.

<sup>11</sup> ††Dza ghəshi ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, sa wana niy nə \*mbəzliy bənipe kwəma pəhəti Hyala na, "Pərba Eli dza naa səəkəy ka \*Kəristəw gha səəkə" kə ghəshia?» kə ghəshi. <sup>12</sup> Ma kə kaa zləbanshi na: «Yən tsəghaa nava nanzə, na katarj nay Eli dza naa 'wa kwal səəkə ta gəzanshi zhəghə nifer shi kaa mbəzli, ta nəw kwəma Hyala. A zliyahy Hyala niy gəzəkə kwərakwə: "War ta sahwa ngəra'wə dza

††† 8:38 Mt 10:33; Lk 12:9 † 9:1 Mt 16:28 †† 1:11; favə məli: Nəw 18:15 ††† 9:9 7:36; 8:30 †† 9:11-13 Mala 3:23-24; Mk 8:28

Zəghwə yakə ndə ngəri tərənɟw. Ka ghəzliti məndi, ka zhəghəti nja sa kama viri ti" kə ghəshi. <sup>13</sup> †Ma ki e gəza-  
nɟwəyəy, a Eli səkəy. Dza mbəzli mba'a ghəshi məniti  
\*kwəma jikir na li njasa di ghəshi, njasa niy gəzəkə  
zliyahi Hyalaa dzəkən kwərakwə» kə.

### Yesəw ghəshi lə zəghwə ghəra bashakə

(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

<sup>14</sup> Ma kar Yesəw lə mbəzli mahkan ni vaa dza ta tsəhə  
vəgha niy niy tərmbə va tība mbəzli ta səda ci na,  
mba'a ghəshi nashi mbəzli tība daŋ, mba'a mbəzli ta  
səda ci va tə jipə shi. War ka ngərə ghəpə nihwəti  
mbəzli mbə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala li  
shi. <sup>15</sup> War sa nay mbəzli tība va Yesəw na, kwəma  
vətəghə ghənzə mənəta və shi tsəgha. Dza ghəshi ka  
kəsli baliy dzəvəgha ta səkəw. <sup>16</sup> Dzəghwa Yesəw ka  
dəw kwəma va mbəzli ta səda ci ki, a kə na: «Dzəkən  
wa ngərə ghəwəy ghəpə li shi shəka?» kə. <sup>17</sup> Ma kə tsah-  
wəti ndə kwətɪŋ mbə mbəzliy basəshi va na: «A Metər,  
wa zəghwee niy pəməkəe ngəŋa, nza na gwərapəy va  
zəlghwə bashakə, kala mbə ghəciy gəzə kwəma. <sup>18</sup> War  
nə ma zəlghwə tsa va, kafə kə ti ya kwəməbay, ka naa  
dza bəripə fati tə hidi. War gwifgwifi ghaa nighəmaa  
nza ta miy ci, ka pərə sli'i ci. Tsa' pə gha kaa vəgha ciy  
nza na, hyaŋ hyaŋ hyaŋ mətita. Naa niy səkəree ka  
cə'wə \*mbəzli ta səda gha ni, a ghəshi tahantəra  
bashakə tsa va mbə ghən zəghwee va pən na. Kala  
mbay ghəshiy tahamti» kə.

<sup>19</sup> Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa  
mbəzli na: «Mata ghəwəy ghəwəy mbəzli mbə vəghwə  
tsa ndatsə tsa di ma banavə nefer ghəwəy kaa Hyalay!  
Pa' hwəm di ghəwəy yən nzyəra lə ghəwəy kia? Pa'  
hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghəwəy dība kia?  
Pəmərəm zəghwə vaa səkə!» kə. <sup>20</sup> Dza pəm məniti  
pəmanakə zəghwə va. War sa nay zəghwə va Yesəw  
tsəgha na, dza zəlghwə tsa va mba'a gwanəzay, bəripə  
ghəci məy tə pi. War ka mərmərə tsəgha. War gwifg-  
wifi ghaa nighəma sar kwa miy ci. <sup>21</sup> Ma kə Yesəw ka  
dəy na: «A ntsa, gar hwəm na piya zəghwə na lə zəlgh-  
wə tsa tsətsə ghala kəsəvə naa?» kə. Ma kə dəy zəgh-  
wə va na: «Ghala ghəci jəwəy ghati na tsəgha. <sup>22</sup> Daŋ  
səda səkə zəlghwə tsa va mbə pəla paslamti.  
Ndəghambə dzəmbə ghəwə fəcahwəti, ndəghati tə  
kwəfa fəcahwəti, war tsəgha. Mərshi lə ghəy na gha, a  
gha mbəlītəŋəy zəghwə ghəy na, gha gar mbay mbəlī-  
ti» kə. <sup>23</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «"Gha gar mbay mbəlī-  
ti", pə gha. Ə sənay ma gha tsahwəti sə tība kala mbay  
məniva kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalaw, pə  
gha na?» kə. <sup>24</sup> War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, ghavə  
ntsa va zlanzlan: «Wa nee banavə nəfə tsee kaa Hyala,  
ə pə ghaa kətira ta mbee banavə nəfə tsee wəzə  
wəzə!» kə.

<sup>25</sup> Tsa' kə Yesəw na, mbəzli daŋ mbə basəvaa səkəkə  
dzəvəgha shi lə bali. Dza na ka gəzə kwəma lə bərçi  
tərənɟwəy kaa zəlghwə bashakə tsa va. Ma kə na: «A  
bashakə tsaa pəhə ghani ndə tsa, ka zhəghə ndə ka  
mədəŋ, yən gəzəŋa na, səvəri mbə ghən zəghwə na

† 9:13 Mt 11:14; Lk 1:17; Zhɟ 1:21

sənzənva! Əntaa gha zhiniy zhəmbə ghən ci ghwəla ya  
hwəmba ma!» kə. <sup>26</sup> †Wakəvə zəlghwə bashakə tsa va  
kaa lala zlanzlan, kyak ngwəmaghwa ghəciy səvəriy  
mbə ghən ci. Tsa' pə gha kaa zəghwə va tība na, war  
nja ntsaa mətīy. Pa' ka gəzə nihwəti mbəzli: «Aa mətīy»  
kə ghəshi. <sup>27</sup> †Dza Yesəw, tasl kəsəvə tə dəvə ci, zaŋ  
kafakati zəghwə va, mba'a zəghwə va garəy məgarə.

<sup>28</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə ciki. Ma sa  
dzəmbəy na mbə ciki tsa va kwətishi ghəshi mbəba lə  
mbəzli ta səda ci na, tapə mbəzli ta səda ci va ta dəw  
və, a kə ghəshi na: «Tawa niy mbay ma ghəy tihəkəvəri  
bashakə tsa va na ghəya?» kə ghəshi. <sup>29</sup> A kə Yesəw  
ngəshi na: «Gəla hwəlfə bashakə tsa vay, ka təhəva na  
səvəri mbə ndə kala war lə cə'wəw» kə.

### Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən mətī ci lə zhakati tsa ci mbə mətī ba

(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

<sup>30</sup> †Dza ghəshi mba'a ghəshi barvashi tə pətsa va,  
mba'a ghəshi dzarshi tə hidi ka Galile ki. Niy di Yesəw  
məndiy sənay pətsa nza na tiw. <sup>31</sup> Sa nzanay, mbə di  
bananshi shiy niy nza na kaa mbəzli ta səda ci. A kə na:  
«Yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza  
məndi mba'am fambərə mbə dəvə mbəzli. Ka mbəzli  
va dza na, mba'a ghəshi paslantəra. Ma sa kee mətī-  
ray, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli na, ta zhakatira  
dzee mbə mətī» kə. <sup>32</sup> Ma mbəzli ta səda ci nashi ki na,  
favə shi di Yesəw gəzə ghəshiy, zhini ba na, ka  
ghəranshi hazləni va dəw shi va va Yesəw.

### Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?

(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

<sup>33</sup> †Dza ghəshi ndəs ghəshi tsəhəshi mbə məlmə  
Kapernahwəm, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki. Dza  
Yesəw ka dəw kwəma və shi, a kə na: «Dzəkən wa  
ngərə ghəwəy ghəpə ghəwəy kwa kwal baya?» kə.  
<sup>34</sup> Gwəŋəshi ghəshi nzyəshi kala zləba, sa sənay ghəshi  
dzəkən kwəma ntsaa gwəra dikə tsa mbə shi ngərəh-  
wə ghəshi ghəpə kwa kwal, kə ghəshi. <sup>35</sup> †Dzəghwa  
Yesəw ki, das nzyəy mənzyəy, dza na kaa mbəzli ta  
səda ci va mənə lə bakə ni, mba'a harashi. A kə kaa  
ngəshi na: «War mba'a kə ndə di ghəciy mənīy ka  
ntsaa 'wa kwəma kaa nihwəti mbəzli mbə ghəwəyəy, ə  
kə ndə zhəghəti ghən tsa ci ka ntsaa kəray ləykə tə  
mətsəni, ka ndə ghəranshi sləni kaa niy tərmbə va  
mbəzli» kə.

<sup>36</sup> Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə tə pətsa va pəm  
pəməkə, mba'a garəy kwa kwəma shi tība. Dza na  
mba'a hwətəməvə, a kə ngəshi na: <sup>37</sup> ††«Ya wa ntsaa  
ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa, war tə mbərkə kwəma  
yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na va tsəgha.  
Mba'a kə ndə ka'wətəray, kwataka yən ka'wəti na  
gwa'a tsəghaw, aa ka'wəti ntsaa ghəwənīkəra va  
kwərakwə» kə.

†† 9:27 5:41 † 9:30-32 8:31 †† 9:33-34 Lk 22:24 †† 9:35  
10:43-44; Mt 20:26-27; Lk 22:26 ††† 9:37 Mt 10:40; Lk 10:16; Zhɟ  
13:20

**Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka lə ghwəmmə**  
(Lk 9:49-50)

<sup>38</sup> Dzəghwa Zhaŋ mba'a səkəkə gəzanci ka Yesəw, a kə na: «A Metər, a ghəy nay tsahwəti ndə ghəci mbə ti-hə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy, sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. <sup>39</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm ka makə ghəwəy ma, sa nzanay, ndə tiba mba'a dzaa mənti shi mađaŋa mađaŋa ni lə slən tsee, zhini war ghəwəla na, ka gəzə kwəma gəmgəm na ghəciy dzəkən yaw. <sup>40</sup> †Ntsaa kama mbə jaka lə ghwəmməy, tsa ghwəmmə ndə na tsava. <sup>41</sup> Ntsaa dza vaa tavəŋwəy ya yam jəwə, sa nza ghəwəy mbəzliy nəwra, yən \*Kəristəwəy, ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta kwəməvə zhəmə ci dza ntsa va» kə Yesəw.

**Gəzə kwəmaa dzəkən shiy həərəpəə dzəmbə \*kwəma jikir na**  
(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

<sup>42</sup> Ma kə Yesəw ba na: «Ya wa ntsaa dzaa mənti shiy ngədi mbəzliy təhəshi ma ndara nefer shi, dza mba'a ghəshi shikəshiy dzəmbə məni kwəma jikir nay, a ngəra'wə taa nza kən tsava ndə. Wəzəba pəhanaghwa məndi vəna kwa wəri ci, mba'am ndəghaghwa kwa hwər kwəfa mba'a mətiy dza naa favə kən kwəmaa dzaa nza kən. <sup>43</sup> ††Ava va tsəgha nzana ki, war mba'a kə sə, ya nja dəvə ghaa fəŋa dzəmbə məni kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, wəzəba kwəməvə gha piy tsa gha slar tsa va Hyala lə dəvə kwətiŋ na, kən na dza ghaa dzaŋaa dzəmbə ghəwəə kədi ma lə dividivi gha bakanashi. [ <sup>44</sup> †Tə tsava piy, ka məti ləhwəə zəmə vəgha ndə ngəriw, ka məti ghəwəw, kə Zliya Hyala.] <sup>45</sup> Ya səda gha fəŋa naa dzəmbə məni kwəma jikir nay, sla pə gha slakəghwa tə gha! Wəzəba kwəməvə gha piy tsa gha slar tsa va Hyala, ya kwətiŋta na səda va gha na, kən na dza ghaa nza lə shidshid gha bakanashi mba'am bəzlambəŋaa dzəmbə ghəwəə kədi ma, [ <sup>46</sup> †ta nza gha tə pətsa gəzə Zliya Hyala va, ka məti ləhwə tibaw, ka məti ghəwə tibaw, kə.] <sup>47</sup> †Tsəgha na diba, mba'a kə nahwəti mətsə ghaa ngədiŋaa dzəmbə məni kwəma jikir nay, ə pə gha lamti kwa ghən gha! Wəzəba tsəhəŋa gha tə pətsa sləkə Hyala ya kwətiŋta na mətsə va gha na, kən na dza ghaa nza lə mətsəhi gha bakanashi, mba'am bəzlambəŋaa dzəmbə ghəwəə kədi ma, [ <sup>48</sup> ††ta nza gha tə pətsa gəzə Zliya Hyala va, ka məti ləhwə tibaw, ka məti ghəwə tibaw, kə.] <sup>49</sup> ††Ya wa ntsaa dza ta sla shiy kaa Hyalay, a dza naa manati ghəwəni tə shi va, ta mbə ghəshiy nza wəzə kwa kwəma Hyala. Ma ghəwəy kwərakwəy, ta sa ngəra'wə dza ghəwəy, ta nza ghəwəy wəzə kwa kwəma Hyala. †††<sup>50</sup> †††A ghəwəy sənay kiy, shiy wəzə na ghəwəni. Ma mba'a kə ghəwəngwən tsa mbə kədiyəy, lə wa ka ndə mbəə zhiniy zhanəwəbə ghəwəngwən tsa vaa? Va

† 9:40 Mt 12:30; Lk 11:23 †† 9:43 Mt 5:30 † 9:47 Mt 5:29  
†† 9:48 Ezay 66:24 †† 9:49 SləniTaH 2:13 ††† Shi di kwəma naa  
gəzə lə kwəma ka Gərekəy, a ghəwə taa zhəghəti ya wa ndə wəzə nja  
ghəwəni. ††† zərkə: Lk 2:14; 1Tes 5:13; Rm 12:18

tsəgha kiy, ə pə ghəwəy mənəiŋwəy ka mbəzli wəzə ni nja ghəwəni, lə zərkə pə ghəwəy mbə nzəy tsa ghəwəy kwa jipə ghəwəy» kə.

**Yesəw bənəpə kwəmaa dzəkən təhəva tsa kar zal lə mali ci**  
(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

<sup>10</sup> <sup>5</sup>Dza Yesəw ki, mba'a mədiy barvay tə tsa va pi, ka dzay dzəti hidī ka Zhəwde, pəri na pəriəba bəla həl Zhərdeŋ. Zhini mbəzli diba ngwərfə ghəshi zhiniy basəkəvəshiy dzəvəgha. Dza na mba'a ghati bananshi kwəma ki, njasa ka na vaa məni ndimndim.

<sup>2</sup> Dzəghwa \*ka Farisahi, mba'a ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha ta dəw kwəma və, ta nighə kwəma ci, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, banəvə kwal kwəma pəhəti \*Məyizə kaa ndə ta tihə mali ci ta na?» kə ghəshi. <sup>3</sup> ††Dza Yesəw ka zləbanshi lə dəw kwəma, a kə na: «A pənəy, njaa niy nə Məyizə ngəŋwəy baya?» kə. <sup>4</sup> A kə ghəshi na: «A Məyizə niy banəvə kwal kaa zal ta tihə mali ci, tsasl kaa zliya kwasəbə, kə» kə ghəshi. <sup>5</sup> Ma kə Yesəw na: «Sa nza ghən tsa ghəwəy caslakəy, va tsəgha niy gəzəŋwəy Məyizə kwəma va tsəgha. <sup>6</sup> †††† gəzəŋwəyee nee ki, ta na na kwatəŋa sa niy ngamti Hyala shiy gwanashiy, dzəghwa na mba'a ngati zal ghəshi lə mali, kə Zliya Hyala. <sup>7</sup> ††Ma kə diba na: «Ava va tsəgha dza zal barvay vəgha kar dəy lə mbəghəy, nza ghəshi dzaa jakəshi lə mali ci. <sup>8</sup> Ma nza ghəshi bakanashi mənishi ka vəgha kwətiŋ» kə. Mba'a kə tsəgha kiy, mbəzli bakə na ghəshi ghəwəla kiw, vəgha kwətiŋ na sa shi. <sup>9</sup> Ghənəzə tsəgha kiy, əntaa ndə ngəri təhəvəri shi jakəti Hyala ma» kə Yesəw. <sup>10</sup> Dza kar Yesəw mba'a ghəshi dzəkəshiy dzəkə ghi.

Ma ghəshi kəghi tsa va na, dza mbəzli ta səda ci ka zhiniy dəw kwəma va və diba. <sup>11</sup> ††††Ma kə Yesəw ngəshi na: «War mba'a kə ndə təhamti mali ci, dza mba'a bəvə nahwəti maliy, a ntsa va mənti ghəwərgwər va na kwa təŋa va mali. <sup>12</sup> Tsəgha na lə mali kwərakwə ba, mba'a kə mali barvata va zata, mba'a dzaa bəhwə tsahwəti zaləy, aa mənti ghəwərgwər» kə Yesəw.

**Kar Yesəw lə ndərəzhi jəw jəw ni**  
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

<sup>13</sup> Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi banakə ndərəzhi kaa Yesəw, a ghəci fakən dividivi ci kən shi ta təfanshi miy. Kala di \*mbəzli ta səda ci tsəgha, dza ghəshi ka makə mbəzli va. <sup>14</sup> Ma sa nashi Yesəw ghəshi mbə makə mbəzli va na, mba'a nəfə tsa ci satiy dzəkən mbəzli ta səda ci. A kə ngəshi na: «Zlāshim ndərəzhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghəwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala. <sup>15</sup> †††† gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sləkə mbə nəfə tsa ci nja zəghəwə jəw nay, ka kwəməvə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tepəw» kə. <sup>16</sup> Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na

§ 10:1 Lk 9:51 †† 10:3-4 Mt 5:31 ††† 10:6 Ghava 1:27 †† 10:7  
Ghava 2:24 ††† 10:11-12 Mt 5:32; Lk 16:18; 1Kwər 7:10-11 †† 10:15  
Mt 18:3



hwətəm hwətəm, hwəhwətəməvə ndərazhi va, mba'a fafanakənshi dividivi ciy təfanatishi miy.

### Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərəŋw tsa

(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)

<sup>17</sup> Dza Yesəw mba'a madiy ka dzay. Ma ghəci mbə kwal na, dza tsahwəti ndə mba'a səəkəy lə bali. Səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci. A kə na: «A Metər tsa wəzə tsa! Wa shi dzee mənti kee kwəməvə piy tsa kədi ma tay?» kə. <sup>18</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tība wəzə ghəci kala war Hyala kwətiŋtaw. <sup>19</sup> †Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala basa. Ma kəy: “Ka pəəsli ndə gha ma, ka pəla mali ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ka məni tsəhwəli gha ta shi ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dəŋa lə məŋa” kə» kə Yesəw. <sup>20</sup> Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə.

<sup>21</sup> ††Dzəghwa Yesəw ka nighə, mba'a diti ntsa va mbə nəfə ci. A kə ngəci ki na: «Ma ghənəzə tsəghay, shiy kwətiŋ tərə na va gha nana, ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha, a gha tahananəvəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səəkə ta nəwra. Ma ghalaba kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə Yesəw. <sup>22</sup> †War sa favə ntsa va Yesəw gəzanakə kwəma va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərəŋw. Dza na ka dzay lə nəfə lə nəfə, sa nzana ndə shiy tsa tərəŋw tsa ghəci.

<sup>23</sup> Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti \*mbəzli ta səda ci. Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala va ka shiy» kə. <sup>24</sup> Dza kwəma va mba'a səəvəri məhərli mbəzli ta səda ci tərəŋw, kala sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Zhini ma kə Yesəw bə na: «A ndərazhee, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala. <sup>25</sup> Bəlanjba ngaləwba dza naa dzəvərta kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə. <sup>26</sup> Dzəghwa kwəma va, mba'a zhiniy səəvəri məhərli shi, tapə ghəshi mbə dədəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. <sup>27</sup> ††Dza Yesəw njə'wə nighəti shi. A kə na: «Ma kwəma vay, ka mbay mbəzliy məntiw. Ma na Hyala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay, shiy tībaa tananati bərzi kaa Hyalaw!» kə.

<sup>28</sup> Ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shiy, mba'a ghəy nəwvəŋa» kə. <sup>29</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwarməhiyəy zhər lə ghəyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə na, mba'a veher ci gwa'a war tə mbərkə kwəmee, lə Yəwən kwəma wəzə nay, <sup>30</sup> kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha gar bəlakəwə səda tikə tə hidī nza ghwəmmə ni, ya ghi na, ya ngwarməmə, ya didi, ya məmə, ya ndərazhi, ya veher, zhini ta sahəwə ngəra'wə ghəci dza. Ma ghala vəghwə tsa dzaa zhikə dība na, ta kwəməvə

piy tsa kədi ma ghəci dza. <sup>31</sup> †††Mbəzli dərŋ mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

### Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səda

(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)

<sup>32</sup> †††Dzəghwa Yesəw mba'a madiy ta dzəmə məlmə Zherəwzalem lə \*mbəzli ta səda ci, ka 'wanshi kwal ghəci. Mbəzli ta səda ci va na mbə ghərənshi hazləni tərəŋw. Zhini tsəgha nihwəti mbəzli kwasəbəshi va hazlənishi kwərakwə. Zhəghwa Yesəw dība da' harashi mbəzli ta səda ci va məŋ lə bakə niy dzəvəgha. Dza na mba'a ghati gəzanashi shiy dzaa məniva li kwa kwəma jəw, <sup>33</sup> a kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza mbəzli ta fambəra, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəmbə dəvə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi basakənda ngwəvəə pəəsliira. Mba'a ghəshi dzaa fambəra mbə dəvə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. <sup>34</sup> †Sa ka mbəzli va dza kwərakwə ki na, ka tsəərəda, ka tifə ndighwər dzəkənee, ka də'wəra lə kwərpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslantəra. Mətira mee, sa kee mənti vici bakə kwa kwəliy, tə kwa mahkana vici na, ta zhikəməra dzee kwa kwəli» kə.

### Kar Yesəw lə Zhakə mba'a Zhanj

(Mt 20:20-28)

<sup>35</sup> Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a kar Zhakə lə Zhanj, ndərazhi Zhebēde kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw, ta dəw kwəma və, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, ə dī ghəy gha məntəŋəy kwəma dza ghəy na ta dəw va gha!» kə ghəshi. <sup>36</sup> Ma kə Yesəw na: «Wa na dī ghwəy va kwəma yən məntəŋwəy kia?» kə. <sup>37</sup> A kə ghəshi na: «Ma dī ghəyəy, ghala pətsa dza ghaa nzəy kwa gəzli mazə tsa gha dikə tsay, nza gha ndəŋəy kwal ta dza ghəy nzəyŋəy vəgha gha, mba'a tsahwəti tə kwa bəzəmə gha, mba'a tsahwəti tə kwa zlebi gha» kə ghəshi. <sup>38</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Ma ghwəyəy, sənashi shi dəw ghwəy ni ghwəyəw. A pənəy, ka dza ghwəy mbay sə'wəti ngəra'wə tsa dzee va ta sa na? Nza ghwəy zləbavə \*batem tsa dza məndi va ta mənira na?» kə. <sup>39</sup> †††Ma kə ghəshi na: «Ta mbay dza ghəy sə'wəti» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yəŋ, tsəgha na nava nanzə katanj, ta sa ngəra'wə tsa dzee va ta sa dza ghwəy kwərakwə, ta məniŋwəy batem tsa dza məndi va ta mənira dza məndi. <sup>40</sup> Ə na na nzana kiy, yən dza naa bərkə na, tsatsa ndə dza naa nza tə kwa bəzəmee, tsatsa tə kwa zlebee pənəw. War mbəzli gwəmanatishi Hyala va pətsa va kaa ngəshiy, ghəshi dza naa nzəy ti» kə Yesəw.

† 10:19 Səvəri 20:12-16; Nəw 24:14 †† 10:21 Mt 19:21 † 10:22 Cem 62:11 †† 10:27 Mt 19:26 †† 10:29-30 Mt 10:37

††† 10:31 Mt 19:30 ††† 10:32-34 8:31 § 10:34 15:15-20 §† 10:38 Mt 26:39; Mk 14:36; Lk 12:50; 22:42; Zhj 18:11 §†† 10:39 SleniKY 12:2

<sup>41</sup> Ma sa favə niy tərmbə mənə ni \*mbəzli ta səda Yesəw kwəma va na, mba'a ghəshi ghati bə nəfəwə dzəkən kar Zhakə lə Zhar tsəgha. <sup>42</sup> 'Wakəwə Yesəw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kə ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay, mbəzli nə mənədi ka mazə, kə mənədi tə hidiy, lə gwəlanə sləkə ghəshi mbəzli. Mbəzli dikə dikə ni kən shi kwərakwə ba na, ka mənədi kwəma lə bərciy dzəkən shi. <sup>43</sup> †Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa kəli ghən tsa ghwəy nja mbəzli va ma. Ə gəzarəwəy ya, mba'a kə ndəwə dī mənəiy ka ntsa dikə tsa mbə ghwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka ndə ghəranəwəy sləni tsa mbə ghwəy. <sup>44</sup> Mba'a kə ndəwə dī mənəiy ka ntsaa 'wa kwəma ngəranəwəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka mava tsa mbə ghwəy. <sup>45</sup> ††Va sa nzana, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri sanay, sa səəkəree na, nza mbəzli ghəradə sləni səəkə yaw. Ta ghəranishi sləni kaa mbəzli səəkəree. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee ka mətira, ta mbəwə mbəzli dən, nza ghəshi kwəmavə piy tsa kədi ma» kə Yesəw.

**Yesəw ghəshi lə ghwəlfə, Bartime, kə mənədi slən tsa ci**  
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)

<sup>46</sup> Dza kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci ndəs tsəhəshi mbə məlmə Zherikwə ki, zhini mba'a ghəshi madishi ta səvəriishi. Ma ghəshi mbə səvəri na, mba'a vərəm mbəzli dən nəwvəshi. Mba'a ghəshi kəsəy tsahwəti ghwəlfə mənəzəy wəgha kwal ka cə'wə cə'wə ci. Bartime, kə mənədi slən tsa ci, zəghwə Time ghəci. <sup>47</sup> †Ma fa ghwəlfə tsa va na, mənədiy gaka. Dza na tapə ta dəw shiy mənishi: «Waa Yesəw, ndə ka Nazaretə na saa dzar» kə mənədi ngəci. Dza na ka zlapanci kwəma, a kə na: «A Yesəw, Jijiy mazə \*Davitə, mənəti zhəhwər tə ya!» kə. <sup>48</sup> Dza mbəzli dən ni va ka nabə, a kə ghəshi na: «A ghwəlfə tsa, kalay miy tsa gha va» kə ghəshi. Dzəghwa na, na naci ki na, mətəhə zhiniy mətəhə zlapə kwəma: «A Jijiy mazə Davitə, mənəti zhəhwər tə ya na gha!» kə. <sup>49</sup> Dza Yesəw garə garəy, a kə na: «Harayəm a ghəci sar!» kə. Dza mənədi mba'am dzaa haray ghwəlfə tsa va, a kə mənədi ngəci na: «Ca ki, sati, ndahwə nəfə tsa gha! Avaci mbə harə!» kə mənədi ngəci. <sup>50</sup> Kə, fakat-sa'wə satiy tə pətsa va, dza na fiyəkə ndəghamti kwəmtə tsa kən ghən ci, ka səəkə dzəwəgha Yesəw. <sup>51</sup> Ma sa tsəhəy na na, dza Yesəw ka dəw kwəma və, a kə na: «A shi dī gha yən mənətanə?» kə. Ma kə ghwəlfə tsa va na: «A Metər, mətəhəe ni dee ghaa ghwənan-tərə ta mbee nay pi!» kə. <sup>52</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci ki na: «Sati mbala, a mətəhi gha ghəwənishi, sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. Dzəghwa nza'jəw mətəhi ci va ghəwənishi tsəgha, ka mbə ghəci nay pi ki. Dza na ka nəw Yesəw kwa kwal tsa dza na tsəgha.

**Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem**  
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)

**11** Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkəwə ndəkəwə lə məlmə Zherəwzalem, njasaa dzəwəgha bəla

† 10:43-44 9:35; Mt 23:11; Lk 9:48 †† 10:45 Mt 20:28 † 10:47-48 Mt 20:30-31 †† 10:52 Mt 9:22

məlmə Betəfazhe lə Betani na, ndəs ghəshi tsəhəshi wəgha kəlanə tsa har mənədi vaa kəlanə \*'Wəlivə. Dza Yesəw bənə ghwənashi mbəzli bakə mbə \*mbəzli ta səda ci. <sup>2</sup> A kə kaa ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy. Sa ka ghwəy tsəhəwəy mbəy, ta kəsəy zəghwə kwəntəmca dza ghwəy pəhəpəhə kala səəkə ndəwə nza mə, nza ghwəy pəlikəvəra. <sup>3</sup> Mba'a kə ndəwə dəw va ghwəy: "Wa shi dza ghwəy ta mənədi li pəli ghwəy?" kəy, "waa Ndə sləkəpə dəw na" pə ghwəy dzaa ni ngəci. Nza'jəw dza naa zlatavəwəy» kə.

<sup>4</sup> Dza mbəzli bakə ni va mba'a ghəshi dzashi. Dza ghəshi na, mba'a ghəshi kəsəy zəghwə kwəntəmca tiba wəgha kwal pəhəpəhə tə zə'wə miy tsahwəti ciki. Tapə ghəshi mbə pəli ci. Ma ghəshi mbə pəli ki na, <sup>5</sup> dza nihwəti mbəzli tiba məgarə ka dəw və shi, a kə ghəshi na: «A shi mənədi ghwəy vaa mbəzli ni? Tawa pəli ghwəy zəghwə kwəntəmca tsa vaa?» kə ghəshi.

<sup>6</sup> Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi zləbakə kwəma va njasa niy gəzanəkəshi Yesəw va ki. Əjkwa, kə mbəzli va mba'a ghəshi zlatanavəshi. <sup>7</sup> Mba'a mbəzli bakə ni va kəsəghə zəghwə kwəntəmca tsa va kaa Yesəw ki. Dza pəli ghəshi pəlati kwəbənər shi tə hwəm kwəntəmca va. Dza Yesəw ki dāl dzəwəy. <sup>8</sup> ††Gar dən nihwəti mbəzli pəpələnəy kwəbənər shi dzar kwa kwal, ka dza nihwəti ka bəəli kəsəli dzar kwamti ka səəkə pəlan-cishiy dzəghwa kwal. <sup>9</sup> †††Dzəghwa tapə mbəzli gwanashi, shiy 'wanci kwal, lə ni ləy hwəm ci dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala!

Təfanati miy tsa nza Hyalaa sləkəpə  
kaa ntsaa səəkəy tsa mbə slən tsa nza!

<sup>10</sup> †††Təfanati miy tsa nza Hyala kaa ntsaa dzaa mənə  
mazə

dzəghwa sa jijimmə \*Davitə!

'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə!» kə ghəshi.

<sup>11</sup> Dzəghwa ndəs Yesəw tsəhəy mbə məlmə Zherəwzalem ki. Dza na mba'a dzəmbəy mbə \*ciki Hyala. Dzəmbə na njə'wə njə'wə naghamti pətsa mbəba gwa'a gwa'a. Ma sa nzana ki mba'a vərđi mən-ta na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashi lə mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə niy dzəmbə məlmə Betani.

**Yesəw lə dənəwə bəzakə**

(Mt 21:18-19)

<sup>12</sup> Ma way pi tə həzlimə va ki, sa səvəriishi ghəshi mbə məlmə Betani na, dza ma ka ghəranəci kaa Yesəw. <sup>13</sup> †Sa nə na tsa' kə na, ka pəzli dənəwə bəzakə kərakə, zləngwəvə kəsəli ti. Dza Yesəw mba'a madiy ka dzaa dzəta dənəwə bəzakə tsa va, nda kee dzaa ngəlivə ya ti, kə. Ma sa tsəhəy na, tsa' kə na, war kəsəli zləngwəvə bəzakə va, kala ya ti, sa nzana ghwəla wəghwə tsa ka bəzakəy ya ti. <sup>14</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw kaa bəzakə va na: «Gha gha bəzakə nay, ka dza ndəwə zhiniy zəhwə ya tə gha ghwəla na gha ka gha nza!» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va favə kwəma va.

†† 11:8 2Mezh 9:13 ††† 11:9 Cem 118:26 ††† 11:10 Cem 148:1; Mt 20:30-31 † 11:13 Lk 13:6

**Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə \*ciki Hyala**  
(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Zhrj 2:13-22)

<sup>15</sup> Dza ghəshi ndəs tsəhəshi mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a Yesəw dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na ka tihə mbəzli ka dəl shiy, lə niy pashi gwa'a səvəri mbəba. Dza na dzəpə dzəpə dzədzəpanti tebelerhi mbəzliy mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli nzəy mbəzliy dədəl kwəkwər palayhi. <sup>16</sup> Zləbavə na ndəə bə shiy ta tanə dzar mbə ciki Hyala tsa va ya kwətinjəw. <sup>17</sup> †Dza na ki, ka bananshi kwəma, a kə na: «Favə tə ghwəy, ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: “Ciki tseyey, ciki tsa dza hwəlfə mbəzli tə hidī gwanashiy cə'wəra mbə na” kə məndi. Ma dza ghwəy na na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

<sup>18</sup> ††Dza mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, gwa'a ghəshi favə kwəma gəzəkə na va. Dza ghəshi tapə ta pəla kwal tsaa paslamti. Zhini kala hazləni ghəshi va kwəma tība, sa nzana mba'a kwəma bananshi Yesəw va kaa mbəzli tsə'wəta mbə nefer shi gwanashi.

<sup>19</sup> Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci sa mənta tihwer, mba'a ghəshi səvəriishi mbə məlmə va.

**Yesəw pəghə kwəma lə dərjw bəzakə**  
(Mt 21:20-22)

<sup>20</sup> Ma həzlimə mekəshi ghəshi mbə zhəghəva zhar kwa kwal tsa va diba, tsa' kə ghəshi na, bəzakəə niy nata ghəshi va lə kəslifi ti tərərjw ghwəlita lə hililiñə nzə ta gwa'a. <sup>21</sup> Dza Piyer mba'a zəzəvə kwəmaa niy gəzəhwə Yesəw va. Ma kə kaa ngəci ki na: «A Metər, eh, ava ghaa nata bəzakəə niy bazlamti gha va ghwəlita katarəy!» kə. <sup>22</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «A pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala! <sup>23</sup> †‡ gəzərjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala, kala mənti ghən ghwəy bakə bakə, kwəma gəzəkə ghəy vay, ta mənta dza na katarə, pə ghwəyəy; ta mbay dza ghwəy gəzə ya kaa dəlagwa na: “Barvanə tə pətsa va mbalaa dzəghwa kwəfa!” pə ghwəy, ka na dza na mba'a barvata katarə. <sup>24</sup> †††Va tsəgha nə ya ki, ya wa shi di ghwəy cə'wə va Hyala gwa'ay, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala njasa nzana mba'a ghwəy kwəmavə shi cə'wə ghwəy va. Ma ghalaba kiy, a ghwəy dzaa kwəmavəshi.

<sup>25</sup> †††Ya hwəmba garərjwəy ghwəy ta cə'wə Hyala, mba'a kə tsəhwəti ndə niy məntərjwəy kwəma, mba'a ghwəy kəsəti mbə nəfə tsa ghwəyəy, pəlatam kwəma ci va mbə nəfə tsa ghwəy, ta mbə Dərjwəy Hyala mə ghwəməə pəlatərjwəy na ghwəy \*kwəma jikir na kwərakwə. <sup>26</sup> [Kala pəlanshi kwəma məntərjwəy mbəzli jikir na, pə ghwəy mbə nefer ghwəy kwərakwəy, ka dza Dərjwəy Hyala mə ghwəməə pəlatərjwəy na ghwəy kwəma jikir na mananta ghwəy kwərakwəw] kə Yesəw.

**Səəkə kwəma səəkə bərçi ghəra Yesəw sləni li shia?**  
(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

<sup>27</sup> Dza kar Yesəw mba'a ghəshi zhəkəshiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem diba. Dza na mba'a dzəmbəy mbə \*ciki Hyala, ka təwrə ghəci mbəba. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala mba'a mətikwəkwər \*ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha. <sup>28</sup> Tapə ghəshi ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzərjwəy nda kwəma səəkə ni gha ni bərçi ghəra gha sləni ghəra gha na li shi di, wa ntsaa ndarə kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. <sup>29</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwəma dzee va ghwəy kwətinj. Ma sa ka ghwəy zləbakərəy, nzee gəzərjwəy səəkə tə pətsa səəkə bərçi ghəree va slənee na li shi. <sup>30</sup> Ma nə ya kwərakwə kiy, Hyala ghwənay na Zharə ta məni \*batem ta naa, naa mbəzli? Cam zləbakəram di!» kə. <sup>31</sup> Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shi. Ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmməə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghwəmməə ni: “Hyala ghwənay na Zharə” pə ghwəmməəy, “za sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwəma ci shiki?” dza naa ni.

<sup>32</sup> †††Mba'a pə ghwəmməə ni diba: “Mbəzli ghwənay na” pə ghwəmməə na, əndaw» kə ghəshi. Sa nzana mbə hazləni ghəshi va mbəzli, sa sənay məndi Zharə gwa'a gwa'a ka \*ndə gəzə kwəma Hyala ghəci slar slar. <sup>33</sup> Ma kə ghəshi kaa zləbanci ki na: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzərjwəyee nda kwəma səəkə bərçi ghəree ni sləni li shiw» kə.

**Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm**  
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)

**12** †††Dza Yesəw tapə ta gəzənsi kwəma dzar kwa fir, a kə na: «A tsəhwəti ndə niy nza tibay, dza na ngwəbə ngwəbati fəhiy zəmə tə za ci. Dza na dəzlət-səbə hayshi, kə kaa kə'wə kwəba la' la' lati ta bəsə məəli ya fəhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzək tsa dza məndiy nzəy ta ndəghwə fəhi va mə. Dza na ki mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə. <sup>2</sup> Ma sa mənta vici ngəli ya fəhi ki na, mba'a ndə tsa tsa va ghwənay ndə sləni tsa ci va ka ndəghwə tsa va, ta mbə ghəshiy banakəvə na ci bəla ya fə dza ghəshiy banci kwərakwə ki. <sup>3</sup> Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dzəghwa mbəzliy ndəghwə tsa va tasl kəsəti ntsa ghwənikə məndi va, də'wə də'wə ghəshi də'wəti, mba'a ghəshi pəlay dzay tsəghay. <sup>4</sup> Ənkwa kə ndə tsa tsa va, kə kaa tsəhwəti ndə sləni tsa ci, bəj ghwənanaghəshi kaa ka ndəghwə tsa va diba. †Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə diba tasl kəsəti, mba'a ghəshi də'wəti mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti. <sup>5</sup> War yar, kə ndə tsa tsa va, dza bəj ghwənanaghəshi tsəhwəti ndə sləni tsa ci diba. Dza ka ndəghwə tsa va kaa tsava ndə nana ki, mbəh ghəshi paslamti. War tsəgha, war

† 11:17 Ezay 56:7; Zher 7:11 †† 11:18 12:12; 14:1-2 ‡ 11:23 Mt 17:20; Lk 17:6 †† 11:24 Mt 7:7; Lk 11:9 ††† 11:25 Mt 7:1; Lk 6:37

††† 11:32 Mt 14:5 ††† 12:1 Ezay 5:1-2

tsəgha ghəshi məmənti lə nihwəti mbəzli ghwə-nanaghəshi məndi, ka didi'wə nihwəti, ka bəbəkəwə nihwəti.

<sup>6</sup> †War zəghwə ci kwətiŋ gwa'a tsəgha, saa niy tərmbə va ndə tsa tsa va. Dza na kaa zəghwə ci va di na tərəŋw, bəŋ ghwənanaghəshi tsəgha kaa mbəzli ndəghwə tsa ci va. Ma kwəmaa niy zəzəti nay: "Sa ka ghəshi nay zəghwə yay, a ghəshi dzaa ha'wə ti" niy nə na. <sup>7</sup> Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzli ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səkəy də'wə ghən tsa ci ki. Dzammə ta kəsəvə, a ghwəmmə paslamti, nza tsa na mbəə nza ka sa ghwəmmə kwa vələm ki!" kə ghəshi. <sup>8</sup> Dza tasl, ghəshi kəsəti zəghwə ntsa va va, mba'a ghəshi paslamti, fəyik ghəshi bəzlakəmə mbəri tsa ci səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla.

<sup>9</sup> Ya sa dza ndə tsa tsa vaa tsəhəy kiy, njaa dza naa məni lə mbəzli vaa? Ta səkə dza naa bakwamti ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a banavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi. <sup>10</sup> ††Shi va gwanashiy, war nja shiy tsaslishi va mbə Zliya Hyala mənishi ghəshi. E sənay a ghwəy səkəə jangəhwə kwəma va. A kəy:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay, ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki.

<sup>11</sup> Hyala kwa sləkəpə təravə na hakwə tsa vaa mənti ka saa gwəra tsəgha nanzə ki. Dzəghwa mbər ka kwəma madəŋa madəŋa na ghənzə mənta kwa mətsə ghwəmmə, kə Zliya Hyala» kə Yesəw.

<sup>12</sup> †Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəke' \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa kəsə ci. Zhini diba na, ka hazləni ghəshi va mbəzli dəŋ ni va. Dzəghwa mbərəkə ghəshi zlay tiba, ka dzashi.

### Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka \*Rəm gwanashi

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

<sup>13</sup> Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə mba'a ghəshi ghwənashi nihwəti mbəzli mbə \*ka Farisahi, ghəshi lə mbəzli \*Erədə ta dza ghəshiy ngali Yesəw lə dəw kwəma. Ma nza ghəshi mbəə kəsəti tə kwəma dza naa zləbakə. <sup>14</sup> A kə ghəshi ngəci sa tsəhəshi ghəshi na: «A Metər, a ghəy sənay kwəma katanə na ka ghaa gəzə, ka hazləni gha va kwemer gəzə mbəzliw. Sa nzanay, ka nə gha, kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, tsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka tərə ghalaa dzəmbə mbəzliw. Na na ghay kwəma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nza. Ava va tsəgha di ghəy ghaa gəzanəy nda kwal va ghwəmmə ta tsəhanci ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, nda kala kwal va ghwəmmə? A ghwəmmə tsəhanci shəkənaa, naa a ghwəmmə nzəyəm-mə na?» kə ghəshi. <sup>15</sup> Mbalaa ma Yesəw naci ki na,

† 12:6 1:11 †† 12:10-11 Cem 118:22-23 † 12:12 11:18

gwa'a gwa'a sənata na kwəma mbələy ghəshi mbə nfer shi. A kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa di ghwəy ngalira kia? Taram dala va ghwəy tə pətsa va e nighəti di» kə. <sup>16</sup> Dzəghwa hənə məndi banakə. A kə na: «Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sava diba» kə ghəshi. <sup>17</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəgha kiy, tsəhancim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw. Ma sa favə mbəzli va kwəma zləbakə na va na, mba'a səəti məhərli shi.

### Ta zhakati dza mbəzli bəkwəshi mbə məti

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

<sup>18</sup> ††Ka Sadəsehi, kə məndi kaa nihwəti mbəzli: «Ka zhakati mbəzli bəkwəshi mbə mətiw» kə ghəshiy ni. Dza ghəshi ndəs ghəshi səkəshiy dzəvəgha Yesəw, ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi kaa ngəci na: <sup>19</sup> ††«A Metər, a kə \*Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitəŋəy na ta məni ghəyəy: "Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətiy zlatə mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətiy va" kə niy ni. <sup>20</sup> Dzəghwa ki na, mba'a nihwəti mbəzli niy nza va ghəy, mbərfəŋ ghəshi ka ndərazhi ndə kwətiŋ. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali. Dza na mba'a mətiy, kala yakə zəghwə ghəshi li. <sup>21</sup> Dza Zərə mba'a bəvə mali mbəri tə mali va. Dza na kwərakwə bəlahə mətiy, nək ghəci ta yakə zəghwə kwa mali va. Zhini tsəgha lə Takwa kwərakwə diba. <sup>22</sup> War tsəgha, war tsəgha, pəŋw ndərazhi mbərfəŋ ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəke' ghəshi bəkwəshi mbər-fəŋanavashi, nək tsaa yakə zəghwə kwa. Dza mali va kwərakwə ləy hwəm shi gwanashi, mba'a mətita. <sup>23</sup> Sana sənəzəna kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzli zhakati mbə məti kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətiŋ kia?» kə ghəshi.

<sup>24</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Ma ghwəyəy, ka favə kwəma di kwəma vaa gəzə ghwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nza ghwəyəw. Zhini dibay, sənata bərçi Hyala ghwəyəw. <sup>25</sup> A na mbəzli bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakatishi mbə məti e gəzanəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza.

<sup>26</sup> †††Ghənzə nja na kwəma zhakati tsa mbəzli mbə məti kiy, ə səkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya Məyizə ghala vəghwə tsaa gəzə na va kwəmaa dzəkən ghwə mbə zhəghwə shəkəna? A kə Hyala niy niy: "Yənəy, Hyala kar \*Abəraham lə \*Izakə mba'a \*Zhakwapə nzee" kə niy ni. <sup>27</sup> Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzli bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw, Hyala

†† 12:17 Rm 13:7 †† 12:18 Lk 20:27 ††† 12:19 Nəw 25:5-6; Gha-va 38:8 ††† 12:26 Səvəri 3:2, 6

mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ava va tsəgha nə ya, a ghwəy səŋwəy mbə kwəma zhakati tsa mbəzli mbə məti, pən» kə Yesəw.

**Kwəmaa gwəramti dikə mbə \*kwəma pəhəti Hyala**  
(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

<sup>28</sup> Ghala vəghwə tsa niy kəhwə kar Yesəw va ghəpə lə ka Sadəsehiy, a tsahwəti ntsaa bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza tiba, mba'a niy favə ghəpə tsa shi va. Wəzə ghəci niy nay Yesəw zləbanakəshi kwəma kaa mbəzli va. Dza na ki mba'a səkəy ta dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Metər, nama kwəma pəhəti Hyala gwəramti na dibədibə tay?» kə. <sup>29</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Avanta kwəma pəhəti Hyala gwəramti tə dibədibə, saa ni va: “A hwəlfə mbəzli ka \*Izərayel, favə tə ghwəy! War Hyala ghwəmmə va sləkəmmə na Ndə sləkəpə kwətiŋ! <sup>30</sup> †Di pə ghaa di Hyala gha sləkəŋa, lə nəfə tsa gha gwanay, lə məhərli gha gwanata, lə bərçi gha gwanashi, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay” kə. <sup>31</sup> †Zhini ma kə kwa baka kwəmaa dzəkən bə na: “Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə” kə. Nahwəti kwəma pəhəti Hyala tiba mba'a tanamti sa bakə na va tə dikəw» kə Yesəw.

<sup>32</sup> †Ma kə ndə bənipə kwəma tsa va kaa Yesəw na: «Tsəgha na Metər, kwəma gəzə gha vay, kataŋ na. Kwətiŋtaa Hyala, nahwəti Hyala tiba ghwəla dzəgh-wakənəw. <sup>33</sup> †War di kə ndə di Hyala lə nəfə tsa ci gwanay, lə məhərli ci gwanata, mba'a lə bərçi ci gwanashi. Zhini ka di nihwəti mbəzli njasa di na ghən tsa ci kwərakwə. Mba'a kə ndə di fəti ta kwəma pəhəti Hyala bakə na vay, aa tanəti shiy dza səda ka məndi vaa slasla kaa Hyala lə nihwəti shi ka məndiy banta gwanashi» kə. <sup>34</sup> †Mba'a Yesəw nighəti, a ntsa va fəti ghən ta kwəma va, mba'a zləbakə wəzə, kə. Ma kə ngəci ki na: «A ntsa, ma ghay, dikə tərə na gha taa tsəhə tə pətsa mənī Hyala mazəw» kə. Ləy hwəm shi va ki na, ndə tiba mba'a zhiniy kwəmavə bərçi ta dəw nahwəti kwəma və ghwəlaw.

**Dikəba \*Kəristəw na kaa mazə \*Davitə**  
(Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)

<sup>35</sup> †Ma Yesəw mbə bənipə shiy mbə \*ciki Hyala na, dza na ka dəw kwəma, a kə na: «A pənəy, njaa njaa ka \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni: “Jijiy mazə Davitə na Kəristəw Ntsa tivə Hyala” kə ghəshia?

<sup>36</sup> †Mazə Davitə də'wə ghən tsa ciy, aa gəzəkə lə bərçi \*Safə tsa Hyala, a kəy:

Ma kə Hyala kwa sləkəpə kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyŋa tə kwa bəzəmee,  
pə' fəca dzee mənī ta ka mbəz gha,  
ka mbəzli tə dəvə gha!” kə.

<sup>37</sup> Davitə də'wə ghən tsa ci kiy: “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw, njaa njaa ka na mbəə nza ka jijiy Davitə diba kia?» kə Yesəw.

**Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala**  
(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

Dzəghwa mbəzliy basəshi va tə pətsa va daŋ ni ki, war ka fa kwəma gəzə Yesəw va lə vəshi. <sup>38</sup> †Ma kə kaa mbəzli mbə kwəma bananshi na va na: «Favə ghwəy na, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənī ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Na nashiy, war lə kwəbərjer dikə dikə ni ka ghəshiy di dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw di ghəshi məndiy səkwəshi mətəsfəkəwə dzar tə ləwmaw. <sup>39</sup> †War tə kwəma ka ghəshiy di nzəy mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə məndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti. <sup>40</sup> Ghəshi dibay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mi'i mbəreketi, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyala. Ka ghəshi dza na nza' nza' ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə məndiy ni: “Ka nəw Hyala tərəŋw ni ghəshi” kə məndi. Na nashiy, ta banshi fəti dza Hyala tan na nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

**Mali mbəri kwa ndərma**  
(Lk 21:1-4)

<sup>41</sup> †Dza Yesəw mba'a nzəyəy vəgha sərndəkə tsa shikə məndi gəna vəli məndi kaa Hyala kwa mbə \*ciki Hyala. Dza na mba'a mənī məhərli ta nighə njasa səkə məndi ta shikə gənaa dzəghwa sərndəkə tsa va ki. Dzəghwa daŋ mbəzli nza gəna və shi tərəŋw səsəkəshiy shakaghwa gəna kwa sərndəkə tsa va, daŋ, daŋ, daŋ. <sup>42</sup> Dzəghwa nahwəti mali mbəri, kwa ndərma ghənzə tərəŋw, mba'a faghwa dala bakəta kwa sərndəkə tsa va. <sup>43</sup> Kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki, da' harashi, a kə kaa ngəshi na: «Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, mali mbəri kwa ndərma nata gh-wəy nay, tərəŋwəba ghənzə faghwa na gəna kwa sərndəkə tsa kaa mbəzliy fəhwə gəna va gwanashi. <sup>44</sup> †Sa nzanay, ma na nihwəti mbəzli vay, war jəwə tsətsə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi daŋ na, səvəri mbə nahwəti na daŋ na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a basanavə gənaa niy nza və gwanata kaa Hyala, gwana-ta tsa nzə njasa niy nza na və ta pa shiy dzəghwa hwər nzə» kə Yesəw.

**«Ta ngazlamti \*ciki Hyala dza məndi» kə Yesəw**  
(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)

**13** Ma sa səvəriy Yesəw mbə ciki Hyala ki na, dza tsahwəti ndə kwətiŋ mbə mbəzli ta səda ci ka gəzanci kwəma, ma kə na: «A Metər, nashi niva hərəzli njasa təbə ghəshi, nay tsava ciki njasa ngatim li shi, ka təbə» kə. <sup>2</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa nay gha va ciki tsa va dikə tsa ci sənənzəvay, tə nahwəti vici na, ka dza ghaa nayəw, ta ba'wamti dza məndi, ka dza ghaa nashi hərəzli tsəŋəzli tsəŋəzli ni ni ya kwətiŋəw» kə Yesəw.

† 12:29-30 Nəw 6:4-5 †† 12:31 SləniTaH 19:18; Mt 22:39 † 12:32 Lk 20:39 †† 12:33 †Sam 15:22; †Wəzh 6:6 †† 12:34 Mt 22:46; Lk 20:40 ††† 12:35-37 Mt 20:30-31 ††† 12:36 Mt 22:44

§ 12:38-39 Lk 11:43 †† 12:41 2Mezh 12:10 ††† 12:44 2Kwər 8:12 §† 13:2 Lk 19:44

**Ngəra'wə tsaa dzaa səəkə ghəngħən ghəngħən dzəti hidī, ka ghəshi għa kərə**

(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)

<sup>3</sup> Dza Yesəw mba'a nżəyəy mə kəlanj \*'Wəlivə, mba'a zhəghanavə kwəma ci kaa ciki Hyala, ghəshi kwətishi lə kar Piyer, Zhakə, Zhanj mba'a Andərə. Dzəghwa tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: <sup>4</sup> «A Metər, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə għa niy məniva tay? Tə wa dza məndiy sənay ndal tərə shi va gwanashi ta kərkəvwaw, kə məndia? Gəzanjəy di» kə ghəshi. <sup>5</sup> Dza Yesəw ka gəzanshi ki, a kə na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba məndiy ngədiŋwəy ma. <sup>6</sup> Sa nzanay, dānj dza nihwəti mbəzliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dza na: "Yən na \*Kəristəw!" kə. Gəla mbəzli vay, mbəzli dānj tərənjw dza ghəshiy ngədiŋ. <sup>7</sup> Ta favə gaka mbəz dza ghwəy dzar mbə məlməhi ndəkwə ndəkwə ni lə ghwəy, zhini ka favə nəwər mbəz mbə məlməhi kərakə kərakə ni lə ghwəy. Ya ə dza ghwəy favə shi va tsəghay, əntaa her ghwəy taa dza ma. Sa nzana, ya njaabay, ta məniva dza gəla niva shiy tsəgha. Ya tsəgha dza shi vaa mənishiy, ka dza hidiy kərə diw. <sup>8</sup> †Ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz taa nza. Ka gərgərəva hidī dzar tə tsahwəti pi ghəngħən ghəngħən, zhini mba'a ma dzaa nza tə hidī. Shi vay, ngəra'wə tsaa dzaa għa səəkə na ghəshi, njasa ka mali vaa 'wa kemahə ta ya zəghwə na niva shiy. <sup>9</sup> ††Ma ghwəy na na ghwəy kiy, məhərli pə ghwəy dzaa məni ta ghən tsa ghwəy. Sa nzanay, ta kəəsənjwəy dza məndiy dzaa dzəti pi ngwəvə, ka didi'wənjwəy dzar mbə cekər ka \*ka Zhəwifəə basəva. Ta kəəsənjwəy dza məndiy dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni, ghəshi lə mezhizhə gwa'a, sa zləbavə ghwəy kwəmee. Ghalaba kiy, ta ndəgha fəti dza ghwəy dzaa dzəkənee kwa kwəma shi. <sup>10</sup> Ava tsəgha dza naa nza, war pərba Yəwən kwəma wəzə na dza məndiy gəzanshi kaa hwəlfə mbəzli tə hidī gwanashi. <sup>11</sup> †Għala pətsa dza məndi vaa kəəsəvənjwəy, ka bəghənjwəy dzəti ngwəvəy, əntaa ghwəy tsətsəva lə tikə kwemer na: "Njaa dza ghəy ni kaa kwəma ka ghəy gəzə kia?" pə ghwəy ma. War naa dzaa kaghwavata kwəma kwa miy ghwəy ta gəzə ghwəy għalabay, ghənzə pə ghwəy dzaa gəzə. Sa dza naa nżay, səəkə mbə zəzə kwəma ghwəy dza naa səəkəw, səəkə va \*Safə tsa Hyala dəwdəw tsa dza naa səəkə. <sup>12</sup> ††Għala vəghwə tsa vay, ka nihwəti mbəzli dza na, ka nga dafa ta ngwarm-bəghəshi, ta mbə məndiy bəkwəshi. Zhini tsəgha didi-hi dzaa məni lə ndərəzhi shi kwərakwə ba. Ka ndərəzhi dza na, ka zhini ghən kaa mbəzliy yakəshi diba ki, ka bəshi kaa nihwəti mbəzli ta bəkwəshi. <sup>13</sup> ††Mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy di mətsə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. Ma ntsaa dzaa jihəkəvay kala zlay

† 13:8 2NəMezh 15:6; Ezay 19:2 †† 13:9-13 Mt 10:17-22; Zhj 16:1-4 † 13:11 Lk 12:11-12 †† 13:12 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 †† 13:13 Zhj 15:21; ShiZhj 13:10

nəwra ghəci pa' tə vici məti ciy, ta mbəliti tsava ndə dza Hyala» kə Yesəw.

**Kwəmaa dzəkən ngəra'wə tsaa dzaa səəkə dzəkən mbəzli**

(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)

<sup>14</sup> ††Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ta nashi shi rəda rəda ni va jikirkir ni dza ghwəy garəshi tə pətsaa niy təbə ma ghəshiy garə, (ntsaa jangəti kwəma vay, favə tə ghəci wəzə), għalaba kiy, mbəzli tə hidī ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlanj ta mbəə mbəlishi. <sup>15</sup> ††Mba'a kə ndə mə jəba mbə tifərəy, əntaa ghəci dzaa ni na: "Kadiw, e dzəghwaraa dzəmbə ciki tsee, ta bəvə ya nimaba shiy" kə ma. <sup>16</sup> Ya kwamti dza ndəə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: "Kadiw e zhəghəvaa jighi ta bəvə kwəberjeree" kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. <sup>17</sup> Ngəra'wə tərənjw dza savaa nza fəca-va kən mi'i lə hwər, lə mi'i ka ndərəzhi tə hwəm. <sup>18</sup> Cə'wə pə ghwəy cə'wə va Hyala, əntaa bali va taa mənivə ge'i ge'i lə tir tasli. <sup>19</sup> †Va sa dza naa nza fəcavay, ngəra'wə tərənjwəy dza naa nza tə hidī. Gəla hwəlfə ngəra'wə tsa səəkə ma məndiy favə gaka ci għala ghava hidī lə għala ngati Hyala shiy gwa'a, ka sar pa' tə vəghwə tsa ndatsə. Ka dza naa zhiniy səəkə kən mbəzli diba ka məndi nżaw. <sup>20</sup> Kala sa nzana, mba'a Ndə sləkəpə Hyala tamti dānj tsa vici ngəra'wə tsa vay, ka dza ndəə tərmbə tə ghwəməy nżaw. Ma dza na ki na, mba'a tamti dānj tsa vici va tə mbərkə mbəzli nżə təravə na. <sup>21</sup> ††Ma sa ka vəghwə tsa va mənivyəy, mba'a kə ndə taa ni ngənjwəy: "A mbəzli ni, anay \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala tikə" kə, ya "avaci tarba" nə nay, əntaa ghwəy zləba kwəma ci va tepə ma. <sup>22</sup> ††Sa dza naa nza għala vəghwə tsa vay, dānj dza Kəristəwhi ka dzərvə lə ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsah-wəshi tə hidī. Ka ghəshi dza na, ka məni shi madaŋa madaŋa ni, lə shi dimədime ni, ta mbəə ngədi mbəzli təravə Hyala, ghəshi gar dzaa mbay. <sup>23</sup> Əy ma ki, avee gəzamtənjwəy kwəma va nee ki kwaghwətsata gwa'a gwa'a, nza ghwəy mbəə məni məhərli wəzə!» kə.

**Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri**

(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)

<sup>24</sup> ††Ma kə Yesəw diba na: «Għala vəghwə tsa va ki, ləy hwəm ngəra'wə tsa vay, shərkwə dza viciy shərkwəta, ka tir dza na, mba'a zlay mbərə. <sup>25</sup> Ka sasərkwəhi tə ghwəmə dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bərçi va shi mə ghwəmə dza na, ka kwəfəghə. <sup>26</sup> ††Għalaba kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, ka nay mbəzli lə mətsə shi səəkə mbə kwəlebi tə ghwəmə lə bərçi va tərənjw, tsəgha shəndəkə diba. <sup>27</sup> Sa ka na dzay mba'a ghwənanashi ka kwal Hyala ta dza ta basanci mbəzli ci tərati na, tə bəla hidī fadānashi, səəkə tə pətsa kəray għala hidī gwa'a» kə.

††† 13:14 Dani 9:27 ††† 13:15-16 Lk 17:31 † 13:19 Dani 12:1; ShiZhj 7:14 †† 13:21-23 Lk 17:23-24 ††† 13:22 Mt 24:24 †† 13:24-25 Mt 24:29 ††† 13:26 Mt 24:30

**Yesəw bəli fir lə daskwa**

(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)

<sup>28</sup> Ma kə Yesəw dība na «Avee taa bəliŋwəy fir lə kwəma daskway, favə tə ghwəy shi di na bəniŋwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dakə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. <sup>29</sup> Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bələkəŋwəy ya va ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səkəkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. <sup>30</sup> † Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bək-wəshi ka shi gəzəŋwəy ya ni gwanashi mənivaw. <sup>31</sup> Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na ghəshi lə hidī gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

**War Hyala kwətita na saa sənata vici dza Yesəw zhəkə ti**

(Mt 24:36-44)

<sup>32</sup> † Ma kə Yesəw dība na: «Ndə tība ya kwətir, mba'a sənata vici dza shi vaa məniva tiw. Ya ka kwal Hyala, ya Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ciy, ndə tibia sənataw. War Didi Hyala mə ghwəmə kwətita na saa sənata vici va lə ler va gwa'a. <sup>33</sup> † Ə pə ghwəy mənī məhərli tərəŋw, ka ndəghə vici va kala bə ma hi. Sa nzana, kala sənay ma vəghwə tsa dza na vaa səkəkə ti ghwəy. <sup>34</sup> † Ma kwəma vay, njasa ka ndə vaa mənī ghəciy dzay ta wə dza naa nza. Mba'a zlay ghi tsa ci, bəm fanambə mbə dəvə ka sləni ci nza ghəshi nighəə dzəkən. Ka na dza na, mba'a tahanavəshi sləni kəyba, mba'a gəzanci kaa ntsaa nzəy miy dəgha, a ghəci fə ghən tə ndəghwə ghi tsa va. <sup>35</sup> Ghwəy kwərakwə kiy, ə pə ghwəy fə ghən ta ndəghə vici va. Sa nzanay, sənata vici dza ndə ghi tsa vaa zhəghəvaa səkəkə ti ghwəy, nda hetihwər ka na səkəkə, nda mbə dərŋkala vərđi, nda tə kwa tərŋa wa ngələkə, nda mekəshi, sənay ghwəyəw. <sup>36</sup> Ya ə dza naa səkəkə vətəghəy, ka na səkəkə na mba'a kəsəŋwəy ləməciŋwəy. <sup>37</sup> Kwəma gəzəŋwəy ya nay, ghənzə na sa gəzee kaa mbəzli gwanashi, ə pə ghwəy fə ghən» kə Yesəw.

**Məndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw**

(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Zhŋ 11:45-53)

**14** † Tərəmbə vici bakə, məndi dzaa madi ta \*makwaghwa Pakə ki. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə pərŋ tsa nza \*is mbəw. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madishi ta pəla kwal tsaa kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta dza ghəshiy paslamti. <sup>2</sup> Ma kə ghəshi na: «Nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici makwaghwa Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəslishi tə ghwəmmə» kə ghəshi.

**Nahwəti mali ghəshi lə Yesəw**

(Mt 26:6-13; Zhŋ 12:1-8)

<sup>3</sup> † Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw mbə zəmə shiy kəghi tsa tsahwəti ndə, Shi-marŋw, kə məndi slən tsa ci. Ntsa vay ndə dərna niy nza na kwatarŋa.

Dza nahwəti mali mba'a səkəkəta lə təlīmə paf 'wərđi kwa, «\*Nardə» kə məndi kaa 'wərđi va, gəna dərŋ məndiy pa. Dza na mba'a bələmti təlīmə 'wərđi va, mba'a shəkəmbə mbə ghən tsa Yesəw. <sup>4</sup> Dza nihwəti mbəzli tība, kala di ma kwəma mənti mali va va ghəshi, war ə ghəshiy gəzə kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A ni mənti mali na ni shiy kia? Tawa gwəravə naa ladəmti 'wərđi na gəmta kia? <sup>5</sup> A shiy ti məndi dələmti 'wərđi vaa kwəməvə gəna gar mbəl bələkəwə mahkan, mba'a məndi tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma nzaa» kə ghəshi, ka ngwəzliməə dzəkən mali va tərəŋw. <sup>6</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, zlatam mali va! Ka sə məhərli nzə ghwəy mal! Kwəma wəzə na na sa mənī na va tə ya. <sup>7</sup> Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tība dza ghwəy nza li shi ya hwəmba, gar dza ghwəy mbay mananatishi kwəma wəzə na ya hwəmba di ghwəy. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmmə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw. <sup>8</sup> Nanzə kwəma dza naa nza gar mənti fəca dza məndiy lara na sa manamti na va, baslakənra na 'wərđi ghala vici va ghwəlaa səkəkə. <sup>9</sup> Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war pa' kwəməba dza məndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mənti na va dza məndi, ka zəzəə dzəkən mali va» kə Yesəw.

**Zhəwdasə mbə nga dafa ta Yesəw**

(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)

<sup>10</sup> Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ndə mbə \*mbəzli ta səda Yesəw va mərŋ lə bakə ni, mba'a dzaa gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala: «Ta ngatərŋwəy dafa dzee ta Yesəw» kə. <sup>11</sup> Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi vəshishi. Mba'a ghəshi gəzanci njasa dza ghəshiy nganci səda ci. Ava ghala vəghwə tsa va gha Zhəwdasəə pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw ki.

**Yesəw mbə zəmə shiy mbə \*makwaghwa Pakə ghəshi lə mbəzli ta səda ci**

(Mt 26:17-30; Lk 22:7-23; Zhŋ 13:21-30; 1Kwər 11:23-25)

<sup>12</sup> † Dzəghwa kwa tərŋa vici ka məndiy zəmə pərŋ tsa kama is mbə, mba'a səkəkəta. Vici vay, fəcava ka məndiy həəni gemim jəw jəw ni ta makwaghwa Pakə. Ma fəcava ki na, dza \*mbəzli ta səda Yesəw ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metər, kwəma di gha ghəy dza ta tatərŋa shi zəmə dza ghaa zəmə mbə makwaghwa Pakəa?» kə ghəshi. <sup>13</sup> Dza Yesəw ki mba'a ghəwənashi mbəzli bakə mbə shi, a kə ngəshi na: «Mbal-am dzəmbə məlmə. War tsəhərŋwəy ma ghwəyəy, ta

† 13:30 Mt 16:28 †† 13:32 SləniKY 1:7 † 13:33-35 Mt 24:42  
†† 13:34 Mt 25:14-15; Lk 19:12-13 †† 14:1-2 11:18

††† 14:3 Lk 7:37-38 ††† 14:12-26 Səvəri 12:1-14 § 14:12 Səvəri 12:15-20

kwəmay dza ghwəy lə ndə, lə tsaghwa yam və. Nza ghwəy nəw. <sup>14</sup> Dzakə ghi tsa dza naa dzay, nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, a pə ghwəy taa niy: «Ma kə Metəray, ndara ciki tsa dza ghəy səəkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə, mbə Pakə, kə» pə ghwəy taa ni. <sup>15</sup> Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citəjwəy ciki dza na dikə, mə ghən tsahwəti ciki, cəke' məndi gwəmantı, mba'a shiy nžəy mbəba. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

<sup>16</sup> Dza mbəzli ta səda ci va bakə ni mba'a ghəshi madıshi, ka dzaa dzəmbə məlmə ki. Ma dzəmbə ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

<sup>17</sup> †Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a kar Yesəw səəkəshi, ghəshi lə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni. <sup>18</sup> ††Ma kə Yesəw kaa ngəshi, ghəshi mbə zəmə shiy na:

«Nay ghwəy na, a gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətıj, ntsa zəmə ghəy shiy liy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra məndi» kə.

<sup>19</sup> Dza kwəma va ka zhanshi kaa mbəzli ta səda ci tərəjw tərəjw. Ga' ghəshi ta dədəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Yən na nanzə ba naa Ndə sləkəpə? Yən na ba na? Yən na ba na?» kə ghəshi. <sup>20</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa ndə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ta sədee va mən lə bakə ni na, ntsa zəmə ghəy shiy li kwa kwak-wa tsa kwətıj tsa. <sup>21</sup> Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mətira dzee njasa tsaslıti məndi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala. Ma nanzə kiy, tərəjw dza ngəra'wə nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va. Wəzəbaa niy maw ma məndiy yakə dza naa nza və» kə. <sup>22</sup> Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va ki na, dza Yesəw hən bəvə pən, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na mba'a ngangavəri pən tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Vəghee na sana, bəm zəməm!» kə <sup>23</sup> †Ma ləy hwəm na, dza na hən bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na hən banavəshi. Dzəghwa mbəzli va gwanashi mba'a ghəshi sasahwə shi sa va. <sup>24</sup> ††Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Miymiy ya na shi ni, li shi sla Hyala kiri kwa jipə nžə lə mbəzli, ta shəkəshi dza ghəshi ta mbəzli dən. <sup>25</sup> Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dzee zhiniy sahwə shi sa ni, kala war fəca vici dzee zhiniy sashi tə pətsa sləkə Hyalaw» kə.

<sup>26</sup> ††Dza ghəshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi səvərişhi ka dzashiy dzəmə kəlanj \*'Wəlivə.

#### Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Zhj 13:36-38)

<sup>27</sup> †††Ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci na: «Nay ghwəy na, ta zlara dza ghwəy kwətıraa hwəjwəy gwananjwəy. Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nžə,

† 14:17-21 Zhj 13:2, 21-30 †† 14:18 Cem 41:10 † 14:23-24 1Kwər 10:16 †† 14:24 Mt 26:28 †† 14:26 Lk 22:39; Zhj 18:1 ††† 14:27 Zak 13:7; Mk 14:50-52; Zhj 16:32

a kəy: «Ta paslamti ndə ndəghwə shiy dzee, ka tənkesli ci dzay, mba'a ghəshi ləzlənjəşhi ka dza kwaba, ka dza kwaba» kə. <sup>28</sup> †††Ləy hwəm sa kee zhakatira mbə məti kiy, ta 'watəjwəy kwal dzee dzaa dzəti hidi ka Galile, ma nza ghwəy kəsara mbəba» kə.

<sup>29</sup> Ma kə Piyer ki na: «A Ndə sləkəpə, na nee, ya mbəzli gwanashi dza naa zlanjəy, ka dzee zlanjə na neyew» kə. <sup>30</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, ə gəzanjəe, ta na navay, mbə vərđi ndatsə na, ka ngələkə gha wa kwa bakay, gha zhənti gəzə mahkan səda gha: «Sənay tsa-va ndə yaw, sənay tsava ndə yaw» pə gha» kə Yesəw.

<sup>31</sup> Dzəghwa ma kə Piyer lə bərđi na: «Ya ta məti dzee kwasəbə ghay, ka dzee gəzə, sənanjə yaw, pən tərəw» kə. Tsəgha nihwəti niy tərmbə va gəzəkə gwanashi kwərakwə ki.

#### Yesəw cə'wə Hyala kwa Getəseməne

(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

<sup>32</sup> ††Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi tsəhəşi, tə pətsa nə məndi va Getəseməne, kə məndi. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci tıba na:

«Nžəjwəyəm tikə, e dza ta cə'wə Hyala» kə. <sup>33</sup> Dza na kaa kar Piyer, ghəshi lə Zhakə, mba'a Zhanj, pəm pəmavəşi kwasəbə ci. Dzəghwa her ci mba'a ghəshi ghati dza, mba'a nəfə tsa ci slay. <sup>34</sup> Ma kə kaa ngəşi na: «Tərəjw slay nəfə tsee ka di pəslira. Nžəjwəyəm tikə, əntaa ghwəy bə hi ma!» kə. <sup>35</sup> †††Dza na mba'a kə-tivə dza bələkə jəw. Kə tsəfəkəwə tsəfəkəwə tə hidi ka cə'wə Hyala, a ngəra'wə tsa dza na va ta sa bashamti səəkə dzəkən tə nava vici, ghənzə gar mənta. <sup>36</sup> ††Ma kə mbə cə'wə ci va na: «A Di, gha kiy Didiy, nihwəti shiy tıba kala mbay ghaa məntiw! Va tsəgha cə'wəjəe, bashamti ngəra'wə tsa va səəkə dzəkənee. Nanzə kiy, əntaa gha məni war tə sa dee ma, war njasa təbanjə na ka gha məni» kə Yesəw.

<sup>37</sup> Dza na tərəd zhəghəkəvay dzəvəgha mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Səəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A Şimanjwə Piyer, wa hiy hi gha na? A shiy mənişhi mbə ma ghaa nžaynza ləməciŋjə ya ta tsahi kwətıj nžəa? <sup>38</sup> †††Pə ghwəy nžəjwəy ləməciŋjəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwəjwəy, vantaa \*ndə jaka tsa nžə ngadambəjwəy mbə məni \*kwəma jikir na. Ka di məni kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərđi vəgha ci ta məni nžə» kə.

<sup>39</sup> Zhini na mba'a katantəvay vəgha shi dıba, mba'a zhaa cə'wəti Hyala war njasa kwa tanjə va. <sup>40</sup> Ma sa kədiy na lə cə'wə Hyala na, mba'a zhikəy zhəvəgha shi. Zhəkə na ba na, ghəşi tə hi, şanj ghəşi ta mbay nžəyşhi ləməcişhi. Kala şənata kwəma ka ghəşi zləbanci ghəşi. <sup>41</sup> Zhini na ndəs zhəkəy dzəvəgha shi kwa mahkan səda dıba ki. A kə kaa ngəşi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Gwa'aa kwəma, a vəghwə məniy. Ava məndi dzaa kəsəraa dzəmbə dividivi ka məni kwəma jikir na, yən

††† 14:28 16:7 § 14:30 14:72 §† 14:32-42 Lk 5:16; Ebr 5:7-8 §†† 14:35 Zhj 12:27 §† 14:36 10:38; Mt 6:10; Zhj 18:11; Ebr 10:9 §†† 14:38 Ef 6:18; Ebr 2:18



Zəghwə yakə ndə ngəri. <sup>42</sup> Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səkəy, satim a ghwəmmə dzaa dzəvəgha!» kə Yesəw.

### Njasa kəsə məndi Yesəw

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Zhj 18:3-12)

<sup>43</sup> War ghwəla tsəgha ki, Yesəw mbə kəni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni tsahwəy. Mba'a mbəzli dən kwasəbə, lə kafa'ihni nihwəti, lə ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, lə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə niy ghwənashi na ta kəsə Yesəw. <sup>44</sup> Ma kə Zhəwdasə tsa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkwa njasa ka ndə səkwa madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə, ka ndəghwə wəzə va mbəliy ki» kə niy ni ngəshi. <sup>45</sup> Dza Zhəwdasə war sa tsəhəy na tsəgha ki, karə dzay dzəvəgha Yesəw, a kə ngəci na: «A Metər» kə, mba'a səkwa ni njasa ka ndə vaa səkwa madigay. <sup>46</sup> Gwa'a, kahə mbəzli va sənay Yesəw tsəgha ki, basə ghəshi basəkənvashi kən, tasl ghəshi kəsəti.

<sup>47</sup> 'Wakəvə tsahwəti ndə tiba mbə mbəzliy nza lə Yesəw, fat tədikəvəri kafa'i tsa ci, dza na pətsə kəs-ləkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa \*ka ta Hyala. <sup>48</sup> Ma kə Yesəw kaa vərəm mbəzliy basəkəvashi va tsəgha ni na: «A mbəzli ni, tawa səkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghədemesli njasa nzeə ndə ghəli kia? <sup>49</sup> 'Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə \*ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwəy ghalaba nanzə sa? Ma kwəma nata ghwəy na məntay, ta mbə kwəmaa niy tsaslitim va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa na» kə Yesəw.

<sup>50</sup> †Dzəghwa \*mbəzli ta səda Yesəw gwanashi kwərec ghəshi hwəshi, mba'a ghəshi zlay Yesəw tiba ki. <sup>51</sup> Dza tsahwəti məgəla kwətiy, ka nəw kar mbəzli va lə Yesəw tə səkəbə tə səkəbə. War gwədəwri sa kən ghən ci gwa'a tsəgha zlabə zlabə. Dza məndi ka dī kəsə. <sup>52</sup> Sa nə məndi, a məndi kəsə, kə məndi na, dza na mba'a pəlatanavəshi gwədəwri tsa va tsəgha kaa mbəli va, ka hwəy dirəy.

### Yesəw kwa kwəma mbəzli \*ka Zhəwifə dikə dikə ni

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

<sup>53</sup> Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi pəmanaghə Yesəw kaa dikə tsa \*ka ta Hyala ki. Ghala pətsa va na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, lə mətikwəkwər ka Zhəwifə, mba'a \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ka basəvaa səkəbə dzəkə ghi tsa va.

<sup>54</sup> Dza Piyer, ka nəwshi kərakə kərakə, pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala tsa va. Dzakə na das nzəyəy vəgha gwəlaa ndəghwə ghi tsa ntsa va, ka bəghəzli ghwə kwasəbə shi. <sup>55</sup> Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə \*mbəzliy sləka ka Zhəwifə gwanashi, tapə dzəmbəshi mbə pala kwəma dza ghəshiy banavə fəti ti kaa Yesəw ta mbə ghəshiy paslamti. Shan ghəshi

† 14:49 Lk 19:47; 24:46 †† 14:50-52 14:27

ta kwəmavə kwəma ka ghəshi banavə fəti ti kaa Yesəw. <sup>56</sup> †Mbəzli dən tərəy səkəshi, ka təbanci dzərvə kaa Yesəw na, kala jakəshi kwemer shi va gəzə ghəshiy dzəkən, gar nə məndi: «Tsəgha na katarj» kə məndi.

<sup>57</sup> Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi satishi ta təbanci na shi kwəma dzərvə, ma kə ghəshi na: <sup>58</sup> ††«Wa ma kə niy ni mbə kwəma ciy: "Yənəy, ta ngəzlamti \*ciki Hyala tsa ngati ndə ngəri tsa lə dəvə ci dzee. Ma mbə vici mahkanəy, mba'ee zhiniy ngakati, kala səkəbə dəvə ndə mbə" kə niy ni» kə ghəshi. <sup>59</sup> Ya tsəgha təbanaghə ghəshi dzərvə tsəgha na va kaa Yesəw ki na, dzatəvata kwa kwal tsa kwətiy tsaw.

<sup>60</sup> 'Wakəvə dikə tsa ka ta Hyala tsa va tsəgha fakat-sa'wə satiy, gar garəy mbə mbəzli tiba va. A kə kaa Yesəw na: «Na ntsa, a shiy mənishi zləba ma gha kwemer gəzəzə məndi niy dzəkən gha shəka?» kə.

<sup>61</sup> †Dzəghwa Yesəw dighevə catavay, kala maw zləba kwəma ya jəw nze. Zhini dikə tsa ka ta Hyala tsa va, ka zhiniy dəw kwəma və, a kə ngəci na: «Gha na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyala ka məndi vaa fal na pən?» kə. <sup>62</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «Yə, yən na! Ghwəy gwanəyəy sanay, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy sləkə shiy gwanashi dza ghwəy nara mənəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Zhini dībay, ta nara dza ghwəy yən mbə səkəbə mbə kwəlebi mə ghwəmə» kə. <sup>63</sup> ††Ma sa favə dikə tsa ka ta Hyala tsəgha na, dza na kaa kwəbən tsa kən ghən ci, kwəyah kwəyah slakwanti, sa satiy nəfə tsa ci. A kə na: «Wəkə na nava tsəgha, ka dī mbəzli ghwəmmə ta ndəgha fəti ta kwəma mənti na ghwəlaw. <sup>64</sup> A ghwəy favə njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwəy. Njaa na kwəma təkə ghwəy?» kə. Ma kə ghəshi gwanashi ki na: «Aa gəzəkə \*kwəma jikir na, gar pəsli na!» kə ghəshi.

<sup>65</sup> †Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə shi mba'a ghəshi madishi, ka tifə ndighwər dzəkən Yesəw. Ka ghəshiy dza mbəkəwə mbəkəwəti kwəma ci na, ka ghəni dəvəə ndəkəwə li, ma kə ghəshiy ni ngəci sa ka ghəshi ndəkəwəti na: «Ca a Hyala cətəy, a gha gəzəy, nda tsama ndə ndəkəwəy na?» kə ghəshiy ni. Dza dəwgerhi pəm ghəshi pəməvə Yesəw, war ka tsatsanci dividivi dzəghwa slimim ci.

### Vəraslə tsa Piyer

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

<sup>66</sup> Ma Piyer war ghwəlay kwa tipə kəghi tsa va ki na, dzəghwa mali kwa ghəra sləni kəghi tsa dikə tsa \*ka ta Hyala ndəs səkəta. <sup>67</sup> Ma sa səkəbə na, tsa' kə na, Piyer ta ghwə tiba mbə bəghəzli, dza na vərəghə vərəghəti. A kə kaa Piyer na: «A ntsa, ghay ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə nza gha kwərakwə» kə. <sup>68</sup> Tapə Piyer dzəmbəy mbə vərəslə, a ka na: «Am, sənay ya na neyew, sənata gəla kwəma dī gha na gəzee sana nee kiw» kə. Dza na mba'a barvay tiba kwa tipə va ka dzay

† 14:56 Cem 35:11 †† 14:58 15:29; Mt 26:61 †† Mba'a Yesəw catavay: Ezay 53:7; Mk 15:3-5; Zəghwə Hyala: 15:39 ††† 14:62 Dani 7:13; Mt 22:44; 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27 ††† 14:63-64 Mt 26:65 § 14:65 Ezay 50:6; 53:5; Lk 7:16

dzəmbə jəwler. [ʼWakəvə kwa taŋa ngələkə mba'a way ki.]<sup>69</sup> Zhini maliy ghəra sləni va kəyba mba'a nay ghəci mbə jəwler tsa va dība, ma kə kaa mbəzli mbəba war sa nay na na: «A mbəzli, ntsay, tsahwəti ntsa mbəzli va na» kə.<sup>70</sup> Zhini Piyer ka vərəslə dība. War ghwəla na, dza mbəzliy nza va tība ka gəzanci kwəma kaa Piyer, a kə ghəshi na: «A ntsa, na kataŋ nay, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ntsa ni nza gha. Sa nzana, ghay, ndə ka Galile nza gha» kə ghəshi.<sup>71</sup> Dzəghwa Piyer tapə ta zəmə lə fəlata ki, a kə na: «Tība tepəw, tsamtəra Hyala yən kəə sla dzərvə! Sənay ntsa gəzə ghwəy vee, ya səni səni na neyew!» kə.<sup>72</sup> ʼWakəvə ngələkə kwa bakə səda ki, mba'a zhiniy way. Dza Piyer nza'jəw zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Yesəw va. Sa niy nə na va: «Ka ngələkə gha wa kwa bakə səday, gha zhənti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə niy ni ngəci. Mba'a səəkəta mbə ghən ci. Dzəghwa ki tapə dzəmbəy mbə wahə tsəgha.

**Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə**  
(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Zhj 18:28-38)

**15** Pəətə mekəshi na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəti sləka kwəmaa dzəkən Yesəw kwa jipə shi, lə mətikwəkwər \*ka Zhəwifə, lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a \*mbəzliy sləka ka Zhəwifə. Dza pəhə ghəshi pəhəti Yesəw, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə ta basə ngwəvə dzəkən.<sup>2</sup> †Dza Pilatə ki, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «Mazə tsa ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə.<sup>3</sup> †Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ka gəzəzə kwemer daŋ dzəkən Yesəw, ta mbəə banci fəti.<sup>4</sup> Zhini Pilatə ka dəw kwəma va Yesəw dība: «A ntsa, ka zləba kwəma gha sa? Favə gha njasa gəzəkə ghəshi kwəmaa bəŋa fəti daŋ tsa nza sa?» kə.<sup>5</sup> Dighevə Yesəw nzəyəy kala zləba kwəma dība. Dza nava kwəma, mba'a səəvəri məhərli Pilatə.

**Ngwəvə məti kən Yesəw**  
(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Zhj 18:38-19:16)

<sup>6</sup> Njasa səəkə vici \*makwaghwa Pakə vay, tsəgha ka ngwəmna Pilatə pəlanayshi tsa di \*ka Zhəwifə ndə kwətiŋ mbə mbəzli kwa fərshina.<sup>7</sup> Dzəghwa ghala pət-sa va ki na, mba'a ntsa nə məndi Barabasə, kə məndi slən tsa ci kwa fərshina. Ghəshi lə nihwəti mbəzli ka zhini ghən, pəkw ka pəəsliti ndə ghəshi mbə zhini ghən tsa shi va.

<sup>8</sup> Dza vərəm tsa mbəzli va tsəgha, takwəs ghəshi madishi ta dəw va ngwəmna Pilatə a ghəci məni kwəma sənabəy na va mbə mananshi ndimndim.<sup>9</sup> †Ma kə Pilatə ngəshi na: «Wa ntsa di ghwəy yən pəlayŋwəy? E pəlavəŋwəy mazə ka Zhəwifə na?» kə.<sup>10</sup> Tawa gəzə ngwəmna tsəghay, sa sənay na lə kataŋ, sa hərhə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala va Yesəw, va tsəgha kəsanaghə ghəshi, kə.<sup>11</sup> †Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala va, tapə dzəmbəshi mbə həərə ni

tība mbəzli, nza ghəshi mbəə dəw va Pilatə, a ghəci pəlanayshi Barabasə. Dza mbəzli va ka dəw tsəgha.<sup>12</sup> Zhini ma kə Pilatə kaa mbəzli tība va gwanashi na: «Ya tsa nə ghwəy tsa ndə mazə tsa ka Zhəwifə na, pə ghwəy naci kiy, njaa kee mənti lia?» kə.<sup>13</sup> Ma kə ghəshi gwanashi zlaŋzlaŋ na: «Na naci, ə pə gha daŋwavəgha vəgha tsəm!» kə ghəshi.<sup>14</sup> Ma kə Pilatə kaa ngəshi na: «Əy, wa kwəma təvəti na gar daŋwə məndiy dzəvəgha tsəm shəka?» kə. Zhini ghəshi mət-səhə ghəshi mət-səhəti zlaŋə kwəma dība: «War ə pə gha daŋwavəgha vəgha tsəm!» kə ghəshi.<sup>15</sup> ††Dzəghwa Pilatə, sa di na nəw məni naa dzaa təbanshi kwəma kaa mbəzliy basəshi va tība ki, mba'a pəlanayshi Barabasə. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi də'wəvə Yesəw lə kwərpə, nza ghəshi dzaa daŋwavəgha vəgha tsəm ki.

**Njasa sawa ka sawji Yesəw**  
(Mt 27:27-31; Zhj 19:2-3)

<sup>16</sup> Dza ka sawji ki mba'a ghəshi pəməghə Yesəw dza-kə ghi dzəghwa hwər tipə, tə pi sla ngwəvə tsa ngwəmna Pilatə. Mba'a ghəshi dzaa basəkə nihwəti ka sawjiy tərmbə gwa'aa dzəkə.<sup>17</sup> ††Dzəghwa ghəshi ki, mba'a ghəshi panakən ləkwəsa ghəmta nja sa mazə kaa Yesəw. Mba'a ghəshi mbəərəti tekesli nja məgapa pəərə ghən mazə, sərə ghəshi səranambəshi mbə ghən tsa ci.<sup>18</sup> †Dza ghəshi ka səkwə kwa kwəma sawa ki: «A mazə \*ka Zhəwifə, ava ghəy səkwətəŋa» kə ghəshi.<sup>19</sup> ††Dza ghəshi ka də'wə dzəghwa mbə ghən ci lə gəta, ka tifə ndighwər dzəkən, ka gələbə kwa kwəma ci.<sup>20</sup> Ma sa kədishi ghəshi lə sawa ci tsəgha ki na, mba'a ghəshi səramti ləkwəsa ghəm na va kən, mba'a ghəshi zhananakən kwəbənjer ci. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəməkəvəri səvəri mbə məlməə dzəti ngwəla, ta dza ta daŋwəə dzəvəgha tsəm ki.

**Yesəw vəgha tsəm**  
(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Zhj 19:17-27)

<sup>21</sup> ††Ma ka sawjiy pəmə Yesəw va mbə dza kwa kwal na, mba'a tsahwəti ndə ka Shiren səəkəy kwamti tība, Shimanjw, kə məndi kaa slən tsa ci. Dəshi kar Alekəsəndərə lə Rəfəsə. Dza ka sawji va mba'a ghəshi tsəkəwəmbə lə gwəlaŋ mbə bə tsəm tsa dza məndi va ta daŋwə Yesəw dzəvəgha.

<sup>22</sup> Kə ghəshi ki, mba'a ghəshi bəghə Yesəw dzəti pət-sa nə məndi «Gwalgwata» kə məndi. Gwalgwata vay, pi nja pa ghən ndə ngəri, di naa gəzə.<sup>23</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka di sancı tay dzavədə lə nihwəti shi har məndiy \*Mirə kaa Yesəw. Kala zləba sa ci Yesəw.<sup>24</sup> ††Dza ghəshi ki daŋwə ghəshi daŋwavəgha vəgha tsəm. Mba'a ghəshi tihəhwə kwəbənjer kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə.<sup>25</sup> Ma vici ghala pət-sa daŋwə məndi va Yesəw dzəti tsəm ki na, ge'i lə tsahi məslidə.

<sup>26</sup> †††Dza ghəshi mba'a ghəshi tsaslıti shi banavə mən-di fəti ti. Ma shi tsaslıti ghəshi vay: «Mazə tsa \*ka

† 14:72 14:30 †† 15:2 Mt 27:11 † 15:3-5 Zhj 19:9; Mk 14:61  
†† 15:9, 12 Mt 27:11 †† 15:11-14 SləniKY 3:13-14

††† 15:15-20 10:34 ††† 15:17 Lk 23:11 † 15:18 Mt 27:11  
†† 15:19 14:65 ††† 15:21 Rm 16:13 †† 15:24 Cem 22:19

Zhəwifə» kə məndi. <sup>27</sup> †Dza ghəshi mba'a ghəshi danjwəvəgha ka ghərapə bakə vəgha shəghwə kwasəbə Yesəw ki. Mba'a ghəshi garəyshi, ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, mba'a tsahwəti tar kwa bəzəmə ci, mba'a tsahwəti tar kwa zlebi ci. [ <sup>28</sup> Kwəmaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, niy nə məndi: «Ta mbərambə dza məndi mbə ka məni jikir» kə məndiy, mba'a dzəghwata kwa tsəgha ki.]

<sup>29</sup> †† †Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va ka sawa Yesəw, ka tsəərə. A kə ghəshi na: «Awə pə gha bay, gha saa niy ni va, e ngəzlamti \*ciki Hyala, zhi ni ka ngakati mbə vici mahkanta, pə gha sa?» <sup>30</sup> † ka gha mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana bay! Səkwəna tə tsəm tsa di!» kə ghəshi. <sup>31</sup> Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala gəzanci kwəma sawa kwa jipə shi dība, a kə ghəshi na: «Ma nihwəti mbəzli mba'a ghəci mbalamtishi na, kala dza ghəci mbəmbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna! <sup>32</sup> ††\*Kəristəw Ntsa tivə Hyala, mazə tsa ka \*Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənəzəvə di! Ma sa ka ghwəmmə nay ghəci səkway kiy, ta bənavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə» kə ghəshi. Tsəgha mbəzli danjəwə məndi va vəgha sawa kwərakwə.

### Njasa mətiy Yesəw

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Zhj 19:28-30)

<sup>33</sup> ††Ma sa mənəta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənəy, ya pa' kwəmaba tə hidi gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. <sup>34</sup> †††Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanjlan, a kə na: «*Eləwy Eləwy lama sabakətani?*» kə. Ma di kwəma vaa gəzəy «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənishi ndəghamtəra gha kia?» di naa gəzə. <sup>35</sup> Ma kə nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nza tə pətsa va, sa favə ghəshi kwəma gəzə Yesəw va na: «Aya, avaci mbə haka \*Eli» kə ghəshi. <sup>36</sup> †††Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi bəvbəpə ta bali. Dza na tsənj bəvə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalakwə tsa, səəkə na mba'a haslivəshi lə gəta, ka bānci, a ghəci sa. A kə na: «Zlayəm, a ghwəmmə nighə di, nda katanj dza Eli tsa vaa səəkə pəlamti səkwa tə tsəm tsa va!» kə.

<sup>37</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a ngwəmata lala zlanjlan, mba'a mətiy. <sup>38</sup> †Dzəghwa kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə \*ciki Hyala, mba'a sləkwəy bakə mbə, sa 'wava na səəkə mə ghən tsa ci pa' kwəkə tə mətsəni.

<sup>39</sup> ††Ma kə dikə tsa ka sawji bələkwə, sa nata na məti Yesəw va, ghəci tība ki na: «Ma ntsa katanjəy, Zəghwə Hyala na!» kə.

<sup>40</sup> †††Ma ghala pətsaa məti Yesəw va ki na, tība niy nza nihwəti mi'i ka nighə kwəma va vəri kərakə. Mbə mi'i va kar Marəy ka Magədala, lə Marəy mbəghəy kar

††† 15:26 Mt 27:11 † 15:27 Ezay 53:12 †† 15:29-32 Cem 22:8; 109:25 † 15:29 14:58 †† 15:32 Mt 27:11 †† 15:33 Amə 8:9 ††† 15:34 Cem 22:1 ††† 15:36 Cem 69:22 † 15:38 Səvəri 26:31;

Zhakə tsa jəw tsa, lə Zhəzesə, mba'a Saləməy niy nza. <sup>41</sup> Sa niy nəw ghəshi Yesəw ghala ghəci ghwəlay tə hidi ka Galile, ka kəəkəti ghəshiy nza lə shiy ghəngəhən ghəngəhən. Danj tərənjw nihwəti mi'i tība dība, sa səsəkəshi ghəshi kwasəbə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

### Njasa lamti məndi Yesəw

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Zhj 19:38-42)

<sup>42</sup> Ma vici məti Yesəw va ti kiy, fəca vici ka məndiy gwəməva ta ndəghə \*vici dəkəva tə həzlimə niy nza na. Ma sa mənəy pi hetihwer na, <sup>43</sup> dza \*Zhezhefə, ntsa mbə məlmə Arimate mba'a səəkəy. [Ghəciy, ntsa fa məndi kwəma və mbə mbəzliy sləka \*ka Zhəwifə niy nza na. Mbə ndəghə vici dza Hyalaa səəkə ta sləkə mbəzli ti ghəci niy nza kwərakwə.] Dza na kaa nəfə tsa ci, mba'a ndahwə, mba'a tsəhəy vəgha ngwəmma Pilatə ta cə'wə kwal tsa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dzaa ta lamti. <sup>44</sup> War sa favə Pilatə a Yesəw mətiy, kə məndi na, mba'a məhərli ci səəta, sa mətiy Yesəw va kyanjwkyanjw. Dza na da' harvə dikə tsa ka sawji bələkwə ka dəw və, a kə na: «A Yesəw mətiy kə məndiy, nza nza na ghala mətiy na na?» kə. <sup>45</sup> Ma sa gəzanci ndə sawji tsa va kwəma dəw na va və gwa'a kaa Pilatə ki na, mba'a bənavə kwal kaa Zhezhefə ta bə mbəri tsa Yesəw.

<sup>46</sup> Dza Zhezhefə kaa bahta wəzə na, mba'a pavə ta harə Yesəw mbə. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa mbəri tsa Yesəw səkwa vəgha tsəm tsa va, mba'a dzaa harambə mbə. Mba'a dzaa faghwa kwa kwəli lati mənədi mbə hakwə. Dza na mba'a tsəkwəkə hərəmbəzliy kalamiy miy kwəli va.

<sup>47</sup> Kar Marəy ka Magədala ghəshi lə Marəy mbəghəy Zhwəzesə ki na, mba'a ghəshi niy nay dzəghwa tə pətsa ləy məndi Yesəw.

### Zhakati tsa Yesəw mbə məti

(Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Zhj 20:1-10)

**16** Ma sa dzəvərita \*vici dəkəva ki na, dza kar Marəy ka Magədala, lə Marəy mbəghəy Zhakə, mba'a Saləməy, pa' ghəshi pavə 'wərdi, ta dza ta mənəy dzəti mbəri tsa Yesəw kwa kwəli va. <sup>2</sup> Dza ghəshi fəca ləwma Dəmasə mekəshi, pəətə ghəshi madishi, dza ndəs ghəshi tsəhəshi tə kwəli viciy səəmə. <sup>3</sup> Ma kə ghəshi kwa jipə shi sa tsəhəshi ghəshi na: «A ntsaa dzaa tsəkəwəntəmmə hərəmbəzli məy kwəli va va nanzə kia?» kə ghəshi. <sup>4</sup> Va sa nzana, hərəmbəzli dikə sa va tərənjw gəzə ghəshi tsəgha. Sa nə ghəshi njə'wə, kə ghəshi kaa pətsa məy kwəli na, bənjwəta kwəli, mba'a hərəmbəzli tsarakə dzar kwa tsa nza pi. <sup>5</sup> Dza ghəshi təhwə dzəmbəzli mbə kwəli va. Ma dzəmbə ghəshi na, tsahwəti məgəla ndə mənəy mbəba, ge'i tar bəla kwa bəzəmə kwəli va, lə kwəbanj tsa tezlezl tsa kən ghən ci. Mba'a mi'i va hazlənishi dalala. <sup>6</sup> ††Ma kə kaa mi'i va na: «A mi'i, ka hazlənə ghwəy ma! E sənay Yesəw ndə ka Nazaretə tsa

Ebr 10:19-20 †† 15:39 1:1; 3:11; 14:61; Mt 27:54 ††† 15:40-41 Lk 8:1-3 †† 16:6 8:31

danjwawəgha mändi va vəgha tsəm na sa pala ghwəy. Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə məti. Vanay pətsaa niy fəy mändi ti. <sup>7</sup> †Madim gəzanshim bar tsa kwəma va kaa mbəzli ta səda ci, lə kaa Piyer gwa'a. A pə ghwəy ngəshiy: "Pərba ghəci dza naa 'waa tsəhəy kən ghwəy tə hidi ka Galile. Tiba dza ghwəy dzaa nay, nja kwəmaa niy gəzənjwəy na va" pə ghwəy ngəshi» kə. <sup>8</sup> 'Wakəvə mi'i va mba'a ghəshi səəməshi kwa kwəli va, kwəsha' ghəshi ta bali, ka hwəshiy dzashi kərakə vəgha kwəli va, kala gwərgwərə, sa səəta məhərli shi. Dza ghəshi kala maw gəzə kwəma va ya kaa tsamaba ndə va hazləni.

### Yesəw ghəshi lə Marəy ka Magədala

(Mt 28:9-10; Zhj 20:11-18)

[<sup>9</sup> Ma sa zhakatiy Yesəw mbə məti mekəshi mekəshi fəca ləwma dəmasə na, dza na mba'a canati ghən tsa ci pərba kaa Marəy ka Magədala. Marəy ka Magədala niy tihəkəvəri Yesəw va hyeler mbərfənj mbə ghən nə. <sup>10</sup> Dza Marəy mba'a dzaa gəzanshi bar tsa kwəma va kaa mbəzliy niy nza lə Yesəw. Ma ghəshi ghala pətsa va na, war cəcəlikwə, lə wahə kwa mətsə shi. <sup>11</sup> A kə Marəy ngəshi na: «Mbə piy na Yesəw sənəzənva! E nay lə mətsee!» kə Marəy. Ma mbəzli va na kala zləbati ma kwəma nə va ghəshi.

### Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci

(Mt 28:16-20; Lk 24:13-49; Zhj 20:19-23; SləniKY 1:6-8)

<sup>12</sup> Zhini mba'a Yesəw zhəghəvə nahwəti pa ta canati ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ci bakə, mbəzli va kwa kwal mbə dza ta dzəti nahwəti giwa. <sup>13</sup> Mba'a ghəshi zhəghəkəvəshiy dzəvəgha nihwəti mbəzli ci va, mba'a ghəshi gəzanshi kwəmaa mənəta. Dza ni va kwərakwə ba na, kala zləba ma kwəma va ghəshi.

<sup>14</sup> Dzəghwa, ləy hwəm kiy, mba'a Yesəw canati ghən tsa ci kaa mbəzli ta səda ci va mənə lə tən ni gwanashi, ghəshi mbə zəmə shi zəmə ghala vəghwə tsa va. Dza na nabə nabə nabətishi, sa dī ma ghəshi zləba kwəma

† 16:7 14:28; Lk 24:34

gəzəkə Hyala lə sa nza nefer shi caslakəslakə, mba'a tə sa di ma ghəshi va yi kwəma gəzanakəshi mbəzliy niy nay va ghəci zhakatiy mbə məti.

<sup>15</sup> ††A kə kaa ngəshi diba ki na: «Mbalam ya pa' kwə-maba tə pətsa kərkə hidi, a ghwəy dzaa gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli gwanashi. <sup>16</sup> †Ma ntsaa dzaa zləbavə kwəma dza ghwəy vaa gəzə, dzəghwa mba'a mändi mananati \*bateməy, ta mbəliy dza tsava ndə. Ma ntsaa dzaa zləbati may, ta slanəkən ngwəvə dza Hyala.

<sup>17</sup> ††Mbəzliy dzaa zləbavə kwəma vay, avanta kwəma madaŋa madaŋa na dza ghəshiy mənə: Ta tihə hyeler dza ghəshiy dza mbə mbəzli, lə slən tsee. Ta gəzə kwəma dza ghəshi lə ghani səkə ma ghəshiy gəzəhwə. <sup>18</sup> ††Ya shishiy kəsəvə ghəshi lə dəvə shi, ya ghwə'iy pəslə ndəə sahəwə ghəshiy, kwəmaa dzaa mananshi tiba tərəw. Ka ghəshi dzay ka fə dividivi shiy dzəkən mbəzli shaw shaw ni, fanakənsi ma ghəshi na, mba'a mbəzli va mbəli shi» kə Yesəw.

### Njasa dzay Yesəw dzəvəgha Hyala mə ghwəmə

(Lk 24:50-53; SləniKY 1:9-11)

<sup>19</sup> ††Ma ləy hwəm sa kədiy Ndə sləkəpə Yesəw lə gəzə kwəma va kaa mbəzli ta səda ci ki na, dza Hyala mba'a bəhwəə dzəmə ghwəmə, mba'a dzaa nzyəy tə kwa bəzəmə Hyala məba.

<sup>20</sup> †††Dzəghwa mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi madishi ta dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va, ya pa' kwə-maba tə hidi gwa'a. Dzəghwa Ndə sləkəpə mba'a kətītishi. Tərənjw ghəshi mənəti kwəma madaŋa madaŋa na. Ma sa nata mbəzli kwəma va na, mba'a ghəshi sənay, kwəma katarj naa sa gəzə ghəshi va, kə ghəshi.]

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw \*Kəristəw njasa tsasliti Markə ki.

†† 16:15-16 Mt 28:19 † 16:16 SləniKY 2:38 †† SləniKY 8:7; 16:17; ghani: SləniKY 2:4; 10:46; 19:6; 1Kwər 14 †† shishi: Lk 10:19; SləniKY 28:3-6; Ta mbəli mbəzli dza ghəshi: SləniKY 4:30; 5:16; 8:7; Zhk 5:14-15 ††† 16:19 Mt 22:44 ††† 16:20 Ebr 2:4

# Ləwka

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma Ləwka tsaa tsasliti zliya na tsay, ghəshi lə Pəl niy təwrə na ghala vəghwə tsaa niy wə Pəl dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən, mba'a ghəshi niy nzəyhwə nzəy li tə hidi ka Rəm. Ghəci dibay, dəkwətər tsaa mbəzli ka zəlghwə niy nza na. (Nza ghwəy nighə mbə Kwələsə 4:14). A dəwhwə nzəy tsa Yesəw va mbəzli ghəngəhən ghəngəhən mađi na ta tsasli zliya na. Va Marəy mbəghəy Yesəw dəwvə na kwəmaa dzəkən ya Yesəw, kə məndi. A kə məndi dibay, ghala pətsa tsasli na zliya nay, Pəl kwa fərshina tə hidi ka Shezare na, kə məndi. Kaa madigay Tiyəwfiləsə tsasliti Ləwka zliya na. Ma ntsa vay, ntsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə naw. Zhini Ləwka də'wə ghən tsa ci dibay, hwəlfə ka Zhəwifə naw. Ləwkay, ntsa slanci hwər tsa ci ta mbəzli na. Tərəŋw ka naa gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə dzəkən ka ndərma, lə mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə ndərashi, mba'a mi'i. Bazhə bazhə gəzə na kwəmaa dzəkən səəkə tsa Yesəw dzəti hidi ta mbəzli nja ghəshi ni.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2 Nəwər tsaa dzəkən shiy mənishi ghəngəhən ghəngəhən Yesəw ghwəla ta ya, mba'a dzəkən ya Yesəw.

Vəh 3 pa' vəh 4:1-13 Kwəmaa dzəkən Zharj tsaa mənəni batem kaa mbəzli, mba'a dzəkən həərə tsa həərəhwə ndə jakə tsa Hyala Yesəw.

Vəh 4:14 pa' vəh 9:1-50 Njasa 'wa Yesəw sləni ci mbə hidi ka Galile. Sa ghanay, mba'a dzəmbəy mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə, dza na mba'a jangəti kwəma mbə Zliya Hyala, dzəkən sləni dza na ta mənəni, njasa dza na ta canshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə kaa mbəzli mbə dəvə ndə jaka, lə njasa dza na ta mbəli mbəzli nza ngəra'wə kən shi (4:17-19). Dza Yesəw ki, war tsəgha ghəci mənəti njasa jangəti na va.

Vəh 9:51 pa' tə vəh 19:1-27 Yesəw kafəy tə hidi ka Galile ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a bananavə shiy kaa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən.

Vəh 19:28 pa' tə vəh 23:1-56 Nəwər dzəkən shiy dzaa səəkə dzəkən Yesəw ghala vəghwə tsa nzana mbə məlmə Zherəwzalem, pa' va mətə ci.

Vəh 24 Nəwər dzəkən səəmə tsa Yesəw kwa kwəli, lə njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən, lə njasa dzay naa dzəmə ghwəmə ta dzaa nzəyəy vəgha dəy.

### Kwəma gəzə Ləwka kaa Tiyəwfiləsə

**1** <sup>1-2</sup> A Tiyəwfiləsə ntsa dikə tsa, a gha sənay ghəngəhən ghəngəhən mənəhwə Hyala shiy mbə ghəy. A nihwəti mbəzli tibay, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Hyala va lə mətə shi ghala ghava ghəshi. Dzəghwa Hyala ki mba'a ghwənashi mbəzli va, ta dza ta gəzə kwəma nzə va kaa mbəzli. Ma sa dza nihwəti mbəzli ki na, mba'a ghəshi tsatsasliti shi va tə zliya, war njasa slakəshi mbəzliy nashi va. <sup>3</sup> †Sa dzee kwərak-wə kiy, mba'ee njədīvə shi va wəzə va mbəzli, njasa ghava ghəshi gwanashi. Ma sa njədīvəshee ki na, wəzə na yən tsasəghəŋashi, gha ntsee dikə tsa njasa ghakəvashi ghəshi lə njasa nəwva ghəshi, pən na sana nay gha. <sup>4</sup> Ma kwəma tsasliŋee va shi va tiy, ta mbə

ghaa sənay katarj na shi banavəŋa mənəni va, pə gha, nə ya.

**\*Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Zharj ndə mənəpə \*batem**

<sup>5</sup> ††Ghala vəghwə tsaa nza \*Erədə mbə mənəni mazə tə hidi ka Zhəwdey, a tsahwəti ndə ta Hyala niy nza tība, Zakari, kə mənəni kaa slən tsa ci. Zakari tsa vay, ndə ta Hyala tsa kwa zəərə \*ka ta Hyala sləkə Abiya niy nzana. Ma mali ci na, mbə hwəhwə tsa \*Araŋw, ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala, Elizabetə, kə mənəni kaa slən tsa nzə. <sup>6</sup> Kar Zakari ghəshi lə mali ci va bakanashiy, mbəzliy mənəni kwəma dī Hyala niy nza ghəshi, ka dī fəti ta \*kwəma pəhəti Hyala lə nəfə tsa shi gwanay. <sup>7</sup> Niy nza ndərashi və shiw. Sa nzanay, jəŋa niy nza Eliza-

† 1:3 SləniKY 1:1

†† Abiya: 1NəMezh 24:7-19

betə. Zhini diba ghala vəghwə tsa va na, tərənjwshi ghəshi niy halishi bakanashi.

<sup>89</sup> †Dzəghwa vəghwə tsa dza kar Zakari kwa zəərə shi, ta ghəra sləni mbə \*ciki Hyala ti, mba'a səkəy. Dza ghəshi, ta'wə ta'wə ta'wə ghəshi slaslati dandərdə, njasa sənabəshi ghəshi mbə məni, ta ti ntsa dza Hyalaa tsəhavə ta məni sləni mbə ciki tsa nzə, ge'i lə tsava vəghwə. Ma sa ti ghəshi dandərdə tsa va ki na, mba'a tivə Zakari ta dza ta ndi shiy zən wəzə mbə ciki Hyala. Sa sənata Zakari tə ya na ghəra sləni va kə ki na, mba'a dzay dzəmbə ciki Hyala ta ghəra sləni va. <sup>10</sup> Ma ghəci mbə ndi shiy zən va wəzə mbəba na, ka cə'wə Hyala mbəzli gwanashi ni pərikə tə ngwəla.

<sup>11</sup> War Zakari mbəba ki na, vətəghə ndə kwal tsa Hyala tsahwəy kwa kwəma ci. Dza gar garəy vəgha bəla kwa bəzəmə pətsa ka məndi vaa, ndi shiy zən wəzə ni kaa Hyala ti. <sup>12</sup> War sa nay Zakari tsəgha na, mba'a məhərli ci səəta, ka gwərgwərə ghəci va hazlənə. <sup>13</sup> ††Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəci na: «A Zakari, ka hazlənə gha ma. A Hyala zləbati cə'wə gha. Avanay, ta bə hwər dza mali gha Elizabetə, ta yanə zəghwə. Sa ka na yakə zəghwə vay, Zhan pə gha taa ni kaa slən tsa ci. <sup>14</sup> Ta vəshinə dza gha dalala ta kwəma ci. Mbəzli dən dza naa nza mbə vəshi, sa ka məndi yakə. <sup>15</sup> †Zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza mbə sləni Hyala. Ka dza naa sa ya mbezli, ya nimaba shi saa ghipəw. Ghala ghəci kwa hwərəy dza \*Safə tsa Hyala dewdew tsa təhay nəfə tsa ci. <sup>16</sup> Dən dza naa zhəghəkə məhərli ka \*Izərayel, lə kwəma dza naa gəzanshi, ta zhini ghəshiy nəw Hyala kwa sləkəshi. <sup>17</sup> ††Ndə kwal tsa Ndə sləkəpə dza naa nza. Məhərli ci lə bərçi ci gwa'ay, war nja sa \*ndə gəzə kwəma Hyala \*Eli va mbəradzə dza naa nza. Sa ka na dzay, mba'a sləkamti kwəma kwa jipə kar didihi lə ndərazhi shi, mba'a jakətishi. Sa ka na dza kaa mbəzliyi zhini ghən kaa Hyalay, mba'a zhəghanti məhərli shi, nza ghəshi nza ka mbəzliyi məni kwəma di Hyala. Ava tsəgha dza naa gwəmantı nefer mbəzli wəzə wəzə ta zləba Ndə sləkəpə ghəshi sa naa səkəy» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

<sup>18</sup> ††Ma sa favə Zakari kwəma va tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Kay, njaa njaa dze gha sənay katarə na kwəma va pən kia? Ava ghaa nay sənəzənvay, pəhal nzee dalala, zhini tsəgha malee kwərakwə ba» kə. <sup>19</sup> †††Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Yənəy, yən na ndə kwal tsa Hyala tsa har məndiy Gabəriyel. Kwa kwəma Hyala kee nza, ka ghəranta sləni. Sanay, Hyala ghwənikəra na ta gəzənə kwəma, lə ta gəzənə Yəwən nəwər tsa wəzə tsa tsa. <sup>20</sup> Ma kwəma gəzənəe vay, ta məniva dza na, sa ka vəghwə tsa va səkəy. Ma nja na zləbati ma gha kwəma vay, ta pəhəta dza ghani gha. Kala mbata ma gəzə kwəma gha, pa' fəca vici dza məndi vaa yakə zəghwə gəzənəe na» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

<sup>21</sup> Ma ghala pətsa va ki na, war mbə ndəghə Zakari mbəzliyi basəshi va, ta cə'wə Hyala pərikə. «Wa shiy mənishi nzəyəy Zakari rikərik mbə ciki tsa tsətsə shəka?» kə ghəshi. <sup>22</sup> Dza Zakari ki, mba'a səvəriy. Ma sa səvəriy na, dzəghə kə kaa gəzanshi kwəma na, kala mbay ghəciy gəzanshi. Dza na ka paghanshi kwəma lə dividivi. Ma sa paghanshi na kwəma lə dəvə na, mba'a ghəshi sənay tsəgha, shi madənə madənə ni səkə va Hyalaa nashi na, kə ghəshi.

<sup>23</sup> Ma sa kədiy vəghwə tsa slanavə məndi kaa Zakari ta ghəra sləni mbə ciki Hyala ki na, mba'a dzay jighi.

<sup>24</sup> Ləy hwəm hi jəw ki na, mba'a mali ci Elizabetə bəvə hwər. Ma sa nay na ghənzə bəvə hwər na, mba'a nzəyta kəghi tsa nzə mbə tir cifə, kala dzəti ma ngwəla. Ma kə kaa kwəma gəzə na na: <sup>25</sup> †††«Hyala mənətəda na tsava wəzə hwər. Aa banti ha'wə tsa tə ya, va kwəma jinə kənee na» kə.

### \*Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Yesəw

<sup>26</sup> Ma tə kwa kwanə tir tsa Elizabetə lə hwər na, dza Hyala tə nahwəti vici, mba'a ghwənay ndə kwal tsa nzə Gabəriyel dzəmbə məlmə Nazaretə tə hidi ka Galile.

<sup>27</sup> †Ndə kwal tsa vay, kaa nahwəti zha ghwənəghə na, Marəy, kə məndi kaa slən tsa nzə. Makwa tsahwəti ndə ghənzə, \*Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa ci, ntsa yakə məndi mbə hwəhwə tsa mazə \*Davitə ghəci. <sup>28</sup> Ma sa tsəhəy ndə kwal tsa Hyala tsa va kəghi tsa kar Marəy ki, ma kə kaa ngəta na: «Avee səkəwətənə kwajin, vəshi pə ghaa vəshi, sa nzanay, a Hyala dərnitənə. Kwasəbə gha na Ndə sləkəpə» kə. <sup>29</sup> Sa favə Marəy kwəma va na, mba'a məhərli nzə səəta. Ma kə mbə ghən tsa nzə na: «Njaa di gəla tsatsa səkəwəpə gəzə kia mbəzli!» kə. <sup>30</sup> Ma ghənzə mbə təkə tsəgha, ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəta na: «A Marəy, ka hazlənə gha ma! Hyala mənətənə na wəzə hwər tsa nzə. <sup>31</sup> ††Avanay, ta dzəghwa hwər dza gha, ta ya zəghwəə zal. Sa ka gha yakəy, Yesəw pə gha taa ni kaa slən tsa ci. <sup>32</sup> †††Ma zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala ta ghwəmə dza məndiy har. Ta fəy dza Hyala kwa sləkəpə ka mazə, njasaa niy nza jijiy Davitə va niy nza. <sup>33</sup> †††Ghəci dza naa sləkə hwəlfə ka \*Izərayel pa' kwa ndimndim. Ka dza sləkəpə tsa ciy kədi ka na nzaw» kə. <sup>34</sup> Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «njaa kee mbay bəvə tsava hwər ki, kala səkə ghəy nza lə zal ghala nzee kia?» kə. <sup>35</sup> †††Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəta na: «\*Safə tsa Hyala dewdew tsa dza naa səkəy dzəkən gha, mba'a bərçi nzə dzaa səkəə ləma'wakənvashi kən gha nja məcakwə. Ava tsəgha dza ghaa bəvə hwər. Ma zəghwə dza gha va ta yay, ntsa dewdew tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala dza məndi har. <sup>36</sup> Avanay sanay, zhadənə Elizabetə ghənzə sa niy nə məndi va, jinə na, ka yakə zəghwə naw, kə məndiy, lə hwər na sənəzənva. Kwa kwanə tir tsa nzə na, ya tsəgha naa pəhal. <sup>37</sup> †††A gəza-

† 1:9 Səvəri 30:7-8 †† 1:13 1:60, 63 † 1:15 Bəla 6:3; KaSlaNgw 13:4-5; Lk 7:33 †† 1:17 Mala 3:1, 23-24; Mt 17:10-13; Mk 9:13; Zhj 1:21 †† 1:18 Ghava 17:17; 18:11 ††† 1:19 Dani 8:16

††† 1:25 Ghava 30:23 † 1:27 Mt 1:16 †† 1:31 Ezay 7:14; Mt 1:21; Lk 2:21; SlənikiY 4:12 ††† 1:32 Ezay 9:6; 2Sam 7:16; Mt 20:30-31 †† 1:33 Dani 7:14 ††† 1:35 Mt 1:18; Lk 4:18 †† 1:37 Ghava 18:14; Mt 19:26; Mk 10:27; Lk 18:27

nee, na na Hyalay, shiy tība kala mbay ghənzəə mən-tishiw» kə. <sup>38</sup> Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə na: «Yənəy, sa kwa sləkəpə nzee. Məniva kwəma nzə vaa dzəkənee lə kwal tsa bərkəti na va, njasa gəzə gha va» kə. Ma sa zləbakə Marəy tsəgha ki na, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a dzay, zlata.

### Kar Marəy lə Elizabetə

<sup>39</sup> Ma ləy hwəm sa gəzəkə \*ndə kwal tsa Hyala va kwəma kaa Marəy ki na, dza na mba'a madita kyanjwkyanjw ta wə vəgha Elizabetə, mbə məlmə nza kar Zakari mbə. Məlmə vay, dzar mbə kəlejer tə hidi ka Zhəwde niy nza na. <sup>40</sup> Ma sa tsəhəta na mbəba na, mba'a dzəkətaa dzəkə ghi tsa Zakari, dza na ka səkwa Elizabetə ghənzə. <sup>41</sup> War sa səkwa Marəy Elizabetə na, mba'a zəghwə nzə kafəy ta kwəfəghə kwa hwər nzə. Dzəghwa \*Safə tsa Hyala dēwdēw tsa paf təhay nəfə tsa Elizabetə tsəgha. <sup>42</sup> Dza na ka gəzanta kwəma kaa Marəy zlanzlan, ma kə na: «A Hyala dərnitəna na gha ki Marəy. Təreŋwba ghaa dərniti na kaa nihwəti mi'i gwanashi. Zəghwə dza gha va ta ya bay, a Hyala təfanati miy. <sup>43</sup> Wa slən tsee mbə mbəzli kwərakwə kia mbəzlee səkəta mbəghəy Ntsaa sləkəra ta wəra wə? <sup>44</sup> Sənay gha na Marəy, ghala pətsa səkwerə gha vay, mad, zəghwə madiy ta kwəfəghə va vəshi tsəgha kwa hwər tsee. <sup>45</sup> A Marəy, vəshi na tə gha, sa nzana, mba'a gha zləbavə kwəma gəzəkəna Ndə sləkəpə, mba'a gha sənay, ta məniva dza na, pə gha» kə.

### Marəy fal Hyala kwa cəm

<sup>46</sup> †Ləy hwəm sa gəzəkə Elizabetə tsəgha na, dza Marəy ka fal Hyala kwa cəm, ma kə na:

«A falee dikə tsa Hyala kwa sləkəpə.

<sup>47</sup> Paf təhay nəfə tsee va vəshi, tə mbərkə Hyalaa mbəlira.

<sup>48</sup> Sa nzanay, aa fakən məhərli nzə kənee, yən yən kwa ghəranta sləniy zhəghəti ghən tsee jəwə.

Va tsəgha kiy, ghava na sana, pa' kwa ndimndiməy, mali dərniti Hyala dza məndiy harda.

<sup>49</sup> Sa nzanay, a Hyalaa gwəramti tə bərçi dēwdēw na məntəra shi wəzə ni tərəŋw.

Ntsa dēwdēw tsa, na slən tsa nzə.

<sup>50</sup> ††Ya hwəmbay, war mbə mənī wəzə hwər na kaa mbəzliy danta fəti.

<sup>51</sup> †Aa mənti sləni dikə na tərəŋw lə bərçi mbə dəvə nzə,

mba'a ndanivəri zəzə kwəma mbəzli nza kəli ghən mbə nefer shi,

<sup>52</sup> †mba'a tsəkəkəghwa mezhihə kwa gəzli mazə shi,

mba'a parambə mbəzliy zhəghəti ghən tsa shi jəw jəw

mbə mazə tə pətsa shi.

<sup>53</sup> ††Aa ngangaslay mbəzli mbə mashi ni paf paf lə shi wəzə ni.

Mba'a tihəti ka shiy paw dividivi shi.

<sup>54</sup> †††Aa kətitəmmə ghwəmmə hwəlfə ka \*Izərayel, ghwəmmə ka sləni nzə.

Zamti ghən na ta mənī wəzə hwər tsa nzə

<sup>55</sup> kaa \*Abəraham, lə kaa ngəmmə ghwəmmə jijihiy ya hwəmbaw.

Njasa niy gəzəkə na va mənī kaa jijihimməy, tsəgha mənimmə na wəzə hwər tsa va»

kə Marəy kaa cəm tsa nzə va.

<sup>56</sup> Dza Marəy mba'a nzyəta kəghi tsa kar Elizabetə, mba'a mənti tir gar mahkan kəyba. Ləy hwəm ki na, mba'a zhatəa jighi.

### Ya Zhanj tsaa mənipə \*batem

<sup>57</sup> Dzəghwa ki, mba'a tir tsa dza Elizabetə ta ya ti səkəy. Dza na baw yakə zəghwəə zal. <sup>58</sup> Ma sa yata na na, mba'a ka ghalahita, lə manhita gwa'a favə: «A Hyala mananati wəzə hwər tsa nzə kaa Elizabetə, mba'a banavə zəghwə» kə məndi, dza mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw li.

<sup>59</sup> †††Ma sa mənti zəghwə ləwma kwətij ghala yakə məndi ki na, mba'a məndi basəshi ta \*slanci fə'yasa lə ta fanci slən. Dza məndi ka di fanci slən Zakari, nja dəy kwərakwə. <sup>60</sup> †Ma kə mbəghəy na: «Awə, tsəgha dza slən tsa ciy nzaw, Zhanj ka məndi har» a kə. <sup>61</sup> Ma kə mbəzliy basəshi va kaa ngəta na: «Səkə slən tsa tsəgha tsaa nza tə tsahwəti ndə mbə takə tsa ghwəy ya kwətijəw Elizabetəw» kə ghəshi. <sup>62</sup> Dzəghwa ghəshi ka paghanci kwəma lə dəvə kaa Zakari, dəy zəghwə va ta mbəə sənay slən tsa di na məndiy fanci kaa zəghwə ci. <sup>63</sup> Dza Zakari, mba'a dəwvə tsəm tsa fəditi məndi ta tsasli shiy dzəti və shi. Sa banavə məndi na, dza na mba'a tsasliti slən tsa zəghwə va ti. «Zhanj na slən tsa ci» kə. Sa jangəvə mbəzli va shi tsasliti na va na, mba'a məhərli shi səta va nava kwəma. <sup>64</sup> War ghwəla ki na, wərət ghani Zakari va niy pəhəta pəlita, nighəm na, ghəciy mbata gəzə kwəma wəzə. Dza na ka fal Hyala zlanzlan. <sup>65</sup> Ma sa nata ka ghalahiy Zakari nava kwəma tsəgha na, mba'a her shi dzashi. War ə məndiy slasla kwəma zəghwə va dzar mbə məlməhi mbə kəlejer tə hidi ka Zhəwde. <sup>66</sup> Ya wa ntsaa favə nava kwəma na, mba'a banavə təkə kwəma mbə nəfə tsa ci. A kə ndəə ni na: «Ta njaa dza kwəma tsava zəghwəə nza kia?» kəə ni. Ta na nava katanjəy, a Hyala fakən dəvə nzə kən zəghwə va.

### Zakariy fal Hyala kwa cəm

<sup>67</sup> Dzəghwa Hyala lə Safə tsa nzə dēwdēw tsa paf təhay nəfə tsa Zakari, dəy Zhanj, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa səkə va Hyala, <sup>68</sup> ††ma kə na:

«'Wəsa nə ya kaa Hyalaa sləkəra, kaa Hyala ka \*Izərayel,

sa nzana mba'a fakən məhərli nzə kən shi,

† 1:46-55 1Sam 2:1-10 †† 1:50 Cem 103:13, 17 † 1:51 Nəw 5:15; 26:8 †† 1:52 Cem 75:8; Mt 23:12; Zhk 4:6, 10

‡ 1:53 Cem 107:9; 34:11 ††† 1:54-55 Mishe 7:20; Cem 98:3; Gha-va 17:7; 22:17 ††† 1:59 Ghava 17:12-13 § 1:60, 63 1:13 †† 1:68 Cem 41:14; 72:18; 111:9; Lk 4:18-21; 7:16; 19:44

ghəshi mbəzli nza, dza na mba'a mbəlitishi.  
<sup>69</sup> †Aa ghwənikəmmə ndə mbəlimmə lə bərci və tərəŋw.

Ndə mbəlimmə tsa vay, jijiy mazə \*Davitə, ndə ghəra sləni tsa Hyala mbəradzə na.  
<sup>70</sup> ††Kwəma mən̄ti Hyala vay, aa niy gəzəkə lə miy tsa ka gəzə kwəma nza dēwdew ni mbəradzə.  
<sup>71</sup> †Aa niy gəzəkə: "Ta mbəlitəŋwəy dzee mbə dəvə ka mbəz ghwəy, lə mbə dəvə mbəzliy di ma kwəma ghwəy gwanashi" kə niy ni.

<sup>72</sup> ††Zhini diba, mba'a niy gəzəkə: "Ta mən̄təŋwəy wəzə hwər dzee" kə niy ni kaa jijihimmə niy nza. "Ka dzee zamti ghən ta kiri tsa slati ghwəmmə tsaw" kə niy ni kaa ngəshi.

<sup>73</sup> ††Gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a Hyala niy zəmanakə fəla kaa jijimmə \*Abərahəm,

<sup>74</sup> ††ta mbəlikəvərimmə mbə dəvə ka mbəz ghwəmmə, lə ta ndammə kwal tsa ghərantə sləni nza, kala hazlən̄i mbə nəfə ghwəmmə.

<sup>75</sup> Mba'a ta mbə ghwəmmə nza ka mbəzli dēwdew ni, ka nəw kwəma lə kwal tsa nza, dēwdew ghwəmmə kwa kwəma nza ya pa' hwəmba.

<sup>76</sup> ††Ta na na gha kiy, zəghwə yay, \*Ndə gəzə kwəma Hyala ta ghwəmmə dza ghaa nza, kwa kwəma Ndə sləkəpə dza ghaa dza, ta gwəmanci kwal tsa dza naa səəkə kwa.

<sup>77</sup> †Gha dza naa gəzənsi kaa mbəzli ci: "Ta pəlayŋwəy jikir tsa ghwəy dza Hyala mbə nəfə tsa nza, ta mbə ghwəy mbəliŋwəy" pə gha.

<sup>78</sup> ††Sa nzanay, tərəŋw na wəzə hwər va Hyala ghwəmmə,

tərəŋw hwər tsa nza zhanta ta mbəzli diba. Ava va tsəgha dza wəŋ pi tsa nza səəkə mə ghwəmmə kaa ngəmmə, nja wəŋ tsa ka vici vaa mən̄i ghənza mbə səəmə.

<sup>79</sup> ††Wəŋ pi tsa vay, ghəci dza naa mbərə kaa mbəzli mbə kwəsli, lə kaa mbəzliy hazlən̄i va mət̄i.

Ghəci dza naa cimmə kwal tsa dzəvəgha Hyala, ta mbə zəkəkə nza kwa jipə ghwəmmə li» kə Zakari kaa cəm tsa ci va.

<sup>80</sup> Ma Zhaŋ naci ki na, war mbə kəli ghəci, ka mət̄-səhəva məhərli ci. Dza na mba'a dzaa nza nza mbə gamba, kərakə lə mbəzli, pa' fəca vici gha naa səəkə ta ci ghən tsa ci kaa ka Izərayel ta 'wa sləni ci.

## Ya tsa Yesəw (Mt 1:18-25)

<sup>2</sup> <sup>1-2</sup> Ghala vəghwə tsa vay, a tsahwəti ndə niy nza tifa, Agwəstə kə mən̄di kaa slən tsa ci. Ghəci niy nza naa mazə tsa sləkə hid̄i ka \*Rəm gwanashi. Dzəghwa na mba'a fəy Kiriniyəsə ka ngwəmna tə hid̄i ka Shiri. Ghala vəghwə tsa nza Kiriniyəsə vaa ngwəmna ki na, dza mazə Agwəstə tə nahwəti vici, mba'a gəzənsi tsasli slən tsa mbəzli tə hid̄i ka Rəm gwanashi kaa mezhizhə. Ghənza na kwa taja tsasli 'wa mən̄diy tsasli tə hid̄i va. <sup>3</sup> Ma sa gəzəkə mazə Agwəstə tsəgha ki na, dza mbəzli gwanashi ka dzashi ta tsasli slən tsa shi ki. Ya tsamaba ndə na, ka dzaa dzəmbə məlmə jijihiy.

<sup>4-5</sup> ††A tsahwəti ndə niy nza tibay, \*Zhezhefə, kə mən̄di kaa slən tsa ci. Dza na kwərakwə ki, ghəshi lə makwa ci Marəy, mba'a ghəshi kafəshi mbə məlmə Nazaretə tə hid̄i ka Galile, ta dzəmbə məlmə Betəlehem tə hid̄i ka Zhəwde. Məlmə vay, mbə niy yakə mən̄di mazə \*Davitə mbəradzə. Sa nzana jijiy Davitə Zhezhefə ki na, na dza ghəshi ta tsasli tsa shi slən mbəba. Ma Marəy ghala vici va ki na, lə hwər ghənza niy nza.

<sup>6</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Betəlehem va ki na, mba'a vici ya Marəy mən̄ta. <sup>7</sup> Dzəghwa baw yakə zəghwəə zal, Cikwa tsa nza. Sa yakə na na, dza na mba'a parambə mbə kadibəl faghwa kwa pətsa ngati mən̄di ta shəkə gwəzən kaa gədəw. Ma kwəma faghwa na kwa pətsa va tiy, sa kama ngwəla mək mbə ciki tsa ka kə məlmə nza mbə.

## Hyala ghənikə ndə kwal tsa nza ta gəzə kwəma kaa ka garəwa mbə makə shiy

<sup>8</sup> Ma ghala vici va ki na, mba'a ka garəwa niy nza kwamti vəgha məlmə Betəlehem va mbə makə shiy həvir. <sup>9</sup> Dza \*ndə kwal tsa Hyalaa sləkəpə, vətəghə səəkəy dzəghwa kwəma shi. Dza shəndəkə tsa Ndə sləkəpə mba'a səəkəy dzəkən shi, ka mbərə wəŋ pi tsa nza dzəkən shi. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, mba'a hazlən̄i kəsəvəshi tərəŋw tərəŋw. <sup>10</sup> Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəshi na: «Ka hazlən̄i ghwəy ma, sa nzanay, nəwər tsa wəzə tsa na sa bəkəŋwəy ya. Nəwər tsa vay, saa dzaa banavəshi vəshi tərəŋw kaa hwəlfə mbəzli tə hid̄i gwa'a na. <sup>11</sup> ††Favə tə ghwəy, ndatsə tə vərđi nay, a ndə mbəlipə yay tə ghwəy mbə məlmə Betəlehem, məlmə mazə Davitə. Ghəci na Ndə sləkəpə, ghəci \*Kəristəw, ntsa təravə Hyala va ta mbəli mbəzli. <sup>12</sup> Mbalam, a ghwəy dzaa nighəti. War kəsəy ma ghwəy vərñjə'wə pərə pərə mbə kadibəl, məhən̄i ghəci kwa pətsa ka gədəw pərə gwəzənəy, ghəci na ki» kə.

<sup>13</sup> War sa gəzəkə ndə kwal tsa Hyala tsa va tsəgha na, nza'jəw vərəm ka kwal Hyala mə ghwəmmə mətsəhəkəvəshiy dzəvəgha tsava ndə kwal tsa Hyala. Ka fal Hyala ghəshi, ma kə ghəshi na:

† 1:69 Cem 132:17; Mt 20:30-31 †† 1:70 Rm 1:2; Ezay 9:1-6; Mishe 5:1-3 † 1:71 Cem 106:10 †† 1:72 Cem 106:45; 105:8-9; SləniTaH 26:42 †† 1:73 Ghava 22:16-18 ††† 1:74-75 Tit 2:12, 14 ††† 1:76 Mala 3:1; Mt 11:10; Mk 1:2; Lk 7:27 § 1:77 Zher 31:34 †† 1:78 Səvəri 34:6; Ezay 60:1-2; Mala 3:20 ††† 1:79 Ezay 9:1, 5; 42:6-7; Mt 4:16

§† 2:4-7 Mt 2:1; Zhŋ 7:42 ††† 2:11 Mt 20:30-32; Zhŋ 4:42; SləniKY 5:31; 13:23; 2Pi 1:11



<sup>14</sup> †«Hyala shəndəkə na na Hyala ta ghwəmə, fal gh-wəmmə,  
aa banakəshi zərkə kaa mbəzli di na tikə tə hidi» kə  
ghəshi.

### Ka garəwa

<sup>15</sup> Sa falamti ka kwal Hyala va Hyala ki na, dza ghəshi, mba'a ghəshi kafəshi vəgha ka garəwa va, ka zhashiy zhimə ghwəmə. Ma sa zhashi ghəshi na, dza ka garəwa va, ka gəzə kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ndata tsəgha na kwəma vay, dzamməm dzəmbə məlmə Betəlehem va, a ghwəmmə dzaa nashi shiy mənishi va gəzammə Ndə sləkəpə lə mətsə ghwəm-mə» kə ghəshi. <sup>16</sup> Dza ghəshi tsəgha, kafə ghəshi kafəshi, ka dza, lə diva lə diva. Dza mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Betəlehem. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi kar Marəy lə Zhezhefə mba'a vərñjə'wə tsa va, məhəni ghəci kwa pətsa ka gədəw pərə gwəzən. <sup>17</sup> Ma sa nay ghəshi vərñjə'wə tsa va na, tapə ghəshi ta slanshi kwəma gəzanakəshi \*ndə kwal tsa Hyala vaa dzəkən zəghwə va. <sup>18</sup> Ya wa ntsaa favə kwəma gəzəkə ka garəwa va va na, nja madəŋa ghəci nata nava kwəma. <sup>19</sup> ††Ma Marəy nanzə ki na, war ka fə kwəma va gwanataa dzəmbə ghən nza, ka təkə kwə-maa dzəkən wəzə. <sup>20</sup> Ghavə ka garəwa va, mba'a ghəshi kafəshi, ka zhashiy jighi. Ma ghəshi mbə kwal na, war ə ghəshiy fal dikə tsa Hyala ta shi favə ghəshi va lə shi nashi ghəshi va. Sa nzana tsəgha mətsə shi nashi shi va, njasaa niy gəzanakəshi ndə kwal tsa Hyala va.

### Kar \*Zhezhefə lə Marəy mba'a Yesəw mbə \*ciki Hyala

<sup>21</sup> \*Ma sa mənta ləwma kwətiŋ ghala yata Marəy ki na, mba'a vici \*slanci fə'yasa kaa zəghwə nza mənta. Sa slanamti məndi na, mba'a məndi fanati slən Yesəw. Slən tsa vay, ghəci na saa niy gəzanci \*ndə kwal tsa Hyala kaa mbəghəy ta fanci ghala ghənza ghwəla ta bə hwər.

<sup>22</sup> †Dza Marəy mba'a mənti vici fadə mətsəkə mbə pi yam ghwə məwti, njasa gəzəkə kwəma pəhəti \*Məyizə kaa ka \*Izərayel. Ma sa kədəmti na pi yam ghwə ki na, mba'a ghəshi bəvə zəghwə shi va, ka dzashiy dzəmbə ciki Hyala mbə məlmə Zherəwzalem ta fə dzəghwa kwəma Hyala. <sup>23</sup> ††Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi fəy kwa kwəma Hyala, sa nzana tsəgha məndi tsasliiti mbə \*kwəma pəhəti Hyala. Ma kə məndi na: «Yakə ma mali kwa taŋa zəghwə nza, zəghwə zəl kəy, tsa Hyalaa sləkəpə dza tsavaa nza» kə məndi. <sup>24</sup> Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə shiy vəlanavəshi kaa Hyala, sa nzana tsəgha kwəma pəhəti Məyizə gəzəkə: «Mba'a kə mali kədita lə pi yam ghwə məwtiy, nza ghənza dzaa banavə ya ghərpəpəhi bakə, ya kwəkəwər palayhi bakə kaa Hyala» kə.

† 2:14 Ezay 57:19; Mt 10:13, 34; Mk 9:50; Lk 1:79; 10:5-6; 12:51; 19:38, 42; 24:36; Zhj 4:27; SləniKY 10:36; Ef 2:14, 17 †† 2:19 2:51 † 2:21 1:31 †† 2:22-24 SləniTaH 12; Bəla 18:15-16 †† 2:23 Səvəri 13:2

### Shimeyarŋw gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

<sup>25</sup> Ma ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tiba mbə məlmə Zherəwzalem, Shimeyarŋw, kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə wəzə ghəci niy nza, ntsa slar tsa, ka nəw kwal Hyala lə nəfə kwətiŋ. War mbə ndəghə səəkə tsa ntsaa dzaa mbəli ka \*Izərayel ghəci. Lə \*Safə tsa Hyala dəwdəw tsa mbə nəfə ci. <sup>26</sup> Mba'a Safə tsa Hyala va niy gəzanci, ka dza ghaa mətiŋa kala dza mətsə ghaa nay \*Kəristəw Ntsa tivə Hyalaw, kə niy ni ngəci. <sup>27</sup> Dza Safə tsa Hyala va, mba'a kakə Shimeyarŋw dzəmbə \*ciki Hyala. Ma ghala vəghwə tsa va na, mba'a kar dəy lə mbəghəy bəkə Yesəw dzəmbə ciki Hyala, ta fə dzəghwa kwəma Hyala, njasa gəzəkə kwəma pəhəti \*Məyizə. <sup>28</sup> Sa nay Shimeyarŋw zəghwə va ki na, mba'a bəvə vəgha hwər tsa ci. Dza na ka məni 'wəsa kaa Hyala, ma kə na:

<sup>29-30</sup> ††«A Ndə sləkəpə, 'wəsa dalala, nana kiy, a kwəmaa niy gəzəkə miy tsa gha va niy nza mənta, a mətsee nay ndə mbəlipə tsa ghwənikə gha. Nana kiy, a ghaa mbə zlay ndə sləni tsa gha a ghəci mətiy lə wəzə.

<sup>31</sup> \*Ndə mbəlipə tsa va na sa garəy gha ta mbəzli tə hidi gwanashi.

<sup>32</sup> ††Ghəci na war pi tsa dzaa canshi kwal tsa nəwŋa kaa hwəlfə mbəzli tə hidi gwanashi. Ghəci dza naa fə shəndəkə dzəti ka \*Izərayel ghəshi mbəzli gha» kə.

<sup>33</sup> Ma sa favə kar dəy Yesəw ghəshi lə mbəghəy kwə-ma gəzə Shimeyarŋw va na, nja madəŋa ghəshiy nata nava kwəma. <sup>34</sup> †Dzəghwa Shimeyarŋw mba'a təfa-natishi miy. Zhini ma kə kaa Marəy mbəghəy Yesəw na: «Avanay zəghwə nay, Hyala təravə na ta sənay nəfə tsa ka Izərayel ghənza. Nihwəti mbəzliy zəghwə va dza naa mbəlitishi, nihwətiy dība na, ra'i ghəshi dzaa zashi, sa ka ghəshi zləba ma nəw ci. Zəghwə va dza naa ci shi di Hyala mbəzliy məni. Ə na na nzanay, ka dza mbəzliy zləbaw. <sup>35</sup> Ghəciy, ta cikəvəri kwəma mbəmbə na dzar mbə nefer mbəzli dāŋ dza naa dzəti ngwəla. Ma gha na na ghay Marəyəy, ta sa ngəra'wə dza ghaa dza tə kwəma zəghwə gha na. Njasa dzəramtəŋa məndi miy nəfə tsa gha lə gwapa dza ngəra'wə tsa tə ghaa zhəŋa» kə.

### Anaa gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

<sup>36</sup> Ma ghalaba dība ki na, mba'a nahwəti mali niy nza tiba mbə məlmə Zherəwzalem. Kwa gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghənza. Ana slən tsa mali va, zha Penəwel mbə hwəlfə kar Aser ghənza. Təŋəŋw ghənza niy halita. Ghənza kiy, piya mbərfəŋ niy mənəhwə ghəshi lə zəl tsa niy bəvə na, ghənza zha. Dzəghwa mba'a zata tsa va mətiy. <sup>37</sup> ††Ma sa mətiy zata na, dza na mba'a nzaŋta ka məgwəmba. Ghala vəghwə tsa vay, piya dəghəsə mətsəkə fadəti niy nza sa nza. Kalaa

††† 2:30-31 Ezay 52:10 ††† 2:32 Ezay 42:6; 49:6; 46:13 † 2:34 Ezay 8:14; 1Pi 2:8 †† 2:37 1Tim 5:5; Mt 6:16-17

niy səvəri ghənzə mbə \*ciki Hyala, war sləni Hyala ghənzə məni havəghwə lə həvir gwa'a. Ka məni səw-may, ka cə'wə Hyala.

<sup>38</sup> †Dza na ki ndəs səəkəta tibia dzəvəgha kar Marəy lə zata ge'i lə vəghwə tsa va. Sa səəkəta na na, tapə ghənzə ta mananta 'wəsa kaa Hyala kwərakwə, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw kaa mbəzliy ndəghə vici dza Hyalaa mbəli mbəzli mbə Zherəwzalem ti.

### Kar \*Zhezhefə lə zəghwə shi mbə məlmə Nazaretə

<sup>39</sup> Dza kar Zhezhefə ghəshi lə Marəy ki, mba'a ghəshi kədanti məni \*kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən zəghwə shi. Ma sa kədanti ghəshi məni nza na, dza ghəshi ka zhashi lə zəghwə shiy jighi, zhimbə məlmə Nazaretə tə hidī ka Galile. <sup>40</sup> Ma zəghwə shi va naci ki na, war mbə mətsəhə kəli dikə, kwəriŋ kwəriŋ vəgha ci. Mba'a Hyala fanambə məhəriy sənata kwəma tərəŋw dzəmbə ghən tsa ci. Bəm Hyala fakən dəvə nza kən.

### Yesəw mbə \*ciki Hyala, ghəci lə piya mənŋ lə bakə

<sup>41</sup> †Njasa səəkə piya vay, mbə dza niy nza kar dəy lə mbəghəy Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta \*makwaghwa Pakə. <sup>42</sup> Ma sa mənti Yesəw piya mənŋ lə bakə ki na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə, ka dza ta makwaghwa va li njasa sənabəshi ghəshi mbə məni. <sup>43</sup> Sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, ka məni makwaghwa Pakə ghəshi. Dza ki mba'a Pakə kədita. Ma sa kədita Pakə na, mba'a kar \*Zhezhefə lə Marəy kafəshi ka zhashiy jighi nashi ki. Mbalaa mba'ay na Yesəw ləy hwəməy mbə məlmə Zherəwzalem. Kalaa niy fəti ghən ghəshi ta nava kwəma. <sup>44</sup> War dza ghəshiy dza. Ma kə ghən tsa shi na: «Dzar mbə nihwəti mbəzli nza ghəy mbə dza li shi kwa zəərə kwətiŋ na na zəghwə» kə ghəshi nashi ki. Vəghwamti ghəshi mbə dza. Ma hetihwer ki na, mba'a ghəshi mədishi ta pala dzar mbə manhiy, lə dzar mbə madigahishi. <sup>45</sup> Pəla' pəla' kə ghəshi na, shaŋ ghəshi ta nay. Ma sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka zhəghəvaa zhimbə Zherəwzalem ta pəla mbəba. <sup>46</sup> Vəghwamti ghəshi mbə pəla ci. Ma tə kwa mahkana vici na, zhini ndəs ghəshi tsəhəshi mbə Zherəwzalem. Dza ghəshi na, Yesəw mənəy mbə ciki Hyala, tə jipəjipə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə \*ka Zhəwifə. Ka fa kwemer bənipə ghəshi va, ka dəfəw nahwəti kwəma mbə və shi ghəci. <sup>47</sup> Ya wa ntsaa favə gəla kwemer gəzə na va na, ka mananci mədāŋa va na ci va hwəlfə məhəriy, lə va gəla kwəma ka naa zləbakə gwa'a.

<sup>48</sup> Ma sa səəkə kar Zhezhefə lə Marəy nay na, ka mananshi mədāŋa nava kwəma. Ma kə mbəghəy ngəci na: «A zəghwee, tawa məntəŋəy gha nana kwəma tsətsəa, tawa gwəravə ghaa dzamtəŋəy her ghəy lə dəŋa, kwəp kwəp kwəp ghəy mbə pəlaŋa kia?» kə.

<sup>49</sup> †Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Wa shi pəlara ghwəy ti tsəghaa? Ə sənay ma ghwəy mbə ciki tsa Dirə dzee

nza ta ghəranči sləni ci pə ghwəy shəkəna?» kə. <sup>50</sup> Kwəma gəzəkə na va ki na, mba'a səəti məhəriy kar dəy ghəshi lə mbəghəy.

<sup>51</sup> †Dzəghwa Yesəw ki, mba'a nəwvəshi, ka zhashi ghəshiy zhimbə məlmə Nazaretə kwa zəərə shi. Ka yə fəti ghəci kaa mbəzliy yakə va, njasa di ghəshi. Ma na mbəghəy nanzə ki na, war mbə fə ghən ghənzə ta shiy məniva va gwanashi. <sup>52</sup> †Yesəw ki na ka mətsəhə kəli vəgha ci, ka mətsəhəva məhəriy sənata kwəmaa dzəmbə ghən tsa ci gwa'a. Ka təbanta kwəma ci kaa Hyala, tsəgha kaa mbəzli kwərakwə.

### Zhaŋ ndə məni \*batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Zhŋ 1:19-28)

**3** Ləy hwəm sa mətiy Agwəstə, mazə tsaa sləkə hidī ka \*Rəm gwanashi na, mba'a məndi pəərəti tsah-wəti ndəə dzəghwa pətsa ci. Tiber, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma Tiber mbə məni kwa mənŋ lə cifə piya ci mbə mazəy, Paŋwəsə Pilatə niy nza naa ngwəmna tə hidī ka Zhəwde. Ma \*Erədə na, ka məni ngwəmna tə hidī ka Galile. Fəlipə, zədəy Erədə na, tə hidī ka Itərə lə ni ka Terakwanitə, mba'a Lizaniyasə ka məni tə ni ka Abilen. <sup>2</sup> Ghala vici vay, bakə niy nza mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala mbə ka \*Izərayel. Anə, kə məndi kaa slən tsa tsahwəti, Kayifə tsahwəti.

Ge'i ge'i lə vəghwə tsa va ki na, dza Hyala mba'a gəzanta kwəma nza kaa Zhaŋ zəghwə Zakari ghəci gh-wəlay mbə gamba. <sup>3</sup> †Ma sa favə Zhaŋ kwəma gəzanakə Hyala va na, dza na mba'a mədiy ka dza dzar mbə məlməhi dzar miy həl Zhərdeŋ gwanashi ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ma kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nza yəy tsa ghwəy, ma nza məndi məntəŋwəy batem, nza Hyala pəlayŋwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nza» kə.

<sup>4</sup> †Kwəma gəzə na vay, kərasl dzəghwata na kwa kwə-maa niy tsasliti \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nza mbə zliya ciy dzəkən Zhaŋ. Ma kə niy niy:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba. Ma kəy: «Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə, njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa, mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə.

<sup>5</sup> Pətsa dəbaŋ dəbaŋ tsa gwa'ay, ta yəməy dza na, cəke' dza məndiy həlbanti kar dəlegwigwi lə hwəmer pi gwa'a.

Tə pətsa nza kweler hwədanə hwədanəy, tidid dza məndiy gəŋətishi.

Kweleriy yidishi gwa'ay, ta yəmantishi dza məndi.

<sup>6</sup> †Ya wa ndə ghalaba kiy, ta nay ntsa ghwənikə Hyala ta mbəlipə dza na» kə mali va, kə niy ni.

<sup>7</sup> †Ma Zhaŋ mbə gəzə kwəma ci va tsəgha ki na, dza mbəzli mba'a ghəshi basəkəvashi dalala ta mbə ghəciy mananshi batem. Ma kə Zhaŋ kaa ngəshi na: «Gh-wəyəy, nja sheshər ndəəm ghwəy. Mbə təkə kwəma

† 2:38 Ezay 52:9 †† 2:41 Səvəri 12:1-27; 23:14-17 † 2:49 Zhŋ 2:16

†† 2:51 2:19 †† 2:52 1Sam 2:26 ††† 3:3 SləniKY 13:24; 19:4; Lk 24:37 ††† 3:4-6 Ezay 40:3-5 § 3:6 2:30-31; SləniKY 28:28 §† 3:7 Mt 3:7; Lk 21:5-36

ghwəyəy, ta mbəliŋəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səəkə, sa ka məndi məntəŋəy batem, nə ghwəy. A ntsaa gəzanwəy tsəgha na kə kia? <sup>8</sup> †Mba'a pə ghwəy di mbəliŋwəyəy, ə pə ghwəy məni sləni wəzə na gar sənay məndi a ghwəy zhəghanti nžəy tsa ghwəy katan katan, kə məndi. Nəghətaa ghwəy taa zəzəti na: "A ghəy dzaa mbəliŋəy sa nza \*Abərahəm vaa jijiŋəy" pə ghwəy ma. Ma na Hyala nanzə e gəzanwəyəy, a bərçi və ta zhəghəti ya hərezli nashi ghwəy ni ka ndərazhi Abərahəm. <sup>9</sup> †† gəzanwəy ya, ndəkwə na ngwəvə Hyala nanzə ki, njasa ka tsə'i vaa nza mbəzə mbəzə ta kəəsli fəhiy dzaa ya ma ya wəzə na gwanashi, ta ndəti ghwə ti shi» kə. <sup>10</sup> Ma sa gəzəkə Zhan tsəgha, ma kə mbəzliy basəkəvashi va kaa ngəci na: «Njaa dza ghəy məni sana kia Zhan?» kə ghəshi. <sup>11</sup> Ma kə Zhan ngəshi na: «Ma pə ghwəy məntiy, ntsa nza kwəbenjer və bakəy, ə kə tanavə tsahwəti kwətiŋ kaa ntsa kama na və. Ntsa nza shi zəmə və ba na, ka təhəshi ghəci lə mbəzli kama ghəshi və shi» kə.

<sup>12</sup> Dzəghwa ka \*dəwan kwərakwə mba'a ghəshi səəkəshi ta mbə Zhan mananishi batem. Sa səəkəshi ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma va Zhan, ma kə ghəshi na: «A Metər, njaa ka ghəy məni na ghəy kia?» kə ghəshi. <sup>13</sup> Ma kə Zhan kaa ngəshi na: «Ghwəy mbə sləni ghwəyəy, əntaa ghwəy papa shiy va mbəzli ma, war njasa gəzanwəy ngwəma tsəhə shiy va mbəzli pə ghwəy dzaa tsəhəshi» kə kaa ngəshi.

<sup>14</sup> Dza ka sawji kwərakwə, mba'a ghəshi səəkəshi, ka dəw və tsəgha ba, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghəy məni na ghəy kia?» kə ghəshi. Ma kə Zhan ngəshi na: «Əntaa ghwəy zlighwə gəna va mbəzli lə bərçi ma, əntaa ghwəy dzaa slasla dzərvə dzəkən mbəzli ma. Ta na ghwəy va zhəmə warwəy məndi pə ghwəy vəshi» kə.

<sup>15</sup> Ya wa ndəy, mbə ndəghə səəkə tsa \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala niy nzana. Ma sa nata məndi kwəma məni Zhan ki na, ghəci dza Kəristəw tsa vaa nza bərkee, kə mbəzli kaa kwəma təkə ghəshi mbə ghən shi. <sup>16</sup> †Ma kə Zhan kaa ngəshi gwanashi ki na: «Yən na neyey, lə yam ngəri məniŋwəy ya batem. A tsahwəti ntsaa tanjətəra tə dikə tiba dzaa səəkə. Ntsa vay, məniiree gar gələbə ta pəli yidi mbə kwəkwahə tsa mbə səda ciw. Na naci, lə \*Safə tsa Hyala, mba'a lə ghwə dza naa səəkə ta məniŋwəy batem. <sup>17</sup> Sa ka na səəkəyəy, ta məni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzli. Ngwəvə ci vay, njasa ka ndə vaa pəhə ha lə kwəkwə gaga ta dəvə ci dza naa məni. Ma sa ka na pəhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamə, ma davəna na mba'a ndamti mbə ghwə dzaa məti ma ya pa' hwəmbə» kə Zhan.

<sup>18</sup> Ava tsəgha niy gəzanishi Zhan Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka tsəhəshi səətiy dzəghwa sləmə shi lə kwəma ghəngən ghəngən ta mbə ghəshiy zhəghanti nžəy tsa shi. <sup>19</sup> †† Dza Zhan tə nahwəti vici mba'a gəzanəkə kwəma kaa ngwəma Erədə dzəkən kwəma mənti na gəmgəm na. Ə niy bəhwə Erədə mali zədəy, Erədiyadə, kə məndi kaa slən tsa mali va. Zhini

† 3:8 1:54-55; Mt 3:9 †† 3:9 Mt 7:19 † 3:16 SləniKY 1:5; 11:16; 13:25; 19:2-4; Lk 4:18 †† 3:19-20 Mt 14:3-4; Mk 6:17-18

mba'a niy mənti nihwəti shi gəmgəm ni dan diba. Va tsəgha niy nə Zhan, shi wəzə ni na shi mənti gha vaw, kə kaa ngəci. <sup>20</sup> Ma sa gəzanəkə Zhan kwəma va kaa Erədə tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy, dza na mba'a faghwa Zhan kwa fərshina. Zhini mətsəhə mətsəhəti lidi kwəma tsəgha ki.

### Zhan mbə məni \*batem kaa Yesəw

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

<sup>21</sup> †† Zhan ghwəla ta dzəghwa fərshinay, mbəzli dan niy səəkə na və, ka mananishi batem ghəci. Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a səəkəy va Zhan, mba'a Zhan mananati batem kwərakwə. Ma Yesəw mbə cə'wə na, gwəravə ghwəmə tsəgha bəŋ ghwəni. <sup>22</sup> †† Dza \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa ka səəkə mə ghwəmə dzəkən, njə'wə pə gha na, ndəba vəgha ghərpəpə, pə gha. Fa məndi na, məli ndə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə na: «Gha na Zəghwee, tərəŋw dīŋee, mbə vəshi nzee dalala tə gha» kə.

### Jijihiy Yesəw

(Mt 1:1-17)

<sup>23</sup> Ma gha Yesəw gha sləni Hyalay, mahkan mətsəkə niy nza piya ci. Ma dəy tə bərəkə nžəy, \*Zhezhefə na, ma Zhezhefə na, zəghwə Eli, <sup>24</sup> Eli na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, Levi na, zəghwə Meləki, Meləki na, zəghwə Zhanay, Zhanay na, zəghwə \*Zhezhefə, <sup>25</sup> Zhezhefə na, zəghwə Matatiyasə, Matatiyasə na, zəghwə Aməsə, Aməsə na, zəghwə Nahwəm, Nahwəm na, zəghwə Ezəli, Ezəli na, zəghwə Nagay. <sup>26</sup> Nagay na, zəghwə Matə, Matə na, zəghwə Matatiyasə, Matatiyasə na, zəghwə Sheməŋ, Sheməŋ na, zəghwə Zhəsəkə, Zhəsəkə na, zəghwə Zhəda, <sup>27</sup> †† Zhəda na, zəghwə Zhəwanan, Zhəwanan na, zəghwə Resa, Resa na, zəghwə Zhərəbəbəl, Zhərəbəbəl na, zəghwə Salatiyel, Salatiyel na, zəghwə Neri, Neri na, zəghwə Meləki, <sup>28</sup> Meləki na, zəghwə Adi, Adi na, zəghwə Kwasam, Kwasam na, zəghwə Eləmadam, Eləmadam na, zəghwə Er, <sup>29</sup> Er na, zəghwə Yesəw, Yesəw na, zəghwə Eliyezer, Eliyezer na, zəghwə Zhewrim, Zhewrim na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, <sup>30</sup> † Levi na, zəghwə Shimeyaŋw, Shimeyaŋw na, zəghwə Zhəwda, Zhəwda na, zəghwə \*Zhezhefə, Zhezhefə na, zəghwə Zhənam, Zhənam na, zəghwə Eliyakim, <sup>31</sup> †† Eliyakim na, zəghwə Meleya, Meleya na, zəghwə Məna, Məna na, zəghwə Matata, Matata na, zəghwə Natan, Natan na, zəghwə \*Davitə, <sup>32</sup> Davitə na, zəghwə \*Zhesə, Zhesə na, zəghwə 'Wəbetə, 'Wəbetə na, zəghwə Bəwazə, Bəwazə na, zəghwə Sala, Sala na, zəghwə Nashən, <sup>33</sup> †† Nashən na, zəghwə Aminadabə, Aminadabə na, zəghwə Adəmin, Adəmin na, zəghwə Arni, Arni na, zəghwə Esərəm, Esərəm na, zəghwə Perəsə, Perəsə na, zəghwə Zhəwda, <sup>34</sup> Zhəwda na, zəghwə \*Zhakwapə, Zhakwapə na, zəghwə \*Izakə, Izakə na, zəghwə

†† 3:21 5:16 ††† 4:18; Zəghwee: Cem 2:7; Ezay 42:1; Lk 9:35; 20:13 ††† Salatiyel: 1NəMezh 3:17; Esd 3:2 § 3:30-33 Rətə 4:18-22; 1NəMezh 2:1-14 §† Natan: 2Sam 5:14 §†† 3:33-38 Ghava 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-32

\*Abərahəm, Abərahəm na, zəghwə Tera, Tera na, zəghwə Nahwər, <sup>35</sup> Nahwər na, zəghwə Serəgwə, Serəgwə na, zəghwə Rewə, Rewə na, zəghwə Pelegə, Pelegə na, zəghwə Eber, Eber na, zəghwə Shela, <sup>36</sup> Shela na, zəghwə Kaynan, Kaynan na, zəghwə Ar-fakəsədə, Arfakəsədə na, zəghwə Shem, Shem na, zəghwə \*Nəwe, Nəwe na, zəghwə Lamekə, <sup>37</sup> Lamekə na, zəghwə Matəsalem, Matəsalem na, zəghwə Henək-wə, Henək-wə na, zəghwə Zharet, Zharet na, zəghwə Malelelə, Malelelə na, zəghwə Kaynan, <sup>38</sup> Kaynan na, zəghwə Enəsə, Enəsə na, zəghwə Setə, Setə na, zəghwə \*Adam, Adam na, Zəghwə Hyala. Ava tsəgha na jiji-hiy Yesəw njasa nza ghəshi.

#### Yesəw lə ndə jaka tsa Hyalaa

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

**4** †Ma ləy hwəm sa mananati məndi \*batem kaa Yesəw kwa həl Zhərderj ki na, mba'a zhəghəkəvay, paf nəfə tsa ci təhəy va \*Safə tsa Hyala dewdew tsa. Dza Safə tsa va, mba'a pəməghə dzəmbə gamba. <sup>2</sup> Hi fadə mətəkə ghəci mənti mbə gamba va, war mbə hərə \*ndə jaka tsa Hyala. Səkə shi zəmə kwa miy ci nehem mbə hi tsa va gwanayəw. Ma lə hwəm sa kərə-ta vici fadə mətəkə na va ki na, mba'a ma 'wati ghəranci. <sup>3</sup> Ma kə ndə jaka tsa Hyala kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanci kaa hakwə tsa, a ghəci zhəghəy ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. <sup>4</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə kwəma tsasli məndi mbə Zliya Hyalay: «Ka nzəyəy ndə tə hidi kwata-ka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw» kə» kə Yesəw.

<sup>5</sup> Sa nay ndə jaka tsa Hyala shəj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na pəm pəməghə dzəmə pətsaa gwəramti yakəyakə. Sa pəməghə na na dza na nza'jəw, canamti məlməhi tə hidi gwa'a gwa'a lə mezhihəy sləkəshi. <sup>6-7</sup> †Ma kə ngəci na: «War mba'a pə gha tsəfəkəwəna kwa kwəma yay, ta ndəna kwal tsaa sləkə məlməhi va, lə shi mbə shi va dzee, mbə dəvə gha dza ghəshiy nza gwa'a gwa'a. Sa nzana shi va gwanashiy, kaa ngəra ndarashi məndi mbə dəvee. Yən kwərakwəy, e mbay banavəshi kaa ntsa dee bānci shi» kə. <sup>8</sup> ††Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Ma kə kwəma tsasli məndi kwa Zliya Hyalay: «War kwa kwəma Hyala gha sləkəna, pə gha dzaa tsəfəkəwə, war kaa ngəta pə ghaa ghəra sləni kwətita ya hwəmba» kə məndi» kə Yesəw.

<sup>9</sup> Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shəj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla dība na, dza na mba'a pəməghə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem, mba'a pəməghə dzəmə ghən \*ciki Hyala. Ma kə kaa Yesəw na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvaa dzəgh-waa dzəti hidi. <sup>10</sup> ††Sa nzanay a məndi tsasli kwa Zliya Hyala: «Ta ghwənikə ka kwal nza dza Hyala ta səkə tə ndəghwəna» kə məndi. <sup>11</sup> Ma kə məndi dībay: «Ma nza ghəshi ka'wəna lə dividivi shi va nəghətaa hakwə gwələhantaa tə səfa gha» kə məndi» kə. <sup>12</sup> †††Ma kə

† 4:1-2 Mt 6:16-17; Lk 4:18; Ebr 4:15 †† 4:4 Nəw 8:3 † 4:6 Mt 28:18; Zhj 12:31 †† 4:8 Nəw 6:13; 5:9 †† 4:10-11 Cem 91:11-12 ††† 4:12 Nəw 6:16

Yesəw ngəci na: «A Zliya Hyala gəzəkə dība, a kəy: «Ən-taa gha dzəghə nighə kwəma Hyala gha sləkəna ma» kə məndi» kə Yesəw.

<sup>13</sup> †††Ma sa kədamti ndə jaka tsa Hyala dzəghə hərə Yesəw lə tsəhwəli ghəngəhən ghəngəhən dən tsəgha ki na, dza na, mba'a dzay tə nava vici di, ta ndəghə nah-wəti vici.

#### Yesəw gha sləni ci tə hidi ka Galile

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

<sup>14</sup> †Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a zhəghəghəvay zhiti hidi ka Galile. Paf nəfə tsa ci təhəy lə bərci banavə \*Safə tsa Hyala dewdew tsa. Dzəghwa zləj məlmə slən tsa ci dzay. <sup>15</sup> War ə ghəciy bəni kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva \*ka Zhəwifə, ka fal mbəzli gwanashi.

#### Zləbati kwəma Yesəw mbəzli ka Nazaretəw

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

<sup>16</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə məlmə Nazaretə, məlmə kəli na mbə. Ma sa səkəta \*vici dəkəva ka Zhəwifə na, dza na mba'a dzəmbəy dzəmbə \*ciki basəva tsa shi va, njasa sənəbəy na mbə dzəmbə. Ma sa tsəhəy na, mba'a garəy ta jəngə Zliya Hyala.

<sup>17</sup> Dzəghwa mba'a məndi vələnəvə zliya tsasli \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala. Ma sa bəvə na na, mba'a palamti, dza na mba'a kəsata kwəma mbəba tsasli tsasli naa dzəkən ghən tsa ci. Kə ka jəngə kwəma va, ma kə na:

<sup>18</sup> †††A \*Safə tsa Hyala kənee, ə tsəhavəra na ta gəzanshi

Yəwən kwəma wəzə na kaa ka ndərma.

Ə ghwənara na ta gəzanshi pəli tsa shi kaa mbəzli kwa fərshina,

lə ta ghwənanamti mətəshi ghwələfesli.

Zhini mba'a ghwənara ta mbalamti mbəzli sanshim ngəra'wə.

<sup>19</sup> †††Mba'a ta gəzanshi kaa mbəzli, nza ghəshi mbə sənay,

a vəghwə tsa dza Hyalaa mbəlishi ti səkəy» kə.

<sup>20</sup> Ma sa jəngamti Yesəw kwəma va tsəgha na, dza na mba'a zhiniy paray zliya va. Mba'a banavə kaa ntsaa ghəra sləni mbə ciki basəva tsa va. Ma sa banavə na na, das nzəyəy mənəy ta bananshi shiy. Mbəzli tība ghalaba mbə ciki basəva tsa va gwanashi na issə, ghəshi fati mətə tə Yesəw, ka nighə. Ka ndəghə kwəma dza na ta gəzanshi. <sup>21</sup> Dzəghwa ki, ma kə Yesəw ngəshi na: «Kwəshala tə zliya na na jəngəhwee sənəzənvay, a nava kwəma mənəta ndatsə. Ghala pətsaa fa ghəy va yən mbə jəngə məniva na» kə. <sup>22</sup> ††Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va na, tərəjw ghənə təbanatishi gwanashi. Ma kə ghəshi na: «Kay,

††† 4:13 22:3, 31 § 4:14 4:18 §† 4:18-21 1:68 §†† 4:18-19 Ezay 61:1-2; Mt 11:5; Lk 7:22 §† 4:18 1:35; 3:16, 22; 4:1, 14; 10:21; 24:49; Mt 1:18, 20; 3:11, 16; 4:1; 12:18, 28, 31-32; 28:19; Mk 1:8, 10, 12; 3:29; SləniKY 1:2, 5, 8; 2:4, 17, 18 §†† 4:19 SləniTaH 25:10 §† 4:22 Zhj 6:42

kwəma gagaa nava kwəma wəzə tsa nzəw, zəghwə \*Zhezhefə va sasa tsəy?» kə ghəshi.

<sup>23</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ka dza ghwəy bashəhwə gəzəkəra kwəma nja kwa fir taa nzaw. Ma dza ghwəy niy: "A ndə mbəlipə, ca mbəlitə ghən tsa gha kwərakwə kəshi" dza ghwəy ni. Zhini a pə ghwəy taa ni ngəra diba na: "Ya gəla shiy mənəhwə gha va tə hidi ka Kapernahwəm, favə ghəyəy, məntishi tsəgha tikə mbə na gha na məlmə kwərakwə di" dza ghwəy ni» a kə Yesəw. <sup>24</sup> †Zhəghwa, ma kə ngəshi diba na: «Ə gəzə-ŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə tiba ya kwətiŋ mbə ka gəzə kwəma Hyala mba'a məndi zləbati kwəma ci, ka fə bamaa dzəti mbə məlmə yakə məndiw. <sup>25</sup> ††Zhini diba e gəzəŋwəy kwagwa'ay, mbəradzə ghala vəghwə tsa \*Eli ndə gəzə kwəma Hyalay, daŋ niy nza mi'i mbəreketi tə hidi ka \*Izərayel. Ghalabay, tərəŋw niy nza ma tə hidi va, sa niy nzəməy ma van mbə piya mahkan mba'a tir kwan. <sup>26</sup> Ya tsəgha niy nza mi'i mbəreketi tə hidi ci va daŋ mbə may, niy ghwənəghə Eli Hyalaa dzakə ghi tsa nahwəti ya kwətiŋ ti shi, ta kəəti ghəciw. War dzakə ghi tsa nahwəti mali mbəriy kama tə hidi shi, niy ghwənəghə na Eli. Mali vay, mbə məlmə Sərepəta niy nza na, tə hidi ka Shidaŋw. <sup>27</sup> †Ya ghala vəghwə tsa ndə Hyala Elizhe kiy, daŋ niy nza ka dərna tə hidi ka Izərayel ghəshi ni ci hidi. Ya tsəgha niy nza ka dərna daŋ tə hidi ci vay, niy mbəlanti tsahwəti Elizhe ti shi ya kwətiŋəw. War \*Naaman, tsahwəti ndə dərna tsaa səəkə tə hidi Shiri na saa niy mbəlanti na» kə.

<sup>28</sup> Ma sa favə mbəzliy basəshi va mbə ciki basəva tsa va kwəma gəzə Yesəw va tsəgha na, mba'a nefer shi satishi gwanashi mbəba. <sup>29</sup> Dza ghəshi rəərə ghəshi satishi, tasl ghəshi kəsəvə Yesəw, ka mbahəə səvəri mbə məlmə, sa mbahəkəvəri ghəshi na, mba'a ghəshi dzəməshi liy dzəti dal pətsa ləy ghəshi va məlmə shi va ti. Ta mbə ghəshiy tsəkway səəkə mə pətsa vaa dzəti ngwəla, ta məti ghəci. <sup>30</sup> Ma dza Yesəw naci ki na, li-wed səvəriy mbə shi, ka dzay.

#### Yesəw ghəshi lə ntsa sancı gazlaka ngəra'wə

(Mk 1:21-28)

<sup>31</sup> Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm, tə hidi ka Galile. Sa tsəhəy na mbəba na, dza na ka bəni shiy ghəci kaa mbəzli mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə fəca \*vici dəkəva. <sup>32</sup> ††Ma mbəzli tiba ki na, mba'a shi bənanshi na va səvəri məhərli shi. Sa nzana lə bama ti ghəci gəzə kwəma kaa mbəzli.

<sup>33</sup> Mba'a tsahwəti ndə niy nza tiba mbə ciki basəva tsa va, lə gazlaka 'yahə'yahə na mbə ghən ci. 'Wakəvə ntsa va tsəgha tapə ta 'wanə, zlanzlan, ma kə na: <sup>34</sup> ††«A Yesəw, ndə ka Nazaretə tsa, ta njaa di gha lə ghəya? Ta zantəŋəy səəkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənəŋə wəzə. Ghay, ntsa dəwdew tsa ghwənay Hyala nza gha!» kə. <sup>35</sup> Dza Yesəw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dekədekə pə gha. Ə pə gha səvəri mbə ghən zal tsa, mbala

kərakə» kə. Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, 'wakəvə gazlaka va tsəgha, mbəriv fati zal tsa va tə pi tiba kwa kwəma mbəzli gwa'a. Mba'a səvəri mbə ghən ntsa va. Shaŋ ta mananati shiy kaa ntsa va gar zhanci ghənzə mbə səvəri mbə ghən ci.

<sup>36</sup> Ma sa nata mbəzliy nza tiba gwanashi nava kwəma ki na, mba'a mananatishi madaŋə. Dza ghəshi ka gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa slən tsa na tsətsə na na kwəma kia? Njaa mbay tsatsa ndə gəzanakə kwəma kaa gazlaka lə gwəlan, dza mba'a hwəta səvəri mbə ghən ndə zlayaa?» kə ghəshi.

<sup>37</sup> Dzəghwa ki war kwəma Yesəw məndiy sla tə hidi va gwa'a gwa'a.

#### Kar Yesəw lə ka zəghwə daŋ

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

<sup>38</sup> Ma sa dza Yesəw na, mba'a səvəriy ghalaba mbə ciki basəva tsa va, mba'a dzay dzakə ghi tsa Shimaŋw. Dzakə na na, shiy Shimaŋw tiba gwərapəta dalala məhəni, ndəba ghwə, pə gha vəgha nə. Dza mbəzli ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəlanti. <sup>39</sup> 'Wakəvə Yesəw ki, gəlan gəlanəy kən mali va. Dza na ka gəzanci kwəma ghəci kaa zəghwə tsa va lə gwəlan, a ghəci səvəriy mbə vəgha mali va. Sa gəzanakə Yesəw kwəma tsəgha na, dza zəghwə tsa va mba'a səvəriy mbə vəgha mali va. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw ghənzə kafəta ka dza ta bənsi shi zəmə.

<sup>40</sup> Ma sa pəkwəta vici ki na, dzəghwa məndi basə basə məndi basanakə nihwəti ka zəleghwer ghəngən ghəngən. Dzəghwa Yesəw, mba'a fafanakənsi di-vivivi ci kwətiŋ kwətiŋ tsa shi gwa'a. Dza ghəshi, kwəriŋ kwəriŋ ghəshi mbəlishi gwanashi. <sup>41</sup> †††Daŋ ge-zlekiki səvəri shi mbə ghən ka ge-zlekiki daŋəy mbə mbəzli va, kala ngwəmə lala ghəshi mbə səvəri. Ma kə ghəshiy ni na: «Gha na Zəghwə Hyala. Gha na Zəghwə Hyala» kə ghəshiy ni. Ka Yesəw dza na, ka nabəshi lə gwəlan. A ghəshi catavashi kala gəzə ma kwəma. Sa nzana, ma ge-zlekiki va na nashiy, a ghəshi sənay ghəci na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala, kə ghəshi.

#### Yesəw tə hidi ka Zhəwde

(Mk 1:35-39)

<sup>42</sup> Ma tə way pi mekəshi na, mba'a Yesəw kafəy səvəriy mbə məlmə Kapernahwəm, ka dzay dzəti gambə kərakə lə mbəzli. Dza mbəzli daŋəy, mba'a ghəshi kafəshi, ka papala, dza ghəshi ndəs ghəshi kəsəy. Ma sa kəsəy ghəshi tsəgha na, kala zhini ghəshiy di ghəciy zlashi ta dzay ghwəla. <sup>43</sup> †††Ma kə Yesəw kaa ngəshi naci ki na: «Wəzəba dzee na ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli, kaa mbəzli mbə nihwəti məlməhi kwərakwə. Sa nzanay, ghənzə na kwəma ghwənikəra Hyala ti» kə.

<sup>44</sup> Dza na mba'a dzay, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə ceker ka \*ka Zhəwifə basəva tə hidi ka Zhəwde.

† 4:24 Zhj 4:44 †† 4:25 1Mezh 17:1, 8-16 † 4:27 2Mezh 5:1-14 †† 4:32 Mt 7:28-29 †† 4:34 Mk 3:11

††† 4:41 Mk 3:11-12 ††† 4:43 11:2

## Kwa tarja \*mbəzli ta səda Yesəw

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

5 Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw səvəriy garəy tə həlbə tsa miy kwəfa \*Zhenezaretə. Dza mbəzli, daŋ ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha. Dza ghəshi ka tsətsəkwəva ta nza ndəkəwə vəgha, ta fa kwəma Hyala gəzə na va. <sup>2</sup> Tsa' kə Yesəw na, mba'a nashi kwambəwaler bakə tə pətsa va vəgha həlbə. Ə niy səməshi ka kəəsə kərpi kwa shi, mba'a ghəshi niy dzashi ta yabə zlekwer shi. <sup>3</sup> Dza Yesəw ki, mba'a dzay dzəghwa nahwəti kwambəwal va, sa Shimanjw ghənzə. Ma kə ngəci na: «A Shimanjw, katata kwambəwal gha naa jəw dzar dzəti yam di» kə kaa ngəci. Dza Shimanjw mba'a dzəghwaa katata. Mba'a Yesəw nžəyəy kwa, dza na mba'a ghati gəzanshi kwəma kaa mbəzli ki.

<sup>4</sup> †Ma lə hwəm sa kədiy na lə gəzə kwəma kaa mbəzli ki, ma kə kaa Shimanjw na: «Ca mbala, kətəghə kwambəwal gha naa dzar dzəti hwər kwəfa, nza ghəwəy pəəli zlekwer ghəwəy, a ghəwəy ndağhashiy dzəghwa kwəfa, ta ka kərpi njasa nza ghəwəy va kwa zəərə ghəwəy» kə. <sup>5</sup> Ma kə Shimanjw ngəci na: «A Metər, ava ghaa nay mbə ka kərpi hi ghəy virvirvir, kəsəvə sə ghəy ya wabaw. E ma njana nzana gha gəzəkəray, kadiw a ghəy zhiniy pəli zlekwer ghəy zhimbə kwəfa» kə. <sup>6</sup> Dza ghəshi ki mba'a ghəshi katatavashiy dzəti hwər, ka pəpəli zlekwer shiy dzəmbə kwəfa, ka ka kərpi. Dzəghwa tərənjw ghəshi kavə kərpi, pa' ka di slikwə zlekwer shi va daŋ tsa kərpi. <sup>7</sup> Sa nashi ghəshi tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi təhwadashi nihwəti madigahishi kwa nahwəti kwambəwal ta kətishi. Ndəs niva mbəzli səəkəshi. Dza ghəshi tība ki ka pa kərpiy dzəghwa kwambəwaler bakə ni va. Paf paf ghəshi tahayshi lə kərpi bakanashi, pa' ka di ndava kwambəwaler vaa dzəmbə yam, va shəndəkə tsa kərpi, gwa'a tsəgha.

<sup>8</sup> Ma sa nay Shimanjw Piyer tsəgha na, dza na gələb gələbəy shinin ci mbə hidi kwa kwəma Yesəw. Ma kə kaa ghəci na: «A Ntsaa sləkəra, katantəvaŋə vəghəe, sa nzanay, ndə mənəi \*kwəma jikir na nžee» kə. <sup>9</sup> Ma Shimanjw kiy, tərənjw niy dzashi her ci, lə mbəzli va ta gwa'a, va kwəma kərpi kəəsəvə ghəshi va daŋ ni tsəgha. <sup>10</sup> Ndərazhi Zhebede, kar Zhakə lə Zhaŋ kwərakwə na, tsəgha her shi dzashi. Mbəzli bakə ni vay, ghəshi lə kar Shimanjw niy nza na mbə sləni shi kwa zəərə kwətiŋ na. Ma kə Yesəw kaa Shimanjw ki na: «A Shimanjw, ka dza her gha ma. Ghala ndatsə e gəzəŋay, ka zhini ghaa nzaa ndə kəəsə kərpiw. Ndə dza ta haka mbəzli səəkə ta nəwra dza ghaa nza» kə. <sup>11</sup> ††Ma sa favə ghəshi tsəgha ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi pakəmə kwambəwaler shiy dzəti həlbə. Mbərəkə ghəshi zlashi tība, lə shi və shi gwa'a. Mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

## Kar Yesəw lə ndə dərna

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

<sup>12</sup> Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw tsəhəy mbə nahwəti məlmə. 'Wakəvə tsahwəti ndə tība mba'a tsahwəy, war dərna vəgha ci. Dza na mba'a nay Yesəw. Ma sa nay na Yesəw tsəgha na, dza na, mba'a səəkə tsəfəkəwəy kwa kwəma ci, lə kwəma ci mbə hidi, ka pəra'wanci dəvə. Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa di sənžənvay, a ghaa mbəlantəra dəwdew va dərna kənee na» kə. <sup>13</sup> Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza Yesəw, kaf kafəti dəvə ci, mba'a dapay. A kə ngəci na: «E di ghaa mbəliŋə, mbəliŋə kwəriŋ» kə. Nza'jəw dərna va sərəbətə ti. <sup>14</sup> †A kə Yesəw kaa ngəci sa mbəliy na na: «Əntaa gha gəzə kwəma məntəŋee na ya kaa wa ma. Mbala tsərə, a gha dzaa canati ghən tsa gha njasa mbəliŋə gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha kaa Hyala njasa gəzəkə \*Məyizə va, nza mbəzli mbəə sənay gwanashi, a gha mbəliŋə va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

<sup>15</sup> ††Ma ghalaba ki na, war ə mbəzliy mətsəhə sla kwəma Yesəw dza kwa kwəma kwa kwəma dzar mbə mbəzli gwa'a. Ka mbəzliy dza na, ka basəvaa səəkə daŋ, ta fa kwəma bənipə na, lə ta mbə ghəciy mbəlitiŋi va zəleghwer shi. <sup>16</sup> ††Ka Yesəw dza na, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba kərəkə vəgha mbəzli, ta cə'wə Hyala.

## Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

<sup>17</sup> Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə tsahwəti ciki. Dza \*ka Farisahi lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə \*ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basəkəvashi səəkə dzar mbə məlməhi ghəŋghən ghəŋghən tə hidi ka Galile, lə tə hidi ka Zhəwde, mba'a səəkə mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. Sa səəkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nžəyshi vəgha Yesəw. Bərzi Hyala ki na kwasəbə Yesəw ghənzə niy nza, ka mbəli ka zəlghwə ghəci lə bərzi va. <sup>18</sup> Ma ləy hwəm jəw na mba'a nihwəti mbəzli bəkə tsahwəti ndə tə pi həni tsa ci, sa nza nahwəti bəla vəgha ci məti məti. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa bəghə dzəmbə ciki tsa va ta mbay ghəshiy fəy kwa kwəma Yesəw. <sup>19</sup> Shaŋ ghəshi ta kwəməvə kwal gar dzəmbəshi ghəshi li, va daŋ tsa mbəzliy basəshi tə pət-sa va. 'Wakəvə ghəshi tsəgha tsəŋ ghəshi bəvə, dza taram ghəshi dzəməshi li mə ghən ciki tsa va, sa tsəti məndi nja beela. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsahwəti kwal ti. Sa tsahwəti ghəshi kwal na, mba'a ghəshi vələghə ntsa va tə pi həni tsa ci dzəghwa tə jipəjipə mbəzli dzəghwa səda Yesəw. <sup>20</sup> ††Ma sa sənay Yesəw a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa shaw tsa va ki na: «A madiga, a kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

† 5:4-9 Zhŋ 21:2-11 †† 5:11 Mt 8:21-22

‡ 5:14 SləniTaH 14:2-32; Mk 7:36; Lk 17:14 †† 5:15 Mk 7:36 †† 5:16 Mt 14:23; 26:36-46; Mk 1:35; 6:46; Lk 3:21; 6:12; 9:18, 28-29; 11:1; SləniKY 1:14; 2:42; 6:4; 12:5 ††† 5:20 7:48; Mt 9:2

<sup>21</sup> War sa favə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə ka Farisahi nava kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə təkə kwəma, ma kə ghəshi mbə ghən shi na «A tsatsa ntsaa sawa Hyala tsa shəka? Wa tsava ntsaa dza vaa mbay pəlatanay kwəma ndə jikir na tība kala war Hyala kwətita?» kə ghəshi. <sup>22</sup> Ma Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata təkə kwəma mbə ghən shi. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa tətəkə ghwəy kwemer tsətsə ni mbə nefer ghwəya? <sup>23</sup> Nama kwəma gwəra na bəlan, ta ndə kə ni: «A kwəma gha jikir na pəlita» kə, lə ndə ni kaa ndə zəlghwə: «Sati garəŋa a gha dzaŋa» kə? <sup>24</sup> †Ma kiy, e dī ghwəy sənay, a bərçi vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidī ni, ta pəlanishi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzaŋa sənəzənva, sati, madī bə pi həni tsa gha, mbalaa jigihī» kə. <sup>25</sup> War sa gəzəkə Yesəw kwəma va na, dza ntsa va tsəgha, nza'jəw satiy tə hidī tibata, kwa kwəma mbəzli va gwa'a. Tsəŋ bəvə pi həni tsa ci, ka dzay jigihī. War ə ghəciy fal Hyala ghəci mbə dzay. <sup>26</sup> Ma sa nata mbəzli tība va gwanashi nava kwəma na, ka mananishi madaŋa ghənzə. Dza ghəshi ka fal Hyala, mba'a hazləni təhay nefer shi. Ma kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi na: «Ndatsəy, a ghwəmmə nata kwəma madaŋa madaŋa na, nanzə» kə ghəshi.

**Kar Yesəw lə Levi**  
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

<sup>27</sup> Ma ləy hwəm shi va ki na, dza Yesəw mba'a kafəy ta dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a nay ndə \*dəwan mənəzəy mbə ciki sləni tsa ci. Levi, kə məndi kaa slən tsa ntsa va. Ma sa nay Yesəw ki, ma kə kaa ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. <sup>28</sup> ††War sa gəzanakə Yesəw tsəgha na, dza Levi pəlhəm satiy, mbərəkə zlashi shiy tība gwa'a, ka nəw Yesəw.

<sup>29</sup> †Dzəghwa Levi mba'a pəməghə Yesəw dzəkə ghi tsa ci, mba'a tanati shiy tərəŋw. Daŋ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzli niy səkəshi ta zəmə shi va. Ka zəmə shiy ghəshi jakə lə kar Yesəw ki. <sup>30</sup> Ma \*ka Farisahi lə mbəzliy bananishi \*kwəma pəhəti Hyala mbə shi ki na, tsarakə ghəshi niy nza tə na shi bəla. Ma sa nashi ghəshi kar Yesəw tsəgha mbə zəmə shiy lə mbəzli va na, mba'a zhanatishi kwa hwər shi. Ma kə ghəshi kaa \*mbəzli ta səda Yesəw na: «Tawa zəmə ghwəy shiy ka sa shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliy mənī sləni jikir naa?» kə ghəshi. <sup>31</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanishi na: «A mbəzli ni, səkəke nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. <sup>32</sup> ††Ava va tsəgha na kiy, yən neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səkəkə yaw, ta pəla mbəzliy mənī sləni jikir na səkəkəree, ta mbay ghəshiy tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi» kə.

**Ka jakəva yəwən kwəma bənipə Yesəw lə kwəma bənipə \*ka Zhəwifəw**  
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

<sup>33</sup> †Ma ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki, ma kə nihwəti mbəzli mbə shi kaa Yesəw na: «Mbəzli ta səda Zhaŋ ghəshi lə mbəzli ta səda \*ka Farisahi, kar ghəshiy tivə vici, ka mənī səwmay ka cə'wə Hyala. Ya ni gha ni \*mbəzli ta səda gha kiy, wa shiy mənishi mənī ma ghəshi tsəgha, nza na war shiy ghəshiy zəmə, ka sa shiy ya hwəmbaa?» kə ghəshi. <sup>34</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanishi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzaŋwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na, mba'a mbəzli va dzaa tivə vici va ka vici mənī səwmay shəkəna? Ka dza ghwəy mbay makətishi va zəmə shiy, kama zal mali tsa va ghwəlay mbə shiw. <sup>35</sup> Ma kiy, a tsəhwəti vəghwə dzaa səkəkəy, ghala pətsa dza məndi vaa banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ghalaba dza ghəshiy mənī səwmay ki» kə.

<sup>36</sup> Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsəhwəti fir dība, ma kə na: «Ndə tībāa sləkəwə kwəbaŋ tsa yəwən tsa, ta dza ta mbəghəə dzəti tsaa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənī tsəghay, lidiy ladamti ndə tsa yəwən tsa va kwəbaŋ gəməy. Zhini dība na, ka dza kəjer tsa yəwən tsaa jakəshi, lə tsa halihali tsaw, ta slikwəshi dza ni halihali ni shiy.

<sup>37</sup> Ava tsəgha na dība, ndə tība ka 'yaghwa tay tsa njəmniyəm tsaa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənī tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəkəy dzəti hidī gəm. Shi dza mənidiy mənivə lə ghwəlpə va tība ghwəla kiw. <sup>38</sup> Va tsəgha, ma təbə na kiy, dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na mənidiy i tay tsa njəmniyəm tsa kwərəkəw ki. <sup>39</sup> †††Ndə tība dzaa zləbə sa tay tsa njəmniyəm tsa, sawə ma na tsa pəslipəsli tsaw. Ta na navay, kar mənidiy gəzə: «Wəzəba tay tsa pəslipəsli tsa na kaa tsa njəmniyəm tsa» kə mənidiy ni» kə.

**Gəzə kwəmaa dzəkən \*vici dəkəva ka Zhəwifə**  
(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

**6** †Ma tə nahwəti vici, fəca vici dəkəva ka Zhəwifə na, ka taŋə kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza va na, dza mbəzli ta səda ci va ka slərbə alkamari va, ka zəmə. <sup>2</sup> ††Ma sa nashi nihwəti mbəzli mbə \*ka Farisahi mbə mənī tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Tawa dzəmbəŋwəy ghwəy mbə mənī shi makəmmə \*kwəma pəhəti Hyala va mənī ghwəmmə fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. <sup>3</sup> †††Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Wa səkəkə ghwəy jəŋəghwə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənī kar \*Davitə va ghəshi lə mbəzli

†† 5:33 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 ††† 5:34 Mt 9:15

††† Ka \*Izərayələy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəmniyəm tsa. Ni shi ghwəlpipiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəmniyəm tsa madi ta pəsli kwa shi. § 6:1 Nəw 23:25 † 6:2 Səvəri 20:8-10 ††† 6:3-4 1Sam 21:2-7; SləniTaH 24:5-9

kwəsəbə bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghəratishi may, <sup>4</sup>təhwə niy dzəmbəy Davitə mbə \*ciki Hyala, dza həñ bəvə peñ tsa ka məndi ta Hyala li, mba'a zəməhwə, mba'a tatahanavəshi kaa mbəzli kwəsəbə va, mba'a ghəshi zəməhwə kwərakwə. Ya tsəgha niy nə kwəma pəhəti Hyala, ka zəmə peñ tsa va məndi kala war \*ka ta Hyalaw kəy, niy nabəti Davitə Hyalaw» kə. <sup>5</sup>Zhini ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

#### Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

<sup>6</sup>†Ma fəca nahwəti \*vici dəkəva dība na, mba'a Yesəw kafəy, dzay dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Sa dzəmbəy na na, dza na ka bənanishi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a tsəhwəti ndə niy nza tība mbə mbəzli va məti məti dəvə kwa bəzəmə ci. <sup>7</sup>Dza \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə \*ka Farisahi ki, war ka fə ghən ta Yesəw, ta nighə nda nza naa mbəli ntsa va fəca vici dəkəva, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy banci fəti. <sup>8</sup>Mbalaa ma Yesəw naci ki na, gwa'a sənata na kwəma təkə ghəshi. Dza na ki, ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va tsəgha na: «Satiña, a gha garəña tība tə jipə mbəzli» kə. Pəlhəm ntsa va satiy, mba'a garəy məgarə tība. <sup>9</sup>Ma sa garəy ntsa va ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli tə pətsa va na: «A pənəy, njaa nə \*kwəma pəhəti Hyalaa? Mənim kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkəna? Naa mənim kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsa zamti piy tsa ci na?» kə. <sup>10</sup>Sa gəzəkə na tsəgha na, dza na mba'a fati mətsə ci ti shi gwanashi ka nighəshi. Dzəghwa ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va ki na: «A ntsa tədi dəvə gha va» kə. Dzəghwa ntsa va mba'a tədəta, war sa tədəta na na, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwəriñ tsəgha. <sup>11</sup>††Ma sa nata nihwəti mbəzli kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəñwəy. Dza ghəshi ka sləkə kwəma kwa jipə shiy dzəkən shi dza ghəshiy məni lə Yesəw.

#### Kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mən lə bakə ni

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

<sup>12</sup>‡Dza Yesəw ge'i ghala vəghwə tsa va, mba'a dzəməy mə kəlan ta cə'wə. Dzəghwa na virvirvir key pi ghəci hyamti mbə cə'wə Hyala. <sup>13</sup>Ma sa kərəy pi na, dza na da' harvə \*mbəzli ta səda ci. Dzəghwa na təra', təra' təra' ghəci təravə mbəzli mən lə bakə mbə shi. Ma kə kaa ni təravə na va na: «Ghwəyəy ka kwalee nza ghwəy na ghwəy» kə kaa ngəshi. <sup>14</sup>††Avanashi slənedemer mbəzli va: Shimanjw tsa fanati na slən Piyer ghəshi lə Andəre zəmbəghəy, Zhakə, Zhanj, Fəlipə ghəshi lə Bartelemi, <sup>15</sup>Matiye, Təmasə, Zhakə zəghwə Alfe mba'a Shimanjw tsa har məndi: «Ndə pərslə ta hidī ci» <sup>16</sup>Zhəwdə zəghwə Zhakə, mba'a Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa dzaa nga dafa ta Yesəw. Ava tsəgha ghəshi.

† 6:6-11 Mk 2:27-28 †† 6:11 Zhñ 5:16, 18 ‡ 6:12 5:16 †† 6:14-16 SləniKY 1:13; Zhñ 1:40-44

#### Yesəw lə mbəzli dən, mba'a ka zəlghwə

(Mt 4:23-25)

<sup>17</sup>Dzəghwa Yesəw ki, mba'a səkway lə mbəzli təravə na va səkə mə kəlan tsa va, mba'a ghəshi səkwaə garəshi tə ngwəla. Tə pətsa va, mbəzliy nəwvə kwəma ci niy nza dən. Tība nihwəti mbəzli niy basəshi dība. Mbəzliy səkə tə hidī ka Zhəwde, lə mbə məlmə Zherəwzalem, lə mbə məlməhi tə miy həl, lə ni tə hidī ka Tir lə Shidanjw. <sup>18</sup>Gwa'a niy səkə ghəshi. Ta fa kwəma bənipə Yesəw, mba'a ta mbəə kwəməvə mbəlishi va zəleghwer shi niy basətəvəshi mbəzli va gwanashi. Lə mbəzli mananshi gazlakata niy səkəshi na, mba'a ghəshi mbəlishi kwərakwə. <sup>19</sup>‡Dzəghwa ya tsamaba ndə mbə mbəzliy basəshi va na, war ka pəla kwal tsaə dapay, sa nzana, mbə səvəri bərçi niy nza mbə vəgha ci ka mbəlishi gwanashi.

#### Mbəzli mbə vəshi, lə ni tə ngəra'wə

(Mt 5:1-12)

<sup>20</sup>‡‡‡Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti \*mbəzli ta səda ci. Ma kə kaa ngəshi na: «Vəshi na tə ghwəy, ghwəy ka ndərma. Sa nzanay, ghəy na shiy dzaa nzyəy mbə mbəzli sləkə Hyala tə pi kwəti mbə mazə tsa nza. <sup>21</sup>‡Vəshi na tə ghwəy, ghwəy mbəzli mbə ma sənzanva. Sa nzanay, ghwəy na shiy dzaa ngəsliñwəy tərəñw. Vəshi na tə ghwəy, ghwəy mbəzli nza wahə kwa mətsəhi ghwəy sənzanva. Sa nzanay, ghwəy na shiy dzaa 'wəshi. <sup>22</sup>‡†Mba'a kə mbəzli kala dī mətsə ghwəy, mba'am ndəghamtəñwəy, ka tsəərəñwəy, ka ndərəñwəy, war tə sa nəwra ghwəy yən Zəghwə yakə Ndə ngəriy, vəshi na tə ghwəy. <sup>23</sup>‡††War mba'a pə ghwəy nata nava kwəma mənta tsəghay, ə pə ghwəy taa vəshi ghalaba, ka bərməə dzəta ghwəmə va nava vəshi. Sa nzanay, ta ngavəñwəy zhəmə ghwəy dza Hyala mə ghwəmə. War tsəgha niy sanshi jijihihi ngəra'wə kaa ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə kwərakwə. <sup>24</sup>‡†Ta səkə dza ngəra'wəə dzəkən ghwəy, ghwəy ka shiy. Sa nzanay a ghwəy kwəməvə tsa ghwəy wahə tikə tə hidī. <sup>25</sup>‡††A ngəra'wə kən ghwəy, ghwəy mbəzli bəhəbəhə ni sənzanva. Sa nzanay, ta dzəkən ghwəy dza maa dza. A ngəra'wə kən ghwəy, ghwəy mbəzliy 'wəshi sənzanva. Sa nzanay, barciəkəwə dza ghwəy nza, war lə wahə kwa mətsə ghwəy. <sup>26</sup>‡†Ngəra'wə dza naa nza kən ghwəy, mbəzli kəə gəzə war kwəma wəzə wəzə naa dzar kabaka ghwəy. Sa

‡‡ 6:19 Mt 9:20 ‡‡† 6:20-49 Mt 5:2 ‡‡‡ 6:20 Zhk 2:5 § 6:21 ShiZhñ 7:16-17; Zher 31:25; Cem 126:5; Ezay 61:3 §† 6:22 Mt 5:11; Zhñ 16:2; SləniKY 5:41; 1Pi 4:14 §†† 6:23 Mt 5:12 §† 6:24 Mt 19:23-24; Zhk 5:1 §†† 6:25 1Kwər 4:8 §† 6:26 Zhk 4:4; Zher 5:31



nzanay, war tsəgha niy gəzə jijihishi kwəma wəzə wəzə na dzar kwa kabaka ka Hyala ka dzərvə mbəradzə kwərakwə» kə.

### Dim ka jaka ghwəy

(Mt 5:38-48; 7:12)

<sup>27</sup> Zhini ma kə Yesəw diba na: «Na na ghwəy, ghwəy mbəzliy fa kwəma gəzee nay, ə pə ghwəy di kwəma ka jaka ghwəy, mananshim kwəma wəzə na kaa mbəzliy di ma mətəşə ghwəy. <sup>28</sup> Mba'a kə mbəzliy bazlaŋwəyəy, ə pə ghwəy təfanshi miy tsa wəzə tsa na na ghwəy. Mba'a kə mbəzliy tsəəraŋwəyəy, ə pə ghwəy cə'wə wəzə hwər tsa Hyalaa dzəkən shi. <sup>29</sup> †Mba'a kə ndə ləkavəghaŋa dəvə vəgha ghən ghay, ə pə gha zhəghanavə nahwəti bəlaa tərmbə, a ghəci ləkəŋa vəgha diba. Mba'a kə ndə sərəhwə ləkəwəsa kən ghən tsa ghay, zlay a ghəci zhiniy sərəhwə lə dāŋkəci tsa kən ghay ta gwa'a. <sup>30</sup> Ya tsamaba ndə dəw na shiy va ghay, bə pə ghaa bāncishi. Mba'a kə ndə bəhwəŋa shi ghay, ka nə gha war gha zhanavəra shi ya, pə gha ngəci ma. <sup>31</sup> Njasa di ghwəy va məndiy mənīŋwəy kwəma wəzə nay, war tsəgha pə ghwəy mananshi kaa mbəzli kwərakwə.

<sup>32</sup> Ma kala tsəgha, mba'a pə ghwəy di war mbəzliy di kwəma ghwəy gwa'a tsəghay, zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyalaa? A ghwəy sənay ya mbəzliy mənī \*kwəma jikir nay, a ghəshiy di mbəzliy di kwəma shi kwərakwə. <sup>33</sup> Mba'a pə ghwəy mananshi kwəma wəzə na, war kwataka kaa mbəzliy mənīŋwəy wəzəy. Zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyala kia? A ghwəy sənay, ya mbəzli jikir niy, tsəgha mənī ghəshi kwərakwə.

<sup>34</sup> Mba'a pə ghwəy bānsi təm war kwataka kaa mbəzli sənashi ghwəy a ghəshi dzaa wəvəŋwəy sa ghwəy, pə ghwəyəy. Zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyalaa? A ghwəy sənay, ya mbəzliy mənī kwəma jikir nay, war kaa nihwəti mbəzliy mənī kwəma jikir na nja ghəshi, ka ghəshiy bə təm tsa shi, ta mbay mbəzli vaa wānsi sa shi kwərakwə. <sup>35</sup> ††Ma na na ghwəy, ghwəy mbəzliy nəwray, ə pə ghwəy di ka jaka ghwəy, mananshim kwəma wəzə na, bānsim təm kaa mbəzli bərkəti ma ghwəy gar kwəməvə təm və shi. Ma ghalabay, ta kwəməvə zhəmə dikə na dza ghwəy va Hyala ta ghəwəmə, ka mənīŋwəy ndərazhi nza. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, aa mənī wəzə kaa mbəzli gwanashi. Kaa ka ndəram lə kaa ka vini'wə shiy gwa'a. <sup>36</sup> Ə pə ghwəy mənī wəzə hwər kaa mbəzli tərəŋw, njasa nza Dəŋwəy Hyala va mbə mənī wəzə hwər tərəŋw kaa mbəzli kwərakwə» kə.

### Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma

(Mt 7:1-5)

<sup>37</sup> †Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma, ghalabay, ka dza Hyalaa ndəraŋwəyəw. Ka bə fəti ghwəy kaa nihwəti mbəzli ma, ghalabay, ka dza Hyalaa bəŋwəy fətiw. Mba'a kə ndə mənəŋwəy \*kwəma jikir nay, ə pə ghwəy pəlay

† 6:29 Rm 12:17; 1Kwər 6:7 †† bə təm kaa mbəzli: SləniTaH 25:35-36 ‡ 6:37 Mt 6:14-15; Mk 11:25-26

mbə nəfə tsa ghwəy, ghalabay, ta pəlatanwəy kwəma ghwəy jikir na dza Hyala mbə nəfə nza kwərakwə. <sup>38</sup> ††Nganshim shiy kaa nihwəti mbəzli, ghalabay ta ngəŋwəy shiy dza Hyala kwərakwə. Mba'a pə ghwəy nga shiy kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyala ngəŋwəy shiy, paf, ka shikə bəratatə njasa ka ha vaa shikə ta tasaw. Sa nzanay, war njasa ka ghwəy vaa mananshi kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa bərkəti ta mənīŋwəy kwərakwə» kə.

<sup>39</sup> ††Dza Yesəw diba, mba'a bəlanakəshi fir, ma kə na: «Ya wa ndəy aa sənay, ka mbay ghəwəlfə kəsəvə tsahwəti ghəwəlfə nja ghəci ta canci kwaləw. Mba'a kə kəsəvəy, bakanashi dza ghəshiy shakaghəwəvashi kwa kə'wə. <sup>40</sup> †††Ndə bəni shiy tiba mba'a tərətə ntsaa bānānci shiy tə sənashi shiw. Nanzə ki, mba'a kə bənəhwə shi va wəzə gwa'ay, yəmə dza naa nza lə ndə bānānci shiy tsa va.

<sup>41</sup> Sa wana nighə gha kwashebi məzadi jəw ni tə mətəşə zəməŋa, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə mətəşə ghaa? <sup>42</sup> Njaa dza ghaa mbay ni kaa zəməŋa na: «A zəmə, kadiw di e bantəŋa kwashebi məzadi tə mətəşə gha ni jəw ni» pə gha, mba'a gha zlay tsəm tsa dikə tsa va tə mətəşə ghaa? Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha bānti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətəşə di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi diwəŋ diwəŋ ta bānānti kwashebi məzadi tə mətəşə zəməŋa» kə.

### Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa ci ka məndiy sənay ntsa wəzə tsa, lə ntsa jikir tsa

(Mt 7:16-20; 12:33-35)

<sup>43</sup> Ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir ba na: «Ka mbay dəŋw fə wəzə naa yati ya gəmgəm naw. Ka mbay dəŋw fə gəmgəm naa yati ya wəzə naw. <sup>44</sup> Ya tsamaba dəŋw fəy, war tə ya ci ka məndiy sənay sa wəzə tsa na, kə mənədi. Sənəŋvay, ka mbay məndiy ngəlīvə ya bəzakə tə gwəvidi. Zhini bay, ka mbay məndiy ngəlīvə ya shəkən tə dəŋw mbəzakwaw. <sup>45</sup> Ava tsəgha na, ma ntsa wəzə tsay, sləni wəzə na ka naa mənī, sa nzana shi wəzə ni shi mbə nəfə tsa ci. Ma tsa gəmgəm tsa ndəy, sləni gəmgəm na ghəciy mənī, sa nza shi mbə nəfə tsa ciy shi gəmgəm ni. Sənay tə ghwəy, kwəmaa təhay nəfə tsa ndə na sa ka ndə gəzə səkwa tə miy ci» kə.

### Kwəmaa dzəkən ceker bakə

(Mt 7:24-27)

<sup>46</sup> †††Ma kə Yesəw kaa ngəshi ba na: «Tawa harda ghwəy, «A Ndə sləkəŋəy, a Ndə sləkəŋəy» pə ghwəy, kala mənī kwəma ghwəy, njasa gəzaŋwəy ya? <sup>47</sup> Ya wa ntsaa səəkəy dzəvəghəe mba'a favə kwəma gəzəkəe, dzəghwa na ka mənī njasa gəzəkəe vay, avanashi shi yəməva na li shi: <sup>48</sup> Yəmyəm na lə ntsaa di nga ciki, la' la' la' lati pərba kə'wə tədəm, mba'a fəti səda ciki tsa ci tə kəlba səəkə kwa hidi. Ma sa ngamti na na, mba'a ghərakwəli səəkəta tə nahwəti vici, pəya' həl təhəy ka

†† 6:38 Mk 4:24 †† 6:39 Mt 15:14 ††† 6:40 Mt 10:24-25 ††† 6:46-49 Mt 7:21 § 6:46 Mala 1:6

dəzlay ciki tsa ci va, shaŋ ghənzə ta ngəzlamti, sa ngay na wəzə tə kəlbə. <sup>49</sup> Ma na ntsaa favə kwəma gəzee, kala mənəi kwəma favə na vay, yəmyəm na lə ntsaa ghavə vaa fəti səda ciki tsa ci dzəy tə hidi gəmshi, kala lay ya kə'wə jəwə, mba'a ngati. Ma sa kərəy na lə ngaci, tə nahwəti viciy mba'a ghərakwəli səəkəta pəya' həl təhəy, ka dəzlay ciki tsa ci va, nza'jəw, gərip, ghəci ngəzlay. Kala zhiniy tərmbə ya jəw tsətsə» kə Yesəw.

### Kar Yesəw lə dikə tsa ka sawji ka \*Rəm bələkwə

(Mt 8:5-13)

**7** †Sa kədamti Yesəw gəzə kwəma va gwanata tsəgha kaa mbəzli ki na, dza na mba'a madiy ka dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm. <sup>2</sup> Ma mbə məlmə va na, mba'a tsahwəti dikə tsa ka sawji ka Rəm bələkwə niy nza tiba, mba'a ntsaa ghərançi sləni tiba, tərəŋw ghəci dī. Dzəghwa mba'a zəlghwə kəsəvə ndə ghərançi sləni tsa va dalala, tərmbə war miy nəfə ta məti.

<sup>3</sup> Ma sa tsəhəy Yesəw mbə məlmə va na, mba'a dikə tsa ka sawji tsa va favə məndiy gəzə kwəma Yesəw. Dza na nza'jəw harvə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə, mba'a ghwənəghəshi kaa Yesəw ta dza ghəshiy cə'wə, a ghəci səəkə ta mbəlanamti ndə ghəra sləni tsa ci va. <sup>4</sup> Dzəghwa mətikwəkwər va, mba'a ghəshi madīshi, dza ndəs ghəshi tsəhəshi va Yesəw. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi tapə ta cə'wə Yesəw dalala, ma kə ghəshi ngəci na: «Dikə tsa ka sawji ka Rəm ghəwənəkəŋəy na ta cə'wəŋə, a gha mbəlanamti ndə ghəra sləni tsa ci. Ntsa vay, jəw na wəzəw, aa təbə ghaa kəətiti. <sup>5</sup> Sa nzanay, tərəŋw diti na hwəlfə ghəwəmmə, ghəwəmmə ka Zhəwifə. Sanay, ghəci ngatəm-mə na ciki basəva tsa ghəwəmmə tsa» kə ghəshi.

<sup>6</sup> Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dza na kaf kafəy, mba'a nəwvəshi. Ma ghəshi kwa kwalshi, ghəshi ndək-wə lə ghi tsa ntsa va na, mba'a dikə tsa ka sawji tsa va ghwənəkə madigahiy kaa Yesəw. Bəgəm ghəshi mbə kwal lə mbəzli va. Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, ma kə dikə tsa ka sawjiy: Ka tasə ghən tsa gha gha ma. Yənəy, məndee ndə gar dzəkə ghi tsee gha də'wə ghən tsa ghaw. <sup>7-8</sup> Sa kamee va mək, dimee tsəhə kwa kwəma gha də'wə ghən tsee. Avənanay sanay, a mbəzli dikə dikə ni tiba kənee ka sləkəra, yən kwərakwə na, lə ka sawji sləkəe tiba. Yən kəə diy, e ni: "Mbalaa dzəti pətsa tsa' tsa" pən kaa ndə sawji, ka dza ghəci. Aw na: "Ndi" pən kaa tsahwəti, ka səəkə ghəci. E ni: "Məntəra sləni tsa' na" pən kaa ndə ghəra sləni tsee, ka mənəi ghəci. Gha kwərakwə kiy, ntsa dikə tsa nza gha. Ə cə'wəŋee, gəzəkə kwəma lə miy tsa gha kwətiŋ, ta mbəliy dza ndə ghəra sləni tsee va va zəlgh-wə tsa ci, ka satiy, kə» kə ghəshi.

<sup>9</sup> Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə dikə tsa ka sawji tsa va va tsəgha na, tapə ghəci mbə vəshiy dzəkən ntsa va. Dza na, tərəd zhəghəghəvay dza kwa vərəm tsa kwasəbə va. A kə kaa ngəshi na: «Ya mbə ghwəy, ghwəy mbəzli ka \*Izərayeləy, səəkəe kəsəy ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndə ka

† 7:1 Mt 7:28

məlmə tsa tepəw» kə. <sup>10</sup> Ma ləy hwəm ki na, mba'a mbəzli ghwənəghə dikə tsa ka sawji tsa va va zhəghəghəvashiy jighi ki. Dza ghəshi na, ndə ghəra sləni tsa ci va mbəliy kwəriŋ.

### Yesəw zhanakati zəghwə nahwəti mali mbəri mbə məti

<sup>11</sup> Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw kafəy, ka dzay dzəmbə nahwəti məlmə, Nayin, kə mənəi slən tsa məlmə va. Mba'a mbəzli ta səda ci kwasəbə, ghəshi lə nihwəti mbəzli danəŋ. <sup>12</sup> †Ma ghəci ndəkəwə ta tsəhə mbə məlmə va na, bəgəm ghəshi lə mbəri, məndiy dza ta la. Ntsaa mətiy vay, zəghwə nahwəti mali mbəri niy nza na. War kwətiŋəy niy yakə na. Danə mbəzli mbə məlmə va niy nza kwasəbə mali va mbə bə mbəri tsa va. <sup>13</sup> War sa nata Yesəw mali va tsəgha na, tapə hwər tsa ci ta zhanci ti. Ma kə kaa ngəta na: «A mali, ka wahə gha ma» kə. <sup>14</sup> Dzəghwa na, kət kətəghəvay dzəvəgha mbəri tsa va, dapə dapashi shəghwə bə mənəi mbəri tsa va ti shi. Sa dapətishi na na, dza ka bə mbəri, gar ghəshi garəshi. A kə Yesəw kaa mbəri tsa va na: «A məgəla, yən gəzanə na, satiy» kə. <sup>15</sup> †Pəl-həm, zəghwə va satiy, das nəzəy mənəzəy, dza na ka gha gəzə kwəma tsəgha. Dza Yesəw ki, mba'a banavə kaa mbəghəy. <sup>16</sup> †Ma sa nata mbəzli tiba va gwanashi nava kwəma na, mba'a her shi dzashi tərəŋw. Dza ghəshi ka fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Kay, par nava kwəma ki. Avənanay \*ndə gəzə kwəma Hyala tsa dikə tsa tsahwəy dzəmbə ghwəmmə ndatsə. Hyala səəkəta na ta kəəti mbəzli nza» kə ghəshi. <sup>17</sup> Dza kwəma mənti Yesəw va tsəgha na, mba'a pəlivərivata gwa'a gwa'a tə hidi ka Zhəwde, lə tə nihwəti hidi dzar vəgha shi gwa'a ki.

### Kar Yesəw lə mbəzli ta səda Zhaŋ tsaa mənipə \*batem

(Mt 11:2-19)

<sup>18</sup> Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a mbəzli ta səda Zhaŋ tsaa mənipə batem dzaa zhanənavə shi mənəh-wə Yesəw va gwanashi kaa ngəci ghəci kwa fərshina. Ma sa favə Zhaŋ kwəma va tsəgha na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci va. <sup>19</sup> Kə ka ghwənishi kaa Yesəw Ndə sləkəpə, ma kə kaa ngəshi na: «Mbalam dəwtəram kwəma va ntsa va. Ma pə gh-wəy ngəciy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa, a ghəy ndəghə tsahwəti ndə na? kə Zhaŋ" pə ghwəy ngəci» kə. <sup>20</sup> Dza mbəzli va kaf ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa kəsəy Yesəw. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Waa Zhaŋ, ndə mənipə batem gh-wənəkəŋəy na va gha. Ma kəy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa, a ghəy ndəghə tsahwəti na?" kə» kə ghəshi.

<sup>21</sup> Ma ge'i ghala vəghwə tsa gəzə mbəzli va va kwəma na, dza Yesəw mba'a mbalamti ka zəlghwə danə, mbəli' kaa vədevəder, mbəli' kaa ka gezlekiki, zhini mba'a ghwənəmti mətsəhi ghwəlefesli danə. <sup>22</sup> †Dzəgh-

†† 7:12 1Mezh 17:17 ‡ 7:15 1Mezh 17:22-23 †† 1:68; 19:44; Ndə gəzə kwəma Hyala: Mt 16:14; 21:11, 46; 26:68; Mk 6:15; 8:28; 14:65; Lk 7:39; 9:8, 19; 22:64; 24:19; Zhrj 4:19; 6:14; 7:40; 9:17 †† 7:22 4:18-19; Mt 11:5

wa, ma kə kaa mbəzli ghwənikə Zhaŋ va ki na: «Mbal-am, a ghwəy dzaa gəzanci shi nashi ghwəy lə mətsəhi ghwəy, lə kwəma favə ghwəy lə slimim ghwəy kaa Zhaŋ. A ghwəy nay, aa mətsəhi ghwəlefelesli ghwənishi, mbə nay pi ghəshi, vədevəder na, ka dza, mba'a ka dərna mbəlishi, dza mba'a slimim mədeŋesli gh-wənishi, mbə favə kwəma ghəshi. Mbəzliy niy bək-wəshi na, ka zhakatishi mbə məti. Zhini, mba'a Yəwən kwəma wəzə na tsəhəta kwa slimim ka cicikwə.

<sup>23</sup> Vəshi na ta ntsaa zhəghavəra ma hwəm, sa səkəra mee dzəghwa ma ci» kə kaa ngəshi. Dzəghwa mbəzli ghwənikə Zhaŋ va ki, ka dzashi.

<sup>24</sup> Ma sa dzashi ghəshi na, tapə Yesəw ta gəzanshi kwəma Zhaŋ kaa niy basəshi va mbəzli tə pətsa va, a kə kaa ngəshi na: «Sa dzaŋwəy ghwəy vaa dzəti gam-ba ta nighə Zhaŋəy, a ntsaa niy dza ghwəy ta nighə tay? Ta nighə dzəvəti kwəfəghə safə niy dza ghwəy nanzə ba na? <sup>25</sup> Naa wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nay ndə lə kwəbenjerəy gwəramti wəzə kən ghən ci, niy nə ghwəy nanzə dibaw? Ta na ka pa kwəbenjerəy gwəramti wəzə lə mbəzli tə wahəy, dzar kəy mezhizhə ka gəla niva mbə-zliy nzəy nzəy tsa shi. <sup>26</sup> War wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nighəti \*ndə gəzə kwəma Hyala niy nə ghwəy nanzə bay? Yaŋ tsəgha na, ndə gəzə kwəma Hyala na Zhaŋ katarəy. Ghəciy aa tarəti ni-hwəti ka gəzə kwəma Hyala. <sup>27</sup> †Sa nzanay, Zhaŋ na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasli ti məndi va kwəmaa dzəkən kwa Zliya Hyala. Ma kə Hyala kaa kwə-ma gəzəkə naa dzəkənəy:

Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee, a ghəci 'watəŋa kwal,

nza ghəci gwəmantəŋa kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə niy ni.

<sup>28</sup> Ə gəzaŋwəy ya, ndə tība tə hidī məndi yakə ka yəməva lə Zhaŋ tə dikəw. Ya tsəgha nzə kiy, ya wa ntsa gəməy tsa zləbavə kwəmee, ta sləkə Hyalay, dikəba ghəci na kaa Zhaŋ.

<sup>29</sup> †† A ghwəy na, ya tsamaba ntsaa favə kwəma gəzəkə Zhaŋ ndə mənipə batem va, lə ka dəwanshi gwa'ay, mba'a ghəshi zləbavə Hyalaa sləkəshi, sa nzana lə kwal ghənzə mənī kwəma nzə. Mba'a Zhaŋ mananatishi batem. <sup>30</sup> Ma \*ka Farisahi lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala nashi ki na, mba'a ghəshi ndəghamti kwəma taranakəshi Hyala, kala zləba mənī batem va Zhaŋ» kə Yesəw.

<sup>31</sup> Zhini ma kə dība na: «Mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, lə wa yəməva ghəshi tay? <sup>32</sup> Yəmyəm na ghəshi lə ndərazhiy basətəvashi va tə bəghə ta tsabana. Dzəghwa ka 'waŋanshi 'waŋə nihwəti kaa ni-hwəti, ma kə ghəshi na: "Tawa mənī ghwəy tsəgha shəka? Mba'a ghwəmmə basəmmə ta tsə, tapə ghəy ta viyŋwəy sherey a ghwəy tsə, pə ghəy na, a tsə gh-wəyəw. Ənkwa pə ghəy, zhini ka 'waŋwəy cəm civə ghəy na, a zləba ghwəyəw!" kə ghəshi. <sup>33</sup> ††† Tsəgha

nza ghwəy nja ndərazhiy səəvəri nihwəti va. Sa nzanay, ndəs səəkəy Zhaŋ tsa mənipə batem, ma mbə nzəy tsa ci na, kala zəmə ma shi wəzə ni, kala sa ma tay ghəci. Ma pə ghwəy na: "Waa ndə gazlaka na tsatsa ndə" pə ghwəy, kala zləba kwəma Zhaŋ ghwəy. <sup>34</sup> ††† Dzəghwa sa səəkəree, yən Zəghwə yakə ndə ngəri nee ki na, dzee ka zəmə shi zəmə, ka sa tay. Zhini ma pə ghwəy ba na: "Wəyəw, ndə hwər na tsatsa ndə, war shi zəmə lə tay na na ci kwəma sənata na gwa'a tsəgha, ka kəsə madigaa dzəti ka \*dəwan lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni" pə ghwəy, kala zləba ma kwəmee ghwəy ba. <sup>35</sup> Ya tsəgha nzə kiy, nihwəti mbə-zliy zləbavə kwəmee na a ghəshi sənay, kwəma mənī Hyala va lə sənata kwəma nzəy, kwəma lə kwal na, kə ghəshi» kə Yesəw.

### Yesəw ghəshi lə Shimaŋw \*ndə Farisa

<sup>36</sup> ††† Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə Farisa, Shimaŋw kə mənī kaa slən tsa ci, da' haray Yesəw dzakə ghi tsa ci ta zəmə shiy ghəshi li. Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa ntsa va, dza das nzəyəy ta zəmə shi zəmə.

<sup>37</sup> † Ma mbə məlmə va na, mba'a nahwəti mali niy nza tība, kwa mənī \*kwəma jikir na ghənzə tərəŋw. Ma sa favə mali va kəghi tsa \*ndə Farisa tsa va na Yesəw mbə zəmə shiy, kə mənī na, pəlhəm kafəta, kə laŋ bəvə təlimə paf 'wərdi kwa, ka dzata liy dzakə ghi tsa va. <sup>38</sup> Tsəhə tsa tsəhə na na, mba'a nzəyta lə hwəm Yesəw ndəkəwə vəgha səda ci. Dza na ka wahə tsəgha. Bəbebebeb ghaa nighə ma wahə kwa mətsə nzə, ka səkwa dzəti səda Yesəw, cəke' baslamti shidshid Yesəw lə wahə. Kə dība ka sadishi lə shiti mbə ghən nzə. Sa sadamtishi na na, hwətəm hwətəməvəshi. Ləy hwəm ki na, dza na na'i na'i baslati 'wərdi ti shi.

<sup>39</sup> †† Ma sa nata Shimaŋw tsa haray Yesəw va ta zəmə shiy kwəma va tsəgha na, dza na ka təkə kwəma mbə ghən ci kwətiy, a kə na: «Ntsay, \*ndə gəzə kwəma Hyala naw. Sa nzana war mba'a kə niy nzaa ndə gəzə kwəma Hyala nza katarəy, ka dza naa bashi sənata maliy dapə na nzaw. Cəke' niy dza naa sənay, mali kwa mənī kwəma jikir na na, kə nza» kə. <sup>40</sup> Dzəghwa Yesəw tsəgha ki, mba'a madiy ta gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Shimaŋw, e di gəzaŋa nahwəti kwəma» kə. Ma kə Shimaŋw na: «Gəzə shaa, Metər» kə.

<sup>41</sup> Ma kə Yesəw na: «A tsahwəti ndə niy nza tība kwatəŋa lə temer ci va mbəzli bakə. Mbəl bələkəwə bələkəwə cifə va tsahwəti. Ma va tsahwəti na, mbəl cifə mətsəkə. <sup>42</sup> ††† Ma mbəzli va bakanashi na, daw bərçi shi ta wa təm tsa va. Sa nay ntsa va bərçi shi daw tsəgha na, mba'a zlatanavəshi gəna va, kala zhiniy dəw və shi bakanashi. Mbə mbəzli bakə ni va sanay, tsama ndə dza naa gwəraa di kwəma ndə gəna tsa va mənī kəə dəw va ghaa?» kə Yesəw kaa ngəci. <sup>43</sup> Ma kə Shimaŋw kaa zləbanci na: «Dība ntsa zlatanavə na va gəna daŋba ngəci dza naa di kwəma ntsa va bərkee nee» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «A gha sənata katarəy» kə.

† 7:27 Mala 3:1; Səvəri 23:20; Mk 1:2; Lk 1:76 †† 7:29-30 Mt 21:32 †† 7:29 3:7, 12 †† 7:33-34 Mt 9:14; Mk 2:18; Lk 5:33 ††† 7:33

1:15

††† 7:34 Mt 9:10 ††† 7:36 11:37 † 7:37-38 Mt 26:6-7; Mk 14:3 †† 7:39 7:16 ††† 7:42 Mt 18:27

<sup>44</sup> †Dzəghwa na dzar kwa bəla mali va, tərəd zhəghəghə kwəma ci. Ma kə kaa Shimanjw na: «A Shimanjw, nata mali na gha na. Avanay sanay, ndəs səəkəree dzakə ghi tsa gha, dza na nanzə ki, basl basl baslamti shidshidee lə wahə kwa mətə nənə, dza na mba'a sadamtishi lə shəti mbə ghən nənə. Ma gha na na ghay, tara gha ya yam ta pi shidshid yaw. <sup>45</sup> Zhini dibay hwətəməhwəra gha ghala səəkəra yaw. Na nanzəy, ghala səəkəree dzakə ghi tsa gha tsa na, war mbə hwətəmə shidshidee na. <sup>46</sup> ††Gha na na gha dibay, varambərə in gha mbə ghən tsee ta ci ka'wə tsa ka'wətərə ghaw. Na nanzə, nanzə ki na, aa baslati 'wərdi tə shidshidee. Nata kwəma va gha sa. <sup>47</sup> Va tsəgha gəzanəe, ma shi mənti mali na niy, aa ci ghəshi di tsa dītəra na tərənəy. Aa ci ghəshi pəli tsa pəlay Hyala jikir tsa nənə və tərənəy tsa dība. Ma na ntsa pəlanay Hyala jikir tsa ci jəwə tsətsəy, daw dza naa dīra kwərakwə» kə Yesəw.

<sup>48</sup> \*Sa gəzəkə na kwəma va tsəgha ki na, dza na ka gəzanta kwəma kaa mali va, ma kə na: «A mali, avee pəlaynə kwəma mənəhwə gha jikir na kwa hwər tsee» kə. <sup>49</sup> Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mbəzli zəmə ghəshi va shiy li shi, tapə ghəshi ta təkə kwəma mbə ghən shi, ma kə ghəshi kwa jipə shi na: «Wa slən tsa gəla tsatsa ndə dza naa mbay pəlanay lə kwəma ndə jikir na taa?» kə ghəshi. <sup>50</sup> ††Ma kə Yesəw kaa mali va naci ki na: «A mali, sa ndara gha tsa nəfə tsa gha gwanayəy, a gha mbəliŋə, mbala kwəriŋ» kə.

#### Nihwəti mi'i kwasəbə Yesəw

**8** Dzəghwa, ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw madiy ka dza dzar mbə məlməhi dikə dikə ni, lə dzar mbə ni jəw jəw ni gwa'a. Mba'a gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli. Ma ghalaba na, kwasəbə mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni niy nza, <sup>2</sup> ††ghəshi lə nihwəti mi'iy niy mbəlanti na va gazlaka, mba'a va nihwəti zəleghwər ghəngəhən ghəngəhən gwa'a. Avanay slən tsa mi'i va: Marəy ka Magədala, mbərəfən niy tihəkəvəri Yesəw hyeler mbə ghən nənə. <sup>3</sup> Mba'a Zhanə, mali Shəwza ndə ghəra sləni kaa mazə \*Erədə, mba'a Səwzanə, mba'a nihwəti mi'i ghəngəhən ghəngəhən. Shi və shi niy bəvə ghəshi ta kəkəkəti kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci. Tsəgha niy nza ghəshi.

#### Bəli fir lə kwəma ndə sləkə ha

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

<sup>4</sup> Dza mbəzli tə nahwəti vici bə, dənə ghəshi basəkəvəshi, səəkə mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən dzəvəgha Yesəw. Ma sa nashi na mbəzli basəshi tsəgha na, dza na tapə ta bələnshi fir. <sup>5</sup> Ma kə na: «Tə nahwəti viciy mba'a tsəhwəti ndə za madiy dzəmti ta sləkə ha. Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa na tapə ghəci ta kihwə ha va kihwə kihwə. Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pəriŋ nahwəti ha pəpəriŋətəa

† 7:44 Ghava 18:4; 1Tim 5:10 †† 7:46 Cem 23:5 † 7:48 5:20; Mt 9:2; Mk 2:5 †† 7:50 Mt 9:22 †† 8:2-3 23:49, 55-56; 24:1-10; Mt 27:55-56, 61; 28:1, 8-10; Mk 15:40-41, 47; 16:1, 8

dzəghwa kwal. Ma mbəzli mbə dza kwa kwal tsa va na, mba'a ghəshi kadamti, zhini 'yegwər bə, im im im ghəshi səəkə iməhwə. <sup>6</sup> Dzəghwa nahwəti bə, mba'a pəpəriŋətəa dzəti kwərəhə. War sa pəsətə na na, nza-'jəw ghənəzə ghwə ghwəlita, sa nənəy ma yam mbə kwərəhə. <sup>7</sup> Dza nahwəti dība mba'a pəpəriŋətəa dzəghwəmbə jipə tekesli. Ma sa pəsətə na na, tapə ghəshi ka kəli lə tekesli gwanashi, dzəghwa tekesli tisl ghəshi kələhwə ha va kala mbə ghənəzə zhiniy kəli. <sup>8</sup> ††Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a dzətəa dzəmbə hidi wəzə ni, dzəghwa na, mba'a pəsətə, ka kəli kəli nənə. Ma sa kəlita na na, mba'a bəvə hwər, mba'a fəti mətə wəzə wəzə» kə Yesəw.

Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha, ma kə kaa ngəshi na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

#### Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

<sup>9</sup> Dzəghwa \*mbəzli ta səda Yesəw tapə ghəshi ta dəw sləkər tsa fir tsa bəli na va kaa mbəzli. <sup>10</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbənshi na: «Ta na na ghwəyəy, a Hyala ndənəwəy məhərli ta sənashi shiy dzəkən sləkə tsa dza na ta sləkə mbəzli. Ma na kaa nihwəti mbəzliy, kwa fir gəzənshee kwəma. Sa nza, ghəshi na nashi, lə mətəshi və shi ta nighə pi na, a ka nay pi ghəshiw. Mba'a slimim vəshi ta favə kwəma na, a ka favə kwəma ghəshiw, tsəgha» kə.

#### Yesəw ci sləkər tsa fir tsa bəli na va lə sləkə ha

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

<sup>11</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «Avanda taa gəzə-ŋwəy kwəma di fir tsee vaa gəzə: Ma hwəlfə vay, ghənəzə na kwəma Hyala. <sup>12</sup> Nefer nihwəti mbəzliy, nja kwal tsa pəriŋətəa nahwəti hwəlfə ha vaa dzəghwa na. Sa ka ghəshiy favə gəzə kwəma Hyalay, ka \*ndə jaka tsa Hyala səəkə mba'a banti kwəma va mbə nefer shi, va nəghətəa ghəshi dzaa mbəlishi, sa ka ghəshi banavə nefer shi kaa kwəma va. <sup>13</sup> Ma nefer nihwəti mbəzli bay, nja kwərəhə tsa pəriŋətəvətə nahwəti ha va ti na ghəshi. Gəla mbəzli vay, war favə ma ghəshi kwəma Hyala tsəgha na, nza-'jəw ka ghəshiy banavə nefer shi lə vəshi. Ma ləy hwəm bə ki na, ka zlata kwəma va ghəshiy nza gar tsəhəvə hilililə ghənəzə wəzə mbə nefer shiw, war ta vici jəwə ka ghəshiy zləbavə gwa'a tsəgha. War səəkəy ma ngəra'wə dzəkən shiy, ka ghəshiy dza, mbərəkə ghəshi zlata kwəmaa niy zləbavə ghəshi va. <sup>14</sup> ††Ma nefer nihwəti mbəzli dība na, nja pi ndə tekesli tsa dzəghwətə nahwəti ha va mbə. Niva mbəzliy, sa ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə, ka ghəshi dza dība na mba'a ghəshi ghati zəzə kwəmaa kən shi, lə kwəma shi tə hidi, mba'a wəzə tsa nənəy tsa tə hidi. Ka niva shiy dza ki na, mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala kala zhini ghənəzə ghəra sləni mbə nefer shi. <sup>15</sup> Ma nefer nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidi wəzə ni va dzəmbətə hwəlfə haa

††† 8:8 Mt 11:15 ††† 8:10 Mt 13:14-15 § 8:14 1Tim 6:9-10

dzəmbə shi na. Sa favə ghəshi kwəma Hyalay, mba'a ghəshi zləbavə, dza tasl, ghəshi kəsəvə kwəma va mbə nefer shi wəzə wəzə. Ka nəw kwəma Hyala ghəshi lə kwal, ghəshi na shiy ghəra sləni wəzə na di Hyala kala zlata» kə.

### Bəli fir lə ghwə kwa gərkəwa

(Mk 4:21-25)

<sup>16</sup> †Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «A ghwəmmə sənay, ndə tība, mba'a tsə'waghwa ghwə kwa gərkəwa na, zhini dzəbə dzəbakən tasaw bərkə shiy kən, awə kə bay na, mba'a mbələy dzəy ta pi həni tsa ciw. Mba'a kə məndi pəhaghwa ghwə kwa gərkəway, tə pətsa dal tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzəə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi wan. <sup>17</sup> ††Tsəgha na ki, ya wa shi mbəmbə niy, ta səvərişhi dza ghəşhiy dzəti ngwəla, ya wa kwəma ghələhwə məndi gəzə nzəy, cəke' dza məndiy sənata, zləy məlmə. <sup>18</sup> †Va tsəgha ki, a nə ya ngəşhiy, mənim məhərişhiy dzəkən kwəma fa ghwəy. Sa nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na ta mətsahanavə nihwəti shiy dza məndi. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza məndiy tsələhwə ya ni jəw ni va shiy niy fə na ghən ti shi» kə.

### Mbəzliy nəw kwəma Hyalay niva mbəzli na ngwarməhiy Yesəw lə mbəghəy

(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

<sup>19</sup> Dza kar mbəghəy Yesəw lə ngwarməhiy, mba'a ghəshi mədishi ta dza ta nighə ci. Dza ghəshi ndəs tsəhəşhi tə pətsa nza na va. Ma sa tsəhəşhi ghəshi na, kala mbə ghəşhiy dzar dzəvəgha Yesəw sa nza mbəzli dənşhi. <sup>20</sup> Ma sa nashi mbəzli na, mba'a ghəshi dzaa kəsəy Yesəw. A kə məndi ngəci na: «Ava kar mənə lə ngwarməhişhi pərikə tə ngwəla ka dəwŋa ta nighətəŋa, kə ghəşhi» kə məndi ngəci. <sup>21</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Na neyey, mbəzliy fa kwəma Hyala va, ka nəw ghəşhi njasa gəzəkə nay, ghəşhi na ni ya ngwarməhira, zhini ghəşhi nee mərə» kə.

### A bərci va Yesəw dzəkən kar safə tsa dikə tsa lə kwəfa

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

<sup>22</sup> Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a dzay dzəghwa kwəmbəwal ghəşhi lə \*mbəzli ta səda ci. Ma sa dzəghwashi ghəşhi, a kə kaa ngəşhi na: «Təŋəmmə ghwəmmə dzəvəri tsəhwəti həlbə» kə. Sa gəzəkə na tsəgha na, dza ghəşhi mba'a ghəşhi kafəşhi, ka dzashi. <sup>23</sup> Ma ghəşhi mbə dza kwa kwəmbəwal na, mba'a Yesəw bəhwə hi. War dzəghwa safə tsəgha vətəghə ghava viy lə bərci mbə tərəŋw tə yam va. Dza yam paf ghəşhi təhay kwəmbəwal, ka ndava ghənzəə dzəmbə yam, jəw ghəşhi tərmbə ta yəpəşhi. <sup>24</sup> ††Nza'jəw mbəzli ta səda Yesəw kətəghəvəşhiy dzəvəgha Yesəw. Mba'a ghəşhi fərgəy tə hi. Ma kə ghəşhi ngəci naa: «A Metər, a Metər, gwa'a ghəy!» kə ghəşhi. Dza Yesəw pəlhəm satiy, sa satiy na na, nabə nabəti kar safə, lə legweper dzəy tə ghən yam va lə bərci. Sa gəzanakəşhi

† 8:16 11:33; Mt 5:15 †† 8:17 12:2; Mt 10:26 † 8:18 Mt 25:29  
†† 8:21 11:28 †† 8:24 Cem 89:11

na kwəma na, mba'a safə tsa va zlay viy, mba'a yam va dəkəşhi, dəkədəkə pi mənəy tsəgha. <sup>25</sup> Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki na: «Wa shiy ghəraŋwəy? Kwəma kəray ni ghwəy nefer banavə ghwəy kaa Hyalaa?» kə.

Sa nata mbəzli ta səda ci kwəma mənəti Yesəw va nashi ki na, mba'a hazləni ghəratishi. Ka mananshi madaŋa nava kwəma gwa'a tsəgha. Ma kə ghəşhi kwa jipə shi na: «Kay, kwətəy gəla tsatsa ndə ki! Ya kar safə lə yam na a ghəşhi dənəti fəti sa gəzanakəşhi na kwəma lə bərci ni!» kə ghəşhi.

### Kar Yesəw lə ndə gazlaka

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

<sup>26</sup> Ma ləy hwəm shi va ki na, dza kar Yesəw mba'a ghəşhi kafəşhi tə hidi ka Galilee tənəşhi dzəvəri tə kwəfa ka Galile. Mba'a ghəşhi dzətishi tə hidi ka Gerazeni. <sup>27-29</sup> †††Mbə məlmə vay, mba'a tsəhwəti ndə gazlaka niy nza tība. Tərəŋw ghəci niy hiy mbə gazlaka ci va. Kala dza ma ghəci lə kwəbənjer. Kala hi ma kəghi, war dzar mbə kwəlihi nzəy tsa ci gwa'a tsəgha. Ka san-ci ngəra'wə ghənzə. Sa ka məndiy dza, tsa məndi tsəghwa dividivi ci lə shidshid ci kwa dənŋw tsahi, ta mbay məndiy ndəghwəti na, ka na ghavə cəke' ngəəliveri niva shiy na naci. Sa ka gazlaka vaa dza na, zləŋər zləŋərəghə dzar mbə gamba, war tsəgha.

Ma sa səkwəy Yesəw kwa kwəmbəwal na, mba'a ndə gazlaka tsa va nay. Dza na mba'a ngwəmata lala, kə ka dzar dzəmbə kwəma Yesəw. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəy, ka gəzə kwəma kaa Yesəw zlanzlan, a kə na: «A Yesəw Zəghwə Hyala ta ghwəmə, ta njaa di gha lə ya?» kə. Dza Yesəw ka gəzə kwəma kaa hyeler va lə bərci, a kə na: «Səvəriŋwəyəm mbə ntsa» kə. Ma kə ndə gazlaka tsa va ki na: «A cə'wəŋee, ka sara ngəra'wə gha na gha ma» kə. <sup>30</sup> Sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa ngəci ki na: «A slən tsa ghaa?» kə. Ma kə ntsa va na: «Mbəzli dən» kə. Dən tərəŋw niy basəmbəvəşhi hyeler mbə ghən ci, va tsəgha niy gəzə na kwəma va tsəgha. <sup>31</sup> Dzəghwa hyeler va tapə ta cə'wə Yesəw, ma kə ghəşhi na: «Titihwə ka tihəŋəy gha səvəri mbə ghən ntsa, ta dza ta kalaghwanəy kwa kə'wə tsa hwərhwər tsa va ma» kə ghəşhi.

<sup>32</sup> Ge'i tə pətsa məniva shi va vay, a garəwa ngəreder tərəŋw niy nza tība. Mbə pala shi zəmə shi dzəghwa vəgha kəlan. Dza hyeler va tapə ta cə'wə Yesəw dība, a kə ghəşhi na: «Ndanəy kwal, a ghəy səvəriŋəy dzanəy dzəmbə ngəreder ni» kə ghəşhi. Dza Yesəw mba'a zlatənavəşhi kwal. <sup>33</sup> Sa zlatənavəşhi Yesəw kwal ki na, dza hyeler va shaa ghəşhi səvərişhi mbə ghən ntsa va, shəbətə shəbətəmbəvəşhi mbə ghən ngəreder va. Dza ngəreder va gəgəgəgə ghəşhi kafəşhi səəkə mə kəlan tsa va, səəkə ghəşhi na'i ghəşhi shakatəvəşhi tə kwəfa. Bətə ghəşhi zashi kwəba.

<sup>34</sup> Mbəzliy niy makə ngəreder va na, tība ghəşhi niy nza ka nata kwəmaa məniva. Ma sa nata ghəşhi na, bəvbəpə ghəşhi hwəşhiy dzəmbə məlmə, lə dzar mbə giwahi vəgha məlmə, mba'a ghəşhi dzaa gəzanshi tsa-

††† 8:28 Mk 3:11

va bar kaa mbəzli. <sup>35</sup> Sa favə mbəzli nava kwəma na, kəram ghəshi madishi, ta dzaa nata kwəmaa mənta va. Ndəs ghəshi tsəhəshi vəgha Yesəw. Mba'a ghəshi kəsəy zal tsa səvərta gazlaka va mbə ghən ci mənəy vəgha Yesəw. Mba'a pakən kwəbarən kən ghən ci, lə məhərli ci və wəzə. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, ka ghəranshi hazlənə. <sup>36</sup> Dzəghwa mbəzli niy nashi shi va va gwanashi njasa mənishi ghəshi, mba'a ghəshi slanəkəshi kaa mbəzliyə səəkəshi va, njasa gha gazlaka vaa səvərta mbə ghən ntsa va. <sup>37</sup> Ma sa favə ghəshi kwəma va na, dza mbəzli mbə məlmə va gwanashi, ka cə'wə Yesəw a ghəci barvay tə hidi shi, sa nzana tərənəw ghəshi hazlənishi va nava kwəma. Mba'a Yesəw zhay zhəghwa kwambəwal, ka dzay.

<sup>38-39</sup> Dza ntsa səvərta gazlaka va mbə ghən ci, tapə ta cə'wə Yesəw, ma kə na: «Yarə pə gha, e nəwvəna» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Awə, mbalaa jigih, a gha dzaa gəzanshi kwəma mənəta Hyala na gwanata kaa nihwəti mbəzli» kə. Sa gəzanəkə Yesəw tsəgha ki na, dza ntsa va ka dzay jigih. Jigih na na, ka gəzanshi kwəma mananati Yesəw va kaa mbəzli mbə məlmə gwanashi.

**Kar Yesəw lə Zhayrəsə mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nəzə**  
(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

<sup>40</sup> Dzəghwa ki sa zhəghəkəvay Yesəw səəkə pəri tsahwəti həlbə na, mba'a mbəzli basəshi tərənəw, sa nzana mbə ndəghə ghəshi niy nza gwanashi. Dza mba'a ghəshi ka'wəti ki. <sup>41-42</sup> Mba'a tsahwəti ndə niy nza tība, ntsa dikə tsa ghəci mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhayrəsə, kə mənədi kaa slən tsa ci. Mba'a zha və kwətiŋta, mənə lə bakə piya nəzə.

Dza na mba'a tərətə gwərapətə tərənəw, tərə na war miy nəfə. Dza ntsa va ndəs səəkəy dzəvəgha Yesəw. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəy tə shinin ci kwa kwəma Yesəw ta cə'wə, a kə kaa ngəci na: «Titihwə dzam dza-kə ghi tsee, a gha dzaa mbəlītəra zhee nza na gwərapətə» kə. Dza Yesəw mba'a zləbavə. Kafə ghəci kafəy ta dzaa dzəkə ghi tsa va. Ma ghəci mbə kwal na, war a mbəzliyə nəw dishi, rəd rəd rəd ghəshi kwasəbə.

<sup>43</sup> †Mbə mbəzli va na, mba'a nahwəti mali niy nza tība, gwərapətə ghənəzə. Piya nəzə mənə lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nəzə. Pənəw pənəw ghənəzə danəramti shi ta dəvə nəzə kaa ka ciki ghwə'i, ta pəla mbəli ghən tsa nəzə. Tərəh ntsaa mbay mbəliti. <sup>44</sup> ††Dza na ki, kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə, ghənəzə dapay mətsəni kwəbarən tsa ci. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw miymiy nəzə va slashi lə səkwa, mba'a mbəlita. <sup>45</sup> Ma sa ndənəway mali va Yesəw na, dza Yesəw ka dəw va mbəzli, ma kə na: «Wa ntsaa daparaa?» kə. Ya wa ndə mbə mbəzli kwasəbə va na: «Am, yən na na yaw, am, yən na na yaw, am, yən na na yaw» ghəshiy gəzə. Ma kə Piyer na: «A ntsa ghəy dikə tsa, a nava kia? Mba'a gha nashi mbəzli dishi rəd rəd rəd kwasəbə gha na, zhini gha ka dəw, wa ntsaa daparaa, pə gha shəkəna?» kə. <sup>46</sup> Ma kə

Yesəw na: «Yarə war a ndə dapara, sa nzanay, e favə bərci tikəvərivashi mbə ya» kə.

<sup>47</sup> Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa mali va mba'a sənay, a mənədi sənara, ka mbələyvara yaw, kə. Dza na shəlehəwə shəlehəwə səəkətəa dzəvəgha Yesəw kala gwərgwərə. Kə tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səda ci. Dza na cəke' gəzanəkə kwəma dapə na ti kaa Yesəw, tība kwa kwəma mbəzli gwanashi. Mba'a gəzanəkə njasa mbəlita na va zəlghwə tsa nəzə ghala dapay na va. <sup>48</sup> †Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəlīŋa tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbala lə zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

<sup>49</sup> Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs ntsa kəghi tsa Zhayrəsə səəkəy. A kə kaa Zhayrəsə na: «A zha gha va mətita, ka maw ghaa gagay Metər ma» kə. <sup>50</sup> Mba'a Yesəw favə kwəma gəzə ntsa va va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha, ta mbəlita dza zha gha va» kə. War a ghəshiy nəw lə kwal tsa shi.

<sup>51</sup> Dza ndəs ghəshi tsəhəshi miy dəgha Zhayrəsə ki. Dza Yesəw mba'a makəti mbəzli gwanashi ni va dzəkə ghi tsa va kwasəbə. Kwataka Piyer, ghəshi lə kar Zhanə lə Zhəkə, mba'a kar dəta zha va lə mbəghəta shi pəməvə na gwa'a tsəgha. <sup>52</sup> ††Ma sa dzəkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi nihwəti mbəzli, war a ghəshiy wahə, ka tihwəniyə dzəkən zha va. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Kadiwəm, ka wahə ghwəy ma. Məti-ta zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə. <sup>53</sup> Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy nighə. Sa sənay ghəshi a zha va mətita, kə ghəshi. <sup>54</sup> ††Dzəghwa Yesəw naci ki, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nəzə. Ma kə kaa ngə-ta zlanəzlanə na: «A zhee, satīŋa!» kə <sup>55</sup> War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, nza'jəw piy tsa nəzə zhəkəy zhəmbə. Kə pəlhəm satita. Ma kə Yesəw kaa mbəzli, sa satita na na: «Bantam shi zəmə a ghənəzə zəmə shi» kə. <sup>56</sup> †††Dza nava kwəma, mba'a mananati shi madəna kaa kar dəta zha va, lə mbəghəta. Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə kwəma na ya kaa wəba ma» kə.

**Njasa ghwəni Yesəw \*mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni**

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

**9** †††Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a basəti mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni. Dza na mba'a banavəshi bərci ta tihə hyeler gwanashi səvəri mbə ghən mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə. <sup>2</sup> †Dzəghwa na ki, mba'a ghwənashi ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə, <sup>3</sup> ††ma kə ngəshi na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya wəba ta dəvə ghwəy ma. Ya gəta, ya mbəl ta bə shiy, ya shi zəmə, ya gənay, əntaa ghwəy bə ma. Zhini bay, ya tsama ndə mbə ghwəy na, əntaa ghəci bə kwəbənəy bakə ta dza va ma. <sup>4</sup> Ya mbə namaba məlmə

† 8:43 SlənīTaH 15:25-27 †† 8:44 Mt 9:20

‡ 8:48 Mt 9:22 †† 8:52 Zhŋ 11:11-13 †† 8:54 Mk 5:41 ††† 8:56 Mk 7:36 ††† 9:1-6 10:1-12 § 9:2 11:2 §† 9:3 22:35

dza ghwəy tsəhəŋwəyəy, mba'a kə ndə ka'wətəŋwəy kəghi tsa ci na, əntaa ghwəy mbəərə ghi ma. War kəghi tsa kwətij tsa pə ghwəy taa nžəy pa' fəca dza ghwəy səvəriŋwəy mbə nava məlmə.

<sup>5</sup> †Mba'a pə ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlmə, kala zləba fəŋwəy gwəci tsa ghwəy mbəzli mbəy, səvəriŋwəy tə ghwəy mbə nava məlmə. Ghwəy səvəriy, nza ghwəy batamti kwərbi mbə məlmə shi tə shidshid ghwəy, ta mbə ghəshiy sənay a ghəshi mənti \*kwəma jikir na, kə ghəshi» kə.

<sup>6</sup> Ma sa gəzanakəshi Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səda ci va kafəshi. Dza ghəshi ka dzar mbə məlməhi gwanashi, ka gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka mbəmbəli ka zəlghwə ya kwəma kəsashi ghəshi gwa'a.

**Njasa səy \*Erədə**  
(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

<sup>7</sup> ††Ma ghala vəghwə tsa va ki na, cəke' ngwəmna Erədə favə kwəma məməni Yesəw va. Dzəghwa ra'i ghəci zay va nava kwəma tsəgha. Sa nzana, ma nihwəti mbəzliy: «Wa Zhaŋ tsa niy mənipə \*batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi niy ni. <sup>8</sup> Ma kə nihwəti na: «\*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na sava tsahwəy na» kə niva. Ma kə nihwəti ba na: «Waa ndə gəzə kwəma Hyala tsa mbəradzə na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi. <sup>9</sup> †Ma kə Erədə na naci ki na: «Ya gar nə ya Zhaŋ na sava pənəy, e niy slanti ghən tə Zhaŋ. Əy wa ndə na, tsatsa ntsa gəzə məndi tsa kwəmaa dzəkən tsətsə diba kia?» kə. Dza tapə ghəci mbə pəla kwal tsa na Yesəw də'wə ghən tsa ci ki.

**Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətsəkə**  
(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Zhŋ 6:1-14)

<sup>10</sup> ††Ma sa dza \*ka kwal Yesəw mənikə sləniy niy ghwənashi Yesəw va ti ki na, mba'a ghəshi zhəkəshi. Cəke' ghəshi gəzanakə shi məmənhəwə ghəshi kaa Yesəw. Dza Yesəw mba'a pəməvəshi ka dzay li shiy dzəti pətsa kama mbəzli ti, ta dza nžəyshi kwətishi. Pətsa dzashi ghəshi vaa dzəti na, ndəkəwə ghəci vəgha məlmə Betəsayda. <sup>11</sup> Nza'jəw mbəzli dāŋ sənivəshi, mba'a ghəshi nəwghəshi tə səəbə. Dzəghwa sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw na, mba'a ka'wətishi lə nəfə kwətij. Dza na mba'a gəzanavəshi kwəma njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbalamti niy səəkəshi ta mbəli ghən tsa shi va zəlghwə.

<sup>12</sup> Dzəghwa mba'a tihwer 'wati məniva, ma sa nata \*mbəzli ta səda Yesəw va mənəy lə bakə ni vici ndəkəwə ndəkəwə ta pəkəw na, dza ghəshi, kət ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzəbə banavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi ndanivaa dzashi dzar mbə məlməhi lə mbə giwahi ndəkəwə ndəkəwə ni, ta pala shi zəmə shi, lə pətsa dza ghəshiy hi ti gwa'a. Sa nzanay, gamba na pətsa nza ghwəmmə tsa ti tikə» kə ghəshi. <sup>13</sup> Ma kə Yesəw ngəshi naci ki na: «Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy,

† 9:5 SləniKY 13:51 †† 9:7-9 9:19 † 9:9 23:8 †† 9:10-17 Mt 15:32-39 †† 9:10 6:13; 10:17

a ghəshi zəməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Nihwəti shiy va ghəy tikə, kala war pənəy cifəy mba'a kərpi bakəshiw. Mba'a pə ghaa di ghəy dza ta pa shi zəmə, ta banshi kaa mbəzli tikə ni gwanashiy, mbə nava» kə ghəshi. <sup>14</sup> Zhəŋəy niy nza tə pətsa vay, a ghəshi mənti gar bələkwə bələkwə cifə mətsəkə. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Tihəvərim mbəzli va, a ghəshi nžəyshi, cifə mətsəkə, cifə mətsəkə, cifə mətsəkə» kə. <sup>15</sup> Dza mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi tihəvərihi njasa gəzəkə na va, mba'a mbəzli va nžəyshi gwanashi.

<sup>16</sup> Ma sa nžəyshi mbəzli ki na, dza Yesəw tsəgha, hənəy bəvə pənəy tsa cifə tsa va mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka manantə 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngəngavəri pənəy tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dāŋ ni va. Dza mbəzli ta səda ci hənəy hənəy ghəshi bəvə, ka tahanshi kaa mbəzli.

<sup>17</sup> ††Mba'a mbəzli va zəməhwə shi va gwanashi, bəhə bəhə bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. Dza məndi kaa naa tərmbəta mbəvəli basə basə məndi basəti, gyadə gyadə ghwəni mənəy lə bakə.

**Piyer gəzə: «Yesəw na \*Kəristəw» kə**  
(Mt 16:13-19; Mk 8:27-30)

<sup>18</sup> ††Ma tə nahwəti vici ki na, mba'a Yesəw dzaa nžəyəy kwətij ka cə'wə Hyala. Dza mbəzli ta səda ci ndəs ghəshi səəkəshiy dzəvəgha. Ma sa səəkəshi ghəshi na, dza na ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A ndə nžee ka mbəzliy ni baya?» kə.

<sup>19</sup> †Ma kə ghəshi ngəci na: «Zhaŋ tsa mənipə \*batem nza gha, ka nihwəti mbəzliy ni. Nihwəti na: \*Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti ba na: Tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə zhakatiy na mbə məti nza gha, kə shi» kə mbəzli ta səda ci. <sup>20</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nžee ka ghwəy nia?» kə. Ma kə Piyer na: «Ghay Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə. <sup>21</sup> ††Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha na, dza Yesəw mba'a makətishi vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va, ya kaa waba.

**Yesəw gəzə kwəma məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti**  
(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

<sup>22</sup> ††Ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci diba na: «Yən yən, Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta sahəwə ngəra'wə dzee dalala. Mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, mba'a \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyalay, ka dza ghəshiy di mətsə yaw. Ta paslantəra dza məndi, ma sa kəe mətiray, ta zhakati dzee mbə məti, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. <sup>23</sup> ††Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi ki na: «Mba'a kə ndəə dī nəwray, a kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə məti-

††† 9:17 2Mezh 4:43-44 ††† 9:18 5:16 § 9:19 9:7-8; Lk 1:17; 7:16 §† 9:20 Mt 16:16; Lk 22:67 §†† 9:21 9:36 §† 9:22 9:43-45; 17:25; 18:31-34; 24:6-7 §†† 9:23-24 14:27; 17:33; Mt 10:38-39; Zhŋ 12:25-26; 1Pi 2:21

ta gwa'a, njasa səəmə vici, ma nza ghəci nəwra. <sup>24</sup> Sa nzana, ya wa ntsaa di mbəli ti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidī tə mbərkə kwəma yay, ta mbəli ti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza tsava ndə. <sup>25</sup> Nay ghwəy na, ya shi tə hidī ni gwa'a gwa'aa kwəməvə ndə mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zay, awə na mba'a yadamti ghən tsa ciy, shiy tiba ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. <sup>26</sup> †Mba'a kə ndəə ha'wə va ndəgha fətiy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzliy, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndəgha fətiy dzəkən kwərakwə, ghala vəghwə tsa dzee zhəkə mbə shəndəkə tsee lə mbə shəndəkə tsa Dirə, mba'a sa ka kwal ci dewdew ni mə ghwəmə. <sup>27</sup> ††A gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli» kə.

**Yesəw mə kəlanj lə nihwəti \*mbəzli ta səda ci**  
(Mt 17:1-8; Mk 9:2-8)

<sup>28</sup> †Ma sa məniy hi gar dəghəsə ləy hwəm kwəma gəzəkə Yesəw va ki na, dza na mba'a pəməvə kar Piyer, lə Zhanj mba'a Zhakə. Mba'a dzay li shiy dzəmə kəlanj ta cə'wə Hyala. <sup>29</sup> ††Sa tsəhəshi ghəshi ki na, mba'a 'wati cə'wə. Ma ghəci mbə cə'wə na, dza pətsa mbə kwəma ci mba'a zhəghəkə nahwəti pa. Ma kwəbenjer kən ghən ci na, tezlezlezlezi ghəshi zhəghəshi, ka mbərə. <sup>30-31</sup> ††Dzəghwa, vətəghə zhər bakə təzlishi tiba lə shəndəkə tsa mə ghwəmə kən shi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw dzəkən məti dza na va ta məti mbə məlmə Zherəwzalem, ta kərkə sləni ci niy ghwənikə Hyala ti. Zhər vay kar \*Məyizə lə \*Eli niy nza ghəshi. <sup>32</sup> †††Ma kar Piyer lə nihwəti mbəzli va ghalaba nashi ki na, ciy ciy ciy ghəshi ba banti hi. Dzəghwa mba'a ghəshi fərgəshi. Sa fərgəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nay shəndəkə tsa Yesəw, lə zhər bakə ni va nza na li shi. <sup>33</sup> Dza mbəzli bakə ni va ki, mba'a ghəshi kafəshi ta zhashi. Ma ghəshi mbə tihəva lə Yesəw ki, ma kə Piyer kaa Yesəw na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw, kadiw a ghəy danjəti cekər mahkan. Kwətiy tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə. Ma na Piyerəy, niy sənay ghən tsa kwəma di na va gəzə naw. <sup>34</sup> Ma ghəci mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə kwəlebi tə ghwəmə zləlahə səəkəshi, zhəmakə məcakwə shi dzəkənshi kən kar Yesəw lə mbəzli bakə ni va. Ma sa nata \*mbəzli ta səda Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a her shi dzashi. <sup>35</sup> †††Fa ghəshi na, məli Hyalaa gəzanashi kwəmaa dzəkən Yesəw səəkə mbə kwəlebi va, ma kə na: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na Zəghwee tərəvee, fam kwəma və» kə. <sup>36</sup> ††War sa gəzamti məli Hyala kwəma na, nay ndə ghəshi tiba ghwəlaw, war Yesəw kwətiy. Ləy hwəm kwəma va na, gwənjəshi mbəzli ta səda Yesəw niy nzəyshi, kala gəzə ma kwəma nata ghəshi va, ya kaa waba nza.

**Yesəw lə zəghwə nza bashakə və**  
(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

<sup>37</sup> Ma tə way pi həzlimə ki na, mba'a kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci va mahkan ni səkwashi mə kəlanj tsa va. Ma sa səkwashi ghəshi na, dza mbəzli danj, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəghwa kwəma Yesəw. <sup>38</sup> Dza tsahwəti ndə mbə mbəzliy basəshi va, ka zlanjə kwəma, ma kə na: «A ntsa dikə tsa, ə cə'wənjee, nighətima zəghwee na, war kwətiy na tsəgha vəya. <sup>39</sup> Sana kiy ndə bashakə na. Kafəy ma bashakə tsa va tiy, war ə ka naa ngwəmə lala, ka mərmərə lə bərçi. Ka gha nighə na tsəkəwəf kwəf kwəf gwifgwif ta miy ci. Təranjw ka naa sanamiy ngərə'wə. 'Yahə'yahə ka naa gha dəkə mbə ghən ci kafəy ma na ti. <sup>40</sup> Naa niy səəkəree, ka cə'wə mbəzli ta səda gha nee, a ghəshi təhamtəra bashakə tsa va mbə ghən ci, pən na, kala mbay ghəshiy tahamti» kə.

<sup>41</sup> Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa gəmgəm niy, banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm di ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Hwəm dzee kərə lə sə'wa kwəma ghwəy kia?» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, a kə kaa dəy zəghwə va na: «Pəməra zəghwə gha vaa səəkə tikə» kə. <sup>42</sup> Dza məndi ka dza ta pəmə zəghwə va. Ma ghəci mbə səəkə na, dza bashakə tsa va, mbəb fati tə pi. War a ghəciy mərmərə lə bərçi. Dzəghwa Yesəw ki, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa bashakə tsa va, mba'a tahamti. Dza na kwəriy mbəlanti zəghwə va, mba'a pəmanavə kaa dəy. <sup>43</sup> ††Ma sa nashi mbəzli tiba gwanashi shi va na, ka mananshi madəna, sa nata ghəshi bərçi Hyala.

**Yesəw zhinij gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti**  
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Ya wa ndə na, war mbə manansi madəna kwəma mənti Yesəw va ki. Ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: <sup>44</sup> «Kwəma dzee na ta gəzarjwəy sanay, fə tə ghwəy ghən ti wəzə. Ma yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza məndi, mba'am fambəra mbə dəvə mbəzli» kə. <sup>45</sup> ††Ma mbəzli ta səda ci nashi ki na, favə shi di Yesəw gəzə ghəshiw. Mbəmbə niy nza sləkər tsa kwəma va və shi, va nəghətaa ghəshi favə shi di naa gəzə. Mbə ghəranshi hazləni niy nza ta dəw shi va va Yesəw.

**Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?**  
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

<sup>46</sup> ††Dzəghwa \*mbəzli ta səda Yesəw, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbəə sə-nay, nda a ntsaa gwəra dikə mbə shi. <sup>47</sup> Mbalaa cəke' sənata Yesəw kwəma təkə ghəshi mbə nefer shi, naci ki. Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə pəm pəməvə, dza na mba'a garəy kwa kwəma ci. <sup>48</sup> †††Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, a gəzarjwəy ya, ya wa ntsaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən

† 9:26 12:9; Mt 10:33; 2Tim 1:8; 2:12 †† 9:27 Mt 16:28 † 9:28-29 5:16 †† 9:29-36 2Pi 1:16-18 ††† 9:31 9:22; 13:33 ††† 9:32 Zhnj 1:14 ††† 9:35 3:22; Nəw 18:15 † 9:36 9:21

†† 9:43-45 9:21-22 ††† 9:45 18:34 †† 9:46-48 22:24-26 ††† 9:48 10:16; 22:26; Mt 10:40; 20:26-27; Mk 10:43-44; Zhnj 13:20



də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na tsəgha. Mba'a kə ndə ka'wətəray, aa ka'wəti ntsaa ghwənikəra va kwərakwə. Sa nzanay ntsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə mbə ghəwəy gwanəwəyəy, ghəci na ntsa dikə tsa» kə.

**Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka lə ghwəmmə**  
(Mk 9:38-40)

<sup>49</sup> Ma sa gəzamtı Yesəw kwəma, ma kə Zhanj kaa ngəci na: «A Metər, a ghəy nay tsahwəti ndə ghəci mbə ti-hə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy, sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. <sup>50</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm, ka makə ghəwəy ma. Sa nzana, ma ntsaa kama mbə jaka lə ghəwəyəy, ntsa ghəwəy na tsava ndə» kə.

**Mbəzli mbə nahwəti məlmə tə hidı ka \*Samari kala zləba ma ka'wə Yesəw**

<sup>51</sup> †Dzəghwa vici dza Yesəw ta dzay dzəmə ghwəməti, mba'a kətikəvata. Ghala vəghwə tsa vay, dza na mba'a pəhəti dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem mbə nəfə tsa ci. <sup>52</sup> †Sa pəhəti na tsəgha na, dza na, mba'a ghwənashi ka ghwəni miy tə kwəma ci. Dza mbəzli va pəkw ghəshi dzashi, ndəs ghəshi tsəhəshi mbə nahwəti məlmə tə hidı ka Samari ta dzaa gwəmanati pi fə gwəci tsa Yesəw mbə. <sup>53</sup> Ma mbəzli mbə məlmə va na, kala zləba ka'wə ci ghəshi, sa nzana va dzəmbə məlmə Zherəwzalem ghəci dza. <sup>54</sup> †Ma sa nata \*mbəzli ta səda Yesəw, kar Zhakə ghəshi lə Zhanj nava kwəma tsəgha, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkənjəy, ka di gha ghəy cə'wə Hyala a ghənəzə ghwənəkəghwa ghwə səəkə mə ghwəməə ndamtishi na?» kə ghəshi. <sup>55</sup> †Wakəvə Yesəw tsəgha tərəd, zhəghətəvay, dza kwa shi, ka nabəshi. Ma kə ngəshi na: «A ntsaa fambəwəy gəla nana zəzə kwəma mbə ghən tsa ghwəya? Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta zamti piy tsa mbəzli səəkə yaw, ta mbəlishi səəkee» kə. <sup>56</sup> Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə nahwəti məlmə.

**Kar Yesəw lə mbəzliy di nəw ci**  
(Mt 8:19-22)

<sup>57</sup> Ma kar Yesəw kwa kwal mbə dza ki na, dza tsahwəti ndə tıba, mba'a ghavə gəzancı kwəma. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta nəwja dzee, ya pa' kwəma dza ghaa dza» kə.

<sup>58</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma kənkiđiy a ghi tsa shi və shi mbə hidı. †Yegwer ba na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy tsee ghi tıba gar dəkətəvaree mbə kiw» kə. <sup>59</sup> Ma kə kaa tsahwəti ndə na: «Nəwra dzam» kə. Ma kə ntsa va na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal, e dzaa lamti dirə di, kee gha səəkə ta nəwja» kə. <sup>60</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlashi

† 9:50 11:23; Mt 12:30 †† 9:51 24:50-51; Mt 19:1; Mk 10:1; SləniKY 1:9 † 9:52 10:33 †† Niy dzar ghən tsa \*ka Zhəwifə lə ka Samariw. Va tsəgha niy ka'wə ma ka Samari mbəzliy dzar mbə hidı shi ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. †† 9:54 2Mezh 1:10, 12

mbəreketi tıba a ghəshi lala ghən tsa shi. Na na ghay, mbala ta gəzə njasa sləkə Hyala mbəzli» kə. <sup>61</sup> ††Ma kə tsahwəti ndə kaa Yesəw ba na: «Yən neyey, ta nəwja dzee Ntsee dikə tsa. Ma nanzə kiy, ndara kwal e dzaa səkwamti mbəzli kəghi tsee, ma nzee səəkə ta nəwja» kə. <sup>62</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «Mba'a kə ndə kəsəvə ngwər slay ta za, zhini mba'a dzay ta nighə pətsa zhəy ləy hwəməy, ta dzay dza ngwər tsa vaa dzəvəgha bəla. Tsəgha na lə ntsaa di nəwra kwərakwə, mba'a kə zhiniy dzay ta zəzə shi dzəy lə hwəməy, dzəkəwətəvay tsava ndə ta gəzə sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzliw» kə.

**Yesəw mbə ghwəni mbəzli mbərfənj mətsəkə bakəti ta gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli**

**10** <sup>1</sup>Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza Yesəw Ntsaa sləkəpə mba'a tərəvə nihwəti mbəzli mbərfənj mətsəkə bakəti. Dza na mba'a ghwənashi, bakə bakə bakə kwa zəərə shi, a ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma ci, dzar mbə məlməhi gwa'a gwa'a lə dzəti pətsa dza naa dza də'wə ghən tsa ci. <sup>2</sup> Dzəghwa, ma kə kaa ngəshi kwa fir na: «A mbəzlee, dānj shi zəmə nakamtəvashi kwamti ngar na, daw mbəzli ta basəshi səəkə tə vəhəə jighi. Ghənəzə tsəghay, cə'wə pə ghəwəy cə'wə ndə za tsa va, a ghəci mətsəhə ghwəni nihwəti mbəzli dzəmti, ta manancı shi ci vaa səəkə» kə. <sup>3</sup> Ma kə dıba na: «Nana kiy satim, mbalam, aa ghwənəwəy ya, nja ndərazhi tənkesli ka məndi vaa kambə mbə jipəjipə dəghwava jezlhi. <sup>4</sup> ††Əntaa ghəwəy dzaa bə ya mbəl pas tsaa bə gəna kwa, ya mbəl ndə dza ta wə, ya kwəkweher nza ma. Ghəwəy mbə kwaləy, əntaa ghəwəy səkwə mbəzli ma.

<sup>5</sup> ††Ya tsama ghi dza ghəwəy dzəkəwəyəy: «Ndəwəy zərkə Hyala mbə nəzəy tsa ghəwəy kəykə» pə ghəwəy taa ni kaa mbəzli kəyba ghəwəy dzəkə. <sup>6</sup> Ma ghalaba, mba'a kə ntsa zərkə nəfə tsa kəghi tsa vay, ta dzəkən dza zərkə tsa bəghə ghəwəy va. Ma kala gəla tsava ndə kəybay, ka dza zərkə tsa gəzanshi ghəwəy vaa nza kən shi ghəwəlaw. <sup>7</sup> ††Mba'a kə ndə ka'wətəwəy kəghi tsa ciy, nəzəwəy tə ghəwəy kəyba. Ka zəmə shi zəmə bəwəy məndi kəyba, ka sa shi sa bəwəy məndi kəyba dıba. Sa nzanay, mba'a kə ndəə ghəra sləni na, aa təbə məndiy ngancı shi zəmə ci. Əntaa ghəwəy dzaa tədi ghi kəy pətsa gha ghəwəy nəzəy kəy, ta dzəkə tsahwəti ghi, mbə məlmə kwətiñ na ma.

<sup>8</sup> Mba'a pə ghəwəy tsəhəwəy mbə məlmə, dza mba'a məndi ka'wətəwəy mbəy, a pə ghəwəy taa zəmə shi dza məndiy bəwəy mbəba. <sup>9</sup> ††Ka zəlghwə dza ghəwəy kəsashi mbəbay, ka mbəlishi. A pə ghəwəy taa ni kaa mbəzli mbə məlmə vay: «Ndəkəwə ndəkəwə na Hyala ta səəkə ta sləkəwəy» pə ghəwəy taa ni ngəshi. <sup>10</sup> Ma mba'a pə ghəwəy tsəhəwəy mbə məlmə, kala zləba ka'wəwəy məndi mbəy. Səvəriwəy tə ghəwəy dzəti pətsa ka məndiy basəva mbəba. Tsa' pə ghəwəy taa ni ngəshiy: <sup>11</sup> ††Ava ghəy batəwəy lə kwərbi mbə

††† 9:61 1Mezh 19:20 ††† 9:62 11:2; Flp 3:13 § 10:1-12 9:1-6 §† 10:4 22:35; 2Mezh 4:29 §†† 10:5-6 2:14 §† 10:7 1Tim 5:18; 1Kwər 9:6-14 §†† 10:9, 11 11:2 §† 10:11 SləniKY 13:51; 18:6

məlmə ghwəy ta niy dzətishi tə shidshid ghəy, ta mbə ghwəy sənay a ghwəy mənti \*kwəma jikir na, pə ghwəy. Nanzə kiy, sənay tə ghwəy wəzə, ndəkwa ndəkwa na Hyala ta səəkə ta sləkərwəy” pə ghwəy taa ni ngəshi. <sup>12</sup>†A gəzarwəyee, fəca dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzliy, tərərwəba ngəra'wə tsaa dzaa nza kən mbəzli mbə nava məlmə dza naa nza kən ngəra'wə tsaa dzaa nza kən mbəzli mbə məlmə \*Sədəm» kə Yesəw.

**Ngəra'wə tsaa dzaa dzəkən mbəzliy di ma zləba kwəma Yesəw**  
(Mt 11:20-24)

<sup>13</sup>††Dzəghwa, ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kwəraziq lə ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Betəsayda, a ngəra'wə taa nza kən ghwəy. Sa nzana mbə məlmə Tir lə mbə məlmə Shidaqəw pən niy mənəhwə shi madaŋa madaŋa ni ni mənəhwee mbə ghwəy nzay, ci mbəzli mbəba tsəfəkwəshi, ka tsati titihwə ka zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala va kwəma shi jikir na nza. <sup>14</sup>Va tsəgha kiy, fəca dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzli na, tərərwəba na ghwəy ngwəvəə dza naa nza kən na mbəzli mbə məlmə Tir lə mbəzli mbə məlmə Shidaqəw. <sup>15</sup>†Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kapernahwəm kiy, mbəzli dza məndiy kafashiy dzəta ghwəmə nza ghəy na ghəy ki nə ghwəy na, nava tiba teepəw. Ta dzəghwa dza ghwəy pa' tə pətsa nza mbəreketi» kə Yesəw.

<sup>16</sup>††Ma kə kaa mbəzli ta səda ci diba ki na: «Ya wa ntsaa fa kwəma ghwəyəy, kwəmee fa na kwərakwə. Ya wa ntsaa di ma fa kwəma ghwəyəy, kwəmee di ma na fa kwərakwə. Ya wa ntsaa di ma fa kwəmee kwərakwə diba na, kwəma ntsaa ghwənara na sa di ma na va fa tsəgha» kə.

**Mbəzli ghwənashi Yesəw va mbərfəŋ mətsəkə bakəti ni**

<sup>17</sup>††Dzəghwa mbəzli mbərfəŋ mətsəkə bakəti ni va niy ghwənashi Yesəw ki, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbə dzashi va lə vəshi. Ma kə ghəshi kaa Yesəw sa səəkəshi ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, lə hyelershi dītəŋəy na fəti. Sa ka ghəy tihəshi səvəri mbə ghən mbəzli lə slən tsa ghay, ka səvəri ghəshi» kə ghəshi. <sup>18</sup>†††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Tsəgha na, mbə nay \*ndə jaka tsa Hyala niy nzee ghəci mbə tərə səəkə mə ghwəmə, wampid, kə, nja wampidi van. <sup>19</sup>†††Favə tə ghwəy: Avee ndarwəy bərqi ta dza ghwəy dzar tə sheshər lə dzar tə yətihi, zhini ka tədanakən bərqi kaa ndə jaka tsa Hyala. Shiy tiba dzaa mbarwəyəw. <sup>20</sup>†Nanzə kiy, ka vəshi ghwəy war tə sa dītəŋəy hyeler fəti ma, tə sa nzana mba'a Hyala tsasliiti slən tsa ghwəy mə ghwəmə pə ghwəy vəshi» kə Yesəw.

**Yesəw vəshiy**  
(Mt 11:25-27; 13:16-17)

<sup>21</sup>††Ma ge'i ghala vəghwə tsa səəkəshi mbəzli vaa gəzanci kwəma kaa Yesəw ki na, mba'a safə tsa Hyala dēwdew tsa təhanay nəfə tsa Yesəw lə vəshi. Ma kə na: «A Dirə tsaa sləkə ghwəmə lə hidi, 'wəsa nə ya ngəŋa, sa nzana ma kwəmaa niy mbələy gha na va mbəzliy sənata kwəma ghəshi lə ka məhərliy, a gha canakəvərishi kaa mbəzli daw daw ni tə sənata kwəma. A Di a falŋee, sa nzana tsəgha gha di» kə.

<sup>22</sup>†††Ma kə Yesəw kaa mbəzli ki na: «Mbə dəvee fambə Dirə shiy gwanashi. Ndə tiba mba'a sənata kwəmee kala war Dirəw. Ndə tibia sənata kwəma Dirə kala war yən yən Zəghwə ci, mba'a ntsa nə ya e di canati Dirə pənəw» kə.

<sup>23</sup> Sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki na, dza na, tərəd zhəghəghəvay dzar kwa mbəzli ta səda ci. Ma kə kaa ngəshi kwətishi na: «Vəshi na va ghwəy, sa kwəməvə ghwəy nashi shi mənti Hyala lə mətsəhi ghwəy. <sup>24</sup>††Sa nzana e gəzarwəyəy, ka gəzə kwəma Hyala dāŋ, lə mezhihə dāŋ niy di na nashi shi nashi mətsəhi ghwəy ni sənəzəvə, kalaa niy kwəməvə nashi ghəshi. Mbə di fa kwəma favə ghwəy na sənəzəvə ghəshi niy nza na, a kwəməvə fa nə ghəshiw» kə.

**Bəli fir dzəkən ndə ka \*Samari tsaa məni kwəma wəzə na**

<sup>25</sup>†††Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti \*ndə bəniyə kwəma pəhəti Hyala, mba'a səəkəy dzəvəgha Yesəw ta ngali lə kwəma. Ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, wa shi dzee mənti, kee kwəməvə piy tsaa kədi maa?» kə.

<sup>26</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa nə məndi kaa kwəma tsasliiti məndi mbə kwəma pəhətəmmə Hyala ta mənia? Njaa na kwəma ka ghaa favə gha mbə jangə nzəa?» kə. <sup>27</sup>††Ma kə ntsa va na: «A kə məndi mbə kwəma pəhəti Hyalay: “Di pə ghaa di Hyala gha sləkəŋa, lə nəfə tsa gha gwanay, lə bərqi gha gwanashi, lə məhərli gha gwanata, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay. Zhini dībay, di nihwəti mbəzli gwanashi njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə” kə məndi» kə.

<sup>28</sup>††Ma sa zləbakə ntsa va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Kay, wəzə zləbati gha kwəma va. Mbala məni war tsəgha, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza gha» kə.

<sup>29</sup> Ma ntsa va na, kala di ghəci kwəma vaa kəray və. Ma kə kaa Yesəw ki na: «Yar, tsəgha na, sana kiy, wa na tsee ndə ghalaraa?» kə. <sup>30</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanci kwa fir na: «Tə nahwəti viciy, mba'a kafəy tsahwəti ndə Zhəwifə mbə məlmə Zherəwzalem ta dzaa dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci mbə kwal na, mba'a ka ghəli pəlishi ti. Dza də'wə də'wə ghəshi də'wəti. Kwərat kwərat ghəshi səsərəhwə shiy kən ghən ci. Mba'a ghəshi pahwə shi və gwanashi, ka dzashi. Tərə na war miy nəfə ta məti. <sup>31</sup> Ma kwa kwəma jəw na, dza

† 10:12 Mt 10:15 †† 10:13-14 Ezay 23:1-16 ‡ 10:15 Ezay 14:13, 15 †† 10:16 9:48; Mt 18:5; Mk 9:37; Zhq 13:20 ††† 10:17 9:10; Mk 6:30 †††† 10:18 Zhq 12:31; ShiZhq 12:9 †††† 10:19 Cem 91:13 § 10:20 Səvəri 32:32; Flp 4:3; ShiZhq 3:5

§† 10:21 4:18; Mt 11:25 ††† 10:22 Mt 11:27 †† 10:24 1Pi 1:10-12 §†† 10:25 18:18; Mt 19:16; Mk 10:17 ††† 10:27 Mt 22:37, 39 §† 10:28 SləniTaH 18:5; Rm 10:5; Gal 3:12; Zhq 13:17

tsahwəti ndə ta Hyala tsa mbə hwəlfə kwətiŋ na li mba'a dzakə dza ci kwa kwal tsa va. Mba'a kəsəy ntsa də'wəwə ka ghəli va bəzhehə tiba kwa kwal. Ma sa nay na na, dza na, wəsl wəslivə kwal tsa ci, mba'a zlay ntsa va tiba, ka dzay. <sup>32</sup> Ma kwa kwəma jəw ba na, zhəghwa tsahwəti ndə mbə hwəlfə Levi ba, ntsa nza ghəshi mbə hwəlfə kwətiŋ na li, mba'a zhəkəy kwa kwal tsa va. Səəkə na na, mba'a kəsəy ntsa va war tə pətsa va bəzhehə. Ma sa nay na kwərakwə na, dza na wəsl wəslivə kwal tsa ci. Mba'a zlay ntsa va tiba, ka dzay. <sup>33</sup> †Ma kwa kwəma jəw diba kiy, dza tsahwəti ndə ka Samari, ndə məlmə kala kama mbə hwəlfə ci, mba'a dzakə dza ci kwərakwə. Səəkə na ndəs tsəhəy vəgha ntsa va. War sa nay na naci ki na, mba'a hwər tsa ci zhanati tərəŋw ti. <sup>34</sup> Dzəghwa na kət kətəghəvay dzəvəgha ntsa va. Dza na kaa zheher ti njə'wə njə'wə naghəmtishi, dza na mba'a mananati ghwə'i tə zheher va, kə ki pəərə pəərə pəərətishi. Ma sa paramtishi na na, dza na tsəŋ bəvə, dāl famə mə kwantəmca ci səəkə na li. Dza na mba'a dzaa fəy mbə ciki tsa ka ka məlməə nzəy mbə tə gəna, ka zəlghwə ntsa va mbəba. <sup>35</sup> Ma tə wəy pi həzlimə ki na, mba'a kafəy ta dzay. Dza na mba'a bəvə gəna gar mbəl bakə, mba'a banavə kaa ndə ciki tsa va. Ma kə kaa ngəci na: "A dzaree ta dza, ndi gəna na, nza gha nighəə dzəkən ntsa va. Ya ə dza gəna dza ghaa zamti mbə kwəma ciy tənəti nanay, sa kee zhəghəkəvara mbə dzee na e taa zhanavəŋa sa gha" kə» kə Yesəw.

<sup>36</sup> Ma sa kədəmti Yesəw bəlanci fir tsa va kaa ndə bənirə kwəma pəhəti Hyala va ki, ma kə kaa ngəci na: «Mbə mbəzli mahkan ni va sana kiy, tsama na ndə ghalay ntsa də'wəwə ka ghəli vaa?» kə ngəci. <sup>37</sup> Ma kə ntsa va na: «Vəya na neyey, ntsaa pəərəti zheher ci va na» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Tsəgha na, gha kwərakwə kiy, mbala, gha dzaa məni tsəgha» kə.

### Yesəw kəghi tsa kar Martə lə Marəy

<sup>38</sup> †Dzəghwa kar Yesəw ghəshi lə \*mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi kafəshi ta dza. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi kəsata nahwəti məlmə. Mba'a nahwəti mali niy nza mbə məlmə va, Martə, kə məndi kaa slən tsa nə. Dza na mba'a ka'wətishi kəghi tsa nə. <sup>39</sup> Martə vay, a zhaməmmə niy nza və, Marəy, kə məndi kaa slən tsa nə. Dza Marəy nanzə kiy, pa' pavə pətsa nənə vəgha Ndə sləkəpə. Dərasə nzəyta war ka fa kwəma gəzə Yesəw. <sup>40</sup> Ma Martə nanzə ki na, war a ghənzəə tsəva lə ghəra sləni ghəŋghən ghəŋghən kwətita. Dzəghwa na, kaf kafəta, dza ndəs tsəhəta vəgha Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, kwəmaa shashaŋa tiba mbə kwəma zhaməra na, sa zlara na tsa mbə sləni, war e tsəva mbə kwətira tsəy? Gəzanta a ghənzə kəətira» kə. <sup>41</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A Martə, wa nava dzaŋa gha ta təra kwəma tsəgha dāŋaŋa, ka tasə ghən tsa gha tərəŋw tay? <sup>42</sup> Shiy kwətiŋ na shiy gwəramti e gəzaŋa nee ki. Na na

† Samari: Mt 10:5; Lk 9:52; 17:11, 16; Zhŋ 4:9, 39-40; SləniKY 1:8; 8:1, 5, 14-17, 25; 9:31 †† 10:38-40 Zhŋ 11:2; 12:2-3

Marəyəy, a təravə bəlaa gwəramti wəzə. Zlata a ghənzə fa kwəmee» kə.

**Njasa bəni Yesəw cə'wə Hyala kaa \*mbəzli ta səda ci**  
(Mt 6:9-13; 7:7-11)

**11** †Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka cə'wə Hyala dzəghwa tə tsahwəti pi. Ma sa kədiy na lə cə'wə na, dza tsahwəti ndə kwətiŋ mbə mbəzli ta səda ci ka gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Ntsaa sləkəŋəy, banavəŋəy cə'wə Hyala kwərakwə, njasa banavə Zhaŋ va kaa mbəzli ta səda ci» kə. <sup>2</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a pə ghwəy cə'wə Hyalay. Vanta kwəma ka ghwəy gəzə:

A Dəŋəy,  
a cə'wəŋa ghəy nza mbəzli mbəə sənay Hyala dewdew na

nza gha, kə ghəshi, ka fal slən tsa gha.

Mazə nza gha, səəkə sləkəŋəy.

<sup>3</sup> ††Bəŋəy shi zəmə gar məkəŋəy vici va vici va.

<sup>4</sup> Pəlatəŋəy kwəma ghəy jikir na mənti ghəy.

Sa nzanay, kar ghəy pəlata na mbəzliy məniŋəy \*kwəma jikir na kwərakwə.

Ndəghwətəŋəy vantaa \*ndə jaka dzaa həərətəŋəy ta məni kwəma jikir na.

Ava tsəgha ka ghwəy ni» kə Yesəw.

<sup>5</sup> Zhini ma kə kaa ngəshi ba na: «Sənzənvay ava ndə mbə ghwəy, mba'a madigay və, dzəghwa na mbə dāŋkala vərđi pəkw dzay dzakə ghi tsa madigay tsa va. Ma kə kaa ngəci sa tsəhəy na na: "A madiga, va gha səəkəe, a gha ngavəra shi zəmə nzee watəŋa shi gha. <sup>6</sup> A səəkəy tsahwəti madigara ta wə kəghi tsee, kala shi zəmə vəya ta ngəncishi" kə. <sup>7</sup> ††A kə madigay tsa məhəni va kaa ngəci na: "Am, am, am! Kaa gagara gha ma! Kəəli kəəli na dəghee məcanata, məhəni ghəy lə ndərazhee gwənanəy. Ka mbay ya satira tə pi həni sənzəna va ndəŋa shi vaw" kə <sup>8</sup> Ya tsəgha gəzəkə na na, war ə madigay tsa vaa gagay lə cə'wə va ki. Mba'a madigay tsa va satiy banavə shi dəw na va gwa'a, sa gagay na, kala kama tə sa nza ghəshiy madiga. <sup>9</sup> ††A gəzəŋwəy ya kiy, cə'wəm shiy va Hyala, ta ndəŋwəyshi dza na. Pəlam shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbəŋwəy kwəma dza na. <sup>10</sup> Sa nzana, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza məndi. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzakə ghiy, ta zləbanci kwəma dza məndi. <sup>11</sup> Didi tiba mbə ghwəy, ka dəw dəfa zəghwə ci və na, dza tsəŋ bəvə hakwə ka bənci na? Ka dəw kəlipə ghəci və na, nza naa banavə shishi ka məjə'a kəlipə va na? <sup>12</sup> Ya zəghwə ciy cə'wə slisli kwəkwəla və na, nza naa bənci yiti na? <sup>13</sup> Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəm ni mba'a ghwəy sənay bənsi shi wəzə ni kaa ndərazhi ghwəy na, hanaba Dəŋwəy tsa mə ghwəmə ka na mbay ma banavə Safə tsa nənə dewdew tsa kaa mbəzliy cə'wə və shəkəna?» kə.

‡ 11:1 5:16 †† mbə sləkəŋwəy na Hyala: 4:43; 9:2, 62; 10:9, 11; 17:21; 19:11; SləniKY 1:6-8; 19:8; 28:23, 31 †† 11:3 12:22-32 ††† 11:7-8 18:5 ††† 11:9 Mt 7:7

**Dza kwa pətsa səəkə bərçi tihə Yesəw hyeler li shi**  
(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

<sup>14</sup>†A tsahwəti ndə niy nza tıbay, mba'a \*hil niy pəhəti ghani ci, kala mbə ghəciy gəzə kwəma. Dzəghwa Yesəw tə nahwəti vici, mba'a tihəkəvəri hil tsa va mbə ntsa va. Ma sa səvəriy hil tsa va mbə na, ka gəzə kwəma ntsa va. Sa nata mbəzli dərj ni va basəshi tə pətsa va nava kwəma na, ka mananshi madaŋa ghənzə.

<sup>15</sup>Ma kə nihwəti mbəzli nashi ki na: «Belzhebəl, mazə tsa mbə hyeler bānci na bərçi tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

<sup>16</sup>††Dza nihwəti ba, ka pəla ngali ci lə kwəma. Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Mənti shi madaŋa madaŋa ni, ti dza ghəy gha sənay Hyala ghwənikəŋa na katarj, pə ghəy» kə ghəshi. <sup>17</sup>Na na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi. Ma kə ngəshi na: «Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidi dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən tsa shi dza ghəshi. Ka ceker shi dzay, ka nganga-zlavaa dzəkən nihwəti. <sup>18</sup>Mba'a kə \*ndə jaka tsa Hyala dzəmbəy mbə pa lə mbəzli ciy, ta ndanivərivay dza mazə tsa ci va. Ma pə ghwəy mbə gəzə kwəma ghwəyəy, lə bərçi ndara Belzhebəl tihee hyeler mbə ghən mbəzli, pə ghwəy. <sup>19</sup>Mba'a pən tihə hyeler lə bərçi ndara Belzhebəl kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va na, wa ntsaa bānsi ni shi va bərçi kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənay, a fəti va ghwəy, pə ghwəy mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. <sup>20</sup>\*Ma na nee na katarj nay, lə bərçi Hyala tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma di kwəma nata ghwəy na ciŋwəyəy: Wa na Hyala ghati sləkəŋwəy, di naa gəzə» kə.

<sup>21</sup>††Zhini ma kə Yesəw ba na: «Mba'a kə ndə bərçi pəhətəvay wəzə lə shi mbəzə ci, ka ndəghwə ghi tsa ciy, ndə tıba dzaa ndəŋwashı shi ciw. <sup>22</sup>Ma mba'a kə tsahwəti ntsaa tarjəti tə bərçi səəkəy dzəkən, mba'a tədanakənəy, ta pahwə shi mbəz ci va niy vəshi na ti shi dza ntsa va. Shi dza na vaa pahwə və na, mba'a tatahamtishi.

<sup>23</sup>††A na neyey, ma ntsaa ni ghwəm na lə gha na yaw, kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kəətira ma mbə sləni yay, slənee vaa lidi na» kə Yesəw.

**Njasa ka gazlakaa zhəghəvaa zhəmbə ndə**  
(Mt 12:43-45)

<sup>24</sup>Zhini ma kə Yesəw ba na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba, ta pəla pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəmavə pi ghənzəy, ka na dza mbə zəzə kwəma nzəy: “Ma ghənzə tsəgha na, wəzəba zhəree zhəmbə ciki tsee vaa səvəri dee mbə” dza naa ni. <sup>25</sup>Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dēwdēw. <sup>26</sup>†††Ma sa ka gazlaka va nay pətsa mbəba tsəgha ki na, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezkəkiy gwəramti məni ndərəm kən

mbərferj, ta nzəy mbə ciki tsa va. Ma sa ka ghəshi səəkə ki na, shirbitə dzashiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərəŋw gazlaka dzaa mətsəhəta va ntsa va, tarj na kwatarjə va ki» kə.

**Vəshi katarj na**

<sup>27</sup>Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va na, mba'a nahwəti mali madıta mbə jipə mbəzli tıba, ka gəzə kwəma zlarjlarj. Ma kə na: «Vəshi na ta mali səkwa gha kwa hwər nzə, mba'a gha sahəw 'wa tə hati nzə!» kə. <sup>28</sup>†††Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Aw kiw, mbəzliy fa kwəma Hyala va, dza ghəshi ka di fəti tiy, ghəshi na shi mbə vəshi» kə.

**Məndiy dəw shi madaŋa madaŋa ni va Yesəw**  
(Mt 12:38-42)

<sup>29</sup>§Ma sa basətəvashi mbəzli vəgha Yesəw, a kə na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkir ni nza ghwəy. “Mənti shi madaŋa madaŋa ni” pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madaŋa madaŋa ni dzee məntəŋwəy tıbaw. Mək na shi madaŋa madaŋa ni va niy mənəhwə Hyala lə \*Zhəwnasə. <sup>30</sup>†††A Hyala mənti shi madaŋa madaŋa ni lə Zhəwnasə, ta mbə ka \*Ninivə sənay, Hyala ghwənikə na, kə ghəshi. Ta mənti shi madaŋa madaŋa ni dza Hyala lə ya kwərakwə, ta mbə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa sənay, Hyala ghwənikəra na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, pə ghwəy. <sup>31</sup>†††Nay ghwəy na, fəca dza Hyalaa məni ngwəwə dzəkən mbəzliy, ta dza dza mazə maliy niy səəkəta va tə hidi ka Sabaa dzəti ngwəwə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəwə, sa nzana mba'a niy səəkəta tə hidiy gwəramti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə \*Saləmarjw, sa nzana tərəŋw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala di zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmarjw ngar ki. <sup>32</sup>†††Fəca vici dza Hyalaa məni ngwəwə dzəkən mbəzliy, ta səəkə dza mbəzli mbə məlmə ka Ninivə dzəti ngwəwə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa, ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəwə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala di fa kwəmee ghwəy, yən tsa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki» kə Yesəw.

**Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw \*Kəristəw mbə wəŋ pi**  
(Mt 5:15; 6:22-23)

<sup>33</sup>†††Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ndə tıbaa tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, sa tsəraghwa na na, mba'a mbələy, aw bay na, mba'a dzəbakən tasaw kənəw. Mə pətsa dāl tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzəə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi wəŋ. <sup>34</sup>Məcihi ghay, nja gərkəwa tə vəgha gha na ghəshi. Mba'a kə mətsəhi ghaa nay pi diwəŋ diwəŋəy, mbə wəŋ pi dza

† 11:14-15 Mt 9:32-34 †† 11:16 Mk 8:11; Mt 16:1 †† 11:20 17:21 †† 11:21 Ezay 49:24 †† 11:23 9:50; Mk 9:40 ††† 11:26 2Pi 2:20

††† 11:28 8:21 § 11:29-30 Mt 16:2-4; Mk 8:12; Zhj 6:30 †† 11:30 Zhəwnasə 2:1 ††† 11:31 1Mezh 10:1-10 †† 11:32 Zhəwnasə 3:5 ††† 11:33 8:16; Mk 4:21

vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. Mba'a kə mətsəhi gha kala nay pi diweŋ diweŋəy, mbə kwəsli na vəgha gha. <sup>35</sup> Ghənzə tsəgha kiy, məni tə gha məhərli, vantaawarŋ pi tsa mbə nəfə tsa gha dzaa nzaa kwəsli. <sup>36</sup> Warŋ kə pətsa mbə vəgha gha gwanay, kala tərmbə nahwəti bəla nza mbə kwəsli, ghalaba na, mbə warŋ pi dza nza nza gwanata, njasa ka gərkəwa vaa mbərəŋa warŋ tsa nza kwərakwə» kə.

**Yesəw lə \*ka Farisahi mba'a \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala**

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

<sup>37</sup> †Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma ki na, dzəghwa tsahwəti ndə Farisa mba'a harvə ta zəmə shiy kəghi tsa ci. Dzəghwa Yesəw mba'a tsəhəy kəghi tsa ci va. Mba'a ghəshi ghati zəmə shiy kala yabə dəvə Yesəw. <sup>38</sup> ††Ma sa nay ndə Farisa tsa va Yesəw ghati zəmə shiy, kala yabəhwə dəvə ghəci ta zəməshi na, mba'a məhərli ci səəta va nava kwəma. <sup>39</sup> Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci ki na: «Ghwəy ghwəy ka Farisahi, paf paf təhəshi nefer ghwəy va ndərəm lə va ghəli. Gwəyəy, mbəzli gwəmanti yabə devəre sa shiy tsa shi va lə kwakwa tsa shi dewdew pərikə tə hwəm shi, mbalaa ngərəkəkəkə na ghəshi va rəda kwa hwər kwa hwər shi nza ghwəy. <sup>40</sup> Ghwəyəy, mbəzli kama məhərli mbə ghən shi nza ghwəy. Ma Hyalaa mənti pətsa pərikə va tə ngwəla na, kala ghənzə mənti tsa mbəba mbəba pi nə ghwəy kwərakwə shəkəna? <sup>41</sup> †Wəzəba banavə ghwəy shi kwa devəre sa yam tsa ghwəy lə shi kwa kwa zəndafa tsa ghwəy kaa ka ndərma. Mba'a pə ghwəy mənti tsəghay dewdew dza nefer ghwəy nza kwa kwəma Hyala.

<sup>42</sup> ††A gəzarŋwəy ya, ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy kiy, kar ghwəy bə shiy kwətiŋ mbə shiy məŋ ta bəshi kaa Hyala. Ka bə shiy kwətiŋ mbə shiy məŋ, ya səvəri mbə kəslifi er jəw jəw ni wəzə ni ka ghwəy ta ghəŋghən ghəŋghən ni. Ma na nza bama ti \*kwəma pəhəti Hyala na, kala di nəw ghwəy. Shi di kwəma pəhəti Hyalay: Ka di Hyala lə nəfə kwətiŋ, ka məni kwəma lə kwal tsa nza, ava ghənzə na kwəma nza bama ti va Hyala. Tsəgha na shi ka ghwəy məni nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətiŋ səvəri mbə shiy məŋ kaa Hyala diba.

<sup>43</sup> ††Ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Sa nzanay, war tsa kwa kwəma pi nəy ka ghwəy pəla ta nəy mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə nza mbəzli mbəə narŋwəy. Jəw di ghwəy məndiy səkwəŋwəy mətsəfəkwə dzar tə ləwmaw.

<sup>44</sup> Ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Sa nzanay, yəmyəm nza ghwəy lə kwəli mbə hidi, kala mbə məndiy nata, war dza məndiy dza dzar kən kala sənata məndi» kə.

<sup>45</sup> Ma kə tsahwəti ndə mbə ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na: «A Metər, mbə kwəma gəzə gha va tsəgha nay, lə ghəyŋəyta tsəərə gha mbə kwəma va» kə.

<sup>46</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy kwərakwə, ghwəy ghwəy ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Sa nzanay, kwəma shəndəkə na tarjəti bərqi mbəzli ka ghwəy di ghəshiy məni. Ma ghwəy na, ka ka dəvə ghwəy kaa mbəzli ya jəw mbə nəw kwəma ghwəy vaw. <sup>47</sup> †††Ghwəy ghwəy shiy gwəmanti nga kwəlihi ni wəzəə dzəkən ka gəzə kwəma Hyala bakwamti jijihŋwəyəy, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. <sup>48</sup> Sa gwəmanti ghwəy va kwəlihi vay, a ghwəy zləbavə kwəma mənti jijihŋwəy va di na gəzə. Sa nzanay, bəkwə bakwamti jijihŋwəy ka gəzə kwəma Hyala, sa dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy gwəmanti kwəlihi ka gəzə kwəma Hyala va. <sup>49</sup> †††Va tsəgha niy nə Hyala ghənzə kwa sənata kwəma: "Ta ghwənanakəvəshi ka gəzə kwəmee dzeə lə ka kwalee, ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi bakwamti nihwəti mbə shi, nihwəti na, mba'a ghəshi sanamiyshi ngəra'wəə" kə. <sup>50</sup> Ka gəzə kwəma Hyala bakwamti mən-di ghala ghava hidi kiy, tə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa dza Hyalaa kəsli kərhi tsa shi. <sup>51</sup> †††Tə \*Abel gha məndiy pəəsli ndə, ka sar lə bəkwəshi pə' tə Zakari tsa pəəsliti məndi va kwa jipə pətsa ka məndi fə shiy ti ta ta Hyala lə ciki tsa nza. Njasa gəzarŋwəy ya va na, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəy, ghwəy mbəzli ndatsə ni, tə mbərkə mbəzli bakwamti məndi va gwanashi.

<sup>52</sup> †††Ghwəy ghwəy ka bənipə kwəma pəhəti Hyalay, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy, sa nzana mba'a ghwəy bəhwə sənata kwəma Hyalaa dzəmbə dəvə ghwəy, mba'a ghwəy kalay kwal va mbəzli di sənata kwəma va, ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy na sənata ghwəyəw» kə.

<sup>53</sup> †††Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va ki na, dza na mba'a barvay tiba. Dza ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi ka ghwərvəə dzəkən tərəŋw, ka dədəw nihwəti shiy və ghəŋghən ghəŋghən, <sup>54</sup> ka pəla ngali ci, nda nza naa mbəlikəvəri \*kwəma jikir na tə miy ci, ta mbə ghəshiy kwəməvə kwəma dza ghəshiy kəsə ti.

**Yesəw yəmə shi bənipə \*ka Farisahi lə \*is**

(Mt 10:26-27)

**12** †††Ma ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli gar diwəy diwəy diwəy, basəshi, ka dza tə ndə tə ndə va dəŋshi. Dza Yesəw mba'a ghati gəzə kwəma pərba kaa mbəzli ta səda ci, ma kə na: «Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi va. Di naa gəzəy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va ngədipə tsa bəni ghəshi va kaa mbəzli. Sa ka ghəshiy dzay, mba'a ghəshi bəti ghən tsa shi ka mbəzli slar slar ni, a tsəgha na ghəshiw. <sup>2</sup> †††Ya wa kwəma mbəmbə na gwa'ay ta dzəti ngwəla dza na. Ya wa kwəma dza məndiy ghələhwə gəzə nəy, ta sənata dza məndi. <sup>3</sup> Va tsəgha, ya wa kwəma dza ghwəy gəzəhwə taa nza mbə kwəsli, ta favə dza məndi havəghwə tə ngwəla. Ya wa kwəma

† 11:37 7:36 †† 11:38-39 Mk 7:2-4; Mt 15:2 † 11:41 12:33 †† 11:42 Mt 23:23; Lk 18:12 †† 11:43 20:46; Mk 12:38-39

††† 11:47-48 SləniKY 7:52 ††† 11:49 6:13 § 11:51 Ghava 4:8-10; 2NəMezh 24:20-22 §† 11:52 Mt 16:19 §†† 11:53-54 20:20 §† 12:1 Mt 16:6; Mk 8:15 §†† 12:2 8:17; Mk 4:22

dza ghwəy dahwəhwə kaa ndə mbə ciki kəəli kəəliy, ta zlapata kwəma va dza məndi mə dal pi pərikə tə ng-wəla, ka favə məndi» kə.

**Ka hazləni ghwəy va ndə ngəri ma, va Hyala pə ghwəy hazləni**  
(Mt 10:28-31)

<sup>4</sup> Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma nə ya kaa ngərwəyəy madigahiray, ka hazləni ghwəy va mbəzliy dzaa mbay pəəsliti vəgha ghwəy ma. Na niva mbəzliy, nihwəti shiy tība ghəshi dzaa mbay mənti dzəghwakən shi vaw.

<sup>5</sup> †Kadiwəm, e citərwəy ntsa təbə na ghwəy hazləni və. Va Hyala pə ghwəy hazləni. Ghənzə na ntsaa dzaa mbay pəəsliti ndə, zhini mba'a bərci və ta zhiniy ndəghambə ntsa va mbə ghwə diba. Ə gəzarwəy ya, gəla tsava ndə na sa təbə ghwəy hazləni və.

<sup>6</sup> A ghwəmmə sənay, cifə ka məndiy tanavə 'yegwer tiytiyihi kaa ndə tə dala bakə. Ya tsəgha nza kiy, ka zamti ghən Hyala ta tsahwəti mbə shi ya kwətijəw!

<sup>7</sup> ††Ghwəy kiy, ya shəti mbə ghən ghwəy gwanashi na mbəra mbəra na ghəshi, kwətij kwətij tsa shi gwa'a va Hyala. Njana nza tsəgha kiy, ka hazləni ghwəy tərə ma. A ghwəy nay, ya njaa na 'yegwer daŋ tsa shiy, ka zamti ghən Hyala ti shi ya kwətijəw, hanaba ghwəy ghwəy ke ngəri ki ka na zəzə maa dzəkən ghwəy na» kə Yesəw.

**Ka ha'wə ghwəy lə gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzli ma**  
(Mt 10:32-33; 12:32)

<sup>8</sup> Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ə gəzarwəyəy, ya wa ntsaa dzaa ni: "Ndə nəw Yesəw nzee nee" kə kwa kwəma mbəzliy, ta gəzə dzee yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kwa kwəma ka kwal Hyala kwərakwə: "Tsee ndə na tsatsa" pən. <sup>9</sup> †Ma ntsaa dza vaa ni: "Sənay ndee Yesəw na yaw" kə kwa kwəma mbəzliy, tsəgha dzee gəzə yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə kwa kwəma ka kwal Hyala: "Sənay tsava ndə yaw" pən.

<sup>10</sup> Ya wa ntsaa dzaa gəzəkə kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə nza. Ma na ntsaa gəzəkən kwəma sawaa dzəkən \*Safə tsa Hyala dəwdew tsay, ka dza Hyalaa pəlay tsava ndə mbə nəfə tsa nza teepəw.

<sup>11</sup> ††Mba'a kə məndi dzaa kəəsəghərwəy dzəti ng-wəvə mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya dzəghwa kwəma mezhizhə, ya va nihwəti mbəzli dikə dikə ni ta slarwəy ngwəvəy, sa ka ghwəy tsəhərwəy na, əntaa ghwəy taa zəzə njasa dza ghwəy mənti ta mbəliwəy, ya kwəma dza ghwəy gəzə ma. <sup>12</sup> Sa nzanay, gwa'a dza Safə tsa Hyala dəwdew tsa citərwəy kwəma dza ghwəy gəzə ghala vici va» kə.

**Fir dzəkən ndə gəna tsa kama məhərli və**

<sup>13</sup> †Wakəvə tsahwəti ndə mbə mbəzliy basəshi va, mba'a madiy, ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, gəzancı kaa zədirə a ghəci zləba ghəy təhə shi zəmə ghi tsa

dənjəy» kə. <sup>14</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, wa ntsaa fəyra ta sləka kwəma kən ghwəy, ya ta təhərwəy shi ghwəya?» kə. <sup>15</sup> ††Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi na: «Mənim məhərli, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va nəghətəa ghwəy məniwəy ka mbəzli ka di gəna. Sa nza, ya njaa na gəna daŋ tsa nza və ndəy, ka banavə piy gəna va kaa ndəw» kə.

<sup>16</sup> Sa gəzəkə na kwəma va ki na, dza na mba'a bəlanakəshi fir. Ma kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tībay, ndə gəna ghəci tərəw. Mba'a veher və. Ma sa zati na za ti shi na, tərəw shiy məniishi tə veher va.

<sup>17</sup> Ma sa nashi na shiy məniishi və tsəgha ki na, dza na mba'a dzay dzəmbə təkə kwəma mbə ghən ci kwətij, ma kə na: "Njaa dzee məni tay? Sanay, daw na pi vəya ta shikə shi zakee ni gwanashi" kə, war ka zəzə kwəma, war ka zəzə kwəma. Ma kə ki na: <sup>18</sup> "Yawa kadiw na gha ki. E sənay njasa dzee mənti nana ki. A dzee bak-wamti gəzhemer ya ni gwanashi, kee dza na mba'ee zhiniy nga ngati ni dikə dikə ni. Kee dza ki na basə basə basəghwa shi zakee kwa shi, lə nihwəti shi vəya gwa'a.

<sup>19</sup> ††Sa kee mənti tsəgha ki, ma pən taa ni kaa ghən tsee na, a ghən tsee! A shiy məniishi va gha dalala nana ki, daŋ gəna, lə shi zəmə paf paf paf, məkəŋa ta piya gar daŋ. Nana kiy, a pə ghaa dəkəva, ka zəmə shiy, ka sa shi sa, ka vəshi" kə. <sup>20</sup> Ma kə Hyala kaa ngəci na: "Gha niy ya, sa kama məhərli tsa ya jəw tsətsə mbə ghən ci! Avəny, ndatsə ndatsə, tə vərđi ndatsə nay, ta mətiŋa dza gha. Sa ka gha mətiŋa kiy, ya shi gha ni gwanashi basəti gha kaa ghən tsa gha na, wa ntsaa dza zəməshia?" kə» kə Yesəw. <sup>21</sup> Ma sa kədamti Yesəw bəli fir tsa va, zhəghwa ma kə na: «Ava tsəgha dza naa nza lə ntsaa kəslimbə ghən va war mbə tsəni shiy kaa ghən tsa ci, ma dza kwa kwəma Hyala na, ndə ndərma ghəci» kə.

**Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanay kaa Hyala**  
(Mt 6:25-34)

<sup>22</sup> †††Ma ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci na: «Ava va tsəgha nə ya ngərwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwəmaa dzəkən shi zəməə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. <sup>23</sup> Sa nzanay, a piy tsa ndə taŋəti shi zəmə ndə. A vəgha ndə taŋəti shi pa naa dzəkən ghən ci diba, pən. <sup>24</sup> †Nashim ghaməkəhi, njasa ka ghəshiy zəmə shiy di. Ka za ghəshiy, ka məni shiy ghəshi səəkə kwamtiw, tamə və shiw, gəzəm və shiw. Ya tsəgha nza kiy, Hyala zəmanshi na shiy. Ghwəy kiy, diməba tə ghwəy na kwa kwəma Hyala kən 'yegwer. <sup>25</sup> Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwəma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətsahakən viciy dzəkən na slarwəy Hyala ya jəw nza na? Ka mbay ghwəy tərəw. <sup>26</sup> Njana nza kala mbay ghwəy mənti na jəw na kwəma kiy, wa shiy məniishi zəzə ghwəy kwəma tərəw dzəkən niy tərmbə shiya? <sup>27</sup> ††Nashim fəhiy mbəra ghwə tə gamba njasa ka ghəshiy təbə

† 12:5 Ebr 10:31 †† 12:7 21:18 † 12:9 9:26; Mk 8:38  
†† 12:11-12 21:14-15; Mt 10:19-20; Mk 13:11

‡ 12:15 1Tim 6:9-10 ††† 12:19-20 Cem 49:21 ††† 12:22-32 11:3  
§ 12:24 Cem 147:9 † 12:27 1Mezh 10

kyasə tsa shi. Ghəshiy, kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbejer ghəshiw. Ya tsəgha nza e gəza-  
 rjwəyay, ya ndə nja mazə \*Saləmarjw, ghəci saa niy  
 nza vaa ndə shiy na, səəkə naa pakən kwəbarj ka təbə  
 nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. <sup>28</sup> †A ghwəy sə-  
 nay, mbərə ghwə kiy, ka nzay nza naw, ka ndə nata  
 ndatsə na kwəma gagaw, həzliməy ghənzə shəkəta,  
 mba'a ghwə dzaa ndamti. Ya tsəgha nza kiy, kar  
 Hyalaa ghasləti, ka təbə wəzə. Hanaba ghwəy ghwəy  
 mbəzli dza naa pakənjwəy ma kwəbejerəy gwəramti  
 wəzə ki na. Ma ghwəyay banavə nefer ghwəy ghwəy  
 kaa Hyala gwanashiw. <sup>29</sup> Ka tasə ghən tsa ghwəy gh-  
 wəy lə papala shi dza ghwəy zəmə, lə shi dza ghwəy  
 sa, ka zəzə, war ka zəzəə dzəkən shi ma. <sup>30</sup> Ma na gəla  
 niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala mənə shi tikə tə hidi  
 na shiy tasəva lə pala niva shiy. Na na ghwəyay, a Didi  
 va ghwəy. Gwa'a sənashi na niy kama va ghwəy shiy.  
<sup>31</sup> Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na,  
 nza ghənzə sləkənjwəy. Ma nza Hyala ndanjwəy niva  
 shiy» kə.

### Ghəra sləni ta shi wəzə ni mə ghwəmə

(Mt 6:19-21)

<sup>32</sup> ††Ma kə Yesəw diba na: «A mbəzlee ni, ya kala danj  
 nza ghwəyay, ka hazlənə ghwəy ma. Sa nzanay, a  
 Dənjwəy tsa mə ghwəmə vəshiy ta bənjwəy dzəti pətsa  
 dza naa sləkə mə ghwəmə. <sup>33</sup> †A gəzarjwəy ya, mbalam  
 pamtim səkəm tə shi va ghwəy, nza ghwəy tahanavə  
 gəna dza ghwəy kwəməvə ti shi kaa ka ndərma.  
 Pavəm mbəl tsaa hali ma. †Di naa gəzəy, ghəra sləni ta  
 shi mə ghwəmə. Sa nzana məbay, ka dza shi va  
 kərəshiw, ka mbə ndə ghəliy kətəghəvay dzəvəgha  
 shiw, ka mbə ləmaa ndəbəhwəshiw. <sup>34</sup> Sa nzana tə pət-  
 sa nza shi gha nza bama ti shiy, war tiba ka məhərli  
 ghaa nza kwərakwə» kə.

### Ka ghəra sləniy bə ma hi mbə ndəghə ntsa ghəranci ghəshi sləni

<sup>35</sup> ††Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «Pəhətəvanjwəyəm  
 ta ghəra sləni ya hwəmba, mba'a ghwəy tsə'waghwa  
 ghwə kwa gərkəwahi ghwəy, kala hi ma ghwəy.  
<sup>36</sup> ††Məniwəyəm nja ka ghəra sləniy ndəghə ntsa  
 ghəranci ghəshi sləni, dzaa zhəkə mbə bə mali. Ya vici  
 hwəm səəkə nay, war favə ma ghəshi har tsa ci na, ka  
 ghwənanci dəgha. <sup>37</sup> Sa dza ntsa ghəranci ghəshi va  
 sləniy zhəghəkəvay kəsashiy, vəshi na va ka sləni va,  
 sa nzana mbə ndəghə səəkə tsa ci ghəshi niy nza, kala  
 hi ma. A gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta  
 pakən kwəbejer sləni ci dza ntsa va, mba'a pəhantə-  
 vay ta ghəra sləni. Ka na dza na, ka harshi a ghəshi  
 nzəyshi. Sa ghəshi nzəyshi na, ka təhanshi shi zəmə  
 ghəci. <sup>38</sup> Mba'a kə ntsa va zhəghəkəvay ya mbə  
 danjka vərđi, ya tə kwa tanja ngələkə, səəkə na ghəshi  
 mbə ndəghə kala bəhwə ma hiy, vəshi na ta niva ka  
 sləni. <sup>39</sup> ††Favə tə ghwəy kwəma dee na gəzarjwəy

† 12:28 Mt 14:31 †† 12:32 Ezay 41:14; Lk 22:29 † 12:33 Mt 6:19;  
 6:20; Lk 11:41; 18:22; SləniKY 2:45; 4:34-37; Kwəl 3:1-2 †† 12:35-36  
 Mt 25:1 †† 12:36 ShiZhj 3:20 ††† 12:39 Mt 24:43

wəzə. A ghwəy sənay mba'a kə ndə ghi sənay vəghwə  
 tsa dza ndə ghəliy səəkəə dzəkə ghi tsa ciy, ta fə ghən  
 dza na ti. Ka dza naa zlay kwal kaa ndə ghəli ta dza-  
 kəw. <sup>40</sup> †††Va tsəgha, ma ghwəy kwərakwə kiy, gwə-  
 matəvanjwəyəm ya hwəmba. Sa nzanay, ge'i lə vəghwə  
 tsa təkəti ma ghwəy dzee səəkə yən Zəghwə yakə ndə  
 ngəri» kə.

### Ndə ghəra sləni tsa nza məhərli və, lə tsa kama

məhərli və  
 (Mt 24:45-51)

<sup>41</sup> Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha, ma kə Piyer ngəci na:  
 «A Ndə sləkəpə, kwataka kaa ngənjəy bəli gha fir tsa ta  
 naa, naa kaa mbəzli gwanashi?» kə.

<sup>42</sup> †Ma kə Yesəw zləbanci na: «Favə tə ghwəy, e gəza-  
 rjwəy kwəmaa dzəkən ntsa fəy mənđi ta nighəə  
 dzəkən sləni nihwəti mbəzli. Ntsaa fə ghən ta sləni ci,  
 ka ghəra lə məhərliy, kaa ngəci dza ndə ghi tsa  
 ghəranci na va sləniy zlatanavə ndəghwə pətsa kəghi  
 tsa ci, nza ghəci banshi shi zəmə kaa nihwəti ka sləni  
 kəyba sa ka vici zəmə shiy mənəta. <sup>43</sup> Ghala vəghwə tsa  
 dza ndə ghi tsa vaa səəkə, mba'a kə kəsəy ndə sləni  
 tsa ci va, ghəci mbə tsəva lə sləni gəzanci na va wəzə  
 wəzəy, vəshi na ta tsava ndə ghəra sləni. <sup>44</sup> Ə gəza-  
 rjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta fanambə shi və  
 gwanashi dza ntsa va mbə dəvə ndə sləni tsa ci va.

<sup>45</sup> Ma mba'a kə ndə sləni tsa va ghavə təkə mbə nəfə  
 tsa ci: «Ka dza ntsee tsa dikə tsaa zhikə bəlanjwə» kə,  
 dza na tapə, dzəmbəy mbə didi'wə nihwəti ka ghəra  
 sləni tiba, shiy zhər lə mi'i gwa'a, war ka zəmə shi  
 zəmə ci, ka sa shi sa, ka ghiy, <sup>46</sup> war ghəci mbə mənə  
 shi ci va tsəgha ki na, ka ntsa ghəranci na va sləni dza  
 vətəghə səəkəy, fəca viciy niy bərkəti ma ndə sləni tsa  
 va səəkə tsa ci, ge'i lə leri niy bərkəti ma na diba. Sa  
 naa səəkə na, sa' sa' sanamiy ngəra'wə kaa ndə sləni  
 tsa va tərənjw, mba'a dzaa jakayshi tə na shi kwəma lə  
 mbəzliy kəsəvə ma sləni ci va bekir divi.

<sup>47</sup> ††Ma ndə sləni tsaa sənashi shi dī ntsa ghəranci na  
 sləni, dza na kala gwəməva ghəci ta sləni va, kala mənə  
 ma shi dī ntsa ghəranci na va sləni ghəciy, tərənjw dza  
 mənđiy də'wəti. <sup>48</sup> Ma na ndə sləni tsaa sənashi ma shi  
 dī ntsa ghəranci na sləni, dza na mba'a təvəti kwəma  
 gar də'wə mənđi tiy, jəwə dza mənđiy də'wəvə. Ava  
 tsəgha dza naa nza, ma ntsa banavə Hyala shiy danjəy,  
 shiy danj dza naa dəw və. Ma ntsa zlanay na sləni dikə  
 nay, tərənjwəba və dza naa dəw sləni» kə.

### Tihəva na sa bəkə Yesəw dzəghwa jipə mbəzli

(Mt 10:34-36; 16:2-3)

<sup>49</sup> Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «Ma səəkə tsee tsay,  
 ghwə na sa bəkee dzəti hidi. Ma tə dī tsee kə nzay,  
 tsətsə na ghənzə pəhəpəhə. <sup>50</sup> †††Ta sa ngəra'wə dzee  
 ya njaa'a. Mbə hazlənə na nəfə tsee tərənjw, pa' fəca  
 dza naa səəkəy dzəkənee. <sup>51</sup> ††Zərkəə bəkee kaa mbəzli  
 nə ghwəy bay na? Awə, a gəzarjwəy ya, waa tihə mbə-  
 zli na sa bəkee dzəti hidi. <sup>52</sup> †††Ghala ndatsə, mba'a kə

††† 12:40 Mt 24:42 § 12:42-44 19:17-19 §† 12:47 Zhk 4:17  
 §†† 12:50 Mk 10:38 §† 12:51 2:14

mbəzli kəghi tsa kwətiŋ tsa cifəy, ta tihəvərivashi dza ghəshi. Mahkan nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfəə dzəkən ni bakə ni va, bakə nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfəə dzəkən ni mahkan ni va. <sup>53</sup> †Ka bə nəfəə didiy dzəkən zəghwə ci, zəghwə kwərakwə na, ka bə nəfəə dzəkən dəy. Məməy, ka bə nəfəə dzəkən zha nzə, zha kwərakwə na, ka bə nəfəə dzəkən mbəghəta. Ma mashiyy mali na, ka bə nəfəə dzəkən makwa nzə, makwa na, ka bə nəfəə dzəkən shəta» kə.

<sup>54</sup> Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa vərəm tsa tiba va kwərakwə na: «Sa ka ghwəy nashi kwəlebi kwa ghwəməy, ta səəkə dza van, pə ghwəy ni, war ghwəla ka gha nighə na, van səəkəy katarŋ. <sup>55</sup> Dzəghwa ba, mba'a pə ghwəy nay safə zhəghəkəvay səəkə ləykə ka viy dzatikəy, a fəghwə səəkəta, pə ghwəy ni, ka gha nighə na məndi mbə fəghwə katarŋ. <sup>56</sup> Ghwəy kiy, ka ngədi mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla nza ghwəy. Mba'a ghwəy sənay nighə pətsa mə ghwəmə lə pətsa tə hidi ta gəzə shiy dzaa məniva kiy, sa wana mbay ma ghwəy sənashi shi di shiy məniva ni sanaa gəzəa?» kə.

### Sləkatim kwəma kwa jipə ghwəy lə ndə mbəz tsa gha (Mt 5:25-26)

<sup>57</sup> Ma kə Yesəw ba na: «Wa slən tsa shiy mənishi, mbay ma ghwəy təra na təbə məndiy mənəi kwəma də'wə ghən tsa ghwəy? <sup>58</sup> Mba'a kə ntsa nza ghwəy mbə həərəva liy harŋaa dzəti ngwəvəy, dzəghə tə gha sləka kwəma va ghwəy li kwa kwalŋwəy, vantaa ghəci dzaa pəmanavəŋa kaa ka sla ngwəvə, vantaa ka sla ngwəvə dzaa pəmanavəŋa kaa ka sawji, vantaa ka sawji dzaa kalaghwanə kwa fərshina. <sup>59</sup> Ghalaba kiy, ka dza məndiy pəlanə tərə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a njasa dza məndiy slavəŋaw» kə.

### Kala zhəghanti nzəy tsa ci kə ndəy, ta zamti piy tsa ci dza na

**13** Ghala vəghwə tsa va ki na, dzəghwa nihwəti mbəzliy nza tə pətsa va mba'a ghəshi gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A ghəy favə, a Pilatə niy bakwamti ka Galile ghəshi mbə hənəi shiy kaa Hyala, dzavədə miymiy mbəzli va dzavədishi lə miymiy shi hənəi ghəshi va kaa Hyala, kə məndi» kə ghəshi. <sup>2</sup> Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Tərəŋwəba ka Galile bakwamti məndi va mənəti na rəda kən nihwəti ka Galile, va tsəgha bakwamtishim, nə ghwəy sa bərkə ghwəy na? <sup>3</sup> ††Tibaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzəŋwəyəy, kala zhəghanti nzəy tsa ghwəy pə ghwəy sana na, ta bəkwə dza ghwəy gwanəŋwəy nja ghəshi kwərakwə. <sup>4</sup> A ghwəy niy favə, a ciki Shiləwe niy ngəzlay dzəkən mbəzli mənəy lə dəghəsə, mba'a ghəshi bəkwəshi, kə məndi niy ni. Tərəŋwəba ghəshi mənəti na \*kwəma jikir na kən nihwəti mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi, va tsəgha bəkwəshi ghəshi, nə ghwəy sa bərkəti ghwəy na? <sup>5</sup> †Tibaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzəŋwəyəy, kala zhəghanti nzəy tsa ghwəy pə ghwəy sana na, ta bəkwə dza ghwəy gwanəŋwəy nja ghəshi kwərakwə» kə.

†† 12:52-53 14:26; 21:16; Mt 24:10; Mk 13:12 † 12:53 Mishe 7:6 †† 13:3 Cem 7:13

### Bəli fir lə bəzakə

<sup>6</sup> †Ma ləy hwəm ki na, dza Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa, a kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tiba, lə tsa və. Dza na ngwəbə ngwəbəti bəzakə kwa tsa ci va. Ma sa kəlita fə va na, dza na tə nahwəti vici mba'a madiy ta ngəli nzə, tsəhə na na, kala kəsata ya ti. <sup>7</sup> Ma kə kaa ntsaa ghəra sləni kwa tsa ci va na: "Nata fə na ghay, ndatsə mənəta na gar yaw. Kwa mahkana piyee na sana mbə səəkə ta ngəli ya nzə, shaŋ ghənzə ta yati ya. Ghənzə tsəghay bə tsə'i gha kəslamti. A nava ka na nzəyta war ka kəli, ka makamti ngwəla tə za gəmtaa?" kə. <sup>8</sup> †Ma kə ndə ghəra sləni tsa va ngəci na: "A ntsee dikə tsa, kadiw, zlata tə piya na na gha difə, e lamti pətsa dzar ta mətsəni nzə, ma nzee tənəti məlbə. <sup>9</sup> Ghalabay aa ta yati ya mbə piya zhəkə va bərkee. Kala dza kəə yay, nza gha kəslamti ghalaba ki"» kə.

### Yesəw lə nahwəti mali fəca \*vici dəkəva ka Zhəwifə

<sup>10</sup> †Ma tə nahwəti vici dəkəva na, dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Dza na ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. <sup>11</sup> Mba'a nahwəti mali niy nza tiba gwərapəta va \*hil. Piya nzə mənəy lə dəghəsə niy mənəti na lə hil tsa va mbə vəgha nzə. Cəke' hil tsa va zhəghəvəri, war mə dəməhwə ghənzə dza, kala mbay ma garə. <sup>12</sup> Ma sa nata Yesəw mali va na, dza na mba'a harata, ma kə ngəta na: «A mali, a gha mbəliŋa va zəlghwə tsa zhəghəŋa gha tsa və» kə. <sup>13</sup> Dza na bəm fati dividivi ci tə mali va, war ghwəla tsəgha na nza'jəw tidid, mali va garəta. Tapə ghənzə mbə fal Hyala.

<sup>14</sup> ††Ma sa nata ntsaa sləwa ciki basəva tsa va nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərəŋw, sa mbəliti Yesəw va mali va fəca vici dəkəva. Ma kə kaa mbəzliy basəshi va tə pətsa va ki na: «Vici kwanə na sa ka məndiy ghəra sləni ti mbə ləwma kwətiŋ. Mba'a pə ghwəy di mbəliŋwəy va zəlghwə tsa ghwəyəy, mbə vici kwanə na va ka ghwəy səəkə. Ma na vici dəkəvay, mbəli mbəzli tiba fəca nava viciw» kə.

<sup>15</sup> †††Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Ghwəyəy, mbəzliy dəkə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla nza ghwəy. Ya tsamaba ndə mbə ghwəy na, kar pəli məcar tsa ci, ya kwantəmca ci, ta dza ta santa yam fəca vici dəkəva sa? <sup>16</sup> †Mali na kiy, jijiy \*Abərahəam na, kwa mənəy lə dəghəsə na piya nzə ghala zhəghəvəri \*ndə jaka tsa Hyala, shaŋ ghənzə ta mbay garə. Ya sa nzana mbə pəli dəbəkə tsa ghwəy ghwəy fəca vici dəkəva ta sancı yam kiy, hanaba mali na ka məndi zla-ta mbəli nzə fəca vici dəkəva nə ghwəy na?» kə. <sup>17</sup> Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ha'wə kəsəvə mbəzliy niy kanci ghəpə va. Ma mbəzli gwanashi ni nashi ki na, tərəŋw ghəshi vəshishi ta slənəhi wəzə wəzə ni va ghərati Yesəw.

‡ 13:6 Mt 21:19; Mk 11:13 †† 13:8 2Pi 3:9, 15 †† 13:10-17 Mk 2:27-28 ††† 13:14 Səvəri 20:9-10 ††† 13:15-16 14:5; Mt 12:11-12 † jijiy Abərahəam: 1:54-55, 73; 3:8; 19:9



**Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri**

(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

<sup>18</sup> Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «A shiy tība, nja sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli li shi ghəshi, <sup>19</sup> †lə cizlə gwəbiri dzee yəməti. A ghwəy sənay, mba'a kə ndə mənivə cizlə gwəbiri, mba'a tsəṛṛwəyshi mbə za ciy, ta pəsəshi dza ghəshi, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kəlishi ka fə dikə na. Ka 'yegwer səkə ki na, ka la ghyeghyer shi mə. Ava tsəgha na lə mazə tsa Hyala kwərakwə ki, jəwə ka naa 'way, ka kəli» kə.

**Bəli fir lə kwəma \*is**

(Mt 13:33)

<sup>20</sup> Zhini ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir ba na: «A shiy tība dzee yəməti sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli lə shi dība. <sup>21</sup> †Yəmyəm na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tambə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətəkə cifəti, ka gha nighə na pifpirif ghənzə pəkəməvata gwanata. Ava tsəgha na lə mazə tsa Hyala kwərakwə ki, jəwə ka naa 'way, ka kəli» kə.

**Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na**

(Mt 7:13-14, 21-23)

<sup>22</sup> Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw tarəhwə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən, ta tsəhə mbə məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza dza ci vay, kala gəzə kwəma Hyala niy nza na kaa mbəzli.

<sup>23</sup> Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə ka dəw kwəma və, a kə na: «A Metər, kwataka mbəzli jəwə na shiy dzaa mbəlishi ta naa, njaa?» kə. Ma kə Yesəw ngəshi na: <sup>24</sup> «Ə pə ghwəy jihəva ta dzəkə kwa miy dəgha te'wə na. Sa nzanay dərj na mbəzliy dzaa dzəghə dzəkə kwa miy dəgha va, kala dza ghəshiy mbay dzəkə, e gəzarjwəy nee ki.

<sup>25</sup> †Kala dza pə ghwəy jihəva ta dzəkə kwa miy dəgha vay, sa ka ndə ghi dza na, disl dza naa kalay dəgha ci, mba'a kwəbəlay kəyba kəyba. Ma ghwəy na ghwəy ki na, pərikərwəy ghwəy taa nza tə ngwəla. Ka ghwəy ghavə na, ka dəmdəmə gəzli miy dəgha. Ma pə ghwəy taa ni na: «A Metər, ghwənamtərwəy dəgha» pə ghwəy taa ni. Ma kə taa ni ngərwəy naci ki na: «Ka ghwəni yaw, sənay ya nda dza kwəma tsahwə ghwəyəw» kə taa ni. <sup>26</sup> Ma pə ghwəy dzaa ni ngəci ki na: «A ghəy niy zəməhwə shiy jakə lə gha, ka sa shiy lə gha. A gha niy bənəhwə shiy kaa mbəzli dzar kwa kweler mbə məlmə ghəy» pə ghwəy taa ni. <sup>27</sup> †Zhəghwa ma kə ndə ghi tsa va dzaa ni ngərwəy dība na: «Waa sənay ya nda dza kwəma tsahwə ghwəyəw, satim barvarjwəyəm vəghee gwanərwəy, ghwəy mbəzli ka mənə kwəma jikir na ni» kə dzaa ni. <sup>28</sup> Sa ka ghwəy nashi kar Abərahəm lə \*Izəkə, mba'a \*Zhakwapə, mba'a ka gəzə kwəma Hyala gwanashi, ghəshi mbə Mazə tsa Hyala, ma ghwəy na, mbəzli bazlakəvəri məndiy dzəti ngwəla, e gəzarjwəyəy, war ə dza ghwəy wahə, ka pərə sli'i ghwəy.

<sup>29</sup> Ta səkə dza mbəzliy dza ya pa' səkə kwa ghwəmə

lə njasaa dzəghwa mərkwi, lə səkə kwa həci, lə zhəkə dzati kwa məw, ta nzəy ka zəmə shiy tə pətsa sləkə Hyala. <sup>30</sup> †Ghalaba kiy, nihwəti mbəzli mbə mbəzliy 'wa kwəma nanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma nihwəti mbə mbəzli ləy hwəm sana na, ka mbəzli kwa kwəma ghəshi taa zhəghəshi ghalaba» kə Yesəw.

**Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta mbəzli mbə məlmə****Zherəwzalem**

(Mt 23:37-39)

<sup>31</sup> Ma ghala vəghwə tsa va ki na, dza nihwəti \*ka Farisahi mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Barvarjə tikə, a gha dzarjə dzəti tsahwəti pi, sa nzanay, mbə pəla pəslija na mazə \*Erədə» kə ghəshi ngəci. <sup>32</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, gəzancim kaa saa tsəhwəliy va tərəjwə tsa. Ma pə ghwəy ngəciy: «Avanara mbə tihə hyeler səvəri mbə mbəzli, ka mbəli ka zəlghwə, ndatsə lə həzlimə. Ma tə kwa mahkana viciy, gwa'a dza slənee nza, kə ntsa va» pə ghwəy kaa ngəci» kə. <sup>33</sup> «Ya njaa nay, war ta nəw kwal tsee dzee, ndatsə, lə həzlimə, lə vəghwə tsa həzlimə gwa'a. Sa nzanay, ka təbə na məndiy pəsli \*ndə gəzə kwəma Hyala tə tsahwəti pi kala war mbə məlmə Zherəwzaleməw» kə.

<sup>34</sup> Dzəghwa ma kə Yesəw na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamtə na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamtə mbəzli Hyala ghwənashi na lə hərzli, ka bakwamtishi. Dərj na sədee mbə pəla basətərwəy, ta ndəghwərwəy, njasa ka kwəkəwəla vaa basambə kwərtiti nza mbə bəkəbəkə nza. Dzəghwa kala zləba ma ghwəy. <sup>35</sup> ††† Ə gəzarjwəy ya nana kiy, ta banti dəvə nza dza Hyala tə məlmə ghwəy. Ə gəzarjwəy ya, ka zhini ghwəy nara ghwəla tərəw, pa' fəca dza ghwəy gəzə dzəkənee: «Təfanati miy tsa nza Hyala kaa ntsaa səkə mbə slən tsa nza ghənzə kwa sləkəpə» pə ghwəy» kə Yesəw.

**Yesəw lə ndə zəlghwə**

**14** <sup>1-2</sup> ††† Ma fəca nahwəti \*vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a Yesəw dzəkəy dzəkə ghi tsa tsahwəti ntsa dikə tsa mbə \*ka Farisahi ta zəmə shiy. Dzəghwa tsahwəti ndə gwərapəy ghəci va zəlghwə pəpə, mba'a səkəkə garəy vəgha. Ma mbəzli kəyba na, war ə ghəshiy fə ghən ta Yesəw, ta nighə shi dza naa mənə fəcava. <sup>3</sup> Ma sa nay Yesəw tsəgha na, dza na ka dəw kwəma va \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, lə va ka Farisahi, ma kə ngəshi na: «Ndapə kwal kwəma pəhəti ghwəmmə ta mbəli mbəzli fəca vici dəkəva ta naa, na kala ndapə na?» kə ngəshi. <sup>4</sup> Dza mbəzli va shalal ghəshi nzəyshi, kala dī ma zləbanci kwəma. Dza Yesəw ki mba'a fakən dividivi ci kən ghən zal tsa va, mba'a mbəlanti. Sa mbəlanti na na, mbalaa jighi, kə kaa ngəci, ka dzay ntsa va.

<sup>5</sup> †Zhəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli va ki na: «Mba'a kə ndə mbə ghwəy sana lə zəghwə və, ya məcar na sa

† 13:19 Ezhek 17:23; Mt 13:31 †† 13:21 Mt 13:33 ‡ 13:25 Mt 25:11-12 †† 13:27 2Tim 2:19

‡† 13:30 Mt 19:30 ††† 13:35 Cem 118:26; Ezhek 10:18-19 ††† 14:1-6 Mk 2:27-28 § 14:5 13:15-16; Mt 12:11

və, dzəghwa na mba'a baghwa tərə kwa wawərə fəca vici dəkəvay, nza ghwəy dza ta bəə səəmə tibata sa?» kə kaa ngəshi. <sup>6</sup> Ma sa favə mbəzli va tsəgha na, sharj ghəshi ta mbay zləbanakə kwəmaa dzəkən kwəma va, shalal, ghəshi nzəyshi.

### Njasa ka gha har mbəzli ta zəmə shiy

<sup>7</sup> †Mbəzli harashim vaa dzakə ghi tsa va ta zəmə shiy na, war pətsa wəzə tsa ghəshiy tərə ta nzəy ti, mbalaa na Yesəw fəti ghən ti shi. Dza na tapə dzəmbəy mbə bəlanshi fir ki, ma kə ngəshi na: <sup>8</sup> ††«Mba'a kə ndə harvəŋa ta zəmə shiy mbə bə maliy, əntaa gha dzaa nza, tsəhəŋa ma gha na, ka nzəy tə pətsaa gwəra wəzə tsa ma. Sənay gha nda tsəhwəti ndə tība mbə mbəzli harashi ntsa va tərəŋwəba ti bama kaa ngəŋaw. <sup>9</sup> Ka gha nighə na ntsaa harəŋwəy va ta zəmə shiy səəkə kəsəŋa, a kə taa ni ngəŋa na: «Satiŋa zlanay tsava pi kaa ntsa» kə taa ni. Ghalaba ki na, lə ha'wə lə ha'wə dza ghaa dza ta zhiniy nzəy zhəkə ləy hwəm mbəzli ki. <sup>10</sup> A ka gha mənə ndə kə harvəŋa ta zəmə shiyəy, tsəhəŋa ma ghay, mba'a gha dzaa nzəyŋa tə pətsaa kəray. Ma sa ka ntsa harəŋwəy va səəkə ki, ma kə dzaa ni ngəŋa na: «A madiga, satiŋa tikə dzəghwa pi nzəy tsa wəzə tsa tsa» kə dzaa ni. Ma tsəgha ghalaba kiy, bama tərəŋw dza naa nza tə gha kwa kwəma mbəzli dza ghwəy zəmə shiy li shi gwanashi. <sup>11</sup> †Sa nzanay, ya wa ntsaa kəliti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala ka ntsa jəw tsa. Ma ntsaa zhəghəti ghən tsa ci ka ntsa jəw tsay, ta mənəti dza Hyala ka ntsa dikə tsa» kə Yesəw.

<sup>12</sup> Dzəghwa, ma kə kaa \*ndə Farisa tsaa harvə va ki na: «Mba'a pə gha tati shiy ta har mbəzliy, əntaa gha haka madigahiŋa, lə ngwarməhiŋa, mba'a manhiŋa, mba'a ka ghalahiŋa nza shiy və shi ma. Sa nzana, mba'a pə gha harvəshiy, ta harŋa dza ghəshiy dza ta zəmə shiy fəcahwəti kwərakwə. Ghalabay shi gha va dza ghəshiy zhanavəŋa. <sup>13</sup> ††Mba'a pə gha tati shiy ta har mbəzli ta zəmə shi mbə makwaghwa ghay, ka cikwə, lə mbəzli mətə mətə vəgha ni, lə vədəvəder, mba'a ghwəlefesli, pə gha dzaa har. <sup>14</sup> Ghalaba kiy, ta vəshi dza ghaa dza, sa nzana kala dza ghəshiy mbəə zhanavəŋa shi gha va. Ma nza Hyala də'wə ghən tsa nzə zhanavəŋashi ge'i lə vici dza mbəzliy mənə kwəma di Hyalaa zhikəmə kwa kwəli» kə.

### Bəli fir lə kwəma har mbəzli ta zəmə shiy mbə makwaghwa (Mt 22:1-10)

<sup>15</sup> ††Ma sa favə mbəzli tība va mbə zəmə shiy kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə tsəhwəti ndə mbə shi kaa Yesəw na: «Vəshi na ta ntsaa dzaa zəmə shi zəmə tə pətsa sləkə Hyala sa» kə. <sup>16</sup> Ma kə Yesəw kaa zləban-ci kwəma va lə fir na: «Favə tə gha, a tsəhwəti ndə niy nza tībay, dza na mba'a tati shi zəmə dən tərəŋw, ta haka mbəzli dənəŋ tərəŋw ta zəməshi. <sup>17</sup> Ma sa mənəti vici zəmə shi zəmə va na, da' haray ntsaa ghəran-ci sləni, mba'a ghwənay kaa mbəzli har na va. Ma kə

ngəci na: «Mbala, ma pə gha kaa mbəzli haree va ta zəmə shiyəy: Səəkəm, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə, pə gha ngəshi» kə. Tsəgha na, kə ndə sləni tsa va, mba'a dzaa gəzanshi tsəgha. <sup>18</sup> Ya wa ndə mbə shi gwanashi na, war kwal vəya na yaw, kwal vəya na yaw, kə ghəshi gwanashi. Ma kə kwa tənə ndə na: «Wa e pavə za, 'war'war tība, ta dza ta nighəti za va dee, ka dzee tsəhəra mbə zəmə shi zəmə vaw, titihwə ə cə'wəŋee, yan pə gha na gha!» kə. <sup>19</sup> Ma kə tsəhwəti ba na: «E pavə slay ka zee, ngwər cifə, ta dza ta dzəghəshi dee, ka dzee tsəhəra mbə zəmə shi zəmə vaw, titihwə ə cə'wəŋee, yan pə gha na gha!» kə. <sup>20</sup> Ma kə tsəhwəti ba na: «Yənəy, 'war bə mali nzee, va tsəghay, ka dzee tsəhəraw» kə.

<sup>21</sup> Sa favə ndə sləni tsa va kwemer shi va gwanashi na, ənkwa kə. Dza na mba'a zhəghəkəvay dzəvəgha ntsa ci va dikə tsa. Səəkə na cəke' zhananavə kwemer gəgəzəkə mbəzli va va kaa ngəci. Ma sa favə ndə ghi tsa va kwəma gəzəkə mbəzli va va na, mba'a nəfə tsa ci satiŋ tərəŋwəy. Ma kə kaa məgəla tsa ci va na: «Mbala dzar tə ləwmahi, lə dzar kwa kweler dzar mbə məlmə, a gha harashida ka ndərma, lə mbəzli mətə mətə vəgha ni, lə ghwəlefesli, mba'a vədəvəder» kə. <sup>22</sup> Tsəgha na, kə ndə sləni tsa va, mba'a dzaa mənəti tsəgha. Dzəghwa na mba'a zhikəy. Ma kə kaa ntsa ci dikə tsa na: «A ntsee dikə tsa, e harashi mbəzli va njasa gəzəkəra gha va nee, dən səəkəshi mbəzli. Ya tsəgha nzəy, a tsəhwəti pi nzəy tərmbə» kə. <sup>23</sup> Ma kə ndə ghi tsa va kaa ndə sləni tsa ci va na: «Mbalaa dzəghwa kweleriy dzəməti, lə dzar kwa kweler slehə slehə ni, a gha dzaa cə'wə mbəzli kəsashi gha gwa'a, ta səəkə ghəshi, ta mbə ghi tsee təhəy va mbəzli. <sup>24</sup> ††A na mbəzliy niy ghee vaa har, kala səəkə ghəshi nashi, e gəza-ŋay, ndə mbə shi ya kwətiŋ mba'a dzaa tsəhəməy shi zəmee vaw» kə» kə Yesəw.

### Njasa dza ndəə mənəti ghəci kəə di mənəy ka ntsa ta səda Yesəw (Mt 10:37-38)

<sup>25</sup> Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw kafəy ta dza, lə mbəzli dən kwasəbə. Ma ghəshi mbə kwal tsəgha na, 'wakəvə na, tərəd zhəghətəvay ləy hwəm, ma kə kaa ngəshi na: <sup>26</sup> ††«Mba'a kə ndəə səəkə ta nəwray, tərəŋwəba yən kə ndə dzaa di kən kar dəy, lə mbəghəy, lə mali ci, lə ndərazhi ci, mba'a ngwarməhiy. Tərəŋwəba yən kə taa di ya kaa ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci. Kala tsəghay, ka mbay tsava ndəə mənəy ka ntsa ta səda yaw. <sup>27</sup> †Kala kafəy kə ndə ta nəwra, mba'a zləbavə lə mətitya, ka mbay tsava ndəə mənəy ka ntsa ta səda yaw.

<sup>28</sup> A ghwəy sənay, mba'a kə ndə mbə ghwəy di nga ciki tsa ci sanay, a dza naa nzəyəy di, ka na dza na, mba'a təkamti gəna dza naa zamti ta nga ci. Ka na dza mba'a nighəti nda wəkə na gəna və ta kədəmti sləni va. <sup>29</sup> Vantaa dzaa nza, mba'a dzaa ghati fə səda ciki na, dza walwal kwəma gəna mananati kala dzaa mbay

† 14:7 20:46 †† 14:8-10 Fir 25:7 † 14:11 Mt 23:12 †† 14:13 Nəw 14:29 †† 14:15 13:29

††† 14:24 22:30 ††† 14:26 12:51-53; 18:29; Mt 10:37 § 14:27 9:23; Mt 16:24; Mk 8:34

kərnəmti. Ma sa ka mbəzli nashi niva shiy ki na, ka ghəshiy dza tapə mbə 'wəshi ci. Ma kə ghəshi dzaa ni na: <sup>30</sup> "Nayəm tsava ndə dia mbəzli ni, mba'a niy ghati fə səda ciki ndəndəta na, dzəghwa kala mbay ghəciy kərnəmti!" kə ghəshi dzaa ni.

<sup>31</sup> A ghwəy sənay tsəgha na lə mazə dība. Mba'a kə tsahwəti mazə di dza ta mbəz lə tsahwəti mazə nja ghəci sanay, das dza naa nzəyəy di, ka na dza mba'a təkəti wəzə, nda nza naa nza gar kafəy lə ka sawji bələkwə bələkwə mənə, ta dza ta mbəz lə mazə tsaa səkə va lə ni ci ka sawji bələkwə bələkwə bakə mət-səkə. <sup>32</sup> Ma sa ka na nighəti, kala gar mbay ghəciy dza ta mbəz lə mazə tsa vay, ta ghwənəghə mbəzli dza naa dza kaa mazə tsa di na va mbəz li ghəci kərakəy, ta cə'wə zərkə və, ta dəpanti mbəz tsa va. <sup>33</sup> Nay ghwəy kiy, tsəgha dza naa nza lə ghwəy kwərakwə. Ya tsamaba ndə mbə ghwəy, kala zlashi shi və gwanashi kəy, ka dza naa mbay mənəy ka ntsa ta sədəyew» kə Yesəw.

### Bəli fir lə məzlir kama məəli mbə shi

(Mt 5:13; Mk 9:50)

<sup>34</sup> Ma kə Yesəw dība na: «Məzlir nashiy, wəzə jəw na ghəshiy, ma mba'a kə ndezhekə kərəy mbə shiy, njaa dza mənədiy zhiniy zhanambə ndezhekə tsa va ghwəla kia? <sup>35</sup> †Naa tərmbə kiy, war a ka mənədiy shəkəy pəsər tsa va dzəy tə ngwəla. Sa nzanay, ka gwəmati er gh-wəlaw, wəzə na ta dzəmbə zaw. Zhini dība na, mənəy naa məlbəw, tsəgha.

Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə Yesəw.

### Bəli fir lə təmbəkə tsaa niy zay mba'a ndə pəlavə sa ci

(Mt 18:12-14)

**15** ††Dzəghwa ka \*dəwan ghəshi lə nihwəti mbəzliy mənə \*kwəma jikir na, mba'a ghəshi kətəghə-vashiy dzəvəgha Yesəw ta fa kwəma gəzə na va. <sup>2</sup> Ma sa nashi \*ka Farisahi lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na, tapə ghəshi ta ngwəzlimə kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ntsay, mbə ka'wə mbəzli jikir ni na, ka zəmə shi zəmə li shi» kə ghəshi.

<sup>3</sup> †Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa ki, ma kə na: <sup>4</sup> ††«Favə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzə. Sənzənvay, ya ndə mbə ghwəy lə tənkesli və bələkwə, dza tsahwəti mbə shi kwətiñ mba'a zay na, nza'jəw ghəci dzaa zlashi ni məslidə mətsəkə məslidəti ni va tība kaa ntsa makə ghəshi shiy li, kaf kafəy ta pəla tsaa zay va kwətiñ tsa, ka pəla, ka pəla, pa' sa ka na kəsəy sa ci sa. <sup>5</sup> Sa ka na kəsəy sa ci kiy, tərənəw dza naa vəshiy. Ka na dza tsənə bəvə sa ci, bəm fati tə wəri, <sup>6</sup> ka dzay jighi. Sa ka na tsəhəy kəghiy, ka na dza da' da' harashi madigahiy lə ka ghalahiy. Ma kə dzaa ni kaa ngəshi na: "A mbəzlee, vəshim kwasəbee, sa nzanay, e kwəmavə təmbəkə tsee va niy zay" kə dzaa ni» kə Yesəw.

<sup>7</sup> Ma sa kərəmti Yesəw bəli fir tsa va, ma kə na: «War tsəgha dza mənədiy vəshi mə ghwəmə ta ntsa jikir tsa

kwətiñ, ghəci tsati titihwə kwa kwəma Hyala. Tərənəwba ti dza mənədiy vəshishi kən ni məslidə mət-səkə məslidəti ni va tərmbə bərkəti ghən tsa shi ka mbəzli slar ni, kala təkə ma tsanta titihwə ghəshi kaa Hyala» kə Yesəw.

### Bəli fir lə kwəma gənəa niy zata, zhini mba'a mənədiy kwəmavə

<sup>8</sup> Zhini Yesəw bə, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «A nahwəti mali niy nza lə mbəl mənə, dzəghwa tsahwəti kwətiñ mba'a zay. Nza'jəw ghənəzə tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, ta pəla pətsa mbə ciki tsa nza wəzə, ka pəla, ka pəla, mba'a kəsəy sa nza. <sup>9</sup> Ma sa kəsəy nay, dza na da' da' harashi madigahita, lə ka ghalahita. Ma kə kaa ngəshi na: "A mbəzlee, vəshim kwasəbee, sa nzanay, e kwəmavə mbəl tsee va niy zay" kə» kə Yesəw. <sup>10</sup> Ma sa kədəmti Yesəw bəli fir tsa va, ma kə dība na: «Ə gəzənəwəy ya, ta vəshi dza ka kwal Hyala ta ntsa jikir tsa kwətiñ, ghəci kə tsati titihwə kaa Hyala» kə Yesəw.

### Bəli fir dzəkən zəghwə niy zay, mba'am kwəmavə

<sup>11</sup> ††Zhəghwa ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir bə na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, bakə ndərazhi və. <sup>12</sup> Dzəghwa ma kə tsa jəw tsa kaa dəy tsa va na: "A di, ndara ni ya shi zəmə ghyiy niy dzee zəmə mbə ghi tsa gha" kə. "Tsəgha na" kə didi tsa va, dza na mba'a təhanavərishi shi və kaa ndərazhi ci va bakə ni.

<sup>13</sup> ††Ma ləy hwəm hi jəw ki na, dza zəghwə jəw na va, mba'a papamti səkəm tə ni ci shi zəmə ghi gwanashi. Dza na pəkw dzay lə gənə ci vaa dzəti nihwəti hidi kərakə. Ma sa tsəhəy na tə pətsa va na, dza na ka lidi gənə va, war ka lidi, war ka lidi. Kə pənəw ladamti gənə va mbə mənə badaway.

<sup>14</sup> Ma sa kədəta gənə ci va gwa'a ki na, dzəghwa ma mba'a mənəta tərənəw tə hidi nza na va. Mba'a ndərma ghati dzəkən ki. <sup>15</sup> Dzəghwa na, mba'a dzay dzəkə tsahwəti ndə mbə məlmə va, ta dəw sləni və. Mba'a ntsa va ghwənəy ta makə ngəreder ci kwamti. <sup>16</sup> Ma ghəci mbə makəshi ki na, ka ghəranci maa nza tərənəw. Ka di kwəmavə ghəciy nza ya fəhi ka mənədiy shakan-shi kaa ngəreder va dzəghwa miy tsa ci na, a ka di banci shi mənədiy.

<sup>17</sup> Dza na tə nahwəti vici, mba'a dzəmbəy mbə təkə kwəmaa dzəkən nza tsa ci, ma kə na: "Sənzənvay, ka ghəra sləni kəghi tsa dirəy, dəñshi na shi zəmə və shi, ka mbay ghəshiy zəmantishiw. Ma yən nee ki na, war ka məti va ma tikə. Əm, awə. <sup>18</sup> Wəzəba zhəghəvee zhəvəgha dirə na. Ma pən dzaa ni ngəci sa kee tsəhəra vəghay, a Di, e mananati \*kwəma jikir na kaa Hyala, lə kaa ngənə gwa'a. <sup>19</sup> Nanay, mənədee gar zhini ghaa harda ka zəghwə gha ghwəlaw. War mərshi ma ghaa mənəta, nja tsahwəti ndə ghərənə sləni gwa'a tsəgha, pən, dzaa ni" kə. <sup>20</sup> Ma sa təkamti na tsəgha na, dza na mba'a mənədiy ta dzay dzəvəgha dəy.

† 14:35 Mt 11:15 †† 15:1-2 Mt 9:10 † 15:3-7 Zhj 10:11-15  
†† 15:4 Ezhek 34:11, 16

‡ 15:11 Mt 21:28 ‡† 15:13 Fir 29:3

Ka dza, ka dza, ka dza ghəci. Ma ghwəla ghəci mbə kwal kərakə vəgha ghi na, mba'a dəy tsa va nighəvə tsəgha. Dza hwər tsa ci ka zhanci ti. Kə ka kəsli bali ta dza ta kwəmə li. Sa kwəməti ghəshi na, dza na hwətəm hwətəməvə zəghwə ci va. <sup>21</sup> Ma kə zəghwə va ngəci ki na: "A di, e mananati kwəma jikir na kaa Hyala, lə kaa ngəŋa gwa'a. Məndee gar zhini ghaa harda ka zəghwə gha ghwəlaw" kə. <sup>22</sup> Ma kə didi tsa va kaa ka sləni ci na: "Mbalam kyanwkyanw a ghwəy bəkə lək-wəsaa gwəramti wəzə, nza ghwəy panakən, mba'a gh-wəy pəlakə shi kwa dəvəə səranaghwashī kwa dəvə ci, pəla' kaa kwekweher, pa' mbə səda ci. <sup>23</sup> Mbalam kəsəkəm kəbə ghwəmmə va kəliti ghwəmmə, a ghwəy slanti, a ghwəmmə ta, ta zəmə ngəslə ngəslə ghwəmmə, ka vəshi tərəŋw. <sup>24</sup> †Sa nzana, ma zəghwee na nay ghwəyəy, nja ntsaa mətiy mba'a zhiniy zhakatiy mbə məti na. Ra'i niy zay na, dzəghwa mba'ee zhiniy kwə-mavə see" kə. Sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a ka sləni ci manamti kwəma va gwa'a. Dza tsə mba'a ghatəvata tərəŋw lə vəshi tsəgha ki.

<sup>25</sup> Məniya shi va gwanashiy, kwamti niy nza tsa dikə tsa va zəghwə. Ma ghəci mbə səəkə, war sa kətikəvay na ndəkwə lə ghi tsa shi na, mba'a favə tsa shiy, lə cəm, ka tsə məndi. <sup>26</sup> Ma sa tsəhəy na kəghi na, dza na da' harvə tsəhwəti ndə mbə ka sləni dəy va, ka dəw kwəma və: "A shiy məniishi shəka?" kə. <sup>27</sup> Ma kə ntsa va ngəci na: "Waa zəməŋa zhəkəy na, ma slanti dəŋa kəbə kəliti ghwəmmə va, sa nzana mba'a zhiniy kwə-mavə sa ci kwəriŋ, va tsəgha tsə məndi, ka vəshi tərəŋw" kə.

<sup>28</sup> Ma sa favə tsa dikə tsa va zəghwə kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy, kala zləba dzəkə ghi ghəci. Dzəghwa dəy mba'a səvəriy, kə ka cə'wə zəgh-wə ci va, a ghəci dzəkə ghi. <sup>29</sup> Ma kə kaa dəy na: "A di, nighətiy piya dəŋ na ghala nza ghwəm, war mbə məniŋa slənee, səəkəe tərətəi kwəma gəzara gha ya namabaw. Ya tsəgha nze kiy, səəkə ghaa kəsəvərə ya 'wəgə ta zəməhwə shi zəmee lə vəshi ghəy lə madi-gahiraw. <sup>30</sup> Ma war sa səəkəy zəghwə gha na dəŋərəmtəŋa gəna gha mbə ghwərghwər na, mba'a gha kəsəvə kəbə kəliti ghwəmmə na, pəf gha hənənəy" kə.

<sup>31</sup> Ma kə dəy ngəci ki na: "A zəghwee, gha na na ghay, ghwəm na lə gha ya hwəmba. Ya wa shi vəya gwa'ay, shi gha na ghəshi kwərakwə. <sup>32</sup> Nanzə kiy, aa təbə gh-wəm tsə, ka vəshi tərəŋw ta zəməŋa tsa. Sa nzanay, nja ntsaa mətiy va, zhini mba'a zhakatiy mbə məti na. Sa nzanay, aa niy zay, dza mba'ee zhiniy kwəməvə, sana" kə» kə Yesəw.

#### Fir dzəkən ndə fə shiy tsa tsəhwəli tsəhwəli tsa

**16** Dzəghwa ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci na: «A tsəhwəti ndə gəna niy nza tiba, lə ntsa ka naa fə shi ci və ta ndəghwəshi tiba. Ma tə nahwəti vici na, ndəs məndi səəkəshiy gəzanci, ma kə məndi ngəci na: "A ntsa fə gha va shi gha vəə lilidi shi gha va" kə məndi kaa ngəci. <sup>2</sup> Ma sa favə na tsəgha na, dza na da'

harvə ntsa va. Ma kə kaa ngəci na: "E favə məndiy gəgəzə kwəma dzar kwa kabaka gha. Ca cikəvəriđa njasa mənəhwə gha sləni gha. Na neyey, ka zhini ghaa ndəghwəra shi ya ghwəlaw" kə.

<sup>3</sup> Ma sa favə ndə fə shiy tsa va kwəma va tsəgha na, dza na ka zəzə kwəma dza naa məni, ma kə na: "Vanay ta bantəra di ntsee tsa dikə tsa mbə fə shi ci ni. Sana kiy, njaa dzee ta məni kee ghaa kwəməvə shi zəmə kia? E dza ta za, pən na, bərçi vəya gar zaw. E cə'wə shiy va mbəzli, pən ba na, kwəma ha'wə ha'wə na na tərəŋw diba" kə. <sup>4</sup> Dza na mba'a təkəvə nahwəti kwəma. Ma kə na: "E sənay njasa dzee mənti, madiga dzee məni tə mbəzli, ma sa ka ntsee dikə tsa bantəra mbə sləniy, nza mbəzli va kəsəvərə bekir dəvə taa nza kəghi tsa shi" kə. <sup>5</sup> Dzəghwa na, da' da' haharashi mbəzliy niy bə bəhwə temer va ntsa ghəranci na va sləni gwanashi. Sa səəkəshi ghəshi na, dza na ka harshi kwətəriŋ kwətəriŋ. Ma kə kaa kwa tərəŋa ndə na: "A pənəy, shiy hwəm na təm tsa ntsee dikə tsa va ghaa?" kə. <sup>6</sup> Ma kə ntsa va ngəci na: "Təm in gwəŋgwəŋ tsa dikə tsa di-wəy na sa ci vəya" kə. Ma kə ndə fə shiy tsa va tsəgha ki na: "Vanta zliyaay niy tsaslati məndi va təm tsa va ti. Ca tərəŋ nzeŋŋa tsaslati, gwəŋgwəŋ cifə mətsəkə na sa ci vəya pə gha" kə. <sup>7</sup> "Ya ghay təm shiy hwəm nəwŋa ntsee dikə tsaa?" kə. Ma kə tsa va na: "Təm bəhwə ha diwəy cifə na sa ci vəya" kə. Ma kə ndə fə shiy tsa va ngəci na: "Vanta zliyaay niy tsaslati məndi va təm tsa va ti. Ca tsaslati bəhwə ha diwəy fadə na sa ci vəya pə gha" kə.

<sup>8</sup> ††Ma sa favə ndə shiy tsa va kwəma mənti ndə fə shiy tsa ci va gəmgəm tsay, mba'a falti, sa nzana mba'a mənti tsəhwəli mbə sləni ci va» kə Yesəw. «E gəzərəwəyəy, a mbəzli tikə tə hidī tərətəi mbəzli mbə wəŋ pi tsa Hyala tə tsəhwəli mbə sləni kwa jipə shi» kə.

<sup>9</sup> Ma kə Yesəw diba na: «E gəzərəwəy nee kiy, ma gə-nay, shi tikə tə hidī na, ə pə ghwəy tahaNAVə gəna va ghwəy kaa mbəzli, ka məni madiga ti shi. Ma sa ka gə-na ghwəy kərətay, a Hyala dzaa zləbavəŋwəy kwa kwəma nze mə ghwəmə.

<sup>10</sup> †Ma ntsaa kəsəvə ghəra sləni jəw na bekir diviy, tsəgha dza naa mbay ghərati na dikə na sləni kwərak-wə. Ma ntsa ghərati sləni jəw na lə gwəfəy, tsəgha dza naa ghəra na dikə na sləni kwərakwə. <sup>11</sup> Kala mbay pə ghwəy ghərati sləni wəzə bekir divi lə gəna tikə tə hidī ni sənzənva kiy, njaa dza ghwəy mbay ghərati sləni lə naa gwəramti gəna dza Hyala bəŋwəy kia? <sup>12</sup> Kala mbə pə ghwəy ghərati sləni wəzə bekir divi lə ni ndə shiy ndəŋwəy na kiy, ka dza Hyalaa ndəŋwəy ni di na bəŋwəy shiy ka shi ghwəy ki na?

<sup>13</sup> Ndə ghəra sləni tiba, mba'a dzaa mbay ghərati sləni kaa mbəzli bakə yəmyəməw. Bəŋ dza naa di kwəma tsəhwəti, ka ndərə na tsəhwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsəhwəti lə kwal, ma kaa tsəhwəti na kala məni ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghərati sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a ghwəy banavə məhərli ghwəy kaa gəna» kə Yesəw.

† 15:24 Ef 2:5

†† 16:8 Ef 5:8 ‡ 16:10 19:17-19; Mt 25:21-23

**Yesəw lə \*ka Farisahi**

(Mt 11:12-13; 5:31-32; Mk 10:11-12)

<sup>14</sup> Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va ki na, cəke' ka Farisahi favə. Dza ghəshi ka 'wəshi Yesəw, sa nza ghəshiy ka di gəna. <sup>15</sup> †Ma kə Yesəw ngəshi na: «Gh-wəyəy, a ka ghwəy kəli ghən tsa ghwəy kwa kwəma mbəzli nizam mbəə ni, mbəzli slar slar ni nza ghwəy, kə məndi. Na Hyalay, aa sənashi nefer ghwəy njasa nza ghəshi. Sa nzana, shi ka ndə ngəriy nighəti nja shi dibədibə niy, shi gəmgəm ni tərənjw na ghəshi va Hyala.

<sup>16</sup> Kwatarjay a kwəma pəhəti \*Məyizə, lə zliyahi ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə niy nza tiba, ghənzə na sa niy nəw mbəzli, ka sar pa' tə vəghwə tsa səkəy Zharj tsaə mənipə \*batem. Ma sa səkəy Zharj kiy, mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli nza məndi pa' ndatsə. Ya wa ndə ki na, mbə jihəva ghəci lə bərzi ta tsəhə mbə mbəzli sləkə Hyala va. <sup>17</sup> Ya tsəgha nə e gəzarjwəyəy, tiba na \*kwəma pəhəti Hyala ghwəlata, tarjtarjba ghwəmə nata gh-wəy na lə hidi nashi ghwəy ni dza naa kədishi kən tamti shiy gwəra jəw ni mbə kwəma pəhəti Hyala.

<sup>18</sup> †† Zhinee gəzarjwəy diba, ya wa ntsaa təhamti mali ci, dza na mba'a bəvə nahwəti maliy, a ntsa va mənti ghwərghwər. Ma ntsaa dzaa bəhwə mali təhamti zata va dibay, a ntsa va mənti ghwərghwər kwərakwə» kə Yesəw.

**Kwəmaa dzəkən ndə shiy tsa tərənjw tsa ghəshi lə Lazar**

<sup>19</sup> Ma kə Yesəw ba na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, ndə shiy tsa tərənjw tsa ghəci niy nza. Ka dza lək-wəsahi, mba'a nihwəti kwəberjer ka gəna tərənjw tərənjw ni kən ghən, ka zəmə shi zəməə gwəramti wəzə ni tə hidi. Ya hwəmba na, war tə wahə nzəy tsa ci.

<sup>20-21</sup> Dzəghwa mba'a tsahwəti ndə ndərma niy nza tiba, Lazar, kə məndi kaa slən tsa ci. Vəgha ciy, war zheher ghənzə niy nza gwa'a gwa'a. Ka kireketiy dza na, ka səkəkə dərni zheher ci va, war tsəgha. Ka Lazar tsa vaa dza na, takwəl səkəkə hənuy kwa dəgha ndə shiy tsa va, ta mbəə iməvə memir shi zəməə dzaa shikə ta miy ndə shiy tsa va.

<sup>22</sup> Ma tə nahwəti vici ki na, dzəghwa Lazar bəlahə mətiy. Ma sa mətiy na na, səkəkə ka kwal Hyala, tsarj ghəshi bəhwə ka dzashi liy dzəmə ghwəmə dzəti pətsa nza \*Abərahəm. Ma tə nahwəti vici ba na, dza ndə shiy tsa va bəlahə mətiy kwərakwə, mba'a məndi lamti.

<sup>23</sup> Ka sa ngəra'wə ghəci tərənjw tə pətsa nza mbəzliy bəkwəshi. Sa nə na kafə kə kaa kwəma ci na, kar mət-sə ci tə kar Abərahəm lə Lazar, kərakə ghəci li shi.

<sup>24</sup> Ma sa nashi na na, dza na ka zlapə kwəma, a kə na: "A Didi Abərahəm, mənti zhəhwər tə ya, ghwənay Lazar a ghəci tsaməvə yam tə zəghwə dəvə ci, nza ghəci səkəkə tekwaterashi tə ghane nda nza naa mən-

təra rəniki jəwə. Sa nzanay, tərənjwəy see ngəra'wə mbə ghwə na" kə. <sup>25</sup> Ma kə Abərahəm kaa ngəci na: "A zəghwəe, təkəvə nzəy tsa gha ghalaa niy nza gha tə ghwəməna di. Ghay, ndə gəna tsa tərənjw tsa niy nza gha, ma Lazar na naci ghalaba na, war ngəra'wə ghəci niy sa. Nana kiy, a Hyala bəkəkə dzətikə ta dəkə nəfə tsa ci. Ma gha nana na gha ki na, mbə sa ngəra'wə gha.

<sup>26</sup> Ya kala na va talay, a zleha tədəm na kwa jipə ghəy lə ghwəy. Ya ə di ndə kafə tikə mbə ghəy ta dzaa dzəvəgha ghwəy sanay, ka mbay ndəə tarjəyəw. Ya mbə ghwəy di ndə səvəriy dzəmbə ghəy diba na, ka mbay naa tarjəyəw" kə. <sup>27</sup> Zhəghwa ma kə ndə shiy tsa va na: "A Di, ghənzə tsəghay, titihwə ə cə'wəjəe a gha ghwənay Lazar dzəkə ghi tsa dirə. <sup>28</sup> Sa nzanay, a ng-warməhira tiba cifə tə ghwəməshi. Sa ka na tsəhəyəy, nza ghəci dzaa gəzanshi ngəra'wə tsa see tsa tikə, van-taa ghəshi dzaa zhiəkə dzəti pətsa nzee tsa mbə sa ngəra'wə kwərakwə" kə. <sup>29</sup> †Ma kə Abərahəm ngəci na: "A na ngwərməhinjay, a zliya kar \*Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala məba ta itishi, ə kə ghəshiy jangəshi ka fa kwəma gəzə ghəshi" kə. <sup>30</sup> Ma kə ndə shiy tsa va na: "Awə didi Abərahəm, ka nza na wəkə tsəgha na ghaw. War mba'a kə ntsaa niy mətiy zhəməy, mba'a dzaa gəzanshiy, ta zhəghəti nzəy tsa shi dza ghəshi" kə. <sup>31</sup> Ma kə Abərahəm ngəci ki na: "Kala zləba kwəma gəzanshi kar Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala kə ghəshiy, ya səkəkə kwa kwəli səkəkəy ndə tə gəzanshi na ka dza ghəshi zləbaw" kə» kə Yesəw.

**Pəlay tə gha ntsaa məntəna \*kwəma jikir na mbə nəfə gha**

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

**17** Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ya hwəmba nanzəy, a shiy dzaa ngəditi mbəzli ta mənə kwəma jikir na tiba. Nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərənjw kən ntsaa ngədi mbəzli ta mənə kwəma jikir na. <sup>2</sup> Ma ntsaa taa ngədi tsahwəti kwətiy ta mbə-zliy təhəshi ma ni ndara nefer shi ta mənə kwəma jikir nay, wəzəba pəhanaghwa məndi vəna kwa wəri ci, mba'am ndəghaghwa kwa hwər kwəfa dza naa nza. Sa nzana, mba'a kə ngəditi ndə ta zlay kwal tseyey, ngəra'wə dza naa nza kən. <sup>3</sup> A gəzarjwəy ya, mənə tə ghwəy məhərliy dzəkən nzəy tsa ghwəy.

Mba'a kə zəməna tsa mbə nəw Yesəw məntəna kwəma jikir nay, mbala harvə a ghaa gəzanci kwəma sahə lə məhərli. Mba'a kə ni: "Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha" kəy, pəlay tə gha mbə nəfə tsa gha. <sup>4</sup> Ya a mənija na kwəma jikir na gar mbərfənj səda mbə vici kwətiy, kama na war mbə səkəkə ghəci gar mbərfənj səda, ka gəzarja: "Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha" kəy, war ə pə gha dzaa pəli mbə nəfə tsa gha» kə Yesəw.

**Kwəmaa dzəkən ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala**

<sup>5</sup> †Ma kə \*ka kwal ci kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, kəətiyəy, a ghəy mbəə banavə nefer ghəy gwanashi kaa Hyala shi» kə ghəshi. <sup>6</sup> †Ma kə Ndə sləkəpə kaa

† 16:15 Mt 23:28 †† 16:18 Mt 19:9; Mk 10:11-12; 1Kwər 7:10-11

‡ 16:29 2Tim 3:16 †† 17:5 6:13 †† 17:6 Mt 13:31; 21:21; Mk 11:23

ngəshi na: «War mba'a pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala ya jəw tsətsə nja cizlə gwəbiri, ta mbay dza ghwəy gəzə kaa dənjw kwəkəw tsa: "Tədamtəvanja tiba, a gha dzaa ngwəbəyvanja kwa kwəfa" pə ghwəy, ta yə fəti dza na ta kwəma ghwəy» kə.

### Kwəmaa dzəkən ndə ghəra sləni kaa Hyala kala zhəmə tiba

<sup>7</sup> Zhini ma kə Yesəw kaa \*mbəzli ta səda ci ba na: «Favə tə ghwəy, ya ndə mbə ghwəy sana, lə ndə ghəra sləni və kəghi tsa ci, ka zanci za ntsa va, ka ndəghwan-ci shiy kaa ntsa va. Sa ka ndə ghəra sləni tsa va səkəy kwamti kiy, ka dza ntsa ghəranca na va sləniy ni ngəci na, sar tikə tarjan zəmə shi zəmə, kə na? <sup>8</sup> Awə, ka gəzanci na tsəgha tərəw. Ma dza naa ni ngəciy: "Səramti ni kən gha ni kwəberjer, mbala tatəra shi zəmə, sa ghaa tatishiy, nza gha bəkəra shi. Ma sa kee zəhwə ni ya shi zəmə ki na na, nza gha zəmə shiy, ka sa ni gha shi sa" dza naa ni. <sup>9</sup> Sa ka ntsa va manamti sləni gəzanakə na va gwanata na, nza ntsa ci va dikə tsa mananci 'wəsa na? Tibaw.

<sup>10</sup> †Ava war tsəgha na lə ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee kwərakwə ki. Mba'a pə ghwəy ghəramti sləni gəzəkərwəy Hyala ta mənə nzə gwanatay, "Ka ghəra sləni gəmshiy ni nza ghəy gwa'a tsəgha, sləniy niy dza ghəy ghəra na sa ghəraty ghəy va" pə ghwəy dzaa ni» kə Yesəw.

### Yesəw ghəshi lə ka dərna mən

<sup>11</sup> Mba'a Yesəw madiy ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma tə nahwəti vici na, dza na ka dzar kwa ghala hidi ka \*Samarilə hidi ka Galile. <sup>12</sup> ††Ma ghəci mbə dzəmbə nahwəti məlmə na, mba'a ka dərna mənəy, ka səkə ghəshi ta kwəmə li. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi garəshi vəri kərakə li, <sup>13</sup> ka zlapanci kwəma zlanzlan. Ma kə ghəshi na: «A Yesəw, a metər, mənəti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

<sup>14</sup> †Ma sa nashi Yesəw, ma kə ngəshi na: «Mbalam, a ghwəy dzaa canati vəgha ghwəy kaa \*ka ta Hyala» kə. Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza ka dərna va kəram ghəshi madishi ka dzashi. Ma ghəshi mbə kwalshi na, mba'a dərna shi va kərətə.

<sup>15</sup> Ma sa nay tsəhwəti mbə shi ghəci mbəliy na, kə ka fal Hyala zlanzlan, dza na tərəd zhəghətəvay va Yesəw. <sup>16</sup> ††Səkə na gələb gələbəy, lə kwəma ci mbə hidi kwa kwəma Yesəw, mba'a mananati 'wəsa. Ntsa vay, ndə məlmə na, mbə hwəhwə tsa ka Samarilə ghəci. <sup>17</sup> Ma kə Yesəw ki na: «Gwanashi mbəzli mənəy ni va mbəlishi nanzə sa? Əy, kwəma dzashi ni məslidə ni va tərmbə shiki? <sup>18</sup> Tərəh tsaa zəzəti səkə ta mananta 'wəsa kaa Hyala mbə ghwəy war gha, gha ndə məlmə na?» kə. <sup>19</sup> ††Sati mbala, a gha mbəlina tə sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Hyala» kə.

### Shiy dzaa cipə səkə tsa Yesəw

(Mt 24:23-28, 37-41)

<sup>20</sup> Dza \*ka Farisahi tapə ta dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «Hwəm dza Hyalaa sləkə mbəzli?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ma sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzliy, ka dza mənədiy nay njasa dza naa səkəw. <sup>21</sup> ††Ka dza naa nza gar gəzə mənədi: "Avanayəm pətsa sləkə Hyala mbəzli ti tikə" aw na: "Avamcim tarba" kə mənədiy. Awə, ə gəzərwəy ya, ya sana sənəzəvay, mbə sləkə mbəzli na Hyala» kə.

<sup>22</sup> ††Ma kə kaa \*mbəzli ta səda ci ki na: «A tsəhwəti vəghwə dzaa səkəy, ka dzee nza mbə ghwəyəw. Ghəlabay, tərəw dza ghwəy mawti nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, ya ta vici kwətinə nza, ka dza ghwəy mbə nara diw. <sup>23</sup> †Ma dza mənədiy ni kaa ngərwəyəy: "A mbəzli ni, anay \*Kəristəw tikə, ya avaci tarba" dza mənədiy ni, sa ka mənədi gəzərwəy tsəghay, əntaa ghəwəy dzaa kəsli bali, ka dza kwəkə, ka dza kwəkə ta nighəra ma. <sup>24</sup> Sa kee səkə yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka van vaa wampidi dzəy tə ghəwəmə, ka səkə kwa ghəwəmə pa' dzəghwa kwa mərkwi, tsəgha dzee səkə. <sup>25</sup> ††Ma kiy, war pərba ngəra'wə dzee sahəwə tərəw di, ka shi va məniva. Ka mbəzli ndatsə ni dza na, mba'a ghəshi ndərantəra.

<sup>26</sup> Njasa niy mənishi shiy va ghala vəghwə tsa \*Nəwəy, war tsəgha dza ghəshiy məniva ge'i lə vəghwə tsa dzee səkə ti yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə. <sup>27</sup> Ghala vəghwə tsa vay, shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shi sa, ka bəbəli mi'i, ka bə ghyehi shi kaa zhər, war tsəgha, pa' fəca vici dzəmbəy \*Nəwə dzəmbə kwəmbəwal. Ma sa dzəmbəy na na, dza van mba'a ghati nza, ka nza, war ka nza kala kərə ma. Ray pətsa tə hidi va yam. Dza yam va kərəp ghəshi zamti mbəzli gwanashi. War kar Nəwə lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a tsəgha shiy mbəlishi.

<sup>28</sup> ††War njasa niy mənishi shiy va ghala vəghwə tsa \*Ləwtə bay, tsəgha dza ghəshiy məniva ghala vəghwə tsa dzee səkə. Ghala vəghwə tsa vay, war shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shiy, ka dədəl shiy, ka papa nihwəti, ka za shiy, ka nganga ceker, war tsəgha. <sup>29</sup> Ma tə nahwəti vici, fəca səvəri Ləwtə mbə məlmə \*Sədəm ki na, dza ghəwə lə barəwdəw, mba'a ghəshi nza məkəvashi səkə mə ghəwəmə. Kərəp ghəshi zamti niy niy tərmbə mbəzli mbə məlmə va gwanashi. <sup>30</sup> E gəzərwəyəy, ava war tsəgha dza shiy məniva ghala vəghwə tsa dzee səkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri.

<sup>31</sup> ††Ma fəcava, mba'a kə ndə mə jəba mbə tifər, mba'a shi ci mbə cikiy, əntaa ghəci dzəmbə ciki tsa va ta bəshi ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. Ya kwamti dza ndə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: "Kadiw e zhəghəvaa jighi ta bəvə shi ya kəghi" kə ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. <sup>32</sup> ††Zəzətim dzəkən

† 17:10 1Kwər 9:16-17 †† 17:12 SləniTaH 13:46 † 17:14 SləniTaH 14:2-32; Mt 8:4; Mk 1:44; Lk 5:14 †† 17:16 10:33 †† 17:19 Mt 9:22

††† 17:21 11:2, 20; Mt 12:28 ††† 17:22-24 21:7-24 § 17:23-24 Mt 24:23-25; Mk 13:21-23 §† 17:25 9:21-22 §†† 17:28-29 Ghava 19:24-25 §† 17:31 Mt 24:17-18; Mk 13:15-16 §†† 17:32 Ghava 19:26

kwəma mali Ləwtə va. Sa niy naghay na pətsa ləy hwəm na, mba'a niy mətita.

<sup>33</sup> †Va tsəgha nə ya ngərwəy, ntsaa di mbəlanti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta kwəməvə tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na, pən. <sup>34</sup> Ə gəzarwəy ya, tə vərđi dzee vaa səəkəy, mbəzli bakə dza naa nza tə pi həni tsa kwətiŋ tsa, ka məndi dzay, mba'am səəkəə bəhwə tsahwəti kwətiŋ ti shi, ma tsahwəti na, mbərəkə məndi zlay. <sup>35</sup> Mi'i bakə dza naa nza mbə hə tə vəna, ka məndi dzay, mba'am səəkəə bəhwə nahwəti kwətiŋ ti shi, ma nahwəti na mbərəkə məndi zlata. <sup>36</sup> [Mbəzli bakə dza naa nza mbə za kwamti na, ka məndi dza na tsarj mənəi səəkə bəhwə tsahwəti kwətiŋ ti shi, ma tsahwəti na mbərəkə məndi zlay]» kə Yesəw.

<sup>37</sup> ††Ma sa favə mbəzli ta səda ci kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Dzəghwa tima dza niva shiy məniva kia Ndə sləkəpə?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Dzəghwa tə pətsa mətishi shiyəy tiba ka zliŋij basəva» kə.

#### Fir dzəkən mali mbəri ghəshi lə ndə sla ngwəvə

**18** †Dzəghwa Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa kaa \*mbəzli ta səda ci, ta mbə ghəshiy cə'wə Hyala war ka cə'wə, kala dali ma va cə'wə nza. <sup>2</sup> Ma kə kaa ngəshi na: «A tsahwəti ndə sla ngwəvə niy nza tiba mbə nahwəti məlməy, kala hazləni ma ghəci va Hyala ya jəw nza. Na nacy, ka nighə mbəzli na nja mbəzliw. <sup>3</sup> Dzəghwa, mba'a nahwəti mali mbəri niy nza mbə məlmə va kwərakwə. War ka səəkə ghənzəə nza zhevi va ntsa va, a ghəci mananati ngwəvə nza. Ma kəə ni ngəci na: “Ndəghatəŋəy fəti kwa jipə ghəy lə ndə jaka tsee tsa, nza gha mbəlītəra va kwəma va” kəə ni. <sup>4</sup> Ndimndim mali va war mbə səəkə tsəgha, gwəŋəy ndə sla ngwəvə tsa va kala kəəti ma. Ma tə nahwəti vi-ci na, dza na, mba'a ghavə təkə kwəma mbə ghən ci, ma kə na “Ya tsəgha, hazləni mee va Hyala, kala nighə mbəzlee nja mbəzliy, <sup>5</sup> ††ta mananati ngwəvə mali na na dzee. Sa nzanay, war ə gagara na. Kala dza pən kəətitiy, ta səsə məhərlee dza na” kə» kə Yesəw. <sup>6</sup> Ma sa kədamti Yesəw gəzanshi kwəma kwa fir ki, ma kə ngəshi ba na: «Favəm kwəma gəzəkə ndə sla ngwəvə ndə ndərəm tsa va di. Ya tsəghaa ntsa va kala nighə ndə nja ndəy, sa nzana war mbə səəkə mali va, war ka səəkə, war ka səəkə na, nay ntsa va ghwəy kəətiti sa. <sup>7</sup> Ma Hyala nanzə ki na, kala dzaa kəətiti mbəzli nza tsəhavə na, ghəshi kəə tsanta titihwə ka pəra'wanta dividivi, həvir lə havəghwə nə ghwəy shəkəna? Aa dzaa nzay nza ta kəətishi nə ghwəy na? <sup>8</sup> Ə gəzarwəy ya, tanjəŋ dza naa zləbavə kəətishi. Ghalə vəghwə tsa dzee zhəkəə dzəti hidī, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, nza ya kəsashi mbəzliy banavə nefer shi katarj kaa Hyala ki na?» kə.

#### Fir dzəkən \*ndə Farisa ghəshi lə ndə \*dəwan

<sup>9</sup> Dzəghwa Yesəw ka bəli fir kaa mbəzliy bəti ghən tsa shi va ka mbəzli dēwdēw ni kwa kwəma Hyala. Kala nighə ma nihwəti mbəzli nja mbəzli. <sup>10</sup> Ma kə na: «Tə nahwəti viciy, təhwə dzashi nihwəti mbəzli bakə dzəmbə \*ciki Hyala ta cə'wə Hyala. Mbəzli vay, ndə Farisa tsahwəti, ndə dəwan tsahwəti. <sup>11</sup> Ma sa dzəmbəshi ghəshi na, dza ndə Farisa gar garəy, ka cə'wə Hyala ki, ma kə na: “A Hyala, 'wəsa nə ya kaa ngəŋə, sa kamee nja nihwəti mbəzli gwanashi ni, mbəzli nja ka ghəli, ka vərəslə, lə ka ghwərghwər, ya nja ndə dəwan tsa tikə tsa sənzanva. <sup>12</sup> ††Yən na neyey, vici bakə kee tivə mbə ləwma kwətiŋ, ka mənəi səwmay. Ya nimaba shi vəyay, mənəy mbə kee təhəvəriishi mba'ee ndarjə nihwəti kwətiŋ” kə.

<sup>13</sup> †††Ma ndə dəwan tsa va naci ki na, dza na gar garəy kərakə, kala kafə kwəma ciy dzəta ghwəmə. Kə mbək-wə mbək-wəti nəfə tsa ci, ma kə na: “A Hyalee, titihwə mənti zhəhwər tə ya, yənəy, ntsa jikir tsa nzee” kə» kə Yesəw. <sup>14</sup> †††Ma sa kədamti Yesəw bəli fir ki, ma kə na: «Nay ghwəy e gəzarwəyəy, ma sa dzay naa jighiy, a Hyala zləbavə cə'wə ci mba'a pələta kwəma ci jikir na. Ma na ndə Farisa na nacy, zləbati na ci va kwəma Hyalaw. Sa nzana, ya wa ntsaa kəliti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala jəwə tsə tsə. Ya wa ntsaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə bay, ta kafakati dza Hyala» kə.

#### Kar Yesəw lə ndərəzhi jəw jəw ni

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

<sup>15</sup> Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi banakə lə ndərəzhi jəw jəw ni ta kaa Yesəw ta mbə ghəciy fakən dividivi ci kən shi ta təfanshi miy. Ma sa nashi \*mbəzli ta səda Yesəw tsəgha na, dza ghəshi ka makə mbəzli va. <sup>16</sup> Dzəghwa Yesəw naci ki na, mba'a harashi ndərəzhi vaa dzəmbə hwər ci, ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Zlāshim ndərəzhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala. <sup>17</sup> ††Ə gəzarwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sləkə mbə nəfə tsa ci nja zəghwə jəw nay, ka kwəməvə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tərəw» kə.

#### Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərəŋw tsa

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

<sup>18</sup> ††Ləy hwəm kwəma va ki na, dza tsahwəti ntsa dika tsa mbə \*ka Zhəwifə ndəs səəkəy va Yesəw ta dəw kwəma və, ma kə na: «A Metər tsa wəzə tsa, wa shi dzee mənti kee kwəməvə piy tsa kədi ma tay?» kə.

<sup>19</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tiba wəzə ghəci kala war Hyala kwətiŋtaw. <sup>20</sup> †††Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala basə. Ma kəy: “Ka pəla mali ndə gha ma, ka pəəsli ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ə pə ghaa

† 17:33 9:24; Mt 16:25; Mk 8:35 †† 17:37 Zhəwbə 39:30 † 18:1 11:2; Rm 12:12; Flp 4:6; Kwəl 4:2; 1Tes 5:17 †† 18:5 11:7-8

‡ 18:12 11:42; Mt 6:16-17; 23:23 ††† 18:13 5:8; Cem 51:3, 5

‡‡ 18:14 Cem 51:19; Mt 23:12 § 18:17 Mt 18:3 †† 18:18 10:25

§†† 18:20 Səvəri 20:12-16

ha'wə tə kar dənə lə mənə" kə» kə Yesəw. <sup>21</sup> Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə.

<sup>22</sup> †Ma sa favə Yesəw kwəma zləbakə na va, ma kə kaa ngəci na: «Ma ghənzə tsəghay, shiy kwətij tərə na va gha nana ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha gwanashi, a gha tahananəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səəkə ta nəwra. Ma ghalaba kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə.

<sup>23</sup> War sa favə ntsa va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərənəw, sa nzana ndə shiy tsa tərənəw tsa ghəci. <sup>24</sup> Dzəghwa mba'a Yesəw nay njasa zhanci nəfə tsa ci. Ma kə ki na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala va ka shiy.

<sup>25</sup> Bəlanəba ngaləwba dza naa dzəvərta kwa kwal batal cisl shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə.

<sup>26</sup> Ma sa favə mbəzli kwəma ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. <sup>27</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Ma shi mbashi ma mbəzli vaa məntiy, kar Hyala mbay mən-tishi na nanzə» kə.

<sup>28</sup> Ma kə Piyer na: «Ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shi ghəy, mba'a ghəy nəwvənə» kə.

<sup>29</sup> †Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzarəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya mali ci, ya ngwarməhiy, ya mbəzliy yakə, ya ndərazhi yakə na, war ta sləkə Hyala njasa dza Hyala sləkə mbəzliy, <sup>30</sup> ta kwəməvə shiy dza na tərənəwba ghəshi, kaa shi zlashi na va, mbə vəghwə tsa sənəzənva tsa. Ghala vəghwə tsa dzaa zhikə dibay, ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza na» kə.

**Yesəw mbə zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci, lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səda**

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

<sup>31</sup> ††Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a harvə \*mbəzli ta səda ci va mənə lə bakə ni, ma kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzələməy, mbəba dza kwemerəy niy tsasli ti ka Hyala mbəradzə gwanashiy dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy məniva. <sup>32</sup> Ta fambəra dza məndi mbə dəvə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka ghəshi dza na, ka 'wəshira, ka tsəərəda, ka tifə ndighwər dzətee. <sup>33</sup> Ka ghəshi dza dibay, ka də'wəra lə kwərəpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslamtəra. Mənti mee vici bakə kwa kwəli, tə kwa mahkana viciy, ta zhikəmərə dzee kwa kwəli» kə.

<sup>34</sup> ††Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəghay, shanə mbəzli ta səda ci ta favə kwəma di naa gəzə, sa nzana mba'a mahəzlədə tsa kwəma va niy mbələyvata və shi. Kala sənata ma ghəshi nda dzəkən wa gəzə Yesəw kwəma va.

## Yesəw ghəshi lə ghwəlfə

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

<sup>35</sup> Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw mədiy ta dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci ndəkəwə ta tsəhə na, mba'a tsəhwəti ghwəlfə niy nza mənəzəy vəgha kwal mbə cə'wə shiy. <sup>36</sup> Ka dzar mbəzli danə vəgha ghwəlfə tsa va. Ma sa favə na gaka səda mbəzli ghəshi mbə dza na, kə ka dəw kwəmaa mənta va mbəzli.

<sup>37</sup> Ma kə məndi ngəci na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaretə na saa dzar» kə məndi. <sup>38</sup> †††War sa favə na tsəgha na, dza na ka zlapanci kwəma, a kə na: «A Yesəw Jijiy mazə \*Davitə, mənti zhəhwər tə ya» kə.

<sup>39</sup> Dzəghwa mbəzliy niy nza kwa kwəma na, ka nabə, a kə ghəshi na: «A ghwəlfə tsa, kalay miy tsa gha va» kə ghəshi. War ə ghəciy mətsəhə zlapə kwəma, a kə na: «A Jijiy mazə Davitə, mənti zhəhwər tə ya na gha» kə.

<sup>40</sup> Ma sa favə Yesəw tsəgha na, dza na gar garəy. Ma kə kaa mbəzli na: «Kəsəram ghwəlfə tsa vaa sar» kə. Dza mbəzli ka kəsəə dzəvəgha Yesəw. Sa kəsəghəm na, dza Yesəw ka dəw kwəma və, ma kə ngəci na: <sup>41</sup> «A ntsa, a shi di gha yən məntənə?» kə. Ma kə ghwəlfə tsa va na: «A Ndə sləkəpə, ə dee ghaa ghwənantəra mətsəhee ni, ta mbee nay pi» kə. <sup>42</sup> †††Ma kə Yesəw ngəci na: «A mətsəhi gha ghwənishi, sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. <sup>43</sup> War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mətsəhi ghwəlfə tsa va, mba'a ghəshi ghwənishi tibata ka nay pi ghəci ki. Dza na ka nəw Yesəw, war fal ghəciy fal Hyala. Mbəzliy basəshi va gwanashi na, mba'a ghəshi nata kwəma va. Dza ghəshi ka fal Hyala kwərəkəwə.

## Kar Yesəw lə Zashe

**19** Mba'a Yesəw tsəhəy mbə məlmə Zherikwə, ka dza ghəci mbəba. <sup>2</sup> Mba'a tsəhwəti ndə gəna niy nza tiba mbə məlmə va, Zashe, kə məndi kaa slən tsa ci. Dikə tsa ka \*dəwan ghəci. <sup>3</sup> Dza na ka di pəla nay Yesəw ghəci ta mbəə sənay. Kaf kafəy ta nighə, shanə ghəci ta nay, sa nzana danəshi mbəzli, dəkwəy ghəci. <sup>4</sup> Dzəghwa na bəvbəpə ghavə bali, ka dzay kwa kwəma. Dza na taram dzəməy mə fə dikə na ta mbə ghəciy nay Yesəw, sa dza na ta dzar ta fə va.

<sup>5</sup> Ma sa tsəhəy Yesəw ta fə va na, dza na kafə kafata kwəma ci, mba'a nay Zashe məba. Ma kə ngəci na: «A Zashe, mbata gha, səkwa mə fə va tanətanə. Ndatsey kəghi tsa gha dzee ta fə gwəci tsee» kə. <sup>6</sup> Dza Zashe ka səkwa kyanəwkyanəw mə fə va, mba'a pəməghə dzəkə ghi tsa ci, mba'a ka'wəvə lə vəshi.

<sup>7</sup> †Ma sa nata mbəzli tiba gwanashi nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi mbə ngwəzlimə, ma kə ghəshi na: «Ntsay, kəghi tsa ndə məni \*kwəma jikir na dza na ta hi» kə ghəshi. <sup>8</sup> ††Əy, ma na Zashe naci ki na, dza na gar garəy kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta təhəvəri shi vəya dzee bakə mbə, nzee bənavə nahwəti bəla kaa ka ndərma. Ya ə niy ngədəhwee shiy va ndə ghala pətsaa mənee dəwanəy, ta wa-

† 18:22 12:33; Mt 8:21-22 †† 18:27 Zak 8:6; Lk 1:37 † 18:29 14:26; Mt 10:37 †† 18:31-34 9:21-22 †† 18:34 9:45

††† 18:38-39 Mt 20:30-31 ††† 18:42 Mt 9:22 § 19:7 Mt 9:10 §† 19:8 Səvəri 21:37; Ezhek 33:14-16



nati gəna ci va niy bəhwee dzee fadə səda» kə. <sup>9</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndatsəy a Hyala mbəlītəŋa lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi. Sa nzana, mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Hyala nja \*Abərahəm, va tsəgha nza ghaa jijiy kwərakwə. <sup>10</sup> ††Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəla mbəzliy zashi, ta mbəlīshi səəkəree» kə.

**Fir dzəkən gənaa niy banavə ndə kaa ka sləni ci ta zhəghə dəvə**  
(Mt 25:14-30)

<sup>11</sup> †Ma mbə zəzə kwəma mbəzliy, ndal tərmbə Hyala ta səəkə ta sləkə mbəzliw, niy nə ghəshi. Sa nzana ndəkwə Yesəw niy nza ta tsəhə mbə məlmə Zherəwzalem. †† Dzəghwa Yesəw ki na, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir kaa mbəzliy favə kwəma gəzəkə na va, <sup>12</sup> ††ma kə ngəshi na: «A tsahwəti ntsa dikə tsa niy nza tibay, dza na mba'a madiy ta dzaa dzəti hidī kərakə ni ta pəla mazə. Ma sa naa kwəməvəy nza ghəci zhəkəy ta nza. <sup>13</sup> Dzəghwa na ghəci taa madi, da' da' harashi mbəzli mənə mbə ka sləni ci. Sa basəshi ghəshi na, dza na kaa gəna, mbəl diwəy diwəy diwəy tahananəshi gwanashi. Ma kə kaa ngəshi na: "Mbalam zhəghəm dəvə lə gəna va pa' fəca vici dzee zhəkə ti" kə. Dza na pəlhəm madiy ka dzay. <sup>14</sup> †††Mbalaa niy dī mətsə ci mbəzli mbə məlmə ci vaw. Ma sa dzay na na, dza ghəshi, bəŋ ghəshi ghwənashi mbəzli ləy hwəm ci, ta dza ghəshiy gəzanashi kaa mbəzli dza ntsa va va ta pəla mazə və shi. Ma kə mbəzli va taa ni na: "Ghəy na na ghəyəy, ka dī ghəy ntsa vaa mənī mazəə dzəkən ghəyəw" kə ghəshi taa ni.

<sup>15</sup> Ya tsəgha nza na, dza mənđi mba'am banavə mazə tsa ci kaa ntsaa va naci. Mba'a zhəkəy dzəti hidī ci ta mənī mazə ki. Dza na mba'a basəkə ka sləni ci va tahananəshi na gəna ghəciy dzay, ta sənashi shi mətsəhəkən ghəshi kən gəna va ki. <sup>16</sup> Ma sa basəshi ghəshi na, dzəghwa kwa tanə ndə, təhwə səəkəy, ma kə na: "A Ndə sləkəra, ma gəna ndara gha va ta zhəghə dəvə liy, a mbəl diwəy diwəy mənə mətsəhəy dzəkən" kə. <sup>17</sup> †††Ma kə ntsa ci va dikə tsa ngəci na: "Wəzə tsəgha! Ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha. Sa nzana, mba'a gha ghəratī sləni jəw na lə nəfə kwətiŋ. Avee ndaŋa mənī mazə dzəkən məlməhi mənə" kə. <sup>18</sup> Dza kwa baka mba'a madiy ta gəzə kwəma, ma kə na: "A Ndə sləkəra, ma gəna ndara gha va ta zhəghə dəvə liy, a mbəl diwəy diwəy cifə mətsəhəy dzəkən" kə. <sup>19</sup> Ma kə kaa tsava ba na: "Gha kwərakwəy, avee ndaŋa mənī mazəə dzəkən məlməhi cifə" kə. <sup>20</sup> Dza tsahwəti mba'a kafəy, ma kə na: "A Ndə sləkəra, avanay mbəl tsa gha diwəy tsa nee, mbə kəjer niy parambee mbələy. <sup>21</sup> Ə niy ghəratəra hazləni va gha tərəŋw, sa nzanay, ntsa ghyanakə tsa nza gha. Na na

† 19:9 13:16; SləniKY 16:31 †† 19:10 Ezhek 34:16; Mt 9:13; Mk 2:17; Lk 5:32; 1Tim 1:15 † 19:11 11:2; SləniKY 1:6 †† Ya tsama mazə tsa sləkə ka zhəwifəy, mbə məlmə Zherəwzalem niy mənī na mazə. Va tsəgha na ki, sa niy nza Yesəw va ndəkwə ta dzəmbə məlmə vay, sa naa tsəhəy na ta mənī mazə dza na niy nə ka zhəwifə. †† 19:12-13 Mk 13:34; SləniKY 1:11; 2:33-36 ††† 19:14 SləniKY 4:17; 5:28; 13:44-46; 28:25-28 ††† 19:17-19 12:42-44; 16:10

ghay, shiy kamaa shi gha na, tsəŋ ka ghaa bəhwəshi. Shi zati ma gha na, mba'a ghaa lahwəshiy nza" kə.

<sup>22</sup> Ma kə mazə ngəci na: "Ghay ndə sləni tsa gəmgəm tsa nza gha. Tə kwəma gəzəkə miy tsa gha dzee ta mənīŋa ngwəvə sənəzənvə. Ya sa sənay gha ntsa ghyanakə tsa nzee, shiy kama ka shi ya na, tsəŋ kee bəhwə shi, shi zati mee na karee lahwəshi, pə gha kiy, <sup>23</sup> wa shiy mənishi niy banavə ma gha gənee va kaa tsahwəti ndə, a ghəci zhəghə dəvə li, ya ə dzee zhəghəkəvara tsətsə na, ma nzee bə see lə yam kən nzaa?" kə. <sup>24</sup> Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə kaa mbəzli tiba na: "Bantim mbəl tsa diwəy tsa va və, a ghwəy jakanakən kaa ntsa nza mbəl diwəy diwəy mənə va və!" kə. <sup>25</sup> Ma kə mənđi ngəci na: "A Ndə sləkəpə, lə tsahwəti mbəl diwəy diwəy mənə və kiy, tawa lə tsava və dibaa?" kə mənđi. <sup>26</sup> †Ma kə ntsa dikə tsa va na: "Favə tə ghwəy, e gəzanəwəy, ntsaa kwəməvə shiy, dza na ka ghəra sləni ghəci li shiy, ta mətsəhanavə shiy dza mənđiy dzəkən shi. Ma ntsaa kwəməvə shiy va, kala zhəghə dəvə ghəci li shiy, ə dza mənđi zhiniy bəhwə ya ni jəw ni va shiy və. <sup>27</sup> Ta na ka jakəe va niy dī ma yən mənī mazə dzəkən shiy, kəəsəkəshim a ghwəy bakwamtishi tikə kwa kwəmee" kə ntsa dikə tsa va» kə Yesəw.

**Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem**  
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Zhŋ 12:12-19)

<sup>28</sup> Ma sa gəzəmti Yesəw kwəma va tsəgha ki na, dza na mba'a dzətiy tə kwəma mbəzli, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. <sup>29</sup> Dza na mba'a tsəhəy ndəkwə vəgha məlmə Betəfazhe mba'a vəgha məlmə Betani, vəgha kəlanŋ tsa har mənđiy kəlanŋ \*Wəlivə. Kə tiba mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci kwa kwəma. Ma kə ngəshi na: <sup>30</sup> «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy, sa ka ghwəy tsəhəŋwəy mbəy, ta kəsay zəghwə kwantəmca dza ghwəy pəhəpəhə kala səəkə ndəə nza mə, nza ghwəy pəlikəvə. <sup>31</sup> Mba'a kə ndəə dəw va ghwəy: "Tawa pəli ghwəy?" kəy, "Waa Ndə sləkəpə dəw na" pə ghwəy taa ni ngəci» kə Yesəw.

<sup>32</sup> Sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza mbəzli va mba'a ghəshi dzashi. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsata kwəma va njasa gəzanakəshi Yesəw va. <sup>33</sup> Dza ghəshi ka pəli kwantəmca va ki. Ma ghəshi mbə pəli, ma kə ka kwantəmca va ngəshi na: «Tawa pəli ghwəy kwantəmca va shika mbəzli ni?» kə ghəshi. <sup>34</sup> Ma kə mbəzli va ngəshi na: «Waa Ndə sləkəpə dəw na» kə ghəshi. Mba'a ka kwantəmca banavəshi kwal ta pəli nza.

<sup>35</sup> Dza mbəzli va ki, mba'a ghəshi kəsəghə zəghwə kwantəmca tsa va kaa Yesəw. Dza ghəshi mba'a ghəshi fafati kwəbənŋer shi tə hwəm kwantəmca va. Kə ghəshi dal ghəshi famə Yesəw mə, <sup>36</sup> ††ka dza ghənəzə liy dzəmbə Zherəwzalem. War ə mbəzli pəpəəli kwəbənŋer shi dzar kwa kwal, ta mbə ghəciy dza dzar ti shi. <sup>37</sup> Ka səkwa ghəci kwa kwal tsa səəkə va mə kəlanŋ \*Wəlivə, mba'a tsəhəy ndəkwə vəgha Zherəwzalem.

§ 19:26 Mt 25:29 †† 19:36 2Mezh 9:13

Dza mbəzli kwasəbə va daŋ ni gwanashi ki, ka vəshi, ka fal Hyala zlanzlan, ta kwəma madaŋa madaŋa na va nata ghəshi daŋ na. <sup>38</sup> †Ma kə ghəshi na:

«Təfanati miy tsa nza Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səəkəy tsa,

Mazə mbə slən tsa nza!

A zərkə səəkəy mə ghwəmə,

tə shəndəkə ghwəmmə dzəti Hyala dikə na!»

kə ghəshi.

<sup>39</sup> A nihwəti \*ka Farisahi niy nza mbə mbəzli va. Ma sa favə ghəshi tsəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, gəzanashi kaa mbəzliy nəwŋa ni, a ghəshi nzəyshi gwəŋəshi!» kə ghəshi. <sup>40</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Nay ghwəy e gəzarŋwəy na, mba'a kə ghəshi nzəyshi gwəŋəshi sənzanvay, ta ngwəmə lala dza hərəzliy dza ta falda!» kə.

### Yesəw gəzə njasa dza məndi ta zanti məlmə Zherəwzalem

<sup>41</sup> †Dza Yesəw mba'a tsəhəy vəgha məlmə Zherəwzalem. Ma sa nata na na, tapə ghəci mbə wahəə dzəkən mbəzli mbəba. <sup>42</sup> ††Ma kə na: «A mbəzli ni, mba'a pə ghwəy taa nza gar zləba zərkə tsa dī Hyala bəŋwəy ndatsəy, a ghwəy taa mbəliŋwəy! Vanay sana kiy, mbəmbə na kwəma va va ghwəy, ka mbay ghwəy sənataw. <sup>43</sup> A gəzarŋwəy ya, a nahwəti vici ngəra'wə tiba taa səəkəə dzəkən ghwəy, ta dəzlay məlmə ghwəy dza ka mbəz ghwəy, lə shi mbəz tərəŋwə ni və shi. Ka ghəshi dza na təpələ'wə basakənvashiy dzəkən ghwəy, ka ghəraŋwəy gwanaŋwəy. <sup>44</sup> ††Kərəp dza ghəshiy zantəŋwəy, lə məlmə ghwəy ta gwa'a. Ka dza ghəshiy zlay ya hakwə tsa tsəŋzlaməm mə tsahwəti manəy mbə məlmə vaw. Dza kwəma vaa məniva tsəghay, sa nzana ghala vəghwə tsa niy səəkəta Hyala ta mbəliŋwəy na, kalaa niy zləba ghwəy» kə Yesəw.

### Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə \*ciki Hyala

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Zhŋ 2:13-22)

<sup>45</sup> Dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma sa nashi na ka zhəghə dəvə na, kə ka tihəshi səvəri mbəba. <sup>46</sup> †††Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə dza naa nza" kə məndi. Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

<sup>47</sup> †††Njasa səəkə vici va na, war tsəgha Yesəw niy nza mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki tsa nza. Ma mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*ka bəniyə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə na, war mbə pəla kwal tsa pəəsli ci ghəshi. <sup>48</sup> †††Shaŋ ghəshi ta sənay njasa ka ghəshi mbə kwəməvə kwal pəəsli ci. Va sa nzana, mbə fa kwəma bəniyə na va mbəzli niy nza lə nəfə kwətiŋ.

### Kwəma səəkə bərçi ghəra Yesəw va sləni li shia?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

**20** Tə nahwəti viciy, dza Yesəw ka bəni Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə \*ciki Hyala. Dza mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*ka bəniyə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkwər \*ka Zhəwifə tsəgha, ndəs ghəshi səəkəshiy dzəvəgha Yesəw. <sup>2</sup> Ka dəw kwəma ghəshi, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzarŋəy, kwəma səəkə ni gha ni bərçi ghəra gha sləni ghəra gha na li shi tay? Wa ntsaa ndaŋa kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. <sup>3</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwəma dzee va ghwəy kwətiŋ. E dī ghwəy gəzara, <sup>4</sup> Hyala ghwənay na Zhaŋ ta mənipə \*batem ta naa, naa mbəzli?» kə. <sup>5</sup> Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmmə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghwəmmə ni: "Hyala ghwənay na Zhaŋ" pə ghwəmməy, "Ya sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwəma ci shiki?" dza naa ni. <sup>6</sup> ††Mba'a pə ghwəmmə ni diba: "Mbəzli ghwənay na" pə ghwəmmə na, ka mbəzli gwanashi dza ba na, ka pə'wəmmə lə hərəzli ta bək-wəmmə. Sa nzanay, gwanashi sənay məndi Zhaŋ ka \*ndə gəzə kwəma Hyala» kə ghəshi. <sup>7</sup> Ma sa hashishi ghəshi ki na, 'wakəvə ghəshi tsəgha: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. <sup>8</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzarŋwəyee nda kwəma səəkə bərçi ghəree ni sləni li shiw» kə.

### Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm

(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

<sup>9</sup> †††Dzəghwa Yesəw ləy hwəm kwəma va, mba'a madiy ta bəli fir lə kwəma na, ma kə kaa mbəzli tiba va na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, dza na ngwəbə, ngwəbə ngwəbə ngwəbəti fəhiy zəmə tə vəh tsa ci. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə, kə dalala ghəci hiy mbə wə va. <sup>10</sup> †††Mba'a vici ngəli ya fəhi mənta, dza na bəŋ ghwənay ndə sləni tsa ci va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, a ghəci dzaa banakə na ci bəla ya fə. Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dza ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti ntsa va, mba'a ghəshi pəlay dzay jighi tsəghay. <sup>11</sup> Ənkwa, kə ndə tsa tsa va, zhəghwa na bəŋ ghwənay tsahwəti ndə sləni tsa ci ba. 'Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə ba tasl ghəshi kəsəti. Zhəghwa ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti tsava diba, tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti. Mba'a ghəshi təhay jighi tsəghay. <sup>12</sup> Yan, kə ntsa va, zhini na diba bəŋ ghwənay kwa mahkana ndə. Sa tsəhəy na na, dza ghəshi mba'a ghəshi paslanati zheher, mba'a ghəshi təhamti. <sup>13</sup> †††Ma sa nata ndə tsa tsa va kwəma va tsəgha, ma kə na: "Njaa dzee mənti tay? Kadiw, e ghwənay zəghwee na dee tərəŋwə. Sa ka ghəshi nayəy, a ghəshi dzaa ha'wə ti" kə. Dza na bəŋ ghwənay. <sup>14</sup> Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va

† 19:38 Cem 118:26; Lk 2:14 †† 19:40 Aba 2:11 † 19:41-44 21:20-24 †† 19:42 Nəw 32:29; Lk 2:14 †† 19:44 1:68; 21:6; Mt 24:2; Mk 13:2 ††† 19:46 Ezay 56:7; Zher 7:11 ††† 19:47 21:37; 22:53; Mt 26:55; Mk 14:49; Zhŋ 18:20 † 19:48 20:19; 22:2

† 20:6 Mt 14:5 ††† 20:9 Ezay 5:1-2 †† 20:10 2NəMezh 36:15-16 ††† 20:13 3:22

kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: “Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səkəy də'wə ghən tsa ci ki! Dza-mmə ta kəsəvə, a ghwəmmə paslamti! A tsa mbəə nza ka sa ghwəmmə kwagwa'a ki” kə ghəshi. <sup>15</sup> Dza ghəshi tasl ghəshi kəsəvə, ka mbahə səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla, mba'a ghəshi pəsliti» kə Yesəw.

Ma sa kədamti Yesəw fir tsa va, ma kə diba na: «Sana kiy, njaa dza ndə tsa tsa vaa mənə lə mbəzli vaa? <sup>16</sup> † Ə gəzənjwəy ya, ta səkə dza naa bakwamti ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a banavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi» kə Yesəw.

Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Kay, ka məniva gəla nava kwəma tsəgha teepəw» kə ghəshi. <sup>17</sup> †† Wakəvə Yesəw njə'wə nighətishi, ma kə ngəshi na: «Kwəma tsasli mənədi na mbə Zliya Hyalay, wa slən tsa shi dī na gəzəa? Ma kə mənədi kwəma vay:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay, ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki, kə mənədi mbə zliya. <sup>18</sup> † Ya wa ntsaa bati tərəə dzəti hakwə tsa vay, ta bəəliverivay dza ntsa va. Ghəci kə tərəkənvay kən ndə ba na, mba'a zlərəvəri ndə» kə Yesəw.

#### Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka \*Rəm gwanashi

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

<sup>19</sup> †† Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəkə' \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa kəsə Yesəw tibata. Kala mbə ghəshiy kəsə, sa hazləni ghəshi va mbəzli. <sup>20</sup> †† Ghalabay dza ghəshi ki mba'a ghəshi ghati ndəghwə Yesəw ta kəsə. Kə ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliy taa mənətvashi nja mbəzli tərənjw tərənjw ni. Nza ghəshi dədəw kwemer va Yesəw, ta mbə ghəshiy ngaliti, ta kəsəti mbə kwəma dza naa zləbakə. Ə dī ghəshi kwəmavə kwal tsaa kəsəti ta banaghə kaa ngwəmma. <sup>21</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw ki, ma kə ghəshi kaa dəw kwəma shi na: «A Metər, a ghəy sənay, shi bənipə gha ni lə kwəma gəzə gha gwanatay, war kwəma lə kwal na. Sa nzanay, ka nə gha kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, ntsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka tərə ghalaa dzəmbə mbəzli. Ma ghay, kwəma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nza. <sup>22</sup> Va tsəgha dī ghəy ghaa gəzənjwəy, kwal va ghwəmmə ta tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi ta naa njaa?» kə ghəshi.

<sup>23</sup> Ma Yesəw na naci ki na, mba'a sənəmti tsəhwəli shi va, ma kə ngəshi na: <sup>24</sup> «Citəram dala va ghwəy tə pətsa va di. Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati mənədi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sa va diba» kə ghəshi. <sup>25</sup> †† Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma ghənəzə tsəgha kiy,

tsəhəncim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw.

<sup>26</sup> Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, mba'a gəla nava kwəma səəti məhərli shi, mba'a ghəshi catavashi. Shañ ghəshi ta favə, kwəma gəmgəm na gəzəkə na tiba kwa kwəma mbəzli gar kəsəti ghəshi ti.

#### Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə mətī

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

<sup>27</sup> †† Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə \*ka Sadəsehi ndəs ghəshi səkəkə kəsəy Yesəw. Ka Sadəsehi vay, ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətīw, ka ghəshiy ni na nashi. Sa səkəkəshi ghəshiy dzəvəgha Yesəw ki na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, <sup>28</sup> † ma kə ghəshi na: «A Metər, a kə \*Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitənjəy na ta mənə ghəyəy: “Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətīy zlatə mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətīy va” kə niy ni. <sup>29</sup> A nihwəti mbəzli niy nza tiba, mbərfənj ghəshi ka ndərazhi ndə kwətiñ. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali, dza na mba'a mətīy, kala yakə zəghwə ghəshi li. <sup>30</sup> Dza Zərə mba'a bəvə mali mbəri tə mali va, kə mba'a mətīy kala yakə zəghwə ghəshi li kwərakwə. Zhini Takwa ba tsəgha. <sup>31</sup> War tsəgha, war tsəgha, pənjw ndərazhi mbərfənj ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəkə' ghəshi bəkwəshi mbərfənjənavashi, nək tsaa yakə zəghwə kwa. <sup>32</sup> Ma ləy hwəm ki na, mba'a mali va mətita kwərakwə ki. <sup>33</sup> Sana kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vi-ci dza mbəzliy zhakati mbə mətī kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətiñ kia?» kə ghəshi.

<sup>34</sup> Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Tikə tə hidī sənəzənvay, mbə bəbəva na kar zhər lə mi'i. <sup>35</sup> Ma na zhər lə mi'i dza Hyalaa ni, gar zhakati na nini mbəzli mbə mətī ta piy mbə vəghwə tsaa dza səkəkə kwa kwəma, kəy, ka dza niva mbəzliy bəva ghwəlaw. <sup>36</sup> †† Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, yəmyəm dza ghəshiy nza lə ka kwal Hyala. Ndərazhi Hyala dza ghəshiy nza, sa nzanay, a ghəshi zhakatishi mbə mətī.

<sup>37</sup> †† Ma na kwəmaa dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə mətīy, a Məyizə niy gəzəkə, mbəzliy bəkwəshiy, ta zhakatishi dza ghəshi mbə mətī, kə. Mbə zliya ciy, aa niy tsasli tiy dzəkən ghwə mbə zhəghwə, ma mbəbay: “Hyala kar \*Abərahəm, lə \*Izakə, mba'a \*Zhakwapə” kə niy ni kaa har Hyala. <sup>38</sup> Dī naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw, Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ti piy mbəzli gwanashi» kə Yesəw.

<sup>39</sup> †† Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə nihwəti mbəzli mbə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na: «A Metər, a gha gəzəkə kwəma wəzə na» kə

† 20:16 21:20-24 †† 20:17 Cem 118:22 † 20:18 1Pi 2:8 †† 20:19 19:48 †† 20:20 11:53-54 ††† 20:25 Rm 13:7

††† 20:27 SləniKY 4:1-2; 23:6-8 § 20:28 Nəw 25:5-6; Ghava 38:8 §† 20:36 1Zhj 3:1-2 §†† 20:37 Səvəri 3:2, 6 §† 20:39 Mk 12:32

ghəshi. <sup>40</sup> †Dzəghwa mba'a ghəshi hazlənishi va zhiniy dəw nahwəti kwəma və.

**Dikəba \*Kəristəw na kaa mazə \*Davitə**  
(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

<sup>41</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Njaa njaa ka məndi ni “Kəristəw Ntsa tivə Hyala na, jijiy mazə Davitə na” kə məndia? <sup>42</sup> †Ya Davitə də'wə ghən tsa ci kiy, aa gəzəkə mbə \*zliya cəm tsa ci, ma kəy:

Ma kə Hyala kwa sləkəpə, kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyŋa tə kwa bəzəmee,

<sup>43</sup> pa' fəca dzee mənti ka mbəz gha ka mbəzli tə dəvə gha!” kə,

kə Davitə niy ni.

<sup>44</sup> Nighətım Davitə də'wə ghən tsa ci, “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw kiy, njaa njaa ka na zhiniy nza ka jijiy kia?» kə Yesəw.

**Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma  
\*ka bənirə kwəma pəhəti Hyala**  
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

<sup>45</sup> Dzəghwa Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbəzli ta sədə ci kwa kwəma mbəzli daŋ, ma kə kaa ngəshi na:

<sup>46</sup> ††«Avee gəzarŋwəy, ya tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma məni \*ka bənirə kwəma pəhəti Hyala! Na nashiy war lə kwəbənjer dikə dikə ni ka ghəshiy di dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw di ghəshi məndiy səkwəshi mətsəfəkwə dzar tə ləwmaw. War tə kwəma ka ghəshiy di nzəy mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə məndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti.

<sup>47</sup> Ghəshi dibay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mi'i mbəreketi, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyala, ka ghəshi dza na, nza' nza' nza' ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə məndiy ni, ka nəw Hyala tərəŋwə ni ghəshi, kə məndi. Na nashiy, ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən shi, taŋ na nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

**Mali mbəri kwa ndərma**  
(Mk 12:41-44)

**21** ††Ma Yesəw mbə \*ciki Hyala na, dza na ka nighə njasa shəkə ka gəna shiy kaa Hyalaa dzəghwa sərndəkə. <sup>2</sup> Mba'a nighəvə njasa səəkəta nahwəti mali mbəri kwa ndərma kwərakwə, mba'a faghwa dala bakə kwa sərndəkə tsa va. <sup>3</sup> Ma sa naghəmti Yesəw kwəma va tsəgha, ma kə ki na: «Ə gəzarŋwəy ya lə katarŋ, mali mbəri kwa ndərma nata ghwəy nay, tərəŋwəba ghənəzə faghwa na gəna kaa mbəzli tiba gwanashi. <sup>4</sup> ††Sa nzanay, nihwəti mbəzli gwanashiy, war jəwə tsətsə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi səvəri mbə nahwəti na daŋ na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a basənavə shiy niy dza naa pa shiy dzəghwa hwər nəzə ti shi gwanashi kaa Hyala» kə.

**Ngərə'wə tsaə dzaə səəkə ghəŋghən ghəŋghən dzəti  
hidi ka ghəshi gha kərə**  
(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

<sup>5</sup> Dzəghwa nihwəti mbəzli ka gəzə kwəmaa dzəkən \*ciki Hyala tsa mbə Zherəwzalem, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Kay, jəw təbə hərəzli ndəbəti məndi ni ciki tsa li shiw, jəw ghaslamti məndi tsava cikiw, zhini mba'a shi wəzə wəzə ni mbəba, shi bəkə məndi kaa Hyala ta fanta shəndəkə» kə ghəshi. Ma sa favə Yesəw məndiy gəzə kwəma va tsəgha, ma kə na: <sup>6</sup> ††«Ə gəzarŋwəy ya, mbə səəkə na tsəhwəti vəghwə, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa va ghaslə ghaslə tsəghay, ta ba'wəmti dza məndi, ka dza ghwəy nashi hərəzli tsəŋəzli tsəŋəzli ya kwətiŋ ghwəlaw» kə Yesəw.

<sup>7</sup> †Dza ghəshi ki, ka dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Metər, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza məndiy sənay, ndal tərə shi va ta mənivaw kə məndia? Gəzarŋəy di» kə ghəshi. <sup>8</sup> Ma kə Yesəw na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaə zləba məndiy ngədiŋwəy ma. Sa nzanay, daŋ dza nihwəti mbəzliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dza na: “Yən na \*Kəristəw, a vəghwə səəkəy” kə. Mba'a kə ndə gəzəkəŋwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaə zləba kwəma gəla tsava ndə ma.

<sup>9</sup> Ma sa ka ghwəy favə gaka mbəz dzar mbə məlməhi, ka zhini ghən mbəzli, kala di ma fəti ta kwəma gəzə mbəzli dikə dikə ni sləkə hidiy, əntaa ghwəy dzaə gwərgwərə ma. Ya njaa pərba niva shiy dza naa gha manəmtəvashi di, ta na hidiy, ka dza ghəshiy kərəshi taŋtaŋ ləy hwəm shi vaw. <sup>10</sup> ††zhinee gəzarŋwəy, ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsəhwəti mazə dza na, mba'a pələti miy tə tsəhwəti, tapə ghəshi mbə mbəz ta nza. <sup>11</sup> Ta gərgərə dza hidiy dza tərəŋwə, nza zəlghwə biyam-bə tsa dikə tsa shəkəy mbəzli. Tərəŋwə ma dzaə nza tə nihwəti hidi ghəŋghən ghəŋghən. Ta məniva dza shiy, ka dza her mbəzli və shi tərəŋwə, zhini ka tsəhwəva shiy cipə kwəma tərəŋwə dzəy tə ghwəmə. <sup>12</sup> ††Ma ya tsəgha nəzə, ka shi va mənivay, ta kəkəsəŋwəy dza məndiy dza, ta sarŋwəy ngərə'wə. Ka məndi dzay hən banəvəŋwəy kaa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə ta basə ngwəvəvə dzəkən ghwəy. Ka məndi dza na, mba'am kalaghəwəŋwəy kwa fərshina. Ka məndi dza dibay, ka kəkəsəŋwəy dzəghwa kwəma mezhizhə, lə dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni tə hidi, ta məni ngwəvə. Sa wana dza məndiy sarŋwəy ngərə'wə tsa va tsəghay, sa nəwra ghwəy. <sup>13</sup> Ma na na ghwəy ghalabay, kwal na sava dza ghwəy kwəmavə ta mbə ghwəy ndəgha fəti dzəkənee. <sup>14</sup> ††Fambə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzarŋwəy wəzə mbə məhərli ghwəy. Əntaa ghwəy tatasə ghən tsa ghwəy lə tətəkə: “Njaa dza ghəy mənti dza ghəy mbəlŋəyay?” pə ghwəy ma. <sup>15</sup> Sa nzanay, yən dza naa ndarŋwəy kwəma dza ghwəy gəzə ghalaba, lə məhərli sənata kwəma gwa'a. Sa

† 20:40 Mt 22:46; Mk 12:34 †† 20:41-44 Mt 20:30-31 † 20:42-43 Cem 110:1; SləniKY 2:33-35 †† 20:46 11:43; 14:7 †† 21:1 2Mezh 12:10 ††† 21:4 2Kwər 8:12

††† 21:6 19:44 § 21:7-24 17:22-24 †† 21:10 Mk 13:8 ††† 21:12-19 Mt 10:17-22; Zhŋ 16:1-4 §† SləniKY 12:1-4; 18:12-17; veher SləniKY 24-26 §†† 21:14-15 12:11-12

ka ghwəy bəkəvəri na ghwəy gəzə kwəmay, ka dza ka mbəz ghwəy mbay zləbakənjəwəy kwəma gar mbanjəwəy. <sup>16</sup>†Ya mbəzliy yakənjəwəy, ya ngwar-məhiñjəwəy, ya madigahiñjəwəy ta kəkəkəsjəwəy dza mbəzli va gwanashi ta fambənjəwəy mbə dəvə mbəzli dikə dikə ni, dañ dza məndiy bakwamti nihwəti mbəzli mbə ghwəy. <sup>17</sup>Mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy di mətəsə ghwəy tə sa nəwra ghwəy. <sup>18</sup>††Ya tsəgha nza kiy, əntaa ghwəy hazləni ma. Ya səti mbə ghən ghwəy kwətiñjəy, ka dza naa zataw. <sup>19</sup>‡Va tsəgha, jihəkə-vañjəwəyəm wəzə. Ma tsəghay, ta mbəlivə piy tsa ghwəy dza ghwəy» kə Yesəw.

**Yesəw gəzə njasa dza məndiy ngazlamti məlmə Zherəwzalem**

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

<sup>20</sup>††Zhəghwa ma kə Yesəw diba na: «Ma sa ka ghwəy nata məlmə Zherəwzalem dəzlətsəbə mbəzli tsəbay lə shi mbəz və shiy, sənay tə ghwəy ghalaba na, ndal tərə məndi ta ngazlamtiw, pə ghwəy. <sup>21</sup>Ghalaba kiy, ma mbəzli tə hidi ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlañ ta mbə mbəlishi. Mbəzli mbə məlmə Zherəwzaleməy, hwəshi tə ghəshi. Ni dzar kwamtiw, əntaa ghəshi dzaa zhimbə məlmə va ma. <sup>22</sup>††Sa dza naa nza, ma vəghwə tsa vay, vəghwə tsa dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzli ti na. Ghalaba dza shi tsaslati məndi mbə zliya gwanashiy məniva. <sup>23</sup>Ngəra'wə tərəñw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərazhi tə hwəm. Sa nzanay, tərəñw dza ngəra'wə tə səəkəə dzəti hidi. Ta məni ngwəvəə dza Hyalaa dzəkən mbəzli mbə məlmə va, sa satiy nəfə tsa nza. <sup>24</sup>Ta bakwamtishi dza \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə kafa'i. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kakasamtishi, ta nza ghəshi ka mevivi dzar mbə hwəlfəhi mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ta zləghwəhwə məlmə Zherəwzalem dza ghəshi ka sa shi, pa' fəca vici dza Hyalaa bəhwə və shi, mba'a banavə kaa nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

**Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri**

(Mt 24:29-31; Mk 13:14-27)

<sup>25</sup>††Ma kə Yesəw diba na: «Sa ka hidi nza ndəkəwə ta kərəy, ta məniva dza shiy cipə kwəma ka pəghəva tə vici, kə pəghəva tə tir, ka pəghəva tə sasərkwəhi gwa'a. Tərəñw dza her hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzashi, kala dza ghəshiy sənashi ma shi ka ghəshi məni va gaka yam kwa həl lə va kwəfəghə tsa shi. <sup>26</sup>Ka shi nza bərçi və shi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfəghə. Ka mbəzli dzay, ka hazləni, sa ka ghəshi zəzəti kwəmaa dzaa səəkəə dzəkən mbəzli tə hidi. <sup>27</sup>†††Ghalaba kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, war ka nay mbəzli lə mətəsə shi səəkə mbə kwəlebi tə ghwəmə, lə bərçi və tərəñw, tsəgha shəndəkə diba. <sup>28</sup>Ma sa ka ghwəy nashi gəla shi tsəgha ni va ghati mənivay, hədehede kə nəfə tsa ghwəy taa nza, mba'a ghwəy jihətəvañjəwəy.

† 21:16 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 †† 21:18 1Sam 14:45; Mt 10:30; Lk 12:7 † 21:19 ShiZhnj 13:10 †† 21:20-24 19:41-44; 20:16; Mt 22:7 †† 21:22 Nəw 32:35; 'Wəzh 9:7 ††† 21:25 Cem 46:3-4; Mt 24:29 ††† 21:27 Mt 24:30

Sa nzanay, ndal tərə ghwəy ta mbəliñjəwəy ghalabaw» kə Yesəw.

**Yesəw bəli fir lə kwəma daskwa**

(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

<sup>29</sup>Ma ləy hwəm kwəma va na, dzəghwa Yesəw diba ka bəlanshi fir. Ma kə na: «Nighəvə tə ghwəy daskwa, lə nihwəti fəhi gwa'a. <sup>30</sup>War nashi ma ghwəy ghəshi ghati day. Gwa'a ka ghwəy sənay na, a vəghwə tsa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. <sup>31</sup>Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bələkənjəwəy ya va ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Hyala ta səəkə ta sləkə mbəzliw, pə ghwəy. <sup>32</sup>A gəzañjəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa bəkəwəshi ka shi gəzañjəwəy ya ni gwanashi mənivaw. <sup>33</sup>Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na ghəshi lə hidi gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

**Mənim məhərli!**

<sup>34</sup>‡Ma kə Yesəw ba na: «Məni tə ghwəy məhərli tərəñw. Əntaa ghwəy dzaa zlatanavə məhərli ghwəy kaa zəzəmə shiy lə kaa sasa shiy ghipə lə kaa məni mətəsə ta mbə kwəməvə shi tə hidi ma. Mba'a pə ghwəy dzaa kəslibmə ghən kən niva shiyəy, vətəghə dza vici dzee vaa səəkə tiy kəsənjəwəy. <sup>35</sup>Njasa ka məndi vaa kaghwa kərpi vətəghə dzəghwa zləkwəy, ava tsəgha dzee səəkə vətəghəə dzəkən mbəzli tə hidi gwanashi. <sup>36</sup>††Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy bə hi ma, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmbə. Ta mbə ghwəy kwəməvə bərçi ta mbəliñjəwəy va shiy dza vaa səəkə gwanashi. Ma nza ghwəy mbə kwəməvə garənjəwəy, kwa kwəmee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

<sup>37</sup>†††Ava tsəgha niy bəniyə Yesəw shiy havəghwə mbə \*ciki Hyala. Ma hetihwer sa ka vərđiy mənta na, ka dzay ta hi mə kəlañ tsa har məndiy kəlañ \*'Wəlivə.

<sup>38</sup>Ka mbəzli gwanashiy dza ki na, ka səəkə pəətə mekəshi mekəshi ta fa kwəma gəzə na va kaa mbəzli mbə ciki Hyala.

**Mbəzli dikə dikə ni mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw**

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Zhñ 11:45-53)

**22** ‡†Ma ghala pətsa va ki na, mba'a vici \*makwaghwa Pakə kətikəvata. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə pəñ tsa nza \*is mbəw. <sup>2</sup>††Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə \*ka bəniyə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madishi ta pəla kwal tsa kəsə Yesəw, ta pəəsli ci. Mbə hazləni ghəshi va mbəzli, kala mbə ma ghəshiy kəsə ci.

**Zhəwdasə mbə di nga dafa ta Yesəw**

(Mt 26:14-16; Mk 1:10-11)

<sup>3</sup>††Dzəghwa \*ndə jaka tsa Hyala mba'a dzay dzəmbə nəfə tsa Zhəwdasə, tsa har məndiy Isəkariyətə. Ndə

§ 21:34-35 Ezay 24:17; 1Tes 5:1-3 †† 21:36 Mt 24:42; ShiZhnj 6:17 ††† 21:37 19:47; 22:39 †† 22:1 Səvəri 12:1-20 ††† 22:2 19:48 †† 22:3 4:2, 13; 10:18; 22:31, 53

mbə \*mbəzli ta səda Yesəw va mənə lə bakə ni. <sup>4</sup> Dza Zhəwdasə mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni sləwa ka ndəghwə \*ciki Hyala. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va. Njasa dza naa mbay kwəməvə ngati dafa ta kəsə Yesəw. <sup>5</sup> Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzanakəshi Zhəwdasə va na, mba'a ghəshi vəshishi. «Ta ngavənja səda gha dza ghəy gha kə kwəməvənjəy kwal tsaa kəsə ci» kə ghəshi. <sup>6</sup> Tsəgha na, e zləbavə, kə Zhəwdasə ka dzay. Dza na ka pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw nja kwa mbəmbə kala dza nihwəti mbəzli gwanashi niy fəti ghən.

**Yesəw mbə ghwəni \*mbəzli ta səda ci ta ta shi dza naa zəmə mbə \*makwaghwa Pakə**  
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Zhj 13:21-30)

<sup>7</sup> †Dzəghwa vici makwaghwa ka məndiy zəmə ma pən tsa nza \*is mbə, mba'a mənəta. Ma mbə vici vay, kar məndiy həni zəghwə təmbəkə ta tsə Pakə.

<sup>8</sup> Dza Yesəw da' harvə kar Piyer lə Zhanj. Ma kə ngəshi na: «Mbalam a ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə makwaghwa Pakə» kə. <sup>9</sup> Ma kə kar Piyer ngəci na: «Kwəma dī gha ghəy dzaa tatəmmə shi zəmə vaa?» kə ghəshi. <sup>10</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, ma sa ka ghwəy tsəhənjwəy mbə məlməy, ta kwəmay dza ghwəy lə ndə, lə tsəghwa yam və. Nza ghwəy nəw dzəkə ghi tsa dza naa dza. <sup>11</sup> Ma sa ka ghwəy tsəhənjwəy kəybay, ma nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, ma pə ghwəy taa niy: “Metər tsa ghəy ghəwənikənjəy na. A kəy, ndara ciki tsa dza ghəy səəkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə Pakə, kə” pə ghwəy taa ni ngəci. <sup>12</sup> Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citənjwəy ciki dza na dikə mə ghən tsəhwəti ciki, gwəma gwəma ghəci. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

<sup>13</sup> Tsəgha na, kə kar Piyer, mba'a ghəshi madishi ka dzashi. Mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

**Yesəw mbə zəmə shiy mbə \*makwaghwa Pakə ghəshi lə \*mbəzli ta səda ci**  
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Kwər 11:23-25)

<sup>14</sup> ††Ma sa mənəta tihwer ki na, dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi səəkəshiy nzyəshi, ka zəmə shiy ghəshi. <sup>15</sup> Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va, ma kə kaa mbəzli ta səda ci va na: «Yən kiy, kwəma jəw səəkəe mbə maw zəmə shi zəmə mbə Pakə ni lə ghwəy gwanənjwəy, ka məndi gha sara ngəra'wəw. <sup>16</sup> Sa gəzanəwəy ya va tsəghay, ka dzee zhiniy zəhwə shi zəmə mbə Pakə ghwəlaw. War shi dī Pakə vaa gəzə cikəvərivashi gwa'a gwa'a. Ma ghalaba kiy, ta zəmə shi zəmə va dzee dza tə pətsa sləkə Hyala» kə. <sup>17</sup> Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na hənj bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Ndim shi sa ni a ghwəy sa shi. <sup>18</sup> Sa nzana, e gəzanəwəy, ka zhinee sahwə shiy

† 22:7 Səvəri 12:6 †† 22:14 6:13

ghwəla kala fəca dza Hyalaa səəkə tə sləkə mbəzliw» kə.

<sup>19</sup> Zhini na ləy hwəmə kwəma va, hənj bəvə pən, dza na, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa mananati na 'wəsa na, mba'a ngəngavəri pən tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Ava ghənzə na vəghee va zlatee kaa mətə tə ghwəy. Tsəgha pə ghwəy taa mənə ta zəzəə dzəkən mətee» kə.

<sup>20</sup> †Zhini na kaa hwəpər tsa nza shi sa kwa, tsəgha ghəci mənəti li sa zəməhwə ghəshi shi zəmə. Ma kə na: «Avanashim shi sa niy, ghəshi na yəwən \*sla kiri tsa slati Hyala, ta zhiniy jakəva lə mbəzli lə miymiy ya ni shəkəshi tə ghwəy. <sup>21</sup> ††Gəzanəwəy ya, avanayəm ntsaa ngati dafa tə ya mbə zəmə shiy kwa kwakwa tsa kwətij tsa lə ya. <sup>22</sup> Ta na navay, yən yən Zəghwə ndə ngəri nee kiy, ta pəslitəra dza mənədi war njasa tarəkə Hyala vaa dzəkənee. Ə na na nzana nanzə kiy, tərənəw dza ngəra'wəw nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va» kə. <sup>23</sup> Ghalaba tsəgha ki na, dza mbəzli ta səda ci ka dədfəw kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa tsaa dza va ta mənəi gəla nava kwəma mbə ghwəmmə kia? Tsama kia? Tsama kia?» kə ghəshi.

**A ntsa dikə tsaa?**

<sup>24</sup> †††Dza \*mbəzli ta səda Yesəw, mba'a ghəshi ghəvə ngəra'wəw ghəpə kwa jipə shi, ta mbə sənay ntsaa dzaa nza dikə tsa mbə shi. <sup>25</sup> Mba'a Yesəw favə ghəpə tsa shi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə ghwəy na, a ghwəmmə sənay mbə mənəi mazə tsa shi na mezhihəy dzəkən mbəzli tə hidi. Mbəzli dikə dikə niy, a ghəshiy dī mbəzli sləwa ghəshi vaa falshi: “Mbəzli wəzə ni nza ghwəy” kə ghəshi. <sup>26</sup> †††Na na ghwəy na ghwəy kiy, tsəgha dza naa nzaw. Ntsa dikə tsa mbə ghwəy, nja ntsa jəw tsa kə taa zhəghəy. Ma ntsaa sləkənjwəy na, mba'a zhəghəy nja ndə sləni tsa ghwəy. <sup>27</sup> ††Tsama ndə gwəra na dikə mbə kar ntsaa nzyəy dərəsə ka ndəghə shi zəmə, ghəshi lə tsaa banci shiy ta zəməshi ghəcia? A ghwəmmə sənay, tsaa nzyəy va ndə ta zəmə shiy, ghəci na sa dikə tsa. Avanay sana kiy, yən na ntsa dikə tsa mbə ghwəy. Ya tsəgha nzee ntsa dikə tsay, ndə ghəranəwəy sləni zhəghəree. Mən tə ghwəy tsəgha kwərakwə.

<sup>28</sup> Ghwəy kiy, war kwasəbee nza ghwəy ya hwəmba mbə ngəra'wəw tsa see tsa. <sup>29</sup> Yən kwərakwəy ta ndənjwəy mənəi mazə dzee, njasa ndara Dirə va mənəi ci. <sup>30</sup> ††Ka zəmə shi zəmə, ka sa shi sa dza ghwəy nza kwasəbee tə pətsa kwətij tsa, tə pətsa sləkəe. Ka ghwəy dza na das das nzyənjwəy kwa gəzligəzli mezhihə, ka sla ngwəvəə dzəkən mbəzli mbə takəhi mənə lə bakə ni va mbə hwəlfə ka \*Izərayel» kə Yesəw.

† 22:20 Səvəri 24:8; Zher 31:31; Zak 9:11; Rm 11:27; 2Kwər 3:6; Gal 4:24; Ebr 8:6; 9:12 †† 22:21-23 Zhj 13:2, 21-30 †† 22:24-26 9:46-48 ††† 22:24 Mt 18:1; Mk 9:33-34 ††† 22:26 9:48; Mt 23:11; Mk 9:35 § 22:27 Zhj 13:4-5, 12-17 †† 22:30 Mt 19:28

**Yesəw mbə gəzə vəraslə tsa dza Piyer ta vəraslə**

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Zhj 13:36-38)

<sup>31</sup> †Ləy hwəm kwəma va, ma kə Yesəw ka Shimanjw na: «A Shimanjw, a Shimanjw, a \*ndə jaka tsa Hyala niy dəw kwal ta mbə tarəshamətənjwəy, njasa ka ndə vaa pəhəkəvəri davəna mbə ha. <sup>32</sup> ††Sa nighətee tsəghay dzee, mba'ee cə'wəti Hyala tə gha əntaa gha zlay nəwra. E sənay, a gha taa zlay nəwra, ma sa ka gha zhakatiñay, nza gha mətəshahansi bərci kaa nihwəti ng-warməhiñja mbə nəwra» kə. <sup>33</sup> Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, e pəhamtəvara ta zləba dza kwasəbə gha, ya pa' kwa fərshina, ya pa' ka məti kwasəbə gha na nee» kə. <sup>34</sup> †Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Piyer, ə gəzamtəñee avanay ndatsə, ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzəə dzəkənee: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha mahkan səda» kə.

**Kwəmaa dzəkən mbəl pas, lə mbəl tsa dza ta wə mba'a kafa'i**

<sup>35</sup> ††Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala pətsaa niy ghwənanjwəy ya vay, e niy gəzanjwəy, əntaa ghwəy bə mbəl pas, lə mbəl wə, lə kwekweher ma, pən, niy shanjashi shiy ghwəy na?» kə. Ma kə ghəshi na: «Awə, niy shanjashi shiy ghəyəw» kə ghəshi ngəci.

<sup>36</sup> Zhəghwa, ma kə ngəshi na: «Nana kiy, ntsa nza mbəl pas vəy, bəvə tə ghəci sa ci ta dza li. Mba'a kə mbəl wə va ndə na, ka dza ghəci li dība. Kala kafa'i va ndəy, ə kə dzaa dəlamti kwəbanj tsa ci ta pa kafa'i. <sup>37</sup> ††Sa nzana kwəmaa niy tsasliti məndi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala ghala mbəradzəy, war ghənzə mənta na. Ma kə məndi niy niy: "Mbə ka məni rəda niy mbərambə məndi" kə məndi niy ni. Tsəgha na, ta na navay, shi tsasliti məndi vaa dzəkənee na ta məniva dza ghəshi tsəgha» kə Yesəw.

<sup>38</sup> Ma sa favə mbəzli ta səda ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkəñəy, avanashi kafa'ihə tikhə bakə va ghəy» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Gwa'a ki, wəkə na tsəgha» kə.

**Njasa cə'wə Yesəw Hyala mə kəlanj \*'Wəlivə**

(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

<sup>39</sup> †††Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Yesəw mba'a madiy dzəmə kəlanj 'Wəlivə njasa sənəbəy na mbə məni ndimndim. Mba'a \*mbəzli ta səda ci madishi kwasəbə kwərakwə. <sup>40</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi mə kəlanj ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci va na: «Cə'wəm Hyala a ghənzə ndəghwənjwəy, vantaa \*ndə jaka tsa nzə ngadambənjwəy mbə məni \*kwəma jikir na» kə.

<sup>41</sup> War sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a katantəvay vəgha shi ge'i ge'i gar bəzlaghə hakwə ndəə dzəti pət-sa nza na va ti li shi. Dzəghwa na ki, tsəfəkwə tsəfəkwəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci, ma kə na: <sup>42</sup> §«A Di mba'a pə gha zləbatij, bashamti ngəra'wə tsa va

† 22:31 22:3 †† 22:32 Mt 16:18; Zhj 21:15-17 † 22:34 22:61; Mt 26:75; Mk 14:72 †† 22:35 9:2-3; 10:4 †† 22:37 Ezay 53:12 ††† 22:39-46 5:16 ††† 22:39 21:37; Mt 26:30; Mk 14:26; Zhj 18:1 § 22:42 Mt 6:10; 20:22; Mk 10:38; Zhj 12:27-28

səəkəə dzəkənee. Ma nanzə kiy, a ghənzə məniva war njasa dee nə yaw. War kwəmaa təbanja mbə nəfə tsa gha kə taa məniva» kə. [<sup>43</sup> Ghalaba tsəgha ki na, dzəghwa \*ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkəy mə gh-wəmə dzəvəgha ta mətəshahansi bərci. <sup>44</sup> Yesəw kiy, mba'a hazləniy va ngəra'wə tsa va ka gwərgwəwə, sa nzana tsəgha ki na, dza na ka zhiniy mətəshə cə'wə Hyala tərənjw tərənjw. Capə capə capə ghaa nay ma ghwətəghwətə və, war ka njəreməə dzəti hidij nja miyimi.]

<sup>45</sup> Ma sa kəramti na cə'wə Hyala ki na, dzəghwa na pəlhəm kafəy, mba'a səəkəy dzəvəgha mbəzli ta səda ci. Səəkə na na, ghəshi tə hi va dali təkə ngəra'wə.

<sup>46</sup> Səəkə na, mba'a fərghashi. Ma kə ka ngəshi na: «Wa navam bəhwə ghwəy hi kia? Satiñwəyəm, a ghwəy cə'wə Hyala a ghənzə ndəghwənjwəy, vantaa ndə jaka tsa nzə ngadambənjwəy mbə məni kwəma jikir na» kə.

**Njasa kəsə məndi Yesəw**

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Zhj 18:3-11)

<sup>47</sup> War Yesəw mbə kəni gəzə kwəma vaa səkwa na, gidədə mbəzli səəkəshi. Mba'a Zhəwdasə tsahwəti ndə kwətiñ mbə \*mbəzli ta səda Yesəw va məñ lə bakə ni tə kwəma shi, ka 'wanshi kwal. Ma sa səəkəy na na, karə ka dzar dzəvəgha Yesəw, ta səkwə njasa ka ndə vaa səkwə madigay. <sup>48</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Zhəwdasə, wa nava səkwəra ghaa nja madiganja sa di gha nga dafa tə ya yən Zəghwə yakə ndə ngəri kia?» kə. <sup>49</sup> Ma sa nashi mbəzli kwasəbə Yesəw shiy dzaa məniva tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «A Ntsaa sləkəñəy, zləbati gha a ghəy kəəslivərishi lə kafa'ihə ghəy ni na?» kə ghəshi. <sup>50</sup> War ghwəla tsəgha na, dza tsahwəti kwətiñ mbə shi pətsə kəsləkəghwa sləmə kwa bəzəmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa \*ka ta Hyala. <sup>51</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ka məni ghwəy tsəgha ma, zlashim» kə. Dza na dap dapata sləmə zal tsa va va, mba'a mbəlanamti sa ci.

<sup>52</sup> Ma sa mbəliti Yesəw ntsa va, ma kə kaa mbəzli dikə dikə ni va mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni ndəghwə \*ciki Hyala, mba'a mətikwəkwər na: «A mbəzli ni, tawa səəkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'ihə mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia?» <sup>53</sup> ††Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə ciki Hyala na, a kar ghwəy kəsəra ghalabaw. Sənay tə ghwəy, tsatsa vəghwəy, tsa ghwəy na səəkəy na ta kəsəra, vəghwə tsa dza ntsaa ghəra sləni mbə kwəsliy ci ni ci bərciy səvəri na» kə.

**Vəraslə tsa Piyer**

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Zhj 18:12-18, 25-27)

<sup>54</sup> Ma sa gəzamtə Yesəw kwəma va tsəgha na, dza ghəshi tasl ghəshi kəsəti. Ka pəməə dzəkə ghi tsa dikə tsa \*ka ta Hyala. Ghəshi mbə pəmə na, war ə Piyer nəwshi kərakə kərakə pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala va ghəci nəwghəshi. <sup>55</sup> Mba'a məndi niy pəhəy ghwə kwa tipə va, tazəl mbəzli ta ghwə va ka bəghəzli. Dza Piyer kwərakwə ki, das nzəyəy mbə shi.

§† 22:53 19:47; 22:3

<sup>56</sup> Dza nahwəti mali kwa ghəra sləni kəghi tsa va, mba'a fati mətə tə Piyer ghəci mənəy ta ghwə va, war ə ghənəə nighə. Ma kə kaa mbəzli tiba na: «Ma zal tsay, ntsaa nza kwasəbə ntsa va na» kə. <sup>57</sup> Dzəghwa Piyer ka vərəslə, a kə na: «Əm, sənay tsava ndee na neyew mali naw» kə. <sup>58</sup> Ma ləy hwəm jəw ba na, dza tsahwəti ndə mba'a nighəvə, ma kə ngəci ba na: «Gha kwərakwəy ntsay, ntsa kwasəbə mbəzli va nza gha» kə. Ma kə Piyer ba na: «Tibaw, na neyey dzar kwasəbə nzee neyew, pən basə» kə. <sup>59</sup> Ma ləy hwəm sa nza y məndi nza gar tsahi kwətiŋ diba na, dza tsahwəti ndə ka gəzə kwəma diba, a kə na: «A ntsa nanzə na katarŋ katarŋ nay, kwasəbə ntsa va niy nza na. Sa nzanay, ndə ka Galile na kwərakwə» kə. <sup>60</sup> Ma kə Piyer diba na: «A zal tsa, sənashi gəla ni di gha ni gəzə shiyee na neyew» kə.

War ghwəla Piyer kərni gəzə kwəma va səvəri tə miy ci na, mba'a ngələkə way tsəgha ki. <sup>61</sup> †Sa way ngələkə ki na, dza Ndə sləkəpə, tərəd zhəghəghə kwəma ci dzar kwa Piyer, ka nighə ghəci. Ghalaba ki na mba'a Piyer zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Ndə sləkəpə va, ma kə niy ni ngəci: «Ka ngələkə gha wa ndatsəy gha zhinti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə niy ni kaa ngəci. <sup>62</sup> Sa zəzəti Piyer kwəma mənti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərəŋw tərəŋw.

#### Məndiy sawa Yesəw, ka də'wə

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

<sup>63</sup> Ma Yesəw kwa hwər tipə dikə tsa \*ka ta Hyala ki na, dza mbəzliy ndəghwə va, ka sawa, ka də'wə. <sup>64</sup> ††Ka ghəshiy dza, mbəkwə mbəkwəy kwəma ci, ka də'wə. Ka ghəshi dza na ka dəw və, ma kə ghəshiy ni na: «Ca gəzanəy ntsaa ləkəŋa di?» kə ghəshiy ni. <sup>65</sup> Dzəghwa ghəshi, war ə ghəshi gagay ka tsətsəərə tərəŋw tərəŋw.

#### Yesəw kwa kwəma ka sləkə kwəma mbə \*ka Zhəwifə

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Zhŋ 18:19-24)

<sup>66</sup> Ma sa kərəy pi ki na, dzəghwa mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, mba'a \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala basə ghəshi basətəvashi. Mba'a ghəshi dzaa pəməkə Yesəw dzəkwa kwəma mbəzliy sləkə ka Zhəwifə. <sup>67</sup> †Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ə di ghəy gha gəzanəy, nda gha na \*Kəristəw tsa tivə Hyala» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ə gəzanəyəy ya sanay, ka dza ghwəy ni katarŋ na pə ghwəyəw. <sup>68</sup> Mba'a pən ni, kadiw e dəw kwəma va ghwəy pən ba na, a ka zləbara kwəma dəwee va ghwəyəw. <sup>69</sup> ††Ghava na tə ndatsəy, ta nza y dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri tə dəvə kwa bəzəmə Hyalaa kwa bərciy sləkə shiy gwa'a» kə. <sup>70</sup> ††Ma sa favə ghəshi Yesəw gəzəkə tsəgha, ma kə ghəshi gwanashi na: «Zəghwə Hyala

nza gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Njasa gəzanəyəy ya va na, zəghwə nza nzee» kə.

<sup>71</sup> Ma kə ghəshi na: «Wəkə na nava tsəgha, ka di mbəzli ghwəmmə, ta ndəgha fəti ta kwəma mənti na ghwəlaw. A ghwəmmə favə kwəma zləbakəmmə na lə miy tsa ci, də'wə ghən tsa ghwəmmə basə. Mək na tsəgha» kə ghəshi.

#### Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmma Pilatə

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Zhŋ 18:28-38)

**23** †Wakəvə mbəzliy basəshi va gwanashi, takwəs ghəshi satishi ka dzashi lə Yesəw, mba'a ghəshi dzaa pəmanaghə kaa ngwəmma Pilatə. <sup>2</sup> ††Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka pə'wə kwəma mənti na ka Pilatə ki, ma kə ghəshi na: «Ma ntsay, a ngədi na mbəzli ghəy ta zhini ghən. A kə kaa ngəshiy, ka tsəhənci ghən ghwəy kaa mazə tsa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashi ma, kə. Ma kə mbə gəzə kwəma ci ba na: "Yən na \*Kəristəw. Yən na mazə" kə» kə ghəshi. <sup>3</sup> Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pilatə ka dəw kwəma va Yesəw, ma kə na: «Mazə tsa \*ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. <sup>4</sup> Ma kə Pilatə kaa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala lə mbəzliy basəshi va tə pətsa va gwanashi na: «A mbəzli ni, a na na yay kəsata kwəma jikir nee va ntsa gar banci fəti məndiw» kə. <sup>5</sup> Zhəghwa mbəzli va mətəhə, ghəshi mətəhata gəzə kwəma va lə bərci, ma kə ghəshi na: «Ə bananshi na zhini ghən kaa mbəzli lə shi bənipə na va, səəkə tə hidi ka Galile ghati na shi ci va, ka dzar mbə hidi ka Zhəwde gwanashi, avanay tsəhəy tikə sana» kə ghəshi.

#### Yesəw ta ngwəvə kwa kwəma mazə \*Erədə

<sup>6</sup> Ma sa favə Pilatə mbəzli va haməykə kwəma hidi ka Galile na, dza na ka dəw və shi, ma kə na: «Ndə ka Galile na ntsa na?» kə. <sup>7</sup> ††Ma kə mbəzli ngəci na: «Ndə ka Galile na» kə ghəshi. Ma sa favə Pilatə tsəgha na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a ghəshi pəməghə kaa mazə Erədə. Sa nzanay, ghəci niy mənə na mazə tə hidi ka Galile. Ghala vəghwə tsa va ki na, tiba ghəci niy nza mbə məlmə Zherəwzalem.

<sup>8</sup> †Ma sa tsəhəshi məndi lə Yesəw kwa kwəma Erədə ki na, mba'a Erədə vəshiy tərəŋw. Sa niy nzana mbəradzəy ghəci niy nza mbə pəla kwal tsaay Yesəw, sa ka naa favə kwəma ka məndi gəzəə dzəkən. Ma kwəmaa niy bərkəti na mbə ghən ciy, nay Yesəw ghəci mbə mənə kwəma madaŋa madaŋa na, niy di na. <sup>9</sup> Dza na ki ka dədəw kwemer ghəci dərŋ dərŋ va Yesəw. Kala zləba kwəma Yesəw ngəci ya kwətiŋ. <sup>10</sup> Ma ghala pətsa va na, tiba mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza, war ka pə'wə kwəma ghəshi tərəŋw kaa Yesəw. <sup>11</sup> ††Dza kar Erədə lə ka sawji ci tapə mbə sawa Yesəw, ka sawa, ka 'wəshiy dzəkən. Ghavə ghəshi mba'a ghəshi panakən kwəbarŋ tsa tə dimə. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəməghə kaa Pilatə diba.

† 22:61 22:34; Mt 26:34; Mk 14:30 †† 22:64 7:16 † 22:67 9:20; Zhŋ 10:24-25 †† 22:69 Dani 7:13; Cem 110:1; SləniKY 7:56 †† 22:70 Mt 26:63; Lk 1:32-35

††† 23:2 20:20-26 ††† 23:7 3:1 § 23:8 9:9 † 23:11 Mt 27:28; Mk 15:17; Zhŋ 19:2



<sup>12</sup> Ma kwatanay ka jaka niy nza kar Pilatə lə Erədə. Ma fəcava na dza nava kwəma, mba'a jakayshi, mba'a ghəshi mənishi ka madigahi tərənjw ni.

### Ngwəvə məti kən Yesəw

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Zhj 18:39–19:16)

<sup>13</sup> Ma sa pəmanaghəm Yesəw kaa ngwəmna Pilatə ki na, dza na mba'a basəti mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala lə mbəzli dikə dikə ni, mba'a nihwəti mbəzli.

<sup>14</sup> Ma kə ngəshi na: «A ghwəy kəsəkə ntsa, ma pə ghwəyəy: “a ngədi na mbəzli ta zhini ghən” pə ghwəy. Dzəghwee kiy, mba'ee dəwhwə kwəma va və tiba kwa kwəma ghwəy. Kəsata fətee və ya kwətiñ dzar kwa gəla shi gəzəkə ghwəy vaa dzar kabaka ciw. <sup>15</sup> Zhini tsəgha \*Erədə ba, shañ ta kəsata fəti və. Va tsəgha zhinikəvə na tikə, ma zal tsay, fəti və gar pəsli məndiw. <sup>16</sup> Ghənə tsəghay, ə dzee kəkəditi lə ghwəda, nzee pəlay a ghəci dzay» kə.

[<sup>17</sup> Ndimndim tsa shiy nzay, səəkəta ma tsə Pakə njasa nza ghəshi va mbə sanay, kwətiñ ka ngwəmna Pilatə pəlanayshi ndə mbə mbəzli kwa fərshina.]

<sup>18</sup> †Sa gəzəkə Pilatə tsəgha na, dza mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə zlanə kwəma lə bərçi gwanashi gwanashi, ma kə ghəshi na: «Pəsli ntsa va, a gha pəlaynjəy Barabasə» kə ghəshi. <sup>19</sup> Barabasə tsa di ghəshi va məndiy pəlanayshiy, ə niy ngadambə na mbəzliy dzəmbə zhini ghən, mba'a niy pəsli ntsa ndə. Va tsəgha niy kəsaghwa məndi kwa fərshina. <sup>20</sup> Sa mawti Pilatə pəlay Yesəw na, zhəghwa na diba ka gəzanshi kwəma. <sup>21</sup> Ma mbəzli va nashi ki na, zləba na Pilatə va kwəma ghəshiw. Kə ghəshi ka zlapə zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Wa danjavəgha, danjavəgha vəgha tsəm, a ghəci mətiy» kə ghəshi.

<sup>22</sup> Ma kə Pilatə kaa ngəshi kwa mahkana gəzə kwəma ci ba na: «Əy wa na kwəma təvəti ntsa gar dənə məndiy dzəvəgha tsəm kia? Nata kwəma yədəmti nee ya jəw gar pəsli məndiw. Ə na na dzee də'wəvə lə ghwəda nee, nzee pəlay a ghəci dzay» kə. <sup>23</sup> Ma sa favə ghəshi Pilatə zləbanakəshi tsəgha na, zhəghwa ghəshi mətsəhə, ghəshi mətsahata gəzə kwəma zlanzlan: «War danjwə pə gha danjavəgha Yesəw tsa va vəgha tsəm» kə ghəshi. Dzəghwa na shi va kwəma tsəgha, mba'a zəhwə na ngwəmna Pilatə kwəma ki. <sup>24</sup> Dza na mba'a zləbati mananshi njasa di ghəshi va. <sup>25</sup> Mba'a banavəshi Yesəw, a ghəshi mənishi shi di ghəshi va li, kə mba'a pəlanayshi ntsa va ki. Ntsaa niy kəsaghwa mənishi va kwa fərshina, sa niy ngadambə mbəzli mbə zhini ghən lə sa pəsli ntsa ndə.

### Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Zhj 19:17-27)

<sup>26</sup> Ma sa banavəshi məndi Yesəw ki na, dza ghəshi ka dzashi li ta danjwə dzəvəgha tsəm. Ma ghəshi mbə kwal na, bəgəm ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə, Shimanjw, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə ka Shiren ghəci. Ntsa vay mbə za za ci niy səəkə na kwamti. Sa kwəmay ghəshi li na, dza ka sawji, tasl ghəshi kəsəvə, bəradə

† 23:18-25 SləniKY 3:13-14

ghəshi bərdanakən tsəm tsa dza ghəshi va ta danjwə Yesəw dzəti, a ghəci bə ta nəw Yesəw li.

<sup>27</sup> Dzəghwa danjwə mbəzli basəshi, bəlidinj ghaa nashi ma kwasəbə Yesəw. Mba'a mi'i kwasəbə diba, war ə ghəshiy tihwəni, ka pəsli ghən tsa shi lə wahə. <sup>28</sup> Dza Yesəw tərəd, zhəghəghə kwəma ci dzar kwa mi'i va, ma kə kaa ngəshi na: «A mi'i ka Zherəwzalem, ka wahə ghwəy tə ya na nee ma. Ta tsa ghwəy ghən lə ta ndərazhi ghwəy, pə ghəy wahə! <sup>29</sup> ††Sa nzanay, a tsahwəti vəghwə taa səəkə, vəghwə tsa vay, tərənjw dza ngəra'wə nza mbə. Ma dza məndiy ni ghala vəghwə tsa vay: “Wahə na kən jinə maliy yakə ma zəghwə, kala səəkə zəghwə sahə 'wa tə hati nza sa!” dza məndiy ni. <sup>30</sup> †Ma dza mbəzliy ni kaa dəlagwigwi ghalabay: “A dəlagwa, ngəzlakevəna kən ghəy” va tsatsa ngəra'wə, dza ghəshiy ni. Ma kə ghəshi dzaa ni kaa hwəm pi ba na: “A hwəm pi, mbəlaynjəy va tsatsa ngəra'wə shi” dza ghəshiy ni. <sup>31</sup> †Nighətimam kiy, kwa vəghwə tsa nza nana yən tsa mənishi shi di Hyala ka sa ngəra'wə tsətsə kiy, njaa dza naa nza kən mbəzliy zləba ma kwəma Hyala kia?» kə Yesəw. ††

<sup>32</sup> Ghala pətsaa pəmə məndi va Yesəw ta pəsliy, a məndi niy pəməvə nihwəti zhər bakə ta bəkwəshi kwasəbə Yesəw, sa hwəti niva mbəzli rəda tərənjw na. <sup>33</sup> †††Ma sa tsəhəshi məndi li shi tə pətsa har məndiy «Gwalgwata», pi nja pa ghən ndə ngəri na, dza ghəshi mba'a ghəshi danjavəgha Yesəw vəgha tsəm tiba ki. Dzəghwa danjwə ghəshi danjavəgha ka hwə rəda bakə ni va, ya wa ndə na tə tsa ci tsəm kwərakwə. Tsahwəti na, tə kwa bəzəmə Yesəw, tsahwəti na, tə kwa zləbi ci.

<sup>34</sup> †††Dzəghwa Yesəw ghəci vəgha tsəm tsa va, tapə ta cə'wə Hyala ta mbəzliy sanamiy ngəra'wə va: «A Di, yanj pə gha na gha, pəlashi mbə nəfə tsa gha. Sa nzanay, sənashi shi mənishi ghəshi ni ghəshiw» kə. Ma sa danjavəti mbəzli va nashi ki na, mba'a ghəshi tihəhwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə.

<sup>35</sup> †Mbəzliy basəkəvashi nashi kiy, war tiba ghəshi ka nighə kwəmaa mənishi. Mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə na, war kwəma sənə ghəshiy gəzanci. Ma kə ghəshi na: «Ndata \*Kəristəw tsa, tivə Hyala na katanəy, ə kə mbəli tsa ci ghən njasa mbəlanti na va nihwəti mbəzli ki!» kə ghəshi. <sup>36</sup> †Zhini tsəgha ka sawji gəzanci kwəma sənə kwərakwə ba, ka sawa. Dza ghəshi kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw, mba'a ghəshi banavə shi sa ndalakwə niy dzəta miy ci. Ma kə ghəshi na: <sup>37</sup> †††«Ndata mazə ka Zhəwifə nza gha katanəy, ca mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana di» kə ghəshi.

<sup>38</sup> Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi tsasli shiy tə tsəm tə ghən Yesəw. Ma shi tsasli ghəshi vay: «Ntsay mazə ka Zhəwifə na» kə ghəshi.

†† 23:29 21:23 † 23:30 'Wəzh 10:8; ShiZhj 6:16 †† 23:31 1Pi 4:17 †† Lə kwəma ka Gərekəy, vanay njasa gəzəti məndi kwəma va: Ya sa nza tsəgha məndi mənishi lə fə nebekəta na kiy, njaa dza naa nza lə fə ghwəli ghwəli na kia? kə məndi. ††† 23:33 Ezay 53:12 ††† 23:34 Cem 22:19; Mt 5:44; Lk 6:28; SləniKY 7:60 † 23:35-39, 39 Cem 22:8; 109:35 †† 23:36 Cem 69:22 ††† 23:37-38 Mt 27:11

<sup>39</sup> Dzəghwa tsahwəti ndə mbə ka rəda bakə ni va daŋwəy məndi vəgha Yesəw mba'a ghavə sawa ci kwərakwə ba. Ma kə na: «Ə kama ghaa Kəristəw Ntsa tivə Hyala shəkəna? Ca mbəlanti ghən tsa gha, nza gha mbəlantəŋəy kwərakwə» kə.

<sup>40</sup> Ma sa gəzəkə tsahwəti ndə rəda tsa va kwəma tsəgha, ma kə tsahwəti tsa va kaa ngəci na: «Tawa gəzə gha kwəma tsəgha tay. Ə hazləni ma gha va Hyala ta na. Ghwəm na na ghwəm sənzanvay, ka rəda nza ghwəm. Sanay fəti kwətiŋ naa ndammə məndi lə ntsa. <sup>41</sup> Ta na na ghwəməy, kwaakwa na ngəra'wə tsa ghwəm tsa, sa nzanay, a ghwəm hwəti rəda, va tsəgha sam məndi ngəra'wə. Na naci kiy, rəda mənti na tiba ya jəwəw, war təgəm tsəgha sa na ngəra'wə» kə. <sup>42</sup> Ma sa gəzəmti na kwəma va tsəgha kaa ntsa va ki, ma kə kaa Yesəw na: «A Yesəw, ma na nee neyey, zəzə tə ghaa dzəkənee fəca dza ghaa səkəkə ta sləkə mbəzli gha» kə. <sup>43</sup> †Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Nay gha na, kwa gwa'a gəzanjee, ndatsə ndatsə nay ghwəm dza naa nza lə gha tə pətsa wəzə tsa mə ghwəməl!» kə.

#### Njasa məti Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Zhj 19:28-30)

<sup>44-45</sup> ††Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi məniy ya pa' kwəmaba tə hidī gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. †Wakəvə kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə \*ciki Hyala, bakə mbə sləkəwəvəy. <sup>46</sup> ‡Dzəghwa Yesəw ki, mba'a gəzəy kwəma zlanzlan, ma kə na: «A Didi, avee zlatavəŋa piy tsee mbə dəvə gha» kə. Ma ləy hwəm sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a mətiy ki.

<sup>47</sup> ††Ghala pətsa va na, tiba dikə tsa ka sawji bələkwə niy nza, gwa'a gwa'a nashi shiy mənihi va. Sa nashi na na mba'a dzəmbəy mbə fal Hyala. Ma kə na: «Katanj katanj niy nza zal tsaa ntsa wəzə tsa» kə.

<sup>48</sup> Mbəzliy niy basəkəvashi va daŋ ni gwanashi ta nighə kwəma dzaa mənihi va, mba'a ghəshi nashi shiy mənihi va. Ma sa nashi ghəshi na, dza ghəshi ka dzashiy jighi, ya wa ndə mbə shi na, war lə dəvə miy nəfə ci, sa zhanshi nəfə tsa shi va nava kwəma.

<sup>49</sup> ††Ghala vəghwə tsa mənihi shi va vay, tiba niy nza madigahiy Yesəw gwanashiy, vəri kərakə, ghəshi lə mi'y niy nəwvə va ghala madī na səkəkə mbə məlmə Galile. Mba'a ghəshi nashi shiy mənihi va gwanashi.

#### Njasa lamti məndi Yesəw

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Zhj 19:38-42)

<sup>50-51</sup> A tsahwəti ndə niy nza tiba ghala vici vay, Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ntsa mbə məlmə Arimate tə hidī \*ka Zhəwifə ghəci niy nza. Ntsa vay ntsa wəzə tsa, ka nəw kwal Hyala wəzə, niy nza na, mbə ndəghə səkəkə tsa Hyala ta sləkə mbəzli ghəci niy nza. Ntsa va dibay, mbə ka sləkə ka Zhəwifə niy nza na. Ghala pətsaa sla mbəzli nza na va mbə shi ngwəvə dzəkən Yesəwəy, niy zləbavə kwəmaa niy garəti nih-

† 23:43 2Kwər 12:3 †† 23:44-45 Amə 8:9 ‡ 23:46 Cem 31:6; SləniKY 7:59 †† ntsa wəzə tsa: Mt 27:19; SləniKY 3:14; 7:52; 22:14 †† 23:49 8:2-3; Cem 38:12

wəti ka sla ngwəvə va na na naciw. Niy zləbavə shi məni ghəshi va na dibaw. <sup>52</sup> Ma sa mətiy Yesəw na, mba'a dzaa kəsay ngwəmna Pilatə ta cə'wə kwal tsaa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dza ta lamti. <sup>53</sup> Mba'a Pilatə banavə kwal. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa səkwa mə tsəm tsa daŋwavəgha məndi va. Dza na, laŋ bəvə, mba'a harambə mbə bahəta wəzə na, mba'a faghwa kwa kwəli niy lati məndi mbə hakwə. Kwəli vay, niy səkəkə məndiy lahwə ndə kwa ya kwətiŋəw.

<sup>54</sup> Ma ghala vəghwə tsa la na va Yesəwəy, hetihwer fəca vici ka məndiy, gwəmava ta ndəghə \*vici dəkəva ka Zhəwifə niy nza na. <sup>55</sup> ††Dza mi'y niy səkəkəshi va kwasəbə Yesəw ghala səkəkə tə hidī ka Galile, mba'a ghəshi pəhay \*Zhezhefə. Mba'a ghəshi nata kwəli Yesəw tə pətsa nza na, lə njasa laghwa Zhezhefə mbəri tsa va kwaba gwa'a. <sup>56</sup> †††Ma sa lamtim mbəri ki na, dza mi'i va tərəd ghəshi zhəghəghəvashiy jighi. Ma sa tsəhəshi ghəshi kəghi na, dza ghəshi mba'a ghəshi pəlati in mba'a wərdi, ta dza ta məsəə dzəti mbəri. Dzəghwa ghəshi fəca vici dəkəva ka Zhəwifə ki, das ghəshi nzəyshi, ka dəkəva njasa gəzəkə kwəma pəhəti \*Məyizə.

#### Njasa zhakatiy Yesəw kwa kwəli

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Zhj 20:1-10)

**24** Ma fəca ləwmə dəmasə pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mi'i va pəlhəm ghəshi madishi, mba'a ghəshi bəvə shiy niy gwəmanti ghəshi va, 'wərdi, mba'a in, ta məsəə dzəti mbəri. Dza ghəshi pəkw ghəshi dzashiy dzəti kwəli Yesəw va. <sup>2</sup> Ma sa sa tsəhəshi ghəshi tsəgha, tsa' kə ghəshi na, kwəli ghəwəni ghəwəni, kərakə məndi tsəkəwəy hərəmbəzliy niy kalay məndi va kwəli li. <sup>3</sup> Dza ghəshi təhwə ghəshi dzəmbəshiy dzəmbə kwəli va, njə'wə njə'wə kə ghəshi na, a nay mbəri tsa Yesəw Ndə sləkəpə ghəshiw. <sup>4</sup> Ra'i ghəshi zashi va nava kwəma. War ghəshi hahashi tiba tsəgha na, ghavə zhər bakə vətəghə ghəshi tsahwəshi vəgha shi tsəgha, lə kwəbenjer tezlezl tezlezl ni kən ghən shi, ka mbərə. <sup>5</sup> War sa nashi mi'i va mbəzli va tsəgha na, mba'a hazləni kəsəvəshi, nzəŋwə nzəŋwə nzəŋwə ghəshi nzəŋwəmbə kwəma shi mbə hidī gwanashi. Ma kə zhər va ngəshi na: «A mi'i, tawa pala ghəwəy ntsa tə ghwəməy tsa mbə mbəzli bəkəwə bəkəwə ni shəka? <sup>6</sup> ††Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə məti. Zəzəvəm kwəmaa niy gəzanwəy na va niy nza, ghəci ghəwəlay tə hidī ka Galile. <sup>7</sup> Ma kə niy niy: "Ta banavəra dza məndi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kaa ka məni \*kwəma jikir na, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi daŋwavəghara vəgha tsəm. Ta mətira dze dza, ma tə kwa mahkana vicee kwa kwəli kiy, ma nzee zhakatira mbə məti" kə niy ni» kə ghəshi.

<sup>8</sup> Ma sa gəzanəkəshi zhər va kwəma va tsəgha kaa mi'i va na, mba'a ghəshi zəzəvə kwəmaa niy gəzanəkəshi Yesəw va. <sup>9-10</sup> ††Dzəghwa mba'a ghəshi bərvashi tə kwəli va, ka dzashi. Avənay slən tsa mi'i va, kar Marəy ka Magədala, Zhanə, mba'a Marəy

††† 23:55-56 8:2-3 ††† 23:56 Səvəri 20:10 § 24:6-7 9:21-22 §† 24:9-11 Mk 16:10-11; Lk 8:2-3

mbəghəy Zhakə, mba'a nihwəti mi'iy nza kwasəbə shi, tsəgha niy nza ghəshi.

Ma sa barvashi ghəshi tə kwəli va na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kwəmaa mənta va gwanata kaa \*mbəzli ta səda Yesəw va tərmbə mənə lə tañ ni, mba'a kaa nihwəti mbəzli gwa'a. <sup>11</sup> Ma sa favə \*ka kwal Yesəw va mənə lə tañ ni kwəma va na, njasa gəzəkə mi'i va kwəma kama ghən ti ghəshi favə niva shiy. Kala yə kwəma mi'i va va ghəshi.

<sup>12</sup> Ya tsəgha nə ki na, dza Piyer fakatsa'wə satiy də'wə ghən tsa ci, dza na bəvbəpə bəvə bali, ka dzay dzəti kwəli va. Dzəghwa na ndəs tsəhəy miy kwəli, gələb gələbəy, njə'wə nighəti pətsa kwaba. War məgəpaa niy gapəti mənədi mbəri li gwa'a tsəgha sa nata na kwaba tə hidi, kala nay mbəri ghəci. Sa nata na nava kwəma tsəgha na, 'wakəvə na tərəd zhəghətəvay, mba'a dzay jighi. Tərənəw nava kwəma mananati madəna kaa ngəci.

**Kwəmaa mənəta kwa kwal tsa dzəmbə məlmə  
Emawəsə  
(Mk 16:12-13)**

<sup>13</sup> Ma fəcavata, fəca dəmasə na, mba'a nihwəti \*mbəzli ta səda Yesəw bakə madishi ta dza ta wə mbə nahwəti məlmə, Emawəsə kə mənədi kaa slən tsa nə. Ma ngwəla kwa jipə məlmə va lə məlmə Zherəwzaleməy, gar kiləwmetər mənə lə tañ na. <sup>14</sup> Ma ghəshi mbə kwal na, war ə ghəshiy sla kwəmaa mənəta va gwanata. <sup>15</sup> Ma ghəshi mbə sla kwəma shi va tsəgha na, dzəghwa ndəs Yesəw kəsashi. Kə ka dza ghəci li shi kwa zəərə kwətinq na. <sup>16</sup> Mbə nay Yesəw ghəshi nanzə ki na, mba'a shiy makətishi ta sənay ghəshi Yesəw na, kə ghəshi. <sup>17</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Wa kwəma sla ghwəy mbə kwal shəka?» kə. Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, 'wakəvə mbəzli va tsəgha, ghərənəy ghəshi ghərənəy shi. <sup>18</sup> Ma kə ntsa har mənədiy Kəleyəwpsə ta mbəzli bakə ni va kaa zləbanci na: «Kwətinqa nza gha mbə Zherəwzalem, gha gha tsa sənashi ma shiy mənishi ni mbəba 'war'war na?» kə. <sup>19</sup> †Ma kə Yesəw ngəshi na: «Wa shiy mənishi baya mbəzli?» kə. Ma kə ghəshi na: «Ə sənashi ma gha shi mananati mənədi va kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə shəkəna? Ghəciy, \*ndə gəzə kwəma Hyala lə bərqi nza na, mba'a mənəhwə shi dikə dikə ni ghənghən ghənghən. Kwəma wəzə na ghənəzə tərənəw. Hyala lə mbəzli gwa'ay, a ghəshi sənəta kwəma va. <sup>20-21</sup> ††Ma sa niy nashi ghəy bərqi ci va tsəghay, ghəci na sa ghwənəkə Hyala va ta mbəli ka \*Izərayel niy nə ghəy. Ma dza \*ka ta Hyala ghəy dikə dikə ni, ghəshi lə mbəzli ghəy dikə dikə ni na, mba'a ghəshi kəsəghə dzəghwa kwəma ngwəmna, mba'a ghəshi slanəkən ngwəvə mətə. Dza ghəshi danəwə ghəshi danəwəvəgha vəgha tsəm, mba'a ghəshi pəəsli-ti. Avanta kwa mahkana vici na sana ndatsə ghala mənishi shi va. <sup>22</sup> Ma kwəmaa gwəramti vaa səəvəriyəy kiy. A nihwəti mi'i ka ghəy nza li shi kwa zəərə kwətinq na li shi kafəshi ndatsə pəətə mekəshi. Mba'a ghəshi tsəhəshi tə kwəli Yesəw va ta nighə.

† 24:19 7:16 †† 24:21 1:68; 2:38

<sup>23</sup> Ma dza ghəshiy, kala kəsəy mbəri tsa Yesəw ghəshi kwa kwəli va. Mba'a ghəshi zhəghəkəvashi. Ma kə ghəshi kaa ngənəy sa səkəshi ghəshi na: «A ka kwal Hyala tsəhwəshi ghəy miy kwəli va mba'a ghəshi gəzənəy, aa zhakatiy mbə mətə, mbə piy na, kə ghəshi» kə mi'i va kaa ngənəy. <sup>24</sup> †Ma sa favə ghəy tsəgha na, dza nihwəti mbəzli mbə ghəy, mba'a ghəshi dzaa nighəkə kwəli va. Ma dza ghəshi na, war njasa gəzəkə mi'i va va ghəshi kəsata. Kala nay mbəri tsa Yesəw ghəshi kwaba» kə ghəshi.

<sup>25</sup> ††Sa famti Yesəw kwəma shi gwanata ki, ma kə kaa ngəshi na: «Ghwəyəy mbəzli kama məhərli və shi gar fə ghən ta kwəma nza ghwəy. Bakə bakə na nefer ghwəy ta kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala mbə zliya gwanata. <sup>26</sup> Tsəgha kwəma va niy gəzəta nanzə sa? Ta sahəwə ngərə'wə dza \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka shəndəkə gha dzəti, kə mənədi niy ni nanzə sa?» kə. <sup>27</sup> ††Dzəghwa na tapə, ta canshi kwəmaa gəzəkəvataa dzəkən mbə Zliya Hyala gwanata. Sa ghati na tə zliyahı \*Məyizə ka sar pa' tə zliyahı nihwəti ka gəzə kwəma Hyala gwa'a.

<sup>28</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkəwə vəgha məlmə Emawəsə na, dza ghəshi vaa dzəmbə na, dza Yesəw mba'a mənəti njasa di na dzay kərakə kən shi. <sup>29</sup> Dzəghwa mbəzli va, mba'a ghəshi tətə'wəvə, a ghəci hi. Ma kə ghəshi ngəci na: «Nzəyənə lə ghəy, sa nzanay, a vici dzata, ndal tərmbə vərđi ta mənivaw» kə ghəshi. «Tsəgha na» kə Yesəw, mba'a dzəkəy dzəkə ghi ta nzyə lə shi. <sup>30</sup> Dza ghəshi das ghəshi nzəyshi ta zəmə shiy, kə Yesəw mba'a bəvə pən, mba'a mənəti 'wəsa kaa Hyala. Dza na mba'a ngangavəri mba'a banavəshi. <sup>31</sup> War sa banavəshi na pən tsa va tsəgha na, mba'a məhərli shi ghwənita. Kar ghəshi sənay na, Yesəw na sasa, kə ghəshi. Dza Yesəw ki mba'a zanavəshi za tifa. <sup>32</sup> †††Tapə ghəshi ta gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ghala sa gəzam na va kwəma ka cim kwəma mbə zliya kwa kwal na, paf nefer ghwəm niy nza va vəshi sa?» kə ghəshi.

<sup>33</sup> Dza ghəshi nza'jəw ghəshi madishi tsəgha, ka zhəghəvəva zəmbə Zherəwzalem. Dza ndəs ghəshi tsəhəshi, mba'a ghəshi kəsashi mbəzli ta səda Yesəw va mənə lə tañ ni basə basə lə nihwəti mbəzli kwasəbə shi. <sup>34</sup> †††Ma kə mbəzliy basəshi va kaa mbəzli bakə ni va tsəhəshi vəgha shi na: «A mbəzli ghəy ni, katarñ katarñ zhakatiy Ndə sləkəpə mbə mətə. A Shimanəw nay lə mətə ci» kə ghəshi. <sup>35</sup> Dzəghwa, ni bakə ni va mbəzli tapə ta gəzanshi shiy mənishi li shi, ma kə ghəshi na: «Ma ghəy mbə dzaa dzəmbə məlmə Emawəsəy, a ghəy kwəmay lə Yesəw kwa kwaləy, kalaa niy sənay ghəy. Ma hetihwer sa təhavənəy na pənəy, mba'a ghəy sənay ghalaba ki» kə ghəshi.

**Njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa \*mbəzli ta səda ci  
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Zhñ 20:19-23; SlənıKY 1:6-8)**

<sup>36</sup> †††War ghwəla mbəzli bakə ni va mbə gəgəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Yesəw də'wə ghən tsa ci tsəgha,

‡ 24:24 24:12; Zhñ 20:3-10 †† 24:25-27 24:45 †† 24:27 24:44  
††† 24:32 24:45 ††† 24:34 Mk 16:7; 1Kwər 15:4-5

tsahwə tsahwəy kwa jipə tsa shi. Ma kə kaa ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. <sup>37</sup> †Dzəghwa mbəzli gwanashi ka gwərgwərə va hazləni, «Ndəba məcakwə ndə dzanakənsi na dza» a kə ghən tsa shi. <sup>38</sup> Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Wa shiy mənishi hazləniğwəy ghwəy shəka? Wa nava mənti ghwəy nefer ghwəy bakə bakə tsəgha nanzəa? <sup>39</sup> Waa yən na, cam nighəti-mam dividivee lə shidshidee gwa'a. Cam daparam tə vəghee nza ghwəy mbəə sənay məcakwə ndə nza yaw pə ghwəy. Sa nzanay, ya 'yesler, ya sliw na ghəshi mbə məcakwəw. Na nee kiy, a shi va mbə ya» kə. <sup>40</sup> Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma va na, dza na mba'a cintishi dividivi ci lə shidshid ci. <sup>41</sup> ††Dza mbəzli va ka vəshi tərəğw tərəğw. Ka mananshi madəğə nava kwəma tərəğw. Kala mbə ghəshiy zləbavə gəla nava kwəma di. Ma sa nighəti Yesəw tsəgha, ma kə ngəshi na: «Shi zəmə va ghwəy tikə ta na?» kə. <sup>42</sup> Dza mbəzli va mba'a ghəshi banakə kəlipə səli səli na. <sup>43</sup> Dza Yesəw lağ bəvə, mba'a zəməhwə tiba kwa kwəma shi.

<sup>44</sup> †Ma kə kaa ngəshi na: «Ghala vəghwə tsaa niy nzee kwa jipə ghwəy diy, e niy gəzamtəğwəy, shi tsasliti məndi vaa dzəkənee mbə zliya \*Məyizə, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala, mba'a mbə zliya cəməy, ya njaabay, cəke' dza ghəshiy mənishi lə ya, pən niy ni ka ngəğwəy» kə Yesəw. <sup>45</sup> ††Dza na ki, mba'a kəətitiishi nza məhərli shi mbəə ghwənita ta mbə ghəshiy sənashi shiy tsasliti mbə Zliya Hyala. <sup>46</sup> ††Ma kə ngəshi na: «Avantam kwəma tsasliti məndiy dzəkənee: Ya njaabay ta sa ngərə'wə dza \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka mətiy. Ma tə kwa mahkana viciy, nza zhakatiy mbə məti.

§ 1Kwər 15:5; zərkə: Lk 2:14 † 24:37 Mt 14:26; Mk 6:49 †† 24:41-43 Zhğ 21:5, 10; SləniKY 10:41 † 24:27; Zhğ 5:39; Məyizə: SləniKY 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Zhğ 5:46; ka gəzə kwəma Hyala: Ezay 52:13-53:12; 'Wəzh 6:2; Cemer: Cem 22:69 †† 24:45 24:25-27, 32; Zhğ 20:9 †† 24:46 9:21-22; Mt 26:56; Mk 14:49; 1Kwər 15:3-4; SləniKY 17:2-3; 28:23

<sup>47</sup> ††Diba kiy, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na dza məndi kaa hwəlfə mbəzli ghəngəhən ghəngəhən gwa'a tikə tə hidi. Tawa dza məndiy gəzanshiy, nza ghəshi mbəə zhəghanti nzəy tsa shi. Ma nza Hyala pəla-tanashi kwəma shi jikir na mbə slən tsa ci. Ma nəwər tsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem dza məndiy gha gəzə, ka nəw pa' tə pətsa kəray hidi, kə məndi. <sup>48</sup> †††<sup>§</sup>Ava ghwəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi va kaa mbəzli. <sup>49</sup> ††Sa kee dzay, mba'ee ghwənikəğwəy \*Safə tsa Hyala va niy gəzəkəğwəy Dirə bəğwəy. Ma nana diy, nzəyğwəyəm mbə məlmə Zherəwzalem, pa' fəca dza Hyalaa ghwənikəğwəy Safə tsa nzə, nza ghwəy kwə-mavə bərci ta gəzə kwəmee kaa mbəzli» kə.

### Njasa kafə Yesəw dzəmə ghwəmə

(Mk 16:19-20; SləniKY 1:9-11)

<sup>50</sup> †††Ma sa gəzanamtishi Yesəw kwəma va tsəgha \*kaa mbəzli ta səda ci va na, dza na pəm pəməkəvər-ishi mbə məlmə va, mba'a dzay li shi ndəkwə dzəvəgha məlmə Betani. Ma sa tsəhəshi ghəshi tiba na, mba'a Yesəw kafashi dividivi ci mba'a təfanatishi miy. <sup>51</sup> Ma ghəci mbə təfanshi miy tsa va na, dza na mba'a təhəvərivay li shi, mba'a Hyala bəhwəə dzəmə ghwəmə.

<sup>52</sup> ††Dzəghwa ghəshi nashi ki na, ka fal Hyala ghəshi mba'a ghəshi madishi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem lə vəshi mbə nefer shi tərəğw tərəğw. <sup>53</sup> †††Ya hwəmba na, war ka basəva ghəshiy nza mbə \*ciki Hyala, ka fal Hyala.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw \*Kəristəw njasa tsasliti Ləwka ki.

††† 24:47 3:3; SləniKY 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Rm 15:19 ††† 24:48-49 SləniKY 5:32; Zhğ 15:26-27 § 24:48 SləniKY 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 §† 24:49 4:18 §†† 24:50-51 9:51; Mk 16:19; SləniKY 1:9; 3:21 §† 24:52 SləniKY 1:12; Zhğ 14:28; 16:22 §†† 24:53 SləniKY 2:46; 5:12

# Zhaŋ

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zhaŋ zəghwə Zhebede tsasliti na zliya na. Ghəciy, ntsa ta səda Yesəw na. Ma kə mbəzliy, ghala vəghwə tsaa tsasli Zhaŋ zliya nay, ghəci haliy nza na. Piya ka taŋəti məslidə mətsəkə ləy hwəm ya tsa Yesəw tsasli na, kə ghəshi. Ma dī naa gəzəy, Matiye, Markə mba'a Ləwkay, pərba ghəshi tsasliti na ni shi zliyahī kən Zhaŋ. Mbə zliya nay, kar Zhaŋ gəzə kwəmaa dzəkən tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va niy dī Yesəw tərəŋw tsa. Ma dī naa gəzəy, dzəkən ghən tsa ci ka naa gəzə.

Ma kwəma tsasli Zhaŋ zliya na tiy, ta kəəti mbəzli nza ghəshi mbə sənay Yesəw ka Zəghwə Hyala, lə ta mbə ghəshiy sənay dība ghəci na ndə mbəlipə, kə ghəshi. Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw tsa vay, ka dzaa zayəw, ta kwəmavə piy tsaa kədi ma dza na (vəh 20:31).

Mba'a kə Zhaŋ tsasliti kwəma mənəhwə Yesəw maɗaŋa maɗaŋa nay, kar naa tsasliti kwəma bənipə Yesəw dzəkən maɗaŋa mənti na va. A ghwəmməə nighəvə ya tə sa ngaslay Yesəw va mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətsəkə lə peŋ cifə. Ləy hwəməy, dza na ka bananshi kaa mbəzli, ma kə ngəshi na: «Yən na peŋ tsaa bə piy kaa mbəzli» kə (vəh 6). Dzəghwa na dībay mba'a zhinikəmə Lazar kwa kwəli, zhini na mba'a bananavəshi kaa mbəzli, a ka na: «Yən na ntsaa zhini mbəzli səəmə kwa kwəli, zhini ka banshi piy dība» kə (vəh 11). Ma kə Yesəw dība na: «Yən na waŋ pi tsa mbəzli tikə tə hidī» kə (vəh 8:12). «Yən na miy ciki» kə (vəh 10:9). «Yən na ndə mbəli shiy tsa katarə tsa» kə (vəh 10:11). «Yən na kwal tsa tidid tsa, zhini mba'a saa kwəma piy tsaa kədi ma» kə (vəh 14:6). Zhini «Yən dəŋw fə, ma dividivi ti na, ghwəy» kə (vəh 15:5).

Ma sa ka Yesəw bananshi shiy kaa mbəzli tsəgha ki na, mbə zləbashi nihwəti mbəzliy nza, ma nihwəti na, kala zləbashi ma.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 12 Nəwər dzəkən nzəy tsa Yesəw Kəristəw kwa jipə mbəzli, lə njasa bananavə na shiy kaa mbəzli, ta mbə məndi sənay, nda a ndə na.

Vəh 13 pa' tə vəh 17 Nəwər dzəkən shiy ghəŋghən ghəŋghən, shi bananavə Yesəw Kəristəw kaa mbəzli ta səda ci, lə njasa dītishi na, mba'a dzəkən cə'wə tsa cə'wəhwə na dəy.

Vəh 18 pa' tə vəh 21 Nəwər tsaa dzəkən məti Yesəw Kəristəw lə zhakati tsa ci mbə məti, lə njasa zhini naa təzliy kwa kwəma mbəzli ci.

### Ntsa har məndiy «Kwəma gəzə Hyala» na Yesəw Kəristəw

**1** †Ghala kwatarjata, Hyala ghwəla ta nga shi tə hidī lə shi mə ghwəmə gwa'ay,

ntsa har məndiy «Kwəma gəzə Hyala» tība.  
«Kwəma gəzə Hyala» vay,  
ghəshi niy nza na lə Hyala, niy təhəvərivashi ghəshiw.  
«Kwəma gəzə Hyala» va na, Hyala va ghənzə.

<sup>2</sup> Ma «Kwəma gəzə Hyala» va kiy,  
ghəshi niy nza na lə Hyala ghala kwatarjata.

<sup>3</sup> ††Ya wa shi ngati Hyala gwa'ay, war lə Kwəma va ngatishi na.

† 1:1-2 Ghava 1:1-2:4; Zhŋ 17:5; Flp 2:6; 1Zhŋ 1:1-2; ShiZhŋ 19:13-16 †† 1:3-4 1:9-10; 5:26; 1Kwər 8:6; Kwəl 1:16-17; Ebr 1:2; ShiZhŋ 3:14

Tsahwəti sə tība ya kwətīŋ,  
mba'a mənəy kala lə Kwəma vaw.

<sup>4</sup> «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, səəkə mbə səəkə piy.  
Dza piy tsa va, ka mbərə ka mənipə waŋ pi,  
ta mbə mbəzli tə hidiy sənata kwəma katarə na.

<sup>5</sup> †Ma waŋ pi tsa va ki na,  
ka mbərə, ka mənipə waŋ pi mbə kwəsli,  
kala mbay kwəsliy shərkwamti ya jəw nza.

<sup>6</sup> †Mba'a Hyala ghwənəkə tsahwəti ndə, Zhaŋ, kə məndi slən tsa ci, ta nza ghəciy ndə kwal tsa nza. <sup>7</sup> Ghəci na ntsaa səəkəy ta cipə kwəma kən kwəma waŋ pi tsa va. Ma nza məndi favə kwəma kən, nza məndi mbəə zləbavə gwanashi ki. <sup>8</sup> †Ma na Zhaŋ nacy, ghəci na waŋ pi tsa vaw. A səəkəy na ta ndəgha fətīy dzəkən kwəma kən waŋ pi tsa va.

‡ 1:5 Ghava 1:3-4 †† 1:6 Mt 3:1 †† 1:8 1:20

<sup>9</sup> †Ma ntsa nza slən tsa ci vaa «Kwəma gəzə Hyala» kiy, ghəci naa mbərə wañ pi tsa katarj katarj tsa. Mba'a sækəy dzəti hidí tikə, dzəghwa ka mbərə kaa nefer mbəzli gwa'a.

<sup>10</sup> †«Kwəma gəzə Hyala» vay, tība niy nza na tə hidí, lə kwəma nze va ngati Hyala shi ngati na tə hidí gwanashi.

Ma na ntsa tə hidí naci ki na, sənivə kwəma va naw.

<sup>11</sup> Mba'a «Kwəma gəzə Hyala» va səkwaata mba'a nzəyta tə hidí nze.

Ma dza mbəzli nze na, kala zləbati ka'wəvə ghəshi.

<sup>12</sup> ††Ma nihwəti mbəzli na, mba'a ghəshi ka'wəvə, ka banavə nefer shi.

Dzəghwa na kaa niy banavə nefer shi va, mba'a banavəshi bərci

ta mbə ghəshiy mənishi ka ndərazhi Hyala.

<sup>13</sup> †Nza tsa nza ghəshi va ka ndərazhi Hyala ba na, tə sa yakəshi məndi njasa ka məndi vaa yapə kwa hwər naw, tə sa di ndə ngəri na baw, əhəñ, sa nzana, mba'a Hyala banavəshi piy tsa 'war'war tsa na.

<sup>14</sup> ††Ma dza «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, mba'a zhəghəta ka ndə, lə vəgha ti, mba'a sækətaa nzəyta mbə ghwəmmə.

Mba'a ghəy nay dikə tsa məni na, ma dikə tsa nze va na, nja dikə tsa ka Didi vaa fanati kaa zəkəwəti zəghwə ci ghəci kwətəñəy və.

Ava tə kwəma nze va sənay ghwəmmə nza tsa nza Hyala

ka ntsa wəzə hwər tsa, lə ka ntsa slar tsa ki.

<sup>15</sup> ††Dzəghwa Zhañ tsa məni \*batem ki, ka gəzəpə kwəmaa dzəkən ntsa va zlanzlan njasa nza na, ma kə na: «A ghwəy niy favə yən gəzəñwəy kwəmaa dzəkən ndə bay, ava ghəci na ntsa va ki, saa niy nə ya va: "A ndə tība taa sækə lə hwəm yay, a ntsa va tarətəra tə dikə. Sa nzana, ghəci na nacy, ghala məndi ghwəla ta yara na tība" pən niy ni» kə.

<sup>16</sup> Ghwəmmə gwanamməy, a ghwəmmə kwəməvə bəla mbə shi sləkə na gwanashi,

sa nzana, mbə təfəmmə miy tsa nze ghənze ghəngəhən ghəngəhən həzlimə həzlimə.

<sup>17</sup> †††Kwatəñə kiy, a Hyala niy pəhəti kwəma ta nəw məndi, mba'a niy banavə kaa \*Məyizə ta bəmmə. Ma kwəma wəzə hwər tsa Hyala tə ghwəmmə, lə kwəma nze katarj na kiy, lə Yesəw \*Kəristəw kwəməvə ghwəmmə. <sup>18</sup> †††A ghwəmmə sənay, tsahwəti ndə tība mba'a sækəə nata Hyala njasa nza na tepəw. Zəghwə nze va, zəkəwəti tsa va, saa niy nza va ka ntsa kwətəñ tsa ghəshi lə Dəy kiy, ghəci citəmmə na njasa nza Hyala.

† 1:9-10 8:12; 17:25; 1Zhñ 2:8 †† 1:12 1Zhñ 3:1; Gal 3:26; 4:5 † 1:13 3:3, 5-6; 1Pi 1:23; 1Zhñ 3:9 †† Gal 4:4; Flp 2:7; 1Tim 3:16; Ebr 2:14; 1Zhñ 4:2; a ghwəy nay dikə tsa məni na: Mt 17:2; Zhñ 2:11; 1Zhñ 1:1-3 †† 1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 ††† 1:17 7:19; Səvəri 31:18 ††† 1:18 6:46; 14:8-9; Səvəri 33:20; Mt 11:27; 1Tim 6:16; 1Zhñ 4:12

## Zhañ ci tsa ci ghən njasa nzana kaa mbəzli

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

<sup>19</sup> †Ma dza mbəzli dikə dikə ni mbə hwəlfə \*ka Zhəwifə mbə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli Levi, ta dzaa dəw kwəma va Zhañ, a kə ghəshi taa ni na: «A Zhañ, a kə məndiy: "Wa ndə nza gha na ghaa?" kə məndi» kə ghəshi taa ni. <sup>20</sup> ††Sa tsəhəshi ghəshi, mba'a ghəshi dəwti kwəma va tsəgha ki, ma kə Zhañ naci kaa zləbanshi, kala mbə maa dzəkən na: «Ma na nee yən Zhañəy, yən na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala na neyew» kə. <sup>21</sup> †††Ma kə ghəshi ngəci ki na: «Əy wa ndə nza gha na gha kia? \*Eli na?» kə ghəshi. «Əm, əhəñ, ghəci nze yew» kə. «Ndə Hyala tsa ndəghə ghəy va nza gha na?» kə ghəshi. «Wa awə baw» kə. <sup>22</sup> Ma kə ghəshi ki na: «War wa ndə nza gha nə gha nana kia? Gəzəñəy, ta mbə ghəy dzaa zhananshi kaa mbəzliy ghwəñəñəy» kə ghəshi. <sup>23</sup> ††Ma kə Zhañ ki na: «Favə tə ghwəy, yənəy, yən na ntsaa gaka va mbə gamba, njasa niy gəzəkə ndə Hyala \*Ezay va, niy nə na:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba, a kəy: "Zanamtim kwal tsa dza Ndə sləkəpəə dza kwa bəñw wəzə wəzə, ka gəñəti tidid" kə, kə niy ni» kə.

<sup>24</sup> Mba'a nihwəti \*ka Farisahi mbə mbəzli ghwənikə məndi va ta dəw kwəma va Zhañ ki. <sup>25</sup> †††Ma kə ghəshi na: «Ya sa nzana, nza ghaa Kəristəwəw, a nza ghaa Eliw, zhini nza gha ka Ndə Hyala tsa ndəghə ghəy ba kiwəy, war njaa njaa mananshi gha \*batem kaa mbəzlia?» kə ghəshi. <sup>26</sup> Ma kə Zhañ kaa zləbanshi na: «Yən ta na tsee ghənəy, batem tsa mənəñwəyee tsa na, kwatəka lə yam gwa'a tsəgha mənəñwəyee. A tsahwəti ndə tība, mbə ghwəy ghəci na, kala sənay ghwəy.

<sup>27</sup> ††Ma ghəci na naci kiy, ləy hwəmee dza naa sækə. Daw nzeə ta pəli ya kwatəka yidi mbə kwəkwəhə tsa mbə səda ci» kə.

<sup>28</sup> †††Ma shi va gwanashi kiy, pəribə tə miy həl Zhərden ge'i lə məlmə Betani, tə pətsa məni Zhañ batem mənəni va ghəshi.

## Yesəw na \*Zəghwə təmbəkə tsa Hyala

<sup>29</sup> †††Ma way pi tə həzlimə ki na, mba'a Zhañ nay Yesəw ghəci mbə sækəə dzəvəgha. Ma kə war sa nay na tsəgha na: «Ava ghwəy nay \*Zəghwə təmbəkə tsa Hyala, ghəci dza na ta banti kwəməshi jikir na kən mbəzli tə hidí. <sup>30</sup> †††Ghəci na ntsaa niy gəzəñwəy ya va kwəma ci niy nə ya: "A ndə tība taa sækə ləy hwəm yay, aa dzaa tarətəra tə dikə. Sa nzanay, ghəci na nacy, ghala məndi ghwəla ta yara na tība" pən niy ni. <sup>31</sup> Yən yən Zhañəy, niy sənay ya dibaw. War a sækəree ta mənəni \*batem lə yam kaa hwəlfə ka \*Izərayel, ta mbə ghəshiy sənay ntsa va gwa'a tsəgha» kə.

§ 1:19-27 5:33 §† 1:20 3:28 §†† 1:21 Mt 2:14; Zhñ 6:14 §† 1:23 Ezay 40:3 §†† 1:25-26 1:33; Mt 21:25 §† 1:27 1:15; SlənIKY 13:25 §† 1:28 10:40; Mt 3:13 §†† 1:29 1:36; Ezay 53:6-7; 1Pi 1:19; 1Zhñ 2:2; ShiZhñ 5:6 §§† 1:30 1:15

<sup>32</sup> †A kə Zhanj dība na: «Mba'ee nay \*Safə tsa Hyalaa sækə mə ghwəmə nja ghərpəpə, ka səkwa pa'wə dzəkən ntsa va ki. <sup>33</sup> Kwatanay, niy sənay yaw. Mba'a Hyala ghənzə saa ghwənara va ta mənī batem niy gəzara, a kə niy niy: “A Zhanj, ma ta nza, sa ka gha nay Safə tsee səkwa mə ghwəmə, ka sækə pa'wə dzəkən tsahwəti ndəy, ava ntsa va dza naa mənījwəy batem lə Safə tsee dewdew tsa” kə Hyala niy ni ngəra. <sup>34</sup> ††Dzəghwa sa nay ya tsəgha ki na, mba'ee garəda tə kwəma va lə bərci katanj katanj, ava war ghəci na Zəghwə Hyala ki, pən» kə Zhanj.

### Kwa tanja \*mbəzli ta səda Yesəw

<sup>35</sup> Ma way pi tə həzlimə kiy, mba'a kar Zhanj ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səda ci bakə tə pətsa va dība. <sup>36</sup> †Mba'a Yesəw sækəy kwərakwə ki, ka dzar ghəci vəgha shi. Ma sa nay Zhanj Yesəw dzar vəgha shi ki, ma kə na: «Ava ghwəy nay \*Zəghwə təmbəkə tsa Hyala va» kə. <sup>37</sup> Sa favə mbəzli ta səda ci va bakə ni kwəma gəzəkə na va na, mba'a ghəshi kafəshi ka nəw Yesəw tsəgha. <sup>38</sup> Tərəd kə Yesəw na, mbəzli ta səda Zhanj va bakə ni mbə nəw. Tapə ghəci ta dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, a shi pəla ghwəy shəka?» kə. Ma kə ghəshi na: «A Rabi, kwəma nza gha lə nzəy tsa ghaa?» kə ghəshi. (Ma dī slən Rabi tsa va gəzəy «Metər».) <sup>39</sup> Ma kə ki na: «Ndim, sækəm a ghwəy nay!» kə. Mba'a ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa nay pət-sa nza na ti. Ma ghala pətsa va na, vici ge'i ge'i lə sækə tsa mbəzli kwamti. Pəkw va hetihwer ghəshi li. <sup>40</sup> †††Sahwəti mbə mbəzli bakə ni va favə kwəma gəzə Zhanj niy nəwvə Yesəwəy, Andəre, zəmbəghəy Shimanjw Piyer niy nza na. <sup>41</sup> ††Ma sa dzashi ghəshi ki na, dza Andəre mba'a ghəshi 'wa kwəmay lə zəmbəghəy Shimanjw Piyer di. A kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A Shimanjw, a ghəy kəsay ntsa har məndi vaa Meshi» kə. (Ma dī slən Meshi tsa va gəzəy \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala.) <sup>42</sup> †††Dza na pəm pəməghə zəmbəghəy tsa va kaa Yesəw. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza Yesəw ka nighə Shimanjw, ma kə kaa ngəci na: «Shimanjw zəghwə Zhanj nza gha bay, dzaa nza kwa kwəmay, Kefasə, dza məndiy ni kaa slən tsa gha» kə. (Ma dī slən Kefasə tsa va gəzəy, Kəlbə.)

### Njasa harvə Yesəw kar Fəlipə lə Natanayel

<sup>43</sup> Ma tə həzlimə ki na, mba'a Yesəw madiy ta zhəghəvaa zhəti hidi ka Galile. Dza mba'a ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə, Fəlipə, kə məndi slən tsa ci. Ma kə kaa ngəci na: «A Fəlipə, nəwra dzam!» kə. <sup>44</sup> Ma Fəlipə tsa va kiy, ntsa mbə məlmə Betəsayda niy nza na, mbə məlmə kwətiŋ na ghəshi lə kar Andəre lə zəmbəghəy Piyer.

<sup>45</sup> †††Ləy hwəm jəw ki na, mba'a kar Fəlipə kwəmay ghəshi lə Natanayel kwərakwə. A kə ngəci na: «A Natanayel, a ghəy kəsay Ntsa gəzə \*Məyizə va kwə-

† 1:32 Mt 3:16 †† Zəhwə Hyala: 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mt 3:17; 27:54; SlənīKY 9:20 † 1:36 1:29 †† 1:40-42 Mt 4:18-20 ††† 1:41 4:25 †††† 1:42 Mt 10:2; 16:18 †††† 1:45 Nəw 18:15; Ezay 9:5; 42:1-4; Ezhek 34:23; Mishe 5:1-3

maa dzəkən kwəma ci mbə zliya \*kwəma pəhəti Hyala, zhini tsəgha nihwəti mbəzli ka Hyala gəzəpə kwəmaa dzəkən kwəma ci dība. Ma ntsa vay, Yesəw zəghwə \*Zhezhefə, ndə ka Nazaretə na» kə. <sup>46</sup> Ma kə Natanayel na: «Mbə məlmə ka Nazaretə na, ka nza shi wəzə ni tsahwəshi tsəgha kiy?» kə. Ma kə Fəlipə na: «E yanj, ndi nighəti na gha ba shi!» kə. Əŋkwa kə, mba'a madiy ta dzaa nighəti.

<sup>47</sup> Ma sa nay Yesəw Natanayel mbə sar dzəvəgha na, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa dzəkən, a kə na: «Ava ndə ka \*Izərayel tsa karkar tsaa sar. Məni kwəma gwəfə gwəfə na mbə nəfə ciw» kə. <sup>48</sup> Dza Natanayel ka dəw və, a kə na: «Njaa gha ghaa sənara shəkara ntsa?» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghala pətsaa nza gha va ta daskwa, Fəlipə ghwəla ta harŋay, cəke' niy nanjəe» kə Yesəw. <sup>49</sup> †Ma kə Natanayel ki na: «A Metər, waa ni yaw, gha na Zəghwə Hyala! Gha na mazə tsa hwəlfə ka \*Izərayel!» kə. <sup>50</sup> Ma kə Yesəw na: «War tə sa nə ya ngəŋa: “Ya ghala pətsaa nza gha va ta daskway cəke' nanjəe” pən na, mba'a gha zləbavə kwəmee na. Ghwəla gha ta nashi niy dzaa tanjəmti nini shiy tə dikə dība sa» kə. <sup>51</sup> Zhini ma kə ba na: «Nay ghwəy tsəy, ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta nata ghwəmə dza ghwəy ghwənita, ka ghwəy nighəy, ka kwal Hyala ka dzəmə, ka səkwa, ka dzəmə, ka səkwa dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

### Pəhə makwa tə hidi ka Kana

<sup>2</sup> ††Ma sa mənta vici mahkan ləy hwəm nava kwəma ki na, mba'a məndi harashi mbəzli ta zəmə shiy mbə pəhə makwa mbə məlmə Kana tə hidi ka Galile. Mba'a mbəghəy Yesəw tība kwərakwə ki. <sup>2</sup> Dza mba'a məndi harashi kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci ta zəmə shi va.

<sup>3</sup> Ma ghəshi mbə sa shiy na, mba'a shi sa kədishi. Ma sa nay mbəghəy Yesəw shi sa va kədishi tsəgha, a kə na: «A zəghwee, gwa'a na shi sa və shi» kə. <sup>4</sup> ††Ma kə Yesəw na: «A mə, wa kwəma gha na mbə kwəmee tay, sækəy tsee vəghwə nee diw» kə. <sup>5</sup> Ma kə mbəghəy kaa mbəzliy ghəra sləni va mbə zəmə shi va ki na: «A mbəzli ni, ya wa kwəma dza naa gəzəŋwəy gwa'ay, mənī tə ghwəy» kə.

<sup>6</sup> ††Dzəghwa mba'a ce'wer niy nza tība kwanj, nja tsəham nja tsəham, shi ka mbəzli \*ka Zhəwifəə ga yam dzəti shi ta ga'wəva li shi, ta nza dewdew njasa ka ghəshiy mənī mbə kwəma jiji shi ndimndim. Ma dikə dikə tsa ce'wer vay, kwətiŋ tsa ci na, kar naa bəhwə yam gar ləytər dəghəsə mətəkə, tsahwəti na gar bələkwə bakə mətəkə ghən kən.

<sup>7</sup> Ma kə Yesəw kaa mbəzliy ghəra sləni mbə zəmə shi va ki na: «A mbəzli ni, gatim yam pəya' pəya' tə deghter va dibiy» kə. Dza mba'a məndi gatishi. <sup>8</sup> Ma kə sa gamtishi məndi ki na: «Nana kiy tishim, a ghwəy ban-shi kaa ntsaa nighə dzəkən zəmə shiy ki» kə. Dza mba'a məndi banavəshi njasa gəzəkə na va. <sup>9</sup> Dzəghwa ntsa va ki, gwəratə, hwətəmiyshi. Fa na na, ka shi

§ 1:49 1:34; 12:13; Mt 27:42 †† 2:1-11 4:46 ††† 2:4 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Lk 22:53 †† 2:6 Mk 7:3-4

sa wəzə ni ghəshi, a sənay tə pətsa səəkə ghəshiw, war mbəzliy ghəra sləni va gati yam va shiy sənata kwəma va gwa'a tsəgha. 'Wakəvə ntsa va da' harvə zal makwa tsa va. <sup>10</sup> Ma kə ngəci na: «Ni wəzə ni shi saa gwəramti 'yaghwakə ni ka məndiy 'wa bānshi kaa mbəzli harvə məndi ta zəmə gəzləbə, dza sa ka ghəshiy ghyamtəvashi ki na, ma ka nza məndi bānshi, ya ni ndalakwə ni nza. Mbalaa a gha mbələy shiy gwəramti 'yaghwakə ghala məcana pəkwa nana na gha ki na» kə.

<sup>11</sup> †Ava tsəgha mənta kwa taŋa kwəma mađaŋa gha Yesəw məni, mbə məlmə Kana tə hidī ka Galile. Mba'a cinti kaa mbəzli ta səda ci njasa nza dikə tsa məni na tsəgha ki. Mba'a ghəshi zləbati kwəma ci.

<sup>12</sup> ††Dzəghwa ghəshi ləy hwəm kwəma va, ghəshi lə kar mbəghəy lə ngwarməhiy, lə mbəzli ta səda ci gwa'a, ka dzashiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm, mba'a ghəshi nzəyshi mbə gar vici jəwə.

#### Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə \*ciki Hyala (Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46)

<sup>13</sup> †Ma vici \*makwaghwa Pakə ka Zhəwifə ndəkwa ndəkwa na, mba'a Yesəw mađiy dzəmbə məlmə Zherəwzalem. <sup>14</sup> Sa tsəhəy na na, mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma dzəmbə na na, mbəzliy dədəl shiy mbəba. Ka dəl slay, lə tenkesli, lə kwəkəwər palayhi. Mba'a ka mbəərə gəna mbəba mənəy mənəy kwa kwəma tebelər shi diba. <sup>15</sup> 'Wakəvə na tsəgha kaa zhi'wə'wə mba'a jakətishiy mbəratishi bəlbəl, nja kwərapə. Mba'a dzəmbəy mbə shi, ka tihəshiy səvəri lə shi shi va gwa'a, kar tenkesli, lə slay shi, mba'a kikih-wəvəri gəna shi va, ka dzədzəpati tebelərhi shi va tə hidī. <sup>16</sup> ††Ma kə kaa mbəzliy dəl kwəkəwər palay va na: «Katamtim shi ghwəy va tə pətsa va, ka zhəghəra ciki tsa Dirə tsa ghwəy ka ciki ka zhəghə dəvə ma» kə. <sup>17</sup> ††Dzəghwa kwəma va, mba'a bānavəshi zəzə kwəma kaa mbəzli ta səda ciy dzəkən kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyala, saa ni va: «A Hyala, tərəŋwda dītee ghi tsa gha tsa gar mətira ti» kə.

<sup>18</sup> ††Ma sa nay mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə Yesəw tihə mbəzli ki, ma kə ghəshi ngəci na: «A Yesəw, a kwəma mađaŋa dza ghaa mənti, ta mbə ghəy sənay, katarəy, a Hyala ndaŋa kwal ta məni tsəgha, pə ghəya?» kə ghəshi. <sup>19</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Ghənzə tsəghay, ngəzla pə ghwəy ngəzlamti ciki Hyala tsa, a ghwəy nay ma yən zhiniy ngakati war tsəgha mbə vici mahkan» kə. <sup>20</sup> Ma kə ka Zhəwifə na: «Piya fadə mət-səkə kwanṭi məndi mənti mbə nga ciki tsa na, ma gha na, war gwa'a gha taa ngakati mbə vici mahkanta na?» kə ghəshi.

<sup>21</sup> †Ma na Yesəwəy, vəgha ci na sa bəti na va nja ciki Hyala. <sup>22</sup> ††Ma ləy hwəm sa pəəsliti məndi Yesəw, mba'a zhakatiy mbə məti ləy hwəm vici mahkan ki na, dza

mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi mađiy zəzəvə kwəma va njasa niy gəzanakəshi na va. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma tsatsasliti məndi mbə Zliya Hyala lə kwemerəy niy gazanshi Yesəw ngəshi gwa'a, ka shi katarəy ni ki.

#### Gwa'a sənata Yesəw təkə kwəma mbə nəfə tsa ndə ngəri

<sup>23</sup> ††Ma Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem, ge'i lə \*makwaghwa Pakə na, mba'a mbəzli dāŋ tərəŋw nata kwəma mađaŋa mənti na, mba'a nefer shi hənishi ta kwəma ci. <sup>24</sup> Ma Yesəw naci ki na, bānavəshi nəfə tsa ci na, sa nzana gwa'a gwa'a ghəci niy sənashi gwanashiw. <sup>25</sup> Diba na, dī tsahwəti ndə na ta canci kwəma təkə ndə ngəri mbə nəfə tsa ciw, sa nzanay, gwa'a gwa'a sənashi na ke ngəri.

#### Gəzə kwəma kar Yesəw lə Nikwədem

**3** ††Mba'a tsahwəti \*ndə Farisa niy nza tifa, Nikwədem, kə məndi slən tsa ci, ndə dikə ghəci mbə \*ka Zhəwifə. <sup>2</sup> ††Dza ntsa va tə nahwəti vici həvir, ndəs tsəhəy vəgha Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Metər, a ghəy sənay, gha na ntsa ghwənikə Hyala ta ciŋəy kwəma. Sa nzanay, tsahwəti ndə tibiaa mbay mənti kwəma mađaŋa na nja sa məni gha na, kala war ntsa nza Hyala liw» kə. <sup>3</sup> ††Ma kə Yesəw na: «A gəzəŋee, ta na navay, tsəgha na, kala zhini kə ndəy yay kwa baka səday, ka kwəməvə tsəhə ndə mbə mbəzli sləkə Hyalaw» kə. <sup>4</sup> Ma kə Nikwədem na: «A Metər, ya ntsaa halantəvay kiy, njaa dza naa yay kwa baka səda cia? Njaa dza naa zhiniy mbay zhay zhəghwa hwər mbəghəya?» kə. <sup>5</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «A gəzəŋee, ta na navay, tsəgha na, kala yay kə ndə lə yam, mba'a lə \*Safə tsa Hyalay, ka kwəməvə tsəhəy ndə mbə mbəzli sləkə Hyala tərəw. <sup>6</sup> ††Sa nzanay, ma vəgha yakəm ndə ngəri li tikə tə hidiy, war vəgha ndə ngəri tsa va yay na gwa'a tsəgha. Ma naa yata va vəgha lə Safə tsa dēwdew tsay, vəgha lə piy tsa Safə tsa dēwdew tsa na. <sup>7</sup> Əntaa kwəma nə ya va: "War ghwəy yanwəy 'war'war" pən, mənija nja mađaŋa ma. <sup>8</sup> ††Kar ghaa nay, mba'a kə safəə viyəy, səəkə dza kwa pətsa dī na ka naa viy, war ka favə gaka ci ghaa nza. Ma ki na, ka sənay gha tə pətsa ghava na, ya dzəti pətsa dza naw. Ava war tsəgha na lə kwəma ntsaa yay səəkə dzar kwa Safə tsa Hyala kwərakwə ki» kə. <sup>9</sup> Ma kə Nikwədem na: «Njaa njaa ka nava kwəma mbay mənəvata tsəgha kia?» kə. <sup>10</sup> Ma kə Yesəw na: «Gha ndə bənipə kwəma tsa dikə tsa mbə ka \*Izərayel na, kala sənata kwəma tsəgha na gha na? <sup>11</sup> ††A gəzəŋee, ta na navay, tsəgha na, ghəy ta na tsa ghəy ghənəy, kwəma gəzəŋwəy ghəyəy, kwəma sənata ghəy na, ka gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən shi nashi ghəy lə mətəsi ghəy. Ma ghwəy ki na, a dī ghwəy zləba kwəma gəzəŋwəy ghəyəw. <sup>12</sup> ††Ya sa nzana ki, kala dī zləba ghwəy, ghala pətsa gəza-

† shi mađaŋa mađaŋa ni: 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; SləniKY 2:22; Rm 15:19 †† 2:12 Mt 4:13 † 2:13 6:4; 11:55; 12:12; Səvəri 12:1-14 †† 2:16 Lk 2:49 †† 2:17 Cem 69:10 ††† 2:18 2:11 ††† 2:19 Mt 26:61; 27:40; SləniKY 6:14 † 2:21 1Kwər 6:19 †† 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Lk 24:6-8, 27

††† 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9 †† Nikwədem: 7:50; 19:39 ††† 3:2 Mt 22:16; Zhŋ 2:11 †† 3:3 1:13 †† 3:5 Tit 3:5 ††† 3:6 6:63 ††† 3:8 NdəSən 11:5 ††† 3:11 3:32; 8:26 18 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5



ngwæyee kwæma shi tæ hidiy, njaa dza ghwæy mbaý zlába kwæmee ghala pætsa dzee madi ta gæzanjwæy kwæma ni mæ ghwæmæ shia? <sup>13</sup> †Tsahwæti ndæ tiba mba'a sækæ nza mæ ghwæmæ kala war yæn yæn ntsaa sækæ va sækæ mæba, yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri kiw. <sup>14</sup> ††Niy nza kwamti mbæ gambay, a \*Mæyizæ ni vasæti \*shishi, mba'a zlanælati tæ tsæm. Njasa niy mænti Mæyizæ vay, ava war tsægha dza mændiy favæghara, yæn Zæghwæ yakæ ndæ ngæri vægha tsæm kwærakwæ. <sup>15</sup> †Ta way, ta mbæ ya tsamaba ntsaa ndara næfæ tsa ciy kwæmavæ piy tsaa kædi ma. <sup>16</sup> ††Sa nzanay, tæræjwta diti Hyala mbæzli tæ hidi, dza na mba'a banakæshi Zæghwæ nzæ, zækwæti ghæci væ. Ta mbæ nza, ya wa ntsaa banavæ næfæ tsa ci kaa Zæghwæ nzæ vay, kala dza ghæciy zay ma, mba'a kwæmavæ piy tsaa kædi ma.

<sup>17</sup> ††Ma na Hyalay, ghwænikæ Zæghwæ nzæ na tikæ tæ hidi ta basæ ngwævæ dzækæn mbæzliw. War ta mbæ ghæshiy kwæmavæ mbælishi tæ mbærkæ ghæci gwa'a tsægha. <sup>18</sup> †††Ma ntsaa banavæ næfæ tsa ci kaa Zæghwæ Hyala vay, ka dza ngwævæ nza kænæw. Ntsaa banavæ ma næfæ tsa ci na, kæsæ kæsæ tsava ndæ va ngwævæ Hyala. Sa nzana, kala di ghæciy bæ næfæ tsa ci kaa Zæghwæ Hyala va, zækwæti tsa nzæ. <sup>19</sup> †††Tæ wa kæsæy ngwævæ Hyala va mbæzliy, tæ sa nzana mba'a pætsa warj tsa sækæy va Hyala kaa mbæzli tæ hidi, dzæghwa mbæzli diba na, nzæy tsa shi va mbæ kwæli ghæshi di kæn nza mbæ pætsa warj tsa. Sa nzana, war \*kwæma jikir na ghæshiy mæni. <sup>20</sup> †Ya wa ntsaa di mæni kwæma jikir nay, ka di nzæy na tæ pætsa warj tsa ya jæwæw, war tæ pætsa zhækwætæ tsa ka naa di. Sa nzanay, mbæ hazlæni ghæci vantaaw kwæma ci va jikir na ghavææ citaa dzæti ngwæla. <sup>21</sup> ††Ma na ntsaa mæni na slar na kwæma kiy, war pætsa warj tsa ka naa di, ta mbæ mbæzli gwanashiy nata na ci va slæni mæni na. Sa nzana mba'a ghæratlæ di fæti ci va Hyala» kæ Yesæw.

**Kwæma kæn Zhanj tsaa mæni \*batem læ kwæma kæn Yesæw**

<sup>22</sup> †††Ma læy hwæm ki na, mba'a Yesæw ghæshi læ \*mbæzli ta sæda ci madishi ka dzashiy dzæti hidi ka Zhæwde. Dza na mba'a hyayvay tæ pætsa va li shi, ka mæni batem ghæci kaa mbæzli. <sup>23</sup> Ma ghala pætsa va kwærakwæ ba na, mbæ mæni batem Zhanj mbæ mælmæ Ayænæn, ndækwæ ndækwæ vægha mælmæ Salem. Sa nza yam dæj kwa hæl tsa va gar mæni batem. War ka sækæ mbæzliy nza væ tæ pætsa va ki, ka mananshi batem ghæci. <sup>24</sup> ††Ghala pætsa va na, mændi ghwæla ta kæsæ Zhanj dzæghwa færhina di.

<sup>25</sup> Dza nihwæti mbæzli ta sæda Zhanj mba'a ghæshi ghavæ ngæwæ ghæpæ kwa jipæ shi læ tsahwæti ndæ \*ka Zhæwifææ dzækæn kwæma yabæ vægha dewdew, njasa nza kwæma jiji shi. <sup>26</sup> †††Ma kæ ghæshi kaa Zhanj na: «A Metær, zæzævæ ntsaa niy nza ghwæy va li gha pæriba

† 3:13 Fir 30:4; Rm 10:6 †† 3:14 Bæla 21:9; Zhj 8:28; 12:32-34; 18:32 † 3:15 20:31 †† 3:16 3:36; 5:24; Rm 8:32; 1Zhj 3:1; 4:9-10; 5:11, 13 †† 3:17 12:47 ††† 3:18 5:22 ††† 3:19 8:12 † 3:20 Ef 5:11-13 †† 3:21 1Zhj 2:4 ††† 3:22 4:1-2 †† 3:24 Mt 4:12; 14:3 ††† 3:26 1:29-34

pæriba tæ miy hæl Zhærdænj, ntsaa niy gæzanjæy gha va kwæma ci. Ma ghæci kiy, batem mæni na kaa mbæzli kwærakwæ, mbæzli gwa'a gwa'a dza na væ» kæ ghæshi. <sup>27</sup> ††Ma kæ Zhanj na: «Nay ghwæy tsæy, ndæ tibia mænti shiy, kala war shi kanavæ Hyala ghæshiw. <sup>28</sup> †††Ma ghænæ nja tsee ghæn kiy, ghwæy dæ'wæ ghæn tsa ghwæy dza naa ndægha fæti tæ ya, sa nzana, mba'a ghwæy niy favæ njasa niy gæzækee: "Ma yæn ta na tsee ghænæy, \*Kæristæw Ntsa tivæ Hyala nzeyew! Æ na na ghwænikæra mændi ta 'wanci kwal" pæn niy ni. <sup>29</sup> †††Kwæma va sanay, njasa ka ndæ vaa nza ghæciy di bæ mali ci, mba'a madi-gay tiba, ma ntsaa bæ mali vay, ghæci ka naa nzaa ndæ mali. Ma na madigay tsa vay, war ta nzæyæy ghæci vægha madigay, ka fa kwæma gæzæ na, ka naci kwæmaa nza. Ma sa ka na favæ gæzæ kwæma ntsaa bæ mali va ki na, ka væshi ghæci tæræjw. Ava tsægha nzee sana kwærakwæ ki, tæræjw tæhæree va væshi, sa favee gaka ci. <sup>30</sup> †††War mætsæhæ kæ tsa ci dikææ mætsæhæ kæli dza kwa kwæma, ka zhæy tsee læy hwæm» kæ Zhanj.

**Ntsaa sækæy mæ ghwæmæ slæwa na shiy gwa'a**

<sup>31</sup> †††Ma ntsaa sækæy mæ ghwæmæy, ghæci na sa kæn ghæn shiy gwa'a gwa'a. Ma tsaa yay ndæ tikæ tæ hidi kwærakwæ na, ntsa hidi va na tsava ndæ. Ya kwæma gæzæ na na, war kwæma tiba tæ hidi va ghænæ bæ. Ma na ntsaa sækæy mæ ghwæmæ kiy, ghæci na sa kæn ghæn shiy gwa'a gwa'a. <sup>32</sup> †††Ya kwæma gæzæ na na war kwæma shi nashi na, læ ni favæ na gwa'a tsægha. Ya tsægha nzæ ki na, ndæ tiba ya kwætiy yivæ kwæma ci vaw. <sup>33</sup> ††Ya wa ntsaa zlébavæ kwæma gæzæ na vay, a tsava ndæ sæ-nay: «Katarj na kwæma gæzæ Hyala» kæ. <sup>34</sup> ††Ma ntsa ghwænay Hyalay, war kwæma Hyala ka naa gæzæ. Sa nzana, mba'a Hyala va tæhay læ Safæ tsa nzæ. <sup>35</sup> †††A Didi diti Zæghwæ ci, dza na mba'a banavæ bærci ngæciy dzækæn shiy gwanashi. <sup>36</sup> †††Ya wa ntsaa zlébati kwæma Zæghwæ ci vay, a tsava ndæ kwæmavæ piy tsaa kædi ma. Ma na ntsaa dzaa di ma fæti ta kwæma gæzæ Zæghwæ vay, ka kwæmavæ piy tsaa kædi maw. War ngwævæ sati næfæ tsa Hyala na saa dzaa nza kæn ya hwæmba.

**Yesæw læ mali ka \*Samari**

**4** <sup>20</sup> ††Dzæghwa mba'a \*ka Farisahi favæ mændiy gæzæ: «Mbæ mæni \*batem na Yesæw, dæj tæræjw mbæzli ka sækæ væ, dæjba nici mbæzliy næw mænishi kæn ni Zhanj» kæ mændi ngæshi. <sup>2</sup> ††Na Yesæw dæ'wæ ghæn tsa ci kiy, niy mænæhwæ batem na kaa ndæw, mbæzli ta sæda ci niy mæni na.

<sup>3</sup> ††Dza Yesæw sa favæ na kwæmer gæzæ mændi va tsægha, mba'a barvay tæ hidi ka Zhæwde ta zhay zhæti hidi ka Galile. <sup>4</sup> †††Ta dzaa zhæmbæ Galile va ki na, dzæværi tæ hidi ka Samari ghæci dzaa tanjæ.

<sup>5</sup> †††Ma ghæci mbæ tanjæ dzæværi tæ hidi ka Samari va ki na, mba'a tsæhæy mbæ nahwæti mælmæ tæ hidi va,

† 3:27 19:11; 1Kwær 4:7; Ebr 5:4 †† 3:28 1:20; Mala 3:1; Mt 11:10 ††† 3:29 Mt 9:15 ††† 3:31 8:23; 15:19; 1Zhj 4:5 ††† 3:32 3:11 18 3:35 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2; Mt 11:27; 28:18 19 3:36 3:16 20 4:1-2 3:22 21 4:4 4:9; Lk 9:52; 17:11, 16; SlæniKY 8:4-25 22 4:5 Ghava 33:19; 48:22

Shikar, kə mändi slən tsa nzə. Məlmə va na, vəgha vəh tsa niy banavə \*Zhakwapə va kaa zəghwə ci \*Zhezhefə ghənzə. <sup>6</sup> Ma mbə vəh tsa va kiy, mba'a Zhakwapə niy lati yam. Sa daliy Yesəw va dza ki na, mba'a nzəyəy ka dəkəva miy yam va, ge'i lə vici kwa ghən.

<sup>7</sup> Wakəvə nahwəti mali ka Samari ndəs səəkəta ta ga yam ghala vici va ki. Ma sa səəkəta na na, dza Yesəw ka gəzanta kwəma: «A mali, samiyra yam va di» kə.

<sup>8</sup> Ma ghala pətsa va kiy, \*mbəzli ta səda Yesəw dzashi ta papa shi zəmə dzar mbə məlmə niy nza na. <sup>9</sup> †Ma kə mali va kaa Yesəw na: «A ntsa, ndə \*ka Zhəwifə gha, mali ka Samari yən kiy, tawa dəw gha yam vəya ta sashi kia?» kə. Ma kwəma gəzə na vay, sa nzana, kalaa niy tsəbə ghən tsa ka Zhəwifə ghəshi lə ka Samari ghala pətsa va ya jəw nzə, va tsəgha gəzə na tsəgha.

<sup>10</sup> ††Ma kə Yesəw zləbanta na: «A mali na, mbala na gha sənay gəla ni di Hyala vəlipə shiy nza, mba'a gha sənay, nda wa ntsaa dəw yam tsa va gha nzay, gha na saa niy dzaa təbəə dəw yam və. Ma nza ghəci bəŋa yaməə bəpə piy tsa kədi ma nza» kə. <sup>11</sup> Ma kə mali va na: «A Metər, kərakə yam kwaba, zhini saa ga yam va ghaw na, kwəma dza ghaa bəkə niva yaməə bəpə piy tifa sənəzəva kia? <sup>12</sup> \*Yam nashi gha niy, jijimmə \*Zhakwapə latəŋəyshi na. Ghəci də'wə ghən tsa ci, lə ndərazhi ci, mba'a dəkəkə tsa ci gwa'ay, yam ni niy sa ghəshi. Naa ə nzana mba'a gha tarətəi jijimmə Zhakwapə tə dikə nə gha ki shəkəna?» kə. <sup>13</sup> ††Ma kə Yesəw na: «A mali, ya wa ntsaa sahwə nini yaməy, war ta zhini dza ndir ghəranci bə. <sup>14</sup> Ma ni dzee vaa bənsi yam kaa mbəzli kiy, ntsaa dzaa sahwə shi na, ka zhini ndir ghəranci kaa tsava ndə ghwəla tepəw. Yam dzee vaa banavəy, mbər ka shənifə yam dza ghəshiy nza mbə, ta bənci piy tsa kədi ma ghəshi» kə.

<sup>15</sup> ††Ma sa favə mali va tsəgha, ma kə kaa Yesəw ki na: «A Metər, gavəra gəla niva yam di, e sahwəshi, nda kee mbəlira va zhini ndir ghərada kala dzee zhiniy zhəkə tikə ta ga yam ghwəla» kə. <sup>16</sup> Ma kə Yesəw na: «Tsəgha na, mbala harkə zaŋa, a ghwəy səəkə li tikə» kə. <sup>17</sup> Ma kə mali va na: «Zal vəyaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ge'i ge'i na kwəma nə gha va: "Zal vəyaw" pə gha. <sup>18</sup> Sa nzanay, cifə na zhər səəkə gha ti shi ghəngəhən ghəngəhən. Tsa nza gha tsa və zal sənəzəvanay, zaŋa tsa slar tsa naw, dzərvə mbə kwəma gəzəkəra gha vaw» kə. <sup>19</sup> †††Dzəghwa ma kə mali va ki na: «A Metər, wa nee sənay nana ki, ndə Hyala nza gha. <sup>20</sup> †††Ghəy ghəy ka Samariy, tikə mə ghən dəlagwa niy va jijihəŋəy tsəfəkəwə ta pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala. Ma pə ghwəy ghwəy ka Zhəwifə na ghwəy ki na: "War mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha na pətsa ka mändi pəra'wanta dəvə ti kaa Hyala" pə ghwəy» kə. <sup>21</sup> A kə Yesəw ngəta na: «A mali, zləbavə kwəma dzee na ta gəzəŋa: Mbə səəkə na tsahwəti vəghwə, mbə vəghwə tsa vay, ka dza ghwəy pəra'wanci dividivi ghwəy kaa Didi Hyala ya tikə mə dəlagwa na, ya mbə məlmə Zherəwzaleməw. <sup>22</sup> †Ghwəy ghwəy ka Samari talay, sənay ntsa pəra'wanci ghwəy dividivi ghwəy ghwəyəw.

əy, ma na ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, a ghəy sənay ntsa pəra'wanci ghəy dividivi ghəy. Sa nzanay, səəkə mbə hwəlfə ka Zhəwifə dza ntsaa dzaa mbəlipəə tsahwə.

<sup>23-24</sup> ††A tsahwəti vəghwə dzaa səəkə, ya sana nzəy, aa mənəy. Ghalabay, lə \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa, mba'a lə nəfə tsa katarj tsa dza ka pəra'wə dəvə slar niy pəra'wanci dəvə kaa Didi. Sa nzanay Safə na Hyala. Mbəzliy di pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala kwərakwə kiy, lə bərce Safə tsa nzə, mba'a lə nəfə tsa katarj tsa dza ghəshiy pəra'wanta dividivi shi. Sa nzanay, gəla mbəzliy pəra'wanta dividivi tsəgha na shi di Hyala» kə Yesəw.

<sup>25</sup> †††Ma kə mali va ki na: «Talay, e sənay, ta səəkə dza Ntsa tivə Hyala, ntsa nə mändi va, \*Kəristəw, kə mən-di. Sa ka na səəkəyəy, ta pəraslavəŋəy kwəma Hyala dza naa dza gwa'a gwa'a» kə. <sup>26</sup> ††Ma kə Yesəw ngəta na: «Ava yən na ki, yən ntsaa gəzəŋa kwəma tsa sənəzəva» kə.

<sup>27</sup> Ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw zhəghəkəvashi mbə məlmə. Ma səəkə ghəshi na, Yesəw mbə gəzə kwəma lə mali, mba'a nava kwəma səəti məhərli shi. Ya tsəgha nzə ki na, ndə tifa mbə shiy dəw: «A mali na, wa shi di gha və shəkə?» kəw. Ya ka dəw va Yesəw na: «Gha kiy, a kwəma gəzə ghwəy lia?» kə baw.

<sup>28</sup> Wakəvə mali va tsəgha, mbərəkə zlata tsaghwa nzə tifa miy yam, ka zhəghəvaa jigħi ta dzaa gəzənsi mbəzli. A kə kaa mbəzli sa tsəhata na na: <sup>29</sup> †††«A mbəzlia, wa ndim nighətīmam tsahwəti ndə tikə, mba'a gəzəkəra shi mənəhwee ghala mbəradzə gwa'a gwa'a. Nda ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala vay? Əndaw» kə. <sup>30</sup> †Wakəvə mbəzli mbə məlmə va tsəgha takwəs madishi ta dza ta nighə Yesəw ki.

<sup>31</sup> Ləy hwəm sa dzata mali vaa dzəmbə məlmə ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw madishi ta cə'wə Yesəw, a ghəci zəməhwə shi zəmə di, ma kə ghəshi na: «A Metər, zəhwə shi zəmə» kə ghəshi. <sup>32</sup> Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Kadiwəm na ghwəy di, a ni ya shi zəmə vəya zəməshee, shi zəmə sənashi ma ghwəy» kə.

<sup>33</sup> Tapə mbəzli ta səda ci va dzəmbəshi mbə dəwdew kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ə nzana mba'a tsahwəti ndə banakə shi zəmə shəkəna?» kə ghəshi.

<sup>34</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma na ni ya shi zəmə gəzəŋwəy yay, ghəshi na di fəti ta kwəma gəzəkə ntsaa ghwənara, mba'a kəramti sləni ndara na ta mənəi nzə. <sup>35</sup> ††Tir fadə tərə na mändi dzaa mənəi shi zəmə səəkə kwamti, pə ghwəy sana bay? A gəzəŋwəy ya nee ki, nighətīm njasa nza pətsa kwamti, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə. Tərə na war mənəshiy jigħi. <sup>36</sup> Ndə mənə shiy jigħi kiy, mbə kwəma zhəmə ci na, ka na dza kaa hwəlfə shi vay, basə basə basətishi, mba'a dzaa gwəmaghwashi kwa gəzəm, ta kwəma piy tsa kədi ma ghəshi. Ta mbə kar ntsaa zati shi va ghəshi lə tsa mənəkəshi vaa jigħi nza lə vəshi bakanashi. <sup>37</sup> †††A

9:17; Mt 21:46 ††† 4:20 Nəw 12:5-14; Cem 122:1-5 § Ezay 2:3; Ab-di 17; Rm 9:3-4 † 4:23-24 3:3-8; 2Kwər 3:17; Flp 3:3 ††† 4:25 1:41; 4:29; 7:26; 11:27 † 4:26 9:37 ††† 4:29 Mt 12:23 † 4:34 6:38; 8:28; 12:49-50; 14:31; 15:10; 17:4 † 4:35 Mt 9:37; ShiZhj 14:14-20 ††† 4:37 Mishe 6:15

† 4:9 2Mezh 17:29-41; Esd 4:1-3; Mt 10:5; Lk 9:52-53 †† 4:10 4:26; 7:37 † 4:12 8:53 †† 4:13-14 6:35; 7:37 †† 4:15 6:34 ††† 4:19

kwəma va mbəə nza nja kwəma fir tsa niy gəzə va, ma kə na: «Kwətiy ndə tsəŋwə shiy na, kwətiy tsa mənishiy jighi» kə. <sup>38</sup> Sa nzanay, ghwəniy ghwəniŋwəy ya sana, ta dza ghwəy mənī shi zəmə tsəŋwəti ma gh-wəny jighi. Kwətishi na mbəzliy, zati shi va. Mba'ee gh-wənaŋwəy kwərakwə ki tə mbərkə sləni shi va» kə.

<sup>39-40</sup> Ma sa tsəhəshi mbəzli mbə məlmə ka Samari va vəgha Yesəw na, daŋ mbəzli mbəba banavə nefer shi ki, tə mbərkə kwəma gəzanshi mali va va, nə na: «Gwa'a gəzara na kwəmaa niy mənəhwee ghala mbəradzə» kə. Dza ghəshi ka cə'wə Yesəw, a ghəci hyayvay mbə shi. Dza Yesəw mba'a zləbati mba'a niy mbə shi gar vici ci bakə. <sup>41</sup> Sa favə ghəshi kwəma gəzanshi na lə miy tsa ci də'wə ghən tsa shi na, dzəgh-wa mətsəhə nihwəti mbəzliy banavə nefer shi zhiniy mətsəhə shi ki. <sup>42</sup> †Ma kə ghəshi kaa maliy harashi va ki na: «A mali, kwataka tə sa gəzaŋəy gha va gwa'a tsəgha banavə ghəy nefer ghəy kaa Yesəw nana kiw. Sa nzana, mba'a ghəy favə kwəma gəzə na lə miy tsa ci ngəŋəy də'wə ghən tsa ghəy. Dzəghwa mbə kwəma va na, mba'a ghəy sənay katar, katar, ghəci na Ndə mbəli mbəzli tə hidī, pə ghəy, va tsəgha banavə ghəy nefer ghəy dība» kə ghəshi.

#### Kar Yesəw lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa dikə tsa

<sup>43</sup> Ləy hwəm vici mənī Yesəw va bakə na mbə məlmə \*Samari kiy, dza na mba'a zlay tsava piy səvəriy, ka dzay dzəti nīci hidī, hidī ka Galile. <sup>44</sup> †Kwataŋay aa niy gəzəkə, a kə niy niy: «Ka fati dikə mənīdy dzəti ndə Hyala njasa təbə na mbə məlmə ciw» kə niy ni. <sup>45</sup> Ya tsəgha nza kiy, ma sa tsəhəy na tə hidī ka Galile na, dzəghwa mbəzli tə hidī va mba'a ghəshi ka'wəwə wəzə wəzə tərəŋw. Sa nzana mba'a ghəshi səəkə mbə məlmə Zherəwzalem ta \*makwaghwa Pakə, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Yesəw mbə makwaghwa va lə mətə shi njasa mənishi na gwa'a.

<sup>46</sup> † †Dzəghwa Yesəw mba'a zhəghəghəvay zhimbə məlmə Kana, tə hidī ka Galile. Mbə pətsaa niy zhəghəti na va yam gəmshī ni ka tay. Dzəghwa mba'a tsahwəti ndə ghəra sləni ngwəmna tsa dikə tsa tība mbə məlmə Kapernahwəm gwərapəy zəghwə ci. <sup>47</sup> Ma sa favə na, a Yesəw zhəghəkəvay tə hidī ka Zhəwde dzəti hidī ka Galile, kə mənī na, dza na mba'a dzaa kəsəy ta cə'wə, a kə na: «A Metər, titihwə dzam a gha dzaa mbəlītəra zəghwee ghəci gwərapəy mbə məlmə Kapernahwəm, tərə na jəw sana ta mətī» kə. <sup>48</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Yəŋ tsəgha na, ghwəy dī na bəra nefer ghwəy kala war ghwəy nay na yən mənī shi madaŋa madaŋa ni, lə shiy cipə kwəma ba na.» kə.

<sup>49</sup> Ma kə ndə sləni ngwəmna tsa va ngəci na: «A Metər, yəŋ pə gha, ndi mbata ghaa dzakə ghi tsee di na gha, əntaa zəghwee va mətīy» kə. <sup>50</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «A pə gha mənīy, mbalaa jighi, mbəli mbəli na zəgh-wə gha» kə. Dza na: «Yəŋ» kə zləbavə kwəma gəzanci Yesəw va, war ka dzay.

<sup>51</sup> Ma war ghəci ghwəlay kwa kwal mbə jighəy, mba'a mbəzliy ghəra sləni kəghi tsa ci səəkəshi ta ka'wə, ka gəzanci: «A zəghwə gha va mbəliy bay» kə shi. <sup>52</sup> Ma kə na: «Ge'i ge'i lə vici njaa gha naa mənī gəja' baya?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Mbəra sa səkwata vici kwa ghən gha naa kwəmavə gəja'a» kə ghəshi. <sup>53</sup> †Dzəgh-wa ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va mba'a sənay tsəgha, war ge'i ge'i ghala vici gəzanci Yesəw va nə naa ni: «Mbala, mbəli mbəli na zəghwə gha va» kə, zəghwə ci va kwəmavə gəja'a. Dzəghwa na, ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw ki.

<sup>54</sup> † †Ava, ghənzə na kwa baka kwəma madaŋa madaŋa na mənī Yesəw tə hidī ka Galile, ghala pətsaa səvəriy na mbə hidī ka Zhəwde dzətiy ti shi.

#### Yesəw ghəshi lə ntsa mətī mətī vəgha tsa mbə məlmə Zherəwzalem

**5** Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a nahwəti vici makwaghwa \*ka Zhəwifə mənīta, mba'a Yesəw dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta makwaghwa va kwərakwə ki. <sup>2</sup> Ma mbə məlmə va na, mba'a kwəfa lati mənī tība ndəkəwə ghənzə vəgha miy dəgha ka tərəkəliy dzəmbə məlmə va kwa. Slən tsa kwəfa va lə kwəma ka \*Ebərə na: «Betizata.» Cifə mənī lalati geshikiki vəgha. <sup>3</sup> Ma mbə geshikiki va na, mba'a mbəzli gwərapə gwərapəshi ni niy basəyvashi daŋ tərəŋw, ghwələfesli, lə vədəvəder, mba'a mbəzli mətī mətī vəgha ni gwa'a. [Ka ndəghə dazləbə tsa dza yam vaa dazləbayvashi. <sup>4</sup> Sa ka naa nzay, bərkəti ma \*ndə kwal tsa Hyala na, kar naa səkway dzəghwa kwəfa vaa dazləbata. Ma ndə zəghwə tsa dzaa 'waa dzəghway dzəghwa kwəfa va, ya zəghwə ka wa niy nza sa ci na, mbəli mbəli ghəci.]

<sup>5</sup> Mba'a tsahwəti ndə niy nza tība mənī mbə gaska va, gwərapəy gar piya ci, mahkan mətəkə dəghəsəti. <sup>6</sup> Sa nay Yesəw tsəgha mənī, mba'a niy sənay gwərapəy na ghala ndimndim kə na, dza na ka dəw kwəma və, a kə na: «Ka di ghaa mbəliŋa na?» kə. <sup>7</sup> Ma kə ntsa gwərapəy tsa va na: «A Ndə sləkəpə, ava war tsəgha kee nza tība. Tsee ndə tə ya gar bəvəraa fam-bəra mbə yam taŋtaŋ, ghala pətsa ka ghəshiy dazləbəshiw. Sa kee dza kaf kafəra, ka dza ta dzəghə dzəmbəshiy, kee madiy tsəhə na, tsahwəti ndə 'wati kwal dzəghway kənee» kə. <sup>8</sup> †Ma kə Yesəw na: «Sati, pəərə kəshədə tsa gha, mbala» kə. <sup>9</sup> †Nza'jəw tsəgha, kwəriŋ, ntsa va mbəliy. Dza na mba'a pəərəvə kəshədə tsa ci, ka dza.

Ma vici mənīva shi va ti kiy, fəca \*vici dəkəva ka Zhəwifə ghənzə. <sup>10</sup> † †Ma kə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə kaa ntsaa mbəliy va na: «Gha kiy, kwal va gha ta bə kəshədə tsa gha tsa, njana nzana mahalakə ghəra sləni va ghwəmmə ndatsə nzaw» kə ghəshi. <sup>11</sup> Ma kə kaa zləbanshi na: «Waa ntsaa mbəlītəra va, nə naa ni: "Sati pəərə kəshədə tsa gha a gha dzaa" kə sa» kə. <sup>12</sup> Zhini ma kə ghəshi ngəci ba na: «Yəŋ, wa slən tsa

† 4:42 1Zhaŋ 4:14 †† 4:44 Mt 13:57 † 4:46-53 Mt 8:5-13 †† 4:46 2:1-11 †† 4:48 Mk 13:22; 1Kwər 1:22

††† 4:53 2:23 ††† 4:54 2:11 § 5:8-9 Mt 9:6-7 §† 5:9 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mk 2:27-28 §†† 5:10 Səvəri 20:8-10; Zher 17:21-22

tsava ntsaa gəzanja va tsəgha nacy?» kə ghəshi. <sup>13</sup> †Ma na ntsa mbəlitim va naci kiy, niy sənay ntsaa mbəliti va naw. Sa nzanay, a Yesəw niy barvay tə pətsa va, mba'a dzay sa nza mbəzli danjši tiba.

<sup>14</sup> ††Dzəghwa ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw dzaa kəsəy ghəci mbə \*ciki Hyala. Ma sa kəsəy na tsəgha ki na, dza na mba'a gəzanci, ma kə ngəci na: «A ntsa, avanay sənəzvay, a gha mbəlija, nana kiy, ya tə gha ghən tsa gha va zhiniy mənī \*kwəma jikir na. Van-taa nahwəti kwəma zhataa dzəkən gha, tan kaa na kwatanja va» kə. <sup>15</sup> †Dzəghwa ntsa va mba'a dzaa gəzanshi ka mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə: «Wa Yesəw mbəlītəra na ki» kə.

<sup>16</sup> Tə kwəma va dī ma mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə ni mətəsə Yesəw ki, sa mbəliti na va ntsa va fəca vici dəkə va shi. Mba'a ghəshi ghati ghəzli ci tsəgha. <sup>17</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, Dirəy, vici va vici va na mbə ghəra sləni. Yən kwərakwə kiy, war tsəgha ghəree» kə. <sup>18</sup> ††Tə mbərkə kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na gwəra mbəzli dikə dikə niy bəti nəfə dzəkən Yesəw tərəjw ka pəla kwal pəəsli ci. Kwataka va ntsa mbəliti na va fəca vici dəkəva naw, əhəj, gaw tə sa nə na va: «Dirə na Hyala» kə, ka zhəghəti ghən tsa ci yəm lə Hyala na.

#### Bərçi banavə Hyala kaa Zəghwə nza

<sup>19</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «A mbəzli ni, a gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa shi nashi ghwəy va Zəghwə məntiy, shi mənti na də'wə ghən tsa ci ghəshiw. Shi nashi na Dəy mbə mənishi na, shi va mənti na. Ya nimaba shiy na shi mənī Didi va gwa'ay, ghəshi na shi mənī Zəghwə ci kwərakwə. <sup>20</sup> ††Sa nzana mba'a Didi diti Zəghwə ciy, dza na mba'a cinti mənī shi ka naa mənī gwa'a ngəci. Ta zhini dza naa canci ghəra sləniy tanjamti nana tə dikə tərəjw diba, nza Zəghwə ci mbəə ghəra, ma nza ghwəy nighə nava kwəma, nja kwəma dimədime na ki. <sup>21</sup> ††Sa nzanay, njasa mbay Didi vaa zhanakati mbəzliy bəkwəshi zhakati mbə məti, ka zhanambə piy tsa shiy, tsəgha dza Zəghwə ciy mbay banci piy tsa kədi ma kaa ya tsama ntsa dza naa dī gwa'a kwərakwə ki. <sup>22</sup> †Na Didiy, ka basə ngwəvə naa dzəkən ndə ya kwətiy naciw. War kaa Zəghwə ci banavə na kwal basə ngwəvə. <sup>23</sup> ††Ta mbə ndə ya tsamaba ciy fal Zəghwə ci va, njasa fal ghəshi va Didi kwərakwə. Ntsaa dzaa dī ma fal Zəghwə ci vay, ava tsəgha dza naa fal ma Dəy tsa ghwənay va kwərakwə. <sup>24</sup> ††Avanay sənəzvay, ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya tsamaba ndə favə na kwəma gəzee, dza na mba'a zləbavə kwəma ntsaa ghwənaray, a tsava ndə kwəmvə piy tsa kədi ma. Ka kəsəy tsava ndə ngwəvə. A tanjəy dzəghwa kən məti, mba'a dzay dzəmbə piy tsa kədi ma. <sup>25</sup> ††Gəzanjwəy ya, ta na navay,

† 5:13 6:15; 11:54; 12:36; Mt 8:18; 13:36 †† 5:14 Mt 9:2; Zhk 5:16 † 5:15 9:11 †† ka pəla pəəsli ci: Mt 14:5; Zhj 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; Dirə na Hyala: 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; vəh. 17 †† 5:19 1:34 ††† 5:20 3:35 ††† 5:21 Rm 4:17; Ef 2:5; Zhj 11:25 † 5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; SləniKY 10:42; 1Zhj 2:28 †† 5:23 Flp 2:10-11 ††† 5:24 3:16; 5:22;

tsəgha na, a tsahwəti vəghwə tiba dzaa səkə, ya sənəzvay, aa səkəy, vəghwə tsa vay, vəghwə tsa dza mbəzli bəkwə bəkwə niy favə gaka məli Zəghwə Hyala ti na. Mbəzliy dzaa favə gaka məli ci va kiy, ta piy dza ghəshi. <sup>26</sup> ††Sa nzanay, njasa nza Didi va lə bərçi və ta bə piy kaa ndə na, tsəgha banavə na bərçi va kaa Zəghwə ci a ghəci bānshi piy kaa mbəzli kwərakwə. <sup>27</sup> Mba'a banavə kwal tsa basə ngwəvə dzəkən mbəzli gwa'a kaa ngəci, sa nzana Zəghwə yakə ndə ngəri ghəci. <sup>28</sup> Əntaa ghwəy dzaa nighə nja madanja sa ka tsahwəti vəghwə səkəy ma. Ghala vəghwə tsa vay, mbəzli kwa kwəli gwa'a gwa'a dza naa favə məli ci, <sup>29</sup> ††ka ghəshi dza na, mba'a ghəshi zhikəməshi kwa kwəli. Ma mbəzliy niy nza mbə mənī kwəma wəzə nay, səmə tsa shi na, ta kwəmvə piy tsa kədi ma, ma niy niy mənī war \*kwəma jikir na na, ka səmə ta dzəti ngwəvə.

<sup>30</sup> ††Na neyey, sa mbay ya mənī də'wə ghən tsee, njasa tarəvee tibaw. Ya ngwəvə njasa slee nay, njasa gəzara Hyala slee. Ngwəvə slee vay sa tsərtsər na na, sa nzana, kala pəla fambə nee kwəma dee yən dzəmbə, war njasa dī ntsaa ghwənaray yən mənī» kə.

#### Shiy ndəgha fəti ta bərçi va Yesəw mbə sləni ci

<sup>31</sup> ††Ma kə Yesəw diba na: «Na neyey, mba'a pən ni, e ndəgha fəti ta ghən tsee, pənəy, fəti katar na naw dza mbəzliy ni. <sup>32</sup> Nanzə kiy, a ndə tiba, ntsaa dzaa ndəgha fəti tə ya. E sənay, fəti ndəgha ntsa vaa dzəkən yay, ndəgha fəti lə kwal tsa katar tsa na. <sup>33</sup> ††A ghwəy niy ghwənashi mbəzli kaa Zhan tsa mənī \*batem ta dəw kwəma və. Dza Zhan mba'a ndəghamti fəti ta kwəma katar na va. <sup>34</sup> Ma na nee ta na tsee ghən kiy, dəw ndee a ghəci mbəə ndəghatəra fəti, pənəw. War tə mbərkə ghwəy gəzee kwəma ndəgha fəti Zhan, ta mbə ghwəy zləba, ma nza ghwəy mbəliwəy. <sup>35</sup> Sa nzana Zhanəy, nja gərkəwa ka ghwə vaa nza wanjə kwa, ka mbərə kaa mbəzli ghəci niy nza. Dzəghwa mba'a ghwəy niy vəshijwəy ge'i lə tsava vəghwə gar jəwə tsətsə, ta kwəma wanjə tsa mən na va.

<sup>36</sup> ††Na nee dibay, a nihwəti shiy dzaa ndəgha fətiy dzəkənee tiba, tərəjwəba na shi va ndəgha fəti kən na Zhan. Sləni gəzara Dirə va, ta ghəray, ghənzə ndəgha na fəti tə ya. Sləni mənəe vay, ti dza mbəzliy sənay, Dirə tsa mə ghwəmə ghwənəkəra na, kə ghəshi.

<sup>37</sup> ††Dzəghwa Dirə tsa ghwənəkəra va ba na, mbə ndəgha fəti ghəci də'wə ghən tsa ci tə ya. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghən ki na, səkə ghwəy favə gaka məli ciw, səkə ghwəy nata mətəsə ciw, tsəgha. <sup>38</sup> ††Njana dī ma ghwəy zləba kwəma ntsaa ghwənaray, kwəma ci mbə nəfə ghwəyəw dī naa gəzə.

<sup>39</sup> ††Dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy jahambəvanjwəy tərəjw dzəmbə jangə zliyahi Hyala, sa bərkəti ghwəy:

6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Zhj 2:25; 3:14 †† 5:25 11:43; Mk 5:41; Lk 7:14 ††† 5:26 1:4 †† 5:29 11:24 †† 5:30 4:34 ††† 5:31-32 5:36 ††† 5:33-34 1:15, 19, 34 ††† 5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27 18 5:37 1:34; Səvəri 20:19; Nəw 4:12 19 5:38 16:9 20 5:39 Lk 24:27, 44; SləniKY 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Pi 1:10-11

“Ta kəsata kwəmaa cipə njasa dza mändiy kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghəy mbə” pə ghwəy. Mbalaa dzəkənee gəzə kwemer mbə zliyahi va va kwəma nashi ki. <sup>40</sup> A ka di ghwəy səkə vəya ta kwəməvə tsa katarj tsa piyəw.

<sup>41</sup> †Ma na nee, ta na tsee ghənəy, nə yaa ni, war ndə ngəri faltəra, pənəw. <sup>42</sup> E sənənjwəy, ka di Hyala ghwəy ya jəw mbə nefer ghwəyəw. <sup>43</sup> Vanay sanay, e səkəra tikə, ta kwəma ghwənəkəra Dirə, dzəghwa ghwəy na, a di ka'wəra ghwəyəw. Ka ghwəy nighə taa nza kiy, mba'a kə tsahwəti ndə səkəy lə kwəma tarəkə na, də'wə ghən tsa ci na, ka ghwəy dza, ka'wə ka'wəvə tsava ndə tsəgha. <sup>44</sup> ††War fal tsa dza ndə ngəri, nja ghwəy faltənjwəy sa pala ghwəy gwa'a tsəgha, kala pəla fal tsa dza Hyala kwətitaə faltənjwəy. Njaa dza ghwəy zləbavə kwəmee nə ghwəy kia? <sup>45</sup> †††Entaa ghwəy təkə na, nja yən dza naa hakanjwəy dzəti ngwəvə kwa kwəma Dirə, pə ghwəy nee ki ma. \*Məyizə tsa sənay ghwəy va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy tiy, ghəci dza naa harjwəy dzəti ngwəvə. <sup>46</sup> †††War mba'a pə ghwəy niy zləbavə kwəma Məyizə lə nəfə tsa karkar tsa nzay, a ghwəy niy dzaa zləbavə nee va kwəma nza kwərakwə ki, sa nzanay, kwəmaa dzəkənee na sa niy tsasliiti Məyizə va. <sup>47</sup> ††Kwa vəghwə tsa njana, kala zləbavə na Məyizə va kwəma ghwəy kiy, njaa dza ghwəy ghaa zləbavə nee kwəma nee paraa?» kə Yesəw.

#### Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətsəkə

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

**6** Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw kafəy tanjəy dzəvəri na pəriəba pəriəba bəla həl Galile tsa har mändi vaa həl \*Tiberiyadə. <sup>2</sup> †††Ma sa nay mändi ghəci dzay na, tapə vərəm ndə ngəri mbə nəw ci, sa nay mändi kwəma madaŋa madaŋa na mbə mbəli tsa mbalamti na va mbəzli gwərapə gwərapəshi ni. <sup>3</sup> †††Dza kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi dzəməshi mə kəlanj tibiaa nzəyshi mə. <sup>4</sup> ††Ma ghala pət-sa va ki na, \*makwaghwa Pakə ka Zhəwifə ndəkəwə ndəkəwə ta məniva.

<sup>5</sup> Sa nə Yesəw njə'wə, kə na, ndə ngəri danj tərənəw basəkəvay, ka səkəkə dzəvəgha. Sa nashi na mbəzli va, ma kə kaa Fəlipə na: «A Fəlipə, kwəma dza ghwəm pakə shi zəmə tə pətsa sana gar bənsi kaa mbəzli ni gwanashia?» kə. <sup>6</sup> Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbəə favə na dza Fəlipə zləbanci kwəma gwa'a tsəgha. Ma ghəci na nacy, gwa'a sənata na njasa dza naa mənə. <sup>7</sup> Ma kə Fəlipə na: «A Metər, ya war mbəl gar bələkwə bələkwə bakəə bəvə ghwəm pavə shi zəmə tiy, daw dza ghəshiy nza ta kwəməvə ngəmiy shi mbəzli ni jəw jəw gwanashi» kə. <sup>8</sup> ††Ma kə tsahwəti mbə mbəzli ta səda ci, Andəre, zəmbəghəy Shimarjw Piyer na: <sup>9</sup> «Avanay tsahwəti zəghwə tikə jəwə lə pənj cifə mba'a kərpi bakə və. Nanzə kiy, wa shi dza niva shiy ghakə ta gəla mbəzli danj ni ni tsətsə kia?» kə. <sup>10</sup> Ma kə

† 5:41 7:18 †† 5:44 5:41 † 5:45 Nəw 31:24-29 †† 5:46 Nəw 18:15, 18; Lk 24:27; Zhj 6:14; SləniKY 3:22; 7:37 †† 5:47 Lk 16:29-31 ††† 6:2 Mt 6:25; Zhj 2:23 ††† kəlanj: Mt 5:1; 15:29; Mk 3:13; 6:46; Lk 22:39 † 6:4 2:13 †† Andəre: 1:40; 12:22; Mt 4:18; Mk 13:3

Yesəw ngəshi na: «Gəzanshim mbəzli va, a ghəshi nzəyshi mənəzəy na ghwəy» kə. Ma pətsa vay, lə gwəzən ti gar nzəyshi mbəzli. Mbəzli va ki na, mba'a ghəshi mənəti gar bələkwə bələkwə cifə mətsəkə. Dza ghəshi mba'a ghəshi nzəyshi ki. <sup>11</sup> †††Sa nashi Yesəw mbəzli va nzəyshi gwa'a na, dza na tsənj bəvə pənj, ka mənə 'wəsa kaa Hyalaa dzəkən. Sa manamti na 'wəsa na, mba'a banavəshi kaa mbəzliy nzəyshi va gwanashi a ghəshi zəmə. Tsəgha mənəti lə kərpi va ba. Ya wa də mbə shi na, mba'a kwəməvə shiy zəhwəshi gar məkanci. <sup>12</sup> Ma ləy hwəm sa zəhwə mbəzli va shi zəmə gwanashi bəhə bəhə kiy, mba'a Yesəw gəzanshi mbəzli ta səda ci, a kə ngəshi na: «A pə ghwəy mənəti kiy, basətim tsaa tərmbə va va mbəzli va, əntaa tsahwəti dzaa danjəy mbə» kə. <sup>13</sup> Dzəghwa mändi basə basə mändi basəti tsaa tərmbə pənj mbə sa cifə tsa va sa zəməvə mändi, ghwani mənə lə bakə mändi təhay li gyadə gyadə.

<sup>14</sup> †††Mba'a ghəshi nata njasa mənəti Yesəw kwəma dimədime na va gwanashi tsəgha, a kə ghəshi ki na: «Ntsa na ndə Hyala tsa gəzə mändi va dzaa səkəkə dzəti hidī» kə ghəshi. <sup>15</sup> †††Mba'a Yesəw sənay tsəgha, «Ndal tərmbə ghəshi ta səkəkə ta kəsəra lə bərçi ta pəərəda ka mazəw» kə. Mba'a zhiniy zhay zhimə kəlanj tsa va kwətīy, mba'a dzaa nzəyəy mə diba.

#### Njasa dza Yesəw dzəy tə ghən yam lə səda ci

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

<sup>16</sup> Sa mənəy tihwer na, mba'a \*mbəzli ta səda Yesəw dzashiy dzəməy həl. <sup>17</sup> Mba'a ghəshi dzəghwashi kwa kwambəwal, ka tanjə dzəvəri tə həl tsa va ta dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Pa' ka mənəta vərđi war ghəshi mbə tanjə, kala səkəkəy Yesəw kəsashi. <sup>18</sup> Mba'a safə madiy ta viy dzəy tə kwəfa va lə bərçi tərənəw. War pasla'wə yam pasla'wəva dalala tsəgha ki. <sup>19</sup> Ma sa kabə ghəshi kwambəwal tsəgha, mba'a ghəshi kəətivə dza gar kiləwmetər cifə, ya gar kwanj kiy, nighə ghəshi na Yesəw səkəkəy ndəkəwə ndəkəwə lə kwambəwal, ka dza lə səda ci dzəy tə yam. Dzəghwa mba'a her shi dzashi və. <sup>20</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Waa yən na, ka hazləni ghwəy ma» kə. <sup>21</sup> «Ənkwa» kə ghəshi. Dza ghəshi ka di ka'wəə dzəghwa kwambəwal, war ghwəla tsəgha na, ndəs kwambəwal kəsashi hidī pəri həlbə tsa di ghəshi va dzaa dzəti.

#### Vərəm mbəzli lə Yesəw

<sup>22</sup> Ma way pi tə həzlimə na, gha' mbəzliy niy basəshi va ghati zəzə kwəma Yesəw tə pətsa nza na. Sa nzana mba'a ghəshi sənay, mbəray war kwətīnta kwambəwal niy nza tə pətsa va, mba'a \*mbəzli ta səda Yesəw niy dzəghwashi kwa. Ma ghala pətsa dzəghwa ghəshi va na, niy nay Yesəw ghəshi dzəghway li shiw, war mbəzli ta səda ci va shiy niy dzashi ja'ja'a.

<sup>23</sup> †††Ma ghəshi mbə zəzə kwəma Yesəw tsəgha ki na, mba'a nihwəti kwambəwalerəə səkəkə mbə məlmə \*Tiberiyadə dzəkə dzashi tə pətsa va, tiba ndəkəwə lə

††† 6:11 21:9, 13 †† 6:14 Nəw 18:15, 18; Zhj 1:21; 2:11; 5:46; 7:40; SləniKY 3:22-23 ††† 6:15 5:13; 18:36 †† 6:23 6:11

pætsa zəmə mändi va peŋ tsa mənti Yesəw va 'wəsa kaa Hyala mändiy zəmə. <sup>24</sup> Sa nay ghəshi, kala Yesəw tība, zhini kala mbəzli ta səda ci tība kwərakwəy, mba'a ghəshi dzəghwashi kwa kwambəwaler va, ka dzashiy dzəvəri məlmə Kapernahwəm ta pala Yesəw.

### Yesəw na dafaa bəpə piy

<sup>25</sup> Dza ghəshi ndəs ghəshi kəsay Yesəw pəriba ki. Ma sa kəsay ghəshi na: «A Metər, hwəm səəkəŋa gha tikəa?» kə ghəshi. <sup>26</sup> †Ma kə Yesəw na: «Ə gəzarŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, sa nzana mba'a ghwəy favə kwəma di shi madaŋa məntee va ciŋwəy palara ghwəyəw. Sa nzana, mba'a ghwəy kwəməvə shi zəmə vəya, ka zəhwəshi bəhə ghwəy, va tsəgha palara ghwəy. <sup>27</sup> ††Ka kəslimbə ghən ghwəy war kən ghəra sləni ta shi zəməə dzaa gwəravəə yidiŋi gəm ki ma. Ta niy dzaa nza ndimndim ni shi zəmə ka bānci piy tsaa kədi ma kaa ndə pə ghwəy ghəra sləni. Shi zəmə vay, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən sa fati Dirə Hyala lamba nzə tə ya, dza naa bəŋwəyshi» kə Yesəw.

<sup>28</sup> Tapə mbəzli va ta dəw kwəma və ki, a kə ghəshi na: «War njaa njaa dza ghəy mənti dza ghəy mbay ghərati sləniy dzaa təbanta kaa Hyalaa?» kə ghəshi. <sup>29</sup> †Ma kə Yesəw zləbānshi na: «War ndara ma ghwəy nefer ghwəy, yən ntsa ghwənay nay, ghənzə na ghəra sləni wəzə na di na va ghwəy» kə. <sup>30</sup> Zhini ma kə ghəshi na: «A kwəma madaŋa mənti gha gar nata ghəy, ta mbə ghəy ndaŋa nefer ghəya? Naa a sləni mənti ghaa? <sup>31</sup> ††A gha sənay ghala pətsaa nza jijihimmə kwamti mbə gambay, a ghəshi niy kwəməvə shi zəmə nə mən-di \*manə, kə mändi, mba'a ghəshi zəhwəshi, njasa gəzəkə kwəma mbə Zliya Hyala, ma kə na: «Mba'a bānakəshi na shi zəmə səəkə mə ghwəmə» kə» kə ghəshi.

<sup>32</sup> Ma kə Yesəw na: «Ə gəzarŋwəy ya, ta na navay tsəgha, \*Məyizə ndarŋwəy na shi zəməə səəkə mə ghwəməw, Dirə na saa dzaa bəŋwəy ni katarŋ katarŋ ni shi zəməə səəkə mə ghwəmə. <sup>33</sup> ††Sa nzanay, ma ni bəkə Hyala shi zəmə mə ghwəməy, shi ka bānshi piy kaa mbəzli tə hidi na ghəshi» kə. <sup>34</sup> †††Ma kə mbəzli va na: «A ntsa dikə tsa, bəŋəy niva gəla shi zəmə həzlimə həzlimə di» kə ghəshi. <sup>35</sup> †††Ma kə Yesəw na: «Yənəy, yən na shi zəməə bəpə piy. Ya tsamaba ndə səəkəy na vəyay, ka dza maa ghərānciw. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ka ghərānci ndir ghwəlaw.

<sup>36</sup> †Nanzəy, e niy gəzəkəŋwəy: A ghwəy nara ngar na, a ndara nəfə tsa ghwəy ghwəyəw, pən niy ni. <sup>37</sup> ††Ya tsama ndə na mbə ni ndara Dirə va mbəzliy, ta səəkə dza naa dzəmbə dəvee, ka tihəti tsaa dzaa səəkəy va ndəə dzəmbə dəvee ya tepə kiw. <sup>38</sup> †††Sa nzanay, səəkəree mə ghwəmə ta məni kwəma war njasa di yaw, ta məni kwəma di ntsaa ghwənarə səəkəe.

<sup>39</sup> ††Kwəma di ntsaa ghwənarə vay, war mba'ee ndəgh-wəti mbəzli ndara na va mbə dəvee gwanashi. Kala zay

† 6:26 2:11 †† 6:27 6:35 † 6:29 2:23 †† 6:31 Cem 78:24; Səvəri 16:4, 31; Zhŋ 6:49 †† 6:33 6:41, 51 ††† 6:34 4:15; Mt 6:11 ††† 6:35 4:13-14; 6:48-58; 7:37 † 6:36 16:9; 20:29 †† 6:37 17:2, 24 ††† 6:38 4:34; Mt 26:39 †† 6:39 10:28; 17:12; 18:9

ndə mbə shi ya kwətiŋ nzə. Mba'ee dzaa zhanakatishi mbə məti gwanashi, fəca dza hidiy kərə. <sup>40</sup> †††Ma kwəma di Dirəy, ya wa ntsaa nara, yən Zəghwə ci, dza na mba'a ndara nəfə tsa ciy, mba'a tsava ndə kwəməvə piy tsaa kədi ma, zhini mba'ee dzaa zhanakati mbə məti fəca dza hidiy kərə» kə Yesəw.

<sup>41</sup> †Wakəvə \*ka Zhəwifə ga' ta ngwəzlimə dzəkən Yesəw, sa nə na va: «Yən na shi zəməə səəkəshi mə ghwəmə» kə. <sup>42</sup> ††Ma kə ghəshi na: «Yesəw sasa tsəy? Ghəci zəghwə \*Zhezhefə va tsəy. Ntsa sənay ghwəməmə kar dəy lə mbəghəy ghəci ki na. Njaa njaa naa ni: «Mə ghwəmə səəkəe» kə ghəshi. <sup>43</sup> Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, ka ngwəzlimə ghwəy kwa jipə ghwəy gəm ma. <sup>44</sup> Ndə tība mba'a dzaa mbay səəkəy dzəvəghee, kala war ntsa haray Didi tsaa ghwənikərəw. Yən kiy, ta zhanakati dzee mbə məti fəca dza hidiy kərə. <sup>45</sup> ††A mbəzliy gəzə kwəma Hyala niy tsasliŋi kwəma mbə Zliya Hyala, a kə ghəshi niy niy: «Ta bānanavəshi kwəma dza Hyala kaa mbəzli gwanashi» kə ghəshi niy ni. Ntsaa dzaa fəti ghən ta kwəma dza Didiy bānānci, dza mba'a zləbavə kwəma bəniŋə na va kiy, ta səəkə dza tsava ndəə dza vəya. <sup>46</sup> †††Mbə gəzə kwəma vay, ə nə ya: A tsahwəti ndə tība, mba'a səəkəə nay Didi, pənəw. War yən kwətira yən saa səəkə va mə Hyala na saa nay Didi.

<sup>47</sup> Ə gəzarŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa ndara na nəfə tsa ciy, aa kwəməvə piy tsaa kədi ma. <sup>48</sup> †††Yən na shi zəməə bəpə piy. <sup>49</sup> ††††Njasa gəzə ghwəy vay, a jijihŋwəy niy zəhwə shi har mändiy manə kwamti mbə gamba, ya tsəgha nzə kiy, gwanashi bək-wəshi ghəshi. <sup>50</sup> Ma na shi zəməə səəkə mə ghwəmə nashi kiy, ya wa ntsaa dzaa zəhwəshiy, ka məti tsava ndəw. <sup>51</sup> Yən na shi zəməə səəkə mə ghwəmə, ka bəpə piy. Zəhwə ma ndə niva shi zəməy, ta nza dza na lə piy ta kwa ndimndim jiji. Vəghee də'wə ghən tsee na shi zəmə dzee vaa bānci kaa ntsa va. Ta zlatanavə vəghee va dzee kaa məti, tə mbərkə mbəzli tə hidi, ta mbə ghəshiy kwəməvə piy» kə Yesəw.

<sup>52</sup> Ma sa favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, mba'a kafəkə ghəpə kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Njaa njaa ka ntsa mbay ndammə vəgha ci, ta zəmə ghwəmmə nə na kia?» kə ghəshi. <sup>53</sup> ††Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «A mbəzli ni, a gəzarŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war dza ghwəy kala zəhwə vəghee ghwəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kala sahwə miymiy ya ghwəyəy, ka dza ghwəy kwəməvə piyəw. <sup>54</sup> Ma na ntsaa zəhwə vəghee, mba'a sahwə miymiy yay, aa kwəməvə piy tsaa kədi ma. Ta zhanakati dzee mbə məti ci fəca dza hidiy kədi. <sup>55</sup> Sa nzanay, vəghee va na ni katarŋ ni shi zəmə, zhini miymiy ya na, ni katarŋ ni shi sa. <sup>56</sup> ††Ma ntsaa zəhwə vəghee va, mba'a sahwə miymiy yay, jakəjakə nza ghəy li. Mbə ya na, mbee piy kwərakwə. <sup>57</sup> Dirə tsaa ghwənarəy ghəci bəpə na piy. Tə mbərkə ghəci piyee sana. Ava tsəgha dza ntsaa zəhwə vəghee nza lə piy tə mbərkə kwərakwə ki.

††† 6:40 5:24; 6:44, 54; 11:24 †† 6:42 Mt 13:55 †† 6:45 Ezay 54:13 ††† 6:46 1:18 ††† 6:48-50 6:35; ShiZhŋ 2:17 ††† 6:49 6:31 18 6:53-58 Mt 26:26-28; 1Kwər 10:16; 11:23-26 19 6:56 15:4-5

<sup>58</sup> Ma na shi zəmə mə ghwəmə nashi kiy, yəm na ghəshi lə niy niy zəhwə jijihijəwəy va shi zəmə mbəradzə kwamtiw. Ya tsəgha niy zəməhwəshi ghəshiy, a ghəshi niy bəkwəshi na nashi. Ma ntsaa dzaa zəhwə nini shi zəməy, ta nza dza na lə piy tsa ci, ta kwa ndimndim jiji» kə Yesəw.

<sup>59</sup> Yesəw mbə bananshi kwəma kaa mbəzli mbə ciki basə va tsa ka Zhəwifə, mbə məlmə Kapernahwəm, gəzəkə na kwəma na.

### Mbəzliy zləbavə nəw Yesəw lə mbəzliy zləbavə ma

<sup>60</sup> Ma sa favə mbəzliy nəw Yesəw va kwemer gəzəkə na va tsəghay, daŋ nihwəti mbəzli ghati ngwəzlimə, a kə ghəshi na: «Kay, ata gəla nana kwəmay, caslakəta na. Ka dza ndəə mbay nəwtiw» kə ghəshi. <sup>61</sup> Mbalaa gwa'a sənay Yesəw njasa ngwəzlimə ghəshiy dzəkən. Ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, njaa baya ə zhəŋwəy kwəma na na? <sup>62</sup> †Ya sa dza ghwəy nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən madiy dzara dzəmə ghwəmə zəti pətsaa niy nzee kwatəŋa kiy, njaa dza ghwəy təkə ghalabaa? <sup>63</sup> ††Safə tsa Hyala naa bə piy kaa ndə, tsahwəti sa mbay ndə ngəriy ghakə tiba ya wabaw. Ma kwemer gəzəŋwəy ya niy, Safə tsa Hyala na ghəshi, piy ghəshi diba. <sup>64</sup> †Ya tsəgha nzə kiy, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy kala di ghəshiy zləba kwəma va» kə. Sa gəzə Yesəw va tsəghay, aa niy sənashi mbəzliy dzaa zləba ma kwəma ci ghala kwatəŋata, lə ntsaa dzaa nga dafa ti gwa'a. <sup>65</sup> Ma kə Yesəw ba na: «Va tsəgha niy nə ya ngəŋwəy kiy: Ndə tiba mba'a taa səkəy dzəvəghee, kala ntsa pəməvə Dirəw, pən» kə.

<sup>66</sup> Ma sa favə mbəzliy nəw va kwəma gəzəkə na va tsəgha ki na, mba'a nihwəti mbəzli daŋ mbə mbəzliy nəw zlay dzashi. <sup>67</sup> ††Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci va məŋ lə bakə ni ki na: «A mbəzli ni, njaa shəkə, ə di ghwəy zlaraa dzaŋwəy kwərakwə na?» kə. <sup>68</sup> Ma kə Shimaŋw Piye na: «A Ndə sləkəŋəy, va wa ghəy dza kia? A ghəy sənay, kwəma gha na saa bəpə piy tsa kədi ma. <sup>69</sup> A ghəy zləbavə kwəma gha, mba'a ghəy sənay gha na ntsa Hyala dēwdew tsa ghwənikə na, pə ghəy» kə. <sup>70</sup> Ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee ni məŋ lə bakə ni na, yən təravəŋwəy tsəy? Ya tsəgha nzə kiy, \*ndə jaka tsa Hyala na tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətiŋ» kə. <sup>71</sup> ††Kwəma gəzə Yesəw va tsəgha nay, dzəkən Zhəwdasə zəghwə Shimaŋw Isəkariyətə gəzə na. Sa nzana, ya tsəgha na Zhəwdasə mbə mbəzli ta səda ci va məŋ lə bakə niy, ghəci dza na ta nga dafa ta Yesəw.

### Kar Yesəw lə ngwarməhiy

**7** ††Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw dzay ta təwrə mbə məlməhi tə hidi ka Galile. Kalaa niy di dza ghəciy dzəti hidi ka Zhəwde, sa nzana mbə di pəsli ci mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə niy nza.

<sup>2</sup> ††Ma sa nza vici \*makwaghwa ka ka Zhəwifə vaa tsə ta Gaska ndəkəwə na, <sup>3</sup> dza ngwarməhiy ka gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Yesəw, bərvəŋa tikə, mbalaa dzəti hidi ka Zhəwde, a gha dzaa ghəratl sləni madaŋa na, ta mbə mbəzli ta səda ghaa nata kwərakwə. <sup>4</sup> Sa nzana, mba'a kə ndəə di mbəzli gwa'aa sənayəy, kar ndəə məni kwəma tə mbəw. Ma njana nzana, mba'a ghaa mbata ghəra sləni tsəgha na naghay, war ghəra pə gha dzaa ghəratl kwa mətse mbəzli gwanashi!» kə ghəshi. <sup>5</sup> †Ya ngwarməbəghəyshi kiy, niy banavə nefer shi ghəshiw, va tsəgha gəzə ghəshi tsəgha. <sup>6</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ta na neyey, səkəy tsee vəghwə nee diw. E sənay, na na ghəwəy na ghəwəy, ya hwəmba na, war yəməy na vəghwə va ghəwəy. <sup>7</sup> ††Sa nzana, ma ghəwəy ta na tsa ghəwəy ghənəy, a mbəzli tə hidiy di mətse ghəwəy. Na nee nee kiy, ka di mətsee ghəshiw. Sa nzana, mbə gəzanshee sləni jikir naa məni ghəwəy, pən ngəshi. <sup>8</sup> Zlaram, mbalam ta makwaghwa ghəwəy na ghəwəy, na neyey, ka dzee tsəhəra mbə diw, sa nzanay, ghwəla na tsee vəghwə» kə Yesəw. <sup>9</sup> Ma sa gəzanakəshi na kwəma va tsəgha na, dza na mba'a nzyəy tə hidi ka Galile.

### Yesəw mbə \*makwaghwa ka ka Zhəwifə vaa tsə ta Gaska

<sup>10</sup> Ma sa dzashi ngwarməhiy Yesəw ta tsə makwaghwa Gaska va ki na, mba'a Yesəw madiy ləy hwəm shi, ta dza ta tsə va kwərakwə nja mbəmbə, kala ci ghən tsa ci kaa mbəzli.

<sup>11</sup> ††Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə ka papala dzar mbə mbəzli mbə tsə va. A kə ghəshi na: «Kwəma na kia nə ghwəmməy?» kə ghəshi. <sup>12</sup> Ma vərəm ntsaa basəy ta tsə makwaghwa naci ki na, bakə mbə təhəvərivay tə mbərkə kwəma ci, ka ngwəngwəli-va kwa jipə shi. Ma kə nihwəti na: «Kay, ma ntsa vay, wəzə na kwəma ci tərəŋwə» kə ghəshi. A kə nihwəti ba na: «Kay, tibaw, ndə mbə tepəw. Mbəzli na ni dakə na» kə niva ba. <sup>13</sup> ††Ya tsəgha nzə ki na, a mbə ghəshiy gəzəkəvəri kwəma va pa'i pa'i dzəti ngwəla, sa hazləni ghəshi va mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə niw.

<sup>14</sup> Ma sa mənta vici məntim mbə tsə va yəmyəm lə naa tərmbə ki na, 'wakəvə Yesəw irətsə dzəmbəy mbə \*ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbəzli mbəba. <sup>15</sup> ††Ma sa favə ka Zhəwifə kwəma bənipə na va na, mba'a na-va kwəma səvəri məhərli shi. A kə ghəshi na: «Aya, njaa sənata tsatsa ndə kwəma mbə zliya kala səkə ghəci mbə bəni nzə kia?» kə ghəshi. <sup>16</sup> ††Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, nay ghəwəy na, kwəma bəniŋwəy ya nay, kwəmaa səkə vəya də'wə ghən tsee naw. Kwəmaa səkə va Hyalaa ghwənara va na. <sup>17</sup> Ma ntsaa tarəti məni kwəma di Hyala mbə nəfə ciy, ta mbay dza tsava ndəə sənata, niy nza kwəma gəzəe na, ka kwəmaa səkə va Hyala karkar, va ka kwəmaa səkə vəya də'wə ghən tsee na. <sup>18</sup> ††War mba'a pə gh-

† 6:62 SləniKY 1:9-11 †† 6:63 3:5-8; 2Kwə 3:6 † 6:64 13:11; 16:9 †† 6:67-69 Mt 16:15-20; Mk 1:24 †† 6:71 12:4 ††† 7:1 5:18

††† 7:2 SləniTaH 23:33-34; Nəw 16:13-15 § 7:5 16:9 †† 7:6 2:4 ††† 7:7 15:18; 16:33; 17:14; Mt 10:22; 24:9; 1Zhŋ 3:13 †† 7:11 11:56 ††† 7:13 9:22 †† 7:15 Mt 13:54; Lk 2:47 †† 7:16 12:49; 14:10 ††† 7:18 5:41; 8:50; 12:43

wəy nay ndə dzətiy tə gəzə kwəmaa səəkə və də'wə ghən tsa ciy, fal tsa ciy pəla tsava ndə kaa ghən tsa ci. Ma na ntsaa pəlanci fal kaa ntsaa ghwənīkəy, ava ntsa katarj tsa, dzərvə mbə kwəma ci tepəw.

<sup>19</sup> †A \*Məyizə niy ndarjwəy \*kwəma pəhəti Hyala. Ya ndə kwətiŋəy ntsaa nəwti kwəma pəhəti na va mbə ghwəyəw. Wa shiy mənishi pəla ghwəy kwal tsa pəəs-lira kia?» kə Yesəw. <sup>20</sup> ††Dzəghwa, ma kə vərəm tsaa basəy va tə pətsa va ngəci na: «Gazlaka kəsəvəŋa na shəkəna? Wa ntsaa pəla pəəsliŋa tibaa?» kə ghəshi. <sup>21</sup> †Ma kə Yesəw na: «A ghwəy nay war sa mənTEE sləni kwətiŋ gwa'a tsəghay, mba'a səəvəriŋwəy məhərli ghwəy. <sup>22</sup> ††Sa gəzarjwəy Məyizə \*slanshi fə'yasa kaa ndərazhiy zhər ghwəy mənTi ma ghəshi hi dəghəsə ghala yakəshi mənDiY, ya fəca \*vici dəkəva məniva kwa dəghasa vici va na, kar ghwəy slanshi fə'yasa kaa ndərazhi ghwəy. Mbalaa kwəma ghakə Məyizə na sava tala naci kiw, kwəma gəzəkə Hyala kaa jijihirjwəy ghala mbəradzə na. <sup>23</sup> ††Ya sa nzana mbə slanshi fə'yasa ghwəy nza kaa ndərazhi ghwəy ya pa' fəca vici dəkəva, sa di ma ghwəy dzəghwarjwəy kən kwəma gəzəkə Məyizə kiy, war tawa bə ghwəy nəfə dzəkənee, sa mbəlantee ndə fəca vici dəkəva mbə ngəra'wə tsa kən, nza vəgha ci mbəə nza kwəriŋ kia? <sup>24</sup> ††A pə ghwəy mənTiY, ka bə fəti ghwəy kaa ndə, war tə shi nashi ghwəy ghəci mənTi kwa mətSə ghwəy gwa'a tsəgha ma. Sənay tə ghwəy kwal tsa kwəma, ka ghwəy madī ta bə fəti kaa ndə» kə Yesəw.

#### Yesəw na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala va ta mbəli mbəzli

<sup>25</sup> ††Ma kə nihwəti mbəzli mbə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem sa nay ghəshi Yesəw mbə gəzə kwəma na: «Aya, wa ntsa sa pala mənDi va ta pəəsli ci sham sa? <sup>26</sup> †Avanay mbə gəzə kwəma tə ngwəla parahwə kala ntsaa gəzanci ya kwəma tiba ni? Naa ə nzana mba'a mbəzli ghwəmmə dikə dikə ni sənay "Ghəci na Kəristəw ntsa tivə Hyala va" kə ghəshi shəkəna? <sup>27</sup> ††Sa ka Kəristəw səəkəy na naciY, ka dza mənDiY sənay nda ndə ka wa naw. A na tsatsa ndə naci kiy, a ghwəmmə sənay tə pətsa səəkə na» kə ghəshi.

<sup>28</sup> ††Ghala vəghwə tsa gəzə mbəzli va va kwəma vay, Yesəw mbə bəni shiy kaa mbəzli mbə \*ciki Hyala na. Dza na, ka zlapə kwəma zlanjlanj, a kə na: «Njaa pə ghwəya? A ghwəy sənara, ka sənay ya tə pətsa səəkəe, pə ghwəy? Katarj sənara ghwəy na? Yən nee ki e gəzarjwəyəy, səəkə tsee tsa na, yən səəkəra na lə dee də'wə ghən tseyew, ndə ghwənara na. Ntsa va kiy, ntsa slar tsa na, ghwəy na na ghwəyəy, sənay ntsaa ghwənara va ghwəyəw. <sup>29</sup> Na nee nee kiy, e sənay, sa nzanay, ghəy li niy nza na. Dza na mba'a ghwənīkəra sana ki» kə Yesəw. <sup>30</sup> ††Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə na va tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pəla kwal tsa kəsə ci. Kala ntsaa mbay dapati dəvə ti tiba ya jəw nZə. Sa nzana, ghwəla tsa ci vəghwə

† 7:19 1:17; SləniKY 7:53; Rm 2:17-24 †† 7:20 8:48 † 7:21-23 5:9 †† 7:22 Ghava 17:9-14; SləniTaH 12:3 †† 7:23 5:9 ††† 7:24 8:15 ††† 7:25 5:18 § 7:26 4:25; 18:20 §† 7:27 9:29 §†† 7:28-29 8:55; 17:8, 21, 25 §† 7:30 2:4; 7:44

niy nzaa səəkə. <sup>31</sup> †††Dərj mbəzliY zləbavə kwəma ci mənishi mbə mbəzliY basəshi va. Ma kə ghəshi na: «Sa ka Kəristəw tsa va səəkəy na, war pərba ghəci dzaa mənTi kwəma madaŋa madaŋa na kən ntsa ki shəkəna?» kə ghəshi.

#### MbəzliY ndəghwə \*ciki Hyala lə Yesəw

<sup>32</sup> Ma sa favə \*ka Farisahi mbəzli tibiaa dahwə dahwə gəzə kwəma Yesəw na, dza ghəshi mba'a ghəshi jakəti miy tsa shi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliY ndəghwə ciki Hyala, ta dza ghəshiy kəsəti Yesəw. <sup>33</sup> †††Ma sa tsəhəshi ghəshi, ma kə Yesəw na: «Vici dərj tərmbə nZəy tsa ghwəmmə lə ghwəy yən dzaa madī ta dzaraa dzəvəgha ntsaa ghwənīkəraw. <sup>34</sup> †††Ta palara dza ghwəy dza, kala dza ghwəy nara. Ka dza ghwəy mbay tsəhərjwəy tə pətsa dzee nza dibaw» kə Yesəw. <sup>35</sup> Ma kə \*ka Zhəwifə kaa dəw kwəma kwa jipə shi na: «Wa slən tsa nana kwəma kia? Kwəma dza na ta dzay, nə na: "Ka dza ghwəy naraw" kəa? Ə nzana ta dzay ghəci dzaa dzəmbə hwəlfə mbəzli ghwəmmə ka Zhəwifə va dzashiy dzəmbə hidi ka \*Gərekə, ta dza ta bananshi kwəma kaa ka Gərekə shəkənaa njaa? <sup>36</sup> †Wantsa hwəlfə gəla kwəma gəzəkə na na, nə na: "Ta palara dza ghwəy dza kala dza ghwəy nara, ka dza ghwəy mbay tsəhərjwəy tə pətsa dzee nZaw" kəa? Am, sənata hwəlfə gəla kwəma di na na gəzə ghwəmməw» kə ghəshi.

#### MətSə Yaməə bə piy kaa mbəzli na Yesəw

<sup>37</sup> †††Mbə makwaghwa vay, tə kwa kərni vici nZə ka bamaa gwəramti. Dzəghwa Yesəw fəca kwa kərni vici va ki, gar garəy kwa kwəma vərəm tsaa basəy va tə pətsa va gwanay, dza na ka gəzə kwəma zlanjlanj, a kə na: «Mba'a kə ndir ghəranci kaa ndəy, səəkə ghəci vəya, a ghəci sa yam. <sup>38</sup> †Ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, a nəfə tsa ci taa zhəghəy ka mətSə yam dərj ni bəpə piy, njasa gəzəkə mənDi va mbə zliY Hyala» kə Yesəw. <sup>39</sup> †††Ma kwəma gəzə Yesəw va tsəgha nay, dzəkən \*Safə tsa Hyala dewdew tsa dza mbəzliY banavə nəfə tsa shiy kwəmavə ta nza, gəzə na. Ghala pətsa va di na, kalaa niy kwəmavə ghəshi, sa nzana, ghwəla Yesəw niy nza ta dzəmbə dikə tsa ci.

#### Tihəva tə mbərkə kwəma Yesəw

<sup>40</sup> ††Ma kə nihwəti mbəzli mbə vərəm tsaa basəy va sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va na: «Ma ntsa katarjəy, ndə Hyala tsa ndəghə ghəy va na» kə ghəshi. <sup>41</sup> Ma kə nihwəti na: «Əhərj, \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala va na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti ba na: «Am awə, Kəristəw kə na, ka səəkə na tə hidi ka Galile nZaw. <sup>42</sup> †Niy favə ghwəy njasa gəzəkə Zliya Hyala sa: "Mbə hwəhwə tsa mazə \*Davitə dza Kəristəw səəkə, mbə məlmə Betəlehem, tə pətsaa niy nza mazə Davitə tsa

§†† 7:31 2:23 §† 7:33-36 8:14 §† 7:33 13:33; 16:5 §†† 7:34 8:21; 13:36 §§† 7:37 SləniTaH 23:36; Zhj 4:10, 14; ShiZhj 22:17 §§§ 7:39 14:16; 17:1 18 7:40 6:14 19 7:42 Ezay 11:1; Mishe 5:1-2; Mt 20:30-31



va va" kə sa» kə ghəshi <sup>43</sup> Mba'a mbəzliy basəshi va tərənjw ni tihəvərivashi tsəgha ki, tə mbərkə kwəma Yesəw.

<sup>44</sup> Mbə di kəsə ci nihwəti mbəzli niy nza mbə shi na, ndə tiba mbə shiy dapati dāvə ci tiw.

### Caslakə ghən tsa mbəzli \*ka Zhəwifə dikə dikə ni

<sup>45</sup> Dzəghwa ka ndəghwə \*ciki Hyalaa niy ghwənashi məndi va ta kəsə Yesəw, ndəs ghəshi zhəkəshiy dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala lə \*ka Farisahi niy ghwənashi va ki, kala səkəshi ghəshi li. Ma kə ghəshi kaa mbəzli va sa nay ma ghəshi Yesəw na: «Kwəma zhini ghwəy zlay, kəsə ma ghwəy səkə baa?» kə ghəshi. <sup>46</sup> Ma kə ka ndəghwə ciki Hyala ngəshi na: «Ghala nza məndi na səkə tsahwəti ndə gəzəkə kwəma nja sa ci vaw» kə ghəshi. <sup>47</sup> Ma kə ka Farisahi ki na: «Waa ə ngədəhwənjwəy na kwərakwə bə lə ghwənjwəyshi na? <sup>48</sup> Nay ndə ghwəy ya kwətiŋ mbə mbəzli ghwəmmə dikə dikə ni, ya mbə ka Farisahi yivə nəw kwəma ci va na? <sup>49</sup> Nay ghwəy, kəray mbəzliy sənata ma kwəma pəhəti \*Məyizə va shiy yivə nəw kwəma ci va sa? Mbəzli bəzla bəzla ni na niva mbəzli» kə ghəshi.

<sup>50</sup> †Ma mbə ka Farisahi vay, Nikwədəm, kə məndi niy ni kaa tsahwəti. Saa niy səkə va həvir mbə dāvə kwəma va Yesəw niy nza, <sup>51</sup> ††ma ka na naci ki na: «Nanzəy, ndammə kwal tsa bə fəti kaa ndə kwəma pəhəti ghwəmmə, kala sa ka ghwəmmə famti kwəma gəzəkə ndə gwa'a, mba'a ghwəmmə sənata kwəma mənti naw» kə. <sup>52</sup> Ma kə ghəshi ngəci na: «Ə nza ghaa ndə ka Galile kwərakwə shəkəna? Mbala bəvə Zliya Hyala, a gha jangəti di, ndata dza ghaa kəsəy slən tsa ndə Hyala tsaə təzliy səkə mbə mbəzli ka Galile mbəba ya kwətiŋ» kə ghəshi. <sup>53</sup> [Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a ghəshi ndanivərivashi, kwətiŋ kwətiŋ, ka dza-shiy jighi.

### Yesəw lə ka Fairisa mba'a mali kəsəvə məndi mbə məni ghwərghwər

**8** Ma dza Yesəw naci ki na, mba'a dzay dzəmə kəlanj \*Wəlivə nzəyəy. <sup>2</sup> †Way pi tə həzlimə va pəətə ki na, mba'a Yesəw səkway məbaa dzay dzəmbə \*ciki Hyala. 'Wakəvə vərəm ndə ngəri tərənjw, mba'a basəkəvay dzəvəgha mbəba ki. Dza na das nzəyəy mənəy, mba'a ghati bananshi shiy.

<sup>3</sup> Ma sa ghati na bananshi shi va na, dza \*mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə \*ka Farisahi, ndəs ghəshi səkəshi tə pətsa va lə mali sa kəsəvə ghəshi ghənəzə mbə məni ghwərghwər. Səkə ghəshi, gar ghəshi garəy tə jipəjipə mbəzli gwanashi. <sup>4</sup> Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Metər, mali nay, ə kəsata ghəy ghənəzə mbə həni lə tsahwəti zal, ka məni ghwərghwər. <sup>5</sup> ††Tə kwəma gəzəkənjəy \*Məyizə mbə zliya kwəma pəhəti Hyalay, gəla mali tsətsə na na, war ka pə'wamti ka mbəri lə hərəzli gwa'a tsəgha na kwəma

† 7:50 3:1-2 †† 7:51 Nəw 1:16-17; 17:6 † 8:2 Mt 26:55 †† 8:5 Nəw 22:22-24

nzə. Nda njaa na va gha na gha kiy, əndaw?» kə ghəshi. <sup>6</sup> ††Ma kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, kəlanj na sava ngənəy ghəshi kaa Yesəw ta mbə kəsəy lə fəti tə kwəma dza naa zləbakə.

Ma sa famti Yesəw kwəma shi va na, nzənjw nzənjwəy, ka tsasli shiy dzar tə hidi lə dāvə ci. <sup>7</sup> ††Dza ghəshi ka dāvə kwəma va və tsəgha zhənti zhənti ki. 'Wakəvə Yesəw mba'a kafəti kwəma ci, ma kə ngəshi na: «Ghənəzə tsəghay, ə kə ntsaa səkə maa mənti \*kwəma jikir na mbə ghwəy ghati pə'wə mali va lə hakwə» kə. <sup>8</sup> Zhini na nzənjw nzənjwəy diba, war ka tsasli shi ci va məcana lə dāvə ci dzar tə hidi. <sup>9</sup> ††Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va na, kwətiŋ, kwətiŋ, kwətiŋ ghəshi 'wati ghəlivaa səvəri, ka dzashi, pərbə mətik-wəkəwər 'wati kwal, ka kəray niy tərmbə. Tərə na war mali va tiba didiŋ məgarə kwa kwəma Yesəw bakəshi ghəshi li.

<sup>10</sup> 'Wakəvə Yesəw kafə kafəti kwəma ci, ma kə kaa mali va na: «A mali, kwəma dzashi mbəzli ni shəkə? A kama ntsaa kəsəyŋa tiba mbə shi lə ngwəvə shəkəna?» kə. <sup>11</sup> †Ma kə mali va na: «Am, ndə tiba ya kwətiŋəw Metərəw» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Yən kwərakwə kiy, ka basə ngwəvəe dzəkən ghaw. Mbala, əntaa gha zhiniy məni kwəma jikir na ghwəla ma» kə Yesəw ngəta.]

### Yesəw na wənj pi tsa mbərə kaa mbəzli tə hidi

<sup>12</sup> †Zhini Yesəw ka gəzə kwəma kaa vərəm tsaə basəy va. Ma kə na: «Favə tə ghwəy, waa yən na wənj pi tsaə mbərə kaa mbəzli tə hidi gwanashi. Ntsaa nəwvəray, ka dza naa nza mbə kwəsliv. Ta kwəmavə wənj tsaə dzaə canci kwal, ta kwəmavə piy tsaə kədi ma dza na» kə. <sup>13</sup> ††Ma kə \*ka Farisahi ngəci na: «Ava ghaa ndəgha fəti ta kwəma gəzə gha də'wə ghən tsa gha sana, kwəma mbə kwəma gəzə gha vaw» kə ghəshi. <sup>14</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Ya ə ndəghee fətiy dzəkən kwəma gəzee də'wə ghən tseyey, war kwəma kataŋ na na sa gəzee. Sa nzanay, e sənay tə pətsa səkəe, zhini mba'ee sənay zhəti pətsa dzee zha ba. Na na ghwəy na ghwəy kiy, sənay ghwəy tə pətsa səkə yaw, sənay ghwəy nda kwəma dzee dibaw. <sup>15</sup> ††Na na ghwəyəy, dza kwa zəzə kwəma ke ngəri sla ghwəy na ghwəy ngwəvə. Na nee ta na tsee ghən nee kiy, ka basə ngwəvəe kaa ndəw. <sup>16</sup> Ya ə niy nzana, mba'ee harati ndə tə ngwəvə, mba'ee banavə fətiy, fəti lə kwal tsa nzə na, tə kwəma mənti na. Sa nzanay, war yən kwətira dza naa nza mbə sla ngwəvə vaw. Bakanənjəy dza ghəy nza mbə sla nzə ghəy lə Dirə tsaə ghwənikəra. <sup>17</sup> ††Njasa nzana va tsəgha kwəma va tsaslita mbə zliya pəhəti ghwəy: "War mba'a kə mbəzli bakə ndəghakən fəti kwətiŋ na dzəkən kwəmay, ndəgha fəti kataŋ na dza nava ndəgha fətiy nza" kə. <sup>18</sup> ††Tsəgha na, fətiy ndəghee ta

†† 8:6 Mt 22:15 ††† 8:7 Nəw 17:7; 13:10 ††† 8:9 Mt 22:22 § 8:11 5:14 †† 8:12 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Ezay 49:6; Mt 5:14; Lk 2:32; 2Kwər 4:4, 6; Ef 5:8-14; 1Zhnj 1:5-7; 2:8; 3:14 ††† 8:13 5:31-32 †† 8:14 3:2; 7:28-29, 33-36; 8:21-22, 42; 13:1, 33; 16:5, 10, 28; 17:8; 20:17 ††† 8:15 7:24 †† 8:17 Nəw 19:15 †† 8:18 5:36; 1Zhnj 5:9

kwamee də'wə ghən tsee, mbə ndəgha na Dirə tsa ghwənara vaa dzəkənee kwərakwə dība» kə. <sup>19</sup> †Ma kə ka Farisahi na: «Kwəmaa Dənjaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Sənara ghwəyəw, sənay Dirə ghwəy baw. Ava tsəgha na. Mbala a ghwəy sənara nzay, a ghwəy dza sənay Dirə nza kwərakwə» kə Yesəw.

<sup>20</sup> ††Yesəw mbə ciki Hyala mbə bəni shiy kaa mbəzli gəzə na kwemer ni gwanashi. Ghəci tə pətsa ka məndiy fə gəna kaa Hyala ti. Ghala pətsa vay, ndə tība niy mbay kəsəti, sa nzana, ghwəla vəghwə tsa ci niy nzaa səkəw.

### Ka dza ghwəy mbay tsəhənjwəy tə pətsa dzee nzaw

<sup>21</sup> †Zhini ma kə Yesəw kaa ngəshi dība na: «Nay ghwəy na, ta dzara dzee. Ka ghwəy dzay, ka palara. Ka dza ghwəy mbə tsəhənjwəy tə pətsa dzee va nzaw. Ta bəkwə dza ghwəy tība lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw. <sup>22</sup> Ma kə \*ka Zhəwifə kwa jipə shi ki na: «Əy kwəma dza na ta dzay shəka? Ta dzaa pəsliti ghən tsa ci dza na shəkəna? Njaa na nava kwəma, nə na: "Ka dza ghwəy mbə tsəhənjwəy tə pətsa dzee nzaw" kə?» kə ghəshi. <sup>23</sup> ††Ma kə Yesəw sa favə na kwəma təkə ghəshi ki na: «A mbəzli ni, ma ghwəyəy mbəzli tə hidī nza ghwəy. Yən nee kiy, mə ghwəmə səkəe. Ghwəyəy, mbəzli tə hidī ni tikə nza ghwəy. Yən nee kiy, ntsa tikə nzeyew. <sup>24</sup> ††Va tsəgha nə ya ngənjwəy kiy, tība dza ghwəy nza, ka bəkwə lə kwəma ghwəy jikir na, pən. Kala zləbati pə ghwəy mbə nefer ghwəy, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəyəy. Ta bəkwə dza ghwəy lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw.

<sup>25</sup> A kə ghəshi na: «A ndə nza ghaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Yən na sa kee vaa gəzanjwəy ndimndim ghala ghatee gəzanjwəy basa. <sup>26</sup> Nay ghwəy na, yənəy, dən na kwemer vəya gar gəzəshee, ya gar basənjwəy ngwəvə nza. Ma ki na, mba'ee sənay, ntsaa ghwənara vay, kwəma katarj na na sa ci, pən. Ə dzee gəzanshi kwəma gəzara na gwa'a tsəgha kaa mbəzli tə hidī» kə Yesəw. <sup>27</sup> Mbəzli va nashi ki na, sənay ghəshiy dzəkən Dəy Hyala gəzanjwəy Yesəw kwəma na, kə ghəshiw. <sup>28</sup> †††Ma kə ngəshi ki na: «Ghala pətsa dza ghwəy kafakatəra yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ghalaba dza ghwəy sənay, yən na Ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. Ta sənay dza ghwəy dība, shiy tība mba'ee mənī lə dī tsee njasa dī yaw, ya namaba kwəma na sa gəzə yay, war kwəma banavəra Dirə na, pə ghwəy. <sup>29</sup> War ghəy na kwa zəərə lə ntsaa ghwənara va, ka zlara na kwətiraw. Sa nzanay, ya hwəmba na, war kwəmaa təbanci kee mənī» kə Yesəw. <sup>30</sup> †††Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha ki na, dən nihwəti banavə nefer shi.

### Ndərazhi yaya ni lə mevivi

<sup>31</sup> †Ma kə Yesəw kaa \*ka Zhəwifə banavə nefer shi va ki na: «Ghwəy na ghwəy kiy mbəzli niy, mba'a pə ghwəy kəsəvə kwəma bəniənjwəy ya na mbə nefer ghwəy katarj katarjəy, ka ni ya mbəzli ta sədēe dza ghwəy

† 8:19 5:18; 16:3 †† 8:20 2:4 † 8:21 8:14 †† 8:23 3:31 †† 8:24 13:19 ††† 8:28 3:14; 4:34; 5:18 ††† 8:30 2:23 † 8:31 14:15; 15:8

nza katarj katarj. <sup>32</sup> Ta sənata na katarj na kwəma dza ghwəy. Ka kwəma katarj na va dzay, mba'a pəlan-tənjwəy səvəri mbə mevivi ka gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy» kə. <sup>33</sup> ††Ma kə ka Zhəwifə ngəci na: «A Metər, ghəy kiy, jijihiy \*Abəraham nza ghəy, səkə ndə mənəhwə mava tə ghəy ghala nza ghəyəw. Njaa njaa ka gha ni na: "A kwəma katarj na va dzaa pəlantənjwəy mbə mevivi ka gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy" pə ghaa?» Kə ghəshi. <sup>34</sup> †††Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa mənī \*kwəma jikir na ya hwəmbay, mava tsa kwəma jikir na va mənīy na. <sup>35</sup> ††A ghwəmmə sənay, ya hwəm kiy, ka mbay məndiy bəlati mava, ka zəghwə kəghi mbə ndərazhi yaya niw. Ma tsa yakə məndi yaya tsa zəghwəy, ntsa kəghi na tsava ya hwəmba naci. <sup>36</sup> †††Va tsəgha na ki, mba'a pən yən Zəghwə kəghi pəlantənjwəyəy, ghalaba na mbəzliy gwəra ghən tsa shi dza ghwəy nza kwagwa'a ki.

<sup>37</sup> ††E sənay jijihiy Abəraham nza ghwəy nanzə. Ya tsəgha nə ki na, mbə pəla pəslira ghwəy. Sa nzana, kala zləbavə kwəma bəniənjwəy ya ghwəy. <sup>38</sup> Yən nee kiy, dzəkən shi citəra Dirə gəzee kwəma. Ghwəy kwərakwə na, kwəma gəzanjwəy dənjwəy ghwəy mənī» kə Yesəw. <sup>39</sup> ††Ma kə ghəshi zləbanci na: «Wa Abəraham na jijijəy sa» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Mba'a pə ghwəy niy nzaa jijihiy Abəraham katarj nzay, ta ghəra sləni niy dza ghwəy njasa niy ghərahwə Abəraham va nza. <sup>40</sup> Vanay sana, ya tsəgha bəniənjwəy ya kwəma katarj na, njasa banavəra Hyala kwagwa'ay, mbə zhini nza ghwəy pəla kwal tsa pəslira ba. Gəla kwəma vay, səkə Abəraham mənəhwə ghala nza naw. <sup>41</sup> †††Ghwəyəy, sləni ghəra dənjwəy na sa ghəra ghwəy va» kə Yesəw. Ma kə ghəshi na: «Ghəyəy, ndərazhi yakə mənī dī kwa ciki kala sənay dəshim nza ghəyəw. Hyala na tsa ghəy Dənjəy kwətij» kə ghəshi.

<sup>42</sup> †††Ma kə Yesəw na: «E gəzanjwəy kwəma na, dənjwəy kə Hyala nza katarj katarjəy, ta dīra niy dza ghwəy nza, sa nzana, va Hyala yən madī səkəe tikə. Ə tarəvee səkəra sana də'wə ghən tseyew, ghənzə ghwənəkəra na. <sup>43</sup> Sənzənva kiy, wa shiy mənishi favə ma ghwəy kwəma dēe na gəzanjwəy sanaa? Sa nzana, kala mbay ghwəy fa kwəma gəzanjwəy ya. <sup>44</sup> †††Sa nza ghwəy ndərazhi \*ndə jaka tsa Hyala. Dzəghwa ka dī mənī shi dī dənjwəy ghwəy ki. Dənjwəy tsa vay, ndə bəkwəpə na ghala kwatənjata na naci. Səkə naa gəzəkəvəri na katarj na kwəma səvəri mbə miy tsa ci ghala nza na ya kwətijəw. Sa nzanay gəzə na katarj na kwəma vəw. Na dzərvə dzərvə na va kwəmay, ghənzə na naci gəzə kwəma sənabəy na mbə, sa nzana didi dzərvə ghəci. <sup>45</sup> Na nee kiy, kwəma katarj naa na gəzee. Va tsəgha zləba ma ghwəy nee va kwəma. <sup>46</sup> ††Wa ntsaa kəsara mbə ghwəy yən mbə mənī kwəma jikir na, gar nə ghəci na: "Ava tə pətsa tsa' tsa nanjəe mbə mənī kwəma jikir na nee" kə? Əy kala tsəgha, war kwəma katarj na

‡ 8:33 Mt 3:9; Rm 4:12 ††† 8:34 Rm 6:16, 20; 2Pi 2:19 †† 8:35 Səvəri 21:2 ††† 8:36 Gal 5:1 † 8:37 5:18 †† 8:39 8:33 ††† 8:41 Nəw 32:6; Ezay 63:16 ††† 8:42 1Zhj 5:1 ††† 8:44 Ghava 3:1-5; 1Zhj 2:4; 3:8 18 8:46 2Kwər 5:21; 1Pi 2:22; 1Zhj 3:5

kə sa gəzee nay, tawa di ma ghwəy zləba kwəmee kia?  
<sup>47</sup> †A na tsa Hyala ndəy, ta fa kwəma nzə va dza na. Sa  
 nzana kala mbəzli Hyala ghwəy, va tsəgha fa ma gh-  
 wəy kwəma va» kə Yesəw.

### Gha mändiy ya Abərahāməy, Yesəw tība na

<sup>48</sup> ††Ma kə \*ka Zhəwifə kaa Yesəw na: «Nay gha katanj  
 kwəma gəzanja ghəy va, nə ghəy: “Ndə ka \*Samari nza  
 gha, zhini ndə gazlaka gha” pə ghəy kəsə» kə ghəshi.  
<sup>49</sup> Ma kə Yesəw na: «Ndə gazlaka nzeyew. Yənəy, dikə  
 na sa fee dzəti Dirə, ma ghwəy na, kala di ghwəy fə  
 dikə dzətee. <sup>50</sup> †Pəla dikee kaa ghən tsee na na yaw, a  
 ntsaa pəlara tsee dikə tība. Ntsa vay, ghəci dza naa sla  
 ngwəvə kən mbəzli dība. <sup>51</sup> †‡ gəzanjwəy ya, ta na  
 navay, tsəgha na, war mba'a kə ndə kəsəvə kwəma  
 gəzee na mbə nəfə tsa ciy, ka nata məti tsava ndə  
 naciw» kə.

<sup>52</sup> Ma kə ka Zhəwifə ngəci ki na: «Yawaa, nana kiy, a  
 ghəy sənay karkar, ndə gazlaka nza gha, pə ghəy. Ma  
 kar \*Abərahām ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala  
 mbəradzə, mba'a ghəshi bəkwəshi gwa'a na, ka nata  
 məti ntsaa kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciw,  
 pə gha na. <sup>53</sup> ††Ma Abərahām ghəci jijinjəy naci ki,  
 mba'a mətiy na, war tərənjwəba tsa gha va dikə tsa  
 məni gha kən tsa ci va na? Ya ka gəzə kwəma Hyala  
 mbəradzəy pənjw bəkwəshi ghəshi. Ndə ka wa bəti  
 gha ghən tsa gha na gha kia?» kə ghəshi. <sup>54</sup> Ma kə  
 Yesəw na: «War mba'a pən fal ghən tsee də'wə ghən  
 tseyey, ka dza bamaa nza tə kwəma fal tsa vaw. Dirə  
 tsa mə ghwəmə falra na tsee fal. Dirə tsa nə ghwəy va:  
 “Hyala ghəy na” pə ghwəy. <sup>55</sup> †††Zhini kala sənay ghwəy  
 ba. Yən nee kiy, e sənay. Mba'a pən ni, sənay yaw,  
 pənəy, ndə dzərvə dzee zhəghəra kwərakwə ki, njasa  
 nza ghwəy va. E sənay ta na tsee ghən, mba'ee kəsəvə  
 kwəma ci mbə nəfə tsee. <sup>56</sup> Ndə nja jijinjwəy Abərahām  
 tsa gəzə ghwəy tsa sanay, dalala niy vəshiy na, ta nata  
 vici dzee təzli ti. Ma sa tsəhəy vəghwə tsa va mba'a  
 nayəy, dza na mba'a vəshiy dalala» kə. <sup>57</sup> Ma kə ka  
 Zhəwifə na: «Ghaa wa nə gha, shaŋ gha ta mənti ya  
 piya cifə mətəkə ghala yakəŋa mändi na, hwəm nay  
 gha Abərahamaa?» kə ghəshi. <sup>58</sup> †††Ma kə Yesəw na: «Ə  
 gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ghala mändi gh-  
 wəla ta ya Abərahāməy, yən tība na» kə.

<sup>59</sup> †Ma sa favə ghəshi Yesəw zləbakə kwəma va  
 tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Tapə ghəshi mbə  
 basə hərəzli, ta pə'wə li shi. Dza Yesəw naci mba'a  
 mbəy və shi. Mba'a ghəlīkəvərivay səvəri mbə \*ciki  
 Hyala.

### Kar Yesəw lə ntsa yakə mändi ka ghwəlfə

**9** Ma sa tsəhəy Yesəw ge'i lə tsahwəti pi ghəci mbə  
 dza na, mba'a nay tsahwəti ndə, ghwəlfə ghəci,  
 ghala yakə mändi. <sup>2</sup> ††Ma kə \*mbəzli ta səda ci na: «A  
 Metər, wa shiy mənishi yakə mändi ntsa tsətsə ka gh-  
 wəlfə tay? Va na ci \*kwəma jikir na ghwəlfəy na tanaa?»

† 8:47 10:27; 18:37 †† 8:48 4:9; 7:20; 10:20; Mk 3:21-22 ‡ 8:50  
 7:18 †† 8:51 5:24 ††† 8:53 4:12 †††† 8:55 4:34; 7:28-29 †††† 8:58  
 1:1; 17:5 § 8:59 10:31 §† 9:2 Səvəri 20:5; Ezhek 18:20; Lk 13:2, 4

Naa va na mənti mbəzliy yakə na?» kə ghəshi. <sup>3</sup> †††Ma  
 kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Məniy ghwəlfə tsa kən  
 ntsa tsa va kwəma ci jikir na, ya va na mənti mbəzliy  
 yakəw. War ə yakə mändi tsəgha, ta mbə bərçi Hyalaa  
 civaa dzəti ngwəla kaa mbəzli, tə mbərkə kwəma ci.  
<sup>4</sup> ††Nay ghwəy na, ghala nza pi ghwəlay havəghwə, ka  
 mbərə viciy, ghəra pə ghwəmməə ghəra sləni ntsaa  
 ghwənikəra. Sa ka vərđi səkətay, ka dza ndəə mbay  
 ghəra sləniw. <sup>5</sup> †††Ghala pətsa nzee tsa tikə tə hidi diy,  
 yən na war pi ta mbəzli tə hidi» kə Yesəw.

<sup>6</sup> ††Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, dza na pe'  
 təfati ndighwər tə hidi, dza hwad hwadivəshi lə dəvə ci  
 jəwə, mba'a sadatishi tə mətəshi ghwəlfə tsa va. <sup>7</sup> Ma  
 kə ngəci ki na: «Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa nə  
 mändi va Shiləwe, kə mändi slən tsa nzə» kə. (Ma di  
 slən Shiləwe tsa vaa gəzəy, ntsa ghwənay mändi.)  
 Mba'a ghwəlfə dzay dzəghwa kwəfa va, mba'a pishə  
 kwəma ci. Ma zhəghəva naa səkəkə na, ghəci mbə nay  
 pi diwəŋ diwəŋ.

<sup>8</sup> ††Ka ghalahiy, lə nihwəti mbəzliy niy nay ghəci mbə  
 cə'wə shiy nza na, mba'a ghəshi nay mbə nay pi. Sa  
 nay ghəshi na, dza ghəshi ka dədəw kwəma kwa jipə  
 shi, a kə ghəshi na: «Ntsa sa ka ghwəmmə vaa nay  
 mənəzəy vəgha kwal ka cə'wə shiy tsəy?» kə ghəshi.  
<sup>9</sup> Dzəghwa bakə mbə mbəzli təhəvərivashi ta zləba  
 kwəmaa dzəkən: «Ghəci na» kə nihwəti. «Awə, ghəci  
 naw, tsahwəti ndə na sava nzana wa'i ghəci» kə  
 ghəshi. Ma kə də'wə ghən tsa ci ki na: «Waa yən na»  
 kə. <sup>10</sup> Ma kə mändi ngəci ki na: «njaa njaa səkəkə na,  
 ghwənishi mətəshi gha, ka nay pi gha nana shiki?» kə  
 mändi. <sup>11</sup> Ma kə na: «Waa ntsa nə mändi va, Yesəw, kə  
 mändi slən tsa ci hwadivə na hidi lə dəvə ci jəwə,  
 mba'a manatərashi tə mətəshee, ma kə ngəra na:  
 “Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa Shiləwe” kə.  
 Ənkwa pən, mba'ee dzaa pishə. Ma sa pishə ya, tsa'  
 pən na, yən mbə nay pi tsəgha» kə. <sup>12</sup> Ma kə ghəshi na:  
 «Kwəmaa ntsa va sənəzəvə tsəy?» kə ghəshi. «A' sənay  
 ya nda kwəma naw» kə ntsa va.

### \*Ka Farisahi lə ghwəlfə tsa ghwənita mətəci

<sup>13-14</sup> †††Ma fəca vici hwadivə Yesəw va hidi jəwə, mba'a  
 sadatishi tə mətə ghwəlfə tsa va mba'a mbəliyəy, fəca  
 \*vici dəkəva niy nza na. Dza mändi mba'am pə-  
 manakəshi ntsa va kaa \*ka Farisahi. <sup>15</sup> Dzəghwa ka  
 Farisahi kwərakwə ki, ka dəw kwəma va ghwəlfə tsa  
 va, a kə ghəshi na: «A ntsa, ya sa niy nzana ghwəlfə  
 gha niy nza kala nay piy, njaa njaa səkəkə na zhini ghaa  
 nay pi nanaa?» kə ghəshi. A kə ghwəlfə tsa va na:  
 «Waa hidiy sadati na tə mətəshee jəwə. “Mbala  
 pishamtishi” kə. Ma sa dzee pishishi na, mba'a mət-  
 səhee ghwənishi diwəŋ, ka nay pee» kə. <sup>16</sup> †††Wakəvə  
 nava kwəma bakə mbə tihəvəri ka Farisahi kwa jipə shi  
 ki. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Ma ntsaa ghərati  
 sləni vay, ntsa Hyala naw, mba'a kəə ntsa Hyala nzay,  
 ka dza naa məni sləni tsəgha na fəca vici dəkəva  
 nzaw» kə ghəshi. Ma kə nihwəti na: «njaa njaa ka

§†† 9:3 11:4 §† 9:4 5:17 §†† 9:5 8:12 §† 9:6 Mk 8:23 §† 9:8  
 SləniKY 3:10 §†† 9:14 5:9 §†† 9:16 7:43; 9:33; 10:19

ntsaa kamaa ntsa Hyala mbay mænti slæni madaña madaña na va tsæghaa?» kə ghæshi.

<sup>17</sup> †Dzæghwa ka Farisahi va ka zhiniy dæw kwæma va ntsa ghwænita mætsæ ci va diba, a kə ghæshi na: «A ntsa, njaa na kwæma gæzæ ghaa dzækæn ntsaa ghwænanta mætsæhi gha ni naghæa?» kə ghæshi. A kə ntsa va na: «Ma ta vøyay, ndæ Hyala na, næ ya na nee» kə. <sup>18</sup> Ma mbæzli dikæ dikæ ni mbæ \*ka Zhæwifæ nashi ghælabæ na, di zlæba ghæshi, katarñ niy nza ntsa vaa ghwælfæ na ghwænishi mætsæhi ci, kə ghæshi, kala war sa ghæshi dæwti va mbæzliy yakæw. Dza ghæshi mba'a ghæshi harashi mbæzliy yakæ ki. <sup>19</sup> Ma sa sækæshi ghæshi na, tapæ ghæshi ta dæw vø shi, a kə ghæshi na: «Zæghwæ ghwæy na sasa katarñ na mbæzli ni? Katarñ katarñ sænay ghwæy, ka ghwælfæ ghwæy yakæ na? Ya sa nzana tsæghay, njaa mænti na madï naa nay pi sana kia?» kə ghæshi. <sup>20</sup> Ma kə mbæzli va na: «A na na ghæyæy, a ghæy sænay zæghwæ ghæy na, ka ghwælfæ ghæy yakæ. <sup>21</sup> Ma ghwæni tsa ghwænishi mætsæhi ci, madï na ta nay pi sanay, nda wantsaa ghwænamtishi na, sænata nava ghæyæw. Dæwæm nava vø, dikæ na gar zlæba kwæma ghæci dæ'wæ ghæn tsa ci» kə ghæshi. <sup>22</sup> ††Va wa gæzæ ghæshi kwæma va tsæghay, sa nzana mbæ hazlæni ghæshi va mbæzli dikæ dikæ ni va mbæ ka Zhæwifæ. Sa nzana, mba'a ghæshi niy gæzæti kwa jipæ shi: «Ntsaa dzaa ni: \*Kæristæw Ntsa tivæ Hyala na Yesæw» kəy, ta banti dzam sæværi mbæ ciki basæ va tsa ka Zhæwifæ» kə ghæshi niy niy. <sup>23</sup> Va tsægha næ mbæzliy yakæ zæghwæ va va: «Dæwæm vø, aa kæliy gar zlæba kwæma dæ'wæ ghæn tsa ci» kə ghæshi.

<sup>24</sup> Zhini ka Farisahi da' ghæshi harvæ ntsaa niy nza vaa ghwælfæ, ka zhiniy dæw kwæma vø kwa baka sæda diba, a kə ghæshi na: «Ntsa, sænænvay, kwa kwæma Hyala nza ghwæmmæ, gæzæ pæ gha gæzækæværi kwæma tsært-sær. A ghæy sænay, ndæ mæni \*kwæma jikir naa ntsa va, pæ ghæy» kə ghæshi. <sup>25</sup> Ma kə ntsaa niy nza vaa ghwælfæ na: «Am, a na neyey, sænay ya nee, nda ndæ mæni kwæma jikir na na, nda kala tsægha naw. Ma na neyey, shiy kwætiñ na shi sænashæe, ghwælfæ niy yakæram, ma nanay, mbæ nay pee» kə. <sup>26</sup> Ma kə ghæshi ngæci na: «njaa mænterña na tay? A shi mænti na madï mætsæ gha vaa ghwænita?» kə ghæshi. <sup>27</sup> Ma kə ntsa va na: «A mbæzli ni, e gæzarñwæy kwæma na ngar nanzæ mæcana-ta gwa'a bay? A shi di ghwæy ni mbæ kwæma va, zhini ghwæy dæw bayaa? Naa, æ di ghwæy mæniñwæy ka mbæzli ta sæda ci kwærakwæ shækæna?» kə. <sup>28</sup> Sa gæzækæ ntsa va tsægha na, dza ghæshi ka tsææræ, a kə ghæshi na: «Nighævænøy tæ gha wæzæ. Gha ka na nzaa ntsa ta sæda tsava ndæ, pæ gha. Læ ghæyñyshi na ghæyæw. Ghæy na na ghæyæy, mbæzli ta sæda \*Mæyizæ nza ghæy. <sup>29</sup> †A ghæy sænay, a Hyala niy gæzænci kwæma kaa Mæyizæ. A na tsatsa ndæy, sænay ghæy nda dzæghwa tima tæzlikævay naw» kə ghæshi.

<sup>30</sup> Ma kə ntsaa niy nza vaa ghwælfæ na: «Kwæma madaña madaña naa nava ki, sa nzana va kala sænay pætsa sækæ na ti ghwæy, zhini mba'a ghwænantæra mætsæhe? <sup>31</sup> ††Nanzæ kiy, a ghwæmmæ sænay, kar

Hyalaa yæmanshi kwæma mbæzliy mæni kwæma jikir naw, war ntsaa ha'wæ ti, ka mæni kwæma di na, na sa ka naa mananci kwæma dæw na. <sup>32</sup> Ghala nza ghwæmmæ sana tæ hidiy, sækæ ghwæmmæ favæ mændiy gæzæ tsahwæti ntsaa ghwænanamti mætsæ ntsa yakæm ka ghwælfæw. <sup>33</sup> ††Kala va Hyala kə ntsa sækæ nzay, shi dza naa mbay mænti tiba ya jæw nzæw» kə. <sup>34</sup> †††«Gha sa yakæm mbæ kwæma jikir na, mba'anja gha mbæ pa' ndatsæ na, zhini gha saa dzaa banavænøy kwæma na?» kə ghæshi. Mba'a ghæshi banti mbæ ciki basæva tsa shi ki.

### Yesæw yæmæ mbæzli caslakæ næfæ ni læ ghwælfæ

<sup>35</sup> Ma sa favæ Yesæw mændiy gæzæ, a ghæshi banti ntsa mbæliiti na va mbæ ciki basæva, kə mændi na, mba'a ghæshi kwæmay li. Ma kə ngæci sa kwæmay ghæshi na: «A ntsa, banavæ næfæ tsa gha gha kaa Zæghwæ yakæ ndæ ngæri na?» kə. <sup>36</sup> Ma kə ntsa va na: «A Ntsaa slækæra, gæzara nda wa ndæ na, nzee mbææ banavæ næfæ tsee» kə. <sup>37</sup> ††Ma kə Yesæw ngæci na: «Ava ghæci na saa gæzærja kwæma tsa sænænvæ, yæn yæn sa nighæ gha tsa» kə. <sup>38</sup> Ma sa favæ na tsægha, a kə na: «A Ntsaa slækæra, e ndærja næfæ tsee» kə. Tsæfækwæ tsæfækwæy kwa sæda Yesæw.

<sup>39</sup> †Ma kə Yesæw ki na: «Ta mbæ shiy zhæghæshi sækæree dzæti hidi, a mbæzli ghwælfæ ghwælfæ ni nay ma pi mbææ nay pi, ma ka mætsææ nay pi na, mbær niva ka ghwælefesliy nay ma pi» kə. <sup>40</sup> ††Ma sa favæ nihwæti \*ka Farisahi tiba vægha Yesæw, ghæci mbæ gæzæ kwæma va na, tapæ ghæshi ta dæw kwæma vø, a kə ghæshi na: «Ghwælefesli nza ghæy sana sænænvæ kwærakwæ tsæna?» kə ghæshi. <sup>41</sup> †††Ma kə Yesæw na: «War mba'a pæ ghwæy: "Ghwælefesli nzay" ka dza fætiy nza kæn ghwæy nzaw. Sa næ ghwæy va ki: "Mbæzliy nay piy gæ ghæy na ghæy" pæ ghwæyæy, va tsægha nza fæti kæn ghwæy» kə Yesæw.

### Fir dzækæn ndæ læ tærkesli ci

**10** Dza Yesæw mba'a gæzækæ kwæma kwa fir, a kə na: «Æ gæzarñwæy ya, ta na navay, tsægha na, ya wa ntsaa dza maa dzæghwa sææmæ tærkesli kwa miy pætsaa dzæghwa sææmæ, dza na mba'a dzæghway tæ kælam dzæghwa sææmæy, ndæ ghæli na tsava ndæ, zhini ndæ zlæghwæ ghæci diba. <sup>2</sup> Ma na ntsaa dzækæ kwa miy pætsaa dzæghwa sææmæy, ghæci na ndæ tærkesli tsa slar tsa. <sup>3</sup> Ta ghwænanamti sææmæ dza ntsaa ndæghwæ ghi tsa va. Ka na dza na, ka haka tærkesli ci vaa sæværiy dzæti ngwæla, læ slæn læ slæn ki. Sa nzana gwa'a gwa'a tærkesli va sænata mæli ci na, war ka danci fæti ghæshiy sæværi. <sup>4</sup> ††Ka na dza, sa ka na harkæværihi gwanashiy dzæti ngwæla na, ka 'wanshi kwal, ka næw ghæshiy dzæmti. Sa nzana, gwa'a ghæshi sænabæhwæ mæli ci. <sup>5</sup> Ma na ntsa sænabæshi ma ghæshi liy, ka di ghæshiy næwæw. A ka ghæshiy hwæhwæshi vø, sa sænabæshi ma ghæshi li» kə.

†† 9:31 Cem 66:18; Fir 15:29; Ezay 1:15 ††† 9:33 3:2 ††† 9:34 9:2 ††† 9:37 4:26 § 9:39 5:22 †† 9:40 Mt 15:14; 23:26 ††† 9:41 15:22 †† 10:4 10:27; ShiZhñ 14:4

<sup>6</sup> †Tsəgha bəlanakəshi Yesəw fir tsa va. Ma ki na, favə kwəma va ghəshi nda dzəkən wa di Yesəw gəzanshiw.

### Yesəw na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa

<sup>7</sup> Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ə gəzarjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, yən na miy pətsaa dzəghwa səəmə kəli məndi tenkesli kwa. <sup>8</sup> ††Mbəzliy 'wakə kwal vaa səəkəshi pərba ghəshi kaa ngəra gwanashiy, ka ghəli na ghəshi, zhini ka zləghwə ghəshi dība. Sa səəkəshi ghəshi na, kala fa kwəma tenkesli və shi. <sup>9</sup> †Yən na miy dəgha. Mba'a kə ndə dzəkəy kwayay, a tsava ndə taa mbəliy. Ta mbə dza naa dza, ka dzəkə, ka səvəriy, ka kwəməvə shi zəmə ci. <sup>10</sup> A na ndə ghəli naci kiy, nay gha ghəci səəkəy na, war ta ghəli shiy, ka bəkəwə shiy, ka lađamtishi gwa'a tsəgha ka naa səəkə. Yən na nee kiy, ta mbə mbəzliy kwəməvə piy səəkəree. Piy tsa va na, ta kwa ndimndim, kala kədi ma.

<sup>11</sup> ††Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsay, kar naa zlay piy tsa ci tə mbərkə tenkesli ci. <sup>12</sup> ††Ma na ndə ndəghwə shiy tsaa ndəghwə shiy war ta kwəməvə gəna ci, kala ndə ndəghwə shiy tsa katarj tsa ghəci, zhini kala shi ci tenkesliy, war nay ma na dəghwava jezl tsahwəy mbə tenkesli na, bəvbəpə ka naa hwəy zlashi tenkesli tība. Ka dəghwava jezl dza na, ka zliy dzəmbə shi, mba'a zlərhəvəri tenkesli ki. <sup>13</sup> Va wa hwəy na tsəgha zlashi tenkesli va kiy, sa nzana war ta gəna ghəci ndəghwə shiy gwa'a tsəgha, kala kwəmaa shashanci tība ta tenkesli. <sup>14-15</sup> ††† †††Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Njasa nzana va, mba'a Dirə sənara, mba'ee sənay kwərakwəy, tsəgha sənashēe tenkeslee, mba'a ghəshi sənara kwərakwə. Ta zlay piy tsee dzee tə mbərkə ti shi. <sup>16</sup> †A nihwəti tenkeslee tība tə ngwəlashi, kala tsəhəshi kwa səəmə dība. Ta dza dzee basəkəshiy dzəghwa səəmə, nza ghəshi favə gaka məlee, nza ghəshi jakəshi ka garəwa tenkesli kwətiñ. Nzee nzaa ndə ndəghwəshi kwətira ki.

<sup>17</sup> ††Tərajwə diti Dirə kwəmee sana, sa nzana mba'ee zləbati zlanay ghən tsee kaa məti, ma nzee zhiniy zhakatira taa nza dība. <sup>18</sup> †††Ndə tība ka mbay bəhwə piy tseyew. Yən lə di tsee zləbati na zlanay ghən tsee kaa məti. A bərciy zlanay ghən tsee kaa məti vəya, zhi ni lə bərciy zhakatira mbə məti vəya dība. Ava tsəgha na kwəma ndara Dirə ta mənēe» kə.

<sup>19</sup> ††Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza bakə mbə \*ka Zhəwifə zhiniy təhəshi, tə mbərkə kwəma ci va gəzəkə na. <sup>20</sup> †††Ma kə nihwəti mbəzli đaj mbə shi na: «A shiy mbə ghən ci, ndə gazlaka na, tawa fafa ghwəy kwəma ci va tay» kə ghəshi. <sup>21</sup> Ma kə nihwəti na: «Ka mbay ndə shi mbə ghən gəzəkə kwəma tsətsə naw. Ndə gazlaka na, mba'a mbay ghwənamti mətsəhi ghwəlfə na?» kə ghəshi.

† 10:6 16:25 †† 10:8 Zher 23:1-2; Ezhek 34:2-3 † 10:9 14:6; Cem 23:2; Ezhek 34:14 †† ndə tenkesli: Cem 23:1; Ezhek 34:11-16; Zher 23:3; Mt 18:12-14; Ebr 13:20; ShiZhrj 7:17; zləbavə məti: 15:13; Rm 5:8; 1Zhrj 3:16 †† 10:12 SləniKY 20:29 ††† 10:14 10:27; 2Tim 2:19 ††† 10:15 Mt 11:27 † 10:16 11:52; Ezay 56:8; Ezhek 34:23-24; 1Pi 2:25 †† 10:17 3:35; 5:18 ††† 10:18 4:34 †† 10:19 9:16 ††† 10:20 8:48

### Ka Zhəwifə kala di ma kwəma Yesəw

<sup>22</sup> Dza \*ka Zhəwifə mba'a ghəshi mənti makwagh-waa zəzəə dzəkən ghwəni \*ciki Hyala tsa mbə məlmə Zherəwzalem, sa mənta vici va ki. Kəghəli, ghala tir tasli ka makwaghwa vaa nza. <sup>23</sup> ††Dza Yesəw mba'a tsəhəy mbə tsə va. Dza na ka təwrə dzar mbə gərka nə məndi va «Gərka \*Saləmarjwə» kə məndi mbə ciki Hyala tsa va. <sup>24</sup> †††Wakəvə ka Zhəwifə basə ghəshi basəkəvashi, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay Yesəw. Ga' ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Yesəw, pə' hwəm dza ghaa nza mbə səəñəy məhərli ghəy tay, wəzəba kəslatəñəy gha na slən tə kwəma na, niy nza ghaa \*Kəristəw ntsaa tivə Hyala va sa» kə ghəshi. <sup>25</sup> †††Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala ndatsə gəzarjwəy ya kwəma vaw, ghwəy na shiy di ma zləba. Ya kwataka sləni ghəree na mađarja mađarja na lə bərci bəra Dirəy, mbə ndəgha fəti naa dzəkənee. <sup>26</sup> ††††Ya tsəgha nza kiy, ndara nefer ghwəy ghwəy, sa kama ghwəy mbə tenkesliy yaw. <sup>27</sup> ††††Ma ni ya va tenkesliy, a ghəshi sənabəhwə nee məli. Ka nəwra tə səəbee. Mba'ee sə-nashi shi ya kwərakwə. <sup>28</sup> ††††Ta banavəshi piy tsaa kədi ma dzee, ka dza ghəshiy zashi tepəw. Tsahwəti ndə tība dzaa mbay zləghwəhwəshi mbə dəvə yaw. <sup>29</sup> A Dirə tsaa ndarashi va mbə dəvee tarjəti shiy gwa'a gwa'a tə dikə. Tsahwəti ndə tība mba'a dzaa mbay zləghwəhwə shi mbə dəvə ciw. <sup>30</sup> ††††Na na ghəy ghəy lə Dirə kiy, ndə kwətiñ nza ghəy» kə Yesəw.

<sup>31</sup> ††††Dza ka Zhəwifə ka zhiniy imə hərəzli ta pə'wə Yesəw li shi dība. <sup>32</sup> Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya sa nzana sləni wəzə na yən ghəratı kwa kwəma ghwəy lə bərci ndara dirə, mba'a ghwəy nata kiy, ta nama mbə kwəma va di ghwəy zhiniy pə'wəra lə hərəzli kia?» kə.

<sup>33</sup> ††††Ma kə ka Zhəwifə na: «Va sləni wəzə na mənti gha di ghəy pə'wəra lə hərəzliw. Ma kwəma pə'wəra ghəy tiy, sa dzəmbəra gha va mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən Hyala. Ndə ngəri gha na, dza gha ka di zhəghə ghən tsa gha ka Hyala» kə ghəshi. <sup>34</sup> ††††Ma kə Yesəw ngəshi na: «A məndi tsasliti mbə zliya kwəma pəhəti ghwəy, ma kə Hyalay: "Ghwəy na hyalahi" kə. <sup>35</sup> Zhini dība kiy, a ghwəmmə sənay, ma kwəmaa gəzəkəvata mbə Zliya Hyalay, ka mbay ndəə bashamtiw. A Hyala fanati slən gwa'a kaa mbəzli banakəshi na va kwəma nza: "Ghwəy na hyalahi" kə ngəshi. <sup>36</sup> ††††Yən sana kiy, Hyala təravəra na mba'a ghwənikəra tikə tə hidı ni. Njaa njaa ka ghwəy ni ba na: "Kwəma sawaa gəzee dzəkən Hyala" pə ghwəy ki, yən patsəñwəy kwəmaa dzəti ngwəla: "Zəghwə Hyala nzee" pən kia? <sup>37</sup> Mba'a kə sləni ghəratee, kala sləni Dirəy, ghalaba na ka bəra nefer ghwəy ghwəy ma. <sup>38</sup> ††††War sləni Dirə karkar kə sa ghəree vay, ya kala bəra nefer ghwəy ghwəy na, zləba-tim sləni ghəratee va gwa'a tsəgha. Ghalabay, ta sənay dza ghwəy njasa nza Dirə mbə ya, yən kwərakwə na, mbee» kə Yesəw.

†† 10:23 SləniKY 3:11 †† 10:24 Lk 22:67 ††† 10:25 5:36 ††† 10:26 16:9 †††† 10:27 8:47; 10:3, 14 18 10:28 5:24; 6:39 19 10:30 5:18; 17:21 20 10:31 11:8 21 10:33 SləniTaH 24:16; Mt 26:65 22 10:34 Cem 82:6 23 10:36 1:34 24 10:38 10:25

<sup>39</sup> †Zhini ka Zhəwifə tapə zhimbəshi mbə pəla kwal tsa kəsə ci diba, dza na mba'a mbəliy və shi.  
<sup>40</sup> ††Mba'a dzaa tarəy dzəvəri tsahwəti həlbə tsa həl Zhərden, ge'i tə pətsaa niy mənī Zhaŋ va \*batem. Dza na mba'a nzəyəy. <sup>41</sup> †Dzəghwa daŋ nihwəti mbəzli səəkəshiy dzəvəgha. A kə ghəshi na: «A ghwəmmə sə-nay, mənəhwə kwəma madaŋa madaŋa na Zhaŋ ya kwətiŋəw. Nanzə kiy, ya namaba kwəma gəzəkə naa dzar ntsa gwanata na, tsəgha ghənzə» kə ghəshi.  
<sup>42</sup> ††Daŋ mbəzli tə pətsa va banavə nefer shi kaa Yesəw.

### Məti Lazar

**11** †Dza zəlghwə mba'a kəsəvə tsahwəti ndə mbə məlmə Betani, Lazar, kə mənđi slən tsa ci. Be-tani vay, məlmə nza kar Marəy va, ghəshi lə zham-bəghəta Martə mbə na. <sup>2</sup> Ma Marəy vay, ghənzə na maliy niy basliti shidshid Ndə sləkəpə va lə 'wərdi, zhi-ni mba'a niy sadamtishi lə shiti mbə ghən nə. Zəm-bəghəta Lazar na sa gwərapəy tsa va. <sup>3</sup> ††Dza ghəshi lə zham-bəghəta bakanashi ki, ghwəni ghəshi ghwəny ndə ta dza ghəciy gəzə kaa Yesəw. A kə taa ni na: «A Ndə sləkəpə, wa vanay madigaŋa tərəy gwərapəy, kə mənđi» kə taa ni. <sup>4</sup> ††Ma sa favə Yesəw bar tsa zəlghwə tsa Lazar va ki, a kə na: «Nay kwəma zəlghwə tsa Lazar va ghwəy na, mənīy zəlghwə tsa vaa zəlghwə ta mətiy ghəcī və bətəw. Zəlghwə tsa dzaa ci dikə tsa Hyala tərəŋw tsa ci, lə ta mbə mənđiy fə bamaa dzəti dikə tsa Zəghwə Hyala na» kə.

<sup>5</sup> Yesəw kiy, tərəŋw niy di na kar Martə lə Marəy mba'a zəmbəghəshi Lazar. <sup>6</sup> Ya tsəgha nza, ləy hwəm sa favə na zəlghwə tsa Lazar va na, mba'a mənđi vici bakə diba tə pətsa nza na va.

<sup>7</sup> Ma kə kaa \*mbəzli ta səda ci lə hwəm vici bakə na va ki na: «A mbəzli ni, zhəghəva ghwəmmə zhəti hidi ka Zhəwde» kə. <sup>8</sup> †Ma kə ghəshi na: «A Metər, a gha nay nanzə hiy hi daŋ ghala səəkə \*ka Zhəwifə mbə pəla pəəsliŋa lə hərəzliw, zhini a ghwəmmə zhaa zhəmbə ba, pə gha na?» kə ghəshi. <sup>9</sup> †Ma kə Yesəw na: «A ghwəy sənay tsahi məŋ lə bakə na waŋ pi mbə vici kwətiŋ. Mba'a kə ndə dza havəghwəy, ka tsati təh-wəni tə səda ciw. Sa nzanay, mbə nay pi na, va waŋ tsa havəghwə. <sup>10</sup> Ma mba'a kə ndə dza həvirəy, ta tsa dza təhwəni tə səda ci ghalaba. Sa ka na nay ma pi, sa nzana kala waŋ pi və» kə.

<sup>11</sup> ††Tsəgha gəzanakəshi Yesəw kwemer va, zha ma kə ləy hwəm ki na: «A madigammə Lazar bəti hi, nanzəy, ta dza dzee fərgħakati» kə. <sup>12</sup> Ma kə mbəzli ta səda ci na: «Əy, a Ndə sləkəŋəy, ma ghənzə tsəgha tə hi kəy, ta mbəliy dza na» kə ghəshi. <sup>13</sup> Ma na Yesəw naci, a Lazar mətiy, na kwəma di na gəzanshi. Ma mbəzli ta səda ci na, favə kwəma va ghəshiw, hiy bəh-wə na katan, kə ghəshi. <sup>14</sup> Zhini ma kə Yesəw bazhə bazhə ngəshi na: «Wa mətiy mətiy Lazar. <sup>15</sup> Dalala vəshiree ta kwəma kən ghwəy sa mətiy na va, kala

† 10:39 7:30; 8:20 †† 10:40 1:28 † 10:41 1:29-34; 3:27-28  
 †† 10:42 2:23 †† 11:1-2 12:1-3; Lk 10:38-39 ††† 11:3 11:36  
 ††† 11:4 9:3; 17:1 § 11:8 8:59; 10:31 †† 11:9-10 8:12; 12:35-36  
 ††† 11:11 Mt 9:24

tsəhəree vəgha, nza ghwəy mbəə ndara nefer ghwəy. Nana kiy, dzamməm dzəvəgha!» kə.

<sup>16</sup> ††Ma kə Təmasə tsa har mənđi vaa ihwəli kaa nihwəti \*mbəzli ta səda Yesəw na: «Dza ghwəmmə kwərakwə, a ghwəmmə dza ta bəkwə kwasəbə Ndə sləkəmmə» kə.

### Yesəw na ntsaa zhini mbəzli zhakati mbə məti, ka ban-shi piy tsa kədi ma kaa mbəzliy bəkwəshi

<sup>17</sup> Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci ki ndəs tsəhəshi mbə məlmə Betani. Ma mađi ghəshiy tsəhə na, mənđi lamti Lazar, ka mənđi vici ghəcī fadə kwa kwəli. <sup>18</sup> Məlmə Betani vay, ndəkəwə ndəkəwə na lə Zherəwzalem, gar kiləwmetər mahkanəy na kwa jipə shi gwa'a tsəgha. <sup>19</sup> Dza \*ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səəkəshi tiba daŋ, ta səkwə kar Martə lə zham-bəghəta Marəy, lə ta dəpanshi nefer shi va kwəma məti zəm-bəghəshi va ki.

<sup>20</sup> Ma kə mənđi kaa Martə na: «A Yesəw səəkəy, mbə səəkə na» kə mənđi. Ma sa favə na na, dza na pəlhəm kafəta, ka dza ta ka'wə kwa kwal. Ma Marəy nanzə ki na, gwəŋəta mənəzəy kəghi. <sup>21</sup> ††Ma sa kə 'wəvə Martə Yesəw ki, ma kə na: «A Ndə sləkəra, a is, mba'a pə gha niy nza tiba nza na, ka mətiy zəmərə tsa nzaw. <sup>22</sup> Ya tsəgha nza kiy, e sənay, ya sana nza dəw gha shiy, ya nimaba va Hyalay, ka zlay bəŋashiw» kə. <sup>23</sup> Ma kə Yesəw ngəta na: «Ta zhəkəməy dza zəməŋa kwa kwəli pəra Martə, e gəzaŋa» kə. <sup>24</sup> ††Ma kə Martə na: «Yaŋ, e sənay ta zhəkəməy dza na kwa kwəli fəca dza nihwəti mbəreketiy səəmə kwa kwəli, fəca dza hidiy kərə» kə. <sup>25</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Martə, yən na ntsaa zhini mbəzli zhakati mbə məti, ka ban-shi piy tsa kədi ma kaa mbə-zliy bəkwəshi. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, tə ghwəməy dza naa nza, ya ə mətiy na. <sup>26</sup> Ntsa tə ghwəməy tsa dibay, mba'a kə ndara nəfə tsa na, ka məti na bətə teepəw. Zləbavə kwəma va gha tsəgha na, pə gha sa?» kə Yesəw. <sup>27</sup> ††Ma kə Martə na: «Yə tsəgha na Ndə sləkəra, e zləbavə, gha na \*Kəristəw Zəghwə Hyala, saa niy gəzəm va dzaa səəkə dzəti hidi» kə.

### Yesəw wahə

<sup>28</sup> Ma sa gəzəkə Martə kwəma va tsəgha na, mba'a dzaa kəsata zham-bəghəta Marəy. A kə ngəta dahwə dahwə na: «A Marəy, a Metər tsa ghwəmmə səəkəy, mbə harŋa na» kə. <sup>29</sup> Ma sa favə Marəy kwəma va tsəgha na, pəlhəm kafəta, ka diva ta dzəvəgha Yesəw. <sup>30</sup> Ghala pətsa va na, Yesəw ghwəla ta tsəhə mbə məlmə di, ghəcī war tibay tə pətsa kwəmə Martə va li.

<sup>31</sup> Ma sa nata \*ka Zhəwifə niy nza va vəgha Marəy ta dəpanta nəfə tsa nza ghənzə səvəri lə diva na, dza ghəshi ka nəw tə səəbə. «Nda dzəti kwəli dza na ta wahə» kə ghəshi.

<sup>32</sup> ††Ma sa tsəhəta Marəy tə pətsa nza Yesəw va, mba'a nay na, dza na tsəfəkəwə tsəfəkəwəta tiba kwa səda Yesəw. Ma kə ngəcī na: «A Ndə sləkəra, a is,

§† Mk 14:31; Rm 6:8; Təmasə: 20:24 §†† 11:21 11:32 †† 11:24 5:29; 6:40, 54; Dani 12:2 §† 11:25 5:21, 24; 8:51 ††† 11:27 1:34; 4:25 ††† 11:32 11:21

mba'a pə gha niy nza tiba nzay, ka mətij zəmərə tsa nzaw» kə. <sup>33</sup> Ma sa nay Yesəw ghənzə mbə wahə, zhini tsəgha ka Zhəwifə səkəshi va kwasəbə mbə wawahə kwərakwə ba na, dza hwər tsa ci ka madi ta slanci ti shi tərəŋw tərəŋw, gar taŋamti bərçi. <sup>34</sup> Dza na ka dəw və shi, a kə na: «Kwəma lamti ghwəy sənənva tsəy?» kə. Ma kə məndi ngəci na: «A Ndə sləkəpə, vanta kwəli ci tikə, ndi natama» kə məndi. <sup>35</sup> †Dzəghwa Yesəw ka wahə. <sup>36</sup> Ma kə ka Zhəwifə tiba sa nata ghəshi nava kwəma na: «Kay, nighətīm njasa diti Yesəw ntsa di» kə ghəshi. <sup>37</sup> ††Ma kə nihwəti mbə shi na: «Ya sa nzana mba'a ghəciy mbay ghwənəmti mətəshi ghwəlfə kiy, tawa niy daməti ma na məti va bə Lazara?» kə ghəshi.

### Yesəw ghəshi lə Lazar

<sup>38</sup> †Zhini mətəshə hwər tsa Yesəw mətəshəti slanci ta Lazar tiba tərəŋw tərəŋw, pəkəw dzay dzəti kwəli. Mbə ləgwə niy nza kwəli va, mba'a məndi kalay lə hərəmbəzli. <sup>39</sup> Ma sa tsəhəy Yesəw ki, a kə kaa mbəzli tiba na: «Kafantim hərəmbəzli va mbəzli ni» kə. Ma kə Martə, zhambəghəy Lazar tsaa mətij va na: «A Ndə sləkəpə, tawa kia! Mbə zən dza naa nza sənənva. Sa nzanay, kwa fadə vici ci na ndatsə ghala lamti məndi» kə. <sup>40</sup> Ma kə Yesəw na: «A Martə, niy gəzəŋee: "War ndara ma gha nəfə tsa ghay, ta nay dikə tsa Hyala dza gha?" pən sa» kə. <sup>41</sup> Mba'a məndi banti hərəmbəzli va ki. Ma sa banti məndi na, 'wakəvə Yesəw kaa kwəma ciy dzəta ghwəmə mba'a kafata, tapə ta cə'wə Hyala, a kə na: «A Didi, 'wəsa nə ya ngəŋa, sa nzana, mbə fəra kwəma dəwee ghaa dzəghwa. <sup>42</sup> †E sənay, mbə fəra nza ghaa dzəghwa, ya hwəm dība. Va wa gəzəe tsəghay, ta mbə mbəzliy tsəbayra ni tikə favə, mba'a ghəshi zləbati tsərtsər, gha ghwənikəra na, kə ghəshi» kə Yesəw. <sup>43</sup> War sa gəzəkə na kwəma va tsəgha, a kə zlanzlan na: «Lazar, səəmə!» kə. <sup>44</sup> ††Wakəvə mbəri mba'a səəməy, pəərə pəərə shidshid ci lə dividivi ci lə məgapa, mba'a gəjer mbə kwəma ci. Ma kə Yesəw kaa mbəzli tiba na: «Palamtim shi va ti a ghwəy zlay dzay!» kə.

### Məndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

<sup>45</sup> †††Mbə \*ka Zhəwifə niy səkəshi va ta nighə kar Marəyəy, mba'a nihwəti dāŋ banavə nefer shi kaa Yesəw sa nata ghəshi kwəma mənti na va madəŋa madəŋa na. <sup>46</sup> Ma nihwəti mbəzli mbə shi na mba'a ghəshi dzaa gəzanshi shi mənti Yesəw va gwa'a kaa \*ka Farisahi. <sup>47</sup> †††Dza ka Farisahi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala basə ghəshi basətəvashi lə \*ka sləka kwəma mbə ka Zhəwifə, ta sləka kwəmaa dzəkən Yesəw. A kə ghəshi na: «njaa njaa dza ghwəmmə məni sana kia? Avana y mbə ghəra sləni madəŋa madəŋa naa ntsa tərəŋw sana. <sup>48</sup> Mba'a pə ghwəmmə ni, zlay ghwəmmə, a ghəci məni sa ci tsəgha pə ghwəmmə na, mbəzli gwanashi dza naa banavə nefer shi. Ma sa ka mbəzliy sləkəmmə dikə dikə ni mbə

† 11:35 Lk 19:41 †† 11:37 9:6 † 11:38 20:1; Mt 27:60 †† 11:42 12:30 †† 11:44 20:6-7 ††† 11:45 2:23 ††† 11:47-48 2:11; Mt 26:3-5; SləniKY 4:16

\*Rəm favəy, ta səkə dza ghəshiy dzashiy dzəmbə kwəma va, ka ghəshi dza na mba'a ngəzlamti \*ciki Hyala tsa ghwəmmə, kərəp zamti mbəzli mbə hwəlfə ghwəmmə» kə ghəshi.

<sup>49</sup> †Ma kə ndə mbə shi, Kayifə, kə məndi slən tsa ci, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va na: «A navam tay, ka di ghwəy fə ghən ta kwəma nanzə tepəw. <sup>50</sup> Ə təkə ma ghwəy, wəzəba mətij ndə kwətij tə mbərəkə mbəzli gwanashi na, kən na ka məndi səkəzə zamti hwəlfə ghwəmmə, pə ghwəy na?» kə <sup>51</sup> Ma kwəma gəzəkə na va tsəgha nay, lə sənata kwəma ci tarəvə na gəzə nzəw. Sa nzana, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va, na kanambə Hyala kwəma gəzə na vaa səvəri, nja kwəma ghyaghya nza. Va tsəgha gəzə naa dzəkən mətij dza Yesəw ta mətij tə mbərəkə hwəlfə ka Zhəwifə gwanashi. <sup>52</sup> ††Ta mbərəkə hwəlfə ka Zhəwifə lə ndərəzhi Hyala tihəvərivashi gwa'a mətij na, ta basətishi ta nza ghəshiy mbəzli kwətij ni.

<sup>53</sup> †††Ma sa gəzəkə Kayifə tsəgha ki na, dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə mba'a ghəshi sləkati kwəmaa dza ta pəəsli Yesəw fəcava ki. <sup>54</sup> †††Va tsəgha zhini ma Yesəw ci ghən tsa ci dzar mbə ka Zhəwifə ghwəla. Dza na mba'a dza nzəyəy mbə nahwəti məlmə ndəkəwə vəgha gamba, ghəshi lə mbəzli ta səda ci, Efərayim, kə məndi slən tsa məlmə va.

<sup>55</sup> †††Dzəghwa vici \*makwaghwa ka Zhəwifə va ka məndiy har Pakə, mba'a kətikəvata. Dza mbəzliy səkə dzar mbə məlməhi ghəŋghən ghəŋghən, mba'a ghəshi basəkəvashi dāŋ dzəmbə məlmə Zherəwzalem, vici tsə va ghwəlaa tsəhə, ta mbə ghəshiy gwamamti vəgha shi njasa ka məndiy məni mbə kwəma jiji shi.

<sup>56</sup> ††Dza mbəzli va ka pala Yesəw mbə mbəzli. Ma ghəshi mbə ciki Hyala ki, sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «njaa na kwəma təkə ghwəmmə tay, ta səkə dza na ta tsə na tanaa, naa kala dzaa səkə?» kə ghəshi.

<sup>57</sup> Mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə ka Farisahi niy gəzəy kaa mbəzli: «Nza ndə səkə gəzanshi, sa ka na nay Yesəw tə pətsa nza na, ma nza məndi dza kəsəhwə» kə ghəshi niy ni.

### Marəy ghəshi lə Yesəw

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

**12** ††Tərəmbə vici kwəŋ ta \*makwaghwa Pakə ki. Dza Yesəw mba'a 'wati kwal dzay dzəmbə məlmə Betani, dzəmbə məlmə Lazar tsaa zhinikəmə na va kwa kwəli. <sup>2</sup> †††Mba'a məndi tanati shi zəmə ghəŋghən ghəŋghən ngəci mbəba. Tiba Lazar ghəshi lə nihwəti mbəzli mbə zəmə shi zəmə tanati məndi va kaa Yesəw ki. Ma ghala pətsa va ki na, Martə saa tsəva mbə babanshi shi zəmə ngəshi.

<sup>3</sup> †††Ma ghəshi mbə zəmə shi va tsəgha na, mba'a Marəy bəvə 'wərdi tə dimə, sa tati məndi tə \*Nardə dēwdew, gar paf kwa magwaji ti kən, mba'a dzaa baslanati tə shidshid Yesəw. Ləy hwəm sa baslamtishi

§ 11:49-50 18:14 §† 11:52 10:16 §†† 11:53 5:18 §† 11:54 5:13; 7:1 §†† 11:55 2:13; Bəla 19:11-20; 2NəMezh 30:17-18 §† 11:56 7:11 §† 12:1-3 11:1-2 §†† 12:2 Lk 10:40 §§† 12:3 Lk 7:37-38

na na, mba'a sadanamti shidshid ci va læ shiti mbæ ghæn næ. Dza ciki tsa nza ghæshi va mbæ gwanay ki, ka zæn war 'wærdi va ja' ja'a.

<sup>4</sup> †Ma kə Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ntsa mbæ \*mbəzli ta səda Yesəw va, saa dza va ta nga dafa ti na: <sup>5</sup> ††«A is, tawa niy dəlamti ma ghwəmmə 'wærdi naa, pavə gəna ti gar mbəl bələkwə bələkwə mahkan, mba'a ghwəmmə tahanavə kaa ka ndərma nza kia?» kə. <sup>6</sup> Kwəma gəzə na va tsəghay, sa nzana, mbæ shashanci kwəma kən ka ndərma naw. Sa nzana va, və mändiy fə gənay, nza ghəli sa ci, njasa sənabəy na mbæ ghəli nza nə na. <sup>7</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsa, zlata mali va, ka gəzanta kwəma gha ma. Sləni dza mändiy mənī, sa ka mändi laraa dzəghwa kwəli na sa 'wati na va mənī, e gəzəna. <sup>8</sup> ††Ma na ka ndərmay, tiba nza ghwəy li shi gar nganavəshi shiy ghwəy ya hwəmba. Na tsee ghən nee kiy, ka dza ghwəmmə nza ndimndim tikə læ ghwəyəw» kə Yesəw.

<sup>9</sup> ††Dza vərəm \*ka Zhəwifə tərəñw, mba'a madiy ta dzaa dzəmbə məlmə Betani sa favə ghəshi: «Mbə məlmə va na Yesəw» kə mändi. Kwataka ta Yesəw gwa'a tsəgha madishi ghəshi dibaw, læ ta dza ghəshiy nay Lazar tsa zhanakati Yesəw va mbæ mətī gəzə mən-di na diba.

<sup>10</sup> Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ki, mba'a ghəshi tarəkə paslamti Lazar kwərakwə. <sup>11</sup> ††Sa nzana, dāñ mbəzli mbə ka Zhəwifə zlashi mbə na shi va kwəma, ka dzashi ta nəw Yesəw, mba'a ghəshi banavə nefer shi ngəci tə mbərkə zhəkəmə tsa Lazar va kwa kwəli.

#### Njasa ka'wəti mändi Yesəw mbə Zherəwzalem

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

<sup>12</sup> Ma way pi tə həzlimə va, sa favə vərəm tsa dāñ tsa va niy basəy mbə Zherəwzalem ta tsə \*makwaghwa Pakə: «Ava Yesəw mbə səkəkə dzəmbə Zherəwzalem» kə mändi na, <sup>13</sup> ††wakəvə ghəshi tsəgha ka kəsli bali, ta slikwə dividivi slərpə tə dəvə shi, ka dzashi ta ka'wə Yesəw kwa kwal. Dza ghəshi ka ngwəmə lala zlanzlan, a kə ghəshi na: «'Wəsə kaa Hyala! Təfanati miy tsa nza Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəkəy tsa mbə slən tsa nza! Təfanati miy tsa nza Hyala kaa mazə tsa ka \*Izərayel tsa!» kə ghəshi.

<sup>14</sup> Dza Yesəw ndəs kəsata kwantəmca, taram dzəməy mə, ka dzaa dzəmbə Zherəwzalem, nja kwəma gəzəkə mändi va mbə Zliya Hyalaa dzəkən, a kə mändi na:

<sup>15</sup> †A mbəzli mbə məlmə \*Shiyarñw, əntaa ghəy hazləni ma!

Ava ghwəy nay mazə tsa ghwəy, dallə mə zəghwə kwantəmca mbə səkəkə, kə mändi.

<sup>16</sup> ††Ghala pətsa məniva shi vay, niy favə kwəma di ghəshi gəzə mbəzli ta səda ci diw. Ma ləy hwəm sa dzay Yesəw dzəmbə dikə tsa ci va Hyala mə ghwəmə ki na, mba'a ghəshi zəzəvə. A kə ghəshi na: «Ma shiy niy

mənī mbəzli va kaa Yesəwəy, a mändi niy gəzəkəshi tsəghaa dzəkən mbə Zliya Hyala va sham» kə ghəshi.

<sup>17</sup> ††Ghala pətsaa har Yesəw va Lazar səəmə kwa kwəli, mba'a zhanakati mbə mətī kiy, vərəm dāñ niy nza na tiba. Mba'a ghəshi niy slanəkəshi shiy niy nashi ghəshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə ki. <sup>18</sup> Va tsəgha basəkəvay ndə ngəri dāñ tsəgha ta ka'wə Yesəw ki. Sa nzana mba'a ghəshi favə kwəma madaña madaña na mənī na. <sup>19</sup> ††Ma kə \*ka Farisahi kwa jipə shi ki na: «Njaa dza ghwəmmə mənī kia? Shi dza ghwəmmə ghakə tiba ghwəla ya jəw nzwəw. Ava mbəzli gwanashi madiy dzashi ta nəw kwəma ci» kə ghəshi.

#### Nihwəti ka \*Gərekə mbə dəw kwəma Yesəw

<sup>20</sup> Mbə mbəzliy niy basəkəvashi vaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta pəra'wə dividivi shi kaa Hyala ge'i læ vici \*makwaghwa Pakəy, a nihwəti ka Gərekə niy nza na mbə shi. <sup>21</sup> ††Ghavə ghəshi, ghəshi ka Gərekə va, mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəvəgha Fəlipə, ndə ka Betəsayda tə hidī ka Galile, ma kə ghəshi ngəci na: «A ntsa dikə tsa, a ghəy di kwəmay læ Yesəw» kə ghəshi. <sup>22</sup> Dza Fəlipə mba'a dzaa gəzanci kaa Andərə. Dza ghəshi bakanashi mba'a ghəshi dzaa gəzanci kaa Yesəw: «Ava mändiy dəwñ» kə ghəshi ki. <sup>23</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Nana kiy, a vəghwə tsa va mənīy, ta fəva dikə dzətəe, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. <sup>24</sup> ††Gəzəñwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala bəvə hwəlfə ha kə ndə, mba'a tsarñwəmbə mbə hidiy, kwətinqta ka naa nza, ka mətəsəhəw. War mändi tsarñwəmbə na mbə hidī, mba'a pəsəta ka naa gha səghəta dāñ. <sup>25</sup> Tsəgha na læ ke ngəri kwərakwə. Ntsaa njədi piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zay dza piy tsa tsava ndə. Ma ntsaa njədi ma piy tsa ci tikə tə hidī na, ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza na. <sup>26</sup> ††War mba'a kə ndə di nza ka ndə ghərəda sləniy, nəw kə ntsa vaa nəwra. Nza ndə ghərəda sləni tsee nzwəy tə pətsa dzee nza kwərakwə. Ma ntsaa ghərəda sləni kiy, ta falti kwəma ci dza Dirə tərəñw diba» kə Yesəw.

#### Yesəw gəzəpə kwəma mətī dza na ta mətī

<sup>27</sup> ††Zhini ma kə Yesəw ba na: «Sanay, a məhərlee səəta. Wəzəba njaa mənTEE bay tay? Wəzəba nə ya kaa Dirə: "A Di, mbəlantəra səvəri mbə ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa" pən ta na? Tibaw, war ta sa ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa səkəkəree. <sup>28</sup> ††A Di, fə bamaa dzəti slən tsa gha" nə ya» kə.

Dzəghwa, ma kə gaka məli ndə kaa zləbanci kwəma səkəkə mə ghwəmə ki na: «E fati bama ti, ta zhini dzee mətəsəhə fə dzəti ka yəwən diba» kə. <sup>29</sup> Ma kə vərəm tsa tə pətsa va gwa'a sa favə na gaka məli va na: «Fam məli van sa gərgərey na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi na: «Am, awə, məli \*ndə kwal tsa Hyala na sa-va gəzanci na kwəma» kə ghəshi. <sup>30</sup> Ma kə Yesəw na:

† Zhəwdasə: 6:71; 13:2, 27; 18:2 †† 12:5 Ezay 58:7; Mt 19:21; Zhk 2:15-16 † 12:7 19:40 †† 12:8 Nəw 15:11 †† 12:9 11:43-44 ††† 12:11 11:45 ††† 12:13 Cem 118:26; Mt 27:42; Zhñ 1:49 § 12:15 Zak 9:9 §† 12:16 2:22; 17:1

§†† 12:17 11:42-45 §† 12:19 11:48 §†† 12:21 1:44; Lk 19:3; 23:8 §† 12:23 2:4; 12:16 §† 12:24-25 Mt 10:39; 16:24-25; 1Kwə 15:36 §†† 12:26 14:3; 17:24 §†† 12:27 12:23; Mt 26:38 §§§ 12:28 17:1; Mt 3:17; 17:5



«Ma gaka mæli favə ghwəy vay, ta kwəmee səəkəta naw, əhəņ, war tə ghwəy na.

<sup>31</sup> †Avanay vəghwə tsa dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidi ti ki. War sənəzənva dza na ta banti mazə tsa tə hidi ni tsa. <sup>32</sup> ††Ghala pətsa dza məndi vaa kafara vəgha tsəməy, ta harəhwə mbəzli dzee dza gwa'a gwa'aa dzəvəghee» kə Yesəw. <sup>33</sup> †Ma mbə kwəma gəzəkə na va tsəgha na kiy, ciy citəpə na gəla məti dza na ta məti.

<sup>34</sup> ††Ma kə vərəm tsa tiba va ngəci na: «Sa ka \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala səəkəyəy, war tiba dza naa nza tə ghwəmə ta kwa ndimndim, kə kwəma bənivə ghəy mbə zliyahı kwəma ghəy pəhəpəhə na. Zhini ma pə gha ba na: "Ghala pətsa dza məndiy kafay Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəvəgha tsəm" pə gha. A ndə na Zəghwə yakə ndə ngəri tsa va diba kia?» kə ghəshi. <sup>35</sup> ††Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, nana diy, ghwəlay na waņ pi mbə ghwəy ta vici jəw. Mbatsəm dza ta waņ pi tsa va, vantaa kwəsli səəkəə kəələhwəņwəy. Sa nzanay, ntsaa dza mbə kwəsli na, ka sənay na dzəghwa tə pətsa kədi na səda ciw. <sup>36</sup> ††Va tsəgha kiy, wəzəba zləbavə ghwəy waņ pi tsa va ghala pətsa nza na tsa ghwəlay lə ghwəy di. Ta mbə ghwəy zhəghəņwəy ka mbəzli mbə waņ pi» kə Yesəw.

Ma sa gəzəmti Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a dzay kərakə, dzaa mbəy və shi.

#### Zləbavə kwəma Yesəw mbəzli \*ka Zhəwifəw

<sup>37</sup> ††Di ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw, ya tsəgha nzana, mba'a ghəci məmənəhwə shi dimədime ni daņ kwa kwəma shiw. <sup>38</sup> †Ma mənti ghəshi tsəghay, ta mbə kwəma niy gəzəkə ndə Hyala \*Ezay va mbə zliyaa dzəghwata kwa, a kə niy niy:

A Hyala kwa sləkəpə, wa ntsaa zləba kwəma gəzə ghəy kia?

Kaa wa cinti gha bərçi kətipə gha li kia Ndə sləkəpə? kə Ezay niy ni.

<sup>39</sup> Zhini ba mba'a Ezay gəzəkə nda sa wana banavə ma ghəshi nefer shi kaa Yesəw, a kəy:

<sup>40</sup> ††A Hyala ghwəlfay mətsəhi shi, mba'a dəņday məhərli shi.

Tawa ghwəlfay na mətsəhi shiy, əntaa ghəshi nay pi.

Tawa dəņday ma məhərli shiy, vantaa ghəshi sənata kwəma,

«Zhini əntaa ghəshi zhiniy zhəghəvaə səəkəə dzəvəghee,

gar mbayee zhiniy mbəlantishi diba» kə Hyala, kə Ezay.

<sup>41</sup> ††Sa wana gəzə Ezay kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a ghəci nay dikə tsa məni Yesəw. Na gəzə na kwəma dzəkən tsəgha.

<sup>42</sup> ††Ya tsəgha nza kiy, daņ niy nza nihwəti mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifəw, mba'a ghəshi banavə ne-

fer shi kaa Yesəw. Kala di ci ghən tsa shi ghəshiy səvəri bazhə bazhə. Sa hazləni ghəshi va \*ka Farisahi, vantaa ghəshi bantishi səvəri mbə ciki basəva tsa shi. <sup>43</sup> ††Sa nzana diba fal tsa falshi ke ngəri ghəshi niy di kaa fal tsa Hyala.

#### Kwəma gəzə Yesəw dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli

<sup>44</sup> ††Dza Yesəw ka gəzə kwəma zlaņzlaņ, a kə na: «Favə tə ghwəy, ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, kaa ngəra kwətira ndara na nəfə tsa ciw. Aa banavə nəfə tsa ci kaa ntsaa ghwənikəra kwərakwə. <sup>45</sup> ††Mba'a kə ndə naray, a ntsa va nay ntsaa ghwənikəra kwərakwə ba. <sup>46</sup> ††Yənəy, nja waņ tsa mbərə kaa mbəzli səəkəree tikə tə hidi. Vantaa ntsaa ndara nəfə tsa ci nza y mbə kwəsli. <sup>47</sup> ††War mba'a ndə favə kwəma gəzee, dza na kala di fəti ghəci tiy, yən dza naa banci fəti na tsee ghənəw. Sa nzanay, səəkəree ta basə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidi niw, war ta mbəlishi səəkəree. <sup>48</sup> Ma ntsaa zhiniida ghən kala di zləba kwəmee ghəciy, a ntsaa dzaa basə ngwəvəə dzəkən tiba. Kwəma gəzee na dza naa sla ngwəvəə dzəkən ndə fəca dza hidiy kərə. <sup>49</sup> ††Sa nzanay, nahwəti kwəma tarəvee gəzəkə lə bərcee tibaw. War kwəma Dirə tsa ghwənikəra va na sava. Ghəci ka naa gəzara kwəma, ma kee gəzə ya na kee canshi kaa mbəzli nza gwa'a. <sup>50</sup> ††Kwəma gəzaņwəy na va məni nza y, e sənay, kwəmaa dzaa bəņwəy piy tsa kədi ma na. War kwəma gəzəkəra Dirə dzee gəzə gwa'a tsəgha» kə Yesəw.

#### Yesəw yabanshi shidshid mbəzli ta səda ci

**13** <sup>19</sup>Dzəghwa ki, sa tərə hi kwətij ta vici \*makwaghwa Pakə ki na, mba'a Yesəw sənay tsəgha, vəghwə tsa ci na sava səəkəy na ta barvay ghəciy zlashi hidi ni, ta dzay dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dəy, kə. War mbə di mbəzli ci tikə tə hidi ni ghəci niy nza ki, war tsəgha ghəci mbə dishi pa' tə kwa kərni vici.

<sup>2</sup> <sup>20</sup>Ma hetihwer va na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci basəshi ta zəmə shiy, ghalabay \*ndə jaka tsa Hyala fanambə kwəma nga dafa ta Yesəw mbə nəfə tsa Zhəwdasə, zəghwə Shimaņw Isəkariyətə na naci ki.

<sup>3</sup> <sup>21</sup>Ma na Yesəw na, aa sənay naci, sa nzana, ntsaa səəkə vəgha Hyala ghəci, zhini ta zhəghəva ghəci dzaa zhəvəgha diba. Aa sənay a Hyala zlatanavə shiy gwanashi ngəci mbə dəvə ci, kə.

<sup>4</sup> <sup>22</sup>Wakəvə na kaf kafəy sati tə pi zəmə shiy, dza na kwərat sərəmti tsahwəti kwəbaņ kən ghən ci laņ bəvə kadibəl, mba'a pəhəti tətı ci. <sup>5</sup> Dza na nganə tivə yam kwa tasaw, mba'a ghati yabanshi shidshid mbəzli ta səda ci li shi. Sadamtishi sadamtishi ghəci kaa shidshid shi va lə kadibəl tsa titi ci va.

<sup>6</sup> Ma sa tsəhəy na tə Shimaņw Piye ki, tsa' kə ta yabanci shidshid ci na: «A Ndə sləkəra, a gha yabəra shidshidee, pə gha na? Əm, tibaw!» kə Shimaņw. <sup>7</sup> Ma

† 12:31 5:22; 14:30; 16:11 †† 12:32-34 3:14 † 12:33 18:32

†† 12:34 Cem 89:37; 110:4; Ezhek 37:25; Zhņ 12:23; 3:14

††† 12:35-36 7:33; 8:12 †††† 12:36 5:13 ††††† 12:37 16:9 § 12:38 Ezay 53:1; Rm 10:16 §† 12:40 Ezay 6:10 §†† 12:41 Ezay 6:1-3 §† 12:42 2:23; 9:22

§†† 12:43 7:18 §† 12:44 5:24 §† 12:45 14:9; 5:18 §†† 12:46

12:35-36 §§† 12:47 3:17; 5:22 §§§ 12:49 7:16-17 18 12:50 4:34

19 13:1 2:4 20 13:2 12:4; Lk 22:3 21 13:3 3:35; 8:14 22 13:4-5 Lk 12:37

kə Yesəw na: «A Piyer, kadiw na gha di. Ma kwəma na-ta gha na yən mənī sənzanvay, ka dza ghaa mbay favə nana diw. Ma kwa kwəma jəwəy, ta favə dza gha» kə Yesəw. <sup>8</sup> Ma kə Piyer na: «Am, awə, ya tsəgha nzəy, zləbatee na nee ghaa yabəra shidshid yaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ma ghənzə tsəgha, gha kala zləbati yən yabəra shidshid ghay, ə di ma gha kwəməvə ya nīmaba shiy vəya» kə. <sup>9</sup> Ma kə Shimanjw Piyer sa gəzəkə Yesəw tsəgha na: «Ma ghənzə tsəghay Ndə sləkəray, ka dza naa nza war shidshidee shi dza ghaa yabəra gwa'a tsəghaw, wəzəba yabəra gha lə dividivishi, lə ghən tseyey gwa'a na» kə. <sup>10</sup> †Ma kə Yesəw na: «Na ntsaa pishivay gwanata vəgha ci dewdewəy, ka maw məndiy pi ghwəla gwanata vəgha ciw. War pəshanamti ma mənī shidshid ciy, mək na tsəgha. Ghwəyəy, dewdew nza ghwəy. Nanzə kiy, ghwəy gwananjwəy na dewdewəw» kə Yesəw. <sup>11</sup> ††Sa nzana, mba'a sənay lə ntsaa dzaa nga dafa ti tība mbə shi, va tsəgha gəzə na: «Ghwəy gwananjwəy na dewdewəw» kə.

<sup>12</sup> †Dza Yesəw sa kədiy na lə pi shidshid mbəzli ta səda ci, mba'a zhanakən kwəbanj tsa ci, das nzəyəy tə pi zəmə shiy. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə gəla kwəma məntənjwəy ya na ghwəy na? <sup>13</sup> Ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy ka naa ni: "A Metər" pə ghwəy, zhini "A Ndə sləkənjəy" pə ghwəy ni ngəra. Tsəgha ghənzə katarj ba, sa nzana, Metər tsa ghwəy yən, zhini Ndə sləkənjwəy yən ba. <sup>14</sup> Njana nzana, yən Ndə sləkənjwəy, zhini yən Metər tsa ghwəy, dzəghwa ka yabənjwəy shidshid ghwəyee kiy, tsəgha ka ghwəy məmənī kwa jipə ghwəy kwərakwə ki, ka yayabə shidshid ghwəy. <sup>15</sup> †Kwal na sava citənjwəy ya, ma nza ghwəy mbəə mənī tsəgha kaa ghən tsa ghwəy njasa məntənjwəy ya va kwərakwə. <sup>16</sup> ††Gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə ghəra sləni tsaa tanjəti ntsa ghəranj na va sləni tība tə dikəw, ka mbə ntsa ghwəni məndiy tanjəti ntsaa ghwəni tə dikəw, ava tsəgha na. <sup>17</sup> †††Sana sənzanvay, a ghwəy sənata kwəma va gwa'a. Mbəzli təfanatishi Hyala miy dza ghwəy nza, ghwəy kə fəti ghən ta mənī nzə.

<sup>18</sup> †††Ya tsəgha nzəy dzəkən ghwəy gwananjwəy gəzee kwəma vaw. E sənashi nefer ni tərətəe va mbəzli. Əy ma dība na, wəzəba nza na mba'a kwəmaa gəzəva va mbə zliya dzəghwata kwa na. Saa ni va: "Ntsaa zəmə ghəy dafa li kwa kwakwa tsa kwətənj tsa zhiniy mənīy ka ndə ghəra tsee" kə, kə mənī. <sup>19</sup> †Gəzənjwəy ya sənzanvanata ghala vici va ghwəla ta məniva. Sa ka shi va mənishi kiy, ma nza ghwəy mbəə sənay, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. <sup>20</sup> ††Gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma ntsaa zləbavə ntsa ghwənanj yay, yən də'wə ghən tsee na sa zləbavə na va kwərakwə. Ntsaa zləbavəra na, ntsaa ghwənikəra va na sa zləbavə na kwərakwə ba» kə.

### Yesəw lə Zhəwdasə tsaa dza vaa nga dafa ti

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

<sup>21</sup> Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a məhərli ci səəta. Ga' ghəci ta gəzə kwəma, a kə na: «Ə gəzənjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətənjəy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra mənī» kə. <sup>22</sup> Mba'a mbəzli ta səda ci ghati nighəva kwa jipə shi, ka dədəw kwa jipə shi nda dzəkən tsama mbə shi gəzə Yesəw kwəma va. <sup>23</sup> ††Mbə mbəzli ta səda ci va kiy, a ntsa di na niy nza tība vəgha. <sup>24</sup> Ga' Shimanjw Piyer ta mələ'wə gəzənci kaa ntsa di Yesəw va lə mətə, a ghəci dəw kwəma va və, nda dzəkən tsama ndə mbə shi gəzə na kwəma va. <sup>25</sup> Dza ntsa va kwərakwə ki, kət kətəghəvay dzəvəgha Yesəw, ka dəw, a kə na: «A Ndə sləkənjəy, tsama ndə na savaa?» kə. <sup>26</sup> Ma kə Yesəw na: «Kadiw, avee taa nga penj ta mbəzə er dzəti ta banci kaa ndəy, ntsa dzee vaa banciy, ghəci na» kə. 'Wakəvə na, ba'wə ngavə penj ki, dza bəkə mbəzəvə er ti, tsanj banavə kaa Zhəwdasə, zəghwə Shimanjw Isəkəriyətə. <sup>27</sup> ††War sa bəvə Zhəwdasə penj tsa va tsəgha na, gwa'a, mba'a ndə jaka tsa Hyala dzay dzəmbə nəfə tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci ki na: «A Zhəwdasə, ca mbata gha tanjənj, mənī kwəma tarə gha va mənī nzə!» kə. <sup>28</sup> Dzəghwa hashi, mbəzli nza ghəshi li shi mbə zəmə shiy hashishi, ntsaa sənay tība nda tawa gəzənci na kwəma va tsəgha ngəciw. <sup>29</sup> ††Ma kə zəzə kwəma nihwəti mbəzli mbə shi na: «Nda sa nzana va, Zhəwdasə ntsa fə ghəshi gəna və, na gəzənci Yesəw a ghəci dza ta pa shi di ghəshi ta kwəma \*makwaghwa Pakə, aw na, a Zhəwdasə banshi nihwəti shiy kaa mbəzli ka ndərma bərkee shiki» kə ghəshi. <sup>30</sup> Ma Zhəwdasə naci ki, war sa bəvə na penj tsa nganati Yesəw vaa dzəti dəvə ci tsəgha na, nza'jəw del səvəriy. Pi həvir na ghalaba.

### Yesəw gəzənsi nahwəti kwəma 'war'war na kaa mbəzli ci ta nəw ghəshi

<sup>31</sup> ††Ma sa səvəriy Zhəwdasə ki, ma kə Yesəw kaa niy tərmbə mbəzli tība ki na: «Nana kiy, a dikə tsa mənēe yən Zəghwə yakə ndə ngəri cikəvəriyav tə ngwəla, mba'a mənī sənay dikə tsa Hyalaa səvəri mbə ya dība. <sup>32</sup> Njana nzana mba'a dikə tsa Hyala citəvay səvəri mbə ya tsəgha kiy, ta citəpə dikə tsee yən Zəghwə nzə dza Hyalaa dzaa səvəri mbə də'wə ghən tsa nzə, sənzanvanata, ka dzaa nzay nzaw. <sup>33</sup> ††A ndərazhi ya, vəghwə jəwə tsətsə tərə nzəy tsa ghwəmmə lə ghwəy. Ma ləy hwəm jəwəy ta palara dza ghwəy. Avee taa zhiniy gəzənjwəy kwəma nja kwəmaa niy gəzəhwee va kaa \*ka Zhəwifə dība, sa niy nə ya va ngəshi: "Ka dza ghwəy mbay tsəhənjwəy tə pətsa dzee vaa dzaw" pən. <sup>34</sup> †††Sana sənzanvay, avee taa gəzənjwəy nahwəti kwəma 'war'war na, nza ghwəy mənī: 'Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Njasa dīnjwəy ya vay, tsəgha pə ghwəy di ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy kwərakwə.

† 13:10 15:3 †† 13:11 6:64, 70-71 † 13:12-14 Mt 20:24-28; 23:8-12; Lk 22:27; 1Tim 5:10 †† 13:15 1Zhq 2:6; Flp 2:5; 1Pi 2:21 †† 13:16 15:20; Mt 10:24 ††† 13:17 Zhk 1:25 ††† 13:18 Cem 41:10; Zhj 17:12 § 13:19 8:24; 14:29; 16:4 †† 13:20 Mt 10:40

††† 13:23 19:26; 20:2; 21:7, 20 †† 13:27 13:2 ††† 13:29 12:6 †† 13:31-32 17:1 †† 13:33 8:14 ††† 13:34 15:12, 17; 1Zhq 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Zhq 5-6

<sup>35</sup> †Mba'a a pə ghwəy di ghən tsa ghwəy tsəghay, ghalaba na ta sənay dza mändi, mbəzli ta sədee nza ghwəy, kə mändi» kə Yesəw.

**Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə**  
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

<sup>36</sup> ††Dzəghwa Shimanjw Piyer ka dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Ndə sləkənjəy, kwəma dza gha ta dzaŋa baya?» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Ta dzara dzee, pətsa dzee va ta dzətiy, ka dza gha nəwvəraa dzəti nana diw. War kwa kwəma dzaa nza» kə Yesəw. <sup>37</sup> †Ma kə Piyer na: «Wa shiy mənishi nə gha: “Ka dza gha nəwvəra nana diw!” pə gha kia? Gwa'a gwa'a gwəmantəvəree ta ndəghə ya kwəma gar məti ndə mbə na na, war yan, pən taa ni, tə mbərkə kwəma gha» kə. <sup>38</sup> †Ma kə Yesəw na: «Zlata nava kwəma di! Katarj gwəmantəvanja gha sana ta zləba ya məti tə mbərkə kwəmee na? Ə gəzənjee, ta na navay, tsəgha na, ndatsə ka ngələkə gha way, gha zhənti vərəslə: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha, mahkan səda» kə.

**Yesəw na kwal tsa dzaa bəghə ndə dzəvəgha Hyala**

**14** ††A kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci na: «Ka dza her ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, mba'a ghwəy ndara nefer ghwəy diba. <sup>2</sup> †Ma mə ghwəmə kəghi tsa Dirəy, dāŋ na pi nzəy məba. Ta dzara dzee dzəmə ta gwəmantənjəy pi nzəy. Mee kala pi məba tsəgha nzay, ka dzee gəzənjəy na: “Ta dza dzee ta gwəmantənjəy pi” pənəw. <sup>3</sup> ††Ma sa kee dza mba'ee dzəmə gwəmantənjəy pi gwa'a kiy, ma nzee zhəghəvaa zhəkə ki, ta pəmənjəy dzəmə dzəti pətsa dzee vaa nza. Ta mbə ghwəy nzəy kwərakwə vəghee tə pətsa nzee. <sup>4</sup> †A ghwəy sənay kwal tsa dzaa dzəti pətsa dzee va kwərakwə» kə Yesəw.

<sup>5</sup> ††Ma kə Təmasə na: «A Ndə sləkəpə, a sənay ghəy dzəti pətsa dza ghaw na, njaa njaa ka ghəy sənay kwal nə gha shəkə?» kə. <sup>6</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Yən na kwal tsa katarj tsa, sa dza mbəzliy kwəməvə piy tsa kədi ma kwa. Tsahwəti ndə tība dzaa tsəhə vəgha Dirə Hyala mə ghwəmə, kala war dzar kweyew. <sup>7</sup> †Mba'a pə ghwəy sənara kiy, ta sənay Dirə dza ghwəy dza ghalaba kwərakwə ki. Ya sana sənənvanata tala na, a ghwəy nay, mba'a ghwəy sənay» kə Yesəw.

<sup>8</sup> †Ma kə Fəlipə na: «A Ndə sləkənjəy, citənjəy Didi tsa va, war məkənjəy dza navaa nza tsəgha» kə. <sup>9</sup> ††Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa pə ghaa Fəlipəə? Mbəradzəmə ghwəmmə lə ghwəy na, kala sənara gha na? A sənay ma gha, ntsaa nara na, aa nay Didi, pə gha shəkəna? Njaa njaa ka gha zhiniy gəzə na: “Citənjəy Didi tsa va” pə gha diba kia? <sup>10</sup> ††Wa ə zləbati ma gha kwəma nza tsa nza na, yən na mbə Dirə, Dirə kwərakwə na, mbə ya ghəci na? Kwəma nja sa kee naa gəzənjəy, vəya də'wə ghən tsee səkə naw. Ma shi mənəe vay, Dirə mənishi na mbə ya, sa nzana mbə ya ghəci.

<sup>11</sup> ††Zləbatim kwəma gəzənjəy ya va, sa nə ya va: “Ka

ndə kwətiŋ məniniy ghəy lə Dirə, mbəya ghəci, dzəghwa mbee kwərakwə” pən. Kala tsəgha na, mba'a ghwəy zləbati tə mbərkə sləni ghəree na tala tala.

<sup>12</sup> †Ə gəzənjəy ya, ta na navay, tsəgha na, ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ta ghəra sləni dza na njasa ghəree na. Zhini tərənjwəba na ci va sləni dza naa ghərahwə dzaa nza diba. Sa nzanay, ta dzara dzee dzəvəgha Dirə. <sup>13</sup> ††Ghalaba ki ya nimaba shiy dza ghwəy di dəw lə slən tseyey, ta ndənjəy shi dzee dza. Ta mbee cinti njasa nza dikə tsa Dirə kaa mbəzli. <sup>14</sup> †War mba'a pə ghwəy dəw shiy vəya mbə slən tseyey, ta məniniy shi dzee» kə Yesəw.

**Yesəw gəzəpə kwəma \*Safə tsa Hyala tsa dza naa ghwəni səkə kaa mbəzli**

<sup>15</sup> ††Ma kə Yesəw diba na: «War mba'a pə ghwəy dītəra tsərtsəry, ta di fəti dza ghwəy ta kwəma gəzənjəy ya. <sup>16</sup> ††Ta cə'wə dzee dza va Dirə a ghəci ghwənikəvənjəy tsahwəti ndə ta kətiŋwəy, Safə tsa ci dēwdew tsa. Ma nza ghəci nzəy tība lə ghwəy ya pa hwəmba. <sup>17</sup> ††Safə tsa cipə na katarj na kwəma. Ma na mbəzli tə hidī na nashi kiy, ka kwəməvə ghəshi, sa nay ma ghəshi mba'a sa sənay ma ghəshiw. Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən kiy, a ghwəy sənay wəzə. Sa nzana ntsa mbə ghwəy ghəci, mbə nzəy ghəci jakəjakə lə ghwəy.

<sup>18</sup> †Ya tsəgha nzəy, ka dzee dzaraa zlanjəy kwətiŋwəy nja məzhitiŋwəy. Ta zhəghəva dzee zhikəə zhəvəgha ghwəy. <sup>19</sup> ††Kwa kwəma jəwəy, ka dza mbəzli tikə tə hidiy naraw. Ghwəy na na ghwəy kiy, ta nara dza ghwəy dza. Sa nzanay, mbə piy nzee. Dzəghwa mbə piy ghwəy taa nza kwərakwə. <sup>20</sup> ††Ghala pətsa va sa ka vəghwə tsa va tsəhəy, ta sənay dza ghwəy mbə Dirə nzee, mba'a ghwəy mbə ya, zhini yən na mbə ghwəy, pə ghwəy.

<sup>21</sup> ††Ma ntsaa fəti ghən ta kwəma gəzəkəe, dza na mba'a kəsəvə ka di fəti tiy, tsava ndə na saa dīra. Ta di ntsaa dīra dza Dirə kwərakwə ki, zhini tsəghee dzaa di bə. Ghalaba ki na, ta cinti ghən tsee dzee kaa tsava ndə» kə.

<sup>22</sup> †Ma kə tsahwəti ntsa har məndiy Zhəwdə, mbərkəy Zhəwdasə Isəkariyətə na: «A Ndə sləkəpə, njaa njaa dza nava kwəmaa məniva dza ghaa citi ghən tsa gha kaa ngənjəy, ma nihwəti mbəzli tə hidī na, kala dza ghəshiy mbay nanja nashi kia?» kə. <sup>23</sup> ††Ma kə Yesəw na: «Ma ntsaa dīray, a ta kəsəvə kwəma gəzəkəe, ka di fəti ti. Ta di ntsa va dza Dirə. Ghəy lə Dirəy, ta səkə dza ghəy və, ta nzəy ghəy lə kar ntsa va gwa'a. <sup>24</sup> ††Ma na ntsaa dīra may, ka di fəti na ta kwəma gəzə yaw. Kwəma nja kwəma nzee na mbə gəzə nza sana favə ghwəy, kwəma gəzəe də'wə ghən tsee naw, kwəma gəzə Dirə tsa ghwənikəra va tikə na sava.

<sup>25</sup> †Ə gəzənjəy ya shi va gwanashi, ghala vəghwə tsa nzee ghwəlara mbə ghwəy. <sup>26</sup> ††Ləy hwəm shi vay, a Dirə dzaa ghwənikənjəy Safə tsa ci dēwdew tsa ta

† 13:35 1Zhnj 3:14 †† 13:36 8:14; 21:19 † 13:38 18:27 †† 14:1 14:27 †† 14:3 12:26 ††† Təmasə: 20:24 ††† 14:6 Ebr 10:20 † 14:7 8:19 †† 14:9 12:45 ††† 14:10 3:35 †† 14:11 5:18, 36; 10:37-38

††† 14:13 15:16; 17:1 †† 14:15 14:21, 23; 15:10; 1Zhnj 5:3; 2Zhnj 6 †† 14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Zhnj 3:24; 4:13; SləniKY 1:4; 2:4 ††† 14:17 1Kwər 2:10-16 ††† 14:19 16:16; 8:14 ††† 14:20

kætiŋwəy. Ma nza ghæci bæniŋwəy kwəma va gwana-ta, ka zæzəŋwəy nahwæti kwəma gəzəŋwəy ya gwana-ta. <sup>27</sup> †Avee zlanjwəy mbə zərkə, zərkə tsee na sa ndəŋwəy ya va. Njasa ka mbəzli tē hidī vaa bə kaa mbəzli bæŋwəy ya tsee zərkəw. Ka dza her ghwəy ma, ka hazlani ghwəy ma. <sup>28</sup> ††Njasa niy favə ghwəy va yən gəzəŋwəy: “Ta madi dzee dzara, nanzə kiy, ta zhini dzee zhəghəvaa zhəkəə dzəvəgha ghwəy” pən niy niy, mba'a pə ghwəy dīra na, ta vəshi dza ghwəy tərəŋw, sa dzee ta dzaa dzəvəgha Dirə. Sa nzanay, a Dirə tanjətəra tē dikə. <sup>29</sup> †‡Gəzəŋwəy ya kwəma va sana ghala nanata di. Ma sa ka na mənta ki na, nza ghwəy mbəə zləbavə kwəma va. <sup>30</sup> ††Ka zhinee gəzəhwə kwe-mer lə ghwəy ghwəla danj danjəw, sa nzanay, mbə səəkə na mazə tsaa sləkə hidī ni. Bərçi vəə dzəkən yaw. <sup>31</sup> ††Ya tsəgha nzə kiy, wəzəba sənay mbəzli tē hidī gwanashi, e di Dirə tərəŋw, mbə mənī shi gəzara na nzee gwa'a, kə ghəshi.

Satim dzamməm tikə!» kə Yesəw.

### Yesəw na dənjw fə tsa katanj tsa

**15** ††Ma kə Yesəw ba na: «Yən na dənjw fə tsa katanj tsa. Dirə na, ndə za tsaa sləkə vəh fəhi va. <sup>2</sup> ††Ma dəvəə dzaa yati ma ya, mbə dividiviy dzaa hashi tē ya gwa'ay, ta kəsamtishi dza Dirə səkwa tē ya. Ma naa dzaa yati ya dəvə na, ka na dza mba'a gwəmati slahə nava dəvə wəzə ki, nza ghənzə mbəə gwəməvə ya na wəzə na ya, tanj na kwa tanja va. <sup>3</sup> †Ma ghwəy sana kiy, mbəzli gaga ni, gwəma gwəma ni, nza ghwəy gwanaŋwəy, tē mbərkə kwəma banavəŋwəy ya na. <sup>4</sup> ††Jəkəŋwəyəm wəzə lə ya, njasa nzee va jakəjakə lə ghwəy. A ghwəy sənay kiy, ka mbə dəvə fəə yati ya kwətita, kala ghənzə tē dənjw tsa pəsəta na va tiw. Ava tsəgha nza ghwəy kwərakwə ki, ka dza ghwəy mbəə mənī shiy dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala, ghwəy kala jakəjakə lə yaw.

<sup>5</sup> Yənəy, yən na dənjw fə, ghwəy na, dividiviy tē ya. Ma ntsa jakəy lə yay, tsəgha nzee jakəjakə li kwərakwə, ta yati ya dza na danj. Kala jakəŋwəy pə ghwəy lə yay, ka dza ghwəy mbay mənī ya namaba kwəməw. <sup>6</sup> ††Ntsaa kama jakəjakə lə yay, ta ndəghamti tsava ndə dza mənī dza, njasa ka mənī vaa ndəghamti dəvə tē fə, sa ka mənī slanti, nza ghwəlita. Ma gəla niva shəgh-wə dəvə fəə nza kiy, nahwæti kwəma shi tība, kala basəshi ta pəhə ghwə li shiw. <sup>7</sup> ††Mba'a pə ghwəy jakəŋwəy lə ya, mba'a kwəmee nzəyta mbə ghwəy wəzəy, ghalaba na, dəwəm shiy ya nimaba shiy na shi di ghwəy vəya gwa'a, ta kwəməvəshi dza ghwəy. <sup>8</sup> ††Sa ka ghwəy cikəvəri kwəma wəzə na mənī ghwəyəy, ghalaba dza ghwəy nza ka mbəzli ta sədē karkar ni. Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay, a mbəzli dzaa nay dikə tsa Dirə kwərakwə ki. <sup>9</sup> ††Ma yənəy, mbə dīŋwəy

5:18 18 14:21 14:15 19 14:23 ShiZhnj 3:20 20 14:24 7:16 21 14:26 14:16 † 14:27 16:33; 20:19, 21 †† 14:28 8:14 † 14:29 13:19 †† 14:30 12:31 †† 14:31 15:10; Mt 26:46 ††† 15:1 'Wəzh 10:1; Cem 80:9-12 ††† 15:2 Mt 3:10 † 15:3 13:10 † 15:4-5 6:56; 15:7, 10, 16; Rm 11:17-18; 2Kwə 3:5; 4:7; 1Zhj 2:6, 28; 3:6, 24 †† 15:6 Mt 7:19 †† 15:7 15:16 ††† 15:8 14:13; 17:1 † 15:9 13:1; 5:18

nzee njasa dīra Dirə va kwərakwə. Garəŋwəyəm tē di tsa dīŋwəy ya va ya hwəmba. <sup>10</sup> ††Mba'a pə ghwəy di fəti ta kwəma gəzəkəŋwəy ya mənī nzəy, a ghwəy garəŋwəy tē di tsa dīŋwəy ya va ya hwəmba di naa gəzə. Njasa dēe va fəti ta kwəma gəzara Dirə mənī nzə, mba'ee garəda tē di tsa Dirə va ya hwəmba.

<sup>11</sup> ††Ma gəzəŋwəy ya kwəma va tsəghay, ta mbə vəshee təhayŋwəy nefer ghwəy. Ma nza na ghwəy vəshi kəriy yəməyvata kwərakwə ki. <sup>12</sup> ††Ma nə ya kaa nee kwəma gəzəŋwəy ya, ta mənī ghwəyəy: Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, njasa dīŋwəy ya va kwərak-wə. <sup>13</sup> ††A ghwəy sənay, tsahwæti di tība ndəə cikəvəri ka tanjəti mənī zləbati ndə tē mbərkə madigahiyəw.

<sup>14</sup> Ma ghwəy ki, mba'a pə ghwəy mənī kwəma njasa gəzəkəŋwəy ya vay, madigahiraa gə ghwəy. <sup>15</sup> Ka dzee harŋwəy ka ghərada sləni ghwələw. Madigahira dzee harŋwəy. Sa nzanay, ndə ghəra sləni tsa ndə na kar naa sənashi shi ka Ntsaa sləkəə mənīw. Ma ghwəy na na ghwəyəy, cəke' banavəŋwəy ya shi citəra Dirə, va tsəgha harŋwəy ya ka madigahira. <sup>16</sup> ††Sanay, ghwəy təravəra naw. Yən na saa təravəŋwəy, ta nza ghwəy ka mbəzlee. A ndəŋwəyee sləni, nza ghwəy dza ta ghəra, nza sləni va mbəə dza kwa kwəma kwa kwəma ka kəti mbəzli ta kwəməvə piy tsaa kədi ma. Ghalaba ki na, nza Dirə bæŋwəy ya nimaba shi dza ghwəy dəw və mbə slən tsee ki. <sup>17</sup> ††A nə ya kaa kwəma gəzəŋwəy ya ta mənī ghwəy kiy: Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə gh-wəy, nə ya» kə Yesəw.

### Ka di mətse kar Yesəw lə \*mbəzli ta səda ci mbəzli tē hidīw

<sup>18</sup> ††Ma kə Yesəw ba na: «Mba'a pə ghwəy nay kala di mətse ghwəy mbəzli tē hidiy, sənay tē ghwəy nee mət-sə na sa 'wa ghəshiy di ma, pə ghwəy. <sup>19</sup> Mba'a pə gh-wəy niy nza jakəjakə lə mbəzli tē hidī ni nzay, ta di mət-sə ghwəy niy dza ghəshi nza, sa ka ghwəy nza ka mbə-zli shi. Ma sa nzana ki, mba'ee təravəŋwəy, harkəvəriŋwəy səvəri mbə mbəzli tē hidī, mba'a gh-wəy mənīŋwəy ka shi ya nana, kala kama ghwəy jakə-jakə li shiy, va tsəgha di ma ghəshi mətse ghwəy. <sup>20</sup> ††Talay, njaa niy nə ya kaa ngəŋwəy shəka? E niy gəzəŋwəy: “Ndə ghəra sləni tsaa tanjəti ntsa ghəran-ci na va sləni tība tē dikəw” pən basa. War mba'a kə ghəshi niy di fəti ta kwəma gəzanshee nzay, tsəgha dza ghəshiy di fəti ta na ghwəy nza kwərakwə. Njasa niy sara ghəshi va ngəra'wəy, tsəgha dza ghəshiy sanjwəy kwərakwə ba. <sup>21</sup> ††Kwəma dza ghəshi vaa məmənī tsəgha na lə ghwəy gwa'a kiy, war tē mbə-kee dza naa nza. Sa sənay ma ghəshi ntsaa gh-wənīkəra. <sup>22</sup> ††Kalaa niy səəkəree nza, kalaa niy gəzanakəshi kwəmee nzay, ka nza fəti və shi nzaw. Njana nzana mba'ee gəzanakəshiy, kwal və shi ta banti fəti kən ghən shi mbə kwəma va ghwələw. <sup>23</sup> ††Ya wa

‡ 15:10 14:15 †† 15:11 16:22, 24; 17:13; 1Zhj 1:4 †† 15:12 13:34; 1Zhj 4:11 †† 15:13 10:11 18 14:13; 15:7; 16:23-24; Mt 18:19; 1Zhj 3:22; 5:14-15; təra: Zhj 6:70; 13:18 19 15:17 13:34 20 15:18 7:7 21 15:20 13:16 22 15:21 16:3 23 15:22 9:41 24 15:23 Lk 10:16; Zhj 5:23; 1Zhj 2:23

ntsaa di ma mætsə yay, mætsə Dirə na sa di ma na kwərakwə. <sup>24</sup> †Mbala kalaa sækəe mænti sləni dimədime na mbə shi, sa sækə ma ghəshiy nay tsah-wəti ndə mbata mænti nzay, ka nza fəti və shi ya jəw nzaw. Njana nzana nana ki, mba'ee ghərati sləni va tsəgha, mba'a ghəshi nata njasa nzana, zhini tapə ghəshi ta di ma kwəma ghəy lə Dirəy, a fəti və shi. <sup>25</sup> ††A mænta nava kwəma tsəgha, ta mbə kwəmaa niy tsasliti mændi va mbə zliya kwəma shi pəhəpəhə naa dzəghwata kwa. Ma kə mændi niy niy: “A kwəma mən-tee tibaw na, gwəravə mændi kala di ma mætsee, kə” kə mændi niy niy.

<sup>26</sup> †Ta sækə dza ndə kəətiŋwəy tsa va, sækə va Didi dzee vəliŋwəy. Ghəci na Safə tsaa cipə na katarj na kwəma, vəgha Didi sækə na. Sa ka na sækəyəy, ta ndəgha fəti dza na tə ya. <sup>27</sup> ††Ghwəy kwərakwə kiy, ta ndəgha fəti dza ghwəy tə ya. Sa nzana, kwasəbee gh-wəy niy nza ghala ghava kwəmee pa' sənzanva.

**16** A gəzanjwəy ya kwəma va, vantaa təhwəni tsatənjwəy, mba'a ghwəy zlata nəw kwəmee taa nza. <sup>2</sup> ††Ghalabay, ta bantənjwəy dza \*ka Zhəwifə səvəri mbə ciki basəva tsa shi. Mbə zəzə kwəma shiy, sləniy gwəraa təbə kwa kwəma Hyalaa mænti ghəy, dza ghəshiy ni, sa ka ghəshi bəkwənjwəy. <sup>3</sup> ††Va wa dza ghəshiy mæni shi va tsəgha kiy, sa nzana, kala sənay Dirə ghəshi, kala sənara ghəshi na. <sup>4</sup> ††Avee gəzamtənjwəy shi va sanata, ma sa ka ghəshi madishi ta mæni kwəma tsəgha na va ki na, nza ghwəy zəzəvə: “Wa a Yesəw niy gəzanjəy kwəma shi ni sham” pə gh-wəy taa ni» kə Yesəw.

### Sləni dza \*Safə tsa Hyala ta ghəra

«Va wa niy gəzanjwəy mee kwəma va ghala kwatarjatay, sa niy nzana ghwələree tikə mbə ghwəy di. <sup>5</sup> †Nana kiy, ta madi dzee dzaraa dzəvəgha ntsaa ghwənikərə. Ndə mbə ghwəy dəw na: “Kwəma dza gha ta dzaa?” kəw. <sup>6</sup> ††War nefer ghwəy shiy slashi va kwəma va, sa gəzəkənjwəyee tsəgha. <sup>7</sup> ††Na katarj naa gəzanjwəy ya, va ghwəyəy, wəzəba dzaree na. Kala dzara pənəy, ka dza ntsaa dza vaa kəətiŋwəy sækəyəw. Mba'a pən dzaray, ta ghwənikənjwəy dzee. <sup>8</sup> ††Ma sa ka na sækəy kiy, ta cintishi kwəma mæni ghəshi jikir na dza na kaa mbəzli tə hidi, mba'a cintishi na tidid na kwəma, zhini mba'a cintishi ngwəvə Hyala. <sup>9</sup> ††A \*Safə tsa Hyala dzaa cintishi kwəma mæni ghəshi jikir na, sa nzana kala ndara nəfə tsa shi ghəshi. <sup>10</sup> A Safə tsa Hyala dzaa cintishi na tidid na kwəma, sa nzana mba'ee dzaa dzaraa dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dirə, kala dza ghwəy nara ghwəla. <sup>11</sup> ††A dzaa cintishi ngwəvə Hyala, sa nzanay, a Hyala kəsəy mazə tsaa sləkə hidi ni lə fəti tə ngwəvə nza.

<sup>12</sup> ††Dənj na nihwəti kwemer vəya ta gəzanjwəyshi nanzə kiy, nana di na ka gəzanjwəyshi yaw. Ka dza gh-

† 15:24 5:36 †† 15:25 Cem 69:5; 35:19 † 15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Zhrj 5:6-9 †† 15:27 1:14; SləniKY 1:8; 1Zhrj 1:2; 4:14 †† 16:2 9:22 ††† 16:3 15:21 ††† 16:4 13:19 † 16:5 8:14 †† 16:6 16:22 ††† 16:7 14:16 †† 16:8 SləniKY 24:25 ††† 16:9 2:23; 5:38; 6:36, 64; 7:5; 10:26; 12:37 †† 16:11 12:31

wəy mbəə favəshi nana diw. <sup>13</sup> ††Ma dzaa nza ghala pətsa dza Safə tsa Hyala va cipə na katarj na kwəma sækəyəy, nza bəniŋwəy sənata na katarj na kwəma gwanata. Sa nzanay, kwəma di na njasa təkəti na dza naa sækə ta gəzəw. Gwanata tsa kwəma favə na dza naa gəzanjwəy, ka gəzanjwəy kwəma shiy dzaa sækə ta məniva kwa kwəma. <sup>14</sup> †††Ta ci dikə tsee dza na njasa nzana. Sa nzanay, kwəmee dza naa bəvə ta sækə ghəciy gəzanjwəy. <sup>15</sup> †††Ya nimaba shiy na shi va Dirə gwa'ay, shi ya na ghəshi. Va tsəgha nə ya kiy, kwəmee na sa dza Safə tsa Hyala vaa bəvə ta sækə ghəciy gəzanjwəy, pən» kə Yesəw.

### Mbəzli tifəmmə ni

<sup>16</sup> †††Ma kə Yesəw diba na: «Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm hi jəw dibay ta zhini dza ghwəy nara» kə Yesəw. <sup>17</sup> ††Dza nava kwəma mba'a sətəi nihwəti mbəzli mbə \*mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi 'wati dədəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Kwəma ka waa na di ntsa na gəzəmmə nə na: “Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm jəw dibay, ta zhini dza ghwəy nara” a kəa? Zhini ba na: “Sa wanay, sa dzee dzaraa dzəvəgha Dirə” a kə. <sup>18</sup> ††Njaa di “Ləy hwəm jəw” tsa vaa gəzəa? Favə gəla kwəma va ghwəmmə, nda njaa di na gəzəw» kə ghəshi.

<sup>19</sup> ††Mba'a Yesəw sənay mbə di dəw kwəma na ghəshi və, kə. Ma kə kaa ngəshi na: «Kwəma gəzanjwəy ya va nə ya: “Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm dibay, ta zhini dza ghwəy nara” pən. Va tsəgha dədəw ghwəy, kwa jipə ghwəy na? <sup>20</sup> ††Gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a ghwəy dzaa nay ma, ghwəy mbə tihwəni, ka ngəlvə. Ma va mbəzli tə hidi nashi ki na, mbər nava vici dzaa mbəərətə ka vici kwa vəshi. Ma ghwəy na ghwəy ki na, war tifəmmə. Ma taa nza ki na, mbər ka vəshi nza yəy tifəmmə tsa ghwəy va dzaa mbəərəy. <sup>21</sup> ††Nay ghwəy tsəy, mba'a kə vici ya mali lə hwər kətikəvata ndəkwə ndəkwəy, kar imbə 'wəshiy nza tə miy nza. War tifəmmə ka naa nza, va zəzə vici ngəra'wə tsaa dza vaa sækəə dzəkən. Ma sa ka na dza baw, yata kiy, gwa'a nza'jəw dənjwəz, ka naa zamti ghən ta ngəra'wə tsaa sækəə va kən, kwataka va vəshi mbə nəfə nza ta zəghwə yakəghwa na vaa dzəti hidi. <sup>22</sup> ††Ava tsəgha nza ghwəy sana sənzanva kwərakwə ki, war titifəmmə. ††Na na nzana kiy, ta zhini dzee sækəə nənəy. Ghalabay, ta təhəshi dza nefer ghwəy va vəshi tərənjw tərənjw. Ndə tiba dzaa mbay bəhwə nava vəshi mbə nefer ghwəy ghwəla tepəw.

<sup>23</sup> ††Sa dza vəghwə tsa gəzanjwəyee tsaa mənəy kiy, shi dza ghwəy zhiniy dəw vəya tiba ghwəlaw. ††Gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war ta bənjwəy shi dəw ghwəy dza Dirə dza ya nimaba shiy na ghəshi, dəwshi ma ghwəy lə slən tsee. <sup>24</sup> ††Pa' sanay, dəwhwə shiy ghwəy lə slən tsee diw. ††Dəwshim və, ta ndənjwəy shi dza ghwəy vaa dəw və dza na. Nza vəshi ghwəy mbəə kəkətə» kə Yesəw.

†† 16:13 14:16; 15:26; SləniKY 16:6-10; 1Zhrj 2:27 ††† 16:14 17:1 ††† 16:15 17:10 ††† 16:16 14:19 18 16:22 15:11 19 16:23 15:16

## Miydala na Yesaw dzəkən shi tē hidi

<sup>25</sup> †Ma kə Yesaw dība na: «Ma kwemer gazarwəy ya va gwanashiy, war dzar kwa fir kwa fir gazarwəyshee. Ma ta nza ki, sa dza tsahwəti vəghwə tsa vaa səkəyəy, ka dzee zhiniy gəzarwəy kwəma dzar kwa fir ghwəla teepəw. Kwəma kən Dirə dzee gəzarwəy səvəri bazhə bazhə. <sup>26</sup> Ghala tsava vəghwə sa ka na səkəyəy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy dza naa dəw shi di ghwəy va Dirə mbə slən tsee. Ka nə ya, e dzaa cə'wənjwəy shiy və, pənəw. <sup>27</sup> Sa nzanay, mbə dīnjwəy na Dirə də'wə ghən tsa ci. Mbə dīnjwəy na sa nzana mba'a ghwəy dītəra, ka zləbati səkə və səkəe, pə ghwəy. <sup>28</sup> ††Vəgha Didi kafee, mba'ee səkəraa dzəti hidi. Sənzənva kiy, ta madi dzee tē hidi, ta dzaraa dzəvəgha Didi» kə Yesaw.

<sup>29</sup> Ma kə mbəzli ta səda ci na: «A Ndə sləkənjəy, nana kiy, kwəmaa na gəzənjəy gha na bazhə bazhə, kala kwəma lə fir mbə. <sup>30</sup> Nana gha ghəy sənay, nahwəti kwəma tība kala sənata ghaw, pə ghəy. Ya ə di ndə dəw kwəma va ghay, ka ndə gha madi ta dəw kwəma va na, gha sənanti kwəma dī na va dəw. Va tsəgha zləbati ghəy vəgha Hyala səkə gha katarj, pə ghəy» kə ghəshi. <sup>31</sup> Ma kə Yesaw na: «Əy zləbati ghwəy nana kiy? <sup>32</sup> †‡ gəzarwəyee, a tsahwəti vəghwə dzaa səkə, ya tsəgha nzəy, a vəghwə tsa va tsəhəy. Ta ndaniwəy dza ghwəy kwətīnj kwətīnj gwanarwəy ka dzarwəy dza kə ghyeghyer ghwəy, mbərakə ghwəy zlara kwətira. Nanzəy e sənay kwətira dzee nzaw. Ghəy lə Dirə dza naa nza. <sup>33</sup> ††Ma kwəma gəzarwəy ya va gwanatay, ta mbə ghwəy nza lə zərkə mbə nefer ghwəy, sa jakənjwəy ghwəy lə ya nə ya. E sənay, ta sa ngəra'wə dza ghwəy va mbəzli tē hidi. Ya tsəgha nzə kiy, dikəvarjwəy tē ghwəy tərənj. Na nee ta na tsee ghən kiy, e tədanakən kaa shi tē hidi gwa'a gwa'a, miydalaa mənəe» kə Yesaw.

## Njasa cə'wə Yesaw ta mbəzli ta səda ci

**17** ††Ma ləy hwəm sa gəzamti Yesaw kwemer va gwa'a gwa'a tsəgha ki na, dza na kaf kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə. A kə na: «A Di, nana kiy, a vəghwə tsee tsəhəy. Citi njasa nza dikə tsa mənəe, yən Zəghwə gha, ta mbee ci tsa gha dikə njasa nzana kwərakwə. <sup>2</sup> ††Gha kiy, a gha ndara bərciy dzəkən mbəzli tē hidi gwanashi, ta mbee bənsi piy tsa kədi ma kaa mbəzli fambəra gha mbə dəvee gwanashi. <sup>3</sup> ††Ma piy tsa kədi ma tsa kwəmvə ghəshi vay, sa sənəna ghəshi ka Hyala kwətīnja, katarj, mba'a ghəshi sənay, Yesaw \*Kəristəw na ntsa ghwənəkə gha, kə ghəshi. <sup>4</sup> †Gwa'a cintee dikə tsa gha njasa nza na kaa mbəzli tē hidi. Dza mba'ee kədamti ghəra sləni ndara gha ta ghəra nzə tikə gwa'a. <sup>5</sup> ††Nana kiy Diy, zhanavəra dikə tsee va niy nzee mbə kwa kwəma gha,

ghala pətsaa niy nza ghwəm ghwəlam lə gha hidi ghwəla ta 'wa ngava.

<sup>6</sup> ††Gwa'a cantənjee kaa mbəzli tərəkəvəri gha va səvəri mbə mbəzli tē hidi, mba'a gha ndarashi. Mbəzli gha niy nza ghəshi ka shi gha, dza mba'a gha ndarashi mbə dəvee. Mba'a ghəshi diti fəti, ka mənəi kwəma gha ki. <sup>7</sup> Sənzənva kiy, gwa'a sənay ghəshi, ya nimaba shiy na ni ya shi kwəmvəe na, va gha səkə ghəshi, kə ghəshi. <sup>8</sup> Sa nzana mba'ee gəzanshi kwəma gəzara gha ngəshi, mba'a ghəshi zləbavə kwərakwə. Mba'a ghəshi sənay katarj, vəgha gha madəe ta səkə tikə, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbati ghwənəi tsa ghwənəkəra gha va mbə nefer shi.

<sup>9</sup> Va tsəgha cə'wənjee ti shi, a gha kəətishi. Cə'wənjee ta na mbəzli tē hidi gwanashiy, war ta ni ndara gha va mbəzli mbə dəvee cə'wənjee, sa nzana mbəzli gha ka shi gha ghəshi. <sup>10</sup> ††Ya wa ni ya shi vəya gwa'ay, shi gha na ghəshi. Ni gha shiy gwanashi kwərakwə ba na, shi ya ghəshi. Səvəri mbə kwəma shi sənay mənəi dikə tsee. <sup>11</sup> ††Yən kiy, ntsa tikə tē hidi ni nzee ghwəlam, ta dzaraa dzəvəgha gha dzee sana. Ma ghəshi na nashi kiy, tikə na ghəshi lə nzəy tsa shi. A Didi tsa dēwdēw tsa, ndəghwətishi wəzə lə bərci mbə slən tsa gha va ndara gha. A ghəshi mbəə jakəti ghən tsa shi lə miy tsa shi, ta nza ka mbəzli kwətīnj ni, njasa nza ghwəm va sənənzəva kwərakwə. <sup>12</sup> Ma yən mbə nzəy tsa nzəyənəy ghəy li shiy, ndəghwə niy ndəghwəshee lə bərci slən tsa gha va niy ndara gha. E ndəghwətishi, tsahwəti ndə tība mbə shi mba'a zay ya kwətīnjəw. War tsa niy dza vaa zay, ta mbə kwəmaa niy tsasli ti mənəi va mbə Zliya gha mbəradzəə mənəta. <sup>13</sup> ††Sana kiy, ta dzara dzee dzəvəgha gha. Ə gəzamtee kwəma va gwa'a gha lə yən tikəra tē hidi ni. A nefer shi mbəə tihəshi paf lə vəshee. <sup>14</sup> ††E gəzanshi kwəma gha. Dzəghwa kiy, kala dī ma mətəsh shi mbəzli tē hidi ni, sa kama ghəshi jakəjakə li shi, njasa nzee va kwərakwə, kala jakəva ma lə mbəzli tē hidi ni. <sup>15</sup> ††Cə'wənjee a gha səkəə bantishi tikə tē hidiw. Ta mbə gha ndəghwətishi va \*ndə jaka tsa shi cə'wənjee. <sup>16</sup> Njasa nzee va, kala jakəva ma lə mbəzli tikə tē hidiy, tsəgha ghəshi kwərakwə. <sup>17</sup> Ə pə gha zhəghətishi, ka mbəzli gha katarj katarj ni, lə kwəma gha va katarj na. <sup>18</sup> ††Ghwənashēe dzəmbə mbəzli tē hidi, njasa ghwənəkəra gha vaa dzəti hidi kwərakwə. <sup>19</sup> Larj bəvee ghən tsee mba'ee ndarj ti shi, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli gha katarj ni kwərakwə.

<sup>20</sup> Mbə cə'wə cə'wənjee na dibay Didiy, war ti shi kwətishi gwa'a tsəgha cə'wənjeyew, lə ta nihwəti mbəzliy dzaa ndara nəfə tsa shi tē mbərkə kwəma dza ghəshiy gəzanshi cə'wənjee gwa'a. <sup>21</sup> ††A Di, ə cə'wənjee, mənəishi ka mbəzli kwətīnj. Mba'a ghəshi jakəshi lə ghwəm, njasa nza gha va jakəjakə lə ya, tsəghee lə gha kwərakwə. Kəətishi a ghəshi jakəti ghən tsa shi, nza mbəzli tē hidi mbəə sənay, gha ghwənəkəra na, kə ghəshi. <sup>22</sup> E banavəshi dikə tsa ndara

† 16:25 Mt 13:34 †† 16:28 8:14 † 16:32 Zak 13:7; Mt 26:31, 56 †† 16:33 7:7; 14:27; 1Zhj 5:4 †† 17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24 ††† 17:2 3:35; 5:24; Mt 28:18 ††† 17:3 1Zhj 5:20 § 17:4 4:34 §† 17:5 1:1-2; 8:58; 17:24

§†† 17:6 17:26 §† 17:10 15:8 §†† 6:39; 13:18; nza ka mbəzli kwətīnj; 10:30; 17:21-23; Gal 3:28 §† 17:13 15:11 §† 17:14 7:7; 8:23 §†† 17:15 Mt 6:13; 2Tes 3:3; 1Zhj 5:18 §§† 17:18 20:21 §§§ 17:21-23 5:18; 17:11

gha va kwarakwə, a ghəshi mbəə nza ka ndə kwətiŋ, njasa nza ghwəm va lə gha sana ka ndə kwətiŋ. <sup>23</sup> Yən na, mbə shi, gha na mbə ya, tsəgha. A ghəshi mbəə mənishi ka ndə kwətiŋ tsəgha slar slar. Ma tsəghay, a mbəzli tə hidi dzaa sənay, gha ghwənəkəra na. Ava gha mbə dishi, njasa dira gha va, kə ghəshi taa ni.

<sup>24</sup> †A Didi, mbəzli niy, gha ndarashi na, e di ghəshiy nza vəghee, tə pətsa dzee ta nza kwarakwə, ta mbə ghəshiy nay dikə tsee. Dikə tsa ndara gha, sa nzana mba'a gha dītəra ghala hidi ghwəla ta gha ngava. <sup>25</sup> ††A Didi tsaa nəw kwəma lə kwal tsa nzə, gha sənəzənvay sənəŋa mbəzli tə hidiw. Yən na nee kiy, e sənəŋa. Dzəghwa mba'a mbəzlee ni sənay, gha ghwənəkəra na, kə ghəshi. <sup>26</sup> †E citəŋa kaa ngəshi, ta zhini dzee mət-səhə ciŋa ngəshi dība. Ta mbə di tsa dira gha vaa tahanayshi nefer shi paf kwarakwə. Mbə shee taa nza də'wə ghən tsee ghalaba kwarakwə ki» kə Yesəw.

### Njasa kəsə mändi Yesəw

**18** †Ma sa cə'wəti Yesəw cə'wə va kiy, mba'a ghəshi madishi lə \*mbəzli ta səda ci, ka taŋə dzəvəri tə həl tsa har mändiy Kedərən. Ma pəriŋa taŋ həl tsa va na, mba'a tsa pəriŋa. Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi dzəghwashi kwa tsa va. <sup>2</sup> †Ma Zhəwdasə, ntsaa ngati dafa va ta kəsə Yesəw kwarakwə na, mba'a sənay pətsa va, sa sənabəshi ghəshi mbə dzəghwa.

<sup>3</sup> ††Wakəvə kar Zhəwdasə lə ka sawji mba'a ghəshi madishi lə mbəzliy ndəghwə \*ciki Hyala ghwənashi mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə \*ka Farisahi. War pəhəpəhə ghaa nashima lə shi mbəz shi, mba'a gərkəwahi lə shehwer, gi'wə gi'wə ghwə ti shi və shi ta dividivi shi. <sup>4</sup> Ma Yesəw naci ki na, mba'a sənata kwəmaa dzaa mənivaa dzəkən ghala kwatəŋata. War sa tsəhəshi ghəshi kwa tsa va na, dza Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, ka dəw və shi, a kə na: «A ntsa pəla ghwəya?» kə. <sup>5</sup> Ma kə ghəshi na: «Yesəw ndə ka Nazaretə» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Ane, yən na sava» kə.

Tiba Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta kəsə Yesəw kwasəbə shi ki. <sup>6</sup> Ma sa gəzəkə Yesəw: «Ane, yən na sava» kə na, 'wakəvə ghəshi zhəy lə hwəm lə hwəm tsəgha, dididi səyshi, na' i ghəshi shəkətəvashi tə hidi. <sup>7</sup> Zhini Yesəw ka dəw və shi dība: «A mbəzli ni, a ntsa pəla ghwəy, pə ghwəya?» kə. A kə ghəshi na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaretə» kə ghəshi. <sup>8</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ba na: «E gəzəŋwəy nanzə ghala məcənata, avanaram, yən na sava, pən sa? Ma ghənəzə tsəgha, yən kə sa pəla ghwəy katarəy, ə pə ghwəy zlashi nini mbəzli, a ghəshi dzashi» kə. <sup>9</sup> ††Ma sa gəzə na va tsəghay, ta mbə kwəma gəzəkə na va kaa Didiy dzəməyta. Sa niy nə na va: «A Didi, ma mbəzli ndara gha va mbə dəvə yay, zamti ndee mbə shi ya kwətiŋəw» kə. <sup>10</sup> †Dzəghwa Shimanəw Piyer kaa kafa' i sa nzana və tə pətsa va bəkwə tədikəvəri, pətsə kəs-

† 17:24 12:26; 17:5 †† 17:25 1:9-10; 8:55; Mt 11:25-27 † 17:26 17:6 †† 18:1 Mt 26:36 †† 18:2 12:4; Lk 21:37; 22:39 ††† 18:3 7:32, 45 ††† 18:9 6:39 § 18:10 Lk 22:36, 38

ləkəghwa sləmə kwa bəzəmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa ka ta Hyala. Malkwəsə, kə mändi kaa slən tsa ndə ghəra sləni tsa va. <sup>11</sup> ††Ma kə Yesəw kaa Piyer na: «A Piyer, zhanambə kafa' i tsa gha mbə kwəbək tsa ci taŋtaŋ. Ka dzee sa ngəra'wə tsa ndara Dirə ta saw nə gha mbə zəzə kwəma gha shəkəna?» kə.

### Yesəw kwa kwəma Anə, dikə tsa \*ka ta Hyala

<sup>12</sup> Dza ka sawji tība ghəshi lə ntsaa sləkə shi, mba'a ka ndəghwə \*ciki Hyala mbə \*ka Zhəwifə, pay ghəshi kəsəti Yesəw, mba'a ghəshi pəhəti. <sup>13</sup> ††Dza ghəshi pəm pəmanaghə kaa Anə, kwa taŋa di. Ma Anə tsa vay, shiy Kayifə, dikə tsa ka ta Hyala tə nava piya na. <sup>14</sup> ††Kayifə tsa va na saa niy gəzanshi va kaa mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə ni, ma kə na: «Aya, wəzəba mət iy ndə kwətiŋ na tə mbərkə hwəlfə ghwəmmə» kə niy ni.

### Kwa taŋa vərəslə tsa Piyer

<sup>15</sup> ††Ma ghala pətsa pəmə mändi va Yesəw ta dzəkə ghi tsa dikə tsa \*ka ta Hyala tsa vay, mba'a Piyer ghəshi lə tsahwəti ntsa ta səda Yesəw nja ghəci nəwvə. Ma ntsa vay, a dikə tsa ka ta Hyala tsa va niy sənay. Va tsəgha kwəməvə na dzəkə ghi tsa va kwasəbə Yesəw. <sup>16</sup> Mba'a Piyer garəy pəriəkəy kwa dəgha naci ki. Mba'a ntsa ta səda Yesəw va, ntsa sənay dikə tsa ka ta Hyala va səvəriy gəzanta kwəma kaa mali kwa ndəghwə dəgha va. Mba'a ntsa va pəməghə Piyer dzəkə ghi ki. <sup>17</sup> ††Dza maliy ndəghwə dəgha va, tapə ta dəw kwəma va Piyer kəyba ki, a kə na: «A ntsa, tsahwəti ntsa ta səda ntsa gha tsəy?» kə. Ma kə Piyer na: «Am, əhəŋ, ntsa ta səda ci nzee neyew» kə.

<sup>18</sup> Ghalaba ki na, mba'a tasli mənta. Dzəghwa mbəzliy ndəghwə pətsa kəghi lə nihwəti ka sləni kəyba bəkə ghəshi pəhəy ghwə. Ka bəghəzli ghwə va Piyer kwarakwə.

### Anə, dikə tsa \*ka ta Hyala mbə dəw kwəma va Yesəw

<sup>19</sup> Dza dikə tsa ka ta Hyala va, ka dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma mbəzli ta səda ci, lə dzəkən shi bənirə na va. <sup>20</sup> ††Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Yən kiy, mbə gəzə kwəma va niy nzee kaa mbəzli dər, pa' i pa' i tə ngwəla. Ka bananshee kaa mbəzli dzar mbə \*ci-ki basəva tsa ka Zhəwifə, pa' mbə \*ciki Hyala, tə pətsa basəva \*ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. Kwəma tība mba'ee gəzəhwə tə mbə ya kwətiŋəw. <sup>21</sup> Wa shi zhini ghaa dəw vəya dībaa? Ə pə ghaa dəw va mbəzliy niy gəzanshee va, a ghəshi ciŋa njasa niy favə ghəshi yən gəzanshi. A ghəshi sənata gwa'a gwa'a» kə. <sup>22</sup> ††Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, 'wakəvə tsahwəti ndə ndəghwə ciki Hyala tība pa'wə tsavəgha dəvə vəgha ghən ci. A kə na: «Tsəgha ghaa zhananci kwəma kaa dikə tsa ka ta Hyala nee?» kə. <sup>23</sup> Ma kə Yesəw na: «Tawa ləkəra gha kia? Kwəma jikir na kə sa gəzəkəe vay, ka

§† 18:11 Mt 20:22; 26:39 §†† 18:13 18:24; Lk 3:2 §† 18:14 11:49-50 §†† 18:15-16 Mt 26:28 §† 18:17 18:25 §† 18:20 7:14, 26; 6:59; Mt 4:23; 26:55; SləniKY 26:26 §†† 18:22 19:3; SləniKY 23:2

gəzə gha! Kwəma wəzə na pən gəzəkə kiy, tawa ləkəra gha kia?» kə.

<sup>24</sup> †Dzəghwa Anə mba'a zhiniy vələghə Yesəw kaa Kayifə dikə tsa ka ta Hyala, war ghwəlay pəhəpəhə tə zə'wə va tsəgha ki.

### Kwa bakə vərəslə tsa Piyer

<sup>25</sup> Ma ghala pətsa va ki na, war tība Shimanjw Piyer vəgha mbəzli va mbə bəghəzli ghwə ci va naci ki. Dza tapə mənđi madishi ta dəw kwəma və, a kə mənđi na: «A ntsa, tsahwəti ntsa ta səda ntsa gha tsəy?» kə mənđi. Ma kə Piyer na: «Ntsa ta səda ci nzeyew» kə, ka vərəslə. <sup>26</sup> ††Dza ma kə tsahwəti ndə kwətiŋ mbə ka ghəra sləni dikə tsa \*ka ta Hyala va, ngwardidi ghəshi lə ntsa kəsłamti Piyer va sləmə ci na: «Niy nənēē kwasəbə ntsa ghala pətsaa nza ghwəy va kwa tsa tsəy?» kə. <sup>27</sup> Zhini Piyer mba'a vərəsləti vərəslə dība. 'Wakəvə ngələkə ghala pətsa va ki, mba'a way.

### Yesəw kwa kwəma Pilatə, ngwəmna tsa ka \*Rəm

<sup>28</sup> Dza mənđi tə həzlimə pəətə mekəshi ki, pəm mənđi pəməkə Yesəw kəghi tsa Kayifə, ka dzakə ghi tsa ngwəmna ka Rəm li. Ma \*ka Zhəwifə nashi ka ghən tsa shi na, kala dzakə ma ghi tsa ngwəmna ghəshi. Sa naa nza mahalakə dzakə ghi tsa ndə ka Rəm və shi, ndə kə gwəmantəvay ta zəmə shiy mbə \*makwaghwa Pakə. <sup>29</sup> Ma sa mbə ma ka Zhəwifə dzakə na, dza ngwəmna Pilatə, mba'a səvəriy kəsashi pərikə kwa dəgha. Dza na ka dəw və shi: «Wa shi mənđi ntsa kəsəti ghwəya?» kə. <sup>30</sup> Ma kə ghəshi ngəci na: «War mba'a kə kala ndə lidi kwəma nzay, ka dza ghəy səəkə li ngəŋaw» kə ghəshi. <sup>31</sup> †Ma kə ngwəmna Pilatə kaa ngəshi na: «Mbalam li, a ghwəy dzaa sla ngwəvə dzəkən də'wə ghən tsa ghwəy njasa gəzəkə kwəma ghwəy pəhəpəhə na» kə. Ma kə ka Zhəwifə na: «Kwal va ghəy ta sla ngwəvə mətiy dzəkən ndəw» kə ghəshi. <sup>32</sup> ††Mba'a nava kwəma mənđa tsəgha, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va, ghala pətsa cipə na kwəma məti dza na ta \*məti vəgha tsəm dzəghwata kwa.

<sup>33</sup> Mba'a Pilatə zhay zhəkə ghi tsa ci ba, da' harvə Yesəw. Ka dəw kwəma ghəci və, a kə na: «Mazə tsa ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. <sup>34</sup> Ma kə Yesəw na: «A ngwəmna tsee, kwəma təkəti gha də'wə ghən tsa gha, ta dəw tsətsə na sana shəkənaa, naa kə ndə kaa ngəŋa na?» kə. <sup>35</sup> ††Ma kə ngwəmna Pilatə na: «Waa yən ba, pə gha, ndə kaa Zhəwifə nzee na? Mbəzli ghwəy ka hwəlfə ghwəy, lə \*ka ta Hyala ghwəy dikə dikə ni kəsəkəŋa na ngəra. Va tsəgha dəwee, wa shi mənđi gha kəsəŋa mənđia? pən» kə. <sup>36</sup> †††Ma kə Yesəw ki na: «Mazə tseyey, sa tikə tə hidi ni naw. Mba'a kə niy nzaa sa tikə tə hidi niy nzay, ci gwəla ta sədeē ndəghwətəra, va nəghətəa ka Zhəwifə kwəfaghəti dəvə shi tə ya nza. Ma ki na, mənđiy naa mazə tsa tə hidi ni kiw» kə Yesəw. <sup>37</sup> †††Ma kə Pilatə ki na: «Mazə nza gha, ghənza tsəgha bay?» kə. Ma kə Yesəw na: «Njasa gəzə gha va na,

mazə nzee. Ya tsa yakəram lə səəkə tsa səəkəree tikə tə hidiy, ta canshi kwəma katarŋ na kaa mbəzli na. Ya wa ntsaa dzaa di fa na katarŋ na kwəma kiy, ta fa nēē va kwəma dzee gəzə dza na» kə Yesəw. <sup>38</sup> Ma kə Pilatə na: «A shiy na kwəma katarŋ naa?» kə.

### Ka Zhəwifə dəw pəəsli Yesəw va Pilatə

Ma ləy hwəm shi va na mba'a zhəkəvəriy dzəghwa kwəma ka Zhəwifə. A kə ngəshi na: «A mbəzli ni, na neyey, kəsata kwəma jikir nēē va ntsa gar bānci fəti mənđiw. <sup>39</sup> Nanzə kiy, a ghwəy sənay, njasa sə-nabəŋwəy ghwəy mbə mənđi mbə makwaghwa Pakə. Mbə pəlayŋwəy ndə kee nza kwətiŋ kwa fərshina, ge'i lə vici va. Ka di ghwəy ki, yən pəlayŋwəy mazə \*ka Zhəwifə na?» kə. <sup>40</sup> Ma kə ghəshi zlanzlan na: «Awə! Zləbati ghəyəw. Barabasə na sa di ghəy ghaa pəlayŋəy!» kə ghəshi.

Ma Barabasə tsa vay ndə rəda tsa dikə tsa niy nza na.

**19** «Əŋkwa» kə ngwəmna Pilatə ki, dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji, a ghəshi pəmə Yesəw ta dzaa də'wəti lə kwərpə. <sup>2</sup> †Dza ka sawji va pəmə ghəshi pəməvə Yesəw ki, mba'a ghəshi mbəətəi tekesli nja mēgapa pəerə ghən mazə sərambə mbə ghən ci. Mba'a ghəshi səranakən kwəban ghəməy nja sa mazə. <sup>3</sup> ††Ka ghəshiy dza na ka kətivaa dzəvəgha ta sawa ci, ma kə ghəshiy ni na: «A mazə \*ka Zhəwifə, ava ghəy səkwətəŋa» kə ghəshiy ni. Ka ləkə dəvə dzəvəgha ghən ci.

<sup>4</sup> ††Dzəghwa Pilatə mba'a zhəkəvəriy. A kə kaa ka Zhəwifə va na: «Favəm, na neyey, avee dzaa pəməkəvəriŋwəy Yesəw dzəti ngwəla sənzenva, ti ghwəy sənay, kəsata kwəma jikir nēē və gar basə ngwəvə dzəkənəw, pə ghwəy» kə. <sup>5</sup> Dzəghwa pəm mənđi pəməkəvəri Yesəw tə ngwəla ki, lə daghwəba tsa tsatim tə tekesli mbə ghən tsa ci, mba'a kwəban ghəməy kən ghən ci. Ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi na: «Avanayəm ntsa va ki» kə. <sup>6</sup> †Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ghəshi lə dəwgerhi shi, mba'a ghəshi nay Yesəw. Ma sa nay ghəshi, a kə ghəshi zlanzlan na: «Dəŋwə pə gha dəŋwəvəgha vəgha tsəm. Dəŋwə pə gha dəŋwəvəgha vəgha tsəm» kə ghəshi. Ma kə Pilatə kaa ngəshi na: «Bəm a ghwəy dəŋwə sa ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy. Na neyey, kəsata kwəma jikir nēē və gar pəəsliw» kə. <sup>7</sup> ††A kə ghəshi kaa ngwəmna na: «A kwəma pəhəti ghəy tība, mba'a gəzəkə, war ka pəəsli ki, sa gəzəkə na "Zəghwə Hyala nzee" kə» kə ghəshi.

<sup>8</sup> Sa favə Pilatə kwəma gəzəkə mbəzli va va tsəgha na, mba'a hazləniy tərəŋw. <sup>9</sup> ††Zhini na mba'a pəməvə Yesəw zhəkə ghi dība. Dza na ka dəw kwəma və, a kə na: «Kwəma tsahwə ghaa?» kə. Dighevə Yesəw nzyəy, kala zləbānci kwəma. <sup>10</sup> Ma kə Pilatə ngəci na: «Wa ə zləbara ma gha kwəma kia? Ə sənay ma gha, a kwal vəya ta pəlanja, zhini lə kwal vəya ta gəzanshi kaa mbə-

† 18:24 18:13 †† 18:26 18:1, 10; Mt 26:51 † 18:31 19:6 †† 18:32 3:14; Mt 20:19 †† 18:35 1:11 ††† 18:36 6:15 ††† 18:37 3:32-33; 8:47; 1Tim 6:13; 1Zhrj 4:6

§ 19:2 Lk 23:11 †† 19:3 18:22 ††† 19:4 18:38; Lk 23:4 †† 19:6 18:31 ††† 19:7 SləniTaH 24:16; Mt 26:63-65; Zhj 1:34; 5:18 †† 19:9 Mt 26:62-63; 27:12, 14



zli ta danjwawəghaŋa vəgha tsəm, pə gha na?» kə.  
<sup>11</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Kwal va gha ya jəw ta mən-  
 tərə shiy gha, kala ndaŋa kwal Hyala səəkə mə gh-  
 wəməw. Va tsəgha nzana ki, ma ntsaa bəvərə vaa fam-  
 bərə mbə dəvə ghay, tərəŋwba na ci \*kwəma jikir na  
 na kən na gha» kə. <sup>12</sup> ††Ma sa favə Pilatə kwəma va  
 tsəgha na, dza na ka pəla kwal tsa pəlay Yesəw. Dza ka  
 Zhəwifə gwanashi ka 'waŋə zlanjlan, a kə ghəshi na:  
 «War mba'a pə gha pəlay ntsay, ka zhini ghaa nzaa  
 madiga lə mazə tsaa sləkə hidī ka \*Rəm gwanashi gh-  
 wəlaw. A gha sənay, ya wa ntsaa mən̄ti ghən tsa ci nja  
 mazəy, ndə gabə tsa mazə tsa va na» kə ghəshi.

<sup>13</sup> Ma sa favə Pilatə kwəma va tsəgha na, mba'a  
 gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəmə Yesəw səvəriy  
 dzəti ngwəla diba. Dza na das n̄zəyəy kwa gəzli ka naa  
 n̄zəy ta sla ngwəvə kwa. Pətsa n̄zəyəy na va tiy, «Gaba-  
 ta» kə mən̄di kwa kwəma ka \*Ebərə. A di na gəzəy  
 «pətsa ndəbətīm lə hərəzli» ta basə ngwəvə ti. <sup>14</sup> Fəca  
 məniva shi va vay, gar vici kwa ghən niy nza na, mən̄di  
 taa səvəri ta gha \*makwaghwa Pakə. Ma kə Pilatə kaa  
 ka Zhəwifə na: «Avam mazə tsa ghwəy» kə. <sup>15</sup> Ma kə  
 ghəshi zlanjlan na: «Ayaw, pəəsli pə gha paslamti.  
 Danjwawəgha vəgha tsəm, a ghəci mətī» kə ghəshi. Ma  
 kə ngwəmna Pilatə ngəshi na: «Ə di ghwəy, yən  
 danjwawəgha mazə tsa ghwəy vəgha tsəm na?» kə. Ma  
 kə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala na: «Tsahwəti  
 mazə tība va ghəy na ghəy, kala war mazə tsaa sləkə  
 hidī ka Rəm gwanashiw» kə ghəshi. <sup>16</sup> Dzəghwa ng-  
 wəmna Pilatə ki mba'a pəlanavəshi Yesəw ta dza ta  
 danjwəwə dzəvəgha tsəm.

### Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Dzəghwa ka sawji va ki, pəm ghəshi pəmətī Yesəw,  
 ka səvəri mbə məlmə dzəti ngwəla. <sup>17</sup> Dza mən̄di  
 mba'a mən̄di banakən tsəm tsa dza mən̄di va ta  
 danjwəwə dzəvəgha, a ghəci bə də'wə ghən tsa ci. Mba'a  
 ghəshi dzashi liy dzəti pətsa nə mən̄di «Gwalgwata» kə  
 mən̄di kwa kwəma ka \*Ebərə. A di Gwalgwata tsa vaa  
 gəzəy, pi nja ghən ndə ngəri.

<sup>18</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ka sawji va mba'a  
 ghəshi danjwawəgha Yesəw vəgha tsəm tə pətsa va ki.  
 Mba'a ghəshi danjwawəgha nihwəti mbəzli bakə vəgha  
 tsemər, ya wa ndə na tə tsa ci tsəm. Tsahwəti na, tə  
 kwa bəzəmə Yesəw, tsahwəti na tə kwa zlebī ci, mba'a  
 Yesəw kwa jipə shi ki.

<sup>19</sup> Dza Pilatə mba'a gəzanshi kaa mbəzli a mən̄di  
 tsasliti kwəmaa dzəti shiy, mba'am nahati tə tsəm tsa  
 danjwəwə mən̄di vaa dzəti, a kə kwəma va na: «Yesəw ndə  
 ka Nazaretə, mazə tsa \*ka Zhəwifə» kə. <sup>20</sup> Kwəma  
 tsasliti mən̄di vay, ka Zhəwifə danj jangəhwə na, sa  
 nzana ndəkəwə ndəkəwə pətsa danjwawəgha mən̄di va  
 Yesəw vəgha tsəm lə məlmə Zherəwzalem. Lə kwəma  
 ka Ebərə, mba'a sa ka \*Rəm, mba'a sa ka \*Gərekə niy  
 tsasliti mən̄di kwəma va. <sup>21</sup> Dza mbəzli dikə dikə ni  
 mbə \*ka ta Hyala mbə ka Zhəwifə mba'a ghəshi dzaa  
 kəsəy Pilatə. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Ma kwəma

† 19:11 10:18 †† 19:12 18:37; Lk 23:2; SləniKY 17:7

vay, ə pə gha zhəghanti, ka nə gha "Mazə tsa ka  
 Zhəwifə" pə gha ma. Ma ka gha tsaslitiy: "Yən na mazə  
 tsa ka Zhəwifə" kə ntsa pə gha» kə ghəshi. <sup>22</sup> Ma kə Pi-  
 latə ngəshi na: «Na tsaslitee va kwəma na neyey,  
 tsəgha dza naa nza» kə.

<sup>23</sup> Ma sa danjwamti ka sawji Yesəw dzəvəgha tsəm na,  
 mba'a ghəshi basəva kwəbənjer ci, mba'a ghəshi ti-  
 həhwəshi kwa jipə shi fədanashi, ya wa ndə mbə shi  
 na lə ni ci. Kwataka gee kən ghən ci saa niy tərə. Gee  
 vay, gəvbaw niy nza na kala cislī ti, ka səəkə mə ghən  
 pə' kwəkə mbə hidī. <sup>24</sup> †Dza ghəshi sləkə ghəshi sləkati  
 kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ka sləkəwə gee na gh-  
 wəmmə ma, ə pə ghwəmmə ti dandərdə, ta nighə  
 ntsaa dzaa bə mbə ghwəmmə» kə ghəshi. Kwəma  
 mən̄ti ghəshi va tsəghay, kwəmaa niy tsaslita va mbə  
 Zliya Hyalaa faghwa ghəshi kwa. Ma kə niy niy: «A  
 ghəshi tihəhwə kwəbənjer kən ghən tsee kwa jipə shi.  
 Mba'a ghəshi slati dandərdə ta sənay ntsaa dzaa bə  
 gee ya» kə niy ni. Ava ghən̄zə na kwəma mən̄ti ka  
 sawji va ki.

<sup>25</sup> ††Tiba niy nza kar mbəghəy Yesəw garə vəgha tsəm  
 tsa danjwawəgha mən̄di va, ghəshi lə zhambəghəta,  
 mba'a Marəy, mali Kəleyəwpasə, mba'a Marəy ka  
 Magədala. <sup>26</sup> ††Mba'a Yesəw nata mbəghəy tība vəgha,  
 mba'a ntsa ta səda ci va dī na tərəŋw kwərakwə ba.  
 Dza ma kə kaa mbəghəy na: «A mə, avanay ntsaa  
 zəghwə gha» kə. <sup>27</sup> Zhini ma kə kaa ntsa ta səda ci va  
 ba na: «Avanta mən̄ja» kə. Dzəghwa ntsa va pəm  
 pəməhwə Marəy ghala fəcavataa dzəkə ghi tsa ci ki.

### Njasa mətī Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

<sup>28</sup> ††Ləy hwəm shi va kiy, a Yesəw sənay gwa'a gwa'a  
 kədita kwəma njasa dī Hyala nana, kə. Ma kə na: «A  
 ndrī ghərada» kə. Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, ta  
 mbə kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyalaa dzəkən  
 dzəghwata kwəla' kwa. <sup>29</sup> †††Ma tə pətsa va na, mba'a  
 ghwəlpə tība paf shi sa tati mən̄di tə shi ndalakwə ni  
 kwa. Dza ka sawji va tsən ghəshi bəvə səwsə tība,  
 mba'a ghəshi parati tə gəta. Dza ghəshi yəkwə ghəshi  
 yəkwəmbə mbə shi sa va, ka fancy dzəghwa miy tsa  
 Yesəw. <sup>30</sup> Ma sa nə Yesəw, bəsə kə bəsəvə shi ndalak-  
 wə ni va lə miy tsa ci ki, ma kə na: «Nana kiy, gwa'a  
 mən̄ishi shiy njasa dī Hyala» kə. Dzəghwa kwəshəŋw  
 ghən tsa ci mən̄iy, mba'a mətīy.

### Gwapa mbə slərpə Yesəw

<sup>31</sup> †Məniva shi vay, fəca ləwma Bərha. Səvəri way pi  
 na, \*vici dəkəva ka Zhəwifə. Kala dī \*ka Zhəwifə mbəzli  
 danjwawəgha mən̄di va vəgha shəghwə nza war gh-  
 wəlashi danjwə danjwə fəca vici dəkəva. Sa nzana, nava  
 vici dəkəva na, vici tərəŋw na ghən̄zə niy nza və shi. Va  
 tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzaa kəsəy ngwəmna Pi-  
 latə ta dəw, a ghəci gəzanshi kaa mbəzli, a mən̄di  
 balamti shidshid tə mbəzli danjwəwə mən̄di va vəgha

‡ 19:24 Cem 22:19 †† 19:25 Mt 27:55-56; Lk 23:49 †† 19:26  
 13:23 ††† 19:28 Cem 22:16 ††† 19:29 Cem 69:22 § 19:31 Nəw  
 21:22-23

shəghwə, nza ghəshi mbəə bəkwəshi tanjan. Nza mändi mbəə pələkəghwa mbəreketi shi tē shəghwə. <sup>32</sup> Dzəghwa Pilatē ki mba'a gəzanshi kaa ka sawji. Sa madi ghəshi ki na, mba'a ghəshi balamti shidshid pərba tē tsahwəti mbə mbəzli danjavəgha mändi va vəgha tsəm vəgha Yesəw, zhini bəli tē kwa baka tsa va ba. <sup>33</sup> Ma madi ghəshi ta tsəhə vəgha Yesəw naci, njə'wə kə ghəshi na, ghəci mətiiy. Va tsəgha bəlamti ma ghəshi səda Yesəw. <sup>34</sup> †Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi kwətiŋ, mba'a 'yamti Yesəw mbə slərpə ci lə gwapa. Ka səəmə miymiy lə yam kwa pətsa va tibata. <sup>35</sup> ††Ntsaa gəzə kwəma tsaa dzəkən shiniy, lə mətəsə ci nashi na shi va, kwəma gəzə na va na, sa katan na ghənzə. Aa sənata də'wə ghən tsa ci, kwəma katan na sa gəzee na, kə. Ta mbə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Yesəw gəzə na kwəma va. <sup>36</sup> †Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy tsasliiti mändi va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kiy. Ma kə niy niy: «Ka dza mändiy bəlamti isl tsa ci ya kwətiŋəw» kə. <sup>37</sup> ††Zhini ma kə ge'i kwa nahwəti kwəshala ba na: «Ta zhini dza ghəshi nay ntsa 'yamti ghəshi va lə gwapa» kə.

**Məni kwəma kən mbəri tsa Yesəw**  
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

<sup>38</sup> ††Ma ləy hwəm sa mətiiy Yesəw ki na, mba'a \*Zhezhefə ndə ka Arimate madiy, ka dza ta dəw kwal ta bə mbəri tsa Yesəw va ngwəmna Pilatə. Mba'a Pilatə banavə kwal ta bə ghəci. Dza Zhezhefə mba'a səkə pələkəghwa mbəri tsa Yesəw vəgha tsəm ki, ta dza ta la. Zhezhefə tsa va kiy, tsahwəti ntsa ta səda Yesəw niy nza na. Kwa mbəmbə ghəci niy nəw Yesəw va hazləni va mbəzli \*ka Zhəwifə dikə dikə ni. <sup>39</sup> ††Dza Nikwədəm, tsahwəti ntsaa niy səkəy vaa dzəvəgha Yesəw həvir, ndəs səkəy kwərakwə, mba'a bəkə in ta la Yesəw. In tsa wəzə tsa, sa kabəti mändi lə \*mirə mba'a \*Aləye, ka zən nja 'wərdi. In tsa vay, gar kiləw mahkan mətəsəkə na shəndəkə tsa ci. <sup>40</sup> ††Dzəghwa ghəshi bakanashi ki, tsan ghəshi bəvə mbəri tsa Yesəw, ka harə lə məgara, ka shikə in tsa wəzə tsa va ghəshi mbə harə, njasa sənabəshi ka Zhəwifə mbə harə mbəri. <sup>41</sup> Ma tiba vəgha pətsa danjavəgha mändi va Yesəw vəgha tsəm na, mba'a tsa tiba. Dzəghwa mba'a mändi lati kwəli kwa tsa va 'war'war, kala səkə mändiy laghwa mbəri kwa. <sup>42</sup> Dzəghwa mba'a ghəshi laghwa Yesəw kwa kwəli va, sa nzana ndəkəwə ghənzə tiba ki. Ma sa lamti ghəshi va ndəkəwə tsəghay, sa nza vici ndəkəwə ta pəkəw, sa nzana tə way pi həzlimə na, \*vici dəkəva ka Zhəwifə ghənzə.

**Zhakati tsa Yesəw mbə mətii**  
(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

**20** Ma pəətə fəca dəmasə, pi ghwəlaa wali ki na, mba'a Marəy ka Magədala kafəta, ka dzaa dzəti kwəli Yesəw. Tsəhə na, sa nə na njə'wə kə na, kwəli va bənwəta, tsarakə hakwə tsaa niy nza va miyba dzar

† 19:34 1Zhrj 5:6 †† 19:35 15:27; 21:24 † 19:36 Cem 34:20-21; Səvəri 12:46 †† 19:37 Zak 12:10; ShiZhrj 1:7 †† 19:38 9:22 ††† 19:39 3:1-2 ††† 19:40 12:7

kwa nahwəti bəla. <sup>2</sup> ††Wakəvə na bəvbəpə madita lə bali. Mba'a dzaa kəsashi kar Shimarjw Piye ghəshi lə tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va di na. Ma kə na: «A kar Piye, ava mändi bəhwə Ntsaa sləkəmmə kwa kwəli, sənay ghəy kwa pətsa dzashi mändi liw» kə. <sup>3</sup> Ma sa favə kar Piye lə tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi madishi ka dzaa dzəti kwəli va ki. <sup>4</sup> Kə ghəshi ka kəsli bali bakanashi, mba'a tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va tanjəti Piye tə bali. Dza na ndəs tsəhəy pərba ghəci tə kwəli va. <sup>5</sup> Tsəhə tsa tsəhə na na, ka kədanjə pətsaa dzəmbə kwəli va, kala dzəmbə ma, njə'wə njə'wə kə na, nashi shiy na kwabaw war məgapaa niy harə mändi va Yesəw li sa kwaba tə hidī. <sup>6</sup> ††Dza Piye kwərakwə ndəs tsəhəy ki, səkə lətə dzəmbəy mbə kwəli va. Sa nə na njə'wə kə na, war məgara harə mändi va li sa mbəba tə hidī. <sup>7</sup> Ma məgara pəerə mändi miy tsa Yesəw li ki na, tsarakə kwətita pəerə pəerə vəgha nahwəti bəla kwəli. <sup>8</sup> Dza tsahwəti ntsaa gha vaa tsəhə, lətə dzəmbəy mbə kwəli va kwərakwə, mba'a nashi shi va war tsəgha lə mətəsə ci, mba'a zləbavə kwəma va ki. <sup>9</sup> ††Kwəmaa niy nə Zliya Hyala va: «Ta zhakatiy dza Yesəw mbə mətiiy kəy, pa' ghala pətsa va na, niy favə ghən tsa kwəma va mbəzli ta səda ciw. <sup>10</sup> Dza \*mbəzli ta səda Yesəw va bakə ni, mba'a ghəshi zhəghətəvashiy jigghi ki.

**Yesəw ghəshi lə Marəy ka Magədala**  
(Mt 28:9-10; Mk 16:9-11)

<sup>11</sup> Ma sa zhəghəkəvata Marəy ka Magədala ki na, mba'a dzaa garəta miy kwəli va, ka wahə. Ma ghənzə mbə wahə va na, dza na ka kədanjə pətsaa dzəghwa kwəli va. <sup>12</sup> Nighə na na, ka kwal Hyala bakə lə kwəbənjer tezezl tezezl ni kən shi, mənəy tə pətsaa niy nza Yesəw va məhəni. Mba'a tsahwəti lati ghən, mba'a tsahwəti ləy mətəsəni. <sup>13</sup> ††Ma sa nata mbəzli va ghənzəy nighəshi tsəgha, a kə ghəshi ngəta na: «A mali na, a shiy mənishi wahə gha shəka?» kə ghəshi. Ma kə Marəy na: «Wa ə bəhwə mändi Ntsaa sləkəra kwa kwəli tikə, kala sənayee tə pətsa fəy mändi» kə. <sup>14</sup> ††War sa zləbakə na kwəma va na, tərəd zhəghətəvata, nighə na na Yesəw tiba məgarə, sənay na Yesəw na sava, kəw. <sup>15</sup> Dza Yesəw ka dəw və, a kə na: «A mali, a shi wahə gha ti shəka? A ntsa pala ghaa?» kə. Ndəba ndə ghəra sləni kwa tsa va na, kə ghən tsa nza. Va tsəgha, ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəra, gha kə bəhwəy, gəzara tə pətsa fəy gha, e dza ta bə» kə. <sup>16</sup> Dzəghwa Yesəw ka har lə slən tsa nza ki, a kə na: «A Marəy» kə. Dza Marəy nza'jəw tərəd zhəghəghə kwəma nza dzar kwa. Ma kə lə kwəma ka \*Ebərə na: «Rabəni» kə. Rabəni tsa vay: «Ndə bəni shiy kaa mbəzli» di na gəzə. <sup>17</sup> ††Ma kə Yesəw ngəta na: «Kadiw, ka dapəra gha di ma, sa nzanay ghwəla nzee ta dzəməə dzəvəgha Dirə. Mbala a gha dzaa gəzanshi kaa ngwarməhira, "Avee dzəməə dzəvəgha Dirə, Dəjwəy ghəci kwərakwə, dzəməə dzəvəgha Hyala, Hyala ghwəy kwərakwə ba"

§ 20:2 13:23 †† 20:6-7 11:44 ††† 20:9 Cem 16:10-11; Lk 24:26-27; SləniKY 2:25-31; 1Kwər 15:4 †† 20:13 20:2 ††† 20:14 21:4; Lk 24:16 †† ngwarməhira: Rm 8:29; Ebr 2:11-12

kə, pə gha ngəshi» kə Yesəw. <sup>18</sup> Sa gəzəkə na tsəgha na, dza Marəy ka Magədala mba'a madita ka dza ta gəzanshi kaa \*mbəzli ta səda Yesəw, a kə na: «Ndatsey e nay Ntsaa sləkəmmə, ka gəzəhwə kwəma ghəy li» kə. Dza na mba'a slanakəshi kwəma gəzanakə Yesəw va kaa ngəshi.

**Yesəw ghəshi lə \*mbəzli ta səda ci**  
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)

<sup>19</sup> †Ma fəca dəmasə va vata hetihwer na, dza mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi basambəvashi mbə ciki. Bəsl ghəshi kalakən gəzli kən ghən shi ka jihəti sa hazlən ghəshi va mbəzli \*ka Zhəwifə dikə dikə ni. Dzəghwa Yesəw wəd tsahwəy, mba'a garəy kwa jipə shi. A kə ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. <sup>20</sup> ††Ma sa gəzanakəshi na tsəgha na, dza na mba'a canatishi ve-viyerhi mbə hwər dividivi ci, lə ni mbə slərpə ci ngəshi. Sa nay mbəzli ta səda ci Ndə sləkəshi ki na, dza ghəshi ka vəshi tərəŋw tsəgha ki. <sup>21</sup> †Zhini ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy. Nanay ta ghwəniŋwəy dzee, njasa niy ghwənarə Dirə va kwərakwə» kə. <sup>22</sup> ††War sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a viyanakənsi \*Safə tsa Hyala. A kə na: «Bəm Safə tsa dewdew tsa. <sup>23</sup> ††Ma mbəzli pələta ghwəy kwəma shi jikir na kwa hwər tsa ghwəyəy, a Hyala dzaa pələta kwəma shi jikir na kwərakwə. Ma ni pələtanashi ma ghwəy kwəma shi jikir nay, ka dza Hyala pələ kwərakwəw» kə.

**Kwəma kar Təmasə lə Yesəw**

<sup>24</sup> †††Ghala pətsaa səkə Yesəw vaa dzəvəgha \*mbəzli ta səda ciy, niy nza tsahwəti ntsa nza slən tsa ci vaa Təmasə, zhini ihwəli, kə mändi tība kwasəbə nihwəti mbəzli ta səda ciw. <sup>25</sup> Dzəghwa ma kə niy nza va tība \*mbəzli ta səda Yesəw ngəci sa səkəy na na: «Təmasə, a ghəy nay Ntsaa sləkəmmə ndatsə» kə ghəshi. Ma kə Təmasə na: «Kala nashi vaviyer daŋwə mändi va pən mbə dəvə ci, mba'ee dapashi lə dəvee, mba'ee dapəti ni mbə slərpə ci va lə dəvə yay, ka zləba yaw» kə.

<sup>26</sup> †††Ma ləy hwəm ləwma kwətŋ ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw zhiniy basəshi mbə ciki dība. Fəca va ki na, mba'a Təmasə tība. Dza bəsl ghəshi kalakən gəzli kən ghən shi ka jihəti. Mba'a Yesəw səkəy garəy kwa jipə shi. Ma kə ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. <sup>27</sup> Ma kə kaa Təmasə na: «A Təmasə, nighəvə dividivee ni, ndaka dəvə gha va, a gha tibəti vaviyer mbə dividivee ni, dapəti ni vəgha slərpee ni, ka mənti ghən tsa gha gha bakə bakə ma, ndara nəfə tsa gha» kə. <sup>28</sup> Ma kə Təmasə na: «A Ntsaa sləkəra, a Hyalee» kə. <sup>29</sup> †Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa nara gha nana ndara gha nəfə tsa gha ki na? Vəshi na va mbəzliy ndara nefer shi ya kala nara ghəshi» kə Yesəw.

**Ntsaa tsasliti zliya nay, tawa tsasli naa?**

<sup>30</sup> ††A Yesəw məmənəhwə nihwəti shi dimədime ni daŋ ghəngəhən kwa kwəma mbəzli ta səda ci. Kala tsaslambəshi mändi mbə zliya na gwanashi. <sup>31</sup> †††Ma shi tsasliti mändi ni mbə zliya nay, nza ghwəy mbə sənay katarŋ katarŋ, Yesəw na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala, pə ghwəy, va tsəgha tsaslitishi mändi. Ghəci kiy Zəghwə Hyala na. Nza ghwəy mbə banavə nefer ghwəy kaa Yesəw tsa va, ma ghalaba ki na, nza ghwəy kwəməvə piy tsa kədi ma mbə slən tsa ci, va tsəgha tsasliti mändi shi ni dība.

**Yesəw ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səda ci mbərfəŋ**

**21** Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw cinti ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ta səda ci miy kwəfa

\*Tiberiyadə. Avanaŋ njasa canatishi na ghən tsa ci. <sup>2</sup> Kar Shimaŋw Piyeŋ, ghəshi lə Təmasə ntsa har mändiy ihwəli, mba'a Natanayel, ndə ka Kana tə hidi ka Galile, mba'a ndərazhi Zhebede, mba'a nihwəti \*mbəzli ta səda Yesəw bakə dība, tsəgha niy basəshi ghəshi. <sup>3</sup> ††Ma kə Shimaŋw Piyeŋ ngəshi na: «A mbəzli ni, e dzara ta kəsə kərpi nee» kə. Ma kə nihwəti mbəzli va na: «Tsəgha na, ta nəwŋa dza ghəy kwərakwə» kə ghəshi. Mba'a ghəshi madishi, ka dzashi, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal. Hi ghəshi virvir mbə ka kərpi, shaŋ ghəshi ta kəsəvə kəlīpə ya kwətŋ.

<sup>4</sup> †††Ma mekəshi sa kədiy pi ki na, mba'a Yesəw təzliy tība tə həlbə tsa miy kwəfa va. Sənay mbəzli ta səda ci na, ghəci na sava, kə ghəshiw. <sup>5</sup> Ma kə kaa ngəshi na: «Kəsəvə kərpi va ghwəy tsəna ndərazhee ni?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Əhəŋ, kəsəvəshi ghəyəw» kə ghəshi. <sup>6</sup> ††Ma kə ngəshi na: «A pə ghwəy məntiy, bəm zləkwə tsa ghwəy va, a ghwəy kashi li tar bəla kwa bəzəmə kwambəwal va, a ghwəy nayma ghwəy kəsəvə kərpi» kə. «Əŋkwa» kə ghəshi, dza ghəshi ka ka kərpi dzar kwa bəla va ki. Mba'a ghəshi kəsəvə kərpi daŋ tərəŋw. Paf zləkwə tsa shi təhəy kala mbə ghəshiy mbahə səvəri mbə yam va ghwəla. <sup>7</sup> ††Ma kə tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va di na kaa Shimaŋw Piyeŋ na: «Ndə sləkəpə na sasa» kə. War sa favə Shimaŋw Piyeŋ: «Ndə sləkəpə na sava» kə mändi na, həŋ bəvə kwəbaŋ tsa ci, sa niy səramti na kən ghən ci, pa' pakən, zhidə zliy dzəti yam ta dzar dzəvəgha Yesəw.

<sup>8</sup> Ma nihwəti mbəzli ta səda ci va na, ka mbahə zləkwə tsa təhəy va paf tsa va kərpi, ka səkəmə dzəvəgha həlbə. Niy nza ghəshi kərakə lə həlbə tərəŋwəw, war gar bəlakə səda bəlakwə gwa'a tsəgha. <sup>9</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi səkwashiy dzəti həlbə. Mba'a ghəshi nata lafi ghwə tība, mba'a kəlīpə ti, mba'a pəŋ tə pətsa va. <sup>10</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Taram kərpi, mbə ni kəsəvə ghwəy va sənzanva» kə.

<sup>11</sup> †††Dza Shimaŋw Piyeŋ mba'a dzəghway kwa kwambəwal, mba'a mbahəkəmə zləkwə tsa va mbə yam dzəti həlbə, paf kərpi dikə dikə ni kwa, bəlakwə

† 20:19 9:22; 14:27; 20:1 †† 20:20 19:34; 20:25, 27 † 20:21 17:18 †† 20:22 14:16 †† 20:23 Mt 18:18 ††† Təmasə: 11:16; 14:5; 20:27; 21:2 ††† 20:26 20:19 § 20:29 1Pi 1:8

§† 20:30 1:14; 2:11 §†† 20:31 3:15; 1Zħŋ 5:13 §† 21:3 Lk 5:5 §†† 21:4 20:14; Lk 24:16 §† 21:6 Lk 5:5-7 §† 21:7 13:23; Mt 14:29 §†† 21:11 Lk 5:6

mba'a cifə mətəkə mahkan ti. Ya tsəgha na kərpi va daŋ tərəŋw ki na, sləkəwə zləkəwə tsa va, və shiw. <sup>12</sup> Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Səəkəm zəməm shi zəmə ki» kə. Ghalaba ki na, ndə tība mbə mbəzli ta səda Yesəw maw dəw: «Wa ndə nza ghaa?» kəw. Sa nzana mba'a ghəshi sənay, Ndə Sləkəpə na sava, kə ghəshi.

<sup>13</sup> †Dzəghwa Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, kə həŋ bəvə peŋ tsa va, mba'a banavəshi, zhini mba'a banavəshi kərpi ba.

<sup>14</sup> ††Ghala zhakatiy Yesəw mbə mətiy, ghənzə na kwa mahkana səda ci mbə ci ghən tsa ci kaa mbəzli ta səda ci.

### Gəzə kwəma Yesəw kaa Shimaŋw Piyer

<sup>15</sup> †Ləy hwəm sa zəhwə ghəshi shi zəmə ki na, dza Yesəw ka dəw kwəma va Shimaŋw Piyer, a kə na: «Shimaŋw Piyer, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha lə nəfə kwətiŋ ka taŋəti nihwəti mbəzli ni na?» kə. Ma kə Piyer ngəci na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay, e dīŋa» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja ndərazhi teŋkesli» kə. <sup>16</sup> Zhini kwa baka səda dība tapə ta gəzanci: «A Shimaŋw, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha lə nəfə kwətiŋ na?» kə. Ma kə na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay e dīŋa» kə. Ma kə Yesəw na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja teŋkesli» kə. <sup>17</sup> Dzəghwa tapə Yesəw ta zhiniy dəw və kwa mahkana səda dība: «A Shimaŋw, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha na?» kə. Dzəghwa kwəshay Piyer məniy, sa zhini Yesəw vaa dəw və: «Ka dīra gha na?» kə kwa mahkana səda. A kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, gwa'a sənashi gha shiy. A gha sənay, e dīŋa» kə. A kə Yesəw ngəci ki na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja teŋkesli. <sup>18</sup> ††Ə gəzarəe, ta na navay, tsəgha na, ghala pətsaa nza ghaa məgəlay, gha də'wə ghən tsa gha niy va naa pəhə kanda gha, ka dzaŋa kwa pətsa dī gha. Sa ka gha halinay, ta kafə dividivi

† 21:13 6:11; Mt 14:19; 15:36 †† 21:14 20:19, 26 ‡ mbəzliy mənishi nja teŋkesli: 10:14-16; SləniKY 20:28; 1Pi 5:2 †† 21:18 2Pi 1:14

gha dza gha, nza tsəhwəti ndə pəhəŋa kanda gha, ka na dza na mba'a pəməghəŋaa dzəti pətsa dī ma gha» kə. <sup>19</sup> ††Ma kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha nay, a cipə na njasa dza Shimaŋw Piyer ta məti, mba'a dzaa fanati bama kaa Hyala lə məti ci va. Ma kə Yesəw ngəci ləy hwəm kwəma va ki na: «Nəwra ki» kə.

### Yesəw ghəshi lə ntsa ta səda ci dī na tərəŋw

<sup>20</sup> ††Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va tsəgha, sa nə Piyer nighə kə ləy hwəm ci na, mba'a nay ntsa ta səda Yesəw va dī na mbə səəkə tə səbə shi. Ntsa va na saa niy kətəghəvay vaa dzəvəgha Yesəw ghala pət-saa niy zəmə ghəshi va shi zəmə mbə Pakə. Ghəci na saa niy ni va kaa Yesəw: «A Ndə sləkəpə, tsama ndə dza naa nga dafa tə ghaa?» kə. <sup>21</sup> Ma sa nay Piyer ntsa va, ma kə kaa Yesəw na: «A Ntsaa sləkəra, a kwəmaa dzaa kəsay ntsa naci kia?» kə. <sup>22</sup> Ma kə Yesəw ngəci na: «Ya ə nə ya war tība kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə pənəy, wa kwəma gha mbəa? Na na ghay, ə pə ghaa nəwra na gha» kə. <sup>23</sup> Dza kwəma gəzəkə Yesəw va, mba'a pəlivərivata dza mbə mbəzliy nəw Yesəw, a kə ghəshi na: «Ma tsava ntsa ta səda Yesəw naci kiy, ka dza naa mətiw» kə ghəshi. Niy gəzanci Yesəw kaa Piyer na: «Ka dza tsava ntsa ta sədəe mətiw» kəw. Ma kə niy niy: «Ya ə nə ya war tība kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə, pənəy, wa kwəma gha mbəa?» kə niy ni.

<sup>24</sup> ††Ava ghəci ghəci ntsa ta səda Yesəw va ndəgha na fətiy dzəkən shi va. Ghəci tsasliti shi ni dība, a ghəy sə-nay, kwəma tsasliti na vay, kwəma katarə na na.

<sup>25</sup> †A Yesəw zhiniy məmənəhwə nihwəti shiy daŋ tə hidī. Mba'a kə mənđi niy tsaslitishi gwanashi kwətiŋ kwətiŋ nzay, daŋshi dza zliyahiy nza nza. Ma bərkee na, daw dza pətsa tə hidī niy nza ta fə zliyahiy nza.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw \*Kəristəw njasa tsasliti Zhaŋ ki.

‡ 21:19 13:36 †† 21:20 13:23, 25 †† 21:24 15:27; 19:35 § 21:25 20:30

# Sləni ka kwal Yesəw

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Ləwka tsasliti na. Aa tsasləhwə nahwəti zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw. Dza na mba'a vəlanaghə zliyahı va kaa ntsa dikə tsa, Tiyəwfiləsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma kwəma tsasliti na mbə zliya nay, va nihwəti mbəzli favə na. Ma nihwəti shiy ghəngəhən ghəngəhən diba na, va mbəzli favəshi naw, ghəci də'wə ghən tsa ci niy nashi na, sa niy nza na kwasəbə Pəl.

Mba'a pə ghwəy nighə mbə vəh 1:8, ta kəsata kwəma dza ghwəy mbə, war nja kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va ghala vəghwə tsaa niy kafə na ta dzay dzəmə ghwəmə. Ma kə niy ni kaa ka kwal ciy: «Ə na na nzanay, ta kwə-mavə bərci dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dəwdew tsa səəkəy dzəkən ghwəy. Ma ghalaba na, nza ghwəy nzaa ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar tə hidı ka Zhəwde gwa'a gwa'a, lə tə hidı ka Samari, ka kərnı tə pətsa kərkə hidı gwa'a» kə niy ni.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 7 Sləni banavə Yesəw va kaa ka kwal ci vay, a ghəshi manamti. Ghəshi niy nza naa ka ndəgha fəti ta kwəma Yesəw, lə ka gəzə nəwər tsa va mbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 8 pa' tə vəh 12 Tsəgha ghəshi gəzanshi nəwər tsa va kaa mbəzli tə hidı ka Zhəwde zhini mba'a tə hidı ka Samari.

Vəh 13 pa' tə vəh 28 Mba'a ghəshi tsəhəshi pa' tə pətsa kəray hidı lə gəzə nəwər tsa va kaa mbəzli.

Ma mbə zliya nay, a ghwəmmə kəsay, Hyala ghwənikə na Yesəw ntsa tivə na ta mbəli mbəzli, lə ta ghwənanashi kwal kaa hwəlfə mbəzli tə hidı ghəngəhən ghəngəhən ta nza ghəshi ka mbəzli nza. Əy ma ki na, dəŋ na \*ka Zhəwifə di kwəma vaw, ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shiy kwatəka hwəlfə shi dza Hyalaa mbəlanti, kə ghəshi. Ma mbə zliya na kiy, a gəzammə Ləwka wəzə, ma Hyalay ka təra hwəlfə mbəzli na təra təra ta dıshiw. Ya ntsa mbə hwəhwə tsa ka wa na war banavə ma na nəfə tsa ci kaa Yesəwəy, ta kwəməvə piy dza na (vəh 10 mba'a 11).

Ma ləy hwəm sa ghwənanay Safə tsa Hyala Pəl ta wə tə hidı kərakə kərakə ni ghəngəhən ghəngəhən ta gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli ki na (13:1–21:16), dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ka bə nəfə dzəkən Pəl, sa gəzanshi na nəwər tsa va kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi kəsəvəə faghwa kwa fərshina mba'a ghəshi bəghə pa' mbə məlmə Rəm, kaa mazə tsaa sləkə hidı ka Rəm gwanashi ta sla ngwəvəə dzəkən (21:17–28:31).

Mba'a pə ghwəy di favə kwəma mbə zliya na wəzəy, a pə ghwəy jangə pərba nəwər tsaa dzəkən ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mba'a dzəkən Rəm, mbə zliya pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy.

### Yesəw bananshi kwa kərnı kwəma ci kaa \*ka kwal ci, mba'a dzay dzəmə ghwəmə

<sup>†</sup>A Tiyəwfiləsə,  
1 Mbə kwa tarja zliya tsasləghəŋee vay, dzəkən sləni ghərahwə Yesəw lə kwəma bənəhwə na kaa mbəzli tsasləghəŋee kwəma, njasa gha na sləni ci, <sup>2,3</sup>†pa' fəca vici bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmə. Ghəci ghwəla ta dzay dzəmə ghwəmə ləy hwəm pəsli tsaa pəsli məndi vay, aa niy zhakatıy mbə məti. Dza na mba'a citəvay tə ghwəməy kaa ka kwal ci va tsəhavə na. Dəŋ səda ghəci citəvay ngəshi lə kwal ghəngəhən

† 1:1 Lk 1:1-4 †† 1:2-3 10:41; 13:31; 28:23; Lk 24:36-42, 46-51; 1Tim 3:16

ghəngəhən, mbə vici fadə mətsəkə, ta mbə ghəshiy sə-nay tə ghwəməy na, kə ghəshi. Ka gəzanshi lə bərci \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa njasa dza ghəshiy məni. Ka gəzanshi kwəmaa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli. <sup>4</sup>‡Dza na tə nahwəti vici sa jakəshi ghəshi lə ka kwal ci va na, mba'a gəzanshi kwəma, ma kə na: «Əntaa gh-wəy taa barvəŋwəy mbə məlmə Zherəwzalem dza-ŋwəy kərakə ma. Ndəghəvə tə ghwəy Safə tsa Hyala va niy gəzəkə Didi vəliŋwəy niy gəzəŋwəyee kwatarja. <sup>5</sup> Sa nzanay, lə yam niy mənipə Zharj \*batem, ma ləy hwəm jəwəy ta səəkə dza Safə tsa Hyala dəwdew tsaa dzəkən ghwəy» kə.

‡ 1:4-5 Lk 3:16; 24:49; Zhrj 14:16

<sup>6</sup> †Dzəghwa ka kwal Yesaw va tsəgha ki, ghəshi basə basə vəgha, tapə ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, ghala vəghwə tsa va dza ghaa zhananshi mazə kaa ka \*Izərayel na?» kə ghəshi. <sup>7</sup> ††Ma kə Yesaw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, kwəma ghwəy mbə kwəma sənay vəghwə, ya vici tivə Didi njasa tarəvə na lə bərci ciw. <sup>8</sup> †‡Ə na na nzanay, ta kwəməvə bərci dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dewdew tsa səkəy dzəkən ghwəy. Ghalaba na, nza ghwəy nza ka ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar mbə Zhəwde gwa'a gwa'a, lə \*Samari, ka kərnī tə pət-sa kərkə hidī gwa'a» kə.

<sup>9</sup> ††Ma ləy hwəm sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a bərci Hyala kafay, ka dzəmə ghwəmə li. War ghəshi mbə nighə tsəgha na, dzəghwa timbətimbə mba'a kəələh-wə ghəci mbə dzəmə, kala zhini ghəshiy nay ghwəla. <sup>10</sup> ††Ma sa nza ghəshi war mbə vərghə pətsaa dzəmə ghwəmə tsəgha ghəci mbə dzəməy, dza vətəghə zhər bakə tsahwəshi tība lə kwəbənjer tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. <sup>11</sup> †††Ma kə zhər va ngəshi na: «A zhər ka Galile, wa nava garəyghəy ghwəy, ka vərghə pətsaa dzəmə ghwəmə? Ma Yesaw tsa nay ghwəy va dzay dzəmə ghwəmə səvəri mbə jipə ghwəy, ta zhəghəva dza naa səkə njasa nay ghwəy va ghəci mbə dzəmə ghwəmə» kə ghəshi.

### Ti Matiyasə dzəghwa pətsa Zhəwdasə

<sup>12</sup> †††Dza \*ka kwal Yesaw va ki, mba'a ghəshi səkwashtī mā kəlan tsa basəshi ghəshi va mə, ka dzashiy dzəm-bə Zherəwzalem. Kəlan \*Wəlivə, kə məndi slən tsa kəlan tsa va. Ma kəlan tsa va na, ndəkəwə ghəci lə məlmə Zherəwzalem gar kiləwmetər kwətiŋ. <sup>13</sup> †Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmə ciki tsa ngati məndi mā ghən tsahwəti, sa ka ghəshiy nza mbə ndimndim. Avəny slən tsa mbəzli va: Piyer ghəshi lə Zhan, Zhakə, Andəre, Fəlipə, Təmasə, Bartelemi, Matiyə, Zhakə tsa Alfe, Shimarŋw ndə pərslə ta hidī ci, mba'a Zhəwdə zəghwə Zhakə. Avə tsəgha na ghəshi. <sup>14</sup> ††Dza ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi sləkati miy tsa shi ka sa kwətiŋ tsa ta cə'wə Hyala, vici va vici va, jakə lə mi'i mbə shi, mba'a Marəy mbəghəy Yesaw, lə kar ngwərməhiy Yesaw gwa'a.

<sup>15</sup> †Wakəvə Piyer fəca nahwəti vici mbə basəva tsa shi va tsəgha, gar garəy mbə jipəjipə mbəzliy nəw Yesaw, mbəzli gar bələkəwə, bakə mətəkə ghən kən shi. Ma kə na: <sup>16</sup> †††«A ngwərməhira mbə nəw Yesaw, kwəmaa niy gəzəkə \*Safə tsa Hyala ghala kwətanjata lə miy tsa Davitə dzəkən Zhəwdasə mbə Zliya Hyalay, aa təbəə mənta kwa pətsa gəzəkə na. Ntsaa zhəghəy ka ndə pəmə mbəzliy kəsə Yesaw. <sup>17</sup> Ghəciy, ntsa mbə ghwəm-mə niy nza na, lə na ci bəla mbə sləni ghəra ghwəm-mə. <sup>18</sup> †††Dzəghwa mba'a kwəməvə gəna tə kwəma ci

† 1:6 Lk 24:21 †† 1:7 Mk 13:32 † Lk 24:47-48; ka ndəgha fəti dzəkənee: 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Zhŋ 15:27 †† 1:9 Lk 24:51; Zhŋ 6:62; 1Pi 3:22 †† 1:10 Lk 24:4 ††† 1:11 Lk 21:27; ShiZhŋ 1:7 ††† 1:12 Lk 24:52 † 1:13 Lk 6:14-16 †† 1:14 Lk 23:49 ††† 1:16 Cem 41:10 †† 1:18-19 Mt 27:3-8

jikir na, mba'a pahwə za ti. Ghəvə tsəgha ki, bə bəti tərə, mba'a hwər tsa ci pəsliy, ngwəy her tə ngwəla, mba'a mətīy. <sup>19</sup> Ma kwəma va na, gwa'a gwa'a məndi sənata mbə Zherəwzalem. Pa' lə slənta ghəshi fanati kaa za va kwa kwəma shi "Hakeldama" kə məndi. Di slən tsa va gəzəy: "Za miymiy" kə məndi» kə.

<sup>20</sup> †††Zhini ma kə Piyer bə na: «Vanta kwəmaa tsasliita mbə \*zliya kwa cəm tsa \*Davitə nanzə ki, ma kəy:

Ghi tsa ciy, kwəfi kə taa nza.

Əntaa ndə ta nzyə kwa ya kwətiŋ ma, kə.

Zhini ma kə bə na:

Nza tsahwəti ndə bə pi sləni tsa ci, kə.

<sup>21-22</sup> ††Va tsəgha na ki, sənənvay, a ndəə təbə kwətiŋ dzəvəgha ghəy, ta ndəgha fətiy dzəkən zhakati tsa Yesaw mbə mətī. Ma ntsa vay, ndə mbə mbəzliy niy nza vici va vici va kwasəbə ghəy ghala vəghwə tsa niy nza Yesaw lə ghəy, 'wava na tə vici mananati Zhan \*batem, ka sar pa' fəca barva na mbə jipə ghəy ta dzay dzəmə ghwəmə təbə na» kə.

<sup>23</sup> Sa favə mbəzli kwəma Piyer va tsəgha na, dza ghəshi təra ghəshi tərəvə mbəzli bakə mbə mbəzli va, kar \*Zhezhefə tsa har məndiy Barsabasə, zhini bə na, Zhəsətəsə, kə məndi tsahwəti slən tsa ci, ghəshi lə Matiyasə. <sup>24</sup> ††Dza ghəshi ki, ka cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkəy, ntsaa sənay pətsa mbə nefer mbəzli gwa'a, citəy tsa tivə gha ndə mbə mbəzli bakə ni ni, <sup>25</sup> a ghəci bə pətsa Zhəwdasə ta nza ghəci ka ndə kwal tsa gha, njana nzana mba'a Zhəwdasə zlata sləni va ta dzay kwa tsa ci kwal» kə ghəshi.

<sup>26</sup> †††Dzəghwa ghəshi sla' sla' ghəshi slaslati dandərdə ta mbəə tishi. Mba'a dandərdə tsa va tivə Matiyasə. Kə məndi ki, mba'a məndi jakambə mbə ka kwal Yesaw va məy lə tan ni.

**Njasa səkə \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa dzəkən mbəzli**

**2** †††Dzəghwa sa mənta vici makwaghwa Pantek-wətə ki na, mba'a mbəzliy banəvə nefer shi kaa Yesaw basəshi gwanashi mbə pətsa kwətiŋ tsa. <sup>2</sup> Fa ghəshi tsəgha na, gaka tsahwəta səkə mə ghwəmə ndəba gaka səpapəli, pə gha, gizl gizl gizl təhay ciki tsa nza ghəshi va mbə gwa'a. <sup>3</sup> †††Nighə ghəshi ki na nih-wəti shiy tsahwəshi nja ghani ghwə. Ka tihəvaa dzəkən shi gwanashi kwətiŋ kwətiŋ. <sup>4</sup> ††Dzəghwa tsəgha ki, paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi gwanashi. Dza gha' ghəshi ghəvə gəzə kwəma lə ghanīhi mbəzli ghəngən ghəngən, njasa banəvəshi Safə tsa Hyala gəzə nzyə.

<sup>5</sup> Ghalabay, a \*ka Zhəwifəə nəwti kwəma Hyala, ka hazləni və niy nza mbə Zherəwzalem, tə hidī ghəngən ghəngən niy səkəshi ghəshi. <sup>6</sup> Ma sa favə ghəshi gaka va tsəgha na, dza ghəshi basə ghəshi

††† 1:20 Cem 69:26; 109:8 †† 1:21-22 Lk 1:2; 3:21; 24:51 †† 1:24 Zhŋ 2:24-25 ††† 1:26 Fir 16:33 ††† 2:1 SləniTaH 23:15-21; Nəw 16:9-11 ††† 2:3-4 Lk 3:16 18 paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi: 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; gəzə kwəma lə ghani mbəzli ghəngən ghəngən: 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kwər 12:10; 14:2-12

basəkəvashi. Dzəghwa tərəŋw mbəzliy basəkəvashi va hashishi kala sənata ma kwəma ka ghəshi gəzə, sa nzana ya tsamaba ndə mbə mbəzliy səkəshi va na, ka favə kwəma gəzə mbəzliy zləbavə Yesəw va kwa kwəma ci yakə məndi li. <sup>7</sup> †Nja madaŋa tərəŋw nava kwəma mənta tiba və shi gwanashi ki: «'Yahə'yahəta na nana kwəma» kə ghəshi. Ma kə ghəshi na: «Ka Galile mbəzliy gəzə kwəma ni gwanashi nanzə tsəy? <sup>8</sup> War njaa səkə na sana favə ghwəmmə, njasa nza ghwəmmə kwətij kwətij tsa ghwəmmə, kwəma yakəmmə məndi li ghəshi gəzə? <sup>9</sup> Əhətimam, sənəzvay, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli tikə niy, mbə ka Partə, mbə ka Medi, lə ka Elam, mba'a ka Mesəwpətami, mbə mbəzli tə hidi ka Zhəwde, lə ka Kapadəsə, mbə ni tə Pəŋw, mba'a ni tə hidi ka Azəy, <sup>10</sup> mbə ka Firigi, mbə ka Pamfili, mbə ka \*Ezhipətə, lə mbəzli mbə giwahi ka Libiy ndəkəwə ni vəgha Shiren, mbə niy səkəshi tə hidi ka \*Rəm, mbə \*ka Zhəwifə yaya ni lə niy dzəmbəshiy dzəmbə kwəma ka Zhəwifə dzəmbə dzəmbə. <sup>11</sup> Zhini ba, tiba ka Kəretə, lə ka Arapə. Tsəgha nza ghwəmmə, vərtsa, war gwanammə ghwəmmə ka favə, ghəshi ka gəzə kwəma kwa ghani ghwəmmə, kwəmaa dzəkən sləni Hyala dikə na na?» kə ghəshi.

<sup>12</sup> ††Mba'a kwəma va sətə məhərli shi gwanashi, shaŋ ghəshi ta sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Dza tapə ghəshi mbə dədəw kwəma kwa jipə shi: «Wantsa gəla nana kwəmaa?» kə ghəshi.

<sup>13</sup> Ma nihwətə mbəzli nashi ki na, ka sawa mbəzliy zləbavə Yesəw va, a kə ghəshi na: «Waa ghyi ghyamtəvashi ghəshi va tay nə məndi» kə ghəshi.

#### Gəzə kwəma Piyer mbə makwaghwa Paŋtekwətə

<sup>14</sup> †Wakəvə Piyer tsəgha, gar garəy ghəshi lə nihwətə \*ka kwal Yesəw va məŋ lə tan ni, dza tapə ghəci ta gəzə kwəma zlaŋzlaŋ, ma kə na: «A mbəzli \*ka Zhəwifə, lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, sənata kwəma na ndatsə di, favəm kwəma dzee na ta gəzəŋwəy wəzə. <sup>15</sup> A mbəzli niy, ghishi ghəshi njasa bərkə ghwəy vaw. A ghwəy nay sanay, gar tsahi məslidəshi na bərkə vici gwa'a tsəgha. <sup>16</sup> Ma kwəma nay, ghənzə na sa niy gəzəkə ndə Hyala Zhəwel va, niy nə na:

<sup>17</sup> †A kə Hyalay:  
 “Dzaa nza ge'i tə kwa kərni vəghwəy, ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ke ngəri gwanashi. Ndərazhiy zhər ghwəy, lə ghyehi ghwəy gwanashiy, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli dza ghəshiy nza. Gwəla ghwəyəy, ta nata kwəma dza ghəshi nja kwa shiw, ma pəhəpəhir ghwəy na, war mbə shishəw ghəshi taa nza.

<sup>18</sup> Ava tsəgha dza naa nza. Ghala vəghwə tsa vay, ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ka slənee, shiy zhər, lə shiy mi'i gwanashi, nza ghəshi gəzə kwəmee kaa mbəzli.

<sup>19</sup> Ta mənə shi səkə ma məndiy nashi dzee dzəy tə ghwəmə, lə shi madaŋa ni takə tə hidi: Ta nza dza miymiy tiba, lə ghwə, mba'a inəghwə nja kwəlebi.

<sup>20</sup> Viciy, nja kwəsli dza naa zhəghəta, tir na, mba'a zhəghəy nja miymiy. Ma ləy hwəm shi va ki na, nza səkə tsa Ndə sləkəpə məniva. Vici səkə tsa ci vay, vici dikə na lə bama ti dza naa nza.

<sup>21</sup> ††Ya wa ntsaa dzaa harkə slən tsa Ndə sləkəpə fəca-va kiy, ta mbəliy dza na” kə Hyala, kə Zhəwel niy ni.

<sup>22</sup> ††Avanay nana kiy zhər ka \*Izərayeləy, ta gəzəŋwəy kwəma dzee, favə tə ghwəy wəzə. Ma Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sənay ghwəy vay, ntsa cikəvəri Hyala dikə tsa ci niy nza na. Sa nzanay, a Hyala cikəvəri kwəma madaŋa na lə shi dimədime ni, mba'a shiy cipə kwəma səvəri mbə Yesəw tsa va. Mba'a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy. <sup>23</sup> ††Dzəghwa mbəzli kiy, mba'a ghəshi kəsətə Yesəw tsa va. Dza ghwəy, mba'a ghwəy danwəvəgha vəgha tsəm njasaa niy gəzəkə Hyala va lə njasaa niy pəhətə na ghala kwataŋata. Mbəzliy sənata ma Hyalaa harvə ghwəy ta pəsli ci. <sup>24</sup> ††Ma dzəghwa Hyalay, mba'a zhanakati mbə məti, ka bəkəvəri mbə ngəra'wə tsa məti. Va sa nzana kala mbə mətiy kəsətə. <sup>25</sup> †A \*Davitə niy gəzəkə kwəmaa dzəkən kwəma ci ghala kwataŋata, a kə niy niy:

War kwa kwəmee niy nayee Ndə sləkəra njasa səmə vici, tə kwa bəzəmee, va nəghətəe dzaa hazləni.

<sup>26</sup> Va tsəgha vəshi nəfə tsee, ka 'wəshee, yən mbə gəzə kwəma.

Ya mətiy mətiree na, gəzliŋə dza ghən tsee nza ta kwəma gəzəkə Hyala. <sup>27</sup> ††Sa nzanay, ka dza ghaa zlara jakə lə mbəzli bəkwə bəkwə niw.

Ka dza ghaa zlay ntsa ghaa ghwəbəyəw.

<sup>28</sup> A gha camtəra kwal tsa dzee dza kwa ta kwəmavə piy.

Paf dza nəfə tsee təhəy va vəshi sa kee nza kwa kwəma gha, kə niy ni.

<sup>29</sup> ††A ngwarməhiraa zhər, ndaram kwal jəwə, e gəzəŋwəy kwəma bazhə bazhə dzəkən ndə nja jijimmə Davitə. Ghəciy, aa mətiy, ta na tsa ci ghən. Sa mətiy na na, la' məndi lamti, tiba kwəli ci vəgha ghwəmmə ya pa' ndatsə. <sup>30</sup> ††Ma sa nzana \*ndə gəzə kwəma Hyala ghəci niy nzay, mba'a niy sənata kwəma zəmanakə Hyala fəla ta mənə nza. A kə niy ni ngəci na: “E zəməkəŋa fəla, yən kala dzaa banavə mazə tsa gha sa ka gha mətiŋa kaa ndə kwətij mbə jijihina” kə niy ni ngəci. <sup>31</sup> ††Ma sa nata Davitə kwəma va tsəgha ghala

†† 2:21 22:16; Rm 10:13 †† 2:22 Lk 24:19; Zhŋ 3:2; SləniKY 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Rm 15:19; Ebr 2:4 ††† 2:23 3:15; 4:28; 7:52; Lk 23:33; 1Tes 2:15 ††† 2:24 3:15; Lk 24:5 § 2:25-28 Cem 16:8-11 §† 2:27 13:35 §†† 2:29 1Mezh 2:10; SləniKY 13:36 §† 2:30 2Sam 7:12-13, 16 §†† 2:31 Cem 16:10

kwatanjata kiy, mba'a gəzəy kwəma sati tsa \*Kəristəw mbə məti, ghala kwa nə na vaa ni:

Ka dza Hyalaa zlay ntsa tivə na mbə mbəzli bəkwə bəkwə niw,

ka dza naa zlay ghwabəyəw, kə.

<sup>32</sup> †Yesəw tsa gəzəy wəy ya tsa kwəma ciy, ava dzəkən gəzəva kwəma va ki. Hyala də'wə ghən tsa nzhəkati na mbə məti. Ma ghəy gwanəy na, ka ndəgha fəti nza ghəy ta kwəma va. <sup>33</sup> ††Ma sa zhanakati Hyala mbə mətiy, mba'a bəghə dzəmə ghwəmə, dza na, mba'a fəy tə dəvə kwa bəzəmə nzhə, ta məni mazə ghəci. Dzəghwa Hyala ki, mba'a banavə Safə tsa nzhə va dəwdew tsa niy gəzəkə na. Na viyakənəy na sana sa nay ghwəy tsa, ka favə lə sləmə ghwəy gwa'a. <sup>34</sup> †Ta na Davitə də'wə ghən tsa ciy, zhakatiy na mbə məti, ka dzay dzəmə ghwəməw. Nanzəy aa gəzəkə, a kə na:

“Səəkə nzhəy na tə dəvə kwa bəzəmee, <sup>35</sup> pa' fəca kee zhəghəti ka jaka gha ka mbəzli tə dəvə gha”

kə Ndə sləkəpə kaa Ntsaa sləkəra, kə Davitə.

<sup>36</sup> ††Va tsəgha gəzee kaa ngəy wəy, ghwəy ka Izərayel gwanəy wəy. Sənay tə ghəy wəzə wəzə: Ma Yesəw tsa danəwəvəgha ghwəy tsa vəgha tsəməy, ghəci na sa mənti Hyala ka Ndə sləkəpə, lə ka Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə Piyer.

<sup>37</sup> ††Ma sa favə ghəshi tsəgha na, tərəy wə nəfə tsa shi slay. Ma kə ghəshi kaa Piyer lə nihwəti ka kwal Yesəw va na: «A ngwarməhiyəy, njaa ka ghəy məni nana kia?» kə ghəshi.

<sup>38</sup> ††Ma kə Piyer ngəshi na: «Tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzhəy tsa ghwəy tə hidi. Zləbavəm a məndi məniy wəy \*batem, kwətiy kwətiy tsa ghwəy mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ta mbə Hyalaa pəlayy wəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzhə. Ma nza ghwəy kwəməvə vəli Hyala, Safə tsa nzhə dəwdew tsa. <sup>39</sup> ††Sa nzana, ma kwəmaa gəzəkə Hyalaa sləkəmmə mbə miy nzhəy, kaa ngəy wəy lə kaa ndərazhi ghwəy mba'a kaa nihwəti mbəzli kərakə ni dza na ta har taa nza na kwəma va» kə.

<sup>40</sup> Lə gəzə kwemer danəy tsəgha canatishi Piyer kwəma Hyala, mba'a mətsahanavəshi bərci, ma kə na: «Səvəriy wəyəy mbə jipə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa zashi, ta mbəlanti ghən tsa ghwəy!» kə.

<sup>41</sup> †Dzəghwa ki, danəy mbəzli zləbavə kwəma Piyer mbə shi, mba'a məndi mananatishi batem. Ma fəcava na, ndə ngəri gar bələkwə bələkwə mahkan mətsəkə mətsahakənvay na kən mbəzliy nəw Yesəw. <sup>42</sup> Dza ghəshi ka basəva vici va vici va ta nəw lə bəni shi bənipə ka kwal Yesəw, ka jakəva gwanashi lə nihwəti ngwarməmə, ka təhə shi zəmə shi, ka cə'wə gwa'a.

### Njasa niy nzhəyshi mbəzliy yivə kwəma Hyala

<sup>43</sup> Ghalaba kiy, tərəy wə ndə ya tsamaba ci mbə shi niy hazləni va Hyala. Mbə məni kwəma madəna na, lə shiy cipə kwəma \*ka kwal Yesəw niy nza. <sup>44</sup> ††Dzəghwa mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi jakəshi ka mbəzli kwətiy, ka fə shi və shi gwa'a jakəjakə. <sup>45</sup> Ka ghəshiy dza na, ka dəl veher shi, lə ya nimaba shi və shi gwa'a. Ma gəna ka ghəshiy kwəməvə tə shi va na, ka təhə kwa jipə shi. Ya wa ndə na, war ge'i lə ghəzli kən ghəciy kwəməvə gəna. <sup>46</sup> ††Njasa səmə vici gwa'a na, wan mbə basəva ghəshi mbə \*ciki Hyala, ka zəmə shi zəmə shi jakəjakə mbə ceker, sayi lə vəshi mbə nefer shi tərəy wə, <sup>47</sup> ††ka fal Hyala mbəzli gwanashi na, ka maw kwəma shi. Dzəghwa ki, vici va vici va Ndə sləkəpə ka mətsahanshi mbəzliy mbəlishi.

### Kar Piyer lə Zhanəy mba'a vədīr

**3** ††Dza kar Piyer lə Zhanəy tə nahwəti vici, mba'a ghəshi kafəshi ta dzəmbə \*ciki Hyala ta cə'wə. Vici gar tsahi mahkan ka məndiy cə'wə cə'wə va. <sup>2</sup> ††Ma sa tsəhəshi ghəshi miy ciki Hyalay, mba'a ghəshi kəsay tsahwəti ndə tība, vədīr ghəci ghala yakə məndi. Njasa səmə viciy, tsəgha ka məndiy bə ntsa vaa səəkə dzəvəgha gəzli miy ciki Hyala tsa va, ta mbə ghəciy cə'wə va mbəzliy səəkə ta dzəmbə ciki Hyala. Ma gəzli va na, «gəzli wəzə na» kə məndi kaa slən tsa nzhə. <sup>3</sup> Ma sa nashi na kar Piyer lə Zhanəy mbə dzəmbə ciki Hyala na, tapə ghəci ta cə'wə shiy və shi. <sup>4</sup> Dza kar Piyer lə Zhanəy tsəgha, fə ghəshi fati mətsəhi shi ti. Ma kə Piyer ngəci na: «Nighəy!» kə. <sup>5</sup> Tapə ghəci ka nighəshi lə məhərli. Ma kə mbə ghən ci na: «Ta kwəməvə shiy dzee və shi» kə. <sup>6</sup> Ma kə Piyer ngəci na: «Na neyey, ghənəzə vəy, ya gəna, ya tsahi mbəzəw. Ma nanzəy, ta ndəna ni ya shi vəy dzee: Lə slən tsa Yesəw \*Kəristəw ndə ka Nazaretə gəzəy, satiy na gha dza» kə. <sup>7</sup> Dza na banə kəsəvə tə dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafakati. Nza'jəw shidshid ci lə pətsa dzar ta tatəlhi ci kwəməvə bərci. <sup>8</sup> ††Dza na, mba'a satiy garəy lə zli, dzəghwa na ka dza. Mba'a kafəy kwasəbə shi ta dzəmbə ciki Hyala. Ma ghəci mbə dza na, kala bərmə, kala fal Hyala ghəciy məni.

<sup>9</sup> Gwanashi mbəzli tība mbə nay ghəci mbə dza, ka fal Hyala. <sup>10</sup> Mba'a ghəshi sənay ghəci saa nza va miy ciki Hyala vəgha gəzli wəzə na mənəy, ka ndəghə mbəzli ta cə'wə shiy və shi. Ma sa sənay ghəshi tsəgha na, tərəy wə ghəshi hazlənishi, ka mananshi madəna kwəma mbəli tsa ci va.

### Gəzə kwəma Hyala Piyer mbə \*ciki Hyala

<sup>11</sup> ††Ntsa va kiy, kala barva ghəci tə səbə kar Piyer lə Zhanəy. 'Wakəvə mbəzli gwanashi tsəgha sa mananshi kwəma va madəna, war ka kəsli bali kwasəbə shi, ka nəwshi dzar dzəmbə gərka har məndiy gərka \*«Saləmarəy». <sup>12</sup> Ma sa nay Piyer məndiy məni tsəgha, ma kə

† 2:44-45 4:32-35 †† 2:46 Lk 24:53 † 2:47 2:41 †† 3:1 10:3, 9, 30 † 3:2 14:8 † 3:8 14:10; Zhj 5:14 †† 3:11 5:12; Zhj 10:23

† 2:32 1:8 †† fəy tə dəvə kwa mbəzəmə Hyala: 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55-56; Mk 16:19; Lk 20:42; 22:69; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1; Ebr 8:1; 1Pi 3:22; banavə Safə tsa dəwdew tsa: 1:4; Zhj 14:16-17; 15:26 † 2:34-35 Cem 110:1; Lk 20:42-43; Ebr 1:13 †† 2:36 3:15 †† 2:37 16:30; Lk 3:10, 12, 14 ††† 2:38 3:19; Lk 3:3 ††† 2:39 Ezay 57:18-19; Ef 2:17 † 2:41 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tes 3:1



kaa mbəzli va na: «A mbəzli ka \*Izərayel, tawa nighə ghwəy mbəli tsa zal tsa nja kwəma madaŋa na kia? Wa shi nighəŋəy ghwəy ti njasa nzana ghəy mbəlanti ntsa lə bərçi ghəy, ya lə nəw kwəma Hyala ghəya? <sup>13</sup> †Waa Hyala \*Abərahām lə \*Izakə mba'a \*Zhakwəpə, Hyala jijihimmə fati na shəndəkə tə Yesəw. Yesəw tsa vay, ghəci na saa kəsəghə ghwəy va kaa mbəzli dikə dikə ni, ta pəəsli ci, dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy ndəramti kwa kwəma Pilatə, mbə di pəlay Pilatə niy nza ngar.

<sup>14</sup> Tsa dəwdew tsa ndə slar tsa kiy, ghəci na tsa ndərəti ghwəy, ma ndə bəkwə mbəzli na, pəlayŋəy tsava, pə ghwəy kaa Pilatə. <sup>15</sup> ††Dzəghwa tsəgha ki, mbəh ghwəy pəəsliti mazə tsaa bəpə piy. Dza Hyala nanzə ki mba'a zhanakati mbə mətī. Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən zhakati tsa ci va mbə mətī. <sup>16</sup> †Ma ntsa sənay ghwəy tsa nay ghwəy mbəli mbəli sanay, bərçi mbə slən tsa Yesəw mbəliti na. Sa nzana mba'a ghəy banavə nəfə tsa ghəy kaa slən tsa va. Sa banavə ghəy nəfə tsa ghəy kaa Yesəw, va tsəgha mbəliy ntsa, sa nay ghwəy tsa kwəriŋ sana kwa kwəma ghwəy gwanəŋwəy.

<sup>17</sup> ††Ya tsəgha nzə kiy, ngwarməhiray, e sənay kwəma sənata ma ghwəy məniti ghwəy, ghwəy lə mezhihə ghwəy gwanəŋwəy. <sup>18</sup> ††Mbalaa, ma tala ki na, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə gwanashi ghala kwatarjata na sava, ma dzəghwata na kwa. Sa niy nə ghəshi va: «A \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala dzaa sawə ngəra'wə» kə ghəshi niy ni. <sup>19</sup> †††Ghənzə tsəgha kiy, tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa ghwəy tə hidi. Zhəghanavəm məhərli ghwəy ngəta, a ghənzə pəlatəŋwəy kwəma ghwəy jikir na kən ghwəy mbə nəfə nzə. <sup>20</sup> Ma tsəgha kiy, ta bəkə vəghwə dəkəva dza Ndə sləkəpə dzəkən ghwəy, Mba'a ta ghwənikəŋwəy Kəristəw tsaa tivə na va ta mbəliŋwəy ghala kwatarjata. Ava ghəci na Yesəw!

<sup>21</sup> Nana diy, mə ghwəmə dza Yesəw nzəyəy pa' ghala vəghwə tsa dza shiy gwanashiy gwəmashi, njasa niy gəzamti Hyala va mbəradzəta lə miy tsa ka Hyala nzə dəwdew ni. <sup>22</sup> †††A \*Məyizə niy gəzəkə, a kə niy niy:

A Hyala ghwəy kwa sləkəpə taa ghwənikəŋwəy  
\*Ndə gəzə kwəma Hyala njee,  
ntsa mbə hwəlfə ghwəy dza naa nza.

War və dza ghwəy fa kwəma,  
ya wa kwəma dza naa gəzəŋwəy gwa'a!

<sup>23</sup> Ma ta nza, ya wa ntsaa dzaa fa ma kwəma va ndə gəzə kwəma Hyala tsa vay,  
ta təhamti tsava ndə dza məniti mbə mbəzli Hyala,  
ka zamti kwa kwədəp, kə niy ni.

<sup>24</sup> †Ghava na tə \*Saməyal, ka dzar lə ka gəzə kwəma Hyalaa səkə ləy hwəm ci gwanashiy, ya wa ndə mbə shi na, aa niy gəzəhwə kwəma ghala kwatarjataa dzəkən vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə. <sup>25</sup> ††Ma kwəmaa niy gəzəkə Hyala va lə miy tsa ka gəzə kwəma nza, ta məniti dzee, kəy, kaa ngəŋwəy na. A na ghwəy bəla mbə sla kiri tsaa niy slati Hyala va lə jijihŋwəy,

† 3:13 2:33; 7:32; Səvəri 3:6, 15; Lk 23:13-23 †† 3:15 2:23-24; 4:10; 5:30-31; 10:39-40; 13:30; 17:31; Ebr 2:10 † 3:16 Mt 9:22 †† 3:17 Lk 23:34; 1Tim 1:13 †† 3:18 5:42; Lk 24:27, 44-46 ††† 3:19 2:38 ††† 3:22-23 Nəw 18:15, 19; SləniKY 7:37 † 3:24 3:18 †† 3:25 Ghava 12:3; Gal 3:8, 16

ghala kwa niy nə na va kaa Abərahām: «Səvəri mbə jijihŋa dzee təfanshi miy kaa mbəzli tə hidi gwanashi» kə niy ni. <sup>26</sup> †††Ava va tsəgha ghwənikə Hyala ndə ghəra sləni tsa nza pərba kaa ngəŋwəy. Ta təfəŋwəy miy ghəwənikə na, sa dza naa nza, mba'a taa zhəghəkəŋwəy kwətiŋ kwətiŋ tsa ghwəy mbə kwəma ghwəy jikir na» kə Piyer.

#### Kar Piyer lə Zhaŋ tə pi sləka kwəma

**4** †††Ma kar Piyer lə Zhaŋ ghwəlashi mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha na, 'wakəvə \*ka ta Hyala, lə Ntsaa sləkə ka ndəghwə \*ciki Hyala, mba'a \*ka Sadəsehi, ndəs ghəshi səkəkəshi. <sup>2</sup> ††Sati sati nefer shi tə sa bananshi kar Piyer kwəma kaa mbəzli, mba'a sa nə ghəshi, a Yesəw zhakatiy mbə mətī, kə ghəshi. A ndə mbay zhakatiy mbə mətī, di ghəshiy gəzə lə kwəma shi va tsəgha. <sup>3</sup> ††Dza ghəshi, mba'a ghəshi kəsəh-wəshi, mba'a ghəshi dzaa fəghwashi kwa fərshina, ta ndəghə vici həzlimə, sa dzata vici ta basə ngwəvə dzəkən shi. <sup>4</sup> †††Dzəghwa ya tsəgha nza na, dāŋ mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw mənishi mbə mbəzliy favə kwəma shi va. Dāŋ tsa mbəzli va na, gar bələkəwə bələkəwə cifə mətəkə.

<sup>5</sup> Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə, lə mətikwəkəwə zhər, lə \*ka bəniyə kwəma pəhəti Hyala basəshi mbə məlmə Zherəwzalem. <sup>6</sup> Kar Anə, dikə tsa ka ta Hyala, mba'a Kayifə, mba'a Zhaŋ, mba'a Alekəsəndərə, lə niy tərmbə mbəzli mbə hwəlfə ka ta Hyala gwa'a gwa'a. <sup>7</sup> †††Dzəghwa pəmə ghəshi pəməkə kar Piyer ki. Ma sa səkəkəshi ghəshiy dzəghwa kwəma shi na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və shi, ma kə ghəshi ngəshi na: «Wa ntsaa ndaŋwəy ni ghwəy ni bərçi məniti ghwəy shi ni li shi tay? Naa lə slən tsa wa mənishi ghwəya?» kə ghəshi.

<sup>8</sup> †††Ma kə Piyer sa təhəy nəfə tsa ci lə \*Safə tsa Hyala ngəshi na: «A mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli ghəy, lə mətikwəkəwə ka \*Izərayel, <sup>9</sup> njana dəw ghwəy kwəma va ghəy ndatsə dzəkən wəzə tsa mananati ghəy kaa vədīr, ka dəw njasa 'wa naa mbəliyəy, <sup>10</sup> ††wəzəa nava, ta zləbaŋwəy dzee. Sənay tə ghwəy gwanəŋwəy, dibay, sənay tə hwəlfə ka Izərayel gwa'a, Yesəw \*Kəristəw ndə ka Nazaretə tsa dāŋwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəəsliti, dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətīy, ava tə mbərkə bərçi mbə slən tsa ci nay ghwəy zal tsa məgarə kwa kwəma ghwəy sana mbəli mbəli kwəriŋ! <sup>11</sup> ††Waa Yesəw na saa niy gəzə Zliya Hyala va kwəmaa dzəkən, sa niy nə na va:

Ma hakwə tsaa ndəghamti ghwəy va, ghwəy ka ndəbə shiyəy,  
ghəci na saa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəramti jihə ci-ki,  
kə niy ni.

††† 3:26 13:46; 18:6; Rm 1:16 †† Sadəsehi: 5:17; 23:8; Lk 20:27 ††† 4:1 Lk 22:4, 52 †† zhakati: 2:24; 4:33; 17:18; 26:23 †† 4:3 5:18 ††† 4:4 2:41 ††† 4:7 Lk 20:2 ††† 4:8 2:4 18 4:10 3:6; 3:15 19 4:11 Cem 118:22; Lk 20:17; 1Pi 2:4-7

Dzəkən Yesəw gəzəva kwəma va. <sup>12</sup> †Sa nzanay, war ghəci kwətij na saa dzaa mbəlitəpə. Tsahwəti slən tsa ndə tiba tē hidi, mba'a Hyala gəzanakəshi kaa mbəzli, ta mbəlijwəy dza ghwəy li, kəw» kə.

<sup>13</sup> Dzəghwa sa nay ka basə kwəma njasa gəzə kar Piyer lə Zhan kwəmaa dzəkən Yesəw, kala gwərsə ma tsəgha na, tapə nava kwəma mbə mananshi madaŋa ki. Va sa nzana, mba'a ghəshi sənashi tərəŋw. Ma kar Piyer na, mbəzli gəmshi ni ghəshi, a niy nza ghəshi ka mbəzli jangəshi nja nihwəti mbəzli, gar nə ghəshi, kə ghəshi nzaw. War ma na sənata ghəshi na, war nza tsaa nza ghəshi kwasəbə Yesəw gwa'a tsəgha. <sup>14</sup> Zhini diba na, mbə nay ntsaa mbəlij va ghəshi kwəriŋ məgarə tiba wəgha kar Piyer lə Zhan, kwəma mbata ghəshiy ndəramti mbə tibaw, war hashi, ghəshi hashishi tsəgha. <sup>15</sup> ††Dza ma kə ghəshi ki na: «Kadi-wəw, ləwəriŋwəyəm di» kə ghəshi kaa kar Piyer. Ma sa gəzanshi ghəshi tsəgha na, mba'a mbəzli va barvashi mbə jipə shi. Dza ghəshi tapə ta sləka kwəma dza ghəshiy mənī, <sup>16</sup> †ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghəwə-mə mənī lə mbəzli ni kia? Vanay sanay, a mbəzli mbə Zherəwzalem gwanashi sənay, madaŋa dikə na nay, mbəzli ni mənī na, kə ghəshi. Ka mbay ghəwəmmə zhiniy ndəramti kwəma va ghəwəlaw. <sup>17</sup> ††Ghənzə tsəghay, wəzəba dza ghəwəmmə daməshi na, vantaa ghəshi dzaa mətəhə zləlivəri kwəma va dzar mbə mbəzli. Mba'a ghəwəmmə nabətishi, a ghəshi zlay gəzanshi kwəma lə slən tsa Yesəw va kaa mbəzli» kə ghəshi.

<sup>18</sup> Ma sa sləkamti ghəshi kwəma shi va tsəgha na, dza ghəshi da' ghəshi harashi. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Ndatsə pə ghwəy kəray lə gəzəpə kwəma ya bənipə shiy lə slən tsa Yesəw tsa» kə ghəshi. <sup>19</sup> Ma kə kar Piyer lə Zhan kaa zhananshi na: «Nighətīm də'wə ghən tsa ghwəy di, ndata ka təbə na va Hyala, ghəy kə dzaŋəy ta di fəti va ghwəy mbərəkəta va Hyala. <sup>20</sup> Ma na na ghəy na ghəyəy, ka mbay ghəy zlatə gəzə kwəma nata mətə ghəy, lə na favə sləmə ghəyəw» kə ghəshi.

<sup>21</sup> Ma sa gəzamti kar Piyer kwəma va tsəgha na, dza mbəzli basə kwəma va, nabə nabayshi dība, mba'a ghəshi pəlashi. Sa sənay ma ghəshi njasa ka ghəshi mbay sanamiyshi ngəra'wə ghəwəla, sa hazləni ghəshi va mbəzli. Sa nzana ya wa ndə gwa'a na, war mbə fal Hyala ghəci ta mbəli tsa vədīr tsa va va. <sup>22</sup> Ma vədīr tsa mbəliti kar Piyer va lə kwəma madaŋa madaŋa nay, a piya ci tanətī fadə mətəskə ghala yakə mənī.

### Cə'wə mbəzli nəw Yesəw

<sup>23</sup> War sa pəlashi mənī kar Piyer lə Zhan tsəgha na, mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha ngwəmbəghəhishi mbə nəw Yesəw. Tapə ghəshi ta slanshi kwəma gəzanakəshi mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə pəhəpəhir zhər mbə \*ka Zhəwifə. <sup>24</sup> ††Ma sa famti mbəzli nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, tapə ghəshi dzəmbəshi gwanashi mbə cə'wə Hyala, ma kə

ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, gha mənī na ghəwəmə lə hidi, lə yam, mba'a ya nimaba shiy gwa'a. <sup>25</sup> †††Gha gəzəkə na lə bərēci Safə tsa gha mbə miy tsa jijiŋəy \*Davītə, ndə ghəra sləni tsa gha, ma pə ghay:

Wa shiy mənishi ghəwərvəshi mbəzli tē hidi?  
Tawa zəzə mbəzli tē hidi war kwəmer kama ghən ti shia?

<sup>26</sup> Tawa kafəshi ka sləwa hidi ta mbəmbəzəa?  
Tawa jakətəvashi mezhizhə ta ghəra kar Hyala kwa sləkəpə,

ghəshi lə \*Kəristəw Ntsa tivə Hyalaa? pə gha.  
<sup>27</sup> †††Katan kiy, tsəgha na. Ava tikə mbə məlmə na jakətəvashi kar \*Erədə ghəshi lə Paŋwəsə Pilatə, mba'a nihwəti ka məlmə, lə hwəlfə ka \*Izərayel gwa'a, ta ghəra ndə ghəra sləni tsa gha dēwdew tsa, Yesəw tsa tivə gha, ta nza ghəci ka Kəristəw. <sup>28</sup> ††Mbə kwəma mənī ghəshi va tsəghay, kwəla' faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy tarəkə gha kwatanata lə bərēci gha mba'a lə di tsa gha. <sup>29</sup> ††Sənzənva kiy, Ntsaa sləkəŋəyəy, nighətī gwəlan tsa mənīŋəy ghəshi! Va tsəgha, ə cə'wəŋa ghəy, banavə bərēci kaa ka ghəraŋa sləni, a ghəshi mbay gəzə kwəma gha kaa mbəzli kala hazləni ma ya jəw nza. <sup>30</sup> †††Ndanəy bərēci gha ta mbə ghəy mbəli mbəzli, ka mənī shiy cipə kwəma, lə ka mənī kwəma madaŋa madaŋa na, lə slən tsa ndə ghəra sləni tsa gha dēwdew tsa, Yesəw» kə ghəshi.

<sup>31</sup> †††War sa cə'wamti ghəshi cə'wə tsəgha na, 'wakəvə pətəsa nəzəyshi ghəshi va ti tsəgha, mənəkəd kəd kəd mənəkədiy. Dzəghwa paf paf nēfer shi tihəshi gwanashi va \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa. Mba'a ghəshi ghavə gəzə kwəma Hyala tsəgha lə bərēci, kala hazləni ma.

### Mbəzli nəw Yesəw jakətī shi və shi gwanashi, ka təhə shi shi

<sup>32</sup> †††Dzəghwa ghalaba ki, ma mbəzli dan ni va banavə nēfer shi kaa Yesəw gwanashi na, war nəfə tsa kwətij tsa lə məhərli kwətij na ghəshi mənishi. Ndə tiba mbə shi ya kwətij, mba'a ni ya wa shi və na: «Am, shi ya ghəshi kwətira nē» kəw. War jakəjakə niy fə ghəshi shi və shi. <sup>33</sup> Ma \*ka kwal Yesəw na, ka ndəgha fəti ta zhakati tsa Ndə sləkəpə Yesəw mbə mətī lə bərēci mbə tərəŋw. Hyala ki na, ka təfanshi miy dalala kaa ngəshi gwanashi. <sup>34</sup> Niy nza ndə mbə shi ya kwətij gar gəzə na: «Gwa'ee va ndərma shi tsa' ni va» kəw. Sa niy nzanay, ya war vəh, ya ghi niy nza na va ndə gar dələy, dəl niy dəl na, sa ka na dəlamtī na, lan dzaa bəkəvə gəna kwəməvə na gwa'a. <sup>35</sup> Mba'a banavəshi kaa ka kwal Yesəw, ka ma nza ghəshi tihəshi kaa mbəzli gwa'a, ya wa ndə na, gar ghəzli ci, gar ghəzli ci dzaa kwəməvə shiy.

<sup>36</sup> Tsəgha mənī \*Zhezhefə, ntsa yakə mənī mbə hwəhwə tsa mbəzli Levi, tē məlmə ka Shipər, Barnabasə, kə mənī kaa slən tsa fanati ka kwal Yesəw. Shi di slən tsa vaa gəzəy: «Zəghwə mətəhəpə bərēci».

† 4:12 Mt 1:21; 1Kwər 3:11 †† 4:15 5:34-35 † 4:16 Zhj 11:47  
†† 4:17-19 5:28-29, 40 †† 4:24 Səvəri 20:11; Cem 146:6

††† 4:25-26 Cem 2:1-2 ††† Erədə: Lk 23:7-11; Pilatə: Lk 23:1  
§ 4:28 2:23 †† 4:29 Ef 6:19 ††† 4:30 2:22 †† 4:31 2:4 ††† 4:32-35  
2:44-45; 6:1; Lk 14:33; 18:22

<sup>37</sup> Mba'a dəlamti vəh tsa ci. Dza həŋ bəkə gəna va, mba'a banavə kaa ka kwal Yesəw.

### Kar Ananiyasə lə mali ci Safira

**5** A tsahwəti ndə niy nza tiba, Ananiyasə, kə məndi kaa slən tsa ci, mali ci na Safira, dza na naci ki na pa' ghəci pamti shiy tə tsa shi vəh, <sup>2</sup> \*mba'a ngəy nah-wəti gəna pavə na kaa ghən tsa ci. Mba'a mali ci va zləbavə ghəciy nga. Dza na həŋ bəkəvə naa tərmbə, mba'a banavə kaa \*ka kwal Yesəw.

<sup>3</sup> ††Ma kə Piyer kaa ngəci na: «A Ananiyasə, a nana kia? Tawa təhay \*ndə jaka tsa Hyala nəfə tsa gha lə gəla na tsətsə na na kwəma, war ta slanci dzərvə gha kaa \*Safə tsa Hyalaa? Dza gha mba'a gha mbəley nah-wəti gəna pavə gha tə za gha. <sup>4</sup> Ya' pə gha: Gha gh-wəla ta dəl vəh tsay, sa gha niy nza na. Zhini sa dəlami gha dibay, war sa gha niy nza gəna kwəmavə gha ti. War njaa 'wa ghaa tarəvə mənī shi tsətsə ni ni mbə nəfə tsa ghaa? Ma dzərvə slati gha nay, kaa ndə ngəri slanati ghaw, kaa Hyala na!» kə. <sup>5</sup> War sa favə Ananiyasə kwəma va tsəgha na, ghavə na, bəripə, tərəy dzəti pi, mba'a mətiy. Dzəghwa dalala hazləni ghəranatishi kaa mbəzliy favə kwəma va njasa mənta na gwa'a. <sup>6</sup> Dzəghwa gwəla gapə gapə ghəshi gapəti mbəri tsa ci, tsarj ghəshi bəkən. Mba'a ghəshi dzaa lamti.

<sup>7</sup> Ma ləy hwəm sa nzata məndi nza jəw gar tsahi mahkan məndi mənī, mba'a mali ci səkətəa dzəmbə ciki tsa va, sənashi shiy mənishi tiba na nanzə kiw.

<sup>8</sup> Ma kə Piyer kaa ngəta war sa səkətə na na: «A mali na, gəzara di, tsətsə nja sana na gəna pavə ghwəy lə zaŋa tə za ghwəy va na?» kə. Ma kə mali va na: «Yə, ava war tsəgha na» kə. <sup>9</sup> †Ma kə Piyer ngəta na: «Njaa njaa gha ghwəy sləkati kwəma ghwəy tsətsə ta nighə kwəma Safə tsa Hyala tay? Nay gha tsəy, avanashi mbəzliy bə zaŋa ta la miy ciki tsa va, ta bəŋa dza ghəshi sənzanva kwərakwə» kə.

<sup>10</sup> War sa gəzanakə Piyer tsəgha na, nza'jəw ghənzə tərətə kwa kwəma ci tsəgha dība, mba'a mətita. Ma dzəmbə gwəla va na, ghənzə məti məti. Tsarj ghəshi bəti, mba'a ghəshi dzaa lamti vəgha zata. <sup>11</sup> Dzəghwa tərəŋw hazləni kəsəvə mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, tsəgha mbəzliy favə kwəma va gwa'a dība.

### Ka kwal Yesəw mənī kwəma maɗaŋa maɗaŋa na, ka mənī shiy cipə kwəma

<sup>12</sup> ††Ghalabay, ɗarj shiy cipə kwəma, lə shi maɗaŋa maɗaŋa ni dalala mənishi lə dəvə \*ka kwal Yesəw mbə mbəzli. Ma mbəzliy nəw Yesəw va na, war mbə gərka \*Saləmanjw niy nza ghəshi basə basə gwanashi. <sup>13</sup> Ma mbəzliy nəw ma Yesəwəy, ka hazləni va jakəva li shi, ya tsəgha nza na, war mbə ha'wə mbəzli gwanashi niy nza ti shi. <sup>14</sup> ††Ma mbəzliy banavə nefer shi kaa Ndə sləkəpə nashi ki na, war mətsəhə ghəshiy mətsəhəva, zhər lə mi'i gwa'a.

<sup>15</sup> ††Ma sa nata məndi kwəma va tsəgha na, mba'a məndi dzəmbəshi mbə bəbə ka zəlghwə səvəri dzəghwa kwal, ka fəshi tə gizli gizli, lə tə kəsheder. Ma sa ka Piyer səkəy lə dza ci na, nza ya məcakwə ci dzarshi kən ndə, nza tsava ndə mbəliy. <sup>16</sup> Dza tsəgha ki, lə mbəzli mbə giwahi tə ghala lə məlmə Zherəwzale-shi gwa'a gwa'a basəkəvashi kwərakwə, mba'a ghəshi bəkəvə ni shi ka zəlghwə gwa'a, lə mbəzli mbə sasa ngəra'wə va gazlaka. Dza ki ya wa ndə mbə shi na, mba'a kwəmavə mbəliy.

### Ngəra'wə tsa sahəwə \*ka kwal Yesəw

<sup>17</sup> ††Dzəghwa ki, mba'a hərhə təhay nefer kar dikə tsa \*ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli \*ka Sadəsehi njasa ka ghəshiy nza kwa zəərə shi, va kwəma mənī ka kwal Yesəw va. <sup>18</sup> Mba'a ghəshi kasaghwashī kwa fərshina.

<sup>19</sup> †Ma həvir na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə gh-wanamti gizlgizl miy fərshina, mba'a pəlīkəvərishiy dzəti ngwəla. Ma kə kaa ngəshi na: <sup>20</sup> «Mbalam, garəŋwəyəm mbə \*ciki Hyala a ghwəy gəzanshi kwə-maa dzəkən yəwən piy kaa mbəzli» kə. <sup>21</sup> Ənkwa kə mbəzli va, ka səvərishi. Ma mekəshi mekəshi na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki Hyala. Tapə ghəshi ta bəni kwəma Hyala kaa mbəzli.

Dzəghwa dikə tsa ka ta Hyala va, ghəshi lə mbəzli kwasəbə ki, basə ghəshi basay mətikwəkəwər ka \*Izərayel lə \*ka sləka kwəma. Dza ghəshi bəŋ ghəshi ghwənashi ka ndəghwə ciki Hyala ta har kar Piyer səəmə kwa fərshina, ta səkəkə dzəghwa kwəma shi. <sup>22</sup> ††Ma sa tsəhəshi mbəzli va kwa fərshina ki na, kəsashi kar Piyer ghəshi mbə ciki tsaa niy kalayshi məndi mbəw. Dza ghəshi tərəd zhəghəghəvashiy dzəghwa kwəma ka sləka kwəma, ta dza ta gəzə kwə-maa mənī, <sup>23</sup> ma kə ghəshi sa tsəhəshi ghəshi na: «Sa tsəhəŋəy ghəyəy, a ghəy kəsata fərshina kəli kəli wəzə nanzə. Ma mbəzli ka ndəghwə ba na, war məgarəshi pərīkə miy ceker. Dza ghəy ki bəŋə'i ghəy ghwənamti ciki, mba'a ghəy dzəmbəŋəy, dzəmbə ghəy na, kəsay ndə ghəy ya kwətiŋ mbəbaw» kə ghəshi.

<sup>24</sup> ††War sa favə kar ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala lə mezhizhə ka ta Hyala nava kwəma tsəgha na, mba'a məhərli shi səətə. Kala sənata ghəshi njasa dza naa zhiniy kəray ghwəla. <sup>25</sup> War ghwəla ghəshi tə pətsa va tsəgha na, mba'a ndə səkəy ka gəzanshi, a kə na: «A mbəzli ni, ma mbəzli kalay ghwəy va kwa fərshinay, avashi mbə ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbəzli» kə.

<sup>26</sup> ††Dza ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala ghəshi lə mbəzli ci, mba'a ghəshi dzaa pəməkəshi lə məhərli, kala mananshi ma gwəlan, sa hazləni ghəshi va nəghətəa mbəzli taa pə'wəshi lə hərəzli.

<sup>27</sup> Ma sa pəməkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi garəyshi kwa kwəma \*ka sləka kwəma ka Zhəwifə. Tapə dikə tsa ka ta Hyala ta dəw kwəma və shi ki, <sup>28</sup> ††Ma kə ngəshi na: «Makətəŋwəy ghəy lə nabə

† 5:2 4:35 †† 5:3 Zhj 13:2 † 5:9 1Kwər 10:9 †† 5:12 2:22; 3:11 †† 5:14 2:41

††† 5:15-16 19:11-12; Lk 4:40 ††† 5:17 4:1-2 § 5:19 12:7-10 §† 5:22-24 12:18-19 §†† 5:24 4:1 §† 5:26 Lk 20:19; 22:2 §†† 5:28-29 4:17-19; Mt 27:25

nanzə əntaa ghwəy zhiniy bənipə shiy ghwəla lə slən tsa Yesəw va ma, pə ghəy sa? Tawa fa ma ghwəya? Sənzənvay, ava ghwəy təhay məlmə Zherəwzalem gwanata lə shi ghwəy va bənipə ghwəy ki. Ə di ghwəy kwəma kən pəəsli tsa pəəsliti məndi va ntsa vaa zhəghakənvata kən ghəy shəkəna?» kə. <sup>29</sup> Ma kə kar Piyer lə ka kwal Yesəw kaa zləbanci na: «Nanzəy, wəzəba kaa Hyala dza naa gwəramti ghəy yi fəti kən kaa mbəzli! <sup>30</sup> †Sa nzanay, Yesəw tsa daŋwəvəgha ghəy va vəgha tsəm pəəslitiy, a Hyala dəhimmə zhanakati mbə məti. <sup>31</sup> Mba'a Hyala zhiniy kafəghə zhimə ghwəməə fəy tə kwa bəzəmə nənə. Mba'a mənti ka mazə lə ka \*Ndə mbəlipə, ta mbə ka Izərayel kwəməvə kwal tsaə zhəghanti nənəy tsa shi, lə ta pəli kwəma shi jikir na. <sup>32</sup> ††Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən kwəma va, mba'a \*Safə tsa Hyala dewdew tsa ba. Sa banavəshi Hyala kaa mbəzliy yanta fəti» kə ghəshi.

<sup>33</sup> Ma sa favə ka sləka kwəma nava kwəma tsəgha ba na, mba'a nəfə tsa shi zhiniy satiy tərəŋw. Ka di bakwamti ka kwal Yesəw va ghəshi. <sup>34</sup> †Dza mba'a tsahwəti ndə Farisa niy nza tība mbə ka sləka kwəma ka Zhəwifə va ki, slən tsa ci na, Gamaliyel, ndə bənipə \*kwəma pəhəti Hyala ghəci niy nza, ka di fəti mbəzli gwanashi və. 'Wakəvə na gar garəy mbə jipə ka sləka kwəma va. Dza na mba'a gəzanshi mbəzli a məndi pəməkəvəri ka kwal Yesəw vaa dzəti ngwəla jəw. <sup>35</sup> Sa səvəriši ka kwal Yesəw va na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma kaa mbəzliy basətəvashi vam ma kə ngəshi na: «A zhər ka Izərayel, nighə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, mbə kwəma bərkə ghwəy na mananshi kaa mbəzli ni di! <sup>36</sup> ††A ghwəy nay ge'i lə tsahwəti vəghwə niy nza dzəmbə tibay, a Tədəsə niy madiy, ma kə niy niy: "Ma yənəy, ndə nzee gar sənata kwəma" a kə niy ni mbə zəzə kwəma ci, mbəzli gar bələkwə fadə niy mənishi ka nəw kwəma ci va. Dza mba'am paslamti, sa paslamti məndi na, mba'a ka nəw kwəma ci va gwanashi ghavəə ndanishi, ra'i na ci va kwəma zata tība. <sup>37</sup> ††Zhi-ni ləy hwəm tsava ndə ba na, kafə Zhəwdəsə ndə ka Galile kafəy kwərakwə, ge'i ge'i lə vici dahə slən tsa mbəzli. Mba'a ngədivə mbəzli ta nəw ci kwərakwə. Zhi-ni pəəsl məndi pəəsliti ba. Mba'a mbəzliy niy nəw kwəma ci va kwəshanishi gwanashi. <sup>38</sup> Tsəgha nava nanzə nata ghwəy sa? Sənzənva kiy, vanta kwəma dee gəzəŋwəy, ka kəslibə ghən ghwəy kən kwəma mbəzli ni ma, zlashim, a ghwəy nighəshi lə mətsə. Sa nzana, səəkə va mbəzli kə təkə kwəma shi va, ya sləni shi va səəkəy, ta ghavə dza naa zata. <sup>39</sup> Ma war va Hyala kə kwəma na səəkəy, ka dza ghwəy mbay biydamtiw. Ava va tsəgha nə ya, wəzəba mənti ghwəy məhərli wəzə na pən, əntaa ghwəy taa məniŋwəy ka mbəz lə Hyala mbə kwəma na!» kə. Dza ka sləka kwəma, mba'a ghəshi zləbati kwəma ci va.

<sup>40</sup> ††Dzəghwa ghəshi, da' ghəshi harashi ka kwal Yesəw. Ma sa harkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi də'wətishi, dza nab nab ghəshi nabayshi, əntaa ghəshi taa gəzə kwəma ghwəla kaa mbəzli lə slən tsa Yesəw.

Mba'a ghəshi pəlashi. <sup>41</sup> ††Dzəghwa kar Piyer mba'a ghəshi barvashi mbə ka sləka ka Zhəwifə va, ka dzashi lə vəshi. Sa nzana mba'a Hyala bərkətishi mək gar sa ngəra'wə ghəshi tə mbərkə slən tsa Yesəw. <sup>42</sup> †Dza ghəshi ləy hwəm kwəma va ki na, njasa səəmə vici gwa'a ghəshi war ka bəni shiy kaa mbəzli, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw \*Kəristəw mbə ciki Hyala, mba'a dzar kəy ghyeghyer.

### Mbəzli mbərfəŋ ta kəəti \*ka kwal Yesəw

**6** <sup>†</sup>Ma ghala vici va na mbə mətsəhəva daŋ tsa mbəzliy nəw Yesəw ki, mba'a \*ka Zhəwifə səəkəshi səəkə səəkə 'wati ngwəzliməə dzəkən ni yakəm tə hidī va, ma kə ghəshi na: «Kar məndiy nganshi shiy makanshi kaa ni ghəy mi'i bəkwəshi zhər shi mbə shi ka məndi vaa təhə vici va vici vaw» kə ghəshi. <sup>2</sup> Dza ka kwal Yesəw va mənə lə bakə ni, basə ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Ma kə ghəshi ngəshi sa basətishi ghəshi na: «Aya, ma ghəyəy, ka təbə ghəy zlata gəzə kwəma Hyala ta dzaŋəy war ta kwəma tihə shi zəməw. <sup>3</sup> †††Va tsəgha, a pə ghwəmmə məntiy ngwərməhiŋəyəy: Təravəm zhər mbərfəŋ, shi kama miy dzar kwa kabaka shi, shi təhay \*Safə tsa Hyala nefer shi paf, mba'a ghəshi sənata kwəma tərəŋw. Ma nza ghəy banavəshi nava sləni. <sup>4</sup> Ma ghəy, na na ghəy kiy, nza ghəy jihəva ghalabaa dzəmbə cə'wə Hyala, lə dzəmbə gəzə kwəma nənə kaa mbəzli gwa'a» kə ghəshi.

<sup>5</sup> Dza kwəma va, mba'a təbanati kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Dza ghəshi ki mba'a ghəshi tsəhəvə Etiyen, ntsaa banavə nəfə tsa ci gwa'a gwa'a kaa Yesəw, mba'a safə tsa Hyala dewdew tsa təhay nəfə tsa ci. Ghəshi lə kar Fəlipə, mba'a Pərkəwər, mba'a Nikanər, mba'a Timən, mba'a Parmenasə, mba'a Nikwalasə, ndə ka Antiyəshə, ntsaa niy dzay dzəghwa kwal Hyala tsa ka Zhəwifə ghala kwatəŋəy. <sup>6</sup> ††Dzəghwa gar məndi garəyshi kwa kwəma ka kwal Yesəw, mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi, fə' dəvəə dzəkən shi mbə cə'wə va. Dzəghwa mbəzli va, kap kəsəvə sləni shi va ki.

<sup>7</sup> †††War mbə dzava kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma ki ghalaba, ma daŋ tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem na, war ka mətsəhəva tərəŋw. Ya mbə \*ka ta Hyala na, daŋ mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

### Mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə lə Etiyen

<sup>8</sup> ††Dzəghwa, ma Etiyen ki na, ntsa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə bərci nənə, mba'a wəzə hwər tsa nənə ghəci. Dza na, ka məni shi madəŋə madəŋə ni lə shiy cipə kwəma tərəŋw kwa kwəma mbəzli. <sup>9</sup> Dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ki, kala di ma kwəma Etiyen ghəshi. Mbəzli vay, lə tsa shi ciki basəva kwətishi: «Ciki basəva tsa mevivi pəlikə məndi» kə məndi ngəci. Səəkə mbə hidī

††† 5:41 Lk 6:22-23; 1Pi 4:13 § gəzə kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw: 9:22; 17:3; 18:5, 28; Lk 24:25-27 †† 6:1 2:45; 4:35 ††† 6:3 1Tim 3:7-13 §† 6:6 13:2-3; 14:23; 1Tim 4:14; 2Tim 1:6 ††† 6:7 2:41 †† 6:8 2:22

† 5:30-31 3:15 †† 5:32 1:8; Zhŋ 15:26-27 †† Gamaliyel: 22:3 †† 5:36 21:38 †† 5:37 Lk 2:2; 13:1-2 ††† 5:40 4:18; 5:28

ka Shiren, lə mbə məlmə ka Alekəsandəri niy səəkə nihwəti mbə shi, ma nihwəti na, səəkə tə hidi ka Shilishi lə tə hidi ka Azəy. Dza ghəshi gwanashi ki, mba'a ghəshi basəshi ta nga mbaza lə Etiyen tsəgha.

<sup>10</sup> †Dzəghə' ghəshi kaa hashi Etiyen na, shaŋ ghəshi. Sa nzana mba'a \*Safə tsa Hyala banavə bərciy sənata kwəma kaa Etiyen ta gəzə kwəma. <sup>11</sup> ††Ma sa nay ghəshi daw ghəshi ta ghəpə lə Etiyen na, mba'a ghəshi dzaa banavəshi gəna kaa nihwəti mbəzli, ta sla dzərvə ghəshiy dzəkən Etiyen. Ma kə ghəshi taa ni na: «A ghəy favə ghəci mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən kar \*Məyizə lə Hyala» kə ghəshi taa ni. <sup>12</sup> Dza ki, mba'a ghəshi ngədivə mbəzli mbə məlmə ghəshi lə mətik-wəkəwə, lə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala ta mbə nəfə tsa shiy satiy dzəkən Etiyen. Dza mbəzli va sa satiy nəfə tsa shi ki, mba'a ghəshi basakənvashi gwanashi kən Etiyen kəsəti. Sa kəsəvə ghəshi na, mba'a ghəshi bəghə dzəghwa kwəma \*ka sləka ka Zhəwifə. <sup>13</sup> †Dza mba'a ghəshi pəməghə mbəzli ta təbə dzərvəvə dzəkən Etiyen. Ma kə mbəzli va kaa ka sləka kwəma na: «Ma zal tsay, war kwəmaa təbə ma na sa gəzə naa dzəkən \*ciki Hyala tsa ghwəmmə dēwdew tsa, lə dzəkən kwəma pəhəti Hyala! <sup>14</sup> A ghəy favə ghəci mbə gəzə, ma kəy: “Yesəw ndə ka Nazaretə tsa vay, ta ngəzlamti ciki Hyala dza na, ma nza zhəghanti kwəma pəhəpəhə na va ndammə Məyizə gwanata” kə» kə ghəshi.

<sup>15</sup> Mbəzliy basəshi mbə ciki sləka kwəma tsa va gwanashiy, war tə Etiyen niy nza mətəshi shi. Ma ghəshi mbə nighə na, ndəba pətsa mbə kwəma \*ndə kwal tsa Hyala, pə gha ghəshiy nay pətsa mbə kwəma ci.

#### Gəzə kwəma Etiyen kwa kwəma ka sləka kwəma

**7** Ma kə dikə tsa \*ka ta Hyala kaa Etiyen ki na: «War tsəgha gəzəkə gha nja shi gəzə mbəzli ni ni katan nanzə na Etiyen?» kə.

<sup>2</sup> †Ma kə Etiyen na: «A ngwarməhira lə dəhira, kadi-wəm, fatim kwəma dzee ta gəzə di. A ghwəy sənay a Hyala kwa shəndəkə niy təzlitə kaa jijimmə \*Abərahāham, ghəci tə hidi ka Mesəwpətami, ghalabay, ghəci ghwəla ta nzəy mbə məlmə Haraŋ niy nza na. <sup>3</sup> ††Ma kə niy ni ngəci na: “Madi barvaŋa tə hidi gha ni lə səvəri mbə mbəzli gha. Mbalaa dzəti hidi dzee va ta ciŋa” kə niy ni. <sup>4</sup> †††Dzəghwa na mba'a niy barvay tə hidi ka Shalde, mba'a dzaa nzəyəy mbə məlmə Haraŋ. Dzəghwa dəy mba'a mətiy mbə məlmə va. Ma sa mətiy dəy na, mba'a Hyala tədikə lə ghi tsa ciy dzəti hidi nza ghwəy ni sənəvə ki. <sup>5</sup> ††††Ma ghala pətsa va di na, niy banavə pi Hyala kaa ngəci tə hidi va, ya gar zakwati shiy ghəci ti ya jəw tsətsəw. War ma kə Hyala kaa naa niy gəzanakə na na: “Ta ndəŋa hidi va dzee, ma nza jijihina zəmə ghi ti shi taa nza ləy hwəm gha” kə niy ni, ya tsəgha niy kama zəghwə va Abərahāham ghalaba. <sup>6</sup> †Dzəghwa ma kə Hyala niy ni kaa Abərahāham dzəkən

jijihiy diba na: “Tə hidi ka məlmə dza jijihina nza, ta mənə mevivi dza mənədi ti shi, ka sanshi ngəra'wə gar piya bələkwə bələkwə fadə. <sup>7</sup> Ma nanzə taa nza kiy, yən də'wə ghən tsee dza naa sla ngwəvəvə dzəkən hwəlfə mbəzliy dza vaa mənə mevivi tə jijihina. Ma ləy hwəm ki na, nza ghəshi səvəri shi mbə hidi mbəzli va, ta səəkə ghəshi ta nəw kwəmee tə hidi ndəŋee ni” kə.

<sup>8</sup> ††Dza kar Hyala lə Abərahāham ki, mba'a ghəshi sləy kiri ta kwəma va. Mba'a Hyala gəzanci \*sla fə'yasa kaa mbəzli ci, ma nza mənədi zəzə kwəma sla kiri tsa va ti. Va tsəgha nzana, sa yakə Abərahāham \*Izakə na, dza na mba'a slanamti fə'yasa tə kwa dəghasa vici ci. Ma sa kəliy Izakə mba'a yavə \*Zhakwapə na, sla' slanamti fə'yasa. Dzəghwa Zhakwapə sa kəliy na kwərakwə ki na, mba'a yayakə ndərazhi mənə lə bakə, tsəgha slaslanamtishi fə'yasa kwərakwə.

<sup>9</sup> †††Ma dza jijihimmə na, mba'a ghəshi mənəti hərəhə va \*Zhezhefə tsahwəti zədəshi, dzəghwa dəl ghəshi dələnaghə kaa ka məlmə, ta dzashi ghəshi liy dzəti hidi ka \*Ezhipətə. Ma Hyala nanzə ki na, war kwasəbə Zhezhefə ghənzə. <sup>10</sup> †††Dza na mba'a mbəlanti səvəri mbə ngəra'wə tsa nza va kən gwa'a gwa'a. Dza na mba'a mənəti ka ntsaa sənashi shiy, sa tsəhəy na tə nahwəti vici kwa kwəma \*Farawaŋ, mazə ka Ezhipətə na, dza mazə tsa va mba'a mananati wəzə hwər, mba'a fəy Zhezhefə ka ngwəmma tsa dikə tsa tə hidi ka Ezhipətə, zhini ghəci ntsaa nighə dzəkən pətsa kəghi tsa mazə tsa va gwa'a. <sup>11</sup> ††††Ma ghalaba ki na, dzəghwa ma dikə na, mba'a mənəta mbə hidi Ezhipətə lə tə hidi \*Kanana gwa'a gwa'a, tərəŋw ngəra'wə mənəy, Kala kwəməvə shiy zəmə jijihimmə, gar zəməshi ghəshi.

<sup>12</sup> Ma sa favə Zhakwapə a shi zəmə tə hidi ka Ezhipətə sa basətishi mənədi, ka pa səkəm ti shi, kə mənədi na, dza na bəŋ ghwənashi ndərazhi ci va. Dza jijihimmə tə kwa taŋa sədā, mba'a ghəshi dzaa pakə shi zəmə. <sup>13</sup> ††Sa kərəshi ni kwa taŋa va shi zəmə na, zhəghwa na zhən, zhənti ghwənishi kwa baka sədā. Ghalaba ki na mba'a Zhezhefə cintishi ghən tsa ci kaa ngwarməhiy ki. Ava fəcava gha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə sənashi mbəzli Zhezhefə. <sup>14</sup> †††Dzəghwa mba'a Zhezhefə ghwənəghə miy fəcava, ta har dəy Zhakwapə dzəmbə Ezhipətə lə ghi tsa ci gwanay ki. Ndə mbərfəŋ mətəkə cifəti ghəshi kəghi tsa va. <sup>15</sup> Mba'a Zhakwapə dzaa nzəyəy tə hidi ka Ezhipətə, pəkəw ka səəkə mətiy bəhwə war ghəci ti shi. Tsəgha jijihimmə kwərakwə. <sup>16</sup> ††††Mba'a mənədi bəghə mbərekəti shi njasa bəkəwə ghəshiy dzəti hidi ka Shishem, dza la' mənədi laghwashi kwa kwəli niy pavə Abərahāham tə gəna va ndərazhi Hamər dəy Shishem.

<sup>17</sup> †††††Ma sa kətikəvay vəghwə tsa dza Hyala ta mənə kwəmaa niy gəzanakə na kaa Abərahāham niy nza ki na, dzəghwa tərəŋw hwəlfə ghwəmmə va tata, ka mənishi dāŋ tərəŋw tə hidi ka Ezhipətə. <sup>18</sup> Ma tə nahwəti piya na mba'a mənədi pəərətə tsahwəti mazə mbə Ezhipətə,

† 7:8 Ghava 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-30:24; 35:16-18

†† 7:9 Ghava 37:11, 28; 39:2, 21 †† 7:10 Ghava 41:37-44

††† 7:11-12 Ghava 41:54; 42:1-2, 5 †† 7:13 Ghava 45:1, 3, 16

††† 7:14-15 Ghava 45:9-10, 18; 46:6-7, 27 ††† 7:16 Ghava 23:3-16;

49:29-30; 50:13; Zhə 24:32; Ebr 11:9, 13 †††† 7:17-18 Səvəri 1:7-8

† 6:10 6:3; Lk 21:15 †† 6:11 Mt 26:59-61 † 6:13 18:13; 21:28; Zher 26:11 †† 7:2 22:1 †† 7:3 Ghava 12:1; Ebr 11:8-10 ††† 7:4 Ghava 11:31; 12:4 †††† 7:5 Ghava 12:7 † 7:6-7 Ghava 15:13-14

kalaa sənay ma Zhezhefə tsava. <sup>19</sup> †Mba'a tsava mazə manakən kwəma tsəhwəli kən hwəlfə ghwəmmə ki. Sa' sanamiyshi ngəra'wə kaa jijihimmə tərəŋw. Pa' ka gəzanshi kaa məməhi ka vərənje'wer, a ghəshi zlashi vərənje'wer va, ta mbə ghəshiy bəkwəshi, war vanta għəshi dzaa kəlishi gwa'a tsəgha.

<sup>20</sup> †Ava ghala vici va yakə məndi \*Məyizə ki. Ma ghəci na, ntsa nza mægəla ti ghəci, wəzə kwa mətəsə Hyala. Dzəghwa na mba'a mənəhwə tir mahkan mbə sa 'wa tə mbəghəy. Dza məndi ki mba'am zlay. <sup>21</sup> Ma sa zlayəm na, dzəghwa zha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə, həŋ bəvə mba'a dzaa kəliti sa nzə nja zəghwə nzə. <sup>22</sup> Mba'a Məyizə bənəhwə shi sənashi ka Ezhipətə gwa'a gwa'a, lə bərci və ta gəzə kwəma, lə ta məni sləni gwa'a.

<sup>23</sup> †Dzəghwa, sa kəliy na, mba'a mənti piya fadə mət-səkə na, mba'a kwəma səkəta mbə ghən tsa ci tə nahwəti vici: "E dza ta nighəti ngwarməhira ka \*Izərayel" kə. Mba'a kafəy ka dza. <sup>24</sup> Ma sa tsəhəy na na, mba'a nay ndə ka Ezhipətə kən sancı ngəra'wə kaa tsəhwəti ndə mbə mbəzli ci va. Dza tapə ghəci ta yip ta ntsa va, ta wancı shi ci, mba'a pəsliti ndə ka Ezhipətə. <sup>25</sup> Ndəba na ngwardəhiy dzaa sənay yən tivə Hyala ta mbəlishi səvəri mbə ngəra'wə tsa shi niy nə na mbə zəzə kwəma ci. Mbalaa kala sənata nava kwəma ka Izərayel nashi ki! <sup>26</sup> Ma way pi tə həzlimə va na, dza na ghəci Məyizə mba'a kəsashi ka Izərayel bakə mbə mbəz ka ghən tsa shi. Dza na ka gəzanshi kwəma, a ghəshi jakəshi ta sləka kwəma kwa jipə shi, ma kə na: "A madigahira, ghwəy kiy, ngwarməmə kwətıŋ nza ghwəy, wa shi mbəz ghwəy ti ka ghən tsa ghwəy kia?" kə. <sup>27</sup> Dza tsaa sa ngəra'wə va kaa ntsa ci, ka zhəghə hwər ghəci kaa Məyizə, ma kə na: "Wa ntsaa fəyŋa ta məni mazə dzəkən ghəy lə ta sla ngwəvə dzəkən ghəya?" <sup>28</sup> Naa ə dı gha pəslira njasa pəsliti gha va ndə ka Ezhipətə mbəra na?" kə. <sup>29</sup> †Ma sa favə Məyizə kwəma gəzəkə na va tsəgha na, bəvbəpə hwəy səvəri mbə hidı ka Ezhipətə, mba'a dzaa nzəyəy tə hidı ka Madiyan. Dzəghwa na tıba mba'a bəvə mali, ya' yavə ndərazhiy zhər bakə.

<sup>30</sup> †Ma sa mənta piya gar fadə mət-səkə ləy hwəm shi va na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsəhwəy kaa Məyizə kwamti vəgha dəlagwa \*Shinay səvəri mbə ghanıhi ghwə mbə tsə mbə zhəghwə. <sup>31</sup> Ma sa nay Məyizə tsəgha na, nja madaŋa gəla nava kwəma man-anati. Kə ka kətıvaa dzəvəgha pətsa va ta nighə shi va ndəkəwə ndəkəwə. War ghəci mbə kətıva tsəgha na, mba'a favə məli Ndə sləkəpə mbə gəzancı kwəma, ma kə na: <sup>32</sup> "Yən na yən Hyala jijihıŋa, Hyala kar Abəra-ham, lə Izakə, mba'a Zhakwapə" kə. Dzəghwa tapə Məyizə mbə gwərgwərə va hazləni, kala zhini ghəciy nighə pətsa va. <sup>33</sup> Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: "Tadamti kwekweher mbə səda gha! Sa nzana ma pət-sa garəŋa gha tsa tiy, pətsa dəwdew tsa na vəya.

<sup>34</sup> Yənəy, e nay ngəra'wə tsa kən mbəzlee tə hidı ka

† 7:19 Səvəri 1:10-22 †† 7:20-21 Səvəri 2:2-10; Ebr 11:23  
‡ 7:23-29 Səvəri 2:11-15; Ebr 11:24-27 †† 7:29 Səvəri 2:15, 21-22;  
18:3-4 †† 7:30-34 Səvəri 3:1-10

Ezhipətə, mba'ee favə wahə shi va ngəra'wə tsa kən shi. Va tsəgha səkwaree səkə mə ghwəmə ta mbəlanti shi səvəri mbə ngəra'wə tsa va. Ndı sənəzəna, nē ghwəniŋaa dzəti hidı ka Ezhipətə kaa ngəshi" kə Hyala.

<sup>35</sup> ††Ma Məyizə tsaa niy dı ma ka Izərayel va fəti və, niy nə ghəshi ngəci: "Wa ntsaa fəyŋa ta məni mazə lə ta sla ngwəvə dzəkən ghəya?" kə ghəshi niy ni ngəci kiy, ghəci zhini Hyalaa ghwənay ta nza ghəci ka mazə lə ta nza ghəci ka ndə mbəlıpə. \*Ndə kwal tsa Hyala tsaa niy tsəhwəy va kaa ngəci mbə zhəghwəy, ghəci gəzancı na dzaa dzəti hidı ka Ezhipətə. <sup>36</sup> ††Məyizə tsa va bəkəvəri na ka Izərayel səvəri mbə Ezhipətə lə kwəma madaŋa mənti na, mba'a shiy cipə kwəma mənəhwə na mbə hidı ka Ezhipətə. Dza na, mba'a zhiniy mənəhwəshi kwa həl tsa ghəm tsa, zhini mba'a mbə gamba. Piya gar fadə mət-səkə mənti na lə ka Izərayel mbə gamba va. <sup>37</sup> †Ghəci na Məyizə tsaa niy ni va kaa ka Izərayel: "A Hyala dzaa təzlikəvəriŋwəy \*ndə gəzə kwəma Hyala nje səkə mbə ngwarməhiŋwəy" kə.

<sup>38</sup> ††Ghala vəghwə tsaa niy nza ka Izərayel basə basə mbə gambay, Məyizə tsa va niy nza na li shi. Ghəci niy nza naa ntsa kwa jipə jijihimmə lə ndə kwal tsaa gəzancı kwəma mə dəlagwa Shinay. Mba'a Hyala banavə kwəmaa bəpə piy ta gəzəmmə.

<sup>39</sup> ††Ma jijihimmə na, kala dancı fəti, zhini ghəshi ka maw zhəti hidı ka Ezhipətə. <sup>40</sup> ††Ma kə ghəshi kaa \*Aranw tə nahwəti vici na: "A Aranw, vasətəŋəy hyalahı ghəy, a ghəshi dza kwa kwəma ghəy. Sa nzana, ma kwəma Məyizə tsaa bəkəvəriŋəy tsa mbə hidı ka Ezhipətəy, sənay saa mənti va nzəyəy na mə dəlagwa ghəy na ghəyəw" kə ghəshi. <sup>41</sup> Dza ghəshi mba'a ghəshi vasəvə shiy nja pa məceri fəcava, gəraŋ ghəshi fəy, dza piyəŋ ghəshi sləy sə kaa mbəri tsa shi va. Ka vəshi ghəshi ki, lə sləni mənti ghəshi va lə dividıvı shi.

<sup>42</sup> ††Dzəghwa Hyala nanzə ki, tərəd zhəghanavəshi hwəm. Mba'a zlashi a ghəshi tsəfəkəwə kwa kwəma shiy dzar tə ghwəmə, nja kar vici lə tir mba'a sasərkwəhi, nja kwəmaa niy tsaslıti ka Hyala va mbəradzə mbə zliya shi. Sa niy nə ghəshi va, ma kə ghəshi na:

Ma kə Hyalay:

"A ka Izərayel, kaa ngəra niy hənı ghwəy shiy, ya vəliy niy vəli ghwəy ghala pətsaa nza ghwəmmə lə ghwəy mbə gamba gar piya fadə mət-səkə na? Tıba tepəw!

<sup>43</sup> A ghwəy niy bəvə ciki hwəzla mbəri tsa Mələkwə ka dza li, na ghwəy hyala, pə ghwəy.

Mba'a ghwəy pəghəvə pa sasərkwə, hyala ghəy har məndiy Refan, pə ghwəy.

Ma shi ngangati ghwəy vay,

ni ghwəy hyalahı tsəfəkəwə ghwəy kwa kwəma shi na ghəshi.

Va tsəgha, ma yən kwərakwə kiy,

ta bantəŋwəy dzee dzəti tsəhwəti pi kərakə,

taŋ məlmə \*Babilanw" kə Hyala, kə ghəshi niy ni.

††† 7:35 Səvəri 2:14; 3:2 ††† Səvəri 7:3; 14:21-29; vėher: Bəla 14:33; 16:1-17; 20:1-11 § 7:37 3:22-23 †† 7:38 Səvəri 19:1-20:17; SləniKY 7:53; Gal 3:19 ††† 7:39 Bəla 14:3 ††† 7:40-41 Səvəri 32:1-8 ††† Amə 5:25-27; Mələkwə: SləniTaH 18:11

<sup>44</sup> †Ghala vəghwə tsa nza jijihimmə mbə gambay, a ghəshi niy lati \*Gaska kaa Hyala. Mbəba niy fə ghəshi shiy niy tsaslatim \*kwəma pəhəti Hyala ti shi. War njasa niy cinti Hyala kaa Məyizə niy lati məndi Gaska va. Sa niy nə Hyala ngəci: “War njasa nata gha va pə gha taa nga” kə niy ni ngəci. <sup>45</sup> ††Ma sa bəkwəshi ni kwatanja va jijihimmə na, mba'a niy səkə ləy hwəm shi zəməhwə ghi ta Gaska va. \*Zhəwzəwe niy nza dikə tsa shi ghalaba. Dzəghwa ghəshi tsənj bəvə Gaska va, mba'a ghəshi tsəhəshi li mbə hidiy niy zləghwəhwə ghəshi va, niy təhamti Hyala mbəzli mbə shi lə bərci nzə. \*Gaska va ki na, war ghwəlata ghənzə niy nza tə hidí va pa' vəgha vəghwə tsa məni \*Davitə mazə.

<sup>46</sup> †Ma sa mərshi Hyala lə Davitə, mba'a mananati zhəhwər tsa nzə na. Dza Davitə tapə ta cə'wə va Hyala, ta mbə ghəciy nganati ciki kaa Hyala va, ghənzə Hyala Zhakwapə. <sup>47</sup> ††Dzəghwa ya tsəgha nzə na, kwəməvə nga ci Davitə ghəci saa cə'wəti cə'wə va va kiw. Zəghwə ci \*Saləmanjw ngati na ciki tsa va. <sup>48</sup> ††Ya tsəgha nganati \*Saləmanjw ciki kaa Hyala diba kiy, ka nzəy Hyala ta ghwəmə va mbə ciki tsa ngati ndə ngəri lə dəvə ciw. Nja kwəmaa gəzəkə ndə Hyala va, ma kə niy niy:

Ma kə Hyala Kwa sləkəpəy:

<sup>49</sup> ††“Ma ghwəməy, gəzli mazə tsee na, hidi na, pi kədi səda tsee ghəshi, kə.

Tsama ciki na sa dza ghwəy vaa ngatəraa?

Kwəma na tsava pi tsa dzee vaa nza gar dəkəva tia?

<sup>50</sup> A sənay ma ghwəy, yən də'wə ghən tsee ngati na kar ghwəmə lə hidi gwanashi, pə ghwəy shəkəna?”

kə Hyala, kə niy ni.

<sup>51</sup> ††Avanay sana ki, ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə jijihiñwəyəw, ka zhini ghən nza ghwəy, ka dzəghwa sləmə ghwəy har tsa Hyalaw, ka ghwəni nefer ghwəy ghwəy kaa ngətaw. War ghən na sa zhini ghwəy kaa \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa. <sup>52</sup> †\*Ndə gəzə kwəma Hyala tiba kalaa niy sanamiy ngərə'wə jijihñwəyəw. A ghəshi niy bakwamti ka Hyalaa niy ghwənikə Hyala kwatanja ta gəzəpə səkə tsa ntsa slar tsa. Vanay sanay, ta ntsa slar tsa va ngati ghwəy dafa, mba'a ghwəy paslamti. <sup>53</sup> ††Ghwəy kiy, a ghwəy kwəməvə \*kwəma pəhəti Hyala, ka kwal Hyala ndařwəy na. Dzəghwa ghwəy na, kala fə kwəma gəzəkəřwəy kwəma pəhəti Hyala va ghwəy dzəghwa!» kə Etiyen.

### Məndiy pə'wə Etiyen lə hərəzli, pa' ka pəəsliti

<sup>54</sup> ††Ma sa favə ka sləka kwəma va kwemer gəzəkə Etiyen va tsəgha na, hafən nəfə tsa shi zhiniy satiy tərəřwə diba, ndəba ta mbəz, pə gha ghəshi məntəvashi. Ka pərə sli'i ghəshi ta Etiyen. <sup>55</sup> ††Ma dza Etiyen naci, ghəci sa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə Safə tsa nzə

paf na. Mba'a kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka nighə pətsa məba. Dza na mba'a nay shəndəkə tsa Hyala, mba'a Yesəw məgarə tə kwa bəzəmə Hyala.

<sup>56</sup> ††Ma kə na: «Avanara mbə nata ghwəmə ghwəni ghwəni, mba'a Zəghwə ndə ngəri məgarə tə kwa bəzəmə Hyala» kə. <sup>57</sup> War sa gəzəkə na tsəgha na, kə mbəzli va mba'a ghəshi na'way slimim shi, ka ngwəmə lala zlanj-zlanj. Dza ghəshi divəzhəkə ghəshi basatəvashi ti gwanashi tsəgha. <sup>58</sup> ††Dzəghwa ghəshi mbahə ghəshi mbahəkəvəri mbə məlmə, kə ghəshi ka pə'wə lə hərəzli ta mbə pəəsliti. Ma dza mbəzliy ndəgha fətiy dzəkən ta pəəsliti məndi na, mba'a ghəshi fəy kwəbənər shi ta ndəghwəshi vəgha tsahwəti məgəla, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci.

<sup>59</sup> ††Ma Etiyen naci ki, ka pə'wə ghəshi na, ka cə'wə ghəci, a kə na: «A Yesəw, Ntsaa sləkəra, bəvə piy tsee» kə. <sup>60</sup> ††Dzəghwa na, gələb gələbəy tə shinin ci, kə ka gəzə kwəma zlanjzlanj, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, əntaa gha mbəra kwəma shi na jikir na mənti ghəshiy dzəkən shi ma!» kə. War sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, bələhə mətiy.

### Səwl mbə sanshi ngərə'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw

**8** ††Ma Səwl ki na tərəřwə ghəci vəshiy ta pəəsliti tsa pəəsliti məndi va Etiyen. Dzəghwa fəcavata fəca pəəsliti məndi va Etiyen na, tərəřwə məndi kafəshi ta sanshi ngərə'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Dza mbəzliy nəw Yesəw va mba'a ghəshi ndanamtəvashi gwanashi dzar mbə giwahi tə hidi ka Zhəwde lə \*Samar. War kwataka \*ka kwal Yesəw gwa'a tsəgha, shiy niy nzyəshi mbə Zherəwzalem. <sup>2</sup> Dzəghwa nihwəti zhər \*ka Zhəwifə, shiy hazləni va Hyala, mba'a ghəshi lamti Etiyen, mba'a ghəshi təh-wəniti tərəřwə dalala.

<sup>3</sup> ††War ma Səwl naci ki na, war mbə pəla zamti mbəzliy nəw Yesəw ghəci. Ka nəw ghi tsa va, ghi tsa va ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw, zhər lə mi'i gwa'a, ka fəshiy dzəghwa fərshina.

### Fəlipə mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidi ka \*Samar

<sup>4</sup> ††Dzəghwa mbəzliy ndanishi va səvəri mbə Zherəwzalem ki, ka dza kwəba ka dza kwəba ghəshi dzar mbə məlməhi, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. <sup>5</sup> Ma sa hwə Fəlipə naci ki na, tsər dzay dzəmbə məlmə tə hidi ka Samar, dza na ka gəzəshi kwəmaa dzəkən \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala kaa mbəzli mbəba. <sup>6</sup> Ma mbəzliy basəshi gwanashi na, war mbə fə ghən ghəshi ta kwəma gəzə Fəlipə lə nəfə kwətiñ. Sa ka ghəshiy favə kwəma mađanja mađanja na məni na, zhini mbə nata ghəshiy nza lə mətsə shi. <sup>7</sup> ††Sa nzanay, mbə səvərita niy nza gazlaka mbə ghən tsa ka gezleki-ki, kala ngwəmə lala zlanjzlanj ghənzə mbə səvəri. ††Dař vədėvəder niy satishi ka dza, ma mbəzli məəti məəti

† Gaska Hyala: Səvəri 25:9, 40 †† 7:45 Zhə 3:14-17; 18:1; 2Sam 6 † 7:46 Cem 132:1-5 †† 7:47 2Sam 7:5-7; 1Mezh 6:1-38 †† 7:48 17:24-25 ††† 7:49-50 Ezay 66:1-2 ††† Səvəri 32:9; 33:5; Zher 4:4; Rm 2:28-29; zhini ghən: Ezay 63:10; Ezhek 2:3-5 § 7:52 Lk 11:47-48 §† 7:53 7:38; Ebr 2:2 §†† 7:54 Cem 37:12; 112:10 §† 7:55-56 Mt 26:64; SləniKY 2:33

§†† 7:56 10:11; Lk 3:21; Zhj 1:51 §† 7:58 22:20 §† 7:59 Cem 31:6; Lk 23:46 §†† 7:60 Lk 23:34 §†† 8:1 8:4; 11:19 §§§ 8:3 9:1, 13, 21; 22:4-5; 26:9-11; 1Kwər 15:9; Gal 1:13 18 8:4 2:41 19 8:7 Mk 16:17; Lk 9:1

vəgha ni na, mba'a ghəshi mbəlishi kwəriŋ. <sup>8</sup> Dzəghwa ki, mba'a mbəzli vəshishi dalala mbə məlmə va tsəgha.

<sup>9</sup> Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə niy nza tiba mbə məlmə va, Shimarŋw, kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə məni shi mađaŋa mađaŋa ni ghəci niy nza, ka dza her ka Samari tərəŋw va shi ka na vaa məni. Ka ntsa dikə tsa ghəci niy bəti ghən tsa ci. <sup>10</sup> Ma mbəzli gwanashi mbə məlmə va na, ka fə ghən ta kwəma ci va, ndərazhi lə mətikwəkwər gwa'a. Ma kə ghəshiy ni na: «Kay zal tsay, hyala nə məndi bərçi dikə na, kə məndi slən tsa nzə na ntsa» kə ghəshi. <sup>11</sup> Ghəshi na war ka fə ghən tərəŋw, ta kwəma ci va sa nzana ghala kwatanjata ghəci dzamti her kwa shi lə shi mađaŋa ci va niy məni na.

<sup>12</sup> †Ma sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshi Fəlipə dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli lə dzəkən slən tsa Yesəw Kəristəw na, mba'a məndi mananatishi \*batem, zhər lə mi'i gwa'a. <sup>13</sup> Ya Shimarŋw ci kwərakwə na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa mba'a məndi mananati batem kwərakwə. Ləy hwəm sa mananati məndi batem na, mba'a nzəyəy kwasəbə Fəlipə, sa dzashi her ci va shi məni Fəlipə lə bərçi Hyala, shi dimədime ni lə shiy cipə kwəma dikə dikə na.

<sup>14</sup> Ma sa favə \*ka kwal Yesəw va niy nza mbə məlmə Zherəwzalem, a ka Samari zləbavə kwəma Hyala, kə məndi na, mba'a ghəshi ghwənashi kar Piyer lə Zharŋ ngəshi. <sup>15</sup> Dza kar Piyer sa tsəhəshi ghəshi mbə Samari na, tapə ghəshi ta cə'wə dzəkən mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, ta mbə ghəshiy kwəməvə \*Safə tsa Hyala dewdew tsa. <sup>16</sup> †Sa nzana kalaa səkway Safə tsa Hyalaa dzəkən ndə mbə shi ya tsamaba ci di. War lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə məndi niy mananatishi batem gwa'a tsəgha. <sup>17</sup> Dza kar Piyer lə Zharŋ ki, mba'a ghəshi fanakənsi dividivi shi, dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi kwəməvə Safə tsa Hyala gwanashi tsəgha.

<sup>18</sup> †Ma sa nay Shimarŋw Safə tsa Hyala dzay dzəmbə mbəzli va sa fanakənsi ka kwal Yesəw dividivi na, dza na tsəgha, ka bənsi gəna kaa mbəzli va. <sup>19</sup> Ma kə ngəshi na: «Ndaram bərçi məni ghwəy ni shini li shi kwərakwə! Ma sa kee fə nee dəvə dzəkən ndə kwərakwə na, nza ghəci kwəməvə Safə tsa Hyala dewdew tsa» kə. <sup>20</sup> Ma kə Piyer kaa ngəci na: «Kwədəp pə gha zaŋa lə gəna ghata gwa'a. Tə sa bərkəti gha, a məndiy mbay pavə vəli vəlipə Hyala tə gəna, pə gha. <sup>21</sup> †Gha na na ghay, kwəma gha mbə sləni məni ghəy na ya jəw tsətsəw. Sa nzanay mənəy nəfə tsa gha dewdew kwa kwəma Hyalaw. <sup>22</sup> Ə pə gha zhəghanavə hwəm kaa zəzə kwəma gha na gəmgəm na, a gha cə'wə va Ndə sləkəpə, nda nza naa pəlanja mbə nəfə tsa ciy dzəkən kwəma təkə nəfə tsa gha na gəmgəm na. <sup>23</sup> Sa nzanay, e nay, a nəfə tsa gha təhəy va ndərəm tsa 'yaghwakəghwak tsa, \*kwəma jikir na sləwanja na» kə. <sup>24</sup> †Ma kə Shimarŋw na: «Cə'wəram Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ghwəy vantaa shiy ya kwətiŋ mbə shi gəzəkə ghwəy va səəkə dzəkənee» kə.

<sup>25</sup> Dzəghwa kar Piyer ki ləy hwəm kwəma va tsəgha, ka gəzanshi kwəma Ndə sləkəpə kaa mbəzli, ka ndəgha fətiy dzəkən. Ma sa kədishi ghəshi na, dza ghəshi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi gəzəy Yəwən kwəma wəzə na dzar mbə giwahi tə hidi ka Samari daŋ.

### Kar Fəlipə lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəw-piy

<sup>26</sup> Ma tə nahwəti vici na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə təzliy kaa Fəlipə, ma kə ngəci na: «Sati a gha dzəghwa kwa kwal tsa səkə mbə Zherəwzalem ta dzəghwa məlmə Gaza. Ma kwal tsa vay, sa mbə gamba na» kə. <sup>27</sup> ††Dza Fəlipə tsəgha mađ madiy, ka nəw kwal tsa va. Ma ghəci mbə kwal sa nə na tsa' kə na, ndə tsahwəy, ma ntsa va na, ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy ghəci, ntsa tsə'wamti məndi mba'am fəy ta ndəghwə gəna mazə, maliy sləkə hidi ka Etiyəwpiy, Kandasə, kə məndi kaa slən tsa nzə. Ntsa va sləkə na gəna nzə gwanata. Ma ntsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem niy səəkə na mbə tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. <sup>28</sup> Na dzay naa jighi, ghəci mə sharet mənəy, kala jangə shiy ghəci kwa zliya tsasliiti \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala.

<sup>29</sup> Ma kə \*Safə tsa Hyala kaa Fəlipə ki na: «Mbala, kətəghəvanja dzəvəgha sharet va ndəkəwə ndəkəwə» kə. <sup>30</sup> Dza Fəlipə, ka kəsli bali, mba'a kətəghəvay dzəvəgha. Ma fa na na, ntsa va mbə jangə zliya ndə Hyala Ezay. Ma kə Fəlipə ngəci na: «Ka favə kwəma jangə gha va, gha sana tsəna?» kə. <sup>31</sup> Ma kə ntsa va na: «Njaa kee mbay favə, kala pəraslikəvərīda shi di na gəzə ndə shəkə?» kə. Dza na tsəgha, ka cə'wə Fəlipə a ghəci dzəməə nzəyəy vəgha, mba'a Fəlipə dzəməy. <sup>32</sup> ††Ma pətsa jangə na va shiy ti kwa zliya vay, avanta kwəma gəzə məndi ti:

War nja təmbəkə tsa kəsə məndiy dzəti pi həni shiy niy mənəy na.

Njasa ka zəghwə təmbəkə vaa ghwənay ma ya miy tsa ci,

ta dəvə ntsaa tədi səbə tiy, ava tsəgha niy nzəyəy na.

<sup>33</sup> Dza mbəzli mba'a ghəshi panakən ha'wə.

Tərəh ntsaa niy yipə ti mbə ngwəvə ci.

Dzəghwa ki na, kala kama hwəlfə ci tə hidi ni, sa kədantim piy tsa ci, kə.

<sup>34</sup> Ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va kaa Fəlipə na: «Ə cə'wəŋee, gəzara, dzəkən wa gəzə \*ndə gəzə kwəma Hyala tsa kwəma na tay? Dzəkən ghən tsa ci shəkənaa? Naa dzəkən tsahwəti ndə na?» kə.

<sup>35</sup> †Ma kə Fəlipə na: «Dzəkən Yesəw gəzə məndi kwəma va» kə ngəci. Dza na mba'a gəzanavə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw. <sup>36</sup> ††War ma ghəshi mbə nəw kwal tsa shi va tsəgha na, mba'a ghəshi kəsashi yam, ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va na: «Avanashi yam, ka mbay ghaa məntəra \*batem sana sa?» kə. <sup>37</sup> Ma kə Fəlipə kaa ngəci na: «War mba'a pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw gwa'ay, ta mbay

† 8:12 28:23 †† 8:16-17 19:1-6 † 8:18 6:6 †† 8:21 Ef 5:5  
‡ 8:24 Səvəri 9:27-28

†† 8:27-28 Ezay 18:7; 56:3 ††† 8:32-33 Ezay 53:7-8 § 8:35 Lk 24:27 †† 8:36 Mt 28:19



dzee mēntəŋa batem» kə. A kə ntsa va na: «Yə, e banavə nəfə tsee, e zləbati lə nəfə tsee gwanay, Yesəw \*Kəristəwəy, Zəghwə Hyala na» kə. <sup>38</sup> Dza na mba'a garəti sharet ci, mba'a ghəshi səkwashi bakanashiy dzəmbə yam. Kar Fəlipə lə ndə ghəra slōni ngwəmna tsa va. Dzəghwa mba'a Fəlipə mananati batem. <sup>39</sup> †Ma sa səəməshi ghəshi kwa yam na, dza Safə tsa Ndə sləkəpə tsəŋ banti Fəlipə vəgha ntsa va. Kala zhini ghəciy nay ghwəla. Ma ghəci naci ki na, war ka nəw kwal tsa ci ghəci lə vəshi tərəŋw.

<sup>40</sup> ††Ma sa bəvə Safə tsa Hyala Fəlipə naci ki na, mba'a dzaa tsəhwəy mbə məlmə Azətə. Mba'a kafəy tiba ta dzəmbə məlmə Shezare, ma ghəci mbə kwal na, mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə dzar na mbə gwa'a.

### Səwl zhəghəy ka ndə nəw Yesəw \*Kəristəw

**9** †Ma Səwl ghalaba ki na, war ghwəlay ghəci niy nza mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw Ndə sləkəpə, ka bəkwəshi. Dza na mba'a tsəhəy va dikə tsa \*ka ta Hyala, <sup>2</sup> †mba'a dəwvə zliyahy və, ta cishi kaa mbəzliy sləwa \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə, ta mbə ghəshiy banavə kwal tsaa dzəmbəshi. Ya wa ntsa dza naa kəsəy mbə nəw kwal tsa Yesəw va, ya zhər, ya mi'i mbəba na, ma nza kəəsəshi, ka pəəhəshiy dzəmbə Zherəwzalem.

<sup>3</sup> †Ma sa bəvə na zliyahy va ki na, mba'a mađiy. War ma ghəci mbə kwal, ghəci ndəkəwə ndəkəwə ta dzəmbə Damasə na, vətəghə, war pi mənəy səkə mə gh-wəmə, mba'a mbərakənvay kən. Dəzlətsəbə ghəci tsəbay. <sup>4</sup> †Wakəvə Səwl tsəgha, gwərəp tərəy dzəti hidi. Fa na na, məli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Səwl, a Səwl, wa shiy mənishi ni, sara gha ngəra'wə tay?» kə. <sup>5</sup> ††Təpə Səwl ta dəw kwəma, ma kə na: «Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?» kə. Ma kə məli va ngəci na: «Yən na, yən Yesəw tsa sancy gha va ngəra'wə! <sup>6</sup> Ma nə ya, ya tsəgha nəy, Sati limbəə dzəmbə məlmə na, ma mbəbay, nza mənđi gəzəŋa shi dza ghaa mənđi» kə.

<sup>7</sup> Ma mbəzliy nza kar Səwl mbə dza ta dza va li shi kwa zəərə kwətij na nashi ki na, garrə ghəshi garəshi, shalalal ghəshi nəyshi. Mba'a ghəshi favə gaka gəzə kwəma ndə nanzə ki na, a nay ntsaa gəzə kwəma va ghəshiy. <sup>8</sup> ††Dzəghwa Səwl mba'a satiy tə hidi. Bəŋə'i kə kaa mətəshi ci na, shəŋ ghəci kaa nay pi. Dza mbəzli nza ghəshi va li shi mba'a ghəshi kəsəghə tə dəvə ciy dzəmbə məlmə Damasə. <sup>9</sup> Sa tsəhəy na mbəba na, hi mahkan ghəci mənđi, shəŋ ta nay pi, zəhwə shi zəməw, sahəwə ya yaməw. War tsəgha ki.

<sup>10</sup> Ma ghala pətsa va na, mba'a tsəhwəti ntsaa nəw Yesəw niy nza tiba mbə məlmə Damasə va, slən tsa ci na, Ananiyasə. Dzəghwa ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci nja kwa shiy na: «A Ananiyasə» kə, ma kə Ananiyasə zləbanci na: «Way, Ntsaa sləkəra» kə. <sup>11</sup> †Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, a gha nəw kwal tsa har mənđiy

† 8:39 1Mezh 18:12 †† 8:40 21:8 † 9:1 8:3 †† 9:2 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22; 28:22 †† 9:3 Aba 3:3-4; 1Tim 6:16; 2Kwər 4:4, 6 ††† 9:5 1Kwər 15:8 ††† 9:8 13:11 § 9:11 21:39; 22:3

kwal tsa "Ndihwə tsa". A gha dzaa dzəkə ghi tsa Zhəw-dasə, sa ghaa tsəhəŋay, nza gha dəw tsəhwəti ndə, Səwl, kə mənđi kaa slən tsa ci, ndə ka Tarsə ghəci. Avacy mbə cə'wə sənzanva kəyba. <sup>12</sup> ††Mba'a nay ndə nja kwa shiy, slən tsa ci na Ananiyasə. Ntsa nay na va na, mbə dzəmbə ghəciy dzəkən, ka fə dividivi ciy dzəkən ta mbay ghəciy nay pi» kə. <sup>13</sup> Ma kə Ananiyasə kaa zləbanci Ndə sləkəpə na: «A Ntsaa sləkəra, ee favə kwəma mənđi zal tsa va, va nihwəti mbəzli dāŋ, ee favə ngəra'wə tsa təliti na mbəzli gha li mbə məlmə Zherəwzalem. <sup>14</sup> Ya sana sənzanva sa səkəy na tsa tikəy, lə kwal na və sa banavə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, ta mbə ghəciy pəəhə mbəzliy nəwŋa gwanashi» kə. <sup>15</sup> ††Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, mbala na gha. Sa nzana, ma ntsa vay, ee təravə, ta dza ghəciy gəzə slən tsee kaa mbəzli tə nihwəti hidi, lə kaa mezhihə shi, lə kaa mbəzli ka \*Izərayel gwa'a. <sup>16</sup> ††Ta sancy ngəra'wə tsa dza na ta sa tə mbərkə slən tsee dzee də'wə ghən tsee» kə.

<sup>17</sup> †††ŋkwa kə Ananiyasə, mba'a mađiy, ka dzaa dza-kə ghi tsa va. Sa tsəhəy na kəyba na, mba'a fanakən dividivi ci kaa Səwl. Ma kə na: «A zəmərə Səwl, Yesəw Ndə sləkəpə tsaa tsəhwəy va ngəŋa kwa kwal tsa səkə gha va kway, ghəci ghwənara na sana, a gha mbəə nay pi, lə ta mbə nəfə tsa ghaa təhəy lə \*Safə tsa Hyala dewdew tsa» kə. <sup>18</sup> Dzəghwa, tsəgha ki war ghwəla na, nza'jəw, sə nja kwafə tərəkəvay səkə mbə mətəshi ci. War ghwəla ki na, Səwl mbə nay pi. Dza na pəlhəm satiy tə pi, mba'a mənđi mananati \*batem. <sup>19</sup> Dza mənđi, həŋ mənđi banavə shi zəmə, ka zəməshi ghəci. Ma sa zəhwə na shi zəmə na, mba'a bərđi ci zhikəshi.

### Səwl mbə gəzə kwəma Hyala mbə məlmə Damasə

Dzəghwa Səwl, mba'a nzata nza gar vici jəwə lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Damasə. <sup>20</sup> ††War gh-wəla tsəgha na, mba'a dzəmbəy mbə gəzanshi kwə-maa dzəkən Yesəw \*Kəristəw kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva \*ka Zhəwifə, ma kə na: «Yesəwəy, Zəgh-wə Hyala na» kə. <sup>21</sup> ††Ma mbəzliy favə kwəma ci va gwanashi na, mađəŋa ghəshiy nata nava kwəma. Kə ghəshi, ka dədəw, ma kə ghəshi na: «Ntsaa niy sasa ngəra'wə va 'yahə'yahəy kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem sasa tsəy? Ə ghəci səkə tikə sənzanva ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw kaa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala sa?» kə ghəshi.

<sup>22</sup> †††War ma Səwl naci ki na, ka mətəshə bərđi ta gəzəpə kwəma Hyala, lə bərđi mbə tərəŋw. Mba'a pəraslanakəvərishi: «Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə. Ma sa favə ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə nava kwəma na, mba'a məhərli shi sətə, kala sənashi shi ka ghəshi gəzə ghəshi ghwəla. <sup>23</sup> †††Ma ləy hwəm vici dāŋ na, dzəghwa ka Zhəwifə mba'a ghəshi pəhəti pəəsli ci. <sup>24</sup> Dzəghwa mba'a kwə-

§† 9:12 Mk 8:23-25 §†† 9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24; Rm 1:5 §† 9:16 20:23; Lk 21:12; 2Kwər 11:23-28 §†† 9:17 19:6 §† 9:20 17:2; Lk 22:70 §† 9:21 8:1; 9:13-14 §†† 9:22 5:42 §†† 9:23 23:12 §§§ 9:23-25 2Kwər 11:32-33

ma pəhəti ghəshi va tsəhəta kwa sləmə Səwl. Məlmə vay, dəzlətsəbə niy tsəbay məndi lə kələm, dza ghəshi ki, mba'a ghəshi fəy mbəzli dzar kwa miy dəghahi, havəghwə lə həvir gwa'a, ka ndəghə ta pəəsli.

<sup>25</sup> Dzəghwa mbəzli ta səda Səwl tə nahwəti vici həvir, laŋ ghəshi bəvəə faghwa kwa ghwani, mba'a ghəshi bay dzəvəri kwa mergi kələm. Ta mbə ghəciy səkway dzəti ngwəla ta hwəy.

### Səwl mbə məlmə Zherəwzalem

<sup>26</sup> †Ma sa tsəhəy Səwl mbə Zherəwzalem na, dza na slar, ka pəla jakəva ghəci tsəgha lə mbəzliy nəw Yesəw. Ma mbəzliy nəw Yesəw gwanashi na, war mbə hazləni ghəshi niy nza və. Ya tsəgha niy nə na: «Ndə nəw Yesəw nzee» kə na, niy zləbavə nava ghəshiw. <sup>27</sup> ††Kə Barnabasə ki mba'a pəməghə dzəvəgha \*ka kwal Yesəw. Dza na mba'a gəzanshi njasa nay Səwl Ndə sləkəpə kwa kwal Damasə də'wə ghən tsa ci, lə njasa gəzanakə Ndə sləkəpə kwəma gwa'a. Zhini na dība mba'a gəzanshi njasa gəzəhwə Səwl kwəmaa dzəkən slən tsa Yesəw mbə məlmə Damasə, kala gwərsə ma.

<sup>28</sup> Ma ka gha ghəshiy yivə ki. Dzəghwa Səwl, ghala fə-cava ki, mba'a mənuy ka ntsa kwa zəərə kwətirj na li shi. Ka dza kwaba, ka dza kwaba ghəci mbə Zherəwzalem lə gəzə kwəma mbə slən tsa Yesəw \*Kəristəw, kala gwərsə ma. <sup>29</sup> Ka gəzə kwəma ghəci niy nza, ya kaa \*ka Zhəwifə gəzə kwəma ka \*Gərekə, ka ngərə ghəpə li shi. Ma ghəshi na, ka pəla kwal tsaə pəəsli ci. <sup>30</sup> †Ma sa favə ngwərməhiy mbə nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi pəməghə dzəmbə məlmə Shezare. Dza ghəshi tība mba'a ghəshi zlay ta dzəmbə məlmə Tarsə.

<sup>31</sup> Ma ghala vəghwə tsa va ki na, feeye safə ta mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Zhəwde, lə Galile, mba'a ni ka \*Səməri gwa'a. Ka kwəma bərci ghəshi kwa kwal Hyala, ka mətəshə yī fəti va Ndə sləkəpə. Zhini ka mətəshəva dāŋ tsa shi, sa kəətishi bərci \*Safə tsa Hyala.

### Ntsa mətī mətī vəgha tsa mba'a Piyer

<sup>32</sup> Dzəghwa Piyer ki, ka təwrə dzar mbə məlməhi, ya kwəməba nza, ka wanshi wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa na tə nahwəti vici, mba'a səəkəy dzəvəgha ni mbə məlmə Lida mbəzli. <sup>33</sup> Mba'a kəsəy ndə mbə məlmə va, slən tsa ci na Ene, shaw ghəci ghala piya dəghəsə va zəlghwə tsa mətī mətī vəgha tsa. War tə pi hənī tsa ci ghəciy nza. <sup>34</sup> War sa nay Piyer, ma kə kaa ngəci na: «Ene, ava Yesəw \*Kəristəw mbəlīŋa. Sati, pəərə shi hənī gha» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw Ene satiy.

<sup>35</sup> Ma sa nay mbəzli mbə məlmə Lida lə mbə hidi Sarən gwa'a nava hwəlfə kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka ka nəw Ndə sləkəpə tsəgha.

### Zhakati tsa Tabita mbə mətī

<sup>36</sup> A nahwəti mali niy nza tība mbə ka nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa, Tabita, kə məndi kaa slən tsa nza. «Dərkasə» kə məndi lə kwəma ka \*Gərekə. Dərkasə tsa va na, kimə dī naa gəzə. Mali kwa ghəra slōni wəzə na ghənzə niy nza, ka kəəti ka ndərma, lə vələnsi vəlī tərəŋw.

<sup>37</sup> Dza na tə nahwəti vici mba'a tərətə gwərapətə, kə mba'a mətita. Dza məndi pi məndi pəshamti mbəri tsa nza, mba'a məndi fəy mbə ciki tsa ngati məndi mə ghən tsahwəti. <sup>38</sup> Mba'a mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa favə mbə Lida na Piyer, kə məndi. Məlmə Lida va na, ndəkəwə ghənzə lə məlmə Zhafa. Dza ghəshi mba'a ghəshi ghwənanashi mbəzli bakə ngəci. Ta dzaa cə'wə a ghəci səəkə tanŋan kala dzaa bəəli wəri kwa kwal.

<sup>39</sup> Ma sa tsəhəshi mbəzli bakə ni va na, mba'a ghəshi gəzanci kwəma va kaa Piyer. Dza Piyer mad madiy kwasəbə shi tsəgha. Dza ghəshi nishə tsəhəshi. Ma sa tsəhəy na na, mba'a məndi pəməghə dzəmə ciki tsa ngati məndi va mə ghən tsahwəti. Ma sa tsəhəy Piyer məba ki na, dza mi'i mbəreketi gwanashi, war ka kəti-va ghəshiy dzəvəgha. Ka tihwəni, ka cici kwəbənəŋerəy cisi Dərkasə ghənzə tə ghwəməta kaa ngəci.

<sup>40</sup> ††Dzəghwa Piyer kaa ngəshi tsəgha: «Ləvəriŋwəyəm tə ngwəla gwanəŋwəy» kə. Ma sa səvəriŋi ghəshi na, dza na gələbə gələbəy tə shinin ci, tapə ta cə'wə Hyala. Sa cə'wəti na na, dza na tərəd zhəghətəvay dza kwa mbəri tsa va, ma kə na: «A Tabita, satija!» kə. Dza mali va, bəŋ ghwənamti mətə nza. Ma sa nay na Piyer na, mba'a satita, dza das nzyəta mənzyə. <sup>41</sup> Dza Piyer pay kəsakati tə dəvə, mba'a garəy. Da' harashi mbəzli Hyala ghəshi lə mi'i mbəreketi va, ci' cintishi Tabita, tə ghwəməta ghənzə. <sup>42</sup> War ghwəla ki na, gwa'a gwa'a mbəzli mbə məlmə Zhafa favə nava kwəma ki. Dza mbəzli dāŋ mba'a ghəshi bənavə nefer shi kaa Ndə sləkəpə mbə məlmə va. <sup>43</sup> ††Dza Piyer mba'a mənī vici dāŋ mbə məlmə Zhafa ki, kəghi tsa Shimaŋw. Shi-maŋw tsa va na, kwəbə hwətahi na slōni ci ka naa mənī.

### Kar Kwərnəl lə Piyer

**10** †††Mbə məlmə Shezareyey, a tsahwəti zal niy nza tība, Kwərnəl, kə məndi kaa slən tsa ci. Mazə tsa ka sawji ka \*Rəm bələkəwə ghəci, mbəzli sləwa na va na, ka sawji ka Itali, kə məndi kaa harshi. <sup>2</sup> Ma ghəci na, ntsa slar tsa, ka hazləni va Hyala ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dalala ghəciy kəəti \*ka Zhəwifə. Zhevi ghəciy nza mbə cə'wə Hyala.

<sup>3</sup> Dzəghwa na tə nahwəti vici, ge'i ge'i lə tsahi mahkan hetihwer, mba'a nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na va na, \*ndə kwal tsa Hyala wayway ghəci mbə dzakə ghi tsa ci, ka har, a kə na: «A Kwərnəl» kə.

<sup>4</sup> Dza Kwərnəl ka nighə, mba'a her ci dzashi tərəŋw, ma kə na: «Wa saa mənuy kia Ndə sləkəra?» kə. Ma kə

† 9:26-27 9:3-6, 20; Gal 1:18 †† Barnabasə: 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kwər 9:6; Gal 2:1, 9, 13 ‡ 9:30 11:25; Gal 1:21

†† 9:40 Mk 5:40-41 ††† 9:43 10:6, 32 ††† 10:1-8 10:30-33 †††† 10:1-2 27:1, 3; Lk 7:2, 5

ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «A Hyala zəzətiy dzəkən gha, mba'a zləbavə cə'wə gha, lə kəəti tsa kəəti gha mbəzli. <sup>5</sup> Nana kiy, mbala ghwəni mbəzli dzəmbə məlmə Zhafa, ta harŋa Shimaŋw tsa har məndiy Piyer. <sup>6</sup> Avaciy ndə məlmə kəghi tsa Shimaŋw, ndə kwəbə hwəteber. Miy kwəfa kərkəva ma na ghi tsa va» kə.

<sup>7</sup> Ma sa dzay ndə kwal tsaa gəzanci kwəma va kaa Kwənel ki na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə ka sləni ci, lə ndə sawji tsa ci kwətiŋ, ndə sləni tsa ci ghala kwatəŋata, ndə hazləni va Hyala ghəci. Dzəghwa na mba'a slanəkəshi kwəmaa mənta va gwa'a. <sup>8</sup> Ma sa slanəkəshi na kwəma va na, mba'a ghwənashiy dzəmbə məlmə Zhafa ki.

<sup>9</sup> Ma way pi tə həzlimə, ghəshi mbə kwal shi, ndəkəwə ta tsəhə mbə məlmə Zhafa na, mba'a Piyer kafəy dzay dzəmə ghən ciki tsa gwəmati məndi nja beela ta cə'wə Hyala, vici kwa ghən. <sup>10</sup> Ghalaba na, ka ghəranci ma, ka di zəmə shiy ghəci. Ma məndi ghwələshi mbə tsətsəva ta pəlanci hwər na, dza Hyala mba'a cinti shiy nja kwa shiw. <sup>11</sup> †Tsa' kə na, ghwəmə ghwənita, mba'a nay sə məba nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadənashi, ka səkwa ghəciy dzəti hidi. <sup>12</sup> ††Njə'wə kə Piyer kaa pətsa mbəba na, ya wa slən saa dza səda tə hidi nza shidshid və fadə gwa'a na, war mbə, lə shiy dza lə hwər dība, mba'a hwəlfə 'yegwer gwa'a gwa'a. <sup>13</sup> Ma fa Piyer na, məli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi ta zəməshi» kə. <sup>14</sup> Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə niy, səəkə ghəshiy nza nehem tə miy tsee tepəw» kə. <sup>15</sup> †Zhini ma kə məli va ngəci ba na: «Ma shi nə Hyala dəwdew na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi, pə gha ma!» kə. <sup>16</sup> War tsəgha war tsəgha, gar mahkan səda shi va mbə məniva tsəgha ngəci. Dzəghwa ki, nza'jəw ghəshi zhiniy zhashiy zhimə ghwəmə.

<sup>17</sup> Ma Piyer ki na, ghərəŋə mbə təkə shi dī gəla shi nashi na vaa gəzə. Ma ghəci mbə zəzə kwəma va na, mba'a mbəzli ghwənikə Kwənel va səəkəshi kwa dəgha, mba'a ghəshi dəwvə ghi tsa Shimaŋw tə pətsa nza na. Səəkə ghəshi garə ghəshi garəshi kwa dəgha. <sup>18</sup> Tapə ghəshi mbə har mbəzli kəghi tsa va. Sa washī məndi na, dza ghəshi ka dəw, ma kə ghəshi na: «Tikə na tsəhwəti ndə məlmə, Shimaŋw, kə məndi kaa slən tsa ci, zhini Piyer tsəhwəti slən tsa ci bay na?» Kə ghəshi.

<sup>19</sup> ††Ghala pətsa va na, Piyer ghwəlay war mbə təkə kwəmaa dzəkən shi nashi na va. Ma fa na na, \*Safə tsa Hyala mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, ava zhər mahkan mbə palaŋa kwa dəgha. <sup>20</sup> A pə gha mən-tiy, sati a gha dzəghwa. Nza ghwəy dzaŋwəy li shi, əntaa gha kə ghəpə ma. Sa nzanay, yən ghwənəkəshi na» kə.

<sup>21</sup> Əŋkwa kə Piyer, dza na mba'a səkway dzəvəgha shi. Ma kə kaa mbəzliy pəla va na: «Ane, yən na sa pala

ghwəy va. Wa shiy mənishi səəkə ghwəy ta pəlaraa?» kə.

<sup>22</sup> Ma kə ghəshi na: «Kwənel, mazə tsa ka sawji bələkwə ghwənəkəŋəy na. Ghəciy, zal tsa slar tsa na. Ka hazləni va Hyala, mbə fal \*ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. \*Ndə kwal tsa Hyala gəzanci na: "Ghwəni mbəzli a ghəshi harkəŋa Shimaŋw Piyer, ma nza gha fa kwəma dza naa gəzəŋa" kə ngəci. Va tsəgha ghwənəkəŋəy na ta harŋa» kə ghəshi. <sup>23</sup> ††Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harəghəshiy dzəkə ghi, mba'a fənəyshi gwəci tsa shi, hi ghəshi kəyba.

Ma way pi tə həzlimə ki na, kəram Piyer kafəy li shi. Dza nihwəti ngwarməhiy mbə nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa mba'a ghəshi dzashi kwasəbə. <sup>24</sup> Dza ghəshi tə həzlimə va, kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Shezare. Tiba Kwənel niy nza mbə ndəghəshi, mba'a basəkə ngwardəhiy lə madigahiy slar ni gwa'a.

<sup>25</sup> †††Ma Piyer kwa miy dəgha mbə dzəkə na, mba'a Kwənel madiy ta dza ta ka'wə. Dza Kwənel tsəgha tsəfəkəwə tsəfəkəwəy kwa kwəma ci, ka pəra'wanci di-vidivi. <sup>26</sup> Dza Piyer mba'a kəsakati. Ma kə ngəci na: «Satiŋa! Yənəy, ndə nzee nja gha kwərakwə» kə.

<sup>27</sup> Ma sa kəsakati Piyer na, ka dzəkə ghi ghəshi kala sla kwəma ghəshi. Dzəkə Piyer na, mbəzli basəshi tərəŋw dalala kəyba. <sup>28</sup> †††Ma kə Piyer ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay kiy, mahalakə na va ghəy, ghəy kaa Zhəwifə, ta jakəva ghəy lə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ya ta dzəkə ghi tsa shi nza. Əy, ma ki na, dza Hyala mba'a citəra shiy vantee taa bəti ya wa ndə ci nja ntsa mahalakə tsa kwa kwəma Hyala. Ya nja ntsa kamam gar jakəva li. <sup>29</sup> Ava va tsəgha zləbavee sana nay ghwəy, mba'ee səəkəra kala mənī ma awə sa harda ghwəy. A nə ya kaa kwəma dəwee va ghwəy nana kiy, tawa harda ghwəy, nə ya?» kə.

<sup>30</sup> § †††Tapə Kwənel ta zləba kwəma va, ma kə na: «Avanay kwa fada vici na sana ndatsə, ma fəcava yən mbə cə'wə Hyala ge'i lə tsahi mahkan kəghi tseyey, mba'a nahwəti kwəma kəsara. Tsa', pən na, ndə məgarə kwa kwəmee, ka mbərə kwəbaŋ tsa kən ghən ci nja vici. <sup>31</sup> Ma kə ngəra na: "A Kwənel, a Hyala favə cə'wə gha, mba'a zəzətiy dzəkən kəəti tsa kəəti gha va mbəzli. <sup>32</sup> †††Va tsəgha səəkəe ta gəzəŋa. Sənzəvanay, ghwəni miy ta har Shimaŋw Piyer mbə Zhafa. Avaciy ndə məlmə kəghi tsa Shimaŋw, ndə kwəbə hwəteber, miy kwəfaa kərkəva ma na ghi tsa ci va" kə. <sup>33</sup> Dzee ki, mba'ee ghwənashi mbəzli taŋtaŋ ta harŋa sana nay gha. Sa tsəhəshi ghəshi va gha na mba'a gha zləbavə səəkə kwərakwə. Sənzənva kiy, avanəŋəy tikə gwanəŋəy kwa kwəma Hyala, ta fa kwəma gəzəŋa Ntsaa sləkəpə va ta gəzəŋəy» kə.

### Kwəma Hyala gəzə Piyer kəghi tsa Kwənel

<sup>34</sup> †††Ma ləy hwəm sa kədamti Kwənel gəzə kwəma ci va na, dza Piyer tsəgha, mba'a ghati gəzanshi kwəma, ma kə na: «Aya, kwagwa'a kwagwa'ay, avanay nana

† 10:11 7:56 †† 10:12-14 SləniTaH 11:1-47; Ezhek 4:14 † 10:15 Mk 7:15, 19 †† 10:19 11:12; 13:2, 4; 15:28; 16:6; 20:22-23; 21:4, 11

‡ 10:23 10:45; 11:12 ††† 10:25-26 14:13-15; ShiZhŋ 19:10 ††† 10:28 10:15; Gal 2:12 § 10:30-33 10:1-8 †† 10:30 1:10; Lk 24:4 ††† 10:32 9:43 †† 10:34 Rm 2:11; Zhk 2:1

ghee sənay na, ghəngħən tsa mbəzli tība va Hyala na nanzəw, pən! <sup>35</sup> †Ya wa ndə na mbə hwəlfəhi mbəzli gwa'a, kama na mbə hazlənī və, ka mənī kwəma wəzə nay, ghəci na sa di na. <sup>36</sup> ††A ghwəy sənay, miy tsa niy ghwənikə Hyala kaa ka \*Izərayel. Miy tsa vay, Yəwən kwəma wəzə na, saa bəpə zərkə mbə slən tsa Yesəw \*Kəristəw na. Ghəci na Ndə sləkəpə gwa'a. <sup>37</sup> A ghwəy sənata kwəmaa niy gəzəkə Zharj dzəkən \*batem. A ghwəy sənashi shiy mənishi ləy hwəm kwəma ci va. Sa ghatəvashi ghəshi mbə hidi Galile ka dzar pa' mbə hidi Zhəwde. <sup>38</sup> †Zhini a ghwəy sənay njasa banavə Hyala bərēci nḡ, lə Safə tsa nḡ dewdew tsa kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə. Dza Yesəw mba'a təwramti hidi ndəkəwə ndəkəwə ni, ka mənīpə kwəma wəzə na, ka mbəli mbəzli mbə dāvə \*ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Kwəma mənī na va tsəghay, sa nzana mbə kəti Hyala niy nza na. <sup>39</sup> ††Sənzənvay, ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi mənəhwə na gwa'a gwa'a tə hidi ka Zhəwifə, lə mbə Zherəwzalem. Dza mba'a mbəzli danwəvəgha vəgha tsəm pəəsli. <sup>40</sup> Dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətī tə kwa mahkana vici ci. Mba'a banavə bərēci, ta cipə ghən tsa ci tə ghwəməy. <sup>41</sup> ††Sa ci na ghən tsa ci kaa mbəzli, citi ghən tsa ci na kaa mbəzli gwa'aw. War kwataka kaa ngənjəy gwa'a tsəgha citəvay na. Ghəy ghəy shi tsəhavə Hyala ta ndəgha fətiy dzəkən ghala kwatanata. Ləy hwəm sa zhanakati Hyala Yesəw tsa va mbə mətīy, a ghəy zəməhwə shiy, ka sahwə shi sa li. <sup>42</sup> †††Dzəghwa na, ghəci Yesəw tsa va mba'a ghwənanəy ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a ta mbə ghəy gəzanshi kaa mbəzli: "Ava ghəcia sa fəy Hyala ta sla ngwəvə kən mbəzli tə ghwəməshi ni, lə ni bəkəwə bəkəwə ni" pə ghəy ta ni. <sup>43</sup> †††Gwanashi gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən, a kə ghəshi na: "Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta kwəməvə pəli kwəma ci jikir na dza na lə slən tsa ci!" kə ghəshi» kə Piyer.

**\*Mbəzli kamaa ka Zhəwifə kwəməvə \*Safə tsa Hyala kwərakwə**

<sup>44</sup> †War Piyer ghwəlay mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Safə tsa Hyala dewdew tsa mba'a səkway dzəkən mbəzliy fa kwəma ci va gwanashi. <sup>45</sup> Ma ka Zhəwifə nəw Yesəw va niy səkəshi kwasəbə Piyer ki na, war ka mananshi madaŋa kwəma va. Sa nzana, mba'a Hyala vəliti Safə tsa nḡ dewdew tsa kaa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə ba. <sup>46</sup> Katanə nanzə ki na, mbə favə mbəzli va ghəshi ka gəzə kwəma kwa kwəma nihwəti mbəzli ghəngħən ghəngħən. Ka fə shəndəkə ghəshiy dzəti Hyala. Ma kə Piyer ki na: <sup>47</sup> ††«Avanashi mbəzli ni kwəməvə Safə tsa Hyala dewdew tsa nja ghwəmmə kwərakwə. Ka dza ndəə mbay mənī awə ya ta mananshi \*batem ghwəla kiw» kə. <sup>48</sup> †††Dza na mba'a gəzanshi mbəzli, a mənī mana-

natishi batem lə slən tsa Yesəw \*Kəristəw. Ma sa man-anamtishi mənī batem ki na, tapə ghəshi ka cə'wə Piyer, a ghəci nḡyayvay li shi, gar vici jəwə.

**Gəzə kwəma Piyer kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Zherəwzalem**

**11** Ləy hwəm kwəma va na, mba'a \*ka kwal Yesəw ghəshi lə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Zhəwde favə, a \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə zləbavə kwəma Hyala kwərakwə, kə mənī. <sup>2</sup> Ma sa zhəghəkəvay Piyer dzəmbə Zherəwzalem ki na, ka gəzanci kwəma ka Zhəwifə nəw Yesəw, ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzə mənī ghaw» kə ghəshi ngəci. <sup>3</sup> ††«Ghay, a gha səkə kəghi tsa mbəzliy \*slanti ma fə'yasa, kamaa ka Zhəwifə, mba'a gha zəməhwə shiy li shi, ndə ka Zhəwifə gha ngar!» kə ghəshi.

<sup>4</sup> Dzəghwa Piyer mba'a madiy ta canshi kwəma va bazhə bazhə njasa mənḡvata na ki, ma kə na: <sup>5</sup> ††«A mbəzlee, vanta kwəmaa mənḡ: Ma yən mbə məlmə Zhafa tə nahwəti vici yən mbə cə'wə Hyalay, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw, tsa' pən na, shiy nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadanashi, mbə səkə mə ghwəmə, ka səkwa pa' vəghəe. <sup>6</sup> Pən pa'i fati mətə ti, ka nighə wəzə. Nighee na, shiy mbə, dəbeker fadə səda ni, lə shəkəwədeshi, lə shiy dza lə hwər, mba'a 'yegwer tə ghwəmə. <sup>7</sup> Fee ba na, məli ndə mbə gəzəra kwəma, a kə na: "A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi, ta zəməshi!" kə. <sup>8</sup> Ma pən na: "A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə niy, səkə ghəshiy nza nehəmə tə miy tsee tepəw!" Pən. <sup>9</sup> Zhini ma kə məli va kaa zləbara səkə mə ghwəmə kwa baka səda na: "Ma shi nə Hyala dewdew na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi pə gha ma!" kə. <sup>10</sup> Dza mahkan səda shi va mbə məniva tsəgha. Kə ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi zhashiy zhimə ghwəmə.

<sup>11</sup> War ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli mahkan səkəshiy dzəghwa dəgha ntsa nḡee va kəy, səkə mbə məlmə Shezare niy ghwənikəshi mənī ta harda. <sup>12</sup> Zhini ma kə \*Safə tsa Hyala ngəra ba na: "A Piyer, sati madi mbala kwasəbə mbəzli va! Əntaa gha kə ghəpə ma!" kə. Dzəghwa ngwərməhimmə kwanə ni ni nəw Yesəw niy səkəe tikə li shi, mba'a ghəshi nəwvəra ta dzəmbə məlmə Shezare. Sa kafə ghəy li shi na, dza ghəy təgwələm dzəkənjəy dzəkə ghi tsa Kwərnəl. <sup>13</sup> Sa tsəhənjəy ghəy na, dza zal tsa va, mba'a gəzənjəy njasa nay na \*ndə kwal tsa Hyala məgarə kəghi tsa ci, mbə gəzanci kwəma. Vanta kwəma gəzanci ndə kwal tsa va: "A Kwərnəl, ghwəni mbəzli dzəmbə məlmə Zhafa ta harŋa Shimanəw Piyer a ghəci səkə. <sup>14</sup> ††Ta gəzəŋa kwəmaa dzaa mbəlītəŋa lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi dza na!" kə, kə Kwərnəl kaa ngənjəy.

<sup>15</sup> ††Sa gəzamtī na tsəgha, war sa ghatee gəzə kwəma kaa ngəshi tsəgha na, mba'a Safə tsa Hyala səkway dzəkən shi, njasa niy səkway na vaa dzəkən ghwəmmə niy nza kwərakwə. <sup>16</sup> †††Pən mba'ee zəzəvə kwəmaa niy

† 10:35 Zhj 9:31 †† 10:36 Ezay 52:7; Rm 3:25-26; 5:1; 2Kwə 5:18; Kwəl 1:20; ShiZhj 19:16 † 10:38 Lk 4:18; 13:16; Zhj 3:2 †† 10:39-40 3:15 †† 10:41 1:4; Lk 24:30-31, 41-43; Zhj 21:12-13 ††† 10:42 17:31; Rm 14:9; 2Tim 4:1; 1Pi 4:5 ††† 10:43 13:38; Zher 31:34 § 10:44-46 2:4 †† 10:47 8:36 ††† 10:48 19:5

§† 11:3 10:28; Gal 2:12 §†† 11:5-12 10:11-20 †† 11:14 16:31 §† 11:15 2:4 §†† 11:16 1:5

gəzəkə Ndə sləkəpə va, niy nə na: “Lə yam niy mənīpə Zhanj \*batem, ma na na ghwəyəy, ta səkəkə dza Safə tsa Hyala dēwdew tsa dzəkən ghwəy” kə niy ni.

<sup>17</sup> Hyala tarəkə na vələnshi vəli nzə, njasa niy vələvəm-mə na va ghala vəghwə tsa banavə ghwəmmə va nefer ghwəmmə kaa Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw kwərakwə. Ya sa nzana tsəgha Hyala mənti kiy, wa slən tsee nee ki, kee ni “awə” pən kaa Hyalaa?» kə Piyer.

<sup>18</sup> †Ma sa favə ka Zhəwifə nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi dəpəshi. Tapə ghəshi ta fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Ma ghənza tsəghay, ə banavə Hyala kwal kwərakwə kaa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, a ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ta mbə ghəshiy kwəmavə piy tsa kədi ma!» kə ghəshi.

### Mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə

<sup>19</sup> ††Ma fəca pəəsli məndi va Etiyənəy, tərənjw niy madishi məndi ta sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa mba'a ghəshi ndanivərivashi, ka dza niva kwaba, ka dza niva kwaba, va ngəra'wə tsa va. Dza nihwəti mbə shi mba'a ghəshi dzashi ka tsəhəshi pa' tə hidi Feniki lə mbə məlmə Antiyəshə, mba'a tə hidi ka Shipər. Dza ghəshi na, war kwataka kaa \*ka Zhəwifə mbə məlməhi va gwa'a tsəgha ghəshiy gəzanshi kwəma Yesəw. <sup>20</sup> †Dza nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə mbəzliy səkəkə tə hidi ka Shipər lə mbə məlmə ka Shiren, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Antiyəshə. Mba'a ghəshi gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw kaa ka \*Gərekə mbə məlmə va. <sup>21</sup> ††Ma mbəzli va mbə dza shi va na, mbə kətishi Ndə sləkəpə niy nza lə bərçi. Dzəghwa dānj mbəzli banavə nefer shi kaa Yesəw, ka zhəghəshi ka mbəzliy nəw Ndə sləkəpə.

<sup>22</sup> Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwəma va tsəhəy kwa sləmə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa favə ghəshi na, dzəghwa ghəshi bənj ghəshi ghwənəghə Barnabasə dzəmbə Antiyəshə. <sup>23</sup> ††Ma sa tsəhəy Barnabasə na, mba'a nay njasa təfanatishi Hyala miy tsa nzə kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə. Dza na mba'a vəshiy ta kwəma va tərənjw. Kə mba'a gəzanshi kwəmaa dzaa mətəshanshi bərçi, a ghəshi kəsəvə nəw Ndə sləkəpə wəzə wəzə, lə nəfə tsa shi kwətīj. <sup>24</sup> Ma Barnabasə tsa vay, ndə wəzə niy nza na, lə \*Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci paf, mba'a banavə nəfə tsa ci gwanay kaa Yesəw. Dzəghwa mbəzli dānj mba'a ghəshi zləbavə nəw Ndə sləkəpə ki.

<sup>25</sup> ††Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Barnabasə ki mba'a kafəy mbə Antiyəshə, ka dzay dzəmbə məlmə Tarsə ta pəla Səwl. <sup>26</sup> Ma sa kəsəy na mbəba na, mba'a pəməkə dzəmbə Antiyəshə. Dza ghəshi, ca' ghəshi zakə ha mbəba bakanashi. War ka basəva ghəshi jakə lə mbəzliy nəw Yesəw gwa'a. Mba'a ghəshi bananavə shiy kaa mbəzli dānj mbəba ki. Ava mbə məlmə Antiyəshə ghava kwa tanja har slən tsa \*mbəzli ta səda Yesəw «Mbəzliy nəw Kəristəw».

† 11:18 13:48; 14:15, 27; 15:4, 12, 22-29; 17:12; 18:5-11; 19:8-10; 20:21 †† 11:19 8:1-4 † 11:20 Zhj 7:35 †† 11:21 2:41 †† 11:23 13:43; 14:22; 15:32; 16:40; 18:23; 20:1, 28-31 ††† 11:25 9:30

<sup>27</sup> †††Ghala vəghwə tsa va na, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala səkəkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəmbə Antiyəshə. <sup>28</sup> †Dzəghwa tsahwəti mbə shi kwətīj, slən tsa ci na Agabəsə, mba'a satiy gəzəkəvəri kwəma sa cinti \*Safə tsa Hyala, ma kə na: «Avanay lə bərçi Safə tsa Hyala gəzee, ta səkəkə dza ma dikə naa dzəti hidi ghwəmmə gwa'a gwa'a» kə. (Katanj na mba'a ma va niy mənta, ge'i ge'i ghala vəghwə tsa məni Kwələdə mazə tə hidi ka \*Rəm gwanashi.) <sup>29</sup> ††Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi sləkati tsəhə shiy ta kəati ngwəmbəghəhishi mbə nəw Yesəw tə hidi ka Zhəwde. Ma kə ghəshi na: «Ya wa ndə na mba'a bəkə shiy njasa mbay bərçi ci» kə ghəshi. <sup>30</sup> Dza ghəshi tsəgha ghəshi mənti. Sa tsəhamti ghəshi shi va na, mba'a ghəshi tivə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl, ta vəli shi va kaa mətikwəkwər mbə mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem.

### Kwəmaa dzəkən Zhakə tsa pəəslitim lə dzəkən Piyer tsa faghwam kwa fərshina

**12** Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mazə \*Erədə ghati sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. <sup>2</sup> Dza na mbəh pəəsliti Zhakə, zəmbəghəy Zhanj, lə kafa'i. <sup>3</sup> Ma sa nay na ka vəshi \*ka Zhəwifə ta kwəma va na, dza na mba'a ghwənashi mbəzli ta kəsə Piyer kwərakwə ba. Ma fəcava na, vici tsə ka məndiy zəmə pənj tsa kama cinjini ti mbə ghənza. <sup>4</sup> †††Ma sa kəsənakə məndi Piyer na, mba'a faghwa kwa fərshina. Kə ti tivə ka sawji mənəj lə kwanj ta mbəərə ndəghwə ci, fadə fadə fadə. Ma kə mbə təkə kwəma ci na: «Nzee sla ngwəvə dzəkən kwa kwəma mbəzli ləy hwəm \*makwaghwa Pakə» kə. <sup>5</sup> ††Ma Piyer na, war mbə ndəghwə ci məndi tsəgha kwa fərshina ki. Dza mbəzliy nəw Yesəw tapə ghəshi ta cə'wə Hyala ti, lə bərçi, kala dəkəva ma ghəshi.

### Səmə tsa Piyer kwa fərshina

<sup>6</sup> Va məndi tə kwa kəni vərđi ta səvəri ta sla ngwəvə dzəkən Piyer, kwa kwəma mbəzli, tə saa bərkəti \*Erədə ki. Ma Piyer na, tə hi ghəci, tsatsa kwa dənəw tsahi bakə, kwa jipə ka sawji bakə. Ma ka ndəghwə miy ciki fərshina pərikə kwa miy dəgha ba na, mbə ndəghwə ghəshi kwərakwə. <sup>7</sup> †††War vətəghə, ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy tība tsəgha. Mba'a wanj pi mənīy kwa fərshina. Kə ndə kwal tsa va, gwanəz, gwanəzay Piyer vəgha slərpə ci, mba'a fərghəy. Ma kə ngəci na: «A Piyer, sati tanjanj» kə. War gwəravə tsahi tsati mənđi va li shi tsəgha, dzəghwəbə ghəshi shəkəshi səkwa tə dividivi ci. <sup>8</sup> Ma kə \*ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «Pəhəti məgapa gha, a gha pambə kwəkwəher ghə» kə. Mba'a Piyer mənti tsəgha. Zhini ma kə ngəci ba na: «Pakən kwəbanj tsa gha a gha nəwra» kə. <sup>9</sup> Kə Piyer ka nəw tsəghaa səvəri. Ma ghəci na, bəti shi mənđi ndə kwal tsa va va na nja shi katanj ni na naci diw. War njasa shiwti na shiw ghəciy nighə. <sup>10</sup> Dza

††† 11:27 13:1; 15:32 § 11:28 21:10 §† 11:29-30 12:12, 25; Rm 15:26; 1Kwə 16:1; 2Kwə 8:4; 9:2, 12; Gal 2:10 §†† 12:4 4:3 §† 12:5 Zhk 5:16 §†† 12:7-10 5:19

ghəshi taŋ ghəshi taŋəti kwa taŋa ka ndəghwə mbəzli kwa fərshina, zhini taŋ kaa kwa baka, mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha gəzli kwa tsahi miy dəgha va, bazhə ghənzəə dzəmbə məlmə. Dzəghwa na bəŋ ghəwənamti ghən tsa nza kwətita, kwa kwəma shi. Mba'a ghəshi səvərishi tə ngwəla, ka dzəghwashiy dzəghwa kwal. 'Wakəvə ki, mbərəkə, ndə kwal tsa va zlay Piyer tsəgha, ra'i zay.

<sup>11</sup> Dzəghwa Piyer ki mba'a fəti ghən ta kwəma tība, ma kə na: «Ma nanay, e sənay ki, katarŋ na, Ndə sləkəpə ghwənay na ndə kwal tsa ci, na mbəlāntəra na mbə dəvə mazə Erədə, lə va kwəma ngəra'wə tsaa niy di \*ka Zhəwifə va sara» kə.

<sup>12</sup> †War sa təkəvə na tsəgha na, mba'a kafəy, karə dzakə ghi tsa Marəy mbəghəy Zhan, ntsa har məndiy Markə. Ghalaba na, dāŋ mbəzli basə shi, ka cə'wə Hyala kəyba. <sup>13</sup> Dza na ndəs tsəhəy, ka tsa gəzli ghəci miy dəgha, Ma sa tsata na gəzli na, mba'a makwa maliy ghəra sləni kəghi tsa va səkəta, ta ghəwənamci dəgha. Slən tsa nza na Rəwde. <sup>14</sup> Tsəhə tsa tsəhə na miy dəgha na, mba'a fəti ghən ta məli Piyer. Dza na ki, mba'a vəshita, kala zhini ghənzəə ghwəni ciki va vəshi di, kə del zhəghəghəvata lə bali. Ma kə kaa mbəzli na: «Aya, waa Piyer na sa va, avaci pərība miy dəgha!» kə. <sup>15</sup> Ma kə ghəshi ngəta na: «Əm! Ə gazlaka gha shəkəna? Kwəma naa səkəy tībaa?» kə ghəshi. «Awə, ghəci na katarŋ» kə mali va. Zhini ma kə ghəshi na: «Ghənzə tsəghay, məcakwə ci na ghəshi» kə ghəshi.

<sup>16</sup> †War ma Piyer ki na, war mbə tsa gəzli va ghəci naci. Səkə ghəshi ki, bəŋə'i ghəshi ghəwənamti miy dəgha. Ma sa nə ghəshi tsa', kə ghəshi na, kar tə Piyer. Nja madəŋa ghəshiy nata nava kwəma tsəgha.

<sup>17</sup> Dzəghwa Piyer kafə, kafata dəvə ci, mba'a damətishi, sa gaka ghəshi. Dza na, ka slānshi njasa pəlīkəmə Ndə sləkəpə kwa fərshina. Ma kə na: «Gəzancim kwəma va kaa Zhakə, lə kaa nihwəti ngwərməhimmə nəw Yesəw» kə. Ləy hwəm kwəma va na, mba'a səvəriy, ka dzay dzəti tsəhwəti pi.

<sup>18</sup> ††Ma tə way pi ki na, kala nay Piyer ka sawji. Dzəghwa tərəŋw ghəshi səvərivashi va kwəma kən, sa sənay ma ghəshi njasa gha naa barvay kwa fərshina.

<sup>19</sup> Dza tapə Erədə mbə ghwəni mbəzli ta pəla ci, shan ghəshi vəgha nay. Ma sa pəlahwə məndi Piyer kala nay ma məndi na, dza tapə məndi mbə dəw kwəma va ka sawji va, dza na mba'a gəzānshi kaa mbəzli: «Bakwamtim ka sawji va» kə. Dzəghwa mba'a madiy mbə hidi ka Zhəwde ka dzay dzəmbə məlmə Shezare, mba'a dzaa nza nza mbəba.

### Njasa mətiy \*Erədə

<sup>20</sup> Ghala vəghwə tsaa məni Erədə va mazəy, tə hidi ci niy va mbəzli ka Tir lə mbəzli ka Shidəŋw pəla shi ka ghəshiy zəmə. Ma ge'i lə tsəhwəti vəghwə na, mba'a nəfə tsa Erədə niy satiy dzəkən shi. Dza ghəshi tə nahwəti vici jakə ghəshi jakəti miy tsa shi, ta dza ta sləka kwəma li, ta mbə kwəmaa kama kwa jipə shi li. Dza ghəshi pərba va Bəlastəsə, ghəci ntsaa ghəra sləni

† Zhan Markə 12:25; 13:13; 15:37; Kwəl 4:10 †† 12:18-19 5:22-24

mbə ciki tsa Erədə, mba'a ghəshi tsəhəshi, ta mbə ghəciy nza dza kwa bəla shi. Mba'a ghəci zləbavə. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsəhəshi va Erədə ta sləka kwəma.

<sup>21</sup> Ma sa səkəta viciy niy titim ki na, dzəghwa Erədə mba'a pakən kwəban mazə tsa ci. Dza na dərəsə nzəyəy kwa gəzli mazə ci. Tapə ghəci ta gəzānshi kwəma kaa mbəzli zlanzlan. <sup>22</sup> \*Kə mbəzli ka fal ki, ma kə ghəshi na: «Hyala na nava gəzə na kwəma, ndə ngəri naw!» kə ghəshi. <sup>23</sup> Tibata ki na, nza'jəw, Hyala ghəwənikə ndə kwal tsa nza ta fanambə zəlghwə mətəla'i kaa Erədə, mba'a mətiy. Ma mətiy kəsəy vay, sa nzana mba'a mənti fəgə, ka bəti ghən tsa ci ka Hyala.

<sup>24</sup> ††Ma ləy hwəm məti ci va na, war ə kwəma Hyalaa dza kwa kwəma kwa kwəma. Mbəzliy nəw Yesəw nashi ki na, war mbə mətsəhəva ghəshi tərəŋw. <sup>25</sup> ††Dza kar Səwl ghəshi lə Barnabasə mba'a ghəshi kədamti sləni shi mbə Zherəwzalem. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy dzəmbə Antiyəshə. Pəm ghəshi pəməvə Zhan tsa har məndiy Markə kwasəbə shi ghəshiy səkə.

### Hyala harvə kar Səwl lə Barnabasə ta dza ta gəzə kwəma nza kaa mbəzli

**13** †††Ma ghala pətsa va na, mba'a ka gəzə kwəmaa səkə va Hyala kaa mbəzli, lə mbəzliy bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesəw niy nza mbə məlmə Antiyəshə. Avānay slən tsa mbəzli va: Kar Barnabasə ghəshi lə Shimeyāŋw tsa har məndiy «Ntsa ngəri tsa» mba'a Ləshiyəsə ndə ka Shiren, mba'a Manayen, saa kəli lə mazə \*Erədə, mba'a Səwl ki.

<sup>2</sup> †††Ma tə nahwəti vici na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw jakəshi ta cə'wə Ndə sləkəpə, ka məni səwmay. Ma ghalaba na, mba'a \*Safə tsa Hyala gəzānakəshi kwəma, ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, bəkəvəridam kar Barnabasə lə Səwl, tsarakə mbə ghwəy, a ghəshi dza ta ghəra sləni harvəsəhe va ti» kə. <sup>3</sup> ††Ma sa gəzānakəshi Safə tsa Hyala tsəgha na, dza ghəshi tība tapə ta cə'wə Hyala, ka məni səwmay. Ma ləy hwəm sa manamti ghəshi səwmay, gwa'a ghəshi cə'wamti cə'wə ki na, dza ghəshi bəm fanakənshi dividivi kaa mbəzli bakə ni va, mba'a ghəshi zlashiy dzashi.

### Gəzə kwəma Hyala kar Barnabasə lə Səwl kaa mbəzli tə hidi ka Shipər

<sup>4</sup> †††Ma sa təravə \*Safə tsa Hyala kar Barnabasə lə Səwl, mba'a ghəwənashi tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə miy kwəfaa kərkəva ma, Sheləshi, kə məndi kaa slən tsa məlmə va. Dza ghəshi kaf kafəshi mbəba kwa kwəmbəwal, ka dzashiy dzəti hidi tə jipə yam, Shipər, kə məndi kaa slən tsa hidi va, <sup>5</sup> †††dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə Salamin, nahwəti məlmə tə hidi va. Tapə ghəshi ta gəzānshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbəba mbə ciki basəva \*ka Zhəwifə. Tība Zhan Markə kwasəbə shi ghalaba, ta kəətishi.

‡ 12:22 Ezhek 28:2 †† 12:24 2:41 †† 12:25 11:29-30 ††† 13:1 11:27 ††† 13:2 9:15; 10:19; 22:19; Gal 1:15-16 § 13:3 6:6 §† 13:4 10:19; 15:39 §†† 13:5 17:2

<sup>6</sup> Dza mba'a ghəshi kafəshi mbə məlmə Salamin, mba'a ghəshi taŋamti Shipər. Dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Pafəsə. Ma mbəba na, mba'a ghəshi kəsəy tsəhwəti ndə dəfəl, saa niy bəti ghən tsa ci, ka \*ndə gəzə kwəma Hyala tība, ndə ka Zhəwifə ghəci. Slən tsa ci na Bar Yesəw. <sup>7</sup> Ntsa kwa dəgha ngwəmna tsa tə hidi va ghəci niy nza. Serzhiyəşə Pələşə, kə məndi kaa slən tsa ngwəmna tsa va. Zal ndə məhərli tərəŋw ghəci. Dza na tə nahwəti vici da' harvə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl. Ma sa harvəshi na na, ka di favə kwəma Hyala ghəci və shi. <sup>8</sup> †Ma Bar Yesəw, ndə dəfəl tsa har məndi va lə kwəma ka \*Gərekə Eli-masə na, ka ndərə kar Səwl lə gəzə kwəma shi va, ka pəla kwal tsa makamti ngwəmna tsa va, va yə kwəma Hyala. <sup>9</sup> Dzəghwa Səwl tsa har məndiy Pəl, sa təhay Safə tsa Hyala na, bəm fati mətsə ci ti. <sup>10</sup> Ma kə ngəci na: «Gha gha sa təhay hwəlfə dzərvə tə hidi tsa, lə ndərəm gwa'a, gha zəghwə \*ndə jaka tsa Hyala tsa! Gha gha saa di ma kwəma slar na tsa gwa'a! Ka dza ghaa zlay pəla sawa kwəma pəhəti Ndə sləkəpə mənī nzə tsəy? <sup>11</sup> †Favə tə gha, ava Ndə sləkəpə taa mənī ngwəwə dzəkən gha sənzanva. Ta ghwəlfəŋa dza gha, ka hiŋa kala nay pi» kə.

War ghwəla na, nza'jəw ndə dəfəl tsa va ghwəlfəy, mba'a zhəghəy nja mbə kwəsli. Tapə ghəci mbə danjərə, ka pala ntsaa dzaa kəsə tə dəvə ci. <sup>12</sup> Ma sa nashi Ngwəmna tsa va shiy mənishi va tsəgha na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Tərəŋw kwəma favə na vaa dzəkən Ndə sləkəpə ndəŋway mbə nəfə tsa ci.

#### Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Antiyəshə tə hidi ka Pishidi

<sup>13</sup> †Ma tə nahwəti vici na, mba'a kar Pəl lə mbəzli nza ghəshi li shi kafəshi mbə Pafəsə kwa kwəmbəwal, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Perzhə tə hidi ka Pamfili. Dza Zhaŋ Markə təhə təhəvərivay li shi tība, mba'a zhəghəghəvay zhəmbə Zherəwzalem. <sup>14</sup> ††Ma ghəshi niy tərmbə na, kəram ghəshi madishi mbə məlmə Perzhə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidi Pishidi. Dza ghəshi fəca \*vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nzəyshi mbə mbəzli. <sup>15</sup> ††Dza məndi ka jangə zliya \*kwəma pəhəti Hyala lə zliya kwəma ka gəzə kwəma Hyala. Sa jangamti məndi na, dza mbəzliy 'wa kwal mbə ciki basəva tsa va mba'a ghwənanavəshi miy kaa kar Pəl, ma kə ghəshi na: «A ngwəməhiŋəy, mba'a kə kwəma va ghwəy ta mətsəhanshi bərci kaa mbəzliy, a kwal va ghwəy ta gəzə nzə» kə ghəshi.

<sup>16</sup> Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a satiy, kaf kafata dəvə ci ta mbə mbəzliy nzəyshi dəkədəkə. Ma kə na: «A mbəzli ka \*Izərayel lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala gwa'a. Ya' pə ghwəy. <sup>17</sup> †††Hyala mbəzli ka Izərayel tsəhavə na jijihimmə, ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. Ma ghala pətsaa nza

ghəshiy ka məlmə, ghəshi tə hidi ka \*Ezhipətə na, dza na, mba'a kəliti hwəlfə shi, zhini na, mba'a mənī kwəma madaŋa madaŋa na daŋ, ta mbəə bəkəvərişhi mbəba. <sup>18</sup> †††Sa bəkəvərişhi na na, gar piya fadə mətsəkə ghənəzə mbə zəmanshi shiy mbə gamba.

<sup>19</sup> †Mba'a zamti hwəlfə mbəzli mbərfəŋ, lə mezhizhə shi gwa'a tə hidi ka \*Kanana. Ma sa zamtişhi na na, dza na mba'a banavə hidi shi kaa ka Izərayel va, ta nzəy ghəshi ti shi.

<sup>20</sup> ††Shi va gwanashi na, gar piya bələkwə fadə lə cifə mətsəkə ghən kən niy nza ghəshi ghalaba, 'wava na ghala vəghwə tsa shi mbə Ezhipətə lə mbə gamba pa' mbə \*Kanana. Ləy hwəm na, dza Hyala mba'a banavəshi ka sla ngwəwə kaa jijihimmə va, pa' ghala vəghwə tsa \*Saməyal ndə gəzə kwəma Hyala. <sup>21</sup> †††Ma ghala vəghwə tsa Saməyal na, dza ghəshi ka dəw ndə va Hyala, ta mənī mazə ghəciy dzəkən shi. Mba'a Hyala banavəshi Sawəl zəghwə Kishə, mbə takə tsa \*Benzhameŋ. Piya fadə mətsəkə Sawəl tsa va mənī mbə mazə tsa va.

<sup>22</sup> ††Dza Hyala mba'a banti Sawəl mbə mazə, sa banti na na, dza na mba'a zhiniy paranatişhi \*Davitə ka mazə tsa shi. Tsa' kə niy niy dzəkən na: "Avee pəlavə Davitə zəghwə \*Zhesə, ntsa diti nəfə tsee, ntsaa dzaa mbay mənī kwəma bərkətee mbə nəfə tsee gwa'a!" kə. <sup>23</sup> †††Səkə mbə takə tsa Davitə banakəshi Hyala Yesəw kaa ka Izərayel, ta nza ghəci ka ntsaa mbəlishi. Tsəgha niy gəzanakəshi na kwatəŋa. <sup>24</sup> ††Ghala Yesəw ghwəla ta gha sləni ciy, a Zhaŋ ndə mənīpə \*batem niy gəzanamtişhi kwəma Hyala kaa ka Izərayel. Ma kə niy niy: "Zhəghantim nzəy tsa ghwəy gwanəŋwəy, e mənīŋwəy batem" kə niy ni kaa ngəshi. <sup>25</sup> ††Ma kə Zhaŋ niy ni mbə kwa kəni sləni ciy: "Wa ndə nzee bərkəti ghwəy kia? Ma ntsa ndəghə ghwəy vay, ghəci nzee na neyew. Na naci, mbə səkə na ləy hwəm tsee, tərəŋwəba ghəci na kaa ngəra. Məndee mək ta pəli ya yidi mbə kwəkwəhə tsa mbə səda ciw" kə niy ni.

<sup>26</sup> Favə tə ghwəy nana ki ngwəməhira, ghwəy ghwəy jijihiy Abəraham, lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala. Ma kwəma kwa mbəlipə nay, kaa ngəməmə ghwənikə Hyala. <sup>27</sup> †††Ta na na mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem ghala vəghwə tsa Yesəw, lə mezhizhə shi gwa'ay, niy sənay Yesəw ghəshi, ka Ndə mbəlipəw. Niy dzəghwa sləmə shi kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala, ya tsəgha niy nza ghəshi mbə fa nzəw, njasa nza vici dəkəva ka Zhəwifə gwa'aw. Ma fəti banavə ghəshi va kaa Yesəwəy, ge'i faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala va. <sup>28</sup> ††††Ya tsəgha nza na kala kwəməvə kwəma ghəshi tar kabaka ci ya naməba nzə gar məti ghəci ti na, war pəəsli kə məndi pəəsli, kə ghəshi kaa Pilatə. <sup>29</sup> ††††Ma sa mənī ghəshi tsəgha, njasa niy gəzəkə Hyala va gwanata kwa zliya ghala kwatəŋataa dzəkən ki na, dza mba'a ghəshi

††† 13:18 Səvəri 16:35; Bala 14:33-34; Nəw 29:4 § 13:19 Nəw 7:1; Zhə 14:1 §† 13:20 KaSlaNgw 2:16; 1Sam 3:20 §†† 13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15 §† 13:22 1Sam 16:12; 13:14 §†† 13:23 Ezay 11:1; Rm 1:3; ShiZhaŋ 5:5 §† 13:24 Lk 3:3 §† 13:25 Lk 3:15-16 §†† 13:27 3:17 §†† 13:28 Lk 23:4, 14-15, 21-23 §§§ 13:29 Lk 23:50-56

† 13:8 2Tim 3:8 †† 13:11 9:8; 22:11 † 13:13 13:5; 15:38  
†† 13:14 17:2 †† 13:15 15:21 ††† 13:17 Səvəri 1:7; Nəw 5:15

bəkəghwa tē tsəm faghwa kwa kwəli. <sup>30</sup> †Dza Hyala nanzə, mba'a zhanakati mbə mēti. <sup>31</sup> ††Dza na vici dāŋ ghəci mēnti, ka canshi ghən tsa ci kaa mbəzliy niy nza kwasəbə ghala kafə na mbə hidi ka Galile, pa' mbə Zherəwzalem. Mbəzli vay, ghəshi na ka ndəgha fətiy dzəkən sana, ka gəzə kwəma ci kaa mbəzli.

<sup>32</sup> †Ghəy kwərakwə ba kiy, Yəwən kwəma wəzə na va na sana səkə ghəy ta gəzarwəy. Ghala kwatanatay, a Hyala niy gəzəkə: "Ta mēntəwəy shiy dzee" kə kaa jiji-himmə. <sup>33</sup> Dzəghwa na nana ki na, mba'a mēnti shiy niy gəzəkə na va mənishi kaa ngəmmə, ghwəmmə ndərazhi shi, lə kwəma zhini tsa zhanakati na Yesəw mbə mēti. Nja kwəma tsasliiti mēndi vaa dzəkən mbə \*zliya cəm tsa Davitə, vəh bakə, ma kə mēndi na: "Gha na zəghwee! 'Wava na tē ndatsəy, dəŋa nzee" kə mēndi. <sup>34</sup> ††Ma Hyalay, aa niy gəzamti kwatanata, ta zhanakati Yesəw dza na mbə mēti, ka dza naa zhiniy mētiw, ka dza naa ghwabəw, kə niy ni. Ghənzə na kwəma niy di na vaa gəzə, ghala kwa niy nə na va: "War katarŋ njasa gəzamtee va kaa Davitə na, ta ndarwəy təfə miy tsa dewdew tsa kərə ma dzee" kə. <sup>35</sup> ††Va tsəgha nə naa ni, "Ka dza ghaa zlay ntsa gha slar tsaa ghwabəyəw" kə Davitə dzəghwa tē tsəhwəti pi.

<sup>36</sup> ††A ghwəy sənay, ma na Davitə ta na tsa ci ghənəy, aa niy mētiy, mba'a mēndi lamti kwasəbə dəhiy gwanashi, mba'a ghwabəy. <sup>37</sup> Ma na na ntsa zhanakati Hyala va mbə mēti na nacyi, ghwabəy naw. <sup>38-39</sup> ††† †Va tsəgha, ma ghwəy kiy ngwarməhiray, sənay tē ghwəy, mbə slən tsa Yesəw tsa va dza Hyalaa pəlaywəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nza. Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta mbəliy dza na va kwəma ci jikir na. Na na kwəma pəhəti Məyizə na, ka mbəlantəwəy na mbə kwəma ghwəy jikir na nanzə kiw. <sup>40</sup> Ava va tsəgha kiy, mənim məhərli tərəw, vantaa kwəmaa gəzəkə ka Hyala va mbəradzə səkətəaa dzəkən ghwəy. <sup>41</sup> ††Sa niy nə ghəshi va, ma kə ghəshi na:

Nighəm ki, ghwəy ghwəy mbəzliy kəli ghən tsa shi ni.  
Vanayəy, ta mēni shiy dzee kwa mətə ghwəy,  
shiy kala gar zləbashi ghwəy,  
ndə kə slakəwəyshi ghwəy kala nashi.  
Va shi dzee mēniy, ra'i ghwəy ta zarwəy,  
kala sənashi ma shi dza ghwəy mēni,  
a kə ghəshi niy ni» kə Pəl.

<sup>42</sup> Ma sa kədāmti Pəl gəzə kwəma ki na, mba'a ghəshi səvərishi lə Barnabasə mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə va. Sa səvərishi ghəshi na, tapə mēndi mbə cə'wəshi, ta mbə ghəshiy zhikə ta gəzanshi kwəma va tsəgha fəca vici dəkəvaa zhikə. <sup>43</sup> †††Ma sa kədiy jakəva na, dza mbəzli ka Zhəwifə dāŋ, lə nihwəti mbəzliy niy mənishi ka ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nəwhwə kar Pəl lə Barnabasə. Dza kar Pəl mba'a ghəshi mətəhanavəshi bərci lə gəzə kwəma. Ma kə ghəshi na: «A Hyala mēntəwəy wəzə hwər tsa nza, nana kiy, nəwəm kwəma nza wəzə» kə ghəshi.

<sup>44</sup> ††Ma sa səkətə nahwəti vici dəkəva ki na, dzəghwa dāŋba mbəzliy basəshi mənishi ta fa kwəma Ndə sləkəpə dza Pəl va ta gəzə. <sup>45</sup> Ma sa nay ka Zhəwifə vərəm tsa ndə ngəri basəy dāŋəy tsəgha na, tapə ghəshi mbə hərhə. Dza ghəshi ka gəzə na shi kwəma, ghəngən lə na Pəl va, ka tsəərə. <sup>46</sup> †††Dza kar Pəl lə Barnabasə, ka gəzanshi kwəma kala hazləni ma, ma kə ghəshi na: «Əhəməy, kaa ngəwəy ghwəy ka Zhəwifə niy di Hyala mēndiy gha gəzə kwəma nza. Dzəghwa ghwəyəy, kala di zləba kwəma va ghwəy. Mba'a ghwəy nay ghən tsa ghwəy kala gar kwəməvə piy tsaa kədi ma. Ma ghənzə tsəghay, avanaŋəy taa dzaŋəy dza kwa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ta gəzanshi kwəma Hyala nana na ghəy ki. <sup>47</sup> ††Sa nzanay, avanta kwəmaa niy gəzəkəŋəy Ndə sləkəpə tala, ma kə niy niy: "Ma ghay, nja warŋ pi fəyŋee ta ci kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzli gwa'a, a gha gəzanshi njasa dzee mbəlishi kaa hwəlfəhi mbəzli tē hidi ghəngən ghəngən, pa' tē pətsa kərkə hidi" kə niy ni» kə ghəshi.

<sup>48</sup> ††Ma sa favə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi ta vəshi, ka fal kwəma Ndə sləkəpə. Ma mbəzliy niy tərati Hyala ta kwəməvə piy tsaa kədi ma na, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw.

<sup>49</sup> ††Dzəghwa kwəma Ndə sləkəpə nanzə ki, gwa'a gwa'a tsəhəta tē hidi va. <sup>50</sup> Ma sa nighəti ka Zhəwifə tsəgha na, dza ghəshi tapə ta həhəərə mi'i tē dimə, shiy jahambəvashi mbə nəw kwəma Hyala, mba'a mbəzli ka hidi tiba. Sa həərivərishi ghəshi na, gha' ghəshi ghavə sa ngəra'wə tsəgha kaa kar Pəl lə Barnabasə, dza təl ghəshi banavəshi bali tē hidi shi. <sup>51</sup> †††Dza kar Pəl, mba'a ghəshi batamti kwərbi tē shidshid shi, ta mbə ka Zhəwifə vaa sənay, kən ghən tsa ghəy ghəy ka Zhəwifə va na kwəma ghəy jikir na, kə ghəshi. Ma sa mēnti ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Ikəniyəm. <sup>52</sup> Ma mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə, ya tsəgha dza-shi kar Pəl ki na, paf paf ghəshi tihəshi va vəshi, mba'a va \*Safə tsa Hyala dewdew tsa nashi ki.

#### Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Ikəniyəm

**14** †††Ma sa tsəhəshi kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Ikəniyəm na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa mbə Antiyəshə va. Ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Dza mbəzli dāŋ, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw mbə \*ka Zhəwifə lə mbə niy kamaa ka Zhəwifə mbəzli. <sup>2</sup> †Dzəghwa ka Zhəwifə zləbati ma yi kwəma va va, tapə dzəmbəshi mbə həərə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy ndərə mbəzliy nəw Yesəw. <sup>3</sup> ††Ya tsəgha nza na, mba'a kar Pəl hyayvashi mbə məlmə Ikəniyəm, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli lə nəfə kwətiŋ, kala hazləni ma, mba'a ghəshi banavə ghən tsa shi kaa Ndə sləkəpə. Ma Ndə sləkəpə na, ka banshi bərci, ta mēni shi madəŋa madəŋa ni lə

† 13:30 3:15 †† 13:31 1:3, 8 † 13:32-33 Cem 2:7; Rm 1:3-4  
†† 13:34 Ezay 55:3 †† 13:35 Cem 16:10 ††† 13:36 2:29 ††† 13:38  
10:43; 15:10 † 13:39 Rm 4:25; 6:7; 10:4 †† 13:41 Aba 1:5 ††† 13:43  
11:23

‡ 13:44 17:2 ††† 13:46 3:26; 18:6 †† 13:47 Ezay 49:6 †† 13:48  
11:18 ††† 13:49 2:41 ††† 13:51 18:6; Lk 9:5 ††† 14:1 17:2 18 14:2  
13:45 19 14:3 2:22



shiy cipə kwəma, ta mbə məndiy sənay, katarj na kwəma wəzə hwər tsa Yesəw va gəzəpə kar Pəl, kə məndi. <sup>4</sup> Dzəghwa mbəzli mbə məlmə ki, bakə mbə ghəshi ti-həvərivashi. Dza kwa bəla ka Zhəwifə nihwəti, ma nihwəti na, dza kwa bəla kar Pəl.

<sup>5</sup> †Dza mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə jakə ghəshi lə mbəzli shi dikə dikə ni gwa'a, mba'a ghəshi gəzəti dza ta ghəra kar Pəl lə Barnabasə, lə ta pə'watishi ka bakwamtishi lə hərəzli. <sup>6</sup> ††Dza kar Pəl mba'a ghəshi fəti ghən ta kwəma va. Ma sa fəti ghəshi ghən na, mba'a ghəshi hwəshiy dzashiy dzəmbə məlmə Listər, lə Derbə, tə hidi ka Likwaniya, mba'a dzar mbə ni vəgha shi məlməhi gwa'a. <sup>7</sup> Sa tsəhəshi ghəshi dzar mbə məlməhi va na, dza ghəshi, ka gəzan-shi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli dzar mbə shi.

### Njasa pə'wəm Pəl lə hərəzli mbə məlmə Listər

<sup>8</sup> †A tsahwəti zal niy nza tiba mbə məlmə Listər, war mənəy ghəci niy nza, sa bəkwəshi shidshid ci. Vədir ghəci ghala yakə mbəghəy, kala səkə ghəciy dzahwə dza. <sup>9</sup> Ma tə nahwəti vici Pəl mbə gəzə kwəma na, war a ghəciy fa kwəma va. Dza Pəl mba'a fati mətə ci ti, ka nighə, mba'a nay ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, ka sənay a Hyalaa mbəliti, kə. <sup>10</sup> Dza ma kə kaa ngəci zlanzlan na: «A ntsa, sati garəja tə shidshid gha» kə. Dzəghwa ntsa va, tsəgha na, kə, mba'a satiy lə zli, ka dza.

<sup>11</sup> ††Ma sa nata mbəzli tiba kwəma mənti Pəl va tsəgha na, 'wakəvə ghəshi, tapə ta ngwəmə lala, ka gəzə kwəma zlanzlan kwa kwəma shi. Ma kə ghəshi na: «Aya! Waa hyeler tsahwəshi naa dzəmbə ghwəm-mə, ka mənti ghən tsa shi ka ke ngəri!» kə ghəshi.

<sup>12</sup> Dza mba'a ghəshi fanatishi slənedemer hyeler shi va, \*Zəs, kə ghəshi kaa Barnabasə, \*Hermesə, kə ghəshi kaa Pəl. Sa nzana Pəl sa tə kwəma mbə gəzə kwəma gəzə ghəshi. <sup>13</sup> ††Ma ciki ta \*hil Zəsəy pərikə kwa miy dəghaa dzəmbə məlmə niy nza na. Dza ntsaa ta hil Zəs, mba'a kəsəkə kəbəhi, lə mbərə ghwə shiy ti shi ngaca ngaca dzəmbə ciki tsa va, ta ta hil, ghəci lə mbəzli shi va gwanashi. Hil tsa di ghəshi va tay, kar Pəl ghəshi lə Barnabasə na ghəshi.

<sup>14</sup> Ma sa favə \*ka kwal Yesəw nja kar Barnabasə lə Pəl nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi tapə ta slikwə kwəbenjer kən ghən shi, ta mbə mbəzli vaa sənay, ka di shi məni ghəshi va kar Pələw, kə ghəshi. Ka kəsli bali dzar dzəmbə mbəzli va. Ka zlapanshi kwəma zlanzlan. <sup>15</sup> †††Ma kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa, məni ghwəy gəla nini shiy tsətsəa? Ma ghəy, shi nashi ghwəy niy, ke ngəri nza ghəy njasa nza ghwəy va kwərakwə! Yəwən kwəma wəzə na na sa bəkərwəy ghəy va Ndə sləkəpə. A ghwəy mbəə zhəghanavə hwəm kaa ta mbəri tsa shi kama vəri ni ti shi. A ghwəy zhəghətəvərwəy dza kwa Hyalaa kwa bəpə piy. Hyalaa ngati ghwəmə, lə hidi, lə kwəfahi,

† 14:5 14:19; 2Tim 3:11 †† 14:6 Mt 10:23 † 14:8 3:2 †† 14:11 28:6 †† 14:13-15 10:25-26; Dani 2:46 ††† 14:15 Səvəri 20:11; 1Kwər 8:4-6

mba'a shiy gwa'a gwa'a. <sup>16</sup> †††Hyala vay, aa niy zlashi hwəlfəhi mbəzli gwanashi, ghala vəghwə tsa kwatarja, a ghəshi nəw kwəma di məhərli shi gwa'a. <sup>17</sup> †Ma ya tsəgha nza na, mbə cipə ghən tsa nza niy nza na, yən na Hyala, kə, dzar mbə kwəma wəzə tsa məməni na. Sa nzana, mbə nzəmərjwəy van ghənəzə səkə mə gh-wəmə, ka nakərwəy shi zəmə ghwəy wəzə. Ka ngaslayrwəy lə shi zəmə, ka təhay nefer ghwəy lə vəshi» kə ghəshi.

<sup>18</sup> Ya tsəgha gəzə kar Pəl kwəma caslakə caslakə na tsəgha na, war ngahə kwəmavə ghəshi makəti mbəzli va, va hanamshi shiy ta ta shi, ka məjə'a hil tsa shi.

<sup>19</sup> ††Ma ləy hwəm kwəma va na, dza nihwəti \*ka Zhəwifə səkəshi mbə məlmə Antiyəshə tə hidi ka Pishidi lə mbə Ikəniyəm, ngəd ghəshi ngədīvə mbəzli tiba, tapə ghəshi ta pə'wə Pəl lə hərəzli ta pəəsli ci. Sa pə'wamti ghəshi na, mba'a ghəshi mbahəkəvəri mbə məlmə dzəti ngwəla, ndəba naa mətəy, a kə ghəshi niy ni. <sup>20</sup> Dza mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəkən Pəl, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay Pəl, dza na mba'a dəkəy satiy, ka zhay zhəmbə məlmə. Ma tə way pi mekəshi na, mba'a ghəshi dzashi lə Barnabasə dzəmbə məlmə Derbə.

### Zhəghəva tsa kar Pəl dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidi ka Shiri

<sup>21</sup> Dzəghwa kar Pəl lə Barnabasə, mba'a ghəshi gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə Derbə. Mba'a ghəshi kwəmavə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbəba dərj dība. Mba'a ghəshi zhəghətə-vashiy zhəmbə Listər, lə Ikəniyəm, mba'a Antiyəshə tə hidi ka Pishidi. <sup>22</sup> ††Dza ghəshi mba'a ghəshi mətəsanavəshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi va, lə canshi kwəma Hyala. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Jihəvam! Ka zlay nəw kwal Hyala ghwəy ma. Lə sa ngəra'wə tərərw dza ghwəmmə kwəmavə tsəhə tə pətsa sləkə Hyala!» kə ghəshi.

<sup>23</sup> ††Dza ghəshi mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi va gwa'a, mba'a ghəshi təravə mbəzliy taa nza ka mətikwəkəwəriy 'wamshi kwal mbə kwəma Hyala. Ma ləy hwəm na, tapə ghəshi ta məni səwmay ki, ka cə'wə Hyala. Dza mba'a ghəshi zlanayshi kaa Ndə sləkəpə mbə dəvə ci, ntsa banavə ghəshi nefer shi.

<sup>24</sup> Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi tanjamti hidi Pishidi, mba'a ghəshi dzashiy dzəti hidi Pamfili. <sup>25</sup> Dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Perzhə tə hidi ka Pamfili va, mba'a ghəshi gəzanavəshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbəba. Ma sa gəzanavə ghəshi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə va na, mba'a ghəshi dza-shiy dzəghwa Atali. <sup>26</sup> †††Ava kwaba dzəghwa ghəshiy dzəghwa kwəmbəwal ta madiy dzəmbə Antiyəshə, mbə məlmə va niy fambəshi mbəzliy nəw Yesəw mbə dəvə Hyala, ta mbə ghənəzə mananshi wəzə hwər tsa nza, ta ghəra sləni nza. Nana ki na, mba'a ghəshi

††† 14:16 17:30 § 14:17 Cem 147:8; Zher 5:24 †† 14:19 14:5; 13:50; 17:13; 2Kwər 11:25 ††† 14:22 11:23 §† 14:23 6:6; Tit 1:5 §†† 14:26 13:1-2

kədamti sləni va, na zhəghəva ghəshiy zhəmbə Antiyəshə.

<sup>27</sup> †Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi tə pətsa kwətiŋ tsa. Mba'a ghəshi slanakəshi njasa kəətəhwəshi Hyala gwa'a. Ka gəzanshi njasa ghwənamti Hyala kwal kaa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. <sup>28</sup> Dza mba'a ghəshi nzahwə nza tiba gar vici dan, lə mbəzliy nəw Yesəw ki.

**Basəva mbə məlmə Zherəwzalem, ta gəzə kamaa dzəkən \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə di nəw Yesəw**

**15** ††Dza nihwəti mbəzliy səkəshi tə hidi ka Zhəwde, mba'a ghəshi ghəvə bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesəw, ma kə ghəshi na: «Kala zləbati \*sla fə'yasa ghwəy nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti \*Məyizəy, ka mbay ghwəy mbəliŋwəy!» kə ghəshi. <sup>2</sup> \*Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, kala zləba kwəma shi va kar Pəl lə Barnabasə. Tapə ghəshi ta ngərə ghəpə li shi, ka ngwəngwəlvaa dzəkən kwəma va. Kwa kwəma jəw na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi sləkati, ta dza kar Pəl lə Barnabasə, mba'a nihwəti ngwərməmə mbə nəw Yesəw mbə Antiyəshə dzəmbə Zherəwzalem, ta sləka kwəma va vəgha \*ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw. <sup>3</sup> Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi pəhashi, ka dzashi ghəshi. Mba'a ghəshi dzaa tsanavə yashi mbə kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidi ka Feniki lə hidi ka \*Samari, mba'a ghəshi gəzanavəshi nəwər tsa kwəma zhəghəshi \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ka ka nəw Yesəw. Dza ngwərməbəghəhishi, mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw ta kwəma va.

<sup>4</sup> ††Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, dza ka kwal Yesəw, lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a nihwəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, ka'wə ghəshi ka'wətishi. Sa ka'wətishi ghəshi na, dza kar Pəl mba'a ghəshi slanakəshi njasa kəətəhwəshi Hyala mbə dza shi. <sup>5</sup> Dza nihwəti \*ka Farisahiy banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi satishi ta gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Ma nanzəy, aa niy təbə mbəzliy nəw Yesəw va kamaa ka Zhəwifə slanti fə'yasa nza, ka gəzanshi nəw kwəma pəhəti Məyizə» kə ghəshi.

<sup>6</sup> Dzəghwa ka kwal Yesəw ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi basəshi ta nighə dzəkən kwəma va. <sup>7</sup> ††Ma mbə basəva tsa va na, tapə ghəshi ta ghəpə. Ma ləy hwəm sa kəhwə ghəshi ghəpə dan, mba'a Piyer satiy garəy. Ma kə na: «A ngwərməhira mbə nəw Yesəw, a nə yay, a ghwəy sənəy njasa gha Hyalaa tsəhavəra mbə ghwəy ghala mbəradzə, ta dzee ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzəghwa sləmə shi, ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. <sup>8</sup> †††Dza Hyala ghənzə saa sənəmti nefer mbəzli, mba'a cikəvəri, yən zləbavəshi na, kə. Sa banavəshi na Safə tsa nzə ngəshi kwərakwə njasaa niy ndammə na va

† 14:27 11:18; 15:12 †† 15:1 SləniTaH 12:3; Gal 5:2 † 15:2 Gal 2:1-10 †† 15:4 15:12 †† 15:7 10:1-43 ††† 15:8 2:4; 10:44

ghwəmmə ka Zhəwifə. <sup>9</sup> †††Ma na Hyalay, tihəvərimmə na ghwəmmə ka Zhəwifə li shi ghəngəhən nanzəw. Sa banavə ghəshi nefer shiy, mba'a yabantishi jikir mbə nefer shi. <sup>10</sup> ††Ghənzə tsəgha kiy, tawa nighə ghwəy kwəma Hyala lə məni gəla niva shiya? Shi nə ghwəy va, war ghwəy mənishi pə ghwəy kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy mbay nəwtishi, ya jijihimmə, ya ghwəmmə. <sup>11</sup> A ghwəmmə sənəy, tə zhəhwər tsa Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw mbəlītəmmə Hyala. Tə sa nəw ghwəmmə kwəma pəhəti Məyizə mbəlīmə ghwəmməw. Ava tsəgha na va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə» kə.

<sup>12</sup> ††Ləy hwəm kwəma Piyer va na, shalalal mbəzli nzəyshi gwanashi. Tapə kar Barnabasə lə Pəl ta gəzə kwəma. Dza ghəshi ka sla shi məniti ghəshi madaŋa madaŋa ni, mba'a shiy cipə kwəma lə bərci Hyala mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. <sup>13</sup> Ma sa gəzəmti ghəshi kwəma gwa'a na, dza tapə Zhakə ta gəzə na ci kwəma, ma kə na: «A ngwərməhira mbə nəw Yesəw, favəram di! <sup>14</sup> ††Hətīməy, a Shimanŋw gəzəkə njasa zəzəti Hyalaa dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghala kwatəŋata, lə njasa təravə na mbəzli mbə shi, ta nza ghəshi ka mbəzli nza. <sup>15</sup> Ava war yəmta na kwəma va lə kwəma gəzəkə \*ka Hyala va mbə zliya shi kwərakwə. Ma kə ghəshi:

<sup>16</sup> †††Ma kə Hyalay, ta nzay:

“Ta zhikə dzee, ghalabay, ta zhini dzee ngakati ciki tsa \*Davitə va niy ngəzlay. Ta gwəmati dzee dzəghwa tə pətsaa niy ngəzlay na, mba'ee taa garakati.

<sup>17</sup> Ghalaba kiy, nihwəti mbəzli tə hidi gwanashiy, ta pəla kwal tsa nəwra, yən Hyala Kwa sləkəpə dza ghəshi, jakə lə hwəlfə nihwəti mbəzli harvee gwanashi, ta nza ghəshi ka mbəzlee” kə.

<sup>18</sup> Ava tsəgha gəzəkə Hyala Kwa sləkəpə! Kwəmaa niy gəzəkə na ta sənata məniti ghala kwatəŋata na sava məniti na tsəgha, kə ghəshi.

<sup>19</sup> †††Va tsəgha, vanta kwəma zəzətee, ka səsə məhərli mbəzliy kama vaa ka Zhəwifə, zhəghəshi ka ka nəw Hyala ghwəmmə gəm lə kwəma pəhəti Məyizə ma! <sup>20</sup> †††Ma pə ghwəmmə mənitiy, ə pə ghwəmmə tsaslanaghəshi zliya, ta gəzanshi a ghəshi zlay zəmə sliw tsa ta məniti mbəri li, lə məni ghwərghwər, mba'a zəmə sa bərti bərti tsa, lə zəmə miymiy. <sup>21</sup> ††Sa nzana, ma na gəla niva shiyəy, ya ghala vəghwə tsa mbəradzəy tsa na, lə ka gəzə kwəma pəhəti Məyizə niy nza na tībā dzəkən shi va, mbə məlmə gwa'a. Zhini dība na, mbə jangə shi va mbəzliy nza mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səkə \*vici dəkəva shi gwa'a» kə Zhakə.

††† 15:9 10:35 § 15:10-11 15:19; Gal 2:16; 3:10-12; Ef 2:5-8 §† 15:12 2:22 §†† 15:16-18 Amə 9:11-12; Ezay 45:21 §† 15:19 Gal 5:3 §†† 15:29; 21:25; sliw: 1Kwər 8:1-13; 10:23-33; ghwərghwər: SləniTaH 18:6-18; shi bərti bərti ni: SləniTaH 17:15; miymiy: SləniTaH 17:10-14 §† 15:21 13:15

## Zliya kaa \*mbəzliy nəw Yesəw kamaa ka Zhəwifə

<sup>22</sup> †Sa gəzəkə Zhakə kwəma va tsəgha na, dza \*ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma ci va. Dzəghwa ghəshi ki, mba'a ghəshi tsəhavə mbəzli mbə shi, ta ghwənishiy dzəmbə məlmə Antiyəshə kwasəbə kar Pəl lə Barnabasə. Dza ghəshi ti ghəshi tivə Zhəwdə tsa har məndi Barsabasə, ghəshi lə Shilasə. Bakanashi na, mbəzli zləbavə ngwarməmə kwa kwal Hyala kwəma shi wəzə ghəshi. <sup>23</sup> Mba'a ghəshi tsasli ti zliya, mba'a ghəshi banavəshi, ta dza li. Tsa' kə ghəshi kwa na:

«Ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ngwarməhiŋwəy mbə nəw Yesəw səkwəŋwəy na, ghwəy ngwarməmə mbə nahwəti hwəlfə kala kamaa ka Zhəwifə, shi mbə məlmə Antiyəshə lə shi mbə məlməhi tə hidi ka Shiri mba'a Shilishi. <sup>24</sup> ††A ghəy favə, a nihwəti mbəzli mbə ghəy dzaa səəvəri məhərli ghwəy, ka dzantəŋwəy her ghwəy lə nahwəti gəzə kwəma, kə məndi. Ma mbəzli vay, ghəy ghwənashi na ta dzaa gəzəŋwəy gəla kwəma vaw. <sup>25</sup> Va tsəgha sləkati ghəy gwanaŋəy, a ghəy tsəhavə mbəzli mbə ghəy, ta ghwənəghəŋwəy shi kwasəbə mbəzli diti ghəy ni bakə ni, nja kar Barnabasə, ghəshi lə Pəl, <sup>26</sup> mbəzliy gə piy tsa shiy zay war ta kwəma slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw. <sup>27</sup> Mbəzli təravə ghəy va ta ghwənəghəŋwəy shi kwasəbə kar Barnabasəy, ghəshi na kar Zhəwdə lə Shilasə. Ghəshi dza naa gəzəŋwəy kwəma tsasləghəŋwəy ghəy va lə miy tsa shi. <sup>28</sup> †Sa nzana, ma kwəma dza ghəy na ta gəzəŋwəy, ghənzə na saa təbanci kaa safə tsa Hyala lə kaa ngəŋəy kwərakwə. Ka di ghəy səsəŋwəy məhərli ghwəy lə kwəma pəhəti \*Məyizəw. Avanta kwəma di ghəy gəzəŋwəy: <sup>29</sup> Zlayəm zəmə sliw tsa tahwə məndi mbəri li, lə miymiy, mba'a sa bərti bərti tsa. Zlayəm məni ghwəŋghwər. Mba'a pə ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va məni shi va njasa gəzəkəŋwəy ghəy vay, a ghwəy məniti kwəma wəzə na va Hyala. Ava ghənzə na kwəma gəzəŋwəy ghəy, nza ghwəy nza ki» kə ghəshi.

<sup>30</sup> Sa tsaslamti ghəshi zliya va na, dza ghəshi mba'a ghəshi banavə kaa mbəzli ghwəni ghəshi va ki. Mba'a mbəzli va kafəshi mbə Zherəwzalem dzəmbə məlmə Antiyəshə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Antiyəshə na, mba'a ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi mbəba, mba'a ghəshi banavəshi zliya va. <sup>31</sup> Dza mbəzli va mba'a ghəshi jangəti zliya va. Ma sa jangəti ghəshi na, tapə ghəshi ka vəshi tərəŋw, sa dəpəti na nefer shi. <sup>32</sup> ††Dza kar Zhəwda ghəshi lə Shilasə, sa nza ghəshi də'wə ghən tsa shi ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghəshi cintishi kwəma Hyala, ka mətsahanavəshi bərçi kaa ngwarməmə, lə gəzə kwəmer ghəŋghən dan. <sup>33</sup> Dzəghwa mba'a ghəshi hyayvashi mbəba. Ma ləy hwəm na, mba'a ngwarməghəshi zlashiy dzashi. «Nza ghwəy tsəhə kwəriŋ» kə ghəshi kaa ngəshi,

† 15:22-29 11:18; 16:4 †† 15:24 Gal 1:7; 5:10 † 15:28-29 10:19; 15:20; Lk 11:46 †† 15:32 11:23, 27

mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy zhəvəgha mbəzliy niy gwanashi va. <sup>34</sup> Ma Shilasə, naci na mba'a nzəyəy tiba.

<sup>35</sup> Ma kar Pəl lə Barnabasə ba na, mba'a niva nzəyshiy nzata nza mbə məlmə Antiyəshə, ka bəni shiy, lə ka gəzə yəwən kwəma Ndə sləkəpə wəzə na kaa mbəzli, ghəshi lə nihwəti mbəzli dan.

## Təhəva tsa Pəl lə Barnabasə

<sup>36</sup> Ləy hwəm hi jəw tsəgha ki, ma kə Pəl kaa Barnabasə na: «Wəzəba zhəghəva ghwəm naa zhəti səbə, a ghwəm zhaa naghəshi ngwarməhim mbə məlməhi gəzanavəshi ghwəm va kwəma Ndə sləkəpə ngəshi gwa'a, nza ghwəm mbə nashi njasa nza ghəshi nana» kə. <sup>37</sup> ††«Tsəgha na» kə Barnabasə. Ka di pəmə Zhaŋ tsa har məndiy Markə ghəci kwasəbə shi, ta dza va. <sup>38</sup> †††Ma Pəl naci ki na, nay wəzə tsa pəmə gəla tsava ndə kwasəbə shi ghwəlaw. Sa wanay, sa niy zhəghətəvay na mba'a zlashi mbə hidi ka Pamfili, kalaa nəwshi ghəci ghwəla ta sləni shi. <sup>39</sup> †††Dzəghwa tsəgha ki na, mba'a həəvəva dzay dzəghwa jipə tsa shi, ta kwəma Zhaŋ Markə tsa va. Təŋəŋw ghəshi ngəŋəhwə ghəpə pə' ka təhəvərivashi ghəshi. Dza Barnabasə naci ki mba'a pəməvə Zhaŋ Markə kwasəbə ci. Ka dzashi lə kwəmbəwal dzəmbə Shipər. <sup>40</sup> †Ma Pəl na, mba'a təravə Shilasə ta dza ghəshi li na naci. Ma ghəshi ghwəla ta kafə na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi. Nza Ndə sləkəpə mbə manatishi wəzə hwər tsa ci. Ka dzashi ghəshi ki. <sup>41</sup> Ma kwa kwal na, mba'a ghəshi garəhwə garə mbə məlməhi tə hidi ka Shiri lə shi ka Shilishi. Ka mətsahanshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw, ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

## Timəte kwasəbə kar Pəl lə Shilasə

**16** <sup>†</sup>Dza Pəl mba'a zhəkəy dzəmbə məlmə Derbə. Mba'a kafəy tibiaa dzəmbə Listər ba. Ma mbə Listər na, mba'a kəsay tsəhwəti ndə mbə mbəzliy nəw Yesəw, Timəte slən tsa ci, zəghwə nahwəti mali \*ka Zhəwifə, mba'a niy zhəghəta ka kwa nəw Yesəw. Ma dəy naci na, ndə ka \*Gərekə. <sup>2</sup> †††Timəte tsa va na, ndə wəzə ghəci niy nza va mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Listər lə mbə məlmə Ikəniyəm gwanashi. <sup>3</sup> ††Dzəghwa Pəl mba'a mawti dza ta gəzə kwəma Hyala li. Dza na mba'a pəməvə, \*sla' slanamti fə'yasa ta mbə ka Zhəwifə tə pətsa va, mbə məlmə vaa zləbavə ghəciy nəw Pəl. Sa nzana mba'a ghəshi sənay gwanashi, ndə ka Gərekə na dəy, kə ghəshi.

<sup>4</sup> †††Dza kar Pəl ka dzashi dzar mbə məlməhi. Kə ghəshi ka zhananshi kwəma pəhəti \*ka kwal Yesəw va ghəshi lə mətikwəkwər mbə Zherəwzalem kaa mbəzli. «Nəwəm kwəma pəhəti məndi va wəzə» kə ghəshi. <sup>5</sup> ††Ghalaba ki na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw kwəməvə bərçi ta nəw kwal Hyala wəzə. Zhini ka mətsəhəva mbəzliy dzəmbə shi vici va vici va gwa'a.

†† 15:37 12:12 ††† 15:38 13:13 ††† 15:39 13:4 § 15:40 14:26 §† 14:6; Timəte: Rm 16:21; 1Kwər 4:17; Flp 2:19; 2Tim 1:5 §†† 16:2 6:3; Flp 2:20, 22 §† 16:3 Gal 2:3-5; 1Kwər 9:20 §†† 16:4 15:22-29 §† 16:5 2:41

### Ndə ka Masedəwan mbə gəzanci kwəma kaa Pəl kwa shiw

<sup>6</sup> †Dzəghwa ki ka di dzəti hidī Azəy kar Pəl ta gəzə kwəma Hyala na, dza \*Safə tsa Hyala mba'a damətishi va dzaa dzəti shi. Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal, mba'a ghəshi tanjanti hidī Firigi lə shi ka Galatə. <sup>7</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkwə ndəkwə vəgha hidī Mizi na, ka pəla kwal tsa dzəmbə hidī Bitini ghəshi, kala banavəshi kwal Safə tsa Yesəw. <sup>8</sup> Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi tanjəti hidī Mizi, ka səkəshiy dzəmbə məlmə Tərəwasə.

<sup>9</sup> Ma həvir mbə məlmə va na, mba'a Pəl nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na vay, ntsaa səkə tə hidī ka Masedəwan səkəy naa garəy, ka cə'wə Pəl ghəci, ma kə na: «Səkə kwa ghəy kwa ghəy, ghəy ka Masedəwan a gha kətiŋəy!» kə. <sup>10</sup> Ma ləy hwəm sa nashi na shi va tsəgha na, mba'a ghəy sənay Hyala harŋəy na ta dza ghəy gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī va, pə ghəy. Tapə ghəy ka pəla kwal dzəti hidī ka Masedəwan tanjanj. ††

### Njasa zləbavə Lidi Yesəw mbə məlmə Filipə

<sup>11</sup> Dza ghəy ki, mba'a ghəy madiŋəy mbə məlmə Tərəwasə kwa kwambəwal, dza tsərə ghəy dzəvəriŋəy dzəti nihwəti hidī tə jipə yam, Samətərasə, kə məndi kaa slən tsa shi, hi ghəy tība. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a ghəy kafəŋəy mbə Samətərasə kwa kwambəwal dzəmbə Neyapəlisə. <sup>12</sup> Sa madi ghəy tība na, ka dzaa dzəmbə məlmə Filipə, ghənzə kwa tanja məlmə ka ndəə kəsata mbə dzəmbə hidī ka Masedəwan. Zhini ba na, məlmə nza ka \*Rəm mbə ghənzə. Mba'a ghəy hiŋəy mbə məlmə va jəwə.

<sup>13</sup> †Dza ghəy fəca \*vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəy səvəriŋəy mbə məlmə dzanəy dzəy vəgha həl, dzəti pətsaa niy təkəti ghəy, a ka Zhəwifə dzaa basəva tība ta cə'wə Hyala, pə ghəy. Mba'a ghəy kəsashi mi'i basə basə tība, mba'a ghəy nzəyŋəy ta gəzanshi kwəma Hyala. <sup>14</sup> ††A nahwəti mali niy nza mbə shi, slən tsa nza na, Lidi, mbə məlmə Tiyatir ghənzə səkə, kwa dəl kwəbənjer ghəm ghəm ni tə dimə ghənzə, ka hazlənī ghənzə va Hyala. Ma sa gəzə ghəy kwəma na, ka fa ghənzə. Dza Ndə sləkəpə mba'a ghwənanamti nəfə tsa nza tə fə ghən ghənzə ta kwəma gəzə Pəl gwa'a. Dza na mba'a famti kwəma va wəzə. <sup>15</sup> ††Mba'a məndi mananati \*batem ngəshi lə mbəzli kəghi tsa nza gwanashi. Ma ləy hwəm sa mananati məndi batem na, dza na ka cə'wəŋəy ghənzə, ma kə na: «Mba'a pə ghwəy nighətəra, nja maliy banavə nəfə tsa nza kaa Ndə sləkəpə katanj katanjəy, wəzəba dza ghwəy naa dzakə ghi tsee, a ghwəy nzəyayvanjəy kəyba» kə. Dza na mba'a dənəhwəŋəy ta dzakə ghi tsa nza va.

### Kar Pəl lə Shilasə kwa fərshina mbə məlmə Filipə

<sup>16</sup> ††A nahwəti mali niy nza tība mbə məlmə Filipə, mava tsa ndə ghənzə, lə \*hil tsa mənī ghyaghyā mbə ghən nza. Ka kwəmanshi shiy ghənzə niy nza danj kaa mbəzliy sləkə, lə shi ka na vaa nighəpə.

Ma tə nahwəti vici ghəy mbə dza ta cə'wə na, bəgəm ghəy kwəmay li ki. <sup>17</sup> ††Dza na tapə ta nəwŋəy, ghəy lə kar Pəl, ka zlapə kwəma ghənzə, ma kə na: «Ma mbəzli niy, mbəzli ka ghəra slənī Hyala ta ghwəmə na ghəshi! Kwal tsa dza ghwəy ta mbəlīŋwəy kwa na sa ciŋwəy ghəshi va» kə. <sup>18</sup> ††War ka mənī ghənzə tsəgha gar dzar vici danj. Dzəghwa Pəl mba'a daliy va fafa kwəma nza va. Ma ghənzə kwasəbə ghəy tə nahwəti vici, ka gəzə kwəma nza va na, dza Pəl tərəd zhəghətəvay dza kwa. Ma kə kaa hil ndə mənī ghyaghyā tsa mbə ghən nza va na: «Ava lə slən tsa Yesəw \*Kəristəw gəzəŋee, səvəri mbə ghən mali va!» kə. Mba'a hil ndə mənī ghyaghyā tsa vaa səvəriy mbə ghən mali va, war tə pətsa va ta.

<sup>19</sup> Ma sa nāy mbəzli ghəranshi mali va va slənī tsəgha, mba'a kwal pəla zəmə tsa shi kəliy na, dza ghəshi banj ghəshi kəsəti kar Pəl lə Shilasə, ka mbahəshi səvəriy dzəti pi basəva, dzəghwa kwəma mbəzli ka Rəm ka sla ngwəvə. <sup>20</sup> ††Ma sa bəkəshi ghəshi dzəghwa kwəma ka sla ngwəvə ka Rəm ki, ma kə ghəshi na: «Ma mbəzli niy, ə səsə ghəshi mbəzli mbə məlmə ghwəmmə dalala, \*ka Zhəwifə na ghəshi. <sup>21</sup> Ə bənīpə ghəshi kwemer kama kwal va ghwəmmə ta zləbashi, ya ta nəwshi, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli ka Rəm» kə ghəshi.

<sup>22</sup> †††War sa favə mbəzliy basəshi va tsəgha na, kala dī kwəma kar Pəl lə Shilasə ghəshi. Dzəghwa ka sla ngwəvə mba'a ghəshi səsəranti kwəbənjer kən ghən shi, mba'a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli, a məndi də'wəshi lə getesli. <sup>23</sup> Ma sa də'wətishi məndi dalala na, mba'a məndi faghwashī kwa fərshina. Ma kə məndi kaa ndə ndəghwə fərshina tsa va na: «Gwəmavə tə gha ndəghwəshi wəzə» kə məndi kaa ngəci. <sup>24</sup> Ma sa favə ndə ndəghwə fərshina tsa va kwəma gəzanakə məndi va tsəgha na, dza na mba'a fambəshi mbə ciki tsa kərkə ləy hwəm mbə ceker kwa fərshina, mba'a kalaghwa shidshid shi kwa nihwəti shəghwə niy gwəmati mənī dī lə kweler ti shi, ta kəli shidshid mbəzli kwa fərshinaa dzəghwa shi, kala tidiva ma ghəshiy səəmə.

<sup>25</sup> Ma mbə yam vərđi na, mba'a kar Pəl lə Shilasə kafəshi ta cə'wə Hyala shi, ka fal slən tsa nza lə cəm. Ma mbəzli kwa fərshina li shi gwanashi na, ka fashi. <sup>26</sup> ††Wakəvə tsəgha, vətəghə hidī ghavə gərgərə dalala, mba'a səda ciki fərshina mənəkəditə. Nza'jəw miy ceker ghwənishi gwanashi. Dzəghwa pəŋw pəŋw dənjer palamətəvashi tə mbəzli kwa fərshina gwanashi tsəgha. <sup>27</sup> ††Dza fərgəhə ndə ndəghwə fərshina fərgəhəy, mba'a nashi miy ceker ghwəni ghwəni. Ma sa nashi na tsəgha na, «Na mbəzli kwa fərshina hwəhwəshi basa» kə ghən tsa ci. Dza na fat, tədīkəvəri kafa'i tsa ci, ta

† 16:6 10:19 †† Ava dzəghwa tikə 'wa Ləwka tsa tsasli ti zliya na tsa nəw kar Pəl, mba'a nashi shiy mənishi lə mətəsi ci. † 16:13 17:2 †† 16:14 17:4 †† 16:15 8:36

††† 16:16 19:24 ††† 16:17 19:15; Lk 4:34, 41 § 16:18 3:6 §† 16:20 17:6 §†† 16:22-23 2Kwər 11:25; 1Tes 2:2 §† 16:27 12:18-19

pəəsli ghən tsa ci. <sup>28</sup> Sa nay Pəl tsəgha na, dza na mba'a ngwəmata lala zlanzlan, ma kə ngəci na: «Kadiw, kadiw! Ka pəəsli ghən tsa gha gha ma! Waa tikə nza ghəy gwanəŋəy!» kə.

<sup>29</sup> Sa gəzəkə Pəl tsəgha na, dza ntsa va tapə ta dəw ghwə, sa kwəməvə na na, kə ka kəsli baliy dzəmbə ciki fərshina lə gwərgwərə va hazlani, dza tsəfəkwə tsəfək-wəy kwa kwəma kar Pəl lə Shilasə. <sup>30</sup> †Dza na, mba'a pəməkəvərishi tə ngwəla, ma kə na: «A mbəzliy sləkəra! Wa shi kee mən̄ti kee mbəlira kia?» kə. <sup>31</sup> Ma kə kar Pəl ngəci na: «Banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw Ndə sləkəpə, ta mbəlira dza gha, ghwəy gwanəŋwəy lə mbəzli kəghi tsa gha» kə ghəshi.

<sup>32</sup> Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi gəzanavəshi kwəma Ndə sləkəpə ngəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a. <sup>33</sup> ††Dza ntsa va mba'a pəməvə kar Pəl həvirvata, mba'a dzaa yabanamtishi zheher shi. Mba'a kar Pəl mananati \*batem, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi tibata. <sup>34</sup> Dza na mba'a pəməghə kar Pəl dzakə ghi tsa ci, mba'a dzaa banavəshi shi zəmə. Ka vəshi ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, sa banavə ghəshi nefer shi kaa Hyala.

<sup>35</sup> Ma sa kədiy pi na, mba'a ka sla ngwəvə ghwənashi ka sawji ta gəzanci kwəma kaa ndə ndəghwə fərshina. A kə ghəshi ta ni na: «Ma kə ka sla ngwəvəy, "Pəlashi mbəzli va, a ghəshi dzashi" kə ghəshi» kə ghəshi ta ni.

<sup>36</sup> Ma sa favə ntsaa ndəghwə fərshina tsəgha na, mba'a gəzanshi kwəma va kaa kar Pəl, ma kə na: «A mbəzlee, a ka sla ngwəvə ghwənəkəra miy, e pəlayŋwəy, a ghwəy dzaŋwəy, kə ghəshi. Ma ghənza tsəghay, səvəriŋwəyəm mbalam, kwəriŋ!» kə. <sup>37</sup> †Ma kə Pəl kaa ka sawji shi va ghwənəkə ka sla ngwəvə na: «Mba'a ghəshi də'wəvəŋəy kwa kwəma mbəzli gwanashi, mbəzli ka \*Rəm ghəy nanzə ngar ki. Dzəghwa mba'a ghəshi kalayŋəy kwa fərshina, kala mənəh-wə ngwəvə mən̄di ya ngwəvə nza na. Zhini nana ba na: "Ka di pəliŋəy ghəli ghəli" kə ghəshi na? A awə. Na-va tibaw. War ghəshi kə səəkə də'wə ghən tsa shi, a ghəshi pəliŋəy kwərakwə» kə.

<sup>38</sup> Dza ka sawji ghwənəkə ka sla ngwəvə va, mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kwəma va kaa ka sla ngwəvə. Sa gəzəy ghəshi kwəma va na, mba'a ka sla ngwəvə hazlənishi sa favə ghəshi, ka Rəm na kar Pəl lə Shilasə, kə mən̄di. <sup>39</sup> Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi səəkəshi, mba'a ghəshi dəpəti kar Pəl, ta mbə kwəma vaa kəray-ta tsəgha. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəlikəməshi kwa fərshina. «Tihwətihwəm, barvaŋwəyəm mbə məlmə Filipə na» kə ghəshi kaa kar Pəl. <sup>40</sup> ††Dzəghwa kar Pəl mba'a ghəshi səəməshi kwa fərshina, ka dzashi dzakə ghi tsa Lidi. Sa tsəhəshi ghəshi kəyba na, mba'a ghəshi kəsashi ngwəmbəghəshi mbə nəw Yesəw, mba'a ghəshi mətsahanavəshi bər̄ci ta nəw kwal Hyala ghəshi tərəŋw. Ləy hwəm ki na, ka dzashi ghəshi.

### Kar Pəl lə Shilasə, mbə məlmə Tesalənikə

**17** ††Ma sa kafə kar Pəl mbə Filipə ki na, ka dzar mbə məlmə Amfipəlisə lə Apəlani. Dza kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Tesalənikə. Mba'a \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə va. <sup>2</sup> ††Dza Pəl mba'a tsəhəy mbə ciki tsa va, njasa sənabəy na mbə mən̄i ndimndim. Mahkan \*vici dəkəva dzəvər̄ita war mbə jakəva Pəl lə mbəzli mbə ciki tsa va, ka gəzanshi kwəmaa dzəkən kwəma mbə Zliya Hyala. <sup>3</sup> ††Cəke' ghəci pəraslanavəshi kwəma mbə zliya, mba'a cintishi. Sa ka \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli səəkəy taa nzay, ta sahwə ngərə'wə dza na, ta pəəsliti dza mən̄di, ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kwəli, kə. «Kəristəw tsa gəzəkə zliya vay Yesəw na, ghəci na sa gəzəŋwəy ya tsa kwəma ci də'wə ghən tsa ci» kə Pəl. <sup>4</sup> †Dza nihwəti mbəzli mbə \*ka Zhəwifə na, mba'a ghəshi zləbavə kwəma va, ka zhəghəshi kwa zəərə kwətir̄ na ghəshi lə kar Pəl mba'a Shilasə. Tsəgha nihwəti ka \*Gərekə dāŋ, shiy hazlani va Hyala, ghəshi lə mi'i nza dimə ti shi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma kar Pəl va. Ka mən̄ishi ka mbəzli kwa zəərə kwətir̄ na li shi kwərakwə.

<sup>5</sup> ††Ma nihwəti ka Zhəwifə zləbavə ma va nashi ki na, tapə ghəshi ta hər̄hə va kar Pəl, dza ghəshi, mba'a ghəshi basəvə mbəzli ka dāŋərə dzar kwa kwal, dza ghəshi ka ngwəngwəmə lala, mba'a mbəzli basəshi. Dza gwa'a gwa'a məlmə va səəta. Təgwələm, ghəshi dzashiy dzakə ghi tsa Zhasaŋw, ka pəla kar Pəl lə Shilasə kəyba, ta pəməshiy dzəti ngwəla kaa mbəzli. <sup>6</sup> ††Pəla' pəla' kə ghəshi kaa mbəzli va na, kala nashi ma ghəshi kəyba. Mba'a ghəshi mbati nəfə tə kar Zhasaŋw ghəshi lə nihwəti ngwərməmə, mba'a ghəshi kəəsəghəshi kaa ka sla ngwəvə mbə məlmə va. Sa kəəsəghəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Mbəzli niy, cəke' səəvəri ghəshi mbəzli tə hidi. Ma sa səəkəshi ghəshi tikəə dzəmbə məlmə ghwəmmə na, <sup>7</sup> ††mba'a Zhasaŋw ka'wətishi kəghi tsa ci. Mbəzli vay, ka zləba kwəma pəhəti mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashi ghəshiw. Ma kə ghəshiy: "A tsahwəti mazə tiba, Yesəw, kə mən̄di slən tsa ci" kə ghəshi» a kə ghəshi.

<sup>8</sup> Dza kwəma va mba'a zhanati kaa mbəzli mbə məlmə va gwanashi, lə kaa ka sla ngwəvə gwa'a. <sup>9</sup> Ma kə ka sla ngwəvə kaa kar Zhasaŋw na: «Ngəmbəm shiy mbə kwəma na, ka mən̄di gha pəliŋwəy» kə ghəshi. Dza mbəzli va mba'a ghəshi wəy shiy, mba'a mən̄di pəlashi ki.

### Kar Pəl lə Shilasə mbə məlmə Bere

<sup>10</sup> †††War sa mən̄ta vər̄di na, «Mbalam dzəmbə məlmə Bere» kə ngwərməmə mbə nəw Yesəw kaa kar Pəl lə Shilasə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Bere na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə.

†† 17:1-9 1Tes 2:1-2 ††† 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 ††† 17:3 3:18 § 17:4 13:50; 16:14; 17:17 †† Zhasaŋw: Rm 16:21 ††† 17:6 16:20 †† 17:7 Lk 23:2; Zhŋ 19:12 ††† 17:10 17:2

† 16:30-31 2:37; 11:14; Zhŋ 6:28-29 †† 16:33 16:15 † 16:37 22:25-29; 23:27 †† 16:40 11:23

<sup>11</sup> †Na niva \*ka Zhəwifə nashi na, wəzəba hwər tsa shi niy nza kaa ni mbə məlmə Tesalənikə ka Zhəwifə. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma Hyala gəzə kar Pəl va, lə nəfə tsa shi gwanay. Njasa səəmə vici gwa'a na, war tsəgha ghəshi mbə pəla kwəma va mbə Zliya Hyala, ta mbə ghəshiy sənay nda katarj na kwəma gəzanshi kar Pəl va. <sup>12</sup> ††Dzəghwa ki dāj mbəzli ka Zhəwifə banavə nefer shi kaa Yesəw, dāj zhər ka \*Gərekə diba, zhini dāj mi'i ka Gərekə nza dimə ti shi.

<sup>13</sup> †Mba'a ka Zhəwifə mbə Tesalənikə favə, na Pəl gəzanavə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə məlmə Bere, kə mändi. Sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəmbə Bere. Zhini həcər ghəshi həcərəvəri niva mbəzli mbə nava məlmə diba, ta mbə ghəshiy di ma kwəma kar Pəl. <sup>14</sup> Dzəghwa ngwarməghəhiy mbə nəw Yesəw mba'a ghəshi gəzanci kaa Pəl, a ghəci dza ta bə kwambəwal ta dzaa dzəti tsahwəti pi. Dza kar Pəl lə mbəzliy pəhə, mba'a ghəshi dzashi. Kar Shilasə ghəshi lə Timəte na, mba'a shi ghəshi mbə məlmə Bere nashi. <sup>15</sup> Dza mbəzliy pəhə Pəl va, mba'a ghəshi pəhəghə pa' mbə məlmə Aten. Tsa' kə Pəl ngəshi tība na: «Mbalam harashim kar Shilasə lə Timəte, a ghəshi səəkə kəsara tanjarj» kə. Mba'a mbəzli va zhəghətəvashi ki.

#### Gəzə kwəma Hyala Pəl mbə məlmə Aten

<sup>16</sup> Ma Pəl mbə məlmə Aten mbə ndəghə səəkə tsa kar Shilasə na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərəjw, sa nashi na mbəreketi tata mändi mbə məlmə va dājshi dalala. <sup>17</sup> ††Dzəghwa, tapə ghəci dzay dzəmbə gəzə kwəma Yesəw kaa \*ka Zhəwifə lə nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala njasa səəmə vici, mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhini na, ka gəzanshi kaa mbəzli kwəmə na li shi dzar tə ləwmahi, njasa səəmə vici. <sup>18</sup> ††Ma tə nahwəti vici na, dza nihwəti mbəzli ka bənipə shiy, tapə ghəshi ta kə ghəpə li, mbəzliy bənipə nəw kwəma har mändiy kwəma \*Epikwəri mba'a sa \*Sətəyəwshi. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Wa shi di ndalaza tsa ni gəzə sənəzənva kia?» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi sa favə ghəshi Pəl mbə gəzanshi kwəma Yesəw, lə kwəma zhakati tsa ci mbə mətī na: «Nja ndə ci ta mbəreketi ka məlmə kaa mbəzli nay ndə» kə ghəshi.

<sup>19</sup> Ləy hwəm kwəma va na, mba'a ghəshi pəməhwə dzəmə hwəm pətsa har mändiy \*Areyəpəzhə, mə pətsa ka mändiy basə kwəma. Sa pəməghə ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Gəzarjəy nda wantsa na na kwəma bənipə gha na 'war'war na di? kə ghəshi. <sup>20</sup> Sa nzanay, a gha gəzəkə nihwəti shi səəkə ma ghəy favə kwa sləmə ghəy mbə kwəma gha va, va tsəgha di ghəy gha pəraslavəjəy shi di kwəma gha va gəzə wəzə, ta mbə ghəy sənata» kə ghəshi.

<sup>21</sup> Sa njədi mbəzli va va kwəma va tsəgha va Pələy, sa nzana, ma kwəma ka Aten, lə ka səəkə səəkə mbə məlmə shi gwanashiy, nahwəti kwəma ka ghəshiy kəs- limbə ghən mbə tība, nja gəzəzə yəwən kwemer, lə fafa nihwəti kwemer gəzəzə mändiw.

<sup>22</sup> Dza Pəl ki, gar garəy, tə jipə mbəzli mə hwəm pətsa har mändi vaa Areyəpəzhə, a kə na: «A mbəzli ka Aten, kadiwəm! Ma yən nighəy, ghwəy na mbə pəra'wanshi dəvə ghwəy nza ghwəy slar slar kaa mbəreketi gwanashi. <sup>23</sup> Sa nzanay, e təwrəhwə təwrə dzar mbə məlmə ghwəy, mba'ee nashi mbəreketi ngangati ghwəy, ta tsəfəkwə kwa kwəma shi. Dzəghwa mba'ee kəsay tsahwəti pi ta mbəri tsa ghwəy, mba'a ghwəy tsasləti shiy ti: "Pi, ta ta mbəri tsa sənay ma mändi" pə ghwəy. Ma nə ya kiy, ntsa pəra'wanci ghwəy va dividivi ghwəy, kala sənay ma ghwəyəy, ghəci na sa ciŋwəy ya tsa kwəma ci nana ki. <sup>24</sup> ††Ntsa vay, ghəci na Hyalaa ngati hidī ni, lə shi ti shi gwa'a. Ghənzə sləkə na ghwəmə lə hidī gwa'a. Ka nzəy na mbə ceker ngangati mbəzli lə dividivi. <sup>25</sup> ††Ma na Hyalay, ghəzlitə na ta shiy ya nimaba shiy, gar mananəti shi ndə ngəriw. Sa nzanay ghənzə də'wə ghən tsa nətə fəy na mbəzli tə ghwəmə, ghənzə bənsi piy, lə shiy gwanashi kaa mbəzli. <sup>26</sup> †Ghənzəy, mbə ndə kwətiŋ bəkəvəri na mbəzli tə hidī gwa'a. Dza na mba'a tətəhəy mbəzli dzar tə hidī gwanashi, ta nzəy ghəshi ti shi. Mba'a slanəvəshi vəghwə tsa slanəvəshi na, ta nza tə hidī, lə ghala pi tsa dza ghəshiy nzəy ti tə hidī gwa'a.

<sup>27</sup> ††Ma shi mənti na va tsəghay, ta mbə mbəzliy dzəghə pala Hyala, njasa ka ghwəlfə vaa titibə pi, mbə pəla shiy. Ma sa ka ghəshi pala tsəgha na, nza ghəshi kəsata, ya tsəgha kama Hyala kərakə lə ndə ya tsamaba ci mbə ghwəmmə. <sup>28</sup> ††Sa nzana, ma piy tsa piy ghwəmmə, lə kwəfəghə kwəfəghə ghwəmmə, lə nza tsa nza ghwəmmə tə ghwəməy, mbə Hyala na. Njasa tsasləti nihwəti ka tsaslə shiy va mbə ghwəy, a kə ghəshi na: "Ma ghwəmməy, ndərazhi Hyala nza ghwəmmə kwərakwə" kə ghəshi. <sup>29</sup> ††Njana nzana ndərazhi Hyala ghwəmmə kiy, ka təbə na ghwəmmə zhiniy yəmə Hyala lə shi mənti ndə ngəri nza kiw. Nihwətiy vas tsahi mbəzə, ya tsahi bənba, ta nza ka mbəri tsa shi. Nihwəti ba na, ka tsərə hakwə, ta nza ka mbəri tsa shi. Niva shiyəy, shi mənti ndə ngəri lə məcərja ci, səvəri mbə zəzə kwəma ci na ghəshi. <sup>30</sup> ††Ma vəghwə tsaa niy sənata ma mbəzli Hyala katarj na tiy, ka mbərə tsava vəghwə Hyalaw. Nanay, a gəzanshi na kaa mbəzli ya pa' kwəmaba, a ghəshi tsa titihwə, ka zhəghanti nzəy tsa shi tə hidī. <sup>31</sup> ††Dzəghwa na mba'a titi vici dza naa sla ngwəvə dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi ti, lə kwal tsa tidid tsa. Mba'a tivə ntsaa dzaa basə ngwəvə va. Sa mətīy nay, mba'a zhakatiy mbə mətī, ta mbə mbəzliy sənay ghəci dza na sla ngwəvə dzəkən mbəzli katarj, kə ghəshi» kə Pəl.

<sup>32</sup> Ma sa favə mbəzliy basəshi va Pəl mbə gəzə kwəma zhakati tsa ndə mbə mətī na, dza nihwəti mbəzli mbə shi tapə ghəshi dzəmbəshi mbə sawa kwəma ci. Ma kə nihwəti ba na: «Ma kwəma va ghənzə tsəghay, kadiw, fəcahwəti ghaa zhiniy gəzarjəy diba» kə ghəshi. <sup>33</sup> ††Ava tsa' tsətsə səvəriy Pəl mbə shi. <sup>34</sup> ††Dzəghwa nih-

† 17:11 Zhj 5:39 †† 17:12 11:18 † 17:13 14:5, 19; 1Tes 2:14-16 †† 17:17 17:2, 4 †† 17:18 4:2; 1Kwər 1:22

††† 17:24 7:48; Cem 146:6; 1Mezh 8:27 ††† 17:25 Cem 50:10-13 § 17:26 Nəw 32:8; Zhəwbə 12:23 †† 17:27 Ezay 55:6 ††† 17:28 Ghava 1:27 †† 17:29 19:26; Ezay 44:9-20 ††† 17:30 14:16; Rm 2:4 †† 17:31 3:15; 10:42

wəti mbəzli mbə shi ya tsəgha nʒə ki, mba'a ghəshi jakəshi lə Pəl, ka banavə nefer shi kaa Yesəw. Nihwəti mbə mbəzliyy vay, kar Dənise, ndə mbə mbəzliyy basəshi va mə hwəm pi Areyəpazhə, lə nahwəti mali Damarisə, kə məndi kaa slən tsa nʒə, lə nihwəti mbəzli diba, niy nʒə ghəshi.

### Pəl mbə məlmə ka Kwərintə

**18** Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl madiy mbə məlmə Aten, ka dzay dzəmbə məlmə Kwərintə. <sup>2</sup>†Dza na mba'a kəsay tsahwəti ndə \*ka Zhəwifə, Akilasə, kə məndi kaa slən tsa ci, tə hidi ka Pəŋw məndi yakə. Hiy ntsa va tərəŋw tiba ghala səəkəy na tə hidi ka Itali ghəshi lə mali ci Pərishiləw. Sa nʒana mba'a Kwələdə mazə tsa dikə tsa mbə \*Rəm gəzanshi kaa ka Zhəwifə gwanashi a ghəshi barvashi mbə məlmə Rəm, ta dzashiy dzəti hidi shi, va tsəgha niy səəkəy naa dzəmbə Kwərintə. Dzəghwa Pəl mba'a jakəy li shi ki. <sup>3</sup>††Sa nʒana sləni kwətiŋ na sa məni ghəshi li. Sləni cisli shiy ta hawrə geshikiki niy nʒa sa shi. Sa ka ghəshiy cislitishi na, ka dəlshi. Dza na mba'a nʒəyəy kəghi tsa shi, ka ghəra sləni shi ghəshi.

<sup>4</sup>Pəl ki na, mbə gəzə kwəma Hyala ghəciy nʒa kaa mbəzli mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səəkə \*vici dəkəva gwa'a. Ka pəla kwal tsa mbəla ka Zhəwifə ghəshi lə \*mbəzliyy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy zləbavə kwəma Yesəw. <sup>5</sup>\*†Dzəghwa mba'a kar Shilasə lə Timəte səəkəshi tə hidi ka Masedəwan. Sa səəkəshi ghəshi na, mba'a Pəl zlatə sləni ci, dza na mba'a dambəvay mbə gəzanshi kwəma Hyala kaa ka Zhəwifə, ka gəzanshi wəzə wəzə: «Yesəw na \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə. <sup>6</sup>††Dzəghwa sa favə ka Zhəwifə kwəma gəzəkə Pəl va tsəgha na, kala zləba kwəma ci ghəshi, dza ghəshi ka tsəərə Pəl. Ma sa məni ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a kwəsamti kwərbi mbə kwəbarŋ tsa ci. A kə na: «War ghwəy sənay na lə naa tərmbə, kwəmee mbə ghwələw. Ma nanay, kaa mbəzliyy kamaa ka Zhəwifə dzee dza ta gəzanshi kwəma Hyala» kə.

<sup>7</sup>Dza na mad madiy tiba, ka dzay dzəkə ghi tsa tsahwəti ndə, Titiyəsə Zhəsətəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, ntsaa hazləni va Hyala ghəci, ghi tsa ci na, ndəkəw lə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. <sup>8</sup>††Dza ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa va, Kərispəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Ndə sləkəpə, ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dzəghwa dāŋ mbəzli mbə ka Kwərintə favə kwəma gəzanshi Pəl va banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a məndi mananatishi \*batem.

<sup>9</sup>†††Ma tə nahwəti vərđi na, mba'a Ndə sləkəpə gəzanakə kwəma kaa Pəl, nja kwa shiw, a kə na: «A Pəl, ka hazləni gha ma! Gəzə pə ghaa gəzə kwəma kaa mbəzli! Ka zlatə gha teepə ma!» <sup>10</sup>Sa nʒanay, kwasəbə gha nʒee, ndə tiba mba'a dzaa kəsəvəŋaa ghəratəŋaw.

† Akilasə: Rm 16:3; 1Kwər 16:19; 2Tim 4:19 †† 18:3 20:33-34; 1Kwər 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 † 18:5-11 11:18 †† 18:5-6 3:26; 5:42 †† 18:6 13:51; 20:26 ††† 18:8 8:36 ††† 18:9-10 Ezay 41:10; Zher 1:8; 1Kwər 2:3-4

Gəzə kwəmee kaa mbəzli, sa nʒanay, a mbəzlee tikə mbə məlmə na dāŋ» kə. <sup>11</sup>Dzəghwa Pəl mba'a nʒəyəy mbə məlmə Kwərintə ki, gar piya kwətiŋ lə tir kwanŋ. Ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

<sup>12</sup>Ma ghala vəghwə tsaa məni Galiyanŋw ngwəmna tə hidi ka Akay, mbə hidi ka \*Rəm na, dza ka Zhəwifə mba'a ghəshi tsati kwəmaa dzəkən Pəl. Dza ghəshi bəhwə ghəshi kəsəti, mba'a ghəshi bəghə dzəti ngwəvə kaa Galiyanŋw. <sup>13</sup>†Ma kə ghəshi sa bəghə ghəshi na: «Ma ntsay, ə ngədipə na ta tsəfəkwə kwa kwəma Hyala dzar kwa tsahwəti kwal, par njasa gəzəkə \*kwəma pəhəti Hyala» kə ghəshi.

<sup>14</sup>††Ma Pəl dza ta ghwəni miy tsa ci ta zləba kwəma na, mba'a Galiyanŋw ghati gəzə kwəma kaa ka Zhəwifə pərba ghəci, ma kə na: «A ka Zhəwifə, tə sa hwəti na rəda, ya tə sa mənti na nahwəti \*kwəma jikir na 'yahə'yahəta, pə ghwəy niy kəsəkə nʒay, e dzaa fə ghən ta kwəma ghwəy va nʒa, ka sla ngwəvəwə dzəkən nja kwəma slar na. <sup>15</sup>Ma war tə kwəma ka ghwəy bəni, ya tə kwəma slənedemer, ya tə kwəma ghwəy pəhəpəhə na kəy, nighəm nava sa ghwəy kwa jipə ghwəy! Ka dzee slavə ngwəvəwə dzəkən shi tsəgha niw» kə. <sup>16</sup>Dza na mba'a tahamtishi tə pi ngwəvə.

<sup>17</sup>Dzəghwa ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi kəsəvə Səsəten, ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa shi. Tapə ghəshi ka də'wə tiba kwa mətəsə Galiyanŋw, tə pi ngwəvə tsa va. Ma Galiyanŋw naci ki na, nighə nava kwəma na nja kwəma ya jəw tsətsəw.

<sup>18</sup>Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl zhiniy hyayvay lə ngwarməmə mbə məlmə Kwərintə gar dzar vici dāŋ.

### Pəl mbə məlmə Antiyəshə

Dzəghwa tə nahwəti vici na, mba'a Pəl kafəy ta dzay mbə shi. Dza ghəshi lə kar Pərishil mba'a Akilasə, mba'a ghəshi dzashiy dzəti pətsa ka məndiy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə Kwərintə, Kerjəre, kə məndi kaa slən tsa pətsa va. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a slənamti ghən tsa ci tə pətsa va, sa nʒana mba'a niy kərkamti kwəmaa niy gəzəkə na ta məni nʒə kaa Hyala. Dza ghəshi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidi ka Shiri. <sup>19</sup>††Dza kar Pəl ghəshi lə kar Akilasə mba'a ghəshi garəshi mbə kwal mbə məlmə Efesə, dza na mba'a zlashi mbə məlmə va. Madi na ta gha dzay na, mba'a tsəhəy mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzanshi kwəma Hyala. <sup>20</sup>Dza mbəzli va, tapə ta cə'wə Pəl, a ghəci hyayvay mbə shi jəw. Kala yi Pəl. <sup>21</sup>††Dzəghwa na mba'a sək-wamtishi, ma kə na: «E dzara nana, ta zhəghəva dzee zhəkə taa nʒa, Hyala gar zləbati» kə. <sup>22</sup>Mba'a madiy mbə məlmə Efesə kwa kwambəwal, ka dzay.

Dza ndəs ghəci tsəhəy mbə məlmə Shezare. Kə tiba mba'a səəməy kwa kwambəwal, ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Sa tsəhəy na na, mba'a səkəwəti mbəzliyy nəw Yesəw. Ma ləy hwəm ki na, ka madi ghəciy dzay dzəmbə məlmə Antiyəshə. <sup>23</sup>†††Ma sa hyayvay

§ 18:13 6:13 †† 18:14-15 23:29; 25:18-20; Zhŋ 18:31 ††† 18:19-20 17:2 †† 18:21 Zhk 4:15 ††† 18:23 14:22

na mbə məlmə Antiyəshə jəwə ki na, mba'a madiy ta təwrə dzar tə hidi ka Galatə lə shi ka Firigi. Dza na ka dzar mbə məlməhi tə hidi va, ka mətsahanshi bərçi kaa mbəzliy nəw Yesəw ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

### Apələsə mbə məlmə Efesə lə mbə Kwərintə

<sup>24</sup> †Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə ka Zhəwifə niy nza tība, Apələsə, kə məndi slən tsa ci, mbə məlmə Alekəsandəri məndi yakə. Dza na mba'a səkəy dzəmbə məlmə Efesə, ghəci na ndə məcəra gəzə kwəma ghəci, tərəjw ghəci sənata kwəma mbə Zliya Hyala. <sup>25</sup> Ma ghəci na, tərəjw ghəci niy bənivə kwəma Ndə sləkəpə mba'a vəshi və tərəjw ta sləni Hyala. Ka gəzanshi kwəma Yesəw kaa mbəzli. Ka bananshi lə kwal tsa nza wəzə wəzə njasa nza na. Nanzə kiy, kwataka \*batem tsa mənəhwəpə Zharj gwa'a tsəgha na tsa ci batem tsa niy sənay na. <sup>26</sup> ††Dza na ki, mba'a ghati gəzə kwəma Hyala lə bərçi mbə kaa mbəzli mbə ciki basəva tsa \*ka Zhəwifə, sharj ta hazləni. Ma sa famti kar Pərishil lə zata Akilasə kwəma ci va gəzə na gwa'a na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvəə dzəkə ghi tsa shi, mba'a ghəshi pəraslanəvə kwəma Hyala gwa'a gwa'a wəzə wəzə. <sup>27</sup> Dzəghwa Apələsə ki, ka di madi ghəci ta dzay dzəti hidi ka Akay. A kə ngwarməməə nəw Yesəw mbə məlmə Efesə na: «wəzə na ghaa dza katarj» kə ghəshi kaa ngəci. Dza ghəshi, mba'a ghəshi tsaslanəvə zliya ta bananshi kaa mbəzliy nəw Yesəw tə hidi va. Nza ghwəy ka'wəti Apələsə wəzə, kə ghəshi kwaba. Ka dzay Apələsə ki. Ma sa tsəhəy na kwərakwə na, mba'a Hyala mananati wəzə hwər tsa nza tərəjw, ta kəəti mbəzliy banəvə nefer shi kaa Yesəw tə hidi va. <sup>28</sup> †Sa nzana, ma ghəciy, mbə canshi niy nza na kaa ka Zhəwifə bazhə bazhə, a ghwəy sərjwəy mbə nəw kwal Hyala, kə. Səvəri mbə gəzə kwəma lə kwal tsa nza, kala gar kə ghəpə ndə, ka naa canshi. Sa ka naa dzay, mba'a bəvə kwəma tsasliti məndi mbə Zliya Hyala, lə kwəma va na, mba'a canəkəvərishi, Yesəw na \*Kəristəw, Ntsa tivə Hyala, kə.

### Pəl mbə məlmə ka Efesə

**19** Ma Apələsə mbə məlmə ka Kwərintə naci ki na, dza Pəl, mba'a təwramti məlməhi dikə dikə ni tə dal tə dal ni tə hidi ka Azəy, dza ndəs səkəy dzəmbə Efesə. Mba'a səkəə kəsashi nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va. <sup>2</sup> ††Ma kə kaa ngəshi sa kəsashi na na: «A pənəy, ghala vəghwə tsa banəvə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw na, niy kwəməvə \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa ghwəy dzəkən ghən tsa ghwəy na?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Am, awə! Səkə ghəy favə ya fafa nza na, a Safə tsa Hyala dēwdew tsa tība, kə məndiw» kə ghəshi. <sup>3</sup> ††Ma kə Pəl ngəshi na: «War tsama \*batem na tsa kwəməvə ghwəy shiki?» kə. Ma kə ghəshi na: «War batem tsa Zharj va na sa kwəməvə ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. <sup>4</sup> Ma kə Pəl na: «Əy, ma na Zharj na

naci kiy, kaa mbəzliy tsa titihwə va jikir tsa shi kwa kwəma Hyala, ka zhəghə nza tsa shi niy mənə na batem. Mba'a gəzanshi kaa ka \*Izərayel, a ghəshi banəvə nefer shi kaa ntsaa dza vaa səkəə ləy hwəm tsa ci, ghəci Zharj. Ntsaa dza vaa səkəə gəzə nay, ghəci na Yesəw» kə Pəl. <sup>5</sup> Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi zləbavə. Mba'a Pəl mananatisi batem lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə. <sup>6</sup> ††Dza Pəl mba'a fanakənsi dividivi ci, mba'a Safə tsa Hyala dēwdew tsa səkəy dzəkən shi. Tapə ghəshi mbə gəzə kwemər lə nihwəti ghanishi ghəngən ghəngən. Ka gəzə kwəmaa səkəə va Hyala kaa mbəzli. <sup>7</sup> Mbəzli səkəy safə tsa Hyala vaa dzəkən shi gwanashiy, zhər gar mənə lə bakə niy nza ghəshi.

<sup>8</sup> ††Dza Pəl ki mba'a dzay dzəmbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzə kwəma kaa mbəzli mbəba kala hazləni ma. Tir mahkan ghəci mənəti mbə dzəmbə ciki basəva tsa \*ka Zhəwifə, ta gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli, ka pəla kwal tsa cintishi kwəma Hyala wəzə, ta mbə ghəshiy zləbavə. <sup>9</sup> †Nihwəti mbəzli dərj mbə shi na, mba'a ghəshi mənəti ghən tsa shi caslakə, kala yi kwəma Hyala ghəshi. War ka ndərə kwal tsa Ndə sləkəpə va kwa kwəma mbəzli. Dza Pəl mba'a təhəvəri-vay li shi, mba'a tərəkəvəri mbəzliy nəw Yesəw mbə shi, ka dzay li shi. Dza na, ka bananshi kwəma Hyala ngəshi vici va vici va, mbə ciki lekvel tsa har məndiy Lekvel Tiranəsə. <sup>10</sup> ††Piya bakə ghəci war mbə mənə tsəgha. Dzəghwa gwa'a gwa'a mbəzli tə hidi ka Azəy favə kwəma Ndə sləkəpə, ka Zhəwifə lə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a.

### Ndərəzhi Səkeva mba'a Pəl

<sup>11</sup> ††Ma ghala vəghwə tsa va ki na, tərəjw Hyala ghərati sləni madaŋa madaŋa na 'yahə'yahəta lə dəvə Pəl. <sup>12</sup> Ka mbəzliy dza na, ka bəbə shi ka naa sadi ghwətəghwətə li shi, ya nihwəti kəjer ndərjwashi na, ta fəshiy dzəti ka zəlghwə. Ndərjway ma shi va ndə zəlghwə na, kwəriŋ ghəciy mbəliy. Ya gazlaka niy mənə na ndə na, kar naa səvərta mbə ghən ci.

<sup>13-14</sup> ††A tsahwəti ndə ta Hyala tsa \*ka Zhəwifə dikə tsa niy nza tība Səkeva, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ndərəzhiy zhər və mbərferj. Ka ndərəzhi vaa dza na, ka dza kwaba, ka dza kwaba ghəshiy nza, ka pala mbəzli ghəranshi gazlaka ta mbə ghəshiy tihə səvəri mbə ghən ka gazlaka. Dza ghəshi ki, ka di tihə gazlaka səvəri mbə ghən tsa mbəzli lə slən tsa Yesəw kwərakwə. Ma kə ghəshi kaa gazlaka va na: «Ava ghəy gəzəŋa lə slən tsa Yesəw tsa gəzə Pəl va kwəma ci, səvəri!» kə ghəshi. <sup>15</sup> ††Sa gəzəkə ghəshi tsəgha ki, ma kə gazlaka va kaa zləbanshi lə miy tsa ndə gazlaka tsa va na: «Yesəwəy, ee sənay, Pəl dība na, mba'ee sənay. Ya na ghwəy na ghwəy kiy, wa mbəzli nza ghwəy?» kə. <sup>16</sup> †Wakəvə ndə gazlaka tsa va tsəgha, gidə zləmbə zli mbə shi, mba'a tarjanatisi bərçi, mba'a kəkədivərishi tərəjw gwanashi, mba'a ghəshi hwəhwəshi səvəri kəghi, has hasəshi, war zheher vəgha shi.

† 19:3-4; Apələsə: 1Kwər 1:12; 3:4-6 †† 18:26 17:2 † 18:28 5:42 †† 19:2 2:38; 8:16 †† 19:3-4 18:25; Lk 3:3-4, 16-17

††† 19:6 2:4 ††† 19:8 17:2; 28:23 † 19:9 9:2 †† 19:10 20:18 ††† 19:11-12 2:22 †† 19:13 3:6; Lk 9:49-50 ††† 19:15 16:17



<sup>17</sup> †Dzəghwa gwanashi məndi sənata kwəma va mbə məlmə Efesə. Ya ka Zhəwifə, lə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, mba'a ghəshi hazlənishi gwanashi. Dza mbəzli ka fal Yesəw Ndə sləkəpə, ka fə shəndəkəə dzəti.

<sup>18</sup> Dzəghwa dāŋ mbəzli mbə mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw səkəkəə pələdikəvəri kwemer shi, ka cikəvəri sləni shi niy mənī ghəshi jikir na kwa kwəma mbəzli. <sup>19</sup> Dza nihwəti mbəzli dāŋ mbə mbəzliy niy məmənī kwəma dəfəl dəfəl na, mba'a ghəshi papakə zliyahī dəfəl shi, mba'am ndamtishi kwa mətəsə mbəzli gwa'a gwa'a. Dzəghwa sa mbəratī ghəshi gəna papavə ghəshi zliyahī va ti na, gəna gar mələyanŋw cifə mət-səkə. <sup>20</sup> ††Ava tsa' tsətsə pələvərivata kwəma Ndə sləkəpə Yesəw dzar tə pi gwa'a, ka ci bərēci nzə Hyalaa səvəri tərəŋw.

### Kwəma səəta mbə məlmə Efesə

<sup>21</sup> †Ləy hwəm sa kərəshi shi va na, dza Pəl, ka təkə mbə nəfə tsa ci, ta madi ta dza dzar tə hidī ka Masedəwan lə shi ka Akay, ta dzəmbə Zherəwzalem. Ma kə na, ma sa kee tsəhəra mbəbay, ta dza dzee dzəmbə məlmə \*Rəm, kə. <sup>22</sup> Dza na ki, mba'a ghwə-nashi mbəzli bakə mbə mbəzliy kəəti, a ghəshi 'wati kwal ta dzəti hidī ka Masedəwan, kar Timəte lə Erastə. Ma ghəci də'wə ghən tsa ci na, mba'a nzəyəy nzata nza tə hidī ka Azəy.

<sup>23</sup> ††Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli səəshi tərəŋw mbə məlmə Efesə, war tə mbərkə kwəma nəw kwal tsa Yesəw. <sup>24</sup> ††Sa nzana, mba'a tsahwəti ndə niy nza tība, Demetəriyəsə, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə vas shiy ghəci. Ka naa dza na, ka vas shiy jəw jəw tə tsahi mbəzə. Wa'i ciki ta hyala tsa har məndiy \*Artemisə. Dzəghwa, dalala tərəŋw ghəciy kwəmavə gəna ta wa kaa mbəzli ka naa vas shiy li shi gwanashi, lə vas shi ci va. <sup>25</sup> Dza na tə nahwəti vici, mba'a basəti mbəzli ka na vaa vas shiy li shi, mba'a nihwəti ka vas shiy gwanashi. Ma kə ngəshi sa basətishi na na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay tə shi vas ghwəmmə ni kwə-mavə ghwəmmə gəna ta pala shi zəməə dzəghwa hwər ghwəmmə. <sup>26</sup> ††Sana kiy, ava ghwəy nay lə mətəsə ghwəy, ka favə sləmə ghwəy njasa gəzə Pəl dzəkən kwəma va. Ma kəy, ma shi ngati ndə ngəri lə dəvə ci, ta nza ghəshi ka hyalay, waa Hyala kataŋ na na ghəshiw, kə. Vanay sənzənvay, kwəma gəzəkə na va tsəgha na, mbəzli dāŋ zləbavə na. Kwataka mbəzli tikə mbə məlmə Efesə na gwa'a tsəgha tala baw, dāŋba mbəzliy zləbavə kwəma ci va mənishi na tə hidī ka Azəy. <sup>27</sup> Van-ta kwəma vay, ta sawanti sləni ghwəmmə na dza na. Kwataka sləni ghwəmmə na gwa'a tsəgha na tala baw. Ya ciki ta mbəri hyala ghwəmmə na dikə na, har məndiy Artemisə na, nja shi kama vəri ti dza naa zhəghəy. A ghwəy sənay kaa hyala ghwəmmə va pəra'wanta mbəzli tə hidī ka Azəy lə mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a dəvə shi. Avanta kwəma gəzəkə Pəl na

sanay, ra'i dza naa zamti dikə tsa hyala ghwəmmə na» kə.

<sup>28</sup> Ma sa favə mbəzli basəti Demetəriyəsə va kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəŋw, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Kay, dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi. <sup>29</sup> ††Dzəghwa kwəma va mba'a pələvərivata dzar mbə məlmə gwa'a gwa'a. Kə mbəzli mba'a ghəshi səəshi tərəŋw. Dza ghəshi mba'a ghəshi kəəsəvə kar Gayəsə ghəshi lə Aristarkə, mbəzli ka Masedəwan, shi kwa zəərə kwətīŋ na lə Pəl mbə dza ci. Dza ghəshi ka tərə kwəshəl gwanashiy dzəti bəghə lə mbəzli va. <sup>30</sup> Ka di dzəghwa kwəma mbəzliy basəshi va Pəl ta gəzə kwəma na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw daməti. <sup>31</sup> Zhini nihwəti mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli tə hidī ka Azəy, madigahiy Pəl ba na, mba'a ghəshi gh-wənanakə miy, a kə ghəshi na: «Titihwə ka dza ghaa dzəti bəghə va ma!» kə ghəshi.

<sup>32</sup> Ma mbəzli tība tə bəghə ki na, cəkə' ghəshi səəshi, war ngwəmə ghəshiy ngwəmə lala. Kwətita na gəzə tsatsa, kwətita na gəzə tsava ghəshi. Ma dāŋ tsa mbəzli mbə shi na, kala sənay ma shi basəshi ghəshi ti.

<sup>33</sup> Dzəghwa \*ka Zhəwifə mba'a ghəshi garəy tsahwəti ndə kwa kwəma shi, Alekəsandərə, kə məndi kaa slən tsa ci. Dza nihwəti mbəzli mbə vərəm tsaa basəy va, mba'a ghəshi dzaa gəzanci kwəmaa mənta va kaa Alekəsandərə tsa va. Dza ntsa va mba'a kafəti dəvə ci, a mbəzli mbəə nzəyshi dəkədəkə, ta mbə ghəciy gəzanshi shiy mənishi. <sup>34</sup> Ma sa fəti ghəshi ghən, ndə ka Zhəwifə na, kə ghəshi na, dza ghəshi gwanashi ka mətəsəhə ngwəmə lala zlanzlan, gar dzar tsahi bakə ghəshi məniti, war mbə gəzə: «Dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi.

<sup>35</sup> Ma sa məniti ghəshi gar tsahi bakə mbə ngwəmə lala ki na, dza ndə tsasli shiy mba'a dəpəti mbəzli, Ma kə na: «A mbəzli ka Efesə, ya wa ndəy, aa sənay, mbə məlmə Efesə ndəghwə məndi ciki ta mbəri tsa pəra'wə məndi dəvə mbə kaa Artemisə dikə na, ghəshi lə pa nza va tərəkəvata səəkə mə ghwəmə gwa'a. <sup>36</sup> Njana nzana tsəgha ghənzə, kala kwəma gar kə ghəpə məndiy dzəkənəy, wəzəba dəpayvanŋwəy ghwəy na, ka mənī kwəma ghwəy ya namaba nza lə diva ya jəw ma!

<sup>37</sup> Sənzənvay, avanay ghwəy kəəsəkə mbəzli bakə ni ni tikə, a ghəliti shi mbə ciki ta mbəri tsa ghwəmmə ghəshiw, tsəərəti mbəri tsa va ghəshi dībaw. <sup>38</sup> Mba'a kə Demetəriyəsə lə ka ghəra sləni ciy di har ndəə dzəti ngwəvəy, a vici basə ngwəvə tība kwətita, lə mbəzli ka sla ngwəvə va tība, mbala ghəshi ta gəzə kaa mbəzli va, a ghəshi sləkətishi. <sup>39</sup> Ma mba'a kə nahwəti kwəma di ghwəy sləka tībay, ndəghətim nza ghwəy gəzə fəca basəva tsa ghwəmmə ndimndim tsa. <sup>40</sup> Vanay sanay, a mbəzli ka \*Rəm dikə dikə niy mbay bətəŋwəy ka nihwəti mbəzliy di tsahwə na shi kwəma, mbərkəta na nəw məndi tə hidī ghwəmmə, tə mbərkə kwəmaa mənta na ndatsə. Sa nzanay, kwəma tība sana gar nə ghwəmmə, ta kwəma tsa' na basəŋəy ghəy, pə gh-wəmməw. War hash dza ghwəmmə hashimmə» kə.

† 19:17 5:11 †† 19:20 2:41 ‡ 19:21 23:11; Rm 1:10, 13 †† 19:23 9:2; 2Kwər 1:8 †† 19:24 16:16 ††† 19:26 17:29

††† Aristarkə: 20:4; 27:2; Kwəl 4:10

41 Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi dzashi.

**Pəl dzar tə hidī ka Masedəwan lə hidī ka \*Gərekə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə**

**20** †Ma ləy hwəm sa dəpəta kwəma mbə məlmə Efesə na, kə Pəl, basə basəti mbəzliy nəw Yesəw, dza na mba'a mətsahanavəshi bərci, mba'a sək-wamtishi. Ka madī ghəci ta dzay dzəti hidī ka Masedəwan ki. <sup>2</sup>Ma ghəci mbə dzar mbə məlməhi tə hidī va na, mba'a mətsahanavəshi bərci kaa mbəzliy nəw Yesəw lə gəzə kwəma Hyala ghəngħən ghəngħən. Dza na ki, mba'a dzay dzəti hidī ka Gərekə. <sup>3</sup>Mba'a nzaynza tə hidī va tir mahkan. Ma ghəci mbə gwəmava ta madīy dzəghwa kwambəwal ta dzaa dzəti hidī ka Shiri na, mba'a favə mbə pəhə kwəma na \*ka Zhəwifə ta dza ta pəəsli ci mbə kwal ghəci Pəl, kə məndi. Sa favə Pəl na, dza na mba'a zhəghəti kwal dza kwa hidī ka Masedəwan ta dzəti hidī ka Shiri. <sup>4</sup>††Nihwəti mbəzliy nza kwasəbə ci ta pəhə pa' tə hidī ka Azəyəy, avanashi slənedemer shi, kar Səpatəra zəghwə Pirəsə, ndə ka Bere, ghəshi lə kar Aristarkə lə Sekəndəsə, mbəzli ka Tesalənikə, mba'a Gayəsə ndə ka Derbə, mba'a Timəte, mba'a kar Tishikə lə Tərəfim, mbəzli ka Azəy. <sup>5</sup>Ma mbəzli kwasəbə Pəl va ki na, mba'a ghəshi dzashi tə kwəma ge'i tə tsəhwəti pi, ta dza ta ndəghəyəy mbə məlmə Tərəwasə. <sup>6</sup>Ma ghəy na ghəy ki na, mba'a ghəy nzəyənəy ta tsə ka məndiy zəmə pəj tsa kama cinjini ti mbə. Ma sa kədita tsə na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə ka Filipə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə. Sa məniti ghəy vici cifə mbə kwal, mbə dzəy tə yam na, nishə ghəy mbə məlmə Tərəwasə mba'a ghəy dzaa kəsashi mbəzli ghəy va mbəba. Ma sa tsəhəyəy ghəy na, mba'a ghəy hiənəy mbə məlmə va ləwma kwətiənəy.

<sup>7</sup>†Ma fəca dəmasə hetihwer na, mba'a ghəy basənəy ta zəmə dəfaa zəzəə dzəkən Yesəw. Dza Pəl mba'a ghati gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Tərəjw ghəci nzata nza mbə gəzə kwəma, pa' tar danjka lə vərđi, sa nzana mbə di dzay ghəci tə həzlimə. <sup>8</sup>Ma mbə pətsa basənəy ghəy va mbə, mə ghən tsəhwəti ciki na, danj gərkəwahi mbəba. <sup>9</sup>Mba'a tsəhwəti dinikwə niy nza tība, slən tsa ci na, Ewtikə, mənəzəy ghəci kwa mergi tsa tə ciki. Ma ghəci na, tərəjwəy hi dənəvə. Ma sa nzati Pəl nza tə gəzə kwəma ci va bititi tsəgha ki na, dza zəghwə va naci, fəriənəy bəti hi. Kə bivə bəkə tərə səkə mə kwa mahkana ciki tsa mə ghən nihwəti ceker səkwa dzəti hidī. Dza mba'a mənđi səkwasəhi, mba'am səvərishiy dzəkən, sa nə mənđi kafə, kə mənđi kafakati, tsa' kə mənđi na, məti məti ghəci. <sup>10</sup>††Dzəghwa Pəl kwərakwə mba'a səkway dzəkən, sa səkway na na, dza na gələb, gələbəy kən, hwətəm hwətəməvə. Ma kə na: «Aya, ka dza her ghəwəy ma! Tə ghəwəmməy na.» kə. Dza mba'a zhiməy zhimə ciki, ghəci Pəl.

† 20:1 11:23 †† 19:29 Timəte: 16:1; Tishikə: Ef 6:21; Tərəfim: 21:29 ‡ 20:7 2:42, 46 †† 20:10 1 Mezh 17:21

<sup>11</sup>Ma sa zhiməy Pəl na, mba'a ngangavəri pəj, mba'a tahananavəshi kaa mbəzli, mba'a ngəvə tsa ciy zəməhwə. Ləy hwəm dība na, tapə ghəci ta gəzanshi kwəma, pa' tə kədi pi. Ma ka madī ghəciy dzay di ki. <sup>12</sup>Dza mba'a dinikwə tsa va satiy, mba'a mənđi bəghə jighi ləməciy. Mba'a nava kwəma dəpəti mbəzli dalala ki.

**Pəl kafəy mbə məlmə Tərəwasə, ta dzəmbə məlmə Miletə**

<sup>13</sup>Ləy hwəm shi va, ma kə Pəl kaa ngənəy na: «Mbal-am bəm kwambəwal a ghəwəy dzəmbə məlmə Asəsə, na neyey, lə səda dzee ta dza, nzee kəsəjwəy» kə. Dza ghəy na ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy tə kwəma tə kwəma kwa kwambəwal dzəmbə məlmə Asəsə ta dzaa ndəghə Pəl mbəba. <sup>14</sup>Ma sa kəsəjəy na na, mba'a ghəy bəvə kwa kwambəwal tība ki, ka dzanəy dzəmbə məlmə Mitilen. <sup>15</sup>Dza ghəy mad madīnəy mbə Mitilen, war kwa kwambəwal, ma tə həzlimə na, mba'a ghəy tsəhəyəy vəgha Shiyəw. Mba'a ghəy kafənəy, səvəri kwədīm ghəy tsəhəyəy vəgha Saməsə, mba'a ghəy garənəy tība. Ma tə vəghwə tsa həzlimədə na, nishə ghəy mbə məlmə Miletə, mba'a ghəy səməənəy kwa kwambəwal tība. <sup>16</sup>Kala garə ghəy mbə Efesə, sa nzana mba'a Pəl niy gəzəti tanjamti məlmə Efesə, kala tsəhəy ma mbə, vantaa ghəci taa dzamti vici tə hidī ka Azəy va. Sa nzana mbə diva ghəci ta mbə vici tsə Panjtekwətə kəsəy mbə məlmə Zherəwzalem, ghəci gar mbata tsəgha.

**Gəzə kwəma Pəl kaa mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə**

<sup>17</sup>††Dza Pəl ki, sa di ma na garə mbə Efesə, bənəy ghəwəy miy ta haka mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə ta səəkə ghəshiy dzəvəgha, ghəci mbə məlmə Miletə. <sup>18</sup>†††Ma sa səəkəshi ghəshi, ma kə kaa ngəshi na: «Ghwəy kiy, a ghəwəy sənay, njasa niy nza nzəy tsee lə ghəwəy, ghala ghee tsəhə tə hidī ka Azəy, pa' ndatsə gwa'a. <sup>19</sup>A ghəwəy sənay, mbə slənəe ghərahwee kaa Ndə sləkəpə mbə ghəyəy, niy kəli ghənəe tēpəw. Pəkw lə wahəta wahəhwee mbə sləni va. Ngəra'wə tsaa niy sara \*ka Zhəwifə, sa ka ghəshiy pəla war kwal tsaa pəəslira, ta garəti kwəma Ndə sləkəpə ba na, a ghəwəy sənay. <sup>20</sup>Zhini bay, a ghəwəy sənay, nihwəti shiy tība gar kətitənəy, mba'ee niy mbələyshi va ghəwəy mbə kwəma Hyala gəzəhwəyənəy yaw. Gwa'a gwa'a gəzəmtənəy wəyshee, ka bənənəy wəyshi tə ngwəla mbə mbəzli, lə dzar kəy ghyeghyer ghəwəy gwa'a. <sup>21</sup>†††Mbə slənəe vay, bazhə bazhə gəzanakəshee kaa ka Zhəwifə, lə kaa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi, ka banəvə nefer shi kaa Ndə sləkəmmə Yesəw.

<sup>22</sup>†††Avanayəm sana kiy, a pə għaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem kə \*Safə tsa Hyala dewdew tsa kaa

†† 20:17 18:21 ††† 20:18 19:10 ††† 20:21 11:18 § Safə tsa Hyala: 10:19

ngəra. Sənashi shiy dzaa kəsara mbəbee kiw. <sup>23</sup> †Ma nanzəy, ya mbə namaba məlmə tsəhee na, mbə gəzəra kwəma na Safə tsa Hyala. Ma kəy, mbə ndəghəŋa nzam ta fəŋaa dzəghwa fərshina, lə ta sanja ngəra'wə, kə ngəra. <sup>24</sup> ††Əy, ma ta na neyey, nə ya war hwa' pən kaa piy tsa piy ya tə hidīw. A na di yay mba'ee kərkamti ghəra sləni ndara Yesəw Ndə sləkəpə. Sləni vay, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy sənay a Hyala mananishi wəzə hwər tsa nżə, kə ghəshi.

<sup>25</sup> †E sənay sənzanva, ghwəy gwanəŋwəy ghwəy mbəzli təwrəhwee va təwrə mbə ghwəy, mba'ee gəzəvəŋwəy kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ka zhini ghwəy nata mətsee ghwəla gwanəŋwəyəw.

<sup>26</sup> ††Va tsəgha gəzəŋwəy ya ndatsə sana, yənəy, gwa'a na nee sləni, ya a dza ndə mbə ghwəy zayəy, kwəmee mbə ghwəla nee kiw. <sup>27</sup> Sa nzanay, gwa'a gwa'a camtəŋwəy ya kwəmaa niy pəhəti Hyala mənī nżə kaa mbəzli. Mbələy nahwətee mbə ya namaba nżəw. <sup>28</sup> †††Va tsəgha, ghwəy ghwəy mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, mənī tə ghwəy məhərli ta ndəghwə ghən tsa ghwəy, lə ta ndəghwə mbəzli fambəŋwəy Safə tsa Hyala ni mbə dəvə ghwəy, ta ndəghwəshi ghwəy wəzə. Hyala mbəlitishi na lə miymiy zəghwə nżə, gwəməvəm ndəghwə shi wəzə.

<sup>29</sup> ††E sənay, ləy hwəm tsee sa kee dzaray, ta səəkə dza nihwəti mbəzliy dzəmbə ghwəy ta mənīŋwəy jikir, nja dəghwəva jezlhi. <sup>30</sup> †Ya səvəri mbə ghwəyəy, ta tiva dza nihwəti mbəzli, ka ghəshi dza na, ka bənīpə shiy kama katanj ni, ta ngədi mbəzliy nəw Yesəw, ta nəw kwəma shi va. <sup>31</sup> ††Va tsəgha kiy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə. A ghwəy sənay piya mahkan mənTEE mbə ghwəy, ka cīŋwəy kwəma kwətīŋ kwətīŋ tsa ghwəy, havəghwə lə həvir, lə wahə kwa mətsee fəcahwəti.

<sup>32</sup> †††Ma nana kiy, gwa'a na nee kwəma. Avee zlanwəy kaa Hyala mbə dəvə nżə. Nza kwəma wəzə hwər tsa nżə ndəghwəŋwəy. Ghənzə Hyala nza bərēci və ta zhiniy bəŋwəy bərēci kwa kwal Hyala lə ta bəŋwəy ni ghwəy shi pəhəti na bəshi kaa mbəzli nżə gwanashi.

<sup>33</sup> ††Ma na nee kiy, a ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa nzee mbə ghwəyəy mənəhwə mətsee ta gəna ndə, ya ta tsahi mbəzə ndə, ya ta ləkəwəsi ndəw. <sup>34</sup> A ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, njasa ghərahwee sləni lə dividivee ta təhə ghəzli tə ya, lə na tə mbəzli kwasəbee gwa'a. <sup>35</sup> †††Kwəma mənēe va tsəghay, ta mbə cīŋwəy, war mbə ghəra sləni lə dividivi ghwəy, kala mənī ma mətsə ta ni ndə shiy dza ghwəy mbay kəətiti ka daw bərēci. Zəzə tə ghwəy dzəkən kwəmaa gəzəkə Yesəw Ndə sləkəpə va də'wə ghən tsa ci, ma kə niy niy: Təŋwəba ntsaa bə shiy kaa ndə ka naa kwəməvə təfə miy tsa Hyala kən ntsa bānci mənī va shiy, kə niy niy» kə Pəl.

† 20:23 21:4, 11; 9:16 †† 20:24 21:13; 2Tim 4:7 † 20:25 28:23 †† 20:26 18:6 †† 20:28-31 11:23 ††† 20:28 1Pi 5:2 ††† 20:29 Mt 7:15; Zhj 10:12 † 20:30 Gal 4:17; 1Zhj 2:19 †† 20:31 19:10; 1Tes 2:11-12; 2Kwər 11:28 ††† 20:32 26:18; 1Tes 5:23-24; 2Tes 1:11-12 †† 20:33-34 18:3 ††† 20:35 Mt 10:8

<sup>36</sup> Dza Pəl sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, mba'a gələbəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci li shi gwanashi. <sup>37</sup> Dzəghwa ghəshi gwanashi, ka təhwəni dalala, dza ghəshi ka hwətəmə Pəl, ta kərnī səkwə ci. <sup>38</sup> ††Ma kwəmaa gwəra vaa mətsəhəə zhanatishi nefer shiy, sa nə Pəl va: «Ka dza ghwəy zhiniy nata mətsee ghwəlaw» kə. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi pəhay pa' tə pətsa madi na ta dzay dzəghwa kwambəwal.

### Wə Pəl mbə məlmə Zherəwzalem

**21** Ma sa tihəvərivanəy ghəy li shi, lə zhə kwa hwər na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal.

Ka dza slarə dzəti nihwəti hidī tə jipə yam, Kwəsə, kə mənī slən tsa shi. Ma tə həzlimə na, mba'a ghəy kafəŋəy tība, dza nishə ghəy tsəhəŋəy mbə Rədesə. Ma sa madi ghəy tība na, tsər kwədīm mbə məlmə Patara. <sup>2</sup> Mba'a ghəy kəsata kwambəwaləə dzaa dzəti hidī ka Feniki mbə Patara, mba'a ghəy dzəghwanəy, ka dzanəy. <sup>3</sup> Pə ghəy, mba'a ghəy tsəhəŋəy ndəkəwə ndəkəwə vəgha nihwəti hidī tə jipə yam, Shipər, kə mənī slən sa shi, ka pəzli ghəshi va ghəy, ghəy kwa kwambəwal. Dza mbərəkə ghəy zlashi tə kwa zlebi ghəy, ka dzanəy dzəmbə hidī ka Shiri. Sa tsəhəŋəy ghəy mbə məlmə Tir tə hidī ka Shiri ki na, mba'a ghəy səkwəŋəy kwa kwambəwal, sa dza mənī ta pa shi səəmə kwa tība.

<sup>4</sup> ††Dza mba'a ghəy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, mba'a ghəy hyayvanəy li shi, vici mbərfəŋ. Ghala vəghwə tsaa nza ghəy va mbə shi ghwəlanəyəy, a \*Safə tsa Hyala niy gəzanshi kwəmaa dzəkən Pəl. Ma kə ghəshi niy ni kaa Pəl ki na: «Ka dza ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ma!» kə ghəshi niy ni. <sup>5</sup> ††Dza ghəy na ghəy ki, sa mənTA vici mbərfəŋ na va na, mba'a ghəy səvəriŋəy ta dzanəy. Dzəghwa ghəshi gwanashi ghəshi lə mi'i shi, lə ndərazhi shi gwa'a, mba'a ghəshi pəhanəy səvəri mbə məlmə va pa' pərīkə tə ngwəla. Ma sa səvəriŋəy ghəy lə shi gwa'a na, mba'a ghəy tsəhəŋəy miy kwəfaa kərkəva ma. Ma tība na, dza ghəy mba'a ghəy gələbəy shinin ghəy mbə hidī, mba'a ghəy cə'wəti cə'wə. <sup>6</sup> Dzəghwa mba'a ghəy səkwəmtəvanəy li shi. Dza ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ma ghəshi na, ka zhashiy jighi kwərakwə ki. <sup>7</sup> Ma sa kafə ghəy mbə məlmə Tir na, mba'a ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Pətəlemasə. Ma tība na, mba'a ghəy səkwəti ngwərməmə mbə nəw Yesəw mba'a ghəy nżəyŋəy li shi vici kwətīŋ. Ava tība kəray ghəy lə dza kwa kwambəwal ki.

<sup>8</sup> ††Ma way pi tə həzlimə na, mba'a ghəy kafəŋəy tība, ka dzanəy dzəmbə məlmə Shezare. Sa tsəhəŋəy ghəy mbə məlmə va na, mba'a ghəy dzanəy dzəkə ghi tsa Fəlipə, ndə ci kwəma Hyala kaa mbəzliy sənata ma, ntsa mbə mbəzli mbərfəŋ ni va niy tivə mənī mbə Zherəwzalem ta sləni. Mba'a ghəy nżəyŋəy li. <sup>9</sup> †††Ma ghəci na, lə ghyehi və fadə, degheghir, kwa ciki shi ghəshi. Ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghəshi.

† 20:38 20:25 †† 21:4 10:19; 21:11 ††† 21:5 20:36 ††† 21:8 6:5; 8:5, 40 ††† 21:9 2:17

<sup>10</sup> †Ma sa hyayvanjey ghay tiba gar dzar vici jaw na, mba'a tsahwēti ndē gēzē kwōmaa sēkē va Hyala sēkēy sēkē tē hidi ka Zhēwde, slōn tsa ci na, Agabēsē. <sup>11</sup> ††Ma sa sēkēy naa dzāvēgha ghay na, dza na tsarj bāvē mēgapa pēhēva Pēl, biyakē pēhēti shidshid ci lē dividivi ci lē mēgapa va, ma kē na: «A kē Safē tsa Hyalay: Ava tsēgha dza \*ka Zhēwifē mbē Zherēwzalem pēhēti ndē mēgapa tsa, mba'a ghēshi dzaa banavē kaa \*mbēzliy kamaa ka Zhēwifē mbē dāvē shi, kē» kē. <sup>12</sup> Ma sa favē ghay kwōma va, ghay lē nihwēti mbēzliy nēw Yesaw mbē Shezare na, «A Pēl, titihwē bashamti dzaa dzāmbē mēlmē Zherēwzalem» pē ghay. <sup>13</sup> †Dzēghwa ma kē Pēl kaa ngēnjey na: «Wantsa gēla shi mēni ghwēy ni, ka titihwēni, ta mbē hwēr tsee zhēra tay? Ma yēn tsa nay ghwēy tsa na neyey, e zlēbavē mēndi pēhētēra mbē mēlmē Zherēwzalem, ya pa' ka pēslitēra na gwa'a, tē mbērka slōn tsa Yesaw Ndē slākēpē» kē. <sup>14</sup> ††Dzēghwa dzēghē' ghay kaa damēci na, sharj ghēci ta zlēbavē. Dza ghay ki, mba'a ghay nzēyngēy gwēngēngēy. Ma pē ghay kaa na kēray ghay ti na: «Mēniva shi va njasa dī Ndē slākēpē ki» a pē ghay.

<sup>15</sup> Ma lēy hwēm hi tsa hyayvanjey ghay va mbē Shezare na, mba'a ghay pēhēti shi ghay, ka dzanjey dzāmbē Zherēwzalem tsēgha. <sup>16</sup> Mba'a nihwēti mbēzliy mbē mbēzliy nēw Yesaw mbē mēlmē Shezare nza kwasēbē ghay kwērakwē. Dza ghēshi, mba'a ghēshi pēhēghēngēy dzakē ghi tsa Mēnasēn, ndē ka Shipēr, ta hi ghay kēyba. Mēnasēn tsa vay, ndē nēw Yesaw ghēci ghala mbēradzēy.

### Tsēhē tsa Pēl kēghi tsa Zhakē

<sup>17</sup> Ma sa sēkēngēy ghay dzāmbē Zherēwzalem na, mba'a ngwāmēmē mbē nēw Yesaw ka'wētēngēy lē vēshi. <sup>18</sup> ††Ma tē hēzlimē na, mba'a Pēl dzakēy lē ghay dzakē ghi tsa Zhakē. Dzakē ghay na, mbēzliy 'wa kwal kaa mbēzliy nēw Yesaw gwanashi kēyba basē basē. <sup>19</sup> †††Dza Pēl ka sēkwēshi ki. Ma sa sēkwamtishi na na, mba'a slanakēshi shi mēnti Hyala gwanashi sēvērī mbē slōni ghērāhwē na mbē \*mbēzliy kamaa ka Zhēwifē. <sup>20</sup> Ma sa favē ghēshi kwōma va tsēgha na, mba'a ghēshi falti Hyala. Dzēghwa ma kē ghēshi kaa Pēl ki na: «A gha nay dē'wē ghēn tsa gha sana ki zēmē, njasa banavē ka Zhēwifē dānj nēfer shi kaa Yesaw. Ghēshi gwanashi kiy, mbēzliy 'yambē ghēn tsa shi mbē nēw kwōma pēhanavē Hyala kaa \*Mēyizē ta bēmē na ghēshi. <sup>21</sup> †††Mad kiy, mba'a ghēshi favē kwōma dzar kwa kabaka gha, dzākēn kwōma bananshi gha kaa ka Zhēwifē nēyēshi dzar mbē \*mbēzliy kamaa ka Zhēwifē. Zlatam nēw kwōma bēkēmmē Mēyizē, ēntaa ghwēy \*slaslanishi fē'yasa kaa ndērāzhi ghwēy ma, ka nēnēw kwēmer jijihingwēy ghwēy ma, pē gha kaa ngēshi, kē mēndi. <sup>22</sup> Njaa dza ghwēmmē mēni sana sēnzēnva kia? Avānay ya njaaba sana kiy, war ta favē dza ghēshi, a gha sēkēngēy tikē, kē ghēshi. <sup>23</sup> †Va

† 21:10 11:28 †† 21:11 20:23; 21:33; Rm 15:31 ‡ 21:13 20:24

†† 21:14 Lk 22:42 ††† 21:18 15:13; Gal 1:19 †††† 21:19 11:18

†††† sla fē'yasa: 16:3; Gal 3:25, 28; 5:2 § 21:23-24 Bala 6:13-21

tsēgha, ma pē gha mēntiy, zlēbati mēni kwōma dza ghay na ta gēzēngē. Anay, a mbēzliy va ghay tikē fādē, mba'a vēghwē tsaa niy gēzēkē ghēshi ta mēni slōni kaa Hyala kēdiy, tērmēbē war dza ta slōni ghēn tsa shi, lē mēni na gwanata na kwōma ka mēndiy mēni njasa gēzēkē Hyala kaa Mēyizē. <sup>24</sup> Pēmēvēshi, a gha dzaa yābanti kwōma tar ghēn tsa gha njasa gēzēkē kwōma bēkēmmē Mēyizē kwasēbē shi. Nza gha banavēshi dēbeker dza ghēshiy slasla kaa Hyala, ta mbē mēndiy slōnanamti ghēnedemer shi. Ma tsēghay, a mbēzliy gwanashi dzaa sēnay, ma kwōmaa niy favē mēndi va dzar kwa gha na, kwōma mbēw, kwōma gēm na na! Na na gha dē'wē ghēn tsa gha kwērakwē na, mbē nēw kwōma pēhēti Mēyizē nza gha wēzē lē kwal tsa nzē, kē mēndi taa ni. <sup>25</sup> ††Ma na mbēzliy kamaa ka Zhēwifē, mba'a ghēshi banavē nēfer shi kaa Yesawēy, a ghay tsaslanaghēshi zliyahi, njasa niy slākati ghwēmmē va. Mba'a ghay gēzanshi a ghēshi ndēghwē ghēn tsa shi va kwēfēghē shi tahwē mēndi mbērī li shi, lē va zēmē miy miy, lē va zēmē sa bērti bērti tsa, lē va mēni gh-wērgwēr» kē ghēshi.

<sup>26</sup> †††Dzēghwa Pēl ki, mba'a zlēbavē kwōma va, kē mba'a pēmēvē mbēzliy va. Ma tē way pi hēzlimē va na, mba'a dzaa yābanti kwōma tar ghēn tsa ci kwasēbē shi. Lēy hwēm na, mba'a dzay dzāmbē \*ciki Hyala li shi ta ci vici kērē tsa yābē kwōma kēn ghēn shi, ya vaa ndē mbē shi na fēcava ghēci dzaa sēkē ta slasla dēbeker kaa Hyala.

### Pēl mbē ciki Hyala

<sup>27</sup> Ma tē kwa mbērfaņa vici na, dza kar Pēl mba'a ghēshi kērnamti yābē kwōma kēn ghēn tsa shi. Ma ghalaba na, mba'a nihwēti \*ka Zhēwifē sēkē tē hidi ka Azēy nay Pēl mbē ciki Hyala. Ma sa nay ghēshi na, ghavē ghēshi tsēgha ki, hēr ghēshi hērēvē mbēzliy gwa'a, barj ghēshi kēsēti Pēl. <sup>28</sup> ††Ka ngwēmē lala ghēshi, ma kē ghēshi na: «A mbēzliy ka \*Izērayel, kēatīngēyēm! Avānayēm ntsaa ndērē hwēlfē ka Zhēwifē va mbē gēzē kwōma ci kaa mbēzliy, ya kwāmāba dza na. Ava ghēci na saa ndērē kwōma pēhētēmmē Hyala va, mba'a ciki Hyala tsa. Zhini dība kiy, dza pēm pēmāmbē \*mbēzliy kamaa ka Zhēwifē mbē ciki Hyala. Shi va sanay, a sawanti dēwdēw tsa ciki Hyala tsa va, na gēzē nzē» kē ghēshi.

<sup>29</sup> †††Ma gēzē ghēshi kwa kērni kwōma na tsēghay, sa niy nay ghēshi Pēl dzar mbē mēlmē ghēshi lē Tērēfim ndē ka Efēsē. Ntsa vay, ndē ka Zhēwifē naw, nda pēmāmbē Pēl mbē ciki Hyala, kē ghēn tsa shi niy ni.

<sup>30</sup> Dzēghwa ki, gwa'a gwa'a kwōma va pēlita dzar mbē mēlmē, ka sēkē kwāba, ka sēkē kwāba mbēzliy, dza barj ghēshi kēsāvē Pēl, ka mbahē sēvērī mbē ciki Hyalaa dzēti ngwēla. War sa sēvērishim li na, disl mēndi kakalay miy ceker. <sup>31</sup> Dza ghēshi ka pēla kwal tsaa pēsli Pēl. Dzēghwa mba'a nēwēr tsa kwōma va tsēhēy va kwēmānda tsa ka sawji ka \*Rēm. Ma kē mēndi na: «Waa kwōmaa sa nza mbēzliy ka Zherēwzalem

†† 21:25 15:29 ††† 21:26 1Kwēr 9:19-23 ††† 21:28 6:13; 24:6

§†† Tērēfim: 20:4

gwanashi mbəw» kə məndi. <sup>32</sup> Dza na nza'jəw ghəci dzaa harvə ka sawji lə mbəzli dikə dikə ni dzar mbə shi, ka dzaa dzəti pətsa məniva shi va. Ma sa nay mbəzliy basəshi va kwəmanda səkəy ghəshi lə mbəzli harvə na va na, mba'a ghəshi zlay də'wə Pəl. <sup>33</sup> Dza kwəmanda ki, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Pəl, baŋ kəsəti. A kə kaa mbəzli ci na: «Tsaghəwam kwa dərŋw tsahi bakə» kə. Dza na tapə ta dəw kwəma va mbəzli, ma kə na: «Wa slən tsa ntsaa? Wantsa shi mənti naa?» kə. <sup>34</sup> Dza nihwəti mbəzli tiba ki, ka gəzanci kwemer va, ghəngəhən ghəngəhən: «Ava tsa' na nana kwakə, kə nihwəti, a' tsa' na nava bay, kə nihwəti diba.» Kala mbay ghəciy favə kwəma zləbancim va sa nzana tərəŋw məndi gaka, ka ngwəngwəmə lala. Dza na ki, mba'a gəzanshi kaa ka sawji a məndi bəghə Pəl dzəti berki tsa ka sawji. <sup>35</sup> Dza ka sawji ka dzashi li. Sa tsəhəshi ghəshi lə Pəl tə dal pətsa miy berki tsa va ki na, mba'a ka Zhəwifə kafəshi ta pəla pəəsli ci. Dza ka sawji ki, ka bə Pəl bəbə, va nəghətaa ghəshi də'wə. <sup>36</sup> †Mbəzli gwanashi na, war ka nəw Pəl lə lala tərəŋw tərəŋw. Ka gəzə: «Pəəsli! Pəəsli! kə mbəri!» kə ghəshi.

### Pəl gəzə kaa mbəzli njasa nza nzəy tsa ci tə hidī

<sup>37</sup> Ma Pəl ndəkəwə ndəkəwə ta dzəmbə tə miy ciki berki tsa va ki na, tapə ghəci ta gəzə kwəma kaa kwəmanda tsa ka sawji tsa va, lə kwəma ka \*Gərekə, ma kə na: «Zlayra kwal gha e gəzəŋa kwəma jəwə na?» kə. Ma kə ntsa va na: «Waa ka favə kwəma ka Gərekə gha di na?» <sup>38</sup> ††Ndəba gha na ndə ka \*Ezhipətə tsa niy ghəvə na ci va kwəma dzəmbə tiba, kala zləba ma kwəma ngwəma, dzəghəwa na, mba'a basəvə mbəzli ka rəda bələkwə fadə mətsəkəə dzay dzəmbə gamba li shi niy nə ya ni?» kə. <sup>39</sup> Ma kə Pəl na: «A awə, na neyey, ndə \*ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə tə hidī ka Shilishi yakəram, Tarsə vay, məlmə dikə na na. Ə cə'wəŋee na gha, titihwə, zlayra kwal e gəzanshi kwəma jəwə kaa mbəzli ni» kə. <sup>40</sup> «A kwal va gha, gəzə kwəma gha va» kə kwəmanda ngəci.

Dza Pəl ki, garə garəy mə dal pi, miy ciki, kaf kafata dəvə ci kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy garəti gaka. Ma sa nzəyshi mbəzli shalalal ki na, tapə Pəl ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli kwa kwəma ka \*Ebərə, ma kə na:

**22** «A ngwarməhira ghəwəy lə dəhira, favəm kwəma dee na gəzəŋwəy sənzənva, ta pa ghəwə kən ghən tsee» kə. <sup>2</sup> Ma sa favə ghəshi ghəciy gəzanshi kwəma lə kwəma ka \*Ebərə, kwəma shi na, mba'a ghəshi mətsəhəə nzəyshi dekədəkə. Ma kə Pəl na: <sup>3</sup> †«Yənəy, ndə ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə yakəra məndi, məlmə tə hidī Shilishi. Tikə kəlee mbə məlmə Zherəwzalem na, mba'ee bənəhwə kwəma pəhəti jijihimmə, ka sənata kwa pətsa kəray na. Gamaliyey niy nza naa ndə bənira kwəma va, tərəŋw yən niy 'yambə ghən tsee mbə kwəma Hyala, njasa 'yambə ghəwəy tsa gwanəŋwəy sənzənva. <sup>4</sup> †† ††Mba'ee sahəwə ngərə'wə kaa mbəzliy nəw kwal tsa Yesəw, pa' ka bəkəwəhwəshi, ka pəəhəshi tə zə'wə, ta kəəlīshiy

† 21:36 22:22; Lk 23:18; Zhŋ 19:15 †† 21:38 5:36 † 22:3 5:34-39; 9:11 †† 22:4-5 8:3; 26:9-11 †† 22:4 9:2

dzəghəwa fərshina, zhər lə mi'i gwa'a. <sup>5</sup> Sənzənva, a ndə ta Hyala tsa dikə tsa mbay ndəghati fəti ta kwəma va ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə gwa'a, sa nzana, yən mbə dzaa dzəmbə Damasə ta kəsə mbəzliy nəw Yesəw mbəba, ta bəshi səkəə dzəmbə Zherəwzalem, ta sanshi ngərə'wəy, ghəshi niy tsasliira na zliyahī. Ma sa kee cintishi zliyahī va kaa ngwərməhimmə ka Zhəwifə mbə Damasə na, mba'a ghəshi taa sənay tsəgha, katarŋ ghəwənikəram, kə ghəshi.

<sup>6</sup> †† ††Ma yən mbə kwal ta dzəmbə məlmə Damasə, yən ndəkəwə ndəkəwə lə məlmə va, havəghəwə vici kwa ghən na, vətəghə, yən nay waŋ pi məniy dalala səkə mə ghəwəmə, ka mbərə. Dəzlətsəbə tsəbayra.

<sup>7</sup> †Wakəvə tsəgha, gwərəp yən mərə tə hidī. Ma fee na, məli ndə mbə gəzəra kwəma, a kə na: «A Səwl, a Səwl, waa shiy mənishi ni sara gha ngərə'wə tay?» kə. <sup>8</sup> Ma pən na: «Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?» pən. Ma kə ngərə na: «Yən na, yən Yesəw ndə ka Nazaretə tsa san-ci gha va ngərə'wə» kə. <sup>9</sup> Mba'a mbəzliy nza ghəy va li shi nay waŋ pi tsa va nanzə ngar ki na, a favə məli ntsaa gəzəra kwəma va ghəshiy. <sup>10</sup> Dzəghəwee ka dəwə: «Wa shi kee məni sana kia Ndə sləkəpə?» pən. Ma kə kaa ngərə na: «Sati tanŋan, mbalaa dzəmbə məlmə Damasə, mbəbay, a məndi dzaa gəzəŋa shi di Hyala ghaa məni gwa'a» kə. <sup>11</sup> Ma sa satiree na, shəŋee ta nay pi, sa bamamtəra waŋ pi tsa tərəŋw tsa va. Dza mbəzli səkə ghəy va li shi, mba'a ghəshi kəsəghəra kəsə kəsə tə dəvəə dzəmbə məlmə Damasə.

<sup>12</sup> Mba'a tsahwəti ndə niy nza mbə Damasə ki, slən tsa ci na Ananiyasə. Ndə ka hazləni va Hyala ghəci, ka nəw kwəma pəhəti jijihimmə ghəci tərəŋw, ntsa wəzə tsa ghəci va ka Zhəwifə mbə məlmə va gwa'a gwa'a.

<sup>13</sup> Mba'a səkəy kəsara, gar garəy vəghee, ma kə ngərə na: «A zəmə, ə kə mətsəhi gha ghəwənishiy» kə. Dza nza'jəw tsəgha, mba'a mətsəhee ghəwənishiy ghala pətsa va. Dzəghəwa tsa' pən na, ka nayee. <sup>14</sup> Ma kə na: «Hyala jijihimmə tsəhavəŋa na, ghala kwatəŋa ta mbə ghaa sənashi shi di na, nza gha mbəə nay ntsa slar tsa, nza gha favə gaka kwəma gəzəŋa na lə miy tsa ci. <sup>15</sup> Sa nzanay, gha dza naa nza ka ndə ndəgha fətiy dzəkən. Nza gha gəzanshi shi nashi gha va, lə kwəma favə gha va gwa'a kaa mbəzli gwanashi. <sup>16</sup> †Nana sənzənva kiy, wa shi zhini ghaa ndəghə ghəwəla kia? Sati, a məndi məntəŋa \*batem. Nza gha cə'wə Ndə sləkəpə ta mbə Hyalaa yabantəŋa kwəma gha jikir na» kə.

<sup>17</sup> ††Ma tə nahwəti vici ləy hwəm kwəma va na, mba'ee zhəghəghəvaraa zhəmbə Zherəwzalem. Ma yən mbə cə'wə mbə \*ciki Hyala tə nahwəti vici na, mba'ee nashi shiy nja kwa shiy. <sup>18</sup> Avənashi shi nashee va, ma nighee na, Ndə sləkəpə mbə gəzəra kwəma, ma kə na: «A Səwl, diva mbata gha, a ghaa səvəŋa mbə məlmə Zherəwzalem. Sa nzana, ma mbəzli mbəbay, ka dza ghəshiy zləba kwəma dza ghaa gəzəə dzəkən yaw» kə. <sup>19</sup> Ma pən na: «Əy, a Ndə sləkəpə, a ghəshi sənay wəzə, kwatəŋay pa' mbə ceker basəva ka Zhəwifə səkəe mbə kəsə mbəzliy ndəŋa nefer shi,

††† 22:6-16 9:1-22; 26:12-18 ††† 22:6-7 9:3 † 22:16 8:35-36; 9:14 †† 22:17 Gal 1:18

mba'ee di'wəhwəshi lə də'wəta, ka kəəlīshiy dzəghwa fərshina gwa'a. <sup>20</sup> †Zhini ba, sa pəəsli məndi Etiyen tsa ndəgha fəti ta kwəma gha na, tibee niy nza kwərakwə, məgarə ndəkwə vəgha shi, mba'ee falti pəəsli tsa pəəsliti məndi va. Yən niy ndəghwə na kwəbejer mbəzliy pəəsli va" pən <sup>21</sup> ††Ma kə Ndə sləkəpə ngəra ki na: "Waa sati, e ghwəniŋa kərakə dzəmbə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nə ya" kə kaa ngəra» kə Pəl.

<sup>22</sup> †War dekədəkə mbəliy basəshi va nzəyshi, ka fa kwəma gəzə Pəl. Ma sa tsəhəy na tə kwəma gəzəkə na va kwa kəni va ki na, mba'a ghəshi madīshi gwanashi, ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Paslamtim tsatsa ndə, ka təbə na ghəciy nza tə ghwəməyəw!» kə ghəshi. <sup>23</sup> Təərəŋw nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi ka ngwəmə lala zlanzlan, ka bazla kwəbejer shi, ka ngəwə kwərbi dzəta ghwəmə. <sup>24</sup> Sa nashi dikə tsa ka sawji ka \*Rəm mbəzli vaa məni tsəgha na, dza na ka gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəməghə Pəl dzəmbə berki tsa shi ta də'wə lə kwərpə. Sa dī na va məndiy də'wəy, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəri, ya kala dī ghəci. Nza məndi mbə sənashi shi ngwəngwəmə məndi va lalaa dzəkən ti.

<sup>25</sup> ††Ma sa pəhamti məndi Pəl ta dza ta də'wə ki, ma kə kaa dikə tsa ka sawji bələkwə ghəci məgarə tība vəgha na: «kwal va ghwəy ta də'wə ndə ka Rəm kala mənta ya ngwəvə nzəə dzəkən na?» kə. <sup>26</sup> Ma sa favə dikə tsa ka sawji kwəma va tsəgha na, nza'jəw dzaa gəzanci kaa kwəmanda, ma kə na: «njaa dza ghaa məni lə nana kwəma kia? Ndə ka Rəm na ntsay» kə. <sup>27</sup> Ma sa favə kwəmanda tsa va tsəgha na, mba'a səəkəy dzəvəgha Pəl, ma kə ngəci na: «Gəzara di, ndə ka Rəm nza gha katarŋ na?» kə. Ma kə Pəl na: «Əŋ» kə. <sup>28</sup> Ma kə kwəmanda ki na: «Na neyey, gəna dāŋ dalalaa fəyee, ghee nzaa ndə ka Rəm» kə. Ma kə Pəl na: «Iy, a na nee nee kiy, ndə ka Rəm nzee ghala yakəra məndi» kə.

<sup>29</sup> Nza'jəw tsəgha ki na, mba'a mbəzliy niy dza va ta də'wə Pəl, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəriy katan-təvashi vəgha. Dzəghwa, mbə hazləni kwəmanda lə ghəciy, sa favə na, «ndə ka Rəm nzee» kə Pəl, mba'a niy mbəlitiy tsəghwa kwa dəŋw.

### Pəl tə ngwəvə kwa kwəma ka sləka kwəma mbə \*ka Zhəwifə

<sup>30</sup> Ma tə həzlimə ki na, ka dī sənata sləkəra tsa kwəma basə ka Zhəwifə kwəmaa dzəkən Pəl ti kwəmanda tsa ka sawji. Dza na mba'a pələmti Pəl kwa dəŋw. Mba'a gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə \*ka sləka ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi basəshi. Dza mba'a pəməkə Pəl garəy kwa kwəma shi.

**23** †Dza Pəl mba'a fati mətə ci tə \*ka sləka ka Zhəwifə gwanashi. Ma kə na: «A ngwarməhira, yənəy, dewdew na nəfə tsee kwa kwəma Hyala, sa nzana, ya pa' ndatsəy wəzə nəwtee kwal tsa nzə» kə. <sup>2</sup> ††A kə Ananiyasə dikə tsa \*ka ta Hyala kaa mbəzli vəgha Pəl na: «Ləkətim dəvə tə miy tsa ci va» kə. <sup>3</sup> Ma

kə Pəl ngəci na: «Yəŋ ta ləkəyŋa dza Hyala kwərakwə! Gha gha ntsaa bəti ghən tsa ci tsa nja ntsa slar tsa. Ta sla ngwəvə dzəkənee nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti ghwəmmə gha nzəyŋa tība sənəzənva ba na, zhi-ni tapə gha ta gəzə kwəmaa təbə ma va kwəma pəhəti ghwəmmə, ka ghwəni mbəzli ta də'wəra ba, pə gha na?» kə. <sup>4</sup> Ma kə mbəzli vəgha kaa ngəci na: «Wa ə tsəərə gha dikə tsa ka ta Hyala na?» kə ghəshi. <sup>5</sup> ††Ma kə Pəl na: «Waa niy sənay ya ghəcia dikə tsa ka ta Hyala pənəw, ngwarməhiraw! Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, əntaa gha gəzə \*kwəma jikir naa dzəkən ntsa dikə tsa mbə hwəlfə gha ma, kə» kə.

<sup>6</sup> †Ma sa sənay Pəl bakə na takə tsa mbəzli mbə ka basə kwəma, \*ka Sadəsehi nihwəti, nihwəti na, \*ka Farisahi kəy, dza na, tapə ta zlapə kwəma mbə jipə mbəzli va zlanzlan, a kə na: «A ngwarməhira, yənəy, ndə Farisa nzee, Zəghwə yakə ndə Farisa yən baw ba. Avanyə tə mbərkə sa nzana mba'ee zləbavə, ta zhakati dza mbəzli mbə mətī pən, va tsəgha nzee tə ngwəvə sana» kə.

<sup>7</sup> Ma sa gəzəkə na tsəgha, mba'a ghəpə dzay dzəghwa jipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi ki. Dzəghwa bakə mbə ghəshi təhəvəriyashi ki. <sup>8</sup> †Shi ngəwə ghəshi va ghəpə ti shiy, sa nzana ma kə ka Sadəsehi niy kaa gəzə kwəma shiy, zhakati tsa ndə tība mbə mətīw. Ya \*ndə kwal tsa Hyala, ya hyelerəy, niva shiy tībaw, kə ghəshiy niy. Ma ka Farisahi na, a ghəshi yivə, a shi va tība gwanashi, kə ghəshi na nashi. <sup>9</sup> ††Dzəghwa mbəzli ka ngwəmə lala təərəŋw təərəŋw ki, mba'a nihwəti mbəzli mbə \*ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə ka Farisahi satishi, dza ghəshi mba'a ghəshi kambə ghəpə mbə kwəma va təərəŋw, ma kə ghəshi na: «Am, nata kwəma yədāmti ntsa ghəy na ghəyəw! Nda ə nzana ndə kwal tsa Hyala, ya nihwəti shiy gəzanci kwəmay əndaw» kə ghəshi. <sup>10</sup> Dzəghwa ka ngwəngwəliwa ghəshi təərəŋw mbə kə ghəpə tsa va ki. Ma sa nata kwəmanda tsa ka sawji kwəmaa məniva tsəgha na, mba'a hazləniy vāntaa ghəshi ghavəə slikwəvəri Pəl gəm. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji: «Ləghwam dzəmbə mbəzli va, a ghwəy kəsəkəvəri Pəl mbə shi, nza ghwəy pəmay dzəmbə berki» kə kaa ngəshi.

<sup>11</sup> ††Ma fəcava həviri na, mba'a Ndə sləkəpə səəkəy kwa shiw va Pəl, ma kə ngəci na: «Ka dza her gha tepə ma! Ə pə gha ndahwə nəfə tsa gha! War njasa gəzəhwə gha va kwəmee tikə mbə məlmə Zherəwzalem nay, war tsəgha dī Hyala gha dzaa gəzəhwə mbə məlmə ka \*Rəm kwərakwə» kə.

### Kwəma tsati nihwəti mbəzli mbə \*ka Zhəwifə, ta pəəsli Pəl

<sup>12</sup> ††Səvəri tə həzlimə na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka Zhəwifə tsati kwəma shi ka sa kwətiŋ na, ta pəəsli Pəl, mba'a ghəshi zəmanti fəla kwa kwəma mbəzli: «Ka zəmə shiy ghəyəw, ka sa ghəy ya yam, kala pəəsliti Pəl ghəyəw» kə ghəshi. <sup>13</sup> Dāŋ tsa mbəzliy tsati kwəma va

† 22:20 7:58; 8:1 †† 22:21 9:15 ‡ 22:22 21:36 †† 22:25 16:37 †† 23:1 24:16 ††† 23:2-3 SləniTaH 19:15; Mt 23:27-28; Zhj 18:22-23

††† 23:5 Səvəri 22:27 § 23:6 26:5; 24:21; Flp 3:5-6 §† 23:8 4:1-2 §†† 23:9 25:25; Lk 23:4 §† 23:11 18:9; 19:21; 27:24; 28:16, 23 §†† 23:12 9:23

va, ka zəmənti lə fəlata na, a ghəshi tanəti fadə mət-səkə. <sup>14</sup> †Dza ndəs ghəshi səkəshi dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala, lə dzəvəgha mətikwək-wər mbə ka Zhəwifə. Ma kə ghəshi na: «A ghəy zəman-ti fəla kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a, ka zəmə shiy ghəy ya waba nɛ, kala pəəsliti Pəl ghəyəw, pə ghəy. <sup>15</sup> Va tsəgha nə ghəy kiy, mbalam, ghwəy lə \*ka sləka ka Zhəwifə, a ghwəy gəzanci kaa kwəmanda ka sawji, a ghəci pəlikəvəriŋwəy Pəl. Njasa di ghwəy gwəməvə njədi kwəma kən va və, pə ghwəy taa mənti. Ma sa ka məndi pəliy səkəy, ta gwəmatəvanəy dza ghəy, nza ghəy paslamti mbə kwal» kə ghəshi.

<sup>16</sup> Dzəghwa mba'a zəghwə zhəmbəghəy Pəl favə kwəma tsati ka Zhəwifə va. Dza na kwərə dzay dzəmbə berki ka sawji, mba'a gəzəy kaa Pəl. <sup>17</sup> Sa favə Pəl kwəma va na, dza na mba'a harvə ndə ta mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji, ma kə kaa ngəci na: «Pəmanaghə zəghwə na kaa kwəmanda tsa ghwəy, di na gəzanci nahwəti kwəma ngəci di» kə. <sup>18</sup> Tsəgha na, kə dikə tsa mbə ka sawji, dza na mba'a pəməvə zəghwə va, mba'a pəhanaghə kaa kwəmanda. Ma kə ngəci na: «Waa Pəl, ntsa kwa fərshina va harada na, mba'a cə'wəvəra ta pəməŋə zəghwə nee, nza kwəma və ta gəzəŋə, kə» kə. <sup>19</sup> Dza kwəmanda pay kəsəvə zəghwə va tə dəvə ci, mba'a dzay dzəvəgha bəla li. Dza na ka dəw və: «A kwəma di gha gəzəraa?» kə. <sup>20</sup> Ma kə zəghwə va na: «Waa ə tsati ka Zhəwifə kwəma ta pəəsliti Pəl. Həzliməy, ta səkə dza ghəshi ta cə'wəŋə, ta mbə ghaa pəməghə Pəl dzəghwa kwəma ka sləka kwəma. Ka sləka kwəma vay, ta basəshi dza ghəshi, mba'a ghəshi mənti njasa di ghəshi njədi kwəma kən. <sup>21</sup> Na na ghay, əntaa gha taa zləba kwəma shi va ma. Sa nzanay gar tan fadə mətsəkə na mbəzli mbə shi tə mbə, mbə ndəghə səvəri tsa ci ta pəəsliti. A ghəshi zəmənti lə fəlata, ka zəmə shiy ghəy, ya yam nɛ, kala ghəy pəəsliti na Pələw, kə ghəshi. Sənzənvay, gwa'a gwa'a pəhamtəvashi ghəshi, ka ndəghə war va gha» kə. <sup>22</sup> Ma sa favə kwəmanda tsəgha na, dza na mba'a gəzanci zəghwə va: «Əntaa gha gəzə kwəma na ya kaa waba ma!» kə. Mba'a ghəshi təhəvəriyashi.

#### Kwəmanda tsa ka sawji pəmənci Pəl kaa ngwəmma Felikəsə

<sup>23</sup> Dza Kwəmanda tsa ka sawji ki, mba'a harvə mbəzli bakə mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji ci. Ma kə ngəshi na: «Mbalam basətim ka sawji diwəy bakə, mba'a ka gədewesli mbərfəŋ mətsəkə, mba'a ka gwa-pa diwəy bakə. Sa ka ghwəy basətishiy, nza ghwəy gwəmatəvanəy wəzə gwanəŋwəy, ta dzaa dzəmbə məlmə Shezare, ndatsə həvir, tsahi məslidə. <sup>24</sup> Nza ghwəy pəhəti gədewesli, ta bə Pəl. A ghwəy pəmanaghə kwəriŋ kala kwəfaghay shiy kaa ngwəmma Felikəsə» kə.

<sup>25</sup> Dza na mba'a tsaslitli zliya, mba'a banavəshi ta dəvə shi. Tsa' kə kwa zliya va na:

<sup>26</sup> «Yən Kwələdə Lishiyasə tsasli na zliya na, yən kwə-manda, kaa Felikəsə tsee dibədibə tsa. Ə səkwəŋee.

<sup>27</sup> †Ma nə ya kiy, avee pəməghəŋə Pəl. Ka Zhəwifə niy kəsəvə na, ka di pəəsliti ghəshi. Ma sa favee ndə ka \*Rəm na, kə məndi na, mba'ee dzaa mbəlitli lə ka sawji və shi. <sup>28</sup> Dzee mba'ee pəməkəvəriy dzəghwa kwəma \*mbəzliy sləka ka Zhəwifə, sa dee sənata sləkar tsa kwəma banci \*ka Zhəwifə va fəti ti. <sup>29</sup> †Ma sa fee kwəma shi va na, war ta kwemer shi pəhəpəhə ni ghəshi harati tə ngwəvə. Kala nata kwəma təvəti nee gar pəəsliti məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshina. <sup>30</sup> †Sa gəzara məndi, a ka Zhəwifə gwəmantəvashi, ka tsati kwəma ta pəəsliti ci, kə məndiy, va tsəgha pəməghəŋee sana nee tanəŋ. Mba'ee gəzanshi kaa mbəzliy banci fəti va, a ghəshi dza ta sləka kwəma va vəgha gha də'wə ghən tsa gha» kə.

<sup>31</sup> Dza ka sawji ki mba'a ghəshi bəvə, kəram ghəshi madishi lə Pəl həvir njasa gəzanəkəshi məndi va ki. Mba'a ghəshi pəməghə həvir va pa' mbə məlmə Antipətərisə. <sup>32</sup> Ma tə way pi mekəshi ki na, mba'a ka sawji ka səda zhəghətəvashiy zhəmbə berki. Ma ka gədewesli na, ka dzashi lə Pəl. <sup>33</sup> Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Shezare na, mba'a ghəshi banavə zliya tsaslanavəshi məndi va, mba'a Pəl gwa'a kaa ngwəmma ki. <sup>34</sup> Ma sa jangamti ngwəmma zliya va na, dza na ka dəw kwəma va Pəl: «Tə hidi ka wa səkə ghaa?» kə. «Tə hidi ka Shilishi» kə Pəl kaa ngəci. Ma sa favə na, tə hidi ka Shilishi səkəke, kə na, <sup>35</sup> «nzee dəw kwəma va va gha, sa ka mbəzliy bəŋə fəti va səkəshi bay» kə. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a məndi fəy Pəl ka ndəghwə kəghi tsa mazə \*Erədə.

#### Pəl kwa kwəma ngwəmma Felikəsə

**24** †Ma ləy hwəm sa mənti Pəl hi cifə mbə Shezare na, mba'a Ananiyasə, dikə tsa \*ka ta Hyala səkəy dzəmbə məlmə Shezare va ghəshi lə mətikwək-wər mbə \*ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi pəməvə ndə yip ta mbəzli mbə ngwəvə, Tertələsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəghwa kwəma ngwəmma, ta har Pəl dzəti ngwəvə. <sup>2</sup> Dza mba'a məndi harkə Pəl, dzəghwa tapə Tertələsə ta banci fəti ki, a kə na: «A Felikəsə ntsa dibədibə tsa, tə mbərkə gha nzəyŋəy ghəy lə zərkə tərəŋw. Tə sa nzana mba'a gha sənata kwəma mbə məni mazə tsa gha, dza gha mba'a gha zhəghanti shiy, va tsəgha dzava hidi ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma. <sup>3</sup> War mbə məniŋə 'wəsa nza ghəy, ta shi kwəməvə ghəy va gha ya hwəmba, ya pa' kwəməba gwa'a gwa'a. <sup>4</sup> Ka dee yən dzamtəŋə vici, ka dalantəŋə lə gəzə kwəma dāŋəw. Ə cə'wəŋee gha məntəŋəy wəzə hwər tsa gha, a gha fati kwəma di ghəy na gəzəŋə jəwə. <sup>5</sup> ††Ntsay, ə kəsəy ghəy ka ndə lidī mbəzli ghəci dalalay, ghəci ngwashi na miy dzəghwa jipə ka Zhəwifə ya pa' kwəməba tə hidi ghwəmmə gwa'a gwa'a. Ghəci na mazə tsa mbə mbəzli nə məndiy ni, ka Nazariya, kə məndi. <sup>6</sup> †††Ghəci kiy, pa' lə ciki tsa Hyala ta dzəghəhwə na sawa ci, ka gəzə \*kwəma jikir na dzar kwa. Dza ghəy ki, mba'a ghəy kəsəti. <sup>7</sup> [Mba'a ghəy niy di sla ngwəvəə dzəkən

† 23:14-15 25:3

†† 23:27 21:30-33; 22:25 † 23:29 18:14-15; 26:31; 28:18

††† 23:30 24:5-8 †† 24:1 25:2 ††† 24:5 17:6 ††† 24:6 21:28, 30

njasa gəzəkə kwəma pəhəti ghəy na, dza Lishiyasə, kwəmanda ka sawji mba'a səkəkə mbahəhwə lə bərçi, ghəshi lə ka sawji mbə dəwə ghəy. Mba'a gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi səkəkə dzəghwa kwəma gha, ta har dzəti ngwəwə.]<sup>8</sup> Njədi ma gha kwəma va vəy, ta gəzəkə dza na. Mba'a gha taa favə də'wə ghən tsa gha, katarj na shi kəsə ghəy ni ntsaa dzəti ngwəwə ti shi, pə gha» kə.<sup>9</sup> Dza ka Zhəwifə gwanashi, jakə jakəti miy tsa shi li, ka sa kwətij tsa. «Ava war tsəgha na kwəma va, njasa gəzəkə na va» kə ghəshi.

<sup>10</sup> Dza ngwəmna ki mba'a banavə kwal kaa Pəl ta gəzə kwəma. Ma sa zlanay na kwal tsəgha, ma kə Pəl na: «Sa sənay ya, a gha hiŋa gar piya daŋ mbə sla ngwəwə dzəkən mbəzli tə hidī ni pənəy ngwəmənay, lə vəshi dzee gəzə kwəma kən ghən tsee kwa kwəma gha.<sup>11</sup> Avānay, ya ə njədi gha sənənva də'wə ghən tsa ghay, tanjəti hi məŋ lə bakee na nee, ghala səkəkəree dzəmbə Zherəwzalem ta pəra'wə dəvee kaa Hyalaw.<sup>12</sup> Na neyey, kəsara ghəshi mbə ya miy ya ghəy lə waba nza, ya yən mbə hərəmə mbəzli mbə \*ciki Hyala, ya mbə \*ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya tə ngwəla dzar mbə məlməw.<sup>13</sup> Sənənəvay, ka gəzəkə mbəzli nashi gha ni, avānay tə kwəma tsa' na va kəsati ghəy Pəl tə ngwəwə, kə ghəshiw.<sup>14</sup> †Ma na nee, e gəzə nja kwəma sənətayay, Hyala jijihijəy na sa nəwee, njasa gəzəkə kwal tsa 'war'war tsa tsa nə ghəshi kwal ka Nazariya na, sa gəmgəm tsa, kə ghəshi. Yənəy, ə zləbee kwəma tsasli ti mənđi mbə zliya \*kwəma pəhəti Hyala njasa nza na, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a.<sup>15</sup> ††Ma kwəma fəy ya ghən tsee gəzlijə ti ta Hyala ba na, ti fəy ghəshi ghən tsa shi kwərakwə. Ghənəzə na kwəma zhakati tsa mbəzli slar slar ni bək-wəshi mbə məti, lə mbəzli mbə jikir gwa'a.<sup>16</sup> †Va tsəgha dikəvaree ya hwəmba, ta nza lə nəfə tsee dəwdew kwa kwəma Hyala lə kwa kwəma mbəzli nza gwa'a.

<sup>17</sup> ††Ma sa mənTEE piya daŋ ghala kamee mbə məlmə Zherəwzalem, sa niy dzaree na, maa niy səkəkə sana ta kəəti mbəzli mbə məlmə lə gəna, mba'a ta bə nee vəli kaa Hyala gwa'a.<sup>18</sup> Ava war yən mbə vəli va kaa Hyala tsəgha kəsara ghəshi mbə ciki Hyala. Ma ghalaba na, yən yabanti kwəma tar ghən tsee dəwdew na. Niy nza ya mbəzli nza tiba tala baw, a nza kwəma gar hərəti miy na tiba dibaw. Talay, a nihwəti ka Zhəwifə səkəkə tə hidī ka Azəy niy nza tiba.<sup>19</sup> Ghəshi niy təbə naa nza tikə kwa kwəma gha ta hardaa dzəti ngwəwə nza, mee na ghəshi kəsata kwəma taree, gar bəra fəti mənđi nza.<sup>20</sup> Ma kala tsəgha bayəy, gəzəkə fəti niy ndaram ghala vəghwə tsaa nzee va tə pi sləka kwəma mbəzli tikə ni di.<sup>21</sup> ††Kala war kwəmaa niy garədee va mbə jipəjipə shi, mba'ee gəzəkə zlanzlan, ma pən niy ni na, avānay war tə sa nza, mba'ee zləbavə, a zhakati tsa mbəzli mbə məti tiba, pən, kəsətəram tə ngwəwə kwa kwəma ghəwəy ndatsə, pən niy ni» kə.

† 24:14 9:2 †† 24:15 23:6; 26:8; Dani 12:2; Zhj 5:28-29 † 24:16 23:1; 1Kwər 4:4; 2Kwər 1:12; 2Tim 1:3 †† 24:17-19 11:29-30; 21:17-28 †† 24:21 23:6; 24:15

<sup>22</sup> ††Ma Felikəsə ki na, mba'a mənđi niy gəzanci kwəma kən kwal tsa Yesəw ngəci, mba'a sənata wəzə. Dza na mba'a fati vici sla ngwəwə va tə fəcahwəti. Ma kə ngəshi na: «Ma pə ghəwəy mənđiy, mbalam ndatsə di. Ma sa ka Lishiyasə kwəmanda ka sawji səkəkəyəy, ma nzee sla ngwəwə ghəwəy va» kə.

<sup>23</sup> ††Mba'a gəzanci kaa dikə tsa ka sawji bələkwə, a ghəci ndəghwə Pəl, kala mənđi ma li njasa ka mənđiy mənđi lə nihwəti mbəzli kwa fərshina gwa'a ni. «Əntaa gha damə mbəzli ci va səkəkə dzəvəgha ta nighə ma» kə kaa ngəci dibə.

### Gəzə kwəma Pəl kwa kwəma kar Felikəsə lə mali ci Dərəzilə

<sup>24</sup> Ma ləy hwəm hi jəw na, mba'a kar Felikəsə səkəkəshi lə mali ci Dərəzilə, zha \*ka Zhəwifə ghənəzə. Dza Felikəsə mba'a ghəwənashi mbəzli, ta haranci Pəl. Sa haranakə mənđi na, ka fa kwəma gəzə Pəl dzəkən bə nəfə kaa Yesəw \*Kəristəw ghəci.<sup>25</sup> Ma sa gəzə Pəl kwəmaa dzəkən nəw kwəma slar na va Hyala, lə ndəghwə ghən va mənđi kwəma papama tsa nza, mba'a kwəma ngwəwə taa səkəkə dzəkən mbəzli gwa'a na, mba'a her Felikəsə dzashi tərəŋw. Ma kə kaa Pəl na: «Mbala nana di na gha, nzee zhiniy ghəwəni miy ta harjə tə nahwəti vici, sa kee kwəməvə vəghwə» kə.

<sup>26</sup> Ka naa dza na, ka har Pəl zhevi ta gəzə kwəma li. Sa nza, mba'a niy fəy ghən gəzlijə, nja na Pəl dzaa ndara gəna ta mbee pəlay, a kə ghən tsa ci niy ni.<sup>27</sup> †Ma sa mənđi piya bakə na, mba'a Pərshiyəsə Fesətəsə mbəərəhwə mənđi ngwəmna va Felikəsə. Ma sa di Felikəsə fə kwəma kwa saa təbanshi kaa ka Zhəwifə na, dza na mba'a zlay Pəl kwa fərshina ghəciy madi ta dzay.

### Pəl tə ngwəwə kwa kwəma Fesətəsə mbə məlmə Shezare

**25** Ma sa mənđi ngwəmna Fesətəsə hi mahkan ghala mbəərəvə na mənđi ngwəmna tə hidī sləka na va na, mba'a madiy mbə məlmə Shezare dzəmbə məlmə Zherəwzalem.<sup>2</sup> ††Dza mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səkəkəshi və, ta dəw mənđi ngwəwə dzəkən Pəl, a kə ghəshi ngəci na:<sup>3</sup> ††«Titihwə na gha ngwəmna, ə cə'wəŋa ghəy, a gha ghəwənəghə miy, a mənđi pəməkəvə Pəl tikə dzəmbə Zherəwzalem» kə ghəshi. Na nashiy a ghəshi niy tsamti kwəma shi ti, ta dza ta pəsli ci mənđi mbə səkəkə li kwa kwal, va tsəgha dəw ghəshi kwəma va tsəgha.<sup>4</sup> Ma kə Fesətəsə ngəshi na: «Wa kwa fərshina na Pəl mbə məlmə Shezare, dzəghwa yən tala ba na, ndal tərē ta zhəghəvaa dzəmbə Shezare vaw» kə.<sup>5</sup> Ma kə ba na: «Ma pə ghəwəy mənđiy, dzaŋəy ghəy lə mbəzli ghəwəy dikə dikə ni, a ghəshi dza ta basəti kwəma va ghəshi lə Pəl tsa va gwa'a mbə Shezare, niy nza kwəma təvəti na tiba» kə.

††† 24:22 9:2 ††† 24:23 27:3; 28:16, 30 † 24:27 25:9 †† 25:2 24:1 ††† 25:3 23:14-15



<sup>6</sup> Ma sa hyayvay Fesətəsə mbə shi gar dzar vici dəghəsə lə mən̄ na, mba'a dzay zhəmbə məlmə Shezare. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a səvəriy, dza das nzəyəy mbə ciki ngwəvə. Mba'a ghwənəghə miy ta dza ta pəmə Pəl səkə. <sup>7</sup> †Ma sa səkəy Pəl ki na, dzəghwa dazlətsəbə ka Zhəwifə səkəshi mbə Zherəwzalem tsəbay. War kwemer ghəshiy gəzə dən̄, ta bānci fəti kaa Pəl. Kwemer 'yahə'yahə ni shi gəzə ghəshi va, kala gar mbay ghəshiy bəkəvəri ghən tsa tə kwemer shi va, ya ghəshishi. <sup>8</sup> Ma sa gəzamti ghəshi kwemer shi va ki na, dza Pəl ka gəzə naci. A kə na: «A yənəy, təvəti kwəmee nee tēpə, ya dzəkən kwəma pəhəti ka Zhəwifə, ya dzəkən shi mbə ciki tsa Hyala, ya kaa mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashiw» kə.

<sup>9</sup> ††Ma sa di Fesətəsə manānshi war kwəmaa dzaa təbānshi kaa ka Zhəwifə ki, ma kə kaa Pəl na: «Ka di gha ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a mēndi dza ta sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?» kə. <sup>10</sup> Ma kə Pəl na: «Am! A na neyey, avee tə ngwəvə sənzanva mbə ciki ngwəvə tsa mazə tsaa sləkə hidi ka Rəm gwanashi, tikə kə mēndiy sla ngwəvə dzəkənee. E sənay, na nee, kwəma tēvətee tība kaa ka Zhəwifəw. A gha sənay ya gha ci də'wə ghən tsa gha kwərakwə.

<sup>11</sup> †Ma mba'a kə fəti vəya, yən kə mēnti rēda gar pəsli- ra mēndi tiy, ka nə ya awə, pən mēndiy pəsli-raw. Ma war kala kwəma katan̄ na tība mbə kwemer gəzə ghəshi va, bəra ghəshi fəti li shiy, ndə tība gar bānavəra ngəshiw. Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidi ka Rəm gwanashi kə ngwəvə naa slava bay!» kə. <sup>12</sup> Ma kə Fesətəsə kaa Pəl sa gəzamti ghəshi kwəma lə mbəzli kwa dəgha ci na: «Njana nə gha, war kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidi ka Rəm gwanashi dee ngwəvə naa slava pə ghay, tsəgha na, ta tsəhə dza gha kwa kwəma ci» kə.

#### Kar Agəripa lə zhəmbəghəy di favə kwəma Pəl

<sup>13</sup> Ma tə nahwəti vici ləy hwəm sa hiy hi jəw na, mba'a kar mazə Agəripa lə Berənīsə səkəshiy dzəmbə məlmə Shezare, ta səkəwə Fesətəsə. <sup>14</sup> ††Ma sa nzana, ta hyayvashi ghəshi dza tība na, mba'a Fesətəsə ghəkə slānci kwəma Pəl kaa mazə Agəripa, ma kə na: «A tsahwəti ndə tikə kwa fərshina zlay Felikəsə. <sup>15</sup> Ma tə nahwəti vici sa niy dzaree dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala lə mətikwəkwər mbə \*ka Zhəwifə niy səkəshi ta dəw basə ngwəvə dzəkən vəya. Ə pə gha bānavə fəti, kə ghəshi kaa ngəra. <sup>16</sup> Ma pən kaa zləbānshi nee ki na: «Va ka Rəməy, ka bə fəti mēndi kaa ndə kala səkə ghəci gar tə ngwəvə, dza mba'a gəzəhwə kwəma kəsəti mēndi va ti, kwa mətə kwa mətə lə mbəzliy kəsəti, nda nza naa gəzəkəvəri kwəma gar pəlāmti ghən tsa ci tə ngwəvəw» pən nee.

<sup>17</sup> Dza ki mba'a ghəshi səkəshi tikə kwasəbə, kala mawee zhiniy bəəli wəri, war way pi tə həzlimə va na, mba'ee nzəyra mbə ciki basə ngwəvə. Dza mba'ee ghəwənyay miy ta har ntsa vaa səkə. <sup>18</sup> ††Ma sa səkəshi

mbəzliy kəsəti va ki na, nashee gəzəkəvəri kwəma rēda mēnti Pəl dza kwa bəlaa niy təkēe, gar bānavə fəti mēndiw. <sup>19</sup> War ma kwemer gəzə ghəshiy dzəkən na, kwəma dzar kwa kwal Hyala tsa shi, lə kwəma tsahwəti ndə, Yesəw, kə mēndi kaa slən tsa ci, mba'a mətīy. Ma kə Pəl naci ki na, tə ghəwəməy na Yesəw tsa va, aa zhakatīy mbə mətī, kə.

<sup>20</sup> Ma yən nee ki, sa sənay mee njasa kee mēnti ta mbay sənata sləkər tsa kwəma tsəgha na va na, dzee tsəgha tapə ta dəw va Pəl: «Ka zləba gha ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a mēndi dzaa sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?» pən ngəci. <sup>21</sup> Ma kə Pəl na: «Awə, kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava bay» kə. Dza mba'ee gəzānshi kaa mbəzli, a mēndi ndəghwə kwa fərshina, ma nzee dza ta pəmānci kaa mazə ka Rəm dzaa nza, pən» kə. <sup>22</sup> ††Ma kə mazə Agəripa kaa Fesətəsə na: «E di favə kwəma ntsa va, yən də'wə ghən tsee kwərakwə di» kə. Ma kə Fesətəsə na: «Ndəghə həzlimə ghən zə tsəgha, a gha taa favə» kə.

<sup>23</sup> Ma tə way pi ki, mba'a kar Agəripa ghəshi lə Berənīsə pəhəkəvashi, lə mbəzli tə səbə shi, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə ciki basəva ghəshi lə mezhihə ka sawji, mba'a mbəzli tə slən mbə məlmə. Dza ngwəvəna Fesətəsə ki, mba'a ghwənashi mbəzli ta har Pəl. <sup>24</sup> Ma kə Fesətəsə, sa səkəy Pəl na: «A mazə Agəripa, ghəwəy lə mbəzli tikə ni gwa'a, ntsa nay ghəwəy tsay, ka səkə vəya, yən mbə Zherəwzalem, ka səkə vəya, yən tikə səkəshi ka Zhəwifə gwanashi ta kwəma kən. War gha pəsli-iti, kə ghəshi kaa ngəra. <sup>25</sup> A na neyey, nashi shiyee gar pəsli mēndi ti shiw. Ma sa nə na də'wə ghən tsa ci: «Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidi ka Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava» kəy. Va tsəgha dee pəmə dzəghwa kwəma mazə ka Rəm tsa va. <sup>26</sup> Ya tsəgha nza ki na, a nata kwəma kee tsaslanaghə kaa mazə kwasəbee dzəkən kwəma ciw. Va tsəgha nə ya pəməkēe dzəghwa kwəma ghəwəy, kwatama dzəghwa kwəma gha bay, gha mazə Agəripa, nda nzee kwəmavə kwəma kee tsaslanānci ləy hwəm sa ka gha njəditi kwəma va və. <sup>27</sup> Sa nzanay, kwəma kama ghən ti na pəmānci ntsa pəhəpəhə tsa tsətsə kaa ndə, kala cinti sləkər tsa kwəma kəsəti mēndi ntsa va ti mēndi kaa ngəci vəya na nee» kə.

#### Pəl gəzə: «Fəti vəyaw» kə, kwa kwəma Agəripa

**26** †††Ma kə Agəripa kaa Pəl ki na: «A Pəl, a kwal va gha nana ta gəzə kwəma kən ghən tsa gha» kə. Dza Pəl tsəgha kafə kafəti dəvə ci, ta bə gəzə kwəma. Mad ghəci ta gəzə kwəma kən ghən tsa ci ki: <sup>2</sup> A kə na: «A mazə Agəripa, e vəshira dalala, sa kwəmavee kwal tsaa gəzə kwəma kən ghən tsee ndatsə kwa kwəma ghaa dzəkən kwemer kəsətəra \*ka Zhəwifə ti shi gwa'a gwa'a! <sup>3</sup> Ma gawee gəzə sava tsəghay, sa nzana, cəkə' gha sənata kwəma jiji ka Zhəwifə, lə kwəma tsa ghəpə tsa shi njasa nzana gwa'a gwa'a. Va tsəgha cə'wənjee, a gha sə'wa fə ghən ta kwəmee na wəzə.

† 25:7 24:5-6, 13 †† 25:9 24:27 ‡ 25:11-12 25:21, 25; 28:19  
 †† 25:14 24:27 ††† 25:18-20 18:14-15

††† 25:22-23 Lk 21:12; 23:8 ††† 26:1 9:15

<sup>4</sup> †Əhətiy, a ka Zhəwifə sənay nžəy tsee njasa niy nžana kwatəŋa, ghala yən zəghwəra. A ghəshi sənay njasa niy nžəy tsee mbə hwəhwə tsa ghəy, ya mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. <sup>5</sup> ††A ghəshi sənara ndim-ndim tsee. Ghəshi kəə dīy, a ghəshiy mbay gəzəkəvəri kwəma nžəy tsee njasa niy nžee mbə \*ka Farisahi, mbəzli nə mənđi, ghəshi na mbəzli slar slar ni, kə mənđi tə nəw kwəma Hyala ghəy. <sup>6</sup> †Avanashi ka Zhəwifə haratəra tə ngwəvə, tə mbərkə sa fəyee ghən tsee gəzliŋə ta kwəmaa niy gəzanakəshi Hyala mənī nžə kaa jijihimmə. <sup>7</sup> Hwəhwə tsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə va mənə lə bakə tsay, ta kwəma va fəy ghəshi ghən tsa shi gəzliŋə. War ta səəkə dza vəghwə tsa dza kwəma vaa məniva ti, kə ghəshi. Va tsəgha nžə ghəshi, war mbə ghəra sləni Hyala, havəghwə lə həvir gwa'a. Ava war tə kwəma ghən tsa fee ta kwəma va tsəgha kwərakwə, kəsəra ka Zhəwifə ki, mazə Agəripa sana! <sup>8</sup> A nə yay, wa shi dī ma ghwəy va zləba, ghwəy ka Zhəwifə, a Hyalaa mbay zhanakati ndə mbə mətī, pə ghwəy tay?

<sup>9</sup> ††Yən də'wə ghən tsee kiy, kwagwa'a niy təkətēe, ya dza lə tsamaba kwal, ka zamti slən tsa Yesəw ndə ka Nazaretə, pən. <sup>10</sup> Ava ghənžə na kwəma mənəhwə ya mbə məlmə Zherəwzalem. Dəŋ niy kasaghwee mbəzli Hyala kwa fəshina, sa ka mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyalaa ndara kwal tsaa mənī tsəgha. Ghala vəghwə tsa ka mənđiy dī bəkwəshi na, dza kwa bəla mbəzliy dī bəkwəshi kee nžə kwərakwə. <sup>11</sup> Kee dzay, ka dza ta sanshi ngəra'wə mbə ceker ka ka Zhəwifə basəva mbə shi, ka dzəghə mananshi gwəlan, ta mbə ghəshiy tsəərə slən tsa Yesəw, pən ni. Təŋəw niy təhəy nəfə tsee, ta sanshi ngəra'wə, pəkw ka səvəri mbə Zherəwzalem dzəmbə nihwəti məlməhi, ta palashi.

<sup>12</sup> ††Ma tə nahwəti vici na, mba'ee madira ta dzaa dzəmbə məlmə Damasə, sa ndara mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka ta Hyala va kwal. <sup>13</sup> Ma yən kwa kwal mbə dza ge'i ge'i vici kwa ghən ki na mazə na, nighee na wəŋ pi mənīy səəkə mə ghwəmə tība, daw sa vici va mbərə tsa ci, dza tsəbə tsəbayŋəy, lə mbərə, ghəy lə mbəzli nžə ghəy va li shi. <sup>14</sup> Dza ghəy gwanaŋəy, na'i ghəy shikəŋəy dzəti hidi. Ma fee na, məli ndə mbə gəzəra kwəma kwa kwəma ka \*Ebərə, a kə na: "A Səwl, wa shiy mənishi ni sara gha ngəra'wə tay? Ma ghay, ta kwəməvə ngəra'wə dza gha gəm mbə zhini ghən tsa gha tsa, nja məcər tsaa sa ngəra'wə va, mbə zhini ghən kaa ntsaa kəsə zə'wə mbə kəshən ci" kə. <sup>15</sup> Ma pən na: "Wa ndə nžə gha kia, Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə Ndə sləkəpə na: "Yən na yən Yesəw tsa sancī gha va ngəra'wə, ya tsəgha sara gha ngəra'wəy. <sup>16</sup> Sati garəŋa. Sa tsahwəree tsa ngəŋa sanay, ta mənəŋə ka ndə ghərada sləni nə ya. Ta mbə ghaa dza ta gəzə shi nashi gha ni ndatsə kaa nihwəti mbəzli, mba'a shi dzee zhiniy ciŋa taa nžə bə. <sup>17</sup> Ta mbəlikəvəriŋa dzee dza mbə dividivi ka Zhəwifə, lə mbə dəvə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzee ghwəniŋaa dzəmbə shi taa nžə gwa'a. <sup>18</sup> †††Ma ghwəni tsa ghwəniŋee tsaa dzəmbə

shiy, a gha dza ta ghwənamti mətəshī, ka zhəghəkəshi zhəkə mbə kwəslīy dzəmbə wəŋ pi, ka bəkəvəriishi mbə dəvə \*ndə jaka tsa Hyala, ta dzəvəgha Hyala nə ya. Ta mbə ghəshiy kwəməvə pəli jikir tsa shi, sa ka ghəshi ndara nefer shi. Mba'a ta mbə ghəshiy kwəməvə tsa shi pi nžəy mbə mbəzli Hyala" kə.

<sup>19</sup> Ma sa gəzəkəvata kwəma va ngəra tsəgha səəkə mə ghwəmə ki na mazə Agəripa na, zlay danta fətēe nee kiw. <sup>20</sup> †††Dzēe tapə yən ghati gəzanshi kwəma Yesəw pərba kaa mbəzli mbə məlmə Damasə, dzəghwa taŋ ka dzəmbə Zherəwzalem, barva tsee mbə Zherəwzalem na, ka gəzə kaa nihwəti mbəzli tə hidi ka Zhəwə gwanashi, ka kəŋni kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ma pən kaa kwəma gəzanshee kaa mbəzliy: "Zhəghətīm nžəy tsa ghwəy, a ghwəy nəw Hyala, ka mənī kwəmaa dzaa cipə, a ghwəy zhəghanti nžəy tsa ghəy, kə" pən. <sup>21</sup> Ava war tə kwəma va kəsəra ka Zhəwifə, sa kəsəra ghəshi yən mbə \*ciki Hyala. Ka pəla kwal tsaa pəsəlira ghəshi. <sup>22</sup> Dzəghwa Hyala ki mba'a ndəghwətəra, ma nay gha yən tība tə ghwəməra pa' ndatsə sana, ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli gwanashi, ndərazhi, lə mətīkwəkwər gwa'a. Na neyey, gəzəhwə nahwəti kwəmee mbə kwəma va kala war kwəma gəzəkə \*Məyizə ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala mbərədzəw. Shiy niy gəzəkə ghəshi, tsa' dza ghəshiy məniva, kə ghəshiy, ghəshi na shi gəzēe kaa mbəzli. Shiy niy gəzəkə ghəshi va gəzə yay: <sup>23</sup> ††Ta sah-wə ngəra'wə dza \*Kəristəw Ntsa tivə Hyala. Sa ka mənđi pəsəlitiy, ghəci dza naa ghaa zhakati mbə mətī, mbə mbəzliy bəkwəshi zhini ghəci dzaa gəzanshi kwəma wəŋ pi tsaa dzaa mbəlitiishi kaa hwəlfə ghwəmmə, ghwəmmə ka Zhəwifə, mba'a kaa nihwəti mbəzli tə hidi gwanashi, kə ghəshi niy ni» kə.

#### Pəl gəzanci kaa mazə Agəripa, a ghəci yivə kwəma Hyala

<sup>24</sup> Ma Pəl mbə gəzə kwəma va, ta kamti kwəma kən ghən ci tsəgha ki na, tapə Fesətəsə ta gəzanci kwəma zlanžlan, a kə na: «Kwəma gəzə ke ngəriy gəzə ghaw! Ma jangə jangəŋa gha na dənəy, shiy zhini naa fam-bəŋa mbə ghən tsa gha» kə.

<sup>25</sup> Ma kə Pəl ngəci na: «Yənəy, ndə lə məhərli ci nžee, Fesətəsə ntsa dibədibə tsa. Ma kwəma gəzēe nay, kwəma lə məhərli wəzə na, katanə ghənžə. <sup>26</sup> ††Ma na mazə Agəripay, aa sənata kwəma va wəzə, va tsəgha, e mbay gəzanci kwəmaa dzəkən kala gwərsə ma. E sə-nay, nihwəti shiy mbə shi va kala sənashi ghəci kwətiŋ kwətiŋ tsa shiw. Va sa nžanay, kwəmaa mənəta mbəm-bə na, tar bəla naw. <sup>27</sup> A mazə Agəripa, yivə gha, tsəgha na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala katanə pə gha na? E sənay, mbə yi nžə gha tala» kə. <sup>28</sup> †††Ma kə Agəripa kaa Pəl na: «A Pəl, war jəwə tərə na, gha dzaa mənəŋəra ka ndə nəw Kəristəw sa» kə. <sup>29</sup> Ma kə Pəl kaa zləbanci na: «Ya war jəwə tərə na, ya ta fəcahwəti nay, ma yən na nee na, war Hyala na sa cə'wee, a gha

† 26:4 Gal 1:14 †† 26:5 23:6 † 26:6-8 23:6; 24:15; 28:20  
†† 26:9-11 8:3 †† 26:12-18 9:1-22; 22:5-16 ††† 26:18 Ef 2:2; 5:8-14;  
Kwəl 1:13

††† 26:20 9:20, 28-29; Lk 3:8 § 26:23 3:15; Ezay 49:6; Lk 24:46-47;  
1Kwər 15:20 †† 26:26 Zhŋ 18:20 ††† 26:28 11:26

mbəə mənija njasa nzee tsa. Kwataka tē gha cə'wee Hyala baw, lə ta nihwəti mbəzli tikə ni gwanashi, a gh-wəy nza gwanəwəy ghwəy ghwəy shiy fa kwəma gəzee na njasa nzee tsa. Nanzəy, cə'wə Hyalee ta nza ghwəy kwa dəŋw njasa nzee tsaw» kə.

<sup>30</sup> Dza kar mazə ghəshi lə ngwəmna mba'a Berənise lə mbəzli nza ghəshi li shi gwanashi tiba, mba'a ghəshi satishi ta dzashi. <sup>31</sup> †Ma sa səvərishi ghəshi tē ngwəla na, tapə ghəshi ta gəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ma ntsa vay, kwəma bəzamti na tiba ya jəw nzə gar pəəsli mēndi, ya gar fə mēndiy dzəghwa fərshinaw» kə ghəshi. <sup>32</sup> ††Ma kə Agərīpa kaa Fesətəsə na: «Ntsa təbə mēndiy pəlay na ntsa nza, ghəci kalaa pəla dzaa dzəti ngwəvə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka \*Rəm gwanashi nza sa» kə.

### Məndiy kafə ta bə Pəl dzəmbə məlmə \*Rəm

**27** †Ma sa tarəkə mēndi kwa kwambəwal dza ghəy ta dzaa dzəti hidī ka Itali, kə mēndi ki na, mba'a mēndi fanambə kar Pəl ghəshi lə nihwəti mbəzli kəəsəti mēndiy dzəmbə dəvə Zhəliyəse. Ma Zhəliyəse tsa vay, dikə tsa ka sawji bələkəwə na. Ka sawji mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, kə mēndi ka slən tsa kaa sawji va. <sup>2</sup> ††Ma sa pəməvəŋəy na na, mba'a kafəy lə ghəy kwa kwambəwal ka Adəramitə. Kwambəwal va na, dzar mbə məlməhi ka kwambəwal garə tə hidī ka Azəy ghənzə taa dza. Pə ghəy ka dzarəy kwa ki. Mba'a Aristarkə ntsaa səəkə tə hidī ka Masedəwan mbə məlmə Tesalənikə kwasəbə ghəy. <sup>3</sup> ††Ma tə həzlimə na, ndəs ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Shidarəw. Dza Zhəliyəse sa nzana mbə mananci wəzə hwər ghəci kaa Pəl, mba'a zlanay kwal a ghəci dzaa dzəvəgha madi-gahiy, nza ghəshi mbəə mananci shi dza naa di.

<sup>4</sup> Ma sa madiŋəy ghəy tiba na, mba'a ghəy dzarəy vəgha nihwəti hidī tē jipə yam, sa niy viy safə dzəmbə kwəma ghəy, Shipər, kə mēndi slən tsa hidī va.

<sup>5</sup> Dzəghwa mba'a ghəy tanəŋəy dzəvəri tə kwəfaa kərkəva ma ndəkəwə ndəkəwə vəgha məlmə Shilishi lə Pamfili. Mba'a ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Mira, tə hidī ka Lishi. <sup>6</sup> Ma tiba na, mba'a dikə tsa ka sawji bələkəwə kəsata kwambəwalə dzəti hidī ka Itali, sa ka Alekəsandəri ghənzə. Dza na mba'a faghwanəy kwa.

<sup>7</sup> Ma sa kafəŋəy ghəy tiba ki na, vici dāŋ ghəy mēnti mbə dza sahə. Ngahə ngahə ghəy tətəvə tsəhəŋəy mbə məlmə Kənidə. Ma sa damətəŋəy safə ta dza kwa kwəma slarə na, mba'a ghəy dzarəy ta mətsəni nih-wəti hidī tē jipə yam, Kəretə, kə mēndi kaa slən tsa shi, njasaa dza kwa məlmə Salməne. <sup>8</sup> Dza ghəy ki, mba'a ghəy tətəvə tanə, ngahə ngahə tsəgha. Dza ndəs ghəy tsəhəŋəy tə pətsa nə mēndi, «Pi dəkə kwambəwaler tsa wəzə tsa» kə mēndi. Ndəkəwə ndək-wə vəgha məlmə ka Lashe.

<sup>9</sup> ††Ma sa nzana, tərəŋw ghəy dzamti vəghwə mbə dza va ki na. Jikir dza kwa kwəma mēnta lə kwambəwal. Sa nzana, mba'a vəghwə tsa ka mēndiy mēni səw-may tsa \*ka Zhəwifə ti kəŋəy. Sa nzana tsəgha ki na,

† 26:31 23:29 †† 26:32 25:11-12 † 27:1 25:12 †† 27:2 19:29 †† 27:3 24:23; 28:2 ††† 27:9-10 2Kwər 11:26

dza Pəl ka gəzanshi kwəma sənata na dzaa məniva naci ki. <sup>10</sup> †††Ma kə na: «A mbəzlee, ma yən nighəy, ta məniva dza shi gəmgəm ni, jikir jikir shi, kwa kwəma dzaa nza. A dza kwəma vaa nza war kəray kwambəwal lə shiy dzaa zashi kwa tala baw, lə ghwəmməshi də'wə ghən tsa ghwəmmə gwa'a dza naa nza mbə» kə. <sup>11</sup> Ma dikə tsa ka sawji naci ki na, war faba kwəma ndə kabə kwambəwal ghəshi lə ntsaa sləkə kwambəwal va ghəciy fa kən kwəma gəzə Pəl va. <sup>12</sup> Ma sa kama pətsa ka kwambəwal vaa garə ti tə pətsa va wəzə gar nzyə kwambəwal ti həfəghwə na, war dza kwa kwəma dāŋ tsa mbəzli kwa kwambəwal mawti. Sa nzanay, pətsa garəŋəy ghəy va ti na, pi wəzə na ta dəkə kwambəwal həfəghwəw. Va tsəgha niy dī ghəshi dzaa dzəmbə Fenikəsə, ta kəramti fəghwə ghəshi gar mbay. Pətsa vay, pətsa ka mēndiy dəkə kwambəwaler ti, tə hidī ka Kəretə zhəkə ləy mətsəni njasaa dzəghwa məkwi, kala nighə hidī dzatidzə ni va ka məkwi na.

### Van ndə safə kən kar Pəl tə kwəfaa kərkəva ma

<sup>13</sup> Ma ghalaba ki na, mba'a safə tsaa səəkə njasaa dzəmbə həci ghati viy jəw jəw. Ma kə ghən tsa shi na, nja na ghəy kwəməvə kwəmaa niy dī ghəy va, kə ghəshi. Mba'a ghəshi mbahəkəmə tsahi ka ghəshiy garə kwambəwal li shi, mba'a ghəshi waslavəghavashi ndəkəwə ndəkəwə vəgha həlbə tsaa dzəvəgha hidī ka Kəretə. <sup>14</sup> War ghwəla jəw tsəgha na, 'wakəvə safə tsa tərəŋw tərəŋw tsa, nza'jəw səəkəy, səəkə mə dəleg-wigwi hidī tē jipə yam. Safə tsaa səəkə ləykə kwa gh-wəmə, kə mēndi ka slən tsa ci. <sup>15</sup> Ma sa səəkə naa tsanavə dəməzl kaa kwambəwal na, gwa'a kala zhini kwambəwal mbay zhananati ghən ghwəla. Mba'a ghəy zlanay ghən tsa ghəy kaa safə tiba ki, ka tsəkəwə kwambəwal ghəci. <sup>16</sup> Dza ghəy ki mba'a ghəy dzarəy vəgha nihwəti hidī tē jipə yam, shi har mēndiy Kwada, ghəshi mərshi naa kəlatəŋəy. Ma tiba ki na, mba'a ghəy mbəlavə zləghwəvə kwambəwal jəw na ngahə. <sup>17</sup> Ma sa zləghwəvə ka kabə kwambəwal na jəw naa dzəghwa na dikə na va na, tapə ghəshi ta pəla kwal tsaa mbəli na dikə na. Dza dəzlətsəbə ghəshi pahati zhi'wə'wə ti. Ma sa hazlənishi ghəshi va dzashiy dzəmbə ndarghə tə miy kwəfaa kərkəva ma, ge'i njasaa dzəvəgha həlbə tsa hidī Libiy na, mba'a ghəshi fambə tsəm tsa shəndəkə tsa, ta kəəti kwambəwal va safə, ka tsəkəwəshi safə tsəgha ki.

<sup>18</sup> †Ma sa nzana war ə safə tsa vaa gəŋəy ki, way pi tə həzlimə na, mba'a ghəshi ghati shikə shi kwa kwambəwal dzəmbə yam. <sup>19</sup> Zhəkəvəri ba na, tapə mbəzliy nighə dzəkən kwambəwal ta ndaka shiy gwəma kwambəwal dzəmbə yam, lə dividivi shi. <sup>20</sup> Vici dāŋ ghəy mēnti, kala nata ghəy ya vici, ya sasərkəwə nzyə. War ma van na, ghwəlay mbə kəkədiŋəy lə bərēci ki, zhini ghəy təkə, ta mbəliŋəy dza ghəy, pə ghəy gh-wəlaw.

††† Səwmay tsa vay, tə kwa kəŋni vici kwa məsleđa tir ka mēndiy mēni. Ləy hwəm vici va pa' tə kwa mahkana tirəy, kar mēndiy mbay dza lə kwambəwaləw. Sa nzanay, tərəŋwəy ka safə viy. § 27:18 Zhəwnasə 1:5

<sup>21</sup> Ma mbəzli kwa kwambəwal va ki na, mba'a ghəshi hishi kala zəməhwə shiy. 'Wakəvə Pəl gar garəy kwa jipə shi. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy niy təbəə favə kwəmee nza, mbala mbə hidi ka Kəretə niy nzəyəmmə ghwəmə nzay, ci ghwəmmə mbəlimmə va tsatsa ngəra'wə nza, ci shi ghwəmmə ni shakamti ghwəmmə tibashi nza. <sup>22</sup> Ya tsəgha nza sana kiy, ə gəza-ŋwəy ya, ka dza her ghwəy ma, sənzənvay, ndə tiba mbə ghwəy ya kwətiŋ nza mba'a dzaa mətiyəw. War kwambəwal kwətita na saa dzaa nza bətə. <sup>23</sup> Sa nzanay, a Hyalaa sləwara, Hyala ghərantee slōni gh-wənīkəra ndə kwal tsa nza, mba'a səkəkə garəy vəghee mbə vərđi ndatsə na. <sup>24</sup> †Ma kə ngəray: "A Pəl, ka hazlani gha ma! A Hyalaa di ghaa tsəhəŋja tə ng-wəvə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashi. Ta məntəŋja wəzə hwər tsa nza dza na, mba'a taa mbəliti piy tsa mbəzli kwa kwambəwal ni kwasəbə gha" kə. <sup>25</sup> Va tsəgha nə ya kiy mbəzli yay, ka dza her ghwəy ma. Ma Hyalay, ya wa kwəma gəzəkəra na va, ta məni dza na, kəy, e sənay war tsəgha dza naa mənti. <sup>26</sup> ††Nanzə kiy, tə həlbə tsa nihwəti hidi tə jipə yam dza safəə bəzləyəmmə» kə.

<sup>27</sup> Ma tə kwa mənŋ lə fadə vərđi ghəy na, war mbə yisənŋəy safə tsa va tsəgha ghəy dzəy tə kwəfa Med-iterane. Ma mbə yam vərđi həvir va na, njasa kətiva ghəy dzəvəgha hidi, ka kabə kwambəwal vaa nighə. <sup>28</sup> Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə hakwə tsa pəhəti ghəshi tə ghwər ndəghaghə, ta nighə hwər ta kwəfa. Ma sa nighəti ghəshi na, mba'a ghəshi kəsay hwər tsa ti shi, basa bakə mətsəkə dəghəsəti. Zhini mba'a ghəshi kətivə dza jəw. Ma sa kətivə ghəshi dza jəw na, basa mənŋ lə cifə ghəshi kəsay hwər tsa ti shi. <sup>29</sup> Mba'a ghəshi hazlani shi va nəghətaa kwambəwal ghavə tsambəvata mbə kəlbahi. Dza ghəshi mba'a ghəshi faghwa tsahi fadə dzəghwa kwəfa zhəkə ləy hwəm kwambəwal. Dzəghwa mba'a ghəshi garəti kwambəwal tiba. Ngahə ghəshi nighə wali tsa pi. <sup>30</sup> Dza ka kabə kwambəwal va, ka pəla kwal tsaa hwəshi. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəkəghwa na jəw na kwambəwal dzəti ghən yam. Sa bəkəghwa ghəshi na, dza ghəshi ka pəla tsəhwəli, njasa dza ghəshi ta ndəgha tsahi latība latība tə kwəma kwambəwal ghəshi mənti. <sup>31</sup> Ma kə Pəl kaa dikə tsa ka sawji bələkəwə ni, lə kaa ka sawji gwanashi ni na: «Nay ghwəy na, war mba'a kə mbəzli ni dzashi tikə kwa kwambəwal nay, ka mbəlīŋwəy ghwəyəw» kə. <sup>32</sup> Sa gəzəkə Pəl tsəgha na, dza ka Sawji kaa zə'wə pəhəti məndi va kwambəwal jəw na li, piyənŋ ghəshi slanti, mba'a ghəshi zlatāa dzata.

<sup>33</sup> Ma ghəshi mbə ndəghə wali tsa pi ki na, dza Pəl ka gəzanshi zəmə shiy, kaa ngəshi gwanashi. Ma kə kaa ngəshi na: «Avanay ndatsə məniva kwa mənŋ lə fadə vi-ci ghwəy mbə ndəghə mbəlīŋwəy, kala zəhwə ghwəy ya waba. <sup>34</sup> †Va tsəgha cə'wəŋwəy ya, a ghwəy zəmə shi zəmə va ma ghwəy, shiy dza mbəlītəŋwəy. Ə gəza-ŋwəyee diba, ndə mbə ghwəy mba'a dzaa zata, ya sətī mbə ghən tsa ciw» kə. <sup>35</sup> ††Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na laŋ bəvə pən, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala

kwa kwəma shi tiba gwanashi. Dza na mba'a ngavəri, mba'a ghati zəmə ci. <sup>36</sup> Dzəghwa ki mba'a her shi dzəghwashi gwanashi. Ka zəmə shi zəmə ghəshi. <sup>37</sup> Ma dən tsa ghəy kwa kwambəwal va na, a ghəy mənti ndə diwəy bakə, mba'a mbərfənŋ mətsəkə kwanŋti ghən kən. <sup>38</sup> Ma sa zəməhwə ghəshi shiy, ka ngəslishi na, mba'a ghəshi shəkambə nihwəti shi kwa kwambəwal dzəmbə yam nəghətaa ghənəzə məni shəndəkə.

### Njasa 'yambəvata Kwambəwal mbə ndarghə

<sup>39</sup> Ma sa kərəy pi ki na, mba'a ghəy nashi ndarghə kwa kwəma ghəy. Sənay pətsa nza ghəy va ti ka kabə kwambəwaləw. Dza ghəshi mba'a ghəshi vərgəhvə pətsa vəgha həlbə, mba'a ndarghə nja tarja ni. Ma kə ghən tsa shi na, ta dza ta garəti kwambəwal ti shi ghəshi gar mbay, a kə ghəshi. <sup>40</sup> Dza ghəshi pəli ghəshi palamti tsahi garə kwambəwal zlashi kwa yam lə zhi'wə'wə pəhə məndi shiy kabə kwambəwalta ghəshi pəlamti ghala pətsa va. Mba'a ghəshi kafakati shi nja gamta'wal ni va, ka pəhəyshi kwa kwəma nza, ta mbə safəə tsəkəwəshi. Dza ghəshi ki, ka dzaa li tsəgha tsərəə dzəti kwəma ndarghə va. <sup>41</sup> ††Ma ghəshi mbə kwal ki na, mba'a ghən tsa kwambəwal njəfam-bəvay mbə ndarghə tsəkəwə yam. Dza pəz kəsəta, kala mbay ya kwəfəghə nza ghwəla. Kə bəla ləy hwəm mba'a wəwərədita sa vədəməva yam dzəmbə lə bərđi.

<sup>42</sup> Dza ka sawji ka di bakwamti mbəzli kasanavəshi məndi va ta bəshiy dzəti hidi ka Itali gwanashi. Va nəghətaa tsahwəti ndə mbə shi ya kwətiŋ mbərəhwə dəzlə hwəy. <sup>43</sup> Dza dikə ka sawji ka \*Rəm bələkəwə, sa di na mbəliti Pəl, mba'a damətishi va məni njasa təkəti ghəshi va. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy mbay mbərə dəzlə a ghəshiy zliy dzəti yam ta tarjəshiy dzəvəri həlbə. <sup>44</sup> Ka ma nza niy tərmbə nəw shi məba'wə məba'wə tə gəzləmbə, lə dzar tə bəla shəgh-wə kwambəwal, shiy tərmbə jəw jəw ni. Ava tsəgha kwəməvə ghəy tarjənŋəy gwanənŋəy dzəti həlbə kwəriŋ, kala shiy məntənŋəy tiba.

### Pəl tə nihwəti hidi tə jipə yam, Malta

**28** Ma sa tsəhənŋəy ghəy tə hidi tə jipə yam va slən tsa shi, kə məndi ngənŋəy. <sup>2</sup> ††Ma ghəy tə hidi va na, dza van mba'a ghati nza, ka mənipə tasli tərənŋw. Dza mbəzli tə hidi va, shiy gəzə ma kwəma ka \*Gərekə, mba'a ghəshi məntənŋəy wəzə hwər dalala. Ka'wə ghəshi ka'wətənŋəy, mba'a ghəshi pəhəyŋəy gh-wə tərənŋw. Ma ghəy mbə bəghəzli ghwə va na, <sup>3</sup> dza Pəl mba'a kwasəvə kwasəbi ta fə shiy dzəti ghwə. Mbalaa na tsapə mbə shiy. Dza tsapə va mba'a səvəri-ta mbə shiy sa favə na ghətəghətə tsa ghwə. Dza na mba'a həcamti Pəl tə dəvə ci. <sup>4</sup> Ma sa nay mbəzli mbə məlmə va shishi tsa va həciti Pəl, war zarŋəy ghəci tə dəvə ci tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə tsa shi na: «Ma ntsay, ndə bəkəwə mbəzli na. Sa nzana ya tsəgha mbə-

† 27:24 9:15 †† 27:26 28:1 ‡ 27:34 Lk 12:7 †† 27:35 Lk 22:19

‡† 27:41 27:22 ††† 28:2 2Kwər 11:27

likəvay na tə yaməy, zləbati pəlay ntsa va ngwəvə Hyala ta nza ghəci tə ghwəməyəw» kə ghəshi.

<sup>5</sup> †Dzəghwa Pəl naci, məs məsati shishi tsa va tə gh-wə. Kala zhanci shiy ya jəw tsətsə. <sup>6</sup> ††Ma kə ghən tsa shi na, war ta pə dza dəvə ci va ya njaa, aw bay na, mba'a dzaa tərəy, ka mətiy, kə ghəshi. Ma sa nzata ghəshi nza tərəjw, kala nashi shiy mananci kaa Pəl ghəshi na, zhini tərəd ghəshi zhəghanti gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Kay ntsay Hyala na» kə ghəshi.

<sup>7</sup> Ma pətsa nza ghəy va ti na, ndəkwə ghəci lə ghi tsa ndə hidi tsa dikə tsa tə hidi tə jipə yam va. Slən tsa ci na, Pəbəliyəsə. Dza na ka'wə ka'wətəjəy lə wəzə. Vici mahkan ghəy mənti kəghi tsa ci. <sup>8</sup> Dzəghwa ghalaba na, gwərapəy dəy Pəbəliyəsə kəghi tsa va va təlimə, lə va ka tərəkəwə. Dza Pəl mba'a dzəmbəy dzəmbə ciki tsa ndə zəlghwə tsa va. Sa dzəmbəy na naa, mba'a cə'wakən Hyala kən, mba'a fanakən dividivi ci. Sa mən-ti Pəl tsəgha na, dza ntsa va mba'a mbəliy. <sup>9</sup> Ma sa mən-ta nava kwəma tsəgha na, mba'a nihwəti ka zəl-ghwə tə hidi tə jipə yam basəkəvashi, mba'a ghəshi mbəlishi kwərakwə. <sup>10</sup> Dza ghəshi tə mbərkə kwəma va ki, tərəjw ghəshi fati bama tə ghəy. Ma sa madi ghəy ta dzanəy dzəghwa kwəmbəwal ta dzanəy na, mba'a ghəshi ngavəjəy shiy gar məkəjəy mbə dza ghəy va.

#### Kafə tsa Pəl mbə Maltə, ta dzəmbə məlmə \*Rəm

<sup>11</sup> Ma gha ghəy madi tibay, sa mənti ghəy tir mahkan. Sa kafə ghəy na, mba'a ghəy dzanəy kwa kwəmbəwal ka Alekəsandəri, sa niy warə na fəghwə tə hidi tə jipə yam va. Lamba ti na, slən tsa Diyəsəkwrə. <sup>12</sup> Dza mba'a ghəy tsəhəjəy mbə məlmə Shirakwəsə. Mba'a ghəy mənti vici mahkan. <sup>13</sup> Sa madi ghəy tiba na, ka dzar vəgha həlbə vəgha həlbə, dza kwədīm ghəy tsəhəjəy mbə məlmə Rejə, tə miy həlbə ka Itali. Ma tə həzlimə va na, mba'a safə tsaa səkə njasaa səkə kwa həci ghati viy wəzə, jəw jəw. Bakə vici ghəy mbə dza na, ndəs ghəy tsəhəjəy mbə məlmə Pəzəl. <sup>14</sup> Ma mbə məlmə va na, mba'a ghəy kəsashi nihwəti ngwarməmə mbə nəw Yesəw. Ka cə'wəjəy ghəshi ta mənəhwə ləwma kwətij ghəy li shi. Ava tsəgha madijəy ghəy ta dzəmbə məlmə Rəm. <sup>15</sup> Mba'a ngwar-məmə mbə nəw Yesəw mbə məlmə \*Rəm favə mbə səkə nza ghəy, kə mən-di. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshi ta ka'wəjəy. Pa' tə ləwma Api-wəsə lə mbə geshikiki ka mən-di fə mbəledemer mbə shi mahkan ni tiba. Ma sa nashi Pəl tsəgha na, dza na ka mananta 'wəsə kaa Hyala. Mba'a nəfə tsa ci kwə-mavə bərci tiba ki.

#### Gəzə kwəma Pəl mbə məlmə \*Rəm

<sup>16</sup> †Ma sa tsəhəjəy ghəy mbə məlmə \*Rəm ki na, mba'a mən-di zlanay kwal kaa Pəl a ghəci nzəy kəy tsa ci ghi, mba'a ndə sawji tsaa dzaa ndəghwə. <sup>17</sup> Ma ləy hwəm vici mahkan na, mba'a Pəl harkə mbəzli dikə dikə ni mbə \*ka Zhəwifə mbə məlmə \*Rəm. Ma sa basəshi ghəshi ki, ma kə ngəshi na: «A ngwarməhira,

† 28:5 Mk 16:18; Lk 10:19 †† 28:6 14:11 † 28:16 24:23

avanay yənəy, mənti kwəma jikir nee ya kaa hwəlfə gh-wəmmə, ya dzar kwa kwəma jiji ghwəmmə niy nza kiw. Dzəghwa mən-di tsəgha təgəm ki na, mba'am kəsətəra mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a mən-di banavəra kaa ka Rəm. <sup>18</sup> ††Ma sa banavəram kaa ka Rəm na, dza ghəshi mba'a ghəshi njəditi kwəma va vəyā wəzə. Kala kəsata fəti ghəshi tar kabakee gar pəslira mən-di. Mba'a ghəshi niy di pəlara. <sup>19</sup> ††Ma ka Zhəwifə na, kala zləba ghəshi mən-di pəlara. Ma sa nzana ki kala zləba ka Zhəwifə mən-di pəlara na, nay tsəhwəti kwalee ta kədāmti kwəma va, kala tədi nzə səkə tikə ta basə va mazə tsaa sləkə hidi ka Rəm gwanashi nee kiw. Səkə tsee va lə kwəma va dibay, məniy na nja ta bə fəti kaa mbəzli mbə hwəlfə yaw. <sup>20</sup> Ava ghən-zə na kwə-ma dəwəjəy ya ti, ta mbə gəzəhwə kwəma lə ghwəy. Sa nzanay, war tə sa nəwee ntsa fəy ka Zhəwifə ghən tsa shi gəzlijə ti kəsəghwara mən-di kwa fərshina» kə.

<sup>21</sup> Sa gəzāmti Pəl kwəma ki, ma kə ghəshi ngəci na: «Na na ghəy, səkə ka Zhəwifə tə hidi ka Zhəwde tsaslikəjəy zliya dzəkən kwəma ghaw. Ya səkə mbə ngwarməhimmə mbə məlmə Zhəwdey, səkə ndə nza tiba ya kwətij mba'a sləkəjəy kwəma gha, ya ka gəzəkə \*kwəma jikir na dzəkən ghaw. <sup>22</sup> ††Ma nanzəy, a ghəy di ghaa gəzəkəjəy kwəma təkə gha də'wə ghən tsa ghaa dzəkən kwəma va. Sa nzanay, a ghəy sənay, ya pa' kwəmbay, tərəjw ndərə mən-di kwal tsa nza gha tsa kwa» kə ghəshi. <sup>23</sup> ††Sa gəzāmti ghəshi kwəma va na, dza ghəshi mba'a ghəshi slanavə vici dza ghəshi zhiniy səkə ti kaa Pəl.

Ma sa səkəta viciy niy slati ghəshi va na, mba'a ghəshi səkəshi dāj dzəvəgha Pəl fəcava ki. Sa səkə ghəshi na, mba'a Pəl ghati gəzanshi kwəma, ka gəzan-shi njasa sləkə Hyala mbəzli. Ka pəla kwal tsaa canakəvərishi njasa gəzəkə zliya pəhəti \*Məyizə, lə zliya ka gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw, ta mbə ghəshiy zləba nəw ci. Ghala mekəshi pa' hetihwer ghə-ci mbə gəzanshi kwəma va. <sup>24</sup> Dza ki, mba'a nihwəti mbəzli yivə kwəma gəzanshi na va mbə shi. Ma nih-wəti na, kala zləba ma ghəshi. <sup>25</sup> Dza ghəshi ka ndani-va tsəgha, kala sləkati kwəma va ghəshi wəzə kwa jipə shi. Ma kə Pəl kaa na kəray na ti ngəshi na: «Aya, avanayəy, katarə na kwəmaa niy gəzanshi Safə tsa Hyala va kaa jijihijəy lə miy tsa \*Ezay ndə gəzə kwə-ma Hyala, sa niy nə na va:

<sup>26</sup> ††Mbala, ma pə gha kaa hwəlfə mbəzli niy:

“Ma ghwəyəy, mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza lə slimim ghwəy ngar na,

a ka dza ghwəy favə shi di kwəma va gəzəw.

Mbə nay pi ghwəy taa nza nanzə ngar ka nighə shiy

na,

ka dza ghwəy nashi shi nighə ghwəy vaw.

<sup>27</sup> Sa nzana ma ghwəy ghwəy mbəzli niy, a ghwəy mənti nefer ghwəy caslakə caslakə, əntaa kwəma gəzə ndə ngəjəy tsə'wə mbə nefer ghwəy.

Ka na'way slimim ghwəy,

†† 28:18 23:29 †† 28:19 25:11 ††† 28:22 9:2 ††† 28:23 1:3; 8:12; 19:8; 28:31; Lk 17:21 § 28:26-27 Ezay 6:9-10

əntaa ghwəy dzaa favəə dzəghwa slimim ghwəy.  
 Ka kalay mətsəhi ghwəy,  
 əntaa ghwəy dzaa nata ya wa kwəmaa məniva  
 lə mətsəhi ghwəy.  
 Shi məni ghwəy va tsəgha niy,  
 əntaa ghwəy səəkəə dzəvəghee,  
 ta mbəlantərwəyee” pə gha ngəshi,  
 kə safə tsa Hyala niy ni» kə Pəl.

<sup>28</sup> †A kə Pəl kaa ngəshi diba na: «Va tsəgha na kiy, sə-  
 nay tə ghwəy, ghwəy ka Zhəwifə, ma njana zləba ma  
ghwəy kwəma di Hyala va mbəliḡwəy liy, kaa \*mbəzliy

† 28:28 13:46; Lk 3:6

kamaa ka Zhəwifə dza məndi ta gəzanshi nana. A  
 ghəshi dzaa zləba na na shi» kə. <sup>29</sup> [Ma sa gəzəkə Pəl  
 kwəma va tsəgha na, mba'a ka Zhəwifə dzashi, kala  
 ngərə ghəpə tərəḡw kwa jipə tsa shi.]

<sup>30</sup> Dzəghwa Pəl ki piya bakə ghəci mənti kəghi tsa  
 bəvə na va ta nzəy ghəci kəy. Ka ka'wə mbəzliy səəkə  
 ta nighə ghəci kəyba gwanashi. <sup>31</sup> Ka gəzanshi ghəci  
 njasa sləkə Hyala mbəzli, ka bananshi kwəma Ndə  
 sləkəpə Yesəw \*Kəristəw kala hazləni ma, kala saa  
 makə tiba.

Ava tiba kəray Zliyaa dzəkən sləni ka kwal Yesəw ki.

# Rəm

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ghala vəghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci tē hidi ka Kwərintə na. Ghəci mbə wə kwa mahkana wə ci. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Rəm tsasli na zliya na. Ghala vəghwə tsa vay, hidi ka Rəm va niy nza hidiy gwəramti tē dikə tē hidi gwa'a gwa'a, sa nzanay, mbə shi niy nza mazə tsaa sləkə mezhizhə tē hidi gwa'a. Pəl də'wə ghən tsa ciy, niy səkə naa kwəməvə kwal tsaa tsəhə mbə məlmə Rəməw (15:20-24). Ya tsəgha nzə kiy, daŋ na mbəzliy niy sənashi na mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, sa niy kwəmay na li shi tē tsəhwəti pi (vəh 16). Mbə zliya na kiy, mbə gəzanshi tsəhə tsa ci mbə shi, ta nighəshi na Pəl kaa ka Rəm. Dzəghwa na dibay, ka gəzanshi njasa nza mbəzli gwanashi jikir kwa kwəma Hyala, lə njasa mbəlitihi na lə wəzə hwər tsa nza, kala kama tē nəw kwəma pəhəti na njasa bananshi nihwəti mbəzli va dzar mbə shi. Zhini na dibay, ka gəzanshi njasa ka ghəshi nza mbə jakəva tsa shi ghəshi mbəzliy nəw Yesəw.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-17 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən Yəwən kwəma wəzə na.

Vəh 1:18 pa' tē vəh 3 Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə gwa'ay, mbəzli jikir ni ghəshi va Hyala. Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazlani tiba.

Vəh 4 Njasa mənuy Abəraham gar dzəghwa kwəma Hyala, sa zləbavə na kwəma gəzəkə Hyala.

Vəh 5 Tə mbərkə kwəma Adam kwəməvə mbəzli mətī. Tə mbərkə Yesəw ghəshi kwəməvə mbəlīshi.

Vəh 6 pa' tē vəh 7:1-6 Ka dza ghwəmmə nza yəmmə mbə jikir sa nzana mba'a Hyalaa mənī wəzə hwər kaa ntsa jikir tsaw.

Vəh 7:7-25 Gəmgəm na kwəma pəhəti Hyalaw. Ghənzə citəmmə na gəmgəm tsa kwəma jikir na.

Vəh 8 Sləni ghəra Safə tsa Hyala mbə nefer mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 9 pa' tē vəh 11 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən mbəli tsa ka Izərayel.

Vəh 12 pa' tē vəh 15 Njasa ka mbəzliy nəw Yesəw nza.

Vəh 16 Kwa kərni kwəma Pəl, lə səkəwə mbəzli ghəngəhən ghəngəhən.

Mba'a pə ghwəy di favə kwəma mbə zliya ka Rəm na wəzə wəzəy, nza ghwəy jangə nəwər tsaa dzəkən Adam lə saa dzəkən kwəma pəhəti Hyala, pərba mbə zliya pərasli slən tsa shiy.

### Pəl səkəwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka \*Rəm

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl ndə ghəra sləni tsa Yesəw \*Kəristəw. Hyala harvəra na ta nza ka \*ndə kwal tsa Yesəw, mba'a təravəra ta dzeə ta gəzə Yəwən kwəma nza wəzə na kaa mbəzli. <sup>2</sup> ††Ma Kwəma wəzə na vay, a Hyala niy gəzəkə ghala mbəradzəta lə miy tsa ka gəzə kwəma nza. Dzəghwa mba'a mēndi tsaslambə mbə zliya nza tsəgha. <sup>3</sup> †Kwəma vay, dzəkən Zəghwə nza Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmmə gəzə na kwəma. Dzar kwa ndə ngəri tsa ciy, ntsa yakəm mbə takə tsa mazə \*Davitə na. <sup>4</sup> Ghala pətsa zhanakati Hyala zhakati mbə mətī, lə bərqi Safə tsa nza dēwdew tsa ki na, mba'a citi nza tsa nzana ka Zəghwə nza karkar lə bərqi. <sup>5</sup> ††Ava war tē mbərkə Yesəw Kəristəw

† 1:1 SləniKY 9:3-15; 26:16; Gal 1:15-16 †† 1:2 3:21; 1Pi 1:10-12  
‡ 1:3-4 Mt 1:1; 20:30-31; SləniKY 13:33; 2Tim 2:8 †† 1:5 11:13;  
15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9

pəərətəra Hyala ka ndə kwal tsa Yesəw, ta dzaa gəzə kwəma nza kaa hwəlfə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. A ghəshi mbə zləbavə kwəma nza, ka danta fəti. Ma nza ghəshi mbə fal slən tsa Yesəw Kəristəw gwanashi tsəgha ki. <sup>6</sup> Ghwəy sana sənzanvay, mbə mbəzli va nza ghwəy kwərakwə, ghwəy mbəzli harvə Hyala va ta mbə ghwəy nza mbəzliy nəw Yesəw tē hidi ka Rəm.

<sup>7</sup> ††A səkəwəy yə gwanəy tē hidi ka Rəm gwa'a gwa'a, ghwəy ghwəy mbəzli di Hyala, shi harvə na ta nza ghwəy ka shi nza. Məntəy wəzə hwər tsa nza Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndəy zərkə mbə nza yə ghwəy.

‡‡ zərkə: 5:1; 15:33; 16:20; 1Kwər 7:15

### Njasa di Pəl dza ta nighəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə \*Rəm

<sup>8</sup> †Ma kwa taŋa kwəma gəzee nana diy, 'wəsa nə ya kaa Hyala lə slən tsa Yesəw \*Kəristəw, ta kwəma gh-wəy gwanəŋwəy, sa nzana, ya pa' kwəma ba tə hidi gwa'a gwa'a na, mba'ee favə tərəŋwə banavə gh-wəy nefer gh-wəy kaa Yesəw, kə məndi. <sup>9-10</sup> ††Ya hwəmba cə'wə yay, mbə zəzə kee nzaa dzəkən gh-wəy. Mbə cə'wə Hyala kee nza a ghənzə mbə ndara kwal ta tsəhə mbə gh-wəy. Hyalaa kwa ndəgha fəti ta kwəma gəzee va. Hyala vay, lə nəfə tsee kwətiŋ ghərantee sləni, ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən zəghwə nza kwa kwəma mbəzli. <sup>11</sup> Ta na navay, tərəŋwə nza gh-wəy lə mətsee, nza gh-wəmmə dzaa tihəhwə ni ya shi ndara \*Safə tsa Hyala dəwdew ni, lə gh-wəy, nza gh-wəy mbə kwəma bərce mbə nəw Yesəw. <sup>12</sup> Wəzəba nə ya bay, ka mətsehəra bərce gh-wəy, yən na, ka mətsehəŋwəy bərce kwərakwə, mbə bə tsa banavə gh-wəmmə nefer gh-wəmmə kaa Yesəw Kəristəw, pən.

<sup>13</sup> †Va wa gəzee kwəma va tsəghay ngwarməhiray, sa nzana gar dən sədəe yən səəkə təkəti tsəhə mbə gh-wəy. Pa' sənənva ki na, a kwəma kwal yaw, tsəgha. Ma kwəma təfee miy tsee tiy, war mba'ee dzaa ghəratl sləni mbə gh-wəy, ka zhəghəshi nihwəti mbəzliy ka nəw Yesəw kwərakwə, njasa nzana va tsəghəe kwə-mavə məniti nihwəti mbəzli tə nihwəti hidi. <sup>14</sup> ††Sa nzanay, ghənzə na nee sləni kavəra Hyala ta dze ta gəzə kaa ya tsamaba ndə ngəri. Ka dzaa gəzənshi kaa mbəzli gh-wənita məhərli shi, lə kaa ni gh-wənita ma məhərli shi. Ka gəzə kaa mbəzliy sənashi shiy, lə kaa niy sənashi ma gwa'a. <sup>15</sup> Va tsəgha nzana, war mbə tək-kee dzəkən gh-wəy gh-wəy mbəzli mbə məlmə Rəm kwərakwə ki, ta dze gəzəŋwəy Yəwən kwəma wəzə na na.

### Bərce mbə Yəwən kwəma wəzə na

<sup>16</sup> ††Ka ha'wee ya jəw tsətsə ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliw. Sa nzanay, e sənay lə bərce Hyala na mbə tərəŋwə, ta mbəlanti ntsaa dzaa zləbavə kwəma va, ya wa ndə na. 'Wava na tə hwəlfə mbəzli \*ka Zhəwifə ka dzar pa' tə hwəlfə nihwəti mbəzli tə hidi gwanashi. <sup>17</sup> ††Kwəma wəzə na vay, ghənzə cipə na kwəma məniti Hyala ta mbə ndə ngəriy dzəghwa kwəma nza, kala hazləni mbə nəfə ci, ya wa ntsaa zləbavə kwəma məniti Hyala, mba'a banavə nəfə tsa ciy, ta mbay dza naa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci. Ava tsəgha tsasli ti məniti mbə Zliya Hyala kwərakwə, a kə mənidiy:

Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay,  
ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala  
kala hazləni mbə nəfə ci.

Ghəci na saa dzaa kwəmavə piy tsa kədi ma, kə mənidi.

### Jikir tsa məniti ndə ngəri tə hidi

<sup>18</sup> †††A Hyala cikəvəri njasa satiy nəfə tsa nza səəkə mə gh-wəmmə dzəkən mbəzli, va kwəma jikir tsa məməniti məniti gwanay tsa ci tə hidi, kala di fəti məniti ta kwəma nza. Ma na sənata ghəshi kwəma wəzə na va Hyala na, mba'a ghəshi biydamti lə na shi va \*kwəma jikir na. <sup>19</sup> ††Ta na navay, shi nza məniti gar sənashi dzəkən Hyalay, a ghəshi sənashi. Hyala də'wə ghən tsa nza canakəvəri shi na. <sup>20</sup> A gh-wəmmə sənay, ta na ndə ngəriy, ka mbay naa nata Hyala lə mətse ciw. Nanzə ki, ghala ngati Hyala hidiy, mba'a kə mənidiy nighə shi məniti na, ka zəzə dzəkən shiy, ta sənay dza məniti, ghənzə na Hyala kwəti, lə bərce na və tərəŋwə kala kərə ma, kə mənidi. Ava va tsəgha kiy, ka dza ghəshiy mbay zhiniy pəlavə kwal vərəslə kwa kwəma Hyala gh-wəlaw. <sup>21</sup> ††Ta na navay, a ghəshi sənata Hyala: «Ghənzə na Hyala» kə ghəshi. Ma dza ghəshi ki na, kala fə dikə ghəshiy dzəti Hyala va, njasa təbə na, kala mananta 'wəsa ghəshi ngəta, ya ta namaba kwəma məniti na. War ma na shi təkə kwəma na, kərakə ghəshi fəy lə təkə na dzar kwa Hyala kwəma. Dzəghwa disl məhərli shi kəli, kala sənata na katar na kwəma ghəshi gh-wəla ki. <sup>22</sup> †††Ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shi na: «Ghəy na niy gwəramtiy sənata kwəma kən nihwəti mbəzli» kə ghəshi. Mbala ghəshi na hyeler mbəzliy gwəramti mbə mbəzli gwa'a gwa'a. <sup>23</sup> ††Dzəghwa mbərkə zlatə ghəshi gələbə ta pəra'wə dividivi shi kwa kwəma Hyala dikə na ndimndim na. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə kwa kwəma pa shi pəghəti məniti nja ke ngəri. Ta bəkwəshi ke ngəri dza ngar ki. Dza ghəshi diba, ka tsəfəkwə kwa kwəma 'yegwer, lə niy dza lə səda shiy, lə kwa kwəma shesher gwa'a.

<sup>24</sup> Va tsəgha zlashi Hyala, ka nighəshi war lə mətse, a ghəshi məməniti ni shi va shi hwətəl ghəshi ta mənishi mbə nefer shi. Dzəghwa ghəshi ki tapə dzəmbəshi mbə sawa ghən tsa shi lə məməniti shi ha'wə ha'wə ni kwa jipə shi tsəgha. <sup>25</sup> †††Dzəghwa ghəshi mbərkə ghəshi zlatə kwəma Hyala katar na, ka nəw kwəma dzərvə. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə, ka pəra'wəshiy dividivi shi kaa shi ngati Hyala, mbərkə ghəshi zlatə, ghənzə Hyalaa ngati shi va, gar təbə mənidiy mananta 'wəsa ngəta ya hwəmba. \*Amin.

<sup>26</sup> ††Va tsəgha zlashi Hyala, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə məməniti shi səkwa hwətəl va ti shi ha'wə ha'wə ni ki, njana nzana tsəgha ghəshi di. Dzəghwa mbərkə mi'i zlay həni lə zhər, ka dzashi ta məniti shi təbə ma mənidiy məniti. <sup>27</sup> ††Dzəghwa zhər kwərakwə mbərkə ghəshi zlay həni lə mi'i, ka dzashi ta mamaw zhər tərəŋwə nja ghəshi, ka həni li shi. Mbə shi va tsəgha kiy, zhərəy məniti shi ha'wə ha'wə ni va lə tsəhwəti zal nja ghən tsa shi tsəghay, war ta favə ngəra'wə dza ghəshi

† 1:8 16:19; 1Tes 1:8 †† 1:9-10 15:23; SləniKY 19:21; Ef 1:16 † 1:13 1Kwər 9:19-22 †† 1:14 Kwəl 3:11 †† 1:16 2:9; SləniKY 13:46; 2Tim 1:8; 1Kwər 1:18, 24 ††† 3:21-30; vəh. 4; 10:4-13; Aba 2:4; Gal 3:9-12; Flp 3:9; Ebr 10:38

††† 1:18 2:5, 8; Ef 5:6; 2Tes 2:12 § 1:19-20 Zhəwbə 12:9; Cem 19:2-5; SləniKY 17:27-28; 1Kwər 1:21 §† 1:21 Ef 4:17-18 §†† 1:22 1Kwər 1:19-20 §† 1:23 Nəw 4:16-18; Cem 106:20 §†† 1:25 9:5 §† 1:26-27 1Kwər 6:9 §† 1:27 SləniTaH 18:22; 20:13



va Hyala, ka zhəmə jikir tsa shi va danjəramti ghəshi məhərli shi mbə məni ci.

<sup>28</sup> Sa nzana kala di mbəzli vaa sənata Hyala, na zlashi na tsəgha, nza məhərli shi təkə məni war shi gəmgəm ni, nza ghəshi məni shiy təbə ma ya jəw nʒə, tsəgha ki. <sup>29</sup> †Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi, lə təkə məni ya nimaba hwəlfə shi jikir ni tə hidi gwa'a gwa'a ki, ka sla mətse ta shi va ndə, ka məni ndərəm, ka səl va ndə. Zhini ka bəkwəpə, ka həhəərə mbəzli, ka 'wanə lə mbəzli, ka ngwangwashi miy. <sup>30</sup> Ka gəzə kwəma jikir naa dzəkən nihwəti mbəzli, ka pa jaka lə Hyala, ka gwəlan, ka gəzə war kwəma fəgə, ka kəli ghən tsa shi gəmshi tsəgha. War kwal tsa ghakə məni na 'war'war na kwəma jikir na gwəramti na di ghəshi. Ka fa kwəma ghəshi va mbəzli yakəshiw. <sup>31</sup> Ka mbə ghəshiy təravə məni na wəzə na kwəma mbə nəfə tsa shiw. Ka gəzəkə kwəma ghəshi, mba'a ghəshi garəshi tə kwəma gəzəkə ghəshiw, ka di nihwəti mbəzli ghəshiw, ntsa zhanshi hwər tsa shi ti tiba ya kwətiŋəw, tsəgha. <sup>32</sup> Dzəghwa mba'a ghəshi sənay wəzə wəzə, ngwəwə məti na sa kən gəla mbəzliyə məməni shi tsəgha ni va, va Hyala, kə ghəshi na, zhəghwa tapə ghəshi zhiniy zhimbəshi mbə məni shiy war tsəgha kwərakwə. Zhini dza ghəshi dība ki na, ka fal mbəzliyə məni gəla shi jikir ni va tsəgha ni.

**Lə kwal tsa katarj tsa sla Hyala ngwəwə dzəkən mbəzli**

**2** ††Ma kiy ngwəwəməhiraa nəw Yesəwəy, ntsaa sla ngwəwə dzəkən gəla ntsaa məni shi tsəgha ni vay, sənay tə ghəciy, dzəkən ghən tsee slee ngwəwə va, kə. Sa ka naa nza, mba'a zhiniy dzəmbəy mbə məməni gəla shi mənti ntsa basə na va ngwəwə dzəkən kwərakwə ba. <sup>2</sup> A ghwəmmə sənay, Hyala basə na ngwəwə dzəkən gəla ntsaa mənti shi tsəgha ni va jikir ni, lə kwal tsa katarj tsa. <sup>3</sup> Gha gha ntsaa sla ngwəwə vaa dzəkən mbəzliyə mənti \*kwəma jikir na va, zhini war tsəgha gha mbə məni jikir nja ghəshi kiy, ta mbəlira dzee dza va ngwəwə nee, kala dza Hyalaa kəsəyra, nə gha na? <sup>4</sup> †Naa ə nzana, ndərə gha ndərə wəzə tsa məni Hyala dikə tsa, lə wəzə hwər tsa nʒə, mba'a sə'wa tsa sə'wa na ka ndəghə, kala basəŋa ngwəwə shəkəna? Ə sənay ma gha, wəzə tsa nʒə va na, ta mbə ghaa tsanta titihwə ka zhəghəti nʒəy tsa gha nə na, pə gha shəkəna? <sup>5</sup> ††War dza gha na, caslakə slakə gha mənti ghən tsa gha kwa kwəma Hyala. Kala di ghaa zlanay nəfə tsa gha ka tsanta titihwə va jikir tsa gha. Ghalaba kiy, mətsehə mətsehə gha bə nəfə tsa Hyalaa sati, sa bəti naa dzəkən gha, ta tərəyŋa ghənzə lə fəti fəca dza naa məni ngwəwə. Fəca va dza Hyala citəpə ngwəwə dza naa sla dzəkən ndə ya tsamaba ci, lə kwal tsa katarj tsa kwa kwəma mbəzli gwanashi. <sup>6</sup> ††War ge'i ge'i lə na ci kwəma mənəhwə ndə dza Hyalaa wanci na ci zhəmə. <sup>7</sup> Mbəzliyə jihəva ta məni kwəma wəzə na, ta mbə Hyalaa falshi, ka fə dikə dzəti shi, lə ka banshi piyəy, ta banavəshi piy tsa kədi ma

† 1:29 Gal 5:19-21; 2Tim 3:2-4 †† 2:1 Cem 50:16; Mt 7:2 ‡ 2:4 SləniKY 17:30; 2Pi 3:9, 15 †† fəca vici məni ngwəwə: Ezay 2:11-21 †† 2:6 1Kwər 3:13-15; 2Kwər 5:10; Ef 6:8; Mt 16:27

dza Hyala. <sup>8</sup> Ma na mbəzliyə zhini ghən va, kala di ma zləba na katarj na kwəma, mbərəkə ghəshi zlay ghən tsa shi, ta sləkəshi na gəmgəm na va kwəmay, ta satiy dza nəfə tsa Hyala, ka ghwərvə dzəkən shi.

<sup>9</sup> Ya wa ntsaa məni war kwəma jikir nay, ta sancı ngərə'wə dza Hyalaa dza tərəyŋ dalala. 'Wava na tə mbəzli mbə hwəlfə \*ka Zhəwifə, ka dzar pa' tə hwəlfə nihwəti mbəzli gwanashi. <sup>10</sup> Ma ntsaa məni na wəzə na kwəma naci kiy, war ta fanati dikə lə bama dza Hyala, zhini mba'a mananati zərkə. 'Wava na tə mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə, ka dzar pa' tə hwəlfə nihwəti mbəzli gwanashi. <sup>11</sup> ††Va sa nzanay, ka məni pərslə Hyala mbə nanzə kwəwəw.

<sup>12</sup> ††Mba'a kə mbəzliyə sənata ma \*kwəma pəhəti Hyala mənti kwəma jikir nay, ka dza Hyalaa slanshi na shi ngwəwə, lə kwəma pəhəti na vaw. Ma mba'a kə ka Zhəwifə ghəshi shiy sənata kwəma pəhəpəhə na va mənti kwəma jikir nay, lə kwəma pəhəpəhə na va sənata ghəshi dza Hyalaa slanshi na shi ngwəwə. <sup>13</sup> Ka bəti ndə Hyala ka ntsa slar tsa war tə sa nzana mbə fa kwəma gəzəkə kwəma pəhəti naw. Əhəŋ, war ndə nzana mbə fə ghən ta nəw kwəma pəhəpəhə na va. Ma tsəghay, ntsa slar tsa ghəci va Hyala. <sup>14</sup> Mbəzliyə kamaa ka Zhəwifə ghəshi shi kama kwəma pəhəti Hyala va ta dəvə shiy, kar ghəshiy gwəravə, ka məni kwəma war nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti Hyala va, ya tsəgha səəkə ma ghəshiy favə kwəma va. Ghalaba kiy, məhərli shi mənta na ka na shi kwəma pəhəpəhə na ti shi. <sup>15</sup> Ya namaba kwəma na kwəma gəzəkə Hyala mbə kwəma pəhəti nay, tsasli tsasli ghənzə mbə nefer shi. Ka civa ghənzə dzəti ngwəla, mbə sləni ghəra ghəshi, lə təkə kwəma mbə nefer shi, sa nzana mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na, lə na jikir na kwəma. Ghala pətsa nza ghəshi mbə məni na wəzə na kwəma na, rəniki nefer shi, ma ghala pətsa ka ghəshiy mənti na jikir na kwəma na, ka ndanshi nefer shi nja ghwə. <sup>16</sup> †Kwəma vay, ta dzəti ngwəla dza naa dza gwa'a gwa'a, fəca dza Hyalaa sla ngwəwə dzəkən kwəmer mbəmbə ni mbə nefer mbəzli gwanashi. Ngwəwə vay, lə Yesəwə \*Kəristəw dza Hyala ta sla, njasa gəzəkə Yəwən kwəma wəzə na na gəzanshee kaa mbəzli.

**Nəwti \*kwəma pəhəti Hyala \*ka Zhəwifə njasa gəzəkə naw**

<sup>17</sup> ††Ghwəy ghwəy ka Zhəwifə kiy, ka Zhəwifə gə ghəy na na ghəy, pə ghwəy. Dība na, mbə dəvə ghəy na kwəma pəhəti Hyala, pə ghwəy. Dzəghwa ghwəy ka vəshi tə sa nza ghwəy ka mbəzli Hyala ki. <sup>18</sup> Gwa'a sənami ghəy na di Hyala kwəma, mba'a ghəy sənata təra na wəzə na kwəma, sa banavəŋəy kwəma pəhəti Hyala, pə ghwəy. <sup>19</sup> ††Ma ghwəy mbə təkə kwəma ghwəy na, ghəyəy, ka ci kwal kaa ghwəlefesli, zhini wan pi tsa mbərənsi mbərə kaa mbəzli mbə kwəsli nza ghəy, pə ghwəy. <sup>20</sup> Ghəy na ka bəni kwəma kaa mbəzliyə sənata ma kwəma, ka bəni kaa mbəzliyə təhəshi ma mbə kwəma Hyala, sa nzana, gwa'a gwa'a kwəma

††† 2:11 SləniKY 10:34; Kwəl 3:25; 1Pi 1:17; Zhk 2:1 ††† 2:12 Mt 7:21 § 2:16 2:6; 1Kwər 4:5 †† 2:17 9:4; Ezay 48:1 ††† 2:19 Mt 15:14

pəhəti Hyala citənjəy kwal sənata kwəma, lə na katarj katarj na ta gwa'a, pə ghwəy. <sup>21</sup>†Yarj, tsəgha na. Ya sa nə ghwəy, ka bəni kwəma kaa mbəzliy gə ghəy, pə ghwəy kiy, tawa bəni ma ghwəy kwəma kaa ghən tsa ghwəy kia? Ghwəy ghwəy shiy ni va, ka ghəli sa ndə gha ma, pə ghwəy kiy, tawa ghəli ghwəy kia? <sup>22</sup> Ka mənəi ghwəy ghəwərhəwə gha ma, pə ghwəy kiy, tawa mənəi ghwəy kia? Ghəy dzar kwa kwəma ta mbəri teepəw, pə ghwəy kiy, tawa zhini ghwəy babasə shi dzar mbə ciki mbəri ta zhəghə dəvə kia? <sup>23</sup> Ghwəy kiy, ə vəshi ghwəy sa nza \*kwəma pəhəti Hyala mbə dəvə ghwəy. Dzəghwa ghwəy ki na, kala mənəi kwəma gəzəkə kwəma va. Ghəlabə kiy, Hyalaa sawa ghwəy. <sup>24</sup>††Njasa tsasliiti mənəi va mbə Zliya Hyala: «War tə mbərkə kwəma ghwəy ghwəy ka Zhəwifə sawa hwəlfə nihwəti \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə slən tsa Hyala» kə mənəi.

<sup>25</sup> †Ghwəy ghwəy ka Zhəwifə ghwəy shiy \*slanti fə'yasa vay, mba'a pə ghwəy nəw kwəma pəhəti Hyala na, wəzə na sla fə'yasa ghwəy. Ma kala nəw pə ghwəy, ghəla mbə ghwəy lə mbəzliy slanti ma fə'yasa kwa kwəma Hyalaw. <sup>26</sup>††Mba'a kə ntsaa slanti ma fə'yasa diti fəti va Hyala, ka nəw kwəma pəhəti na wəzəy, nja ntsaa slanti fə'yasa dza naa nza kwa kwəma Hyala. <sup>27</sup> Ghəci ghəci saa nəw kwəma pəhəti Hyala va, ya tsəgha slanti ma na fə'yasa kiy, ghəci dza naa sla ngwəvəə dzəkən ghwəy. Ghwəy shiy ni va, a ghəy slanti fə'yasa, zhini mbə dəvə ghəy na kwəma pəhəti Hyala, pə ghwəy, kala nəw ma kwəma va ghwəy. <sup>28-29</sup> ††Shi pərikə tə ngwəlay, ka mənəi ndə ghəshi ka ndə Zhəwifə tsa slar tsaw. Shi mbəba mbəba ni na shiy mənəi ndə, ka ndə Zhəwifə tsa slar tsa. Ka mənəi ndə ndə ka Zhəwifə tsa slar tsa, tə sa slanti na fə'yasa njasa tsasliiti kwəma pəhəti Hyalaw. War ntsaa slanti Hyala fə'yasa ngəci mbə nəfə tsa ci lə Safə tsa nza dēwdēw tsa na ndə ka Zhəwifə tsa slar tsa va Hyala. Gəla tsava ndəy, va Hyala səkə tsa ci fal, səkə va ke ngəri naw.

**3** Ya sa nzana tsəgha kiy, nama kwəma na sa tarjəti hwəlfə ka Zhəwifə va hwəlfə nihwəti mbəzli ti tsəghaa? Sa nzana mba'a ghəshi \*slaslanti fə'yasa shi kiy, wa na ni shi va shi dza ghəshiy kwəmavə mbəa? <sup>2</sup> ††Na katarj katarj nay, lə shi kwəmavə ghəshi na tība mbə tərəjw. Ma kwa tarja shiyəy, ghəla pətsaa bəkə Hyala kwəma nza, kaa ka Zhəwifə niy banavəshi na. <sup>3</sup> ††Dzəghwa ki na, kalaa niy nəwti kwəma va nihwəti mbəzli mbə shi lə kwal tsa nza tidid. Əy ma pən ngəjwəy kiy, va sa nzana kala mbə mbəzli vaa nəw kwəma Hyala va ka garəshi ti tidid na, dzəghwa mba'a Hyala dzaa bashamti garə tidid tə sa nza nanzə ki, nə ghwəy ki na? <sup>4</sup> ††Əhəj, nava tība tepəw. Na na Hyalay, ta mənəi kwəma gəzəkə na va dza na nanzə, ya war ə mənishi mbəzli gwanashi ka ka slasla dzərvə, njasa tsasliiti mənəi va mbə Zliya Hyala. Ma kə mənəiy: «Gha kiy Hyalay, ə kə mənəi sənəjə, ka ntsaa gəzə kwəma

katarj na. Dza ya tə ngwəvə haratəjə ndəy, mba'a gha kəsəy ntsa va lə fəti.»

<sup>5</sup> ††Ya sa nzana tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na mənəi sənata Hyala ka ntsa slar tsa kiy, ka dza ghwəmmə ni, \*kwəma jikir naa mənəi Hyala ghənzə kə bəti nəfə ka sla ngwəvəə dzəkən ghwəmmə, va kwəma ghwəmmə va jikir na, pə ghwəmmə sa? Kwəma gəzəkə vay, njasa ka mənəiy gəzə kwəma tikə tə hidi gəzəkə. <sup>6</sup> Ma gəla nava kwəmay, ka gəzəva na tepəw. Ya sa ka Hyala garə ma tə kwəma nza tididəy, njaa dza naa mbəə sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidi kia?

<sup>7</sup> Ya sa nzana tə mbərkə dzərvə slaslee mənəi sənata Hyala ka ntsa slar tsa, ka fə shəndəkəə dzəti kiy, sa wana dza naa zhiniy bəra fəti va kwəmee va jikir naa? <sup>8</sup> ††Ma ghənzə tsəghay, wəzəba məmənəi ghwəmmə jikir na, a wəzə tsa Hyala dzəti ngwəla. Ma kə nihwəti mbəzliy, tsəgha na kwəma bəni ghəy kaa mbəzli, kə ghəshi, ka tsəhtsəhə lə ghəy. Ma gəla mbəzli vay, ge'i na basanshi ngwəvə va Hyala.

### Ndə tībaa garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni maw

<sup>9</sup> ††Ghwəmmə ghwəmmə \*ka Zhəwifə kiy, kwəma na kwəma tarjəti ghwəmmə va nihwəti mbəzli ti kia? Ghənzə tība teepəw! Ava ghəla məcənata gəzamtee, gwanashi na mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə lə mbəzli mbə nihwəti hwəlfəhi mbə mənəi \*kwəma jikir na kwa kwəma Hyala, pən. <sup>10</sup> ††War nja kwəmaa gəzəta va mbə Zliya Hyala, ma kə mənəi:

Ndə tība ya kwətiŋ,  
ka garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni maw.

<sup>11</sup> Ndə tība mba'a sənata kwəmaw.

Ndə tība ka pəla Hyalaw.

<sup>12</sup> Mbəzli gwanashi danjəratə məhərli shi,  
mbərkə ghəshi zlay kwal.

Ndə tībaa mənəi na wəzə na kwəmaw,  
ya kwətiŋ nza na, ghəci tībaw.

<sup>13</sup> ††War nə ma ghəshi, bəj kə ghəshi kaa miy tsa shi ta gəzə kwəmay, kwəmaa səkə ləy hwər shi na, ka zən nja pətsaa səkə kwa kwəli bəjwəta na. Kwəma gəzə ghəshiy, kwəma kwa ngədi mbəzli. Kwəmaa səvəri tə miy shi na, nja darə.

<sup>14</sup> ††War kwəma bəzla lə kwəma eghwəkə na,  
na saa tahay nefer shi gwa'a tsəgha.

<sup>15</sup> ††War ta bəkəwə mbəzli ka ghəshiy mənəi tsa shi kyanjwkyanjw.

<sup>16</sup> War lidə kwəma lə sa ngəra'wə kaa mbəzli,  
ka ghəshiy nza, ya kwəmaba dza ghəshi.

<sup>17</sup> Sənay kwal nza lə zərkə kwa jipə shi  
lə nihwəti mbəzli ghəshiy.

<sup>18</sup> ††Ka hazləni ghəshi va Hyala ya jəw nza baw,  
kə mənəi mbə Zliya Hyala.

<sup>19</sup> A ghwəmmə sənay kiy, ya namaba kwəma gəzəkə mənəi mbə zliya pəhəti Hyala va gwa'ay, kaa ka Zhəwifə gəzə mənəi. Ma tsəgha kiy, ndə tība ya kwətiŋ, gar gəzəkə mənəi kwəma jikir nee kwa kwəma

† 2:21 Mt 23:3-4; Zhj 7:19 †† 2:24 Ezhek 36:20 † 2:25 1Kwər 7:19; Gal 5:3 †† 2:26 Gal 5:6 †† 2:28-29 9:6; Zher 4:4; Flp 3:2-3; Kwəl 2:11 ††† 3:2 9:4; Cem 147:19-20 ††† 3:3-4 9:6; 11:29; Bəla 23:19; 2Tim 2:13 § 3:4 Cem 51:6

§† 3:5 9:14 §†† 3:8 6:1 §† 3:9 1:18-2:24; 3:23 §†† 3:10-12 Cem 14:1-3 §† 3:13 Cem 5:10; 140:4 §† 3:14 Cem 10:7 §†† 3:15-17 Ezay 59:7-8 §§† 3:18 Cem 36:2

Hyalaw, kəw. Ya ndə ka Zhəwifə na, ya kala ndə ka Zhəwifə nay, a fəti və kwa kwəma Hyala. <sup>20</sup> †Va sa nzanay, ndə tība ya kwətiŋ gar mbay garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, tə sa nəwti na kwəma mbə \*kwəma pəhəti naw. War ta mbə ndə ngəriy sənay, ntsa jikir tsa nzee kwa mətəsə Hyala kə, na kwəma can-ci kwəma pəhəti Hyala, gwa'a tsəgha.

### Njasa cikəvəri Hyala kwal mbəli tsa mbəzli

<sup>21</sup> ††A ghwəmmə sənay kiy, ndə tībaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci, tə sa nəwti na kwəma pəhəti Hyalaw. Dzəghwa Hyala ki na, mba'a cikəvəri yəwən kwal tsa ka ndə mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni mbə nəfə ci. Kwəmaa dzəkən yəwən kwal tsa va na sa niy gəzə məndi va mbə zliya \*kwəma pəhəti Hyala, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala.

<sup>22</sup> †Nana kiy, ntsaa zləbavə sləni ghəratı Hyala səvəri mbə Yesəw \*Kəristəw, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala, kala hazləni mbə nəfə ci. Ya mbə hwəlfə \*ka Zhəwifə na ndə, war zləbavə ma ndə ya mbə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə na ndəy, war yəmyəmshi na mbəzli va Hyala gwanashi. <sup>23</sup> ††Mbəzli gwanashi mənti na \*kwəma jikir na va Hyala, dzəghwa mba'a ghəshi sharŋay kwəməvə shəndəkə tsa bərkəti Hyala fanatishi ta nza ghəshi mbə tsəgha ki. <sup>24</sup> ††Ma dzəghwa Hyala də'wə ghən tsa nza ki na, mba'a mərshiy yatishi, tə gəm tsəgha, ta mbə ghəshiy dzəghwa kwəma nza kala hazləni ma. Tə mbərkə kwəma Yesəw Kəristəw ntsaa mbəlikəvəri shi səvəri mbə dəvə kwəma shi jikir na. <sup>25</sup> ††Hyala fəy na Yesəw Kəristəw nja shi bəvəm ta sla kaa Hyala, mba'a mətiy ta pəli jikir tsa mbəzli mbə nəfə Hyala, lə miymiy ci. Dzəghwa ya wa ntsaa zləbavə shi mənti Hyala va tsəgha ki na, mba'a məniy ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni ma. Ma mənti Hyala tsəghay, nza mbəzli mbə sənata nza tsa nzana ka ntsa dēwdēw tsa. Sa niy nzana, ghala mbəradzəy, kalaa niy basanshi ma ngwəvə ghənzə. <sup>26</sup> War sə'wa ghənzə niy sə'wa jikir tsa niy məməni ghəshi. Ma nana ki na, dza Hyala mba'a basanakən ngwəvə kaa Yesəw Kəristəw tə mbərkə kwəma mbəzli jikir na. Ta mbə mbəzliy sənay, ntsa dēwdēw tsa na, ka di kwəma jikir na naw, kə ghəshi. Mba'a ghəshi sənay, mbəzliy zləbavə sləni ghəratı Yesəw Kəristəw va na, a banavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nza kala hazləni ma, kə ghəshi. <sup>27</sup> ††Tsəgha kə kiy, a ghwəmmə sənay ndə tība mba'a dzaa garəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, tə sa nəwti na kwəma pəhəti Hyalaw, pə ghwəmmə. War ntsaa zləbavə kwəma mənti Hyala va na saa dzaa garəy kwa kwəma nza kala hazləni ma. Ghənzə tsəgha kiy, wa na kwəma dza ndə vaa kəli ghən tsa ci, ka vəshi li kia? Ghənzə tibaw.

† 3:20 Zhəwbə 4:17; Cem 130:3; 143:2; Rm 4:15; Gal 2:16; 3:22 †† 3:21-22 1:2, 17† 3:22 2:11; 3:9; 10:12; 11:32 †† 3:23 5:2, 12; 8:18-20; Ghava 3:19 †† 3:24 5:17; Ef 2:8; Tit 3:7 †† miymiy; Mt 26:28; Ef 2:13; Kwəl 1:20; Ebr 9:12-14; 1Zhj 1:7; ShiZhj 1:5; 5:9; 5:1; 2Kwər 5:18-21; Ef 2:14-16; Kwəl 1:20; dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība: 1:17; 3:3-4 ††† 3:27 3:1, 21, 31; 8:2

<sup>28-29</sup> § ††Ta na navay, kaa ka Zhəwifə na Hyala kwətishi, Hyala mbəzliy kamaa ka Zhəwifə na kwərakwə. Sa nzanay, mbəzliy zləbavə kwəma mənti Hyala va na shiy dzaa garəshi kwa kwəma Hyala kala hazləni ma. Ka garəy ndə kwa kwəma nza, tə sa nəwti ndə kwəma pəhəti na njasa təkəti ka Zhəwifə vaw. <sup>30</sup> War kwətiŋtaa Hyala. Ta zləbavə mbəzliy dzaa yivə kwəma mənti na dza na, mba'a banavəshi kwal ta garə kwa kwəma nza kala hazləni ma. Ya mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə ghəshi, ya mbəzli mbə nahwəti hwəlfə ghəshi. Ava tsəghaa nava. <sup>31</sup> ††Sa nə ya va, war kaa ntsaa zləbavə kwəma mənti Hyala va banavə Hyala kwal ta garə kwa kwəma nza kala hazləni tība, pən kiy, ə biydəmtee kwəma pəhəti na tsəgha na? Nava tība teepəw! Na katarŋ nay, a biydeə kwəma pəhəti Hyalaw, a zhinee mətəhanavə bərçi, e gəzarŋwəy.

### Shiy mənti \*Abərahəm ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība

**4** Nighətim ya tə kwəma ndə nja Abərahəm, jijim-mə tsa mbəradzə sana di. Njaa niy nata ghwəy kwəmaa niy mənta lia? <sup>2</sup> ††Va sa ghəratı Abərahəm sləni wəzə na niy bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nza ki na? Va nava na teepəw! Ma mba'a kə tsəgha nza, ta mbay niy dza Abərahəm vəshi nza. Sa kama na tsəgha ki na, niy mbə naa vəshi kwa kwəma Hyalaw. <sup>3</sup> ††War nja kwəma gəzə Zliya Hyala va, məntəvata na, saa ni va: «Sa zləbavə Abərahəm kwəma gəzəkə Hyala ta mananci, mba'a fakən məhərli ci kən, va tsəgha bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni tība» kə.

<sup>4</sup> A ghwəmmə sənay, ya tsamaba ndə ghəratı na sləniy, ta wanci zhəmə sləni ci dza məndi. Sa ka ntsa va kwəməvə zhəmə ci vay. Ka mbə məndiy ni na, shi təgəm banavə məndi ntsa va, kə məndiw. <sup>5</sup> Ma va Hyala nanzə kiy, tsəgha naw. Sa ghəratı ndə sləni dza Hyalaa bəti ka ntsaa mbay dzəghwa kwəma nza. Ntsaa zləbavə kwəma mənti Hyala, ghənzə saa pəli kwəma mbəzli jikir na, mba'a banavə nəfə tsa ci, na sa dza Hyalaa bəti ka ntsaa mbay garə kwa kwəma nza.

<sup>6</sup> ††Gəla kwəma va na sa gəzəkə \*Davitə va mbə zliya, tə pətsa gəzə na va kwəmaa dzəkən vəshi kwəməvə ntsa nighəti Hyala ka ntsaa mbay dzəghwa kwəma nza təgəm tsəgha, kala kama tə mbərkə sləni ghəratı na. Ma kə na:

<sup>7</sup> Vəshi na va mbəzli pəlata Hyala kwəma shi jikir na, dza na mba'a sadanamtishi gwanata.

<sup>8</sup> Vəshi na va ntsa kəsəti ma Ndə sləkəpə mbə nəfə, kə.

<sup>9</sup> Ya' pə ghwəy ki, kwataka mbəzliy \*slanti fə'yasa na shiy dzaa vəshi gwa'a tsəgha na? Əhəŋ, nava tibaw. Ta vəshi dza mbəzli mbə hwəlfəhi gwanashi. A ghwəy favə, kwəma gha ghwəmmə gəzə kwəmaa dzəkən, a pə ghwəmməy, sa zləbavə Abərahəm kwəma gəzəkə Hyala ta mananci, mba'a fakən məhərli ci kən, va

§ 3:28 Gal 2:16 †† 3:29-30 3:22; 4:11-12 ††† 3:31 6:15; 8:2-4 †† 4:2 Zhk 2:21 ††† 4:3 Ghava 15:6; Gal 3:6; Zhk 2:23 †† 4:6-8 Cem 32:1-2

tsəgha bəti na ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza, pə ghwəmmə. <sup>10</sup> Ya ghwəmməə nighə sənznəva kiy, ge'i ghala hwəm nighəti Hyala Abərahām ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza? Ge'i ghala vici slanti na fə'yasa na tanaa, naa ghəci ghwəla ta sla nza? A ghwəmmə sənay nanzə katar, ghala ghəci ghwəla ta \*sla fə'yasa nighəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nza. <sup>11</sup> †Ma kwəma sla fə'yasa zhəkə Hyala vaa gəzanci kaa Abərahām ləy hwəm a ghəci slantiy, lam-ba nza fati Hyala ti, ta mbə məndiy sənay nza tsa nza Abərahām kaa ntsa nza bəti na gar garə kwa kwəma nza tə mbərkə sa zləbavə na kwəma gəzəkə na man-anci, ghala kwatarata, ghəci ghwəla ta sla fə'yasa. Ava tsəgha mənuy Abərahām ka dəshi mbəzliy slanti ma fə'yasa, shiy banavə nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala bəti shi ka mbəzliy dzaa mbay dzəghwa kwəma nza. <sup>12</sup> ††Zhini bay, ghəci na dəshi mbəzliy slanti fə'yasa kwərakwə. Nanzə kiy, dəshi mbəzliy sla slanti fə'yasa gwanashi naw, əhəŋ. War dəshi niy banavə nefer shi kaa Hyala kwərakwə, njasa niy nza Abərahām va, ghəci ghwəla ta sla fə'yasa na.

### Shi dza mbəzliy yivə kwəma Hyalaa kwəmavə va Hyala

<sup>13</sup> †Ghala kwataratay, a Hyala niy gəzanci kaa Abərahām: «A Abərahām, ta zəməvəŋa ghi dzee tə hidi nashi gha ni gwanashi ka shi gha, ghwəy lə jijihija gwa'a» kə niy ni. Ma gəzanci Hyala kwəma va tsəgha kiy, va sa nzana mba'a ghəci nəwti \*kwəma pəhəti na naw. Əhəŋ. Sa nzana mba'a ghənzə Hyala sənay njasa banavə Abərahām nəfə tsa ci, na bəti na Abərahām ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni ma. <sup>14</sup> ††Ma war mba'a kə ndəə mbay kwəmavə shi gəzəkə Hyala bəpə, tə sa nəwti ndə kwəma pəhəti na nzay, gəmta niy dza kwəma nə na va, ta ndarja shiy dzee tə gəm, kə. Ka dza məndiy maw zləba ni gəzəkə na va bəpə shiy tə gəm nza kiw.

<sup>15</sup> ††A na ntsaa nəw \*kwəma pəhəti Hyalay, ta satiy dza nəfə tsa Hyalaa dzəkən, sa ka na nəwti ma wəzə. Sa nzana, tə sa pəhəti məndi kwəma ka məndiy sənay, a məndi ladamti kwəma, kə məndi. <sup>16</sup> ††Ava va tsəgha gəzəkə Hyala bə shi gəzəkə na va kaa mbəzliy zləbavə kwəma nza, mba'a ghəshi banavə nefer shi. Ghalaba kiy, lə wəzə hwər tsa nza tarəkə na vələnsi shi va kaa mbəzli təgəm tsəgha. Ma nza ghəshi mbəə tsəhəshi va mbəzli mbə hwəlfə Abərahām gwanashi ki. Ka dza niva shiy nza war ta mbəzli pəhanavəshi Hyala kwəma nza gwa'a tsəgha ghalaba kiw. Ya wa ntsaa zləbavə kwəma gəzəkə Hyala va, mba'a banavə nəfə tsa ci nja Abərahāməy, ta kwəmavə shi va dza na. Ghalaba kiy, dəmmə gwanammə na Abərahām.

<sup>17-18</sup> †††Njasa gəzanakə Hyala va mbə zliya nza: «A Abərahām, avee məntəŋa ka dəshi hwəlfəhi mbəzli dərj tə hidi» kə. Zhini ma kə ba na: «Dərj dza jijihijaa nza» kə ngəci. Sa gəzanakə Hyala tsəgha na, mba'a

banavə nəfə tsa ci kaa Hyala. Sa sənay na ghənzə na Hyalaa mbay zhanakati mbəzliy bəkwəshi, ya kala shiy tiba na, mba'a harkəvərishi lə gəzə kwəma nza, kə. Ya tsəgha niy tarjanati kwəma gəzanakə Hyala va bərçi kaa Abərahām na, dza na mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, mba'a fəy ghən gəzliŋə ta kwəma va. Ava tsəgha niy mənti Abərahām mbəradzə, na mənuy na ka dəshi hwəlfə mbəzli dərj tə hidi njasa gəzanakə Hyala va.

<sup>19-20</sup> †Ghala pətsaa niy gəzanci Hyala va kwəma va kaa Abərahāməy, piya ci mənti gar bələkwə niy nza na ghalaba. Mba'a niy sənay, aa haliy kala gar mbay ghəciy zhiniy yakə zəghwə ghwəla, kə. Dzəghwa mali ci \*Sara ba na, jija ghənzə. Ya tsəgha nza kiy, niy kə ghəpə Abərahām ta kwəmaa niy gəzanakə Hyala vaw. War ə niy ndəghə na kala dali ma. Sa banavə na nəfə tsa ci kaa Hyala, mba'a kwəmavə bərçi mbə nza tsa ci, ka fə shəndəkəə dzəti Hyala. <sup>21</sup> ††Sə nzanay, aa niy sənay wəzə wəzə, mba'a zləbavə mbə nəfə tsa ci: «A bərçi va Hyala ta mbay ghənzəə mənti shi gəzəkə na va, war njasa gəzarashi na va!» kə. <sup>22</sup> †††Ava va tsəgha mənti Hyala Abərahām ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nza kala hazləni ma. <sup>23</sup> ††Kwataka ta Abərahām tsasliiti məndi kwəma mbə Zliya Hyala vaw, əhəŋ. <sup>24</sup> Lə ghwəmmə ta na mbə gwa'a kwərakwə. Ta mbay dza naa məntəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma nza kala hazləni tiba, ghwəmmə mbəzliy banavə nefer ghwəmmə va kaa Hyalaa zhanakati Ndə sləkəmmə Yesəw va mbə məti. <sup>25</sup> †††Ma Yesəwəy, Hyala zlay na a ghəci mətuy ta mbə ghəciy kəslamti kərhi kwəma ghwəmmə jikir na. Zhəghwa na ba, mba'a zhanakati mbə məti, ta mbə ghəciy məntəmmə ka mbəzliy mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tiba.

### Njasa Kwəmavə məndi jakəshi lə Hyala

**5** ††Ma nana kiy, a Hyala məntəmmə ka mbəzliy mbay dzəghwa kwəma nza, kala hazləni tiba. Sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə. Mbəzli nza zərkə kwa jipə shi nza ghwəmmə lə Hyala nana tə mbərkə sləni ghərati Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw. <sup>2</sup> ††Ava ghəci Yesəw tsa va ghwənamti na kwal, sa zləbavə ghwəmmə sləni ghərati na ta mbə Hyalaa mənuy zhəhwər tə ghwəmmə. Sana sənznəvanay, war kwəma zhəhwər tsa vaa sa garəmmə ghwəmmə ti. Dzəghwa lə vəshi mbə nefer ghwəmmə. Sa nzana gəzliŋə ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə ta kwəmavə na ghwəmmə bəla mbə shəndəkə tsa nza. <sup>3</sup> †††Zhini bay, war tsəgha dza vəshi ghwəmmə kərayəw. Mbə vəshi nza ghwəmmə ya mbə ngəra'wə nza ghwəmmə gwa'a. Sa nzana a ghwəmmə sənay, a ngəra'wəə banavə sə'wa kwəma kaa ndə. <sup>4</sup> Ləy hwəm sə'wa kwəma na, nza ndə 'wəshamti shiy nighə kwə-

† 4:11 Ghava 17:9-11; Gal 3:7; Rm 2:28-29 †† 4:12 Mt 3:9 † 4:13 Ghava 12:7; 22:17 †† 4:14 Gal 3:18 †† 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19 ††† 4:16 Gal 3:7 ††† 4:17-18 Ghava 15:5; 17:4-5; 2Kwər 1:9; Ebr 11:12, 19

§ 4:19-20 Ghava 17:1-6; Ebr 11:11 †† 4:21 Ghava 18:14; Lk 1:37 ††† 4:22 4:3 †† 4:23-24 10:9; 15:4 ††† 4:25 Ezay 53:4-5, 10; Rm 8:32-34; 1Kwər 15:17 †† 3:21-30; zərkə: 3:25-26 †† zhəhwər: 6:14; 2Kwər 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Ef 2:5-8; 1Pi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; shəndəkə: Rm 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kwər 2:7; 2Kwər 3:18; 4:17; Kwəl 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Pi 5:1 ††† 5:3-5 Zhk 1:2-3, 12; 1Pi 1:5-7

ma ndə, ma sa ka ndə 'wəshamti shiy nighə kwəma ci kiy, ta kwəməvə bərçi dza ndə mbə kwəma fəy ndə va ghən tsa ci gəzliŋə ti tsəgha ki. <sup>5</sup> †Ma tsəgha kiy, kwəma fəy ghwəmmə va ghən gəzliŋə ti na, ka dzaa tərətə gəmtaw. Ta na navay, a Hyala cantəmmə lə Safə tsa nza va Dewdew tsa ndammə na, njasa nza di tsa va Hyala tə ghwəmmə dikə tsa ci.

<sup>6</sup> ††A ghwəy nay, ghala pətsaa niy nza bərçi ghwəmmə daw ta mbəliti ghən tsa ghwəmməy, dzəghwa Kəristəw, ge'i lə vəghwə tsa bərkəti Hyala mba'a səəkə mətiy ta mbəlimmə, ghwəmmə mbəzli jikir kwəma ni. <sup>7</sup> A ghwəmmə sənay, ngahə na ndə ta zləbavə məti ta kwəma tsahwəti ndə, ya ntsa dewdew tsa na ntsa va. Gəjiba ta kwəma ntsaa mənī kwəma wəzə na dza ndə zləbavə məti bərkee. <sup>8</sup> †Ma na Kəristəw naci kiy, aa mətiy tə ghwəmmə, ghala pətsaa niy nza ghwəmmə mbə mənī \*kwəma jikir na. Ava tsəgha citəmmə Hyala di tsa dītəmmə na. <sup>9</sup> ††Tə mbərkə sa shəkəshi miymiy Kəristəw tə ghwəmmə kiy, dzəghwa Hyala mba'a ndammə kwal tsa dzəghwa kwəma nza kala hazləni tiba. Njana nzana tsəgha kiy, a ghwəmmə sənay a Yesəw dzaa mbəlantəmmə va bə nəfə Hyalaa dzəkən ghwəmmə. <sup>10</sup> ††Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə ka mbəzliy pa jaka lə Hyala kiy, aa niy sləkati kwəma kwa jipə ghwəmmə li də'wə ghən tsa nza, mba'a jakətəmmə li, lə məti mətiy Zəghwə nza va. Hanaba nana ki ghala pətsa sləkammə ghwəmmə tsa li, ka na mbəlītəmmə ma ta kwa ndimndim, tə mbərkə piy tsa piy Zəghwə nza va shəkəna. <sup>11</sup> ††Zhini dibay, mbə vəshi nza ghwəmmə tə sa sləkati Hyala kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə li, tə mbərkə Ndə sləkəmmə Yesəw kwərakwə, ghəci saa mənətəmmə ka madigahita Hyala nana.

### Gəzə kwəmaa dzəkən kar \*Adam ghəshi lə Kəristəw

<sup>12</sup> ††Sanay, səəkə tə kwəma ndə kwətiŋ ghatəvata mənī \*kwəma jikir naa dzəti hidī, Adam, kə mənī kaa slən tsa ntsa va. Sa mənī na kwəma jikir na na, dza məti mba'a ghati bə ndə ngəri. Dzəghwa ki, mba'a məti mənī ta mbəzli tə hidī gwanashi, sa nza ghəshi mbə mənī kwəma jikir na gwanashi. <sup>13</sup> †Madi Hyala ta gha banci \*kwəma pəhəti na kaa \*Məyizə kiy, mbə mənī kwəma jikir na niy nza mbəzli tə hidī mbəradzəshi. Ma sa niy nza Hyala ghwəla ta bə kwəma pəhəti naa səəkə di na, kalaa niy bəla ma jikir tsa niy məmənī mbəzli ghənzə ghalaba ki. <sup>14</sup> †Nanzə kiy, ya tsəgha nza, sa ghava na ghala vəghwə tsa Adam ka sar pa' tə tsa Məyizə va vəghwə na, war mbə bəkwə niy nza mbəzli tə hidī, ya tsəgha niy mənī ma ghəshi gəla na Adam va kwəma jikir na, ghəci saa nəwti ma kwəma gəzanakə Hyala.

Ma Adam kiy, aa yəməva lə ntsaa niy dza vaa səəkə. <sup>15</sup> Nanzə kiy, ghəngəhən na kwəma shi tərəŋw. Na Adaməy, kwəma jikir naa mənī na, dzəghwa mbəzli

danəŋ, mba'a ghəshi kwəməvə məti tə kwəma jikir na va mənī Adam, ntsa kwətiŋ tsa va. A na zhəhwər tsa mənī Hyala va tərəŋw tsa ta mbəzli dzar kwa tsahwəti ntsay, aa tanəti na mənī Adam va kwəma. Tə mbərkə tsatsa ntsa kwətiŋ tsa tsa ghəci Yesəw \*Kəristəwəy, dzəghwa Hyala mba'a mənī zhəhwər tə gəm ta mbəzli danəŋ. <sup>16</sup> Zhini bay, ka yəməva shi kwəməvə mənī mbə shi ndapə Hyala va tə gəm, lə shi kwəməvə mənī mbə kwəma jikir na va mənī ndə kwətiŋəw. Ghəngəhən na ghəshi. Tə mbərkə kwəma jikir na va mənī ntsa kwətiŋ tsa vay, a Hyala harati mbəzli tə ngwəvə, mba'a banavəshi fəti. A na wəzə hwər tsa mənī Hyala va ta mbəzli tə mbərkə Kəristəwəy, ya tsəgha mənī mbəzli kwəma jikir na danəŋ na, a Hyala banavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nza kala hazləni tiba. <sup>17</sup> ††Ta na navay tsəgha na, war tə mbərkə ndə kwətiŋ, sa mənī ntsa kwətiŋ tsa va kwəma jikir na bəkwə mbəzli. A na Yesəw Kəristəw, tsahwəti ntsa kwətiŋ tsa tsay, kwətita na na ci sləni mənī na, a na ci va sləni tanəti na Adam. Tə mbərkə na ci va sləniy, a Hyala dzaa mananati wəzə hwər tsa nza va tərəŋw tsa kaa mbəzli, mba'a banavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nza kala hazləni tiba, mba'a banavəshi piy tsa kədi ma, ka mənishi nja mezhizə.

<sup>18</sup> Sana kiy, a ghwəmmə nay, tə mbərkə Adam kwətiy, sa mənī na kwəma jikir na, va tsəgha banavə Hyala fəti kaa mbəzli gwanashi tə hidī. Ava tsəgha na lə Yesəw Kəristəw kwərakwə. Tə kwəma ci kwətiy, sa mənī na sləni wəzə na banavə Hyala kwal kaa mbəzli, ta dzəghwa kwəma nza mba'a banavəshi piy tsa kədi ma. <sup>19</sup> Ghwəmmə kə nighə kwəma va kiy, mbəzli danəŋ mənishi na ka mbəzliy mənī kwəma jikir na tsəgha tə kwəma ntsa kwətiŋ tsa va di ma fəti va Hyala. Tsəgha na lə Yesəw Kəristəw kwərakwə ki. Mbəzli danəŋ mənī Hyala ka mbəzliy dzəghwa kwəma nza, kala hazləni tiba, tə kwəma ci kwətiy, sa diti na fəti va Hyala.

<sup>20</sup> ††Ma na kwəma pəhəti Hyala vaa banavə kaa Məyizəy, ta mbə jikir vəŋəy tə hidī pəhəti na. Dzəghwa tə pətsa vəŋəy jikirəy, tərəŋwəy Hyala mətəsay mənī wəzə hwər kaa mbəzli kwərakwə ki. <sup>21</sup> ††Ghalaba kiy, njasa niy kwəməvə kwəma jikir na va bərçi ta bəkwə mbəzliy, tsəgha dza wəzə hwər tsa Hyalaa kwəməvə bərçi ta bə piy tsa kədi ma kaa mbəzli. Sa ka na mənī mbəzli ka mbəzliy dzəghwa kwəma nza kala hazləni tiba, tə mbərkə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

### Məvivi kwəma jikir na nza ghwəmmə ghwəlaw

<sup>6</sup> ††Sana sənzanva kiy, nda nza tsahwəti ndə ni: «Wəzəba nəw ghwəmmə lə məmənī \*kwəma jikir na nza Hyala mbəə mətəshə mənimmə wəzə hwər» kəa? <sup>2</sup> †Am, nava tiba tepəw. Sa nzanay, nja mbəzliy bəkwəshi nza ghwəmmə dzar kwa bəla mənī kwəma jikir na. Ghənzə tsəgha kiy, njaa njaa ka ghwəmmə zhiniy zhamməə zhimbə məmənī nza sana diba kia? <sup>3</sup> ††A ghwəy sənay ghala vəghwə tsa mənimmə mənī

† 5:5 8:39; Cem 22:6; Ebr 6:19 †† 5:6-7 1Pi 3:18 † 5:8 Zhj 3:16 †† 5:9 1:18; 1Tes 1:10 †† 5:10 2Kwər 5:18-20; Kwəl 1:20-22 ††† 5:11 8:31 ††† 5:12 Ghava 2:17; 3:19; Rm 6:21, 23; 7:9-10 § 5:13 4:15 §† 5:14 1Kwər 15:21-22, 45-49

††† mənī mazə: Mt 19:28; 1Kwər 6:2-3; 2Tim 2:12; ShiZhj 20:4, 6 §† 5:20 4:15 §†† 5:21 6:23 §† 6:1 3:5-8, 31; 5:20 §† 6:2 6:6; 7:4 §†† 6:3-4 Gal 3:27; Kwəl 2:12; Tit 3:5; 1Pi 3:21; Mt 28:19

va \*bateməy, a ghwəmmə jakəmmə gwanammə lə Yesəw \*Kəristəw. Ghalaba kiy, a ghwəmmə bəkwəmmə kwasəbə kwərakwə. <sup>4</sup> †Sa bəkwəmmə ghwəmmə va kwasəbə mbə bateməy, a məndi lantəmmə li gwa'a, njasa zhanakati Didi Hyala va Yesəw Kəristəw mbə məti lə bərçi nze va gwəramti gwa'a gwa'ay, tsəgha dza ghwəmmə gha tsahwəti yəwən nzəy kwərakwə.

<sup>5</sup> ††Njana nzana jakə ghwəmmə kwasəbə mbə məti ciy, jakə dza ghwəmmə nza kwasəbə mbə zhakati tsa ci mbə məti kwərakwə. <sup>6</sup> †A ghwəmmə sənay, ghala pətsa danjwəvəgha məndi va Yesəw Kəristəw vəgha tsəm ka mətīy ghəciy, ghalaba danjwəvəghammə Hyala vəgha tsəm lə nzəy tsa ghwəmmə va gəmgəm tsa niy nza mba'a ghwəmmə bəkwəmmə kwasəbə kwərakwə, ta mbə kwəma mbə nefer ghwəmmə va jikir naa kərətə. Kala dza kwəma jikir naa sləkəmmə ghwəla. <sup>7</sup> Va sa nzanay, bərçi va kwəma jikir naa dzəkən ntsa mətī tsa ghwəlaw. <sup>8</sup> Njana nzana mba'a ghwəmmə bəkwəmmə kwasəbə Kəristəwəy, a ghwəmmə sənay, ta piy dza ghwəmmə kwasəbə kwərakwə. <sup>9</sup> †A ghwəmmə sənay ki, a Yesəw Kəristəw zhakatiy mbə mətī, ka zhini naa mətī ghwəlaw. Bərçi va mətī gar zhiniy bəhwə ghwəlaw. <sup>10</sup> Ghala pətsaa niy mətīy na vay, lə kwəma mbəzli jikir na mətīy na, kwətīj səda ci gwa'a tsəgha. Ma sa zhini na tsaa piy nana kiy, ta Hyala piy na gwa'a tsəgha. <sup>11</sup> †Ava tsəgha pə ghwəy nighəti ghən tsa ghwəy kwərakwə ki. Nja mbəzliy bəkwəshi ghwəy fəy ghən tsa ghwəy dzar kwa mənī kwəma jikir na. Ma kwa kwəma Hyala na, ka mbəzliy piy ghwəy, tə sa nza ghwəy jakəjakə lə Yesəw Kəristəw.

<sup>12</sup> ††Njana nzana tsəgha kiy, nəghətəa ghwəy dzaa zləba kwəma jikir naa kwəmavə bərçi mbə vəgha ghwəy va dzaa mətīta, ta pəmənəwəy ghənəzə dzəmbə mənī kwəma mawti na ma. <sup>13</sup> Ka zlatanavə ghən tsa ghwəy ghwəy kaa kwəma jikir na a ghənəzə mənī vəgha ghwəy, ka sa bə na ta dzaa mənī na di na kwəma jikir na li ma. Njana nza ghwəy ka mbəzliy bəkwəshi va na tsəgha na va kwəma, zhini mba'a ghwəy zhakatiy tsa tsahwəti nzəyəy, war kaa Hyala pə ghwəy zlanay ghən tsa ghwəy. A ghənəzə pəmənəwəy dzəghwa kwal tsaa mənī na wəzə na kwəma.

<sup>14</sup> ††Njana nzana, tə mbərkə wəzə hwər tsa Hyala ghwəy kwəmavə kwal tsaa dzəghwa kwəma nze kala hazləni tība, kala kama tə nəw \*kwəma pəhəti nay, əntaa kwəma jikir na sləwanəwəy ma.

### Zlay ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə kaa Hyala, ta mənī na wəzə na kwəma

<sup>15</sup> †Ghənəzə tsəgha kiy, njana nzana tə mbərkə wəzə hwər tsa Hyala ghwəmmə kwəmavə kwal tsaa dzəghwa kwəma nze, kala kama tə mbərkə \*kwəma pəhəti Hyalay, a kwal va ghwəmmə ta mənī \*kwəma jikir na di naa gəzə na? Am nava tība tēpəw. <sup>16</sup> †A ghwəy sənay, mba'a pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy kaa

ndəy, War kwəma gəzə na dza ghwəy mənī, mevivi tsa-va ndə nza ghwəy.

Sana sənəzəna, mba'a pə ghwəy zlanay ghən tsa ghwəy kaa kwəma jikir nay, mevivi kwəma jikir na nza ghwəy, ta bəkwə dza ghwəy. Ma mba'a pə ghwəy zlanay ghən tsa ghwəy kaa Hyalay, mevivi Hyala nza ghwəy tsəgha! Ta mənəzəwəy dza na ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nze kala hazləni tība. <sup>17</sup> ††Ma kwətənəy, mevivi kwəma jikir na niy nza ghwəy. Dzəghwa ghwəy nana ki na, mba'a ghwəy diti fəti ta kwəma kataj na va banavəwəy mənī lə nəfə tsa ghwəy kwətīj. 'Wəsa pə ghwəmmə kaa Hyala ta kwəma va. <sup>18</sup> ††Nana kiy, a Hyala mbəlikəvəriwəy səvəri mbə dəvə kwəma jikir na. Dzəghwa mba'a ghwəy zhəghəwəy ka mevivi nze, ta mənī na wəzə na kwəma. <sup>19</sup> Ma kwəma gəzəwəy ya na dzar kwa kwəma mava, ge'i lə kwəma mənī ndə ngəriy, ta mbə ghwəy favə, sa nza məhərli ghwəy daw ta favə kwəma nə ya. War njasa niy zlanay ghwəy va ghən tsa ghwəy gwanay kwətənəy kaa hwəlfə kwəma jikir na gwanata, ka mətsəhə zhini ghən kaa Hyala lə nava kwəmay, war tsəgha pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy gwanay kaa Hyala, ta mənī na wəzə na kwəma kwərakwə ki, a ghwəy nza ka mbəzli nze.

<sup>20</sup> Ghala pətsaa niy nza ghwəy ghwəlanəwəy mevivi kwəma jikir nay, niy nza shiy tība gar iyapambəwəy mbə mənī na wəzə na kwəma <sup>21</sup> ††Ghala pətsaa niy məməni ghwəy va shi gəmgəm ni va ghəranəwəy ha'wə va shi nana kiy, wa shiy niy kwəmavə ghwəy wəzə ni mbə niva shiya? Shiy tība ghwəy niy kwəmavəw. A na gəla niva shiyəy, war mətī na sa ka ndə kwəmavə mbə mənishi. <sup>22</sup> Ma nana kiy, a Hyala mbəlikəvəriwəy səvəri mbə dəvə na jikir na kwəma, mba'a ghwəy mənīwəy ka mevivi nze. Ma shi kwəmavə ghwəy wəzə ni mbə gəla tsa nza ghwəy tsa mbə nzəy nana kiy, dəwdew dza nzəy tsa ghwəy nza kwa kwəma Hyala. Ma ləy hwəm taa nza na, nza ghwəy kwəmavə piy tsaa kədi ma. <sup>23</sup> †Ta na nava, mba'a kə ndə mənī kwəma jikir nay, ta kwəmavə mətī dza ndə ka zhəmə ci. Ma dza Hyala nanzə kiy, mba'a banavə piy tsaa kədi ma təgəm kaa mbəzliy jakəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw.

### Mbəzli bəkwə bəkwə ni nza ghwəmmə, dzar kwa \*kwəma pəhəti Hyala

**7** A ngwarməhira, ta gəzəwəy kwəma dee, dzar kwa kwəma pəhəti Hyala, sa nzana mba'a ghwəy sənata gwa'a gwa'a. Ma kwəma pəhəti Hyalay, kəray ghala pətsa nza ndə tə ghwəməy, ka bərçi nza və dzəkən ntsa va. <sup>2</sup> †Ya lə mali ta zaləy, a ghwəmmə mbə nighəti kwəma va. Mba'a kə zata mali tə ghwəməyəy, kwal va mali va ta bə tsahwəti zaləw, kə kwəma pəhəti Hyala. Ma mba'a kə zata tsa va mətīyəy, nahwəti kwəma tība gar zhiniy makə mali va va bə tsahwəti zalə ghwəlaw. <sup>3</sup> Di naa gəzəy, mba'a kə zata mali tə ghwəməy, dza na mba'a barvata ti, mba'a dzaa bəvə tsahwəti zaləy, a nava mali mənī ghwərghwər.

† 6:4 2Kwər 5:14-15, 17; Gal 6:15; Kwəl 3:1-5, 10 †† 6:5 Flp 3:10-11 † 6:6 Gal 5:24 †† 6:9-10 SləniKY 2:27; Ebr 9:25-28; 1Pi 3:18 †† 6:11 Gal 2:19; 1Pi 2:24 ††† 6:12 12:1 ††† 6:14 5:2; Gal 5:18; 1Zhj 3:6 § 6:15 6:1 §† 6:16 Zhj 8:34; 2Pi 2:19

§†† 6:17 Zhj 8:32 §† 6:18 1Pi 2:24 §†† 6:21 7:5; 8:6, 13; Zhk 1:14-15 §† 6:23 5:21 §† 7:2 1Kwər 7:39

Ma mba'a kə zata mətiiyəy, nahwəti kwəma tiba gar zhiniy makəti ta bə tsahwəti zal ghwəlaw, Ya ə zhini naa bə tsahwəti zal ghalabay, ka dza məndiy har kwa ghwərghwər maliw!

<sup>4</sup>†Ava tsəgha na kwəma va lə ghwəy sana kwərakwə kia ngwarməhira. Ghwəyəy, mbəzliy bəkwəshiy gə ghwəy sana va kwəma pəhəti Hyala. Sa nzana mba'a Yesəw \*Kəristəw mətiiy, ka mbəərəhwə mətii ghwəy, Ka dza ghwəy nza mbə dəvə kwəma pəhəti Hyala ghwəlaw, mbəzli Yesəw tsaa zhakatiy va mbə mətii dza ghwəy nza, ta mbə ghwəmmə mənii naa təbantə kwəma kaa Hyala. <sup>5</sup>††Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə mbə mənii shiy njasa dī vəgha ghwəmməy, mbə cimmə niy nza kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən kwəma mənii ghwəmmə jikir na, mbə ci tsaa cimmə na vay, ə niy zhini naa mətəshəmmə maw mənii kwəma va. War ə \*kwəma jikir na va niy tsəkəwəmmə kwa kwəma kwa kwəma, ta dzəghwa kwal mətii ki. <sup>6</sup>†Ghalaba kiy, kwa dəjw tsa kwəma pəhəti Hyala niy nza ghwəmmə. Ma nana ki na, mba'a ghwəmmə mənimmə ka mbəzliy bəkwəshiy və, ka mbay naa sləkəmmə ghwəlaw. Ka ghəra sləni ghwəmmə dzar kwa pəhal kwal tsaa niy tsasliiti məndi va mbə kwəma pəhəti Hyalaw. Dzar kwa kwal tsa 'war'war tsa, njasa cimmə \*Safə tsa Hyala ghəra ghwəmmə sləni nana.

#### Kwəma pəhəti Hyala citəpə na na jikir na kwəma

<sup>7</sup>††Ghənzə tsəgha kiy, \*kwəma jikir naa \*kwəma pəhəti Hyala va dza ghwəmmə ni ki shəkəna? Am, na va tiba tēpəw. Kala kwəma pəhəti Hyala tiba nzay, ka dzee sənata na jikir na kwəma nzaw. Kalaa niy gəzəkə kwəma pəhəti Hyala, ka mənii mətəsa gha ta sa ndə ma, kə nzay, ka dzee sənay nza na, kwəma jikir naa mənii gəla shi tsəgha ni va pən nzaw. <sup>8</sup>††Səvəri mbə sa nə kwəma pəhəpəhə na va: «Ka mənii gha tsa' ma» kə ki na, dzəghwa kwəma jikir na mba'a kwəmavə bərciy dzəkənee, ta bəraa dzəmbə mamaw mənii ya namaba hwəlfə kwəma jikir na. War kalaa niy nza kwəma pəhəpəhə na tiba nzay, ka dza məndiy sənay a kwəma jikir na tiba, kə məndi nzaw. Ka dza slən tsa kwəma jikir naa nza tiba nzaw. <sup>9</sup>††Kwatarja, ghala pətsaa niy sənata mee kwəma pəhəti Hyalay, ka ntsaa mənii kwəma wəzə na niy nayee ghən tsee. Ma nana ghala pətsa favee tsa kwəma pəhəti Hyala na, mba'a kwəma jikir na təzlita. <sup>10</sup>†Dzəghwa mba'ee mənira tsəgha, ka ndə mənii kwəma jikir na. Kwəma pəhəti Hyala va kiy, nza mbəzli nza ka mbəzliy mənii kwəma wəzə na, ta mbə ghəshiy piy niy pəhəti na. Dzəghwa, yən nee ki na, mba'a kwəma va məntərə ka ntsa jikir tsa ta pəslitərə. <sup>11</sup>††Səvəri mbə sa nə kwəma pəhəpəhə na va: Ka mənii gha tsa' ma kəy, dzəghwa kwəma jikir na mba'a kwəmavə bərciy dzəkənee ta həərədaa dzəmbə

† 7:4 6:4; Gal 2:19 †† 7:5 6:21 † 7:6 6:7; 8:2-4; 2Kwər 3:6 †† 7:7-13 4:15 †† 7:7 Nəw 5:21; Ghava 2:16-17; 3:6 ††† 7:8 1Kwər 15:56 ††† 7:9 5:13 † 7:10 SləniTaH 18:5 †† Dzəghwa tə pətsa nə məndi va: «Ntsaa mənii kwəma wəzə na» kə məndiy, «Ntsaa piy» tsasliiti məndi kwa kwəma ka Gərekə. Ma tə pətsa nə məndi va: «Ndə mənii kwəma jikir na» kə məndi diba na, «Ntsa mətii mətii tsa» kə ghəshi. ††† 7:11 Ghava 3:13

mənii kwəma jikir na. Dzəghwa sa cikəvəriida kwəma pəhəpəhə na va, ntsa jikir tsa nza gha kə ki na, mba'a kwəma jikir na va pəslitərə. <sup>12</sup>††Di naa gəzə kiy, kwəma pəhəpəhə na va na, Kwəmaa səkə va Hyala na katarj katarj. Ya namaba kwəma gəzə məndi mbə ba na, kwəma Hyala katarj, lə kwal tsa nza, wəzə ghənzə ta ndə ngəri.

<sup>13</sup>††Əy, ya sa nzana tsəgha kiy, ə nzana mba'a shi wəzə ni zhiniy mənishi ka shiy məntərə ka ntsa jikir tsa, ta pəslira ki shəkəna? Am, nava tiba tēpəw! Waa ə kwəmavə kwəma jikir na bərci səvəri mbə kwəma pəhəti Hyala va wəzə na, ta məntərə ka ntsa jikir tsa, ta pəslira, ta mbə kəslati slən tə kwəma jikir na. Sa bəvə kwəma jikir na va kwəma pəhəti Hyala va wəzə na ta pəslira kiy, ghalaba cikəvəri na gəmgəm tsa nza dzətii ngwəla gwa'a gwa'a.

#### Njasa nakən kwəma mbə ndə jikir na mətəsa dzəkən ndə

<sup>14</sup>††A ghwəmmə sənay, ma na \*kwəma pəhəti Hyalay, lə safə tsa nza dēwdew tsa pəhəti na. Əy, ma na nee nee kiy, ndə ngəri nzee gwa'a tsəgha. Mba'a \*kwəma jikir na məntərə ka mava tsa nza. <sup>15</sup>††Sənay ghənee tə shi mənii yaw. Sa nzana shi dee mənii mbə nəfə tseyey, ka mənii niva yaw. Ma shi dīmee mbə nəfə tsee na, ghəshi shi mənii. <sup>16</sup>††Nay gha ki, mba'ee mənii shiy kala kama ghəshiy shi dee mbə nəfə tseyey, e zləbati kwəma pəhəti Hyala, mba'ee bəti ka sa wəzə na dī na gəzə. <sup>17</sup>††Va tsəgha na ki, ma kwəma jikir na va kee mənii kiy, yən mənii naw, kwəma jikir na va mbə ya mənii na kwəma va. <sup>18</sup>††E sənay karkar, yən yən ndə ngəriy, daw na bəlitee ta mənii na wəzə na va kwəma dī Hyala pən. Tərarjw yən dī mənii ni wəzə ni shiy na, a ka mbay yaa mənishi, tsəgha. <sup>19</sup>††Ni wəzə ni va shiy dee mənii na, ka mənishi yaw, ma ni gəmgəm ni va shiy dī mee mənii na, ghəshi ni mənii ki <sup>20</sup>††Nay gha ki yən mənii shiy, kala kama ghəshiy shi dī yay, yən mənishi naw, kwəma jikir na va mbə ya mənishi na.

<sup>21</sup>††Ma shi nzee mbə mənii nana yən nighəy: Ghala pətsa dee mənii na wəzə na va kwəma, dzəghwa kap pən kəsəvə mənii nza, kee zhiniy nighə ba na, yən mbə mənii kwəma jikir na. <sup>22</sup>††A na mbəba mbəba mbə nəfə tseyey, mbə dī nəw kwəma pəhəti Hyala nzee tərərjw! <sup>23</sup>††Ma kee nighə ba na, mba'a nihwəti shiy mbə ya, lə bərci və shi! Ka njəghəzliva lə kwəma təkə va wəzə na mbə nəfə tsee. 'Wakəvə niva shiy ki na mba'a ghəshi mbahəhwəra, ka məntərə ka mava tsa kwəma jikir na.

<sup>24-25</sup>††Na nee də'wə ghən tsee mbə nəfə tseyey, mbə nəw kwəma pəhəti Hyala nzee. Ma vəghəe na, ka nəw kwəma jikir na. A ngərə'wə kənee nee ki mbəzlia! Wa ntsaa dzaa mbəlantərə va vəghəe na pəmərəa dzəmbə mətii kia mbəzlia! War Hyala na sa dzaa mbəlantərə, səvəri mbə Yesəw \*Kəristəw Ntsaa sləkəmmə! 'Wəsa nə ya ngəta.

§† 7:12 1Tim 1:8 §†† 7:14 Cem 51:7 †† 7:15 Gal 5:17 §† 7:18 Ghava 8:21; Flp 2:13 §†† 7:23 Gal 5:17; Zhk 4:1; 1Pi 2:11 §†† 7:24-25 1Kwər 15:57

Nza tsa nza ndə kwa kwal Hyala tə mbərkə bərçi  
banavə \*Safə tsa nzə dewdew tsa

**8** <sup>1</sup>Nana ki ghənzə tsəghay, ntsaa jakəy lə Yesəw \*Kəristəwəy, ka dza Hyalaa banavə fəti ghwəlaw. <sup>2</sup>†Sa nzanay, ma bərçi Safə tsa Hyala va dewdew tsa, banavə piy mbə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəwəy, aa mbəlikəvəri səvəri mbə dəvə \*kwəma jikir na, lə səvəri mbə dəvə məti. <sup>3</sup>‡Ma na \*kwəma pəhəpəhə nay, niy mbay naa bəkəvəri ndə mbə dəvə kwəma jikir na lə mbə dəvə mətiw. Sa nzanay, daw niy nza bərçi ndə ngəri ta nəw kwəma gəzəkə na. Ma kwəma mbata ma kwəma pəhəpəhə na va kiy, a Hyala mənti nanzə ki. Zəghwə nzəə ghwənikə naa dzəti hidī, mba'a səəkəə zhəghəy ka ndə ngəri, ka sənay njasa maw vəgha ndə ngəri kwəma jikir na, mba'a mətiy tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na. Ava tsəgha basanakən Hyala ngwəvə kaa kwəma jikir na mbə vəgha ndə ngəri. <sup>4</sup>†Sa mənti na va tsəgha kiy, ta mbay ghwəmmə mənti kwəma wəzə na va dī kwəma pəhəti na, sa nzanay, kwəma dī safə tsa Hyala na sa məni ghwəmmə. Ka məni kwəma dī vəgha ghwəmmə ghwəmməw <sup>5</sup>Ntsaa məni kwəma dī vəgha ciy, ta nakən mətsə dza kwəma dī vəgha ci vaa dzəkən məhərli ntsa va. Ma mba'a kə ndəə məni kwəma dī Safə tsa Dewdew tsa na, mba'a Safə tsa dewdew tsa va nakən mətsəə dzəkən məhərli ci kwərakwə. <sup>6</sup>‡Mba'a kə məhərli ndə dzataa dzəkən kwəma dī vəgha ciy, ta kwəməvə məti dza tsava ndə. Ma mba'a kə məhərli ndə dzataa dzəkən kwəma dī Safə tsa dewdew tsa na, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma mba'a zərkə dza na. <sup>7</sup> Ma ntsaa fakən məhərli ciy dzəkən kwəma dī vəgha ciy, \*ndə jaka tsa Hyala na tsava ndə, ka nəw kwəma pəhəti Hyala naw. Ka mbay nəw nzə na tala baw. <sup>8</sup>Ntsaa məni kwəma dī vəgha ciy, ka dza naa sənay məni kwəmaa təbanta kaa Hyalaw. <sup>9</sup>‡†Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghən na ghwəy kiy: Va vəgha ghwəy fa ghwəy kwəma məni ghwəyəw. Va Safə tsa Hyala dewdew tsa fa ghwəy kwəma. Sa nzana, mbə ghwəy Safə tsa va nzəyəy. Ma na ntsa kama Safə tsa Kəristəw mbə nəfə tsa ciy, ntsa Yesəw Kəristəw na tsa-va ndəw. <sup>10</sup>‡‡Mba'a kə Yesəw Kəristəw mbə nəfə tsa ghwəy, ya war tsəgha dza ghwəy ta məti tə hidī va kwəma jikir nay. War ta zhini dza ghwəy piy tə mbərkə Safə tsa Hyala, sa nzana mba'a Hyala məntəjwəy ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tiba. <sup>11</sup>‡‡‡War kama na katarj kə Safə tsa Hyalaa zhanakati Yesəw Kəristəw va mbə məti mbə nefer ghwəyəy, war ta zhanakati vəgha ghwəy va dzaa mətita dza na mbə məti kwərakwə lə Safə tsa nzə va dewdew tsa nzəyəy mbə ghwəy! <sup>12</sup>‡†Ghənzə tsəgha kiy ngwarməhiray, shiy tiba vəgha ghwəmmə dzaa dəw va ghwəmmə, ta fə kwəma ghwəmməə dzəghwa sa dī naw. Va Safə tsa dewdew tsa dza ghwəmməə fa kwəma nana. <sup>13</sup>‡††Ta na nava, war

† 8:1 1:18; 5:1 †† 8:2 3:27; 7:7-11 ‡ 8:3 Gal 4:4; Flp 2:7-8; 2Kwər 5:21 †† 8:4 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25 †† 8:6 6:21; Gal 6:8 ††† 8:9 1Kwər 3:16 ††† 8:10 Gal 2:20; 1Zhj 3:24 § 8:11 2Kwər 4:14 †† 8:12 6:18 ††† 8:13 Gal 6:8; Ef 4:22-24

mba'a pə ghwəy məni shi dī vəgha ghwəyəy, ta bək-wəjwəy dza ghwəy. Ma mba'a pə ghwəy zlanay kwal kaa Safə tsa dewdew tsa a ghəci kəətəjwəy ta pəəsliiti məni shi dī vəgha ghwəy vay, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghwəy. <sup>14</sup>‡†Ma mbəzliy fa kwəma va Safə tsa Hyala mbə nzəy tsa shi kiy, ghəshi na ndərazhi Hyala. <sup>15</sup>‡††Safə tsa nzə va ndəjwəy Hyalay, saa məntəjwəy ka mevivi gar zhini ghwəy hazləni kwa kwəma Hyala naw! Əhəj. Safə tsaa məntəjwəy ka ndərazhi nzə, ka bəmmə bərçi ta har Hyalaa Dəmmə, A Di, gha Dəjəy, pə ghwəmmə kaa har nzə. <sup>16</sup>Ya Safə tsa Hyala va də'wə ghən tsa ciy, ka gəzəmmə mbə nefer ghwəmmə, ndərazhi Hyala nza ghwəy, kə. <sup>17</sup>‡†Njana nza ghwəmməə ndərazhi nzə kiy, war ta kwəməvə shi wəzə ni va fəyəmmə na dza ghwəmmə. Ghwəmmə lə Kəristəw dza naa kwəməshi. Mba'a pə ghwəmmə mbə sa ngəra'wə kwasəbə katarjəy, ta kwəməvə shəndəkə dza ghwəmmə kwasəbə kwərakwə ki.

Tsa ghwəmmə shəndəkə tsa fəy ghwəmmə ghən ti

<sup>18</sup>‡†Ma na ngəra'wer sasa ghwəmmə ni sana tikə tə hidī ni diy, e sənay, na navay, ya ta jəw tsətsə na: Ka dza ghəshiy yəməva lə shəndəkə tsa dza Hyala ta bəmməw. <sup>19</sup>‡††Ya wa shi ngati Hyalaa dzəti hidī sana gwa'a gwa'ay, tərəjwə nzəghəshi ghəshi mbə ndəghə vici dza Hyalaa ci ndərazhi nzəə dzəti ngwəla. <sup>20</sup>‡††Shi ngati Hyala vaa dzəti hidī gwanashiy. Aa banti dəvə nzə ti shi, mba'a zhəghətishi ka shi gəməshi ni. A na shi va də'wə ghən tsa shiy, ə niy mawti ghəshi tsəghaw. War Hyala va sa təkəvə na na, mba'a banti dəvə nzə ti shi. Ya tsəgha nzə ba na, zamti ghən Hyala tsəgha bətə ta kwəma shi tə hidī kiw. Aa zhiniy banavəshi shi ka ghəshi fəy ghən tsa shi gəzliŋə ti shi dība. <sup>21</sup> Sa nzanay, ya shi ngati Hyala va na, ta mbəlantishi dza na. Ka dza ghəshiy ghwəbə ghwəlaw. Njasa nza ndərazhi Hyala va: Ka sləkə ghən tsa shi, lə shəndəkə ti shiy, tsəgha dza shi ngati Hyala va gwanashiy nza. <sup>22</sup> A ghwəmmə sənay ghala ghati na, pa' sanay, war mbə ngəlvə na shi ngati Hyala gwanashi va ngəra'wə, nja maliy kemahə va ta ya zəghwə. <sup>23</sup>‡‡‡Kwataka ghəshi na shi mbə ngəlvə kwətishi kiw, ya ghwəmmə ghwəmmə shi ghati Hyala va fə shəndəkə dzəti ghwəmmə, lə Safə tsa nzə va dewdew tsa ndammə na kiy, mbə ngəlvə nza ghwəmmə mbə nefer ghwəmmə kwərakwə. Ka ndəghə vici dza Hyalaa səəkə ta kərkamti zhəghəmmə ka ndərazhi nzə, sa ka na kərnij mbəlantij vəgha ghwəmmə va ngəra'wə. <sup>24</sup>‡††Ta na mbəliy, a Hyala mbəlantəmmə, a na nzanay, ka nay mbəli tsa mbəlimmə ghwəmmə va ghwəmmə lə mətsə nana diw. War ghən na sa fəy ghwəmmə gəzliŋə ti. Ma mba'a pə ghwəmmə niy nay lə mətsə ghwəmmə nzay, ka dza ghwəmməə zhiniy fə ghən gəzliŋə ti nzaw. Sa nzanay, ndə tiba mba'a dzaa zhiniy fə ghən tsa ci gəzliŋə ta shiy tsəhəshi mbə dəvə ciw. <sup>25</sup>‡††Njana nashi ma gh-

‡ 8:14 1Zhj 2:29-3:1 ‡†† 8:15 Mk 14:36; Gal 4:5-7 ‡† 8:17 5:12; Gal 4:7; Flp 3:10-11 ‡† 8:18 2Kwər 4:17 ‡†† 8:19 Kwəl 3:4; 1Zhj 3:2 ‡†† 8:20 Ghava 3:17-19 ‡‡‡ 8:23 2Kwər 5:2-5 18 8:24 2Kwər 5:7; Ebr 11:1 19 8:25 2Kwər 4:18



wəmmə shi fəy ghwəmmə va ghən tsa ghwəmmə gəzliñ ti shi diy, war ə dza ghwəmmə nəw lə ndəghə shi tsəgha.

<sup>26</sup> Ya \*Safə tsa Hyala dewdew tsa kiy, mbə kəatimmə na mbə daw bərçi tsa ghwəmmə, sa nzana kala sənay ghwəmmə njasa təbə ghwəmmə cə'wə Hyala. Ka naa dza də'wə ghən tsa ci na, ka cə'wə Hyala tə ghwəmmə mbəba mbəba lə gəzə kwəma mbay ma ghwəmmə gəzəkə lə miy tsa ghwəmmə. <sup>27</sup> †Ma Hyala nanzə ghənzə saa sənanti pətsa mbə nəfə tsa ndə gwa'a gwa'a ki na, mba'a sənata kwəma di Safə tsa Dewdew tsa gwa'a. Sa nzanaay kwəmaa təbə va Hyala na sa ka Safə tsa dewdew tsa vaa cə'wə va Hyala ta mbəzli nə. <sup>28</sup> ††Mbəzliy di kwəma Hyala, shi harvə na ta mənī kwəma di nay, a ghwəmmə sənay, ya nimaba shiy na shiy kəsashiy, kar ghəshiy mənishi ka shi wəzə ni ti shi. <sup>29</sup> †Sa nzana mbəzliy niy tərati Hyala kwatanatay, mbəradzəta tarəkə na məntishi nja Zəghwə nəzə va. Ma nza Zəghwə nəzə va mbəə nza ka məkaji tsa kən ngwar-məmə dəñ ni ki. <sup>30</sup> ††Dzəghwa na kaa mbəzliy taranakəshi na va kwəma va ki, mba'a harvəshi. Sa harvəshi na na, mba'a məntishi ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nəzə kala hazlənī tība. Sa məntishi na tsəgha na, dza na mba'a banavəshi shəndəkə tsa nəzə.

### Njasa dītəmmə Hyala

<sup>31</sup> †††Nana ki njana nza Hyala dza kwa na ghwəmmə bəlay, tsahwəti ndə tība gar pati jaka lə ghwəmmə gh-wəlaw. <sup>32</sup> †††Kwa vəghwə tsa nzana lə Zəghwə nətə Hyala zlay ma, dza na mba'a ghwənikə ta səkəkə ghəciy mətiy tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na kiy, kala dza ghənzə mbəə bəmmə ya nimaba shiy na? <sup>33</sup> A ntsaa dza vaa har mbəzli təravə Hyalaa dzəti ngwəvəə? Tsava ndə tibaw. Hyala va də'wə ghən tsa nəzə gəzəkəvəri na, fəti tar kabakashiw, kə. <sup>34</sup> †A ntsaa dza vaa basanakənsi ngwəvəə? A Yesəw \*Kəristəw də'wə ghən tsa ci mətiy ta kwəma shi jikir na, zhini na kaa naa gwəramti va dība na, mba'a zhakatiy mbə məti. Sa zhakatiy nay, mba'a dzaa nətəyəy vəgha Hyala, tar bəla kwa bəzəmə nəzə. Ka cə'wə Hyala tə ghwəmmə. <sup>35</sup> ††Wa niva shiy dza vaa mbay tihəvərimmə lə di tsa dīmme Yesəw Kəristəw kia? Ya səə səvərimmə nahwəti kwəma, ya ə sammə mbəzli ngərə'wə, ya mbə ma nza ghwəmmə, ya mbə ndərma, ya ə səkəkəta kwəma gəmgəmə naa dzəkən ghwəmmə, ya ə bəkwəmmə məndiy, shiy tība dzaa tihəvərimmə lə di tsa dīmme Yesəw Kəristəwəw. <sup>36</sup> †††Ta na navay war nja kwəma tsasli ti məndi va mbə zliya dza kwəma kən ghwəmmə nza. Ma kə məndiy:

A Ndə sləkəpə, ava war tə mbərkə kwəma gha nza məndi war mbə pəla bəkwəñwəy ya hwəmba. War nja tənkesli mbambahə məndiy dzəti pətsa dza məndi ta slaslashi

† 8:27 Cem 139:1 †† 8:28 Zhəwbə 2:10; Ef 1:11 † 8:29 Kwəl 1:18; Ebr 1:6 †† 8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14 †† 8:31-34 Ezay 50:8-9 ††† 8:31 Cem 118:6 ††† 8:32 5:8; Zhñ 3:16 § 8:34 4:25; SləniKY 2:33; Ebr 7:25; 1Zhñ 2:1 §† 8:35 2Kwər 5:14 §†† 8:36 Cem 44:23; 2Kwər 4:11

ta hənishi məndi zhəghətəñəy! kə məndi.

<sup>37</sup> †††Ya tsəgha nəzə kiy, war ghwəmmə na shiy dzaa nza ka miydalahi gwa'a gwa'a. Sa dza Yesəw Kəristəw tsaa dīmme vaa kəatitəmmə. <sup>38</sup> †††Va sa nzanaay, e sə-nay, na navay, nihwəti shiy tība mba'a ghəshi dzaa tihəvərimmə lə di tsa dīmme Hyala va səvəri mbə Yesəw Kəristəwəw. Ya bəkwə bəkwə nza ghwəmmə, ya tə ghwəmmə nza ghwəmməy, war mbə dīmme dza naa nza. Ya ka kwal Hyala, ya nihwəti shi nza bərçi və shi mə ghwəməy, ka təhəvərimmə ghəshi liw. Ya kwəmaa məniva sənənva, ya naa taa məniva taa nzay, ka təhəvərimmə na liw. <sup>39</sup> ††Ya nihwəti shi ka bərçiy dzar tə ghwəmə, ya ni takə takə, ya nimaba shi ngati Hyala gwa'ay, ka təhəvərimmə ghəshi lə di tsa dītəmmə Hyala va səvəri mbə Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmməw.

### Kwəmaa dzəkən hwəlfə ka \*Izərayel

**9** Kwəma dzeə na ta gəzə sanay, kwəma katarñ na na, ntsa mbə nəw \*Kəristəw nzeə, ka sla dzərva yaw. Mbə cira na Safə tsa dewdew tsa njasa nza kwəma gəzee va ka sa katarñ na, ya nəfə tsee na, mba'a zləbavə tsəgha. <sup>2</sup> ††Yənəy, nja ntsa mbə mbəri nzeə, ya hwəmba na, mbə zhəra nəfə tsee <sup>3</sup> ta kwəma mbəzli mbə hwəlfə ghəy ghəy \*ka Zhəwifə. Ngwardəhira na ghəshi. Mba'a kə Hyala gar bazlantəra, ka təhəvəri dā lə Yesəw, ta mbə ka Izərayel mbəlishi nzay, wəzə dzeə favə tsəgha nza. <sup>4</sup> †††Ghəshi kiy, jijihiy Izərayel na ghəshi. Hyala təravəshi na mba'a məntishi ka ndərazhi nəzə. Dzəghwa mba'a cintishi njasa nza shəndəkə tsa nəzə, dza na mba'a slaghwə kiri kwa jipə shi li. Mba'a banavəshi \*kwəma pəhəti na ngəshi, mba'a cintishi njasa ka ghəshi pərə'wanta dəvə shi. Dza na mba'a mbələnəkəshi miy tsa nəzə, ta mananshi shi wəzə ni ghəngəhən ghəngəhən. <sup>5</sup> †††Səvəri mbə hwəlfə mbəzli yakə jijihiyəy, ghala səkəkə tə \*Abərahəm səvəri ghəshi. Zhini sa səkəkəy Kəristəw, ta nza ka ndə ngəri bā na, səvəri mbə hwəlfə shi məndi yakə dība. Ghənzə tsəgha kiy ə pə ghwəmmə fal Hyalaa sləkə shiy gwa'a gwa'a ya hwəmba nəzə. \*Amin! †††

<sup>6</sup> †††Ya tsəgha nəzə bay, ə nə ya, mənti kwəma nəzə va niy gəzəkə Hyala məni nəzə naw pənəw, əhəñ. Ma kwəma dee gəzəy, gwanashi na jijihiy Izərayel ka mbəzli Hyalaw, dee gəzə. <sup>7</sup> ††Ya jijihiy Abərahəm kiy, gwanashi niy nza ghəshiy jijihiy Abərahəm slar slar ni njasa niy gəzanəkə Hyalaw. Sa nzana ma kə Hyala niy ni ngəciy: «Mbəzli mbə hwəlfə \*Izakə na shi dza məndiy har ka jijihiy slar slar ni» kə niy ni. <sup>8</sup> ††Ma mbə gəzə kwəma va ghwəmmə nighə tsəgha kiy, nihwəti ndərazhi yakə Abərahəm na niy mənishi ghəshi ka ndərazhi Hyalaw.

§† 8:37 1Zhñ 5:4-5 §†† 8:38 Ef 1:21; 1Kwər 3:22; 15:24; 1Pi 3:22 §† 8:39 5:5; Zhñ 3:16; 2Kwər 13:13; Ef 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16 §† 9:2-3 Səvəri 32:32 §†† mənti shi ka ndərazhi nza: Səvəri 4:22; 'Wəzh 11:1; shəndəkə: Səvəri 16:10; 24:16-17; 40:34-35; sla kiri: Gha-va 17:7; Səvəri 24:7-8; kwəma pəhəti Hyala: Səvəri 20:24; mbələnəkə miy: 3:2, 4:4:13, 17; Gal 3:6, 14 §§† 15:8; Səvəri 3:6, 15; Kəristəw: Mt 1:1; Rm 1:3-4 §§§ Ma kə nihwəti mbəzli kaa gəzə kwəma vay: Kəristəw tsa vay, Hyala na. Ghəci sləkə shiy gwa'a gwa'a! Ə pə ghwəmmə fal ya hwəmba, kə ghəshi. 18 9:6 3:3-4; 2:28-29 19 9:7 Ghava 21:12; Mt 3:9 20 9:8 Gal 3:7; 4:23

War kwataka ndərazhiy niy yakə Abəraham dzar kwa kwəmaa niy gəzanakə Hyala va na jijihiy Abəraham slar ni. <sup>9</sup> †Ma kə niy ni ngəciy: «A Abəraham, kee zhəkə ge'i lə vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə sanay, \*Sara yakə zəghwəə zal» kə niy ni.

<sup>10</sup> ††Kwataka sava na diba kiw. Tsəgha mənta na lə ihwəhwər yakə \*Rebeka va ghəshi lə jijimmə Izakə <sup>11-12</sup> Ma kə Hyala niy ni kaa ngəciy, a tsa jəw tsa va zəghwə dzaa bəhwə dikə va zəmbəghəy tsa dikə tsa, kə niy ni. Ghala vəghwə tsa gəzə Hyala va kwəma va tsəghay, Rebeka ghwəla ta ya ndərazhi va niy nza na, ya gar nə ghwəmmə, sa mənti tsahwəti kwəma jikir na, mba'a tsahwəti mənti na wəzə na, va tsəgha mənti na tsəgha, pə ghwəmmə. Na na Hyalay, ə gwəravə naa mənti tsəgha ta mbəə cipə njasa ka naa məni nanzə kwəma, njasa di na ya hwəmba, ka təra ni nzə mbəzli dzar mbə mbəzli njasa di na, kala kama tə sləni wəzə na mənti ghəshi. <sup>13</sup> †Njasa nzana va tsəgha məndi tsasliiti mbə zliya diba dzəkən ihwəhwər Rebeka va. Ma kə məndi na: «\*Zhakwəpə na tsee, e diti, mba'ee zlay \*Ezaw» kə Hyala, kə məndi.

<sup>14</sup> ††Ghənzə tsəgha kiy, njaa dza ghwəmmə nia? Ka məni kwəma Hyala lə kwal tsa nzəw, dza ghwəmmə ni na? Am nava tiba tepəw! <sup>15</sup> ††Aa niy gəzanakə kaa \*Məyizə ghala mbəradzəta, ma kə niy niy: «Ma yənəy, kaa ntsa dee məni wəzə hwər dzee məni wəzə hwər. Ta ntsa dee hwər tsee zhəra dza hwər tsee zhəra» kə niy ni. <sup>16</sup> ††Mba'a kə Hyala təravə ndə, di na gəzə kiy, ka nzana lə di tsa ntsa va, ya tə kwəma mənti ntsa vaw, war Hyala təravə na tsəgha, lə wəzə tsa nza, tə sa di na təra ci <sup>17</sup> ††Ava tsəgha gəzəkə Hyala kaa \*Farawəj, mazə ka \*Ezhipətə mbə zliya nza diba. Ma kəy: «Yən tivəjə naa fiyja ka mazə, nza gha zhinida ghən, ma sa ka gha zhinida ghən na, nzee mbəə canshi bərceə kaa mbəzli, nza slən tsee mbəə dzantəvay tə hidi gwa'a gwa'a» kə. <sup>18</sup> †Ava tsəgha na na Hyala. Kaa ntsa di na məni wəzə hwər ka naa məni, ntsa di na mənti ka ndə zhini ghən na, mba'a mənti.

### Ndə tibia kambə ghəpə mbə kwəma məni Hyalaw

<sup>19</sup> Sa nzana va tsəgha kiy, nda nza tsahwəti ndə ni «Ya sa nzana tsəgha na, waa shi zhini Hyalaa bə fəti kaa mbəzli? Ta mbay ndəə mənti nahwəti kwəma dzəghwakən na bərkanati na va kaa ndə shəkəna?» kəy. <sup>20</sup> †Gha gha ndə ngəri tsa ngati Hyala va kanta ghəpə lə dəw gəla kwəma tsəgha na va kiy, wa ndə nza ghaa? Kwəma səkə ghaa favə rəkidiy gəzə kaa ndə nga ghəni: «Tawa ngatəra gha tsətsəa» kəa? <sup>21</sup> ††A kwal va ndə nga ghəni ta məni shi di na lə rikidi. Mba'a kəə diy, nga' ngavəri, mba'a ngati shaka kwa cihwəjwa lə tsahwəti, ma tsahwəti na, mba'a ngati shaka kwa ta er gəmshi ni li.

<sup>22</sup> ††Njasa nza ndə nga ghəni va lə ghəniy, ava tsəgha na Hyala lə ke ngəri kwərakwə ki. Ya njaa di na məni li shiy, kwəma gha mbə kwəma nzəw. Ə di na mbəzliy sənay bə nəfə tsa nza, mba'a cintishi bərzi nza, dzəghwa na ki ka sə'wa kwəma mbəzli bəti na va nəfə dzəkən shi, dza na ta zamtishi, war ka sə'wa, war ka sə'wa. <sup>23</sup> ††Dibay ə di Hyala mbəzliy sənay njasa nza shəndəkə tsa nza, dza na ta fə dzəti ghwəmmə, ghwəmmə shi məntəmmə na va wəzə hwər. Ghala mbəradzəta niy fəyəmmə na vəgha bəla, ta fə shəndəkə tsa nza vaa dzəti ghwəmmə. <sup>24</sup> ††Ghwəmmə gwanamməy, mbəzli mananatihi Hyala wəzə hwər mba'a harvəshi ta nza ka shi nza gə ghwəmmə. Kwataka mbə hwəlfə \*ka Zhəwifə harvəmmə naw, pa' mbə hwəlfə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə harvə na mbəzli. <sup>25</sup> ††Njasa niy gəzəkə Hyala va mbə zliya tsasliiti 'Wəzhe \*ndə gəzə kwəma Hyala. Ma kə niy niy: Hwəlfə mbəzliy niy kama ka mbəzlee kwatanjaj, ta harshi dzee, ka mbəzlee. Hwəlfə mbəzliy niy dimee kwəma shi kwatanjaj, ta di kwəma shi dzee.

<sup>26</sup> ††Ge'i dzəghwa tə pətsaa niy gəzanakəshee va yən Hyala:

«Ghwəyəy, mbəzlee nza ghwəyəw!» pənəy, ava zhəghwa tə pətsa va dzee ta harshi yən Hyala kwa bəpə piy: «Ghwəyəy ndərazhee nza ghwəy!»

pən ngəshi, kə niy ni.

<sup>27</sup> ††Ma na hwəlfə ka \*Izərayeləy, a \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala gəzənti kwəma gəzanakə Hyalaa dzəkən shi gwa'a, ma kəy:

Ya war nja ndarghə kwa həl na mbəzli mbə hwəlfə ka Izərayel daj tsa shiy, war nihwəti mbəzli jəwə gwa'a tsəgha na shi dza Hyalaa mbəzli mbə shi.

<sup>28</sup> Ka dza kwa sləkəpə dzənti vəghwəw, ta səkə dza naa dzəti hidi,

ta məni shi gəzəkə na va mənishi gwanashi, kə.

<sup>29</sup> ††Zhini ba na, mba'a Ezay tsa va niy gəzəkə kwatanjajta:

Kala sa tərəmbəy Hyalaa sləkəpə va nza bərzi və dzəkən shiy gwa'a gwa'a nihwəti mbəzli mbə hwəlfə ghwəmmə jəwə nzay, ci ghwəmmə zammə gwanammə nza, nja mbəzli mbə məlmə ka \*Sədəm lə shi mbə məlmə ka \*Gwəmə, kə niy ni.

### Ka kwəmavə tsəhə ndə kwa kwəma Hyala, lə nəw \*kwəma pəhəpəhə naw

<sup>30</sup> ††Mbə kwəma va tsəgha kiy, a ghwəmmə nay, ta na \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy pəla kwal tsaa dzəghwa kwəma Hyala ghəshiw. Dzəghwa Hyala sana kiy, mba'a məntishi ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nza kala hazləni tiba, sa banavə ghəshi nefer shi. <sup>31</sup> ††Ma hwəlfə mbəzli ka \*Izərayel nashi ki na, mbə pəla kwə-

† 9:9 Ghava 18:10, 14 †† 9:10-12 Ghava 25:21-23; Rm 11:6 ‡ 9:13 Mala 1:2-3 †† 9:14 3:5; Nəw 32:4 †† 9:15 Səvəri 33:19; Mt 20:1-15 ††† 9:16 Ef 2:8 ††† 9:17 Səvəri 9:16 § 9:18 Səvəri 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Pi 2:8 †† 9:20 Ezay 29:16; 45:9 ††† 9:21 Zher 18:6; 2Tim 2:20

§† 9:22 2:4, 8 ††† 9:23 5:2 †† 9:24 1:16; 10:12 †† 9:25 'Wəzh 2:25; 1Pi 2:10 ††† 9:26 'Wəzh 1:10 ††† 9:27-28 Ezay 10:22-23 ††† 9:29 Ezay 1:9 18 9:30 10:20 19 9:31 10:2-3

ma pəhəti Hyala ghəshi niy nza ta nəw, nza ghəshi mbəə mənishi ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tiba. Sa kwəməvə ghəshi na, mba'a ghəshi kərayshi mbə kwal. <sup>32</sup> †Sa wana kərayshi ghəshi kwa kwal kia? Sa niy banavə ma ghəshi nefer shi kaa Hyala. Ma mbə zəzə kwəma shiy, a ghəy dzaa mənijəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala tə kwəma mənijəy, kə ghəshi niy ni. Mba'a təhwəni tsatsatishi tə hakwə tsa nə məndi va hakwə tsa təhwəni, kə məndi ki. <sup>33</sup> ††Hakwə tsa vay, a məndi gəzəkə kwəmaa dzəkən mbə zliya, ma kə məndiy: A kə Hyalay:

Avee fəy hakwə † tsa dza mbəzliy tsa təhwəni ti mbə məlmə \*Shiyarjw, kəlbə dza sədə mbəzliy fəladī dzəy ti ta bə tərə dza naa nza.

Ma ta nza ki, ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ciy, ka dza naa nza hashiw, kə.

**10** †A ngwarməhira, jəw dee ka Izərayel mbəlishiw, ghənzə na kwəma cə'wee va Hyala, ya hwəmba mbə cə'wee. <sup>2</sup> †Na navay, ə sənay a ghəshiy di nəw Hyala tərəjw. Ə na na nzanay, sənata kwəma ghəshi mbə di nəw Hyala shi vaw. <sup>3</sup> †Sənay kwal tsa cintishi Hyala kaa mbəzli ta dzəghwa kwəma nze ghəshiw. Sa dza ghəshi na mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pəla tsa shi kwal də'wə ghən tsa shi, ta dzəghwa kwəma Hyala. Dzəghwa tsəgha ki, kala di ma fəti ghəshi va Hyala ta zləba kwal tsa cimmə na va, ta dzəghwa kwəma nze ghwəmmə. <sup>4</sup> †Sa nzanay, mbə \*Kəristəw kərkəva kwəma pəhəti Hyala. Ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ciy, ta mbay dza naa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tiba.

#### Ta mbəlitī mbəzliy banavə nefer shi, dza Hyala gwanashi

<sup>5</sup> †A \*Məyizə niy tsaslitiy dzəkən njasa dza ndəə kwəməvə dzəghwa kwəma Hyala dzar kwa kwəma pəhəpəhə na. Ma kə niy niy: «Ntsaa dzaa nəwti \*kwəma pəhəti Hyala va gwanatay, ta kwəməvə piy dza na tə sa nəwti na kwəma va» kə niy ni. <sup>6</sup> †A na dzəghwa kwəma Hyala tə sa banavə ndə nəfə tsa ciy, avanta kwəma gəzəkə məndiy dzəkən mbə Zliya Hyala: «Ən-taa gha dzaa təkə mbə nəfə tsa gha na, wa ntsaa dzaa dzəmə ghwəmə gar dza ghəciy harkəghwa Kəristəw məbaa?» pə gha ma. <sup>7</sup> Zhini əntaa gha zəzə bə na: «Wa ntsaa dzaa dzəghwa hidi gar dza ghəciy zhinikəmə Kəristəw səəkə kwa kwəlia?» pə gha ma. <sup>8</sup> Ma kə mən-di kaa kwəma tsasliti məndi mbə zliya nanzəy: Ava vəgha gha na kwəma Hyala ndəkwə ndəkwə, mbə miy tsa gha, lə mbə nəfə tsa gha na, kə məndi. Kwəma va na sa gəzə ghəy va kaa mbəzli, nə ghəy, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala pə ghəy ngəshi. <sup>9</sup> ††War gəzəkəvəri ma gha lə miy tsa gha tə ngwəla: «Yesəw na Ndə sləkəpə» pə gha, mba'a gha zləbati mbə nəfə tsa gha katan a Hyala zhanakati mbə məti pə ghay, ta

† 9:32 4:4-5 †† 9:33 Ezay 8:14; 28:16; 1Pi 2:6-8 † Ma hakwə tsa va, ya kəlbə va kiy, ghəci na Yesəw Kəristəw. †† 10:1 9:1-3 †† 10:2 SləniKY 22:3 ††† 10:3 1:17 ††† 10:4 Gal 3:24-25 § 10:5 SləniTaH 18:5; Gal 3:12 §† 10:6-8 Nəw 30:12-14 §†† 10:9 1Kwər 12:3; Flp 2:11

mbəlantəjə dza Hyala. <sup>10</sup> Mba'a pə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəwəy, ta ndammə kwal tsa dzəghwa kwəma nze dza Hyala. Mba'a pə ghwəmmə gəzəkəvəri lə miy tsa ghwəmmə, a ghəy zləbavə Yesəw ka Ndə sləkəjəy, pə ghwəmmə dibay, ta mbəlitəmmə dza Hyala. <sup>11</sup> †Sa nzanay, a məndi gəzəkə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma ci, ma kə məndiy: Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ciy, ka dza naa hashiyəw, kə məndi. <sup>12</sup> ††Mbə gəzə kwəma va kiy, tərəmbə ghala məndi mbə \*ka Zhəwifə lə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifəw. Ndə sləkəpə tsa kwətij tsa sləkə na mbəzli gwanashi. Ya wa ntsaa har ta kəti ghəciy, ta kətitī dza na, ya mbə namaba kwəma. <sup>13</sup> ††Tsəgha tsasliti məndi mbə zliya, ma kə məndiy: «Ya wa ntsaa har Ndə sləkəpə ta kəti ghəciy, ta mbəlitī dza Ndə sləkəpə» kə məndi.

<sup>14</sup> Ya tsəgha na kwəma va kiy, njaa dza mbəzliy har ta kətitī ghəci, ghəshi kə kala banavə nefer shi kia? Njaa dza ghəshi ghaa banavə nefer shi, ghəshi kə kala səəkə favə gəzə kwəmaa dzəkən kia? Njaa dza ghəshiy ghaa favə kwəmaa dzəkən, ndə kə kala dzaa gəzanshi? <sup>15</sup> †Zhini diba kiy, njaa ka ndə dzaa gəzanshi kwəma va kaa mbəzli, ndi kala dzaa ghwəni ndəa? Mba'a kə məndi ghwənashi mbəzli ta gəzə kwəmaa dzəkən kiy, njasa tsasliti məndi va mbə zliya dza naa nza, ma kə məndiy: «Jəw vəshi mbəzli ta mbəzliy səəkə ta gəzanshi kwəma wəzə naw» kə məndi. <sup>16</sup> ††Ya tsəgha nze kiy, mbəzli gwanashi zləbavə na Yəwən kwəma wəzə naw. Va tsəgha nə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyala: «A Ndə sləkəjəy, wa ntsaa zləba kwəma gəzanshi ghəy mbəzli kia? Dəj na ghəshiw» kə. <sup>17</sup> ††Di na gəzə kiy, sa ka ndəə favə kwəmaa dzəkən Yesəw, ka ndəə banavə nəfə tsa ci, dibay, ka favə kwəmaa dzəkən Yesəw ndə, kala kafəy ndə ta dzaa gəzanciw.

<sup>18</sup> ††A na kwəma dəwee kiy, ə nzana kala favə gaka kwəma va ka Izərayel katarj shəkənaa, njaa? Tibaw, a ghəshi favə! Tsəgha kə məndi mbə zliya, ma kə məndiy:

A mbəzli tsəhəshi ta gəzə kwəma Hyala tə hidi gwa'a gwa'a.

A gəzə kwəma shi tsəhəta

ya tə pətsaa gwəramti kərakə tə hidi, kə məndi.

<sup>19</sup> †A na kwəma zhinee dəwəy, ə fəti ma ka Izərayel ghən ta kwəma va shəkənaa, njaa? Əj tibaw, ta na navay, a ghəshi fəti ghən, ə di ma ghəshi zləba gwa'a tsəgha. Sa nzanay, a Məyizə, ndə gəzə kwəma Hyala niy gəzamti ghala mbəradzəta:

A kə Hyalay, kə:

«Ta kafəkə hərhə dzee kwa hwər ghwəy nza ghwəy hərhə va hwəlfə mbəzli gəmshī ni.

Ta bakati nefer ghwəy dzee dzəkən hwəlfə mbəzliy sənata ma kwəma» kə Hyala, kə Məyizə niy ni.

<sup>20</sup> †Zhini ma kə Ezay ndə gəzə kwəma Hyala diba, kala hazləni ma na:

§† 10:11 9:33 §†† 10:12 3:22 §† 10:13 Zhəw 3:5 §† 10:15 Ezay 52:7 §†† 10:16 Ezay 53:1; Zhj 12:38 §†† 10:17 Zhj 17:20

A kə Hyalay: «Ma yən, yən Hyalay,  
hwəlfə mbəzliy niy səəkə maa pəlahwəra na shiy  
nara!

Kaa mbəzliy səəkə maa cə'wəhwəra  
cintee ghən tsee» kə Hyala, kə Ezay.

<sup>21</sup> †Dzəghwa ma kə Hyalaa dzəkən hwəlfə ka Izərayel  
nashi ki na:

Yən kiy, ghala mekəshi nzee war tədi tədi dəvee  
ta ka 'wə mbəzli mbə hwəlfə təravee na,  
dzəghwa ghəshiy, kala di ma fəti vəya,  
ka zhinira ghən, kə.

### Gəzə kwəmaa dzəkən hwəlfə ka \*Izərayel

**11** ††A na kwəma zhinee dəw diba kiy, va sa nzana  
tsəgha kiy, ndəghaa ndəghamti Hyala hwəlfə ka  
Izərayel, ni nza va mbəzli tsəgha ki shəkəna? A pən.  
Am, nava tība tepəw! Yən Pəl də'wə ghən tseyey, ndə  
ka Izərayel nzee. Mbə takə tsa \*Benzhamej ntsa mbə  
jijihiy \*Abəraham yakəra məndi. <sup>2</sup> †Ndəghamti Hyalaa  
ndəghamti hwəlfə mbəzli nza va tsəhavə na ghala  
kwatarjataw. Zəzətim ya tə kwəma tsasliiti məndi va  
mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma \*Eli, ghala pətsaa  
gəzə na kwəma kaa Hyala, ta kwəma ka Izərayel. Ma  
kə niy niy: <sup>3</sup> ††«A Ndə sləkəŋəy, ava gwa'a bakwamti ka  
Izərayel ka gəzə kwəma gha, mba'a ghəshi ndanamti  
pətsa fə məndi shiy ti ta taŋa. War yən kwətira tərmbə  
na ka ntsaa nəw kwəma gha sana. Zhini bay avashi  
mbə pəla pəslira kwərakwə ba» kə. <sup>4</sup> †Njaa niy nə  
Hyala kaa zləbanci nanzə kia? Ma kə niy niy: «Kwətija  
nza ghaw. Avanay sənzanvay, mbəzli diwəy diwəy  
mbərfəj mətəkə tərmbəy ya, shiy nəw kwəmee ya  
hwəmba nza, kala səəkə ghəshiy tsəfəkwəhwə tsəfək-  
wə kwa kwəma mbəri tsa har məndi vaa \*Bal ta cə'wə  
ci» kə niy ni. <sup>5</sup> ††Ava tsəgha na sana sənzanva, lə tsa gh-  
wəmmə tsa vəghwə kwərakwə ki, war mbə tərmbəy  
nihwəti mbəzli na Hyala, mbə hwəlfə mbəzli nza va  
təravə na njasa di na, lə wəzə hwər tsa nza. <sup>6</sup> ††Lə wəzə  
hwər tsa nza kə Hyala təravəshi kiy, ka dza naa nza tə  
sləni wəzə na mənti ghəshiw. Ma mba'a kə təravəshi  
tə sləni mənti ghəshi nza, zhəmə shi niy dza naa wan-  
shi nza, ghalaba na ka dza məndiy ni wəzə hwər man-  
anati Hyala kaa mbəzli, kə məndi ghwəla nza.

<sup>7</sup> †Njaa di kwəma va gəzə sana kia? Di na gəzəy, ma  
kwəmaa niy nza hwəlfə ka Izərayel va mbə pala nza,  
kwəməvə ghəshiw. Mbəzli təravə Hyala mbə shi na  
shiy kwəməvə. Ma niy tərmbə na, mba'a Hyala mənti  
nəfə tsa shi caslakə. <sup>8</sup> †††War tsəgha niy tsasliiti məndi  
mbə zliya kwərakwə, ma kə məndi niy niy:

A Hyala mənti məhərli shi caslakə,  
mba'a gharamti mətəshi shi va nəghətaa ghəshi nay  
pi.

Dza na nə'wə nə'way slimim shi,  
va nəghətaa ghəshi favə kwəma,

pa' ghala vəghwə tsa, kə.

<sup>9</sup> †Zhəghwa ma kə \*Davītə ba na:

Mba'a kə ghəshi basəshi ta zəmə shiyəy,  
ə ka basəva tsa shi va dzaa mbəərəy,  
ka zləkwə tsa dzaa təmə'wəhwəshi, ta tərə ghəshi,  
ka zhəvaa ngata ta kəriŋəhwəshi.

Tsəgha kə Hyala wanavəshi na shi zhəmə.

<sup>10</sup> † Ə kə mətəshi shi ghwəlfəshi, kala nay pi ghəshi gh-  
wəla.

Məntishi, a kwemer nza kən shi ya hwəmba,  
mba'a ghəshi dalishi va kwemer va, kə.

<sup>11</sup> ††Kwəma zhinee dəw diba kiy, sa bəhwə ka Izərayel  
va tərə kiy, ə dza ghəshiy nza tə pi kwa gwa'a shəkə-  
na? pən. Am, nava tība tepəw. Nanzə kiy, tə sa mənti  
ghəshi va kwəma jikir na na, mba'a Hyala mbəliti  
hwəlfə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Sa mənti Hyala va  
tsəghay, ta mbə ka Izərayel hərəhə va nihwəti mbəzli va  
nə na. <sup>12</sup> † Ghala pətsa mənti ka Izərayel \*kwəma jikir  
nay, dza Hyala mba'a mananatishi wəzə tərəŋwə kaa  
mbəzli tə hidī. Ghala pətsa tərəshi ghəshi kwa kwal  
Hyala na, mba'a hwəlfə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə  
kwəməvə təfə miy va Hyala. Mba'a kə Hyalaa məni  
wəzə kaa nihwəti mbəzli ghala pətsa di ma ka Zhəwifə  
fəti və kiy, hanaba sa ka ka Zhəwifə tsati titihwə tsa shi  
kaa Hyala shəkəna. Tərəŋwəba ghalaba dza Hyalaa  
məni wəzə kaa mbəzli.

### Njasa mbəliti Hyala mbəzliy kamaa ka Izərayel

<sup>13</sup> †††Nana kiy, kaa ngəŋwəy ghwəy \*mbəzliy kamaa  
ka Zhəwifə dee gəzə kwəma, sa nzana yənəy ndə kwal  
tsa Yesəw nzee, sa ghwəni Hyala ta dza ta gəzə kwəma  
Yesəw kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mbə vəshi nzee  
tərəŋwə ta sləni ndara na va. <sup>14</sup> † Ma di yay, mba'a mbəzli  
mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nara tsəgha. Ma sa  
ghəshi nara na, nza hərəhə ghəranshi, nza nihwəti  
mbəzli mbə shi səəkə, nza Hyala mbəliti shi lə sləni  
ghəree va. <sup>15</sup> † Kwa vəghwə tsa nzana ghala pətsa  
zhəghanavə Hyala hwəm kaa ka Zhəwifə, mba'a  
sləkati kwəma kwa jipə nza lə nihwəti mbəzli tə hidī  
gwanashi, mba'a jakəta li shi kiy, njaa dza naa nza  
ghala pətsa dza Hyalaa zhiniy zləbavə ka Zhəwifə kia?  
Kwəma wəzə tərəŋwə dza naa nza, ta zhakatishi dza  
mbəzli mbə məti.

<sup>16</sup> ††A ghwəy sənay, bəvə ma ndə kwa taŋa dafa gha  
ndə ngakəghwa, mba'a ndə banavə kaa Hyalay, naa  
tərmbə va dafa gwanata na, sa Hyala va ka naa nza  
kwərakwə. Mba'a kə ndə bəvə dəŋwə fə banavə kaa  
Hyala dibay, shi nza dza naa nza gwanashi, lə dividivi  
tə fə va shi kwərakwə. <sup>17</sup> †††Ma hwəlfə ka \*Izərayel  
sənzanva kiy, nja dəŋwə fə wəzə na ngwəbəy ndə kwa  
tsa ci na. Dza na mba'a ga'wamti nihwəti dividivi tə  
dəŋwə fə va, mba'a dza slaslakəŋwəy ghwəy shiy kama  
mbə hwəlfə ka Izərayel, nja dividivi tə fəhi kwamti  
gəmshī ni ghwəy, mba'a tsəbatəŋwəy dzəti dəŋwə fə  
va, tə pətsaa nza niy slaslami na va. Ma shi wəzə ni  
dza ka Izərayel kwəməvə na, mbə kwəməvəshi ghwəy

§§§ 10:18 Cem 19:5 18 10:19 Nəw 32:21; Rm 11:11 19 10:20 Ezay  
65:1; Rm 9:30 † 10:21 Ezay 65:2 †† 11:1 SləniKY 22:30; 2Kwər  
11:22; Gal 1:13-14; Flp 3:5 † 11:2 11:29; Cem 94:14; Zher 31:37  
†† 11:3-4 1Mezh 19:10, 14, 18 †† 11:5 9:27 ††† 11:6 4:5; Gal 3:18  
††† 11:8 Ezay 29:10; Nəw 29:3; Mt 13:14-15

§ 11:9-10 Cem 69:23-24; 35:8 † 11:11 SləniKY 13:46; Rm 10:19  
§†† 11:13 1:5 † 11:16 Bəla 15:19-21 ††† 11:17 Ef 2:11-13

gwanarjwəy lə nihwəti ka Izərayel tsəgha ki. Sa nzana səəkə mbə dənjw fə dividivi tə fə kwəma shi zəmə ghəshi. <sup>18</sup> †Ava va tsəgha kiy, gha gha dəvə fə tsəbati məndi vay, əntaa gha dzaa vəshi, ka 'wəshi ni slaslamti məndi va dividivi ma. Wa na na gha va kwəma dza gha vaa zhəmbənjə mbə vəshi lia? A gha sənay, gha kəsəti na dənjw fəw, dənjw fə na saa kəsətənjə. <sup>19</sup> Nda nza ndə ni: «A Hyala slaslamti ni va dividivi ta mbee nza kwa pətsa shi na nee, kəy». <sup>20</sup> ††Yarj, tsəghaa nava nanzə a ghwəm sənay. Nanzə kiy, sənay tə gha ba, sa di ma ghəshi bə nefer shi kaa Hyala va tsəgha slaslamtishi məndi. Ma sa nzana mba'a gha banavə nəfə tsa gha na gha ki na, dza na mba'a tsəbatənjə dzəti pətsa shi va. Mbə kwəma va kiy, əntaa gha dzaa vəshi ma. Wəzəba hazləni pə ghaa hazləni. <sup>21</sup> Kwa vəghwə tsa nata gha Hyala, kala zlashi ka Izərayel ghəshi dividivi tə fəy, hanaba gha gha tsa tsəbati məndi tsəbə tsəbə shəkəna? War kala banavə nəfə tsa gha pə gha kaa Hyala kwərakwəy, ta təhantaa dza Hyala. <sup>22</sup> Nighətim njasa nza Hyala wəzə tsa nza, zhini ka ndə di ma \*kwəma jikir na ghənzə dība. Mbəzliy shikəshi kwa kwal tsa nza mba'a ghəshi nəfəyəy, ka di kwəma shi na ghəwəlaw. Ma kaa ngənjwəy ghwəy nihwəti mbəzli na, mba'a mənəti wəzə hwər, kama nzəy tsa ghwəy war mbə wəzə hwər tsa nza va, kala tsəghay, ta zhəghavənjwəy hwəm dza na kwərakwə ba. <sup>23</sup> Ka Izərayel va sənzanva, war mba'a kə ghəshi bə nefer shi kaa Hyalay, ta zhini dza Hyalaa zhanatishiy zhəti pətsaa niy nza ghəshi va ti. Sa nzanay, a bərci və ta mbəə zhanatishi. <sup>24</sup> Ghwəy ghwəy mbəzliy kamaa ka Izərayeləy, nja dividivi tə fəhi gəmsi ni kwamti nza ghwəy, dza Hyala mba'a dzaa kəslikənjwəy, mba'a səəkə tsəbatənjwəy dzəti dividivi tə fə nza ngwəbətə na wəzə na. Mba'a Hyalaa mbay mənəti tsəgha lə ghwəy kiy, hanaba ka Zhəwifə, ghəshi shi nja dividivi tə fə va də'wə ghən tsa nza, ka Hyala mbay zhanaghwashī ma kwa pətsa shi shəkəna, ta mbay dza naa zhanatishi.

### Njasa dza kwal mbəli tsa ka \*Izərayel zhiniy gwəmay

<sup>25</sup> †A ngwarməhira, e di gəzanjwəy nahwəti kwəma sənata ma məndi, a ghwəy mbəə sənata, əntaa ghwəy dzaa dzanjwəy dzəmbə vəshi «Nja mbəzliy tsəhwələnəy nza ghəy na ghəy ki» pə ghwəy taa ni ma. Ma kwəma nata ghwəy va, nahwəti bəla mbəzli ka Izərayel kala di bə nəfə tsa shi kaa Hyalay, kwa gwa'a dza ghəshiy nzəyshi war tsəghaw. Sa ka mbəzli tərati Hyala mbə hwəlfəhi nihwəti \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə banavə nefer shi gwanashi kaa Hyalay, ta zhəghəva dza mbəzli mbə hwəlfə ka Izərayel dza ta bə nefer shi kaa Hyala. <sup>26</sup> ††Ma tsəgha kiy, nza Hyala mbəlantishi gwanashi ta nza ghalaba, njasa gəzəkə zliya va, a kəy: Səəkə mə dəlagwa \*Shiyarjw dza Ndə mbəlīpəə səəkə.

Sa ka na səəkəyəy, ta yabantī jikir tsa mənəti takə tsa mbəzli yakə \*Zhakwapə dza na.

<sup>27</sup> Ava kwəma va dza naa nza ka \*sla kiri tsa slati ghəy

† 11:18 Zhrj 4:22 †† 11:20 1Kwər 10:12 † 11:25 Mt 24:14; Zhrj 10:16 †† 11:26-27 Ezay 59:20-21; 27:9; Zher 31:33-34

kwa jipə ghəy li shi, ghala pətsa dzee yabantī kwəma shi va jikir na, kə Hyala.

<sup>28</sup> Mbə kwəma na, ghwəmmə kəə nighəy, a ka Izərayel mənishi ka ka jaka Hyala tə mbərkə sa zləbati ma ghəshi Yəwən kwəma wəzə na. Mənta kwəma va tsəghay, ta mbə ghwəy ghwəy \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbəlīnjwəy. Dza kwa nahwəti bəla dībay, a Hyala təravəshi, mbəzli diti na na ghəshi, sa nzana tsəgha ghənzə niy gəzamtī kwatanjata kaa jijihishi. <sup>29</sup> ††A na Hyala war mba'a kə mbəlītiy banavə shiy kaa ndəy, kar naa zhinəhwəshiw. Mba'a kə harvə ndəy, ka zhini naa zlay ghəwəlaw. <sup>30</sup> Ma ghwəy ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy di fəti ghwəy va Hyalaw, sa dza mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə kwərakwə ki na, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə di ma fəti va Hyala, dza hwər tsa nza, mba'a zhiniy ghavə zhanta tə ghwəy nana ki. <sup>31</sup> Tsəgha na lə kwəma shi sana kwərakwə ki: Sənzanvay, ka di fəti ghəshi va Hyalaw. Ta mbəə way, ta mbə hwər tsa Hyalaa zhanta ti shi njasa zhanati na va tə ghəwəy kwərakwə. <sup>32</sup> †††Ava tsəgha zlashi Hyala mbəzli gwanashiy di ma fəti və, ta mbə hwər tsa nza zhanta ti shi gwanashi.

### Dikə na Hyala tərənjw mbə shiy gwa'a

<sup>33</sup> †††Hyala katanəy, kwətita na tə tsa nza va wəzə hwər, tərənjw na məhərli və, mba'a sənata kwəma gwa'a gwa'a, Kwəmaa tsava ntsaa dza vaa sənata ngwəvə Hyala njasa sla naa? A ntsaa dza vaa sənay kwal tsa nanzə kwəma mənī naa? <sup>34</sup> †Tsəgha kə zliya nza kwərakwə, ma kəy:

Wa ntsaa dzaa sənata təkə kwəma təkə Ndə sləkəpəə?

Wa ntsaa dzaa mbay canci kwəmaa?

<sup>35</sup> ††Kwəmaa tsava ntsaa səəkəə banavə shiy kaa Hyala

gar wanci shi ci ghənzəə? Ghəci tibaw! kə.

<sup>36</sup> †††Sa nzanay, səəkə və səəkə shiy gwanashi, ghənzə nighə naa dzəkən shiy gwanashi. Zhini, shi nza shiy gwanashi dība.

Dzəti Hyala kə mbəzli tə hidiy fə shəndəkə ya pa' hwəmba nza. \*Amin!

### Njasa ka ghwəmmə nza mbə nzəy tsa ghwəmmə, kwa kwal Hyala

**12** ††Sa nzana tsəgha kiy ngwarməhiray, ə cə'wənjwəy ya, njana nzana mba'a hwər tsa Hyalaa zhanta tə ghwəmmə tsəghay, ə pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy kaa Hyala mbə dəvə nza, mba'a nzəy tsa ghwəy mənīy nja shi kəsəvə məndi ta slantishi kaa Hyala, mənīnjwəyəm ka shi nza, ka təbantā. Ava tsəgha na gəla cə'wə Hyala slar slar na va ghəwəy. <sup>2</sup> †††Əntaa ghwəy dzaa nəw səəbə nzəy tsa mbəzli tikə tə hidī ma. Banavəm kwal kaa Hyala, a ghənzə

†† 11:29 3:3-4; 15:8 ††† 11:32 3:22; Gal 3:22 ††† 11:33 Zhəwbə 11:7; Cem 139:17 § 11:34 Zhəwbə 15:8; Ezay 40:13 §† 11:35 Zhəwbə 41:3 §†† 11:36 16:27; 1Kwər 8:6 §† 12:1 6:13; 1Pi 2:5 §†† 12:2 Ef 4:22-24; 1Tes 5:21

ndaŋwəy yəwən zəzə kwəma. Ghalabay, ta mbay dza ghwəy təra na di Hyala kwəma, ka sənata na wəzə na kwəma, lə naa təbanta kwəma, mba'a kwal tsa kwəma, gwanata tsa nza.

<sup>3</sup> †Tə mbərkə sa pəərətəra Hyala ka ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəwəy, vanta kwəma dee gəzarŋwəy: Əntaa ndə mbə ghwəy dzaa dzay ta kəli ghən tsa ci gəm ma. Əntaa ghwəy həbə kwəma kən ghwəy ma, ge'i ge'i njasa nza ghwəy, pə ghwəy kəray bəti ghən tsa ghwəy. Dzəghwa tə pətsa kəray na ghwəy va bərçi ndaŋwəy Hyala mbə kwəma nza, tsəgha pə ghwəy kəray bəti ghən tsa ghwəy kwərakwə.

<sup>4</sup> ††Ya wa ndə mbə ghwəmmə sanay, daŋ na bəla tə vəgha ci kwətəy. Ya nama bəla tə vəgha ndəy, war lə na nza sləni na tiba, <sup>5</sup> ava tsəgha nza ghwəmmə sana kwərakwə ki, mbəzli daŋ ghəngən ghəngən nza ghwəmmə. Dzəghwa ki na, ka vəgha ndə kwətəy ghwəmmə mənimmə, sa jakəmmə ghwəmmə tə Kəristəw. Zhini, jakəjakə ghwəmmə gwanammə kwa jipə ghwəmmə njasa ka bəlahi tə vəgha vaa nza jakəjakə. <sup>6</sup> †Dzəghwa Hyala lə wəzə hwər tsa nza, mba'a tahavəmmə bərçi ghəngən ghəngən, ta ghəranta sləni nza. Njana məntəmmə na tsəghay, ya wa ndə na, ə kəə ghəra sləni lə nici bərçi banavə Hyala. Mba'a kə Hyala ndaŋa bərçiy gəzə kwəma nza kaa mbəzliy, njasa dza naa dzava kwa kwal Hyala, pə ghaa gəzə. Njasa ciŋa na va kwal tsaa gəzə nza. <sup>7</sup> ††Mba'a kə Hyala ndaŋa bərçiy kəti mbəzliy, kəti pə ghaa kətiishi, war njasa gəzaŋa na. Mba'a kə ndaŋa bərçiy bananshi shiy kaa mbəzliy, bəni pə ghaa bananshi njasa citəŋashi na. <sup>8</sup> Mba'a kə Hyala ndaŋa bərçiy gəzə kwəma kaa mbəzli ta mətsahanshi bərçiy, ə pə ghaa gəzanshi njasa citəŋa na. Mba'a kə Hyala ndaŋa bərçiy nga shiy kaa mbəzliy, lə nəfə kwətəy pə ghaa nganshi shiy. Mba'a kə Hyala ndaŋa bərçiy ndəghwə nihwəti mbəzliy, ndəghwə mbəzli va wəzə, lə nəfə tsa gha kwətəy. Mba'a kə ndaŋa bərçi ta kəti mbəzli kwa tsa shi kwal niy, lə vəshi pə ghaa kətiishi.

<sup>9</sup> ††Pə ghwəy di mbəzli lə katarŋ, kala dakə ma mbəzli pərikə tə ngwəla. Ka zləba ghwəy ya namaba \*kwəma jikir na ma, na wəzə na kwəma pə ghwəy maw.

<sup>10</sup> †††Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw, sa nzana ka ngwarməmə kwətəy ni ghwəy mənəyŋwəy. Ə pə ghwəy di fəti kwa jipə ghwəy tərəŋw, ka nighə ya tsamaba ndə ci, war njasa tədanakən tsahwəti zəmbəghəy tə dikə. <sup>11</sup> †††Əntaa ghwəy mar ma, ə pə ghwəy jihəvaa dzəmbə sləni. Ghəram sləni kaa Ndə sləkəpə lə nəfə kwətəy. <sup>12</sup> †Vəshi pə ghwəy vəshi, mbə ndəghə shi gəzəkə Hyala va, fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti shi. Ka sə'wa kwəma, ya mbə ngəra'wə nza ghwəy, ka cə'wə Hyala ya hwəmba nza. <sup>13</sup> ††Mba'a kə tsahwəti mbə ghwəy, gh-

† 12:3 1:5; Mt 20:26; 1Kwər 12:11, 28; Ef 4:17 †† 12:4-5 1Kwər 12:27 † 12:6-8 1Kwər 12:4-11; 12:27-14:40; 1Pi 4:10-11 †† 12:7-8 SləniKY 6:1-3; 2Kwər 9:5, 7 †† 12:9 2Kwər 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Pi 1:22; 1Kwər 13:4-7 ††† 12:10 14:15; Zhŋ 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Ef 4:2; Flp 2:2-3 ††† 12:11 8:9; Gal 5:25; ShiZhŋ 3:15 § 12:12 5:2-3; 8:24-25; Mt 24:13, 22; Lk 18:1; 1Kwər 10:13; 1Tes 2:14 †† 12:13 Gal 6:10; Ebr 13:2

wəy mbəzli Hyala kala shiy vəy, ə pə ghwəy nganci shiy. Wəzə pə ghwəy ka'wə ka məlməə səəkə va ghwəy.

<sup>14</sup> †††Cə'wəmə Hyala a ghənzə təfanshi miy kaa mbəzliy saŋwəy ngəra'wə. Ə pə ghwəy cə'wə a ghənzə təfanshi miy. Əntaa ghwəy cə'wə a ghənzə bazlashi ma.

<sup>15</sup> ††Vəshi pə ghwəy vəshi lə mbəzli nashi ghwəy mbə vəshi. Tihwənim kwasəbə mbəzli nashi ghwəy mbə tihwəni. <sup>16</sup> ††Sləka sləka pə ghwəy kwa jipə ghwəy mbə nza tsa ghwəy lə nihwəti mbəzli. Ka kəli ghən ghwəy ma. Əntaa ghwəy mənə awə ta ghəra sləni, ya sləni kama vəri tiy bəŋwəy mənədi ma. Ka nighə ghən tsa ghwəy ghwəy nja mbəzliy sənashi shiy gwa'a gwa'a ma.

<sup>17</sup> ††Mba'a kə ndə məntəŋwəy kwəma jikir nay, ka zhananci ghwəy lə jikir ma. War kwəma wəzə na pə ghwəy pəla mənə kwa kwəma mbəzli gwanashi. <sup>18</sup> Kama na dza kwa na ghwəy bəla mba'a kə gar mənəy, war lə zərkə pə ghwəy kwa jipə ghwəy ya lə tsamaba ndə. <sup>19</sup> ††A mbəzlee ni dee, war mba'a kə ndə məntəŋwəy kwəma jikir nay, əntaa ghwəy pəla zhananci lə mananci jikir kwərakwə ma. Zlatam Hyala, a ghənzə bə nəfəə dzəkən shi, va shi mənəyŋwəy ghəshi va. Sa nzanay a mənədi tsasliti mbə Zliya, ma kə mənədiy:

A kə Hyala kwa sləkəpəy:

«Yən dza naa waŋa shi gha tə ntsaa məntəŋa kwəma jikir na.

Yən dza naa zhananci jikir tsa məntəŋa na va» kə, kə mənədi.

<sup>20</sup> †††Ma kə kwəma Hyala dibay:

«Mba'a kə ndə jaka tsa gha lə mayəy, nganci shi zəmə, a ghəci zəməshi.

Mba'a kə ndir ghəranci, banci yam, a ghəci sashi.

Sa ka gha mananati tsəghay, ta kəsəvə dza ha'wə»

kə.

<sup>21</sup> Ka zlanay kwal gha kaa kwəma jikir na ta tədakəŋa bərçi ghənzə ma. Gha kə tədanakən bərçi lə mənə na wəzə na kwəma.

#### Dim fəti va mbəzli dikə dikə ni sləkə hidi

**13** †††Ya wa ndəy, ə kəə di fəti ta kwəma gəzəkə mbəzli dikə dikə ni, sləkə hidi. Sa nzana, ya tsamaba ntsaa mənə dikə tə hidi gwa'ay, Hyala banavə na. Ghənzə fəy na ta mənə dikə dzəghwa tə pətsa nza na va. <sup>2</sup> Va tsəgha nzana ki, ya a ntsaa zhini ghən kaa mbəzli dikə dikə niy, kwəma gəzəkə Hyalaa di ma tsava ndə zləba. Ghalaba kiy, ngwəvə na sa dza naa mba-hakən kən ghən ci. <sup>3</sup> ††A na ntsaa mənə kwəma wəzə nay, ka dza her ci va mbəzli dikə dikə niw. War ntsaa mənə kwəma gəmgəm na, na sa ka her ciy dza. Mba'a pə gha kala di her ghaa dza va mbəzli dikə dikə niy, mənə pə ghaa mənə kwəma wəzə na. Ma tsəghay, nza ghəshi falŋa. <sup>4</sup> Mbəzli dikə dikə ni sləkə hidiy, slənia sa ghəranta ghəshi va kaa Hyala, ta kətiŋwəy, ta mənə

††† 12:14 Mt 5:44 †† 12:15 Zhəwbə 30:25; 1Kwər 12:26; 2Kwər 11:29 ††† 12:16 Fir 3:7; 1Kwər 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 †† 12:17 Fir 20:22; 1Kwər 6:7; 1Tes 5:15; 1Pi 3:9 ††† 12:19 Nəw 32:35; Mt 5:39 ††† 12:20 Fir 25:21-22; Mt 5:44 ††† 13:1-7 SləniKY 5:29; Tit 3:1; 1Pi 2:13-14; ShiZhŋ 13; 20:4 ††† 13:1 Fir 8:15-16 18 13:3 1Pi 2:14; 3:13

na wəzə na kwəma. Mba'a pə ghwəy ka mənı kwəma gəmgəm nay, ə pə ghwəy hazlənı və shı! Sa nzanay, tə gəmshı banavəshı Hyala bərçı və shı vaa dzəkən mbəzliw. Sa ka ghəshı vaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzliy mənı \*kwəma jikir nay, sləni Hyalaa ghəranta ghəshı, nzam mbəə sənay nəfə tsa bəti Hyalaa dzəkən mbəzliy mənı kwəma gəmgəm na. <sup>5</sup> †Ghənzə tsəgha kiy, kwataka va ngwəvə dza ghəshiy basəə dzəkən ndə dza ghwəy dı fəti və shıw. Gaw sa sənay ghwəy mbə nefer ghwəy, kwəma lə kwal tsa nza na, pə ghwəy, dza ghwəy gwəraa danjšhi fəti.

<sup>6</sup> Ava va tsəgha tsəhə ghwəy ya ghən tsa tsəhə ghwəy va. Sa nzanay, Hyala fəy na mbəzli dikə dikə ni va tsəhanshi ghwəy ghən, ta mbə ghəshiy mənı tsəgha. <sup>7</sup> ††Bə pə ghwəy banshi shı nza mbəzli dikə dikə ni, sləkə hıdı gar dəwshı va ghwəy. Tsəhanshim ghən tsa shı kaa ka tsəhə ghən, ka wanshi ni ka \*dəwan shiy dəw ghəshı. Ka ha'wə tə ntsa nzam gar ha'wə ti, ka fə dikəə dzəti mbəzli təbə məndiy fə dikəə dzəti shı.

#### Gəzə kwəmaa dzəkən dı nihwəti mbəzli

<sup>8</sup> †Nəghətaa ndə nəwəy wəy tə təm ya kwətıj ma, dı nihwəti mbəzli kə təm tsa dzaa tərə kən ghwəy gwa'a tsəgha. Sa nzana ya wa ntsaa dı tsahwəti ndəy, aa nəwtı \*kwəma pəhəti Hyala gwanata. <sup>9</sup> ††Ma kwəma pəhəti Hyala va nə na:

Əntaa gha mənı ghwərgwəw ma.

Əntaa gha pəəsli ndə ma.

Əntaa gha ghəli ma.

Əntaa gha mənı mətə ta shı ndə ma, kə, mba'a nihwəti kwemer pəəhəti na gwa'ay, a kwəma kwətıj na na jakəhwəshı, saa ni va: «Ə pə ghaa dı tsahwəti ndə, njasa dı gha va ghən tsa gha kwərakwə» kə. <sup>10</sup> Ma ntsaa dı nihwəti mbəzliy, ka mənı kwəma gəmgəm na na kaa tsahwəti ndəw. Dı na gəzə kiy, mba'a kə ndəə dı nihwəti mbəzli na, a ndə nəwtı kwəma pəhəti Hyala gwanata.

#### Gwəmava ta ndəghə zhəkə tsa Yesəw

<sup>11</sup> †††Ə pə ghwəy dikəvəy wəy tərəy w, ta mənı kwəma tsəgha, njana nzana mba'a ghwəy sənay gəla vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə sana. Vəghwə tsa nza ghwəy ge'i ge'i gar fərgəhə tə hi tsa ghwəy mbə na sasa. Ta na navay, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə tsa dza Hyalaa səəkə ta mbəlimmə ti. Məniy na kərakə nja ghala vəghwə tsa niy gha ghwəmmə vaa banavə nefer ghwəmmə kaa Hyalaw. <sup>12</sup> †††Nanay, mbə dzata na vərđi, tə kədı pi nza ghwəmmə. Ghənzə tsəgha kiy, ka zhini ghwəmməə məmənı shı ka məndiy mənı dzar mbə kwəsli ghwəla ma! Pəhətəvammə ghwəmmə, a ghwəmmə bə shı mbəz, ta dza ta tsa havəghwə mbəz nana ki. <sup>13</sup> †Kwəma ka mbəzliy dza mbə wəy piy mənı pə ghwəmməə mənı nana. Ka tsabana tsabanaa kama

† 13:5 2:15 †† 13:7 Mt 22:21 † 13:8-10 Zhj 13:34; 1Kwə 13; 16:14; Gal 6:10 †† 13:9 Nəw 5:17-21; SləniTaH 19:18; Mt 22:34-40; Gal 5:14; Zhk 2:8-13 †† 13:11-12 1Tes 5:5-8 ††† 13:11 Ef 5:14-16; 1Kwə 7:29-31 ††† 13:12 Ef 5:11; 6:11, 13; 1Zhj 2:8 § 13:13 Lk 21:34; Ef 5:18

wəzə na ghwəmə ma. Ka ghi ghi ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə lə shı saa ghipə ma. Əntaa ghwəmmə mənı ghwərgwəw ya dzar kwa nama bəla nza ma. Ka mənı miy ghwəmmə lə mbəzli ma. Ka hərhə ghwəmmə va ndə ma. <sup>14</sup> ††Bə pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy kaa Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw, a ghəci nzaa ntsa kən ghwəy, ka ni ghwəy shı mbəz. Ka zlatanavə kwal ghwəy kaa vəgha ghwəy ta pəməy wəy ghənzəə dzəmbə shı gəmgəm ni va maw na ma.

#### Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy təhəshı kwa kwal Hyala, lə mbəzliy təhəshı ma

<sup>14</sup> †††Mba'a kə ndə tıba kala təhəy ghəci mbə kwəma Hyalay, zləba pə ghwəy zləbati a ghəci nza mbə ghwəy. Əntaa ghwəy ngəngərəə ghəpəə dzəkən na ci va kwəma sənata na ma. <sup>2</sup> †††Tsahwəti ndəy, aa təhəy mbə kwəma Hyala, nihwəti shı zəmə tıba kala zəmə ghəciw. Ma tsahwəti na, war kəsli fi shı zəmə na, sa təhəy ma na gar sənata kwəma. <sup>3</sup> Əntaa tsa təhəy va zəmə shiy gwa'a gwa'a dzaa ndərə ntsaa zəmə ma shiy va gwanashi ma. Dibay, ntsaa zəmə ma shiy va na, əntaa ghəci dzaa bə fəti kaa tsa zəməhwə shı va va ma. Sa nzanay, a Hyala zləbavə. <sup>4</sup> Wa ndə nza gha, dza ghaa dza ja ta bə fəti kaa ndə sləni tsa tsahwəti ndəə? Ya wəzə mənı na sləni ci, ya kala wəzə mənı nay, kwəma gha mbəw! War ntsa ghəranci na va sləni dza naa nıghə nava ghəshı li. Ta garəy dza na wəzə wəzə mbə kwəma ci va, e gəzə ja. Sa nzanay, a bərçı va Ndə sləkəpə ta ndəghwəti va bə tərə ghəci.

<sup>5</sup> ††Va nihwəti mbəzli mbə gəzə kwəma shiy, dibədibəba nahwəti vici na kən nahwəti va Hyala, ka ghəshiy ni. Ma va nihwəti na, yəmyəmta na vici gwana-ta, ya hwəmba! kə ghəshı. †† Ma kiy, wəzəba nzana, ya wa ndə na mba'a sənay na ci va kwəma zəzə na, ka garəy ti wəzə wəzə. <sup>6</sup> †††Ntsaa ni va dibədibəba nahwəti vici na kən nihwəti kəy, dikəə fə naa dzəti Ndə sləkəpə. Tsa nza bərçı va və ndə ta zəmə ghəci ya tsamaba sliw gwa'a dibay, dikəə fə naa dzəti Ndə sləkəpə, sa nzana mbə mananta 'wəsa ghəci kaa Hyala ta shı zəmə na va. Ntsaa zəmə ma nihwəti shiy va, kwərakwə dıba na, dikə ghəci fəə dzəti Ndə sləkəpə, mbə mananta 'wəsa ghəci kaa Hyala, tsəgha.

<sup>7</sup> †††A ghwəmmə sənay, ndə tıba mbə ghwəmmə mbə piy tə hıdı, ta fə dikəə dzəti ghən tsa ciw. Ndə dıbaa mətıy ta fə dikəə dzəti ghən tsa ciw. <sup>8</sup> Mba'a pə ghwəmmə mbə piyəy, ta fə dikəə dzəti Ndə sləkəmmə piy ghwəmmə. Mba'a pə ghwəmmə bəkwəmmə bay, ta fə shəndəkəə dzəti Ndə sləkəmmə bəkwəmmə ghwəmmə. Ya tə ghwəmə nza ghwəmmə mbə piy, ya bəkwə bəkwə nza ghwəmmə gwa'ay, war shı Ndə sləkəmmə Yesəw nza ghwəmmə <sup>9</sup> Sa nzanay, a

† 13:14 Flp 2:5; Kwəl 3:15 ††† 14:1-15:6 1Kwə 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kwəl 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ebr 13:9 §† 14:1 15:7 §†† 14:2 Dani 1:8; 1Kwə 10:25-28 §† 14:5 Gal 4:10 §† Kwəma gəzə Pəl va tıbay, sa nzana mba'a nihwəti vicihi niy nza tıba va ka Zhəwifə pərshı kən nihwəti. Vici nja vici dəkəva ka Zhəwifə, ya nihwəti vicihi ka ghəshiy mənı makwaghəwahi ti shı. Va tsəgha niy nza nihwəti ka Zhəwifəə nəw Yesəw ghwəlashı mbə fə dıməə dzəti vicihi va. §†† 14:6 1Tim 4:3-5 §§† 14:7-9 2Kwə 5:14-15; Gal 2:19-20

\*Kəristəw mətiy, mba'a zhakatiy mbə məti, ta mbə ghəciy nza ka Ndə sləkə mbəzliy bəkwəshi lə mbəzli tə ghwəməshi ni gwa'a.

<sup>10</sup>†Ya sa nzana tsəgha kiy, gha na na gha na, tawa bə gha fəti kaa zəmənə tsa mbə nəw Yesəw kia? Ya gha kiy, tawa ndərə gha zəmənə dība kia? Ghwəmmə gwanammə kiy, ta dzəghwa kwəma Hyala dza ghwəmmə, ta dzəti ngwəvə. <sup>11</sup>††Njasa tsasliiti mändi va mbə Zliya, a kə mändiy:

A kə Hyalaa sləkəpəy,  
«Yən gəzəŋwəy na yən Hyala kwa bəpə piy, lə kwa gwa'a gəzee,

mbəzli gwanashiy, ta səəkə dza ghəshi  
ta gələbəy shinin shi kwa kwəmee.

Ya wa ndəy, ta gəzə dza na lə miy tsa ci ngəra:

“War gha na Hyala katarŋ” kə»

kə Kwa sləkəpə, kə mändi.

<sup>12</sup>†Di naa gəzə kiy, ya wa ndə na, ta gəzə kwəma dza naa dzəkən kwəma mändi ndə lə miy tsa ci kwa kwəma Hyala.

### Gəzə kwəmaa dzəkən zlashi mənə shiy dzaa səəti zəmənə kwa kwal Hyala

<sup>13</sup>††Njana nzana tsəgha kiy, ka zhini ghwəmmə bə bə fəti kaa ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə ma. Kwəma ka ghwəy gəzəy: Ka mənə shiy dzaa səəti məhərli tsəhwəti zəmənəy ghəy, gar tərəy ghəci kwa kwal Hyalaw, ka ghwəy ni. <sup>14</sup>††Yən sanay, tə kwəma Yesəw Ntsaa sləkəmmə garədee, e sənay wəzə wəzə, nihwəti shi zəmə tība gəmgəm shi kwa kwəma Hyalaw, pən. Ma mba'a kə tsəhwəti ndə təkəti, shi gəmgəm ni na ni tsa' ni va shi zəmə kwa kwəma Hyala, kəy, katarŋ dza shi vaa nza ka shi gəmgəm ni ti kwa kwəma Hyala. <sup>15</sup>††Mba'a pə gha dzaa səəti məhərli zəmənə tsa mbə nəw Yesəw lə shi zəməhwə gha kiy, ka di zəmənə tsa va ghaw, di naa gəzə ki. Ta ntsa va mətiy Yesəw. Ə pə gha mändi məhərli əntaa ghəci dzaa zay tə mbərkə shi zəmə gha. <sup>16</sup>Ya ə nza nihwəti shiy wəzə va ghay, mba'a pə gha sənay ka shi gəmgəm ni dza mbəzliy bətiishi pə ghay, wəzəba zlashi gha na.

<sup>17</sup>††A na nza mbə mbəzli sləkə Hyalay, kwəma dzar kwa kwəma shi zəmə lə shi sa naw. Ka mändiy ni Hyala sləkə na mbəzli kə mändiy, tə shi mənə \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa mbə nzəy tsa shi, ka canshi nəw kwəma lə kwal tsa nzə, ka bənsi zərkə lə vəshi. <sup>18</sup>Mba'a kə ndə nəw \*Kəristəw tsəghay, ta vəshi dza Hyala ta kwəma ci, zhini ka fal mbəzli dība.

<sup>19</sup>Ma ghənəzə tsəgha kiy, ə pə ghwəmmə pəla mənə naa dzaa bəmmə zərkə kwəmaa dzəghwa jipə ghwəmmə mbə nzəy tsa ghwəmmə, ka mənə shiy dzaa kəətitəmmə ta kəli kwa kwal Hyala <sup>20</sup>Ka lilidi sləni ghərati Hyala ghwəy lə kwəma shi zəmə ma. Na navay, a ghwəmmə sənay, shi zəmə tībaa shi gəmgəm ni kwa kwəma Hyalaw. Nanzə ki, mba'a kə nihwəti mbəzli

dzaa səəshi kwa kwal Hyala va shi zəməhwə ghay, wəzə na ghaa zəməshiw. <sup>21</sup>†Ma kwəma wəzə nay, mba'a ndə zlashi shiy dzaa nza gar səəvəri tsəhwəti zəmbəghəy kwa kwal Hyala, Ya sliw tsa zəmə na, ya tay na, ya nimaba shiy na ghəshi gwanashi. <sup>22</sup>A na na gha kiy, kwəma sənata gha vaa dzəkən kwəma va na, zlata sa gha mbə nəfə tsa gha kaa ghən tsa gha kwa kwəma Hyala. Vəshi na ta ntsaa nata ma fəti kən ghən tsa ci ghəci mbə mənə shi sənashi na ka shi wəzə ni. <sup>23</sup>††Ma war bakə bakə kə ghən tsa ndə ta kwəma kən nihwəti shi zəmə, dza na mba'a zəməhwəshi tsəghay, a fəti və kwa kwəma Hyala ghalaba. Sa nzanay, ge'i lə kwəma sənata na zəmə na shi zəmə na vaw. Ya war ni-maba shiy na shi mənə ndə, bakə bakə, ghən tsa ci ta kwəma kən shi, ka mbəla mənishi ghəci tsəghay, \*kwəma jikir naa mənəti na kwa kwəma Hyala.

### Gəzə kwəmaa dzəkən mənə wəzə kaa nihwəti mbəzli

**15**††Ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy təhəmmə va mbə kwəma Hyalay, kəəti pə ghwəmmə kəəti ni daw daw bərqi ni va mbəzli. Ka mənə ghwəmmə war kwəma nata ghwəmmə wəzə va ghwəmmə ma. <sup>2</sup>Ya wa ndə mbə ghwəmməy, ə kəə mənə shiy dzaa təbanci kaa tsəhwəti ndə, ta wəzə tsa ntsa va, ta mbə ghwəmmə kəətitishi lə kəli kwa kwal Hyala. <sup>3</sup>††A ghwəmmə sənay njasaa niy nza \*Kəristəw tə hidī. Na naci, niy pəla mənə naa dzaa təbanci kwəma naw. War nja kwəmaa tsasliiti mändi va mbə zliya dzəkən niy mənəti na, sa niy ni va:

A Hyala, tsəərəə niy tsətsəərənə mbəzli va vay,  
yən niy sə'wa na, kə niy ni.

<sup>4</sup>††Ya namaba kwəma tsaslambə mändi mbə Zliya Hyalay, ta mbə ghənəzə bənimmə sənata na katarŋ na kwəma na. Sa ka ghwəmmə jangə kwəma va na, nza ghənəzə mətsəhəmmə bərqi, ka bəmmə sə'wa kwəma, ta mbə ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ta ndəghə səəkə tsa shi gəzəkə Hyala va bəmmə.

<sup>5</sup>††Kəətitəŋwəy Hyala kwa mətsəhə bərqi, ka bə sə'wa kwəma kaa mbəzli, nza ghwəy mbəə nza sləka sləka kwa jipə ghwəy. A ghwəy mbəə nəw səəbə kwəmaa mənəhwə Yesəw Kəristəw. <sup>6</sup>Ta mbə ghwəy gwanəŋwəy fal Hyala, Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw lə miy kwətiŋ ki.

### Mbəzli gwanashiy, ta fal slən tsa Hyala dza ghəshi

<sup>7</sup>††Ghənəzə tsəgha kiy, ya wa ndə na, ə kəə zləba kwəma tsəhwəti mbə nəfə tsa ci, njasa zləbavəŋwəy \*Kəristəw va. Ghwəy kə mənəti tsəghay, a mbəzli taa fə shəndəkəə dzəti Hyala. <sup>8</sup>††Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, sa səəkə Yesəw va ta kəəti \*ka Zhəwifəy, ta mbəə cintishi, ka sla dzərvə Hyalaw nə na. Ta mbəə cintishi ki na, mba'a səəkəə mənəti shiy niy gəzanəkəshi Hyala va mənishi kaa jijihishi. <sup>9</sup>††Zhini na mba'a səəkəy kəətitishi hwəlfəhi nihwəti \*mbəzliy kamaa ka

† 14:10 2:6 †† 14:11 Ezay 45:23-24 † 14:12 Gal 6:5 †† 14:13 1Kwər 10:32; 1Zhŋ 2:10 †† 14:14 14:23; Mt 15:11; SləniKY 10:15; Tit 1:15 ††† 14:15 1Kwər 8:1, 11-13; 13; Gal 6:10 ††† 14:17 Mt 6:31-33; 1Kwər 8:8; Gal 5:22-24

§ 14:21 1Kwər 8:13 §† 14:23 14:14 §†† 15:1-2 14:1-2; 1Kwər 8:1-2; 10:23-24 §† 15:3 Cem 69:10 §†† 15:4 1Kwər 10:11; 2Tim 3:16 §† 15:5 12:16; Flp 2:2-5 §† 15:7 14:1 §†† 15:8 Mt 15:24; SləniKY 3:25-26 §§† 15:9 Cem 18:50; Rm 11:30



Zhəwifə ba, nza ghəshi mbəə fal Hyala, sa mananatishi na zhəhwər njasa tsasliiti məndi va mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma va, ma kə məndiy:

A Hyala, va tsəgha dzee ta falŋa mbə hwəlfə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə.

Ka fal slən tsa gha kwa cəm, ta fə gagaa dzəti gha, kə məndi.

<sup>10</sup> †Zhini ma kə məndi tə Zliya Hyala dibay:

Ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, jakayəm ghən tsa ghwəy lə mbəzli təravə Hyala, ghwəy vəshi li shi gwanarŋwəy, kə məndi.

<sup>11</sup> ††Dza, ma kə tə tsəhwəti pi ba na:

Faləm slən tsa Hyala kwa sləkəpə ghwəy hwəlfəhi mbəzliy kamaa ka Zhəwifə.

Ə kə mbəzli tə hidi gwanashiy fə shəndəkəə dzəti, kə.

<sup>12</sup> †Ma kə \*Ezay ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw diba na:

Ta səkə dza ntsa yakə məndi mbə takə tsa \*Zhese.

Sa ka na səkəyəy, ta məni mazə dza naa dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə.

Ti dza ghəshiy fəy ghən tsa shi gəzliŋə ta mbəlitishi ghəci, kə.

<sup>13</sup> ††Kətitərŋwəy Hyalaa ni va fəyəm ghən tsa ghwəy gəzliŋə tə ya, kə kaa mbəzli. Nza ghwəy mbəə nza mbə vəshi tərəŋw, mba'a ndarŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy, sa nzana mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy. Ma ghalaba kiy, nza \*Safə tsa Hyala bərŋwəy bərçi ta mbə ghwəy fəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti tərəŋw.

#### Pəl gəzə kwəmaa dzəkən sləni ci

<sup>14</sup> A ngwarməhira, yən də'wə ghən tseyey, e sənay mbəzli wəzə tərəŋw nza ghwəy. E sənay, a ghwəy sənata na katarŋ na kwəma gwanata, a ghwəy mənirŋwəy gar bəni shiy kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy.

<sup>15</sup> ††Ya tsəgha nze kiy, dzəghwa tə tsəhwəti pi na, lə bərçi gəzəkərŋwəy ya kwəma mbə Zliya tsasliŋwəy ya na, sa dimee ghwəy za ghən ti. Sa nzana mba'a Hyala ndara sləni va lə wəzə hwər tsa nze. <sup>16</sup> †††Ta nzee ka ndə ghəranci sləni kaa Yesəw \*Kəristəw mbə hwəlfəhi \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Dzee tsarŋ yən banavə ghən tsee gwanay kaa Hyala ta gəzə kwəma nze wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ta mbə ghəshiy banavə nefer shi, ma nza ghəshi nza kwa kwəma Hyala, nja shi vəlanta məndi, ka təbanta ghəshi, sa gwəmatishi Safə tsa nze dewdew tsa, ta nza ghəshi ka mbəzli nze. <sup>17</sup> Sa nzana va tsəgha kiy, va tsəgha vəshee mbə slən tsa Yesəw Kəristəw lə sləni ghərətəe va kaa Hyala. <sup>18</sup> †††Na neyey, nihwəti shiy tiba gar gəzə kwəmee dzəkən shi kala war shi ndara Kəristəw bərçi ta mənishi ta mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə di fəti va Hyalaw. Aa ndara bərçi ta gəzanshi kwəma lə ta məni shiy ghəngħən ghəngħən mbə shi, səvəri mbə kwəma gəzee, lə sləni ghərətəe. <sup>19</sup> †Mba'a məniti kwəma madaŋa madaŋa na lə shiy cipə kwəma, mba'a bərçi \*Safə tsa Hyala dewdew tsa cikəvərishi. Ava

† 15:10 Nəw 32:43 †† 15:11 Cem 117:1 † 15:12 Ezay 11:10 †† 15:13 5:1-2; 8:14-16, 24-28; 12:12 †† 15:15-16 1:5 ††† 15:16 Flp 2:17 ††† 15:18 2Kwər 3:5 § 15:19 Mk 16:17; 2Kwər 12:12

tsəgha kwəmavee kwal gəzanshi kwəma wəzə naa dzəkən Kəristəw gwanata kaa mbəzli dzar mbə nihwəti məlməhi. Sa ghətəe mbə məlmə Zherəwzalem pa' tə hidi ka Iliri. <sup>20</sup> ††Dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va kaa mbəzli mbə məlmə səkə ma məndiy favə, na nee kwəmaa niy mawtee. Niy dee dza ta gəzə nze tə pətsa səkə nihwəti mbəzliy gəzəhwəw. Vantee dzaa zhiniy nahwə pətsa ghati tsəhwəti ndə ghəra sləni ci ti. <sup>21</sup> †††Ə niy dee yən məniti kwəmaa tsasliiti məndi va mbə Zliya, nə məndi:

Ma mbəzliy niy səkə ma məndiy gəzanshi kwəma ciy,

ta nay dza ghəshi!

Mbəzliy niy səkə maa favə ya gaka kwəmaa dzəkənəy,

ta favə kwəmaa dzəkən dza ghəshi, kə məndi.

#### Pəl mbə di dzaa dzəmbə məlmə \*Rəm, ta wə

<sup>22</sup> ††Dərŋ sədēe səkəe mbə di dza ta nighətərŋwəy ki, war kala kwəmavə kwalee nza va kwəma va. <sup>23</sup> Nana kiy, tərə pi ghwəla tə nini hidi ta ghəra sləni yaw. Njana nzana tərəŋwee mawti tsəhəra mbə ghwəy ghala piyahi dərŋəy, <sup>24</sup> ta tsəhəra dzee mbə ghwəy, sa kee dzaa dzəti hidi ka Espanə, nza ghwəmmə hyayvammə lə ghwəy jəw, ta mawvə ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə. Kee madi ta dzaa dzəti hidi ka Espanə, nza ghwəy katara ta dza va.

<sup>25</sup> †††Ma nana diy, dzəmbə məlmə Zherəwzalem dzee ta vəlanshi shiy kaa mbəzli Hyala. <sup>26</sup> ††Sa nzanay, a mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Masedəwan lə shi tə hidi ka Akay gəzəti kwa jipə shi, mba'a ghəshi tsəhəti shiy ta kəti ka ndərma mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. <sup>27</sup> ††Ghəshi lə di tsa shi təkəti na məni tsəgha. Kwaakwa na kwəma məniti ghəshi va tsəgha kaa \*ka Zhəwifə kwərakwə. Sa nzanay ka Zhəwifə kətitishi na, ghəshi \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy kwəmavə təfə miy tsa Hyala. Wəzə na mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kətitishi lə tsəhan-shi shiy kama və shi kwərakwə. <sup>28</sup> Ma sa kee tsəhəra, mba'ee dzaa banavəshi shi tsəhəti məndi va, mba'a nava sləni səəməta kwa wəree kiy, ma nzee madi ta dza kwa ghwəy kwa ghwəy, ta səkwətərŋwəy kee gha dza ta wə tə hidi ka Espanə ki. <sup>29</sup> E sənay, sa kee tsəhəra mbə ghwəyəy, lə təfə miy tsa Yesəw \*Kəristəw dzee tsəhə mbə ghwəy tərəŋw. <sup>30</sup> †††A ngwarməhira, ə cə'wərŋwəy ya lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw sa nzana mba'a Safə tsa dewdew tsa ndammə diva kwa jipə ghwəmmə. Kətitiram lə cə'wə mbə mbəz tsa nzee tsa mbə. Cə'wəm Hyala tə ya.

<sup>31</sup> †††Cə'wəm nza ghənzə ndəghwətəra vantaa mbəzliy di ma nəw Yesəw mbə hidi ka Zhəwde sara ngəra'wə. Cə'wəm diba ta mbə shi dzee va ta banshiy təbanshi kaa mbəzli Hyala mbə məlmə Zherəwzalem. <sup>32</sup> †††Ma

§† 15:20 1Kwər 3:10-12; 2Kwər 10:15-16 §†† 15:21 Ezay 52:15 §† 15:22-24 1:9-13 §†† 15:25 SləniKY 19:21; 20:22; 24:17 §† 15:26 1Kwər 16:1; 2Kwər 8:1-9; Gal 2:10 §† 15:27 1Kwər 9:11 §†† 15:30 2Kwər 1:11; Ef 6:18-19; Kwəl 4:3; 2Tes 3:1-2 §§† 15:31 SləniKY 21:10-11; 1Tes 2:14-15 §§§ 15:32 1:7

tsəgha ta nza kiy, ta tsəhəra dzee mbə ghwəy lə vəshi, Hyala zləbati. Ma nzee dəkayvara mbə ghwəy ki.

<sup>33</sup> †Nzəyta Hyalaa bə zərkəə dzəghwa jipə mbəzli lə ghwəy gwanəjwəy. \*Amin.

**Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw kwətiŋ kwətiŋ tsa shi gwa'a**

**16** ††Nana kiy, e di gəzanjwəy kwəmaa dzəkən zhaməmmə Febe. Sa mbə kəətipə lə ghəra sləni Yesəw mbə məlmə Keŋkəre. <sup>2</sup> Sa ka na tsəhəta mbə ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy wəzə lə slən tsa Ndə sləkəmmə \*Kəristəw. Ka'wəvəm njasa təbə na va mbəzliy nəw Yesəw. Ya namaba kwəma dza naa ghəzlitatiy, kəəti tə ghwəy mbə. Sa nzanay, a kəkəkətəhwə nihwəti mbəzli danj kwərakwə. Zhini mba'a kəətəhwəra lə yənday ta yən Pəl.

<sup>3</sup> †Səkwətəra tə ghwəy kar Pərişil ghəshi lə Akilasə, mbəzli nza ghəy mbə ghəra sləni Yesəw Kəristəw li shi kwa zəərə. <sup>4</sup> Ghəshi na mbəzliy niy zlay ghən tsa shi ge'i lə nahwəti vici, war jəw ghəshi tərmbə ta bək-wəshi ta mbə ghəshiy yatəra! 'Wəsa nə ya kaa ngəshi tərəjw! Yən kwətira dza naa nza tə mananshi 'wəsa tsa va tala baw, mbə mananshi 'wəsa na mbəzliy nəw Yesəw, kamaa \*ka Zhəwifə. <sup>5</sup> ††Səkwətəram mbəzliy nəw Yesəw vaa basəva ta cə'wə kəghi tsa shi gwanashi!

Səkwətəram Epaynetə ntsa dee, ghəci na kwa tanja ntsaa ghaa zləbavə nəw Yesəw tə hidi ka Azəy. <sup>6</sup> Səkwətəram Marəy, saa ghərahwə sləni va tərəjw dalala tə ghwəy. <sup>7</sup> Səkwətəram manhira wəzə, kar Andəranikwəsə, lə Zhəwnyasə, mbəzliy niy nza ghəy li shi kəəli kəəli kwa fərshina kwatanja. Ghəshi bakanashiy, tərəjw falshi \*ka kwal Yesəw. Pərba ghəshi gha naa nəw Yesəw Kəristəw kaa ngəra.

<sup>8</sup> Səkwətəram Ampəliyətəsə, ntsa dee mbə slən tsa Ndə sləkəmmə. <sup>9</sup> Səkwətəram 'Wərben, ntsa nza ghwəmmə mbə ghəra sləni Kəristəw li. Zhini mba'a ghwəy səkwətəra Sətakisə ntsa dee. <sup>10</sup> Səkwətəram Apələsə, ntsaa sahwə ngəra'wə ta kwəma Yesəw Kəristəw, saa zhəghə ma hwəm kaa Yesəw. Səkwətəram mbəzli kəghi tsa Arisətəbəl gwanashi. <sup>11</sup> Səkwətəram manda Herəwdiwən, mba'a ghwəy səkwəti mbəzliy nəw Ndə sləkəpə kəghi tsa Narshisə gwanashi diba.

<sup>12</sup> Səkwətəram zhaməhimmə, kar Tərifənə lə Tərifəwsə, shi mbə ghəra sləni Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. Zhini mba'a ghwəy səkwəti Pershidə, nahwəti zhaməmmə di ghwəmmə va, saa ghərahwə sləni Ndə sləkəpə va tərəjw. <sup>13</sup> ††Səkwətəram Rəfəsə, ntsa təra təra tsa ta ghəranici sləni Ndə sləkəpə. Zhini mba'a ghwəy səkwətəra mbəghəy, saa səkə va mbə nighəhwəra nja zəghwə yakə na kwa hwər nə. <sup>14</sup> Səkwətəram kar Ashinkəritə, lə Fəlegwan, lə Hermesə, lə Patərabasə, lə Hermasə, mba'a nihwəti niy tərmbə mbəzli nza ghəshi li shi mbə nəw Yesəw gwanashi.

† 15:33 1Tes 5:23 †† 16:1 SləniKY 18:18 † 16:3 SləniKY 18:2, 18-19, 26 †† 16:5 1Kwər 16:15, 19; Kwəl 4:15; Flm 2 †† 16:13 Mk 15:21

<sup>15</sup> Səkwətəram kar Filələgwə lə Zhəwli mba'a kar Nere lə zhambəghəy, mba'a kar 'Walimpasə ghəshi lə nihwəti mbəzli Hyala nza ghəshi li shi gwanashi.

<sup>16</sup> ††Səkwətim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy kwətiŋ kwətiŋ tsa ghwəy wəzə wəzə. Mbə səkwəjwəy na jakəvahi mbəzliy nəw Kəristəw tikə gwanashi tsa shi kwərakwə ba.

**Kwa kəni gəzə kwəma Pəl**

<sup>17</sup> ††A ngwarməhira, ə cə'wəjwəy ya, ya tə ghwəy ghən tsa ghwəy tərəjw va mbəzliy di ma vaa zləba shi banəvəjwəy məndi va. Lə shi tsəgha ni va tihəvəri ghəshi mbəzli, ka səsə məhərli mbəzli, ka kətiva ghwəy dzəvəgha gəla niva mbəzli ma. Kərakə pə ghwəy li shi! <sup>18</sup> †Gəla niva mbəzliy, sləni Ndə sləkəmmə \*Kəristəw na sa ghəra ghəshiw. Hwər tsa shiy pəla ghəshi gwa'a tsəgha. Ka ghəshiy dzay, mba'a ghəshi fənəy ghani kaa ndə ta ngədi. Tsəgha ka ghəshiy ngədəhwə mbəzli kwəd kwəd məhərli ni.

<sup>19</sup> ††Ghwəy na na ghwəy kiy, gwa'a gwa'a sənay mbəzli njasa di ghwəy fəti ta kwəma Ndə sləkəpə. Va tsəgha vəshiree dalala tə ghwəy ki. E di ghwəy mənəjwəy ka mbəzli tsəhwəli tsəhwəli ni, ta mənəi na wəzə na kwəma. Kala kabə ma na jikir na ghwəy dzəmbə. <sup>20</sup> ††Kwa kwəma dzaa nzay, ta zləvəvəri bərçi \*ndə jaka tsa nza dza Hyalaa bə zərkə kaa mbəzli, mba'a taa mənəjwəy ka miydalahiy dzəkən. Mənəjwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

<sup>21</sup> ††Mbə səkwəjwəy na Timəte, ntsa nza ghəy li kwa zəərə mbə ghəra sləni. Mbə səkwəjwəy na manhira kar Ləshiyəsə, lə Zhasəjw, mba'a Səsəpater.

<sup>22</sup> Yən yən Tərtiyəsə tsasli na kwəma di Pəl naa gəzanjwəy mbə zliya na. Avee səkwətəjwəy lə slən tsa Ndə sləkəpə tsaa jakətəmmə va kwərakwə ki.

<sup>23</sup> ††Mbə səkwəjwəy na Gayəsə, ntsa nzee kəghi tsa ci. Kəghi tsa ci ka mbəzliy nəw Yesəw basəva ta cə'wə. Mbə səkwəjwəy na Erastə, ndə kəsə gəna tsa fəy məndi mbə məlmə, mbə səkwəjwəy zəməmmə Kartəwsə diba.

<sup>24</sup> [Nza wəzə hwər tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw nza kən ghwəy gwanəjwəy. \*Amin!]

**Pəl fal slən tsa Hyala**

<sup>25</sup> ††Ma Hyalay, a bərçi və tərəjw ta garətəjwəy ghənəzə kwa kwal tsa nza kala barva ma njasa gəzəkə kwəma wəzə na va cikəvəri Hyala kee gəzə kaa mbəzliy dzəkən Yesəw \*Kəristəw. Niy nza mbəradzəy, kwəma mbəmbə na niy nza na kala sənata mbəzli ndimndim.

<sup>26</sup> ††Ma nana kiy, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla, dza məndi ka gəzəpə kwəmaa niy tsasli mbəzliy gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw Kəristəw mbəradzə. Mba'a hwəlfəhi mbəzli tə hidi gwanashi favə kwəma

††† 16:16 1Kwər 16:20; 2Kwər 13:12; 1Tes 5:26; 1Pi 5:14

††† 16:17 Mt 7:15; 2Tes 3:6; Tit 3:9-10; 2Zhrj 10 § 16:18 Flp 3:19; Kwəl 2:4 †† 16:19 1:8 ††† 16:20 1:7 †† Timəte: SləniKY 16:1 ††† Erastə: 2Tim 4:20 †† 16:25 Ef 1:9; 3:4-5; Kwəl 1:26 †† 16:26 1:2, 5

va, njasa niy gəzəkə Hyalaa piy va ta kwa ndimndim, nza mbəzli mbəə dī fəti və, sa ka ghəshi banavə nefer shi.

<sup>27</sup> †Va tsəgha na kiy, ə pə ghwəmməə fal Hyala ya pa' hwəmba. Ghənzə na kwa sənata kwəma kwətita.

Ghənzə Hyala kwa shəndəkə. Fal ghwəmmə tə mbərkə sləni mənti Yesəw. \*Amin. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

---

† 16:27 11:36; Flp 4:19-20; 1Tim 1:17; Zhəwdə 25; ShiZhə 4:11

# 1 Kwärintə

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, ghəci tə hidi ka Efesə nza na. Ghala vəghwə tsa vay, məlmə Kwärintə na sa niy nza dikə na tə hidi ka Gərekə. Tərəjw nza gəna va mbəzli mbəba, ka zhəghə dəvə tə hidi ka Rəm lə ni tə hidi ka Azəyəy, dzəvəri mbə məlmə va ka ghəshiy tanə. Tərəjw mbəzli mbəba niy məməni ghwərghwər ki, zhini mba'a ghəshi niy nəwvə ta mbəri tsa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən.

Dza Pəl ki, mba'a tsəhəy mbə məlmə ka Kwärintə va, ghəci mbə wə kwa baka wə ci. Aa hiy mbə məlmə va tir mənə lə dəghəsə, ndəkəwə ta mənti piya bakə, mba'a gəzanshi kwəma Yesəw Kəristəw kaa mbəzli mbəba. A ghəwəy dza kəsəy nəwər tsa va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 18. Ma sa dzay Pəl ki na, mba'a shiy ghəngəhən ghəngəhən ghati səsə məhərli mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, mba'a favə.

A Pəl tsaslahwə zliyahi ghəngəhən ghəngəhən fadə kaa ka Kwärintə: Ma kwa tanə zliya gha naa tsasli na tsəhəta nava va ghwəmmə ghwəmə shi ndatsə niw, a zata. Kar Pəl gəzə kwəmaa dzəkən zliya va mbə 1 Kwärintə 5:9-13. Ma kwa baka zliya ciy, a nava tsəhəta va ghwəmmə. Ghənzə na zliya har ghwəmmə naa «Kwa tanə zliya tsaslanaghə Pəl kaa mbəzli mbə məlmə Kwärintə».

Ma kwəma tsasli Pəl zliya na tiy, kwəma bakə na. Kwa tanə kwəmay, dzəkən kwəma favə na vaa dzəkən shi, kwa bakay, ta zləbanshi kwəmaa dzəkən kwəmaa səti shi mba'a ghəshi niy tsaslanaghə zliya kaa Pəl, ta dəw dzəkən.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-9 Pəl səkwə ka Kwärintə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta kwəma shi.

Vəh 1:10 pa' tə vəh 4:1-21 Pəl gəzə kaa ka Kwärintə a ghəshi zlay tihəva kwa jipə shi.

Vəh 5 Pəl gəzanshi zləba ma kwəma rəda rəda na kwa jipə shi.

Vəh 6:1-11 Pəl gəzanshi zlay bə kwəma kwa jipə shi, ta dza ta sləka kwa kwəma mbəzliy nəw ma Yesəw.

Vəh 6:12-20 Kwəmaa fə shəndəkəə dzəti Ndə sləkəpə di na mbəzliy nəw Yesəw məni lə vəgha shi.

Vəh 7 Kwəmaa dzəkən bəva lə bəva ma.

Vəh 8:1 pa' tə vəh 11:1 Dzəkən sləkə tsa sləkə ka nəw Yesəw ghən tsa shi.

Vəh 11:2-34 Njasa təbə mbəzliy nəw Yesəw məni mbə jakəva tsa shi.

Vəh 12 pa' tə vəh 14 Gəzə kwəmaa dzəkən bərçi bəpə Safə tsa Hyala ta məni shiy ghəngəhən ghəngəhən.

Vəh 15 Dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə məti.

Vəh 16 Kwa kərni gəzə kwəma Pəl, mba'a səkwə tsa səkwə shi Pəl.

### Səkwəpə tsa Pəl

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa harvə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw. Sa təbanati na tsəgha, va tsəgha harvəra na. Ghəy lə zəməmmə Səsəten tsasli na. <sup>2</sup> †Kaa ngəjwəy ghəwəy mbəzli Hyala nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwärintə gwanəjwəy tsasli ghəy zliya na, ngəjwəy ghəwəy mbəzli mənti Yesəw Kəristəw ka mbəzli Hyala. Ghənzə harəjwəy na ta nza ghəwəy ka shi nza. Mbəzliy tsəfək-wə kwa kwəma Yesəw Kəristəw gwanashi ya pa' kwə-maba na ghəshiy, ghənzə harashi na ta nza ghəshi ka shi nza kwərakwə. Ndə sləkəshi na Yesəw Kəristəw, Ndə sləkəmmə ghəci kwərakwə. <sup>3</sup> Məntəjwəy wəzə

hwər tsa nza Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndəjwəy zərkə mbə nzəy tsa ghəwəy.

**Shi wəzə ni kwəmavə mbəzli ka Kwärintə tə mbərkə Yesəw \*Kəristəw**

<sup>4</sup> Yən yən Pəl kiy, war mbə mananta 'wəsa nzee ya hwəmbə kaa Hyala tə mbərkə kwəma ghəwəy. Sa nzana, mba'a məntəjwəy wəzə hwər tsa nza mbə jakəva tsa ghəwəy lə Yesəw Kəristəw. <sup>5</sup> †Mbə jakəva tsa ghəwəy li kiy, dzəghwa Hyala mba'a ndəjwəy ya ni-maba shi wəzə ni kwa kwal tsa nza gwanashi. Dzəghwa tərəjw ghəwəy sənata kwəma, mba'a ghəwəy mbay gəzə kwəma kaa mbəzli wəzə wəzə. <sup>6</sup> Ma mənta kwə-

† Gal 1:1; Səsəten: SləniKY 18:17 †† 1:2 2Kwər 1:1; SləniKY 18:1

‡ 1:5 2Kwər 8:7

ma va tsəghay, sa nzana, ghala pətsaa niy gəzəŋwəy ghəy kwəma Kəristəwəy, mba'a ghwəy zləbavə wəzə wəzə, lə nəfə kwətiŋ. <sup>7</sup>†Va tsəgha na kiy, sə tiba mba'a ghwəy tərhay mbə shi bə Hyala kaa mbəzli na na ghwəy ghwəy mbəzliy ndəghə vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw təzli tiw. <sup>8</sup>††Ghəci ghəci Yesəw də'wə ghən tsa ci dza naa kəətiŋwəy, ta mbə ghwəy garəŋwəy lə bərçi, pa' tə kwa kərni vəghwə. Vantaa fəti dzaa nza dzar kwa kabaka ghwəy fəca dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəghəvaa səəkə. <sup>9</sup>†Na Hyalaa harvəŋwəy va ta nza ghwəy jakəjakə lə Zəghwə nza Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmməy, gəzə kwəma bakə bakə na kwa miy tsa nza! Ya namaba na kwəma gəzəkə nay, war tsəgha dza naa nza.

### Tihəva tsa kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw mbə mələmə Kwärintä

<sup>10</sup>††A ngwarməhira, a cə'wəŋwəy ya lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw, a ghwəy yəməti miy tsa ghwəy gwanəŋwəy ka sa kwətiŋ tsa. Ka tihəva ghwəy kwa jipə ghwəy ma. Jakətim ghən tsa ghwəy wəzə wəzə, a kwəma mbə nefer ghwəy nza ka sa kwətiŋ na, tsəgha məhərli ghwəy diba. <sup>11</sup>Va wa gəzəe kwəma va tsəghay ngwarməhiray, sa nzana mba'a nihwəti mbəzli kəghi tsa zhaməmmə Kəlawe tsəhəshi tikə, mba'a ghəshi gəzara, ghwəyəy, mbə həərəva nza ghwəy kwa jipə ghwəy, kə ghəshi. <sup>12</sup>††Ma tihəva tsa kwa jipə ghwəy va gəzə yay, avanay: Ya wa ndə mbə ghwəyəy, lə na ci gəzə kwəma na kwətiy: «Pəl nəwee» kə tsahwəti, ma kə tsahwəti na: «Apələsə nəwee nee!» kə. Ma kə tsahwəti ba na: «Piyer nəwee!» kə. Ma kə tsahwəti di ba na: «Na neyey, Kəristəw nəwee nee!» kə. <sup>13</sup>††Əy, kwəma zhini ghwəy tihəvəri Kəristəw kia? Yən yən Pəl na sa dərŋwəvəgha məndi vəgha tsəm tə mbərkə jikir tsa ghwəy shəkəna? Naa lə slən tsa Pəl niy məntəŋwəy məndi \*batem na pən? A ghwəy sənay kwəmee mbə kwəma vaw pə ghwəy nanzə bay? <sup>14</sup>†††Wəsa nə ya kaa Hyala, sa nzana kala mənəhwə batemee kaa ndə mbə ghwəy, dzəghwakən kar Kərispəsə ghəshi lə Gayəsə. <sup>15</sup>Ya gar gəzə ndə nza mbə ghwəy na: «\*Batem tsa məntərə Pəl vay, lə slən tsa ci məntərə na» kə. <sup>16</sup>†††Eh! Yi sham ki, e zəzəvə tsahwəti ntsa mənəhwee batem kaa ngəci. E mənəhwə kaa Sətefanəsə ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci diba sham. Sənivee yən zhiniy mənəhwə batem kaa tsahwəti dzəghwakən mbəzli va diba kiw. <sup>17</sup>Sa nzanay, ghwənarə Yesəw Kəristəw ta dza ta man-anishi batem kaa mbəzliw. Ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli ghwənarə na. Ma yən mbə gəzə kwəma va ba na, ka gəzəe lə sənata kwəma mbə ghən ndə ngəriw. Va way, vantaa məti mətiy Yesəw va vəgha tsəm mənta ka kwəma gəmta na.

### Bərçi Hyala, lə sənata kwəma nza

<sup>18</sup>†Mba'a kə məndiy gəzə kwəmaa dzəkən məti \*Kəristəw va vəgha tsəməy, nja kwəma kama ghən ti, ka naa pəzli va mbəzliy dza ta zashi. Ma na ghwəmmə, ghwəmmə shi nza Hyala mbə mbəlimməy, a ghwəmmə sənay, lə bərçi Hyala na mbə kwəma məti Kəristəw vəgha tsəm, pə ghwəmmə. <sup>19</sup>†††Ava war tsəgha gəzəkə Hyala mbə Zliya nza kwərakwə, ma kəy: «Ta zamti sənata kwəma mbə ghən mbəzliy sənata kwəma dze.

Zhini mba'ee banti məhərli mbə ghən ka məhərli!» kə.

<sup>20</sup>Tsəgha kə kiy, kwəma dza ka sənata kwəma tikə tə hidiy kəray lə sənata kwəma shi va kia? Ya ka bənipə kwəma na tsahwəti pətsa dza ghəshiy kəray ti tiba na? Ya mbəzli nja mbəzliy ngəngərə ghəpə vaa dzəkən shi tikə tə hidiy na, nahwəti kwəma dza ghəshiy ghəkə tiba na? Tiba teepəw! Na Hyalay, a cikəvəri, ma na sənata kwəma mbəzli tikə tə hidiy, kwəma kama ghən ti na, kə.

<sup>21</sup>†††A Hyala mənti shiy lə sənata kwəma nza, ka nashi mbəzli tikə tə hidiy. Ma ghəshi lə na shi va sənata kwəma na, kala bəti shi mənti Hyala va ghəshi nja shiy. Va tsəgha bəti ghəshi kwəma gəzə ghəy na nja kwəma kama ghən ti. Ma na Hyala nanzə kiy, lə kwəma bəti mbəzli va nja kwəma kama ghən ti tarəkə na mbəli mbəzliy banavə nefer shi. <sup>22</sup>†††Mbəzli \*ka Zhəwifəy, war ghəy nashi shi madaŋa madaŋa ni dza ghəy bəti kwəma va ka kwəma kataŋ na, kə ghəshi. Ma ka Gərekə nashi na, war ghəy sənamti kwəma va lə na ghəy sənata kwəma, kə ghəshi. <sup>23</sup>††Ma na na ghəy na ghəy kiy, kwəmaa dzəkən Kəristəw tsa dərŋwəvəgha məndi vəgha tsəm na sa gəzə ghəy kaa mbəzli. Dzəghwa ka Zhəwifə nashi ki na, mba'a ghəshi bəti njasa ngədishim dzəmbə nahwəti kwəma gəmgəm na. Ma hwəlfə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə na, nja kwəma kama ghən ti, ghəshi bəti. <sup>24</sup>††Ma va mbəzli təravə Hyala ta nza ghəshi ka shi nza, ya ka Zhəwifə na ghəshi, ya mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghəshiy, a ghəshi sənay, mbə ci bərçi Hyala, lə sənata kwəma Hyala na Yesəw səvəri, kə ghəshi. <sup>25</sup>†††Ma na shi mənti Hyala va nighəshi mbəzli nja shi kama ghən ti shiy, a ghəshi tarjəti sənata kwəma ndə ngəri. Ya ə nighəti mbəzli Hyala nja kwa daw bərçi dibay, a bərçi Hyala va daw ni tarjəti bərçi va ndə ngəri.

<sup>26</sup>†††A ngwarməhira, nighətim di. Sənənvay, ghwəy gwanəŋwəy, ghwəy mbəzli təravə Hyala va na, mbəzli njaa shi nza ghwəy tay? Dərŋ na ka sənata kwəma, dzar kwa sənata kwəma mbəzli tikə tə hidiy mbə ghwəy nay ghwəy ta na? Dərŋ na hwəlfə ka hidiy mbə ghwəy nashi ghwəy na? Dərŋ na mbəzli dibədibə ni va mbəzli tikə tə hidiy mbə ghwəy na? <sup>27</sup>††††Ma Hyala nanzə kiy, mbəzli zhəghəti mbəzli tikə va tə hidiy nja mbəzliy sənata

† 1:7 2Tes 1:7; Tit 2:13 †† 1:8 Flp 1:6; 1Tes 3:13; 5:23 † 1:9 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3 †† 1:10-11 3:3; 11:18; 2Kwər 12:20; Ef 4:2-6; Flp 2:2; Zhj 17:21-23 †† 3:4; Apələsə: 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; SləniKY 18:24; 19:1; Piyer: 1Kwər 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:9, 11-14; 2Kwər 10:7 ††† Kirispəsə: SləniKY 18:8; Gayəsə: Rm 16:23-24 ††† Stefanəsə: 16:15

§ 1:18 Rm 1:16; 2Kwər 4:3 †† 1:19-20 3:18-20; Mt 11:25; Rm 1:22 ††† 1:19 Ezay 29:14; Zhəwbə 12:13, 17; Ezay 19:12-14; 44:25 †† 1:21 Rm 1:19-20 ††† 1:22 Mt 12:38; Zhj 4:48; SləniKY 17:18, 32 †† 1:23 2:14; Gal 3:1; 5:11 †† 1:24 1:18; 2:5; Kwəl 2:3 ††† 1:25

ta ma kwəmaa təravə na ta nza ghəshi ka mbəzli nza. War ta mbə ghənzəə pakən ha'wə kən ka sənata kwəma. Mbəzli daw daw bərçi ni va mbəzli tikə tə hidiy təravə na, ta mbə ghənzəə pakən ha'wə kən ka bərçi. <sup>28</sup> Mbəzli gəmshi ni sənata mēndiy dzəkən shi, ka ndərəshi tikə tə hidiy, ghəshi na shi təravə Hyala ta nza ghəshi ka mbəzli nza. War ta mbə ghənzəə sawavəri mbəzli dibədibə ni tikə tə hidiy mēnti Hyala kwəma va tsəgha. <sup>29</sup> Ma ghalaba kiy, ndə tība ya kwətij dzaa mbay kəli ghən tsa ci kwa kwəma Hyalaw. <sup>30</sup> †Hyala va jakayŋwəy na lə Yesəw Kəristəw. Dzəghwa na mba'a mēnti Yesəw ta nza ghəci va ghəy ka na ghəy sənata kwəma sənata ghəy. Tə mbərkə Yesəw Kəristəw nighəmmə Hyala nja mbəzli slar slar ni, kwa mətə nza sana. Mba'a ghwəmmə zhəghəmmə ka mbəzli nza, mba'a mbələntəmmə səvəri mbə dəvə \*kwəma jikir na. <sup>31</sup> ††Ma mēnti Hyala tsəghay, ta mbə nza nja kwəma tsasliiti mēndi va mbə Zliya. Saa ni va: «War mba'a kə ndə di kəli ghən tsa ciy, lə kwəma mēnti Ndə sləkəpə kə kəli sa ci»kə.

**Kwataka kwəmaa dzəkən mēti Yesəw vəgha tsəm niy gəzə Pəl kaa ka Kwərıntə**

**2** †Yən kwərakwə kiy ngwarməhiray, ghala pətsaa niy tsəhəree va mbə ghwəy ta gəzarŋwəy kwəma shiy niy nza mbəmbə ni, dzəghwa mba'a Hyala citəŋəyshiy, lə məcəŋa gəzə kwəma 'yahə'yahəta na niy gəzee kwəma. Dibay, lə sənata kwəma mbəzli tikə tə hidiy niy gəzee kwəma. <sup>2</sup> ††Sa nzanay, ghala yən ghwəla ta tsəhə mbə ghwəy na, niy tarəkə pəla nahwəti kwəmee mbə ghwəy dzəghwakən Yesəw \*Kəristəw gwa'a tsəghaw. Gaw dzəkən mēti mətij na va vəgha tsəm ta kwəma mbəzli jikir na niy gəzee kwəma. <sup>3</sup> ††Ghala pətsa vay, war nja ntsa kama bəliti və niy nza yəree mbə ghwəy. Təŋəw niy ghərada hazləni, kala gwərgwərə yən niy nza. <sup>4</sup> †††Yən mbə gəzarŋwəy kwəma Hyalay, lə sənata kwəma tikə tə hidiy gar mbay ngədīvəŋwəy niy gəzarŋwəy ya kwəma. \*Safə tsa Hyala niy ciŋwəy na lə bərçi, katarŋ na kwəma gəzarŋwəy ya va, kə. <sup>5</sup> †††Ma sa favə ghwəy bərçi Hyala mbə kwəma va tsəgha ki na, dza ghwəy mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw. Tə sa favə ghwəy kwəma sənata mbəzli tikə tə hidiy nzanaw.

**A Hyala sənata kwəma, njasa nza na**

<sup>6</sup> Ya tsəgha nza nanzə kiy, mbə bananshi sənata kwəma nzee kaa mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ə na na nzanay, kwəma sənata mbəzli tikə tə hidiy naw. Dibay kwəma sənata mbəzli dikə dikə ni tikə tə hidiy naw. Ta na niva mbəzliy, ta bəkwəshi dza ghəshi. <sup>7</sup> †Ma gəla na bananshee na sənata kwəma kaa mbəzliy, na Hyala sənata kwəma na nava, sa tə mbə. Ghala ghənzə ghwəla ta nga hidiy niy təravə Hyala sənata

2Kwər 13:4 §§† 1:26 Zhŋ 7:48 §§§ 1:27-28 Rm 12:16; Zhk 2:5; Lk 1:51-53; 6:20† 1:30 2Kwər 5:21 †† 1:31 Zher 9:22-23; 1Kwər 1:29; 2:2; 4:7; 2Kwər 10:17; 11:30; 12:5; Ef 2:9† 2:1 1:17†† 2:2 1:23; Gal 6:14 †† 2:3 SləniKY 18:9; 2Kwər 10:1, 10 ††† 2:4 4:20; 1Tes 1:5 ††† 2:5 1:18, 24§ 2:7 Rm 5:2; 2Kwər 3:18; 4:17; Kwəl 1:26

kwəma va, ta mbə ghwəmmə nza yə kwəsəbə, mbə shəndəkə tsa nza. Dza na mba'a mbələy, kalaa niy na-ta mbəzli kwatəŋa. <sup>8</sup> ††Nava sənata kwəmay, sənata mbəzli dikə dikə ni tikə tə hidiy. Mba'a kə ghəshi niy sənata nza, ka dza ghəshiy danwəvəgha Ndə sləkəmmə tsa gwəramti shəndəkə va ti vəgha tsəm nza. <sup>9</sup> †††Ma kwəma mēnti Hyala va tsəgha kiy, nja kwəma tsasliiti mēndi va mbə Zliya nza va na. Ma kə mēndiy: «Shi səəkə ma ndə ngəriy nashi lə mətə ci, kala səəkə ghəcij favəshi lə sləmə ci. Zhini kala səəkə ghəcij təkəhwəə dzəkən shiy, Ghəshi na shi gwəmati Hyala, mba'a fəyshi kaa mbəzliy di» kə.

<sup>10</sup> Ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, a Hyala cikəvərimmə shi va, lə Safə tsa nza va dēwdew tsa. Na \*Safə tsa Hyalay, cəke' sənashi na shiy. Ya kwəma təkə Hyala mbəba mbəba nza, cəke' sənata na. <sup>11</sup> Mba'a kə ndə təkəti kwəma mbə nəfə tsa ci sanay, ndə tība sənata kwəma va kala war ghəci ghəci ntsaa təkəti kwəma va vaw. Ava tsəgha na lə Hyala kwərakwə ki, war Safə tsa nza kwətij na saa sənata kwəma mbə nəfə nza. Tsahwəti ndə tība sənataw.

<sup>12</sup> ††Ma ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, a Hyala ndammə Safə tsa nza dēwdew tsa. Safə tsa səəkə va mbəzli tə hidiy naw. Safə tsa nza ndammə Hyala, ta mbə ghwəmmə sənashi shi ndammə Hyala lə wəzə hwər tsa nza.

<sup>13</sup> †††Ghala pətsa ka ghəy gəzanshi kwəmaa dzəkən kwəma va kaa mbəzli kiy, lə sənata kwəma bənivə ghəy va mbəzli tikə tə hidiy ka ghəy gəzəw, Safə tsa Hyala ka naa ciŋəy kwəma ka ghəy gəzə. Ka ghəy dza ki na, ka gəzə kwəmaa dzəkən Safə tsa Hyala kaa mbəzli nza Safə tsa va mbə nefer shi. <sup>14</sup> ††Ma ntsa kama Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciy, ka mbay tsava ndə zləba shi cipə Safə tsa Hyalaw. Nja shi kama ghən ti shi ka naa nighəshi. Ka mbay naa favəshiw, sa nzanay, lə bərçi Safə tsa Hyala ka mēndiy mbay təravəri shi. <sup>15</sup> A na ntsa nza Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciy, aa sənay təravəri shiy gwanashi. Ka mbay ndə banavə fətiw.

<sup>16</sup> ††Sa nzana, ma kə mēndi mbə Zliya Hyalay:

«Ndə tība mba'a sənata təkə kwəma mbə məhərli Ndə sləkəpə na?

Ndə tība gar canci kwəma ka na mēni na?» kə mēndi.

A na ghwəmmə ghwəmmə mbəzli nza Safə tsa Hyala mbə nefer ghwəmmə kiy, təkə kwəma kwətij na sa mbə məhərli ghwəmmə lə \*Kəristəw.

**Sləni mbəzliy gəzə kwəma Hyala**

**3** †††A ngwarməhira, ghala pətsaa niy nzee mbə ghwəy, niy mbay ya gəzarŋwəy kwəma njasa ka mēndiy gəzanshi kwəma kaa mbəzli nza \*Safə tsa Hyala mbə nefer shiw. Nja kaa mbəzli gəmshi ni niy gəzarŋwəyee kwəma. Sa nzana ghalabay, war nja ndərəzhi ghwəlashi ni tə 'wa niy nza ghwəy, kala kəliŋwəy ghwəy mbə kwəma Yesəw \*Kəristəw.

† 2:8 Lk 23:34 ††† 2:9 Ezay 52:15 †† 2:12 Rm 8:15 ††† 2:13 2:4; 12:10 †† 2:14 1:18, 23; Zhŋ 3:5-12; 2Kwər 3:14-18 †† 2:16 Ezay 40:13; Rm 11:34 ††† 3:1 Zhŋ 16:12

<sup>2</sup> †Kwəmaa niy bəniŋwəy yay, nja 'wa ka məndi vaa sa kaa zəghwə niy nza na, niy mənta naa dəfaw. Sa nzanay, niy təhəŋwəy ghwəy gar zəmə dəfaw. Ya pa' sanay, təhəŋwəy ghwəy gar zəmə dəfaw. <sup>3</sup> ††Sa nzanay, ghwəlaŋwəy nza ghwəy mbə məməni shiy nja mbəzli tikə tə hidi. Njana nzana mbə hərhe ghwəy kwa jipə ghwəy, ka məməni miyəy, ghala mbə ghwəy lə mbəzli tikə tə hidiw, war nja mbəzli gwanashi ni tikə tə hidi məni ghwəy kwəma. <sup>4</sup> †Mbə kwəma nə ghwəy va: «Kwəma Pəl nəwee!» kə tsahwəti. Ma tsahwəti ba na: «Na Apələsə nəwee nee!» kəy, kwemer ka mbəzli gwanashi ni tikə tə hidiy gəzə ghwəy nashi shi va sa?

<sup>5</sup> Ghənzə nja na na ghəy bakanəŋəy lə Apələsə kiy, mbəzli nja washī ni nza ghəya? Mbəzliy ghəraŋta sləni Hyala nza ghəy gwa'a tsəgha. Na gəzaŋwəy ghəy kwəma Hyala, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy. Ya wa ndə mbə ghəyəy, njasa banavə Ndə sləkəpə nīci bərci ta sləni ghəraŋta na sləni ci mbə ghwəy. <sup>6</sup> ††Nja ka za mənīŋəy ghəy. Yənəy, hwəlfə tsəŋwəmbəe mbə hidi, dza Apələsə mba'a ganavə yam. Ma ntsaa pəsəti shi va ka kəlītishiy, Hyala na. <sup>7</sup> A ghwəmmə sənay, na na kar ndə tsəŋwə shiy, lə ndə ga yam kaa shiyəy, mbəzli pərshī ni na ghəshiw. Hyala kwətita ghənzə saa pəsətishi, ka kəlītishi, na sa nza dikə ti mbə kwəma va gwa'a tsəgha. <sup>8</sup> ††Shiy təhəvəri kar ntsaa tsəŋwəti shiy lə ntsaa ganshi yam tibaw. Yəmyəmshī na ghəshi. Ya wa ndə mbə shiy, ta wanci zhəmə sləni ci dza Hyala ge'i ge'i lə sləni ghəraŋta na. <sup>9</sup> †††Ghəy bakanəŋəyəy, kaa Hyala ghəra ghəy sləni jakə. Ma ghwəy na, nja za Hyala ghwəy mənīŋwəy kwərakwə ki.

Lə tsahwəti fir dibay, nja ciki tsa nga Hyala nza ghwəy. <sup>10</sup> †††Sa dzee ge'i lə ni ya bərci ndara Hyala ta ghəra sləni nza, mba'ee ghati ghəra sləni mbə ghwəy nja ndə nga ciki tsa gweramtiy sənay fə səda ciki. Sa fətēe səda ciki wəzə wəzə na, dza tsahwəti ndə na, ka nga cikiy sati tə səda va ki. Nanzə kiy, ya wa ndə mbə ka nga shiy na, mənī tə ghəci məhərli wəzə, mbə shi nga naa sati. <sup>11</sup> ††A na səda ciki nacy, a Hyala garəy gwa'a, ghəci na Yesəw Kəristəw. Tsahwəti ndə tība ka mbay fəti nahwəti səda ciki ghwəlaw. <sup>12</sup> Ma ka nga shiy ki na, ka nga shiy sati tə səda ciki tsa va. Ka nga niy nga lə tsahi mbəzə, nihwəti na, tə tsahi bənba, nihwəti na, lə \*hərezli ka bərci nza dimə ti shi, nihwəti ba na, lə shəghwə, ma nihwəti na, lə məzadi, nihwəti dība na lə jivəti, tsəgha. <sup>13</sup> †††Fəca dza ngwəvə nza kiy, ta dzəti ngwəla dza sləni ndə dza ya tsamaba ndə ci gwa'a. Sa nzana fəcavay, lə ghwə dza Hyalaa dzəghə sləni ghəraŋta ndə ya tsamaba ci gwa'a. Ta sənay nda sləni wəzə naa ghəraŋta ndə, nda sləni jikir naa ghəraŋta na. <sup>14</sup> Ma ntsa dza na ci sləniy ndita ma va ghwə ghalaba kiy, ta wanci zhəmə ci dza Hyalaa dza. <sup>15</sup> †††Mba'a kə ghwə dza ndəhwə na ndə sləniy, ka dza Hyalaa wanci zhəmə ci kaa tsava ndəw. A Hyala taa mbəlanti nanzə,

ə na na nzanay, ngahə dza naa mbəli. Nja ntsaa zləghwəkəvəri ghən tsa ci mbə jipə ghwə.

<sup>16</sup> ††Ghwəy kiy, ə sənay ma ghwəy, ciki tsa Hyalaa gə ghwəy, ka nza Safə tsa nza dēwdew tsa mbə ghwəy pə ghwəy shəkəna? <sup>17</sup> Mba'a kə ndə ladamti ciki tsa Hyala vay, ta zamti tsava ndə dza Hyalaa dza kwərakwə. Sa nzanay, sa Hyala də'wə ghən tsa nza na ciki tsa va. Ciki tsa vay, ghwəy na ki.

<sup>18</sup> †††Əntaa ndə dzaa gwəravə ngədiŋti ghən tsa ci gəm ma, war mba'a kə ndə mbə ghwəy nay ghən tsa ci nja ntsaa sənami kwəma dzar kwa kwəma tikə tə hidiy, ghən tsa ciy sətī tsava ndə. Wəzəba mənīy na nja \*hil na va mbəzli tə hidi. Ma nza ghəci mbəə kwəməvə mənīy ka ntsaa sənata kwəma tsa katan tsa ghəlabə ki. <sup>19</sup> ††Sa nzanay, na ndə ngəri va kwəma sənata na tikə tə hidi na, nja shi kama ghən ti nighəti Hyala. Ta na navay, a məndi tsasliti mbə Zliya Hyala, ma kə mənīy:

Lə sənata kwəma shi də'wə ghən tsa shi kəsəy Hyala mbəzliy sənata kwəma va, kə mənī!

<sup>20</sup> ††Zhini ma kə tə tsahwəti pi ba na:

A Ndə sləkəpə sənata təkə kwəma mbə məhərli mbəzliy sənata kwəma gwa'a gwa'a. Aa sənay kwəma gəmta na na, kə.

<sup>21</sup> Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy dzaa dzaŋwəy ta vəshi lə ke ngəri, ka gəzə, mbəzli ntsa tsa' tsa va nza ghəy, pə ghwəy ma. Kwəma ka ghwəy sənata, sə tība kala sa ghwəyəw. <sup>22</sup> †††Ya yən yən Pəl sana, ya Apələsə, ya Piyerəy, shi ghwəy nza ghəy. Ya shi tə hidi ni, ya piy tsa piy ndə ngəri, ya mətiy bəpəy, war shi ghwəy na ghəshi. Ya shi mbə vəghwə tsa sənzanva ni, ya ni mbə vəghwə tsa dzaa nza, war shi ghwəy na ghəshi.

<sup>23</sup> †††Ma ghwəy kwərakwə ki na, shi Yesəw Kəristəw ghwəy. Ma Yesəw Kəristəw na, sa Hyala ghəci kwərakwə ba, tsəgha.

#### Ka kwal Yesəw Kəristəw

**4** Na na ghəy, ghəy \*ka kwal Yesəw kiy, ka ghəra sləni Yesəw \*Kəristəw nza ghəy. Mbəzli banavəshi Hyala kwəma nza niy mbələy na, ta gəzə ghəshi kaa mbəzli nza ghəy. Ava tsəgha kə mbəzli bətəŋəy gwa'a tsəgha. <sup>2</sup> †††Ma niy təbə na nanzə kiy, ntsa banavə mənīdi sləni mbə dəvə ci na, mba'a mənī sləni va lə kwal. <sup>3</sup> Na neyey, ka shashara kwəma gəzə ghwəy dzəkən yaw, ya ndə njaa na Pəl nə nihwəti mbəzliy, kwəma tībaa shasharaw. Ya yən də'wə ghən tsee sanay, ka mbay yaa ni ntsa tsa' tsa nze pənəw. <sup>4</sup> †††Ya tsəgha na ta mee kwəma gəmgəm na mbə nəfə tseyey, ka dzee mbay ni kwəma gəmgəm na vəyaw pənəw. Ndə sləkəra dza naa slara nee ngwəvə gwa'a tsəgha. <sup>5</sup> †††Va tsəgha na kiy, ka mbatsə sla ngwəvə ghwəy dzəkən sləni mbəzli di ma. Ndəghətim vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw səkə ti. Sa ka na səkəyəy, ghəci dza naa bəkəvəri shi mbəmbə ni dzar mbə kwəsli

† 3:2 Ebr 5:12-13; 1Pi 2:2 †† 3:3 1:10-11; Gal 5:19-20 † 3:4-5 1:12 †† 3:6 SləniKY 18:4, 11, 24-28 †† 3:8 4:5 ††† 3:9 Mt 13:3-9; Ef 2:20-21; 1Pi 2:4-6 ††† 3:10 1Kwər 15:10 † 3:11 Ezay 28:16; SləniKY 4:11-12 †† 3:13-15 Rm 2:6; 2Kwər 5:10 ††† 3:15 Zhəwdə 23

†† 3:16 6:19; Rm 8:9, 11, 15; 2Kwər 6:16; Gal 5:25; 1Pi 2:5 ††† 3:18 4:10 †† 3:19 Zhəwbə 5:12-13; 1Kwər 1:20 †† 3:20 Cem 94:11 ††† 3:22 Rm 8:38 ††† 3:23 15:28; Rm 14:7-9 ††† 4:2 Lk 12:42 18 4:4 Cem 143:2 19 4:5 3:8; Cem 139:1-12; Rm 2:16

gwanashi, mba'a bəkəvəri kwəma təkə mbəzli mbə nefer shi. Ma fəcava kiy, ya wa ndə na, ta falti dza Hyala ge'i lə sləni ghərati na. <sup>6</sup> A ngwarməhira, ma kwəma gəzəŋwəy ya vaa dzəkən ghən tsa ghəy lə Apələsə gwanata kiy, ta mbəə kəətītəŋwəy nə ya, nza ghwəy mbəə bənivə kwəmaa səvəri mbə. Ta mbə ghwəy nəw kwəma lə kwal tsa nza, njasa tsasliiti mändi mbə Zliya Hyala gwa'a tsəgha. Əntaa ghwəy dzaa dzaŋwəy ta vəshi lə tsahwəti ndə, ka ndərə tsahwəti ma. <sup>7</sup> †Ya gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha va nja pərŋa kiy, wa ntsaa ni, pərŋa nza gha mbə nihwəti mbəzli kə ngəŋaa? Ni-ma shiy na ni kwəməvə gha va lə bərçi gha, kala kama Hyala ndaŋa shi kia? Hyala kə ndaŋa shi va gha gwanashi kiy, tawa dzaŋa gha ta kəli ghən gəm njasa nzana lə bərçi gha gha kwəməvə shi va gha va diba kia?

<sup>8</sup> Mənim kwəma ghwəy gwəla, a ghwəy kwəməvə shi di ghwəy gwa'a gwa'a nana na ghwəy ki. Ka shiy məniŋwəy ghwəy kwa kwal Hyala. A ghwəy ghati məni mazə kala ndəghəŋəy ma. Jəw niy dza naa nza, ghwəy məniŋwəy ka mezhizhə nza katanəw. Ghalabay ta kwəməvə məni mazə dza ghəy, ghəy ka kwal Yesəw kwasəbə ghwəy nza. <sup>9</sup> ††Ma na na ghəy ghəy ka kwal Yesəw, yən nighə nee kiy, war ka mbəzliy kəray ləy hwəm gwa'a gwa'a nighee Hyala fəyŋəy mbə mbəzli. Nja mbəzli slanəkəshim ngwəvə məti, ta dza mändi ta bəkəwəshi tə bəghə kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a. A Hyala fəyŋəy ka mbəzli dza mändiy basəva gwa'a gwa'a ta nighəshi, ta nighəshi ka kwal Hyala, lə mbəzli tə hidi gwa'a. <sup>10</sup> ††War nja ka gezləkiki zhəghəŋəy ghəy va mbəzli tə hidi, tə sa gəzəpə ghəy kwəma Yesəw Kəristəw na ghəy ki. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, njasa bətəŋwəy mändi ka mbəzliy sənata kwəma tə sa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw ghwəy nighəti. War nja mbəzli daw daw bəliti ni nighəŋəy mändi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, njasa bətəŋwəy mändi ka ka bəliti ghwəy nighəti. Ə tsəərəŋəy mändi na ghəy ki. Ma ghwəy na, njasa fə mändi dikəə dzəti ghwəy ghwəy nighəti. <sup>11</sup> Ya pa' ndat-sə sanay, mbə ghəraŋəy na ma lə ndir gwa'a. Ya kwəberŋer kən ghən ghəy na, war shi hali hali ni. War ngəra'wə mändiy saŋəy təgəm təgəm, war ə ghəy dadaŋərə war daŋərə. <sup>12</sup> ††Məti ghəy dzəmbə ghəra sləni lə dəvə ghəy ta mbə ghəy kwəməvə shi zəmə ghəy. Ya tsəərəə tsəərəŋəy ndə na, war mbə cə'wə Hyala ghəy ti a ghənzə təfanati miy tsa wəzə tsa. Ya war ə saŋəy mändi ngəra'wə na, war mbə sə'wa ghəy. <sup>13</sup> †††Ya ə gəzə mbəzli \*kwəma jikir naa dzəkən ghəy na, ka gəzanshi kwəma kwa kwəma pəəsli. War nja kwashebi tə kəsəkə nighəŋəy mbəzli tə hidi, nja shi kwa dəlagwa vi'i.

<sup>14</sup> Ma kwəma tsasliŋwəy ya na tsətsəy, ta mbə ha'wəə ghəraŋəy va kwəma məni ghwəy va nə yaw. Əhəŋ, kwəmaa sava dee ciŋwəy. Sa nza ghwəy ndərazhee ditee. <sup>15</sup> †††A na nee, ya njaa kwəməvə ghwəy nihwəti mbəzliy bəniŋwəy kwəma Yesəw Kəristəw

ləy hwəmee daŋ tsa shiy, war yən kwətira na dəŋwəy mbə kwəma Hyala, yən yən Pəl. Sa nzanay, ghala pət-saa gəzəŋwəy ya yəwən kwəma wəzə na banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw. <sup>16</sup> ††Va tsəgha cə'wəŋwəy ya a ghwəy məni kwəma njasa mənee va. <sup>17</sup> ††Ava va tsəgha ghwənəyŋwəy ya Timəte, ghəci zəghwee dee, saa kəsəvə ghəra sləni Yesəw Kəristəw bekir dəvə. Ə ghwənəghəŋwəy ya, nza ghəci zhiniy ciŋwəy nza tsee kwa kwal tsa Yesəw. Ka ciŋwəy njasa kee bananshi nza yəy kaa mbəzliy nəw Yesəw ya kwə-maba.

<sup>18</sup> Nihwəti mbəzli mbə ghwəyəy, ə dəmdəmə ghəshi hati, ka kəli ghən tsa shi, ka dzee zhiniy tsəhəra mbə ghwəyəw, kə ghən tsa shi. <sup>19</sup> †††War mba'a kə Hyala zləbati kiy, kwa kwəma jəw na ta tsəhəra dzee mbə ghwəy. Sa kee tsəhəray, nzee nata sləni mbata niva mbəzliy kəli ghən tsa shi va kwərakwə di. Əntaa ghəshi taa nza war kəray gəzə kwəma, sa mbata ghəshi gəzə nza gwa'a tsəgha, kala civa bərçi \*Safə tsa Hyala səvəri mbə shi. <sup>20</sup> ††Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mba'a kə Hyalaa sləkə ndəy, kwataka gəzə kwəma ka naa mbata gwa'a tsəghaw, kar bərçi Safə tsa Hyalaa civaa səvəri mbə. <sup>21</sup> †††Nama kwəmaa di ghwəy yən tsəhə mbə ghwəy li kia? Wəzəba lə ghədəm tsəhee ta də'wəŋwəy ta naa, naa wəzəba sahə kee dzəmbə ghwəy, ka ciŋwəy njasa ditəŋwəy ya na?

#### Nighəm dzəkən ghən tsa ghwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw

<sup>5</sup> ††Ya hwəmbay, war mbə favə kee nza mändiy gəzə kwəma ghwərghwər tsa mənti tsahwəti ndə kwa jipə ghwəy. Ə bəvə na mali dəy tsaa yakə, ka nza ghəshi li, kə mändi. Gəla tsava ghwərghwəy, ya kwa jipə ka ta mbəri, mbəzliy nəw ma Hyala na, səəkə mändiy slavəw. <sup>2</sup> ††Ma zhini ghwəy diba ya tsəgha nza na, tapə ghwəy dzəmbəŋwəy mbə vəshi, ka kəli ghən tsa ghwəy. Ə sənay ma ghwəy kwəma gar wahə ghwəy və na sava pə ghwəy na? Gar bəkəvəri gəla tsava ntsaa məni shi tsəgha ni va nza ghwəy mbə ghwəy. <sup>3</sup> †††Ma yən ta na tsee ghən, ya tsəgha kamee kwa jipə ghwəy də'wə ghən tsee sənəzənvay, war mbə ghwəy na təkə kwəmee. E slavəri ngwəvəə dzəkən ntsaa mənti gəla shi ha'wə ha'wə ni va tsəgha ni njasa nzee tība mbə ghwəy. <sup>4</sup> Lə Slən tsa Yesəw \*Kəristəw Ndə sləkəm-mə slavəree ngwəvə ci, basəŋwəyəm, war tība dza təkə kwəmee nza mbə ghwəy kwərakwə, zhini tība bərçi Yesəw Ndə sləkəmmə. <sup>5</sup> †††Sa ka ghwəy basəŋwəyəy, nza ghwəy zlanay gəla ntsa tsəgha tsa va kaa \*ndə jaka tsa Hyala mbə dəvə ci, ta mbə jikir tsa məni na vaa irəvəri, nza Hyala mbəə mbəliti piy tsa ci fəca dza Ndə sləkəpəə səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli.

sləni lə dəvə: SləniKY 18:3 ††† 4:13 WahəZher 3:45 ††† 4:15 Gal 4:19 § 4:16 11:1; Flp 3:17; 1Tes 1:6 †† Timəte: 16:10; SləniKY 16:1; 2Kwər 1:1 ††† war mba'a kə Hyala zləbati: SləniKY 18:21; Zhk 4:15 §† 4:20 2:4; 15:24 §†† 4:21 2Kwər 1:23; 13:10 †† 5:1 SləniTaH 18:8 §† 5:2 6:12; 10:23 §†† 5:3-4 Kwəl 2:5 §†† 5:5 1Tim 1:20

† 4:7 Gal 6:3 †† 4:9 Rm 8:36; Ebr 10:33 † 4:10-13 2Kwər 11:23-29 †† 4:10 3:18 †† Lk 6:28; SləniKY 7:60; Rm 12:14; ghəra



<sup>6</sup> †Kwëma gar këli ghën li na gëla kwëma vaw. A gh-wëy sënay fir tsa ni va: Is jëwë tsëtsë ka mëndiy man-ambë mbë ghwëpë, ka naa dza na, mba'a pëslivëri gh-wëpë va gwanata, kë mëndi. <sup>7</sup> ††Va tsëgha na kiy, bë pë ghwëy bëkëvëri \*kwëma jikir na va mënta nja \*is mbë ghwëy. A ghwëy nza dewdew nja ghwëpë 'war hwadi na kama is mbë. E sënay a Hyala manamtënjwëy ka mbëzli dewdew ni, lë miymiy Yesëw sa mëtiy na të gh-wëmmë. Ghëci mëniy na ka na ghwëmmë gamë ka mëndi vaa slëy ta ta Hyala li mbë \*makwaghwa Pakë. <sup>8</sup> Ghënzë tsëgha kiy, ë pë ghwëmmë tãhëvërivammë lë shi gëmgëm ni va mënishiy nja is. Tsë makwaghwa Pakë ghwëmmë, kala kama lë pënj tsa nza is mbë. Di na gëzëy, kala kama kwëma jikir na lë ghwërghwër mbë ghwëmmë. Lë pënj tsa kama is mbë pë ghwëmmë tã, di na gëzëy, lë nãfë tsa dewdew tsa, ka gëzë na kataj na kwëma.

<sup>9</sup> †Mbë nahwëti zliyee va niy tsaslëghënjwëy yay, e niy gëzanjwëy: Æntaa ghwëy jakëva lë mbëzliy mëni gh-wërghwër ma, pën niy ni. <sup>10</sup> Ma mbë gëzë kwëmee vay, dzëkën mbëzliy mëni ghwërghwër gwanashi të hidiy niy nza naw. Dzëkën ka mëni mëtsë ta shi ndë, lë ka ghëli, lë ka tata mbëreketi tikë të hidiy niy nza naw. A na mbëzliy mëni ni tsëgha ni va shiy të hidiy gwanashiy, ka tãhëvërivay ndë li shi kala bärway ndë tikë të hidiy. <sup>11</sup> ††Ma gëla ntsaa niy nã ya va ka jakëva ghwëy li ma pënëy, gëla ntsaa ni va, ndë nãw Yesëw gee, kë, zhini, ndë ghwërghwër ghëci, ya ndë mëni mëtsë ta shiy, ya ndë ta mbëri, ya ndë tsëtsëhë lë mbëzli, ya ndë ghëghiva lë shi sa, ya ndë ghëli. Gëla tsava ndëy, ka jakëva ghwëy ya ta zëmë shi zëmë li ma nã ya.

<sup>12-13</sup> ††Ma na mbëzliy nãw ma Yesëwëy, yën dza naa sla ngwëvë dzëkën shiw. Hyala dë'wë ghën tsa nza dza naa slanshi na shi ngwëvë. Ghwëy na na ghwëyëy, gh-wëy dza naa sla ngwëvë dzëkën mbëzli nza ghwëy mbë nãw Yesëw li shi. Ma kë Zliya Hyalay: «Bëkëvërim ntsaa mëmëni kwëma jikir na mbë ghwëy» kë, tsëgha pë ghwëy mënti ki.

**Ka har ghën tsa ghwëy ghwëy dzëti ngwëvë kwa kwëma mbëzliy nãw ma Yesëw ma**

**6** Mba'a kë kwëma sëati mbëzli kwa jipë shi mbë ghwëy ghwëy mbëzliy nãw Yesëw kiy, a shiy mënishiy dza ghëshiy dzashi ta slëka kwëma va va mbëzliy nãw ma Yesëw, mbëräkë ghëshi zlay dza ta slëka nza va mbëzli Hyalaa? <sup>2</sup> ††Æ sënay ma ghwëy mbëzli Hyala dza naa sla ngwëvë dzëkën mbëzli të hidiy, pë ghwëy shëkëna? Ghwëy kë dzaa sla ngwëvë dzëkën mbëzli të hidiy kiy, a shiy mënishiy dza ghwëy mbay ma slavëri na jëw na kwëmaa? <sup>3</sup> Æ sënay ma ghwëy, ya ka kwal Hyala shi na, ghwëmmë dza naa slanshi ngwëvë, pë ghwëy shëkëna? Tsëgha kë kiy, wa shiy mënishiy dza ghwëmmë mbay ma slavëri kwëma tikë të hidiy kia? <sup>4</sup> Ka mëndiy nighë kiy, war nã ma kwëma tsahwë kë

† 5:6 Gal 5:9 †† 5:7 Sëvëri 12:1-15; 13:7; Zhj 1:29; 1Pi 1:19 † 5:9 Mt 18:17; 2Tes 3:14 †† 5:11 6:9-10; 2Tes 3:6; Tit 3:10; 2Zhj 10 †† 5:12-13 Nãw 13:6 ††† 6:2-3 Rm 5:17; 2Pi 2:4; Zhëwdë 6; ShiZhj 1:6

kwa jipë ndë lë ntsa nãw ghëshi Yesëw li na, gwa'a ka dza ta pëla ntsa të ngwëla, kama kwal dikë tsa mëna ge'i dzar kwa kwal tsa mbëzliy nãw Yesëw, ta slëka kwëma va. <sup>5</sup> Ka ghëranjwëy ha'wë nanzë va gëla nava kwëma sa pën? Æ nzana kala ntsaa sënata kwëma mbë ghwëy ya kwëtiy nza, gar mbay ghëciy slëkati kwëma kwa jipë ngwëmmë mbë nãw Yesëw ki shëkëna? <sup>6</sup> Kay, niy tãbë na ndë mbë ghwëy pëmë zëmbëghëy tsa mbë Yesëw \*Këristëw dzëti ngwëvë kwa kwëma mbëzliy nãw ma Yesëw Këristëwëw.

<sup>7</sup> †††Talay, kwa vëghwë tsa nay ghwëy kwëma kwa jipë ghwëy, war ë ghwëy harva ka ghën tsa ghwëy dzëti ngwëvëy, a ghwëy shikënjwëy kwa kwal Hyala di naa gëzë. Ya ë mëntënjwëy ndë kwëma gëmgëm na, ya ë ghëghëwë ndë shi ghwëyëy, ka mbë ghwëy sã'wahwë sa? <sup>8</sup> Zhini përbë ghwëy ki na, ka mëmëni kwëma gëmgëm na kaa mbëzli, ka ghëghëli shi shi. Ya tsëgha na ghëshi ka ngwëmmëhijwëy kwa kwal Hyala. <sup>9</sup> †Æ sënay ma ghwëy, ka dza ka mëni kwëma gëmgëm naa tsëhëshi të pëtsa slëkë Hyalaw pë ghwëy shëkëna? Ka ngëdijwëy kwëma ma, a na ka ta mbëreketi, lë ka gh-wërghwër, lë zhër ka pëslë mi'i mbëzli, lë mi'i ta zhërëy pëslë lë nihwëti zhër, lë zhërëy sësäl ghën tsa shi. <sup>10</sup> Lë ka ghëli, lë ka di gëna, lë ka ghiva lë shi sa, lë ka zëmë mëtsëni mbëzli, lë ka gwëfëy, gëla niva mbëzli gwanashi na, ka tsëhëshi ghëshi të pëtsa slëkë Hyalaw. <sup>11</sup> ††Kwëtanjay, mbë mëni gëla shi va niy nza nihwëti mbëzli mbë ghwëy. Ma dza Hyala ki na, mba'a yabamtënjwëy kwëma ghwëy jikir na, mba'a mëntënjwëy ka mbëzli nza, mba'a banti fëti kënj ghën tsa ghwëy, lë slën tsa Yesëw Këristëw, mba'a lë bërëci Safë tsa nza va.

**Mënim kwëmaa dzaa fë shëndëkë dzëti Hyala lë vëgha ghwëy**

<sup>12</sup> †††Ka nihwëti mbëzli bëlijëvë mbë ghwëyëy: «A kwal va ghëy ta mëni ya nimaba shi di ghëy» kë ghëshi. Yanj, tsëgha na nanzë, ë na na nzanay, ma mbë shi di ghëshi va mëni kiy, gwanashi dza shi vaa nza, ka shiy këtitishiw. Ya yën dë'wë ghën tsee yën Pël sänzënvay, a kwal vëya ta mëni ya nimaba shi dee. Æ na na nzanay, na nee na, ka dzee zlanay ghën tsee kaa nihwëti shiy ta nzee ka mava tsa shiw. <sup>13</sup> ††Zhini ma kë ghëshiy ni dibay, tawa ngati Hyala hwër kala ta shi zëmëa? Tawa mënti na shi zëmë kala ta zëmëshiy dzëghwa hwëra? kë ghëshiy ni. Eh yanj, tsëghaa nava nanzë. Fëcahwëti nanzë kiy, ta zamti kar hwër lë shi zëmë dza Hyala bakanashi. Ma na vëgha ghwëmmë nanzë kiy, mënti Hyala ta mëni ghwërghwër liw. Ta mëni shiy fë shëndëkë dzëti Ndë slëkëmmë Yesëw \*Këristëw li mënti Hyala vëgha, ma Ndë slëkëpë na, ta slëkë vëgha va. <sup>14</sup> †††Njasa mëtiy Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw va mba'a Hyala zhanakati mbë mëtiy, tsëgha

††† 6:7 Mt 5:39-40; Rm 12:17 § 6:9-10 15:50; Gal 5:19-21 §† 6:11 Tit 3:3-7; Ebr 9:14; 1Zhj 1:7 §†† 6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Pi 2:16 §† 6:13 Mt 15:17-19; 1Tes 4:3 §†† 6:14 15:15, 20; Rm 6:4; 8:11; 2Kwër 4:14

dza naa zhanakatəmmə mbə məti lə bərçi nʒə kwərak-wə.

<sup>15</sup> †Aa sənay ma ghwəy vəgha ghwəy va na, nahwəti bəla vəgha tə Kəristəw na pə ghwəy shəkəna? A shiy mənishi kee dzaa bəvə nahwəti bəla vəgha Kəristəw ta dzaa tsəbatij dzəti mali kwa ghwərghwəra? Ka məniva nava kwəma. <sup>16</sup> †Sənay ghwəy nanzə, ya wa ntsaa jakəy ta həni lə mali kwa ghwərghwər na, mbər ka vəgha kwətiŋ na ghəshi li pə ghwəy sa? Tsəgha kə mənđi mbə Zliya Hyala. Ma kə mənđiy: «Ghəshi bakanashi na, mbər ka vəgha kwətiŋ dza ghəshiy nza» kə mənđi. <sup>17</sup> †Ma na ntsaa jakəy lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəwəy, nəfə tsa kwətiŋ tsa na sa shi li naci ki.

<sup>18</sup> Ghənzə tsəgha kiy, ndəghwəm ghən tsa ghwəy va mənı ghwərghwər. Nihwəti kwemer jikir jikir ni mənı ndə ngəri gwanashiy, war pərikə pərikəshi tə ng-wəlashi ka ghəshiy nza va vəgha ndə. Ma na ntsaa mənı ghwərghwərəy, vəgha ciy yədamti na də'wə ghən tsa ci. <sup>19</sup> †Aa sənay ma ghwəy diba na, ghi tsa \*Safə tsa Hyala dewdew tsa na vəgha ghwəy pə ghwəy na? Hyala fambərəwəy na Safə tsa va mbə nefer ghwəy. Va tsəgha kiy, ghwəy zhini naa sləkə ghən tsa gh-wəyəw, Hyala sləkəwəy na. <sup>20</sup> †Sa nzanay tə shi nza dimə ti shi mbəəratəwəy Hyala. Va tsəgha na kiy, war kwəmaa dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwəy mənı lə vəgha ghwəy gwa'a tsəgha.

#### Zləba kwəmaa dzəkən kwəma nʒəy tsa mbəzliy bətə-vashi

**7** Nana kiy, ta zləbanəwəy kwəma dzee dzəkən kwə-maa niy dəw ghwəy va vəya mbə Zliya tsaslikəvəra ghwəy va. Ma nə yay, wəzə na va ndə ghə-ci kə nʒəyəy kala bə mali ghəci. <sup>2</sup> ††Ya wəzə na tsəghay, kala dza kə ndəə mbəə nʒəyəy tsəgha, ka na dza tapə dzəmbəy mbə məməni ghwərghwər ba na, wəzə dza naa nzaw. Wəzəba bəvə zal na ci mali ka sa ci. Tsəgha ya namaba mali na, mba'a bəvə zata ka sa nʒə kwərak-wə. <sup>3</sup> ††Kwəma təbə zal mananta kaa mali ciy, ghənzə kə zal mənı. Mali kwərakwə na, ka mənı kwəma təbə maliy mənı kaa zata. <sup>4</sup> Mali sləkə na vəgha nʒəw, sa za-ta na. Tsəgha zal kwərakwə, ghəci sləkə na vəgha ciw, sa mali ci na. <sup>5</sup> Əntaa ghwəy ini ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə mali gha ta jakəva tsa ghwəy ma. War ghwəy gəzəti na kwa jipə ghwəy li, ta hi jəw, ta mbə ghwəy cə'wə Hyala. Ma ləy hwəməy, zhini tə ghwəy jakəy ghən tsa ghwəy tanəŋ, vantaa \*ndə jaka tsa Hyala həərahəwəy, sa dza ghwəy mbay ma sə'wəti nʒəyəwəy kwətiŋwəy.

<sup>6</sup> Ma kwəma gəzanəwəy ya nay, ə nə ya war tsəgha ka ghwəy mənı pənəw. Mba'a ghwəy gar mənı tsəghay, wəzə na nə ya gwa'a tsəgha.

<sup>7</sup> †Ma war vəya kə ta na tsee ghən nʒay, e mbay gəzə, wəzəba nʒəyshi mbəzliy njasa nʒee va kala bəva ma na,

† 6:15 12:27 †† 6:16 Ghava 2:24; Mt 19:5; Ef 5:31 † 6:17 Zhŋ 17:21-23; Rm 8:9-11; 2Kwər 3:17-18; Gal 2:20 †† 6:19 3:16 †† 6:20 7:23; Rm 13:14; 1Pi 1:18-19 ††† 7:2 1Tes 4:3-4 ††† 7:3 Ef 5:21-29 § 7:7 Mt 19:11-12; 1Kwər 12:11

pən. Ma nanzə ki na, ka dza naa nza war wəzə tsəgha baw. Sa nzanay, ghəngəhən ndapə Hyala bərçi, kwətita na banavə na kaa tsahwəti ndə, zhini kwətita na banavə na kaa tsahwəti diba. <sup>8</sup> Ma na kwəma gəzee kaa zhər kama mi'i və shi, lə mi'i kama zhər və shi mba'a mi'i mbəreketiy, wəzə na ghəshi nʒəyshi njasa nʒee tsa, kala bəva. <sup>9</sup> †Nanzə ki, kala dza kə ghəshiy mbay sə'wətiy. Ə kə zal bəvə mali ci, mba'a mali bəvə zata. Wəzəba bəva dza naa nza, kən na dza ndəə nza, war mbə irəva lə maw nava kwəma dzaa nza.

<sup>10</sup> ††A na mbəzliy bətəvashiy, vanta kwəma gəzan-shee. Yən gəzəkə naw, Ndə sləkəpə gəzəkə na, a kəy: Əntaa mali təhəva lə zata ma, kə. <sup>11</sup> Mba'a kə təhəvəri-vata liy, ə kə dzaa nʒəyta kwətita kala bə ma tsahwəti zal. Aw na, mba'a ghəshi jakəshiy sləkəti kwəma shi lə zata tsaa nza na va və, mba'a ghəshi zhintəvashi. Zal kwərakwə bay, əntaa ghəci təhə mali ci ma.

<sup>12</sup> Ma nihwəti mbəzliy tərmbəy, avanta kwəma gəzənshee də'wə ghən tsee, Ndə sləkəpə gəzə naw, mba'a kə ntsaa nəw Yesəw \*Kəristəw lə maliy nəw ma Yesəw, mba'a ghənzə zləbati nʒəy lə zata tsa va wəzəy, əntaa zal tsa va dzaa tihə mali va ma. <sup>13</sup> Mba'a kə mali mbə nəw Yesəw Kəristəw lə zal tsaa nəw ma Yesəw, mba'a ghəci zləbati nʒəy lə mali ci va wəzə dibay, əntaa mali va dza barva və ma. <sup>14</sup> ††Va wa gəzee tsəghay, sa nzana ntsa Hyala mənıy zal tsa va tə mbərkə mali ci va mbə nəw Yesəw, maliy nəw ma Yesəw va diba na, ntsa Hyala ghənzə tə mbərkə zata tsaa nəw Yesəw va. Kala tsəgha kə nʒay, ka dza ndərazhi yakə ghəshiy nza ka mbəzliy Hyala nzaw. Njana nzana tsəgha kiy, mbəzliy nʒə na ghəshi.

<sup>15</sup> †††Ma mba'a kə tsaa nəw ma Yesəw ndə mbə shiy dı ghəshiy tihəvərivashiy, tihəvərivashi tə ghəshi. Ghalabay, kwəma yadamti tsa mbə nəw Yesəw va ndə tibaw. Sa nzanay ta nza ghwəy mbə kwəma nʒə cəlkwə harvəwəy Hyalaw. <sup>16</sup> †Sənay gha, gha dzaa mbəliti zaŋa, gha tsa mbə nəw Yesəw gha maliw. Ya zal tsa mbə nəw Yesəw ciy, sənay na ghəci dzaa mbəlanti mali ci kwərakwəw. Ava tsəgha.

#### Njasaa niy nza gha va ghala pətsaa harvəŋa Hyalay, tsəgha pə gha nʒəyŋa

<sup>17</sup> Ya wa ndəy, ə kə nʒəyəy war njasaa niy bərkanavə Hyala kwa sləkəpə va na ci kwəma ghala vəghwə tsaa niy harvə Hyala va ta nəw nʒə. Ava tsəgha kee gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. <sup>18</sup> †Sənəvəna, mba'a kə ndə niy nʒaa, ntsa sla\*sla fə'yasa tsa madi Hyala ta harəy, əntaa ghəci dzaa mbəla biydamti nava kwəma ma. Kalaa niy slanti fə'yasa kə tsahwəti madi Hyala ta harəy, əntaa ghəci dzaa ni war yən zhiniy slanti fə'yasa, kə ma. <sup>19</sup> †††Va sa nzanay, slanti ndə fə'yasa, lə slanti ma ndə gwa'ay, nahwəti kwəma tiba mbə va Hyalaw. War ntsa mbə danta fəti ta nəw kwəma gəzəkə na na ntsa vəshi na ti. <sup>20</sup> Ya wa ndəy, ə kə

§† 7:9 1Tim 5:14 §†† 7:10-11 Mt 5:32; 19:9 §† 7:14 Rm 11:16 §†† kama cəlkwə: 14:33; Rm 12:18; 14:19; 2Kwər 13:11; Kwəl 3:15; Ebr 12:14 §† 7:16 1Pi 3:1 §† 7:18 Gal 5:1 §†† 7:19 Rm 2:25-29; Gal 5:6

nzəyəy war njasa niy nza na va ghala pətsaa harvə Hyala va ta nəw nza. <sup>21</sup> Ya war ndə papa niy nza ndə ghala pətsa har Hyalay, əntaa ghəci dzaa təkə nahwəti kwəma ma. Mba'a kə gar kwəməvə kwal tsaa mbaranti ghən tsa ci nanzə kiy, wəzəba mbəərətī na sa ci na. <sup>22</sup> †Ka zəzə nahwəti kwəma ghəci ma, sa nzana, mba'a kə Hyala harvə ntsa papa tsa ta nəw nza, ka ntsaa sləwa ghən tsa ci dza naa zhəghəy, sa nzana mba'a jakəy lə Yesəw \*Kəristəw. Mba'a kə Hyala harvə ndə yaya tsaa sləwa ghən tsa ci ta nəw nza dibay, ka mava tsa Yesəw Kəristəw ka naa mənīy. <sup>23</sup> ††A Hyala mbəərəkəŋwəy tə shi nza dimə ti shi, ta nza ghwəy ka shi nza. Va tsəgha kiy, əntaa ghwəy zhiniy mənīti ghən tsa ghwəy ka mevivi mbəzli diba ma. <sup>24</sup> A ghwəy favə bay ngwarməhira, ya wa ndəy, ə kə nzəyəy kwa kwəma Hyala war njasaa niy nza na va ghala pətsaa harvə Hyala va ta nəw nza.

### Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy səəkə maa bəhwəvashi, lə dzəkən mi'i mbəreketi

<sup>25</sup> †Nana kiy, ta zləbarŋwəy kwəma dzee dzəkən mbəzliy səəkə ma bəhwə mi'i lə mi'iy səəkə maa bəhwə zhər. Kwəma dee va gəzəŋwəyəy, yən təkəti na tsəgha, kwəma favee va Ndə sləkəpə naw. Tə mbərkə wəzə hwər tsa mənəra Ndə sləkəpə va kiy, a ghwəy taa zləba kwəma dee va gəzəŋwəy.

<sup>26</sup> ††Mbə nee zəzə kwəmay, wəzə na zhərəy səəkə maa bəhwə mi'i, lə mi'iy səəkə maa bəhwə zhər nzəyshi tsəgha, kala zhiniy pəla bəva, va kwəma ngəra'wə tsaa məməniva tsa sənənva. <sup>27</sup> Mba'a kə mali va ghay, ka nə gha wəzəba təhamtee, pə gha ma. Kala bəvə mali pə ghay, ka pəla bə nza gha ma. <sup>28</sup> ††Ya tsəgha gəzəkə yay, ə makee mbəzli va bəvaw. Mba'a kə ndə bəvə mali ciy, mənīti \*kwəma jikir na naw. Mba'a kə zha bəvə zatay, mənīti kwəma jikir na naw. Sa nzana tərəŋwəy ngəra'wə va mbəzliy bətəvashi, va tsəgha niy gəzee tsəgha, ta mbəə mbəlanti mbəzliy bətəvashi ma, səvəri mbə ngəra'wə tsa va.

<sup>29</sup> †††A ngwarməhira, a nə ya kaa kwəma dee va gəzə mbə kwəma vay: Ndal tərmbə vəghwəw, nanay, ka kəslibmə ghən ka mi'i war mbə kwəma mi'i shi ma. <sup>30</sup> Mbəzli mbə tihwəniy, ka kəslibmə ghən ghəshi mbə tihwəni ma. Ni mbə vəshi ba na, ka kəslibmə ghən ghəshi mbə vəshi ma. Əntaa ka papa shiy kəslibmə ghən mbə basə shiy ma. <sup>31</sup> †††Əntaa mbəzliy kwəməvə shiy tikə tə hidī dzaa kəslibmə ghən mbə shi va ma. Sa nzana hidī nashi ghwəmmə niy, ka dza ghəshiy nzəyshi war tsəghaw, ta kədi dza ghəshi. <sup>32</sup> Ka dee ghwəy irəva lə zəzə kwəməvə. Ntsaa bəvə ma mali naciy, war kwatəka dzəkən kwəma Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw gwa'a tsəgha na na ci təkə kwəma, ka pəla kwal tsaa mənī kwəmaa təbanci. <sup>33</sup> †Ma na ntsa nza mali və naci kiy, kar naa zhiniy təkə dzəkən shi tə hidī ni diba, ta pəla kwal tsaa mənī kwəmaa dzaa təbanta

kaa mali ci <sup>34</sup> Na naci kiy, bakə mbə ka məhərli ciy təhəvərivata. Ghyehiy bəvə ma zhər, lə mi'i mbəreketiy kama ta zhər nashi kiy, war dzəkən kwəma Ndə sləkəpə ka ghəshiy təkə kwəma gwa'a tsəgha. Mba'a ghəshi banavə vəgha shi lə məhərli shi gwa'a gwa'a kaa Hyala. Ma na ta zal mali nanzə kiy, kar naa zhiniy təkə dzəkən shi ka na mənīti tikə tə hidī, ta mbəə təbanci kaa zata. <sup>35</sup> Sa gəzəŋwəy ya kwəma nay, ta mbəə makətəŋwəy va mənī kwəma dī ghwəy nə yaw. War ə dee kəətītəŋwəy nza ghwəy mbəə mənī naa təbə kwəma, ka nəw Ndə sləkəpə Yesəw lə nəfə tsa ghwəy kwətīŋ, kala kəslibmə ma ghən mbə zəzə dzəkən nihwəti shiy.

<sup>36</sup> Nanay, e diy gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən ndə lə makwa ci. Mba'a kə kar ndə lə makwa ci niy sləkəti ndanishi kwa jipə shi, zhini kala zlay səəkə nzəghə zal tsa va ta makwa ci va, war mbə təkə ghəciy dzəkən kwəma nza, mba'a nighəti njasa mənīti na kwəma gəmgəm nay, ə kə bəvə makwa ci va. Wəzə mənīti na. Kwəma jikir na mbə ya jəwəw. <sup>37</sup> Ma mba'a kə zal tsa va garəy tə kwəma təkəti na mbə nəfə tsa ci də'wə ghən tsa ci: «Yənəy, tə ghwəmməzhi dee nzəyra ka bə makwee va yaw nə ya» kə. Kala kama va sa daməti mənīti, mba'a mbay kəsəti nzəghə ciy, wəzə mənīti na ghəci kə zlata zha va kala bə ma. <sup>38</sup> Avanta bazhə tsa kwəma va: Mba'a kə ndə bəvə makwa ciy, wəzə mənīti na. Ma mba'a kə ndə kala bə ma makwa ci dibay, ghəci na saa gwəraa mənīti kwəma wəzə na.

<sup>39</sup> ††Kwal va mali nza zata tə ghwəmməy, ta dza ghənəzə ta bə tsahwəti zaləw. Ma mba'a kə mətīyəy, a kwal və ta bə tsa dī na zal, kama zal tsa vaa ndə nəw Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw kwərakwə. <sup>40</sup> Ə na na nzana nanzə kiy, vəya na nee na, wəzəba ghənəzə nzəyta kala bə ma tsahwəti zal dza naa favə vəgha nza. Ava tsəgha na nee gəzə kwəma. E sənay, a \*Safə tsa Hyala mbə nəfə tsee kwərakwə.

### Gəzə kwəmaa dzəkən zəmə shi tahwə mənīti mbəri li shi

**8** †††Nana kiy, ta zləbarŋwəy kwəma dzee dzəkən kwəma zəmə sliw tsa tahwə mənīti mbəri li.

Ma pə ghwəy mbə gəzə kwəma ghwəyəy: «A ghəy sənata kwəma gwanata» pə ghwəy. Yan, tsəgha na, ə na na nzana nanzə kiy, kar sənata kwəma vaa fambə ndə mbə kəli ghən tsa ci diba. A na dī, mbəzli kəə dīva kwa jipə shi kiy, kar naa mətəshanshi bərēci. <sup>2</sup> Mba'a kə ndə bəti ghən tsa ci nja ntsaa sənata kwəmay, sənata kwəma katan na tsava ndə njasa təbə na va Hyalaw. <sup>3</sup> ††Ma ntsaa fal ma ghən tsa ci, ka dī Hyala ghəciy, ava ntsa sənay Hyala ka ntsa nza.

<sup>4</sup> †Kwəmaa dzəkən sliw tsa tahwə mənīti mbəri li kiy, njaa naa? Ta zəmə dza ghwəmmə shəkənaa, naa kala dza ghwəmmə zəmə na? A ghwəmmə sənay, shi katan ni na hyeler kikihə mənīti, lə mbəreketi tata

† 7:22 Ef 6:6; Flm 16; 1Pi 2:16 †† 7:23 6:20 † 7:25 1Tim 1:12-14 †† 7:26 Zher 16:1-4; SləniKY 14:22; 1Tes 1:6; 3:3-4 †† 7:28 Lk 21:23 ††† 7:29-31 Rm 13:11-13; 1Pi 4:7; Flp 4:5 ††† 7:31 1Zhnj 2:17 § 7:33 Lk 14:20

§† 7:39 Rm 7:2-3 ††† 8:1-13 Rm 14:1-15:6 §† SləniKY 15:29; Rm 12:16; a diy mətəshə bərēci kaa mbəzli: 13:1-7; 14:1; 16:14; Zhnj 13:34; Rm 15:1-2; 2Kwər 8:7-8, 24; Gal 6:10; Ef 5:2 §†† 8:3 13:12; Gal 4:9 §† 8:4 10:19-20; Nəw 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9

məndi va tikə tə hidiv. Nahwəti Hyala tibaw, kwətinqta na Hyala tə ghwəmə. <sup>5</sup> A ghwəmmə sənay, mbə səsəwrə shi va nza məndi, ka mbəzli miy kaa niy dzəy tə ghwəmə ya ni tə hidi njasa nza ghəshiy hyalahi. Dzəghwa daŋ hyalahi mənishi, daŋ shiy sləkəpə dība. Ya tsəgha na kiy, <sup>6</sup> †ghwəmmə ta na tsa ghwəmmə ghən na, war Hyala mə ghwəmə kwətita na na ghwəmmə Hyala sənata ghwəmmə, ghənzə Didi tsaa ngati shi nashi mətə gwa'a gwa'a, ghənzə saa ngatəmmə ta nza ghwəmmə ka shi nza. Yesəw \*Kəristəw na tsa ghwəmmə Ntsaa sləkəmmə kwətiy. Ghəci mənti na shiy gwanashi. War səkə və dza ghwəmmə kwəməvə piy.

<sup>7</sup> ††Ya tsəgha nza kiy, gwanashi sənata mbəzli nəw Yesəw kwəma va tsəghaw. Sa nzanay, a nihwəti mbəzli niy sənabəshi mbə kwəma ta mbəri, lə kwəma kihə hyeler. Ya war pa' ndatsə zəmə ghəshi shi tahwə mən-di mbəri li shiy, war lə ngə'wə ghən ka ghəshiy zəməshi. Sa təhəshi ma ghəshi mbə kwəma Hyala ki na, njasa ladamti ghəshi ghən tsa shi kwa kwəma Hyala lə zəmə shi tahwə məndi va mbəri li shi ka ghəshiy nighəti. <sup>8</sup> †A na na ghwəmmə kiy, a ghwəmmə sənay, ta na shi zəməy, ka mənəmmə ghəshi ka mbəzli wəzə ni kwa kwəma Hyalaw. Ya ə zəhwəshi ghwəmməy, ka mənəmmə ghəshi ka mbəzli gwəra mbə kwəma Hyalaw. Ya kala zəhwəshi ghwəmmə dibay, ka nza ghwəmmə mbəzli gəmgəm niw, tsəgha.

<sup>9</sup> †Ta na navay, ghəwəy sləkə na ghən tsa ghəwəy. A ghəwəy mbay zəmə ya nimaba shi di ghəwəy. Nanzə kiy, məni tə ghəwəy məhərli vantaa kwəma gwəra ghən tsa ghəwəy ta zəmə shiy dzaa shakambə nihwəti mbəzliy təhəshi ma kwa kwal Hyalaa dzəmbə məni \*kwəma jikir na. <sup>10</sup> †Sənzənva mba'a kə ntsaa təhəy ma kwa kwal Hyala naja mbə ciki mbəri, ka zəmə dafa mbəri gha, gha ntsaa sənata kwəma vay, ta tsəkəwambə ntsa va dza gha mbə zəmə dafa mbəri va kwərakwə. <sup>11</sup> †Ka gha nighə tsəgha kiy, mba'a tsa daw bərçi tsa va ndə zay tə mbərkə sənata kwəma gha va. Wəzə na tsəghaw, sa nzanay, zəməŋa tsa mətiy Yesəw Kəristəw ti na. <sup>12</sup> †War mba'a pə ghaa məni gəla shi tsəgha ni kiy, kwəma jikir naa mənti gha kaa zəməŋa tsa mbə nəw Yesəw Kəristəw. Sa nzanay, sənata kwəma na nja ghaw. Sa zəməhwə na va shi vay, njasa ladamti na ghən tsa ci kwa kwəma Hyala nighəti na. Kwəma mənti gha va tsəgha kiy, kwataka kaa zəməŋa tsa va mananati gha kwəma jikir naw, lə kaa Yesəw Kəristəw ta də'wə ghən tsa ci mənti gha kwəma jikir na. <sup>13</sup> †Ma ghənzə tsəgha kiy, mba'a pən sənay a zəmərə tsa mbə nəw Yesəw dzaa dzəmbəy mbə məni kwəma jikir na, war tə mbərkə kwəma sliw tsa dzee zəhwə pənəy, wəzəba dzee zəmə ma sliw ghwəla na. Nəghətee dzaa tərāmti kwa kwal Hyala tsa ci.

**Njasa di ma Pəl məni kwəma nza kwal və ta məni nza**

**9** ††Kwəma vay, tə ya də'wə ghən tsee dzee bərkətəŋwəy. Sana sənəzvay, e sənay yən gwəra

† 8:6 12:5-6; Zhj 1:3-4; Ef 4:5-6; Kwəl 1:16 †† 8:7-12 10:23-33  
‡ 8:8-9 Rm 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13

na ghən tsee. Ya ghəwəyəy, a ghəwəy sənay, Ndə kwal tsa Yesəw nzee, e nay Yesəw lə mətsee ghəci Ndə sləkəmmə. Ghəwəy sanay, səvəri mbə sləni ghərancee kaa Ndə sləkəmmə Yesəw mənəŋwəy ghəwəy ka mbəzliy nəw ci. <sup>2</sup> †Ya kala bətəra nihwəti mbəzli ka ndə kwal tsa Yesəwəy, na na ghəwəy na a ghəwəy sənay ndə kwal tsa ci nzee, pə ghəwəy. Nza tsa nza ghəwəy vaa mbəzliy nəw Yesəwəy, ti dza məndiy sənay, ndə kwal tsa Yesəw nzee, kə məndi.

<sup>3</sup> †Nihwəti mbəzliy tsəhtsəhə vaa dzəkən yay. Avanta kwəma kee zləbanshi: <sup>4</sup> ††Sənay ghəwəy gar bəra shi zəmə lə shi sa nza ghəwəy tə mbərkə sləni ghəree, pə ghəwəy sa? <sup>5</sup> † Ə kamee gar bəvə mali ka dza ta wə kwa zəərə li njasa nza Piyer va, lə njasa nza nihwəti \*ka kwəl Yesəw va, lə nihwəti ngwarməhiy Ndə sləkəpə jəw jəw ni na? <sup>6</sup> ††† Ə nzana, ghəy lə Barnabasə na ghəy na, ghəy dzaa ghəra sləni ta pala shi zəmə ghəy na ghəy ki shəkəna? <sup>7</sup> † Kwəma səkə ghəwəy nay ndə sawji mbə ghəra sləni ka wa zəmə kaa ghən tsa ci də'wə ghən tsa cia? Kwəmaa tsava ndə za tsaa zəmə ma shi zakə naa? Ndə ndəghwə slay tība kala sa 'wa ta slay makə na va na?

<sup>8</sup> † Əntaa ghəwəy dzaa təkə na, sa nzana tsəgha ke ngəri məni tikə tə hidi, va tsəgha gəzə Pəl kwəma va tsəgha pə ghəwəy ma. Ya Zliya \*kwəma pəhəti Hyalay, tsəgha gəzəkə na kwərakwə. <sup>9</sup> ††† Ma kə Hyala mbə kwəma pəhəti naa banavə kaa \*Məyizəy: «Mba'a pə gha kəəsəvə slay ta ghəra sləni mbə hay, əntaa gha pəhə shiy dzəti miy shi va nəghətaa ghəshi pərə ha va ma» kə. Kwataka dzəkən slay gəzə Hyala kwəma va gwa'a tsəgha nə ghəwəy na? <sup>10</sup> † Tibaw, dzəkən ghəwəmmə gəzə Hyala kwəma va. Tə ghəwəmmə tsasliiti məndi mbə Zliya. Sa nzana, ya wa ntsa mbə zay, a təbəə fəy ghən tsa ci ta kwəməvə shi zəmə. Ntsaa də'wə ha dibay, a təbəə fəy ghən tsa ci ta kwəməvə na ci bəla. <sup>11</sup> † Na ghəy ha tsəŋwəti ghəy na kwəma Hyala gəzəŋwəy ghəy va ki. Ə nzana kwəma tərəŋwta ghəy kwəməvə shi tə hidi va ghəwəy, ka ni ghəy shi kwəməvə ghəy tə za zati ghəy shəkəna? <sup>12</sup> †† Ma nihwəti mbəzliy gəzə kwəma Hyala mbə kwəməvə shi zəmə ghəshiy nza va ghəwəy na, ghəy na niy dzaa kwəməvəshi ma na? Ghəy dza naa gwəraa kwəməvəshi.

Ya tsəgha nza na ghəy kiy, ka di ghəy məni tsəghaw. War ə ka ghəy sə'wa ya namaba kwəma, nəghətaa ghəy dzaa mənti shiy dzaa makəti mbəzli va səkə tə fa yəwən kwəmaa dzəkən \*Kəristəw wəzə na. <sup>13</sup> ††† A ghəwəy sənay mbəzliy ghəra sləni mbə \*ciki Hyalay, mbə shi bə mbəzliy səkəə dzəmbə ciki Hyala tsa va ka ghəshiy kwəməvə ni shi shi zəmə. Mbəzliy slasla shiy ta ta Hyala dibay, kar ghəshiy kwəməvə na shi bəla mbə sliw tsa va ta zəmə ghəshi. <sup>14</sup> ††† Ava tsəgha gəzəkə Ndə sləkəpə kaa mbəzliy dzaa gəzə Yəwən kwəma wəzə na kwərakwə ki, səvəri mbə kwəma ci va gəzəpə

†† 9:1-2 4:9, 15; 15:8-10; 2Kwər 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1 †† 9:4 Lk 10:7-8; Mt 10:10 ††† Barnabasə: SləniKY 4:36; 11:22-26; ghəra sləni ta pala shi zəmə: SləniKY 18:3 ††† 9:9 Nəw 25:4; 1Kwər 10:11; 1Tim 5:18 § 9:11 9:4; Rm 15:27; Gal 6:6 §† 9:12 SləniKY 20:34-35; 2Kwər 11:9 §†† 9:13 Bəla 18:8-19 §† 9:14 9:4

ghəshiy dza ghəshiy kwəməvə ni shi shi dza ghəshiy zəmə, kə.

<sup>15</sup> †Ma yən nee ki, ya war tsəgha niy nzee gar kwəməvə shi zəmə tə sləni ghəree na, səkkee dəwhwə sə va ndəw. Əntaa ghwəy dzaa ni shiy dəwee va ghwəy lə kwəma tsaslitte na, pə ghwəy ma, əhəŋ, wəzəba mətīree na, kən na kee dza ta dəw sə va ndə. Ma tsəghay, ka dza ndəə mbay ndəramti nee va kwəma vəshee li ghalaba kiw.

<sup>16</sup> ††A na Yəwən kwəma wəzə na na gəzee kaa mbəzliy, kwəma gar vəshee li naw. Sa nzanay, Hyala 'yapambəra na mbə gəzə nza, war ghaa gəzə, kə kaa ngəra. Kala gəzə pənəy, a ngəra'wə dzaa nza kənee.

<sup>17</sup> \*Yən kə niy tarəvə ghəra sləni va lə dī tsee nzay, e taa dəw zhəmə nza. Njana kama na yən tarəvə kiy, ka dəw zhəmee tiw, sləni sarakəndam na nava tsəgha, war ə dzee ghəra. <sup>18</sup> Ghənzə tsəgha kiy, a nee zhəmə dzee kwəməvə mbə sləni va kia? Nee zhəməy, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na va kaa mbəzli tə gəm, kala dəw zhəmə ti ya tsəgha na kwal vəya ta dəw zhəmə ti.

<sup>19</sup> ††Ma yən yən Pəl kiy, yən gwəra na ghən tsee, ndə tībaa sləkəra ya kwətiŋəw. Sa dzəghwa yay, mba'ee mənti ghən tsee ka mava tsa mbəzli tə hidi gwanashi, ta mbee kwəməvə kwal tsaa kətititi mbəzli dāŋ, ta mbə ghəshiy səkə ta nəw Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. <sup>20</sup> ††Mba'a pən mbə \*ka Zhəwifəy, nja ndə ka Zhəwifə kee məni kwəma, ta mbee kwəməvə kwal tsaa kətititishi ta banavə nefer shi ghəshi kaa Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Mba'a pən tsəhəra mbə mbəzliy nəw kwəma pəhəti Hyalay, ya tsəgha kama bərçi va kwəma vaa dzəkənee na, war nja ntsaa nəw kwəma va kee məni kwəma, ta mbee kwəməvə kwal tsaa kətititi mbəzliy nəw kwəma va, ta banavə nefer shi ghəshi kaa Yesəw. <sup>21</sup> ††Mba'a pən tsəhəra mbə mbəzliy sənata ma kwəma pəhəpəhə na va dībay, war nja ntsaa sənata ma kee məni kwəma. Ta mbee kwəməvə kwal tsaa kətititishi, ta banavə nefer shi ghəshi kaa Yesəw Ndə sləkəpə. Sa mənəe va tsəghay, ə kamee mbə nəw na dī Hyala kwəməw, əhəŋ, kwəma gəzəkə Yesəw na sava nəwee tsəgha. <sup>22</sup> †Mba'a pən tsəhəra mbə mbəzliy təhəshi ma mbə nəw Yesəw Kəristəwəy, nja ntsaa təhəy ma kee məni kwəma dība, ta mbee kwəməvə kwal tsaa mətsahanavəshi bərçi mbə nəw Yesəw. Ya war gəla mbəzli njaa ni na shi tsəhəree vəgha shiy, war njasa nza ghəshi va kee bəti ghən tsee ta mbee kwəməvə kwal tsaa kətititi nihwəti mbə shi, lə kwal ghəngəhən ghəngəhən, nza ghəshi mbəə mbəlishi.

<sup>23</sup> Kwəma mənəe va gwanata tsəgha nay, ta mbə Yəwən kwəma wəzə na vaa dza kwa kwəma kwa kwəma, mba'ee kwəməvə nee bəla mbə kwərakwə nə ya.

<sup>24</sup> †A ghwəy sənay ki, mba'a kə mbəzliy kəsli bali ta nighə ntsaa dzaa gwəray, mbəzli dāŋ ka naa nza mbə dzəghə bali va. Ma ntsaa dza vaa tanjəti mbəzli

gwanashi tə bali kiy, kwataka ghəci na sa ka məndiy wanci zhəmə. Ghwəy kwərakwə kiy, ə pə ghwəy dikəvanjəy ta bali, ta mbə ghwəy kwəməvə zhəmə ghwəy.

<sup>25</sup> Ma ntsaa dī dza ta dzəghəva lə baliy, kwatsəməta ka naa 'yapanavə kwəmaa dzaa kətititi mbə bali va kaa ghən tsa ci. Na shi va zhəmə ka ghəshiy 'yapəva ti kiy, shiy dzaa kədishi ka ghəshiy nza. Na na ghwəmmə va zhəmə dza ghwəmmə 'yapəva ti na ghwəmmə kiy, shiy dzaa nza va ghwəmmə ta kwa ndimndim na ghəshi. <sup>26</sup> Va tsəgha na kiy, nee bali kəslee na, bali ghwəlfə kəslee tiw, nee dəvə ləkə yay, pəmta pəmta ləkə yaw. <sup>27</sup> ††'yapee vəghee də'wə ghən tsee, ka i, ta mbə ghənzəə fa kwəma vəya vantaa dzaa nza yən saa gəzanshi kwəma Hyala kaa nihwəti mbəzli ba na, zhini yən saa dzaa nza ləy hwəmra tə ngwəlara dība.

**Gar təra kwəma nza məndi səvəri mbə kwəmaa mənta lə ka \*Izərayel**

**10** ††A ngwarməhira, e dī ghwəy təkətiy dzəkən kwəmaa niy mənta va lə jijihimmə mbəradzə, ghala pətsaa niy səvəri shi ghəshi mbə hidi ka \*Ezhipətə kwasəbə \*Məyizə. Ghəshi gwanashiy, ta məcakwə timbətimbə fakən Hyala kən shi niy nza ghəshi. Zhini gwanashi ghəshi tanjəshi dzəvəri tə həl tsa ghəm tsa. <sup>2</sup> Ghəshi gwanashiy, \*batem na sava mananatishi Hyala mbə timbətimbə va, mba'a həl tsa dzəvəri shi ghəshi va ti. Mba'a ghəshi mənishi ka mbəzli ta səda Məyizə tsəgha ki. <sup>3</sup> ††Ghəshi gwanashi niy zəməhwə na shi zəmə banakəshi Hyala səkə mə ghwəmə ba. <sup>4</sup> †Ghəshi gwanashiy, yam sa kwətiŋ ni niy banavəshi Hyala. Yaməə hwə səkə mbə kəlba tsa fəy Hyala ta nza kwasəbə shi na shi sahəwə ghəshi va gwanashi. Ma kəlba va kiy, ghəci na Yesəw \*Kəristəw. <sup>5</sup> †A ghwəy nay, ya tsəgha nashi ghəshi shi madəŋa madəŋa ni va cintishi Hyala ngar tsəgha kiy. Mbəzli dāŋŋ niy mənti na kwəmaa təbantə ma kaa Hyala mbə shi. Va tsəgha niy shikəshi ghəshi, mba'a ghəshi bəkəwəshi mbə gambə va.

<sup>6</sup> ††Shiy mənishi va lə jijihimmə mbəradzə tsəgha ni kiy, ta mbə ghwəmmə təra kwəma ti shi mənishi ghəshi. Nza ghwəmmə mbəə ndəghwə ghən tsa ghwəmmə ndatsə, vantaa ghwəmmə dzaa maw məni shi gəmgəm ni kwərakwə nja sa shi va. <sup>7</sup> ††Nihwəti mbəzli mbə shiy, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə ta mbəri.

Tsəgha tsaslititi məndi mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy: Dzəghwa mba'a mbəzli ka Izərayel nzyəshiy ka zəmə shi zəmə,

ka sa tay tsa shi.

Ma ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi satishi, ka tsə kwa kwəma mbəreketi shi va ki, kə məndi.

Ghwəy na na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa tata mbəreketi nja ghəshi ma. <sup>8</sup> ††Nihwəti mbəzli mbə shi dībay, a ghəshi niy dzəshiy dzəmbə məni ghwərghwər.

† 9:15 SləniKY 18:3 †† 9:16 Zher 20:9 † 9:17 4:1 †† 9:19-22 10:23-24, 32-33; Rm 15:1 †† 9:19 Mt 20:26-27 ††† 9:20 SləniKY 16:3; 21:20-26 ††† 9:21 Gal 2:3-4 § 9:22 Rm 1:13; 2Kwər 5:11; 11:29 †† 9:24-25 Flp 3:12-14; 2Tim 2:4-6; 4:7-8; Zhk 1:12; 1Pi 5:4; ShiZhj 2:10

††† 9:27 Rm 8:13; 13:14 †† 10:1 Səvəri 13:21; 14:21-29 ††† 10:3 Səvəri 16:13-35; Nəw 8:3; Cem 78:24-25 †† 10:4 Səvəri 17:6; Cem 78:15 †† 10:5 Bəla 14:29-30; Cem 78:31; Ebr 3:17; Zhəwdə 5 ††† 10:6 Bəla 11:4, 34; Cem 106:14 ††† 10:7 Səvəri 32:6 ††† 10:8 Bəla 25:1-9

Dzəghwa Hyala mba'a niy zamti mbəzli gar diwəy diwəy bakə mətsəkə mahkanti tə vici kwətiŋ, va gh-wərghwər tsa va. Ghwəmmə na ghwəmmə kiy, əntaa ghwəmmə mənī ghwərghwər nja ghəshi ma. <sup>9</sup> †Nih-wəti mbəzli mbə shi dibay, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə mənī shiy nighə kwəma Hyala kwa sləkəmmə. Mba'a shesher niy hacamtishi, ka bəkwəshi ghəshi gwanashi. Ghwəmmə na na ghwəmməy, əntaa gh-wəmmə dzaa mənī shiy nighə kwəma Hyala nja ghəshi ma. <sup>10</sup> ††Nihwəti mbəzli mbə shi dibay, a ghəshi niy dzəmbəshi mbə ngwəzliməə dzəkən Hyala. Dzəghwa \*ndə kwal tsa Hyala tsaa səkəkə ta za mbəzli, mba'a səkəkə zamtishi. Ghwəy na na ghwəy kiy, əntaa ghwəy ngwəzliməə dzəkən Hyala ma.

<sup>11</sup> †Shiy mənishi va lə mbəzli va tsəgha ni kiy, ta mbə nihwəti mbəzliy təra kwəma ti shi mənishi ghəshi. Vantaa ghəshi dzaa zhiniy məmənī gəla shi tsəgha ni va kwərakwə. Dzəghwa mənī, mba'a mənī tsaslam-bəshi mbə Zliya Hyala ta tsəhə sətīy dzəghwa sləmə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy piy ni, ge'i lə kwa kərni vəghwə tsa.

<sup>12</sup> ††Va tsəgha kiy, ma ntsaa təkəti, e garəda wəzə wəzə kəy, ə kəə mənī məhərli vantaa ghəci dzaa bəh-wə tərə. <sup>13</sup> ††Ya war nimaba shiy na shi nashi ghwəy va \*ndə jakaa mənīwəy, ta dzəghəwəy li shiy, tsəgha mananshi na kaa nihwəti mbəzli tə hidi gwanashi. A na Hyalay, war njasa gəzəkə na va dza naa mənī kwəma. Ka dza naa banavə kwal kaa ndə jaka ta dzəghəwəy ghəci lə gəla shi dza bərki ghwəy nza daw ta sə'watishiw. Mba'a kə ndə jakaa mənīwəy shiy dzəghəwəy, war ta ndəwəy bərki dza Hyalaa dza, ta mbə ghwəy sə'wahwəshi, ka səvərīwəy mbə shi va kala tərəwəy ma kwa kwal Hyala.

### Kərakə pə ghwəy lə ta mbəri

<sup>14</sup> †††Va tsəgha kiy mbəzlee ni di yay, kərakə pə ghwəy lə kwəma ta ta mbəreketi. <sup>15</sup> Ghwəy ghwəy mbəzli gəzarwəy ya ni kwəmay, mbəzliy sənata kwəma nza ghwəy, təkətim dzəkən kwəma gəzee va wəzə də'wə ghən tsa ghwəy, nda tsəgha na, nda kala tsəgha na. <sup>16</sup> †††Sa ka ghwəmmə vaa sa shi sa, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ghwəmmə mbə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəy, jakəjakə nza ghwəmmə lə Yesəw tə mbərkə miymiy ci va di naa gəzə. Sa ka ghwəmmə vaa ngavəri pərj, ghwəmmə mbə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə dibay, jakəjakə nza ghwəmmə lə Yesəw \*Kəristəw tə mbərkə vəgha ci va di naa gəzə. <sup>17</sup> †Njana nzana kwətiŋəy pərj kiy, ya tsəgha nza gh-wəmmə dərj ghwəmmə mbəzliy zəməy, vəgha kwətiŋ nza ghwəmmə. Sa nzanay, ghwəmmə gwanammə zəmə na pərj tsa kwətiŋ tsa va.

<sup>18</sup> ††Təkətim tə kwəma nja kwəma hwəlfə ka \*Izərayel di. Mbəzliy zəmə shi sləy mənī ta ta Hyalay, jakə na ghəshi lə Hyala va. <sup>19</sup> †††Njaa dee gəzə kia? Shiy na kar

† 10:9 Bəla 21:5-6 †† 10:10 Bəla 14:2, 36; 17:6-15; Cem 106:25-27; Ebr 3:17-18 † 10:11 7:29-31; Rm 15:4 †† 10:12 Gal 6:1 †† 10:13 1:9; Zhk 1:13-14 ††† 10:14 1Zhj 5:21 ††† 10:16 11:24-25; Lk 22:17-20 § 10:17 12:27 †† 10:18 SləniTaH 7:11-21 ††† 10:19 8:4

mbəreketi ta ta mənī va lə shi slasla mənī va kaa ngəshi nə ya na? <sup>20</sup> ††Nava tibaw, shi ka ka ta mbəreketi vaa slaslay, kaa hyeler ka ghəshiy slaslashi, kaa Hyala naw. Yən nee kiy, ka dee ghwəy jakəwəy lə hyelerəw. <sup>21</sup> †††A ghwəy sənay kiy, ka dza ghwəy mbay sahwə tay tsa pasləhwə mənī mbəri li, zhini ka səkəkə ta sa miymiy Ndə sləkəpəw. Ka dza ghwəy mbay, zəməhwə dafa ta mənī mbəri li, zhini ka səkəkə ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəw. <sup>22</sup> ††Naa ə di ghwəmmə bakati nəfə tsa Ndə sləkəpə na pən? Ə nzana tərəwəyba va ghwəmmə bərki kaa ngəci na?

### Kwəmaa dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwəy mənī

<sup>23</sup> †††Ma kə nihwəti mbəzliy ni mbə ghwəy: «A kwal va ndə ta mənī ya nimaba shi di ndə» kə ghəshiy ni. Yarj, tsəgha na nanzə, ə na na nzanay, gwanashi na shiy ka shi wəzə niw. A kwal va ndə ta mənī shi di na, ə na na nzanay, gwanashi na shi mənī mənī ka shiy dzaa kəətiŋəwəy mbə nəw Yesəw kiw. <sup>24</sup> †††Ya wa ndəy, ə kəə mənī kwəmaa dzaa kəətiŋəwəy tsəhwəti ndə. Ka nzyəy ndə war mbə mənī kwəma kwatəka ta ghən tsa ci kwətiŋəwəy gwa'a tsəgha ma. <sup>25</sup> †††Ya tsama sliw kəsəy gh-wəy tə ləwmay, ə pə ghwəy pa, ka zəmə. Ka təkə kwəma ghwəy ya jəw ma, ka dəw kwəma ghwəy dzəkən ma. <sup>26</sup> ††Sa nzanay, a mənī tsasliŋə mbə Zliya Hyala, a kə mənīy:

Hidi nashi ghwəmmə ni, lə shi ti shi gwanashiy, shi Hyala kwa sləkəpə na ghəshi, kə mənī.

<sup>27</sup> Ava va tsəgha, mba'a kə ntsaa nəw ma Yesəw harjwəy dzəkə ghi tsa ci ta shi zəmə, dzəghwa mba'a nəfə tsa ghwəy zləbati dza ti shiy, sa ka ghwəy tsəhəwəy na, ə pə ghwəy taa zəmə shi bərjwəy na lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ, ka zəzə kwəma ghwəy ya jəw ma, ka dəw kwəma kən shi zəmə va ghwəy ma. <sup>28</sup> ††Ma mba'a kə ndə ni ngəwəy, sliw tsa tahwə mənī mbəri li na sa dza ghwəy tsa ta zəmə, kəy, zlayəm, ka zəmə ghwəy ma! War mba'a pə ghwəy zəməhwə tsəghay, ta banavə təkə kwəma hwəvə hwəvə na dza naa dza kaa ntsaa gəzarwəy kwəma va va. <sup>29</sup> Ma kwəma gəzee nay, va na dza ghaa təkə kwəma mbə nəfə tsa gha naw, va kwəma dza ntsaa gəzarjə kwəma va vaa təkə nə ya.

Nəghətaa gha dzaa bə fəti kaa ghən tsa gha, kala dza ghaa mbay zhiniy gwəra ghən tsa gha va təkə kwəma tsəhwəti ndə ma. <sup>30</sup> ††Mba'a pə gha mənī 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə gha, ka zəmə shi gha kiy, tawa dza mənīy bərjə fəti va zəzə kwəma tsəhwəti ndə? <sup>31</sup> ††Ya shi zəməə zəmə ghwəy, ya shiy sa ghwəy, ya war nimaba shiy na shi mənī ghwəy, shiy dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala pə ghwəy mənī. <sup>32</sup> †††Pə ghwəy mənī məhərli va nəghətaa ghwəy dzaa mənī kwəmaa dzaa fambə tsəhwəti ndə mbə mənī \*kwəma jikir na

§† 10:20 Nəw 32:17; Cem 106:37; ShiZhj 9:20 §†† 10:21 2Kwər 6:15-16 §† 10:22 Nəw 32:21 §† 10:23-33 Rm 14:1-15:6 §†† 10:23 6:12; 8:7-12 §†† 10:24 10:32; 13:5; Rm 15:1-2; Flp 2:4 §§§ 10:25 Rm 14:2 18 10:26 Cem 24:1; 89:12 19 10:28 8:7 20 10:30 Rm 14:6; 1Tim 4:4 21 10:31 Kwəl 3:17 22 10:32 Rm 14:13

kwa kwəma Hyala. Ya ndə Zhəwifə na ndə, ya ntsaa ka-maa ndə Zhəwifə, ya ntsaa nəw Yesəw na gwa'a.

<sup>33</sup> †Yən də'wə ghən tsee kiy, tsəgha jihəvee ta məni kwəmaa dzaa təbanshi kaa mbəzli gwanashi, ya mbə namaba kwəma mənnee. Ka məni kwəmee kwataka ta ghən tsee gwa'a tsəghaw, kwəmaa dzaa kəətiti mbəzli gwanashi, ta mbə ghəshiy mbəlishi na sa pəlee məni nɛ, tsəgha pə ghwəy məni kwərakwə.

**11** ††Ə pə ghwəy məni kwəma mənnee kwa kwal Hyala, njasa nzee va mbə məni kwəma mənəh-wə Yesəw \*Kəristəw tə hidī kwərakwə.

### Njasa təbə dzəghwa kwəma Hyala va zal lə va mali

<sup>2</sup> †Ghwəyəy, mbə falŋwəy nzee tərəŋw, sa nzana war mbə zəzəra ghwəy ya mbə namaba kwəma, zhini mbə nəw məni shi banavəŋwəy ya ghwəy ba. <sup>3</sup> ††Ya tsəgha nɛ kiy, avanta nahwəti kwəma dee ghwəy sənata: Yesəw Kəristəw na dikə tsa zhər gwanashi. Zal na, ghəci dikə tsa mali ci, ma Hyala ki na ghənzə dikə tsa Yesəw Kəristəw. <sup>4</sup> Va tsəgha ki, war mba'a kə zal cə'wə Hyala, ya kwəmaa səkə va Hyalaa gəzə na, lə shiy ghəci mbə ghən ciy, ghalaba na, ə ha'wə ma na tə Yesəw Kəristəw. <sup>5</sup> Ma na mali, ghənzə mbə cə'wə Hyala, ya ghənzə mbə gəzə kwəmaa səkə va Hyala, kala pəhambə shiy kə mbə ghən nɛy, ə ha'wə ma na tə zata tsaa məni dikə vaa dzəkən ghalaba. Ghala mbə lə maliy slənamtī ghən tsa nɛw. Kwəma ha'wə ha'wə na dza naa nza kən tsəgha. <sup>6</sup> Mba'a kə mali kala di pəhə shiy dzəmbə ghən nɛy, ə kə slənamtī ghən tsa nɛ fəlgəhən? A ghwəy sənay kwəma ha'wə ha'wə na na ya sla ghən, ya sləni ci va mali. Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, wəzəba pəhambə na shiy mbə ghən nɛ ghala pətsa va na. <sup>7</sup> ††Ma na zal na naci ghəci mbə cə'wə, ya ghəci mbə gəzə kwəmaa səkə va Hyalay, əntaa ghəci dzaa pa shiy dzəmbə ghən ci ma. Sa nzanay, ta nza nja ghənzə ngati Hyala zal, ka ci shəndəkə tsa nɛ səvəri mbə. Ma na maliy, tsa zal shəndəkə na tsaa civa səvəri mbə. <sup>8</sup> †††A ghwəy sənay, zal kiy, tə nahwəti bəla vəgha mali ngati Hyalaw, mali na sa ngati na tə nahwəti bəla zal. <sup>9</sup> Zhini dibay, kaa mali ngati Hyala zaləw, mali na sa ngati na kaa zal. <sup>10</sup> Va tsəgha na kiy, war lə shiy dī na mbə ghən mali, ta mbə ci dikə tsa məni zal dzəkən lə tə mbərkə kwəma ka kwal Hyala mə ghwəmə kwərakwə ba.

<sup>11</sup> Ma ghənzə nja na ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw, ya war tsəgha gəzəkəe kwəma vay, va ghwəmmə na, a ghwəmmə sənay, ka nə mali tə mbərkə zal nzee tibaw, kəw, ka nə zal tə mbərkə mali nzee tibaw, kə dibaw. <sup>12</sup> Njasa nzana va, həŋ Hyala bəvə bəla tə zal, mba'a ngati mali tiy, tsəgha zhini naa mənta dība, mali saa zhiniy ya zal səkwa. War səkə va Hyala tsahwə shiy gwanashi.

<sup>13</sup> Ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəyəy, nighətim kwəma va di, ka dza naa təbə maliy cə'wə Hyala kala pəhə ma shiy dzəmbə ghən nɛ na? <sup>14</sup> Ma na zal sana ya war

† 10:33 9:19-22 †† 11:1 4:16 † 11:2 2Tes 2:15; 3:6 †† 11:3 3:23; Ghava 3:16; Ef 5:23 †† 11:7 Ghava 1:26-27 ††† 11:8-9 Ghava 2:18-23; 1Tim 2:13

tə pa ciy, kwəma ha'wə ha'wəta na zlashi shəti ciy sək-washi bitī bitī. Ya wa ndəy, aa sənata nava tsəgha. <sup>15</sup> Əy ma na mali, ghənzə kə zlashi shəti nɛ tsəgha kiy, lə bama ti tərəŋw na, sa nzana mba'a Hyala banavə shəti bitī bitī ni tsəgha, ta mbə ghəshiy dəpay ghən tsa nɛ. <sup>16</sup> Mba'a kə tsahwəti ndə dzaa zhini ghən, ka ngərə ghəpəə dzəkən kwəma gəzəkəe nay, avanta kwəma gəzəncee: Tsəgha na na ghəy kwəma sənabəŋwəy ghəy mbə məni, zhini tsəgha nihwəti mbəzliy nəw Yesəw sənabəvə kwərakwə dība, nə ya kaa ngəci.

### Njasa ka ghwəmmə zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə

<sup>17</sup> Kwəma dee na gəzəŋwəy sanay, kwəma kwa falŋwəy naw. Sa nzanay, e favə, ghala pətsa ka ghwəy basəŋwəy ta cə'wə Hyalay, kar ghwəy məni shi wəzə ni mbə basəva tsa vaw, kə məndi. <sup>18</sup> †††Kwa tarja kwəma ghee favə mbə kwəma vay, ghala pətsa ka ghwəy basəvay, kar ghwəy dzaŋambə ghala mbə ghən tsa ghwəy ghəngəhən ghəngəhən, kə məndi. Ma sa təkəe kwəma va kwərakwə ba na, nja tsəghaa yən nighə katar. <sup>19</sup> †††Talay, wəzəba dzaŋambəvata ghala tsəgha mbə ghwəy na, ta mbə ni Yesəw \*Kəristəw mbəzli slar slar niy cikəvəri ghən tsa shi mbə ghwəy. <sup>20</sup> Ghala pətsa ka ghwəy basəŋwəy ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə kiy, kar ghwəy təkə na, dafaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpə na sa basəŋəy ghəy na ta zəmə nɛ katar, pə ghwəyəw. <sup>21</sup> War basəŋwəy ma ghwəy ta zəmə nɛy, ya wa ndəy na ci dafa takə na ka naa zəmə, ka gha nighə ki na, lə mashi nihwəti, nihwəti na, ghəm ghəm mətəshi shi sa ka ghəshiy ghyamtəvashi. <sup>22</sup> †††Kwəma ka waa nava tsəghaa? Ə kama ghi va ghwəy gar zəmə shiy ya gar sa shiy ghwəy kəy na? Naa, basəva tsa mbəzliy nəw Yesəw na tsa dī ghwəy va ndəramti, ka pa ha'wəə dzəkən ni kama shiy və shi mbəzli na pən? Njaa dzee ni ngəŋwəy? Ta falŋwəy dzee mbə gəla kwəma tsəgha na va nə ghwəy na? Ka falvəŋwəy ya teepəw!

<sup>23</sup> †††A na neyey, avanta kwəma bənivee va Ndə sləkəpə, tsəgha yən banavəŋwəy kwərakwə: Ma hetih-wer tə vərđi ngati məndi va dafa ta kəsə ciy, dzəghwa Ndə sləkəpə Yesəw tsəŋ bəvə pəŋ, <sup>24</sup> dza na ka mananta 'wəsa ti kaa Hyala. Ma sa manamtī na 'wəsay, dza na mba'a ngangavəri pəŋ tsa va. Ma kə na: «Ava ghənzə na vəghee ndəŋwəyee. War tsəgha pə ghwəy dzaa məni ya hwəmba, ta mbə ghwəy zəzəə dzəkənee» kə. <sup>25</sup> †††Ma ləy hwəm sa zəhwə ghəshi dafa na, dza na həŋ bəvə hwəpər shi sa dība. Ma kə na: «Avanashim shi sa niy, ghəshi na yəwən \*sla kiri tsa slati Hyala ta jakəva lə mbəzli, lə miymiy ya dzaa shəkəshi. Ya hwəmba dza ghwəy basəŋwəy ta sashi taa nɛy, zəzə tə ghwəy dzəkənee ghwəy mbə sashi» kə. <sup>26</sup> †††Di naa gəzəy, ya hwəmba basəŋwəy ghwəy ta zəmə pəŋ tsa, lə ta sa shi sa niy, bar tsa mətī mətīy

††† 11:18 1:10-11 § 11:19 Nəw 13:2-4; 1Zhŋ 2:19 †† 11:22 Zhk 2:5-6 ††† 11:23-25 10:16; Mt 26:26-28 †† sla kiri tsa 'war'war tsa: Zher 31:31-34; Lk 22:20; 2Kwər 3:6; Ebr 8:6; miymiy: Səvəri 24:6-8; Ebr 9:12 ††† 11:26 Mt 26:29

Ndə sləkəpə Yesəw ta mbəə mbəlīpə na sa gəzanshi ghwəy kaa mbəzli. Ka gəzanshi pa' fəca dza naa zhəkə.

<sup>27</sup> †Va tsəgha nzana ki, ma ntsaa dzaa zəmə peŋ tsa Ndə sləkəpə, ka sa shi sa ci, kala zəzə maa dzəkən, mba'a bətishi nja shi zəmə gəmshī niy, a fəti və kwa kwəma Hyala, sa nzana mba'a ghəci ndərəti vəgha Ndə sləkəpə, mba'a miymiy ci. <sup>28</sup> ††Ghənzə tsəgha kiy, ya wa ndə na ə kə dzaa naghāmti nəfə tsa ci də'wə ghən tsa ci ka na gha kwəfəghə zəmə peŋ tsa va lə shi sa va. <sup>29</sup> Sa nzanay, ya wa ntsaa dzaa zəmə peŋ tsa Ndə sləkəpə, ka sa shi sa ci, kala təkə maa dzəkən vəgha Ndə sləkəpəy, ngwəvə Hyala na sa mbahə naa dzəkən ghən tsa ci. <sup>30</sup> Ava va tsəgha nashi ghwəy mbəzli gwərapə gwərapəshi ni dāŋ mbə ghwəy sana, zhini tsəgha vədēvəder, ma nihwəti ba na, mba'a ghəshi bəkəwəshi. <sup>31</sup> Ma mba'a pə ghwəmmə naghāmti kwəma mbə nefer ghwəmmə wəzə də'wə ghən tsa ghwəmmə ka ghwəmmə gha zəmə nżəy, ka dza Hyalaa basə ngwəwəə dzəkən ghwəmməw. <sup>32</sup> †Mba'a kə nabətəmmə, ka də'wəwəmməy, i na nava immə na, vantaa ngwəwə dzaa dzəkən ghwəmmə kwasəbə mbəzliy nəw ma Yesəw fəca dza naa sla ngwəvə mbəzli tə hidī.

<sup>33</sup> Ma kiy ngwərməhiray, mba'a pə ghwəy basəva ta zəmə dəfaa zəzəə dzəkən Ndə sləkəpəy, ndəghə pə ghwəy dzaa ndəghəti ghən tsa ghwəy, gwanəŋwəy ghwəy basəŋwəy, ka ghwəy gha zəmə shiy. <sup>34</sup> Mba'a kə tsahwəti ndə nay lə may ghəciy, pərba kəghi tsa ci kə dzaa zəməvə shi zəmə ci. Ma ghalaba kiy, sa ka ghwəy basəŋwəy na, ka dza Hyalaa basəŋwəy ngwəwəw.

Ma naa tərmbə kwəma kiy, sa kee tsəhəra mbə ghwəy dzee sləka nava.

### Njasa təhəpə \*Safə tsa Hyala bərqi ghəngən ta ghəra sləni Hyala

**12** Mbə kwəma dzee na ta gəzəŋwəy nana kiy ngwərməhiray, ə dee ghwəy sənata kwəmaa dzəkən bərqi vəlīpə Safə tsa Hyala ghəngən ghəngən ta mənī shiy. <sup>2</sup> †A ghwəy sənay, ghala pət-saa niy nəw ma ghwəy Yesəw \*Kəristəwəy, ə niy nəw ghwəy mbəreketi nja ghwəlefesli. Niva shiy kiy, ka mbata gəzə kwəma ghəshiw. <sup>3</sup> ††Va tsəgha gəzəŋwəy ya, a ghwəy mbəə sənay, tsəgha na kwəma va nanaw pə ghwəy. Mba'a kə ndəə gəzə kwəma lə bərqi Safə tsa Hyalay, ka dza ntsa vaa ni ntsa bazlamti Hyala na Yesəw, kəw. Dībay, ka mbay ndəə ni Ndə sləkəpə na Yesəw, kə, kala lə bərqi Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciw. Ava tsəgha na. <sup>4</sup> †††Sanay, ghəngən ghəngən na bərqi bəmmə Safə tsa Hyala ta mənī shiy, ya tsəgha nżə ki na, war Safə tsa Hyala tsa kwətīŋ tsa ghəci. <sup>5</sup> †††Ghəngən ghəngən slənihi ghəra mənī tība dība na, war Ndə sləkəpə tsa kwətīŋ tsa bəpə slənihi va ta ghərashī mənī. <sup>6</sup> Ghəngən ghəngən kwal tsa ghəra mbəzli sləni kwa dība na, war Hyala kwətīŋ na canshi kwal tsa va kaa mbəzli ta ghəra sləni va. <sup>7</sup> †Ya wa ndəy,

a Safə tsa Hyalaa ghəra sləni li ka bānci bərqi ta kəti nihwəti mbəzli. <sup>8</sup> Dza na kaa tsahwəti ndəy, mba'a bānavə bərqi gəzə kwəma lə sənata kwəma mbə, ma kaa tsahwəti ba na mba'a bānavə bərqi gəzə kwəma lə sənashi shi bənī mənī. <sup>9</sup> Kaa tsahwəti dība na, mba'a Safə tsa va vay, bānavə bərqi bə nəfə tsa ci gwanay kaa Hyala. Ma kaa tsahwəti na, mba'a Safə tsa va vay kwətīy bānavə bərqi mbəli ka zəlghwə. <sup>10</sup> ††Dza na mba'a bānavə bərqi mənī kwəma madaŋa madaŋa na kaa tsahwəti. Kaa tsahwəti na, gəzəpə kwəmaa səkə va Hyala. Ma kaa tsahwəti na, mba'a bānavə bərqi sənay təhəvəri kwəmaa səkə va Safə tsa Hyala dewdew tsa, lə naa səkə va hyeler ghwəni \*ndə jaka tsa Hyala. Kaa tsahwəti ba na, mba'a bānavə bərqi gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma mənī. Ma kaa tsahwəti na, mba'a bānavə bərqi mbay zhinikəvəri kwemər gəzəkə tsahwəti ndə va. Ava tsəgha. <sup>11</sup> ††Shi va gwanashi kiy, war Safə tsa Hyala va kwətīŋ tsa kwətīy mənishi na mbə mbəzli. Ghəci tīhə na bərqi va kaa mbəzli, ya wa ndəy, mba'a bānavəshi njasa təbānci na.

### Njasa nza bəlāhi va dāŋŋ tə vəgha ndə kwətīŋəy, tsəgha na mbəzliy nəw Yesəw

<sup>12</sup> ††A ghwəmmə sənay ndə ngəriy, vəgha kwətīŋ na, mba'a bəlāhi dāŋ ti. Ya tsəgha na bəlāhi dāŋ ti kiy, war vəgha kwətīŋ ka naa nza. Ava tsəgha na lə Yesəw \*Kəristəwə kwərakwə ki. <sup>13</sup> †††Ghala pət-saa mənimmə mənī \*bateməy, ka vəgha kwətīŋ mənəmmə \*Safə tsa Hyala va kwətīŋ tsa gwanammə. Ya mbə hwəlfə \*ka Zhəwīfə na ndə, ya mbə nahwəti hwəlfə na ndə, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsay, war Safə tsa kwətīŋ tsa va na sa fāmbəmmə Hyala mbə nefer ghwəmmə gwanammə.

<sup>14</sup> Shiy kwətīŋ mənī na vəgha ndə ngəri kiw, bəlāhi dāŋ jakəshi na. <sup>15</sup> Ya ə nə səda sana, bəla tə vəgha ndə ngəri nżee njana kamee ka dəvəw, kəy, kataŋ dza naa kamaa bəla tə vəgha ndə ngəri na? Tībaw. <sup>16</sup> Ya ə nə sləmə sana bəla tə vəgha ndə ngəri nżee njana kamee ka mətəsəw, kəy, kataŋ dza naa kamaa bəla tə vəgha ndə ngəri na? Tībaw. <sup>17</sup> Ya ghənzə niy nza sana, dzəgh-wa bəlāhi tə vəgha ndə ngəri, mba'a ghəshi mənishi ka mətəsəhi gwanashi kiy, lə wa niy dza ndəə favə kwəma nzaa? Ya ka slimim gwa'a tsəgha niy nza shi tə vəgha ndə kiy, lə wa niy dza ndəə fa zən tsa shiy nzaa? <sup>18</sup> Njasa nza bəlāhi va tə vəgha ndəy, Hyala fəyshi na tsəgha, dzəghwa tə pət-sa dī na. <sup>19</sup> Mba'a kə Hyala niy mənī bəlāhi tə ndə ngəri va ka nahwəti bəla kwətīŋ nżay, ka dza vəghaa nza tība nżaw. <sup>20</sup> Bəlāhi mənī na va dāŋ ni kiy, ghəshi mənī na vəgha ndə ngəri.

<sup>21</sup> Tsəgha kə kiy, ka mbay mətəsə ni kaa dəvə na: Kw-al tsee tība lə ghaw, kəw. Ka mbay ghən ni ba na: Kw-al tsee lə ghwəyəw, kə kaa shidshidw. <sup>22</sup> Sana, war mba'a kə na nata gha va bəla tə vəgha gha, kwəd kwəd na kala tība nżay, ntsa mətī mətī tsa niy dza ghaa nza nza. <sup>23</sup> Ghwəmmə kəə nighə sanay, bəla tə vəgha ghwəmmə va ka ghwəmmə bəti njasa kama vəri tiy,

† 11:27 11:20-22; Ebr 10:29 †† 11:28 2Kwər 13:5 † 11:32 Ebr 12:5-6; ShiZhn 3:19 †† 12:2 8:4-6; Ezay 44:9-20; Gal 4:8 †† 12:3 12Hn 4:2-3; Rm 10:9 ††† 12:4-11 12:27-14:40; Rm 12:6-8; Ef 4:4 ††† 12:5 12:28-30 § 12:7 14:26

§† 12:10 14:5; SləniKY 2:4 §†† 12:11 7:7; Rm 12:3; Ef 4:7; 1Pi 4:10 §† 12:12-26 12:27 §†† 12:13 Gal 3:27-28



ghənzə na na ka ghwəmmə gwəraa ndəghwə. Na ha'wə ghwəmmə va li bəla tə vəgha ghwəmmə kala di ghwəmmə mbəzliy natay. Ghənzə na sa gwəra ghwəmmə fə ghən ti. <sup>24</sup> Dzəghwa naa təbə bəla tə vəgha ghwəmmə na, kala mbə ghwəmmə lə nava bəla vəgha. Hyala ngati na shi va tsəgha gwanashi, ta mbə diməə nza tərəŋwəba tə ni ha'wə ndə va shiy li shi.

<sup>25</sup> Ma mənti Hyala tsəghay, nəghətaa vəgha ntsa kwətiŋ tsa dzaa tihəvəri ghən tsa nza, ta mbə bəlahi tə vəgha gwanashiy kəəkəti ghən tsa shi kwa jipə shi.

<sup>26</sup> †Mba'a kə zhi bəhəvə ndə tə nahwəti bəla tə vəgha ciy, vəgha ntsa va gwanata ka naa nza mbə sa ngəra'wə va zhi tsa va. Mba'a kə məndi ghasləti nahwəti bəla vəgha ndə bay, vəgha ci va gwanata ka naa nza mbə təbə kwərakwə ba.

<sup>27</sup> ††Ghwəy gwanəŋwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw kiy, vəgha ciy gə ghwəy. Bəlahi tə vəgha ci nza ghwəy, ya wa ndə mbə ghwəyəy lə tsa ci pi na tə vəgha va.

<sup>28</sup> †Hyala də'wə ghən tsa nza bənavəshi na sləni ghəngəhən ghəngəhən mbə dəvə shi kaa nihwəti mbəzli, mbə mbəzliy nəw Yesəw. Dza na kwa tanŋəŋəy, mba'a fəy \*ka kwal Yesəw, zhini na kwa baka, mba'a fəy ka gəzə kwəmaa səəkə və. Ma tə kwa mahkana na, mba'a fəy mbəzliy dzaa bəniŋpə kwəma nza. Zhini na diba na, mba'a bənavə bərci kaa nihwəti mbəzli ta məni shi maŋəŋə maŋəŋə ni. Ma nihwəti ba na, mba'a bənavəshi bərciy mbəli ka zəlghwə. Nihwəti diba na, mba'a bənavəshi bərciy kəti mbəzli. Nihwəti diba na, mba'a bənavəshi bərciy 'wa kwal kaa mbəzli, ma nihwəti diba ki na, mba'a bənavəshi bərciy mbay gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndi. Ava tsəgha.

<sup>29</sup> Nay ghwəy njasa təhavəpə Hyala sləni nza sa? Gwanashi na mbəzliy ka kwal Yesəw na? Gwanashi na mbəzliy ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala na? Gwanashi na mbəzliy ka bəniŋpə kwəma nza na? Gwanashi na ghəshiy ka ghəra sləni maŋəŋə maŋəŋə na na? <sup>30</sup> Kaa ngəshi gwanashi bənavə na bərciy mbəli mbəzli va zəlghwə na? Gwanashi mbay ghəshi gəzə kwəma lə ghani sənata ma məndi na? Kaa ngəshi gwanashi bənavə na bərciy zhinikəvəri kwəma sənata ma məndi va na? Tibaw. <sup>31</sup> ††Ma pə ghwəy məntiy, pəlam kwal tsa kwəməvə niy gwəramti bərci mbə bərci bəpə Hyala.

Nana kiy, ta ciŋwəy kwal tsa gwəramti mbə kwelər va gwanashi dzee.

### Di nihwəti mbəzli na shiy gwəramti mbə shiy gwanashi

**13** †††Sanay, ya war ə nzana, mba'ee mbay gəzə ghanihi mbəzli tə hidi ghəngəhən ghəngəhən, zhi ni ka mbay gəzə ghani ka kwal Hyalay, kala di nihwəti mbəzli pən na, ghala mbə ya lə kwereŋə, ya lə bambadə tsa də'wə məndiw. <sup>2</sup> †††Ya ə nza bərciy gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzli vəya, ya gwa'a gwa'a

† 12:26 Rm 12:15; 2Kwər 11:29 †† 12:27 6:15; 10:17; 12:12; Rm 12:4-5; Ef 4:4, 16; 5:30 † 12:28 12:8-10; 14:1-4; SləniKY 13:1; 15:32; Ef 4:11-12 †† 12:31 14:1 †† 13:1-7 8:1; Rm 13:8-10 ††† 13:1 2Kwər 12:3-4 ††† 13:2 12:8; Mt 7:22; 17:20

sənashee shiy, ya ə nza bərciy favə kwəma mbəmbə na 'yahə'yahə na mbə məhərlee, ya ə bənavəe nəfə tsee kaa Hyala gar mbay ya ni ka kəlan; 'Barvanə tə pətsa nza gha va, pən, ka barvay ghəciy, kala di nihwəti mbəzli pən na sləni gəmta naa shi mənee va tsəgha. <sup>3</sup> ††Ya ə bəvee shi vəya gwanashi, mba'ee tahananəshi kaa ka cicikwə, ya war lə vəgheta zlanavee kaa mbəzli ta ndantəra məndi lə ghwəy, kala di nihwəti mbəzli pən na, shi dzee kwəməvə mbə niva shiy tibaw.

<sup>4</sup> Ma ntsaa di nihwəti mbəzli nacyi, ndə sə'wa kwəma ka naa nza. Ka məni kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka səl na va ndəw, ka vəshi naw, ka kəli ghən tsa ci naw.

<sup>5</sup> ††Ka məni shi ha'wə ha'wə ni ntsaa di nihwəti mbəzli, ka təkə kwəma wəzə na na kwatəka ta tsa ci ghən gwa'a tsəghaw, ka bə nəfə na tanŋəŋəy, ka kəsə ndə na mbə nəfə ciw. <sup>6</sup> Ntsaa di nihwəti mbəzliy, ka vəshi na ta \*kwəma jikir na məni məndiw. War ta na katanə na kwəma ka naa vəshi. <sup>7</sup> Ntsaa di nihwəti mbəzli na nacyi, gwəŋəy ka naa nzyəy, ya mbə namaba kwəma. War kaa Hyala ka naa bənavə nəfə tsa ci, ya mbə namaba kwəma. Və na nacyi, kwəma tiba kala dza Hyalaa gwəmatiw. War ə ka naa sə'wa kwəma gwanata.

<sup>8</sup> †††Ma ntsaa di nihwəti mbəzliy, ya hwəmba na ka dza di tsa ci vaa kəŋəyəw. Ta na gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzliy, ta garəti dza məndi ge'i lə tsahwəti vəghwə. Gəzə kwemər lə ghanihi sənashi ma məndi dibay, ta zashi dza ghəshi. Ya sənata kwəma sənata ghwəmmə nay, ta zata dza na. <sup>9</sup> A na na ghwəmmə kwəma sənata ghwəmməy, kərkəti ghwəmməw. Gəzə kwəmaa səəkə va va Hyala gəzə ghwəmmə dibay, kərkəti ghwəmməw. <sup>10</sup> Ma sa dza Hyalaa cikəvəri na kərkə kərkə na va kwəma cesl na kiy, ta zata dza na mbə kwalta na va kwəma ki.

<sup>11</sup> Ghala pətsaa niy nzee zəghwəray, kwəma ndərazhi niy gəzee, zəzə kwəmee na, sa ndərazhi diba. Nee məhərli vəya na, war sa ndərazhi gwa'a tsəgha. Nana ki, sa kəliree ka məndaa zal na, mba'ee zlashi məni shi ndərazhi. <sup>12</sup> ††Nana diy, war fətəhə fətəhəshi nashi ghwəmmə shiy gwanashi, njasa nighəshi ghwəmmə kwa nighəmti tsa kama riŋriŋ tsa. Fəca vici gəzee va kiy, ta nashi dza ghwəmmə wəzə wəzə, lə mətə ghwəmmə. Nana diy, daw sənatee kwəma, sa dza vici vaa mənata kiy, shiy gwanashi dzee sənashi, njasa sənara Hyala va gwanara kwərakwə. Ava tsəgha.

<sup>13</sup> †††Sana kiy, shiy mahkan na shiy mənishi, kala dzaa kədi ma: 'Bənavə nəfə kaa Hyala, fəy ghən gəzliŋə tə kwəma gəzəkə Hyala məni nza, mba'a di nihwəti mbəzli. Ya tsəgha nza kiy, di nihwəti mbəzli na shiy gwəramti dikə mbə shi mahkan ni va bəlakee.

§ 13:3 Dani 3:19-20; Mt 19:21 §† 13:5 10:33; Fir 10:12; Flp 2:4 §†† 13:8 12:10; 14:1-5 §† Rm 8:24; 2Kwər 5:7; A Hyala sənashi mbəzli gwanashi: 8:3; Gal 4:9 §†† 13:13 Kwəl 1:4-5; 1Tes 1:2-3; Tit 2:2; Ebr 10:22-24; 1Zhj 4:16

Bərçiy gəzə kwəmaa səəkə va Hyala lə bərçiy gəzə  
kwəma lə nahwəti ghani

**14** †Va tsəgha kiy, ə pə ghwəy jihəva ta di nihwəti mbəzli. Diba kiy, lə nəfə tsa ghwəy gwanay pə ghwəy maw kwəməvə bərçiy bəpə \*Safə tsa Hyala. Gaw bərçiy gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzli pə ghwəy dzaa gwəraa maw. <sup>2</sup> †Ntsaa kwəməvə bərçiy gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndiy, kaa Hyala kwətita gəzə na kwəma ci. Kaa mbəzli naw. Sa nzanay, ndə tibiaa favə kwəma gəzə naw. Kwəma Hyala sənata ma məndi na sa gəzə na gwa'a tsəgha, sa banavə Safə tsa Hyala bərçiy gəzə nzəə səvəri. <sup>3</sup> Ma na ntsaa gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyala lə ghani favə məndi naci kiy, kaa mbəzli gəzə na, ka favə ghəshi, ka kəətishi kwəma gəzə na va, ka mətsahanshi bərçiy, ka garəshi wəzə wəzə mbə kwəma Hyala. <sup>4</sup> †Ndə gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndiy, war ghəci kwətəy na sa dza kwəma ci vaa kəətiti. Ma na ntsaa gəzəpə kwəma banavə Hyala ta gəzə kaa mbəzliy, mbəzliy nəw Yesəw gwanashi dza naa kəətiti lə na ci va kwəma.

<sup>5</sup> †Yənəy, e di Hyalaa ndarjwəy bərçiy gəzə kwəma lə nahwəti ghani gwanarjwəy. Nanzə kiy, bərçiy gəzə kwəmaa səəkə və kaa mbəzli na sa gwərantee di Hyalaa ndarjwəy. Mba'a kə ndəə gəzəpə kwəma lə ghani favə ma məndiy, mba'a ndə zhinipə kwəma gəzə na va tibia di na, ta mbə kwəma vaa kəəti mbəzliy nəw Yesəw. Kala tsəghay, dikəba ntsaa gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyala na, kaa ntsaa gəzə kwəma va lə na favə ma məndi ghani.

<sup>6</sup> A ngwarməhira, ya yən dza sənzenva, ndəsee tsəhəra mbə ghwəy, tapə, yən ta gəzarjwəy kwəma lə ghani favə ma məndi kiy, dza kwəma dzee kəətiterjwəy mbə kwəma va tsəgha ghwəy nighəa? Mba'a pən tsəhəra mbə ghwəy di nay, ka gəzarjwəy dzəkən shi citəra Hyala, aw na, ka ciŋwəy kwal tsa sənata kwəma, ya ka gəzarjwəy kwəmaa səəkə va Hyala, ya ka bəniŋwəy nihwəti shiy. Ghalaba kiy, ta kəətiŋwəy dzee.

<sup>7</sup> Təkətim kwəma ya tə kwəma shi ka məndiy viy nja sherey, lə ni ka məndiy tsa nja gəzəpəli di. Njaa ka ghwəy favəshia? Mba'a kə ntsaa viyshi, ya ntsaa tsashi kala yəmətishi wəzəy, ka dza ndəə sənay ghən tə gəla ni di na va məni shiyəw. <sup>8</sup> Tsəgha na lə kwəma ndə viy təliməə dzəmti ta har mbəzli ta pa diba, war mba'a kə ndə viy təliməə dzəmti kala viyti təlimə ci lə kwal kiy, wa ntsaa dzaa kafə ta dza ta paa? <sup>9</sup> Ghala mbə lə kwəma ghwəy kwərakwə kiw. Mba'a pə ghwəy gəzə kwəma lə ghani favə ma məndi kiy, ndə tibia mba'a dzaa favə kwəma di ghwəy va gəzəw. Ghalabay, dzəmbə safə dza gəzə kwəma ghwəy nza. <sup>10</sup> Ta na ghanihiy, daŋ ghəngəhən ghəngəhən na ghəshi tə hidi. Nahwəti ghani mbə shi kala gəzəva kwəma liw. <sup>11</sup> Ya tsəgha nza mba'a kə ndəə gəzəra kwəma lə ghani favə mee sanay, ndə məlmə dzee bəti tsava ndə, tsəgha ghəci dzaa bətəra, nja ndə məlmə kwərakwə.

<sup>12</sup> Njana nza ghwəy mbə maw kwəməvə bərçiy bəpə Safə tsa Hyala kiy, tərəŋwəba bərçiy dzaa kəətiti mbəzliy

nəw Yesəw ta kəli ghəshi mbə kwəma Hyala pə ghwəy pəla.

<sup>13</sup> Va tsəgha kiy, mba'a kə ndə kwəməvə bərçiy gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndiy, ə kəə cə'wə Hyala diba, a Hyala banavə bərçiy zhinikəvəri kwəma gəzə na va kaa nihwəti mbəzli. <sup>14</sup> Mba'a pən cə'wə Hyala kwa kwəma sənata ma məndiy, mbə cə'wə ka nəfə tsee nza, ma məhərlee na gwəŋətə. <sup>15</sup> Njana nzana tsəgha kiy, njaa təbə na yən mənəia? A dzee mənəiy, ka cə'wə lə ghani favə ma məndi, zhini ka cə'wə lə məhərlee dzee mənəi. Ya cəm hee ta fal Hyala dibay, ka ha lə kwəma favə ma məndi, zhini ka ha lə məhərlee dzee ha. <sup>16</sup> †Kala mənəi pə gha tsəgha sana, dza gha tapə dzəmbəŋa mbə mananta 'wəsa kaa Hyala lə kwəma favə ma məndiy, njaa njaa dza mbəzli tibia sənata maa dzəkən nava kwəmaa ni \*Amin, kə ghəshi ta zləba cə'wə gha vaa? Ka dza ghəshiy mbay gəzə, sa favə ma ghəshi sləkar tsa kwəma gəzəkə gha vaw. <sup>17</sup> Ya ə niy nza kwəma mənəi gha va 'wəsa tiy kwəma wəzə nay, sa favə ma məndi kwəma gəzə gha va na, ka dza naa kəətiti mbəzliw.

<sup>18</sup> Yənəy, 'wəsa nə ya kaa Hyala. Sa nzanay tərəŋwəba kaa ngəra ndara na bərçiy gəzə kwəma lə nihwəti ghanihiy ghəngəhən ka tərəmtərəŋwəy gwanarjwəy. <sup>19</sup> Ya tsəgha nza ki, mba'a pən mbə basəva tsa mbəzliy nəw Yesəwəy, wəzəba gəzəkəe kwəma cifə lə kwəma favə məndi ta mbəə bananshi shiy kaa mbəzli kee favə, kən dzaraa dzəmbə gəzə kwəma diwəy diwəy diwəy kwa kwemer favə ma məndi.

<sup>20</sup> †A ngwarməhira, əntaa təkə kwəma ghwəy nza njasa ndərazhi ma. War təkə kwəma mətikwəkwər kə sa mbə ghən ghwəy. Dza kwa \*kwəma jikir na nanzəy, nja ndərazhi pə ghwəy mənəijwəy, sa nzanay, sənay mənəi jikir ndərazhiw. <sup>21</sup> †A məndi tsasliw kwəma mbə Zliya Hyala, a kə məndiy:

A kə Hyalay:

«Ka məlmə dzee ghəwəniy səəkə ta gəzanshi kwəma kaa mbəzlee ni, kwa ghani sənata ma ghəshi, ya tsəgha nza kiy, ka dza ghəshiy fa kwəmee vaw» kə, kə məndi.

<sup>22</sup> Ma gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma məndiy, kwəmaa canshi Hyala li kaa mbəzliy nəw ma Yesəw, ta mbə ghəshiy sənay ghəngəhən na ghəshi lə mbəzliy nəw Yesəw, kə ghəshi. Ta ci kwəma kaa mbəzliy nəw Yesəw naw. Ma na bərçiy gəzə kwəmaa səəkə va Hyalay, kaa mbəzliy nəw Yesəw ci na kwəma, kaa mbəzliy nəw ma Yesəw naw.

<sup>23</sup> †Ya ghwəy dza ghwəy mbəzliy nəw Yesəw gwanarjwəy mba'a ghwəy basəŋwəy, tapə ghwəy mbə gəzə kwəma gwanarjwəy lə nahwəti ghani favə ma məndi kiy, njaa dza mbəzli tibia sənata maa dzəkən kwəma va, lə mbəzliy nəw ma Yesəw səəkəshiy zhəghətərəŋwəy sa ka ghəshi favə ghwəy mbə gəzə kwəma vaa? Ka dza ghəshiy ni: Ka gezlekiki na mbəzli ni, kə ghəshi sa? <sup>24</sup> Kala nava kwəma tibia sana, dza ghwəy gwanarjwəy ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala lə

† 14:1 13:8 †† 14:2 12:10 † 14:4 14:26 †† 14:5 Bəla 11:29

‡‡ Amin: 2Kwər 1:20 ††† 14:20 Ef 4:14 ††† 14:21 Ezay 28:11-12; Nəw 28:49 § 14:23 SləniKY 2:13

kwəma favə mändiy, sa ka mbəzliy nəw ma Yesəw lə nihwəti mbəzli gəmshi ni səkəshi favə kwəma va na, ta sənay dza ghəshiy dzəkən jikir tsa mənī ghəshi, ka banshi fəti kwəma va mbə nefer shi. <sup>25</sup> †Kwəmaa niy nza mbəmbə na mbə nefer shiy, cəke' dza kwəma vaa pələdikəvəri. Ka ghəshi dza ki na, ka tsəfəkwə kwa səda Hyala, ka pəra'wanta dividivi shi. Ma kə ghəshi dzaa ni lə miy tsa shi na: «A ghwəyəy, katarj na Hyala mbə jipə ghwəy» kə ghəshi dzaa ni.

**Njasa təbə na, lə kwal tsa nzə, dī na mbəzli Hyalaa mənī kwəma mbə jakəva tsa shi**

<sup>26</sup> ††A kwəma ka ghwəy mənī dzee ni ngərywəy kia ngwarməhira? Mba'a pə ghwəy basərywəyəy, a tsahwəti ndə mbə ghwəy dzaa mbay ha cəm, tsahwətiy, \*ka bənipə kwəma Hyala, tsahwəti ba na, ka gəzəpə kwəmaa səkə va Hyala, ma tsahwəti dība na, ka gəzəpə kwəma lə nahwəti ghani favə ma mənī, tsahwəti dība ki na, ka zhinipə kwəma gəzəkə tsahwəti ndə va. Ya nimaba shi mənī ghwəyəy, ta kəəti mbəzli Hyala nza ghəshi mətəsəhə kəli mbə kwəma Hyala pə ghwəy mənishi. <sup>27</sup> Mba'a kə mbəzliy gəzə kwəma lə nahwəti ghani mbə ghwəyəy, mbəzli bakəshi, ya mahkan, kə dzaa gəzəhwə gwa'a tsəgha. Kəramti na ci tsava, kəramti na ci tsava, kə ghəshi dzaa gəzə. Sa ka ghəshi gəzəmtiy, nza tsahwəti ndə zhananavə kwəma gəzəkə ghəshi va kaa mbəzli. <sup>28</sup> Kala ntsaa mbata zhini nza tibay, wəzəba dza ntsaa gəzə kwəma va vaa zlata gəzə nza zlanzlan mbə mbəzliy nəw Yesəw na. Kaa ghən tsa ci lə kaa Hyala kə dzaa gəzə sa ci mbə nəfə tsa ci. <sup>29</sup> †Ya ə nza mbəzliy gəzəpə kwəmaa səkə va Hyala tība dībay, mbəzli bakə, ya mahkan kə dzaa gəzəpə kwəma gwa'a tsəgha dība. Ma nihwəti na, ka fa, ka nighə kwəma gəzə ghəshi va, ta sənay nda kwəmaa səkə va Hyala na katarj katarj. <sup>30</sup> Mba'a kə tsahwəti ndə mbə gəzəpə kwəmaa səkə va Hyala, dzəghwa mba'a Hyala gəzənci nahwəti kwəma tība kaa tsahwəti ntsa mənəy ta gəzəpə ghəciy, ə kə tsa mbə gəzə kwəma va ndə garəti na ci va kwəma, mba'a banavə kwal kaa tsa dī gəzəpə nahwəti kwəma va. <sup>31</sup> A kwal va ghwəy ta gəzəhwə kwəma gəzarjwəy Hyala ghwəy gwanərywəy. Nanzə kiy, kwətiy kwətiy dī na ghwəy gəzə. Ta mbə ghwəy gwanərywəy bənivə shiy, lə ta mbə ghwəy mətəsanavə bərci kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. <sup>32</sup> Mba'a kə Hyala banavə bərciy gəzə kwəma nzə kaa ndəy, ta mbə dza ntsa va kəsəti ghən tsa ci ta gəzə kwəma banavə Hyala va ge'i lə vəghwə tsa təbanci. <sup>33</sup> ††Sa nzanay, na Hyala na, ka dī sawa kwəma naw, zərkə na sa dī na ghwəmmə kwəmavə kwa jipə ghwəmmə.

Njasa ka mbəzli Hyala vaa mənī mbə basəva tsa shi gwa'a gwa'ay, war tsəgha pə ghwəy taa mənī kwa jipə ghwəy kwərakwə. <sup>34</sup> ††Əntaa mi'i dzaa gəzə kwəma mbə mbəzli ghala pətsa ka ghwəy basərywəy ma. Kwal və shi ta gəzə kwəmaw. Va zhər kə ghəshi dzaa fa kwə-

† 14:25 Ezay 45:14; Zhj 4:17-19 †† 14:26 8:1; 12:7-10; 14:4; Ef 4:11-13 † 14:29 SləniKY 17:11; 1Tes 5:21 †† 14:33 7:15 †† 14:34-55 11:3; Ef 5:22; 1Tim 2:12

ma. Njasa gəzəkə Hyala va mbə \*kwəma pəhəti na. <sup>35</sup> Ka təbə na maliy gəzə kwəma mbə basəvwaw, mba'a kə nahwəti kwəma gəzəta kala favə ghənzə, ka dī dəw kwəma ghənzə dzəkənəy, kəghi kə dzaa dəw va zata. <sup>36</sup> Kwəma Hyala nata ghwəy nay, va ghwəy 'wava naw. Kwataka ghwəy na shiy favə dībaw. <sup>37</sup> ††Mba'a kə ndə ni mbə ghwəy: A bərci Safə tsa Hyala vəya, kə. Ya ma yənəy: Ndə gəzə kwəmaa səkə va Hyala nzee, nə nay, sənay tə ghəci: Ma kwəma tsasliwəy ya nay, kwəma gəzəkə Ndə sləkəmmə Yesəw na, kə. <sup>38</sup> Kala dza kə zləba kwəma tsasliwəy nay, ka dza Hyalaa sənay kwərakwəw.

<sup>39</sup> ††Ma kiy ngwarməhiray, lə nəfə tsa ghwəy gwanay pə ghwəy maw kwəmavə bərciy gəzə kwəmaa səkə va Hyala kaa mbəzli, nanzə kiy, əntaa ghwəy makə mbəzli va gəzə kwəma lə nahwəti ghani favə ma mənī-di ma. <sup>40</sup> †Ya nimaba shi mənī ghwəyəy, njasa təbə shiy, lə kwal tsa shi pə ghwəy mənishi, kala sawa ma kwəma.

**Kwəma zhakati tsa \*Kəristəw mbə mətī**

**15** ††A ngwarməhira, nana kiy, e dī zhiniy zaza-vərywəy kwəma wəzə na va niy gəzarjwəy ya. Sa zləbavə ghwəy va, mba'a ghwəy kəsəvə mbə nefer ghwəy wəzə wəzə. <sup>2</sup> ††Ghənzə na kwəma dza Hyalaa mbəliwəy li, ghwəy kə dzaa kəsəvə lə nəfə kwətiy, war njasa gəzarjwəyee va. Kala dza pə ghwəy kəsəvə tsəghay, gəm zləbavə ghwəy.

<sup>3</sup> ††Yən kiy, kwatarjata banavərywəyee kwəmaa gwəramti shəndəkə, njasa niy favee va Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsee. Ma pən niy niy: A Kəristəw mətīy ta kwəma ghwəmmə jikir na, njasa gəzəkə mənī mbə Zliya Hyala. <sup>4</sup> ††Dzəghwa mba'a mənī lamti, bakə vici ci kwa kwəli, ma tə kwa mahkana vici na, mba'a zhəkəməy kwa kwəli, nja kwəmaa niy tsasliwəti mənīy dzəkən mbə Zliya Hyala. <sup>5</sup> ††Ma sa səəməy na kwa kwəliy, dza na mba'a cinti ghən tsa ci kaa Piyer, ləy hwəm na mba'a cinti ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ta səda ci va mənəy lə bakə ni. <sup>6</sup> Zhəghwa mba'a zhiniy cinti ghən tsa ci kaa nihwəti ngwarməhimmə nəw tə nahwəti vici. Mbəzli gar tanəti diwəy diwəy cifə. Nihwəti mbəzli mbə shi sanay, a ghəshi bəkwəshi. Ma danj tsa shi na, mba'a shi tə ghwəməshi. <sup>7</sup> ††Dzəghwa mba'a zhiniy cinti ghən tsa ci dība kaa Zhakə, ləy hwəm dība na, kaa nihwəti ka kwal ci gwanashi.

<sup>8</sup> ††Dzəghwa na, tə kwa kəni kwərakwə ki, ləy hwəm niva mbəzli gwa'a na, mba'a citəra ghən tsa ci. Ma yən fəcava ki na, mba'ee mənā mbə shi nja zəghwə yakə mənī tir tsa ci ghwəla ta mənī. <sup>9</sup> ††Yən kiy ntsaa gwəramti cəlikwə nzee mbə \*ka kwal Yesəw. Məndee gar nzaa ndə kwal tsa Yesəwəw. Sa nzanay, tərəjwə səkəe mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzli Hyala va nəw Yesəw Kəristəw.

††† 14:37 1Zhj 4:6 ††† 14:39 14:1, 5 § 14:40 14:33 †† 15:1 Gal 1:11 ††† 15:2 Gal 2:1-2 §† 15:3 11:23; Ezay 53:5-12 ††† 15:4 Zhəwnasə 1:17; Mt 12:40; Zhj 20:9; SləniKY 2:24-31 †† 15:5 Mt 28:16-17; Lk 24:34, 36; Zhj 20:19 §† 15:7 Lk 24:50 ††† 15:8 9:1; Gal 1:15-16; SləniKY 9:3-6 ††† 15:9-10 1Tim 1:12-16 ††† 15:9 Ef 3:8; Gal 1:13-14



### Njasa dza vəgha mbəzliy dzaa zhakatishi mbə mətiy nza

<sup>35</sup> Nda nza tsahwəti ndə ni: Njaa njaa dza ndəə zhakatiy mbə məti kia? Sa ka na zhakatiy kiy, nja wa dza vəgha ciy nzaa? kəy. <sup>36</sup> †Ntsaa dəw gəla kwəma tsəgha na vay, hil na. Mba'a pə gha tsənwambə hwəlfə mbə hidiy, pəsəta ma na na, kar na tsənwambə gha va mbə hidiy ghwabəta. <sup>37</sup> Ghala pətsa ka gha vaa tsənwə shiy dzəmbə hidiy, dənw tsa shi va ka ghaa ng-wəbətəiw. Hwəlfə na sa ka ghaa tsənwambə mbə hidiy, ya hwəlfə ha na, ya hwəlfə nihwəti shiy ghəshi. <sup>38</sup> †Sa ka ghaa tsənwəti kiy, ka na dza mba'a pəsəta, sa ka Hyala dza ki na mba'a banavə dənw njasa dī na. Ya namaba hwəlfə shi za məndi gwa'ay, ghəngən ghəngən na takə dənw tsa shiy gwanashi.

<sup>39</sup> Ava tsəgha na vəgha saa piy tə ghwəmə sana ghəngən tsa nza kwərakwə ki. Kwətita vəgha ndə ngəri, kwətita vəgha saa dza səda, kwətita na igwə tsa tə ghwəmə, zhini kwətita na kəlipə mbə yam kwərakwə ba. Tsəgha na.

<sup>40</sup> Ni mə ghwəmmə shiy dibay, a ghəshi tiba kwətishi, kwətishi ni tikə tə hidiy dibə. Kwətiy məgəla tsa vəgha shi tə hidiy, kwətiy tsa tə ni mə ghwəmə. <sup>41</sup> Kwətiy na məgəla tsa mbərə tsa vici, kwətiy tsa tir, zhini kwətiy tsa sasərkwəhi ba. Ya kwa jipə shiy, ghəngən ghəngən na məgəla tsa tə mbərə sasərkwəhi.

<sup>42</sup> Ava tsəgha dza naa nza lə mbəzliy dzaa zhakati mbə məti kwərakwə ki. Na vəgha dza məndi vaa laghwa ndə kwa kwəli liy, ta ghwabəta dza nava nja hwəlfə ha. Na dza ndə vaa zhakati mbə məti li vəgha kiy, ka dza navaa ghwabəw. <sup>43</sup> †Vəghaa niy laghwa məndi va ndə li kwa kwəli gəmgəm na, kala bərci mbəy, sa ka na zhakati mbə məti na, vəgha ka təbə lə bərci mbə dza naa nza. <sup>44</sup> Ghala pətsa ka məndiy la ndəy, sliw vəgha tsa ndə na sa ka məndiy lamti. Ma sa ka ndə zhakati mbə məti kiy, lə nahwəti vəgha dza Safə tsa Hyalaa banavə dza naa nza. Njasa nay ghwəmmə va lə vəgha nza sliw ti ghwəmmə tikəy. A na ci vəgha dza \*Safə tsa Hyalaa bəpə tiba kwərakwə ki. <sup>45</sup> ††Ava tsəgha tsasli ti məndi mbə Zliya Hyala. Ma kə məndiy: Ma kwa tarja ntsa gha Hyala ngati, Adaməy, mba'a viyanambə Safə piy ngəci, ta nza ghəci tə ghwəmə. Ma na Yesəw \*Kəristəw tsa nə məndi tsa, \*Adam tsaa kəray, kə məndiy, ghəci na Safə tsaa banshi yəwən piy kaa mbəzli də'wə ghən tsa ci. <sup>46</sup> Kwa tarja vəghaa nza tə ndəy, vəgha banavə Safə tsa Hyala ka naa nza. Vəgha nza sliw ti ka naa nza. Ma ləy hwəm kiy, nza na banavə Safə tsa Hyala vəgha tsahwə. <sup>47</sup> Ma kwa tarja Adam tsa vay, ntsa tikə tə hidiy na. Lə hidiy ngati Hyala. Ma na Yesəw tsa nə məndi va kwa baka Adam, kə məndi naci kiy, mə ghwəmə səəkə na. <sup>48</sup> Njasa nza tsa tikə tə hidiy va ndəy, tsəgha dza mbəzli tə hidiy nza kwərakwə. Njasa nza tsaa səəkə va mə ghwəmə ndəy, tsəgha dza ni mə ghwəmə mbəzliy nza kwərakwə. <sup>49</sup> †††Nana diy,

† 15:36-37 Zhj 12:24 †† 15:38 Ghava 1:11 ‡ 15:43 Flp 3:20-21 †† 15:45-49 15:21-22 †† 15:45 Ghava 2:7; Zhj 6:63; 2Kwə 3:6, 17 ††† 15:49 Ghava 5:3

war we' tsa ngati Hyala va Adam lə hidiy na pa ghwəmmə. Tə nahwəti vici taa nza, we' tsaa səəkəy va Adam mə ghwəmə dza ghwəmmə nza kwərakwə ki.

<sup>50</sup> A ngwarməhira, avanta kwəma dee gəzarwəy: Ka tsəhəy ndə tə pətsa sləkə Hyala lə vəgha ci tikə tə hidiy. Ka dza shiy məti, ka ghwabəə jakəshi lə shiy ghwabə ma ya pa' hwəmbaw.

<sup>51</sup> ††Avee dzaa gəzarwəy kwəma mbəmbə na: Ghwəmmə gwanamməy, ka dza ghwəmmə bəkwəmməw. Ə na dza naa nza, ta zhəghəta dza vəgha ghwəmmə dza gwanammə. <sup>52</sup> †Sa ka məndi viyata təlimə kwa kəni vəghwəy, war zəkwə jəw, dza kwəma vaa məniva, nja mələ'wə ka ndə vaa mələ'wəti lə mət-sə ci. War gakata ma təlimə vay, ta zhakatishi dza mbəzliy bəkwəshi mbə məti, lə nahwəti vəghaa dzaa məti ma. Ma ghwəmmə, ghwəmmə niy dzaa tərmbə mbəzli tə ghwəməshi ni na, mba'a vəgha ghwəmmə mbəərəta kwərakwə ki. <sup>53</sup> ††Tsəgha dza naa nza, vəgha ghwəmmə na nza ghwəmmə li dzaa məti, ka ghwabə-tay, ta zhəghəti dza Hyala ka vəghaa məti ma, kala ghwabə ma ghwəla.

<sup>54</sup> †††Ma sa ka vəgha ghwəmmə na məti ka ghwabə zhəghəta ka vəghaa məti ma, kala ghwabə ma kiy, ma nza kwəmaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala məniva ki. Ma kə məndi niy niy:

Məti tiba ghwəlaw, dəkədəkə zamti Hyala.

<sup>55</sup> ††A məti,

kwəma kəray tsa gha tsa miydala tsaa niy məniva gha kia?

Kwəmaa darə gha va niy bəkwə gha mbəzli li kia? kə məndi niy ni.

<sup>56</sup> †††Nanzə va darə niy kwəməvə məti va ta bəkwə mbəzli liy, \*kwəma jikir na va niy məniva mbəzli na. Dzaghwə jikir kwərakwə ki na, mba'a kwəməvə ni ci bərci ghəra na sləni li shi səəkə tə \*kwəma pəhəti Hyala. <sup>57</sup> ††Ghənzə tsəgha kiy, 'wəsa pə ghwəmmə mananta kaa Hyala ghənzə saa məntəmmə ka miy-dalahi, tə mbərkə sləni məniva Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw tə ghwəmmə.

<sup>58</sup> ††Ava va tsəgha kiy ngwarməhira mbə nəw Yesəw Kəristəw ni dī yay, garəwəyəm wəzə wəzə kwa kwal Hyala, kala gar kwəfəghə ma, kwa kwəma kwa kwəma pə ghwəy dza lə sləni Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ya hwəmba. A ghwəy sənay sləni tsəva ghwəy va mbə ghəra nza kaa ngəciy, ka dza naa nza gəmtaw.

### Tsəhə shiy ta kəti nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem

**16** <sup>†††</sup>Nana kiy, e dī gəzarwəy kwəmaa dzəkən shi dza ghwəy va ta tsəhə ta kəti mbəzli Hyala mbə məlmə Zherəwzalem. Njasa niy gəzanshee va məniva kaa nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidiy ka Galatəy, tsəgha pə ghwəy taa məniva kwərakwə. <sup>2</sup> Ma ka ghwəy məniva, njasa səəkə vici dəmasə vay, ya wa ndə mbə

††† 15:51 1Tes 4:15 § təlimə: Mt 24:31; 1Tes 4:16 †† 15:53 2Kwə 5:4 ††† 15:54 Ezay 25:8 †† 15:55 'Wəzh 13:14 ††† 15:56 Rm 4:15; 6:14 †† 15:57 Rm 7:24-25 †† 15:58 16:13 ††† 16:1 SləniKY 11:29-30; 2Kwə 8:1-9

ghwəy na, mba'a bəvə gəna njasa kəray ni ci bərçi, nza fəy kwətita. Ghalaba kiy, fəca kee tsəhəra na, war ka basə məndi dzaa nza gwa'a tsəgha, kala nza ghwəy zhiniy kəslibə ghən mbə tsəhə gəna dība. <sup>3</sup> Sa kee tsəhəra mbə ghwəy taa nzay, nza ghwəy gəzara mbəzli təravə ghwəy ta vəli gəna dza ghwəy vaa basəti ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ka nzee tsaslanavəshi zliya ta dəvə shi ghəshiy mađi. <sup>4</sup> Mba'a kə dzaa nza gar dzee lə yənday kwasəbəshi na, nza ghəy dzanəy li shi.

#### Kwəma di Pəl dza ta mənı nza

<sup>5</sup> †Ta dzəti hidı ka Masedəwan dzee. Ma sa kee kəramti dzee tə hidı va kiy, ma nzee tsəhə mbə ghwəy, ta nighərwəy. <sup>6-7</sup> †† Mbə nana bashiy, mba'a kə Ndə sləkəpə zləbati na. E di yən hyayvara mbə ghwəy. Ka đee yən zhiniy tsəhə mbə ghwəy ta kəđiy səđee gwa'a tsəghaw. E dzaa hyayvara mbə ghwəy bərkee. Mən-mən na mba'ee waramti ya ghəli mbə ghwəy. Ma sa kee mađi ta dzara, ya kwamaba dzee dza ki na, nza ghwəy kəətira. <sup>8</sup> †† Nana diy, ta nzata nza dzee tikə mbə məlmə ka Efesə pa' tə tir makwaghwa Paŋtekwətə. <sup>9</sup> Sa nzanay, a Hyala ghwənamtəra kwal ta ghəra sləni tərərwə na tikə mbə məlmə na. Ya war tsəgha na ka mbəz lə ya đanđhi dība.

<sup>10</sup> †† Mba'a kə Timəte tsəhəy mbə ghwəy, ka'wəti tə ghwəy, wəzə. Mba'a ghəci nzəyəy kwa jipə ghwəy, kala hazləni tība. Sa nzanay, ghəci kwərakwə na, ndə ghəra sləni tsa Ndə sləkəmmə na njasa nzee va. <sup>11</sup> Əntaa ndə mbə ghwəy fə ndərəə dzəti ma. Sa ka na mađi ta dzay mbə ghwəy, kəətiti tə ghwəy nza ghəci mbəə zhikəy zhəvəghee lə zərkə. Sa nzanay, mbə ndəghə zhəkə tsa ci nza ghəy tikə, lə nihwəti ngwarməhimmə.

<sup>12</sup> ††† Ma na ndə nja tsəhwəti zəməmmə Apələsə nacy, đarj na səđee mbə bānci bərçi, ta dza ghəciy dzəmbə ghwəy kwasəbə nihwəti ngwarməhimmə. Ka tsəhəree nana diw, kə. Sa ka na kwəməvə kwaləy, ta tsəhə dza naa dza.

#### Kwa kərni ci kwəma Pəl, lə səkwəpə tsa ci

<sup>13</sup> ††† Ma kiy, mənı tə ghwəy məhərli, mba'a ghwəy garərwəy lə bərçi tə kwəma Hyala yivə ghwəy va mbə

† 16:5 SləniKY 15:21; 2Kwər 1:15-16 †† 16:6 Rm 15:24 † 16:7 4:19 †† 16:8-9 SləniKY 19:8-10 †† Timəte: 4:17 ††† Apələsə: 1:12 ††† 16:13 15:38; Cem 31:25; Ef 6:10

nefer ghwəy. Garərwəyəm zhər zhər kwa kwal Hyala, mba'a ghwəy mənırwəy ka mbəzli nza bərçi və shi.

<sup>14</sup> †† Ya nimaba shiy mənı ghwəy, lə đi pə ghwəy mənishi.

<sup>15</sup> †† Zhini dība kiy ngwarməhiray, a ghwəy sənay, kar Sətefanəsə ghəshi lə mbəzli kəghi tsa ci na kwa taŋa mbəzliy ghaa banavə nefer shi kaa Yesəw mbə mbəzli tə hidı ka Akay gwa'a gwa'a. Dzəghwa tərərwə ghəshi jihəhwəvashi ta kəəti mbəzli. <sup>16</sup> Gəla mbəzli tsəgha ni vay, ə pə ghwəy đi fəti və shi, ka đi fəti va nihwəti mbəzliy jihəva, mbə ghəra sləni kwa zəərə kwətıŋ na li shi.

<sup>17</sup> Tərərwə vəshiree ta səkə tsa kar Sətefanəsə tsa, lə Fərtəwnatəsə, mba'a Akayəkwəsə. Njasa nza ghwəy tikə favee vəghee. <sup>18</sup> ††† A ghəshi dəpətəra nəfə tsee, njasa niy dəpətərwəy ghəshi va tsa ghwəy nəfə kwərakwə ghala pətsaa niy nza ghəshi va mbə ghwəy. Gəla mbəzli tsəgha ni va kiy, sənay tə ghwəy fə bamaa dzəti shi.

<sup>19</sup> †† Mbə səkwərwəy na jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidı ka Azəy. Mbə səkwərwəy na kar Akilasə ghəshi lə Pərishil lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw, tsəgha mbəzliy nəw Yesəw basəva ta cə'wə kəghi tsa shi səkwərwəy dība. <sup>20</sup> ††† Zhini mbə səkwərwəy nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tikə gwanashi dība. Səkwəti tə ghwəy ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy njasa kəray səkwəva tsa mbəzli Hyala.

<sup>21</sup> †† A vee səkwərwəy, yən Pəl də'wə ghən tsee kwərakwə ki. Yən tsasliŋwəy na səkwəpə tsa sana lə dəvee.

<sup>22</sup> †† Kala đi kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw kə ndəy, mba'a Hyala bazlamti tsava ndə «*Maranatha*», ə pə ghaa səkə Ndə sləkərwəy.

<sup>23</sup> Məntərwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanərwəy. <sup>24</sup> ††† Mbə đırwəy nzee, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

§ 16:14 8:1; Zhj 13:34; Rm 13:8-10; 2Kwər 6:6; Gal 6:10; Ef 5:2  
 † Rm 16:5; Stefanəsə: 1:16 ††† 16:18 Flp 2:29; 1Tes 5:12 † Rm 16:5; Azəy: ShiZhj 1:4, 11; Akilasə ghəshi lə Pərishil: SləniKY 18:2  
 ††† 16:20 Rm 16:16 †† 16:21 Gal 6:11; Kwəl 4:18; 2Tes 3:17; Flm 19  
 †† 16:22 Gal 1:8-9; ShiZhj 22:20 ††† 16:24 4:21; 2Kwər 2:4; 11:11; 12:15; Flp 1:8; 2:17; 1Tes 2:8; 3:12; 2Tim 3:10; Flm 9

## 2 Kwərintə

### Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma zliya nay, ghənzə na zliya ka ghwəmmə vaa har kwa baka zliya tsasliti Pəl kaa ka Kwərintə. Nanzə kiy, a Pəl tsaslanaghəshi nahwəti zliya, kwa jipə kar kwa taŋa Kwərintə lə kwa baka Kwərintə (Nighəm mbə vəh 2:4 mba'a 7:8-9, 11). Nava zliyay, tsəhəta na va ghwəmməw, aa zata. Mbə zliyaa zata vay, tərəŋw nabəhwə Pəl mbəzli mbə məlmə ka Kwərintə lə bərciy dzəkən shi jikir ni ghəngħən ghəngħən. Ma ləy hwəm zliya va na, mba'a Pəl niy ghwənanay ntsa nza ghəshi li, Titə, ta dza ta nighəti shi, nda zləbavə kwəma ci va ghəshi, nda kala zləbavə ghəshi? Ma sa zhəghəkəvay Titə ki na, mba'a gəzanci kaa Pəl, a ka Kwərintə tsati titihwə tsa shi, kə (Nighəm mbə vəh 2:12-13 lə 7:6-16). Dza nihwəti mbəzli mbə ka Kwərintə mba'a ghəshi banakati nəfə tsa Pəl, sa nə ghəshi: «Ndə kwal tsa Yesəw na Pələw» kə ghəshi. Ma sa favə Pəl tsəgha ki na, na tsasli na zliya na ki. Ma ghala vəghwə tsa vay ghəci mbə məlmə Masedəwan na, mbə wə kwa mahkana wə ci.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-11 Pəl gəzanshi kaa ka Kwərintə njasa sahwe na ngəra'wə dalala tə hidi ka Azəy, lə njasa mbəliti Kəristəw mba'a dəpanati nəfə tsa ci.

Vəh 1:12 pa' tə vəh 2:1-11 Pəl gəzə kaa ka Kwərintə nda sa wana bashamti na dza ta wə vəshi, zhini ka gəzanshi a ghəshi pəlay ntsaa banakati nəfə tsa Pəl va mbə nefer shi.

Vəh 2:12 pa' tə vəh 6:1-13 Ka ghəra sləni kaa Yesəw na kar Pəl. Və kwəma ghəshi na shi bərci ta məni ya namaba kwəma. Ta jakə mbəzli lə Hyala ghəra ghəshi.

Vəh 6:14-18 Pəl gəzə kaa ka Kwərintə nza ghəshi ndəghwə ghən tsa shi va jakəvaa dzəmbə mbəzliy nəw ma Hyala ta məni kwəma shi va jikir na.

Vəh 7 Pəl gəzə njasa vəshiy na ta kwəma ka Kwərintə

Vəh 8 mba'a vəh 9 Pəl bə bərci kaa ka Kwərintə nza ghəshi mbəə kəramti tsəhə gəna ta kəti ka cicikwə tə hidi ka Zhəwde.

Vəh 10 pa' tə vəh 13 Pəl canshi kaa ka Kwərintə dza kwa kwal dən, nza ghəshi mbəə sənay wəzə wəzə, ghəciy, ndə kwal tsa Yesəw na, kə ghəshi. Yesəw banavə na bərci ta ghəra sləni va. Ya ghəci də'wə ghən tsa ciy, daw na bərci ci, bərci Yesəw na shi kən. Ya tə sa vanay, wəzə na ka Kwərintə zləbavə kwəma ci.

### Səkwəpə tsa Pəl

<sup>1</sup> †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa tarəva Hyala, ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw. Ghəy lə zəməmmə Timəte tsasliŋwəy na, kaa ngəŋwəy ghwəy mbəzli Hyala nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwərintə, lə kaa nihwəti mbəzliy zləbavə kwəma Yesəw Kəristəw gwanashi tə hidi ka Akay gwa'a gwa'a.

<sup>2</sup> Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nza Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndəŋwəy zərkə mbə nəy tsa ghwəy.

**Pəl mananta 'wəsa kaa Hyala sa dəpanati na nəfə tsa ci**

<sup>3</sup> ††Fal Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw ghwəmmə. Sa nzanāa didi ndə zhəhwər ta mbəzli. Ghənzə na

Hyalaa dəpəmmə, ya mbə tsamaba ngəra'wə gwa'a. <sup>4</sup> War mbə kətiŋəy ka naa nza ya hwəmba nza ghəy mbə sa ngəra'wə, ta mbə ghəy dza ta dəpə gəla mbəzli mbə sa ngəra'wə nja sa ghəy va, lə kwal tsa dəpətəŋəy na va kwərakwə. <sup>5</sup> †Kwəma dee gəza-ŋwəyəy, a Yesəw Kəristəw sahwe ngəra'wə tərəŋw, ghəy kwərakwəy, mbə sa ngəra'wə nza ghəy tərəŋw. Va tsəgha dəpəŋəy Hyala nəfə tsa ghəy tərəŋw kwərakwə, sa nzana jakəjakə ghəy lə Kəristəw. <sup>6</sup> ††Ya ngəra'wə sa ghəyəy, ngəra'wə tsa va na, ta mbə mətsəhəŋwəy bərci a ghwəy mbəə jihəva na, lə ta mbə ghwəy garəŋwəy tidid kwa kwal Hyala. Mba'a kə Hyala dəpətəŋəy nefer ghəy ba na, war ta mbə ghwəy kwəmavə bərci ndəhwə nefer ghwəy ta sə'wa ngəra'wə kwərakwə njasa sa ghəy va na. <sup>7</sup> Sa ka ghəy təkəə dzəkən kwəma ghwəyəy, a ghəy sənay shiy tifa taa

† Gal 1:1; Timəte: 1Kwər 4:17†† 1:3 Ef 1:3; 1Pi 1:3

‡ 1:5 4:10; Cem 34:20; 94:19; Kwəl 1:24†† 1:6-7 4:15, 17

bantəŋwəy kwa kwal Hyalaw. Kwasəbə ghəy nza gh-wəy mbə sa ngəra'wə tsa kwətiŋ tsa, va tsəgha, ta dəpətəŋwəy nefer ghwəy dza Hyala kwərakwə nja shi ghəy va.

<sup>8</sup> †Diba kiy ngwarməhiray, a ghəy di ghwəy sənay dzəkən ngəra'wə tsa sahwe ghəy tərəŋw tsa tə hidi ka Azəy. Ghala pətsaa nza ghəy tə hidi vay, tərəŋw sahwe ghəy ngəra'wə, pa' ka tanjəti bərçi ghəy. Niy təkəti ghəy na, a ghəy taa nza tə ghwəmənəy, pə ghəyəw. <sup>9</sup> ††Na katanəy nay, war ta bəkwənəy dza ghəy niy zəzəti ghəy. Mbalaa Hyala mənti na kwəma va tsəgha, van-taa ghəy dzaa bərčkəti na, lə bərçi ghəy nzyənəy ghəy tikə tə hidi, pə ghəy, ka kəli ghən tsa ghəy gəm, kala zəzə ma, Hyala fəyənəy na ma nza ghəy tə ghwəmənəy, pə ghəy. Mbə dəvə nzyə, ka ghəy zlanay ghən tsa ghəy gwa'a, ghənzə saa mbəə zhanakati mbəzliy bəkwəshi sati mbə məti. <sup>10</sup> †Ghənzə mbəlikəvəriŋəy na mbə miy məti niy dza ghəy va ta mətiŋəy katanəy katanəy va ngəra'wə tsa va. Tsəgha dza naa mbay mbəlikəvəriŋəy, ya mbə tsahwəti ngəra'wə ba. Na katanəy nay, a ghəy sənay, ta mbəlantəŋəy dza naa dza səvəri mbə tsahwəti ngəra'wə diba. <sup>11</sup> †Ghwəy kwərakwəy, ta cə'wə dza ghwəy tə ghəy, a Hyala dzaa favə cə'wə mbəzli danəy ni. Mba'a dzaa məntəŋəy wəzə hwər tsa nzyə, ma ka nza mbəzli danəy mananta 'wəsa kaa Hyala tərəŋw tə kwəma ghəy va tsəgha ki.

#### Pəl gəzə kwəma bashamti na zhaa zhəmbə məlmə Kwärintə və

<sup>12</sup> ††A ghəy di gəzəŋwəy kwəma nza nəfə tsa ghəy mbə vəshi ti. Mbə nzyə tsa ghəyəy, mbə ciŋəy na nəfə tsa ghəy, mba'a ghəy sənay njasa nza nzyə tsa ghəy wəzə va Hyala kwa kwəma mbəzli tə hidi, lə va ghwəy gwa'a. Kwatama va ghwəy bay na, a ghwəy sənay, lə kwal tsa katanəy katanəy tsa nzyə tsa ghəy kwa kwəma Hyala. Nzyə tsa ghəy vay, lə sənata kwəmaa səəkə va ndə ngəri nzyəti ghəyəw. Hyala mərshi naa kəətiŋəy lə wəzə hwər tsa nzyə. <sup>13-14</sup> ††Sa bərčkəy neyey, a ghwəy dzaa mbay sənata tsəgha, sa nzanay, ya mbə kwəma tsasliŋwəy ghəy dzəti zliyay, nahwəti kwəma tiba mba'a mbəta, kala gar mbay ghwəy jangəti, ka favə kwəma di na gəzəw. Pa' sənzyəvay, ka favə kwəma di ghəy gəzə ghwəy gwanataw. Kwa kwəma jəwəy, ta favə kwəma ghəy dza ghwəy wəzə, fəca vici dza Yesəw Ntsaa sləkəmmə zhəghəva zəkə. Ghalabay, ta vəshi dza ghwəy dza ta kwəma ghəy tərəŋw, ghəy kwərakwə na, ka vəshi ta kwəma ghwəy ki.

<sup>15-16</sup> ††Sa nzana mba'ee sənay katanəy, a ghwəy dzaa mbay favə kwəmee pənəy. Maa niy dee dza kwa gh-wəy, mba'ee tsavəŋwəy yashi, yən dza ta dzəmbə məlmə Masedəwan. Sa kee kafə mbə Masedəwan diba na, nzyə zəkə kwa ghwəy kwa ghwəy, ta sək-wətəŋwəy kwa baka, ma nza ghwəy katara ta nza, sa kee madī ta dzəti hidi ka Zhəwde. Ma tsəgha ki na,

† 1:8 4:8; SləniKY 19:23; 1Kwə 15:32 †† 1:9 Rm 4:17 † 1:10 2Tim 4:18 †† 1:11 4:15; Rm 15:30 †† 1:12 2:17; 1Kwə 1:17, 19, 31; 2:13; Ebr 13:18 ††† 1:14 5:12; Flp 2:16 ††† 1:15-16 1Kwə 16:5-6

bakə sədee niy dzyə kwəmavə kwal tsa kəətiŋwəy. Əy, ma dzəghwa ki na, kala tsəhəree.

<sup>17</sup> †Ghala viciy niy gəzəe va ta tsəhə dzyə mbə ghwəy, pənəy, kwatama lə miy niy gəzətee kwəma va tsəgha, nə ghwəy na? Kwəma nə ya tsa' dzyə ta məni pənəy, tawa bəvə ghwəy kwəmee nja kwəma mbəzli tə hidia? A na mbəzli tə hidiy, yə, ta məni dza ghəy, ka ghəshiy ni, ghəshi kala dzaa məni. Aw bay na, ka dza ghəy məniw, kə ghəshi, ghəshi kəə dza ta məni. Tsəgha nzyə na na yaw.

<sup>18</sup> ††Gəzəŋwəy ya, kwa kwəma Hyala ghwəmə katanəy na. Kwəmaa niy gəzəŋwəy ya vay, kwəma katanəy na, səəkəe gəzəhwəŋwəy kwəma bakə bakəw. <sup>19</sup> ††Sa nzanay, kwəma Yesəw Kəristəw Zəghwə Hyala na sa gəzəŋwəy ghəy, ghəy lə Shilasə, mba'a Timəte. Na na Yesəwəy, ya hwəmba na ka gəzə kwəma na bakə bakəw. Kwəma katanəy na ka naa gəzə ya hwəmba. <sup>20</sup> Na kwagwa'a nay, səvəri mbə Yesəw \*Kəristəw sənay gh-wəmmə a Hyala mənti kwəmaa niy gəzəkə na, pə gh-wəmmə. Tə kwəma ci va ka ghwəmmə gəzə: «\*Amin, tsəgha na!» pə ghwəmmə ta fə bamaa dzəti Hyala.

<sup>21</sup> Zhini diba kiy, Hyala va də'wə ghən tsa nzyə garətəŋəy na kwa kwal tsa nzyə tsa. Ghwəmmə lə gh-wəy, gwa'a, sa təravəmmə na jakətəmmə tə slən tsa Kəristəw, a ghwəmmə mbəə nza ka mbəzli nzyə. <sup>22</sup> ††Dza na mba'a fati lamba nzyə tə ghwəmmə, ta mbə ghwəmmə nza ka shi nzyə, mba'a fəmbəmmə Safə tsa nzyə dəwdəw tsa mbə nefer ghwəmmə. Njana ndammə na Safə tsa nzyə dəwdəw tsay, a ghwəmmə sənay, ta ndammə nihwəti shi gwanashi ni gəzəkə na dza na.

<sup>23</sup> ††Ma shi bashamtee dza kwa ghwəy kwa ghwəy yən dzəmbə məlmə Masedəwan tiy, a Hyala sənay, manakənra ngwəvə ghənzə yən kəə sla dzərvə, ta wəzə tsa ghwəy nzyəree kala dza maa dzəmbə Kwärintə. <sup>24</sup> ††Ka di ghəy məniŋəy ka mbəzliy sləwəŋwəy mbə nəw kwəma Hyala ghwəyəw. Sa nzanay, a ghəy sənay, a ghwəy garəŋwəy wəzə lə bərçi tə kwəma Kəristəw. Na na ghəyəy, war gəzəŋwəy na ghwəmmə jakəti miy tsa ghwəmmə gwanammə, ta mbay nefer ghwəy hənishi wəzə, rəniki kwa kwal tsa Hyala na na ghəy gwa'a tsəgha.

**2** ††Ava ghənzə na kwəmaa bashamtəra zhaa dzəmbə məlmə ghwəy ge'i ghala vici va. Kala tsəgha, war mba'a pən tsəhəra ghalaba nzyə, ta zhini niy dza nefer ghwəy zhəŋwəy tərəŋw nza ba. <sup>2</sup> Sa ka na nza, tsəhə tsee vəgha ghwəy, mba'a nefer ghwəy dzaa zhəŋwəy kiy, ka dza tsahwəti ndəə nza tiba ghwəla ya kwətiŋ mbə ghwəy, mba'a taa məntəra kwəma gar vəshi nəfə tsee ti, sa dza naa nza, sati sati nefer ghwəy gwanəŋwəyəw.

<sup>3</sup> ††Ava va tsəgha təkətee, wəzəba tsasli tsasli tsasləghəŋwəyee kwəma va pən, va tsəgha niy tsasləghəŋwəy ya nahwəti zliya va. Kala tsəhəe də'wə ghən tsee. Sa nzanay, e sənay mba'a pən tsəhəra

§ 1:17 1Kwə 4:18-19 †† 1:18 1:23 ††† 1:19 SləniKY 18:5 †† 1:22 5:5; Rm 8:15-16, 23; Ef 1:13-14 ††† 1:23 11:31; 13:2; Rm 1:9; Flp 1:8; 1Tes 2:5; 2Tes 2:10 †† 1:24 1Pi 5:3 †† 2:1 12:21; 1Kwə 4:21 ††† 2:3 13:10



də'wə ghən tsee ghala pətsa va nzay, kwəma gaga niy dza nəfə tsee satiy va kwəma ghwəyəw. Əy, ma təbə na nza kiy, ghwəy na shiy niy dzaa vəshitəra nəfə tsee nza. Na katarj katarj nay, e sənay, war mba'a kə nəfə tsee vəshiyəy, ghwəy gwanəy wəy kwərakwə na, mbə vəshi dza ghwəy nza kwasəbee.

<sup>4</sup> †Ma ghala pətsa tsasliŋwəy ya va zliya tsasləghəŋwəy ya vay, Pa' lə wahəta niy wahəhwee, ka təkə kwəma tərəŋw. Ya tsəgha niy nzana kiy, əntaa ghwəy taa təkə na, ta mbə nefer ghwəy zhəŋwəy tsasli-tee zliya va tsəgha, pə ghwəy ma. Əhəŋ, ta mbə ghwəy sənay e diŋwəy tərəŋw pə ghwəy, va tsəgha tsasliitee tsəgha.

#### Pəlayəm ntsaa məntəŋwəy \*kwəma jikir na mbə nefer ghwəy

<sup>5</sup> Mba'a kə tsahwəti ndə mənti kwəmaa zhəpə mbə nəfəy, kaa ngəra də'wə ghən tsee məntəra na kwəma vaw, kaa ngəŋwəy gwanəy na. Aw bay əntee dzaa kabəti gəzə kwəma na, ma kwəma ci vay, jəwə zhanati na kaa nihwəti mbəzli, nihwəti na, tərəŋw zhanatishi. <sup>6</sup> ††Njana nzana, daŋ mbəzli mbə ghwəy, dzəghay i ci kiy, a ghwəy mbay zlay, wəkə na tsəgha. <sup>7</sup> †Nana kiy, pəlayəm jikir tsa mənti na va mbə nəfə tsa ghwəy. A ghwəy gəzanci kwəmaa dzaa dəpanci nəfə tsa ci. Kala tsəghay, ta nəfəy dza naa dza dalala, ka nəfə dzay, mba'a zhiniy zamti. <sup>8</sup> Va tsəgha, ə cə'wəŋwəy ya nana kiy, manancim kwəmaa dzaa cinti di tsa di ghwəy kwəma ci. <sup>9</sup> ††Ma nahwəti zliyaa niy tsasləghəŋwəy ya vaa dzəkən kwəma vay, war ta mbəə fati kwəma ghwəy niy nə ya. Ta mbee sənay nda ka yi fəti ghwəy ta kwəma gəzəŋwəy ya gwanata. <sup>10</sup> Mba'a pə ghwəy pəlay jikir tsa mənti ntsa va vay, yən kwərakwə na, ta pəlay dzee. Ta na tsee ghənəy, e pəlay ntsa va mbə nəfə tsee, ya tsəgha məntəra ma na kwəma jikir na də'wə ghən tseyey, e pəlay mbə nəfə tsee mbəradzəy, kwa kwəma \*Kəristəw gəzee, war tə mbərkə kwəma ghwəy. <sup>11</sup> ††Vantaa \*ndə jaka tsa Hyala dzaa bəhwə ghən kən ghwəmmə lə kwəma ci, va tsəgha gəzee tsəgha. Sa nzana, mba'a ghwəmmə sənata tsəhwəli ci gwa'a gwa'a, njasa di na war pəla kwal tsa kəsəyəmmə lə kwəma.

#### Pəl gəzəə dzəkən vəghwə tsa mənəhwə na mbə məlmə Tərawasə

<sup>12</sup> ††Dzee tə nahwəti vici kiy, mba'ee kafəra, ka dzaraa dzəmbə məlmə Tərawasə, ta dzaa gəzanshi kwəma \*Kəristəw wəzə na kaa mbəzli mbəba. Dzəghwa ndəs yən tsəhəra mbə məlmə va. Ma sa tsəhəree na, mba'ee nay njasa gwəmantəra Kəristəw Ntsaa sləkəmmə kwal wəzə wəzə ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. <sup>13</sup> †††War ma məhərlee na, hənita tepə sa kəsəy mee Titə zəməərə tsa mbə nəw Yesəw mbə məlmə vaw, ghəvee tsəgha ki, kafə yən kafəra, nza gh-

wəy nza, pən kaa mbəzli kwa kwal Hyala mbə məlmə Tərawasə tsəgha. War ka dzaraa dzəti hidi ka Masedəwan.

#### Məni miydala tə mbərkə Yesəw Kəristəw

<sup>14</sup> 'Wəsə pə ghwəmmə mananta kaa Hyala tərəŋw. Sa nzana mba'a \*Kəristəw məniy ndə bərçi tsa gwəramti. Tə mbərkə bərçi Kəristəw ki na, mba'a Hyala məntəŋəy ka ka ha waza kwasəbə ci. Dzəghwa mba'a ghwənaŋəy ta dzaa gəzə kwəma ci kaa mbəzli ya pa' kwəmaaba gwa'a. Ma kwəma gəzanshi ghəy va kaa mbəzli ki na, nja zən 'wərdi wəzə na vaa nəwamti pi gwa'a gwa'a lə zən tsa nza na. Ta mbə mbəzli tə hidiy sənay Kəristəw. <sup>15</sup> †Mba'a ghəy məniŋəy ka 'wərdiy zən wəzə na, sa vəlanta Kəristəw vəli li kaa Hyala. Ma zən tsa zən ghəy va ki na, ka zənanshi kaa mbəzliy dzaa mbəlishi, lə kaa niy dza zashi gwa'a. <sup>16</sup> ††Mbəzli nza Hyala mbə mbəlishiy, zən tsa wəzə tsa zənanshi ghəy, ka zləba kwəma gəzanshi ghəy ghəshi, dzəghwa mba'a ghəshi kwəmaəy piy tsa kədi ma. Ma va mbəzliy dzaa zashi na, zən tsa gəmgəm tsa zənanshi ghəy, ka bəkwə ghəshi və kwa kwəma Hyala. Əy, kwəmaa tsava ntsaa dza vaa ghəratı sləni tsəgha na va lə bərçi cia? Ghəci tibaw! <sup>17</sup> ††Sa nzana, mba'a Hyala ghwənaŋəy ta ghərantı sləni, va tsəgha nza bərçi va ghəy. A ghwəmmə sənay daŋ na nihwəti mbəzliy di zhəghə dəvə shi lə gəzə kwəma Hyala, war ta kwəmaəy gəna shi gwa'a tsəgha. Ma ghəy na na ghəyəy, mənti kwəma Hyala ghəy ka shiy zhəghə dəvəw. War kwəma Hyala ka ghəy gəzanshi kaa mbəzli lə nəfə tsa ghəy kwətiŋ kwa kwəma nza. Sa nza ghəy mbəzliy ghərancı sləni kaa Kəristəw.

#### Ghəŋghən na \*sla kiri tsa slati Hyala lə mbəzli kwatəŋa lə tsa sənənva

**3** ††Kwəma gəzə ghəy va tsəgha kiy, nda avashi zhiniy zhimbəshi mbə kəli ghən tsa shi dza ghwəy ni kia? Na na ghəyəy, ka di ghəy məndiy tsasləvəŋəy zliya ta mbəə ciŋwəy na, \*ka kwal Yesəw nza ghəy katarj pə ghəyəw. Dəw ghəy va ghwəy ba na, tsasləvəŋəy zliya ghəy dza, ta mbəə dzaa canshi kaa nihwəti mbəzli, pə ghəyəw. Ma na nihwəti mbəzliy, a ghwəmmə sənay tsəgha ghəshiy məni. Na na ghəyəy, kar ghəy məni tsəghaw. <sup>2</sup> ††Na na ghəyəy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy məniŋwəy naa zliya ta dəvə ghəy. Sa tsasləmbəŋəy Yesəw \*Kəristəw mbə nefer ghəy. Ya tsamaba ndə gwa'ay, a mbay sənata, ka jangəti zliya va ghəci. <sup>3</sup> ††Ghwəzə ghəzə sənay ndə ya wa ndə: Ghwəyəy, zliya tsasliitee Kəristəw, mba'a ghwənaŋəy li ta dəvə ghəy nza ghwəy. Zliya vay, tsasliitee Kəristəw lə yam ka məndiy tsasli zliya li shiw, lə \*Safə tsa Hyalaa piy tsasliitee na. Zhini bay, tsaslati naa dzəti hərəzli bəla'i bəla'i niw, mbə nəfə tsa ke ngəri tsasliitee na.

† 2:4 7:8; SləniKY 20:31; 1Kwə 16:24 †† 2:6 7:11 † 2:7 Kwəl 3:13 †† 2:9 7:15; 10:6 †† 2:11 1Pi 5:8 ††† 2:12 1Kwə 16:9 ††† 1Tes 3:1; Titə 2Kwə 7:6, 13-14; 8:6, 16, 23; 12:18; Gal 2:1, 3; 2Tim 4:10; Tit 1:4; Masedəwan: 7:5; SləniKY 20:1

§ 2:15 1Kwə 1:18 †† Ndə tiba dzaa ghəratı sləni tsəgha na va lə bərçi ciw: 3:5-6 ††† 2:17 4:2; Flp 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Pi 4:11 †† 3:1 5:12; 10:12; SləniKY 18:27 ††† 3:2 1Kwə 9:1-2 †† 3:3 Səvəri 24:12; Zher 31:33; Ezhek 36:26

<sup>4</sup> Sa wana gəzə ghəy tsəghay, sa nzana mba'a Kəristəw citənjəy, Hyala ghwənanəy na, kə. <sup>5</sup> †A gh-wəmmə sənay ghəy də'wə ghən tsa ghəyəy, daw na bərçi ghəy ta məni sləni va, pə ghwəmmə. Hyala bənjəy na bərçi ghəra ghəy va sləni va li. <sup>6</sup> ††Ghənzə ndanəy na bərçi ta nza ghəy ka ghəra sləni nza. Ta dza ghəy gəzə kwəma kaa mbəzliy dzəkən yəwən sla kiri tsa slati na lə mbəzli. Kwəma jakəva tsa 'war'war tsa vay, mənuy na nja \*kwəma pəhəti Hyala va niy tsasliiti məndi kwatanəw. Safə tsa Hyala dewdew tsa cinəy na kwal, njasa ka ghəy məni. Ma kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala niy tsasliiti məndi niy nzay, dzəmbə məti bə na mbəzli kwa kwəma Hyala. Ma na Safə tsa Hyala dewdew tsay, piy tsaa dzaa kədi ma ka naa bə kaa mbəzli.

<sup>7</sup> †Ma niy nza mbəradzəy, dzəti hərəzli balivə məndi niy tsaslanati Hyala kwəma pəhəti na kaa mbəzli. Ghala pətsa bə na kwəma pəhəti na va kaa \*Məyizəy, mba'a mbəzli niy nay shəndəkə tsa dikə tsa nza. Pətsa mbə kwəma Məyizə na, ka mbərə nja vici va shəndəkə tsa nza va. Ghala pətsa va na, shaŋ niy nza ka \*Izərayel ta nighə pətsa mbə kwəma Məyizə, sa bamamshi na tərənəw, ya tsəgha niy nza na kala dza shəndəkə tsa vaa nzaynza. A ghwəmmə sənay kiy, mbəzli bəkwə bəkwə ni na mbəzli kwa kwəma Hyala va kwəma pəhəti na. Kwa vəghwə tsa nza na, mba'a kwəma pəhəti Hyala, ghənzə saa bə mbəzli dzar kwa bəla məti səvərita lə ci shəndəkə tsa Hyala kiy, <sup>8</sup> hanaba sa ka Safə tsa Hyala ghəra sləni mbə mbəzli shəkəna. Tərənəwba ghalaba dza shəndəkə tsa Hyalaa civa. <sup>9</sup> ††Va kwəma pəhəpəhə nay, mbəzli gwanashiy kəsəy ng-wəvə Hyala. Kwa vəghwə tsa nzana mba'a kwəmaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli cikəvəri shəndəkə tsa Hyalay, hanaba yəwən jakəva tsa ghwəmmə lə Hyala ghəci saa məntəmmə ka mbəzliy dzaa mbay garə kwa kwəma Hyala kala hazlənə tiba shəkəna. Tərənəwba ghalaba dza shəndəkə tsa Hyalaa civa. <sup>10</sup> A məndiy mbay gəzə, ma kwəma pəhəti Hyala va niy ci shəndəkə tsa Hyala kaa mbəzli kwatanəy, ka cimmə na nanaw. Sa nzanay, dza kwa tsahwəti kwal ci Hyala shəndəkə tsa nza kaa mbəzli nana, ka tanəti tsa kwatanə. <sup>11</sup> Kwa vəghwə tsa nzana, mba'a shəndəkə niy nza tə jakəva tsa kwatanə ghəci saa niy nza ta vəghwə jəwə tsətsəy, hanaba jakəva tsaa dzaa nza ta pa' kwa ndimndim shəkəna. Tərənəwba ti dza shəndəkəə nza.

<sup>12</sup> Sa sənay ghəy kwəma katanə naa sa gəzə ghəy va gwanata tsa nza, pə ghəy, va tsəgha mbələy ma ghəy nahwəti kwəma mbə ya jəw tsətsə. <sup>13</sup> ††A na Məyizə niy nza mbəradzəy, ghala vəghwə tsaa barva shəndəkə tsa Hyala mbə kwəma ci na, aa niy kəlati pətsa mbə kwəma ci lə kadibəl, sa niy di ma na ka Izərayel sənay njasa barva shəndəkə tsa va. Na na ghəyəy, ka məni ghəy nja sa Məyizə va niy nzaw. War bazhə bazhə gəzə ghəy na ghəy kwəmaa səvəriy dzəti ngwəla kaa mbəzli. <sup>14</sup> †††Ma ka Izərayel niy nza ghala pətsa vay, caslakə

† 3:5 2:16; Rm 15:18 †† 3:6 Zhj 6:36; Rm 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Kwər 11:25 † 3:7 Səvəri 34:29-30 †† 3:9 Rm 8:2, 33; Gal 3:10 †† 3:13 Səvəri 34:33-35 ††† 3:14 Ezay 6:10

niy nza məhərli shi, kala mbə ghəshiy favə shiy niy di Hyala canshi mbə kwəma va. War tsəgha na kwəma va və shi ya pa' sana. Jangə ma ghəshi kwəma mbə zliya sla kiri tsa kwatanəy, ka mbə ghəshi favəw. War gh-wəlashi na ghəshi njasa nza pətsa mbə kwəma shi mbəkwə mbəkwə lə kadibəl tsa va. Va sa nzanay, war ghala sa ka ndə zləbavə jakəy lə Kəristəw ka kadibəl tsa vaa mbəə barvay mbə kwəma ndə. <sup>15</sup> Tsəgha na ya pa' ndatsə, jangə ma ghəshi kwəma mbə zliya tsasliiti Məyizəy, ka favə ghəshiw, war njasa nza məhərli shi kəla kəla lə kadibəl ka naa nza. <sup>16</sup> †††Sa nzanay, war nja kwəmaa gəzəta va mbə Zliya Hyala mbəradzə dza naa nza, a kə niy niy:

Ya hwəmba zhəghəkəvay ma ndəə dzəmbə hwər Ndə sləkəpəy.

Ta bantəvashi dza shiy kəlati kwəma ci, kə niy ni. <sup>17</sup> ††Tsəghaa nava nanzə, sa nzanay, ma Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw, ghəshi lə Safə tsa dewdew tsay, mbəzli kwətij ni ghəshi. Ma mbəzli nza Safə tsa Ndə sləkəpə mbə ghəra sləni mbə shi kiy, mbəzliy gwəra ghən tsa shi na niva mbəzli. Bərçi va kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən shiw. <sup>18</sup> ††Nana ghwəmmə sənəzəvə gh-wəmmə mbəzliy zləbavə kwəma ciy, a kadibəl barvay tə mətəshi ghwəmmə gwanammə, ka nay shəndəkə tsa məni Ndə sləkəmmə Kəristəw, bam bam kwa mət-sə ghwəmmə nja kwa nighəmti. Ma bama shəndəkə tsa ci va na, ka mətəshə zhəghəmmə kwa kwəma kwa kwəma, ta məntəmmə nja ghəci. Ghalaba kiy, war mbə mətəshəva dza shəndəkə tsa ciy nzaa dzəkən ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma. Ava tsəgha na sləni ghəra Safə tsa Ndə sləkəmmə dewdew tsa mbə ghwəmmə.

#### Na na ghwəmməy, daw na bərçi ghwəmmə, a na Hyalay, shiy tibiaa tanənti bərçi

<sup>4</sup> †††A ghəy sənay wəzə hwər tsa nzaə məntənjəy Hyala, ndanəy na sləni məni ghəy va. Ava va tsəgha, ka dza her ghəy tepəw. <sup>2</sup> ††Ghəyəy, ka tsəhə dəvə ghəy ghəy dzəmbə məməni shi ha'wə ha'wə niw. Ka mbəmbə ghəy dzəkən shi məni ghəyəw, ava tsəgha. Ka dadakə mbəzli ghəyəw, ka di ghəy kabə dzərvəə dzəmbə kwəma Hyalaw. Ma na na ghəyəy, bazhə bazhə ka ghəy gəzə kwəma katanə na. Aa di ghəy mbəzli gwa'aa sənay, mbəzli slar ni nza ghəy kwa kwəma Hyala, kə ghəshi.

<sup>3</sup> †††Ya tsəgha nza kiy, a nihwəti mbəzli tiba, kala favə kwəma Hyala gəzanshi ghəy va kaa mbəzli, mba'a ghəshi mənishi njasa mbəkway məndi kwəma shi. War mbəzliy dzaa zamti piy tsa shi na shiy dzaa mbay ma favə kwəma va. <sup>4</sup> ††Sa favə ma ghəshi vay, sa nzana mba'a \*ndə jaka tsa Hyala tsaa məni mazə tikə tə hidi dənəday məhərli shi vantaa ghəshi dzaa zləbavə kwəma wəzə na va. Ka di na ghəshiy nighəvə wən pi tsaa mbərə vaa dzəkən shiw. Wən pi tsa vay, səvəri mbə kwəma wəzə na va gəzəə dzəkən shəndəkə tsa

††† 3:16 Səvəri 34:34 § 3:17 Zhj 8:32, 36; Rm 8:2; Gal 5:1, 13 §† 3:18 4:6; 1Kwər 2:7 §†† 4:1 3:4, 6 §† 4:2 2:17; 6:4 §†† 4:3 1Kwər 1:18 §† ndə jaka tsa Hyala: Zhj 12:31; Ef 2:2; nja Hyala na Kəristəw: Kwəl 1:15; Ebr 1:3

\*Kəristəw səvəri na. Kəristəw ghəci saa mənəy nja Hyala, ya mbə namaba kwəma ci. <sup>5</sup> †Ghala pətsa ka ghəy gəzanshi kwəma Hyala wəzə na kaa mbəzli, kwəmaa dzar kwa tsa ghəy ghən ka ghəy gəzanshiw. War kwəma Yesəw Kəristəw kwətiŋ na sa ka ghəy gəzanshi mbəzli, ghəci na Ntsaa sləkəpə. Na na ghəy, ta na tsa ghəy ghənəy, ka sləni ghəwəy nza ghəy gwa'a tsəgha, Sa ghəwənaŋəy Yesəw. <sup>6</sup> ††Ma kə Hyala niy ni ghala pətsa nza na mbə nga shi tə ghəwəmə gwanashiy: «Mənəy waŋ piy dzəti hidi, na kwəsli barvata!» kə niy ni. Sana sənəzənva kiy, Hyalaa niy gəzə kwəma va va mbərəmbə na waŋ pi tsa nza va mbə nefer ghəy. Ma waŋ pi tsa va ki na, ka ciŋəy njasa nza shəndəkə tsa Hyala, sa mbərə na səəkə mbə kwəma Kəristəw. Va tsəgha gəzanshi ghəy kwəma Hyala wəzə na kaa mbəzli ki.

<sup>7</sup> Ghəy ghəy shiy gəzə kwəma Hyala kwa dimə va kaa mbəzli, mbəzli ngati Hyala nza ghəy nja nihwəti mbəzli kwərakwə. Ya tsəgha nza ki na, dza Hyala mba'a fambəŋəy kwəma va mbə nefer ghəy. Ma kwəma mənəti Hyala va tsəghay, ta mbə mbəzli sənay, ma bərzi tərəŋw ni va kwəmavə ghəy ta ghəra sləni vay, va ghəy səəkə ghəshiy, va Hyala də'wə ghən tsa nza səəkə ghəshi kə ghəshi nə na. <sup>8</sup> †Ghəy kiy, tsahwəti ngəra'wə tiba kala səəkə dzəkən ghəyəw. Ya tsəgha nza ki na, ka mbaŋəy ngəra'wə tsa vaw. Tə nahwəti viciy, hash ka ghəy hashiŋəy kala sənata kwəmaa mənəi ghəy, ya tsəgha nza na, ka dza her ghəyəw. <sup>9</sup> Tərəŋw mənədi ghəzlitəŋəy na, zlanəy Hyalaw. War mbə kətiŋəy ghənəzə, mbeb mbeb mənədiy ndabatəŋəy tə pi na, ka bəkwə ghəyəw. <sup>10</sup> ††Ya hwəmbay, war mbə pəhə bək-wəŋəy ka mənədiy nza njasa pəəsliti mənədi va Yesəw. Ya tsəgha nza ki na, war tə ghəwəməŋəy ghəy. Ma mənəta nava kwəma tsəgha kiy, ta mbə mənədiy sənay mbə piy na Yesəw mbə ghəy, kə mənədi. <sup>11</sup> ††Mbə nza tsa ghəy tikə tə hidi ni ya hwəmbay, war mbə pəla bək-wəŋəy nza mənədi, sa nza ghəy mbə nəw Yesəw. Ma vəgha ghəy va kwəd kwəd na, ya tsəgha nza ki na, mətita. Ma ghalaba kiy, a mbəzli sənay, mbə piy na Yesəw mbə ghəy, kə ghəshi. <sup>12</sup> †††Ava tsəgha nza ghəy na na ghəy, ya hwəmbay, mbə nəwŋəy na mətī. Dzəghwa ghəwəy na na ghəwəy na, mba'a ghəwəy kwə-mavə piy tə kwəma ngəra'wə tsa sa ghəy va.

<sup>13</sup> †††A kə mənədi mbə Zliya Hyala mbərədzəy: «Sa banavee nəfə tsee kaa Hyala, va tsəgha gəzə kwəma nza» kə mənədi. Ma ghəy kwərakwə kiy, a ghəy banavə nefer ghəy kaa Hyala nja ntsaa gəzə kwəma va va. Va tsəgha gəzə ghəy kwəma Hyala kaa mbəzli. <sup>14</sup> †A ghəy sənay, ma Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətīy, ta mbay dza naa zhanakatəŋəy kwərakwə, ta dza ghəy nza tə pətsa kwətiŋ tsa lə Yesəw. Ka na dza na mba'a fəyəmmə jakəjakə kwa kwəma nza. <sup>15</sup> ††Ma kwəmaa mənəta va tsəgha gwanata kiy, war ta mbə kətiŋəy na, nza Hyala mbə mbəli mba'li dāŋ lə

wəzə hwə tsa nza. Ghalaba kiy, mbəzli dāŋ dza naa mananta 'wəsa kaa Hyala, ka fə shəndəkə dzəti.

### Lə nəfə kwətiŋ pə ghəwəmmə ndəghə shi mbashi ma mətə ndə nashi

<sup>16</sup> †††Va tsəgha mətī ma vəgha ghəy va sləni. Ya tsəgha kədīva bərzi mbə vəgha ghəy jəw jəw jəwəy, war lə bərzi na mbə nəfə tsa ghəy. Ka yəwən bəŋəy Hyala bərzi mbəba mbəba njasa səəmə vici. <sup>17</sup> ††Ma ngəra'wə tsa sə'wa ghəy tsa sanay, ta kədīy dza naa dza kwa kwəma jəw. Ta kwəmavə wahə tsa dikə tsa dza ghəy tə mbərkə ngəra'wə tsa sə'wahwə ghəy va. Wahə tsa vay, aa tərəti shiy gwanashi, pa' kwa ndimndim dza naa nza. Sa ka ghəy zəzətiy dzəkən wahə tsa vay, nja shiy jəw tsətsə nighəti ghəy ngəra'wə tsa sə'wa ghəy va. <sup>18</sup> †††Sa nzana, ma ghəy na na ghəyəy, war kən shiy səəkə va Hyala, shi mbashi ma mətə ndə nashi na məhərli ghəy. Ka fə məhərli ghəy dzəkən shi tə hidi niw. Sa nzana, shi nashi mətə ndə ngəri ni tə hidiy, nza'jəw dza ghəshiy kədīshi. Ma shi nashi ma mətə ndə ngəri vay, ghəshi na shiy dzaa kədī ma, pa' kwa ndimndim.

<sup>5</sup> ††Ma vəgha nza ghəwəmmə na li tikə tə hidiy, ghalaba mbə lə madzəkəw. A ghəwəmmə sənay, sa ka ghəwəmmə bək-wəmməy, ta ndammə yəwən vəgha dza Hyala mə ghəwəmə. Vəgha mənəti na də'wə ghən tsa nza, sa dzaa mətī ma pa' kwa ndimndim.

<sup>2</sup> ††Nana diy, war ə ngəngəlvə ghəwəmmə, sa nzana mba'a ghəwəmmə dərəmmə ta sərəkən yəwən vəgha mə ghəwəmə vaa dzəkən na va ghəwəmmə na vəgha. <sup>3</sup> Mba'a kə Hyala dzaa sərəkənəmmə yəwən vəgha va tsəgha kiy, ya ə dza ghəwəmmə bək-wə na, ka dza ghəwəmmə nza kala vəgha va ghəwəmməw. <sup>4</sup> †††Ghala vəghwə tsa nza ghəwəmmə tsa lə vəgha nay, ə sa ghəwəmmə ngəra'wə, ka ngəlvə. Ya tsəgha nza kiy, ə di ghəwəmmə bək-wəmməw. War ə di ghəwəmmə Hyalaa sərəkənəmmə yəwən vəgha va, ta mbə ghənəzə mbəərə vəghaa dza vaa mətita. <sup>5</sup> †††Hyala də'wə ghən tsa nza gwəmati na kwal tsa va tsəgha, ta mbə ghəwəmmə kwəmavə mbəərəvə vəgha 'war'war na. Mba'a ndammə Safə tsa nza dēwdēw tsa, ka mājə'a lamba manati na tə ghəwəmmə. Ta mbə cimmə, ta bəmmə yəwən vəgha va dza na, kə.

<sup>6</sup> Ava va tsəgha banavə ghəy nəfə tsa ghəy gwanay kaa Hyala, kala mənəi bakə bakə ghən tsa ghəy. A ghəy sənay, kama ghəy lə vəgha na tikə tə hidiy, tsəhəŋəy ghəy vəgha Yesəw Ntsaa sləkəmmə diw. <sup>7</sup> †††Ma di naa gəzəy, nay ghəy diw, ya tsəgha nza kiy, war mbə nəw ghəy, sa nzana mba'a ghəy banavə nefer ghəy. <sup>8</sup> ††Yə, a ghəy banavə nefer ghəy kaa Hyala kala mənəi ma ghən tsa ghəy bakə bakə. Ma va ghəyəy, wəzəba dzaŋəy ghəy mbə na tikə na vəgha, ta dzaa nzaŋəy vəgha Ndə sləkəŋəy Yesəw di ghəy. <sup>9</sup> ††Sana kiy, ya war tikəŋəy nza ghəy tə hidi ni, ya ta dzaŋəy dza ghəy

† 4:5 1:24 †† 4:6 Ghava 1:3; Ezay 9:1; 2Kwər 3:18; 1Pi 2:9 † 4:8 1:8; 7:5; 11:23-29 †† 4:10 1:5; Rm 6:8; Gal 6:17; Flp 3:10-11 †† 4:11 Rm 8:35-36; 1Kwər 15:31 ††† 4:12 Kwəl 1:24 ††† 4:13 Cem 116:10 † 4:14 1Kwər 6:14; Rm 8:11 †† 4:15 1:5-6, 11; 9:11, 15

††† 4:16 Ef 3:16 †† 4:17 3:18; Rm 5:2; 1Pi 1:6-7 ††† 4:18 Rm 8:25; Ebr 11:1 †† 5:1 Zhəwbə 4:21; 2Pi 1:14 †† 5:2 Rm 8:23-24 ††† 5:4 1Kwər 15:53-54 ††† 5:5 1:22 ††† 5:7 1Kwər 13:12; 1Pi 1:8-9 18 5:8 Flp 1:23 19 5:9 Kwəl 1:10; 1Tes 4:1

dzävəghay, war kwəmaa təbanci na sa di ghəy mənı gwa'a tsəgha. <sup>10</sup> †Sa nzanay, ya wa ndə mbə ghwəmməy, war ta dza dza na, ta garə tə ngwəvə kwa kwəma Yesəw Kəristəw ta nza. Ya tsama ndəy, war lə zhəmə ci dza naa nza ge'i ge'i lə sləni mənəhwə na tikə tə hidı. Mba'a pə ghwəmmə mənı sləni wəzə nay, ta kwə-mavə zhəmə sləni ghwəmmə va wəzə na dza ghwəmmə. Mba'a pə ghwəmmə mənı na jikir na na, ta kwə-mavə zhəmə jikir tsa ghwəmmə dza ghwəmmə.

### Sləni ghərati Yesəw ta jakəmmə lə Hyala

<sup>11</sup> ††Sa sənay ghəy, a ngwəvə Yesəw tıba pə ghəy kiy, va tsəgha hazləni ghəy və. Va tsəgha jihəva ghəy ta ci kaa mbəzli, nza ghəshi mbəə sənay mbəzli Hyala nza ghəy, kə ghəshi. A na Hyalay, aa sənəñəy wəzə wəzə. Sa zəzəti yay, ya ghwəyñwəyshi ba na, a ghwəy sə-nəñəy mbə nefer ghwəy kwərakwə. <sup>12</sup> †Sa gəzə ghəy va tsəghay, nda, avashi zhiniy zhimbəshi mbə kəli ghən tsa shi dza ghwəy ni kia? Tibaw! Ka kəli ghən tsa ghəy ghəyəw! War ə na na di ghəy ciñwəy kwal tsa dza ghwəy mbəə vəshi tə ghəy, ta mbə ghwəy kwə-mavə bərıci ta zləba kwəma kaa mbəzliy tsəhtsəhə vaa dzəkən ghəy. Ghəshi na shiy, war kəli ghən tsa shi lə shi nashi mətse pərikə pərikə tə ngwəla na nashi. Ka zəzə nıghə na mbə nefer shi kwəma ghəshiw. <sup>13</sup> Mba'a pə ghwəy nıghəti kwəma ghəy, nja kwəma ka gezlekiki njasa bətəñəy nihwəti mbəzli vay, sa zlanay ghəy ghən tsa ghəy kaa Hyala nıghəñəy mənı tsəgha. Ka gezlekiki nza ghəy na na ghəyəw. War ta mbəə kəətıñwəy nə ghəy gwa'a tsəgha. <sup>14</sup> ††Təñwəy dıtəñəy \*Kəristəw, va tsəgha jihəva ghəy ta sləni ci. Aa mətıy ta mbəzli gwanashi, ma di na gəzəy, gwanashi bəkwəshi mbəzli kwasəbə kwa kwəma Hyala. <sup>15</sup> ††Ta mbəzli gwanashi mətıy Kəristəw, nza mbəzli mbəə mənı kwəma di na. Kala dza ghəshiy zhiniy mənı kwəma di vəgha shi. Sa nzanay, ti shi mətıy na mba'a satıy mbə mətı.

<sup>16</sup> Njana nzana tsəghay, naa tərə nana na, ka dza ghəy nıghə ndə tə kwəma mənı na pərikə pərikə tə ngwəla ghwəlaw. Ya tsəgha niy nıghə ghəy Kəristəw kwatəñay, ka nıghə ghəy tsəgha ghwəlaw.

<sup>17</sup> †††Mba'a kə ndə jakəy lə Kəristəwəy, yəwən ndə zhəghəy na ghalaba. Nzəy tsa ci kwatəñay, a tsava kədiy. Nanay, yəwən nzəy na sa dza na ta nzəy.

<sup>18</sup> †††Hyala də'wə ghən tsa nzə mənı na kwəma va gwanata tsəgha. Sa niy nza ghwəmməə ka mbəz nzə, mba'a ghwənıkəvə Kəristəw dzəghwa jıpə tsa ghwəmmə ta mbə ghwəmməə sləkammə, ka jakəmmə li. Dza na ki na, mba'a ndəñəy sləniy dza ta gəzanshi kaa mbəzli, a ghəshi səəkə ta nəw kwəma Hyala, nza ghəshi mbəə jakəshi li kwərakwə ki, tə mbərkə sləni mənı Kəristəw. <sup>19</sup> †Ma di na gəzəy, ə ghwənıkə Hyala Kəristəw dzəghwa jıpə tsa nzə lə mbəzli tə hidı

† 5:10 11:15; Ezay 2:12; Dani 7:9-10; 12:2; SləniKY 17:31; Rm 2:6; 1Kwər 3:13-15; 4:5; Flp 3:19; 2Tes 1:7-10 †† 5:11 4:2; 6:4; 1Kwər 9:22 † 5:12 1:14; 3:1 †† 5:14 Zhñ 17:23; Rm 8:35; Gal 2:20; Ef 3:19; 5:2, 25; 1Zhñ 3:16 †† 5:15 Rm 6:3-4; 7:4; 14:7-9 ††† 5:17 Ezay 43:19; Rm 6:4; Gal 6:15; Ef 4:24; ShiZhñ 21:5 ††† 5:18 Rm 5:10 § 5:19 Rm 3:24-26; Kwəl 1:20

gwanashi ta mbə ghəshiy sləkati kwəma li. Njədi jikir tsa mənı ghəshi naw. Dzəghwa na, mba'a ndəñəy sləniy dza ta gəzanshi njasa sləkati na kwəma kwa jıpə nzə lə mbəzli, mba'a jakəta li shi.

<sup>20</sup> ††Ghəy kiy, mbəzli ghwənashi Kəristəw ta sləni ci nza ghəy. Njasa nzana, Hyala də'wə ghən tsa nzə gəzə kwəma kaa mbəzli səvəri mbə miy tsa ghəy. Ə cə'wəñwəy ghəy, lə slən tsa Kəristəw, zlayəm kwal kaa Hyala a ghənəzə sləkati kwəma kwa jıpə ghwəy li mba'a jakayñwəy li. <sup>21</sup> †††Kəristəwəy, səəkə naa mənı \*kwəma jikir na ghala nzanaw. Dzəghwa Hyala kiy, mba'a basanakən kwəma ghwəmmə jikir na. Tə mbərkə kwəma ghwəmmə mənı Hyala kwəma va tsəgha. Ma sa ka ghwəmmə jakəmmə lə Kəristəw kiy, nza zhəghətəmmə slar slar kwa kwəma nzə.

### Sləni ghərahwə Pəl kwa kwəma Hyala

**6** ††Ghəy kiy, jakəjakə ghəra ghəy sləni lə Ndə sləkəpə. Njana nzana, mba'a Hyala mənıñwəy wəzə hwər tsa nzəy, ə gəzəñwəy ghəy nza ghwəy mənı məhərli vantaə ghwəy dzaa yadamtı wəzə hwər tsa va.

<sup>2</sup> †††Ma kə Hyala niy niy:

Sa niy mənıy vəghwə tsaa mənı wəzə kaa mbəzliy, e niy favə cə'wə gha.

Sa niy mənıy vəghwə tsaa kəti mbəzliy, e niy katəñay, kə niy ni.

A ngwəmməhira, favəm, vəghwə tsa sənəzənva tsay, ghəci na sa di Hyala mənımmə wəzə hwər ti, ghəci na sa di Hyala mbəli mbəzli ti.

<sup>3</sup> Ka di ghəy mənı shiy dzaa makəti mbəzli va nəw kwal Hyalaw. Sa nzanay, ka di ghəy mənıy tsəhtsəhə dzəkən sləni ghəyəw. <sup>4</sup> ††Ma na na mənı ghəy mbə kwəma mənı ghəy gwanatay, ə di ghəy ci, ka ghəra sləni Hyala nza ghəy pə ghəy, ya ə kəsəñəy ngəra'wə, ya ə səva məhərli ghəy, ya ə tənəti kwəma bərıci ghəyəy, war ə ka ghəy sə'wa tsəgha. <sup>5</sup> ††A mənı səəkə mbə di'wəñəy, ka kəsəñəy dzəghwa fərshina, ka həhəərə mbəzli ta mbə ghəshiy slasla dzərvəə dzəkən ghəy, ka bəkwə ghəy dzəti ghəra sləni, fəcahwətiy, ka kwə-mavə ghəy ya hi, ya zəmə shiyəw. <sup>6</sup> †††Na na ghəyəy dēwdēw nza ghəy mbə nzəy tsa ghəy, mba'a ghəy sənata kwəma. Ya namaba kwəmay, ə ka ghəy sə'wa, ka mənı wəzə hwər. Lə \*Safə tsa Hyala dēwdēw tsa na mbə nefer ghəy. A ghəy di mbəzli gwanashi lə nəfə kwətıñ. <sup>7</sup> †††Dzəghwa, mba'a Hyala ndəñəy bərıci, ka gəzanshi kwəma nzə katəñay na ghəy kaa mbəzli. Ava tsəgha ci ghəy kaa mbəzli ka ghəranta sləni Hyala nza ghəy, pə ghəy. Ma kwəma wəzə na va mənı ghəy ki na, mba'a mənı nja shi mbəz ghəy, ta ghəra ka jaka ghəy. Zhini na, gal tsa ghəy ghənəzə dıba. <sup>8</sup> Mbə kwəma va gwanatay mbə fə dikə na nihwəti mbəzli dzəti ghəy, ma nihwəti ba na, ka ndəñəy. Ka gəzə \*kwəma jikir na nihwətiy dzar ghəy, ma nihwəti ba na, ka gəzə na

† 5:20 Mt 10:40; Ezay 52:7 ††† 5:21 Zhñ 8:46; Rm 8:3; 1Kwər 1:30; Gal 3:13; Ebr 4:15 †† 6:1 Rm 5:2; 1Kwər 15:10 ††† 6:2 Ezay 49:8; Lk 4:19-21 †† 6:4 4:2 †† 6:5-10 11:23-29 ††† 6:6 8:24; Rm 12:9; 1Kwər 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12 ††† 6:7 10:4-5; Rm 13:12; 1Kwər 2:4

wəzə na, war tsəgha. Ma kə nihwəti mbəzli bay na: «Kay, ka dzərvə mbəzli na ghəshi» kə ghəshi. Mbalaa ghəy na mbəzliy gəzə kwəma katanə na. <sup>9</sup> †Ma mändiy nighənjəy, nja nihwəti ka məlmə sənashi ma mändi, mbalaa gwa'a gwa'a sənənjəy mändi. War njasa dza ghəy ta bəkwənjəy mändiy nighənjəy. Ya tsəgha ki na, mbəzli tə ghwəmənjəy ni ghəy. War ka sanəy ngəra'wə mändi, ta mbə ghəy bəkwənjəy, kə mändi na, a ka bəkwə ghəy kiw. <sup>10</sup> ††Ya tsəgha ka naa nza, mba'a mändi bakatənjəy nefer ghəy tə nahwəti viciy, war ə ka ghəy vəshi vəshi ghəy na na ghəy. Ma mbəzliy nighənjəy, njasa nza ghəy ka ndərma, ya tsəgha nze kiy, danə zhəghanti ghəy mbəzli ka ka shiy dzar kwa kwəma Hyala. Mändiy nighənjəy, njasa kama na ya waba va ghəy. Mbalaa shiy tiba kala va ghəy na katanə naw.

<sup>11</sup> Ghwəy kiy, ka Kwärintəy, bazhə bazhə gəzanəwəy ghəy kwəma, lə nəfə tsa ghəy kwətiy. Kwəma mbələy ghəy tiba va ghwəy ya jəw tsətsəw. <sup>12</sup> Na na ghəy, gwa'a gwa'a bəhwə ghwəy pətsa mbə nefer ghəy, ghwəy na shiy ndənjəy ma pətsa mbə nefer ghwəy. <sup>13</sup> †Avanaraa gəzanəwəy kwəma nja kaa ndərazhi yakee kwa hwər tsee. Ndanəyəm pətsa mbə nefer ghwəy, njasa ndanəwəy ghəy va pətsa mbə nefer ghəy.

### Məni məhərli va jakə miy lə mbəzliy nəw ma kwəma Hyala

<sup>14</sup> ††Əntaa ghwəy jakə miy tsa ghwəy, ta məni shi kwətiy ni lə mbəzliy nəw ma Yesəw \*Kəristəw ma. Sənzənva kiy, njaa dza shi wəzə ni di Hyala lə ni jikir niy mbay jakəshi kwa zəərə kwətiy, ta ghəra sləni kwətiy naa? A shiy dzaa jakəti kar wanə pi ghəshi lə kwəslia?

<sup>15</sup> Ghwəy bərkə sənzənva, nza kar Kəristəw ghəshi lə \*ndə jaka mbay jakəti miy tsa shi kwa jipə shi na? Ntsaa nəw Kəristəw ghəshi lə ntsaa nəw ma kiy, njaa dza ghəshiy mbə zəzəti kwəma kwətiy naa? <sup>16</sup> †A kwal tsaa jakəti ciki tsa Hyala, ghəshi lə ciki ta mbəri tsa mbəzliy nəw ma Hyalaa? Sənzənva kiy, ghwəmmə na \*ciki Hyala. Nja kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə zliya nze tə tsəhwəti pi. Ma kə niy niy:

Yənəy, ta nzəyra dzee mbə mbəzlee, ka dza li shi.  
Yən dza Hyala shiy nza, ma ghəshi na mbəzlee, kə niy ni.

<sup>17</sup> ††Ava va tsəgha nə Hyala kwa sləkəpə kaa mbəzli nze kiy:

Barvanəwəyəm mbə kwəma mbəzliy nəw ma Hyala.  
Nzəyənəwəyəm vəgha bəla.

Əntaa ghwəy kwəfəghə shiy kama dēwdew ni ma.  
Ma tsəgha kiy, ta zləbavənjəy dzee!

<sup>18</sup> ††Ghalaba ki na, Dənjəy dzee nza,  
ma ghwəy na, ndərazhee,  
shiy zhər lə ghyehi gwa'a,  
kə Hyala kwa sləkəpə gwəramti tə bərçi.

† 6:9 4:10 †† vəshi: 7:4; Rm 5:3; 12:12; ka ndərma lə ka shiy: 8:9; Flp 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6 † 6:13 1Kwər 4:14 †† 6:14-16 1Kwər 6:9-13; 10:21; Ef 5:5-11 †† 6:16 SləniTaH 26:12; Zher 32:38; Ezhek 37:27; 1Kwər 3:16 ††† 6:17 Ezay 52:11; ShiZhy 18:4 ††† 6:18 2Sam 7:14; Ezay 43:6; Amə 4:13; ShiZhy 11:17

**7** <sup>5</sup> †A madigahira, njana nzana mba'a Hyala gəzəkə bəmmə shiy gwanashiy, ə pə ghwəmmə banti ghən tsa ghwəmmə mbə məni \*kwəma jikir na dzaa lidi vəgha ghwəmmə lə məhərli ghwəmmə kwa kwəma Hyala. Mba'a ghwəmmə zlatanavə ghən tsa ghwəmmə gwanay mbə dəvə nze ka ha'wə ti.

### Pəl gəzə kwəmaa vashanati nəfə tsa ci

<sup>2</sup> ††Ma ghwəy, ghwənamtim nefer ghwəy kaa ngənjəy lə vəshi, a kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə nza lə ghwəy dēwdew. Ghəy, ntsa mananati ghəy kwəma jikir na tiba mbə ghwəy ya kwətiy. Ndə tiba mbə ghwəy, mba'a ghəy mananati kwəma gar zlay nəw kwal Hyala ghəci vəw. Səəkə ghəy ngaləhwə shiy va tsəhwəti ndə mbə ghwəy nja dzar kwa tsəhwəliw. <sup>3</sup> ††Sa gəzee va kwəma va tsəghay, əntaa ghwəy taa ni fətiy bənjəyee, pə ghwəy ma. Nava tiba tēpəw. Sa nzanay, nja kwəma ghee vaa gəzanəwəy məcanay, mbə dīnjəy nza ghəy tərənjəw. Tsəhwəti sə tiba ka mbay təhəvəri di tsa kwa jipə ghəy lə ghwəy. War jakəjakə nza ghwəmmə, ya məti məti nza ghwəmmə, ya ləməcimmə nza ghwəmmə. <sup>4</sup> ††Kwagwa'a kwagwa'a fəyee ghən tsee, kala mən ma bakə bakə ta kwəma ghwəy. Tərənjəw kee vəshi də'wə ghən tsee lə kwəma ghwəy. E sənay nanzə tərənjəw sahwee ngəra'wə, ya tsəgha nze kiy, ka məti vəghee ta sləniw. A bay na, vəshi na na zhi-nēe kwəmavə tərənjəw.

<sup>5</sup> ††Ta na navay, a ghəy sahwe ngəra'wə tərənjəw. Ya ghala pətsaa niy tsəhənjəy ghəy tə hidi ka Masedəwanəy, səəkə ghəy kwəmavə dəkəva ya jəw tsətsəw. Hwəlfə ngəra'wə tiba kala səəkə kən ghəy. Ka mbəzliy dzay, ka bənjəy mbəz, ma ghəy ki na, a favə ghenikə ghəy mbə nefer ghəy gar hənita məhərli ghəy, war mbə dza her ghəy nza. <sup>6</sup> ††Dzəghwa Hyala nanzə ki, ghənzə saa dədəpanshi nefer ka daw bərçi na, mba'a dəpənjəy nefer ghəy, lə səəkə tsa Titə dzəvəgha ghəy. <sup>7</sup> War tə sa səəkəy Titə, mba'a tsəhəy vəgha ghəy gwa'a tsəgha dəpəshi nefer ghəy kiw. Sa gəzanəy na a ghwəy mətsahanavə bərçi kəy, mba'a nefer ghəy zhiniy dəpəshi. Aa gəzanəy tərənjəw di ghwəy zhiniy kwəma lə ya, mba'a kwəma məntəra ghwəy va ndənjəy zəzə kwəma, ka di yəpə ghwəy tə ya mbə mbəz tsa ghəy lə ka jakee, kə. Sa favə kwəma va tsəgha kiy, mba'ee zhiniy vəshira tərənjəw.

<sup>8</sup> ††Ta na navay, e sənay, zliya tsasləghənjəy ya vay, a bakatənjəy nefer ghwəy tərənjəw. Sanay, ka mbəzli miyee va kwəma zliya vəw. E niy mbazlay miy sa niy sə-nayee, a zliya va bakatənjəy nefer ghwəy ta vəghwə jəw pən. <sup>9</sup> Nana kiy, mbə vəshi nzee ta kwəma zliya tsasləghənjəyee va. Sa nzana mba'a nəfə tsa ghwəy satiy vəshee kiw, sa nzana mba'a nəfə tsa ghwəy va satiy ndənjəy zəzə kwəma ta zhəghanti nze tsa ghwəy, va tsəgha vəshee. Nəfə tsa ghwəy va zhənjəy kiy, Hyala mənti na tsəgha, ta mbə ghwəy tsa titihwə tsa ghwəy. <sup>10</sup> Sa nzanay, mba'a kə nəfə tsa ndə zhançi tə sa bərkəti Hyalay, kar ndə zhəghanti nze tsa ci,

§ 7:1 1Zhy 3:3 §† 7:2 6:13; 12:17 §†† 7:3 6:11; Flp 1:7 §† 7:4 6:10 §†† 7:5 2:13; 4:8 §† 1:3-4; Titə: 2:13 §† 7:8 2:4

mba'a ndä mbäliiy. Ka dza her ghäy va gäla tsava zhäpä näfä kiw. Ma mba'a kä näfä tsa ndä satiy dzar kwa kwäma tä hidiy, ghaläba ka ndä zamti piy tsa ci. <sup>11</sup> †Nata kwämaa mänta ghwäy sa zhätärwäy näfä tsa ghwäy dza kwa bälä bärkäti Hyala sa? Njaa nay ghwäy njasa zhägghärwäy ghwäy? Nay ghwäy njasa jahambävanwäy ghwäy mbä kwäma Hyala sa? Njaa nay ghwäy njasa ndärä ghwäy kwäma jikir na nana kia? Sa satiy näfä tsa ghwäy dzäkän ghän tsa ghwäy va kwämaa mänta va kiy, njaa nighäti ghwäy njasa dzashi her ghwäy? Njaa nighäti ghwäy njasa mawti ghwäy kwämä lä yaa? Njaa nighä ghwäy njasa banavä ghwäy nefer ghwäy kaa släni Hyalaa? Njaa nay ghwäy njasa di ghwäy i ntsaa mäni kwäma jikir naa? Gwa'a gwa'a cikäväri ghwäy, niy tsähambä dövä ghwäy ghwäy mbä kwäma vaw, pä ghwäy.

<sup>12</sup> ††Nahwäti zliyee va niy tsaslägghärwäy yay, äntaa ghwäy dzaa tækä na, va ntsaa mänti kwäma jikir na va tsaslägghärwäy ya pä ghwäy ma. Äntaa ghwäy tækä ba na, ta ntsa mananati mänti va kwäma jikir na na, pä ghwäy diba ma. War ta mbä ghwäy citi ghän tsa ghwäy wäzä wäzä kwa kwäma Hyala, njasa nza ghwäy ka mbäzliiy di kwäma ghäy tsasliiwäyee zliya va. <sup>13</sup> Va tsäggha, nana kiy, a kwäma mänti ghwäy va döpätärwäy nefer ghäy. Dzäkän sa döpäshi nefer ghäy, a ghäy zhiniy väshinjäy täränw, sa nay ghäy njasa väshiy Titä, sa mätsahanavä ghwäy bärci gwanärwäy. <sup>14</sup> †Ghala väghwä tsaa niy ghwänäghee va Titä ngärwäy, e niy gäzanci, täränw väshiree tä ghwäy, pängäci. Sana kiy, gämta na väshee va tä ghwäy. Säkä ghäy slavärwäy dzärvä mbä kwäma ka ghäy gäzärwäy gwanataw. Kwämaa niy väshi ghäy va li kwa kwäma Titäy, kwäma katarä na, njasaa niy gäzäkä ghäy va mänta na. <sup>15</sup> ††Ghala väghwä tsaa niy tsähäy na va mbä ghwäy, a ghwäy niy ka'wäti wäzä, ka di fäti vä, ka ha'wä ti täränw. Sa ka naa zäzäti kwäma mananati ghwäy vay, täränw ka naa zhiniy ditärwäy. <sup>16</sup> Va tsäggha fäyee ghän tsee täränw tä ghwäy, sa sänyäyee mbäzli wäzä ni, katarä katarä ni nza ghwäy, ya ta namäba kwäma, pängäci.

### Päl cipä njasa ka mäntiy väli shiy ta ghära släni Hyala

**8** ††A ngwärmähira, a ghäy di gäzärwäy dzäkän kwäma mänti mbäzliiy näw Yesäw tä hidi ka Masedäwan. Hyala mananatishi na wäzä hwär tsa nza va tsäggha mänti ghäshi kwäma va tsäggha. <sup>2</sup> Mbä nzäy tsa shiy, täränw säkä ngära'wä kän shi. Ya tsäggha nza ki na, war lä väshi ghäshi mbä nefer shi täränw. Mba'a ghäshi cikäväri väshi shi va lä shi bäkä ghäshi ta släni Hyala. Ya tsäggha nza ghäshiy ka ndärmay, täränw bäkä ghäshi gäna ta släni Hyala <sup>3</sup> Na nava njasa gäzärwäy ya vay, kwa pätsa käray bärci shi bäkä ghäshi gäna, pä' ka tanjätä bärci shi. Ä nzana ndä gäzänshi war ghwäy bäkä shiy tsa' käw. War ghäshi dä'wä ghän tsa shi tarävä na tsäggha. <sup>4</sup> Sa dza ghäshiy, mba'a ghäshi cä'wävä kwal va ghäy lä titihwä, ta mbä ghäshiy dzäm-

bä tsähä shi tsähä mänti va ta käti mbäzli Hyala tä hidi ka Zhäwde kwärakwä. <sup>5</sup> Tanj kaa naa bärkäti ghäy mänti ghäshi kwäma. Dza ghäshiy, mba'a ghäshi banavä pärbä ghän tsa shi kaa Yesäw Ndä släkämmä. Madi ghäshi ki na, mba'a ghäshi zläbavä kwäma gäzänshi ghäy dzäkän shi di Hyala ghäshiy mäni ki.

<sup>6</sup> ††Na na ghwäy ghwäy ka Kwärintä kiy, a Titä ghäti tsähä gäna va mbä ghwäy ki. Va tsäggha zhini ghäy cä'wävä sänzänva, a ghäci zhiniy zhägghävää zhämbä ghwäy, ta mbä ghäciy kärnämti släni wäzä na va mbä ghwäy. <sup>7</sup> ††A ghäy sänyäy, na na ghwäy, täränw mbata ghwäy kwäma gwanata, ka tanjätä nihwäti mbäzli. Täränw banavä ghwäy nefer ghwäy kaa Yesäw \*Käristäw. Wäzä mbata ghwäy gäzänshi kwäma Hyala wäzä na kaa mbäzli. A Hyala ndärwäy kwal sänata kwäma katarä na. A ghwäy zlanay ghän tsa ghwäy gwa'a gwa'a kaa Hyala. Dzäggha täränw ghwäy dijäy sana. Ava va tsäggha kiy, zhiniy mäntim nana släni diba lä näfä tsa ghwäy kwätij, tanj nihwäti mbäzli gwa'a.

<sup>8</sup> Mbä kwäma gäzärwäy ya nay, ä nä ya: «War ghwäy bäkävä gäna va tsäggha kwärakwä!» pängäci. War gäzä gäzärwäy ya njasa di nihwäti mbäzli käti nihwäti mbäzli, ta mbee sänyäy nda ka di nihwäti mbäzli ghwäy kwärakwä. <sup>9</sup> †Sa nzanay, a ghwäy sänyäy zhähwär tsa Ndä släkämmä Yesäw Käristäw. Ma ghäci ghäci Yesäw kiy, tä wahä niy nza na ghäshi lä Hyala. 'Wäkävä na, mbäräkä zlay wahä mäba, dza ndäs säkäy tikä tä hidi, mba'a mäniy ka ndä ndärma. Kwäma mänti na va tsägghay, ta mbä nza, mbä ndä ndärma tsa mäniy na va na, mba'a ghwäy dzaa kwämavä mbäerärwäy ka ka shiy mbä nefer ghwäy tä kwäma ci, nä na.

<sup>10</sup> ††Ma mbä kwäma gäna nay, kadiwäm e gäzärwäy nee kwäma täkä dzäkän mbä ghän tsee. Ä nä ya war tsäggha ka ghwäy mänti pängäci. Mbä piyaa dzäväräta vay, ghwäy niy nza kwa tanj mbäzliiy gha di tsähä gäna va, dza ghwäy, mba'a ghwäy tsähämti pärbä ghwäy. <sup>11</sup> Ava va tsäggha nä ya sana diba kiy, wäzäbä kärnämti ghwäy släni ghwäy va, pängäci. Wäzäbä manämti ghwäy na lä väshi, njasaa niy tækäti ghwäy va mäni nza kwatänja. Ge'i ge'i lä shi va ghwäy pä ghwäy dzaa bä shi. <sup>12</sup> ††Sa nzana, mba'a pä ghwäy banavä shiy kaa Hyala lä väshi, ge'i lä shi va ghwäy, ghäshi na shi dza Hyalaa zläbä bäshi kwärakwä. Kala shiy va ghwäy gar bantashi na, ka nä Hyala ngärwäy na, war ghwäy ndara shiy käw.

<sup>13</sup> Äntaa ghwäy taa tækä, kwal tsaa fambärwäy mbä ndärma, ta mbä nihwäti mbäzliiy nza tä wahä pälee, pä ghwäy ma. War ta mbä shiy nza yämäm va mbäzli na na dee gwa'a tsäggha. <sup>14</sup> Njasa nzana tsa sänzänva dän shi zämä va ghwäy, wäzä na ghwäy ngänshi kaa nihwäti ni kama ghäshi vä shi. Ya ä dza shi zämämä kama va ghwäy fäcähwäti, dzäggha mba'a ghäshi va niva mbäzli täränwäy, nza ghäshi kätiwäy ta nza kwärakwä ki. Ghaläba tsäggha na, yämäm dza ghwäy nza.

† 7:11 2:5-6 †† 7:12 2:9 † 7:14 8:24 †† 7:15 2:9 †† 8:1-4 SläniKY 11:29-30; Rm 15:26

†† Titä: 2:13 ††† 8:7 1Kwär 1:5; 16:1-3, 24; Gal 6:10 † 8:9 Mt 8:20; Flp 2:6-7 †† 8:10 1Kwär 7:25 ††† 8:12 Mk 12:43

<sup>15</sup> †Ghalaba kiy, nja kwämaa niy tsasliti mändi va mbä Zliya Hyala dza naa nza. Ma kä mändi niy niy:

Mbäzliy niy basävə shiy danjšiy,  
niy nza ghəshi tərəŋwshi və shiw.  
Niy niy basävəshi jəwshi na, niy nza ghəshi daw və shiw,  
a kä mändi niy ni.

### Titä dzaa dzəmbə məlmə ka Kwärintä lə mbəzli bakə kwasəbə ci

<sup>16</sup> †Wəsa pə ghwəmmə kaa Hyala sa mərshi naa banavə vəshi tərəŋw kaa Titä ta dza ta kəätinjwəy, njasa di ghəy va kəätinjwəy kwərakwə. <sup>17</sup> A Titä mərshiy zləbavə cə'wə ghəy ta zha ghəciy zhəmbə ghwəy. War kwataka sa cə'wə ghəy na dība kiw. Ghəci də'wə ghən tsa ci təkəti na dza, sa nzana tərəŋw ghəci vəshiy ta kəätinjwəy. <sup>18</sup> Dzəghwa ghəy ghəciy madi, mba'a ghəy ghwənəghə tsahwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw kwasəbə. Ntsa vay, tərəŋw fal mbəzliy nəw Yesəw tikə gwanashi. Sa nzana tərəŋw ghəci sənata gəzə kwəma Hyala wəzə na kaa mbəzli. <sup>19</sup> Ya kala navay, ghəci na sa tivə mbəzliy nəw Yesəw tikə ta dza ghəci kwasəbə ghəy, ta basə gəna tsəhə mändi va. A sləni wəzə na va mənəi ghwəmmə dzaa fati shəndəkə tə Ndə sləkəmma Yesəw. Zhini ka ci njasa di ghwəmmə kəəti nihwəti mbəzli ba.

<sup>20</sup> Gəna vay, tərəŋw na kwəma mbə, sa nzana gəna danjš ghənzə. War lə məhərli mənəi ghəy kwəma kən, vantaa mändi dzaa hanjəy cəm, ka tsətsəhə lə ghəy, ka gəgəzə na: «Kay, wəzə kəsə ghəshi gəna vaw!» kä mändi. Am, gəla nava kwəmay, ka di ghəy favə dzar kwa ghəy tepəw. <sup>21</sup> Na na ghəyay, war kwəmaa taa nza wəzə naa sa di ghəy ghəy mənəi kwa kwəma Ndə sləkəmma, lə kwa kwəma mbəzli gwa'a.

<sup>22</sup> Ava ghəy taa ghwənəy tsahwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw kwasəbə mbəzli bakə ni ni. A ghəy nighəvəri kwəma ci wəzə, mba'a ghəy nay, tərəŋw ghəci di kəəti mbəzli. Ma sənəzənvə kiy, tərəŋw ghəci diti dza ta kəätinjwəy, Sa nzana mba'a favə njasa nza nzəy tsa ghwəy wəzə tsa ci kwa kwal Hyala. <sup>23</sup> †Ma na Titä nacy, ntsa kwasəbee na tsava ndə, ghəy li ka naa ghəra sləni ta kəätinjwəy. Ma ngwərməmmə mbə nəw Yesəw ni bakə ni kwasəbə Titəy, mbəzliy nəw Yesəw tikə ghwənəshi na. A sləni ghəra ghəshiy fə shəndəkə dzəti Yesəw \*Kəristəw. <sup>24</sup> †Ka'wəti tə ghwəy mbəzli va wəzə wəzə. Ma sa ka mbəzliy nəw Yesəw va ghwənəshi favə tsəghay, ta gəzə dza ghəshi: «Gəm niy vəshi kar Pəl lə kwəma mbəzli vaw» kä ghəshi.

### Pəl gəzənsi gwəməva kwatsəməta kaa ka Kwärintä tə tsəhəti shiy, ta kəəti ngwərməməhi kwa kwal Hyala

**9** †Ya kalaa niy tsaslijwəy zliyee dzəkən kwəma gəna tsəhə ghwəmmə na ta kəəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Zhəwdey, kwəma tifaw. <sup>2</sup> Sa nzanay, e sənay mbə di kəətishi nza ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy. Lə vəshita vəshihwee lə ghwəy, kwa kwəma mbə-

zliy nəw Yesəw tə hidi ka Məsədəwan. Ma pən ngəshiy: «Gəna gəzə ghwəmmə na kwəma tsəhə nzə sənəzənvəy, ghala mbəradzəta, tsəhamti mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Akay na shi!» pən ngəshi. War sa gəzanakəshee tsəgha na, danjša mbəzliy mawti tsəhə gəna va mbə shi. <sup>3</sup> †Va tsəgha ghwənəghəŋwəy ghəy ngwərməhimmə mbə nəw Yesəw ni mahkan ni, nza ghwəy mbəə gwəmatəvanjwəy kwatsəmətaa tsəhəti gəna va, njasa gəzee va. Ghalaba kiy, ka dza vəshiy vəshiti ghəy va lə kwəma ghwəy nza ka kwəma gəmta naw. <sup>4</sup> Ma kala dza pə ghwəy tsəhəti gəna va, dzəghwa ndəs ghəy dzaa tsəhəŋəy lə ka Məsədəwanəy, kwəma ha'wə ha'wə na dza naa nza kən ghəy kwa kwəma shi. Zhini tərəŋwba tsa kən ghwəy dība. Sa nzana mba'a ghəy mbəlitiy gəzanamtishi, gwa'a gwa'a tsəhamti ghwəy gəna va, pə ghəy ngəshi. <sup>5</sup> Sa zəzətəe tsəghay, va tsəgha cə'wəvəe ngwərməhimmə mbə nəw Yesəw ni mahkan ni a ghəshi tsəhəshi pərba ghəshi vəgha ghwəy kaa ngəra. Ta mbə ghwəy basəti gəna gəzəti ghwəy va tsəhə. Ghalaba kiy, kee tsəhə na, ghwəy gwəmantəvanjwəy. Tsəgha kiy, ta sənay dzam ndə tifaa 'yapətəŋwəy ta tsəhə gəna vaw, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy tarəvə na tsəhə nzə, kä mändi.

<sup>6</sup> †Sənay tə ghwəy, ma ntsaa zati shiy danjšəy, danjš dza naa mənivə shiy kwərakwə. Ntsaa zati shiy jəwə na, war jəwə dza naa mənivə shiy kwərakwə. Ava tsəgha na nanzə katarj ki. <sup>7</sup> Gəna dza ghwəmmə na ta tsəhə kiy, war njasa bərkəti ndə bə nzə kwa hwər ci kä ndə taa bə. Əntaa ndə taa bə lə zhə kwa hwər ma. Əntaa ndə dzaa tətə'wəŋwəy na, war ghwəy bəkə, kä dība ma. War ghwəy kä dzaa tarəvə lə vəshi mbə nəfə tsa ghwəy, mba'a ghwəy bəti njasa dza naa təbanjwəy. Sa nzanay, ntsaa bəkə shiy kaa Hyala lə vəshi ghəci mbə nəfə tsa ci na sa di Hyala kwəma ci. <sup>8</sup> A bərca va Hyala ta mbay bəŋwəy shiy tərəŋw, ta mbə shiy nza wəkə va ghwəy ya hwəmba. Kala shi dza ghwəy tərəhashi tifa. Ghalaba kiy, wəkəŋwəy dza shiy nza, ta mbə ghwəy mənəi ya namaba sləni wəzə na li shi.

<sup>9</sup> †Njasa niy tsasliti mändi va mbə Zliya Hyala, ma kä mändi niy niy:

Ntsa wəzə hwər tsay, shiy danjš ka naa nga kaa ndə ndrəma.

War wəzə ka hwər tsa ciy nza ya hwəmba, kä mändi niy niy.

<sup>10</sup> †Hyalay, ghənzə bənsi na hwəlfə shiy kaa mbəzli, tsəŋwəshi ghəshi. Lə shi zəmə ka ndə zəmə gwa'a. Hyala va kiy, ta mbay dza naa ndanjwəy ni ghwəy hwəlfə shiy kwərakwə. Ta təfətəŋwəy miy dza na, nza shi ghwəy mbəə mətəhəva. Ma tsəghay ta mbay dza ghwəy mənəi sləni wəzə na ghəŋghən ghəŋghən lə shi va. <sup>11</sup> †Ya nimaba shiy gwa'a na, ta ndanjwəyshi dza Hyalaa dza. Ta mbə ghwəy ngənsi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə lə wəzə hwər tsa ghwəy. Ghalaba kiy, mbəzli danjš dza naa mananta 'wəsa kaa Hyala, ta shi ghwəy va ndanjəy ghwəy mbə dəvə ghəy ta bənsi. <sup>12</sup> Ma gəna tsəhə ghwəy va kiy, mənəta na war ta kəəti mbəzli

† 8:15 Səvəri 16:18 †† Titə: 2:13 † 8:24 7:14; 8:7-8 †† 9:1 8:1-4

‡‡ 9:3 8:22, 24 ††† 9:6 Fir 11:24; 19:17; 28:27 ††† 9:9 Cem 112:9 § 9:10 Ezay 55:10; 'Wəzh 10:12 §† 9:11 1:11; 4:15

Hjala gwa'a tsəghaw. Mbəzli dāŋ dza naa mananta 'wəsa kaa Hjala tə kwəma gəna va diba. <sup>13</sup> Sləni dza ghwəy va ta ghəratı tsəgha nay, ta cikəvəri wəzə tsa mbə nəfə tsa ghwəy dza naa dza kaa mbəzli. Ma nza mbəzli dāŋ fal Hjala tə sa yanta ghwəy fəti kaa kwəma \*Kəristəw va wəzə na banavə ghwəy nefer ghwəy. Zhi-ni ka fal Hjala ta gəna banavəshi ghwəy va lə na ban-shi ghwəy kaa nihwəti mbəzli lə nəfə tsa wəzə tsa. <sup>14</sup> Shi dza ghwəy vaa banshi kaa mbəzli dza naa cikəvəri wəzə hwər tsa məntəŋwəy Hjala tərəŋw tsa. Ma sa ka ghəshi sənay tsəghay, ta di kwəma ghwəy dza ghəshi tərəŋw, ka cə'wə Hjala tə ghwəy. <sup>15</sup> †Man-anta 'wəsa ghwəmmə kaa Hjala ta shiy gwəramti va ndammə na.

### Pəl gəzə njasa kəray na ci vəshi

**10** †† Nana kiy, ə dee gəzəŋwəy kwəmaa dzəkənee də'wə ghən tsee, yən Pəl. A kə nihwəti mbəzliy dzəkən yay: «Mba'a pə ghwəmmə lə Pəl tə pətsa kwətiŋ tsay, kala hazləni ka naa gəzəmmə kwəma. Sa ka naa dzay kərakə lə ghwəmmə na, ka gəzəmmə kwəma lə bərçi, kala hazləni ma ya jəw» kə ghəshi. Ə dee mənira ka ndə məni kwəma lə məhərli, lə wəzə hwər nja \*Kəristəw. Va tsəgha kiy, <sup>2</sup> †† cə'wəŋwəyee, ka dee ghwəy 'yapəraa dzəmbə gəzəŋwəy kwəma lə bərçi, sa kee tsəhəra vəgha ghwəyew. A na mbəzliy ni va nja mbəzli tikə tə hidi məni kar Pəl shiy, kə ghəshiy, e sənay ta gəzanshi kwəma dzee lə bərçi. <sup>3</sup> Na navay, mbəzli tikə tə hidi nza ghəy lə nzəy tsa ghəy, nanzə kiy məniy tsa ghəy mbəz njasa mbəzli tikə tə hidiw. <sup>4</sup> †† Ma ni ghəy shi mbəz ta dəvə ghəy mbəz ghəy li shiy, shi mbəz ka məndiy mbəz li shi tikə tə hidi na ghəshiw. Va Hjala də'wə ghən tsa nza səəkə ni ghəy shi mbəz mbəz ghəy li shi. Shi mbəz nza bərçi mbə shi gar ndanivəri ka jaka Hjala gwa'a gwa'a, lə pətsa mbəmbəshi ghəshi ti gwa'a. Disl ka ghəy kalanay miyedemer ka dzərvə, ka kəkə ghəpə gəmgəm ni va gwa'a gwa'a. <sup>5</sup> ††† Ya namaba zəzə kwəma garəti məndi lə kəli ghən ta makə mbəzli va sənata Hyalay, cəke' ka ghəy biydivəri nava kwəma. Ka gəzanshi kaa mbəzli, a ghəshi zhəghanti kwəma mbə nefer shi, ta yi fəti ghəshi kaa Kəristəw. <sup>6</sup> ††† Ya ghwəy sa ka ghwəy citi, a ghwəy di fəti va ghəy pə ghwəyey, ta iti nihwəti mbəzliy di ma fəti va dza ghəy dza.

<sup>7</sup> † Ghwəy kiy, war kwəma məni ndə pərikə tə ngwəla ka ghwəy nighə gwa'a tsəgha. Mba'a kə ndə ni ntsa Kəristəw nzee kəy, sənay tə ntsa va wəzə, ghəy kwərakwəy mbəzli Kəristəw nza ghəy. <sup>8</sup> †† Ya ə vəshi ghəy lə dikə tsa ndəŋəy Ndə sləkəpə tsaa dzəkən ghwəyey, ka ghəraŋəy ha'wəw. Sa nzanay, ta kəətiŋwəy ndəŋəy na dikə tsa va, ta ndanijwəy naw. <sup>9</sup> Dzəkən kwəma zliyahı tsasliŋwəy ya niy, ka dee ghwəy təkə mbə nəfə tsa ghwəy «ta mbə her ghəy dza tsasliŋəy na zliyahı ni» pə ghwəy tepəw. <sup>10</sup> Sa nzanay, kar nihwəti

mbəzliy gəzə: «Mba'a kə Pəl tsaslimmə zliyahıy, caslakə sləkə ka naa gəzəghwa kwəma kwa shi, ka nabəmmə. Ma mba'a kə tsəhəy kwa jipə ghwəmmə na, mba'a zhəghəy shemətehəwə, nja ntsa kama bəliiti mbə kwəma ci» kə ghəshi. <sup>11</sup> ††† Va tsəgha, ma nə ya kaa gəla mbəzliy gəzə kwəma va va tsəgha niy, wəzəba sə-nay ghəshi na, kwəma tsaslambə ghəy va mbə zliyahı, war tsəgha dza ghəy ta mənti sa ka ghəy tsəhəŋəy mbə ghwəy.

<sup>12</sup> †† Mbəzliy mənti ghən tsa shi va ka mbəzli dikə dikə niy, ka dza ghəy təkə yəməva lə gəla niva mbəzli na na ghəyew. Na na shiy, ghəshi naa bərkəvə tsa shi dikə, tsa' na məni dikə, kə ghəshi, ka yəməva lə dikə tsa bərkəvə ghəshi va. Hyeler na gəla niva mbəzli. <sup>13</sup> ††† Na na ghəy ta na tsa ghəy ghənəy, ka dza ghəy dzaŋəy ta vəshi lə nihwəti shiy dzəghwakən sləni ndəŋəy Hjala va mbə dəvə ghəyew. A Hjala ndəŋəy dza ta gəzə kwəma nza kaa mbəzli mbə dəvə ghəy, mba'a ghəy tsəhəŋəy lə gəzə kwəma va pa' mbə ghwəy. <sup>14</sup> Ya ə vəshi ghəy lə sləni ghərahwə ghəy mbə ghwəy kiy, tanjəti ghala ghəyew, sa nzanay, a ghəy tsəhəŋəy mbə ghwəy wəzə wəzə, mba'a ghəy gəzəŋwəy kwəma wəzə naa dzəkən Kəristəw. <sup>15</sup> †† A na na ghəy na ghəyey, ka dza ghəy tanjəti na ndəŋəy Hjala sləni, ka dzaŋəy ta vəshi lə sləni ghəratı nihwəti mbəzliw. Na na ghəyey, war kən ghwəy fakən ghəy məhərli ghəy. A ghwəy mbə mətsəhə banavə nefer ghwəy gwanashi kaa Yesəw Kəristəw. Ma nza ghəy mbə mətsəhə ghəra sləni ghəy mbə ghwəy. Ge'i ge'i njasa dza Hyalaa bərkəvəŋəy. <sup>16</sup> Ma ləy hwəm kiy, nza ghəy dza kwa kwəma ta gəzə kwəma Hjala wəzə na kaa mbəzli tə hidi kərakə ni, tanj məlmə ka Kwərintə. Ka mbay ghəy dzaŋəy dzəmbə vəri tsa nihwəti mbəzli, ta vəshi lə na shi sləni mənti ghəshi njasa məni nihwəti mbəzli vaw.

<sup>17</sup> ††† Talay, a məndi tsasliti mbə Zliya Hjala, ma kə məndiy: «Mba'a kə ndə di vəshiy, lə sləni ghəratı Ndə sləkəpə kə vəshi gwa'a tsəgha» kə məndi. <sup>18</sup> †††† Ta na navay tsəgha na, sa nzanay, mbəzliy falamti ghən tsa shi va də'wə ghən tsa shi na, ka di kwəma shi Hyalaw. War mbəzli falti na də'wə ghən tsa nza ghənəy Hjala na shi di na kwəma shi.

### Pəl faghwa ghala kwa jipə tsa shi lə ka bənipə shiy ka dzərvə

**11** Nanay, e di gəzə nahwəti kwəma, njasa ghərada gazlaka, yanj pə ghwəy taa ni na ghwəy. Ə cə'wəŋwəy ya, yanj pə ghwəy. <sup>2</sup> †††† Təŋəŋwəy mənda hərhe tə ghwəy, njasa mananta na va kaa Hjala kwərakwə, va kwəma mbəzliy pəla kwal tsaa ngədəh-wəŋwəy va. Nja zha ka zal vaa bərditi ka mə, mba'a məndi ndəghwanati sa ci wəzə kala kwəma rəda rəda na tarəy, tsəgha bərditəŋwəy ya kaa \*Kəristəw kwətiŋ kwərakwə. Pa' vəgha vici dza ghwəy tsəhə vəgha dewdew kala kwəma rəda rəda na tar ghwəy. <sup>3</sup> †††† A gh-

† 9:15 9:11 †† 10:1-18 1Kwər 9:3 † 10:1 10:10; 1Kwər 2:3 †† 10:2 13:10; 1Kwər 13:2 ††† 10:4 6:7; Rm 13:12; Ef 6:13-17 †††† 10:5 Ezay 2:12-17 †††† 10:6 2:9 † 10:7 1Kwər 1:12 †† 10:8 13:10

††† 10:11 13:1-2 ††† 10:12 3:1 †††† 10:13 Rm 12:3 †† 10:15-16 SləniKY 19:21; Rm 15:20 ††† 10:17 Zher 9:22-23; 1Kwər 1:31 †††† 10:18 1Kwər 4:4-5 †††† 11:2 Ef 5:25-27 †††† 11:3 Ghava 3:1-5, 13



wəy sənay njasaa niy sækə shishiy ngəditi \*Evə læ dzərvə ci. Zəzəti mee dzəkən kwəma vay, tərəŋw kee hazləni nəghətaa ndə dzaa ngədəhwəŋwəy, ka ghwəy dza na, mbərəkə ghwəy dzaa zlay nəw kwal tsa Kəristəw læ nəfə kwətiŋ. <sup>4</sup>†Ava ghənzə na kwəma ghəradā hazləni va və. Sa nzana, war vaŋ kə ndə bəniyə shi dzərvə tsəhəy mbə ghwəy na, mba'a ghwəy banavə kwal ta bəniŋwəy shiy. Gəla kwəma ka niva mbəzliy bəniŋwəy dzəkən Yesəw kiy, kwətita naa nza, ghəngəhən læ na banavəŋwəy ghəy va. Safə tsa dza ghəshiy gəzəŋwəy kwəma ci na, ghəngəhən læ Safə tsa dewdew tsa va niy kwəməvə ghwəy. Ka gəzəŋwəy kwəma ghəshiy dzəkən Yəwən kwəma wəzə na va niy gəzəŋwəy ghəy baw, ka ghwəy dza na ghwəy ki na, gwəŋəŋwəy, war ka fa kwəma shi va ya tsəgha nzə.

<sup>5</sup>††Mbəzli bəti ghwəy va nja \*ka kwal Yesəwəə gwəramtiy, e sənay taŋətəra ghəshi na na yaw. <sup>6</sup>†Aa nza dawee tə məcaŋa gəzə kwəma kaa mbəzli, a na sənata kwəmay, e sənata nava nanzə. Daŋ səda sækə ghəy ciŋəŋwəy sənata kwəma ghəy wəzə wəzə ya dza kwa namaba kwəma.

<sup>7</sup>†Ghala pətsaa gəzəŋwəy ya va Yəwən kwəma wəzə nay, niy nə ya kaa ngəŋwəy na: «Ngaram shiy ka sədee!» pənəw, nja ntsa kama bama ti niy zhəghətee ghən tsee, ta mbee kəətitiŋwəy, a ghwəy mbəə mənəŋwəy ka mbəzli Hyala, pən. Ma bərkə ghwəy na, \*kwəma jikir naa mənTEE ti na? <sup>8</sup>††Ghalabay, nihwəti mbəzli Hyala niy ngara na sədee, kala ghwəy mbə. Dza niva mbəzli tsəgha ki, mba'a ghəshi pavəda shi ta dəva shi, war tə kwəma ghwəy, ta mbayee kəətiŋwəy. <sup>9</sup>†Ghala pətsaa nzee va mbə ghwəyəy, karee ghəzlidā ta shiy tə nahwəti vici. Ya tsəgha nzəy, səkəee dəwhwə shiy va ghwəy ya ta vici kwətiŋəw. War mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan na shiy niy bəkəvəra shi ghəzliree ti shi. Ya namaba kwəma niy nza na tə yay, səkəee ni kəətiram mbə pənəw. E sənay, ya hwəmbay, ka dzee dəwhwə shiy va ghwəyəw. <sup>10</sup>††Tərəŋw vəshiree sa nzana, kala səkəee bəhwə gəna ghwəy. Ya kwamaba dzee tə hidī ghwəy ghwəy ka Akayəy, ndə tība dzaa makətəra va vəshi læ kwəma vaw. Kwəma gəzee vay, kwəma katarŋ na njasa ka Kəristəw vaa gəzə kwəma katarŋ na kwərakwə. <sup>11</sup>††Sa gəzee va kwəma va tsəghay, ə diŋwəy ma yaw? A Hyala sənay njasa diŋwəy ya.

<sup>12</sup>†Ma yənəy, war tsəgha dzee mənī, njasa mənTEE na sənəvə, ka dzee bə gəna va ghwəyəw. Ta mbayee kalanay miy tsa mbəzliy ni va: «Ka kwal Yesəw nza ghəy» kə ghəshi, ka sla dzərvə. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə kəli ghən tsa shi. Ma kə ghəshi na: «Ghəyəy, sləni Hyalaa ghəra ghəy nja kar Pəl kwərakwə» kə ghəshi. <sup>13</sup>††Ma gəla mbəzli vay, ka kwal Yesəw katarŋ ni na ghəshiw. Ə ngədi ghəshi mbəzli læ sləni ghəra ghəshi, mba'a ghəshi mənī ghən tsa shi nja ka kwal Yesəw Kəristəw. <sup>14</sup>†Aŋtaa ghwəy dzaa nighə nava

kwəma nja madaŋa ma. Sa nzanay, ya \*ndə jaka tsa Hyala də'wə ghən tsa ciy, tə nahwəti vici na, kar naa mənī ghən tsa ci ka \*ndə kwal tsa Hyala tsaa sækə mə ghwəmə tə pətsa nza waŋ tsa Hyala tərəŋw. <sup>15</sup>††Ya ə mənī ka sləni va ghən tsa shi nja ka ghəra sləni kaa Hyala katarŋ ni kiy, ka dza nava kwəmaa mənīpə madaŋaw. Ə na nzana, fəca kwa kərnī viciy, ta manan-shi ngwəvə dza Hyala ge'i læ sləni ghəratī ghəshi va.

### Ngəra'wə tsa sahwe Pəl tə sa ghəra na sləni ghwənay Yesəw ti

<sup>16</sup>††Ə zhinee gəzəŋwəy, əntaa ghwəy dzaa nighəra nja ndə gazlaka ma. Mba'a pə ghwəy dzaa nighəra nja ndə gazlakay, bətim kwəmee va nja kwəma ka gazlaka, e mbəə kəli tsee ghən jəwə kwərakwə. <sup>17</sup>†E sənay, na navay, ndara kwal Ndə sləkəpə ta kəli ghən tsee læ dikə tsa mənEE njasa dee tsa gəzəŋwəy sənəvəw. Mba'a pən ni, e kəli ghən tsee pənəy, nja kwəma ka ndə gazlaka vaa gəzə dza naa nza. <sup>18</sup>†Ma yən nighə na, daŋ mbəzli, ka kəkəli ghən tsa shi, læ shi mənī ghəshi tikə tə hidī. Əy, ma ghənzə tsəghay, wəzəba dzee mənī nja ghəshi na kwərakwə ki. <sup>19</sup>†Ya sa nzana mbəzliy sənata kwəma ghwəy kiy, njaa mənī na zhini ghwəy fa kwəma va mbəzliy sənata ma kwəma, ka vəshi li shi kia? <sup>20</sup>†War ə ghwəy zləba mənīy zhəghəŋwəy nja mevivi. Ka papa shiy va ghwəy kwa tsəhwəli kwa tsəhwəli. Ka ngaliŋwəy dzəti zamba, ka ndərə kwəma ghwəy, ka ghəghəzliŋwəy. <sup>21</sup>†Avam kwəma ghwəy kia gwəla. A na na ghəy ghala vəghwə tsaa niy nza ghəy mbə ghwəyəy, daw niy nza bərci ghəy ta mənīŋwəy gəla na tsəgha na va kwəma.

Nana kiy, avee dzaa gəzə kwəma nja ndə gazlaka, ya namaba kwəmaa kəli ghəshi ghən tsa shi liy, yən kwərakwə na, ta mbay dzee kəli ghən tsee læ kwəma va. <sup>22</sup>††Mba'a kə ghəshi ni: «Ka \*Ebərə gə ghəy» kə ghəshiy. Yən kwərakwə na, ndə Ebərə tsa va nzee. Ə kə ghəshi ni: «Jijihiy \*Abərahān nza ghəy» kə ghəshiy. Yən kwərakwə na jijiy nzee. «Ka \*Izərayel nza ghəy» kə ghəshiy. Yən kwərakwə na ndə ka Izərayel nzee. <sup>23</sup>††Mba'a kə ghəshi ni: «Ka ghəra sləni \*Kəristəw gə ghəy» kə ghəshiy. Ghala nava na, njasa vəŋətə gazlaka mbə ghənee dzee gəzə: Yən kwərakwə na sləni ci na sa ghəree. E taŋətishi mbə sləni va, am səkəə də'wəhwəra taŋ kaa ngəshi, daŋ sədee nzee war jəw jəw tərmbə ta mətī. <sup>24</sup>††Cifə səda də'wəhwəra mbəzli \*ka Zhəwifə dikə dikə ni læ kwərpə, mahkan mətsəkə məslidəti, mahkan mətsəkə məslidəti. <sup>25</sup>††Mahkan səda mbəzli ka \*Rəm dikə dikə ni də'wəhwəra læ ghwəda. Tə nahwəti viciy, mba'am pə'wətəra læ hərəzli ta pəslira. Mahkan səda kwəmbəwal dəpəhwə dəpə læ yaa dzəmbəyam. E səkəə mənəhwə vəghwə læ vərdī mbəyam. <sup>26</sup>††Daŋ sədee sahwee ngəra'wə tə ghərakwəli mbə wəhi kee vaa wə. Ka sa ngəra'wə va ka ghəli kwa kwal,

† 11:4 Gal 1:8-9 †† 11:5 12:11; 1Kwər 15:10; Gal 2:6, 9 † 11:6 1Kwər 2:6-16; Ef 3:4 †† 11:7 12:13; 1Kwər 9:12, 18 †† 11:8-9 Flp 4:15-18 ††† 11:10 1Kwər 9:15-18 †††† 11:11 1Kwər 16:24 § 11:12 11:5; 12:11 †† 11:13 Flp 3:2; ShiZhq 2:2

††† 11:15 4:10; Rm 2:6 §† 11:16 12:6 ††† 11:22 Flp 3:5; Rm 11:1 †† 4:8-12; 1Kwər 4:11-13; 12:26 §† ghəra sləni: 1Kwər 15:10; fərshina: SləniKY 16:23 ††† 11:24 Nəw 25:3 ††† 11:25 SləniKY 14:19; 16:22 ††† 11:26 SləniKY 9:23; 14:5

ka sa ngəra'wə va hwəlfə nihwəti mbəzli ghəngħən ghəngħən, lə va mbəzli mbə nee hwəlfə gwa'a. Təraŋw sahwee ngəra'wə dzar mbə məlməhi, lə kwamti, lə dzəy tə kwəfa. Mbəzli ni va ka nəw Yesəw nza ghəy, kə ghəshi, mbalaa kala nəwti ghəshiy, a ghəshi samiyra ngəra'wə kwərakwə. <sup>27</sup>†Təraŋw irəh-wəvaree lə sləni, ka sa ngəra'wə mbə. Daŋ səda kee nza kala kwəməvə ma ya hi. Təraŋw səəkee mbə sə'wa ma lə ndir gwa'a. Daŋ səda kee nza mbə məni səw-may. Ka hi tə tasli daŋ səda, kala shiy tiba ya ta pa shiy dzəkən ghənee. <sup>28</sup>‡Daŋ na nihwəti ngəra'wer sasah-wee tiba na, ka zhinee mbəra niva ghwəlaw. Mbə shi va kiy, war zəzəə dzəkən mbəzli Hyala gwanashi na shiy gwəramtiy tsə'wəshi mbə nəfə tsee vici va vici va. <sup>29</sup>††Mba'a kə bərçi ndə daw kwa kwal Hyalay, njasa nza na yən kee nighə. Mba'a kə ndə tərəy dzəmbə \*kwə-ma jikir na diba na, ka zhira ghənzə tərəy.

<sup>30</sup>†Ma kwəma dee gəzəŋwəy, mba'a pən di kəli ghən tseyey, lə daw bərçi tsee va dzee kəli ghən tsee. <sup>31</sup>††A Hyala mə ghwəmə Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw sə-nay, dzərvəə sla yaw, kə. Ə kə məndiy fal slən tsa nza ya pa' hwəmba. <sup>32</sup>‡Ghala vəghwə tsaa niy nzee va mbə məlmə Damasə kwatəŋay, Aretasə niy nza mazə tsa dikə tsa, dza ngwəmnə tsa fəy na mbə məlmə Damasə, mba'a fəy mbəzli kwa miy dəghaa dzəmbə məlmə va ta kəsəra. Dəzlətsəbə məlmə va niy nza lə kələm. <sup>33</sup>‡Ma sa nay mbəzli Hyala mbə məlmə va tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi faghwara kwa gh-wani, biyakə pəhati zə'wə ti. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəkəvəriđaa dzəti ngwəla dzəvəri kwa mergi tsa slati məndi tə kələm. Dzəghwa mba'ee kwəməvə mbəlira səvəri mbə dəvə mazə tsa va tsəgha ki.

### Shi cinti Hyala kaa Pəl nja kwa shiw

**12** Ma yənəy, war ta kəli ghən tsee dzee. Ya tsəgha nzana mba'ee sənay kala kwəmaa təbə ghənzə. Nanay ta gəzə kwəma dzee dzəkən shi citəra Ndə sləkəpə nja kwa shiw. <sup>2</sup>E sənay tsahwəti ntsaa yivə kwəma \*Kəristəw tiba. Dzəghwa tə nahwəti viciy, mba'a Hyala bay dzəmə ghwəmə, dzəti pətsa nza na də'wə ghən tsa nza. A shi va mənti piya məŋ lə fadə sənzənvə. Sa nay na pətsa məba na, mba'a zhəghəkə-vay. Kwəma vay, nda kwa shiw dzəməy na ki? Nda ghə-ci də'wə ghən tsa ciy bəghə Hyala ki? Sənay yaw, War Hyalaa saa sənay kwətita gwa'a tsəgha.

<sup>34</sup>Ta na navay tsəgha na, e sənay, a Hyala bəghə ntsa vaa dzəməə dzəti pətsa nza na ti. Nda kwa shiw dzəməy na, nda də'wə ghən tsa ci bəghə Hyala ki, sə-nay yaw. War Hyalaa saa sənay kwətita gwa'a tsəgha. Ma ghala pətsa va ghəci məba na, mba'a favə kwəma. Kwəma kala mbata ma ndə ngəriy gəzəkəvəri lə miy tsa ci. Zhini diba na, banavə kwal məndi kaa ndə ta gəzə kwəma vaw. <sup>5</sup>††Ava, kwəma nzee gar kəli ghən tsee ti, yən kəə kəli. Sa nzana yən ntsa va. Ma ta na nihwəti shi nzee gar kəli ghən li shi gwa'ay. Shiy ci daw

† 11:27 6:5 †† 11:29 1Kwər 9:22; Gal 6:2 ‡ 11:30 12:5; 1Kwər 1:31 †† 11:31 1:23 ‡† 11:32-33 SləniKY 9:23-25 ††† 12:5-6 11:16, 30; 12:1; 1Kwər 11:31

bərçi tsee səvəri na shi dzee kəli ghən tsee li shi gwa'a tsəgha. <sup>6</sup>Əy ma ya tsəgha nza, yən kəə di kəli ghən tseyey. A shi dzee mbay kəli ghən tsee li shi tiba. Kwə-ma gəmta na nja kwəma ka gazlaka dzee gəzə tiw. Shi dzee vaa kəli ghən tsee li shiy, shi katarŋ ni dza ghəshiy nza. Ma ki na, ka di kəli ghən tsee yaw. Sa nzana, ka dee məndiy fə dikə dzətee tə sa kəlitee ghən tseyew. Wəzəba ha'wə mbəzli tə ya, sa nzana, mba'a ghəshi favə kwəmaa səvəri tə miy tsee, mba'a ghəshi nata sləni məntee lə mətsə shi dee.

<sup>7</sup>†††Ma sa di ma Hyala yən kəli ghən tsee lə shi citəra na va mađaŋa mađaŋa ni ki na, dza na kwərakwə mba'a fatəra batsə, lə nahwəti kwəma mbay mee kwadi və, ya jəw tsətsə. Kwəma tə ya vay, njasa nza naa kwəma ghwənikə \*ndə jaka tsa Hyala, ta də'wəra li mənta na, vantee dzaa kəli ghən tsee, ka zamti ghən ta daw bərçi tsa nzee va mbə. <sup>8</sup>Dzee mahkan sədee zhənti cə'wə Ndə sləkəpə: «Titihwə banərə batsə tə ya na sara ngəra'wə!» pən. <sup>9</sup>‡Ma kə kaa kwəma zləbakəra na na: «Avee mərshiy məntəŋa wəzə hwər, ta mbay ghaa sə'wa kwəma. Sa nzana, ghala pətsa ka gha vaa nza mbə daw bərçiy, ghala pətsa va ka bərçee civa mbə gha lə sləni ka ghaa ghəra» kə kaa ngəra. Əy, ma ghənzə tsəgha kiy, wa kwəma kee gəzəə? Mbə vəshi nzee tərəy, ka kəli ghən tsee lə shiy ci daw bərçi tsee səvəri. Ta mbay bərçi Kəristəw mətsəhə ghəra sləni mbə ya tərəy. <sup>10</sup>Ava va tsəgha vəshee mbə daw bərçi tsa mənee. Ya hashi nzee va nahwəti kwəma, ya ə tsəərəđa məndi, ka sara ngəra'wə, ka səəkə kwəma caslakə naa dzəkənee, tə mbərkə Kəristəwəy, war mbə vəshi dzee nza. Sa nzana, ghala pətsa ka bərçee vaa nza dawəy, ghalaba ka Kəristəw bəra bərçi ci.

### Gəna ka Kwərıntə na sa di Pələw, mbəli piy tsa shi na sa di na gwa'a tsəgha

<sup>11</sup>Kwəma nja sa gəgəzəkee na sənzənvay, kwəma ka gazlakaa gəzətee ti. Ghwəy fambəra na mbə gəzə nza. Sa falra ma ghwəy va tsəgha dzəmbəree mbə fal ghən tsee. Ghwəy niy təbə naa falra nza ki. Ya war tsəgha nzee ka ntsa kama bama tiy, e sənay, ka taŋətəra \*ka kwal Yesəw ghwəy va, nə ghwəy ghəshi gwəramti na pə ghwəyəw. <sup>12</sup>‡†Talay, a ghwəy sənay ya ghwəy shi də'wə ghən tsa ghwəy. Ghala pətsaa nzee va mbə gh-wəyəy, ndə sə'wa kwəma niy nzee mbə slənee. Mba'a Hyala mənti kwəma mađaŋa mađaŋa na ghəngħən ghəngħən daŋ lə ya mbə ghwəy. Shi va gwanashi kiy, ti shi ka ghwəy sənay ndə kwal tsa Yesəw tsa katarŋ tsa nzee, pə ghwəy. <sup>13</sup>‡††Nahwəti kwəma wəzə na tiba, mba'ee mənti kaa nihwəti mbəzliy nəw Yesəw kala məntəŋwəy yaw. War shiy na shi dəwhwə mee va gh-wəy, ta warashi ghwəy tə sləni ghəree mbə ghwəy. Ma nava kwəmay, ə cə'wəŋwəyee, tihwətihwəm, pələram mbə nefer ghwəy.

<sup>14</sup>‡††Ya tsəgha nza sanay, kwa kwəma jəw na ta zha dzee zhəmbə ghwəy. Kwa mahkana səđa dzee ta wə

††† 12:7 Gal 3:13-14; Zhəwbə 2:6 § 12:9 Ezay 40:29-31; Rm 5:2; Flp 4:13 §† 12:12 SləniKY 13:6-12; 14:8-10; 16:16-18; 19:11-16; Rm 15:19 §†† 12:13 11:7-9 §† 12:14 13:1

mbä ghwäy. Sana dibay, ka dzee zläba ghwäy wara shiyäw. Na neyey, war mbäli piy tsa ghwäy na sa dee gwa'a tsägha. Gäna ghwäy na sa päla yaw. Mba'a ka ndä yakä ndäräzhi kiy, ndäräzhi va ka naa zhini päla shiy ta käli däshiw. Didi na saa päla shiy ta käli ndäräzhi ci. <sup>15</sup>†Na neyey, ya gwa'a gwa'a kädämtee shi mbä dävée, ya war ä nzee gar mäтира va dali släni ta käätijwäy, kwäma tibaa shasharaw! War väshi dzee väshi gwa'a tsägha. Ya sa nzana, mba'ee dijwäy täräw kiy, a nava di ma ghwäy kwämee kia?

<sup>16</sup>Ta na navay, ya ghwäy dä'wä ghän tsa ghwäy na, a ghwäy sänay, säakee däwhwä shiy va ghwäy, pä ghwäy. Zhini ma kä nihwäti mbäzli kaa ngäwäy ä na: «Ma Pälay, tsähwäli jäw na sa ciw. War mbä papa gäna ghwäy na nayma ghwäy tsägha, dzar kwa tsähwäli kwa tsähwäli» kä ghäshi. <sup>17</sup>††Dza njaa säakee bähwä shi ghwäy dzar kwa kwal tsähwäli? Ya mbäzli kee vaa ghwäni ngäwäy nja kar Titä kiy, ä säakee ghäshiy ngälähwä shiy va ghwäy dzar kwa kwal tsähwäli shäkäna? Kay, tibaw. A ghwäy sänay mänähwä niva shiy ghäshiw, pä ghwäy. <sup>18</sup>†E niy cä'wävä Titä, mba'ee ghwänay tsähwäti zämämmä tsa mbä näw Yesäw va sänay ghwäy wäzä kwasäbä, ta dza ghäshi va ghwäy. Ä nza na mba'a Titä bähwä shiy kwa tsähwäli va ghwäy shäkäna? Tibaw. Sa nzanay, e sänay, kwäma ka Titä mäni lä na kee mäniy, sa kwätij na na. Kwäma mbä ghän ci lä na mbä ghän tsee dibay, sa kwätij na ghänzä.

<sup>19</sup>Näghätaa ghwäy dzaa täkä, ta ka kwäma kän ghän tsa ghäy kwa kwäma ghwäy gäzäwäy ghäy kwäma mbä zliya tsälähghäwäy ghäy na, pä ghwäy ma. Nza bärci ghwäy mätsähäva kwa kwäma kwa kwäma mbä kwäma Hyala nä ghäy. Va tsägha gäzäwäy ghäy kwäma va gwanata madigahira. Na na ghäy, kwa kwäma Hyala gäzä ghäy kwäma njasa di \*Käristäw.

<sup>20</sup>††Sana kiy, sa dzee va ta zhaa zhämbä ghwäy na, war mbä dza na heree näghätée dzaa käsarwäy mbä mäni nahwäti kwäma, kala dza kwäma vaa täbara. Ghaläba kiy, ka dza na mänee kwäma täbarwäy kwärakwä kiw. Mbä dzaa heree, sa nzanay, ka dee käsarwäy mbä ngwängwäliwa, ka härhä, ka bä bä näfä, lä jaka kwa jipä ghwäy, ka tsätsäeräva, ka ngwangwashi miy, ka käli ghän, ka lilidi kwämaw. <sup>21</sup>††Sa kee zhähävää zhimbä ghwäy mba'ee zhaa käsashi nihwäti mbäzliy niy tsati titihwä kaa Hyala, zhini ghwälashi mbä näw lä kwäma shi jikir na, ka mäni ghwärghwär, ka mäni kwäma räda räda nay, ta wahä dzee dzäkän niva mbäzli. Ghaläba kiy, a Hyala taa pakända ha'wä kwa kwäma näw mbä ghwäy. Ava va tsägha dza heree diba.

**Kwa käрни gäzä kwäma Pä, lä säkwäpä tsa ci**

**13** ††Avanay sanay, kwa mahkana sädee dzee ta dzaa dzämbä ghwäy. Ma sa ka ghäy tsähäwäy, ta bänshi fäti dza ghäy kaa mbäzliy mänti \*kwäma jikir na va, ka mäni njasa gäzäkä Zliya Hyala va. Ma käy:

† 12:15 1Kwä 16:24 †† 12:17 7:2 † 12:18 2:13; 8:6, 16-17  
†† 12:20 1:23; 1Kwä 1:10-11 †† 12:21 13:2 ††† 13:1 12:14; Näw 19:15; Mt 18:16; 1Tim 5:19

«Mba'a kä ndäw basä ngwäväwä dzäkän tsähwäti ndäy, mbäzli bakä ya mahkan kä dzaa bäzläkän fäti kwätij naa dzäkän kwäma mänti ntsa va va» kä. <sup>2</sup>†††Ghala pätsaa niy nzee va mbä ghwäy kwa baka säda yay, e niy gäzanamtishi kwätsämäta kaa mbäzliy mänti kwäma jikir na va mbä ghwäy, lä kaa nihwäti mbäzli gwanashi. Sana dibay, ä zhinee gäzäwäy, yän kärakära, sa kee tsähäray, ka dzee zlay ndä ya kwätij mbä mbäzliy mäni kwäma jikir na vaw. <sup>3</sup>Ghwäy shiy di vaa sänay nda ka gäzä kwäma \*Käristäw lä miy tsee pä ghwäy tsäy? Ghänzä tsägäy, ta citäwäy dzee. Na Käristäw ghäciy ghära släni mbä ghwäy, njasa nza na daw bärci ci naa nzaw. Lä bärci ka naa ghära släni mbä ghwäy. <sup>4</sup>†Ma ghala pätsaa nza mänti mbä däwäwä dzäti tsäm ta päesliy, tsägäha nava, katar katar niy zlanay na ghän tsa ci kaa mbäzli, mba'a zhähghäy nja ntsa daw bärci tsa. Ma dza na ki sa päesliti mänti ka lamti na, mba'a zhakatiy mbä mäti ka piy lä bärci Hyala. Ghäy kwärakwä kiy, jakä mäniy ghäy lä Käristäw. Ava va tsägha zlay ghäy ghän tsa ghäy, ka zhähghäy, ka nighähäy mänti nja ka daw bärci kwärakwä ki. Zhini ä na, tä ghwämähäy ghäy ka piy, lä piy tsa ndähäy na. Ma sa ka ghäy tsähähäy mbä ghwäy, lä bärci Hyala dza ghäy mäni kwäma dza ghäy mäni mbä ghwäy.

<sup>5</sup>A nä ya ngäwäy, nighätim ghän tsa ghwäy dä'wä ghän tsa ghwäy, ta mbä ghwäy sänay nda banävä näfä tsa ghwäy ghwäy kaa Yesäw Käristäw katar. Ka nay Käristäw ghwäy mbä ghwäy sa? Kala nay pä ghwäy, mbä nava. <sup>6</sup>Ma mba'a pä ghwäy nay Käristäw mbä ghwäy, ghaläba na, ta sänay dza ghwäy, mbä gäzä kwäma na Käristäw mbä ghäy pä ghwäy. <sup>7</sup>Mbä cä'wävä Hyala nza ghäy tä ghwäy a ghänzä ndähghäwäy, näghätaa ghwäy mäni kwäma jikir na ya jäw, ta mbä ghwäy sänay njasa ghärati ghäy släni wäzä na mbä ghwäy nä ghäy. War ä na na di ghäy ghwäy mäni kwäma wäzä na kwa kwäma Hyala gwa'a tsägha. Ya ä dza mäntiy nighäti njasa nza bärci ghäy daw ta käätijwäy. <sup>8</sup>Sa nzanay, na na ghäy na, ka mbay ghäy yidi kwäma Hyala katar naw, war yämaghwa kwäma kwa sa näw na sa mbata ghäy gwa'a tsägha.

<sup>9</sup>War kama ghwäy lä bärci va ghwäy mbä kwäma Hyalay, ya äy nighähäy mänti nja ka daw bärci na, war mbä väshi dza ghäy nza täräw. Ava va tsägha cä'wävä ghäy Hyala, a ghänzä käätijwäy ta mbä ghwäy mätsähä käli kwa kwal tsa näw. <sup>10</sup>††Ma na kwäma tsälähghäwäy ya na kwäma na ti kwätsämäta tsätsäy, ta mbä ghwäy zhähghanti näy tsa ghwäy ka ghäy mädiy tsähä vägha ghwäy nä ya. Vantee dzaa näbarwäy, sa kee tsähära mbä ghwäy. Ta na navay, a Hyala ndara dikä dzäkän ghwäy, ta gäzäwäy kwämee. Nanzä kiy, ndara dikä tsa va Hyala ta dzee ta lidivärijwäy liw. Ta mbäwä käätijwäy, nza ghwäy käli kwa kwal tsa näw ndara na dikä tsa va.

<sup>11</sup>†††Naa tärmbä kiy ngwärmähiray, tä kwa käрни kwäma nzee, kwäma dee gäzäwäy, ä pä ghwäy mätsähä

††† 13:2 1:23; 10:11; 12:20; 13:10 § 13:4 12:9-10; 1Kwä 1:25; Flp 2:7-8 †† 13:10 13:2; 10:8; 1Kwä 4:21 ††† 13:11 Zhj 14:27; Rm

səhə dza kwa kwəma kwa kwal Hyala. Mətsəhəm bərçi kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, mba'a ghwəy yəməti miy tsa ghwəy ka sa kwətiŋ tsa, lə zərkə pə gh-wəy nzəyŋwəy kwa jipə ghwəy. Ghalaba kiy, nza Hyala kwa di mbəzli ghənzə kwa bə zərkəə dzəmbə nefer mbəzli ndəghwəyŋwəy ki.

*15:33; 1Kwər 7:15; Ef 6:23; Flp 4:9; 1Tes 5:23; 2Tes 3:16; Ebr 13:20; 1Pi 5:14*

<sup>12</sup> †Səkwəvam kwa jipə ghwəy kala hwətəməva nja ngwarməməə nəw Kəristəw. Mbə səkwəyŋwəy na mbə-zli kwa kwal Hyala tikə gwanashi.

<sup>13</sup> ††Məntəyŋwəy wəzə hwər tsa ci Yesəw Kəristəw, Ntsaa sləkəmmə. Nzəyəy di tsa Hyala mbə ghwəy, mba'a Safə tsa nza dēwdew tsa jakəy lə ghwəy. Tiba kərayee, nza ghwəy nza ki.

† 13:12 1Kwər 16:20 †† 13:13 Mk 13:11; Rm 8:26, 39; Gal 6:18

# Galatə

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidi ka Galatə tsasli Pəl zliya na. Ghala kwatanjata kiy, a Pəl niy təwramti məlməhi va, ghala vəghwə tsa vay, ghəci gwərapəy va mətsəhi ci niy nza na (nighəm mbə vəh 4:13-15).

Dza na mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw kaa mbəzli mbə məlməhi va ki, dza mbəzli va mba'a ghəshi zləbavə kwəma va lə nəfə tsa wəzə tsa. Ma sa dzay Pəl ki na, mba'a nihwəti mbəzli səəkəshi lə nahwəti kwəma kaa ka Galatə. Ma kə mbəzli va na, mbəzliy nəw Yesəw gwanashiy, ə kə ghəshiy nəw kwəma pəhəti Hyala kaa ka Zhəwifə, ka slanti fə'yasa shi, ghəshi kəə di mənishi ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, kə ghəshi niy ni. Ma sa favə Pəl tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy. Va tsəgha tsaslanaghəshi na zliya na.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Kwaakwa na Yəwən kwəma wəzə na va gəzə Pələw, kə nihwəti mbəzli niy ni, va tsəgha gəzanshi Pəl kaa ka Galatə, Yesəw də'wə ghən tsa ci banavəra na Yəwən kwəma wəzə na, dza na mba'a ghəwənara ta gəzə nza kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a ka kwal Yesəw sənay tsəgha na katanj, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbavə, kə.

Vəh 3 pa' tə vəh 5:1-12 Ka mbay ndəə mənuy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, sa nəwti ndə kwəma pəhəti Hyala kaa ka Zhəwifəw. Ntsaa zləbavə sləni ghəraty Yesəw Kəristəw vay, ghəci na ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība. Ya ndə Zhəwifə na ndə ya kala ndə ka Zhəwifə na ndə, slanti ndə fə'yasa lə slanti ma na gwa'ay, shi kwətij ni na ghəshi va Hyala. Ma kwəma di Hyalay, mba'a ndə banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw gwa'a tsəgha.

Vəh 5:13 mba'a vəh 6 Mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw Kəristəwəy, ə kə ghəshi zlashi mənuy shi di vəgha shi gəmgəm ni, ka mənuy shi di Safə tsa Hyala, ka kəətiva kwa jipə shi.

Mba'a pə ghwəy di favə kwəma mbə zliya ka Galatə na wəzəy, pərba nəwər tsaa dzəkən sla fə'yasa lə saa dzəkən kwəma pəhəti Hyala, lə dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a dzəkən Abərahəm, pə ghwəy dzaa jangeti, tə zliyaa pərasli kwəmaa kən slən tsa shiy.

### Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Galatə

1 †Yən yən Pəl, ndə kwal tsa Yesəw tsasliqəwəy na zliya na. Yənəy, ndə ngəri titəra naw, ndə ngəri ghəwənara na dibaw. Yesəw \*Kəristəw də'wə ghən tsa ci tivəra na, ghəshi lə Hyala, Dəy tsaa zhanakati mbə məti. 2 ††Ghəy lə nihwəti ngwərməhimməə nəw Yesəw tikə gwənanəy səkwəwəy na, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Galatə gwa'a gwa'a. 3 Məntəwəy wəzə hwər tsa nza Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndarəwəy zərka mbə nza tsa ghwəy. 4 †A Yesəw Kəristəw banavə ghən tsa ci kaa məti ta mbəə mbəlantəmmə va kwəma ghəwəmmə jikir na, vantaa shi jikir ni tikə tə hidi sləkəmmə ghwəla. Tsəgha Dəmmə Hyala di njasa mənuy na

† 1:1 1:11-12; Rm 1:5; 1Kwər 9:1-2 †† 1:2 1Kwər 16:1 † 1:4 2:20; Mt 20:28; Zhj 1:29; 2Kwər 5:21; Ef 5:2; 1Tim 2:6; Tit 2:14; Ebr 9:12-14, 26; 1Zhj 5:19

va. 5 Fal pə ghəwəmməə fal Hyala, kaa ngəta kə Dikə ya pa' hwəmba. \*Amin.

### Wəzə hwər tsa Hyala na Yəwən kwəma wəzə na gwa'a tsəgha

6 ††Ma sa favee kwəma ghwəwəy, mba'a səəwərida məhərlee. Ya sa nzana, mba'a Hyala harvəwəy lə wəzə hwər tsa nza va məntəmmə na, dzar kwa \*Kəristəw ta nza ghwəy ka shi nza kiy, njaa njaa zhikə na zhini ghwəy zhəghanavə hwəm tsəgha, ka dzarəwəy ta nəw nahwəti Yəwən kwəma wəzə naa? 7 ††Na kwagwa'a nay, nahwəti Yəwən kwəma wəzə na tība ya jəw tsətsə, dzəghwakən wəzə hwər tsa məntəwəy Hyala vaw. Ma gəzarəwəy ya kwəma na tsətsəy, sa nashee nihwəti mbəzli mbə pəla kwal tsaa səəwəri məhərli ghwəy, sa di ghəshi zhəghə Yəwən kwəma wəzə na va gəzəvaa dzəkən Kəristəw. 8 ††Mba'a kə ndə zhəkəə

†† 1:6 Ebr 12:15 †† 1:7 5:8, 10; 2:4; SləniKY 15:1, 24

banavənjwəy nahwəti Yəwən kwəma wəzə na, dzar kwa tsahwəti kwal kwətiy, ghəngħən lə na banavənjwəy ya vay, ntsa bəzla bəzla tsa kə tsava ndə kwa kwəma Hyala ya hwəmba nʒə. Ya war ndə tə ghəy na, ya war ndə mbə ka kwal Hyala ghəshi shiy səəkə mə ghwəmə na gwa'a. <sup>9</sup> Ava tsəghaa nava, war njasa niy gəzənjwəy ya va niy nʒay, war tsəgha dee zhiniy gəzənjwəy diba sana: War mba'a kə ndə səəkə banavənjwəy nahwəti Yəwən kwəma wəzə na, dzar kwa tsahwəti kwal kwətiy, ghəngħən lə na zləbavə ghwəy vay, ntsa bəzla bəzla tsa na tsava ndə kwa kwəma Hyala ya hwəmba nʒə.

<sup>10</sup> †Ma nə ghwəy mbə zəzə kwəma ghwəyəy, ta pəla fal tsa ndə ngəri gəzee kwəma gəzee va, nə ghwəy? Əŋ, tibaw! Va Hyala ndəghee tsee fal. Ma nə ghwəy mbə təkə kwəma ghwəy dibay, sləni mənəe na na, ta mbə ghənzə təbanci kaa ndə ngəri nə ya, nə ghwəy. Nava tiba vəyav! War mba'a kə tsəgha, ta mbə təbanci kaa ndə ngəri pən məni nʒay, ka nʒee ka ndə ghəra sləni tsa Kəristəw nʒaw.

**Njasa məniiy Pəl ka ndə kwal tsa Yesəw, lə dza kwa pət-sa səəkə Yəwən kwəma wəzə na gəzə na**

<sup>11</sup> ††A ngwarməhira, fatəram, e di gəzənjwəy kwəma. A nə yay, ma Yəwən kwəma wəzə na na gəzənjwəy yay, səəkə mbə kwəma təkəti ndə ngəri lə na ci təkə kwəma tsəgha naw. <sup>12</sup> Kwəma ndara ndə mba'a ghwənara li naw, va ndə bəniwee baw, tsəgha. Wa Yesəw \*Kəristəw də'wə ghən tsa ci citəra na kwəma na.

<sup>13</sup> †A ghwəy niy səəkə favə, njasa niy nʒee mbə nʒəy tsee, ghalaa niy nʒee mbə nəw kwal Hyala dzar kwa kwəma jiji garəti \*ka Zhəwifə niy nʒa. Ghala pətəsa vay, dalala niy səəkəe mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzli nəw Yesəw, kala zhəhwər tiba ti shi vəya ya jəw tsətsə. Mba'ee niy di zamtishi gwanashi. <sup>14</sup> Gwa'a gwa'ee tanamti nihwəti banahira mbə hwəlfə ghəy tə nəw kwəma garəti jijihinjəy, mba'ee kəsəvə bekir dəvə njasa banavənjəy mətikwəkwər ghəy ghəy hwəlfə ka Zhəwifə.

<sup>15</sup> ††Ya tsəgha nʒə kiy, mba'a hwər tsa Hyala zhanati tə ya tərəŋw. Dza na ghala yən ghwəlara kwa hwər mərə, mba'a niy təravəra. Dzəghwa na, da' harvəra ta ghəranta sləni nʒee ki. <sup>16</sup> Dza na mba'a citəra zəghwə nʒə, ta mbee dza ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na dzəkən zəghwə nʒə va kaa hwəlfə \*mbəzli kamaa ka Zhəwifə. Əy, ma dzəghwee sa natee kwəma va tsəgha Hyala camtəra gwa'a ki na, zhinee maw dza ta njədi kwəmaa dzəkən va tsahwəti ndə ghwəla nee kiw! <sup>17</sup> Səəkəe ya mbə Zherəwzalem ta dəw va kwa tanja \*ka kwal Yesəw kənəe baw. Nʒa'jəw, yən madira, ka dzəti hidī ka Arapə. Dzee tərəd yən zhini zhəghəkəvara səəkəe zhimbə məlmə Damasə. <sup>18</sup> ††Dzəghwee, piya mahkan yən mənti, ghala citəra Hyala Zəghwə nʒə, mba'ee madira ka dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem

†† 1:8-9 1Kwər 16:22 † 1:10 1Tes 2:4-6 †† 1:11-12 1:1  
‡ 1:13-14 SləniKY 8:3; 9:1; Flp 3:5-6; 1Kwər 15:9 †† 1:15-16 Zher  
1:5; SləniKY 9:3-5; 22:21; Rm 1:5; 1Kwər 9:1; 15:10 †† 1:18 SləniKY  
9:26-28

ta dʒee sənay Piyer ki. Dza ndəs yən tsəhəra vəgha, hi tsa ghəy mənə lə cifə ghəy mənti li. <sup>19</sup> ††Ghalaba na kwəməti mətsə ghəy lə tsahwəti ndə ta ka kwal Yesəw ya kwətiŋ nʒəw, war Zhakə zəmbəghəy Yesəw Ndə sləkəmmə, gwa'a tsəgha. <sup>20</sup> Kwəma katarŋ naa sa tsasliŋwəy ya na sənʒənva. Ava ghwəmmə kwa kwəma Hyala, ka sla dzərvə yaw.

<sup>21</sup> ††Dzəghwee ləy hwəm na, ka dzara ta dza dzar mbə məlməhi tə hidī ka Shiri lə shi ka Shilishi. <sup>22</sup> Ma ghala pətəsa va na, niy səəkə mbəzli nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde nara lə mətsə shi gar sənara ghəshi diw. <sup>23</sup> War kwemer gəgəzə nihwətiy dzəkənəe gwa'a tsəgha na shiy niy fafavə ghəshi. Sa niy nə məndi: «Aya, ntsaa niy sammə ngəra'wə vay, aa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw nana, ka gəzə kwəma Yesəw va niy di na zamti kaa mbəzli» kə məndi niy ni. <sup>24</sup> Dza tapə ghəshi ka mananta 'wəsa kaa Hyala tə mbərkə kwəma mənti na lə ya.

**Njasa gha Pəl kwəmay lə nihwəti \*ka kwal Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem**

<sup>2</sup> ††Ma sa məntee piya mənə lə fadəy, mad ghəy madinjəy ta zhaa zhimbə məlmə Zherəwzalem ghəy lə Barnabasə. Mba'ee pəməvə Titə kwasəbə ghəy. <sup>2</sup> ††Ma kwəma zhəghəvee va tiy zhimbə Zherəwzaleməy, sa nʒana mba'a Hyala gəzara də'wə ghən tsa nʒə ta zhee zhimbə. Ma sa tsəhəree na, dza ghəy mba'a ghəy basənjəy kwətiŋəy ja'ja', ghəy lə mbəzli dikə dikə ni mbə nəw Yesəw. Mba'ee canatishi Yəwən kwəma wəzə na va canshee kaa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ngəshi. Sa nʒana, kala di ndəree ya jəw dzar kwa sləni ghərətəe niy nʒa, ya na nʒee mbə ghəra nʒə sənʒənva.

<sup>3</sup> Ndə nja Titə tsa nʒa ghəy va li shi kwa zəərə kiy, ntsa \*sla sla fə'yasa tsa naw, ndə ka \*Gərekə na. Ya tsəgha nʒə na, gəzanakə kwəma ndə, war gha slanti fə'yasa, kəw. <sup>4</sup> ††Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nʒana ghalabay, mba'a nihwəti ka slasla dzərvə ghəlabəvashi mbə ghəy ta mbə ghəshiy famti njasa gwəra ghəy ghən tsa ghəy, kala sləkənjəy nahwəti kwəma ghwəla, tə mbərkə sa jakənjəy ghəy lə Yesəw \*Kəristəw. Mbəzli nəw Yesəw nʒa ghəy, kə ghəshi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə mbəla mbəzli ta sla fə'yasa. <sup>5</sup> Na na ghəy na, yanatishi kwəma ghəy ngəshi ya jəw tsətsə na ghəyəw, ta mbə katarŋ tsa Yəwən kwəma wəzə na vaa nʒəyta mbə ghwəy kala mbəərəva ma, pə ghəy.

<sup>6</sup> ††Ghala pətəsa canshee Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshee kaa mbəzli kaa mbəzli dikə dikə ni va na, kəkəra ghəpə tsahwəti ndə mbə shi ya kwətiŋ nʒə, avanay tsa' tərmbə kwəma va gha, kəw. Ma na neyey, kwəmee mbə kwəma mbəzli dikə dikə ni kwa kwəma mbəzli nee, ya war mbəzli dikə dikə niy mənə ghəshi, ya kala ghəshi na ghəshiw. Sa wana gəzee tsəghay, sa nʒanay, tihəvəri mbəzli Hyala ghəngħən ghəngħən na

†† 1:19 Mt 13:55 †† 1:21 SləniKY 9:30 § 2:1-10 SləniKY  
15:1-19 † 1Kwər 15:2; Flp 2:16; Barnabasə: SləniKY 4:36; Titə:  
2Kwər 2:13 †† 2:2 2:6, 9 † 2:4 1:7; 5:1, 13; SləniKY 15:1, 24;  
1Kwər 9:21 †† 2:6 Rm 2:11

nanzəw. <sup>7</sup>†Mba'a ghəshi favə mbə kwəma va, Hyala sərakənda na dza ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa \*mbəzli kamaa ka Zhəwifə, njasa niy səranakən na va dza ta gəzə kwəma va kaa hwəlfə ka Zhəwifə kaa Piyer kwərakwə, kə ghəshi. <sup>8</sup>Ta na navay, a Hyala təravəra ta nzaa ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va mbəzli kamaa ka Zhəwifə, njasa təravə na va Piyer ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va ka Zhəwifə. <sup>9</sup>Dzəghwa mba'a kar Zhakə lə Piyer, mba'a Zhan, ghəshi shəlhi mbə mbəzli nəw Yesəw favə njasa məniti Hyala wəzə hwər tsa nze, mba'a ndara sləni tərəjw na va. Mba'a ghəshi ndanəy dəvə shi, ngənəy lə Barnabasə, ta mbəə ci jakə tsa jakəti ghəy miy tsa ghəy li shi, ka sa kwətiŋ tsa ta ghəra sləni ghəy. Ghəy na, ka dza ta ghəra mbə mbəzli kamaa ka Zhəwifə, ma ghəshi na, mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nashi ki. <sup>10</sup>††War kwəma kwətiŋ na sa gəzanəy ghəshi, ta dza ghəy zəzə dzəkən, war zəzə dzəkən kəti mbəzli kama shiy və shi mbə mbəzli nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha. Ava ghənəzə na kwəma dīvee ta ghəra nze sənənva.

**Ntsaa zləbavə sləni ghəratī \*Kəristəw na ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība**

<sup>11</sup>Ma sa səkəy Piyer dzəmbə məlmə ka Antiyəshəy, dza na mba'a məniti kwəmaa təbə ma ya jəw nze, mba'ee nabəti kwa kwəma mbəzli tība gwanashi. <sup>12</sup>†Sa nzanay, kwatarja war sa tsəhəy nay, mbə zəmə shi zəmə ghəshi niy nza lə ngwarməhimməə nəw Yesəw kamaa \*ka Zhəwifə niy \*slanti ma fə'yasa, gwanashi jakəjakə. Dzəghwa mba'a nihwəti mbəzli səkəshi, sa ghwənikəshi Zhakə. Mbəzli vay, ka Zhəwifəə nəw Yesəw, kala di zlata nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifə niy nza ghəshi. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, kala zhini Piyer di zəmə shiy lə ngwarməhimməə slanti ma fə'yasa va ghwəla ki, va hazləni mbəzli səkəshi va. <sup>13</sup>Ma sa nay nihwəti ka Zhəwifəə nəw Yesəw Piyer mbə məniti tsəgha na, bakə bakə nəfə tsa shi məniti, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə məniti njasa məniti Piyer va kwərakwə. Dzəghwa pa' lə Barnabasəy ghəshi kəsambə mbə kwəma va, ka məniti tsəgha nja sa shi va kwərakwə. <sup>14</sup>Ma sa nay ya ghəshi dzashiy dzəmbə məniti kwəmaa dzava ma lə Yəwən kwəma wəzə na katarj katarj kiy, ma pən kaa Piyer tība kwa kwəma mbəzli gwanashi na: «A Piyer, ma ghay! A gha sənay, ndə ka Zhəwifə nze, pə gha. Sa səkəŋa gha tikəy, mbərəkə gha niy zlata nəw na ka Zhəwifə kwəma, ka nze njasa nza \*mbəzli kamaa ka Zhəwifə gha niy nza. Njaa njaa zhini ghaa di mbəla mbəzli kamaa ka Zhəwifəə dzəmbə nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifəə?» pən ngəci.

<sup>15</sup>Ma na na ghəyəy, ka Zhəwifə nza ghəy baw ghala səkə tə hwəlfə ghəy. Mbəzli yakə hwəlfə mbəzli niy nəw ma kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə nza ghəyəw. <sup>16</sup>††Ya tsəgha nze kiy, a ghəy sənay, ndə tībaa tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, kala war ntsaa yivə sləni ghəratī Yesəw Kəristəwəw, pə ghəy. Ka

mbə ndə tsəhəy kwa kwəma nze kala hazləni ma tə sa məniti ndə kwəma pəhəpəhə naw. Ghəy sana sənənva, kaa Yesəw Kəristəw banavə ghəy nefer ghəy, ta mbə Hyalaa nighənəy ka mbəzli dzəghwa kwəma nze kala hazləni tība. Sa mbay ghəy nəwti kwəma pəhəpəhə na naw, war sa yivə ghəy sləni ghəratī Yesəw Kəristəw na gwa'a tsəgha. Sa nzanay, ndə tība mba'a məniti ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, sa məniti na kwəma pəhəpəhə naw.

<sup>17</sup>††Avanəŋəy sənənva, ya ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, dzar kwa sləni Kəristəw va ghəratī na pəla ghəy dzəghwa kwəma Hyala. Ma dza nihwəti mbəzli niy, ka nəw kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw, ghənəzə tsəgha na, yəmyəm nza ghwəmmə lə hwəlfə nihwəti mbəzli ka məniti \*kwəma jikir na, dza ghəshiy ni. Sa nzana tsəgha na, ə nzana, na jikir na kwəma na di Kəristəw məniti məniti shəkənaa njaa? Əŋ, əhəŋ, nava tībaw! <sup>18</sup>Mba'a pən zhiniy zharəa dzəmbə məniti kwəma pəhəpəhə na va kama gar kətitəra kiy, ntsa jikir tsa dze nza ghalaba nza, sa nzana, mba'ee niy zlata. <sup>19</sup>††Ma ta na tsee ghən na, ntsa məniti məniti tsa nze, va kwəma pəhəpəhə na, ghənəzə pəslitəra na. Nanay bərçi və gar zhiniy sləwara ghwəlaw, kaa Hyala na piy tsee nana. Sa nzanay, e mətira kwasəbə Kəristəw ghalaba pətsa danəwəgha məniti va vəgha tsəm. <sup>20</sup>††Nana kiy, yən də'wə ghən tsee piy naw, Kəristəw piy na mbə ya. Ya nimaBa shi məniti tikə tə hidi niy, tə zləba tsa zləbavə sləni ghəratī Zəghwə Hyala məniti, ghəci saa dītəra tərəjw, pa' ka zləbavə məniti tə ya. <sup>21</sup>Ma wəzə hwər tsa məniti Hyala va lə Yesəw Kəristəwəy, ka ndəghamtee tēpəw. Mba'a kə ndə gar tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tība, war tə sa məniti na kwəma pəhəpəhə na vay, gəmta niy dza məniti Kəristəw nza ghalaba ki.

**Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala na saa dzaa kwəma piy tsa kədi ma**

**3** <sup>5</sup>A mbəzli ka Galatə, wa shiy məniti nza ghwəy nja hyeler tay? A ntsaa hərətəŋəwəy? E niy citəŋəwəy nanzə wəzə wəzə dzəkən Yesəw \*Kəristəw tsa danəwəgha məniti vəgha tsəm mba'a məniti war tə ghwəy sa? <sup>2</sup>†E di dəw kwəma va ghwəy, a ghwəy zləbakəra kwətiŋ. A nə yay: Ya \*Safə tsa Hyala va dēwdēw tsa danəwəy na ta nza ghəci lə ghwəyəy, va sa nəwti ghwəy \*kwəma pəhəti Hyala va wəzə danəwəy na tanaa, naa va sa favə ghwəy Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw, mba'a ghwəy zləbavə kwəma va na nə ya? <sup>3</sup>Wa shiy məniti kama məhərli mbə ghən ghwəy ya jəwa? Mba'a ghwəy niy sənay, tə mbərəkə bərçi danəwəy Safə tsa Hyala dēwdēw tsa ghwəy niy məniti ghwəy ka mbəzli Hyala na. Zhini ghwəy nana na, tapə dzəmbəŋəwəy, ka di kərni nəw nze lə ni ghwəy bərçi, pə ghwəy na? <sup>4</sup>††A ghwəy nay sənənva kiy, gar danəwəy səda ghəŋghən ghəŋghən səkə Hyalaa citəŋəwəy kwəma wəzə tsa məniti na tə

† 2:7 1:15-16; Rm 1:5 †† 2:10 Rm 15:26 ‡ 2:12 SlənikY 11:3 †† 2:16 3:10-12; Rm 3:20-30

‡† 2:17 Rm 2:17-3:20 ††† 2:19 6:14; Rm 7:6; 6:2-4 ††† 2:20 1:4; Zhj 17:23; Rm 8:10-11; 2Kwər 5:14 § 3:1 5:7 §† 3:2-5 4:6; Rm 8:9-16; 2Kwər 3:6, 17 §†† 3:4 4:11

ghwəy ki. War gəmta kwəma va ta nza tsəgha, pə gh-wəy ki na? Tiba tepəw! Ka dza kwəma dikə na vaa mən̄ta war gəmta tsəghaw! <sup>5</sup> Nighətiməy, a Hyala ndarjəwəy Safə tsa nzə dewdew tsa, mbə ghəra sləni madarja madarja na ghənzə dzar mbə ghwəy diba. Sa bərkə ghwəy na, sa nzana mbə nəw kwəma pəhəpəhə na va ghəyəy, va tsəgha ndarjəy na, nə ghwəy na? Əhəŋ! Tsəgha naw! Sa favə ghwəy Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw, mba'a ghwəy zləbavə kwəma va, ndarjəwəy na.

<sup>6</sup> †Təkətim dzəkən \*Abəraham di, njaa niy nə Zliya Hyalaa dzəkəna? A kəy, sa nzana, mba'a Abəraham banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha garəti Hyala ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tiba, kə niy ni. <sup>7</sup> ††Ma sa nzana tsəgha ghənzə kiy, a ghwəmmə mbəə ni, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa zhəghəy ka zəghwə yakə Abəraham baw, pə ghwəmmə. <sup>8</sup> †Ghala kwatarjata gəzəkə Hyala, ma kəy: «Hwəlfə mbəzliy dzaa ndara nefer shi gwa'ay, ta mən̄ti shi dzee ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəmee kala hazləni tiba» kə. Ava va tsəgha nzana, kwatarjata Zliya Hyala gəzanamti Yəwən kwəma wəzə na na kaa Abəraham, ma kə ngəci na: «A Abəraham, war tə mbərkə gha dza hwəlfəhi \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə miy» kə. <sup>9</sup> †Ma Abərahaməy, aa niy banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, na təfanati Hyala miy tsa nzə. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ma mbəzliy dzaa banavə nefer shi kaa Hyala nja Abəraham kwərakwə kiy, war ta təfanatishi miy dza Hyalaa dza, nja Abəraham.

<sup>10</sup> †Ma na mbəzliy bərkə va, nja na ghəy dzaa tsəhəŋəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tiba tə sa mən̄ti ghəy kwəma pəhəti na, kə ghəshiy, mbəzli bəzla bəzla ni na ghəshi kwa kwəma Hyala. Sa nzanay, a zliya Hyalay gəzəkə: «A Hyala bazlamti ntsaa fə ma ghən ta mən̄i kwəma tsaslitim mbə zliya kwəma pəhəti Hyala va gwanata tsa nzə həzlimə həzlimə» kə. <sup>11</sup> †††Talay, aa patsəkəvəriy dzəti ngwəla gwa'a gwa'a. Ndə tibiaa mən̄iy gar dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tiba, tə sa mən̄i na kwəma pəhəti naw. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə: «Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni mbə nəfə ci, ghəci na saa dza kwəmavə piy tsa kədi ma» kə. <sup>12</sup> †††A ghwəmmə sənay ki, sa banavə Hyala kwəma pəhanavə na kaa \*Məyizəy, niy nə na, ntsaa ndara nəfə tsa ci, kəw. Ma kə niy niy, war ntsaa mən̄i kwəma pəhətee va gwanata na saa dza piy, kə niy ni.

<sup>13</sup> †Ma na na ghwəmmə kiy, a Kəristəw pəliiti ghən tə ghwəmmə, mba'a mbəlantəmmə va bəzlaa niy nza kən ghwəmmə, sa mən̄i ma ghwəmmə kwəma pəhəti Hyala. Dzəghwa mba'a bəzla Hyala zhəghakənvataa dzəkən, mba'a mən̄di darjəwəvəgha vəgha tsəm, njasa gəzəkə Zliya Hyala va, ma kə na: «Ya wa ntsa darjəwəvəgha mən̄di vəgha tsəm ta pəəsliy, ntsa ba-

zlamti Hyala na» kə. <sup>14</sup> ††Ma shi mən̄ti Yesəw Kəristəw va kwəma va ti tsəghay, war ta mbə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə miy tsa gəzanakə Hyala va kaa \*Abəraham tə mbərkə sləni ci va ghəci Yesəw na, mba'a ta mbə ghwəmmə kwəmavə Safə tsa Hyala va dewdew tsa gəzəkə na bəmmə tə sa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə.

#### Ka tarjəti kwəma gəzəkə Hyala \*kwəma pəhəti naw

<sup>15</sup> A ngwarməhiraa nəw Yesəw, e di pəəghətəŋwəy kwəma lə kwəma sənata ghwəmmə gwanammə, sa ka mən̄diy mən̄i ya hwəmba. A ghwəmmə sənay war mba'a kə mbəzli bəliiti 'wəslə lə kwal tsa katarj tsa kwa jipə shiy, tsahwəti ndə tibia mba'a mbay pəlamti bəli 'wəslə tsa bəliiti mbəzli va, ya ka zhiniy mətəhakən nahwəti kwəmaa dzəkən tepəw. <sup>16</sup> †††Ava tsəgha na lə Hyala kwərakwə, aa niy bəliiti 'wəslə lə Abəraham mbəradzə. A kə niy ni ngəciy: «E taa ndarja shiy, ghwəy lə jijiŋa» kə niy niy. Gəzəkə Zliya Hyala na, kaa ngəci ghəshi lə jijihiy, kə, gar nə ghwəmmə na, ta nihwəti mbəzli darj na kwərakwə basa, pə ghwəmməw. War nja ndə kwətiŋ na gwa'a tsəgha. Ava ghəcia Yesəw \*Kəristəw ki.

<sup>17</sup> ††Ma kwəma dee na gəzarjəwəy mbə kwəma nay: A Hyala bəliiti 'wəslə lə Abəraham dzəkən kwəma gəzəkə na va mananci gwa'a. Ləy hwəm piya bələkwə fadə mba'a mahkan mətəəkə na, mba'a Hyala zhiniy banavə kwəma pəhəti na kaa hwəlfə Abəraham mbə dəvə \*Məyizə ki. Mbay kwəma pəhəti na vaa bashamti bəli 'wəslə tsa bəliiti Hyala va lə Abəraham tepəw.

<sup>18</sup> †††Mba'a kə ndəə mbay kwəmavə mbəliy tə sa mən̄i ndə kwəma pəhəti Hyala nzay, sa niy gəzamti Hyala mbəli ndə dza ndəə mbəliy ghwəla kiw. Abəraham sana kiy, sa niy gəzəkə Hyala bānci shiy, va tsəgha banavəshi na lə wəzə hwər tsa nzə.

<sup>19</sup> ††Ya sa nzana tsəgha kiy, war tawa maw Hyalaa bānshi kwəma pəhəti na kaa mbəzli kia? Ma kwəma mətəsahanakə Hyala va kwəma pəhəti na kaa mbəzli tiy, ta mbə ndə ngəriy sənay təhəvəri na wəzə na kwəma di Hyala, lə na jikir na di ma na, na. Pa' ka dzar vəghwə tsa dza ntsa mbə hwəhwə tsa Abəraham vaa səkə ti, nja kwəmaa niy gəzəkə na vaa dzəkən səkə tsa ci. Ma nza bər̄ci kwəma pəhəti na va kəray ge'i ghə-laba ta nza ki. Ma na kwəma pəhəti Hyalay, ka kwal nzə niy ghwənashi na li. Dza ka kwal va mba'a ghəshi gəzānci kwəma va kaa Məyizə, ntsa nja mətəkwal tsa kwa jipə shi lə mbəzli. <sup>20</sup> ††Ya hwəmba favə ghwəmmə, mətəkwal kə mən̄di kiy, kwa jipə mbəzli gar bakə na. Əy ma ghala pətsa gəzəkə Hyala shi dza na ta mananci kaa Abərahaməy, a ghwəmmə favə, Hyala də'wə ghən tsa nzə kwətiita gəzānci na, kə mən̄di.

† 3:6 Ghava 15:6; Rm 4:3 †† 3:7 Rm 4:11-12 † 3:8 Ghava 12:3 †† 3:9 Rm 4:16 †† 3:10 Nəw 27:26; Zhk 2:10 ††† 3:11 Aba 2:4; Rm 1:17; 3:20 ††† 3:12 SləniTaH 18:5; Rm 10:5 § 3:13 Nəw 21:23; Rm 8:3; 2Kwər 5:21

§† 3:14 3:2-5; Zhəw 3:1-2 §†† 3:16 Ghava 12:7; 17:7-8 §† 3:17 Səvəri 12:40 §†† 3:18 Rm 4:14; 11:6 §† Rm 4:15; ka kwal Hyala: SləniKY 7:38, 53; Ebr 2:2 §† 3:20 Nəw 6:4



**\*Kwəma pəhəti Hyalay, kwal gwəma na, ta mbə gh-wəmmə zləba sləni ghəratı Yesəw \*Kəristəw**

<sup>21</sup> †Njaa di kwəma va gəzə kia? Ə njəghəzliva kwəmaa niy gəzəkə Hyala ta mənı, lə kwəma pəhəti naa banavə kaa \*ka Zhəwifə di naa gəzə na? Am, tsəgha naw. War mba'a kə nəw kwəma pəhəpəhə naa mbay banavə piy kaa ndə nzay, a ndə dzaa mbay mənıy ka ntsaa dzəgh-wa kwəma Hyala kala hazləni tıba lə nəw kwəma pəhəti na nza. Dzəghwa ki na, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa mənı tsəghaw. <sup>22</sup> ††A Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «War mbə dəvə \*kwəma jikir na na ya tsamaba ntsa tə hidı gwanay» kə. Ma mənıta na tsəghay, ta mbə Hyalaa mananshi kwəma gəzəkə na va mənı nza kaa mbəzli, lə sləni ghəratı Yesəw Kəristəw, sa ka ghəshi banavə nefer shi ngəci.

<sup>23</sup> †Ma niy nza kwatarı, Yesəw Kəristəw ghwəla ta ghəra sləni ciy, mbəzli kwa dəŋw niy nza ghwəmmə va kwəma pəhəti \*Məyızə, pa' vəgha vici səkə Hyalaa citəmmə kwal tsaa zləbavə sləni ghəratı Kəristəw. <sup>24</sup> ††Va tsəgha niy mənıta kwəma pəhəti Hyala ghalaba va ghwəmmə ka ntsaa immə lə kwal tsa wəzə tsa, ta ndəghə səkə tsa Yesəw Kəristəw ki. Ma ghala pətsa ka Yesəw Kəristəw səkəy na, ka mbəzli dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tıba, ghwəmmə taa nza va Hyala sa ka ghwəmmə zləbati sləni ci va. <sup>25</sup> Nana sa ghəramti Yesəw sləni ci kiy, a kwal ghwəniy va ghwəmmə ta zləba sləni ghəratı na va. Mbəzli kwa dəŋw tsa kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw. <sup>26</sup> ††Sa nzanay, war tə zləba tsa zləbavə ghwəy sləni ghəratı Yesəw, mənıŋwəy ghwəy ka ndərazhi Hyala, mbə jakə tsa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw. <sup>27</sup> †††Ghala pətsa mənıŋwəy mənıdı \*bateməy, ghalaba jakəŋwəy ghwəy lə Kəristəw, gwanarıwəy ka ndə kwətıŋ li. Dzəghwa məhərli kwətıŋ na sa ghwəy li ghala pətsa va ki. <sup>28</sup> Va tsəgha nzana, nana kiy, ghala kwa jipə mbəzliy jakəshi mbə Yesəw Kəristəw nashi ghwəla kiw. War yəm ghəshi gwanashi kwa kwəma Hyala, ya ndə ka Zhəwifə na ndə, ya ntsaa kamaa ndə ka Zhəwifə, ya ndə papa, ya ndə yaya, ya zal na, ya war mali na gwa'a. <sup>29</sup> †War kama ghwəy mbəzli mbə dəvə Kəristəwəy, mbəzli mbə hwəhwə tsa yakə \*Abəraham gə ghwəy kwərakwə. Ya nimaba shi zəmə ghi gəzəkə Hyala va banci kaa Abəraham lə hwəhwə tsa ciy, a na ghwəy bəla tıba mbə shi kwərakwə ki.

**4** Ma slar tsa kwəma dee na gəzarıwəyəy. Ghala mbə lə kwəma zəghwəə zaləə nza va kəghi tsa dəy, war nja mava ghala ka naa nza jəwəyəw. Ya tsəgha naa ndə zəmə ghi ta shi kəghi tsa va gwa'ay. <sup>2</sup> Nihwəti mbəzli ka mənıdiy fəy, ka sləkə, ka ndəghwə lə shi ci va shi gwa'a. Pa' tə vəghwə tsa slanati dəy ta sləkə shi ci va ghəci. <sup>3</sup> †Ava tsəgha niy nza kwəma va lə ghwəmmə kwərakwə ki. Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə nja ndərazhi kwərakwə kiy, meviviy tsəfəkəwə kwa

kwəma hyeler lə mbəreketi niy nza ghwəmmə. <sup>4</sup> ††Ma dzəghwa Hyala sa bərkəy vəghwə tsa nza ki na, mba'a ghwənikə Zəghwə nza dzəghwa hwər tsa mali. Dzəghwa baw mali va yakəghwa, mba'a mənıy ka ndə nəw \*kwəma pəhəpəhə na, <sup>5</sup> ta mbə ghəciy mbəərekə mbəzliy niy nza ka mevivi nəw kwəma pəhəpəhə na. Ma nza mənıtəmmə ka ndərazhi Hyala ki.

<sup>6</sup> †Ma dza Hyala nza ghwəy va ka ndərazhi nza ki na, mba'a ghwənikə Safə tsa Zəghwə nza dzəmbə nefer ghwəmmə. Safə tsa va na, ka har Hyala mbə nefer ghwəmmə: «A Di» kə. <sup>7</sup> ††Nana kiy, mevivi kwəma pəhəpəhə na nza ghwəyəw. Ndərazhi Hyalaa gə ghwəy nana. Njana nza ghwəy ka ndərazhi Hyala kiy, war ta bəŋwəy ni ghwəy shi zəmə ghi fənəy na kaa ndərazhi nza dza na.

**Njasa səvərıvata məhərli Pəl va kwəma ka Galatə**

<sup>8</sup> †Niy nza mbəradzəy, niy sənata Hyala ghwəyəw, mbəreketi niy tata ghwəy, shiy kama ka Hyala katarı na niy sləkəŋwəy na tsəgha. <sup>9</sup> ††Nana kiy, a ghwəy sənata Hyala katarı na, mba'a ghwəy zləbavə. Awə na ghwəyəw, a Hyala zləbavəŋwəy kee ni kaa gəzə nza. Njaa njaa zhini ghwəy zhəghətəvərıwəy ta nəw kwəma jiji-hiŋwəy, kama vəri ti, ghənzə saa mbay maa mənı nahwəti kwəma ya jəw nza kia? Wa shiy mənıshi zhini ghwəy di nza mbə dəvə niva shiy, ka mənıŋwəy mevivi shi kia? <sup>10</sup> ††Dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy kəslimbə ghən kən zəzəə dzəkən nahwəti vici, ya tsahwəti tir, ya nahwəti piya, njasa niy va jijihıŋwəy mənı, tawam kia? <sup>11</sup> Ma gəla kwəma vay, a bəra hazləni, vantaa sləni ghəratee va gwanata mbə ghwəy mənıta ka sa gəmıta na.

<sup>12</sup> †††A ngwarməhiraa nəw Yesəw, ə cə'wəŋwəyee, a pə ghwəy mənıty, səvərıŋwəyəm mbə kwəma jiji, njasa nzee tsa. Njasa niy zlatee va kwəma jijihıra \*ka Zhəwifə yən mbə ghwəy kwərakwə.

Ma yənəy, mənıtəra \*kwəma jikir na ghwəy ya jəw tsətsəw. <sup>13</sup> ††A ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa niy gəzarıwəy ya va Yəwən kwəma wəzə nay, yən gwərapəra niy nza na. <sup>14</sup> Zəghwə tsee vay, nja nıghə kwəma niy nza na tə ghwəy. Dzəghwa ya tsəgha nza kiy, niy zlara ghwəyəw, niy ndəretəra ghwəy dıbaw. A ghwəy niy ka'wətəra, tsərtsər, njasa nzee ka \*ndə kwal tsa Hyala, ya ka Yesəw \*Kəristəw də'wə ghən tsa ci ghalaba. <sup>15</sup> Ghala pətsa vay, tərəŋw niy vəshıŋwəy ghwəy. Dzəghwa nana kiy, gəla vəshi va tıbaw. Əy, wa shiy mənıshi va kia? E mbay gəzəə dzəkən ghwəy, mbala a ghwəy niy mbəə lakəmə mətsə ghwəy ta faghwəra yən mbə zəghwə tsee va nzay, ci ghwəy lakəmə nza ghalaba, pən. <sup>16</sup> Naa ə mənıdee ka ndə mbəz tsa ghwəy nana, njana gəzarıwəyee kwəma katarı na shəkəna?

<sup>17</sup> ††Ma mbəzliy pala kwal tsaa zhəghəvəri Yəwən kwəma wəzə na vay, kwəma mbə sa shi va ya jəwəw. **War kwal tsaa təhəvərıŋwəy lə ya, ta mbə ghəshiy**

† 3:21 Rm 7:13; 8:2†† 3:22 Rm 3:9-30; 11:32‡ 3:23 4:3

†† 3:24-25 Rm 10:4‡‡ 3:26 4:5, 7; Zhı 1:12; Rm 8:14-17

††† 3:27-28 Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Kwəl 3:9-11 ††† 3:27 Rm 6:3; Ef 4:24 § 3:29 3:7, 14, 18; 4:7 §† 4:3 4:9-10

§†† 4:4-5 3:13; Zhı 1:14 §† 4:6 Rm 8:15-16 §†† 4:7 Rm 4:13; 8:17 §† 4:8 1Kwər 8:4-6 §† 4:9-10 Ef 1:21; Kwəl 2:8-23 §†† 4:9 1Kwər 8:3; Kwəl 2:15 §†† 4:10 Nəw 4:19; SləniKY 7:42; Rm 14:5

mbahəhwənjwəy dzəvəgha kabaka shi gwa'a tsəgha na di tsa dikəvashi ghəshi va. <sup>18</sup> Yən kwərakwəy, e dikəvara ta kwəma kən ghwəy nja mbəzli va, nanzə kiy, ta wəzə tsa tar kabaka ghwəy dikəvaree na nee, ya hwəmba nzəy, mbə pəla wəzə nzee dzar kabaka ghwəy, nzee mbə ghwəy, lə kamee mbə ghwəy gwa'a. <sup>19</sup> †Əy ma kiy ndərazhi ya ni gaga niy, mbə sa ngəra'wə nzee dība ta kwəma kən ghwəy nja maliy nza va mbə kemahə, pa' fəca ka ghwəy mənijwəy nja Kəristəw. <sup>20</sup> Jəw dee sə fəyəmmə lə ghwəy tə pətsa kwətiŋ tsa e gəzənjwəy kwəma sənzanəva, ta mbə ghwəy favəw. Gwa'a gwa'a hashiree ta kwəma kən ghwəy nana nee ki.

### Kwəmaa dzəkən zəghwə mava mali, lə zəghwə mali bəbə na

<sup>21</sup> A nə ya ngənjwəy di ghwəy ghwəy mbəzliy di vaa nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa \*ka Zhəwifəy, fa favə ma ghwəy kwəma gəzəkə kwəma va tanaa, njaa? <sup>22</sup> ††Ma kə kwəma pəhəpəhə na vay: Ya' yavə \*Abərahəam ndərazhiy zhər bakə kwa mi'i bakə kwərakwə. Tsahwətiy kwa mava mali, \*Agar slən tsa nzə. Tsahwəti na, kwa na bəbə na mali, \*Sara slən tsa nzə. <sup>23</sup> †Ma na tsa mava va zəghwə nja Agar nanzəy, hwər tsa nzəə bəvə na, njasa ka nihwəti mi'i vaa bəvə kwərakwə. Ma na hwər tsa mali kwa bəbə nja Saray, Hyala də'wə ghən tsa nzə gəzanakə na, kwatanjata, ta bə hwər dza gha, kə ngəta, madi na ta bə.

<sup>24</sup> ††Ma kwəma mi'i bakə ni ni favə ghwəmmə kwəma shiy, kwəma nja kwəma fir tsa dzəkən kwəma \*sla kiri tsa slahwə Hyala bakə tsa ghəngəhən ghəngəhən lə mbəzli di naa cimmə. Kwa tarja \*sla kiri tsa vay, mə dəlagwa har məndiy, \*Shinay sla Hyala lə mbəzli. Ava ghənzə na Agar ki, mava tsa va. Ndərazhi ya na gwanashi na, mevivi ghəshi. <sup>25</sup> Agarəy, ghənzə na dəlagwa har məndiy Shinay, tə hidī ka Arapə. Agar vay, a ghwəmmə mbəə yəməti lə məlmə Zherəwzalem ndatsə na. Sa nzana, mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi na, mevivi kwəma pəhəpəhə na ghəshi.

<sup>26</sup> ††Əy, ma na məlmə Zherəwzalem katarj na mə ghwəmə kiy, bərçi va kwəma pəhəpəhə na dzəkənəw. Ava ghənzə na mənəwəmmə. A ghwəmmə mbəə yəməti lə Sara kwərakwə ki. <sup>27</sup> ††Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, a kəy:

A jinja maliy səəkəmaa yakə zəghwə, vəshi pə ghaa vəshi.

War ngwəmə pə ghaa ngwəmə lala tərənjwə va vəshi, gha gha saa səəkə maa kemahəhwə kemahə ta ya zəghwə.

Sa nzanay, dərjba mali ndəghamtim dza naa yakə ndərazhi kən mali kwa zal, kə məndi.

<sup>28</sup> Ma ghwəy na ghwəy kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, yəmyəm nza ghwəy lə \*Izakə. Ka ndərazhi Hyala mənijwəy ghwəy katarj katarj, shiy yakəvashi

nja kwəma gəzəkə Hyala kaa Abərahəam. <sup>29</sup> ††Njasa niy nzana va ghala mbəradzə, zəghwəə yay nja ndərazhi gwa'a ni na, kala di ma mətəsə tsa yay dza kwa bərçi \*Safə tsa Hyalay, ava war tsəgha zhini kwəma vaa nəwva sana pa' nana ki. <sup>30</sup> †Vanta kwəma gəzəkə Zliya Hyala dība, a kəy: «Tihəkəvəri mava lə zəghwə nzə gwa'a. Sa nzanay, ka dza zəghwə mavaa zəməvə ghi jakə ghəshi lə zəghwə mali bəbə naw» kə. <sup>31</sup> Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, mənimmə ghwəmmə nja ndərazhi mava maliw. Əhənj, ndərazhi mali bəbə na nza ghwəmmə.

### Ka nza ghwəy mevivi kwəma pəhanavə Hyala kaa \*ka Zhəwifə ma

**5** †Ghwəmmə kiy, a \*Kəristəw bəkəvərimmə mbə dəvə \*kwəma pəhəpəhə na ta mbə ghwəmməə gwəra ghən tsa ghwəmmə. Nana kiy, gwəməvə tə ghwəy kwəma. Ka zhini ghwəy zləba ndəə zhəghənjwəy ta nza ghwəy ka mevivi kwəma pəhəti Hyala ghwəla ma!

<sup>2</sup> Favəm kwəma dee na gəzənjwəy di. A nə ya ngənjwəy yən Pələy, war mba'a pə ghwəy zləbati məndiy \*slantənjwəy fə'yasay, ghənzə tsəgha na, gəmta na məti mətuy Kəristəw va tə ghwəy. <sup>3</sup> ††Ə zhinee gəzənjwəy kwəma va, favə tə ghwəy, ya wa ntsaa zləbati məndiy slanci fə'yasay, war ta nəw kwəma dəw kwəma pəhəti Hyala dza tsava ndə gwa'a gwa'a, di na, lə di ma na! <sup>4</sup> War mba'a pə ghwəy pəla kwal tsa mənijwəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, lə nəw kwəma pəhəpəhə nay, ghalaba na, a ghwəy tihəvəriwanjwəy lə Kəristəw kwərakwə ki, ndarj nza ghwəy kaa zhəhwər tsa Hyala va məntənjwəy na mbə Kəristəw. <sup>5</sup> ††Ma ghəy na na ghəyəy, a ghəy sənay ta zhəghətənjəy dza Hyala ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība, sa zləbavə ghəy sləni ghərti Kəristəw tə ghəy. Ava kwəma fəy ghəy ghən tsa ghəy gəzliŋə ti səvəri mbə bərçi \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa. <sup>6</sup> ††War mba'a kə ndə zləbavə jakəy lə Yesəw Kəristəwəy, slanti ndə fə'yasa, lə slanti ma ndə na, ghala mbə va Hyalaw. Kwəmaa gwəramti wəzə na mbə kwəma vay, zləbati sləni ghərti Yesəw Kəristəw tə ghwəmmə, lə di nihwəti mbəzli kwərakwə.

<sup>7</sup> Ma kwatanjay, lə kwal tsa katarj tsa niy ghati ghwəy zləba sləni ghərti Yesəw Kəristəw. Sana kiy, wa ntsaa zhini vaa ngəditənjwəy ta zlata nəw na katarj na va kwəma kia? <sup>8</sup> ††Ma kwəma ngəngədiŋwəy gəla mbəzli va va li tsəgha nay, sənay tə ghwəy, kwəmaa səəkə va Hyalaa harvənjwəy, a ghwəy mbəə nza li naw! <sup>9</sup> ††Gwəməvə tə ghwəy kwəma mbə kwəma mənī ghwəy, a kə məndiy niy, cinjini manati məndi war jəwə tsətsə ka naa pəslamti shi sa gwanashi, kə məndiy ni. <sup>10</sup> ††Yən kiy, a Ndə sləkəpə gəzara kwəma mbə nəfə tsee dzəkən ghwəy, mba'ee sənay katarj na, pən. Ghwəyəy ka dza ghwəy zəzəti kwəma ghəngəhən lə sa zəzətee

§§§ 4:12 1Kwər 9:19-21 18 4:13 SləniKY 16:6; 2Kwər 12:7 19 4:17 1:7† 4:19 1Kwər 4:15 †† 4:22 Ghava 16:15; 21:3‡ 4:23 Ghava 17:18-19; Rm 4:17-20; 9:7-9 †† Səvəri 19:20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Agar: Ghava 16:1 †† 4:26 Ebr 12:22; ShiZhrj 21:2 ††† 4:27 Ezay 54:1

††† 4:29 Ghava 21:9§ 4:30 Ghava 21:10§† 5:1 2:4; 4:5, 9; 5:3 §†† 5:3 3:10, 12; Rm 2:25 §† 5:5 2:16; Rm 8:23-25 §†† 5:6 3:28; 5:22; 6:15; Rm 4:11; 1Kwər 7:19; Ef 6:23 §† 5:8 1:6-7§† 5:9 1Kwər 5:6 §§† 5:10 1:7

vaw. Ma na ntsaa ngəditəŋwəy va, ya ndə ka waba nay, ta basə ngwəvə dza Hyalaa dzəkən.

<sup>11</sup> †Ma na nee kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, ya war tsəgha na nihwəti mbə gəzə, wa ghwəlay na Pəl mbə gəzəpə war ndə slanti na fə'yasa dza Hyala nighə ndə ka ntsaa dzəghwa kwəma nʒə, kala hazləni ma kə, kə ghəshiy, dzərvəə slaslara ghəshi. Ghwəlara pən niy nza mbə gəzəpə kwəma va tsəghay, wa na kwəma sasara ghəshi va ngəra'wə ti kia? Mba'a kə ndə gar məniiy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tiba lə \*sla fə'yasa nʒay, ka dza kwəma mətii Yesəw vəgha tsəm zhanshi kaa mbəzli ghalaba ya war ə gəzə məndi kwəma ci nʒaw. <sup>12</sup> Ma kwəma gəla mbəzli va vəya ta na tsee ghənəy, shi dikəvashi ghəshi va ta gəzəŋwəy, war ka sla fə'yasa, kə ghəshiy, tsə'wamti tə ghəshi gwanashi fəlghən, lə shəpər shi ta!

**Ghəngħən na shi səkwa hwətəl tsa ndə ngəri ti shi, lə shi di \*Safə tsa Hyala dewdew tsa**

<sup>13</sup> ††Na na ghwəy na ghwəy kiy ngwarməhiray, sənay tə ghwəy, Hyala harvəŋwəy naa dzəghwa kwal tsa nʒə, ta gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy, kala sləwəŋwəy kwəma pəhəpəhə na ghwəla, pə ghwəy. Nanzə kiy, əntaa ghwəy ni na, njana ndəŋəy na kwal tsa gwəra ghən tsa ghəyəy, ə dza ghəy dza ta məməni ya nimaba shi di vəgha ghəy basa, pə ghwəy ma. Əhəŋ. War di pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy, ka kəkəkəti ghən tsa ghwəy. <sup>14</sup> ††Kwəma pəhəti Hyala va nə na: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə!» kəy, mba'a kə ndə nəwti kwəma va na, aa kəkamti nəw kwəma pəhəti Hyala gwanata. <sup>15</sup> ††Ma war mba'a pə ghwəy kəsliimbə ghən mbə ngwəngwəliva kwa jipə ghwəy ka i i ghən tsa ghwəy, nja shəkwardeshiy, sənay tə ghwəy, ta ghavə dza ghwəy zamti ghən tsa ghwəy, mbə gəla kwəma va tsəgha, pə ghwəy.

<sup>16</sup> ††Favə tə ghwəy kwəma dee na gəzəŋwəy: Zlanayəm ghən tsa ghwəy kaa Safə tsa Hyala, a ghəci ciŋwəy njasa ka ghwəy dza kwa kwal tsa Hyala. Ghalaba kiy, ka dza ghwəy mənii kwəma səkwa hwətəl tsa ghwəy ti ghwəlaw. <sup>17</sup> ††Ma shi səkwa hwətəl tsa ndə ngəri ti shiy, ghəngħən na ghəshi lə ni di Safə tsa Hyala shiy. Ni di Safə tsa Hyala shiy kwərakwə kiy, ghəngħən ghəshi lə ni di vəgha shiy. War ə hwəci ghəshi, ka njəghəzliva kwa jipə shi. Dzəghwa ki na, kala mbə ghwəy mənii kwəma wəzə na va di ghwəy mənii nʒə. <sup>18</sup> ††Mba'a kə Safə tsa Hyala dewdew tsa mbə sləwəŋwəyəy, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa zhiniy sləkətəŋwəyəw.

<sup>19</sup> †Ma na ni di vəgha shiyəy, mbəmbə na ghəshiw, avanashi: Mənii ghwərgħwər, ka mənii kwəma rəda rəda na, lə kwəma ha'wə ha'wə na, <sup>20</sup> ka ta mbəreketi, ka mənii dəfəl, lə danə shiy, kala di ma kwəma nihwəti mbəzli, ka mbəz, ka hərhə, ka bə nəfəə dzəkən ndə, ka

mənii gabə lə mbəzli, ka tihəva, ka mənii shiy ghəngħən nihwəti ghəshi lə nihwəti, <sup>21</sup> ka di shi ndə, ka ghiva lə sa shiy ghipə, lə ka zəmə zəmə gəmgəm na va, mba'a məmənii nihwəti gəla shi tsəgha ni va. Njasa niy gəzəkəŋwəy ya va kwatəŋay, tsəgha zhinee gəzəŋwəy sənʒənva ba, gəla mbəzli mənii niva shiyəy, ka kwə-mavə nʒəy ghəshi tə pətsa sləkə Hyalaw.

<sup>22</sup> †Ma na ni ka Safə tsa Hyala shiy mənii səvəri mbə ndə nashi kiy, avanashi: Dīpə, vəshi, zərkə, sə'wa kwəma, zhəhwər, wəzə hwər, garə tə kwəma katan, <sup>23</sup> ††wəzə nəfə, lə ndəghwə ghən va kwəma, ava tsəgha. Ma ntsaa mənii ni tsəgha ni va shiy kiy, fəti və dzar kwa kwəma pəhəpəhə na ya namabaw. <sup>24</sup> ††Ma na mbəzli ni, mbəzli nəw Yesəw \*Kəristəw nʒə ghəy, kə ghəshiy, a ghəshi paslamti vəgha shi lə hwətəl tsa səkwa mbə vəgha shi ta shi gəmgəm ni gwa'a, vəgha tsəm tsa pəsliti mənii Kəristəw. <sup>25</sup> ††Ma yəwən piy tsa kwəmavə ghwəmmə tsay, Safə tsa Hyala dewdew tsa ndammə na. Njana nʒana tsəgha kiy, zlay ghwəmmə a ghəci sləwəmmə njasa di na. <sup>26</sup> ††Ka kəli ghən ghwəmmə ma, ka bə bə nəfə ghwəmmə dzəkən nihwəti mbəzli ma, ka hərhə ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə dība ma, ava tsəgha.

**Kəativam mbə kwəma kən ghwəy kwa jipə ghwəy**

**6** ††A ngwarməhiraa nəw Yesəw, mba'a kə tsahwəti ndə mbə ghwəy mənii \*kwəma jikir na ya gəla namaba kwəma nay, kəti pə ghwəy kəti ntsa va, a ghəci zhəghəvaa zhəghwa kwal tsa ci wəzə tsa. Ghwəy ghwəy mbəzli nʒa bərçi \*Safə tsa Hyala va mbə kətiy, war sahə pə ghwəy dzaa gəzanci kwəma, lə məhərli wəzə na. A nanzə kiy, mənii tə gha məhərli wəzə, gha gha ntsaa dza vaa dza ta kəti ndə, vantaa gha dzaa zhəmbəŋə lə għəŋəyəy mbə mənii kwəma ci va jikir na kwərakwə ba. <sup>2</sup> ††Pə ghwəy kəkəkəti ghən tsa ghwəy mbə kwəma kən ghwəy shəndəkə na. Ghalabay, kwəma banavəŋwəy \*Kəristəw ta mənii nʒə, na sa mənii ghwəy tsəgha. <sup>3</sup> ††Mba'a kə ndə mənii ghən tsa ci, nja ma yənəy, ntsa pərda tsa nʒee, kə, kala gar nʒa ghəci tsəghay, ghən tsa ciy səti tsava ndə də'wə ghən tsa ci. <sup>4</sup> Ya wa ndəy, a kə nəwamti sləni mənii na gwanata, sa wəzə na kəy, ma nʒa ghəci fal ghən tsa ci. Ka pəla yəmə sləni ci ghəci lə na tsahwəti ndə ma. <sup>5</sup> ††Sa nʒanay, ya wa ndə dza naa nighəə dzəkən na kən ghən tsa ci kwəma.

<sup>6</sup> ††Mba'a kə ndəə bəni kwəma Hyala kaa tsahwəti ndəy, təhə kə tsa banancim va ndə kwəma Hyalaa təhə shi və wəzə ni, ghəshi lə ntsaa bananci kwəma va.

<sup>7</sup> Ma na kwəma dee gəzəŋwəyəy, ka ngədiŋwəy kwəma ma, Hyala na nanzəy, ndə tiba gar tsabanati tsabana liw. Shi ka ndəə tsəŋwəmbə mbə hidiy, ghəshi ka ndəə mənii səkə kwamti. Tsəgha na lə ghwəmmə kwərakwə. Ya wa ndəy, ge'i lə sləni ghərahwə na dza

† 5:11 6:12, 14; 1Kwər 1:23 †† 5:13 1Kwər 6:12; 10:23-24; 1Pi 2:16 † 5:14 SləniTaH 19:18; Rm 13:9 †† 5:15 Zhk 4:1-2 †† 5:16 5:25; Rm 8:2-13 ††† 5:17 Rm 7:13-23 ††† 5:18 Rm 6:14; 7:4 † 5:19-21 Rm 1:28-32; 1Kwər 6:9-10; Ef 5:3-5; Kwəl 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Pi 4:3; ShiZħj 22:15

†† 5:22 Ef 5:9 ††† 5:23 1Tim 1:9; 2Pi 1:6 †† 5:24 2:19; 6:14; Rm 6:6; Kwəl 3:5; 1Zħj 3:6 ††† 5:25 5:16; 1Kwər 6:19; Ef 4:30 †† 5:26 Rm 12:10; Flp 2:3 †† 6:1 Mt 18:15; Zhk 5:19; 1Kwər 10:12 ††† 6:2 1Kwər 9:21; 2Kwər 11:29 ††† 6:3 1Kwər 4:7 ††† 6:5 Rm 2:6; 14:12 18 6:6 1Kwər 9:11, 14

naa kwəma zhəmə ci. <sup>8</sup>†Mba'a kə ndəə mənī war shi səkwa hwətəl tsa ci ti shiy, ta zay dza na mbə mənī kwəma hwətəl tsa ci va kwərakwə. Ma mba'a kə ndəə mənī war kwəma canci Safə tsa Hyala na, ta kwəma piy tsaa kədi ma dza ndə mbə nəw kwəma canci Safə tsa Hyala va kwərakwə. <sup>9</sup>††Ghənzə tsəgha kiy, mənī pə ghwəmmə mənī kwəma wəzə na, kala dali ma və. Sa nzana, kala dza pə ghwəmmə dalimməy, ta kwəmavə zhimə ghwəmmə dza ghwəmmə, sa ka vəghwə tsa va mənīy. <sup>10</sup>‡Ava va tsəgha na kiy, ya war hwəmba kwə-mavə ghwəmmə kwaləy, ə pə ghwəmmə mənī wəzə kaa mbəzli gwanashi. Kwatama kaa ngwarməhimmə nəw ghwəmmə Yesəw li shi.

#### Kwa kərni ci kwəma Pəl, lə səkwpə tsa ci

<sup>11</sup>††Kwa kərni shi nashi ghwəy ni kiy, lə dəvee də'wə ghən tsee tsasliŋwəyshee. A ghwəy mbay sənay, ya tə bəvə bəvə tsa shi. <sup>12</sup>‡Ma mbəzliy dīkəvashi vaa dzəmbə gəzarŋwəy, war ghwəy \*slanti fə'yasa, kə ghəshiy, mbəzliy dī mənī shiy war ta təbanshi kaa mbəzli gwa'a tsəgha na ghəshi. Ə hazlənī ghəshi va nəghətaa \*ka Zhəwifə dzaa sanshi ngəra'wə, sa ka ghəshi ni, war kwataka mətī \*Kəristəw vəgha tsəm dza naa mbəliti mbəzli, kə ghəshi. Va tsəgha fambə ghəshi kwəma \*sla fə'yasa. <sup>13</sup>Ma kwəma gəzee vaa dzəkən shi

† 6:8 Zhŋ 3:6; 6:63; Rm 8:6, 13 †† 6:9 2Tes 3:13 ‡ Zhŋ 13:34; Rm 12:10; 13:8; 14:15; 1Kwər 8:1; vəh. 13; 2Kwər 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Ef 5:2; Flp 2:2; 1Tes 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ebr 13:1; 2Pi 1:7 †† 6:11 1Kwər 16:21 ‡ 6:12 5:2, 11

tsəghay, sa nzana ya ghəshi ghəshi mbəzliy slanti fə'yasa vay, ka nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə ghəshiw. War ta slaslantəŋwəy fə'yasa, ta mbə ghəshiy vəshi vəshi shi, ka kəli ghən tsa shi lə gh-wəy, sa dza ghwəy danatishi fəti, na nashi kwəma mənī ghəshi ti gwa'a tsəgha. <sup>14</sup>‡‡Ma na nee ta na tsee ghənəy, sə tiba ka vəshee li kala war lə kwəma mətī tsa mətīy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw tə tsəməw. War tə kwəma mətī ci va mətīy nay, shi gəmshī ni nighee shiy va nimaba shiy tikə tə hidi ni. Ma mbəzli tə hidi kwərakwə ki na, nja shi gəmshī ni ghəshi nashi ni ya va shi dee.

<sup>15</sup>‡‡‡Nana ghala mətīy Yesəw ta mbəzliy, ghala mbə kar ntsaa slanti fə'yasa, lə ntsaa slanti ma va Hyalaw. War zhəghanti piy tsa ghwəmmə ka yəwən na sa dī Hyala gwa'a tsəgha. <sup>16</sup>§Ya tsamaba ndə na ntsaa nəw gəla tsa tsəgha tsa va kwaliy, nzəyəy zərkə tsa Hyala lə wəzə hwər tsa nə li, ghəshi lə mbəzli Hyala katarŋ katarŋ ni gwanashi.

<sup>17</sup>§†Dza nzay, ka dzee dī ndəə səsəəra məhərlee lə zhiniy dādəw kwəma gəzamtəŋwəy ya na dibaw. Ma yənəy, ya war veviyerhi tə vəghee niy, a ghəshiy cinti kaa ndə, mava tsa Yesəw Kəristəw nzee, kə ghəshi.

<sup>18</sup>§††A ngwarməhiraa nəw Yesəw, tiba kərayee, nza ghwəy nza ki, məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəŋwəy. \*Amin.

‡‡† 6:14 1Kwər 1:23, 29, 31; 2:2; Gal 2:19 ‡‡‡ 6:15 5:6; Rm 6:3-4; 2Kwər 5:17; Ef 4:24 § 6:16 Cem 125:4-5 §† 6:17 2Kwər 4:10 §†† 6:18 Flp 4:23; 2Tes 3:18; 2Tim 4:22; Flm 25; ShiZhŋ 22:21

# Efesə

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala vəghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci kwa fərshina niy nza na, (nighəm mbə vəh 3:1 lə 4:1). Daŋ tsa mbəzliy, ghəci kwa fərshina tə hidī ka Rəm na, kə ghəshi. Dzəghwa nihwəti mbəzli ba na, ghəci kwa fərshina tə hidī ka Shezare na, kə ghəshi.

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə tsasliti Pəl zliya na. Ma məlmə Efesə vay, məlmə dikə na na, tə hidī Azəy niy nza na. Mbəzli ka zhəghə dəvə tə hidī ghəngħən ghəngħən ka naa səkəkə dzəmbə, sa nza məlmə va vəgha kwəfa dikə na. Ghala pətsaa wə Pəl kwa mahkana wə ciy, aa niy nzəyəhwə nzəy mbə məlmə va piya mahkan. A ghwəy dzaa kəsata kwəma va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 19:1 mba'a tə vəh 20:1. Zhini sa kəramti na kwa mahkana wə ci dība na, mba'a niy harvə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Efesə ta gəzan-shi kwəma. Kwəma va bay, mbə Zliya ka kwal Yesəw, vəh 20:17-38 na.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2:1-10 Pəl mbə gəzə njasa məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nza tərəŋw dalala ghwəmmə mbəzli nza; mba'a mbəlītəmmə səvəri mbə dəvə məti.

Vəh 2:11 pa' tə vəh 3:1-21 Pəl mbə gəzə dzəkən kwəmaa niy ghwəbəy Hyala, mba'a vadatiy dzəti ngwəla, nza mbəzli mbə sənata. Ma zəzə kwəma nza va vadati Hyala tə ngwəla kiy, mba'a jakəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi ta nza ka hwəhwə tsa kwətiŋ tsa. Mbəzli ka Zhəwifə lə niy kamaa ka Zhəwifə na, mbəzli kwətiŋ ghəshi, war Yesəw sa tə ghən shi gwa'a tsəgha.

Vəh 4 pa' tə vəh 6:1-9 Pəl gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəshi nzəyshi jakəjakə, ka diva, ka mənī shiy təbə va mbəzli Hyala, lə bərēci safə tsa Hyala ta mətəsəhəva ghəshi kwa kwəma kwa kwəma.

Vəh 6:10-24 Pəl gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw nza ghəshi bəvə shi mbəz, ghəngħən ghəngħən, shi banavəshi Hyala ta dza ta pa lə hyeler mba'a ndə jaka ghəci mazə tsa shi, nza ghəshi tədanakənsi.

Kwəma dikə na mbə zliya nay, shəndəkə tsa tə Yesəw Kəristəw lə mazə tsa mənī naa dzəkən mbəzli dikə dikə ni mə ghwəmə lə ni tikə tə hidī, mba'a jakə tsa jakəshi mbəzliy nəw Yesəw ka vəgha kwətiŋ.

## Səkwəpə

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw. Kaa ngəŋwəy tsaslee, ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə Efesə, mbəzliy jakəshi lə Yesəw Kəristəw, ka nəw lə nəfə kwətiŋ. <sup>2</sup> Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nza Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndaŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

### Fal Hyala ghwəmmə ta shi wəzə ni fəyəmmə na tə mbərkə sləni ghərati Yesəw \*Kəristəw

<sup>3</sup> ††Fal Hyala Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghwəmmə, sa nzana mba'a mərshiy ndammə ya nimaba shi nza wəzə ni mə ghwəmə gwanashi tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. <sup>4</sup> †Hyala ghwəla ta nga hidī tərətəmmə na, ta nza ghwəmmə ka mbəzli nza, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. Ta mbə gh-

† Ndə kwal tsa Yesəw: Gal 1:1; Efesə: SlənīKY 18:19-21; 19:1 †† 1:3 2:6; 2Kwər 1:3 † 1:4 5:27; Zhŋ 15:16; 17:24; 2Tes 2:13

wəmmə nza dēwdēw kala fəti dzar kwa ghwəmmə kwa kwəma nza tərətəmmə na. <sup>5</sup> ††Sa dītəmmə Hyala kiy, dza na kwatəŋata na, mba'a məntəmmə ta nza ka ndərazhi nza tə mbərkə sləni ghərati Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na nanzə kwəma tarəti Hyala lə ghwəmmə, səvəri mbə wəzə hwər tsa nza. <sup>6</sup> ††Ghənzə tsəgha kiy, fal Hyala ghwəmmə ta zhəhwər tsa nza va dalala tsa mənī na tə ghwəmmə, tə mbərkə Zəghwə nza va dīti na.

<sup>7</sup> ††Tə mbərkə miymiy Kəristəw shəkəshi mbəlīmḡ ghwəmmə, zhini tə mbərkə ghəci Hyala pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na mənī ghwəmmə kwa hwər nza. Ava tsəgha cikəvəri Hyala njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa mənī na ta ndə ngəri. <sup>8</sup> Dzəghwa na səvəri mbə wəzə hwər tsa nza va tərəŋw tsa məntəmmə na kiy, mba'a ndammə məhərli tərəŋw lə sənata kwəma tərəŋw dība. <sup>9</sup> †††Ta mbə ghwəmmə sənata kwəma

†† 1:5 Zhŋ 1:12 †† 1:6 Mt 3:17; Rm 5:2; Kwəl 1:13 ††† tə mbərkə miymiy Yesəw mbəlīshi mbəzli: Kwəl 1:13-14; miymiy: Ef 2:13; Rm 3:25-26; Kwəl 1:20; 1Zhŋ 5:7; dikəy zhanta hwər tsa Hyala ta ndə ngəri: Ef 2:7 ††† 1:9-10 1:22; Kwəl 1:16, 20

nzə va niy təkəti na mənī nzə səvəri mbə Yesəw Kəristəw, mba'a niy mbəlay. Ghala kwatanjata niy təkəti na mənī kwəma va, lə wəzə hwər tsa nzə. <sup>10</sup> Ge'i tē kwa kərnī vəghwə dza Hyalaa kərnī mənī kwəmaa niy təkəti na va. Ka na dzay, basə basəti shi mē gh-wəmə lə shi tē hidi gwanashi, mba'a fambəshi mbə dəvə Kəristəw, ta mənī mazə ghəciy dzəkən shi kwətiy.

<sup>11</sup> †Hyalā mənī na shiy gwa'a njasa tarəkə na, lə njasa di na də'wə ghən tsa nzə. Va tsəgha təravənjəy na ghala kwatanjata, njasa niy təkəti na, ta mbə ghəy nza ka shi nzə, tē mbərkə jakəva tsa ghəy lə Kəristəw. <sup>12</sup> Ta mbə məndiy fal dikə tsa Hyalā tē mbərkə ghəy ghəy shiy 'wa vaa banavə nefer ghəy kaa Kəristəw!

<sup>13</sup> ††Ghwəy kwərakwə kiy, sa favə ghwəy gəzə Yəwən kwəma katarj na va wəzə na citənjwəy kwal tsa mbəliqəwəy, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw. Dza Hyalā ki, mba'a fati lamba nzə tē ghwəy lə Safə tsa nzə dewdew tsa, njasa niy gəzəkə na va mənī kwatanja. <sup>14</sup> †Nana ki, njana kwəməvə ghwəmmə \*Safə tsa Hyalā dewdew tsay, ta kwəməvə shi wəzə ni fənəy Hyalā kaa mbəzli nzə dza ghwəmmə. Tə Safə tsa va sənay ghwəmmə, ta kwəməvəshi dza ghwəmmə, pə ghwəmmə. Fəca dza Hyalaa kərkamti mbəlīm-mə dza ghwəmmə kwəməvə shi va gwanashi. Va tsəgha kiy, fal dikə tsa Hyalā ghwəmmə!

#### Kwəma mananta Pəl 'wəsa kaa Hyalā ti

<sup>15-16</sup> ††Tə mbərkə kwəma va gwanatay, tərənjw mənēe 'wəsa kaa Hyalā. Ya hwəmbay, mbə mananta 'wəsa nze tē ghwəy diba, sa favee njasa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw, zhini tərənjw ghwəy di mbəzli Hyalā. Ya war hwəmba nze mbə cə'wə kiy, <sup>17</sup> ††mbə cə'wə kee nza va Hyalā Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghənzə Didi kwa shəndəkə, a ghənzə bənjwəy Safə tsa nzə, ta sənata kwəma, ka ciqəwəy Hyalā, ta mbə ghwəy sənata wəzə. <sup>18</sup> †††Mbə cə'wə, kee nza ta mbə ghənzə ghwənamtənjwəy məhərli ghwəy, ta mbə ghwəy sənashi shi harənjwəy Hyalā va ta fə ghən ghwəy gəzliqə ti shi. Mba'a ta mbə ghwəy sənay njasa nza dimə tē shəndəkə tsa fəy Hyalā ta fə dzəti mbəzli nzə. <sup>19</sup> †††Mbə cə'wə kee nza diba ta mbə ghwəy sənay njasa nza tərənjw tsa bərqi Hyalā 'yahə'yahəshi, mba'a ndamməshi ghwəmmə mbəzliy banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw. <sup>20</sup> †Ghala pətsa zhinikəmə Hyalā va Kəristəw kwa kwəli, mba'a bəvə fəy ka mazə tē kwa bəzəmə nzə mē ghwəməy, bərqi va niy ghərati na sləni va gwanata. <sup>21</sup> †Sa fəy na tiba ki na, ka mənī mazə ghəciy dzəkən hyeler gwanashi, lə dzəkən shi nza bərqi və shi dikə dikə ni, lə shi hazlənī məndi və shi tē hidi, lə shiy sləkəpə tē hidi gwanashi, mba'a dzəkən slən shi har məndi slən tsa shi ya mbə vəghwə tsa sənənva tsa, ya mbə vəghwə tsa dza səkə. <sup>22</sup> ††A Hyalā bəvə shiy gwanashi, mba'a fanambəshi mbə dəvə Kəristəw ta sləkəshi ghəci. Dza na

† 1:11 1:4; Rm 8:28-29 †† 1:13 4:30; 2Kwər 1:22; Kwəl 1:5 † 1:14 2Kwər 1:22 †† 1:16 Kwəl 1:3 †† 1:17 5:17; Fir 2:6; Kwəl 1:9-10 ††† 1:18 4:4; Kwəl 1:12 ††† 1:19-20 2Kwər 13:4; Kwəl 2:12 § 1:20 SləniKY 2:33; Kwəl 3:1 §† 1:21 6:12; Rm 8:38; Gal 4:8-9; Kwəl 1:13,

mba'a mənī ka ghən tsa kən mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. <sup>23</sup> ††Ma mbəzliy nəw Kəristəw kwərakwə ki na, vəgha Kəristəw ghəshi. Kəristəw na, tiba ghəci gwanay tsa ci mbə mbəzliy nəw, ghəci sa tē hidi gwanashi ya pa' kwəməba diba.

#### Wəzə hwər tsa Hyalā ndammə ma piy tsa 'war'war tsa

**2** ††Niy nzay, ya tsəgha niy nza ghwəy tē gh-wəmənjwəy, nja mbəzli bəkwə bəkwə ni niy nza ghwəy kwa kwəma Hyalā, va sa danati ma ghwəy fəti mba'a va kwəma ghwəy jikir na. <sup>2</sup> †Sa niy nzanay, war njasa mənī mbəzli tē hidi ni nəw ma Yesəw niy mənī ghwəy shiy kwərakwə. Ka ghwəy dzay, ka di fəti niy nza, ta mənī kwəma di mazə tsa hyelerəy nzəy dzar mbə safə. Ya tsəgha nzə sanay, \*hil tsa va sləwa na mbəzliy di ma fəti va Hyalā. <sup>3</sup> ††Ghwəmmə kwərakwə kiy, tsəgha niy nza ghwəmmə gwanammə, njasa nza ghəshi va, ka mənī war shi di nəfə tsa ghwəmmə. Ka pəla war mənī shi maw vəgha ghwəmmə, lə shi di məhərli ghwəmmə. Sa niy nza nzəy tsa ghwəmmə va tsəgha katarj katarj kiy, va tsəgha niy nza ghwəmmə ka mbəzli nza fəti və shi kwa kwəma Hyalā kwərakwə ki, njasa nza nihwəti mbəzli va sana.

<sup>4</sup> †††Dzəghwa ki na, dikəy wəzə hwər va Hyalā tē gh-wəmmə. Sa nzana tərənjw ghənzə ditəmmə kiy, <sup>5</sup> ††ya tsəgha niy nza ghwəmmə nja mbəzli bəkwə bəkwə ni kwa kwəma nzə va kwəma ghwəmmə jikir na na, dza na mba'a ndammə piy kwasəbə \*Kəristəw kwərakwə. Ava va tsəgha kiy, war tē mbərkə zhəhwər tsa Hyalā tē ghwəy mbəliqəwəy ghwəy sana. <sup>6</sup> †††Səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw ndammə Hyalā bər-ci-y sati mbə məti, mba'a ndammə mənī mazə kwasəbə Yesəw mē ghwəmə. <sup>7</sup> ††Wəzə tsa mənətmə Hyalā va mbə Yesəw Kəristəwəy, ta mbə nihwəti mbəzliy taa nza, mbə tsəhwəti vəghwə tsa dzaa zhikə sənay njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa nzə ta mbəzli, ka tarjamtī nihwəti shiy gwa'a gwa'a, nə na. <sup>8</sup> †Sa mbəl-itənjwəy Hyalā vay, tē mbərkə sləni ghərati ghwəy naw, vəli tē gəm vəlītənjwəy na, war tē zhəhwər tsa nzə tē ghwəy gwa'a tsəgha na. Səvəri mbə sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa zhəhwər tsa nzə va. <sup>9</sup> ††Məniy mbəli tsa mbəlītənjwəy Hyalā dzar kwa sləni mənī ghwəy, gar nə ndə na: «Tə slənēe mbəlirēe» kə, ka mənī fəgəw. <sup>10</sup> ††Gha ghwəmmə mənimmə njasa nza gh-wəmmə tsa sanay, tē sləni ghərati Hyalā na, səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw mənətmə na tsəgha. Sa nzana, ghwəmmə də'wə ghən tsa ghwəmmə sanay, sləni ghərati Hyalā nza ghwəmmə, ta mbə ghwəmmə ghəra na wəzə na sləni. Sləni wəzə na va dza ghwəmmə ghəray, Hyalā va də'wə ghən tsa

16, 20; 2:9-10, 15, 20 ††† 1:22 1:10; 4:15; 5:23; Cem 8:7; Kwəl 1:18; 2:19 †† vəgha Kəristəw na mbəzli nəw: 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kwər 12:4-11, 27; Kwəl 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kwəl 3:15; Kəristəw na sa tē hidi gwanashi ya pa' kwəməba: 3:19; 4:10 ††† 2:1 2:5 †† 2:2 6:12; Zhj 12:31; 14:30; SləniKY 26:18; 1Zhj 2:16 †† 2:3 5:6, 8; Rm 1:28; Kwəl 3:6 ††† 2:4 Rm 8:39; 9:16; Zhk 5:11 ††† 2:5 2:8; Rm 3:24; 6:13; Kwəl 2:13 ††† 2:6 1:3; Kwəl 2:12; 3:1 18 2:7 1:7; Rm 5:20 19 2:8 Mt 20:15; Zhj 4:10; SləniKY 15:11; Gal 2:16 20 2:9 Rm 3:28; 1Kwər 1:31; 2Tim 1:9; Tit 3:5 21 2:10 Tit 2:14

nzə gwəmanti na ghala kwatanjata, ta mbə ghwəm-məə ghəra nzə.

### Jakəva ka mbəzli kwətiŋ ni tə mbərkə Yesəw \*Kəristəw

<sup>11</sup> † ††Nighətim sənzanvay, \*ka Zhəwifə yakəŋwəy məndiw. Ka Zhəwifəy, «Mbəzliy \*slanti fə'yasa nza ghəy na ghəy» kə ghəshi, ma ghwəy na, mbəzliy slanti ma fə'yasa ghəshi harŋwəy. Fə'yasa slanti ghəshi va tala kiy, sləni mənti ndə ngəri lə dəvə ciy dzəti ndə na. Ghwəy ghwəy ka Efesəy, zəzəvəm njasa niy nza ghwəy kwatanja. <sup>12</sup> †Ghala pətsa vay, mbəzli kərakə kərakə ni lə Kəristəw niy nza ghwəy. Niy nza jakəva tsa ghwəy tiba lə hwəlfə təravə Hyala nja ka Zhəwifəw, ka məlmə niy nza ghwəy və shi. Ma kwəma wəzə na niy pəhəti Hyala ta mananshi kaa mbəzli mbə nanzə va hwəlfə təravə nay, niy nza kwal va ghwəy gar kwəmvəw. Tikə ghwəy niy nza lə nzəy tsa ghwəy tə hidi ni ngar ki na, niy nza na ghwəy kwəma wəzə na fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti, ta kwəmvəw tibaw. Niy sənata Hyala katanj na ghwəyəw, tsəgha niy nza ghwəy. <sup>13</sup> ††Sa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw nana kiy, ghwəy ghwəy mbəzliy niy nza va kərakə ni lə Hyala na, ndək-wə ndək-wə zhəghəŋwəy ghwəy li nana. Tə mbərkə miymiy ci va shəkəshi nza ghwəy tsəgha. <sup>14</sup> ††Kwətanjəy ka jaka niy nza ka Zhəwifə lə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Dzəghwa Yesəw mba'a bəkə zərkə dzəghwa jipə shi, mba'a jakəti ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka hwəlfə kwətiŋ na. Lə məti ci ngəzlamti na zlarāa niy tihəvərimmə, dza na mba'a banti mbəz tsa kwa jipə ghwəmmə. <sup>15</sup> ††Kwəma pəhəti ka Zhəwifə lə shi gəzəpə na məni ghəngəhən ni gwa'ay, aa paslamtishi, ta mbəə jakəti hwəlfə bakə na va ka hwəlfə 'war'war na kwətiŋ, mbə jakəva tsa shi li. Dza na mba'a faghwa zərkə kwa jipə shi tsəgha ki. <sup>16</sup> †††Lə kwəma məti ci va vəgha tsəməy, li paslamti na mbəz tsa kwa jipə hwəlfə bakə na va, li ghəci jakətishi ka vəgha ndə kwətiŋ, zhini mba'a sləkati kwəma kwa jipə shi lə Hyala. <sup>17</sup> †Ava tsəgha səkə Yesəw Kəristəw gəzə-ŋwəy Yəwən kwəma wəzə na bəpə zərkə, ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kərakə ni vəgha Hyala, mba'a kaa ngəŋəy ghəy ka Zhəwifə, ghəy ni ndək-wə ni vəgha nzə. <sup>18</sup> ††War tə mbərkə Yesəw Kəristəw kwəmvəw gh-wəmmə kətiva gwanammə dzəvəgha Didi Hyala. \*Safə tsa Hyala tsa kwətiŋ tsa kətitəmmə na ta tsəhə vəgha Hyala.

<sup>19</sup> †††Ma nana kiy, ghwəy ghwəy mbəzliy kama vaa ka Zhəwifəy, ka səkə səkə, ya ka məlmə nza ghwəy gh-wəlaw. War jakə nza ghwəy gwanəŋwəy mbə hwəlfə mbəzli Hyala, mbəzli kəghi tsa nzəə gə ghwəy nana kwərakwə. <sup>20</sup> ††Ghwəyəy nihwəti hərəzli ndəbəti məndi

† 2:11-13 Rm 11:17 †† 5:8; sla fə'yasa: Gal 5:6; Flp 3:3 † Rm 9:4; 1Kwə 15:19; Kwəl 1:21-22; 1Tes 4:13; kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə niy nza shiy gəzəkə Hyala bə kaa ni nza mbəzliw: 2:19 †† mbəzli ndək-wə ndək-wə ni lə ni kərakə ni: 2:17; 3:6; miymiy: 1:7; Gal 1:4 †† zərkə: 2:16; 4:3; Kwəl 1:20; hwəlfə kwətiŋ na: 1:23; Rm 10:12; 1Kwə 12:13; Gal 3:28 ††† 2:15 2Kwə 5:17; Kwəl 2:14 ††† 2:16 1:23; Rm 5:10; Kwəl 1:20-22 † 2:17 Ezay 57:18-19; SləniKY 2:39 †† 2:18 3:12; Rm 5:2 ††† 2:19 2:12; 3:6; Ebr 12:22-23 †† 2:20 Mt 16:18; 1Kwə 3:10-11; ShiZhi 2:14

ciki li shi nza ghwəy. Ma ka gəzə kwəma Hyala ghəshi lə \*ka kwal Yesəw na, hərəzli fə məndi səda ciki li shi. Dzəghwa Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci na hakwə tsaa jihəti ciki tsa va ghəci. <sup>21</sup> †††Ghəci mənti na ciki tsa va dzəŋ dzəŋ, zhini tə mbərkə ci ghəci kəlivaə sati. Ta nza ka \*ciki Hyala tsa dēwdew tsa, mbə slən tsa ci ghəci Ndə sləkəpə. <sup>22</sup> ††War tə sa jakəyvanwəy ghwəy li nza ghwəy ka nihwəti hərəzli fambə məndi ta nga ciki tsa dza Hyalaa nzəy mbə, lə Safə tsa nzə dēwdew tsa kwərakwə ki.

### A Hyala cikəvəri shiy niy fəy na tə ghwəbə, ka gəzəshi Pəl kaa mbəzli

**3** ††††Tə mbərkə kwəma va kiy, mbə cə'wə Hyala nzee tə ghwəy, yən yən Pəl. Avānəy kwa fərshina nzee sana sa kalaghwarā məndi tə mbərkə kwəma Yesəw \*Kəristəw sa gəzəŋwəy ya ghwəy \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. <sup>2</sup> Ta na navay, a ghwəy favə njasa pəərətəra Hyala lə wəzə hwər tsa nzə, ta dzee ta məni sləni mbə ghwəy. <sup>3</sup> †††Dzəghwa na mba'a camtəra kwəma shiy niy zəzəti na va ghala kwatanjata ta mənishi, niy fəy na tə ghwəbə niy nza ki. E gəzəkəŋwəy kwəmaa dzəkən kwəma va jəwə mbə zliya na. <sup>4</sup> ††††War jangə ma ghwəy kwəma vay, ta sənay dza ghwəy dza njasa sənatee kwəma tar Kəristəw, niy fəy Hyala tə ghwəbə. <sup>5</sup> †††Ma niy nzay, niy cikəvəri kwəmaa fəy na va tə gh-wəbə Hyalaa dzəti ngwəla kaa mbəzliw. Dzəghwa na nana kiy, mba'a cikəvəri lə Safə tsa nzə dēwdew tsa kaa mbəzli nzə dēwdew ni, nja \*ka kwal Yesəw ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala. <sup>6</sup> †††Tə mbərkə Yəwən kwəma wəzə na vay, ta kwəmvəw zəmə ghi tsa fəy Hyala kaa mbəzli nzə dza \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə, jakə lə ka Zhəwifə. Vəgha Yesəw Kəristəw ghəshi gwanashi. Zhini gwanashi ghəshi taa kwəmvəw shiy gəzəkə Hyala bəpə mbə Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na kwəmaa niy fəy Hyala tə ghwəbə.

<sup>7</sup> Yən kiy, tə wəzə hwər tsa nzə ndara Hyala sləni gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. Sləni ndara na vay, bərçi nzə na sa va cikəvəri na. <sup>8</sup> ††††Yən kiy, yən gwəra na kwa tsee kwal mbə mbəzliy nəw Kəristəw. Ma dza Hyala na, mba'a mənətəra wəzə hwər, dzəghwa na həŋ ndara gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta dzee gəzanshi kwəma shiy səkə va Kəristəw ka tanjanti nihwəti shiy gwa'a gwa'a, kala mbay ndəə sənay bərkətishi. <sup>9</sup> ††††Hyalaa ngati shiy gwa'a ghwənara na, ta dzee pəraslanavə kaa mbəzliy dzəkən shiy niy zəzəti na məni ghala kwatanja mba'a niy ghwəbəyshi. <sup>10</sup> †††Ma cimmə Hyala kwəma vaa səvəri nana ki, ə dī Hyala ka kwal nzə lə ya nimaba shi ka bərçi mə ghwəməə nashi mbəzliy nəw Yesəw jakə-jakə ka mbəzli kwətiŋ, sa ka ghəshi nay jakəva tsa va na, mba'a ghəshi sənay danj tsa kwəma sənata Hyala

††† 2:21 1Kwə 3:16 †† 2:22 1Pi 2:5 †† 3:1-3 Kwəl 1:25 ††† fərshina: 4:1; Flp 1:7; Kwəl 4:18; Flm 1, 9 ††† 3:3 3:6 ††† 3:4 Rm 16:24; 2Kwə 11:6 18 3:5 Kwəl 1:26 19 kwəmaa niy fəy Hyala tə ghwəbə: 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Rm 16:25; Kwəl 1:26-27 20 yən gwəra na kwa tsee kwal: 1Kwə 15:8-10; Gal 1:13-16; Flp 3:6-8; 1Tim 1:12-16 21 3:9 1:4 22 3:10 1:21, 23

ghəngəhən tsa nze. <sup>11</sup> War njasaa niy təkəti na va mənī nze ghala kwatanjatay tsəgha mənī na, lə Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmmə mənī na kwəmaa təkəti na va. <sup>12</sup> †Sa nzana, mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw Kəristəw tsa va kiy, jakəjakə nza ghwəmmə li. Va tsəgha kwəməvə ghwəmmə kwal, kala hazləni kwa hwər ghwəmmə ya jəw nze ta dzəgh-wa kwəma Hyala. <sup>13</sup> ††Va tsəgha sana kiy, ə cə'wənjəwə ya, əntaa ghwəwə taa zhiniy dza her ka zhəyŋwəwə lə hwəm, va sa nzee mbə sa ngəra'wə sana tə kwəma ghwəwə ma. Sa nzanay, dimə tərəŋwə na dza ngəra'wə tsa see tsa tə kwəma ghwəwə fatəŋwəwə.

#### Njasa nza dī tsa dimmə Yesəw \*Kəristəw

<sup>14</sup> †Va tsəgha tsəfəkwəree kwa səda Hyala sana, ghənzə Didi. <sup>15</sup> Ghənzə sa səvəri mbəzli mə ghwəmə lə ni tə hidi gwa'a səvəri mbə. <sup>16</sup> †† cə'wee ghənzə sa nza bama və tərəŋwə, a ghənzə bəŋwəwə bərciy dzəmbə nefer ghwəwə lə Safə tsa dēwdew tsa, a ghwəwə mbə nza lə bərci, əntaa ghwəwə barva kwa kwal tsa nze. <sup>17</sup> ††Zhini mbə cə'wə Hyalee ta mbə Kəristəw nze mbə nefer ghwəwə sa nzana mba'a ghwəwə banavə nefer ghwəwə. Ə cə'wee ta mbə ghwəwə dīva kwa jipə ghwəwə tərəŋwə nja ngwərməmə, kala kədi ma dīva tsa va. <sup>18</sup> †††Ma nza ghwəwə lə nihwəti mbəzli Hyala gwanəŋwəwə mbə sənay njasa dītəmmə Kəristəw. Mba'a ghwəwə sənay dī tsa dītəmmə na vay, ka kərkəvaw, mbə dimmə na ya hwəmba, aa diti ya wa ndə, ya kwəma na ndə gwa'a, pə ghwəwə. <sup>19</sup> †††Zhini mba'a ghwəwə sənay dī tsa Kəristəw vay, aa tanjanti sənata kwəma ndə ngəri, pə ghwəwə. Ya tsəgha sənay ya ka favə dī tsa va gwanay ndə ngəriw pənəy, war mbə cə'wə Hyala nzee ta mbə ghwəwə favə. Ma nza Hyala təhayŋwəwə nefer ghwəwə vidi vidi, ya lə namaba kwəma nze gwa'a gwa'a. <sup>20</sup> †A Hyalaa mbay ghəratī sləni lə bərci nze va fambə na mbə ghwəmmə, ka tanjanti shi dəw ghwəmmə və, lə shi təkə ghwəmmə gwa'a. <sup>21</sup> Ghənzə tsəghay, ə pə ghwəmmə fal Hyala mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw. Fal ghwəmmə ya hwəmba nze, pa' kwa ndimndim jiji! \*Amin.

#### Ka vəgha ndə kwətīŋ mənishi mbəzliy nəw Yesəw

**4** <sup>†</sup>Va tsəgha na ki, yən yən sa kwa fərshina tsa tə sa ghəree sləni kaa Ndə sləkəpə Yesəwəy, ə cə'wənjəwəyee, a nə yay, nəwəm kwəma Hyala njasa harəŋwəwə na ta nəw nze. <sup>2</sup> ††Əntaa ghwəwə kəli ghən tsa ghwəwə ma, ka məhərli pə ghwəwə mənīŋwəwə, yaŋ pə ghwəwə kaa kwəma ya namaba nze. †Dim ghən tsa ghwəwə tərəŋwə, ka sə'wa kwəma ndə, ya tsamaba mənī na kwa jipə tsa ghwəwə. <sup>3</sup> ††Ma jakə tsa jakəŋwəwə \*Safə tsa Hyala va dēwdew tsa mba'a faghwa zərkə kwa jipə ghwəwəy, jihəkəvəŋwəwəy əntaa jakəva tsa va kərey kwa jipə ghwəwə. <sup>4</sup> †††Ghwəwə gwanəŋwəwə ghwəwə mbəzliy

nəw Yesəw va kiy, vəgha kwətīŋ nza ghwəwə. Safə tsa Hyala dēwdew tsa, sa kwətīŋ tsa kwəməvə ghwəwə gwanəŋwəwə. Shi harəŋwəwə Hyala va ta fə ghən ghwəwə gəzliŋə ti shi ba na, shiy kwətīŋ ghəshi. <sup>5</sup> ††Ghwəmmə gwanəmməy, kwətīŋ na tsa ghwəmmə Ndə sləkəmmə, kaa ndə kwətīŋ ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, \*batem tsa kwətīŋ tsa sa mənətmə mənī. <sup>6</sup> ††War kwətīŋ na Hyala gwa'a tsəgha, ghənzə dəshi mbəzli gwanashi. Ghənzə mənī mazə dzəkən mbəzli gwa'a gwa'a. Ghənzə ghəra sləni lə mbəzli gwa'a, ya pa' kwə-maba.

<sup>7</sup> †††Vəgha kwətīŋ nza ghwəmmə tsəgha, ma nanzə kiy, ya tsamaba ndə mbə ghwəmmə sanay, a \*Kəristəw banavə ni ci bərci ta ghəra sləni njasa taranakəshi na. <sup>8</sup> †††Ma kwəma mənī Kəristəw va tsəghay, war njasa niy gəzəkə mənī va mbə zliya na, sa niy ni va:

Aa pəhəti ka jaka ci, mba'a dzəməy dzəmə ghwəmə li shi

dza na mba'a tahanavə bərci ta ghəra sləni kaa mbəzli tikə tə hidi, kə niy ni.

<sup>9</sup> †††Ma sa nə na va aa dzəməy kəy, njaa dī kwəma va gəzə kala ə ghəci səkwəy tikə dzəti hidi ni di, madi na ta gha dzəmə? <sup>10</sup> †††Va tsəgha nzana, ma ntsaa səkwəy vaa dzəti hidi kiy, ghəcia saa zhiməy vaa dzəmə dzəti pətsa kərkə ghwəmə ba ki, ta mbə nza, war ghəci sa tība ya pa kwəməba gwa'a gwa'a. <sup>11</sup> †††Ava ghəcia saa tahanavə bərci va ta ghəra sləni kaa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən njasa dī na, dzəghwa na, mba'a banavə bərci kaa nihwəti mbəzli ta nza ghəshi ka ka kwal ci, nihwəti na, ta nza ka ka gəzə kwəmaa səkə va Hyala, nihwəti na, ta nza ka mbəzliy dza ta ci kwəma nze kaa nihwəti mbəzliy sənata ma, ma nihwəti na, ta nza ka ka ndəghwə mbəzli ci, nihwəti dība na, ta nza ka ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. <sup>12</sup> †††Tawa tahanavəshi Kəristəw bərci va kaa mbəzli va tsəghay, ta mbə ghəshiy gwəma mbəzli Hyala gwanashi, ta ghəra sləni nze, mba'a ta mbə ghəshi, ghəshi shiy mənishi va ka vəgha Kəristəw kwətīŋ kəli dza kwa kwəma kwa kwəma. <sup>13</sup> †††Ma tsəgha kiy, nza ghwəmmə nza jakəjakə gwanəmmə, tə sa nzana kaa zəghwə Hyala ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, mba'a ghwəmmə sənay Zəghwə va. Ma nza ghwəmmə mənimmə ka mbəzli təhə təhə ni, mbəzliy kərkamti kwəma gwanata nja Kəristəw ki. <sup>14</sup> †††Ghalaba kiy, ka dza ghwəmmə nza nja ndərazhi jəw jəw ni va, ka mənīy ngədəhwə lə dzərvəw. Mbəzliy pala tsəhwəli va ta ngədi nihwəti mbəzliy dzəmbə kwəmaa kama ka kwəma Hyala katarŋay, ka dza ghəshiy ngədəhwəmmə lə na shi va bəni kwəma ghəngəhən ghəngəhən na ghalabaw. <sup>15</sup> †††Na na ghwəmməy, ta nze yəmmə dza ghwəmmə tə na katarŋay na kwəma Hyala, ka dīva kwa jipə ghwəmmə gwanəmmə. Ma tsəgha kiy, ta kəli dza ghwəmmə kwa kwəma, ka mənimmə yəm lə Kəristəw. Ghəci na ghən tsa gh-

† 3:12 Rm 5:2; Ebr 4:16; 10:19 †† 3:13 Kwəl 1:24 † 3:14 6:18-19 †† 3:16 Kwəl 1:11 †† 3:17 Zhŋ 14:23; Ef 5:2; Kwəl 1:23; 2:7 ††† 3:18 Kwəl 2:2 ††† 3:19 1:23; 5:2, 25; 2Kwər 5:14; Kwəl 2:9-10 § 3:20 Kwəl 1:29 †† 4:1 3:1 ††† 4:2 5:2; Kwəl 3:12-13 §† 4:3 2:14-16; Kwəl 3:14-15 §†† 4:4 1:23; 2:18

§† Zhŋ 10:16; 1Kwər 8:6; batem: Mt 28:19; Rm 6:3-4 §† 4:6 1Kwər 12:6 §†† 4:7 Rm 12:3, 6; 1Kwər 12:11 §†† 4:8 Cem 68:19 §§ 4:9 Zhŋ 3:13 18 4:10 1:23 19 4:11 1Kwər 12:28 20 4:12 1Kwər 14:26 21 4:13 Kwəl 1:28 22 4:14 1Kwər 14:20; Ebr 5:13-14; Zhk 1:6 23 4:15-16 5:2 24 4:15 1:22



wəmmə. <sup>16</sup> †War tə mbərkə ghəci, ghəci ghən tsa va kwəməvə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw gwanashi jakəva ka vəgha kwətiŋ, njasa tsəbəti Hyala va vəgha ndə kwa dighesler ci, ta nza ghəci ka ndə kwətiŋ. Ghala pətsa ka shi tə vəgha ndə vaa nza mbə ghəra sləni shi wəzə wəzə njasa təbə ghəshiy mənī gwanashiy, kar nahwəti bəlaa nza gwəŋəta, kala war mbə kəəti ghən tsa shiw. Ava tsəgha na kwəma mbə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, kama na war mbə mənī na ci sləni ndə ya wa ndə, zhini ka diva ghwəmmə kwa jipə ghwəmməy, ta mətəsəhə kəli dza ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma, ghwəmmə vəgha Kəristəw va.

### Njasa təbə na ndə nza nana, sa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

<sup>17</sup> ††Avanta kwəma dēe gəzarŋwəy mbə slən tsa Ndə sləkəpə: Əntaa ghwəy dzaa zhiniy mənī shiy ghwəla mbə nzəy tsa ghwəy nja shi mənī mbəzliy nəw ma Hyala ma. Ghəshi na nashiy, kwəma gəzanshi məhərli shi va kama ghən tiy nəw ghəshi. <sup>18</sup> Məhərli shi vay, mbə kwəsli na, kwəma sənata ghəshi tībaw. Caslakə slakə mənī ghəshi ghən tsa shi. Va tsəgha kiy, ka mbay ghəshiy kwəməvə piy tsa 'war'war tsa bəpə Hyalaw. <sup>19</sup> †Ha'wə kwa na shi mətəsə ya jəwəw, mbərkə zlanay ghəshi ghən tsa shi kaa mənī shi ha'wə ha'wə ni jikirkir ni, ya nimaba shi rəda rəda ni gwanashi na, kala dī ma ghəshiy təhəva lə mənī shi.

<sup>20</sup> ††Na na ghwəy na ghwəy kiy, niy banavəŋwəy gəla niva shiy mənī mbə kwəmaa niy bəniŋwəy mənīy dzəkən \*Kəristəwəw. <sup>21</sup> A ghwəy favə kwəmaa gəzəvaa dzəkən gwa'a. Ghwəy ghwəy mbəzliy nəw Yesəwəy, a mənī banavəŋwəy kwəma katarŋ katarŋ na, njasa banavəpə Yesəw. <sup>22</sup> Ghənzə tsəgha kiy, zlayəm nzəy tsa ghwəy kwatarŋa. Ghalabay, shi dī vəgha ghwəy niy ngədiŋwəy na, mba'a ghəshi niy fambəŋwəy mbə kwəma hwəvə hwəvə na, mba'a ghəshi yadamtəŋwəy. <sup>23</sup> ††A pə ghwəy zlatanavə məhərli ghwəy lə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala a ghənzə zhəghantishi ta nza ghwəy 'war'war. <sup>24</sup> †††Kəsəvəm nzəy tsa 'war'war tsa, saa mənīy ge'i kwa zəzə kwəma Hyala. Ma nza na katarŋ na va kwəma fambəŋwəy mbə nzəy tsa slar tsa təbanta kaa Hyala.

<sup>25</sup> †††Ghənzə tsəgha kiy, zlatam slasla dzərvə, war kwəma katarŋ na pə ghwəy gəzə kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, ka bəlahi tə vəgha Yesəw jakəshi ka vəgha ci kwətiŋ, mənimmə ghwəmmə gwanammə. <sup>26</sup> †Mba'a kə nəfə tsa ghwəy satiy va kwəmay, nighə tə ghwəy əntaa ghwəy tərəŋwəy dzəmbə \*kwəma jikir na, ka nzəy ghwəy lə nəfə pa' hetihwer ma, <sup>27</sup> əntaa ghwəy dzaa banavə kwal tsa kəriŋəŋwəy dzəti pi kaa \*ndə jaka ma. <sup>28</sup> ††Mba'a kə ndə niy ghəliy, ə kə zlata ghəli va, a ghəci ghəra sləni katarŋ na lə dividivi ci, ta mbəə kwəma ni ci shiy, mba'a ta kwəməvə shiy kəəti ka cicikwə.

† 4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kwəl 2:19 †† 4:17-18 5:8; Rm 1:21; 1Pi 1:14 † 4:19 Kwəl 3:5 †† 4:20 Rm 8:13; Gal 6:8; Kwəl 3:9 †† 4:23 Rm 12:2 ††† 4:24 Ghava 1:26-27; 2Kwər 5:17; Kwəl 3:10 ††† 4:25 4:16; Zak 8:16-17; Kwəl 3:8-9 § 4:26 Zhk 1:19-20 †† 4:28 1Tes 4:11

<sup>29</sup> †††Əntaa ghwəy gəzə kwemerəy həhəərə mbəzli ma, gəzəm war kwəmaa dzaa təbə, gar kəətiti nihwəti mbəzli ta kwəməvə bərki mbə nzəy tsa shi lə Hyala. Kwəma gar kəətiti mbəzliy fa kwəma ghwəy mbə kwəma kən shi pə ghwəy gəzə. <sup>30</sup> †††Əntaa ghwəy mənī shiy bə nəfə tsa \*Safə tsa Hyalaa sati ma, sa nzanay, li fati Hyala lamba nzə tə ghwəy, lamba fatəŋwəy na va ciŋwəy na njasa dza Hyalaa mbəlantəŋwəy gwa'a gwa'a mbə dəvə kwəma jikir na. <sup>31</sup> Ka kəsə ndə ghwəy kwa hwər ma, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka ghwərvə ghwəy ma, ka nanabə ghən tsa ghwəy ghwəy lə gəzə kwemer ghyanakə ni ma, ka tsərvə ghwəy ma, gwa'a pə ghwəy banti hwəlfə kwəma ndərəm ndərəm na səvəri mbə ghwəy. <sup>32</sup> †††Ə pə ghwəy mənī wəzə hwər, ka zhəhwər ta ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, pələta tə ghwəy kwəma jikir na məntəŋwəy mənī mbə nəfə tsa ghwəy, njasa pələtəŋwəy Hyala va na ghwəy, tə mbərkə sləni ghərati Kəristəw.

### Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə wəŋ pi tsa nza ghəshi nana

<sup>5</sup> ††Ghwəyəy, ndərazhi Hyala diti na nza ghwəy. Njana nzana tsəgha kiy, mənī pə ghwəy mənī kwəma nja ghənzə kwərakwə ki. <sup>2</sup> ††War dī pə ghwəy ci mbə kwəma mənī ghwəy gwanata. Njasa dītəmmə \*Kəristəw va pa' ka zləbati mətiy tə ghwəmmə, mba'a banavə ghən tsa ci kaa Hyala, ka məjə'a shi vələnati mənī kaa Hyala, shi slənəy mənī gwəraa təbanta.

<sup>3</sup> †††Sanay, mbəzli Hyala mənīŋwəy ghwəy. Sa nzana va tsəgha kiy, shiy nja kar mənī ghwərghwər, lə kwemer rəda rəda ni, lə mənī mətəsə ta shiyəy, ka təbə mənīy favə gaka shi mbə ghwəy ghwəla ya kadi kadi nzəw. <sup>4</sup> †††Ya kwemer ha'wə ha'wə ni, lə shi kama ghən ti shi, lə ndi gwəmti gəmgəm nay, ka səkwa gəla ni tsəgha ni va shiy tə miy tsa ghwəy ma. Wəzəba 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Hyala lə miy tsa ghwəy. <sup>5</sup> ††Sə-nay tə ghwəy, ndə tība mbə mbəzliy məməni gh-wərghwər, lə kwəma rəda rəda na, mba'a dzaa kwəməvə nzəy tə pətsa sləkə Kəristəw, vəgha Hyalaw. Tsəgha na kwərakwə lə ndə mətəsə, sa nzana, mənī mətəsə ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw.

<sup>6</sup> †††Əntaa ghwəy zləba mənīy ngədiŋwəy lə kwemer kama ghən va ti shi ma. War va gəla hwəlfə shi tsəgha ni va gwəra nəfə tsa Hyalaa satiy dzəkən mbəzliy dī ma fəti va və gwanashi. <sup>7</sup> Əntaa ghwəy zləba jakəva lə gəla mbəzli tsəgha ni va tēpə ma!

<sup>8</sup> ††Niy nzay, mbəzliy dza mbə kwəsli niy nza ghwəy. Nana ki sa jakəŋwəy ghwəy lə Ndə sləkəpə Yesəwəy, mbəzliy dza mbə wəŋ pi nza ghwəy. Va tsəgha kiy, mənīm kwəma nja mbəzliy dza mbə wəŋ pi nana. <sup>9</sup> ††Sa wana gəzəe tsəghay, sa nzana mbəzliy dza mbə wəŋ

††† 4:29 5:4; Kwəl 3:8; 4:6; Zhk 3:10 †† 4:30 1:13-14; Ezay 63:10; Gal 5:25 ††† 4:32 Mt 6:14; 18:22-35; Kwəl 3:12-13 †† 5:1 Mt 5:48; 1Zhŋ 3:1 †† 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kwər 8:1; 2Kwər 5:14; Gal 6:10; Flp 2:2; Kwəl 2:2; 3:14-15; shi slənīy mənī kaa Hyala: Gal 1:4; Ebr 10:5-10 ††† 5:3-5 Gal 5:19-21 ††† 5:3 Kwəl 3:5 ††† 5:4 4:29; Kwəl 3:8 18 5:5 Rm 5:17 19 5:6 Rm 1:18; Ef 2:3; Kwəl 2:4, 8; 3:6 20 niy nzay: 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kwəl 3:7; Tit 3:3; mbə wəŋ pi: Zhŋ 8:12; Kwəl 1:13; 1Pi 2:9 21 5:9 Gal 5:22-23

piy, shi wəzə ni ka ghəshiy mənī, ka gəzə kwəma tidid na, lə na katarj na. <sup>10</sup> †Ghənzə tsəgha kiy, dīkə-vaŋwəyəm ta pəla bəni sənata naa təbanci kwəma kaa Ndə sləkəpə. <sup>11</sup> Ka tsəhə dəvə ghwəy ghwəy ya jəw dzəmbə mənī shi kama ghən va ti shi mənī mbəzli mbə kwəsli va ma. Wəzəba ghwəzə ghwəzə kəslan-shi ghwəy kwəma shi va mənī ghəshi jikir naa dzəti ngwəla. <sup>12</sup> Na katarj nay, a ha'wəə ghəranci kaa ndə va gəzə shi məmənī ghəshi va mbəmbə ni, ya kwatāka lə miy gwa'a tsəgha. <sup>13</sup> ††Dzəghwa tə pətsa nza waŋ piy, ghwəzəhəta ka kwəma shi vaa nza tə ngwəla. <sup>14</sup> †Sa nza na ya nimaba shiy na shiy cikəvərivashiy dzəti ngwəlay, ta zhəghəshi dza ghəshi ka shi mbə waŋ pi. Va tsəgha ha ghwəmə kwa cəm, ma pə ghwəmməy:

Fərgħəŋa di, gha ntsa tə hi, zhakatiŋa mbə məti, a Yesəw Kəristəw mbəərəə dzəkən gha nja vici, pə ghwəmmə.

<sup>15</sup> Ava va tsəgha na ki, mənīm məhərli ta dza dza ghwəy kwa kwal Hyala, əntaa nzəy tsa ghwəy taa nza nja sa mbəzliy sənata ma kwəma. Wəzəba nza ghwəy ka ka sənata kwəma na. <sup>16</sup> ††Ma vəghwə tsa ndatsə tsay, jikir na, ghənzə tsəgha kiy, ka kəslibə ghən ghwəy ma, kwəma wəzə na pə ghwəy mənī ya hwəmba nza. <sup>17</sup> ††Ma dibay, əntaa ghwəy dzaa mənī ghən tsa ghwəy nja dshəter ma. Təkəm kwəma wəzə, a ghwəy mbəə sənay njasa di Ndə sləkəpə ghwəy mənī.

<sup>18</sup> ††Ka sa shi sa ghwəy gar ghyamtəvaŋwəy ma, shi dza niva shiy ghəkəŋwəy tiba kala war fambəŋwəy mbə kwəma gəmgəm naw. Wəzəba zlashi ghwəy nefer ghwəy a ghəshi tihəshi paf paf lə \*Safə tsa Hyala dəwdew tsa na. <sup>19</sup> ††Bəm bərēci kwa jipə tsa ghwəy kaa ghən tsa ghwəy lə cemer kwa Zliya Hyala, lə ndəgha waza, mba'a lə nihwəti cemer ghəngħən njasa dza Safə tsa Hyala dəwdew tsa cīŋwəyshi. Faləm Ndə sləkəpə, ka hanci cəm, ka zləba wəzə lə nəfə kwətiŋ gwanəŋwəy. <sup>20</sup> War 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Didi Hyala ta shiy gwanashi, ya hwəmba nza, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

### Njasa təbə nzəy tsa kar zal lə mali ci

<sup>21</sup> ††Dim fəti kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Sa nza na mbəzliy di fəti ta kwəma \*Kəristəw ghwəy gwanəŋwəy.

<sup>22</sup> ††Avee gəzaŋwəy ghwəy mi'i, dīm fəti va zhər ghwəy, njasa dānci ghwəy kaa Ndə sləkəpə. <sup>23</sup> ††Sa nzanay, zal sləwa na mali ci, njasa sləwa Kəristəw va mbəzliy nəw kwərakwə. Mbəzliy nəw vay, vəgha ci na ghəshi, shi mbəliti na. <sup>24</sup> Ghənzə tsəghay, war njasa fa mbəzliy nəw Yesəw va kwəma war və na, tsəgha pə ghwəy ghwəy mi'iy fa kwəma va zhər ghwəy, ya namaba kwəma nza gwa'a.

† 5:10 Rm 12:2; 1Tes 5:22 †† 5:13 Zhj 3:20-21 † 5:14 Ezay 26:19; 60:1; Rm 13:11; Zhk 5:8 †† 5:16 Kwəl 4:5 †† 5:17 1:17; Rm 12:2 ††† 5:18 Fir 23:31-35; Rm 13:13 ††† 5:19-20 Cem 33:2-3; Kwəl 3:16-17; Ebr 13:15 † 5:21-6:9 Kwəl 3:18-4:1; 1Pi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tit 2:1-10; 1Zhj 2:12-17 †† 5:21 1Pi 5:5 ††† 5:22-24 Kwəl 3:18; Tit 2:5; 1Pi 3:1 †† 5:22 1Kwər 14:34-35 ††† 5:23 1:22; 1Kwər 11:3

<sup>25</sup> †††Ghwəy ghwəy zhər kwərakwə kiy, di pə ghwəy di mi'i ghwəy, njasa diti Kəristəw va mbəzliy nəw, pa' ka zləbavə məti ta kwəma shi. <sup>26</sup> †††Mənī na tsəghay, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli Hyala, dza na mba'a yabantishi lə \*batem, mba'a lə gəzə kwəma ci. <sup>27</sup> †††Sa di na ghəshiy səkə ta garə kwa kwəma ci, nja makwa dza mənī ta pəhanci, lə məgəla ti shi, war ka mbəərə riw riw riw, kala para fəti tar kabaka shi gar tsəərəshi ndə. <sup>28</sup> Ava tsəghaa na zhər kwəma ka ghəshi mənī kwərakwə ki. Ghwəy ghwəy zhərəy, di pə ghwəy di mi'i ghwəy njasa ka ndə vaa di ghən tsa ci kwərakwə. Ma ntsaa diti mali ciy, ghən tsa ciy diti na. <sup>29</sup> A ghwəmmə sənay na kwagwa'a na kiy, ndə tiba kala di ghən tsa ciw, war ka zəmānci shi zəmə, ka ndəghwə, ka ndəə mənī, njasa mənī Kəristəw va lə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw, <sup>30</sup> †††Sa nza ghwəmmə gwanammə bəlahi tə vəgha ci. <sup>31</sup> ††A ghwəy sənay njasa niy tsasliti mənī mbə Zliya Hyala, ma kə mənī niy niy: «Ava va tsəgha dza zal səvəriy barvay vəgha kar dəy lə mbəghəy, nza ghəshi dzaa jakəshi lə mali ci. Ma nza ghəshi bakanashi mənishi ka vəgha kwətiŋ» kə mənī niy ni. <sup>32</sup> ††Ma mbə gəzə kwəma vay, a kwəma tiba dikə tə ghwəbə. Ma vəya nee sa bərkə yay, dzəkən kwəma Kəristəw lə mbəzliy nəw kwəma ci gəzəva kwəma va. <sup>33</sup> Nanzə dibay, aa gəzəva kaa ngəŋwəy kwərakwə ki. Ya tsamaba ndə ci mbə ghwəyəy, di kəə di mali ci njasa di na ghən tsa ci. Tsəgha mali kwərakwə ba, ka di fəti va zata.

### Njasa təbə nzəy tsa ndərazhi lə mbəzliy yakəshi

**6** <sup>20</sup> Ghwəy ghwəy ndərazhiy nəw Ndə sləkəpə kwərakwə kiy, fam kwəma va mətikwəkwər ghwəy. Sa nzanay, ghənzə na na wəzə na kwəma. <sup>2</sup> <sup>21</sup> Ghənzə na kwa taŋa kwəma gəzəkə Hyala bəpə zhəmə ti, mbə \*kwəma pəhəti na gwanata. Sa nə na va: «Fa kwəma va kar dəŋa lə məŋa, <sup>3</sup> ghalaba kiy, ma nza gha nza kwəriŋ mbə nzəy tsa gha dzəghwa dāŋ piya gha taa nza tə hidi» kə.

<sup>4</sup> <sup>22</sup> Gha gha didi kwərakwəy, ka i ndərazhi gha gha lə nabəshi gar sati nəfə tsa shi ma, bananshi kwəma lə məhərli, ka ishi lə kwal njasa citəŋwəy Ndə sləkəpə Yesəw kwərakwə.

### Njasa təbə nzəy tsa mevivi lə mbəzliy sləwashī

<sup>5</sup> <sup>23</sup> Ghwəy ghwəy mevivi, fam kwəma lə gwərgwərə va mbəzliy sləwaŋwəy tikə tə hidi, ka ha'wə ti shi lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ, njasa ka ghwəy vaa fa kwəma va \*Kəristəw. <sup>6</sup> <sup>24</sup> Əntaa ghwəy vəshi ta ghərānshi sləni war ghala ka ghəshi nza tiba mbə ndəghwəŋwəy ta mbəə təbānshi gwa'a tsəgha ma. Ghəra pə ghwəy ghəra sləni njasa diti Hyala ghwəy ghəra, lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ, nja mevivi Kəristəw. <sup>7</sup> Jihəvam, ta ghəra

† 5:25-28 1:23; Kwəl 3:19; 1Pi 3:7 †† 5:25 3:19 ††† batem: Rm 6:3-4; Tit 3:5; Ebr 10:22 ††† 5:27 1:4; 2Kwər 11:2; Flp 1:10; Kwəl 1:22 ††† 5:30 1:23; 1Kwər 12:27 18 5:31 Ghava 2:24 19 5:32 ShiZhj 19:7 20 6:1 Kwəl 3:20 21 6:2-3 Nəw 5:16 22 6:4 Kwəl 3:21 23 6:5-8 Kwəl 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18-21 24 6:6 1Kwər 7:22

sləni ghwəy lə nəfə wəzə. Njasa ghərançi ghwəy kaa Ndə sləkəpə kala kaa ndə pə ghwəy nighə. <sup>8</sup> †A ghwəy sənay, a zhəmə ntsaa ghəratı sləni wəzə na tıba va Ndə sləkəpə. Ya tsama ndə na gwa'a, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsa.

<sup>9</sup> ††Ghwəy ghwəy mbəzliy sləwa mevivi ghwəy kiy, kəsəvəshim wəzə kwərakwə. Ka gəzanshi kwəma ghəwəy war lə 'wanə ma. Sənay tə ghwəy, ghwəy li shi gwanəwəy njasa nza ghwəy vay, mə ghwəmə na Ndə sləkəwəy gwa'a, pə ghwəy. Ghəci na naci kiy, ka ndəgha fəti na tsənə bəlaw, yəmshı na mbəzli gwanashı və.

**Fir dzəkən shi mbəz banavə Hyala kaa ka nəw Yesəw ta mbəz lə ndə ka jaka**

<sup>10</sup> †Ma nana kiy, kwa kərni kwəma na sa dēe na gəzəwəy. Ma pə ghwəy məntiy, nəzəwəyəm jakəjakə lə Ndə sləkəpə, pəlam bərçi ghwəy səvəri mbə ghəci sa nza bərçi və tərənəw kala kədi ma. <sup>11</sup> † ††Bəvəm shi mbəz ndənəwəy Hyala gwanashı, ta mbə ghwəy nəzəwəy tə pətsa ghwəy, lə ta kamti shi mbəz dza \*ndə jaka tsa Hyalaa səkəkə ta ghəranəwəy li shi, dzar kwa tsəhwəli ci ghəngən ghəngən na. <sup>12</sup> ††Sa nzanay, tsa ghwəmmə mbəz tsa mbəz ghwəmmə na lə mbəzli ka nashı mətsə ghwəmmə naw. Ghwəmmə lə hyeler, mba'a lə nihwəti shi ka bərçi, mba'a nihwəti shiy məni mazəə dzəkən mbəzli mbə kwəslı tikə tə hidı ni, mba'a lə hyeler dzəy tə ghwəmə, mbəz na. <sup>13</sup> †††Va tsəgha ki, ma pə ghwəy mənti nanay, bəvəm shi mbəz ghwəy ndənəwəy Hyala gwanashı. Ta mbə ghwəy ka shiy fəca vici dza ntsa pa ghwəy jaka liy pəsli tə ghwəy. Ma nza ghwəy nza war miy mbəz, kala zhəghə hwəm tsa ghwəy tıba pa' fəca ka mbəz tsa va kədi.

<sup>14</sup> †Gwəmatəvanəwəyəm. Kəsəvəm gəzə na katarə na kwəma, a ghwəy pahamtəvanəwəy li, ka məjə'a məgapa pəhəva ghwəy li ta mbəz. Dzəghwa pa' ghwəy pakən məni kwəma lə kwal tsa nza, ka məjə'a kwəban tsahi tsa dza səə mbay ma dzəmbəy ti mbə mbəz.

<sup>15</sup> ††Jihəkəvanəwəyəm ta dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va bəpə zərkə, ka məjə'a kwəkweher mbə səda ghwəy. <sup>16</sup> †Banavəm nəfə tsa ghwəy ya hwəmba kaa Hyala. Ma nəfə tsa dza ghwəy vaa banavəy, ka

məjə'a gal tsa ta dəvə ghwəy dza naa nza, ta mbə ghəwəy ka havə kwa darə, sa ka ndə jaka hənəwəy li.

<sup>17</sup> ††Zləbavəm mbəli tsa mbəlitenəwəy Hyala, ka məjə'a gaza fə ghwəy dzəmbə ghən tsa ghwəy ta ndəghwə ci. Dzəghwa mba'a ghwəy kəsəvə kwəma Hyala ta dəvə ghwəy ka məjə'a kafa'i ndənəwəy Safə tsa dēwdēw tsa ta mbəz lə ndə jaka.

<sup>18</sup> ††Shi va gwanashiy, kala cə'wə pə ghwəy mənishi, ka cə'wə va Hyala a ghənəzə kəatənəwəy. Cə'wə pə ghəwəy cə'wə Hyala ya hwəmba njasa ka Safə tsa nza dēwdēw tsa cənəwəy. Ka dəkəva ghwəy ta cə'wə tēpə ma. Ka zlay cə'wə ghwəy ta nihwəti mbəzli Hyala gwanashı ma. <sup>19</sup> Cə'wə tə ghwəy tə ya kwərakwə, a Hyala mbəə citəra njasa kee gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli lə bərçi, kala hazlənı kwa hwər tsee. Kwəma wəzə na vay, tə ghwəbə niy fəy Hyala kwatarə, dzəghwa na nana mba'a cikəvəri kaa mbəzli. <sup>20</sup> †††Kəristəw fəyra na ka kwəsəkə tsa kən kwəma va ta dzee gəzanshi kaa mbəzli. Ya war tsəgha nzee kwa dənəwəy sanay, cə'wəm Hyala, a ghənəzə bəra bərçi, ta mbee gəzə kwəma nza njasa dı na, ghwəzhə ghwəzhə, kala hazlənı mee.

**Kwa kərni səkəwəpə tsa Pəl**

<sup>21</sup> ††A ngwərməhira, vanay yən ghwənəghənəwəy Tishikə ta gəzənəwəy kwəmee gwanata, njasa nzee nana tikə, ya njasa mənee na mənee sləni gwa'a, ta mbə ghwəy sənata. Ghəci na zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw tsa dēe tərənəw, ntsaa kəsəvə sləni Ndə sləkəpə bekir dəvə. <sup>22</sup> Ghənəzə na kwəma ghwənee ti kaa ngənəwəy sana, sa dēe ghəciy gəzənəwəy njasa nza ghəy tikə, ta mbə nəfə tsa ghwəy dəpəy. <sup>23</sup> ††Bənəwəy zərkə Didi Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw dzəmbə nefer ghwəy gwanəwəy, ghwəy ngwərməhira nəw Yesəw. Mba'a ndənəwəy dı ghən tsa ghwəy tərənəw, mba'a bərçi ta mbə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Kəristəw. <sup>24</sup> †††A ngwərməhira, mənti wəzə hwər tsa nza Hyala kaa ndə ya tsamaba ndə ci na ntsaa dı kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətənəy ya hwəmba. Ava tıba kərayee, nza ghwəy nza ki.

† 6:8 2Kwə 5:10; Kwəl 3:24-25 †† 6:9 Kwəl 3:25; 4:1; Zhk 2:1 † 6:10 Zhq 15:5; 1Kwə 16:13 †† 6:11-17 2Kwə 10:4; 1Tes 5:8; Ezay 59:17 †† 6:11 Zhk 4:7 ††† 6:12 1:21; 2:2; 1Pi 5:8-9 ††† 6:13 Rm 13:12 † 6:14 Ezay 11:5 †† 6:15 Ezay 52:7; Rm 10:15

††† 6:17 Ezay 40:2; Ebr 4:12 †† 6:18-19 3:14; Lk 18:1; SləniKY 4:29; Rm 15:30; Kwəl 4:2-4 ††† 6:20 3:2; 2Kwə 5:20; Kwəl 4:4 †† Tishikə: SləniKY 20:4; Kwəl 4:7-8; 2Tim 4:12; Tit 3:12 †† zərkə: 2Kwə 13:11 ††† 6:24 Gal 6:18; 1Pi 1:8

# Filipä

## Kwäma dza ghwämmä gha sänataa dzäkän zliya na

Ghala pëtsa tsasli Päl zliya nay, ghäci kwa färshina na. Ma kë nihwëti mbëzliy, ghäci kwa färshina të hidì ka Rëm na, kë ghëshi. Ma kë nihwëti ba na, kwa färshina mbë mälma Efesë na, kë ghëshi, zhini ma kë nihwëti ba na, kwa färshina mbë Shezare na, kë ghëshi. Kaa mbëzliy nëw Yesëw mbë mälma Filipä tsasli Päl zliya na. Mälma Filipä vay, va hidì ka Masedëwan, të hidì ka Erëwpë fa na kwëma. Ghala pëtsaa nza Päl mbë wë kwa baka wë harvë Hyala ghëshi lë Shilasë ta dza ghëshiy dzëti hidì va ta gëzanshi Yëwën kwëma wëzë nay ghalaba niy mënishi ka Filipä ka mbëzliy nëw Yesëw ki. Dänba mbëzliy kamaa ka Zhëwifë niy nza ghëshi. Ta kësay nëwër tsa va dza ghwëy lë nëwër tsaa dzäkän shiy kësashi kar Päl lë Shilasë mbë mälma Filipä va, mbë Zliya ka kwal Yesëw vëh 16:6-40.

### Avanay njasa nëwva kwëma mbë zliya na:

Vëh 1 Päl fal Hyala, ka vëshi ta kwëma ka Filipä. Zhini na ka gëzë dzäkän nzëy tsa ci kwa färshina.

Vëh 2:2-18 Päl gëzanshi kaa ka Filipä a ghëshi jakay ghën tsa shi, zhini mba'a ghëshi bëti ghën tsa shi jëw jëw kala këli ma ghën.

Vëh 2:19-30 Päl tëkë ghwëwëghë kar Timätë lë Epafëraditë kaa ka Filipä.

Vëh 3:1-11 Päl gëzanshi kaa ka Filipä äntaa ghëshi dzaa zläba kwëma mbëzliy ni va, war ndë nëwti kwëma pëhëpëhë na dza ndë mbay dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni tiba, kë ghëshi.

Vëh 3:12-21 Na ci kwëma di Pälëy, sänay dzäkän Yesëw wëzë wëzë gwa'a tsëgha, ka kësli bali kwa kwëma ta kwëmavë shi fëy na ghën tsa ci ti shi.

Vëh 4 Päl gëzanshi kaa ka Filipä nza ghëshi nzëy nzëy tsa wëzë tsa, ka vëshi ta slëni mënti Yesëw Këristëw. Zhini na ka falshi diba ta shi vëlanaghë mbëzli va ta tihë ndërma kën.

Nëwër tsaa gwëramti mbë zliya nay, kaa ngëmmë na ghwëmmë mbëzliy nëw Yesëw Këristëw. Shiy tiba mba'a ghwëmmë tërëhashi mbë jakëva tsa ghwëmmë lë Yesëw Këristëwëw, ë pë ghwëmmë vëshi mba'a nëfë tsa ghwëmmë hëniy.

### Päl sëkwë mbëzliy nëw Yesëw mbë mälma Filipä

**1** †Yën tsasli na zliya na, yën yën Päl, ghëy lë Timätë, ghëy ghëy ka ghëra slëni Yesëw \*Këristëw tsasli na kaa mbëzli mbë mälma Filipä mënishi ka mbëzli Hyala, të mbërkë jakëva tsa shi lë Yesëw Këristëw. A sëkwëwëy ghëy, ghwëy lë mbëzliy 'wanwëy kwal, lë niy këtishi gwa'a. <sup>2</sup> Mëntëwëy wëzë hwër Dëmmë Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi ndänwëy zërkë mbë nzëy tsa ghwëy.

### Cë'wë Päl ta mbëzliy nëw Yesëw mbë mälma Filipä

<sup>3</sup> ††Ya hwëmba, war zëzëti mée dzäkän ghwëwëy, mbë mananta 'wësa kee nza kaa Hyala të ghwëy. <sup>4</sup> Cë'wë mée Hyala të ghwëy ya hwëmba nzëy, tërëw ka vëshiy nza mbë nëfë tsee. <sup>5</sup> Tërëw yën vëshira, sa nzana mba'a ghwëy këtitëra mbë gëzë Yëwën kwëma wëzë naa dzäkän Yesëw \*Këristëw kaa mbëzli. Sa ghati

† Timätë: 1Kwër 4:17 †† 1:3 Rm 1:8-10; 1Kwër 1:4; 1Tes 1:2-3

ghwëy ghala pëtsa favë ghwëy kwëma va, pa' sana sänzänva. <sup>6</sup> †E sänay wëzë wëzë, ma slëni wëzë na va ghati Hyala ghëra nzë mbë nefer ghwëwëy, ta nëw ghëra nzë dza na, ka kërkamti pa' të vici dza Yesëw Këristëw zhëkë ti. <sup>7</sup> ††Kwëma lë kwal tsa nzë na vëya yën tëkë dzar ghwëy tsëgha, sa nzanay, mbë nëfë tsee na kwëma ghwëy. Ma wëzë hwër tsa mëntëra Hyala va ta ghëra slëni vay, aa mëntëwëy kwërakwë. Ma gëzëe kwëma va tsëghay, sa nzana mbë këtitëra ghwëy, ya njasa nzee tsa kwa färshina sänzänva, ya ghala vëghwë tsaa nzee kwa kwëma mbëzli, ka gëzanshi yëwën kwëma wëzë na, lë katanj bazhë bazhë gwa'a. <sup>8</sup> ††Kay, tërëw dītëwëy ya. A Hyala sänay tsëgha na kë, dzërvëe sla yaw. Njasa diti Yesëw Këristëw va mbëzliy, tsëgha dītëwëy ya kwërakwë.

<sup>9</sup> ††Ma shi cë'wëe va Hyala të ghwëwëy, war a ghënza mënti, a di tsa mbë nefer ghwëy mëtsëhëe këliwa dza kwa kwëma kwa kwëma, vici gwa'a. Ma ghalaba kiy,

‡ 2:13; vici sëkë tsa Këristëw: 1:10 †† 1:7 2Kwër 7:3; Ef 3:1 †† 1:8 1Kwër 16:24; 2Kwër 5:14 ††† 1:9 Kwël 1:9-10

nza Hyala ndanwəy məhərliy sənata kwəma katarj na, lə naa təra ghalaa dzəghwa na wəzə na kwəma lə na jikir na gwa'a. <sup>10</sup> †Nza ghwəy mbay məni naa təbə kwəma. Ghalaba ki na ma nza ghwəy nza ka mbəzli dewdew ni va Hyala, kala nza fəti nza dzar kwa kabaka ghwəy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəkə ta sla ngwəwə dzəkən mbəzli. <sup>11</sup> ††Nza ghwəy məni kwəmaa təbanta kaa Hyala. Kwəma vay, Yesəw Kəristəw dza naa məni mbə ghwəy, ta mbə məndiy fə bamaa dzəti dikə tsa Hyala, ka fal slən tsa nze.

### Piy mbə Yesəw \*Kəristəw na kwəmaa gwəramti dibədibə va ndə

<sup>12</sup> †A ngwarməhira, e di ghwəy sənay, ma ngəra'wə tsa kənee tsay, war ta mbə Yəwən kwəma wəzə naa mətsəhəva kwa kwəma kwa kwəma na. <sup>13</sup> Nighətıməy, ya dəwgerhiy ndəghwə ghi tsa ngwəmma gwanashi, lə mbəzli mbə məlmə na gwa'ay, ndə tıba kala sənay tə mbərkə sa ghəree sləni Kəristəw kəsaghwara məndi kwa fərshina kəw. <sup>14</sup> E gəzarjwəyəy, tərəjw kwəməvə nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw bərçi sa favə ghəshi nza tsa nze tikə kwa fərshina. Nana kiy, mbə gəzə kwəma Hyala na ghəshi kaa mbəzli, kala hazlənı ma.

<sup>15</sup> ††A nanzəy, a nihwəti mbəzli mbə shi, mbə gəzə kwəma Kəristəw vay, mbə hərħə na ghəshi va sləni ghəratee, ka di njəghəzlıva ghəshi lə ya. Nihwəti ki na, lə nəfə kwətiñ ghəshi gəzə kwəma Kəristəw. <sup>16</sup> Ma na nıva mbəzliy, mbə dıra na ghəshi, sa nzanay a ghəshi sənay, a Hyala ndara sləni dza ta gəzə dzəkən katarj tsa Yəwən kwəma wəzə na kwa kwəma mbəzli, kə ghəshi. <sup>17</sup> Ma niy dza va mbəzli ta gəzəpə kwəma Kəristəw, kala hərħə ghəshi vəyay, lə nəfə kwətiñ gəzə ghəshiw, war ta tarjətəra na kwəma di ghəshi. A ngəra'wə tsa nze tsa mbə tikə kwa fərshina mətsəhəvə dzəkənee na na di ghəshi.

<sup>18</sup> Ma vəya, ta na tsee ghən talay, kwəmaa shashara dzar mbə nıva shiyəw. War gəzə ma ghəshi Yəwən kwəma Yesəw Kəristəw wəzə na, ya war lə hərħə mbə nəfə shi na, ya war lə kwəma di mbə nəfə shi nay, kama na mba'a kwəma Kəristəw gəzəta na na vəshee ti. Mbə zhini nze nəw lə vəshi va dıba. <sup>19</sup> ††Sa nzanay, e sənay, ma shi va gwanashiy, shiy dzaa kətitəra ta mbəlira na ghəshi. Ta mbəlira dze tə mbərkə sa cə'wə ghwəy Hyala tə ya, lə kəti tsa mərshi Safə tsa Yesəw Kəristəw dewdew tsaa kətitira. <sup>20</sup> Ma na nee kwəma fəy ya ghən tsee ti gəzlıñə ka ndəghə lə nəfə tsee gwanayəy, ha'wə tsaa dza vaa kama kənee na. Ta na navay, e sənay wəzə wəzə, ya sənənva, ya hwəmbay, ta fə shəndəkə dze dzəti Kəristəw. Ya ə dzam pəəs-litəra, ya ə dzam pəlara. <sup>21</sup> ††Sa nzana, vəya ta na tsee ghənəy. Mba'a pən tə ghwəmə na, war ta Kəristəw nze tə ghwəmə. Mba'a pən mətira na, ka zhəmə kwəməvə nava vəya ghalaba tsəgha, sa nzana dzəvəgha

† Rm 12:2; Ef 5:27; Ebr 5:14; vici dza Kəristəw zhəkə ti: 1Kwə 1:8; 2Kwə 5:10; Flp 1:6; 2:16 †† 1:11 Zhj 15:8; Zhk 3:17 † 1:12 Ef 3:1; 2Tim 2:9 †† 1:15-17 2Kwə 2:17 †† 1:19 Rm 15:30 ††† 1:21 Gal 2:20; Kwəl 3:3-4

Kəristəw yən taa dza. <sup>22</sup> Ma war ghwəlara pən tə ghwəməray, wəzə na ba, ta mbee mətsəhə kəti mbəzli. Dzəghwa nava kwəma sana kiy, mba'a sətəra, kala zhınee sənata na kee təravə kwəma mbə ghwəla. <sup>23</sup> †††Bakə bakə na ghən tsee mbə nava kwəma: Ma na gwəree mawtiy, mətira ta nza ghəy tə pi kwəti lə Kəristəw. Ava na wəzə na, kaa na kee nza tə ghwəməra. <sup>24</sup> Ma naa gwəramti wəzə ba na, nza tsəgha tə ghwəməra tə ghwəy, ta mbee kətiñwəy. <sup>25</sup> Njana nzana, mba'ee sənata kwəma va tsəgha mbə nəfə tseyey, e sənay war ta nza nza dze tıba tə ghwəmə lə ghwəy gwanəwəy, ka kətiñwəy, nza ghwəy mbə kəli kwa kwəma kwa kwəma, ka vəshi mbə nəw kwal Hyala. <sup>26</sup> Ma ghala pətsa dze zhıniy tsəhəra mbə ghwəy taa nza dıba kiy, ta vəshi dza ghwəy tərəjw, ka fal slən tsa Yesəw Kəristəw, tə mbərkə sa dza Hyalaa zhıniy jakətəmmə lə ghwəy.

<sup>27</sup> †Ma nanzə kiy ngwarməhiray, njasa banavəwəy məndi mbə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw pə ghwəy məni kwəma. Ghalaba ki, ya ə dze tsəhəra mbə ghwəy, ya war kala dze tsəhəra ta nighətəwəy na, mba'ee dzaa favə, mbə jihəva nza ghwəy, ta ghəra sləni jakə, lə nəfə kwətiñ, kə məndi taa ni. Zhini mba'ee dzaa favə njasa jakəti ghwəy miy tsa ghwəy ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, nza ghəshi mbə zləba. <sup>28</sup> Əntaa ghwəy dzaa gwərsə va kwəma mbəzli mbəz ghwəy li shi ya jəw nze ma. Kala gwərsə pə ghwəyəy, ghənəzə na kwəma dza Hyalaa canshi li, njasa nza ghəshi ka mbəzli zaza ni. Zhini ghənəzə kwəmaa dzaa cıñwəy mbəli tsa mbəlıtəwəy Hyala. Kwəma va gwanatay, Hyala bərkəti na. <sup>29</sup> Sa nzanay, ma wəzə hwər tsa məntəwəy Hyala va na, kwataka ta mbə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw məntəwəy na gwa'a tsəghaw. Əhəñ, lə ta sa ngəra'wə ghwəy tə mbərkə kwəma ci na dıba. <sup>30</sup> ††Ma mba'a pə ghwəy mbə sa ngəra'wə ta kwəma ciy, mbəz tsa kwətiñ tsa na sa nza ghwəmmə mbə tsəgha lə ghwəy. Mbəz tsa vay, ghəci na saa nara ghwəy va yən mbə ghala ndimndim niy nza. Zhini ghəci sa favə ghwəy tsa yən mbə tsəva mbə sana ba.

### Məniñwəyəm nja Yesəw mbə nze tsa ghwəy

**2** A ngwarməhira, a ghwəy sənay jakəjakə nza ghwəy lə \*Kəristəw ki, ka mətsəhəwəy bərçi jakəva tsa va kwa kwal Hyala na? †Di tsa dıtəwəy Kəristəw vay, ka mətsəhəwəy jihəva na na? Mbə jakəva tsa ghwəy va lə \*Safə tsa Hyalay, mbə ghəra sləni na mbə nefer ghwəy na? Ka dıva ghwəy kwa jipə ghwəy na? Ka məni zhəhwər ghwəy ta mbəzli kwa jipə ghwəy na? <sup>2</sup> ††Ma mba'a kə tsəghay, vanta kwəma dee gəzarjwəy, yəmətim miy tsa ghwəy kwətiñ, dıvam kwa jipə ghwəy, jakətim nefer ghwəy kwətiñ, zəzə kwəma kwətiñ na kə sa ghwəy. Mba'a pə ghwəy mənti tsəghay, tərəjw dza vəshiy nza vəya tə ghwəy. <sup>3</sup> ††Əntaa ghwəy məni kwəma lə hərħə va tsəhwəti ndə kwa jipə ghwəy ma. Ka

††† 1:23 2Kwə 5:8-9 § 1:27 Kwəl 1:10; 1Tes 2:12 †† 1:30 SləniKY 16:19-40; Flp 1:13 ††† 2:2 Zhj 13:34; 1Kwə 1:10-11; Gal 6:10; Ef 5:2; 1Zhj 4:12 †† 2:3 Rm 12:10; Gal 5:26

məni kwəma ghwəy ta kəli ghən tsa ghwəy, ya mbə namaba kwəma ka ghwəy məni ma. Ya wa ndəy, ə kə mənti ghən tsa ci jəwə kwa kwəma mbəzli. War njasa tədanakən nihwəti mbəzli gwa'a gwa'a ya tə namaba kwəma kə ndəə nighə ghən tsa ci. <sup>4</sup> †Əntaa tsahwəti ndə nza mbə ghwəy, ka zəzə kwəma war kwataka ta ghən tsa ci ma. Ə pə ghwəy zəzəə dzəkən kwəma nihwəti mbəzli. <sup>5</sup> ††War njasa niy məni Yesəw Kəristəw va pə ghwəy məni mbə nzəy tsa ghwəy kwa jipə ghwəy.

<sup>6</sup> †Ma Yesəw Kəristəw naci ghala nzanay, ghəshivashi niy nza ghəshi lə Hyala. Əy ma dza na naci ki ya tsəgha nə na, təkəti na, war yən mənira yəm lə Hyala kəw.

<sup>7</sup> ††War mbərakə zlay na dikə tsa məni na, mba'a zhəghəti ghən tsa ci jəwə, mba'a məniy ka ndə ghərapə sləni.

Dza na mba'a bəvə pa mbəzli, ka səəkəy dzəti hidi war wa'i ndə ngəri.

<sup>8</sup> ††Dzəghwa mba'a mənti ghən tsa ci jəwə, war ka di fəti va Hyala, pa' ka zləbavə mətiy lə vəgha tsəmta, ta mbəzli.

<sup>9</sup> †††Va tsəgha banavə Hyala dikə tərənjw ngəciy dzəkən shiy gwa'a gwa'a ki, dza na mba'a fanati slən tsaa gwəramti dikə mbə slənedemer.

<sup>10</sup> †††Ma mənti Hyala tsəghay, ta mbə ya wa slən tsa sa ngati na gwa'a gwa'a, ya mə ghwəmə, ya tə hidi, ya kwa hidi na gwa'a na, ka tsəfəkwə kwa kwəma ci, tə mbərkə slən tsa ci.

<sup>11</sup> Mba'a ta mbə məndiy gəzə gwanashi: «Yesəw \*Kəristəw na Ndə sləkəpə» kə məndi. Ma mbə gəzə tsəgha ki na, Didi Hyala ghəshi taa fal.

### Nzam ka wəj pi tsaa mbərə kwa jipə mbəzli

<sup>12</sup> A madigahira, ghala pətsaa nza ghwəmmə lə ghəwəy tə pətsa kwətiy tsay. War mbə di fəti niy nza ghəwəy vəya ya hwəmba. Ghala pətsa nzee tsa kərakə kərakə lə ghəwəy dibay, wəzə na ghəwəy di fəti vəya tən na kwatənə va. Ə pə ghəwəy hazləni va Hyala, banavəm nefer ghəwəy gwanashi kaa sləni Hyala, nza ghənəzə mbəə mbəlītənjwəy. <sup>13</sup> †Sa nzanay, Hyala ghəra na sləni mbə nefer ghəwəy ya hwəmba. Ghənəzə ndənjwəy na bərçi ta di sləni nəzə lə ta məni nəzə gwa'a, ge'i lə kwəma bərkəti na mbə di tsa nəzə. <sup>14</sup> Nana kiy, ya mbə namaba sləni məni ghəwəy gwa'ay, əntaa ghəwəy ngwəng-wəzlimə ma, ka kəkə ghəpə ghəwəy ma. <sup>15</sup> ††Ta mbə kwəma ghəwəy nza war sa dewdew na. Kala miy dzar kwa kabaka ghəwəy, war ka ndərazhi Hyala, shiy məni ma jikir ghəwəy ta nza kwa jipə mbəzli tə hidi ni ni

† 2:4 1Kwə 10:24 †† 2:5 Zhj 13:15; Rm 13:14; 15:5 † 2:6 Zhj 1:1-2; 17:5; Ebr 1:3 †† 2:7 Zhj 1:14; Rm 8:3; 2Kwə 8:9; Ebr 2:14, 17 †† 2:8 Zhj 10:17; Ebr 5:8; 12:2 ††† 2:9 SləniKY 2:33; Ef 1:21; Ebr 1:4 ††† 2:10-11 Ezay 45:23; Zhj 5:23; Rm 10:9; ShiZhj 5:13 § 2:13 1:6; Zhj 15:5; Rm 7:18; 15:18; 1Kwə 12:6; 15:10; 2Kwə 3:5 † 2:15-16 1:10; Nəw 32:5; Dani 12:3; Mt 5:14; 10:16; 1Kwə 1:31; 2Kwə 1:14; Gal 2:1-2; Ef 5:8; 1Tes 2:19

ngəngədipə, ka məni war ndəram. War mbərə kə kwəma məni ghəwəy mbərə dzəmbə shi nja sasərkwəhi dzəy tə ghəwəmə. <sup>16</sup> Mbə nzəy tsa ghəwəy va mbə shiy, gəzənsim kwəmaa dzaa bəpə piy. Ma sa ka ghəwəy mənti tsəgha kiy, fəca dza Yesəw \*Kəristəw zhəkə ta basə ngwəvə na, ma nzee mbəə təhəda va vəshi tə mbərkə ghəwəy, sa dzee nata sləni ghərahwəe lə kwəma mənəhwəe va mbə ghəwəy kala kama gəmshi.

<sup>17</sup> ††Ma nefer ghəwəy va banavə ghəwəy kaa Hyalay, nja shi slanti ghəwəy kaa Hyala na ghəshi, mba'a kə məndi pəəslitəra kiy. Nda nza miymiy ya nza mbər ka shi pasli məndi mbə ta Hyala va kia? Mba'a kə gar mənəta tsəghay, ta vəshi dzee tərənjw, nza ghəwəy nza jakə lə ya tə vəshi va. <sup>18</sup> ††Ghwəy kwərakwə kiy, vəshi pə ghəwəy vəshi, e nza jakə lə ghəwəy mbə vəshi va.

### Kar Timəte lə Epafəraditə

<sup>19</sup> ††Sa bərkee neyey, a Ndə sləkəmmə Yesəw dzaa ndara kwal ta ghəwəngəhənjwəy Timəte kwa kwəma jəw. A ghəci dzaa nighətənjwəy, ma ka nza nəfə tsee mbəə dzəghway, sa kee favə gaka ghəwəy və njasa nza ghəwəy, sa ka na zhəghəkəvay. <sup>20</sup> ††Nay tsahwəti ntsa zəzə ghəy kwəma kwətiy na lee tikə, ka zəzəə dzəkən ghəwəy kala war ghəciw. <sup>21</sup> ††War zəzə naa dzar ghən tsa shi kwəma gwa'a tsəgha na sa tsəva nihwəti mbə, kala zəzə maa dzəkən sləni Yesəw Kəristəw. <sup>22</sup> A na Timəte na naci kiy, ya ghəwəy də'wə ghən tsa ghəwəy na, a ghəwəy sənay njasa nza na ka ntsaa sə'wa kwəma. A ghəwəy nay njasa ghərahwə na sləni kwasəbee, ta gəzənsi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. War njasa ka zəghwə vaa ghəra sləni kwasəbə dəyey, tsəgha mənəhwə na. <sup>23</sup> Mbə təkə nzee ta ghəwəngəhənjwəy diba, sa kee nay njasa dza kwəma kənee na kərkəva. <sup>24</sup> E sənay, a Hyala dzaa ndara kwal dzaa nza ta tsəhəra də'wə ghən tsee, ta nighətənjwəy bə.

<sup>25</sup> ††Zhini mba'ee zəzəvə diba kiy ngwərməhiray, wəzə na yən zhiniy zhinəghənjwəy zəməmmə Epafəraditə, pən. Saa niy ghəwənikə ghəwəy va lə shiy ta kəətira mbə ndərma kənee. Sa səəkə nay, aa ghəratı sləni kwasəbee tərənjw, ka kəətitəra mbə kwəma mbəz tsa nzee mbə. <sup>26</sup> Ma ghəciy, tərənjw maw na zha ta zhiniy nənjwəy diba. Gwa'a gwa'a məhərli ci bərvata tikə, ka zəzə war dzəkən ghəwəy, sa nzana, mba'a ghəwəy niy favə gwərapəy na, kə məndi. <sup>27</sup> Na navay, gwərapəy niy nza na tərənjw, war jəw niy tərmbə na ta mətiy. Dza Hyala mba'a mənti zhəhwər ti, mba'a mbəliy. Mbə kwəma vay, məniy zhəhwər tsa Hyala va war ta Epafəraditə gwa'a tsəghaw, lə tə ya ta na, sa nzana mba'a kə niy mətiy nzay, tsahwəti ngəra'wə na sava dza naa zhiniy mətsəhəy zhəkən sa nzee tsa mbə kwa fərshina diba nza. <sup>28</sup> Va tsəgha deə zhinəghənjwəy Epafəraditə sana kyanjwkyanjw, ta mbə ghəwəy zhiniy vəshinjwəy li sa ka na tsəhəy. Ghalaba ki na, ma nza məhərlee hənita kwərakwə ki. <sup>29</sup> ††Sa ka na tsəhəyey,

††† 2:17 Rm 15:16; 2Tim 4:6; 1Zhj 3:16 § 2:18 3:1; 4:4 ††† 2:19 1:1 †† 2:20 SləniKY 16:2 †† 2:21 2Tim 4:10 ††† 2:25 4:18 ††† 2:29 1Kwə 16:16, 18

ka'wəti tə ghwəy lə vəshi mbə nefer ghwəy tərənjw, njasa ka ghwəy vaa ka'wə tsahwəti zəmərjwəy tsa mbə nəw Ndə sləkəpə. Fə pə ghwəy fanshi gaga ka ha'wə tə gəla mbəzli nja ghəci ni va. <sup>30</sup> Sa nzanay, a ghwəy sənay, war jəw niy tərmbə na ta mətiy mbə ghəra sləni kaa Yesəw Kəristəw. Ma kəəti niy dza ghwəy kəətira mbə slənee də'wə ghən tsa ghwəyəy, ghəci kəətitəra na ka məjə'a ghwəy. Dzəghwa mbə sləni va ki na, jəw ghəci tərmbə ta mətiy.

### Njasa dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba

**3** †Naa tərmbə kwəma nana kiy ngwarməhiray, war vəshi pə ghwəy vəshi tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Ma yənəy, ka dalee va zhiniy tsasliqəwəy kwəma kwətiqə naw, sa nzanay, wəzə na ta mbəə kəətiqəwəy kwa kwal Hyala. <sup>2</sup> Ndəghwə pə ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va mbəzliy məni kwemer jikirkir ni va, kireketi va, shiy ni va: «War ndə \*slanti fə'yasa, dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba» kə ghəshi. <sup>3</sup> †Əy, ma ghənzə nja na təkə ghəshi va kwəmaa dzəkən kwəma sla fə'yasa nza tala kiy. Ghwəmmə na shi nza fə'yasa ghwəmmə slasla katarə katarə va Hyala. Ghwəmmə shi mbə nəw kwəma Hyala lə bərci Safə tsa nza. Na na ghwəmməy, ka banavə nəfə tsa ghwəmmə ghwəmmə kaa shi pəhəti ndə ngəri ta mənishi. War tə mbərkə sləni ghəratı Yesəw \*Kəristəw tə ghwəmmə na na ghwəmmə vəshi. <sup>4</sup> †E gəzənjwəyəy, ta mbay niy dzee banavə nəfə tsee kaa shi pəhəti ndə ngəri va ta mənishi nza, sa nzana, mbə mənıshee niy nza. War mba'a kə ndə təkəti mənıy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba tə sa nəw na shi pəhəti ndə ngəri ta mənıshıy, pərba yən niy dza naa mənıra gar dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba kən nza. <sup>5</sup> †Sa nzanay, ndə ka \*İzərayel nzee baw fərshi. Mbə hwəhwə tsa \*Bənzhamerj yakəra məndi. Ntsa mbə hwəlfə mbəzli ka \*Ebərə yən tsər tsər. Tə kwa dəghasa vici ghala yakəra məndi na, mba'a məndi slantəra fə'yasa. Mba'a kə dzar kwa nəw \*kwəma pəhəpəhə na \*ka Zhəwıfə ba na, yən niy gwəra na tə nəw nza, sa nzana, ndə Farısa yən niy nza. <sup>6</sup> †Ghənzə na kwəmaa niy gwəree jahambəvara mbə, pa' ka sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw niy nza. Tə nəw kwəma pəhəpəhə na kə nzay, cee mənda ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba nza. Ka nza fəti dzar kwee nzaw. <sup>7</sup> †Ma shi mbərakee vay, nja shiy gwəramti wəzə ni, dzee 'wəra ti shi niy zhəghətıshee kwatəna. Ma nana dıba ki na, war nja shi bəlıtee gıvee gəm ti shi zhəghətee nıva shiy, war tə mbərkə sləni ghəratı Kəristəw tə ya. <sup>8</sup> Kwataka shi bəlakee va na dıba kiw. Ya nımbaba shiy na shiy niy nıghətee nja shi pərshi ni vəya gwa'ay. War nja shi bəlıtee gıvee gəm ti shi zhınee nıghətıshı nana, sa nzana mba'ee sənay Yesəw Kəristəw Ntsaa sləkəra, shi gwəra dımə ti shi gwa'a gwa'a. War tə mbərkə ghəci

† 3:1 2:18; 2Kwər 11:13 †† 3:3 Rm 2:28-29 † 3:4 2Kwər 11:18, 21 †† 3:5 Lk 1:59; Rm 11:1 †† 3:6 SləniKY 8:3; 22:4; 26:9-11 ††† 3:7 Mt 13:44, 46

zhəghanavee hwəm kaa shiy niy mawee gwanashi. War nja shi tə kəsəkə yən nıghəshi, ta mbee nza ka sa Kəristəw, <sup>9</sup> ††† lə ta mbə ghəy jakənjəy li ka ndə kwətiqə. Ka pəla məndee ghwəla ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba lə nəw kwəma pəhəpəhə naw. Sləni məntı Kəristəw va tə yay, ghənzə na sa zləbavee, va tsəgha mənıree ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənı tıba. †ıi naa gəzəy, Hyala də'wə ghən tsa nza məni na ndə ka ntsaa dzəghwa kwəma nza kala hazlənı tıba, kama na mba'a ndə banavə nəfə tsa ci ngəta. <sup>10</sup> †Ma nee kwəma gwəree di gwa'a gwa'ay, war sənay Kəristəw tsər tsər, njasa nza na, mba'a sənata bərci ci va zhakatıy na mbə məti li shi. Nahwəti kwəma zhınee di bay, jakəra lə Kəristəw mbə ngəra'wə tsa sahəwə na, lə mbə məti ci va mətiy na gwa'a. <sup>11</sup> Sa nzana mba'ee fəy ghən tsee gəzliqə, ta zhanakatəra dza Hyala mbə məti kwərakwə, pən.

### Kəsli bali ghwəmmə tidid ta kwəməvə zhəmə va Hyala

<sup>12</sup> ††Yən tsa nay ghwəy tsay ngwarməhiray, ə nə ya e kərkamti məni kwəma, mba'ee mənıra ka ntsa təhə təhə tsa mbə kwəma Hyala, pənəw. Əhənj, war ə na na dıkəvaree, ka dza kwa kwəma, lə bərci ta mbəə kərkamti sləni ndara Hyala ta məni nza. Njasa ka ndə vaa dıkəvay ta tsəhə tə pi garə mbə yəmə bali. Ma mənıee tsəghay, sa nzana mba'a Yesəw \*Kəristəw harvəra, ta nzee ka sa ci. <sup>13</sup> A ngwarməhıra, nıghətee njasa nzana mba'ee kərkamti sləni ndara Hyala ta mənıw. War ma na mənıyay, ghən na sa zantee ta ni ləy hwəm shiy gwanashi, ka nıghə war kwataka ni tə kwəma shiy njasa dzee mbay kəsashi gwa'a tsəgha. <sup>14</sup> ††Ava va tsəgha kəslee bali tidid kwa kwəma, ta dzaa kwəməvə zhəmıee va Hyala. Ava ghənzə na sa harvəm-mə Hyala ta kwəməvə ghwəmmə mə ghwəmə, tə mbərkə Yesəw Kəristəw. <sup>15</sup> Ghwəmmə gwanammə ghwəmmə shiy təhəmmə va mbə kwəma Hyala kiy, zəzə kwəma tsəgha na kə sa mbə ghən ghwəmmə. Ma mba'a kə təkə kwəma nıhwəti mbəzli mbə ghwəy kwətiqay, Hyala də'wə ghən tsa nza dza naa ghwənamtənjwəy məhərli ghwəy ta favə kwəma gəzee va ghalaba ki. <sup>16</sup> ††Ya war njaaba nay, kwa kwəma pə ghwəmmə dza lə nəw kwal tsa ghwəmmə tsa, war njasa ghati ghwəmmə va, ka sar pa' tə vəghwə tsa. <sup>17</sup> ††A ngwarməhıra war kwəma mənıee pə ghwəy nıghə gwanənjwəy, a ghwəy məni tsəgha. Ghəyəy, kwal na sava citəpə ghəy a məndi nəw. Ava va tsəgha kiy, nıghəm njasa dza mbəzliy nəwtı kwal tsa va, a ghwəy nəw səəbə shi ki. <sup>18</sup> ††E gəzənjwəyəy, dən na nıhwəti mbəzliy mənıshı mbə nzəy tsa shi ka ka jaka lə Yesəw, kala zləba ma Kwəma məti ci va vəgha tsəm ghəshi. Kwəma vay, mbəradzəra nzee mbə gəzənjwəy, ə zhınee gəzənjwəy sana dıba, lə wahə kwa mətsee. <sup>19</sup> ††Ma gəla mbəzli tsəgha ni vay, war hwər tsa shi na na shi Hyala

††† 3:9 Rm 1:17 § Rm 6:8-11; jakəva lə Kəristəw mbə ngəra'wə tsa sahəwə na: 2Kwər 4:10-11; sənata bərci zhakatıy Kəristəw mbə məti li: SləniKY 4:2; Rm 5:17 †† 3:12 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ebr 12:1 ††† 3:14 1Kwər 9:24-25 †† 3:16 Gal 6:15-16 ††† 3:17 1Kwər 4:16; 1Pi 5:3 †† 3:18 1Kwər 1:23; Gal 6:12 †† 3:19 Rm 16:18

sənata ghəshi. War ni ha'wə ha'wə ni va shiy na ni gar-garə ghəshi ta mənishi. Mba'a ghəshi kəslibə ghən mbə zəzə war dzəkən shi tə hidi gwa'a tsəgha. Kwa kərkə kwəma niva mbəzliy, ra'i dza Hyalaa zamti piy tsa shi. <sup>20</sup> †Ma ta na tsa ghwəmmə ghən, ghwəmmə shiy nəw kwal Hyala kiy, məba mə ghwəmə na na gh-wəmmə dəlagwa səəkə ghwəmmə mbə. Nana kiy, war səəkə tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghəci Ndə mbəlimmə na sa ndəghə ghwəmmə. Səəkə mə gh-wəmə dza naa səəkə ta bəmmə. <sup>21</sup> ††Sa dza naa səəkəyəy, ta zhəghantəmmə vəgha ghwəmmə na daw bərçi na, kama vəri ti dza na nja na ci va vəgha, lə ba-ma ti. Lə bərçi ci va tədanakən na kaa shiy gwa'a gwa'a ta danci fəti ghəshi dza naa zhəghantəmmə.

#### Kwa kərnī bəni kwəma Pəl kaa ka Filipè

**4** †A ngwarməhira ditee ni tərəŋw ni, garəŋwəyəm lə bərçi mbə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Tə ghwəy vəshi nəfə tsee. Nja zhəmə kwəməvee mbə slənee nza ghwəy. Tərəŋw mawtee dza ta nighətəŋwəy. <sup>2</sup> Ghwəy kiy, kar Evəwdi lə Shintishəy, ə cə'wəŋwəy ya, titihwəm, sləkətim kwəma kwa jipə gh-wəy, mba'a ghwəy mənəŋwəy mbəzli kwətirj mbə nəw Ndə sləkəpə. <sup>3</sup> ††Gha kwərakwə kiy ntsee tsa slar tsa nza ghəy li mbə sləni kwətirj nay, ə cə'wəŋjee, a gha kəəti mi'i va, ta mbə ghəshiy sləkashi. Ma mi'i vay, tərəŋw səəkə ghəshi mbə jihəva ta ghəra sləni kwasəbee mbə gəzəpə Yəwən kwəma wəzə na bakanashi. A mi'i va kəətəhwəra mbə sləni va ghəshi lə kar Kələmanj, mba'a nihwəti məcərahəy ghərahwə sləni kwasəbee. Ghəshi gwanashiy, tsasli tsasli na slənedemer shi kwa zliya nza slənedemer mbəzliy dzaa kwə-mavə piy tsa kədi ma.

<sup>4</sup> ††A ngwarməhira, vəshi pə ghwəy vəshi ya hwəmba, tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Ə zhinee gəzəŋwəy diba, vəshim. <sup>5</sup> †††Wəzə kə nəfə tsa ghwəy kwa jipə mbəzli gwanashi, ndal tərmbə Ndə sləkəpə ta zhəghəva zhiəkəw. <sup>6</sup> †††Ka kəslibə ghən ghwəy mbə zəzə dzəkən kwəma ya namaba ma. Ya mbə namaba kwəmay, gəzəntam ghəzli kən ghwəy kaa Hyala, ka mbazlanta miy mbə cə'wə ghwəy. Mbə cə'wə ghwəy vay, kala mananta 'wəsa pə ghwəy. <sup>7</sup> †Ma nza zərkə tsa Hyala ndəghwətəŋwəy məhərlihi ghwəy lə nefer gh-wəy mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw \*Kəristəw. Zərkə tsa Hyala vay aa tənəti zəzə kwəma ndə ngəri gwana-ta.

<sup>8</sup> ††Naa tərmbə kiy ngwarməhiray, ə pə ghwəy fə ghən ta ni gaga ni shiy, ni gar fal ni məndi. Shiy nja shi katanj ni, ni ha'wə məndi ti shi, mba'a shi slar ni, lə shiy kama ha'wə ha'wə ni, lə shi wəzə ni mbə nəfə, mba'a shiy təbanshi kaa mbəzli gwa'a. Shiy va gwanashiy, ti shi pə ghwəy fə ghən. <sup>9</sup> ††Shi banavəŋwəy ya lə shi kəsəvə ghwəy mbə shiy, mənishim kwaakwa. Ma kwə-

maa niy favə ghwəy yən mbə gəzə, lə shiy niy nara gh-wəy mbə mənəy, tsəgha pə ghwəy mənishi. Ma nza Hyalaa bəmmə zərkə nzyəta lə ghwəy gwa'a.

#### Pəl mananshi 'wəsa kaa mbəzli ka Filipè ta vəli vəlanati ghəshi

<sup>10</sup> A ngwarməhira, mbəradzəŋwəy nza ghwəy mbə zhiniy dī kəətira, kalaa kwəməvə kwal ghwəy. Nana kiy, tərəŋw vəshiree mbə slən tsa Ndə sləkəpə, sa nzana mba'a ghwəy zhiniy kəətirə va ndərma kənee. <sup>11</sup> ††Sa gəzee kwəma va tsəghay, va sa nzee mbə ndərma naw. Ta na tsee ghənəy, e sənəbərə mbə nzyə tsee, nza shiy vəya, lə kama ghəshi vəyay, war mbə vəshi nzee. <sup>12</sup> E sənəy nzyə mbə ndərma, e sənəy nzyə tə ng-waba'a. Gwa'a bənivee sə'wa kwəma mbə nzyə tsee, ya kwəməba, ya mbə namaba kwəma nzyə. Ya ngəsli ngəsli nzee, ya lə mara nzee, ya dənshiy na shiy vəya, ya daw na shiy vəya. Mbə shi va gwanashiy, war mbə vəshi nzee. <sup>13</sup> ††E mbay sə'wəti ya namaba kwəma gwa'a, sa nzana mbə kəətira \*Kəristəw lə bərçi ci. <sup>14</sup> Ya tsəgha nzyə kiy, wəzə mənəti ghwəy sa kəətirə ghwəy tsa mbə ngəra'wə tsee.

<sup>15</sup> ††Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Filipè kiy, a gh-wəy sənəy, ghala pətsaa gha ghəy gəzə Yəwən kwəma wəzə na mbə ghwəy, saa niy kafəe ta dzara mbə hidi ka Masedəwanəy, nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tība, mba'a ghəshi niy ndara shiy, kala war ghwəyəw. War ghwəy kwətirjəy na shiy niy jakəŋwəy lə ya, ta kəətiva ghwəmmə lə ghwəy kwa jipə ghwəmmə, mbə kəətirjəyee, mbə kəətira ghwəy kwərakwə. <sup>16</sup> ††Yən ghwəlara mbə məlmə ka Tesalənikə dībəy, dən səda niy vələghəra ghwəy shiy, ta kəətira. <sup>17</sup> ††Ya tsəgha gəzee kwəma vay, əntaa ghwəy dzaa zhəghəti, njasa nzana war shiy shi palee va ghwəy ma. Ə dēe ghwəy sənəy, wəzə hwər tsa mənəra ghwəy vay, a Hyala nay, ta təfətəŋwəy miy dza na tə mbərkə ci, pə ghwəy. <sup>18</sup> †††Ə gəzəŋwəy ya, ma shi ghwənəy ghwəy va Epafəraditə ta vəlirashiy, cəke' kwəməvəshee. Shiy vay, a ghəshi təhamti ghəzliy nza kənee, pa' ka tərmbə shiy dən. Ma vəli vəlirə ghwəy vay, tərəŋw təbanati na kaa Hyala, sa nzanay, ghala mbə lə shi wəzə ni va ka mənədiy bəvə ta ta Hyala li shiw. <sup>19</sup> Hyala ghərantee na sləniy, və na shiy gwəramti gwa'a gwa'a, kala kərkəva ma. Gwa'a dza naa ndənəy ni daw ni shiy va ghwəy, mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw. <sup>20</sup> War kaa Hyala, Dəmmə tsa mə ghwəmə kə dikə ya pa' hwəmba. \*Amin!

#### Kwa kərnī səkwəva

<sup>21</sup> A ngwarməhira, ava tsəgha kəray gəzə kwəmee kaa ngəŋwəy. Səkwətəram mbəzli Hyala mbə slən tsa Yesəw \*Kəristəw gwanashi tə məlmə ghwəy. Mbə səkwəŋwəy na ngwarməhira tikə vəghee gwa'a kwərak-wə. <sup>22</sup> Mbə səkwəŋwəy na mbəzli Hyala tikə mbə məlmə nzee na gwanashi. Kwatama mbəzli kəghi tsa

† 3:20 Ef 2:6; Ebr 13:14 †† 3:21 Rm 8:29; 1Kwə 15:25, 28, 43-53; Kwəl 3:4 † 4:1 1Tes 2:19-20 †† 4:3 SləniKY 3:5 †† 4:4 2:18 ††† 4:5 1:10; Rm 13:11-12; 1Kwə 16:22; Ebr 10:25; Zhk 5:8; 1Tes 5:1-2 ††† 4:6 Cem 37:5; Mt 6:25; 1Pi 5:7 § 4:7 Zhj 14:27; Kwəl 3:15 †† 4:8 Rm 12:17-18 ††† 4:9 3:17; 1Kwə 13:11

§† 4:11 1Tim 6:6-8; Ebr 13:5 §†† 4:13 2Kwə 12:9-10 †† 4:15 2Kwə 11:8-9 §† 4:16 SləniKY 17:1 §†† 4:17 1Kwə 9:11 §†† 4:18 2:25; SləniTaH 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5



mazə tsaa sləkə hidi ka \*Rəm gwanashiy, tərəŋw sək-  
wəŋwəy ghəshi. <sup>23</sup> †Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəŋwəy. Tiba kərayee,  
nza ghwəy nza ki.

† 4:23 Gal 6:18; Ef 6:24

# Kwələsə

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, daŋba mbəzliy ni, ghəci kwa fərshina mbə məlmə ka Efesə na, kala tsəgha na mbə məlmə Shezare, aw na mbə məlmə Rəm, kə ghəshi. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwələsə tsasli Pəl zliya na. Ma məlmə ka Kwələsə vay, tə hidi ka Azəy na, ndəkwə ndəkwə vəgha məlmə ka Efesə. Epafərasə ntsa mbə məlmə shi niy gha naa gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə Kwələsə va. Ma sa gəzanshi Epafərasə na, mba'a mbəzli daŋ zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw. Ava tsəgha ghatəvashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə va ki. Ma na Pəl də'wə ghən tsa ciy, səəkə ghəshi kwəmay lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə vaw (vəh 1:7 lə 4:12).

Ma Pəl kwa fərshina kiy, mba'a Epafərasə tsa va niy tsəhəy və ta gəzanci shiy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə. Mba'a gəzanci njasa səəkəshi nihwəti mbəzli ta ngədfishi lə bəni nihwəti shiy dzəkən kwəma jiji. Ma kə ghəshiy: War nəw kwəma Yesəw gwa'a tsəghay, ka nzana mək ta mbəliiti ndəw, ə kə məndiy nəw nahwəti kwəma jiji, ka slanti fə'yasa, zhini ka santa ngəra'wə kaa vəgha, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi na, ə kə ndəw ndəghwə ghən tsa ci va zəmə shi mahalakə ni lə va sa shi mahalakə ni, mba'a nihwəti shiy diba, kə ghəshi. Ma sa favə Pəl kwəma va ki na, na tsaslanaghəshi na zliya na ki.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-14 Pəl səkwə ka Kwələsə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta kwəma shi.

Vəh 1:15-23 Pəl gəzə kaa ka Kwələsə njasa nza Yesəw ka ntsaa tanjanti shi ngati Hyala, mə ghwəmə lə tə hidi gwa'a. Zhini ghəci dikə tsa mbəzliy nəw gwanashi.

Vəh 2:4-25 Pəl makə ka Kwələsə va zləba kwəma mbəzliy bananshi shi gəmgəm ni va.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-6 Pəl bananshi kwəma kaa ka Kwələsə dzəkən nžəy tsa 'war'war tsa, lə dzəkən nžəy kwa jipə shi, lə dzəkən nžəy kəy ghyeghyer shi, mba'a nžəy lə mbəzliy nəw ma Yesəw.

Vəh 4:7-18 Kwa kərni gəzə kwəma, mba'a səkwəva.

### Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw, ghəy lə zəməmmə Timəte tsasliqəy na. <sup>2</sup> Kaa ngərhəwəy ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə ka Kwələsə, ngwarməhiŋəy mbə nəw Kəristəw lə nəfə kwətiŋ. A səkwərhəwəy ghəy, məntərhəwəy wəzə hwər tsa nžə Dəmə Hyala, mba'a ndaŋwəy zərkə mbə nžəy tsa ghwəy.

### Pəl mananta 'wəsa kaa Hyala, ta ka Kwələsə

<sup>3</sup> ††Ya hwəmba cə'wə ghəy Hyala, Dəy Ndə sləkəmma Yesəw \*Kəristəwəy, mbə mananta 'wəsa ka ghəy nza tə ghwəy. <sup>4</sup> †Sa nzanay, a ghəy favə njasa banavə ghəwəy nefer ghəwəy kaa Yesəw Kəristəw, lə njasa di ghəwəy nihwəti mbəzli Hyala diba. <sup>5</sup> ††Sa mənəi ghəwəy va tsəghay, sa nzana mba'a ghəwəy fəy ghən tsa ghəwəy gəzliŋə ta shi mə ghwəmə gwəmati Hyala ta bəpəshi na. Ma tə kwatanjata, ghala pətsa tsəhə Kwəma Wəzə

† Ndə kwal tsa Yesəw: Gal 1:1 †† 1:3 Ef 1:16; 1Tes 1:2-3 † 1:4 Ef 1:15 †† 1:5 1Pi 1:3-4; Ef 1:13

na va katarj na va ghwəyəy, a mənəi niy gəzarhəwəy kwəmaa dzəkən shi fəy Hyala ta bəpəshi. <sup>6</sup> ††Ava tsəgha pəlivərivata Kwəma wəzə na vaa dzəmbə mbəzli tə hidi gwa'a gwa'a ki. Ya kwəmba na, mba'a mbəzli zhəghəti məhərli shiy banavə nefer shi kaa Yesəw. Tsəgha na va ghwəy kwərakwə ki. Ya ghala pətsaa gha ghəwəy vaa favə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala mba'a ghəwəy sənay katarj tsa ci, ya pa' ndatsəy, mbə ghəra sləni na kwəma va mbə nefer ghəwəy.

<sup>7</sup> ††Epafərasə banavərhəwəy na Kwəma Wəzə na va.

Madiganəy tsa tərərhəwəy tsa na. Ka ghəra sləni Yesəw Kəristəw nza ghəy li. Ghəciy, lə nəfə kwətiŋ ghəra na sləni Yesəw Kəristəw mbə ghəwəy. <sup>8</sup> ††Ava ghəci gəzarhəy na njasa kəətitarhəwəy \*Safə tsa Hyala dewdew tsa, ta dī nihwəti mbəzli.

<sup>9</sup> ††Ya tsəgha ki, sa favə ghəy kwəmaa dzəkən ghəwəyəy, mbə cə'wə Hyala nza ghəy tə ghəwəy vici va vici va. Ma mbə cə'wə ghəy na, ka cə'wə Hyala a ghənəzə mbə cə'wə ghəy shi dī na ghəwəy mananta, mba'a

†† 1:6 SləniKY 2:41; Rm 1:13; 1Tim 3:16 ††† Epafərasə: 4:12; Flm 23 ††† 1:8 1Kwər 8:1 § 1:9-10 Ef 1:17; Flp 1:9

ndaŋwəy sənata kwəma, ka sənashi ni wəzə ni shiy kwa kwal tsa nza lə bərçi Safə tsa nza dewdew tsa. <sup>10</sup> †Ghalaba kiy, ma nza ghwəy mbay dza kwa kwal tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw njasa dza naa təbanci. Ya hwəmba na, ka mənī shi dza naa dī. Ka mənī shi wəzə ni ghəngħən ghəngħən. Ka mətəshə sənata kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma. <sup>11</sup> ††Mbə cə'wə ka ghəy nza va Hyala, a ghənzə ndaŋwəy bərçi dza kwa bəla gwanata lə bərçi mbə shəndəkə tsa nza, nza ghwəy mbə sə'wa kwəma gwanata, ka jihəva pa' tə kwa kərni. <sup>12</sup> 'Wəsa pə ghwəy mananta kaa Dəmmə Hyala lə vəshi. Sa nzana mba'a ghwənantəŋwəy kwal ta kwəma na ghwəy bəla ghwəy mbə shi wəzə ni fəy na tə pətsa waŋ tsa mə ghwəmə, kaa ni nza mbəzli. <sup>13</sup> †Tsəgha na, aa zləghwəkəvərimmə mbə dəvə \*ndə jaka tsaa kəsətəmmə lə bərçi mbə kwəslī, dza na mba'a fambəmmə mbə dəvə zəghwə nza dī na, nza ghəci mbə sləkəmmə. <sup>14</sup> Tə mbərkə zəghwə nza mbəərəkəmmə Hyala va ndə jaka, mba'a pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na.

### Gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw Kəristəw

<sup>15</sup> ††A ghwəy sənay kiy ngwarməhiray, ndə tība mba'a mbay nata Hyala lə mətə sə ciw. Ma \*Kəristəw tsa nay mbəzli va lə mətə shiy, nja Hyala də'wə ghən tsa nza na. Ghəci na Məkaji kən shi ngati Hyala gwa'a gwa'a! <sup>16</sup> ††Sa nzanay, lə Yesəw də'wə ghən tsa ci ngati Hyala ya nimaba shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə lə ni tə hidi shiy gwa'a. Shi mbay mətə ndə nashi, lə ni mbashi ma naa nashi gwa'a. Lə Yesəw tsa va ngati Hyala shi nza bərçi və shi dikə dikə ni mə ghwəmə, mba'a shiy sləkəpə, mba'a hyeler, mba'a nihwəti shi ka bərçi gwa'a. Lə Zəghwə nza va ngati Hyala shi va gwanashi. Dza na mba'a zlashi mbə dəvə ci, ka shi ci! <sup>17</sup> †††Hyala ghwəla ta nga hidiy, tība niy nza Yesəw ghəla ndimndim. Ava tə mbərkə bərçi ci nza shi mənī Hyala ghwəlashi sana. <sup>18</sup> †††Ghəci na ghən tsa mbəzli nəw. Ghəci 'wamshi na kwal, mbəzli nəwəy, nja vəgha ci na ghəshi. Tə mbərkə ci kwəməvə mbəzli yəwən piy. Ghəci na Məkaji tsa Hyala. Ghəci gha Hyalaa zhanakati mbə mbəzli bəkwəshi. Dī naa gəzəy, ghəci na Məkaji tsa kən shiy gwa'a gwa'a. <sup>19</sup> †Tsəgha dī Hyala ta mbə ghən tsa nza cikəvərivay ya mbə nimaba shi mənī Zəghwə nza gwa'a. <sup>20</sup> ††A Hyala mawti sləka kwəma ta jakəva lə shi ngati na gwanashi, dza kwa Zəghwə nza. Ma nana kiy, a zərkə kwa jipə nza lə mbəzli. Ghəla mətī Zəghwə nza va vəgha tsəm, ka shikəshi miymiy ci tsahwəy zərkə tsa vaa dzəghwa jipə nza lə shi mə ghwəmə, mba'a shi tə hidi. <sup>21</sup> †††Ghwəy kwərakwə kiy ngwarməhiray, kwatəŋa na, mbəzli tihə tihə ni, ka pa jaka niy nza ghwəy lə Hyala, va \*kwəma jikir naa niy təkə gh-

† 1:10 Ef 4:1; 2:10; Flp 1:27 †† 1:11-12 Rm 5:2; Ef 1:18 † 1:13-14 Zhj 5:18; Lk 22:53; SləniKY 26:18; Ef 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12 †† 1:15 Zhj 1:18; 2Kwə 4:4; 1Tim 6:16; Ebr 1:3 †† 1:16 1:13; Zhj 1:3, 19; 1Kwə 8:6; Ebr 1:2 ††† 1:17 Zhj 1:1; 8:58 ††† ghəci na ghən tsa mbəzli nəw: 2:19; 3:15; Ef 1:22-23; ghəci na məkaji tsa kən shiy gwanashi: SləniKY 4:2; 26:23; 1Kwə 15:20; ShiZhj 1:5 § 1:19 2:9-10; Zhj 1:16; Ef 1:23 †† 1:20 Rm 3:25-26; Ef 1:9-10, 21; 2:13-16 ††† 1:21-22 Rm 5:10; Ef 2:12-13; 5:27

wəy mbə nefer ghwəy. Dzəghwa tsəgha sləni ghəra ghwəy niy nza. <sup>22</sup> Nana kiy, a Hyala ghwənikə Zəghwə nza, mba'a mənīy ka ndə ngəri, ta mətī. Lə mətī ci va sləkamti Hyala kwəma kwa jipə ghwəy li nana. Ma mənī Hyala kwəma va tsəghay, ta mbə ghwəy nza ka mbəzli dewdew ni kwa kwəma nza, kala kwəma rəda rəda na dzar kwa ghwəy, kala kama mənī gar ndaŋwəy fətī! <sup>23</sup> ††Nanzə kiy, ə pə ghwəy garəŋwəy lə bərçi tə kwəma Yesəw va banavə ghwəy nefer ghwəy. Mba'a ghwəy kəsəvə wəzə wəzə njasa banavəŋwəy mənī. Əntaa ghwəy taa zlata nahwəti təkə kwəmaa səkə ta tsəkəwamti na fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti ma. Kwəmaa favə ghwəy va ghəla pətsaa gəzəŋwəy mənī kwəma Yesəw Wəzə nay, ghənzə na Yəwən kwəma wəzə na gəzəncim kaa ya tsamaba ndə ci tə hidi gwa'a. Yənəy, a Hyala təravəda ta gəzə kwəma va kaa mbəzli.

### Sləni banavə Hyala kaa Pəl ta ghəra mbə mbəzli nəw Yesəw

<sup>24</sup> †††Sənzənvay, mbə vəshi nzee lə ngəra'wə tsa see tə ghwəy. Ma ngəra'wə tsa see tsa tə ghwəy kiy, ə kərnayee ngəra'wə tsaa niy tərə mbə sa sahəwə \*Kəristəw va ta mbəzli nəw va mənishi ka vəgha ci. <sup>25</sup> ††Mba'ee mənira ka ndə ghəra sləni mbə mbəzli nəw Yesəw. Ava tsəgha na sləni ndara Hyala ta mənī mbə ghwəy. Ma dī na gəzəy, ə ghwənara na ta gəzə kwəma nza kwa pətsa kəray na kaa mbəzli tə hidi gwanashi. <sup>26</sup> ††Kwatəŋatay mbəmbə niy nza kwəma zəzəti Hyala va ta mənī, kala sənata mbəzli. Ma dzəghwa na nana ki na, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla kaa mbəzli nza ta mbə ghəshiy sənata. <sup>27</sup> †††Sa nzanay, ə niy dī Hyala canatishi njasa nza shəndəkə tə kwəma nza va niy ghəwəbəy na tərəŋw tsa ci, ta \*mbəzli kamaa ka Zhəwifə. Ma zəzə kwəma ghəwəbəy Hyala va niy nza, ghənzə na Yesəw Kəristəw tsa mbə nefer ghwəy va sənəvə. Tə mbərkə Kəristəw tsa va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ta nza li tə pətsa nza shəndəkə tsa Hyala. <sup>28</sup> †††Kwəma Kəristəw tsa va na sa gəzə ghəy kaa mbəzli gwanashi ki. Dzəghwa ghəy ka gəzənsi, ka bananshi shiy lə məhərli wəzə, ta mbə nza ya wa ntsaa jakəy lə Yesəw Kəristəw na, mba'a mənīy ka ntsaa təhəy kwa kwəma Hyala. <sup>29</sup> †††Ava va tsəgha ghəree sləni va, ka mbəz, lə bərçi ndara Yesəw Kəristəw va ghəra sləni tərəŋw na mbə ya.

**2** Sanay, e dī ghwəy sənata njasa nza caslakə tsa sləni nzee mbə ghəra nza tə ghwəy, ghwəy mbəzli ka Kwələsə lə ka Lawədishe, lə ta nihwəti mbəzli dāŋaŋ, shiy sənara ma dī. <sup>2</sup> ††Ma sləni tsəvee va mbə ghəra nza tsəghay, ta mbə ghwəy nza lə bərçi mbə nefer ghwəy gwanəŋwəy, ta jakəti ghən tsa ghwəy ka dī va ghwəy kwa jipə ghwəy. E dī ghwəy kwəməvə məhərli sənata kwəma Hyala wəzə wəzə tərəŋw, ta mbə ghwəy sənata kwəmaa niy ghəwəbəy Hyala va.

§ 1:23 2:7; Ef 3:17; 1Tim 3:16; Ebr 3:6 ††† 1:24 2Kwə 1:5; 11:23-29; Ef 3:13 †† 1:25 Ef 3:1-3 †† 1:26-27 2:2; 4:4; Ef 3:6 ††† shəndəkə: 3:4; Rm 5:2; Ef 1:18 ††† 1:28 Ef 4:13 ††† 1:29 Ef 3:20; Flp 4:13 18 2:2 1:26-27; Ef 5:2

Kwəmaa niy ghwəbəy na vay, ghənzə na Kəristəw də'wə ghən tsa ci. <sup>3</sup>†Kəristəw tsa vay, mbə mbəlyəvata sənata kwəma wəzə na lə məhərli wəzə na. Ghəci kəə-timmə na, ta sənata zəzə kwəma Hyala gwa'a. Ya wa shi dī ndə sənashiy dzəkən Hyalay, aa taa kəsashi və. Ma shi vay, shiy gwəramti wəzə na ghəshi.

<sup>4</sup>†Sa wana gəzənyəy ya kwəma va tsəghay, vantaa tsahwəti ndə dzaa ghavəə ngədəhwənyəy lə tsəhwəli ci, va nəw kwal Hyala. <sup>5</sup>\*Ya tsəgha nzee kərakə lə gh-wəy sənənzənyəy, tə pətsa kwətiŋ tsa na məhərli gh-wəmmə. Lə vəshi nzee mbə nəfə tsee tərənyəy, sa nzana mba'ee favə njasa ghəra ghwəy sləni ghwəy lə kwal, zhini mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy wəzə wəzə kaa Yesəw Kəristəw.

### A ghwəmmə kwəməvə piy tsa 'war'war tsa mbə Yesəw \*Kəristəw

<sup>6</sup>Njana nzana mba'a ghwəy zləbavə Yesəw Kəristəw, ka Ntsaa sləkənyəy, jakəjakə pə ghwəy li mbə nzəy tsa ghwəy. <sup>7</sup>†Garənyəy lə bərci tə Yesəw tsa va, njasa ka fə vaa tsəhə hiliŋ nzeə dzəmbə hidi tədəm ta garə ti shi. Banavəm piy tsa ghwəy kaa Yesəw Kəristəw mbə nzəy tsa ghwəy gwanay. Mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa ngəci, njasa niy banavənyəy mbəzliy bəniŋnyəy kwəma Hyala va. Ka mananta 'wəsa tərənyəy ya hwəmba kaa Hyala.

<sup>8</sup>†A ngwarmərə, məni tə ghwəy məhərli wəzə, vantaa tsahwəti ndə dzaa ngədītənyəy lə papala sənashi nihwəti kwemer, kwemer dzərvə dzərvə ni, kala ghən ti shi. Ma kwemer shi vay, kwəma jijihishi na, zhini kwemer va dibay, ta mbəreketi, lə kihə hyeler na ghəshi. Dzar kwa Kəristəw səəkə ghəshiy. <sup>9</sup>††Əntaa ghwəy dzaa zləba kwəma shi ma, A na ni Hyala shiy gwanashiy, mbə vəgha Yesəw Kəristəw na ghəshi. <sup>10</sup>Səvəri mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw tsa va kiy, a ghwəy kwəməvə shiy gwanashi, cesl cesli. Yesəw Kəristəw sləkə na shi nza bərci və shi, lə hyeler tə hidi gwa'a.

<sup>11</sup>†††Kwətanay, a Hyala niy gəzənsi kaa \*ka Zhəwifə ta \*sla fə'yasa, nza mbəzli mbəə sənashi, mbəzli nzeə na ghəshi, kə məndi. Ma ghwəy ghwəy shiy jakənyəy va lə Yesəw Kəristəwəy, aa manati shiy tə ghwəy kwərakwə, nza ghwəy mbəə sənay, mbəzli nzeə nza ghəy, pə ghwəy. Lə dəvə ndə ngəri mənti na shi va kiw. Yesəw Kəristəw mənti shi na. Shi mənti na vay, ə mbəlantənyəy na səvəri mbə dəvə \*kwəma jikir na, kala məni mazə ghənzəə dzəkən ghwəy ghwəla.

<sup>12</sup>†Ghala pətsa məniŋnyəy məndi \*batəməy, njasa nzana mba'a məndi laghwənyəy kwa hidi lə Yesəw na. Njasa zhakatiy Yesəw va mbə mətiy, tsəgha zhakatiŋnyəy ghwəy kwərakwə. Sa nzana, mba'a gh-wəy banavə nefer ghwəy kaa Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətiy, a bərci və ta mbay zhanakatənyəy kwərakwə. <sup>13</sup>†Kwətanay, nja mbəzliy bəkwəshi niy

† 2:3 Fir 2:4-5; 1Kwər 1:24, 30; Ef 3:19 †† 2:4 2:8; Rm 16:18 † 2:5 1Kwər 5:3 †† 2:7 1:23 †† 2:8 1Tim 6:20 ††† 2:9-10 1:19; 2:15, 20; Ef 1:21 ††† 2:11 Ef 2:11 § 2:12 3:1; Rm 6:3-4; Ef 1:19-20; 2:6 §† 2:13 Ef 2:1, 5

nighənyəy Hyala, va kwəma ghwəy jikir na. Mbəzliy nəw ma Hyala niy nza ghwəy, niy slaslamti fə'yasa gh-wəyəw. Nana kiy, a Hyala zhanakatənyəy mbə məti, a ghwəy kwəməvə piy tsa katanay tsa mbə Yesəw Kəristəw. Dzəghwa Hyala mba'a pəlay jikir tsaə məni ghwəmmə mbə nəfə tsa nzeə gwa'a gwa'a. <sup>14</sup>††A gh-wəmmə sənay, kwətanay, a ngwəvə Hyala niy nza kən ghwəmmə, tə sa nəwti ma ghwəmmə \*kwəma pəhəti na. Ma nana kiy, a Hyala bəhwə kwəma ghwəmmə va jikir na, mba'a fakən kən Yesəw Kəristəw ghala danwəti məndi vaa dzəti tsəm tə ghwəmmə. Ava tsəgha banti na fəti kən ghwəmmə ki. <sup>15</sup>††Ghala vəgh-wə tsa məti Yesəw va vəgha tsəməy, a Hyala tədanakən bərci kaa hyeler lə shi nza bərci və shi gwa'a. Dza na mba'a pəmətishi kwa kwəma nzeə nja mevivi. Mba'a 'wəshamtishi kwa kwəma mbəzli gwa'a, ka panavəshi ha'wə.

<sup>16</sup>††Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, əntaa ghwəy taa zləba ndəə sləkənyəy ka slənyəy ngwəvə va shi zəmə ghwəy, ya va shi sa ghwəy ma. Ka zləba ghwəy ndəə slənyəy ngwəvə ya va makwəghwa yəwən tir, ya va \*vici dəkəva ma. <sup>17</sup>†Ma kwəma niva shiy gwanashiy, nja məcakwə shiy dzaa səəkə fəyshi Hyala tsəgha, ta mbəə canshi kwəma kaa mbəzli. Ma na katanay na kwəma dī shi vaa canshi kaa mbəzli kiy, ghəci na Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci. <sup>18</sup>†A nihwəti mbəzli tibay, ə kə ndə zhəghəti ghən tsa ci jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha ci, ka tsəfəkəwə kwa kwəma ka kwal Hyala, kə ghəshiy ni. Gəla mbəzli vay, əntaa ghwəy zləba ghəshiy bənyəy fəti ma. War lə shi nashi ghəshi kwa shiw ka ghəshiy vəshi, Hyala ciŋəy na shi va kwa shiw, kə ghəshiy ni. War ka kəli ghən tsa shi gəm tsəgha. Ka zəzə war dzəkən shi tikə tə hidi. <sup>19</sup>†††Ghəshiy, jakəjakə na ghəshi lə Yesəw Kəristəw ghəci mazə tsa shi gh-wəlaw, Yesəwəy, nja ghən na, ma mbəzliy nəwəy, vəgha ci. Mbəzliy jakəshi lə Kəristəwəy, və kwəma ghəshi bərci. Tə mbərkə ghəci jakəshi ghəshi lə nəfə kwətiŋ. Ava tsəgha kəli ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma kwa kwal Hyala, njasa dī Hyala ki. A Kəristəw jakəti mbəzli ci ta mbə ghəciy nza li shi kwətiŋ, njasa ka dəghesler tə vəgha ndə vaa tsəəbəshi ka ndə kwətiŋ lə bəlititi.

### Ma ntsaa mətiy lə Kəristəwəy, ka sləkəvə shi tə hidi gh-wəlaw

<sup>20</sup>††A ngwarmərə, a ghwəy sənay kiy, mbəzliy bəkwəshi kwasəbə \*Kəristəw nza ghwəy gwanənyəy. Va tsəgha na kiy, ka mbay hyeler lə mbəreketiy sləkənyəy gh-wəlaw. Ya sa nzana tsəgha ghənzə kiy, tawa zhini ghwəy zhəmbənyəy mbə məni shiy nja mbəzliy sənay ma Yesəw diba kia? Wa shiy mənishi va, zhanənyəy gh-wəy zhəmbə nəw kwəma jijihiyəy, diba kia? Tawa zləba ghwəy məndiy gəzənyəy gəla shi nə məndi va. <sup>21</sup>†††Shi tsa' ni vay, əntaa gha bəshi ma. Əntaa gha

††† 2:14 Ef 2:15-16; 1Pi 2:24 †† 2:15 2:9-10 ††† 2:16 Rm 14:1-6 §† 2:17 Ebr 8:5 †† 2:18 Ef 1:21 ††† 2:19 1:18; Ef 4:16 ††† 2:20 2:9-10; Gal 4:3-5, 9 ††† 2:21-22 Ezay 29:13; Mt 15:9; 1Tim 4:3; Ebr 13:9

dzəghə nini ma. Əntaa gha dapə nini lə dəvə gha diba ma, kə məndia? <sup>22</sup> Gəla kwəma jijihə vay, dzəkən shiy dzaa kərəshi sa ka məndiy ghərahwə sləni li shi gəzə ghəshi kwəma. Ndə ngəri zəzəvəshi na ta bənishi kaa mbəzli. <sup>23</sup> Ta na navay, mba'a kə ndəə nighə kwəma va na, nja kwəmaa səkə mbə sənata kwəma ka naa nza. Sa nzanay, ə gəzə na kaa mbəzli a ghəshi jihəvaa dzəmbə cə'wə Hyala, ka zhəghəti ghən tsa shi jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha shi. Shi va gwanashi e gəzə-ŋwəy, ka dza ghəshiy kətitəŋwəy ta mbay ghwəy zhini ghən kaa shi jikir ni maw vəgha ndə ngəriw.

**3** <sup>1</sup>Ghwəy kiy, a ghwəy sənay mbəzli zhanakati Hyala sati mbə mətə kwasəbə Yesəw Kəristəw nza ghwəy. Va tsəgha na kiy, ta shi mə ghwəmə pə ghwəy fə ghən. Shi vay, tə pətsa nza Yesəw Kəristəw ghəshi. Məba nzəyay na tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. <sup>2</sup> <sup>††</sup>War dzəkən shi mə ghwəmə pə ghwəy zəzə ya hwəmba. Ka zəzə ni tə hidī ghwəy ma. <sup>3</sup> <sup>†</sup>A ghwəy sənayəy, mbəzliy bəkwəshi nza ghwəy. Dzəghwa Hyala mba'a mbələyŋwəy piy tsa ghwəy jakə lə Kəristəw. <sup>4</sup> <sup>††</sup>Yesəw Kəristəw na piy tsa ghwəy katarŋ tsa. Sa ka na zhəkəy, ta səkə dza ghwəy dza li gwanəŋwəy kwərakwə lə shəndəkə tsa ci.

#### Nzəy tsa kwatəŋa lə nzəy tsa 'war'war tsa

<sup>5</sup> <sup>†††</sup>Ghənzə tsəgha kiy, kərakə pə ghwəy fəy mənī shi tikə tə hidī ni gəmgəm ni. Mba'a ghəshi mənishi nja shi bəkwə bəkwə ni mbə piy tsa ghwəy. Kərakə pə ghwəy lə ghwərghwər, lə mənī kwəma rəda rəda na, mba'a mənī shi ha'wə ha'wə ni, lə maw shi gəmgəm ni, mba'a mənī mətə. Sa nzanay, mənī mətə ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw. <sup>6</sup> <sup>†††</sup>Tə mbərkə shi gəmgəm ni va gwanashi məmənī mbəzli dza Hyalaa bəkən nəfə kən mbəzliy dī ma fəti ta kwəma nza va ki. <sup>7</sup> <sup>§</sup>Kwatəŋa kiy, tsəgha niy nza ghwəy nja mbəzli va kwərakwə ki. Kwəma jikir na mbə vəgha ghwəy niy sləkəŋwəy na.

<sup>8</sup> <sup>§†</sup>Nana kiy, zlashim shi jikir ni va, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka bə nəfə ghwəy dzəkən mbəzli ma, ka mənī ndərəm ghwəy ma, ka tsəərə mbəzli ghwəy ma, ka gəzə kwəma ha'wə ha'wə na ghwəy səkwa tə miy tsa ghwəy ma. <sup>9</sup> <sup>§††</sup>Ka slasla dzərvə ghwəy kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy ma. Sa nzanay, a ghwəy zlay nzəy tsa ghwəy niy nzəy ghwəy kwatəŋa, lə shiy niy mənī ghwəy gwa'a. <sup>10</sup> <sup>§†</sup>A ghwəy kwəməvə nzəy tsa 'war'war tsa nana, Hyala ndəŋwəy na. Ma nzəy tsa 'war'war tsa vay, Hyala ka naa gwəma njasa səmə vi-ci, nza ghwəy mbəə nza nja ghənzə, ghənzə saa ngati nzəy tsa 'war'war tsa va, zhini mba'a ghwəy sənata wəzə wəzə.

<sup>11</sup> <sup>§††</sup>Ava va tsəgha nzana nana kiy, shiy tibiaa tihəvəri \*ka Zhəwifə lə \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifəw. Shiy tibiaa

tihəvəri mbəzliy \*slanti fə'yasa lə mbəzliy slanti maw. Ya mbəzliy tsəhwəlīshi ma, lə niy mənī kwəma nja mbəzli mbəradzəy, shiy tibiaa tihəvəri shi. Ya mbəzli pa'pa ni, lə ni ya ya niy, shiy tibiaa tihəvəri shi. War \*Kəristəw kwətiy na ntsa dikə tsa kən shi. Ghəci sa mbə nefer ni ci mbəzli gwanashi. <sup>12</sup> <sup>§†</sup>Mbəzli Hyala nza ghwəy, sa tsəhavəŋwəy na, tə sa dītəŋwəy na. Ghənzə tsəgha kiy, mənīŋwəyəm ka mbəzliy zhəhwər ta nih-wəti mbəzli. Ka mənī wəzə kaa mbəzli, ka kəli ghən tsa ghwəy ghwəy ma, wəzə kə hwər tsa ghwəy, ə pə ghwəy sə'wa kwəma. <sup>13</sup> <sup>§†</sup>Sə'wa pə ghwəy sə'wa kwəma kwa jipə ghwəy. Mba'a kə ndə mənəŋwəy kwəmay, pəlayəm mbə nəfə tsa ghwəy. Ya hwəmbay, pəlatam kwəma mbə nefer ghwəy kwa jipə ghwəy, njasa pəlatəŋwəy Ndə sləkəpə va na ghwəy mbə nəfə ci kwərakwə. <sup>14</sup> <sup>§§†</sup>Dzəkən shi va gwanashi kiy, mətəsa-hakənəm dī, sa nzanay, dī na saa dzaa jakəŋwəy ka mbəzli kwətiŋ. <sup>15</sup> <sup>§§†</sup>Zlayəm kwal kaa zərkə tsa ndəŋwəy Yesəw Kəristəw va a ghəci nighə dzəkən nefer ghwəy. Sa nzanay, ta nza ghwəy ka ndə kwətiŋ harvəŋwəy Hyala gwanəŋwəy, lə ta mbəə nza mbə zərkə tsa va. War 'wəsa pə ghwəy mananta ya hwəmba. <sup>16</sup> <sup>§§§</sup>Zla-tanavəm kwal kaa kwəma Kəristəw a ghənzə təhayŋwəy nefer ghwəy tərəŋw. Bənim kwəma Hyala kwa jipə ghwəy, gəzəm kwəma kaa ghən tsa ghwəy, lə sənata kwəma mbə wəzə, lə məhərli wəzə na. Manantam 'wəsa kaa Hyala kwa cəm, lə nefer ghwəy gwanashi. Ka fal slən tsa nza lə cemer kwa Zliya Hyala, ka ndəgha waza, ka fal lə cemer dza Safə tsa nza dəwdew tsaa ciŋwəy. <sup>17</sup> Ya wa kwəma mənī ghwəy, lə na gəzə ghwəy gwa'ay, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw kə taa nza. Manantam 'wəsa kaa Dəmmə Hyala mə ghwəmə lə slən tsa ci diba.

#### Njasa dza nzəy tsa mbəzliy nəw Hyala təbə kwa jipə shi

<sup>18</sup> <sup>18</sup>Favə tə ghwəy, ghwəy ghwəy mi'iy, dim fəti va zhər ghwəy njasa təbə mi'iy jakəshi lə Ndə sləkəmmə mənī.

<sup>19</sup> Ghwəy ghwəy zhər dibay, dī pə ghwəy dī mi'i ghwəy wəzə. Əntaa ghwəy nza ghyanakə mbə nzəy tsa ghwəy li shi ma.

<sup>20</sup> Ghwəy ghwəy ndərazhi bay, fam kwəma, ya namaba va mətikwəkwər ghwəy. Ava kwəma dī Ntsaa sləkəmmə ghwəy mənī.

<sup>21</sup> Ghwəy ghwəy didihi bay, əntaa ghwəy dzaa bə nefer ndərazhi ghwəy sati ma. Vantaa vəgha shi dzaa mətita mbə kwəma dza ghəshiy mənī.

<sup>22</sup> Ghwəy ghwəy mevivi dibay, dī pə ghwəy dāŋshi fəti kaa mbəzliy sləkəŋwəy ya mbə namaba sləni gwa'a. Əntaa ghwəy dzaa jihəva ta ghəra sləni war ghala pətsa ka ghəshiy nza tiba, ta mbə ghəshiy falŋwəy gwa'a tsəgha ma. Ə pə ghwəy mənī sləni ghwəy lə nəfə kwətiŋ. Sa nzanay, va Ntsaa sləkəmmə hazlənī ghwəy. <sup>23</sup> Ya wa sləni ghəra ndəy, lə nəfə kwətiŋ kəə ghəra. Njasa nzana kaa Ndə sləkəmmə Yesəw ghə-

† 3:1 2:12; Ef 1:20 †† 3:2 Mt 6:33 † 3:3 Rm 6:4; 2Kwər 5:14 †† Gal 2:20; Flp 1:21; shəndəkə: 1:27; Flp 3:21; 1Kwər 15:43; 1Zhj 3:2 †† 3:5-8 Gal 5:19-21 ††† 3:5 Rm 6:6, 11; Gal 5:24; Ef 4:19; 5:3 ††† 3:6 Ef 5:6 § 3:7 Rm 1:18; Ef 5:8 §† 3:8 Ef 4:29; 5:4 §†† 3:9 Ef 4:22, 25 §† 3:10 Ghava 1:26-27; Ef 4:24 §†† 3:11 2:11; Gal 3:28; 1Kwər 12:13

§† 3:12-15 Ef 4:2-4 §† 3:13 Ef 4:32 §§† 3:14 Ef 5:2 §§† 3:15 1:18, 20; 2Kwər 13:11; Ef 1:23; 4:4 §§§ 3:16-17 Ef 5:19-20; Ebr 13:15 18 3:18-4:1 Ef 5:21-6:9

ci ghəra. Ka ghəra ghəci njasa nzana kaa ndə ngəri ma. <sup>24</sup> †A ghwəy sənay kiy, Yesəw Ntsaa sləkəmmə də'wə ghən tsa ci dza naa waŋwəy zhəmə ghwəy. Shi wəzə ni fənəy na mə ghwəmə kaa mbəzli ci dza naa bəŋwəy. Kaa Yesəw \*Kəristəw ghəci dikə tsa ghwəy ghəra ghwəy sləni va. <sup>25</sup> ††Ma ntsaa dzaa mən̄ti \*kwəma jikir na naci kiy, ta kwəməvə zhəmə jikir tsa mən̄ti na va dza na. Ka dza Hyalaa təra ghalaa dzəghwa mbəzli mbə sla ngwəvə nzəw.

**4** \*Kaa ngəŋwəy gəzēē kwəma na, ghwəy ghwəy mbəzliy sləkə mevivi. Kəsəvəm mevivi ghwəy lə kwal tsa katanj tsa, lə nəfə tsa wəzə tsa pə ghwəy nzəyŋwəy li shi. Sənay tə ghwəy, a Ntsaa sləkəŋwəy tiba mə ghwəmə kwərakwə, pə ghwəy.

#### Kwa kərn̄i gəzə kwəma Pəl

<sup>2</sup> ††A ngwarməhira, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba, Əntaa ghwəy dali va mən̄i 'wəsa tsa ghwəy kaa ngəta mbə cə'wə ma. <sup>3</sup> †††Ghala pətsa ka ghwəy nza mbə cə'wəy, cə'wə tə ghwəy Hyala tə ghəy kwərakwə, nza Hyala mbəə mətəsəhə ghwəniŋəy kwal ta gəzə kwəma nzə ghəy kaa mbəzli. Ta mbə ghəy canakəvəri kwəmaa niy ghwəbəy Hyala mbə \*Kəristəw dzəti ngwəla kaa mbəzli. Tə mbərkə kwəma va nzee kwa fərshina sən̄zənvə. <sup>4</sup> †††Cə'wəram Hyala, a ghən̄zə bəra bərciy gəzəkəvəri kwəma va pa'i pa'i kaa mbəzli, njasa təbə na yən gəzə.

<sup>5</sup> †Lə məhərli wəzə na kə nzəy tsa ghwəy mbə mbəzliy nəw ma Yesəw Kəristəw. War kwəməvə ma ghwəy vəghwə ya hwəmbay, əntaa ghwəy zlay kətishi ma. <sup>6</sup> ††Mba'a pə ghwəy gəzanshi kwəmay, kwəma wəzə na kə dzaa səvəri mbə miy tsa ghwəy, gar tsə'wəta mbə nefer shi. Sənay tə ghwəy njasa ka ghwəy zləbanci kwəma wəzə kaa ntsaa dzaa dəw kwəma va ghwəy.

#### Kwa kərn̄i səkəwəpə tsa Pəl

<sup>7</sup> †††A ngwarməhira, ta ghwəniŋwəy zəməmmə Tishikə dzee. Zəməmmə tsa dee, ghəy li ghəra na sləni kaa Ndə sləkəmmə Yesəw kwa zəərə kwətij na. Lə nəfə kwətij ghəra na sləni va. Ghəci dza naa gəzəŋwəy kwəma taree njasa nza na gwa'a gwa'a. <sup>8</sup> †Va tsəgha ghwənee kaa ngəŋwəy, a ghəci gəzəŋwəy njasa nza nzəy tsa ghəy tikə. Nza ghwəy mbəə kwəməvə bərci mbə nefer ghwəy. <sup>9</sup> †††Ghəshi lə 'Wənəshim,

† 3:24 Ef 6:8 †† 3:25 Zhk 2:1 † 4:1 SləniTaH 25:43 †† 4:2-4 Rm 15:30; Ef 6:18-19 †† 4:2 Flp 4:6; 1Tes 5:17 ††† 4:3 Rm 15:30 ††† 4:4 1:26 § 4:5 Ef 5:16 §† 4:6 Ef 4:29; 1Pi 3:15 ††† Tishikə: Ef 6:21-22 §† 'Wənəshim: Flm 10-12

tsahwəti zəməmmə tsa di ghwəmmə dza naa dza. Ma ghəci kwərakwəy, ntsaa kəsəvə sləni Yesəw bekir dəvə ci na. Ntsaa səkə mbə məlmə ghwəy na. Ghəshi dza naa gəzəŋwəy kwəma tikə, ya namaba nzə gwa'a.

<sup>10</sup> †††Mbə səkəwəŋwəy na Aristarkə, ntsa nza ghəy li tikə kwa fərshina sən̄zənvə. Mbə səkəwəŋwəy na Markə, ntsa nza kar Barnabasəə kwəy məmə li. Sa ka na tsəhəy vəgha ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy wəzə, njasa niy gəzəŋwəy ya va. <sup>11</sup> Mbə səkəwəŋwəy na Yesəw tsa har mən̄diy Zhəsətəsə kwərakwə. Mbə \*ka Zhəwifəə banavə nefer shi kaa Hyalay, war mbəzli mahkan ni va na shiy ghəra sləni lə ya, ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli. Ghəshi dəpətəra na nəfə tsee.

<sup>12</sup> †††Mbə səkəwəŋwəy na Epafərasə, ntsaa səkə mbə məlmə ghwəy diba. Ndə ghəra sləni tsa Yesəw \*Kəristəw na. Mbə cə'wə Hyala ka naa nza tə ghwəy tərəŋwə ya hwəmba, nza ghən̄zə mbəə garətəŋwəy kwa kwal tsa nza wəzə wəzə, kala kwəfəghə ma ghwəy. A ghwəy mbəə nza ka mbəzli təhə təhə ni kwa kwal tsa nza. Mba'a ghwəy sənashi shi di Hyala wəzə, nza ghwəy mənishi. <sup>13</sup> †Yən də'wə ghən tseyey, e sənay njasa tsəva na mbə sləni tərəŋwə ta kətijwəy ghwəy lə mbəzli ka Lawədishe, mba'a ka Hyerapəlisə. <sup>14</sup> †††Mbə səkəwəŋwəy na madigammə Ləwka tsa di ghwəmmə, dəkwətər tsa ghwəmmə, mbə səkəwəŋwəy na Demasə kwərakwə.

<sup>15</sup> †††Səkəwətəŋəy tə ghwəy ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw mbə məlmə ka Lawədishe. Zhini mba'a ghwəy səkəwəti Nimfa diba, lə mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa nza gwa'a. <sup>16</sup> †Ma sa ka ghwəy jangamti zliya na gwa'ay, nza ghwəy vələnəvəshi kaa mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw mbə məlmə Lawədishe, nza ghəshi jangəti kwərakwə. Sa ka ghəshi vələkəwəŋwəy na shi va tsaslanaghəsəhe kwərakwə bə na, nza ghwəy zhiniy jangəti. <sup>17</sup> †††Gəzancim kaa Arshipə a ghəci mən̄i məhərli, ta mbə ghəciy ghəra sləni fanambə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw va mbə dəvə ci lə kwal tsa nza.

<sup>18</sup> ††††Yən yən Pəl kiy, avandaa tsasli kwəma na dzəghwa tikə lə dəvee, ta səkəwəŋwəy. A səkəwəŋwəy ya. Əntaa ghwəy zamti ghən ta nza tsa nzee tsa kwa fərshina ma. Nza ghwəy nza ki, nza Hyala mən̄təŋwəy wəzə hwər tsa nza.

§†† Aristarkə: SləniKY 19:29; 27:2; Flm 24; Markə: SləniKY 12:12 §† Epafərasə: 1:7; Flm 23 §† Ləwka: 2Tim 4:11; Flm 24; Demasə: 2Tim 4:10 §†† Lawədishe: ShiZhj 3:14 §§† Arshipə: Flm 2 §§§ 4:18 1Kwər 16:21; Ef 1:1; 3:1

# 1 Tesalōnikē

## Kwēma dza ghwēmmē gha sēnataa dzākēn zliya na

Ghala pētsa tsasli Pēl zliya nay, ghēci mbē mēlmē Kwērintē na, mbē wē kwa baka wē ci. Kaa mbēzliy nēw Yesēw mbē mēlmē Tesalōnikē, tē hidi ka Masedāwan, ndēkwē ndēkwē lē mēlmē Filipē tsasli na zliya na. Kwatanjāy a Pēl niy ghērahwē slēni mbē mēlmē Tesalōnikē va. Mba'a niy gēzanshi Yēwēn kwēma wēzē na kaa mbēzli mbēba, mba'a ghēshi mēnishi ka mbēzliy nēw Yesēw Kēristēw ki. Ma lēy hwēm ki na, dza \*ka Zhēwifē mbē mēlmē va ka hērhē va Pēl, mba'a ghēshi tēhamti ki. A ghwēy dzaa kēsay nēwēr tsa va mbē zliya ka kwal Yesēw vāh 17:1-14. Ma na Pēl naci kiy, niy kērētā zēzē kwēma ciy dzākēn mbēzliy nēw Kēristēw mbē mēlmē vaw. Va tsēgha ghwēnay na Timētē ta dza ta kēatishi. Ma sa zhēghākēvay Timētē na, mba'a gēzanci kaa Pēl dzākēn nzēy tsa mbēzli va. Kala shiy sēati mēhērlī shi tība ya tsēgha sahwē ghēshi ngēra'wē. Sa favē Pēl kiy, ma tsaslanaghēshi na zliya na ki.

### Avanay njasa nēwva kwēma mbē zliya na:

Vāh 1 pa' tē vāh 3 Pēl mbē fal mbēzliy nēw Yesēw mbē mēlmē Tesalōnikē sa garēshi ghēshi jarjar kwa kwal Hyala, ya tsēgha na ghēshi mbē sa ngēra'wē. Mba'a gēzanshi dība njasa mawti na dza ta kwēmay li shi. Vāh 4:1-12 Pēl mētsahanshi bērci kaa ka Tesalōnikē nza ghēshi dza kwa kwēma kwa kwēma lē nēw kwal tsa shi va wēzē. Nza ghēshi nzēy shi wēzē ba. Vāh 4:13 pa' tē vāh 5:1-11 Pēl gēzanshiy dzākēn sēakē tsa Yesēw ta basē mbēzli ci. Vāh 5:12-28 Kwa kērni gēzē kwēma Pēl, mba'a sēkwē ka Tesalōnikē.

### Sēkwēpē

**1** †Yēn yēn Pēl, mba'a Shilasē, mba'a Timētē, tsasli na zliya na, kaa mbēzliy nēw Yesēw \*Kēristēw mbē mēlmē Tesalōnikē. Sēkwē sēkwējwēy ghēy ghwēy mbēzli Didi Hyala, lē shi Ndē slēkēpē Yesēw Kēristēw. Mēntējwēy wēzē hwēr tsa nzē Hyala, mba'a ndājwēy zērkē mbē nzēy tsa ghwēy!

### Njasa nza nzēy tsa ka Tesalōnikē lē njasa banavē ghēshi nefer shi kaa Yesēw

<sup>2</sup> ††Ya hwēmba cē'wē ghēy Hyalay, mbē cē'wē ka ghēy nza tē ghwēy kwērakwē. War mbē mananta 'wēsa ka ghēy nza ta kwēma ghwēy gwanājwēy. <sup>3</sup> †Tsēhējēy ma ghēy kwa kwēma dēmē Hyalay, war mbē zēzē ka ghēy nzaa dzākēn slēni wēzē na ghēra ghwēy tē sa banavē ghwēy nefer ghwēy kaa Hyala, lē dzākēn jihē tsa jihēva ghwēy ta slēni va, sa dī ghwēy Yesēw Kēristēw, zhini ka zēzē dzākēn fē tsa fēy ghwēy ghēn tsa ghwēy gēzlijē tērējwē ta Ndē slēkēmē Yesēw Kēristēw. <sup>4</sup> ††Ghwēy ghwēy mbēzli dīti Hyala niy ngwarmēhijēyēy, a ghēy sēnāy Hyala tēravējwēy na ta mbē ghwēy nza ka mbēzli nzē. <sup>5</sup> ††Ghala pētsaa

† Shilasē: 2Kwēr 1:19; 2Tes 1:1; 1Pi 5:12; Timētē: 1Kwēr 4:17; Tesalōnikē: SlēniKY 17:1 †† 1:2-3 2:13; Flp 1:3; Kwēl 1:3; 2Tes 1:3; 2:13 † 1:3 5:1-2 †† 1:4 2Tes 2:13, 16 †† 1:5 1Kwēr 4:20

gēzājwēy ghēy va Yēwēn kwēma wēzē nay, niy mēnta na nja kwēma ka ndē vaa gēzē lē miy gwa'a tsēghaw, lē bērci mbē, ka ghēra slēni \*Safē tsa Hyala mbē ghēy niy gēzē ghēy kwēma, mba'a ghēy niy sēnāy wēzē wēzē, kwēma katanj na sa gēzē ghēy va, pē ghēy. A ghwēy sēnāy ya nzēy tsa ghēy njasa niy nzana, ghala pētsaa nza ghēy mbē ghwēy, ta mbē kēatijwēy niy nzēy ghēy gēla nzēy tsa va.

<sup>6</sup> ††Sa dza ghwēy kiy, mba'a ghwēy nēwvē sēabē ghēy, lē sa Ntsaa slēkēmē. Ghala pētsaa zlēbavē ghwēy kwēma Hyalay, tērējwē niy sahwē ghwēy ngēra'wē. Ya tsēgha nzē kiy, a Safē tsa Hyala dēwdēw tsa niy ndājwēy vēshi dalala ta kwēma va. <sup>7</sup> Mbē kwēma va tsēgha kiy, mba'a ghwēy mēnījwēy ka mbēzliy ci kwal tsa wēzē tsa kaa mbēzliy nēw Yesēw tē hidi ka Masedāwan lē shi ka Akay gwa'a. <sup>8</sup> ††Ava war tē mbērkē kwēma ghwēy pēlivērivata kwēma Ntsaa slēkēmē dzēmbē mbēzli dānj. Kwataka tē hidi ka Masedāwan lē ni ka Akay na gwa'a tsēghaw. Ya pa' kwēmabay, a mbēzli favē njasa banavē ghwēy nefer ghwēy kaa Hyala. Sa nzana gwa'a mbēzli favē kwēma va kiy, nahwēti kwēma tība ghwēla gar zhini ghēy mētsahanshiw. <sup>9</sup> ††Ghēshi dē'wē ghēn tsa shi ka naa slā kwēma ghwēy. Ka gēzē njasaa niy ka'wētējēy ghwēy

††† 1:6 SlēniKY 17:5-9; 2Kwēr 6:10; 2Tes 3:7, 9 ††† 1:8 Rm 1:8 § 1:9 Zhj 17:3; SlēniKY 14:15

ghala pātsaa nza ghāy mbā mālma ghwāy, ka gēzā njasa zlay ghwāy kwāma ta mbāreketi mba'a ghwāy zhāghanavē nefer ghwāy kaa Hyala, ka ghāranta slāni ghānzā Hyala katarj na, kwa bāpā piy. <sup>10</sup>†Sa zlay ghwāy ta mbāriy, dzāghwa ghwāy ka ndāghā zhākā tsa Zāghwā nza va dzaa sākā mā ghwāmā. Zāghwā nza vay, ghāci na Yesāw tsa zhanakati Hyala va mbā māti. Ghāci mbālantāmmā na va \*kwāma jikir na, nāghāta Hyala dzaa bā nāfā dzākān ghwāmmā ghala ngwāvā dza vaa sākā.

### Njasa ghārati Pāl slāni Hyala mbā mālma Tesalōnikā

**2** ††A ngwarmāhiņāy, ya ghwāy dā'wā ghān tsa ghwāyāy, a ghwāy sēnay, tsāhā tsa ghāy va mbā ghwāyāy, gāmāy niy nza naw, pā ghwāy. <sup>2</sup>†A ghwāy sēnay, mādi ghāy tsāhā mbā ghwāyāy, a ghāy sahwa ngāra'wā mbā mālma ka Filipā, ka tsāārāhwāņāy māndi. Saa tsāhāņāy ghāy mbā ghwāyāy, war ghwālashi niy nza ka di mā kwāma ghāy dāņ. Dzāghwa Hyala mba'a fāmbāņāy bārci mbā nefer ghāy, mba'a ghāy gēzāņwāy kwāma nza wēzā na ya war mbā ngāra'wā tsa va ghāy tsāghā ki. <sup>3</sup>††A na kwāma gēzā ghāy kaa mbāzliy, dzārvā dzar mbāw, kwāma gāmāy na mbā nāfā tsa ghāy mbā gēzā nza, ndā tība ghāy ngādi liw. <sup>4</sup>††Na na ghāyāy, kwāma gēzāņāy Hyala na sa gēzānshi ghāy kaa mbāzli. Kwāmaa dzaa tēbānshi kaa ke ngāriy gēzā ghāyāy, kwāmaa dzaa tēbānta kaa Hyala, ghānzā saa sēnashi nefer ghāy na sa gēzā ghāy. Sa nzana mba'a ghānzā nāņāy māk gar gēzā kwāma nza. Va tsāghā fāmbāņāy na gēzā Yāwān kwāma wēzā na va mbā dāvā ghāy.

<sup>5</sup>†††A ghwāy sēnay, na na ghāyāy, sākā ghāy fāyņwāy ghāni ta gēzāņwāy kwāmaa dzaa tēbāņwāyāy, sākā ghāy mānāhwā kwāma ta kwāma vā shi mbā dāvā ghwāyāy. Ava Hyalaa favā, ghānzā dza naa ndāghā fāti tē ghāy! <sup>6</sup>†††Sākā ghāy pālāhwā dikā, a māndi fā dzāti ghāy, pā ghāy mbā kwāma ghāy, ya va nihwāti mbāzliw. <sup>7</sup>A na nava ghāy kē di nzay, a ghāy ni mbāzli dikā dikā ni nza ghāy, pā ghāy. Sa nzānāy, \*ka kwal Yesāw nza ghāy. Ya tsāghā nza kiy, di nava kwāma ghāyāy. † na naa zhini ghāy māniņāy ka mbāzliy njādi mā kwāma, ka māni kwāma lā ghwāy njasa ka māmā kwa ndārazhi vaa māni lā ndārazhi nza. <sup>8</sup>Kwāma gāgā sākā ghāy mbā diņwāyāy. Tā mbārkā di tsa vay, kwātaka yāwān kwāma Hyala va wēzā na na saa di ghāy gēzāņwāy gwa'a tsāghāw, lā piy tsa ghāyāy gwa'a niy di ghāy ndāņwāy, sa nzānāy, tārāņwāy māwti ghāy kwāma ghwāy. <sup>9</sup>†A ngwarmāhiņāy, a ghwāy niy nāy, ghāy mbā gēzāņwāy yāwān kwāma Hyala va wēzā nāy, tārāņwāy niy irāhwāvāņāy ghāy havāghwā lā hāvir lā slāni, ta shi zāmā dzāghwa hwār ghāy, vāntā ghāy dzaa fākāņwāy ngāra'wā tsāa pālāņāy shi zāmā. <sup>10</sup>††Ghala pātsaa nza ghāy mbā ghwāy ghwāy mbāzliy bānavā nefer ghwāy va kaa

† 1:10 5:1-2, 9; Rm 5:9 †† 2:1 1:5, 9 † 2:2 SlāniKY 16:19-24; 17:1-9 †† 2:3 2Kwār 4:2 †† 2:4 Zher 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Ef 3:2 ††† 2:5 2:10; SlāniKY 20:33; 2Kwār 1:23 ††† 2:6 Zhrj 5:41, 44 § 2:9 2Tes 3:7-9; SlāniKY 18:3 †† 2:10 2:5

Yesāwāy kwāma wēzā na niy māni ghāy, ka nāw kwāma lā kwal tsa nza, niy nza kwāma tība gar ndāņāy fāti māndi mbāw. Ghwāy dā'wā ghān tsa ghwāy dza naa ndāghānti fātiy dzākān ghāy, mba'a Hyala dā'wā ghān tsa nza kwārakwā bā. <sup>11</sup>†††Ya ghwāyņwāyshi na, a ghwāy sēnay njasa niy māni ghāy lā ghwāy gwānāņwāy kwārakwā, war njasa ka didi vaa kēti ndārazhi ci. <sup>12</sup>†††War † niy ciņwāy ghāy kwāma ka ghwāy māni kwa kwal Hyala, ka mātāhāņwāy bārci, ka pāla kwal tsāa kētiņwāy ta mbā ghwāy nāw kwal Hyala njasa di na. Hyala va harāņwāy na ta nza ghwāy li mbā shāndākā tsa nza tē pātsa slākā na.

<sup>13</sup>†††Zhini bāy, zlay māni 'wāsa ghāy kaa Hyala dibaw. Sa wānāy, sa nzāna ghala pātsaa tsāhāņāy ghāy va mbā ghwāy ta gēzāņwāy kwāma Hyalāy, a ghwāy niy fā kwāma va, mba'a ghwāy niy zlēbāvā mbā nefer ghwāy ka sēnay kwāma Hyalaa sava katarj, kwāmaa sākā va ndā ngāri nāw, pā ghwāy. Ta na navāy, kwāmaa sākā va Hyala na. Ghānzā na saa ghāra slāni va mbā ghwāy lā bāli, ghwāy ghwāy mbāzliy bānavā nefer ghwāy va kaa Yesāw \*Kāristāw.

<sup>14</sup>†††Ghwāy kiy ngwarmāhiņāyāy, kwāmaa kāsashi nihwāti mbāzli Hyala va bānavā nefer shi kaa Yesāw tē hidi ka Zhāwde na saa kāsāņwāy va. Njasāa niy sanamiyshi \*ka Zhāwifā va ngāra'wāy, tsāghā samiyņwāy mbāzli tē hidi ghwāy ngāra'wā kwārakwā. <sup>15</sup>†††Ka Zhāwifā vay, ghāshi bakwānti na ka gēzā kwāma Hyala niy nza, zhini mbāh ghāshi pāsliti Yesāw Ndā slākāmmā. Ge'i lā tsa ghāy tsa vāghwā dība kiy, a ghāshi samiyņāy ngāra'wā kwārakwā. Ka māni kwāmaa tēbānta kaa Hyala ghāshi ya jāwāw. Ka jaka mbāzli gwa'a gwa'a mānishi ghāshi. <sup>16</sup>†††Makā mākāņāy ghāshi va gēzānshi kwāma Hyalaa mbālitishi kaa \*mbāzliy kamaa ka Zhāwifā. Mbā kwāma māni ghāshi va tsāghāy, † kārkaṁti ghāshi māni kwāma shi jikir na, dzāghwa Hyala mba'a bāti nāfā dzākān shi lā ngwāvā nza.

### Nzāy tsa ka Tesalōnikā dāpanati nāfā tsa Pāl

<sup>17</sup>†††A na na ghāy na ghāy kiy ngwarmāhirāy, ya tsāghā kama ghāy mbā ghwāy lā vāghā ghāy nānāy, war mbā zēzā nza ghāy dzākān ghwāy. Tārāņwā sākā ghāy mbā pāla zha ta kwāmay lā ghwāy, sa nzānāy, lāy hwām saa bārvaņāy ghāy va mbā ghwāy ta vāghwā jāwāy, lā di zhāghāvāa zhāmbā ghwāy niy nza ghāy. <sup>18</sup>Va tsāghā niy di ghāy tsāhāņāy mbā ghwāy. Yān dā'wā ghān tsee yān Pālāy, dāņ sādēe sākēe mbā pāla kwal tsāa zha ta nihāņwāy, dzāghwa mba'a \*ndā jaka tsa Hyala makāhwā kwal va ghāy. <sup>19</sup>†††Ta na navāy, gar māw kwāma nza ghāy lā ghwāy, sa nzānāy, mbāzli Hyala nza ghwāy, kwātaka tē mbārkā nihwāti mbāzli Hyala fāy ghāy ghān tsa ghāy gēzliņā ta zhāma Hyalaw, lā ghwāy ta na kwārakwā. Ghwāy bāņāy na

††† 2:11 SlāniKY 20:31 §† 2:12 4:1; Rm 5:2; Flp 1:27 ††† 2:13 1:2-3; Gal 1:11-12 ††† 2:14 SlāniKY 17:5 §† 2:15 SlāniKY 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Rm 11:28; 2Kwār 11:23-29 ††† 2:16 Mt 23:31-33 ††† 2:17 3:10 ††† 2:19-20 1Kwār 9:24-25; Flp 4:1; 2Tes 1:4



vəshiy dzəmbə nefer ghəy, tə ghwəy sənay məndi, a ghəy ghərati sləni wəzə na, kə məndi. Lə kwəma ghwəy dza ghəy vəshi kwa kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw fəca dza naa zhəghəvaa zhəkə. <sup>20</sup> Tsəgha na nava katarj, ghwəy na ni ghəy mbəzli mənishi sli'i ghəy pay ti shi, lə vəshi nza ghəy mbə nefer ghəy tə mbərkə ghwəy.

**3** <sup>1-2</sup> † †† Ma sa nzana mba'a ghəy hyayvanəy, kala səkəkə ghəy favə gaka ghwəy ki na, dza ghəy mba'a ghəy təkəti: «Wəzəba dza ghwəm ghwənanaghəshi Timəte na, mba'a ghwəm nzəyəm kwətim mbə məlmə Aten» pə ghəy. Dzəghwa ghəy tsəgha ki, mba'a ghəy ghwənəghəjəwəy Timəte. Ghəci kiy, a ghwəy sənay zəməmmə na. Ntsa ghəra ghəy sləni Hyala li jakəjakə, ta gəzə kwəma \*Kəristəw wəzə na kaa mbəzli na. Ma kwəma ghwənəghəjəwəy ghəy Timəte tiy, ta mbə ghəciy mətsahavəjəwəy bərci, lə ta mbə ghəciy kəətītəjəwəy nza ghwəy mbəə garəjəwəy jarjar tə kwəma Hyala banavə ghwəy va nefer ghwəy. <sup>3</sup> † Van-taa ndə va kwətiŋ mbə ghwəy dzaa hwəy zlata kwəma Hyala, va ngəra'wə tsa sarjəwəy məndi va. Na navay, a ghwəy sənay ngəra'wə tsa tsəgha tsa vay, nahwəti bəla mbə nzəy tsa ghwəmmə na ghwəmmə mbəzli Hyala. <sup>4</sup> † † Ghala pətsaa nza ghəy va mbə ghwəyəy, a ghəy niy gəzamtəjəwəy ta sammə ngəra'wəə dza mən-di, pə ghəy niy ni. Ghəci na sa kən ghwəy tsa sana njasa niy sənay ghwəy va. <sup>5</sup> † † Va tsəgha nzana, sa sənay ya mbə sa ngəra'wə tsa va niy nza ghwəy pənəy, kala mbayee zhiniy sə'wati nava kwəma. Dzəghwee ki, bəj yən ghwənəghə Timəte kaa ngəjəwəy, a ghəci dzaa nighətəjəwəy, ta mbee sənay nda garəjəwəy ghwəy jarjar tə bə tsa banavə ghwəy va nefer ghwəy kaa Yesəw. Sa nzanay, mbə dza niy nza heree va nəghətaa \*ndə jaka tsa Hyala dzaa həərəhwəjəwəy, mba'a ghwəy zlata nəw kwəma Yesəw. Ka gha nighə ki na, givə gəmta sləni ghərati ghəy va mbə ghwəy taa nza.

<sup>6</sup> † † † Dzəghwa ndəs Timəte zhəkəy sana ki, sa səkəkə na mbə ghwəy, dza na mba'a sləkəjəy kwəma nzəy tsa ghwəy njasa nza na. A ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw gwanashi, mbə dīva nza ghwəy kwa jipə ghwəy, kə. Ma kə ba na: War kən ghəy ka zəzə kwəma ghwəy nza ya hwəmba, tərəjəwəy dī ghwəy zhiniy kwəmay lə ghəy kwərakwə, njasa nza ghəy va war mbə dī zhiniy kwəmay lə ghwəy, kə. <sup>7</sup> † † † Ya tsəgha nza ghəy mbə sa ngəra'wə tərəjəwəy kiy ngwarməhiŋəyəy, war sa səkəkə Timəte gəzəjəy kwəma nzəy tsa ghwəy njasa banavə ghwəy nefer ghwəy gwanashi kaa Yesəwəy, mba'a ghəy kwəmavə bərci mbə nefer ghəy. <sup>8</sup> Nana kiy, a her ghəy zhəghwashi sa nzana, mba'a ghwəy garəjəwəy jarjar mbə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. <sup>9</sup> Sənay ghəy njasa dza ghəy mənī tsava 'wəsa kaa Hyala ta vəshi ndəjəy ghwəy naa dzəmbə nefer ghəyəw. <sup>10</sup> † † † Havəghwə lə həvir nza ghəy mbə cə'wə Hyala tərəjəwəy tərəjəwəy a ghənzə ndəjəy kwal ta mbə ghwəmmə zhiniy nay ghən tsa ghwəmmə, zhini mba'a ghəy

banavəjəwəy nihwəti shi sənashi ma ghwəy kwa kwal Hyala.

<sup>11</sup> † † † Cə'wə ghəy dəmmə Hyala də'wə ghən tsa nzə, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw, a ghəshi gwəman-təjəy kwal tsa tsəhə mbə ghwəy. <sup>12</sup> † † † Cə'wə ghəy Ndə sləkəmmə a ghəci mətsəhəti kəli dī tsa dī ghwəy va ghən tsa ghwəy tərəjəwəy dalala, lə dī tsa dī ghwəy va nihwəti mbəzli dība, nza dī tsa ghwəy nza yəmyəm lə dī tsa va ghəy tə ghwəy kwərakwə. <sup>13</sup> † † † Ma ghalaba kiy, ta fambəjəwəy bərci dza Ndə sləkəmmə mbə nefer ghwəy, ta mbə ghwəy nza dēwdēw kala fəti dzar kwa kabaka ghwəy kwa kwəma Dəmmə Hyala fəca dza Yesəw Ntsaa sləkəmmə zhəghəvaa zhəkə ghəshi lə mbəzli ci.

#### Naa təbanta kwəma kaa Hyala

**4** † † † Naa tərmbə nana kiy ngwarməhiŋəyəy, a ghəy niy banavəjəwəy njasa təbə na mbəzliy nəw Yesəw mənī ta təbanta kaa Hyala. Dzəghwa tsəgha ghwəy mənī sənəzənva. Sana kiy, a cə'wəjəwəy ghəy tərəjəwəy lə slən tsa Yesəw Ntsaa sləkəmmə, mətsəhəm mənī kwəma va tsəgha. <sup>2</sup> Kwəmaa gəzəjəy Ndə sləkəpə Yesəw va, mba'a ghəy banavəjəwəy, a ghwəy sənata. <sup>3</sup> † † † Ma kwəma dī Hyalay, mba'a ghwəy mənījəwəy dēwdēw, Ka ndəghwə ghən tsa ghwəy va mənī njəfa. <sup>4</sup> Ya wa ndə mbə ghwəyəy, sənay tə ghəci kəsə ghən tsa ci mbə nzəy tsa ci dēwdēw lə bama ti. <sup>5</sup> † † † Əntaa ghwəy zlay ndərshiy tsa ghwəy mbahəjəwəy dzəmbə kwəmaa təbə ma nja mbəzliy nəw ma Hyala ma. <sup>6</sup> † † † Əntaa ndə ya tsamaba ci mbə ghwəy dzaa mananci \*kwəma jikir na kaa tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw, ya ka sla mətsə ta mali ci, ya ka gwəfə shi ci ma. A ghəy niy gəzəjəwəy kwəma va wəzə wəzə ghala kwatarjata, ma gəla mbəzliy məmənī shi tsəgha ni vay, ta basanshi ngwəvə dza Ndə sləkəpə, pə ghəy niy ni. <sup>7</sup> † † † Ta na navay, ta nza ghwəmmə ka mbəzliy məmənī njəfa harvəmmə Hyalaw, ta nza ghwəmmə ka mbəzli dēwdēw ni harvəmmə na. <sup>8</sup> † † † Ava va tsəgha nzana ki, ya wa ntsaa zləba ma kwəma vay, nəghətaa ghəci ni kwəma ndə ngəriy zləba mee kə ma. Kwəma Hyala na sa zləba ma na, ghənzə saa ndəjəwəy Safə tsa nzə va dēwdēw tsa.

<sup>9</sup> † † † † † A na kwəma dīva kwa jipə ghwəy, ghwəy ngwarməmə mbə nəw Yesəwəy, ya kala tsasliŋəwəy kwəmee dzəkən nava kwəmay, kwəma tibaw. Sa nzanay, a Hyala də'wə ghən tsa nzə banavəjəwəy dīva kwa jipə ghwəy njasa təbə na. <sup>10</sup> † † † † † Ava ghənzə na kwəma mənī ghwəy sana kaa ngwarməhim mbə nəw Yesəw tə hidi ka Məsədəwan gwanashi, ə cə'wəjəwəy ghəy, a ghwəy zhiniy mətsəhə dza kwa kwəma kwa kwəma lə dī tsa va. <sup>11</sup> † † † † † † † † † † † pə ghwəy jihəva, ta mbə nzəy tsa ghwəy nza lə zərkə mbə. Ya wa ndəy, ə kəə nighəə dzəkən ni ci shiy, ka mənī sləni də'wə ghən tsa ci ta təhə ghəzli kən ghən ci. Njasa niy gəzəjəwəy ghəy va ghala kwatarjata.

† 3:1 SləniKY 17:15 †† Tim: 1:1 † 3:3 Ef 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12 †† 3:4 SləniKY 14:22 †† 3:5 Flp 2:16 ††† 3:6 SləniKY 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6 ††† 3:7 2Tes 1:4 § 3:10 2:17

† 3:12 Gal 6:10 ††† 3:13 5:1-2; Flp 1:10 †† 4:1 2:13; Kwəl 1:10; 2Tes 3:6 ††† 4:3 5:23; 1Kwər 6:13; Ebr 10:10 †† 4:7 4:3; 1Pi 1:15-16 †† 4:8 1Kwər 6:19-20 ††† 4:9 Zher 31:33-34; Gal 6:10; Ef 5:2 ††† 4:10 2Tes 3:4 ††† 4:11 2:9; Ef 4:28; 2Tes 3:10, 12

<sup>12</sup> †Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay, war ta fal kwəma ghwəy dza mbəzliy nəw ma Yesəw dza tərəŋw! Ya nīmaba shiy ghalaba kiy, ka dza ghwəy ghishi gar dza ghwəy ta cə'wəw.

### Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy nəw Yesəw bəkwəshi, lə dzəkən zhəkə tsa Ndə sləkəpə

<sup>13</sup> ††A ngwarməhinəy, ka di ghəy ghwəy kala sənata kwəmaa dzəkən mbəzliy bəkwəshiw. Əntaa ghwəy taa nza cəlikwə, nja mbəzliy fəy ma ghən tsa shi gəzliŋə ta zhakati mbə məti. <sup>14</sup> ††Ghwəmmə kiy, a ghwəmmə sənay a Yesəw mətiy, mba'a Hyala zhanakati mbə məti pə ghwəmmə. Njana nzana tsəghay, kwəma tifa ka səmməw, a ghwəmmə sənay, mbəzliy banavə nefer shi ka Yesəw, mba'a ghəshi bəkwəshiy, ta zhanakatishi dza Hyalaa dza, ta nzəy lə Yesəw, pə ghwəmmə.

<sup>15</sup> ††Ma kwəma dza ghəy na ta gəzə sanay, kwəma gəzəkə Ntsaa sləkəmmə Yesəw lə miy tsa ci na, ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy dzaa nza tə ghwəmmə fəca dza Ndə sləkəmmə Yesəw zhəghəvaa zhəkəy, ka dza ghwəmmə dzammə dzəvəgha Yesəw pərba ghwəmmə kaa mbəzliy bəkwəshiw. <sup>16</sup> †††Fəcavay, ta gəzəkəvəri kwəma dza Hyalaa dza ta gha məniva shiy, ka mazə tsa ka kwal Hyala dzay, mba'a ngwəmata lala, ka mənī fa ki na, viy təlīmə Hyalaa gaka, ka mənī nighə ki na, Ndə sləkəmmə Yesəw mbə səkwa səəkə mə ghwəmə. Ma mbəzliy niy yivə kwəma Yesəw niy bəkwəshi kiy, pərba ghəshi dza naa zhakatishi mbə məti. <sup>17</sup> †††Ləy hwəm ki na, nza Hyala kafammə ghwəmmə niy tərmbə ləməcimmə mbəzli, ta dzaa jakəva məba tə ghwəmə mbə kwələbi li shi, ta mbə ghwəmmə madi gwanammə ta kwəmə lə Ndə sləkəmmə Yesəw mbə safə tsəgha ki. Ma nza ghwəmmə nza gwanammə vəgha Ndə sləkəmmə Yesəw, ya pa' hwəmba ki. <sup>18</sup> Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy dəpə ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə kwəma va.

### Tsakətəvanjwəyəm wəzə

**5** A ngwarməhinəy, a na vəghwə tsa dza shi vaa məniva ti lə vici va gwa'ay, ya kala tsasliŋwəy kwəma ghəy dzəkən na, kwəma tibaw. <sup>2</sup> †Sa nzanay, ya ghwəyŋwəyshi na a ghwəy sənay njasa ka ndə ghəli vaa səəkə vətəghə həvir dza vici Ndə sləkəmmə səəkə. <sup>3</sup> ††Ghala pətsa dza mbəzliy ni, kay, a wahə tifa nana, kwəma tifa gagarəw kə ghəshiy, war vətəghə dza ngərə'wə səəkəy dzəkən shi. Njasa ka ya vaa ghavəə kafəta ta mali lə hwər vətəghə. Ka dza kwal nza va ndə gar zhini ghəciy mbəliy ghwəla kiw! <sup>4</sup> Ghwəy, na na ghwəy kiy ngwarməhinəy, mbəzli mbə kwəsli nza ghwəyəw, əntaa kwəma va dzaa ngalitəŋwəy vətəghə, njasa ka ndə ghəli vaa ngaliti mbəzli ma. <sup>5</sup> †††Ghwəy gwanəŋwəy na na ghwəyəy, mbəzli mbə war pi nza

† 4:12 1Kwər 5:12-13; Kwəl 4:5 †† 4:13-17 5:1-2; 1Kwər 15:51-52 † 4:13 1Kwər 15:18-19; Ef 2:12 †† 4:14 Rm 14:9; 1Kwər 15:3-4, 12, 20 †† 4:15 1Kwər 7:10, 25 ††† 4:16 1Kwər 15:23 ††† 4:17 Zhj 12:26; Rm 5:17; Flp 3:20 § 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mt 24:36; Flp 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; nja ndə ghəli: Mt 24:43; 2Pi 3:10; ShiZhj 3:3; 16:15 §† 5:3 Zher 6:14-15; Mt 24:39 §†† 5:5-8 Rm 13:11-12; Ef 5:8-9

ghwəy, mbəzliy mənī kwəma havəghwə. Mbəzli ka mənī kwəma həvir dzar mbə kwəsli nza ghwəmməw.

<sup>6</sup> Njana nzana tsəgha kiy, na na ghwəmmə na, ka hi ghwəmmə nja nihwəti mbəzli gwanashi ni ma. Tsəmt-səmmə pə ghwəmmə nzəyəmmə, ka ya ghən tsa ghwəmmə va shi tə hidi. <sup>7</sup> Sa nzanay, həvir ka mənīy hi, ntsaa sahəwə shiyəy, həvir ka naa ghi! <sup>8</sup> ††Na na ghwəmməy, mbəzli mbə war pi nza ghwəmmə, ə pə ghwəmməy ya ghən tsa ghwəmmə va shi tə hidi. Ə pə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw, ka di nihwəti mbəzli ka məjə'a tsa ghwəmmə kwəbarj tsahi tsa pakən ghwəmmə ta mbəz. Zhini mba'a ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ta vici dza Hyalaa mbəlīmə ti ka məjə'a tsa ghwəmmə daghwəba tsahi tsa pambə ghwəmmə mbə ghən ghwəmmə ta mbəz.

<sup>9</sup> ††Ta na navay ta sammə ngərə'wə təravəmmə Hyalaw, ta mbəlītəmmə tə mbərka sləni wəzə na ghərati Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw təravəmmə na. <sup>10</sup> ††Yesəw Kəristəw tsa vay, aa mətiy tə ghwəmmə. Ta mbə ghwəmmə nzəy li tə pətsa kwətij tsay, fəca dza naa səəkə. Ya ghwəmmə bəkwə bəkwə dza naa nza, ya ghwəmmə tə ghwəmmə tsətsə dza naa nza. <sup>11</sup> Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy mətsəhə bərca kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ka kəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ta kəli kwa kwal Hyala. Njasa nza ghwəy va mbə mənī sənəzəna.

### Kwa kərni gəzə kwəma mba'a səkwəpə

<sup>12</sup> ††A ngwarməhinəy, ə cə'wəŋwəy ghəy, di pə ghwəy di fəti va mbəzliy ghəra sləni Hyala mbə ghwəy, mbəzli fəy Ndə sləkəmmə kwa kwəma ghwəy ta bənəŋwəy shiy. <sup>13</sup> Ə pə ghwəy ha'wə ti shi tərəŋw, ka di kwəma shi dalala, ta sləni Hyala ghəra ghəshi kwa jipə ghwəy. Lə zərkə pə ghwəy kwa jipə ghwəy lə mbəzli.

<sup>14</sup> †††Ə cə'wəŋwəy ghəy diba ngwarməhinəy, ə pə ghwəy gəzə kwəma kaa ka meredem mbə ghwəy, ka mətsahanshi bərca kaa mbəzli nza hazləni mbə nefer shi, kətim mbəzli daw daw bərca ni. Ə pə ghwəy sə'wa kwəma mbəzli gwanashi. <sup>15</sup> †††Mənim məhərli wəzə, vantaa ndə mbə ghwəy təkə wa kwəma jikir tsa mananati tsahwəti ndə, lə \*kwəma jikir na kwərakwə diba ma. Ya hwəmbay ə pə ghwəy jihəva ta mənī kwəma wəzə na kwa jipə ghwəy, lə kaa nihwəti mbəzli gwanashi ni.

<sup>16</sup> †††Ə pə ghwəy vəshi ya hwəmba! <sup>17</sup> ††Ka dəkəva ghwəy ta cə'wə Hyala ya hwəmba ma! <sup>18</sup> †††War 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Hyala ya mbə namaba kwəmaa məniva gwa'a. Ghənzə na kwəma di Hyala ghwəy mananta, ghwəy mbəzliy jakəŋwəy lə Yesəw \*Kəristəw.

<sup>19</sup> ††Ka makə sləni di \*Safə tsa Hyala dewdew tsa mənī ghwəy ma. <sup>20</sup> Ka ndərə kwəma mbəzliy gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghwəy ma. <sup>21</sup> †††War nighə pə gh-

§† 5:8 Ef 6:11-17 §†† 5:9 1:10; 2Tes 2:14 §† 5:10 4:14; Rm 14:8-9 §† 5:12 1Kwər 16:15-18; 1Tim 5:17 §†† 5:14 2Tes 3:6, 11, 15 §†† 5:15 Rm 12:17; Flp 1:10 §§§ 5:16 Flp 4:4 18 5:17 5:25; Lk 18:1; Rm 12:12; Ef 6:18; Kwəl 4:2 19 5:18 Ef 5:19-20 20 5:19 Ef 4:30 21 5:21 1Kwər 14:29; Ef 5:10; 1Zhj 4:1

wəy nighə shiy gwanashi. Nza ghwəy təra na wəzə na kwəma mbə shi. <sup>22</sup> Əntaa ghwəy mənī ya namaba hwəlfə \*kwəma jikir na ma.

<sup>23</sup> †Nza Hyalaa bəpə zərkə, məntəŋwəy dewdew kwa kwəma nza. Mba'a ndəghwətəŋwəy məhərlihi ghwəy, lə nefer ghwəy, mba'a vəgha ghwəy gwa'a, kala dza rədaa nza tar kabaka ghwəy ya jəw, fəca vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəkə. <sup>24</sup> ††Hyalaa harəŋwəy va ta nza ghwəy ka shi nza, ta mənti dza na tsəgha, sa nzanay, ka gəzə kwəma na bakə bakəw.

† 5:23 5:1-2; 2Kwər 13:11 †† 5:24 1Kwər 1:8-9; Flp 1:6; 2Tes 3:3

<sup>25</sup> †A ngwarməhiŋəy, cə'wə tə ghwəy Hyala tə ghəy kwərakwə.

<sup>26</sup> †Səkwətīm ngwarməhimmə nəw Yesəw wəzə wəzə.

<sup>27</sup> †‡Ə cə'wəŋwəy ya lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw, a ghwəy janganshira zliya na kaa ngwarməhimmə gwanashi. <sup>28</sup> Ava tiba kərayee, nza ghwəy nza ki. Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

‡ 5:25 1:2-3; Rm 15:30 †† 5:26 Rm 16:16 †‡ 5:27 Kwəl 4:16

## 2 Tesalōnikē

### Kwēma dza ghwēmmē gha sēnataa dzākēn zliya na

Ghala pētsaa tsasli Pēl kwa baka zliya nay, ghēci ghwēlay mbē mēlmē ka Kwērītē nza na, mba'a favē war ghwēlashi na ka Tesalōnikē mbē sa ngēra'wē, kē mēndi. Mba'a Pēl favē dībaa dzākēn nihwēti shiy sēvēri mēhērlī shi dalala. Ma kē nihwēti mbēzli mbē shiy, ndākēwē na Yesēw ta zhēghēvaā sēākē ta nama ka ghwēmmē zhiniy ghēra slēnia? kē ghēshi. Zhini ma kē nihwēti mbēzli ba na, a Yesēw sēākēy mbēradzēy, kē niva. Va tsēgha tsaslanaghēshi Pēl zliya na ki.

### Avanay njasa nēwva kwēma mbē zliya na:

Vēh 1 Pēl gēzanshi kaa ka Tesalōnikē a ghēshi sē'wa ngēra'wē tsa sanshi mēndi va.

Vēh 2:1-12 Pēl gēzanshi shiy dzaa mēniva ghēnghēn ghēnghēn ka Yesēw mādi ta sēākē.

Vēh 2:13 pa' tē vēh 3:1-5 Pēl fal Hyala ta ka Tesalōnikē. Zhini mbē dēwshi ghēci nza ghēshi mbē cē'wē Hyala ti dība.

Vēh 3:6-15 Ma tē kwa kērni kwēma ci kiy, a gēzanshi Pēl kwēma kaa ka Tesalōnikē nza ghēshi nēw lē mēni slēni shi, ka dza kwa kwēma kwa kwēma. Ya wa ndē na, ka ghēra slēni lē dēvē ci ta pēla shi zēmē ci.

Vēh 3:16-18 Pēl sēkwē ka Tesalōnikē

### Sēkwēpē

**1** †Yēn yēn Pēl, mba'a Shilasē, mba'a Timētē tsasli na zliya na kaa mbēzliy nēw Yesēw \*Kēristēw mbē mēlmē Tesalōnikē. Sēkwē sēkwēy ghēy ghwēy mbēzli Dēmmē Hyala, lē shi Ndē slēkēpē Yesēw Kēristēw.

<sup>2</sup> Mēntēy wēzē hwēr tsa nē Dēmmē Hyala, ghēshi lē Ndē slēkēpē Yesēw Kēristēw mba'a ghēshi ndāy wēy zērkē mbē nēy tsa ghwēy.

### Ngwēvē dzaa nza tība fēca dza Kēristēw zhākē

<sup>3</sup> †A ngwārmēhīyēy, ya hwēmbay, war 'wēsa dza ghēy mananta kaa Hyala dalala ta kwēma ghwēy, wēzē na ghēy mananta 'wēsa tsēgha, sa nzanay, kwa kwēma kwa kwēma mētsēhē ghwēy bē nēfer ghwēy kaa Yesēw, zhini tsēgha ghwēy mētsēhē dīva kwa jipē ghwēy gwanāy wēy dība. <sup>4</sup> †Sa nzana va tsēgha kiy, lē vēshi ka ghēy gēzē kwēma dza kwa ghwēy, sa ka ghēy tsēhēyēy mbē jakēva tsa nihwēti mbēzliy nēw Yesēw. Ghwēy kiy, tērēy wēy sār yēy mēndi ngēra'wē, ka irēy wēy dalala. Ya tsēgha nē ki na, mba'a ghwēy garēy wēy jarjar kwa kwal Hyala, war ē ghwēy mētsēhē bē nēfer ghwēy kaa Yesēw.

<sup>5</sup> †Ava tē kwēma nja sava sēnay ghwēmmē njasa dza Hyala ta sla ngwēvē nē lē kwal tsa katay tsa. Sa nzana va mba'a ghwēy sahēwē ngēra'wē ta kwēma Hyalay,

† 1:1 1Tes 1:1 †† 1:3 2:13; 1Tes 1:2-3 † 1:4 1Tes 2:19-20; 3:3, 7 †† 1:5 Flp 1:28

ge'i ge'i dza ghwēy nza ta nza mbē mbēzli slēkē Hyala. <sup>6</sup> ††Ta na navay, lē kwal tsa slar tsa dza Hyalaa slavēri kwēma va. Ta sanamiy ngēra'wē dza naa dza kaa mbēzliy samiy yēy ngēra'wē va kwērakwē. <sup>7</sup> ††Ghwēy ghwēy mbēzli mbē sa ngēra'wē va sanay, ta dēkētēy wēy dza naa dza lē ghēy yēyshi gwa'a, ghala vici dza Yesēw, Ntsaa slēkēmmē zhēghēvaā sēākē mē ghwēmmē zhēti hidī ni. Ghēshi lē ka kwal Hyala nza bērci vē shi dza naa sēākē. <sup>8</sup> ††Ta sēākē dza Yesēw, lē ghwē ka tsē ngād ngād ngād, ta sanshi ngēra'wē kaa mbēzliy hazlēni ma va Hyala, lē kaa mbēzliy dī ma zlēba Kwēma wēzē na va gēzē mēndiy dzākēn Ndē slēkēmmē Yesēw. <sup>9</sup> Kwēma dza Hyalaa irētishi liy, ē dza naa zamtishi kwa ndimndim, mba'a tēhamtishi kērakē lē Ntsaa slēkēmmē kala dza ghēshiy nay njasa nza shēndākē tsa dikē tsa mēni Yesēw Ndē slēkēmmē ki. <sup>10</sup> Fēca vici dza Ndē slēkēmmē zhēghēvaā sēākē dza kwēma vaa mēniva, fēca nava vici dikē na va dza naa sēākē, nza nici mbēzli fal, ka fē dikē mbēzliy bānavē nēfer shiy dzēti gwanashi. Ghwēy kwērakwē kiy, mbē mbēzli va dza ghwēy nza jakē, sa nzana mba'a ghwēy bānavē nēfer ghwēy kaa Yesēw sa gēzāy wēy ghēy kwēma ci.

<sup>11</sup> †Ava va tsēgha ka ghēy cē'wē Hyala tē ghwēy ya hwēmba. Ma kwēma ka ghēy cē'wē Hyala tiy, a ghēnzē mēntēy wēy ka mbēzli ge'i ge'i ni ta kwēmavē piy tsaa kēdi ma va harāy wēy na ti. Mbē cē'wē ka ghēy nza

†† 1:6 Rm 12:19; ShiZhy 18:6 ††† 1:7 Mt 25:31; 1Tes 5:1-2 ††† 1:8 Ezay 66:15; Rm 2:8; 1Pi 4:17 § 1:11 1Tes 1:2-3; 5:24

diba a ghənzə kəətītəŋwəy lə bərċi nʒə, ta mbə ghwəy mənī kwəma wəzə na təkəti ghwəy mənī nʒə gwanata, zhini ka kəətiŋwəy, nʒa sləni ghəra ghwəy tə mbərkə sa banavə ghwəy nefer ghwəy nʒa wəzə. <sup>12</sup> Ghalaba kiy, ta fal slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw dʒa mbəzli tə mbərkə kwəma ghwəy. Zhini ka falŋwəy mən̄di ta nʒa, tə mbərkə na ci kwəma ba. Kar Hyala ghwəmmə ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw dʒa naa mən̄ti kwəma va tsəgha lə wəzə hwər tsa shi.

### Shiy dʒaa mən̄iva ka Yesəw gha zhəkə

**2** <sup>†</sup>A ngwarməhiŋəy, a ghəy di gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən vəghwə tsa dʒa Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw zhəghəvaa zhəkə ti ta basəva ghwəmmə kwa kwəma ci. A cə'wəŋwəy ghəy, <sup>2</sup> <sup>††</sup>Ya ə nə nihwəti mbəzli kaa ngəŋwəy, a vici dʒa Ndə sləkəmmə zhəkə ti səkəkəta kə ghəshi: Ya ka gəzə kwəmaa səkəkə va Hyala gəzə na tsəgha, ya mbəzliy bəniŋwəy kwəma Hyala gəzəkə na, ya ə nə mən̄di, ghəy tsaslikə na zliya ta gəzəŋwəy tsəgha, kə mən̄diy, əntaa dʒaa nʒa nʒa-'jəw tsəgha na, mba'a məhərli ghwəy səkəkə, ya her ghwəy na, ka dʒa ma. <sup>3</sup> <sup>†</sup>Əntaa ghwəy dʒaa zləba ndə ngədīŋwəy ya dʒa nʒaa ma. Ka vici dʒa Ndə sləkəpəə zhikə ti mən̄ivay, pərba zlay dʒa mbəzli dāŋ zlay nəw kwal Hyala. Ka ntsaa gwəra va tə mən̄i jikir dʒa Hyala ta gha zamti dʒa na, mba'a təzliy. Ma ghalaba ki na, nʒa vici va səkəkə. <sup>4</sup> <sup>††</sup>Sa ka Ntsaa gwəra va tə jikir səkəkəy, mba'a fəy ghən tsa ci ka ntsaa tən̄əti slən shi tsəfəkəwə mbəzli kwa kwəma shi, ya Hyala na, ya nihwəti shi bəti mbəzli ka Hyala na ghəshi. Pa' mbə \*ciki Hyala dʒa naa tsəhəy, ka na dzay, dərəsə nʒəyəy mbəba, yən na Hyala, kə dʒaa ni.

<sup>5</sup> E niy gəzəŋwəy kwəma va niy nʒa, ghala pətsaa niy nʒee va mbə ghwəy, zamti ghən ghwəy ti na? <sup>6</sup> Nana diy, kwal və ta səkəkə ta mən̄i kwəma ci vaw, a nihwəti shiy makəti tība, shi sənashi ghwəy ghəshi. Ma ghala pətsa dʒa vici bərkəti Hyalaa mən̄ta gwa'a kiy, ma nʒa Ntsaa gwəramti jikir va civaa dzəti ngwəla ghwazhə ghwazhə ghalaba ki. <sup>7</sup> Ta na navay, ya sana na dāŋ na mbəzliy zhini ghən kaa Hyala. Ə na na nʒanay, na ci va kwəma na ka dʒa naa mən̄iva diw. Sa ka Hyala katamti ntsaa makəti va va səkəkə dʒa naa mən̄iva. <sup>8</sup> <sup>††</sup>Ma sa ka na barvay kiy, ma nʒa Ntsaa gwəra jikir va dzəti ngwəla wəzə wəzə ki. Ma sa ka Ndə sləkəpəə Yesəw zhəkəy na, nʒa zamti lə safə tsa mbə miy ci, mba'a lə shəndəkə tsa ci ghalaba ki. <sup>9</sup> <sup>†††</sup>Ma ntsa jikir tsa vay, lə bərċi banavə \*ndə jaka tsa Hyala dʒa naa səkəkə. Ka na dʒa na, ka məmən̄i shi səkəkə ma mən̄diy nashi, shi madāŋa madāŋa ni ghəŋghən ghəŋghən kwa kwəma mbəzli, ka ngədīpə li shi. <sup>10</sup> Ya nimaba hwəlfə shi jikir ni tə hidi gwa'ay, war mən̄i dʒa naa mən̄ishi, ta mbə ghəciy ngədīvə mbəzliy dʒaa zashi. Shiy dʒaa mən̄ti dʒa ghəshiy zashiy, sa nʒana kala di zləba na katan̄ na va kwəma dʒaa mbəlantishi ghəshi, mba'a kə ghəshi niy zləbavə nʒay, ta mbəlantishi niy dʒa Hyala nʒa.

† 2:1-2 1Tes 4:15-17; 5:1-2 †† 2:2 2:15 † 2:3 1Tim 4:1; 1Zhh 2:18 †† 2:4 Ezhek 28:2; Dani 11:36; ShiZhh 13:5-6 †† 2:8 Ezay 11:4; ShiZhh 19:15 ††† 2:9 Mt 24:24; ShiZhh 13:11-13

<sup>11</sup> <sup>††</sup>Sa di ma ghəshi zləba na katan̄ na va kwəma kiy, dʒa Hyala mba'a banakəshi bərċiy banshi zəzə kwəmaa dʒaa zamtishi, ta mbə ghəshiy bə nefer shi kaa dzərvə. <sup>12</sup> <sup>§</sup>Ma mən̄ti Hyala tsəghay, ta mbə ngwəvəə kəsəy mbəzliy dʒaa banavə ma nefer shi kaa na katan̄ na kwəma gwanashi, ka vəshi war ta mən̄i na jikir na kwəma.

### Mbəzli tsəhavə Hyala ta mbəlītishi nʒa ghwəy

<sup>13</sup> <sup>§†</sup>Ghəy na ghəy kiy ngwarməhiŋəyəy, ya hwəmba na, war 'wəsa dʒa ghəy mananta kaa Hyala ta kwəma ghwəy, ghwəy mbəzli diti Ntsaa sləkəmmə va. Ta na navay, ghala kwatan̄ata hidi ghwəla ta ghava tsəhavəŋwəy Hyala ta nʒa ghwəy ka mbəzli mbəliti na lə bərċi Safə tsa nʒə dewdew tsa. Safə tsa va mən̄təŋwəy na ka ni Hyala mbəzli. Sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa na katan̄ na va kwəma, va tsəgha mbələn̄təŋwəy na. <sup>14</sup> <sup>§††</sup>Ta mbəlīŋwəy tsəgha harəŋwəy Hyala lə Yəwən kwəma wəzə na va gəzəŋwəy ghəy. Ta mbə ghwəy kwəmavə shəndəkə tsa Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw harvəŋwəy Hyala. <sup>15</sup> <sup>§†</sup>Va tsəgha na kiy, ngwarməhiŋəyəy, garəŋwəyəm tə kwəma Yesəw jarjar. Kəsəvəm shi banavəŋwəy ghəy va mbə nefer ghwəy, ya ni bəniŋwəy ghəy lə miy tsa ghəy, ya ni tsaslēghəŋwəy ghəy kwa zliya gwa'a.

<sup>16</sup> <sup>§††</sup>Kar Dəmmə Hyala ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ciy, a ghəshi dītəmmə tərəŋw. Dzəghwa ghəshi lə wəzə hwər tsa shi, ka bəm̄mə bərċi ya hwəmba, ka kəətimmə ta fə ghən ghwəmmə gəzliŋə ta shiy dʒaa səkəkə wəzə ni. <sup>17</sup> Nʒa ghəshi ndāŋwəy neferiy mən̄i kwəma, mba'a ghəshi ndāŋwəy bərċi ta ghəra sləni wəzə na, lə ta gəzə naa təbanta kwəma ya hwəmba.

### Cə'wəm Hyala tə ghəy

**3** <sup>§†</sup>A ngwarməhiŋəy, a naa tərmbə kwəma dʒa ghəy gəzəŋwəy kiy, cə'wəm Hyala tə ghəy, ta mbə kwəma Ndə sləkəpəə Yesəw pəliva dʒəmbə mbəzli tan̄tan̄. Ma nʒa mbəzli dʒa kwa nahwəti bəla fə shəndəkəə dzəti, nʒasa nʒa ghwəy va mbə fə shəndəkəə dzəti kwərakwə. <sup>2</sup> Zhini bay, cə'wəm Hyala tə ghəy, a ghənzə mbələn̄təŋəy mbə dəvə ka ndərəm gəmgəm ni va. Sa nʒanay, mbəzli gwanashi banavə na nefer shi kaa Yesəwəw.

<sup>3</sup> <sup>§†</sup>A na Ntsaa sləkəmmə nacy, ka gəzə kwəma na bakə bakəw. Ta kəətītəŋwəy dʒa na, nʒa ghwəy mbə nʒa lə bərċi, mba'a ndəghwətəŋwəy va \*ndə jaka tsa Hyala. <sup>4</sup> <sup>§††</sup>Tə mbərkə sa kəətītəŋəy Ntsaa sləkəmməy, mən̄ti ghən ghəy bakə bakə ta kwəma ghwəyəw, a ghəy sənay mbə mən̄i kwəma gəzəŋwəy ghəy nʒa ghwəy, zhini ta nəw ghwəy dʒa lə mən̄i nʒə ya hwəmba nʒə ba.

††† 2:11 2Tim 4:4 § 2:12 1:6-8 §† 2:13 1:3 §†† 2:14 1Tes 5:9 §† 2:15 3:6; 1Kwər 11:2 §†† 2:16 1Tes 1:4 §† 3:1 SləniKY 2:4; Rm 15:30; 1Tes 5:25 §† 3:3 1Kwər 10:13; 1Zhh 5:18 §†† 3:4 1Kwər 4:16; Gal 5:10

<sup>5</sup> Nza Ndā slākammā kəatitəŋwəy mbə nefer ghwəy ta mbə ghwəy dī Hyala, ka mbay sə'wa kwəma njasa sə'wahwə \*Kəristəw va.

### Wəzə na ndəə ghəra sləni

<sup>6</sup> †A ngwarməhiŋəy mbə nəw Yesəw, lə slən tsa Yesəw \*Kəristəw Ntsaa sləkəpə gəzəŋwəy ghəy. Kərakə pə ghwəy lə ka mar mbə nəw Yesəw va dī ma ghəra sləni. Niva mbəzliy, ə dī ma ghəshi fəti ta kwəma banavəŋwəy ghəy. <sup>7</sup> A ghwəy sənay wəzə wəzə njasa dza ghwəy məni ta nəw səəbə kwəmaa niy məni ghəy. Ghala pətsaa niy nza ghəy mbə ghwəyəy, ka mar niy nza ghəyəw <sup>8</sup> ††Niy zəhwə shi zəmə ndə ghəy təgəm mbə ghwəyəw. Ghəy də'wə ghən tsa ghəy niy tsəva na lə ghəra sləni, havəghwə lə həvir gwa'a, ta mbə ghəy kwəməvə shi zəmə ghəy. Vantaa məni kwəma kən ghəy dzaa nza kən ndə mbə ghwəy <sup>9</sup> †Saa niy məni ghəy va sləni va tsəghay, ə niy kama ghəy gar dəw shi zəmə va ghwəyəw, nza ghwəy mbəə nəw kwəma məni ghəy va niy nə ghəy.

<sup>10</sup> ††Ghala pətsaa nza ghəy va mbə ghwəyəy, a ghəy niy gəzəŋwəy, ma pə ghəy niy niy: «War mba'a kə ndə kala dī ghəra sləniy, ka nga shi zəmə ghwəy kaa tsava ndə kwərakwə ma!» pə ghəy niy ni. <sup>11</sup> ††Sa wana gəzəŋwəy ghəy kwəma va tsəgha sana kiy, sa favə ghəy məndiy gəzə «A nihwəti mbəzli mbə ghwəyəy, ka dī ghəshiy ghəra sləniw, war kakahwə kwəma kən shi nihwəti mbəzli na na shi kwəma məni ghəshi» kə məndi.

† 3:6 3:12; 1Tes 5:14 †† 3:8 1Tes 2:9 † SləniKY 18:3; 1Tes 1:6; dəw kəati 1Kwər 9:4 †† 3:10 1Tes 4:11 †† 3:11 1Tim 5:13

<sup>12</sup> ††Gəla mbəzli vay, avanta kwəma gəzanshi ghəy, a ghəshi məni. Lə slən tsa Ndə slākammə Yesəw Kəristəw gəzanshi ghəy, ə kə ghəshiy ghəra sləni shi lə kwal, a ghəshi pəla shiy dzəghwa hwər shi lə dəvə shi də'wə ghən tsa shi.

<sup>13</sup> ††Na na ghwəy na ghwəy kiy, nihwəti ngwarməhiŋəyəy, ə pə ghwəy nəw lə məni kwəma wəzə na, ka dali ghwəy və ma. <sup>14</sup> †Mba'a kə tsəhwəti ndə dzaa nza mbə ghwəy, kala dza ghəciy dī fəti ta kwəma gəzəŋwəy ghəy mbə zliya nay, cati tə ghwəy dəvə tə tsava ndə, mba'a ghwəy zlay jakəva li, ma nza ghəci mbəə sənay kwəma gəmgəm na na sa məntee na, kə. <sup>15</sup> ††Ya tsəgha nza diba kiy, əntaa ghwəy taa nzəyŋwəy li nja ndə jaka tsa ghwəy ma! War ə pə ghwəy dzaa gəzanci kwəma njasa ka ghwəy gəzanci kwəma kaa zəməŋwəy tsa mbə nəw Yesəw ghəci kə mənti \*kwəma jikir na.

### Kwa kərnī gəzə kwəma Pəl

<sup>16</sup> ††Ndə sləkəpə Yesəw tsa bə zərkə va kaa mbəzliy, ndəŋwəy zərkə ghəci də'wə ghən tsa ciy dzəmbə nefer ghwəy ya hwəmba, ya dza kwa namaba bəla gwa'a. Nzəyəy tə ghəci lə ghwəy gwanəŋwəy.

<sup>17</sup> ††Dzəghwa tə pətsa səkəwəŋwəy ya tsa mbə zliya nay, yən yən Pəl də'wə ghən tsee lə dəvee tsasli na na va bəla. Tsəgha kee tsasli slən tsee dzəmbə ni ya zliyahi tsaslee. Ni ya tsasli shiy na shi ni. <sup>18</sup> ††Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki. Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə slākammə Yesəw \*Kəristəw gwanəŋwəy.

††† 3:12 Ef 4:28 ††† 3:13 Gal 6:9 § 3:14 1Kwər 5:9, 11 §† 3:15 Mt 18:15-17; 1Tes 5:14 §†† 3:16 2Kwər 13:11 §† 3:17 1Kwər 16:21 §†† 3:18 Gal 6:18

# 1 Timote

## Kwama dza ghwammə gha sənataa dzəkən zliya na

Ta bə kaa madigay Timote tsasli Pəl zliya na. Ma kə kaa har Timote tsa vay: «Zəghwee» kə. Sa nzana ghəci niy kətititi Timote ta banavə nəfə tsa ci ghəci kaa Yesəw, va tsəgha har na tsəgha. Timote tsa va dibay, ndə mbə mbəzli ghəra Pəl sləni Yesəw li shi niy nza na. Piya daŋ mənti Timote mbə ghəra sləni ghəshi lə Pəl tə pi kwəti, cəke' ghəci sənay nzəy tsa Pəl wəzə.

Ma kə nihwəti mbəzliy, ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, məndi pəlay səmə kəwə fərshina mbə məlmə Rəm na, ghəci mbə zhiniy təwrə tə hidi ka Masedəwan, kə ghəshi. Ma na Timote naci kiy, ghəci mbə məlmə Efesə na. Pəl niy gəzanci na nzəyəy mbəba, ta mətsəhə bərce lə ta bəni shiy kaa mbəzli mbəba. Məlmə Efesə vay, məlmə dika na, ndəkwə wəgha kwəfa dikə na. Daŋ ka mbəzliy təwrə mbə ta zhəghə dəvə.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Pəl gəzanci kaa Timote nza ghəci makə mbəzli va bəni shi dzərvə dzərvə ni kaa mbəzli, ka gəzə dzəkən wəzə hwər tsa mananati Hyala ghəci Pəl. Zhini ka gəzə kaa Timote a ghəci kəsəvə ndəghwə kwəma Hyala wəzə mbə nəfə tsa ci.

Vəh 2 Pəl gəzanci kaa Timote a ghəci gəzanshi cə'wə Hyala kaa mbəzli, ka gəzanci njasa dza zhər lə mi'iy nzəy mbə jakəva tsa mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pəl gəzanci kaa Timote njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəci sənay tərashi.

Vəh 4 Pəl mbə gəzanci kaa Timote dzəkən kwəma dza mbəzliy məni ge'i lə kwa kərni wəghwə. Zhini ka gəzanci a ghəci mbə mənti məhərli lə kwəma dza naa bananshi kaa mbəzli diba.

Vəh 5 pa' tə vəh 6:1-10 Pəl gəzə kaa Timote dzəkən nzəy tsa mi'i mbəreketi, lə nzəy tsa ka 'wa kwal kaa mbəzli, lə nzəy tsa meviwi kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw, lə nzəy tsa ka shiy.

Vəh 6:11-21 Kwa kərni gəzə kwəma Pəl kaa Timote

## Pəl səkwə Timote

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw. Kar Hyalaa mbəlītəmmə ghəshi lə Yesəw Kəristəw ntsa fəy ghwəmmə ghən tsa gh-wəmmə gəzliŋə ti fəyra na ka ndə kwal tsa Yesəw.

<sup>2</sup> †Kaa ngəŋa gha Timote tsaslee zliya na. Ghay, nja zəghwee yakee katarŋ katarŋ məniŋa gha, sa kətitəŋee mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw \*Kəristəw. Məntəŋa wəzə hwər tsa nza Didi Hyala ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwərti zhəhwər tə gha, zhini mba'a ghəshi ndaŋa zərkə mbə nzəy tsa gha.

**Məni tə ghwəy məhərli va mbəzliy bəniŋwəy shiy kama katarŋ ni**

<sup>3</sup> †Ə dee ghaa nzəyŋa mbə məlmə Efesə, njasaa niy gəzəŋee va yən madi ta dzaraa dzəti hidi ka Masedəwan. A nihwəti mbəzli mbə məlmə vay, kwə-

† Ndə kwal tsa Yesəw: 2:7; Hyalaa mbəlītəmmə: Tit 3:4; fəy ghən gəzliŋə: Kwəl 1:26-27 †† Timote: 1Kwər 4:17; zəghwee: 1Kwər 4:15; 1Tes 2:11; Tit 1:4 † Efesə: SləniKY 20:1mbəzliy bəniŋə kwəmaa kama

maa kama katarŋ na kwa kwal Hyalaa bəni ghəshi kaa mbəzli. Ə pə ghaa makəshi va bəni niva shiy kaa mbəzli. <sup>4</sup> ††Gəzanshi, ka kəsli mbə ghən ghəshi kən kwəma mbəzli mbəradzə lə babala jijih, ka dzar ka dzar, kala kərkəva ma ma, pə gha kaa ngəshi. Niva shiyəy, war ghəpə na sa fə ghəshiy dzəghwa jipə mbəzli tə gəm gwa'a tsəgha. Ka kəti mbəzli ghəshi ta sənay njasa mbəli Hyala mbəzliw. Mba'a kə ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ta mbəliy dza na. <sup>5</sup> ††Sa wana dza ghaa gəzanshi kwəma va tsəghay, ta mbə ghəshiy di nihwəti mbəzli lə di tsaa səkə mbə nefer dewdew ni, ka məni kwəma wəzə na ghəshi, mba'a ghəshi banavə nefer shi katarŋ katarŋ kaa Hyala. <sup>6</sup> ††A nihwəti mbəzli tibay, mbərkə zlashi ghəshi məni shi wəzə ni va, mba'a ghəshi kəsli mbə ghən war mbə ngəŋərə ghəpə tsa gəmgəm tsa gwa'a tsəgha. <sup>7</sup> Mba'a ghəshiy di nza ka \*mbəzliy bəniŋə kwəma pəhəti Hyala na, a ka sənata ghəshi ya kwəma gəzəpə ghəshi vaw. Ya shi datəvashi

katarŋ na kwa kwal Hyala: 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tit 1:10-16; 3:9-11 †† 1:4 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tit 1:14 †† 1:5 1:14, 19; 2:15; 4:12; Rm 12:9; 13:10; 1Kwər 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tit 1:15 ††† 1:6 1:4; 6:4, 20; Tit 1:10

ghæshi vaa dzæti bænishi kaa mbæzli na, sænashi ghæshiw.

<sup>8</sup> †A ghwæmmæ sænay, ta na \*kwæma pæhæti Hyalay, jæw na wæzæ mændi kæ bævæ ta mæni kwæma bærkæka Hyala liw. <sup>9</sup> ††Favæ tæ ghwæmmæ wæzæ: Na na Hyalay, ta mbæzliy mæni kwæma wæzæ na bækæ na kwæma pæhæti naw. Avanashi mbæzli bækæ na kwæma pæhæpæhæ na ti shi: Ta mbæzliy lidî kwæma pæhæti na, læ ta ka zhini ghæn kala næw ma kwæma pæhæti Hyala, læ ka ndæræm, læ ka mæni \*kwæma jikir na, mba'a mbæzliy ha'wæ ma tæ Hyala, ka ndæræ ya nimaba shi dza bæla kwa Hyala. Zhini mba'a ta mbæzliy pææslî dæshi, ya mbæghæshi, læ ka bækwæpæ gwa'a. <sup>10</sup> †A Hyala banavæshi kwæma pæhæti na dîba kaa ka mæni ghwærghwær, læ kaa zal tsaa hæni læ zal nja mali, læ kaa ka dæl mevivi. Aa banavæshi dîba kaa ka slasla dzærvæ, læ ka zæzæmæ fælaa dzækæn kwæma sænata ma ghæshi, mba'a ta mbæzliy mæni shiy dzava ma kwa kwal Hyala. <sup>11</sup> ††Kwæma bæniŋwæy ya nay, mbæ Yæwæn kwæma wæzæ na va ndara Hyala mbæ dævee na. Dzækæn Hyala kwa shændækæ gæzæ na kwæma, sækæ va Hyala va ghava tæfæ miy dzækæn mbæzli.

**Pæl mananci 'wæsa kaa Yesæw tæ sa zhæhwærti na zhæhwær ti**

<sup>12</sup> †††Wæsa næ ya kaa Yesæw \*Kæristæw Ntsaa slækæmmæ, ghæci saa ndara bærci ta ghærançi slæni cee. 'Wæsa næ ya ngæci, sa nzana, mba'a nighætæra ka ntsa slar tsa dzaa bævæ slæni bekir dævæ, va tsægha bæværa na ta ghæra slæni ci. <sup>13</sup> †††Kwætænŋay, æ niy tsææree, ka sanshi ngæra'wæ kaa mbæzliy niy næw, ka tsææræshi. Dzæghwa Hyala mba'a zhæhwærti zhæhwær tæ ya tærænŋw. Saa niy sænata mee ghalaba slæni jikir naa sa ghæree va pæn. Kalaa niy banavæ næfæ tsee ya ngæci. <sup>14</sup> †Dzæghwa Ndæ slækæmmæ Yesæw, mba'a mænti wæzæ hwær tæ ya dalala, dza na mba'a ndara kwal ta mbee banavæ næfæ tsee, mba'a kætætæra ta mbee dî nihwæti mbæzli, sa nzana jakækæ ghæy li.

<sup>15</sup> ††Avanta kwæma dze na ta gæzæ sænænŋay, kwæma katanŋ na na, a kæ mbæzli zlæbavæ læ nefer shi gwanashi: A Yesæw Kæristæw sækæy dzæti hidî ta mbæli mbæzliy mæni \*kwæma jikir na. Mbæ mbæzli vay, yæn gwæra naa mænæhwæ kwæma jikir na. <sup>16</sup> ††Ma dza Yesæw Kæristæw na, mba'a zhæhwærti zhæhwær tæ ya, yæn yæn saa gwæramti vaa mænæhwæ kwæma jikir na, ta mbææ canshi kaa mbæzli njasa nza Yesæw ndæ sæ'wa kwæma. Ma kwæma mænti na va læ ya tsæghay, ta mbææ canshi kaa mbæzli, njasa dza naa sæ'wa kwæma ti shi kwærakwæ. Sa ka ghæshi banavæ nefer shi kaa Yesæw na, nza ghæshi kwæmavæ piy tsaa kædi ma. <sup>17</sup> ††Fal Hyala ghwæmmæ nana ki. Ghænæ na mazæ pa' kwa ndim-ndim, na nanzæy, ka mæti naw, ka nata ndæ dîbaw, war ghænæ na Hyala kwætita. Æ pæ ghwæmmæ fæ

† 1:8 Rm 7:12, 16 †† 1:9-10 Gal 5:19-21 † 1:10 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tit 1:9; 2:1, 7-8 †† 1:11 1Tes 2:4 †† 1:12-17 2:7 ††† 1:12 Gal 1:15-16 ††† 1:13 SlæniKY 8:3; 9:1-5; 1Kwær 15:9; Gal 1:13 § 1:14 1:5; 1Kwær 15:10 †† 1:15 Lk 15:2; 19:10; Rm 5:8 ††† 1:16 Ef 3:7-9; Kwæl 1:25 §† 1:17 Rm 16:27

shændækæ dzæti, ka fæ dikæ dzæti ya hwæmba. \*Amin.

**Pæl mætsahanci bærci kaa Timote**

<sup>18</sup> ††A zæghwee Timote, avee fambænŋa kwæma na mbæ dævæ gha. Ghænæ na kwæma gæzækæ ka gæzæ kwæma Hyala kwætænŋaa dzækæn gha. Kwæma gæzækæ ghæshi vay, zæzæ tæ ghaa dzækæn, mænta ghænæ ka shi mbæz gha, ta bæŋa bærci, ta mæni slæni wæzæ na. <sup>19</sup> ††Ma ghala væghwæ tsa dza ghaa mæni slæni gha vay, war kaa Hyala pæ gha taa zlatanavæ næfæ tsa gha. Zlæbavæ tæ gha kwæma gæzanŋa \*Safæ tsa Hyala mbæ næfæ tsa gha. A nihwæti mbæzli tibay, kala zhini ghæshiy dî zlæba kwæma gæzanshi Safæ tsa Hyala mbæ nefer shi. Va tsægha dî ma ghæshiy zlatanavæ nefer shi kaa Hyala ghwæla. <sup>20</sup> ††Ma gæla mbæzli gæzee vay, mbæ shi na kar Himene læ Alekæsandæræ. Mbæzli bakæ ni vay, e tahanavæshi kaa \*ndæ jaka tsa Hyala, nza ghæshi mbææ bæniwæ nzæyshi kala tsææræ ma Hyala ghwæla.

**Kwæmaa dzækæn nzæy tsa mbæzliy næw Hyala**

**2** ††Avanta kwa tæŋa kwæma dee gæzanshi kaa mbæzli, ta mæni ghæshi: Æ pæ ghwæy cæ'wæ Hyala, ka mbazlanta miy, ka mananta 'wæsa ta mbæzli gwanashi. <sup>2</sup> †††Cæ'wæm Hyala ta mezhizhæ, læ ta mbæzli dikæ dikæ ni gwanashi, ta mbæ hidî ghwæmmæ nza wæzæ, ghenikæ nzæy ti shi. Ma mbæ nzæy tsa ghwæmmæ va kiy, ta mbæ dza ghwæmmæ næw Hyala læ næfæ kwætîŋ, ka tæbanta nzæy tsa ghwæmmæ kaa Hyala. <sup>3</sup> †††Nava kwæmay, ghænæ na sa wæzæ na, ka tæbanta tærænŋw kaa Hyala kwa mbælimmæ. <sup>4</sup> ††Tawa tæbanta nay, sa nzana ka dî ghænæ mbæzliy mbælishi gwanashi. Zhini ka dî ghænæ mbæzliy sænata na katanŋ na kwæma. <sup>5</sup> ††Ta mbæzli gwanashi na kwæma va, sa nzanay, kwætîŋta na Hyala gwa'a tsægha. Zhini kwætîŋæy mætækwal tsa kwa jipæ Hyala læ mbæzli dîba. Ntsa vay, ghæci na Yesæw \*Kæristæw. <sup>6</sup> ††Ndæs sækæy na, mba'a zlay piy tsa ci ta mbææ mbææræti mbæzli gwanashi. Kwæma mænti na vay, ta mbæ mbæzliy sænay a Hyalaa dî mbælishi gwanashi ge'i læ væghwæ tsa bærkæti na va kæ ghæshi, mænti na tsægha. <sup>7</sup> ††Va tsægha fæyra Hyala ka ndæ kwal tsa nzæ, ta dzaa gæzanshi kwæma va kaa mbæzli. A kæ ngæra na: «Mbala bananshi kwæmee kaa \*mbæzliy kamaa ka Zhæwifæ, ta mbæ ghæshiy sænata na katanŋ na kwæma, nza ghæshi banavæ nefer shi kaa Yesæw» kæ. Kwæma gæzee vay, dzærvæ mbæw, kwæma katanŋ na na.

<sup>8</sup> ††Ma dee kiy, ya pa' kwæmabay, ka cæ'wæ Hyala zhær, ka kafæ dividivi shiy dzæta ghwæmæ, ta cæ'wæ Hyala læ næfæ tsa dæwdæw tsa. Æntaa ghæshi bæ næfæ ma, æntaa zæzæ kwæma gæmgæm na nza mbæ ghæn shi ma.

§†† 1:18 4:14; 6:12; 1Kwær 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Zhæwdæ 3 §† 1:19 1:5 §† Himene: 2Tim 2:17; Alekæsandæræ: 2Tim 4:14; ndæ jaka tsa Hyala: 1Kwær 5:5 §†† 2:1 Ef 6:18-19; Flp 4:6 §†† 2:2 Esd 6:10 §†† 2:3 Tit 3:4 18 2:4 Ezhek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Pi 3:9 19 2:5 Næw 6:4-5; 1Kwær 8:6; Rm 3:29-30; 10:12-13 20 Mk 10:45; 2Kwær 5:15; Gal 1:4; Tit 2:14; 1Zhŋ 3:16; væghwæ tsa bærkæti Hyala: Gal 4:4; Tit 1:3 21 ndæ kwal tsa Yesæw: 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Ef 3:7; 2Tim 1:11 22 2:8 1Pi 3:7



<sup>9</sup> Mi'i dibay, ə dee ghəshiy dza lə shi wəzə ni tə vəgha shi, nanzə kiy, əntaa ghəshi dzaa pa shiy, nza mbəzli mbəə falshi ma. Əntaa ghəshi dzaa ghasləva ya lə mbərə ghən tsaa gwəramti, ya lə shi ghaslə ka daŋ gəna, ya lə kwədeler ka daŋ gəna ma. <sup>10</sup> Ma ni shi shi ka ghəshi pəla ghasləva li shiy, mənə sləni wəzə na. Ma na mi'iy ni, a ghəy di fəti va Hyala, kə ghəshiy, avanay njasa təbə na ghəshiy mənə: <sup>11</sup> War gwəŋəshi kə ghəshi dzaa nzəyshi, ka fa shi bananshi mənədi va, ka di fəti ti shi. <sup>12</sup> Banavə kwalee kaa mali ta bəni shiy ghənzə kaa zhər, ya ta sləwashiw. War gwəŋəshi kə mi'i nzəyshi. <sup>13</sup> Sa nzanay, pərba \*Adam gha Hyalaa ngati, madī na ta nga \*Evə. <sup>14</sup> Zhini bay, Adam na sa həərətī \*ndə jaka tsa Hyalaw, mali na sa həərətī na, ghənzə saa diti ma fəti ta kwəmaa niy gəzəkə Hyala. <sup>15</sup> Ya tsəgha nzəy, ta ya ndərazhi dza mi'i, ma nza Hyala mbəlītishi, ghəshi kə dzaa banavə nefer shi kaa Hyala, ka di nihwəti mbəzli lə nəfə tsa shi dewdew kwa kwəma Hyala, kala kəli ma ghən tsa shi.

### Njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw nza

**3** Avanta kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katarj na. Mba'a kə ndəə di mənəy ka ntsaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, sləni wəzə naa sa tivə na. <sup>2</sup> Ma ntsaa 'wa kwal va kiy, ka təbə na mənədiy hanci cəm dza kwa \*kwəma jikir na ya jəw nzəw. Mali kwətiŋ təbə na və. Ntsaa ya ghən tsa ci va kwəma ghəci, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ka ka'wə ka məlmə wəzə kəghi tsa ci, mba'a mbay bananshi shiy kaa mbəzli wəzə, ava tsəgha təbə na. <sup>3</sup> Əntaa ghəci dzaa nzaa ndə sasa shiy, ka ghi ma, əntaa nzaa ndə ghwampa ghwampay ma. Ndə sə'wa kwəma di na ghəci kala di ma miy, kala mənə ma mətəsə ta gəna. <sup>4</sup> Ghəci dibay, ntsaa mbay kəsəvə mbəzli kəghi tsa ci wəzə, mba'a iti ndərazhi ci, ka ha'wə ghəshi ti, ka danci fəti wəzə, di na. <sup>5</sup> Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana kala mbay kə ndəə kəsəvə ni kəghi tsa ci mbəzli wəzəy, njaa dza naa mbay kəsəvə niy nəw Yesəw mbəzli kia? <sup>6</sup> Mba'a pə ghwəy di fə ndə ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, əntaa ghwəy fə ntsaa zləbavə kwəma Hyala 'war'war ma. Sa nzana, mba'a kəə yəwən ndə mbə kwəma Hyalay, ta kəli ghən dza na. Ka gha nighə ki na, Hyala basanakən ngwəvə njasa basanakən na va kaa \*ndə jaka tsa nza. <sup>7</sup> Ma ntsa va dibay, ntsa fal mbəzliy nəw ma Yesəw di na ghəci, kala tsəgha na ta ndərə dza ghəshiy dza, ma ghalaba ki na, taŋtaŋ dza ndə jakaa kəriŋəhwəə dzəti zamba ci ta mənə kwəma gəmgəm na.

### Njasa təbə mbəzliy kəəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw

<sup>8</sup> Ma təbə mbəzliy kəəti ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw kwərakwəy: Wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni

† 2:9 1Pi 3:3-5 †† 2:10 5:10 † 2:11-12 1Kwər 14:34 †† 2:13 Ghava 2:7, 21-22; 1Kwər 11:8-9 †† 2:14 Ghava 3:1-6, 13; 2Kwər 11:3 ††† 3:2-7 Tit 1:6-9; 1Pi 5:1-4 ††† 3:3 2Tim 2:24 § 3:7 2Kwər 8:21; SləniKY 6:3

ghəra ghəshi gwanata, kala gəzə ma kwəma ghəshi bakə bakə, kala sa ma tay ghəshi gar ghi shi, kala gwəfə ma gəna va mbəzli. <sup>9</sup> Kwəmaa dzəkən banavə nəfə tsa ci ndə kaa Yesəw, sa cikəvəri Hyala dzəti ngwəlay, mba'a ghəshi ndəghwəti lə nefer shi dewdew. <sup>10</sup> Mba'a pə ghwəy di tsəha mbəzliy kəəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, pərba sləni shi pə ghwəy taa nighəti di, mba'a kə sləni shi wəzəy, nza ghwəy banavəshi sləni va mbə dəvə shi ghalaba ki. <sup>11</sup> Mi'i mbəzli va kwərakwəy, wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata. Əntaa ghəshi nzaa mi'i ka zəmə mətəsəni mbəzli ma, na na shiy, ə kə ghəshiy ya ghən tsa shi va kwəma, mba'a ghəshi kəsəvə sləni shi bekir dəvə ya hwəmba. <sup>12</sup> Ma ntsaa kəəti mbəzliy 'wa kwal vay, kwətiŋ di na mali və, mba'a ghəci sənay kəsəvə ndərazhi ci lə nihwəti mbəzli kəghi tsa ci wəzə. <sup>13</sup> War mba'a kə ghəshi ghəratī sləni shi va wəzəy, ta ha'wə dza mbəzli ti shi, ka falshi. A ghəshi taa mbay gəzə kwəma kaa mbəzli, dzəkən nəw kwal Hyala tsaa jakayəmmə va lə Yesəw \*Kəristəw kala ha-zləni ma.

### Shiy gwəra dikə ni cikəvərimmə Hyala

<sup>14</sup> Ya tsəgha tsasliŋee zliya nay, mbə bərkə dza nzee ta kwəmə lə gha kwa kwəma jəw. <sup>15</sup> Ya ə dzee tsəhəra ma taŋtaŋəy, ta kəətiŋə dza zliya na, ta mbə ghaa sənay njasa təbə nzəy tsa mbəzli Hyala. Ma mbəzli Hyala va gəzə yay, ghəci na jakəva tsa mbəzliy nəw Yesəw lə Hyalaa bəpə piy. Mbəzli Hyala vay, ghəshi na shiy kəsəvə kwəma Hyala katarj katarj, njasa ka shəl vaa nza. <sup>16</sup> Ma kwəma Hyala va niy nza mbəmbə nay, a Hyala cikəvərimmə dzəti ngwəla nana ki. Ghwəmmə gwanamməy, a ghwəmmə sənata:

Ma sa səkəy Kəristəw dzəti hidiy,  
mba'a zhəghəy nja ndə ngəri tsa gwanay tsa.  
A \*Safə tsa Hyala dewdew tsa cikəvəri  
njasa nza naa ntsa slar tsa,  
mba'a ka kwal Hyala nay,  
mba'a mbəzli gəzanshi kwəma ci  
kaa mbəzli tə hidi gwa'a gwa'a,  
mba'a mbəzli banavə nefer shi ya pa' kwəmaba tə hidi,  
mba'a Hyala kafəghə dzəmə ghwəmə,  
mba'a kwəmavə shəndəkə tsaa gwəramti.  
Kwəma vay, kwəma dikə na tərəjw. Ghənzə cimmə na kwal tsaa nəw Hyala.

### Ka bəni dzərvə kaa mbəzli

**4** <sup>§††</sup> A \*Safə tsa Hyala dewdew tsa gəzəkə bazhə bazhə, ma ge'i ghala kwa kərni vəghwəy, ta zlay nəw kwal Hyala dza nihwəti mbəzliy dza, kə. Ka di fəti ta kwəma dzərvə dzərvə na, ka nəw kwəmaa səkə va hyeler. <sup>2</sup> Ka slasla dzərvə lə gəzə kwəma bakə bakə ni va dza naa ngədəhwəshi. Ma mbəzli vay, ha'wə kwa mətəsəshiw, cəke' pənishi ghəshi, kwəma tībaa tsə'wə

§† 3:11 Tit 2:3 §†† 3:15 Ef 1:23; 2:19-22 §† 3:16 Mt 28:18-19; Mk 16:19; Zhj 1:14; SləniKY 2:33; Ef 1:20-21; Flp 2:6-11; Kwəl 1:6, 23; 2Tim 4:17 §†† 4:1-11 1:10 §† 4:1 2Tim 3:1

mbə nefer shiw. <sup>3</sup> †Ma kə mbəzli vay: Wəzə na ndəə bə maliw, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi ba na: Wəzə na zəmə nihwəti shi zəməw, kə ghəshi. Ma na Hyala nanzə kiy, ta zəməshi mbəzli ngati na shi zəmə va. Va mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw \*Kəristəw, shiy sənata na katarj na kwəmay, war məniti ma ghəshi 'wəsa kaa Hyala na, war ka zəmə shishi kala kwəma tiba. <sup>4</sup> ††Sa nzanay, wəzə na shi ngati Hyala gwanashi. Nihwəti shiy mbə shi gar ndərəshi, məniti ma məndi 'wəsa kaa Hyala ti shiw. <sup>5</sup> Wəzə dewdew na shiy ya nimaba, sa gəzəkə Hyala tsəgha, mba'a sa ka ghwəmmə cə'wakən cə'wə kən shi.

#### Ndə ghəra sləni tsa Yesəw \*Kəristəw wəzə tsa

<sup>6</sup> †War mba'a pə gha bananavəshi kwəma va njasa gəzarjəe va kaa ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, ghalabə na, ta nza dza ghaa ndə ghəra sləni tsa Yesəw Kəristəw wəzə tsa. Ta sənay dza məndi ntsa təhə təhə tsa nza gha kwa kwal Hyala, kə məndi, sa nzana mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw, lə sa ka ghaa nəw kwəma katarj na va bənivə gha. <sup>7</sup> ††Ka fafa kwemer jiji gəmgəm ni va təbanta ma kaa Hyala gha ma. Ə pə ghaa bəni məniti kwəmaa təbanta kaa Hyala, ka dza kwa kwəma kwa kwəma li. <sup>8</sup> ††Kəsli bali ta kwəriŋ vəgha ghay, wəzə na, nanzə kiy, ka kəəti ndə na tərəŋwəw. Ma jihəva ta sənata kwəma Hyalay, ava ghənzə na saa kəəti ndə tərəŋw. Sa nzanay, ka kəəti ndə ta nzəy tsa tə hidi sənəzəva, zhini ka kəəti ndə ta nzəy tsa ci mbə vəghwə tsa dzaa səkəkə taa dza. <sup>9</sup> Ava ghənzə na kwəma katarj na, wəzə na mbəzli zləbavə lə nefer shi gwanashi. <sup>10</sup> †††Va tsəgha ghəra ghwəmmə sləni lə bər-ci, ka jihəva, sa nzana mba'a ghwəmmə fakən məhərli ghwəmmə kən Hyalaa bəpə piy. Ghənzə saa mbəliti mbəzli gwanashi, gaw na mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

<sup>11</sup> Ava ghənzə na kwəma ka gha bananshi kaa mbəzli wəzə. <sup>12</sup> †††Əntaa gha dzaa zləbə ndəə ndərəŋa sa nza ghaa zəghwəŋa, kə ma. Ə pə gha məniriŋa ka ntsa katarj tsa, saa canshi kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzliy nəw Yesəw. Wəzə kə kwəma gəzə gha səvəri mbə miy tsa gha, wəzə kə nzəy tsa gha, a pə ghaa di nihwəti mbəzli, ə pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Hyala, war dewdew kə nəfə tsa gha ya hwəmba. <sup>13</sup> ††Ə pə ghaa jihəva ta janganshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ka gəzanshi kwəma Hyala, war ka canshi kwəma pa' tə vəghwə tsa dzeə səkəkə ti. <sup>14</sup> †††Əntaa gha sawa bər-ci ndəŋa \*Safə tsa Hyala va ta ghəra sləni va li ma. Ghala pətsa gəzarjə ka gəzə kwəma Hyala va məniti sləni va, lə ghala vəghwə tsa fakən mətikwəkwər va dividivi kən gha kwəmavə gha bər-ci va. <sup>15</sup> Ava ghənzə na sləni ka gha jihəvaa dzəmbə ghəra nəzə lə nəfə tsa gha kwətiŋ, ta mbə mbəzliy nay njasa dza gha kwa kwəma kwa kwəma mbə ghəra sləni Hyala. <sup>16</sup> †††Məniti tə gha məhərli

dzəkən dza gha kwa kwal Hyala, lə dzəkən shi bananshi gha kaa mbəzli. Ka nəw lə məniti tsəgha kala dali ma ya hwəmba. Mba'a pə ghaa məniti tsəghay, ta mbəliviə ghən tsa gha dza gha lə mbəzliy fa kwəma gha ta gwa'a.

#### Njasa ka gha məniti kwa kwəma mbəzliy nəw Yesəw \*Kəristəw

<sup>5</sup> ††Mba'a pə ghwəy lə pəhal zaləy, əntaa gha dzaa nabə lə gwəlarj ma. Sahə pə gha dzaa gəzanci kwəma, njasa gəzə gha kaa dəŋa. Mba'a pə ghwəy lə gwəlay, nja kaa ngwarməŋa pə ghaa gəzanshi kwəma. <sup>2</sup> Kaa pəhəpəhir mi'i pə gha di gəzə kwəma na, ka gəzanshi nja kaa məhiŋa. Ma kaa mekwikwi mi'i ba na, nja kaa zhaməhiŋa, lə nəfə tsa dewdew tsa pə ghaa gəzanshi kwəma, kala nahwəti zəzə kwəma tiba. <sup>3</sup> Ha'wə tə gha tə mi'i mbəreketi kama ni shi mbəzli ti shi, mba'a gha kəsəvəshi wəzə. <sup>4</sup> Mba'a kə ndərəzhi va mi'i mbəreketi, ya kəhəhita na ghəshiy, a kə ndərəzhi va taa bənivə nəw kwal Hyala lə məniti wəzə hwər pərba kaa mbəzli kəghi tsa shi di. A kə ndərəzhi va kəsəvə mbəzli shi dikə dikə ni njasa niy kəsəvəshi mbəzli shi va dikə dikə ni kwatarjə kwərakwə. Ava ghənzə na naa təbə kwəmava Hyala. <sup>5</sup> †††Ma mali mbəri kwətita na, kala ndə ti gar kəətiy, war dzəkən Hyala kə dzaa fakən nanzə zəzə kwəma, ka cə'wə havəghwə lə həvir gwa'a, nza Hyala mbəə kəəti. <sup>6</sup> Ma nahwəti mali mbəriy nza va, ka məniti shi di vəgha nzəy, mətiti mətiti na kwa kwəma Hyala ya tsəgha na mbə piy. <sup>7</sup> Ava ghənzə na kwəma ka gha zazanshi kaa mi'i mbəreketi, vantaa cəm nza dzar kwa kabaka shi. <sup>8</sup> War mba'a kə ndə kala tsəva kən ngwardəhiy, kwatama mbəzli kəghi tsa ciy, a tsava ndə zlay kwal Hyala. Wəzəba ntsaa yivə ma Yesəw na kən tsava ndə tərəŋw.

<sup>9</sup> Mba'a pə ghaa di dahə slənedemer mi'i mbəreketi ta kəətishiy, maliy tarjəti piya kwarj mətəkəkə, kwətiŋ səda ghənzə səkəkə ta zal ghala yakə məndi pə gha taa dahə. <sup>10</sup> ††Təbə na dibay, mali ka fal məndi, tə sləni nəzə wəzə na ghəra na, saa iti ndərəzhi nəzə kwa kwal tsa wəzə tsa. Mba'a kə ka məlmə tsəhəshi kəghi tsa nəzə na, mba'a sənay ka'wəshi wəzə, ka yabanshi shidshid mbəzliy nəw Yesəw. Ka kəəti mbəzli tə ngəra'wə, war sləni wəzə na ghənzəə məniti. Ma ghalabay, nza gha dahə slən tsa nəzə ki.

<sup>11</sup> Ma na mi'i mbəreketi ndərəzhishi ni diy, əntaa gha dahə slənedemer shi na nashi ma. Sa nzanay, a ghəshi dzaa zhiniy di bə tsahwəti zal, ka ghəshi dza na, mbərkə ghəshi zlay nəw Yesəw. <sup>12</sup> Mba'a kə ghəshiy məniti tsəghay, ta banshi fəti dza Hyala. Sa nzana kala zhini ghəshiy məniti shiy gəzəkə ghəshi mənishi kaa Hyala. <sup>13</sup> ††Zhini ba, sa ka gha dahəti slən tsa gəla mi'i tsəgha ni va ya kala dza ghəshiy bəhwə zaləy, ta kəs- limbə ghən dza ghəshi mbə tətəwrə, ka dzar kəy ghyeghyer mbəzli, kala ghəra ma sləni. Shiy gwəra dikə ni dibay, ka miy dza ghəshiy nza. Ka njafənjafə miy ta mbəə sənata kwəma mbə nefer mbəzli, ka

† bəva: 1Kwər 7:1; zəmə shi zəmə: Ghava 9:3; Rm 14:2; Kwəl 2:21; Ebr 13:9; məniti 'wəsa kaa Hyala: Rm 14:6; 1Kwər 10:30 †† 4:4 Ghava 1:31; SləniKY 10:15 † 4:6 1:10 †† 4:7 1:4 †† 4:8 6:6 ††† 4:10 Tit 3:4 ††† 4:12 1:5; Tit 2:7 † 4:13 2Tim 3:15-16 †† 4:14 1:18; 5:22; SləniKY 6:6; 2Tim 1:6; 2:2 ††† 4:16 1:10; 4:12; 2Tim 2:22; 3:10

‡ 5:1 SləniTaH 19:32 ††† 5:5 Lk 2:37; 18:7 †† 5:10 2:10; Ebr 13:2; Zhj 13:14 †† 5:13 2Tes 3:11

ghæshi dza na, ka zhananshi kwæma njædivæ ghæshi va kaa nihwæti mbæzli. <sup>14</sup> †Va tsægha dee mi'i mbæreketi ndærazhishi niy zhiniy bæ nihwæti zhær, ka ya ndærazhi, ka ndæghwæ ghi tsa shi. Ma tsægha kiy, ka dza ka mbæz ghwæmmæ kwæmavæ kwal tsaa gæzæ kwæma gæmgæm naa dzækæn ghwæmmæw. <sup>15</sup> †Ma gæzee kwæma va tsæghay, sa nzana mba'a nihwæti mi'i mbæreketi ndærazhishi ni va zlay næw Hyala, ta næw \*ndæ jaka tsa Hyala. <sup>16</sup> †Mba'a kæ mali tiba mbæ næw Yesæw ghænzæ, læ mali mbæri mbæ manhitay, æ kæ dzaa kæti. Æntaa ghænzæ zlatanavæshi slæni va kaa mbæzliy næw ma Yesæw ma. Ma tsægha kiy, nza mbæzliy næw Yesæw kæti kwataka mi'i mbæreketi kama ndæ ti shi.

<sup>17</sup> ††Ma ka 'wa kwalææ kæsævæ ghæra slæni wæzæ na kwa jipæ mbæzliy næw Yesæwæ, a pæ ghwæy fa kwæma væ shi, aa tæbæ mændiy ha'wæ ti shi, ka wanshi zhæmæ tanj kaa ni gwanashi ni, kwatama niy tsæva læ gæzæ kwæma Hyala kaa mbæzli, læ ka bænipæ shiy. <sup>18</sup> †Sa nzanay, tsægha gæzækæ Zliya Hyala. Ma kæy: Mba'a pæ gha kæsævæ slay ta ghæra slæni mbæ hay, æntaa gha pæhæ shiy dzæti miy shi vantaa ghæshi pæræ ha va ma, kæ. Zhi-ni ma kæ ba na: Aa tæbæ mændiy wanci zhæmæ ci kaa ndæ ghæra slæni, kæ.

<sup>19</sup> ††Mba'a kæ ndæ sækææ pati lævæ ta ntsaa 'wa kwal kaa mbæzliy næw Yesæw va gha, kwætiy kæ kala mænti ghæshi gar bakæ, ya gar mahkan, ta ndægha fæti ta kwæma vay, æntaa gha zlæba kwæma ci va ma.

<sup>20</sup> ††Mba'a kæ ndæ mænti \*kwæma jikir nay, æ pæ gha iti kwa kwæma mbæzli gwanashi, ta mbæ nihwæti mbæzliy tærmæ vaa hazlæni va mæni kwæma jikir na kwærakwæ.

<sup>21</sup> †A Timote, æ cæ'wæjæe, kwa kwæma Hyala, læ kwa kwæma ka kwal nzæ, læ kwa kwæma Yesæw Kæristæw. Mæni shiy niy gæzanæe na, æntaa gha tæra ghalaa dzæmbæ mbæzli ghaa ishi ma. War yæmshi pæ gha taa nighæ mbæzli gwanashi. <sup>22</sup> ††Æntaa gha dzaa diva ta fæ dævææ dzækæn ndæ, ta ghæra slæni ghæci kwa jipæ mbæzliy næw Yesæw ma. A pæ gha dzaa naghæmti nzæy tsa ci wæzæ, ka gha gha ti. Sa nzana, mba'a pæ gha tivæ ndæ tsægha læ ghænæy, sa ka na mænti kwæma jikir na na, dzækæn gha dza naa zhæghækænvata. Ndæghwæ tæ gha ghæn tsa gha wæzæ, mba'a gha mænina ka ntsa fæwæw tsa.

<sup>23</sup> †Æntaa gha dzaa sa kwataka yam ngæri ma. Sa tæ gha tay jæw jæw, va hwær tsa gha va gaganja, nza gha mbææ kwæmavæ gæna'a.

<sup>24</sup> †Nihwæti mbæzliy, kar mændiy nay jikir tsa mæni ghæshi bazhæ bazhæ, ya mændi ghwæla ta basæ ngwæwææ dzækæn shi. Na na nihwætiy, war læy hwæm mæn-di basanakænsi ngwæwæ, ka tsa shi jikir civaa dzæti ngwæla. <sup>25</sup> †Ma na slæni wæzæ na mæni mbæzliy, nza'jæw ka mændiy sænata. Ya kala sænata mændi kyanjwkyanjwæy, fæcahwæti na, ta sænata dza mbæzli. Va tsægha gæzanæe, pærba nzæy tsa ndæ pæ gha dzaa naghæmti di, ka gha gha ti ndæ ta slæni, pæn.

<sup>6</sup> ††Ya nimaba mevivi kwa jipæ mbæzliy næw Yesæwæy, æ kæ ghæshiy danjshi fæti wæzæ kaa mbæzliy slækæshi. Va næghætaa mændi dzaa sawa slæn tsa Hyala, ka ndæræ shi bananshi ghwæm va kaa mbæzli. <sup>2</sup> †Mba'a kæ ndææ mava tsa ntsaa næw kwal Hyalay, æntaa mava dzaa ni, yæmyæm nza ghæy li sa nza ghæy ngwærmæmæ mbæ næw Yesæw li, kæ, kala di ma fæti va ntsa ci dikæ tsa ma. War æ kæ dzaa mætsæhæ ghæra slæni ci wæzæ wæzæ, sa nzanay, mbæzli shi va dikæ dikæ ni na, a ghæshi banavæ nefer shi kaa Hyala kwærakwæ, ka mæni kwæma wæzæ na kaa mevivi shi diba. †Bananshi kwæma va kaa mbæzli, ka gæzanshi a ghæshi mæni tsægha.

### Mbæzli ka bænipæ shi gæmgæm ni læ ka bænipæ shi slar ni

<sup>3</sup> ††Mba'a kæ tsahwæti ndæ ghavæ bænipæ nihwæti shiy kwætishi kala kama ghæshi yæm læ na katarj na va kwæma banavæmmæ Ndæ slækæmmæ Yesæw \*Kæristæw, zhini kala kama ghæshi yæm læ shi bæni ghwæmmæ kaa nihwæti mbæzli kwa kwal Hyalay, <sup>4</sup> ††ghæn tsa ciy kæli tsava ndæ gæmæy. Shi sænashi na tibaw, gwa'a na va zælghwæ kæ ghæpæ, kala kæræ ma li, war ka mæni miy læ mbæzli ta nihwæti kwæmer ghængghæn ghængghæn. Ka kwæma ci va dza na, mba'a bækæ hærhæ, læ 'wanjæ mba'a dæghar, mba'a zæzæ kwæma gæmgæm naa dzækæn mbæzli. <sup>5</sup> ††Ka ghæshi dza ki na, ka dzar læ ngæræ ghæpæ kwa kwæma kwa kwæma. Sa wana nza na tsæghay, sa nzana mæhærl-i jikir na sa mbæ ghæn shi, kala sænata na katarj na kwæma ghæshi ghwæla. Ma kæ zæzæ kwæma shiy, war mba'a pæ ghwæmmæ mbæ næw kwal Hyalay, ta kwæmavæ gæna dza ghwæmmæ, kæ ghæshi.

<sup>6</sup> ††Na katarj nay, ma ntsaa næw kwal Hyalay, ndæ shiy tsa tærænjw tsa na, war kama næfæ tsa ci mbæ væshi ta ni væ shiy. <sup>7</sup> ††A ghwæmmæ sænay, dirænjæmmæ sækæ ghwæmmææ dzæti hidi, kala shiy ta dævæ ghwæmmæ. War njasa sækæ ghwæmmæ vay, tsægha dza ghwæmmææ zhiniy zhammæ kala shiy ta dævæ ghwæmmæ diba. <sup>8</sup> ††Ghænæ tsægha mba'a pæ ghwæmmæ kwæmavæ shi zæmæ, mba'a shiy paa dzækæn ghæn tsa ghwæmmæy, mæk na niva tæ ghwæmmæ. <sup>9</sup> †Ma na mbæzliy di mænishi ka ka shiyæy, a \*ndæ jaka tsa Hyala dzaa ngædæhwæshi ta mæni war shi sækwa hwætæl tsa shi ti shi, kala mæni ma mæhærl-i ta shiy dzaa ladamti nzæy tsa shi, ka zamtishi. <sup>10</sup> †Di gænay, ghængghæn ghængghæn ka naa banakæ \*kwæma jikir na kaa ndæ. Nihwæti mbæzli danj zlay na næw kwal Hyala sa di ghæshi gæna tærænjw. War ka sa ngæra'wæ ghæshi va kwæma va mbæ nefer shi ki.

### Pæl mbæ gæzanci kwa kærni kwæma kaa Timote

<sup>11</sup> †A na na gha gha ntsa Hyalay, æ pæ ghaa ya ghæn tsa gha va gæla ni tsægha ni va shi jikir ni. Æ pæ ghaa pæla mænina ka ntsa slar tsa kwa kwæma Hyala, æ pæ gha næwvæ kwal Hyala wæzæ wæzæ, gwanay pæ gha

††† 6:1-2 Ef 6:5; Tit 2:9-10; Flm 8-20; 1Pi 2:18 § 6:3-10 1:3-7 §† 6:3 1:10; Gal 1:6-9 §†† 6:4 1:4; 6:20; 2Tim 2:14 §† 6:5 Zhj 10:12; SlæniKY 20:33-34; 1Tes 2:5; Tit 1:11; 1Pi 2:14; 5:2 §†† 6:6 4:8; Flp 4:11; Ebr 13:5 §† 6:7 Zhæwbæ 1:21; NdæSæn 5:14 §† 6:8 Fir 30:8-9

† 5:14 1Kwær 7:9 †† 5:17 1Tes 5:12 † 5:18 Næw 25:4; Lk 10:7; 1Kwær 9:9, 12-14 †† 5:19 Næw 19:15; Mt 18:16; 2Kwær 13:1 †† 5:20 Gal 2:14; Ef 5:11 ††† 5:22 4:14

banavə nəfə tsa gha kaa Hyala ya hwəmba. Di pə ghaa di mbəzli gwanashi, ka sə'wa kwəma, mba'a gha mənija ka ntsa wəzə hwər tsa. <sup>12</sup> †A pə ghaa jihəva ta nəw kwal tsa \*Kəristəw lə nəfə kwətiŋ. Ə pə ghaa fə ghən ta piy tsa kədi ma. Sa nzanay, a Hyala harvəŋa ta bəŋa piy tsa va ghala vəghwə tsa niy gəzəkəvəri gha va kwa kwəma mbəzli dər, mba'a ghəshi sənay njasa banavə gha nəfə tsa gha kaa Kəristəw. <sup>13</sup> ††Avee gəzəŋa kwa kwəma Hyalaa banavəshi piy kaa shi tə ghwəmə gwanashi, lə kwa kwəma Yesəw Kəristəw tsa gəzəkəvəri kwəma katarŋ na va kwa kwəma ngwəmna Paŋwəsə Pilatə. <sup>14</sup> †Di fəti ta mənə kwəma gəzəŋee na mənə nzə, ka zlata nahwəti gha mbə ya kwətiŋ ma. Vantaa mbəzli zəmə mətsəni gha lə kwəma jikir na. Tsəgha pə ghaa mənə pa' fəca dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəghəvaa zhikə. <sup>15</sup> ††Vici dza naa zhəghəvaa zhikəy, ge'i lə vəghwə tsa bərkəti Hyala dza naa nza. Hyala vay, a bərçi və dzəkən shiy gwanashi, ghənzə na Hyala kwətita, və ghava təfə miy dzəkən mbəzli. Ghənzə mənə na mazə dzəkən mezhizhə gwanashi, zhini ghənzə sləkə mbəzliy sləkəpə. <sup>16</sup> ††Hyala va kwətita na kwa va tə ghwəmə. Pətsa nzəy-ta na tiy, wəŋ pi tsa baməpə tərəŋw na, kala mbə ndə tsəhəy ti. Ndə tiba mba'a səəkəə nataw, ndə tiba mba'a dzaa nata dibaw. Ə kə məndiy fal Hyala ghənzə

† 6:12 1:18; 4:14 †† 6:13 Mt 27:11-26; Zhŋ 18:28-19:16 † 6:14 1:3, 18; Flp 1:10; 1Tes 5:1-2 †† 6:15 SləniKY 1:7; 2Pi 3:3-9; ShiZhŋ 17:14 †† 6:16 Səvəri 33:20; Cem 104:2; Zhŋ 1:18; Kwəl 1:15; 1Zhŋ 4:12

sa nza shəndəkə və lə bərçi ta kwa ndimndim jiji. \*Amin.

<sup>17</sup> ††A Timote, ə pə ghaa gəzanshi kaa ka shiy tikə tə hidi, əntaa ghwəy dzaa mənə fəgə, ka kəli ghən, ghəy ghəy ka shiy na ghəy ki, pə ghwəy ma. Əntaa ghwəy dzaa fəy ghən ta gəna va ghwəy ta məntəŋwəy ghənzə ya namaba kwəma ma, pə gha kaa ngəshi, sa nzanay, sənay ghəshi nda nza gəna shi va zataw. Wəzəba dzəkən Hyala kə ghəshiy fə ghən tsa shi, ghənzə saa bəmmə shiy tərəŋw dalala, ta mbə gh-wəmmə vəshi li shi. <sup>18</sup> Ə pə ghaa gəzanshi a ghəshi mənə kwəma wəzə na, ka mənə tərəŋw. Ə kə ghəshiy vəli lə gəna shi va, lə nəfə tsa wəzə tsa, ka təhə kaa ni-hwəti mbəzli. <sup>19</sup> ††Mba'a kə ghəshi mənti tsəghay, shi və shiy mbələy ghəshi ta kwa kwəma tə pətsa wəzə tsa dza shiy mbay ma yidəhwəshi. Ghalabay ta kwəməvə piy tsa katarŋ tsa dza ghəshi.

<sup>20</sup> †A Timote ə pə gha kəsəvə sləni fambəŋa Hyala na mbə dəvə gha beki dəvə. Ə pə ghaa ndəghwə ghən tsa gha va gəzə kwəma gəmgəm na va səəkə ma va Hyala. Ndəghwə ghən tsa gha va mbəzliy ni va: A ghəy sənashi shiy, kə ghəshi, mbalaa dzərvə ka ghəshiy bəni kaa mbəzli. <sup>21</sup> ††Ma gəzəŋee kwəma va tsəghay, sa nə nihwəti mbəzli, a ghəy sənashi shiy, kə ghəshi, dzəghwa mbəəkə ghəshi zlay nəw kwal Hyala. Ava tiba kərayee, nza gha nza ki. Nza Hyala məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə.

††† 6:17 Cem 62:11; Lk 12:15, 20; Zhk 5:1 ††† 6:19 Mt 6:20 † 6:20 1:4; 6:4; 2Tim 1:14 †† wəzə hwər: Gal 6:18

## 2 Timote

### Kwama dza ghwammæ gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, kwa baka zliya tsasliti Pəl na kaa Timote. Ghala pətsa vay, ghəci kwa fərshina kwa baka səda ci tē hidi ka Rəm na.

Tə kwa kərni zliya nay, mbə gəzə na Pəl dzəkən shiy kəsay. Ghəciy, wəzə nəwhwə na kwal tsa Yesəw. Nana kiy, mbəzli dāŋ zlay na kwətiy, ghəci na, aa sənay ndəkwə nzee ta məti, kə. Na gəzanci na kaa Timote nza ghəci səkə ta kwəmay mətsə ci li tanjan (vəh 4:6-22).

Zliya naa kwa kərni mbə zliyahy tsasləhwə Pəl gwa'a gwa'a.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:3 pa' tē vəh 2:1-13 Pəl mənī 'wəsa kaa Hyala ta dī tsa Timote lə ta bə tsa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa na dība ka gəzanci kaa Timote a ghəci garəy jarjar kwa kwal Hyala ya mbə ngəra'wə, nza ghəci jihəvaa dzəmbə gəzə kwəma Hyala katarj na.

Vəh 2:14 pa' tē vəh 4:1-5 Pəl gəzanci kaa Timote a ghəci ndəghwə ghən tsa ci va mbəzliy pala ghəpəhi gəmgəm ni va kəəti ma mbəzli kwa kwal Hyala, kala dzar ma kwa mbəzliy bəni shi dzərvə va kaa mbəzli. Zhi-ni na ka gəzanci a ghəci nəw səəbə Pəl, ka garəy wəzə wəzə tē kwəma bənivə na va ghəci jəwəy.

Vəh 4:6-22 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən sləni ci mənəhwə na, zhini ka mənī 'wəsa ghəci kaa Ndə sləkəpə sa kəətiti na.

### Pəl səkəwə Timote

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa tarəvə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw, ta gəzə kwəma kaa mbəzliy dzəkən piy tsa gəzəkə Hyala bānsi səvəri mbə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəw.

**2** ††Kaa ngəŋa gha Timote tsaslee zliya na. Gha gha zəghwee dītee tərəŋw. Məntəŋa wəzə hwər tsa nza Di-di Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwərti zhəhwər tē gha, zhini mba'a ghəshi ndaŋa zərkə mbə nžəy tsa gha.

### Pəl mətsahanci bərqi kaa Timote

**3** †Wəsa nə ya kaa Hyala ghərantee va sləni lə nəfə tsee dēwdew, njasa niy mənəhwə jjihiira va. Mbə man-anta 'wəsa kee nza tē gha. Ya hwəmba cə'wee Hyalay, war mbə cə'wə kee nzaa dzəkən gha, havəghwə lə həvir gwa'a. **4** Ka za ghən tsee ta wahə niy wahəhwə gha va tē ya ghala vəghwə tsaa madee va ta dzaraw. Tərəŋw mawtee zhiniy naŋa, ta mbə nəfə tsee vəshiy. **5** ††Ka za ghən tsee dība ta nəfə tsa gha va banavə gha gwanay kaa Yesəw \*Kəristəwəw. Ma kwatanjəy, pərba kəhəŋa Ləwizə banavə na nəfə tsa nza kaa ngəci, zhən mənə 'Wənisə. E sənay, gha kwərakwə kiy, a gha banavə nəfə tsa gha gwanay kaa Yesəw. **6** ††Va tsəgha

gəzəŋee əntaa ghən tsa gha zay, ə pə ghaa jihəva ta ghəra sləni Hyala lə vəli vəlītəŋa \*Safə tsa Hyala. Ghala vəghwə tsaa fakəŋjee va dəvə ndaŋa Hyala bərqi va.

**7** ††A na Safə tsa nza va ndammə Hyalay, Safə tsaa mənimmə hwəlīkwə naw, bərqi naa bəmmə, ta mbə ghwəmmə ghərantə sləni kaa Hyala, ka bəmmə bərqi ta mbə ghwəmmə dī nihwəti mbəzli, lə ta sənay kəsə ghən tsa ghwəmmə wəzə wəzə.

**8** †††Ghənzə tsəgha kiy, əntaa gha ha'wə lə gəzə kwə-maa dzəkən Ndə sləkəmmə kaa mbəzli ma. Əntaa gha ha'wə dība ya tsəgha nzee kwa fərshina ta kwəma Yesəw ma. Ə pə ghaa sa ngəra'wə tē mbərkə ta kwə-ma wəzə na va, njasa see tsa kwərakwə. Ə pə ghaa sa ngəra'wə lə bərqi ndaŋa Hyala va. **9** †Hyala vay, ghənzə mbəlītəmmə na, zhini ghənzə harvəmmə, ta mbə gh-wəmmə mənimmə ka mbəzli nza. Ma dībay, mbəl-itəmmə na tē sləni mənti ghwəmmə wəzə naw. Sa nzana tsəgha ghənzə dī mbəlītəmmə na, sa dī na mən-təmmə wəzə hwər tsa nza. Ghala hidi ghwəla ta ghava tarəkə na mənimmə wəzə hwər tsa va tē mbərkə sləni dza Yesəw Kəristəw ta mənī. **10** ††Nana kiy, a wəzə hwər tsaa niy tarəkə Hyala va mənī kaa mbəzli cikəvərivay dzəti ngwəla bazhə bazhə. Sa nzana mba'a Ndə mbəlimmə Yesəw Kəristəw səkəy dzəti hidi, mba'a 'wəshamti bərqi məti. Səvəri mbə kwəma mənti na va

† 1:1 1Tim 2:7†† Timote: 1Tim 1:2; 1Kwər 4:17† 1:3 Flp 3:5; 1Tim 1:5†† 1:5 SləniKY 16:1†† 1:6 1Tim 4:14

††† 1:7 Rm 8:15††† 1:8 2:9; Rm 1:16§ 1:9 Ef 2:8-9; Tit 3:5 †† Zhŋ 1:14; Tit 3:6; piy lə məti: 1Kwər 15:20, 55, 57; Ebr 2:14-15

tsəghay, ə di naa cimmə, mba'a pə ghwəmmə zləbavə kwəma wəzə na vay, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghwəmmə.

<sup>11</sup> †Hyalā fəyra na ka ndə kwal tsa nzə, ta gəzanshi kwəma wəzə na va kaa \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ta bananshi. <sup>12</sup> Tə mbərkə kwəma va nzee mbə sa ngəra'wə sənzanva kwa fərshina. Ya tsəgha nzə kiy, ka hazlənəe va ngəra'wə tsa va tepəw, sa nzanay e banavə nəfə tsee kaa Yesəw, mba'ee sənay, mbə nəfə tsee na, a bərçi və ta ndəghwəti sləni ci va ndara na pa' fəca vici dza naa zhəghəvəaa səkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli, pən.

<sup>13</sup> ††Ma kwəma katarj na va gəzəŋa yay, gəzanshi kaa nihwəti mbəzli war njasa favə gha va vəya. Gha mbə gəzanshiy, di tə gha mbəzli. Mba'a gha banavə nəfə tsa gha gwanay kaa Yesəw Kəristəw. Ma bərçi ka ghwəmmə vaa kwəməvə ta mənī tsəghay, sa nza ghwəmmə jakəjakə lə Yesəw Kəristəw na. <sup>14</sup> †A pə gha kəsəvə kwəma wəzə na va ndəŋa Hyalā bekir dəvə. Safə tsa Hyalā va fambə na mbə nefer ghwəmmə dza naa kəətiŋa ta kəsə nzə.

<sup>15</sup> ††A gha sənay, a mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Azəy zlara gwanashi. Mbə shi na kar Fizhel ghəshi lə Er-məwzhen. <sup>16</sup> ††Ma na 'Wənesifər na nacy, mbə dəpərə nəfə tsee ka naa nza ya hwəmba. Kar naa ha'wə ta dzəvəghee kwa kwəma mbəzli ya tsəgha nzee kwa fərshinaw. Ə cə'wee Ndə sləkəmmə a ghəci mananatishi wəzə hwər kaa mbəzli kəghi tsa ci gwa'a. <sup>17</sup> War sa səkəy na tikəə dzəmbə məlmə Rəməy, tərəŋw pəlah-wə na pətsa nzee ti wəzə, dza na mba'a kəsara. <sup>18</sup> A Timote, a gha sənay kwərakwə njasa kəətəhwəra na, ghala pətsaa nzee va mbə məlmə Efesə. Ə cə'wee Ndə sləkəmmə, a ghəci mananati wəzə hwər tsa ci, fəca vici dza naa səkə ta mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli.

**Ndə ghəra sləni tsa Yesəw \*Kəristəw lə nəfə kwətiŋ**

**2** Na na ghay zəghwee Timoteyey, a pə ghaa sə'wa kwəma mbə sləni gha. Wəzə hwər tsa Hyalā va ndammə na mbə jakəva lə Yesəw Kəristəw dza naa ndəŋa bərçi ta mənī nzə. <sup>2</sup> ††Kwəma Hyalā niy favə gha va səvəri mbə miy tsee, yən mbə gəzanshi kaa mbəzli dāŋəy, bəvə kwəma va, a gha banavəshi mbə dəvə shi kaa mbəzli katarj ni gar mbay ghəshiy bananshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə.

<sup>3</sup> Mba'a kə ngəra'wə kəsəŋa tə mbərkə kwəma Yesəw Kəristəwəy, ə pə gha dzaa sa, njasa ka nihwəti mbəzli vaa sa. Sə'wa mbə sləni Kəristəw njasa ka ndə sawji vaa sə'wa mbə mbəz. <sup>4</sup> Mba'a kə ndə sawji mbə mbəzəy, wəzə wəzə ka naa ghəra sləni ci, ta təbanci kaa ntsa ci dikə tsa. Kar naa kəslimbə ghən mbə mənī shi mənī mbəzli gəmshī ni dzar mbə məlməw, tsəgha na lə gha kwərakwə ki. <sup>5</sup> †††A gha sənay ba, mba'a kə ndə pəhətəvay ta kəsli bali ta gwəramti, mba'a kə kala kəsli lə kwal njasa di mənīy, ka dza mənīy wanaghə zhəmə ciw. <sup>6</sup> Ndə za tsaa sahwə ngəra'wə dalala mbə zay, pərba ghəci ka naa kwəməvə na ci bəla mbə shi

† 1:11 1Tim 2:7 †† 1:13 1:5; 1Tim 1:10 † 1:14 1Tim 6:20 †† 1:15 4:16 †† 'Wənesifər: 4:19 ††† 2:2 1Tim 1:10; 4:14 ††† 2:5 4:7-8

zati na va kwərakwə. <sup>7</sup> Təkə tə gha wəzəə dzəkən kwəma gəzəŋee va. Mba'a pə ghaa təkə kwəmaa dzəkənəy, a Ntsaa sləkəmmə taa ndəŋa məhərli wəzə na ta sənata kwəma di kwəma va gəzə gwa'a.

<sup>8</sup> †Zəzətiy dzəkən Yesəw Kəristəw, ntsa mbə hwəhwə tsa mazə \*Davitə. Sa pəəsliti mənīy, dza na mba'a satiy mbə məti njasa gəzəkə kwəma wəzə na va. Ghənə na kwəma wəzə na va gəzee kaa mbəzli. <sup>9</sup> ††War tə mbərkə ti kee sa ngəra'wə. Mba'a mənī tsaghwarə kwa dəŋw nja ndə yidi kwəma. Ya tsəgha tsaghwarə mənī kwa dəŋwəy, ma na kwəma Hyalā na, ndə tiba ka mbay tsaghwa kwa dəŋwəw. War mbə mətsəhə gəzə nzə dza nihwəti mbəzliy nza kwa kwəma kwa kwəma. <sup>10</sup> †††Ava va tsəgha sə'wee sa ngəra'wə ghəŋghən ghəŋghən. Tawa sə'wee ngəra'wə tsa va kiy, sa dee nihwəti mbəzli tsəhavə Hyalā mbəlīshī mbə Yesəw Kəristəw kwərakwə. Ta dza ghəshiy nzyəshī tə pətsa gwəmati Hyalā mbə mazə tsa nzə shəndəkə tsa mə ghwəmə pa' kwa ndimndim.

<sup>11</sup> ††Tsəgha dza ghaa sə'wa kwərakwə ki, sa nzana kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katarj katarj na na: Mba'a pə ghwəmmə bəkwəmmə lə Kəristəwəy, ta piy dza ghwəmmə li kwərakwə.

<sup>12</sup> †††Mba'a pə ghwəmmə garəmmə jarjar tə kwəma Hyalā

ya mbə ngəra'wəy, ta mənī mazə dza ghwəmmə li kwərakwə.

Mba'a pə ghwəmmə ni sənay tsava ndə ghəyəw pə ghwəmməy,

ta gəzə dza na, sənashi nini mbəzli yaw, kə kaa ngəmmə kwərakwə.

<sup>13</sup> ††Mba'a pə ghwəmmə zhəghənavə hwəm kaa kwəma ciy, na naci na, ka dza naa zhəghə hwəm kaa kwəma ciw. Sa nzanay, ka mbay naa zhiniy vərəsləti vərəslə kaa ghən tsa ciw.

**Njasa ka ndə ghəra sləni nzə, ka na təbanta kaa Hyalā**

<sup>14</sup> ††Zazanshi tə gha kwəma gəzəkəŋee va kaa mbəzliy nəw kwal Hyalā. Ma nza ghəshi təkəə dzəkən. Gəzanshi wəzə lə slən tsa Hyalā: Ka hə həərəva ghwəy ta kwemer ghəŋghən ghəŋghən ni ma, pə gha kaa ngəshi. Sa nzanay, gəla ni tsəgha ni va shiy na, ka dza ghəshiy kəətiti ndə ya jəw nzəw. War ə na na dza ghəshiy yidivəri nefer mbəzliy fafashi gwa'a tsəgha.

<sup>15</sup> †††Ta na tsa gha ghənəy, ə pə ghaa jihəva, nza shi mənī gha təbə kwa kwəma Hyalā. Ə pə gha mənīŋa ka ndə ghəra sləni tsa kama shi ha'wə ha'wə ni mbə sləni ci kwa kwəma Hyalā, saa canshi kwəma katarj na lə kwal tsa nzə kaa mbəzli. <sup>16</sup> ††††Ma na kwemer gəmshī ni va təbə ma va Hyalay, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə shi ma.

Sa nzana, mbəzliy gəzə gəla shi tsəgha ni vay, sahə sahə na, mbərkə dza ghəshiy zlay kwal Hyalā. <sup>17</sup> ††††Ma

§ 2:8 Rm 1:3-4; 1Kwər 15:4 §† 2:9 1:8; Ef 3:1; Flp 1:12-14 §†† 2:10 Rm 5:2; Kwəl 1:24 §† 2:11 Rm 6:8 §†† 2:12 Mt 10:32-33; Rm 5:17 §† 2:13 Rm 3:3-4 §† 2:14 1Tim 1:3-7; 6:4; Tit 3:9 §†† 2:15 1Tim 1:10 §†† 2:16 1Tim 1:4 §††† Himene: 1Tim 1:20

kwama shi va dibay, ə naa zləliva dzar mbə mbəzli nja zhi danwazha tsaa nza va tə ndə kala kədi ma. Mbə gəla mbəzli ka bananshi \*kwama jikir na va kaa mbəzli na kar Himene ghəshi lə Filetə. <sup>18</sup> Ma mbəzli vay, ka bananshi kwama katarj na ghəshi kaa mbəzliw, war dzərvaa na bananshi ghəshi kaa mbəzli. Ma kə ghəshiy: A Hyala zhanakati mbəzli mbə mətī mbəradzəta, kə ghəshi. Dza ghəshi mba'a ghəshi səəvəri məhərli nihwəti mbəzli lə kwama shi va, mba'a niva zlay nəw kwal Hyala sənəzəna. <sup>19</sup> †Ya tsəgha nze kiy, na katarj na kwama Hyala na ka zhəghəva naw. Ghala mbə lə səda ciki tsaa nzeəta va bəlbələw. A mən-di tsaslatiy dzəti səda ciki tsa va: «A Ndə sləkəpə sə-nashi nici mbəzli» kə mən-di. Zhini ba na: «Ntsaa ni, ntsa Ndə sləkəpə \*Kəristəw nzee kəy, ə kə zlata mənī kwama jikir na» kə mən-di.

<sup>20</sup> ††A ghəwəmmə sənay, mbə ciki tsa ndə shiyəy, ghəngəhən ghəngəhən na shiy mbəba, tiba kwekwer məntim tə tsahi mbəzə, tiba kwekwer 'yesler, tiba kwekwer gagahi, tiba həlepipi, dza ghaa kəsashi. Ni wəzə wəzə ni vay, fəca nza makwaghwa tiba ka mən-di bəshiy səvəri. Ma nihwəti va na, ta zəmə shi zəmə kəghi ya hwəm na sləni shi. <sup>21</sup> †Tsəgha na lə ghəwəmmə kwərakwə. Mba'a kə ndə zlata mənī kwama jikir na njasa gəzee vay, nja kwakwa tsa məntim va tə tsahi mbəzə ka mən-di bə səvəri war ta makwaghwa dza naa nza. Ma ntsa vay, sa Hyala dza naa nza, ta bəvə dza Hyala ta sləni nze. Ghəciy, ya ta namaba sləni wəzə na gwa'a na, war yə ka naa ni.

<sup>22</sup> ††Gəzənjee, əntaa gha məməni gəla shi di nihwəti gwəla va mənī gəmgəm ni ma. Tsarakə pə gha zlay kwal tsa gəla shi tsəgha ni va. Lə kwal tsa nze pə ghaa nəw kwama, ya namaba nze. Kəsəvə kwama Yesəw Kəristəw, banavə nəfə tsa gha wəzə wəzə. Ə pə ghaa di nihwəti mbəzli, ka nze lə zərkə kwa jipə tsa ghəwəy lə mbəzli nza nəfə tsa shi dēwdew, mbəzli cə'wə Ndə sləkəpə. <sup>23</sup> ††Ma na ghəpəhi kama ghən va ti shiy, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə shi ma. A gha sənay, gəla ghəpəhi tsəgha ni vay, war lə miy ka ghəshiy kərkəva. <sup>24</sup> †††Ta na ndə ghəra sləni kaa Ndə sləkəpəy, ka təbə na ghəciy mənī miy lə mbəzliw. Na nacy, war wəzə təbə na ghəciy mananshi kaa mbəzli gwanashi. Ka bananshi shiy kaa mbəzli lə məhərli, mba'a sənay sə'wa kwəma shi. <sup>25</sup> †††Ya ə nza mbəzli tiba kala di zləba kwəma ciy, mba'a sənay bananshi shiy lə məhərli. Nda nza Hyala ghəvəə kətitishi, mba'a ghəshi zhəghanti nze tsa shi, ta sənata na katarj na kwəma. <sup>26</sup> Ya tsəgha kəəsətishi \*ndə jaka tsa Hyala nja kwa zhəva, ka man-anci kwəma di na ghəshiy, a məhərli shi wəzə na taa zhəkəta bərkee, ta mbə ghəshiy mbəlishi səvəri mbə dəvə ci.

### Shiy dzaa məniva hidi ndəkwə ta kərə

**3** †A zəghwee Timote, fə tə gha ghən wəzə ta kwəma dēe na gəzəna tikə: Ge'i lə kwa kəni vəghwəy,

† 2:19 Bəla 16:5; Zhj 10:14 †† 2:20 Rm 9:21 † 2:21 3:17  
 †† 2:22 1Tim 6:11 †† 2:23 2:16 ††† 2:24 1Tim 3:3; Tit 2:7-8  
 ††† 2:25-26 1Tim 2:4 § 3:1 1Tim 4:1; 2Pi 3:3; 1Zhj 2:18; Zhəwdə 18

vəghwə tsa 'yahə'yahə tsa dza naa nza. <sup>2</sup> †Sa dza naa nza ghalabay, war tsa shi ghən dza mbəzliy di, ka mənī mətsə tərənjw ta gəna, ka vəshi, ka kəli ghən tsa shi, ka tsəərə Hyala, ka dza mbəzliy di fəti va mbəzliy yakəshiw, ka ghəshi dzay, kala mənī ma 'wəsa kaa mbəzliy kətitishi, ka dza ghəshiy ha'wə tə shiy dzar kwa bəla Hyalaw. <sup>3</sup> Mbəzli va dibay, jikir dza hwər tsa shiy nza, ka dza hwər tsa shiy zhanshi ta ndəw. War ə dza ghəshiy tsəhtsəhəə dzəkən nihwəti mbəzli, ghəwəmpa ghəwəmpashi dza ghəshiy mənī shiy, ka ndərəm lə mbəzli. Ka dza ghəshiy di mənī wəzəw. <sup>4</sup> Ka nga dafa ta nihwəti mbəzli dza ghəshiy nza, ka mənī war kwəma kama ghən ti, ka kəli ghən tsa shi tərənjw. Na nashiy, shiy təbanshi dza ghəshiy di mənī, kala di ma Hyala. <sup>5</sup> ††Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi mənti ghən tsa shi nja ka nəw Hyala, kala zləba ma na katarj na kwəma dzaa banshi bərce kwa kwal Hyala tsa va. Gəla mbəzli vay, kərakə pə gha zlay kwal tsa shi. <sup>6</sup> †Ni-hwəti mbəzli mbə mbəzli vay, ə ka ghəshiy dzəkə ghi tsa mbəzli ka dzaa ngədi mi'i daw daw bərce ni kəsashi ghəshi kəyba, ta mbə mi'i vaa bəvə kwəma shi va tsəgha. Mi'i vay, ka mənī \*kwəma jikir naa ghəshi tərənjw, ka mənī kwəma di vəgha shi. <sup>7</sup> Mbə di bənivə shiy mi'i va na, daw məhərli shi ta sənata na katarj na kwəma. <sup>8</sup> ††Gəla mbəzli vay, mbazaa nga ghəshi lə kwəma Hyala njasaa niy mənī kar Zhanesə va ghəshi lə Zhambəresə mbəradzə, † kala zləba ma kwəma Məy-izə. Na nashiy, yidi yidi na məhərli shi. Banavə nəfə tsa shi ghəshi katarj katarj kaa Yesəwəw. <sup>9</sup> Ka dza ghəshiy dzavə dza kərakə lə na shi va sləniw, sa dza naa nze, dərj dza mbəzliy fəti ghən ta sləni shi va kama ghən ti, njasa niy fətim va ghən ta sləni kar Zhanesə va kama ghən ti ghəshi lə Zhambəresə mbəradzə.

### Kwəmaa zəzəə dzəkən ya hwəmba

<sup>10</sup> ††Ta na tsa gha ghənəy Timoteyey, gwa'a gwa'a sə-nashi gha shi bananshee kaa mbəzli. Gwa'a naghəmti gha ya nze tsee kwa kwal Hyala. A gha sənata kwəma dēe mbə sləni ghəree. A gha sənay ya njasa banavee nəfə tsee kaa Yesəw, ya njasa sə'wee kwəma gwa'a. A gha sənay diba njasa dēe mbəzli, njasa kəsəvəe kwal Hyala wəzə. <sup>11</sup> †††A gha sənay njasa sahəwəra mbəzli ngəra'wə diba. A gha sənata kwəmaa səəkə kənee mbə məlmə Antiyəshə, lə mbə məlmə Ikəniyəm, mba'a mbə məlmə Listər gwa'a. Na katarj nay, tərənjw samiyra ghəshi ngəra'wə. Ləy hwəm shi va kiy, a Ndə sləkəpə mbəlīkəvərīda mbə ngəra'wer va gwanashi. <sup>12</sup> †††Ta na nava na katarj nay, ya wa ntsaa di nəw kwal Hyala wəzə njasa təbə na, tə sa nzee ntsa Yesəw \*Kəristəw kəy, ta sancī ngəra'wə dza mbəzli. <sup>13</sup> Ma na mbəzliy kəsəvə war mənī jikir tsa shi, lə slasla dzərvə shi na shiy, war ə dza ghəshiy dza kwa kwəma kwa

† 3:2-4 Gal 5:19-21 †† 3:5 Mt 7:15, 21; Rm 2:19-20; Tit 1:16  
 †† 3:6 Tit 1:11 ††† 3:8 Səvəri 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5 †† Kar Zhanesə lə Zhambəresə tsa vay, slənədəmərəy niy fanati ka Zhəwifə kaa ka dəfələə niy nga mbaza va lə Məyizə tə hidi Ezhipətə na ghəshi (Səvəri vəh 7:11-12). †† 3:10 Rm 16:24; 1Tim 1:5 ††† SləniKY 13:50; 14:5; 14:19; sa ngəra'wə: Cem 34:20; 2Kwər 11:23-29 ††† 3:12 Mt 16:24; Zhj 15:20; SləniKY 14:22; 1Tes 3:3

kwəma lə kwəma shi gəmgəm na. War ka ngədishi \*ndə jakə tsa Hyala, ka ngədi nihwəti mbəzli ghəshi kwərakwə.

<sup>14</sup>†Na na ghay Timoteyey, ə pə gha garəŋa tə shi bənivə gha va wəzə, sənashi gha ka shi katarŋ ni, lə nəfə tsa gha gwanay. Sa nzanay, a gha sənay gəla ntsa bənivə gha va shi va və wəzə. <sup>15</sup>††Kəsəvəshi wəzə, sa nzanay, ghala ghaa zəghwəŋa sənata gha kwəma mbə Zliya Hyala. Kwəma mbə vay, ghənzə dza naa citəŋa kwal tsa sənata kwəma, ta mbə Hyalaa mbəlītəŋa, sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw Kəristəw.

<sup>16</sup>Gwanata kwəmaa tsaslita mbə Zliya Hyalay, kwəmaa səkə va Hyala na, na tsasliti məndi. Zliya vay, wəzə na ta bənimmə kwəma katarŋ na. Mba'a pə ghwəmmə mənti \*kwəma jikir nay, ka cimmə ghənzə, zhini ka zhəghəmməə zhəghwa kwal tsa wəzə tsa, ka bənimmə məni sləni njasa di Hyala. <sup>17</sup>†Sa məni kwəma Hyala va tsəghay, ta mbə ntsa Hyalaa nza gwəma gwəma mba'a kwəmavə shiy dzaa kəti ta məni sləni wəzə na gwanata.

**4** ††Cə'wəŋee mbə slən tsa Hyala lə mbə slən tsa Yesəw Kəristəw a gha gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli. Ə cə'wəŋee tə mbərkə səkə tsa Yesəw Kəristəw ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə ghwəməshi ni lə ni bəkwə bəkwə ni, ghəci saa dza va ta səkə ta sləkə mbəzli, <sup>2</sup>††Gəzəŋee, ə pə ghaa gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, ka jihəvaa dzəmbə gəzə nza. War ə pə ghaa gəzənsi. Ya ghala vəghwə tsa di mbəzli fa nza, ya ghala vəghwə tsa di ma ghəshi favə gwa'a. Mba'a kə mbəzliy məni \*kwəma jikir nay, ə pə ghaa nabəshi, ka gəzənsi a ghəshi zlata məni nza. Ə pə ghaa mətəhənsi bərci ta məni na wəzə na kwəma. Gha mbə banənsi kwəma Hyalay, ə pə ghaa sə'wa kwəma. <sup>3</sup>††Sa nzanay, a tsəhwəti vəghwə dzaa səkəy, vəghwə tsa vay, ka dza mbəzliy di favə na katarŋ na kwəma məndiy banənsiw. War kwəma di vəgha shi dza ghəshiy məni. Ka ghəshi dza na, tsəha' ghəshi tsəhavə mbəzliy bənipə shiy təbənsi. <sup>4</sup>††Ka dza ghəshiy di fa na katarŋ na kwəmaa dzəghwa sləmə shiw. Mbərkə dza ghəshiy zlata na katarŋ na kwəma, ka dzashi ta fafa kwəma jiji.

<sup>5</sup>Na na ghay Timoteyey, gwəmavə ndəghwə ghən tsa gha wəzə, mbə shiy gwanashi kwa kwəma Hyala. Ə pə ghaa sə'wa ngəra'wə tsa dzəkən gha. Gəzənsi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. Wəzə wəzə pə ghaa məni sləni ndəŋa Hyala mbə dəvə gha ta məni nza.

<sup>6</sup>†Ta na tsee ghəŋəy, ndal tərə vəghwə tsee ta mətiv. Nja shi ka məndi vaa dza ta ta Hyala li shi nzee.

<sup>7</sup>††Wəzə wəzə ghərantee sləni kaa Yesəw Kəristəw, ghala mbə ghəy lə ntsaa mbəzəti mbəz tsa wəzə tsa vaw. E kərkamti sləni ndara Hyala ta məni nza, nja ntsaa kədamti kəsli bali ci va nzee. E nəwti kwal Hyala pa' tə pətsa kərkə na kala zhəghanavə hwəmee. <sup>8</sup>E sə-

† 3:14 2:2; 1Tim 1:10 †† 3:15-16 Zhŋ 5:39; Rm 15:4; 1Tim 4:13; 2Pi 1:21 † 3:17 2:21 †† 4:1 SləniKY 10:42; 2Kwər 5:10; 1Pi 4:5 †† 4:2 SləniKY 20:20, 31; Tit 1:13 ††† 4:3 1Tim 1:10; 4:1 ††† 4:4 1Tim 1:4 § 4:6 Flp 2:17; 2Pi 1:14 §† 4:7-8 1Kwər 9:24-25; Flp 3:12-14; 1Tim 1:18

nay nanay, mbə ndəghəra na zhəmee va Hyala mə gh-wəmə, sa nzana mba'ee mənira ka ntsa slar tsa. Ndə sləkəmmə tsa məni ngwəvə va lə kwal tsa nza, ghəci dza naa bəra zhəmə va. Fəca dza naa səkə ta məni ngwəvəə dzəkən mbəzli dza naa bəra. War kaa ngəra dza naa bəra zhəmə va kwətiraw, ya wa ntsaa ndəghə vəghwə səkə tsa Kəristəw lə nəfə kwətīŋəy, ta banavə dza na kwərakwə.

### Pəl har Timote, ta səkə dzəvəgha

<sup>9</sup>A zəghwee Timote, ə pə ghaa diva ta səkə tikə dzəvəghee kyanwkyanw. <sup>10</sup>††Sa nzanay, a Demasə zlara mba'a dzay dzəmbə məlmə Tesalənikə, sa di na shi tə hidi. Ma Kəresensə naci na, mba'a dzay dzəti hidi ka Galatə, mba'a Titə dzay dzəti hidi ka Dalmati.

<sup>11</sup>††Kwataka Ləwka na saa tərmbə vəghee tikə gwa'a tsəgha. Fəca ka gha madiy səkəy, pəməkəvə tə gha Markə kwasəbə gha. Sa nzanay, ta kətitərə dza naa dza tikə mbə slənee. <sup>12</sup>††Na na Tishikəy, e ghwəŋay tsavaa dzəmbə məlmə Efesə. <sup>13</sup>††Ghaa səkəy, tsəhəŋa tə gha mbə məlmə Tərwəsə, nza gha dzəkə ghi tsa Karpəsə bəvəra kwəbərŋ tasli tsee kəyba. Bəvə tə gha Zliyahi kwəma Hyala dība, gaw ni ka hwəta va na ni gwəree di.

<sup>14</sup>††Alekəsəndərə ndə pəsli tsa vay, tərəŋw məntərə na \*kwəma jikir na tikə. Ndə sləkəmmə dza naa wanci zhəmə kwəma ci va jikir na. <sup>15</sup>Ya gha ciy, ndəghwə tə gha ghən tsa gha və, nəghətaa ghəci məntərə kwəma jikir na kwərakwə. Sa nzanay, ka di naa favə shi bəni ghəy va kaa mbəzli ya jəw tsətsəw.

<sup>16</sup>††Fəca ghee garə kwa kwəma mbəzli tə ngwəvə, ta gəzə kwəma kən ghən tsee səvəriy, ndə tība mba'a niy kətitəhwəraw. Mbəzli gwanashi niy zlara na kwətira. Ə cə'wee Hyala a ghənzə pəlashi kwa hwər nza. <sup>17</sup>††Ya tsəgha niy zlara məndi talay, niy zlara Ndə sləkəpəw. Aa niy kətitərə, mba'a ndara bərci, ta mbayee gəzənsi kwəma ci kaa mbəzli kwa pətsa kəray na, kala hazlani mbə nəfə tsee ya jəw nza. Dəŋ \*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə favə kwəma Hyala fəcava. Ava tsəgha kətitərə Ndə sləkəpə, mba'ee mbəlira va dzəghwa miy zhəl. <sup>18</sup>††Ya namaba kwəma jikir na səkə naa dzəkən yay, e sənay ta mbəlantərə dza Ndə sləkəpə və. Ta ndəghwətərə dza na ta mbayee tsəhəra mə gh-wəmə tə pətsa sləkə na. Ə pə ghwəmməə fal dikə tsa Hyala ya hwəmba. \*Amin.

### Pəl kərnī zliya ci lə səkə nihwəti mbəzli

<sup>19</sup>††Kwa kərnī kwəma dee gəzəŋa kiy Timoteyey, ə dee ghaa səkəwətərə Pərishil ghəshi lə zata Akilasə, mba'a gha səkəwətərə mbəzli kəghi tsa 'Wənesifər kwərakwə. <sup>20</sup>††Erastəy, mbə məlmə Kwərintə nzaŋəy

††† Flp 2:21; Demasə: Kwəl 4:14; Flm 24; 1Zhŋ 2:15; Titə: 2Kwər 2:13 §† Ləwka: Kwəl 4:14; Markə: Kwəl 4:10 §†† Tishikə: Kwəl 4:7-8 §† 4:13 SləniKY 20:6 §† Mt 16:27; Alekəsəndərə: 1Tim 1:20 §†† 4:16 1:15 §§† 4:17 Dani 6:21; Cem 22:22; SləniKY 1:8; 23:11 §§§ 4:18 2Kwər 1:10; Flp 1:19-20 18 Akilasə lə Pərishil: SləniKY 18:2; 'Wənesifər: 2Tim 1:16-17 19 Erastə: SləniKY 19:22; Rm 16:23; Tə-rə-fim: SləniKY 21:29



na, na na Tərəfim na mba'ee zlay mbə məlmə Miletə sa nzana gwərapəy ghəci niy nza. <sup>21</sup> Na na ghay, ə pə ghaa diva ta səəkə tikə kyanwkyanw, ka vəghwə tasli səəkə. Mbə səkwəŋa na kar Ewbələsə, lə Pəwdesə, mba'a Linəwsə, mba'a Kwələwdiya. Zhini mbə səkwəŋa ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tikə gwanashi.

<sup>22</sup> †Nana kiy Timəteyey, nza gha nza, ndəghwətəŋa Ndə sləkəpə, mba'a məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci gwanəŋwəy. Tiba kərayee, nza gha nza ki.

---

† 4:22 Gal 6:18

# Titə

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma kə nihwəti mbəzliy, ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, məndi pəlikəmə kwa fərshina tə hidi ka Rəm, ghəci mbə təwrə dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən na, kə ghəshi (vəh 1:5 lə 3:12).

Kaa Titə tsasli Pəl zliya na. Ma Titə nacy, ntsaa nəw kwal tsa Yesəw na, mbə hwəhwə tsa ka Gərekə ghəci (nighəm mbə Galatə 2:3). Aa niy pəhəhwə Pəl mbə dza ta wə ghəngəhən ghəngəhən. Mba'a məniny ka ntsaa kəəti mbə sləni ci (nighəm mbə 2 Kwərintə 7:6-16).

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Ma ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, Titə mbə hidi Kəretə na. Pəl niy zlay na mbəba ta mbə ghəciy kərnī sləkati naa niy tərmbə kwəma mbəba. Zhini nza ghəci tivə mbəzliy dzaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ka Kəretə. Dzəghwa Pəl ki mba'a cinti njasa ka na təra mbəzli va.

Vəh 2 Dzəghwa Pəl dība ki mba'a cinti kaa Titə njasa dza naa bəni kwəma kaa nihwəti mbəzli gwanashi ni mbə mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pəl gəzanci kaa Titə a ghəci gəzə kaa mbəzli njasa ka ghəshi nzəy tikə tə hidi, zhini ka gəzanshi, əntaa ghəshi zləba kwəma mbəzliy həərə mbəzli va ta tihəva lə ta nəw kwəma jiji.

## Səkwəpə

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ndə ghəra sləni tsa Hyala, zhini dība na, ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw yən. Hyala ghwənara na ta dzee ta kəəti mbəzli təravə na, nza ghəshi mbəə banavə nefer shi kaa ngəta, mba'a ta mbə ghəshiy bənivə kwəma nza katar na. Na katar na va kwəma Hyalay, ghənzə cim-mə na njasa ka ghwəmmə nzəy ta təbanta kaa Hyala. <sup>2</sup> ††Ma nə ya kaa kwəma mənəe va tsəghay, a mbəzli mbəə fəy ghən gəzliŋə ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza ghəy katar, kə ghəshi, nə ya. Ghala kwatarata hidi ghwəla ta ghavay, a Hyala niy gəzəkə bənsi piy tsa kədi ma va kaa mbəzli. A na Hyala nanzə kiy, ka sla dzərvə na tərəw. <sup>3</sup> †Ma sa bərkəti na vəghwə tsa va kiy, dza na mba'a cikəvərimmə piy tsa vaa dzəti ngwəla, səvəri mbə kwəma nza va bənee kaa mbəzli. Ghənzə ghənzə Hyalaa mbəlītəmmə va, fambəra na kwəma va mbə dəvee. «Mbala, a gha dzaa gəzanshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə» kə kaa ngəra.

<sup>4</sup> †Kaa ngəra tsaslee zliya na Titə. Ghay, nja zəghwə yakee məniny gha, sa nzanay, kaa ntsa kwətij tsa banavə ghwəm nefer ghwəm. Məntəŋə wəzə hwər tsa nza Didi Hyala, ghəshi lə Yesəw Kəristəw Ndə mbəlīm-mə, mba'a ghəshi ndaŋə zərkə mbə nzəy tsa gha.

† ndə kwal tsa Yesəw: 1Tim 2:7†† 1:2 1Pi 1:3-5; Gal 3:6, 17-18  
‡ 3:4; sa bərkəti na vəghwə: 1Tim 2:6†† Titə: 2Kwər 2:13; zəghwə: 1Tim 1:2

## Sləni Titə tə hidi ka Kəretə

<sup>5</sup> ††Kwəma zlaŋee va tə hidi ka Kəretə tiy, a gha sləkati naa niy tərmbəta kwəma ta sləka mbəba gwa'a nə ya. Ma niy dee kiy, mba'a gha tsəhəŋə dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidi ka Kəretə gwanashi. Sa gha dza ya mbə tsamaba jakə-vay, mba'a gha dzaa titivə mbəzli ta nza ghəshi ka mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbəba, njasaa niy gəzəŋee va. <sup>6</sup> ††Ma ntsa dza gha fə ka Ndə 'wa kwal təbə nay, ntsa hanci ma məndi cəm dzar kwa \*kwəma jikir na ya jəw nza. Mali kwətijta sa və, mba'a ndərazhi ci banavə nefer shi kaa Yesəw \*Kəristəw, wəzə nzəy tsa shi kwa kwəma mbəzli, kala zhini ma ghən ghəshi. <sup>7</sup> Ma ntsa fəy məndi ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, ndə ghəra sləni tsa Hyala na tsava ndə naci. Va tsəgha kiy, ka təbə na məndiy hanci cəm dzar kwa kwəma jikir na ya jəw nza. Ka təbə na ghəciy ndə kəli ghən tsa ciw. Ka təbə na ghəciy bə nəfəw. Ka təbə na ghəciy sa sa shiy ka ghiw, ka təbə na ghəciy ndə pəla miyəw. Ka təbə na ghəciy gwəfə shiy va mbəzli dībaw. <sup>8</sup> Ma təbə nay: Ndə ka ka'wə ka məlmə ghəci wəzə kəghi tsa ci, ndə mənī kwəma wəzə na, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nza, dēwdēw nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, ntsaa mənī ma kwəma ghwəmpa ghwəmpata. <sup>9</sup> ††Ma təbə

‡‡ 1:5 SləniKY 14:23 ‡‡† 1:6-9 1Tim 3:2-7; 1Pi 5:1-4 ‡‡† 1:9 2:1; 1Tim 1:10

nay, mba'a ghəci kəsəvə na katarj na va kwəma bananavə məndi wəzə mbə nəfə ci. Ma ghalaba kiy, aa taa mbay mətəhanshi bərçi kaa nihwəti mbəzli, lə kwəma katarj na va. Zhini dibay, aa taa mbay cikəvəri wəzə mənti mbəzliy di ma zləba kwəma va vaw, kə.

<sup>10</sup> † †Ava mbəzli tsəgha ni va pə gha taa ti, sa nzanay, daŋ na nihwəti mbəzli tība, ka zhini ghən ghəshi, war kwemer gəmgəm ni va kama ghən ti shi ka ghəshiy gəgəzə, ka dadakə mbəzli. Kwatama \*ka Zhəwifə nəw Yesəw gwəramti na kwəma va. <sup>11</sup> \*War hashi kə məndi dzaa hashay gəla mbəzli va. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka ghəshiy yidivəri nihwəti mbəzli mbə nžəy tsa shi kəghi tsa shi lə shi bənipə ghəshi va. Shi təbə ma məndiy bananshi kaa mbəzli na shi bəbəni ghəshi va kaa mbəzli. Ta nahwəti na kiw, war ta pəlavə gəna shi nə ghəshi kaa kwəma va gwa'a tsəgha. <sup>12</sup> A tsəhwəti \*ndə gəzə kwəma Hyala tsa shi ghəshi mbəzli ka Kəretə niy gəzəkə kwəma də'wə ghən tsa ciy dzəkən shi. Ma kə niy niy: «Mbəzli ka Kəretəy, war dzərvə ka ghəshiy slasla, nja shəkwadəshi ndəram ghəshi, ka meredem na ghəshi, war hwər tsa shi na sa sənay ghəshi gwa'a tsəgha» kə niy ni. <sup>13</sup> †Ma kwəma gəzəkə ntsa va vay, kwəma katarj na. Va tsəgha kiy, gəla mbəzli va na, ə pə ghaa gəzanshi kwəma lə bərçi, nza ghəshi mbə nžəw nəw kwal Hyala njasa təbə na. <sup>14</sup> †Gəzanshi kwəma a ghəshi zlata nəw kwəma jiji ka Zhəwifə, ka zlata nəw kwəmaa dzəkən məni dēwdew va pəhəti mbəzliy di ma fəti va ta nəw kwəma katarj na. <sup>15</sup> †Mba'a kə nəfə tsa ndə dēwdew kwa kwəma Hyalay, ya nimaba shiy na war dēwdew dza ghəshiy nza və kwərakwə. Ma na mbəzliy yivə ma kwəma Hyala, shi kama nefer shi dēwdew kwa kwəma Hyalay, shiy tība dēwdew və shi na shi kiw. Na na shiy, war shi gəmgəm ni ghəshiy zəzə ya hwəmba. Ya ə mənti ghəshi shi gəmgəm ni na, kwəma tībaa shashanshiw. <sup>16</sup> †Ma mbə kwəma shi ka ghəshiy gəzəy: «Mbəzliy sənata Hyalaa gə ghəy» kə ghəshiy ni. Ma sa ka ndəə nighə sləni shi məni ghəshi gəmgəm na ba na, war nja mbəzliy sənata ma Hyala ghəshiy pəzli. Ka zhini ghən na ghəshi, war shi di ma Hyala na shi məni ghəshi, ka mbay ghəshiy məni na wəzə na kwəma tēpəw.

### Njasa ka mbəzli nza kwa kwəma Hyala

**2** <sup>5</sup> †Na na ghay Titəy, kwəmaa dzava lə na katarj na kwəma bənipə məndiy dzəkən nəw kwal Hyala, pə ghaa bananshi kaa mbəzli. <sup>2</sup> †Gəzanshi kaa pəhəpəhir zhər, əntaa ghəshi ghighi ghən tsa shi lə shiy sa, ə kə ghəshi mənishi ka zhər ka məhərli, ka ndəghwə ghən tsa shi, ma nza məndi mbəə fa kwəma və shi. Ə kə ghəshi banavə nefer shi gwa'a gwa'a kaa Hyala, ka di mbəzli, ka sə'wa kwəma. <sup>3</sup> †Tsəgha pə ghaa gəzanshi kaa pəhəpəhir mi'i diba. A ghəshi mbəə nza ka mi'i dēwdew nəfə ni kwa kwəma Hyala. Əntaa ghəshi

† 1:10-16 3:9-11; 1Tim 1:3-7†† 1:10 1Tim 1:6‡ 1:11 1Tim 6:5; 2Tim 3:6‡† 1:13 2Tim 4:2‡‡ 1:14 3:9; 1Tim 1:14‡†† 1:15 1Tim 1:5; Mt 15:11; Rm 14:14, 20‡‡‡ 1:16 2Tim 3:5; 1Zhj 2:4 § 2:1-9 Ef 5:21-6:9 §† 2:1 1Tim 1:10 §†† 2:2 1Kwər 13:13 §† 2:3 1Tim 3:11; 1Pi 3:1-5

tsəhtsəhəə dzəkən mbəzli ma. Əntaa ghəshi vəŋəvə sa shiy ghipə tərəŋw ma. War kwəma wəzə na ka ghəshi ci kaa nihwəti mbəzli. <sup>4</sup> Ava tsəgha dza ghəshiy mbay bananavəshi di zhər shi lə di ndərazhi shi kaa mekwikwi mi'i. <sup>5</sup> †Ma nza ghəshi mbəə nza ka mi'i ka məhərli, dēwdew nžəy tsa shi, ka kəsə ghi tsa shi bekir divi shi, ka məni sləni wəzə na kəghi tsa shi, ka di fəti va zhər shi. Ma ghalabay, ka dza mbəzliy kwəmavə kwal gar ndərə kwəma Hyalaw.

<sup>6</sup> †Tsəgha pə gha taa gəzanshi kaa gwəla kwərakwə ba, a ghəshi nza ka mbəzli ka məhərli. <sup>7</sup> †Gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə kiy Titəy, war kwəma wəzə na pə ghaa məni, ta mbə nihwəti mbəzliy bəni məni kwəma wəzə na va va gha. Mba'a pə ghaa bəni shiy kaa mbəzliy, lə nəfə kwətiŋ pə ghaa bənishi. Əntaa gha bəti shi bəni gha va kaa mbəzli nja shi tsabana ma. <sup>8</sup> †Kwəma katarj na, lə kwal tsa nžə pə ghaa gəzəw səvəri, kala kama ghənəzə gar ndərəti ndə, ta mbəə 'wəshamti mbəzliy di ma kwəma ghwəmmə va, sa ka ghəshi nata ma kwəma gar ndərə na mbə kwəma gha va.

<sup>9</sup> †Ma na mevivi mbə mbəzliy, ə pə ghaa gəzanshi a ghəshi daŋshi fəti ya hwəmba kaa mbəzliy sləkəshi, ka mananshi kwəma kaa ngəshi njasa di ghəshi. Əntaa ghəshi dzaa kanshi ghəpə ma, <sup>10</sup> †əntaa ghəshi ghəli ya nimaba shi mbəzliy sləkəshi va ma. War sləni wəzə na kə ghəshi dzaa məni, ta mbə mbəzliy sləkəshi vaa sənay, mbəzli slar slar ni na mevivi ghəy ni, kə ghəshi. Ma tsəghay, ta fə dimə dza mbəzliy dzəti kwəma bəni ghwəmmə va kaa mbəzliy dzəkən Hyalaa mbəlittəmmə va.

<sup>11</sup> A na Hyalay, aa cikəvəri wəzə hwər tsa mənti naa dzəti ngwəla, wəzə hwər tsa nžə va dza naa mbəliti mbəzli gwanashi. <sup>12</sup> †Wəzə hwər tsa məntəmmə Hyala vay, ghəci citəmmə na zlashi məni shi gəmgəm ni təbə ma kwa kwəma Hyala, lə zlashi maw shi tə hidi gəmgəm ni. Ta mbə ghwəmmə mənimmə ka mbəzli nza məhərli və shi, ka məni kwəma slar na lə kwəmaa təbə va Hyala tikə tə hidi ni. <sup>13</sup> †Ava war tsəgha ka ghwəmmə məni nana di, kala ndəghə vici wəzə na va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti, sa dza Ndə mbəlimmə Yesəw \*Kəristəw vaa səəkə ti lə shəndəkə tsa ci ghəci Hyala ghwəmmə dikə na. <sup>14</sup> †Ma Yesəw Kəristəwəy, ə səəkəy na, mba'a mətuy tə ghwəmmə, ta mbəlimmə va kwəma ghwəmmə jikir na gwanata. Ta mbəə məntəmmə dēwdew kwa kwəma ci, mənti na tsəgha, nza ghwəmmə nza ka mbəzli ci, ka di məni kwəma wəzə na ya hwəmba. <sup>15</sup> Ava kwəma ka gha bananshi kaa mbəzli, ka mətəhanshi bərçi, ka nabə mbəzliy fa ma kwəma. Ə pə ghaa gəzanshi kwəma kaa mbəzli lə bərçi ndəŋa Hyala va. Ka zləba gha mbəzliy ndərə kwəma gha ma.

§†† 2:5 Ef 5:22-24 §† 2:6 1Zhj 2:14 §† 2:7 1Tim 4:12; Flp 3:17 §§† 2:8 1Pi 2:15 §§† 2:9-10 1Tim 6:1-2 §§§ 2:10 3:4 18 2:12 Ef 1:4; 1Zhj 2:16 19 2:13 1Kwər 1:7; 1Tes 1:10 20 2:14 3:14; Səvəri 19:5; Ezhek 11:20; Gal 1:4; Ef 2:10; 1Tim 2:6; Ebr 13:12; 1Pi 2:9; 1Zhj 3:16

## Njasa təbə mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidī

3 †A zəmə, gəzanshi wəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw əntaa ghəshi za ghən ta fa kwəma va mezhizhə, lə va nihwəti mbəzli dikə dikə ni tə hidī gwa'a. Ə kə ghəshiy di fəti və shi. War məni kwəma wəzə na kə sa mbə ghən shi ya hwəmba. 2 Gəzanshi, əntaa ghəshi dzaa gəzə \*kwəma jikir naa dzəkən ndə ya tsamaba ci ma. Əntaa ghəshi məməni miy lə mbəzli ma. War ka mbəzli sayi ni kə ghəshi mənshi. Ka məni wəzə kaa mbəzli gwanashi.

3 ††War tsəgha pə ghaa gəzanshi məni, sa nzanay, kwatarja na mbəzli kama məhərli mbə ghən shi niy nza ghwəmmə kwərakwə, niy di fəti ghwəmmə va Hyalaw. Mbəzli zaza ni niy nza ghwəmmə. War məni shi gəmgəm ni va səkwa hwətəl tsa ghwəmmə ti shi na kwəmaa niy kavə ghwəmmə. Ka məni war ndərəm, ka hərha va nihwəti mbəzli. Niy di mətəsə ghwəmmə ni hwəti mbəzliw, ghwəmmə kwərakwə na, niy di na shi ghwəmməw, tsəgha. 4 †Ya tsəgha niy məməni ghwəmmə ki na, dza Hyalaa mbəlītəmmə va, mba'a citəmmə wəzə hwər tsa nza, dza na ba, mba'a citəmmə njasa diti na mbəzli gwanashi. 5 ††Mba'a mbəlāntəmmə, sa mənti ghwəmmə sləni wəzə na mbəlāntəmmə na kiw, war təgəm tsəgha mbəlāntəmmə na, sa zhanta hwər tsa nza tə ghwəmmə. Aa yabantəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na, mba'a ghwəmmə yammə kwa baka səda. Dībay, aa ndammə piy tsa 'war'war tsa, dzar kwa Safə tsa nza dēwdew tsa. 6 ††A Hyala fambəmmə Safə tsa nza dēwdew tsa tərəjw mbə nefer ghwəmmə, tə mbərkə kwəma mənti ndə mbəlimmə Yesəw Kəristəw.

7 †††Ta mbə wəzə hwər tsa məntəmmə Hyala vaa zhəghantəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma nza kala hazlani tība, nza ghwəmmə mbəə kwəmavə piy tsaa kədi ma va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzliyə. 8 Ma kwəma gəzəkēe vay, kwəma katarj na na.

Ə dee ghaa jihəva tərəjw dzəmbə gəzə kwəma va

kaa mbəzli, ta mbə mbəzliy banavə nefer shi kaa

† 3:1 Rm 13:1-7; 1Pi 1:13-17 †† 3:3 1Kwər 6:11; Ef 5:8 † 3:4 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tit 3:6 †† 3:5 Zhj 3:5; Rm 6:4; Ef 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Pi 1:3 †† Rm 8:9-16; 1Kwər 6:11; Gal 5:25; Ndə mbəlīpə: 2:13; Flp 3:20; 2Tim 1:10; Tit 3:4; 2Pi 1:11; 1Zhj 4:14 ††† 3:7 Rm 3:24

Hyalaa məni kwəma wəzə na ya hwəmba. Ghənzə na na wəzə na kwəma, ghənzə na saa dzaa kəətiti mbəzli. 9 †††Ngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa vay, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə ma. Mba'a kə məndi ghakə kə ghəpəə dzəkən babala jijihijwəyəy, ka dzəmbə tsava ghəpə gha ma. Ka məməni miy gha lə mbəzli ma. Ka zləba kə ghəpə ghaa dzəkən kwəma pəhəti \*Məyizə ma. Niva shiyəy, shi gəmgəm ni na ghəshi, ka kəətiti ndə ghəshiw. 10 ††Mba'a pə gha nay ndəə həhəərə mbəzli ta tihəvərishiy, ə pə gha nabəti kwa tarja səda. Kala di fəti kəy, nabəti kwa baka səda dība. Ma sa ghaa nay dība kala di zlata məni kwəma ci vay, barvanja mbə kwəma ci, zlay kərakə. 11 A gha sənay, gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi zlay nəw kwal Hyala tsa katarj tsa. War kwəma jikir na ka ghəshiy məni. Tə kwəma shi va jikir na məni ghəshi ka ndə sənay, a ngwəvə kən shi kə ndə.

## Kwa kəni gəzə kwəma Pəl kaa Titə

12 †††Mbə bərkə ghwənəghərja ndə nzee, ta kar Artemasə ghəshi lə Tishikə. Ma sa ka gha nay tsa dzee ghwənəghə ndə mbə shi kwətiyə tsəhəyəy, nza gha di-vaa səkəkə ta kəsara mbə məlmə Nikwəpəlisə. Mbə məlmə va dzee ta nza, ge'i lə tir tasli. 13 ††Sa ka kar Zhenasə ndə bənīpə \*kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə Apələsə madīshi ta wə wəshiy, kəətīshiy tə gha wəzə, kala gar ndərma shiy ghəshi ya kwətiyə mbə kwal. 14 †††Mbəzliy nəw Yesəw va nja ghwəmməy, ə kə ghəshiy bəni məni sləni wəzə na kwərakwə, ta mbə ghəshiy kəəti mbəzli gar kəəti ni. Mba'a kə ghəshi bənīvə məni tsəghay, ka dza nəw kwal Hyala tsa shiy nza gəməw.

15 Mbəzli nza ghəy li shi tikə gwanashiy, mbə sək-wərja na ghəshi. Səkwətərjəy tə gha madigahijəy, mbəzliy nəw kwal Hyala va gwanashi. Nza Hyala mən-tərjəw wəzə hwər tsa nza gwanarjəw ki. Tība kəray-ee, nza gha nza.

††† 3:9-11 1:10-16 § 3:9 1:14; 1Tim 1:4 †† 3:10 Mt 18:15-17 ††† Tishikə: Kwəl 4:7-8 §† Apələsə: 1Kwər 1:12 ††† 3:14 2:14; 2Kwər 8:8-9; Gal 5:22; Ef 4:28; Kwəl 1:10

# Følemən

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Pəl kwa fərshina tsasli na kaa Følemən. Kwəma tsasli na tiy, ta cə'wə Følemən a ghəci zləbavə ka'wə 'Wəneshim sa məniy na ka ntsaa nəw Yesəw Kəristəw nana. 'Wəneshim tsa vay, mava tsa Følemən niy nza na kwatanja, mba'a niy hwəy.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Kwəshala 1-7 Pəl mbə vəshi, ka mananta 'wəsa kaa Hyala, ta di tsa di Følemən nihwəti mbəzli.  
Kwəshala 8-22 Pəl mbə cə'wə Følemən a ghəci ka'wəti 'Wəneshim.  
Kwəshala 23-25 Səkwəpə.

### Pəl səkwə Følemən

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl tsa kwa fərshina na tə kwəma Yesəw \*Kəristəw. Ghəy lə zəməmmə Timəte tsasli na kaa ngəŋa gha Følemən, ntsa ghəra ghəy sləni kwətiŋ na li, sa diti ghəy tərəŋw tsa. <sup>2</sup> ††Zliya na dībay, kaa mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa gha ya hwəmba tsasli ghəy, mba'a kaa zhaməmmə Apiya, lə kaa Arshipə kwərakwə ba, ntsa nza ghəy li kwa zəərə kwətiŋ mbə mbəz ta kwəma Hyala. <sup>3</sup> Məntərəwəy wəzə hwər tsa nza Dəmmə Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Mba'a ghəshi ndarəwəy zərkə mbə nza yəy tsa ghəwəy.

### Njasa diti Følemən mbəzli Hyala, lə njasa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

<sup>4</sup> †A ntsee Følemən, ya hwəmba cə'wee Hyalay, mbə zəzə kee nzaa dzəkən gha, war mbə məni 'wəsa kee nza kaa ngəta. <sup>5</sup> ††Sa nza, mba'ee favə njasa di gha mbəzli Hyala gwanashi, lə njasa banavə gha nəfə tsa gha kaa Ndə sləkəmmə Yesəw. <sup>6</sup> ††Mbə cə'wə nzee va Hyala, a jakəva tsa jakəmmə ghwəmmə tə mbərkə sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw mbəə ndaŋa sənashi gwanashi tsa shi wəzə ni kwəməvə ghwəmmə mbə slən tsa Yesəw \*Kəristəw wəzə wəzə. <sup>7</sup> †††A zəməra Følemən, gəla di tsa diti gha va ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, tərəŋw ndara na vəshi, zhini tərəŋw ndara bərciy dzəmbə nəfə tsee dība. Kwəma jəw səəkə gha mbə mətsahanshi bərce kaa mbəzli Hyalaw.

### Pəl cə'wə Følemən ta kwəma 'Wəneshim

<sup>8</sup> †††A Følemən, ya tsəgha ndara Yesəw bərciy dzəkən gha ta gəzəŋa məni kwəmaa təbə ghaa məni tə sa nzee ndə kwal tsa ciy, <sup>9</sup> †ka dee məni tsəghaw, cə'wə cə'wə dee cə'wəŋa, a gha mənti kwəma dzee na ta gəzəŋa, tə sa nza mbə di nihwəti mbəzli gha. Yən yən Pəl, pəhal zal tsa tezlezl ghən tsa, zhini kwa fərshina nze sənəzəvə tə kwəma Yesəw \*Kəristəw! <sup>10</sup> ††† cə'wee kwəma va ghaa dzəkən zəghwee 'Wəneshim. Nja zəghwə yakee məniy na tikə kwa fərshina, sa nza mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw tikə vəghee. <sup>11</sup> Kwatanjəy, niy nza na gar kətiŋəw. Nana kiy, jəw dza naa kətiŋəw bakanaməw.

<sup>12</sup> †† Va tsəgha kiy, avee zhinəghəŋa sənəzəvə, ma ghəwəni tsa ghəwəŋəghəŋee tsa 'Wəneshim sanay, njasa tsəhəree kwa kwəma gha də'wə ghən tsee na. <sup>13</sup> †††Yən kiy, e niy di ghəciy nza yəy vəghee tikə nza, ta kətiŋəw ghəci, ka məjə'a gha, ghala pətsa nzee tsa tikə kwa fərshina tə mbərkə sa gəzee kwəma wəzə na va kaa mbəzli. <sup>14</sup> ††Ya tsəgha mawtee kiy, ka dee yən mənti kwəma kala zləbavə ghaw. Ka dee yən 'yapəŋa ta mənda kwəma wəzə naw. War va gha dee ghənəzə səəkə mbə nəfə tsa gha.

<sup>15</sup> ††† Təhə tsa təhəvəriŋəwəy ghəwəy tsa lə 'Wəneshim ta vəghwə jəwəw, sənay ghəwə nda Hyala mənti na tsəgha, ta mbə ghəciy zhəvəgha gha ta nza yəy ghəwəy li kwa ndimndiməw. <sup>16</sup> †††Sa nzanay, nana na, nja nihwəti meviwi gwanashi ni naw. Aa tərəti bərce nava, zəməm tsa di ghəwə mbə nəw Yesəw məniy na. Jəw dītee kwəma ci mbə nəfə tseyew. Tərəwəba gha dza naa di-

† Timəte: 1Kwər 4:17†† Rm 16:5; Arshipə: Kwəl 4:17‡ 4 Rm 1:8 †† 5 1Tes 3:6 †† 6 Flp 1:9; Kwəl 1:9-10 ††† 7 Rm 12:10; 2Kwər 7:4; Ebr 13:1

††† 8-20 1Tim 6:1-2 § kwəshala 1; Ef 3:1 †† 'Wəneshim: Kwəl 4:9; zəghwee: 1Tim 1:2 ††† 13 Flp 2:30 †† 14 2Kwər 9:7; 1Pi 5:2 ††† 16 1Kwər 7:22; 1Tim 6:2

ti, sa nzanay, mava tsa gha niy nza na, zhini nana ba na zəmənə għəci mbə nəw Ndə sləkəpə.

<sup>17</sup> Va tsəgha nə ya sana ngənə kiy Fəlemənəy, mba'a pə gha bətəra ka ntsa ghay, ka'wəti 'Wəneshim lə vəshi njasa ka'wətəra gha də'wə ghən tsee. <sup>18</sup> Mba'a kə niy təvətənə kwəma, ya təm tsa gha niy nza na vəy, gəzara, e taa watənə sa gha. <sup>19</sup> †Avanay yən yən Pəl tsasli na kwəma gəzənə miy tsee na lə dəvee, ta wavənə shi gha va və dzee pən. Sənay tə gha a təm kwəma Hyala tsee va gha pə gha kwərakwə. Sa nzanay, vəya favə gha Yəwən kwəma wəzə na. Gha də'wə ghən tsa gha na tsee təm tsa kən gha. <sup>20</sup> Va tsəgha nə ya kiy zəməy, yan pə gha na gha, ə cə'wəne, mənərə kwəma va tsəgha tə mbərkə slən tsa Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Dəpətəra nəfə tsee sa nza ghwəmmə mbəzli kwətiŋ ni mbə Kəristəw.

<sup>21</sup> Ghala pətsa tsasliŋee tsa zliya na sanay, gwa'a sə-nay ya, ta mənəda kwəma dəwee va dza gha, pən. E sə-

† 19 1Kwər 16:21

nay, tan kaa na dəwee va va gha dza ghaa mənəti. <sup>22</sup> Ma ləy hwəm sa ka gha ka'wəti 'Wəneshim kiy, gwəmatəra tə gha ciki kəghi tsa gha. Sa nzanay, sa bərkee na a Hyala dzaa zləbavə cə'wə ghwəy, ta ndara kwal tsa tsəhə vəgha ghwəy dza na.

#### Kwa kəni kwəma Pəl

<sup>23</sup> ††A Epafərasə ntsa nza ghəy li kwa fərshina tə mbərkə Yesəw \*Kəristəw, səkwənə. <sup>24</sup> †Tsəgha kar Markə, lə Aristarkə, mba'a Demasə, mba'a Ləwka, mbəzli ghəra ghəy sləni li shi, mbə səkwənə ghəshi kwərakwə. <sup>25</sup> ††Məntərhəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanərhəy, tifa kərayee, nza gha nza

---

†† Epafərasə: Kwəl 4:12 ‡ Markə: SləniKY 12:12; 2Tim 4:11; Aristarkə: Kwəl 4:10; Demasə lə Ləwka: Kwəl 4:14 †† 25 Gal 6:18

# Ebərə

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ntsaa tsasli zliya nay, ndə mbə hwəlfə ka Zhəwifə na, zhini ntsaa nəw Yesəw Kəristəw ghəci diba. Ma ta slən tsa ciy, ndə tibiaa sənayəw. Ma kə nihwəti mbəzliy niy, Pəl na, kala tsəgha na Shilasə, kə ghəshi. Zliya nay, kaa ka Ebərə tsaslanaghə məndi. Di naa gəzəy, kaa ka Zhəwifə tsaslitim. Mbəzli vay, a ghəshi niy zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zləbavə Yesəw ka ntsaa mbəlantishi.

Ma sa ghati nihwəti mbəzli mananshi ndərəm sa zləbavə ghəshi nəw Yesəw ki na, ka di ghəshiy zhəghətəvashi zhəkəy ləy hwəm ta nəw kwəmaa niy pəhanavə Hyala kaa Məyizə ta bə kaa ka Zhəwifə kwatəŋa. Dzəkən sava tsaslanaghəshi ntsa zliya na, ta gəzanshi a ghəshi garəshi jarjar kwa kwal tsa Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətij. Ka gəzanshi njasa nza Yesəw dikəba ghəci kən kwəma pəhəpəhə na. Yesəw tsa vay, ghəci mbəli na mbəzli lə katan.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Gəzə kwəmaa dzəkən tanə tsa tanəti Yesəw ka kwal Hyala tə dikə.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-13 Gəzə kwəmaa dzəkən kar Yesəw ghəshi lə Məyizə. Dikəba Yesəw na kaa Məyizə.

Mbəzliy niy pəməkəvəri Məyizə va mbə hidi Ezhipətəy, kwəməvə dəkəva tsa katan tsa ghəshi va Hyalaw. Ma mbəzliy zləbavə nəw Yesəwəy, ta kwəməvə dəkəva tsa katan tsa dza ghəshi va Hyala na nashi ki.

Vəh 4:14 pa' tə vəh 7 Gəzə kwəmaa dzəkən kar dikə tsa ka ta Hyala mbə \*ciki Hyala ghəshi lə Yesəw. Ma na ka Zhəwifəy, mba'a kə ndəə di jakəva lə Hyalay, ə ka ndə ta Hyalaa hənəy dəbəkə kaa Hyala di. Ma nana kiy, tsəgha na ghəwəlaw. Yesəw də'wə ghən tsa ci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci jakəmmə na lə Hyala. Dikəba ghəci na kaa ka ta Hyalaa ghəra sləni mbə ciki Hyala. Sa nzana na nacy, ka mətəi naw, war ghəci na ndə ta Hyala tsa kwa kwəma Hyala ya hwəmba nə.

Vəh 8 pa' tə vəh 9:1-22 Jakə tsa ka Yesəw vaa jakətəmmə lə Hyalay, jakəva tsa katan tsa na, tan tsa kwa tanə va. Sa nza jakəva tsa vay, Yesəw shəkamti na miymiy ci, nza məndi mbəə jakəshi lə Hyala.

Vəh 9:23 pa' tə vəh 10:1-39 Ma na miymiy Yesəw nashiy, a ghəshi tanəti miymiy dəbəkə. Ka ta Hyalay, piya va piya va ka ghəshiy slasla dəbeker kaa Hyala ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ma na Yesəw naci kiy, kwətij səda banaghə na ghən tsa ci kaa mətəi mək tsəgha. Miymiy ci va yabanti na kwəma ghwəmmə jikir na, ta pa' kwa ndimndim kwa kwəma Hyala.

Vəh 11 Gəzə kwəmaa dzəkən njasaa niy banavə mbəzli kwatəŋa nefer shi kaa Hyala wəzə wəzə.

Vəh 12 mba'a vəh 13 Gəzə kwəma kaa mbəzli nza ghəshi bə nefer shi kaa Hyala. Aa gəzanshi na nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma kwa kwal Kəristəw, ma nza ghəshi nəzə nəzə tsa wəzə tsa kwa kwəma Hyala.

Mba'a pə ghəwəy di favə zliya ka Ebərə na wəzəy, nza ghəwəy jangə nəwər tsaa dzəkən Məyizə, ndə ta Hyala tsa mbə ka Izərayel, mba'a dzəkən sla kiri lə dzəkən Gaska fal məndi Hyala mbə. Mbə zliya pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy na shi va gwanashi.

### Lə miy tsa Zəghwə nə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nana

1 Ma niy nza mbəradzəy, a Hyala niy gəzanshi kwəma kaa jijihimmə, lə miy tsa ka gəzə kwəma nə. Dəŋ səda niy gəzanshi na, lə kwal ghəngən ghəngən. <sup>2</sup>†Ma ge'i lə kwa kəni vəghwə tsa kiy, lə miy tsa Zəghwə nə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nə. Lə Zəghwə nə va ngati na shi tə hidi lə ni

† Zəghwə: 5:8; lə zəghwə nə ngati Hyala shiy gwanashi: Zhj 1:2; Kwəl 1:16; Ebr 11:3

mə ghwəmə gwanashi. Dza na mba'a banavə shi va gwanashi ngəci mbə dəvə ci, a ghəci sləkəshi, ya pa' hwəmba. <sup>3</sup>††Tə Zəghwə nə va sənay məndi njasa nza shəndəkə tsa Hyala. Ghəciy, pa Hyala na we' we'. Lə bərci mbə kwəma gəzə na səkwa mbə miy tsa ci jihəti na shi tə hidi gwanashi. Dzəghwa na mba'a banti kwəma shi jikir na kən ke ngəri, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdew ni va Hyala. Ma ləy hwəm sa banti na jikir tsa shi na, dza na mba'a dzəməy mə ghwəmə

†† 2Kwər 4:4; Kwəl 1:15; dəvə kwa bəzəmə: 8:1

nzəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala nza bərçi vəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a.

### Dikəba Zəghwə Hyala na kaa ka kwal nze

<sup>4</sup>†Ma Zəghwə Hyala vay, a Hyala banavə shəndəkə dikəba və kaa ka kwal nze, aa fanati slən kaa Zəghwə nze va, slən tsa fanati na vay, dikəba ghəci na kən tsa shi. <sup>5</sup>††Ta na navay səəkə Hyalaa gəzəkə kaa ndə kwal tsa nze:

«Gha na Zəghwee,  
'wava na tə ndatsəy, Dəŋa nzee» kəw.  
Səəkə naa gəzəkə dība kaa \*ndə kwal tsa Hyala:  
«Yənəy, dəy dzee nza,  
ghəci na zəghwee ghəci kwərakwə» kəw.  
War kaa Yesəw niy gəzəkə Hyala tsəgha. <sup>6</sup>†Avanta nahwəti kwəma gəzəkə Hyala ghənzəə madi ta ghwəni Məkaji Zəghwə nze səəkə dzəti hidī:

«Ə kə ka kwalee səəkə gwanashi,  
a ghəshi tsəfəkwə kwa səda ci» kə.  
<sup>7</sup>††Ma kə Hyala kaa na gəzəkə naa dzəkən ka kwal nze:

«Mbəzli vay, mbəzliy ghəradā sləni na ghəshi.  
Ghəshiy, nja safə tsa viy na ghəshi,  
zhini nja ghani ghwəə tsə va ghəshi dība» kə.  
<sup>8</sup>††Ma ta na Zəghwə nze kwəma naci kiy, a Hyala gəzəkə nava bazhə bazhə:

«Gha na Hyala,  
ta sləkə mbəzli dza gha ya pa' hwəmba.  
Ka məni mazə dzəkən mbəzli sləkə gha va lə kwal tsa tidid tsa.  
<sup>9</sup>Shiy lə kwal tsa shi na shi dī gha,  
ka dī \*kwəma jikir na ghaw.  
Dzəghwa Hyala, Dəŋa Hyala kiy, mba'a təravəŋa,  
mbərekəshi nihwəti mbəzli nza ghwəy li shi,  
mba'a pəərətəŋa ka mazə,  
mba'a vəshitəŋa nəfə tsa gha tərəŋw» kə.

<sup>10</sup>††Zhini ma kəə zhəkən Zəghwə nze dība na:  
«A Ntsaa sləkəpə, ghala kwatəŋata  
hidiy ghavay, gha ngatishi na.  
Gha də'wə ghən tsa gha ngati na ghwəmə ba.

<sup>11</sup>Shi ngati gha va gwanashi kiy,  
ta kərəshi dza ghəshiy dza,  
war gha tibarə tə ghwəmə na na gha,  
ta halishi dza ghəshi njasa ka ləkwəsahi vaa halishi.  
<sup>12</sup>Ta takwəlamtishi dza gha,  
ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi mbəərəkə nahwəti pa.  
Gha na na gha kiy, war tsəgha dza ghaa nza,  
kala mbəərəva pa gha, ya pa' hwəmba,  
pa' kwa ndimndim dza ghaa nza» kə.

<sup>13</sup>†††Dibay, səəkə Hyalaa gəzəhwə ya kaa tsamaba ndə kwal tsa nze na:

«Ndi nzəyŋa tikə vəghee tə dəvə kwa bəzəmee,  
pa' sa kee mənti ka jaka gha  
ka shi kədi gha səda gha ti shi» kə,

njasa gəzə na va kaa Zəghwə nze. <sup>14</sup>§A mbəzli na ka kwal Hyalaa? Mbəzli mbay ma ndəə nashi na ghəshi, mbəzliy ghərantā sləni kaa Hyala. Ghəshi ka Hyalaa ghwəni ta dza ghəshiy kəəti mbəzli dza Hyalaa mbəli.

### Ka bəti kwəma gəzə Hyala ghwəmmə nja kwəma gəm-ta na ma

<sup>2</sup>§†Ndata tsəgha na kiy ngwarməhiray, ə pə gh-wəmməə mətəshə məni məhərli tərəŋw, ta nəw kwəma banavəmmə məndi va, vantaa ghwəmmə zamti kwal tsa wəzə tsa va. <sup>2</sup>§††Ma kwəmaa niy gəzəkə-vata vay, ka kwal Hyala mbəradzə niy gəzə na, mba'a dimə niy dzətita ti tərəŋw. Ya wa ndə na saa niy dī ma fəti ta məni kwəma gəzəkə ghəshiy, a məndi niy slanəkən ngwəvə ge'i ge'i lə dī ma fəti ci va. <sup>3</sup>§†Nana kiy, a ghwəmmə favə njasa mbəli Hyala mbəzli, ma kwəma vay, aa tarəti kwəma ka kwal Hyala. Mba'a pə ghwəmmə bəti kwəma mbəlipə tsa va nja kwəma gəm-ta na kiy, njaa dza ghwəmməə mbay mbəlimmə kia? Ta basəmmə ngwəvə dza Hyalaa dza. Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə na njasa mbəlimmə Hyala. Dza niy favə kwəma va va mbəzli və, mba'a ghəshi kəslatəmmə slən ti. <sup>4</sup>§††Ma ghalaba kiy, mba'a Hyala mənti kwəma madaŋa madaŋa na tərəŋw ghəŋghən ghəŋghən, ta mbə mbəzliy sənata, kwəma katarə na sava, kə ghəshi. Mba'a Hyala va tahanavəshi bərçi Safə tsa nze dəwdew tsa, njasa dī na kaa mbəzli nze.

### Yesəw na ntsaa mbəli mbəzli

<sup>5</sup>Ma ni 'war'war ni va hidī gəzə ghwəmməy, banavəshi Hyala kaa ka kwal nze ta məni mazə ghəshiy dzəkən shiw. Kaa ke ngəri banavəshi na. <sup>6</sup>§†Avanta kwəmaa gəzəta dzəghwa tə tsahwəti pi mbə zliya, a kəy:

«A Hyala, a shiy na ndə ngəri zəzə ghaa dzəkən kia?  
Wa na ndə ngəri kəəti ghaa?

<sup>7</sup>Dzəghwa ghay, mba'a gha mənti jəwba ghəci kaa ka kwal gha, ta vəghwə jəwə tsətsə.  
Zhini gha dība ki na, həŋ gha banavə shəndəkə,  
nja mazə tsa dībədibə tsa.

<sup>8</sup>§†A gha banavə shiy gwanashi, ta sləkəshi ghəci» kə.  
Njasa gəzəta na va mbə kwəma Hyala: «A Hyala banavə shiy gwanashi ta sləkəshi ghəci» kəy, mbə gəzə kwəma vay, tsahwəti sə tībaa tərmbə ghwəla kala banavə Hyala va kaa ngəciy dzəmbə dəvə ci ta sləkə ghəciw. Zhini dība kiy, mba'a pə ghwəmməə nighə sanay, nay ndə ngəri ghwəmməə sləkə shiy gwanashi nanzə diw. <sup>9</sup>§††War ma na na sənata ghwəmməy, ge'i lə vəghwə jəwə tsətsəy, a Hyala niy mənti Yesəw jəwba ghəci kaa ka kwal nze. Dzəghwa na dība na, mba'a mənti ka ntsa dībədibə tsa, lə bama ti, tə mbərəkə ngəra'wə tsa sahəwə na va mbə məti ci va. Dī naa gəzə kiy, ta mbəli mbəzli gwanashi mətīy na, sa nzana

† 1:4 Ef 1:21; Flp 2:9†† 1:5 Cem 2:7; 2Sam 7:14; Mt 3:17; SləniKY 13:33; Ebr 5:5‡ 1:6 Cem 89:28; 97:7†† 1:7 Cem 104:4‡† 1:8-9 Cem 45:7-8‡†† 1:10-12 Cem 102:26-28‡††† 1:13 8:1; Cem 110:1

§ 1:14 Cem 34:8; 91:11 §† 2:1-3 6:4-6 §†† 2:2 SləniKY 7:38, 53; Gal 3:19 §† 2:3 10:29; 12:25 §†† 2:4 Zhŋ 2:11; SləniKY 2:22; 1Kwər 12:4-11; 2Kwər 12:12 §† 2:6-8 Cem 8:5-7 §† 2:8 1Kwər 15:27 §†† 2:9 Flp 2:8-9



mba'a Hyalaa zhəhwər ta mbəzli. <sup>10</sup> †Hyalaa ngati shiy va gwa'a gwa'a, zhini ghənzə fəyshi tiba tə ghwəmə ka shi nžəy, ghənzə mənti na tsəgha, sa ka Yesəw sahwe ngəra'wə mbə mətiy, nza ghəci mbəə kəramti sləni haray Hyala ti wəzə. Sa mənti na va tsəghay, nza mbəzli daŋ mbəə nza ka ndərazhi nžə, nza ghəshi təhə shəndəkə tsa nžə. Sa nzanay, Yesəw na ntsaa dzaa pəmə mbəzliy dzəghwa kwal tsa dza ghəshiy mbəlishi kwa.

<sup>11</sup> ††Yesəw də'wə ghən tsa ci ghəci saa yabanti kwəma mbəzli va jikir na, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdew nəfə ni kwa kwəma Hyalay, Didi tsa kwətij tsa na sa shi lə mbəzli yabanti na va. Ava va tsəgha ghəramci ma ha'wə va harshiy ngwarməhiy. <sup>12</sup> †Ma kə Yesəw tsa vay:

«A Hyala, ta cintishi slən tsa gha dzee kaa ngwarməhira gwa'a gwa'a.

Ta fal slən tsa gha dzee kwa cəm mbə basəva tsa shi» kə.

<sup>13</sup> ††Zhini ma kə ba na:

«Kaa ngəŋa dzee ndaŋa nəfə tsee» kə.

Zhini ma kə diba na:

«A Hyala, avanara kwa kwəma gha ghəy lə mbəzli gha va ndara gha ta mbəlishi» kə.

<sup>14</sup> ††Mbəzli gəzə Yesəw va kiy, ke ngəri na ghəshi. Va tsəgha mənti Yesəw ghən tsa ci ka ndə ngəri kwərakwə, nja ghəshi. Sa mənti na va tsəghay, ta mbə ghəciy mətiy ta 'wəshamti \*ndə jaka tsa Hyala tsa nza bərci va və ta bəkwə mbəzli. <sup>15</sup> ††Kwataŋay, ə niy hazləni mbəzli va məti, njasa ka mava vaa hazləni va ntsaa pakə. Nana kiy, a Yesəw mbəərətishi va hazləni məti.

<sup>16</sup> ††Na katarŋ nay, səəkəy Yesəw ta kəəti ka kwal Hyalaw. Ta kəəti mbəzli tə hidi, hwəlfə \*Abərahəm səəkəy na. <sup>17</sup> †Ava tsəgha na lə Yesəw ki, mba'a mənti ghən tsa ci, ka ndə ngəri, yəmyəm lə ngwarməhiy ya mbə namaba kwəma, ta mbə ghəciy nza ka ndə ta Hyala tsa shi dikə tsa. Ndə ghəra sləni lə nəfə kwətij ghəci kaa Hyala, ka zhanci hwər tsa ci ta mbəzli, mbə sləni ci va ghəra na. Ma məti mətiy Yesəw va ta pəli kwəma mbəzli jikir nay, ta mbə ghəshiy sləkashi lə Hyala nə na. <sup>18</sup> †Sana kiy, ta mbay dza naa kəətiti mbəzli həərə \*ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Sa nzana mba'a ndə jaka niy dzəghəti həərə ci, mba'a sahwe ngəra'wə kwərakwə.

### Dikəba Yesəw na kən \*Məyizə

<sup>3</sup> ††Ghwəy kiy ngwarməhiray, mbəzli Hyala nza ghəwəy, ghənzə harvəŋwəy na ta kwəməvə na ghəwəy bəla mbə shi wəzə ni mə ghwəmə. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghəwəy fakən zəzə kwəma ghəwəy kən Yesəw ghəci \*ndə kwal tsa Hyala, zhini ghəci dikə tsa \*ka ta Hyala. Kaa ngəci banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə. Kwəma ci na sa gəzə ghwəmmə va kaa mbəzli. <sup>2</sup> ††Hyala garəy

† 2:10 1Kwər 8:6; 12:2; SləniKY 3:15 †† 2:11 Mt 25:40; 12:50; Zhj 20:17 † 2:12 Cem 22:23 †† 2:13 Ezay 8:17-18 †† 2:17; Zhj 1:14; ndə jaka tsa Hyala: Zhj 8:44; 12:31; 1Zhj 3:8; ShiZhj 12:10 ††† 2:15 Rm 8:21 ††† 2:16 Ezay 41:8-9 † 2:17 4:14; 5:2; Flp 2:7; 1Zhj 2:2 †† 2:18 4:15; Mt 4:1-11 ††† 3:1 4:14 †† 3:2 Bəla 12:7

na Yesəw, bekir dəvə niy kəsəvə na sləni va. Njasa niy nza \*Məyizə va ka ntsaa kəsəvə sləni Hyala bekir dəvə ta mbəzli nžə gwanashi. <sup>3</sup> A ghwəmmə sənay, falba ndə nga ciki ka məndiy fal kən mbəzli mbə ciki tsa va. Va tsəgha nzana sənənzəvə kiy, falba Yesəw faləm kən Məyizə. <sup>4</sup> Ya tsamaba cikiy, ndə ka naa ngati. A ghwəmmə sənay kiy, Hyala ngati na shi tə hidi gwanashi. <sup>5</sup> Ma na Məyizə naci, kaa Hyala niy ghəra na sləni, ka gəzanshi kwəma di Hyalaa gəzanshi kaa mbəzli. Sləni vay, bekir dəvə niy kəsəvə na mbə mbəzli Hyala. <sup>6</sup> ††Ma na \*Kəristəw kiy, Zəghwə Hyala na. Mbə dəvə ci na mbəzli Hyala gwanashi, ka zhəghanshi hwəm naw. Ghwəmmə kwərakwəy, mbəzli Hyala va nza ghwəmmə, ghwəmmə kə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw lə katarŋ, ka jihəva ghwəmmə ta kwəməvə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzliŋə ti shi.

### Dəkəva dza Hyala ta bə kaa mbəzli nžə

<sup>7</sup> ††Va tsəgha gəzəkə Hyala lə Safə tsa nžə, ma kəy:

«War mba'a pə ghəwəy favə gaka məlee ndatsəy,

<sup>8</sup> ††əntaa ghəwəy taa mənti məhərli ghəwəy caslakə

njasa niy mənti jijihijəwəy va niy nza ma.

Ghala pətsaa niy nza ghəshi va kwamti mbə gambay, a ghəshi niy zhinida ghən,

ka nighəra kwəmee, ta nighə njasa dzee məni li shi.

<sup>9</sup> Piya fadə mətsəkə mənti ghəshi

mbə nata slənee madaŋa madaŋa na niy mənec kwamti.

Ya tsəgha nžə kiy, ka nighəra kwəmee ghəshi niy nza.

<sup>10</sup> Va tsəgha satiy nəfə tsee dzəkən shi tərəŋw,

ma pən na: A mbəzli niy,

məhərliy məni kwəma wəzə na və shiw.

Favə kwəma dee ghəshiw, pən.

<sup>11</sup> ††Ma tə kwa kərni kwəma vay,

mba'a nəfə tsee satiy və shi tsəgha,

tapə yən mbə zəmə lə fəlata gwa'a,

ma pən na, ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidi fəŋəy ya

kaa mbəzlee ta dəkəvaw, pən» kə.

<sup>12</sup> Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiray, məni tə ghəwəy məhərli vantaa tsəhwəti ndə nza mbə ghəwəy, lə nəfə tsa caslakə tsa, lə nəfə tsaa zləba ma kwəma Hyala, ka na dza na mba'a zhəyəy ləy hwəm zlata Hyala kwa bəpə piy. <sup>13</sup> War kwəmaa bə bərci kaa ghən tsa ghəwəy pə ghəwəy gəzə kwa jipə ghəwəy ya hwəmba, vantaa \*ndə jaka ngədəhwəŋwəy ta məni \*kwəma jikir na, ka ghəwəy nighə na mba'a ghəwəy ndəghamti kwəma Hyala. Sə'wam kwəma vici va vici va mbə nžəy tsa ghəwəy, sa nzanay, a ghwəmmə sənay a Hyalaa di gəzammə kwəma ndatsə diba. <sup>14</sup> ††Mbəzli kwasəbə Yesəw Kəristəw mənimmə ghwəmmə lə katarŋ ghwəmmə kə garəmmə tə banavə nefer ghwəmmə kaa ngəci, njasa 'wati ghwəmmə va, pa' tə kwa kərni.

<sup>15</sup> Avanta kwəma gəzəkə Hyala tə Zliya nžə, a kəy:

††† Zəghwə: 5:8; shi fəy ghwəmmə ghən gəzliŋə ti shi: 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kwəl 1:23; Flp 3:20; 2Tim 4:8 †† 3:7-11 Cem 95:7-11 †† 3:8 Səvəri 17:7; Bəla 20:2-5 ††† 3:11 Bəla 14:21-23 ††† 3:14 3:6

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy, əntaa ghwəy mənti məhərli ghwəy caslakə njasa niy mənti jijihıwəy va niy nza mbə gamba, ghala pətsaa niy zhinida ghəshi va ghən ma» kə.

<sup>16</sup> †A mbəzliy niy favə gaka məli Hyala va, mba'a ghəshi niy zhananati ghən kia? Mbəzliy niy səvəriy \*Məyizə va li shi mbə hidi ka Ezhipətə kwatəŋa, ta mbəlishi na ghəshi. <sup>17</sup> ††Dzəkən nima mbəzli niy satiy nəfə tsa Hyala mbə piya fədə mətsəkə diba kia? Dzəkən niy niy mənti kwəma jikir na va. Ghəshi na shiy niy bakwamtəvashi va mbə gamba. <sup>18</sup> †Ghalaba kiy, a Hyala niy zəməkə fəla, a kə niy niy: «Ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidi fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw» kə niy ni. Dzəkən nima mbəzli niy gəzə Hyala kwəma va tsəghaa? Dzəkən mbəzliy niy zhini ghən va niy gəzə na ba. <sup>19</sup> A ghwəmmə sənəy kiy, kwəməvə tsəhəshi jijihimmə tə hidiy niy fənəyshi Hyala va kaa ngəshi ta dəkəva liw, sa nzanay, niy zləba kwəma nze ghəshiw.

**4** Kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa jijihimmə: «Ta tsəhəŋwəy dza ghwəy tə hidi fəŋwəy ya va, ta dəkəva ghwəy» kəy, kaa ngəmmə na ndatsə kwərakwə. Va tsəgha na kiy, məni məhərli ghwəmmə tərəŋw, ka kəslibə ghən ghwəmmə ma, vantaa ghwəmmə dzaa kwəməvə ma dəkəva fəyəmmə Hyala va. <sup>2</sup> Sana kiy, a ghwəmmə favə kwəma Hyala wəzə na njasaa niy favə jijihimmə va niy nza mbə gamba. Ya tsəgha niy favə ghəshi kwəma va kiy. Niy tsəhəshi ghəshi tə hidi va ta dəkəva ghəshi kiw, sa nzanay, sa favə ghəshi kwəma va na, niy banavə nefer shi ghəshiw. <sup>3</sup> Ghwəmmə na na ghwəmməy, ta kwəməvə dəkəva gəzə Hyala va dza ghwəmmə, sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala. Ma na jijihimmə, sa niy banavə ma ghəshi nefer shi kaa Hyalay, aa niy gəzanakəshi, ma kə niy niy:

Sa satiy nəfə tsee və shiy, dzee mba'ee zəmanakəshi fəla.

Ka tsəhəshi ghəshi nashi tə hidi fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw, pən, kə niy ni. Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, tə sa banavə ma ghəshi nefer shi na. A na dəkəva kiy, ya ghala vəghwə tsaa niy nga Hyala hidi na, aa niy nza tiba. <sup>4</sup> ††Kwa Zliya Hyalay, a məndi gəzəkə kwəmaa dzəkən \*vici dəkəva dzəghwa tə tsəhwəti pi. A kə məndiy: «Gwa'a ghəramti Hyala sləni nze mbə vici kwar, ma tə kwa mbərfaŋay, mba'a dəkətəvata!» kə məndi. <sup>5</sup> †Zhini ma kə məndi tə na gəzə ghwəmmə na zliya diba na: «Ka tsəhəshi ghəshi tə hidi fənəyshee ta dəkəvaw» kə məndi. <sup>6</sup> Mbəzliy niy 'wa vaa favə Yəwən kwəma wəzə na va kwatəŋay, kwəməvə dəkəva va ghəshiw, sa nzanay, niy banavə nefer shi ghəshi kaa Hyalaw. A na nihwəti mbəzliy, a kwal tiba ta kwəməvə dəkəva va ghəshi. <sup>7</sup> ††Va tsəgha zhini Hyalaa fəy nahwəti vici ta dəkəva məndi ti ki, «ndatsə» kə kaa har vici va. Ma ləy hwəmmə, sa zləbavə ma jijihimmə kwəma Hyalay, mba'a Hyala nzay nza gar piya dan,

† 3:16-18 Bəla 14:1-35 †† 3:17 Bəla 14:29; 1Kwər 10:5, 10 † 3:18 Bəla 14:1-4 †† 4:4 Ghava 2:2 †† 4:5 3:11 ††† 4:7 3:7-8

mba'a zhiniy 'wati gəzə kwəmaa dzəkən vici va, lə miy tsa \*Davitə. Ma kə na:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy, əntaa ghwəy taa mənti məhərli ghwəy caslakə ma» kə.

<sup>8</sup> ††Mba'a kə \*Zhəwzəwe niy pəməghə jijihimmə dzəti pi dəkəva tsa katar tsa va nzay, ka dza Hyalaa maw gəzə kwəma nahwəti vici dəkəva nzaw. <sup>9</sup> Ava va tsəgha kiy, a dəkəva tiba diba ta mbəzli Hyala, nja dəkəva tsa Hyala va tə kwa mbərfaŋa vici. <sup>10</sup> †Ya tsamaba ndə kwəməvə na dəkəva tsa katar tsa va Hyalay, ta dəkəva dza naa dza va ghəra sləni njasa dəkətəvata Hyala va mbə ghəra nanzə kwərakwə.

<sup>11</sup> Ghənzə tsəgha kiy, a pə ghwəmmə dikəvammə nza ghwəmmə mbəə kwəməvə dəkəva Hyala va. Mənti məhərli ghwəmmə, vantaa tsəhwəti ndə di ma fəti va Hyala, njasa niy di ma jijihimmə va niy nza kwərakwə ba.

<sup>12</sup> ††Ma na kwəma Hyalay, piy bə na kaa mbəzli, ka ghəra sləni mbə nefer shi. Bərciba və na kən kafa'i tsaa sla shiy va lə bəla ci bakanata. Ma kwəma vay, kar naa tsəhəta pa tə kwa kərkə nəfə tsa ndə, nja kafa'i tsaa sla isl va, pa' tə məltətə. Aa sənəy sla ngwəvəə dzəkən kwəma maw ndə lə na zəzə ndə mbə nəfə tsa ci gwa'a. <sup>13</sup> Tsəhwəti sə tiba mba'a mbələyvay kwa kwəma Hyala, mbə shi ngati naw, cəke' nashi na. Kaa ngəta dza ghwəmmə gəzə shi mənti ghwəmmə gwanashi kwa kwəma nze bazhə bazhə.

#### Yesəw na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa

<sup>14</sup> †††A ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa va ghwəmmə. Ghəci na Yesəw Zəghwə Hyala. Aa dzay dzəmə ghwəmmə dzəvəgha Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, wəzəba jihəva ghwəmmə ta banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala na. Ghənzə na na ghwəmmə kwəma nə ghwəmmə wəzə na, pə ghwəmmə. <sup>15</sup> ††Ndə ta Hyala tsa ghwəmmə vay, aa sənata kwəmaa gagammə, a zhəhwər tə ghwəmmə, sa nzana mba'a ghəci də'wə ghən tsa ci dzəghəti hərə tsa hərəpə ndə jaka gwa'a gwa'a, njasa nza ghwəmmə tsa kwərakwə. Na naci kiy, niy mənti \*kwəma jikir na naw. <sup>16</sup> †††Ghənzə tsəgha kiy, ka hazləni ghwəmmə ma, ə pə ghwəmmə kətivaa dzəvəgha Hyala. Ghənzə saa zhəhwər ta mbəzli. A hwər tsa nze taa zhanta tə ghwəmmə, ka na dzay, mba'a məntəmmə wəzə hwər tsa nze ka kəətimmə mbə kwəmaa gagammə ya hwəmba nze.

**5** ††Ya tsamaba dikə tsa \*ka ta Hyalay, mbə ke ngəri ka məndiy tivə, mba'am fəy ta ghəra sləni Hyala ta mbəzli. A ka naa slasla shiy kaa Hyala, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. <sup>2</sup> ††Ma ghəci kwərakwə kiy, ndə ngəri na nja ghwəmmə, kar bərci ciy məni daw, ka tərəə dzəmbə məni \*kwəma jikir na ghəŋghən ghəŋghən. Va tsəgha ka naa zhəhwər ta mbəzliy məni kwəma jikir

††† 4:8 Nəw 31:7; Zhə 22:4 § 4:10 4:4 §† 4:12 Ezay 49:2; 55:11; Zher 17:10; Zhj 12:48; Ef 6:17; 1Pi 1:23; ShiZhj 1:16 §†† 5:8; 8:1; Ndə ta Hyala tsa dikə tsa: 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11 §† 4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 1Zhj 3:5 §†† 4:16 10:19 §† 5:1 4:14 §† 5:2 2:17-18; 4:15; 7:28

na, sa sənay ma ghəshi kwal tsa Hyala. <sup>3</sup>†Ma sa nzana, ka ntsa daw bəliiti tsa ghəciy, va tsəgha ka naa slanta shiy kaa Hyala, ka slashi ta na ci kwəma jikir na, ka slashi ta na nihwəti mbəzli kwərakwə. <sup>4</sup>††Ndə tibiaa pələvə məniy ka dikə tsa ka ta Hyala də'wə ghən tsa ciw. Hyala də'wə ghən tsa nza ka naa tərəvə ndə, njasa niy tərəvə na va \*Aranjw kwatanja.

<sup>5</sup>‡Ava tsəgha na \*Kəristəw kwərakwə ki. Ghəci fəy na ghən tsa ci ka dikə tsa ka ta Hyalaw. Hyala niy tərəti na, ma kə ngəci na:

«Gha na Zəghwee,

'wava na tə ndatsəy, Dənja nzee» kə.

<sup>6</sup>‡‡Zhini ma kə dzəghwa tə tsahwəti pi mbə Zliya nza ba na:

«Ndə ta Hyala dza ghaa nza ya pa' hwəmba, njasa niy nza \*Melkisedekə ndə ta Hyala tsa kwatanja va» kə.

<sup>7</sup>‡‡‡Ghala pətsaa nza Yesəw tikə tə hidi niy, aa niy cə'wəhwə Hyala tərənjw lə wahə kwa mətsə ci, ka wahə zlanzlan, ta mbə Hyalaa mbəlanti va məti. Aa niy sənay a Hyala taa mbay mbəliti kə. Dzəghwa mba'a Hyala niy zləbavə cə'wə ci va, mbə fa kwəma ghəci niy nza va Hyala. <sup>8</sup>‡‡‡Ya tsəgha na ka Zəghwə Hyalay, aa niy bəniyə dī fəti səvəri mbə ngəra'wə tsaa sahəwə na va. <sup>9</sup>‡‡‡Ma sa kəramti na sləni ci lə sa ngəra'wə tsa vay, mba'a məniy ka ntsa səəkə mbəli tsa mbəzliy danci fəti dza kwa. Ka bənsi piy tsaa kədi ma, ta kwa ndim-ndim. <sup>10</sup>‡Ta na navay, a Hyala garəy ka ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala njasaa nza \*Melkisedekə va kwatanja.

### Mənim məhərli vantaa ndə zlay kwal Hyala

<sup>11</sup> A ngwarməhira, danj na kwəma tibia ta gəzanjwəy dzəkən kwəma va. Ə na na nzanay, ngahə dza ndəə ciwəy, sa nzana kala dza ghəwəy mbəə favə tanjanj.

<sup>12</sup>‡†A ghəwəy bəniyə kwəma Hyala mbəradzənjwəy, gar məniwəy ghəwəy ka bəniyə kwəma nza. Ma dza ghəwəy ki pa' sana na, war ghəwəlanjwəy ghəwəy mbə dī ndəə bəniwəy shiy niy 'wa ghəwəy bəniyə ghala kwatanjata mbə kwəma Hyala diba. Kala mbə ghəwəy favə na dibədibə na kwəma Hyala. Mba'a ghəwəy məniwəy nja mbəzliy 'wa bəni kwəma Hyala. <sup>13</sup> Ya wa ntsaa sa 'wa tə məmə ghəwəlayəy, vərənə'wə na tsava ndə ghəwəlay. Di naa gəzəy, təhəy tsava ndə mbə kwəma Hyala diw. Sa nzana kala sənay ghəciy dzəkən na wəzə na kwəma, lə na jikir na. <sup>14</sup>‡††A na mbəzli təhə təhə niy, shi zəmə bəlbəl ni ka ghəshiy zəmə. Gəzə nza, a ghəshi sənabantəvashi mbə məni nava kwəma, mba'a məhərli shi təhəta ta fa kwəma Hyala, mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na kwəma, lə na jikir na gwa'a.

**6**‡†Ghənzə tsəgha kiy, ka kəslimbə ghən ghəwəmmə dzar tə na ka məndiy 'wa bəniyə kwəmaa dzəkən \*Kəristəw ma. Kwa kwəma pə ghəwəmmə dza, ta nza

ghəwəmmə ka mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ka dzəy ghəwəmmə ləy hwəm ta bəni kwa tanja kwəma ka məndiy bəni mbə kwəma Hyala ma. Kwa tanja kwəma vay, shiy nja kar tsa titihwə ta zlata məni \*kwəma jikir na, lə banta nəfə kaa Hyala. <sup>2</sup>‡‡Kwa tanja kwəma va dibəy, bəni kwəmaa dzəkən \*batemhi ghəngəhən ghəngəhən, lə kwəmaa dzəkən fə dividiviy dzəkən mbəzli, lə dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə məti, mba'a dzəkən basə ngwəvə Hyala fəca dza hidiy kərə. <sup>3</sup> Na ka ghəwəmmə pəla Hyala kə zləbavə nana kiy, dza kwa kwəma, ta mbə ghəwəmmə nza ka mbəzli təhə təhə ni mbə kwəma Hyala.

<sup>4</sup>‡†A na kwəma, nja kwəmaa dzəkən mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala, dza mba'a ghəshi zhiniy zhəghanavə hwəməy, ka zhini ghəshiy zhəghəva ta zhiniy tsa titihwə kaa Hyalaw. Mbəzli vay, a ghəshi niy kwəməvə wənj pi tsa Hyala mbə nefer shi. Mba'a Hyala niy banavəshi bərçi ta ghərantə sləni, mba'a ghəshi niy kwəməvə Safə tsa nza dewdew tsa ba. A ghəshi sə-nay wəzə tsa mbə kwəma Hyala, mba'a ghəshi dzəghəti ghəra sləni lə bərçi dza Hyalaa məni shiy tə yəwən hidi. Ya tsəgha nza kiy, dza ghəshi mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm kaa Hyala. Ka mbay məndiy zhiniy zhəghəkə gəla niva mbəzli ta tsa titihwəw. Sa nzana, ma mbəzli vay, njasa zhini ghəshiy danjwə zəgh-wə Hyalaa zhəti tsəm ta kwa baka səda, ka sawa kwa kwəma mbəzli gwa'a na.

<sup>7</sup> Sa ka van nza, mba'a tsə'wəy mbə hidiy, tsənjwəti ma məndi shiy tə tsahwəti vəh na, kar ghəshiy pəsəshi, ka kəlishi, ka nakəshi, mba'a ndə vəh kwəməvə shi zəmə tə vəh tsa va. Gəla tsava vəhəy, kar Hyalaa təfanati miy. <sup>8</sup>‡†Ma hidi məni ma shiy ti shiy, war tekesli ghəshiy pəsəkə, shiy tibia məndiy kwəməvə ti shiw. Ta bazlamtishi dza Hyala. Mba'a ndəti ghəwə ti shi.

<sup>9</sup> Ya tsəgha favə ghəwəy ghəy mbə gəzanjwəy kwəma va tsəgha kiy ngwarməhiray, a ghəy sənay dza kwa bəla wəzə na nza ghəwəy, ta mbəlitanjwəy dza Hyala.

<sup>10</sup>‡††Ma Hyala na nanzəy, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nza na. Ka dza naa zamti ghən ta sləni wəzə na va ghərahwə ghəwəyəw. Ka zamti ghən na ta kəəti niy kəətəhwə ghəwəy va mbəzli nza ghala kwatanjata, zhini tsəgha ghəwəy kəətishi ya pa' ndatsə dibaw. Sa nzana mba'a ghəwəy dī Hyala va tsəgha məni ghəwəy sləni va tsəgha. <sup>11</sup> Ma dī ghəy kiy, ya wa ndə mbə ghəwəy na, ka nəw ghəra sləni va ghəci tsəgha pa' tə kwa kərəkə, ta mbə ghəwəy kwəməvə shi fəy ghəwəy va ghən tsa ghəwəy gəzlinjə ti shi va Hyala gwanashi. <sup>12</sup>‡‡†Ka dī ghəy ghəwəy məniwəy ka meredeməw. Səbə kwəma mbəzliy 'waa banavə nefer shi kaa Hyala, ka sə'wa kwəma kwatanja pə ghəwəy nəw. Ma mbəzli vay, ta kwəməvə shi gəzəkə Hyala va bənsi dza ghəshi.

† 5:3 7:27; 9:7; SləniTaH 9:7; 16:6, 15 †† Aranjw: Səvəri 28:1 ‡ 5:5 1:5 †† 5:6 Cem 110:4; Ebr 6:20 ‡‡ 5:7 Mt 26:36-46 ‡‡‡ 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Zhj 1:34; dī fəti: 4:15; Flp 2:8 ‡‡‡ 5:9 7:27 § 5:10 5:6; 6:20 ‡† 5:12-13 1Kwər 3:2 ‡†† 5:14 13:9; Rm 16:19; 1Kwər 14:20; Ef 4:14 §‡ 6:1 9:14

‡†† 6:2 Zhj 3:25-26; SləniKY 19:1-6 ‡† 6:4-6 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mt 12:31; 1Zhj 5:16 §‡ 6:8 Mt 13:7, 22 ‡‡† 6:10 10:32-34; 13:1; 1Zhj 4:7-12, 19-21 ‡‡‡ 6:12 11:1-12; Lk 21:19

### Ka bashiva kwëma gëzëkë Hyalaw!

<sup>13-14</sup> †A ghwëmmë sënay kwatëja kiy, a Hyala niy gëzanakë kaa \*Abërahäm: «A Abërahäm, yën gëzëja na, ta täfëtëja miy dzee, nza gha ya ndërazhi, ka kwë-mavë jijih dän tärëjw» kë niy ni ngëci. Ma sa gëzanakë na tsëghay, mba'a niy zëmëkë fëla lë slën tsa nza. Sa nzana kala ndë tiba dikëba ghëci kën Hyala gar zëmë fëla ghënzë li. <sup>15</sup> Dzëghwa Abërahäm mba'a zläbavë kwëma gëzanakë Hyala va, gwënjëy ghëci nzëyëy ka ndëghë. Dzëghwa mba'a kwëmavë shi gëzanakë Hyala va ki. <sup>16</sup> ††Mba'a kë ndë ngëriy zëmë fëlay, lë slën tsa ntsaa tädanakën ka naa zëmë. Ma sa ka ndë zëmëkë fëla tsëghay, nza kwëma kwa jipë shi lë tsahwëti ndë slavërivata ki. <sup>17</sup> Ava va tsëgha zëmëkë Hyala fëlaa dzëkën shi dza na ta banci kaa Abërahäm lë kaa hwëlfë ci gwa'a. Sa di na mbëzli vaa sënata wëzë, mba'a kë gëzëkë ta bë shiy dzee kaa ndë këy, tsëgha ka naa nza njasa gëzëkë na va, kë ghëshi. <sup>18</sup> †Di naa gëzëy, shi bakë ni va mënti Hyala, gëzë gëzëkë lë miy tsa nza, zhini zëmë' kaa fëlay, ka bashiva na teep-ëw. Sa nzanay, ka sla dzërvë Hyalaw. Ma ghwëmmë ghwëmmë mbëzliy hwë dzävëgha Hyala ta mbëy, a shi va banavë bërci kaa nefer ghwëmmë tärëjw, gh-wëmmë mbëzliy zlashi shiy va gwanashi, ta garëmmë wëzë wëzë të shi fëy ghwëmmë va ghën gëzlijë gëzëkë Hyala bëmme. <sup>19</sup> ††Shi fëy ghwëmmë va ghën gëzlijë ti shiy, nja zlärabazhi tsa dikë tsa vaa kwëfëghë ma të pëtsa nza na, na ghëshi. Të mbërkë shi va garëmmë ghwëmmë kwa kwal tsa Hyala, jarjar kala zhëghanta ma hwë. Të mbërkë shi fëy ghwëmmë va ghën gëzlijë ti shiy, a ghwëmmë kwëmavë kwal ta dzävëri mbë gwadë këlati pëtsa nza Hyala ti, ta dzävëriy jakëva lë Hyala të pëtsa va. <sup>20</sup> ††Ava ghëci na pëtsa 'watëmmë Yesëw kwal dzëmbëy di, të ghwëmmë. Dzëmbë nay, mba'a mëniy ka ndë ta Hyala tsa dikë tsa, ta kwa ndimndim, njasa niy nza \*Melkisedekë va kwatëja.

### Kwëmaa dzëkën \*Melkisedekë, ndë ta Hyala

**7** ††Ma Melkisedekë tsa vay, mazë tsa mbë mëlmë Salem niy nza na mbëradzë, ndë ta Hyala tsa Hyala ta ghwëmmë niy nza na. Ma të nahwëti vi na, mba'a \*Abërahäm niy dzay ta mbëz. Mba'a dzaa 'wëshamti mezhizhë va. Ma ghëci mbë zhëghëvaa sëäkë na, mba'a Melkisedekë tsa va sëäkëy dzëghwa kwëma ci. Dza na mba'a tëfanati miy kaa Abërahäm. <sup>2</sup> Dzëghwa Abërahäm ki, mba'a bëkëvëri danjkwäl kwëtiñ kwëtiñ sävëri mbë shiy mënti ma ghëshi mëj, mbë shi zläghwëvë na va. Mba'a banavëshi kaa Melkisedekë ki. Kwa tãja shi di slën Melkisedekë tsa vaa gëzëy: «Mazë tsaa nëw kwëma lë kwal» zhini ba na: «Mazë tsa mëlmë Salem ghëci» njasa në mëndi «Mazë tsa Zërkë» kë mëndi. <sup>3</sup> Ghëci kiy, dëy tsaa yakë

† 6:13-14 Ghava 22:16-17; Ebr 11:12 †† 6:16 Sävëri 22:10; Mt 5:34; 23:16-22 † 6:18 Bëla 23:19 †† 6:19 3:6; Rm 5:5; Ebr 9:3 †† 4:14; Melkisedekë: Cem 110:4; Ebr 5:6, 10; 7:1-4 ††† Melkisedekë: Ghava 14:17-20; Ebr 5:6

tibaw, mbëghëy tibaw, ya jijiy tibaw, Sënay mëndi nda hwëmmë yakë mëndi, nda hwëmmë mëti naw. Njasa nza Zëghwë Hyala va na gwa'a tsëgha. Mba'a ghëci ka ndë ta Hyala ta kwa ndimndim.

<sup>4</sup> Nighëtim di, njasa nza dikë tsa mëni Melkisedekë va, kwa vëghwë tsa nzana lë Abërahämëy, ghëci jijiy jiji-jihimmë dë'wë ghën tsa ci, hëj banavë danjkwäl tsa ci sävëri mbë shi zläghwëvë na mbë pa. <sup>5</sup> ††A ghwëmmë sënay kiy, war mbëzli mbë takë tsa Levi niy nza naa \*ka ta Hyala gwa'a tsëgha. A \*kwëma pëhëti Hyala niy banavëshi kwal ta bë danjkwäl va ka \*Izërayel. Ngwardëshi niy nza ka Izërayel ki. Di shi va gëzëy, mbëzli Levi va na, va ngwardëshi niy bë ghëshi danjkwäl, ya tsëgha niy nza ka Izërayel jijihiy Abërahäm nja ghëshi. <sup>6</sup> Melkisedekë tsa gëzë ghwëmmë va naci kiy, ntsa yakë mëndi mbë takë tsa Levi naw. Dzëghwa kaa ngëci Abërahäm banavë danjkwäl tsa ci sävëri mbë shi vë. Mba'a Melkisedekë tëfanati miy ngëci ki, ghëci sghën Abërahäm tsaa niy gëzanakë Hyala va, ta ndanë shiy dzee, kë. <sup>7</sup> A ghwëmmë sënay, ntsaa tëfanci miy kaa ndëy, dikëba ghëci na kën ntsa tëfanci na miy. Di naa gëzëy, dikëba Melkisedekë na kën Abërahäm. <sup>8</sup> Mbëzli mbë takë tsa Leviy, kë ngëri na ghëshi, ka bëkwë. Ghëshi basë na danjkwäl tsa banshi ngwardëshi. Ma na Melkisedekë tsaa niy bävë danjkwäl va va Abërahämëy, ndë va të ghwëmmë kala mëti ma na, njasa gëzëkë Zliya Hyala va. <sup>9</sup> Di kwëma vaa gëzëy, ghëlaa niy banci Abërahäm va danjkwäl tsa bëti na sävëri mbë shi ci kaa Melkisedekëy, a Levi niy banavë danjkwäl tsa ci kaa Melkisedekë kwërakwë. Ya tsëgha nzana kaa hwëlfë ci mbëzli ka Izërayel basë danjkwäl tsa shi. <sup>10</sup> Sa nzanay, ghëla pëtsa kwëmmë kar Abërahäm va lë Melkisedekë mba'a niy banavë danjkwälëy, mëndi ghwëla ta ya Levi niy nza na, mbë vëgha jijiy Abërahäm niy nza na, ghëlabë niy banavë na danjkwäl tsa ci kaa Melkisedekë ki. <sup>11</sup> A ghwëmmë sënay, a Hyala niy banavëshi kwëma pëhëti na kaa ka ta Hyala, kaa hwëlfë Levi, nza ghëshi ghëra slëni Hyala mbë mbëzli shi. Ma slëni ghëra ghëshi vay, daw bërci shi ta kërkamti njasa di Hyala. Mba'a kë bërci niy nza vë shi gar kërkamti slëni shi va nzay, ka dza Hyala maw ghwëni Yesëw ka tsahwëti ndë ta Hyala nja Melkisedekë nzaw. Mbë hwëlfë \*Aranjw ghëci jijiy Levi niy dza naa fëy ndë ta Hyala nza. <sup>12</sup> Mba'a kë ta Hyala mbëärëtaa dzëti tsahwëti ndë kala kama mbë takë tsa Leviy, ta mbëärëta dza kwëma pëhëpëhë na kwërakwë ki. <sup>13-14</sup> †Ma nana kiy, a ka ta Hyala mbëärëshi. Aa fëy Ndë slëkëmmë Yesëw ta mbëärë pëtsa shi va, ghëciy, ntsa mbë takë tsa Levi naw, ndë mbë tsahwëti takë na. A ghwëmmë sënay, mbë takë tsa ka Zhëwda yakë mëndi Ndë slëkëmmë, sëäkë ndë nza ka ndë ta Hyala, ya ka ndë fë shiy ta ta Hyala mbë takë tsa shiw. Sa niy gëzë \*Mëyizë kwëmaa dzëkën ka ta Hyalay, niy gëzëhwë kwëma na dzar kwa takë tsa ka Zhëwdaw.

††† 7:5 Bëla 18:21 § 7:14 Ghava 49:10; Mt 2:6; SlëniKY 13:23; ShiZhy 5:5

**Kwəmaa dzəkən Yesəw ndə ta Hyala nja \*Melkisedekə**

<sup>15</sup> Kwəmaa gwəramtiy cikəvəri daw niy nza bərçi \*ka ta Hyala kwatəna ta kərkamti kwəma njasa di Hyala, kə kiy, tsahwəti ndə ta Hyalaa fəy Hyala nja Melkisedekə ghəci. <sup>16</sup> Ghəci na nacy, va sa tivə məndiy garəy nja kwəma sləkati məndi, ta nza ghəciy ndə ta Hyala, məniiy na ka ndə ta Hyalaw. Sa nzana lə bərçiy piy və, ka va tə ghwəmə pa' kwa ndimndim na. <sup>17</sup> †Ta na nava dibay, aa gəzəkəvata mbə Zliya Hyala, ma kəy:

Ma ghay, ta nza dza gha

ka ndə ta Hyala pa' kwa ndimndim,

njasa niy nza ndə ta Hyala Melkisedekə va, kə.

<sup>18</sup> Mbə kwəma va tsəgha kiy, naa niy pəhəta kwəma kwatəna na, vəgha bəla na sa nzana kala bərçi və ta kəti mbəzli. <sup>19</sup> ††Ta na navay, kwəma pəhəti Məyizə va na, shiy tība ghənzəə mənti ta zhəghəti ndə ka ntsa slar tsa kwa kwəma Hyalaw. Nana kwəməvə ghwəmmə shiy tərətəi kwəma pəhəpəhə na. Ghəci na Yesəw \*Kəristəw, gəzliḡə fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti. Ti dza ghwəmmə mbəə kətivaa dzəvəgha Hyala.

<sup>20</sup> Nahwəti kwəma dibay, sa fəy Hyala Yesəw ka ndə ta Hyalay, aa zəməkə lə fəlata də'wə ghən tsa nzəə dzəkən kwəma ci. A na takə tsa Leviy, ghala pətsaa niy fəy məndi ka takə tsa ka ta Hyalay, niy zəməkə fəla Hyalaa dzəkənəw. <sup>21</sup> †Ma na Yesəw na, Hyala gəzəkə na, zəmə kaa fəla:

Yən yən kwa sləkəpə gəzəkə na, zəmə kaa fəla,

ndə ta Hyala dza ghaa nza ta kwa ndimndim.

Ka zhəghwee kən kwəma gəzəkəe vaw, kə.

<sup>22</sup> ††Di na gəzəy, \*sla kiri tsa slati Hyala lə miymiy Yesəw ta jakəva lə mbəzliy, aa tərətəi jakəva tsa nzə lə mbəzli kwatəna lə miymiy dəbəkə.

<sup>23</sup> Avanta nahwəti kwəmaa cimmə a Yesəw tərətəi ka ta Hyala kwatəna kə dība: Ni kwatəna va ka ta Hyalay, a ghəshi niy bəkwə, ka zlata sləni shi, ka mbəərəshi ni hwətiy nza. Di na gəzə na, dəḡ niy nza ghəshi. <sup>24</sup> ††Ma na Yesəw naci kiy, tsəgha naw. Ka mətəi na ya hwəmbaw, ndə tībaa mbəərəw. Sləni ci ghəra nay, ta kwa ndimndim na. <sup>25</sup> ††Ava va tsəgha dza naa mbəliti mbəzliy kətivaa dzəvəgha Hyala mbə slən tsa ci ya ndatsə, ya pa' hwəmba. Aa mbay mbəlitiishi, sa nzana ndə va tə ghwəmə ghəci. Ka cə'wə Hyala ghəci ti shi.

<sup>26</sup> †††Yesəw kiy, ghəci na dikə tsa ka ta Hyala tsaa niy təbə tə ghwəmmə ya kwatəna. Sa nzanay, war ghəci na ntsa dəwdew tsa, ka məni \*kwəma jikir na na ya jəwəw. A Hyala banti mbə mbəzli jikir ni, mba'a bəghə dzəmə ghwəməə fəy vəgha. <sup>27</sup> †Ghəngəhən na lə ka ta Hyalaa niy nza va kwatəna, niva mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyalay, vici va vici va niy slasla ghəshi shiy kaa Hyala va na shi kwəma jikir na, ka ghəshi madi ta slaslashi ta na mbəzli kwəma jikir na. Ma na Yesəw nacy, tsəgha naw. War kwətəḡ səda banavə na ghən tsa ci kaa Hyala ta mətəi. Mətəi ci vay, wəkə na ta banti kwəma mbəzli jikir na, ta kwa ndimndim. <sup>28</sup> ††A ghwəmmə sənay kwatəna, a mbəzli niy tivə mbəzli dikə dikə

ni mbə ka ta Hyala, njasa niy gəzəkə kwəma pəhəti Məyizə. Ma ka ta Hyala vay, nja ghwəmmə niy nza ghəshi gwanashi, ka məni kwəma jikir na. Lə hwəməy, mba'a Hyala zlata kwəma pəhəti Məyizə va, mba'a zəməkə fəla mba'a fəy zəghwə nzə ta nza ka dikə tsa ka ta Hyala, mba'a mənti ka ntsaa kərkamti kwəma gwanata, ta pa' kwa ndimndim.

**Yesəw na tsa ghwəmmə dikə tsa \*ka ta Hyala**

**8** ††Vanta kwəma dikə na mbə kwəma gəzəḡwəy ya na: A tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala tība, ghəci na Yesəw. Məba mə ghwəmə nzəyəy na tə kwa bəzəmə Hyala kwa bərçiy məni mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. <sup>2</sup> ††Ghəci ghəra na sləni dikə tsa ka ta Hyala, tə pətsa dəwdew tsa va nza Hyala. Kwatəna, a mbəzli niy ngati pi ta ghəra sləni shi ka ta Hyala mbə. Ma pətsa ghəra Yesəw va na ci sləni tiy, mə ghwəmə na. Pətsa mənti Hyala wəzə tsa, də'wə ghən tsa nzə kala kama ndə ngəri mənti.

<sup>3</sup> Dikə tsa ka ta Hyala tsaa niy nza va kwatəna, ta banta shiy kaa Hyala, lə ta slaslanta shiy niy fəy məndi. Ghənzə tsəgha kiy, Yesəw kwərakwə ghəci tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala na, ta bə shiy dza na kaa Hyala. <sup>4</sup> Tikəy tə hidi kə niy nza nzay, ka dza naa nza ka ndə ta Hyala nzaw. Sa nzanay, a nihwəti ka ta Hyalaa banta shiy kaa Hyala tība njasa gəzəkə kwəma pəhəti \*Məyizə kaa \*ka Zhəwifə. <sup>5</sup> ††Ka ta Hyala vay, mbə \*Gaska ngatim ta ta Hyala ghəra ghəshi sləni shi. Sləni shi vay, pəghə sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə katar na na, məkəkwə nzə na dība. Məyizə madi ta nga pətsa vay, Hyala niy gəzənci na, ma kə niy niy: «A Məyizə, a pə gha mənti məhərli wəzə, a gha ngati pətsa va, war njasa citəḡee va mə dəlagwa» kə. <sup>6</sup> ††Sana kiy, sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə na, wəzəba ghənzə na tərəḡw kaa na ka ta Hyala tikə tə hidi. Sa nzanay, Yesəw na mətəkwal tsaa jakə mbəzli wəzə wəzə lə Hyala. Jakəva tsa vay, aa tərətəi \*sla kiri tsaa niy slanti Hyala ta jakəva lə mbəzli kwatəna. Sa nzana shi di Hyala bəmmə sənəznəvay, a ghəshi tərətəi ni kwatəna.

<sup>7</sup> Mba'a kə sla kiri tsa kwatəna va niy nzaa sa kama kwəma dzar kwa nzay, niy dza Hyalaa sla kwa baka kiri nza lə mbəzliw. <sup>8</sup> ††A ghwəmmə sənay ya tə nahwəti kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa mbəzli nzə. Fəti niy bənsi na mbə gəzə kwəma nzə va niy ni:

A tsahwəti vəghwə dzaa nza tība, kə kwa sləkəpəy, hala vəghwə tsa va na,

ta sla yəwən kiri dze lə ka \*Izərayel, mba'a lə ka Zhəwda, ta jakəva ghəy li shi.

<sup>9</sup> Yəwən sla kiri tsa dze va ta slay,

ghəngəhən dza naa nza lə sla kiri tsa kwatəna.

Ghala pətsaa niy kəəsəkəvəree va jijihihi ka Izərayel lə dəvəe səvəri mbə hidi ka \*Ezhipətə,

4:15 § 7:27 5:3, 9; 7:25; 9:12, 26, 28; 10:10, 12; Rm 6:10; 1Pi 3:18 §† 7:28 5:1-2, 8; 7:19; Cem 2:7 §†† 4:14; dəvə kwa bəzəmə: 1:3, 13; 7:25; 10:12; 12:2, 25; Cem 110:1; Mt 22:44; SləniKY 2:33; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1 §† 8:2 8:5 §†† 9:9; 10:1; Kwəl 2:17 Gaska latim kaa Hyala: 9:2; Səvəri 25:9, 40 §† 8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Ezay 55:3; Zher 31:31-33; Ezhek 37:26; 1Kwər 11:25 §† 8:8-12 Zher 31:31-34; Ebr 10:16-17

† 7:17 5:6 †† 7:19 9:9; Rm 3:20 † 7:21 7:17 †† 7:22 8:6 †† 7:24-25 6:20 ††† 7:25 2:11; 10:14; Rm 8:34; 1Zhr 2:1 ††† 7:26

ta jakəva ghəy li shi niy slee kiri tsa va.  
 Dzəghwa mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm  
 kaa jakəva tsa ghəy va li shi.  
 Dzəghwee ki mba'ee zlashi tə mbərkə kwəma va  
 kala zəzə mee dzəkən shi, kə kwa sləkəpə.  
 Yən yən kwa sləkəpə gəzə na kwəma va.  
<sup>10</sup> Ma yəwən sla kiri tsa dza ghəy va  
 ta sla lə ka \*Izərayeləy, vanay njasa dza naa nza:  
 Ghala vəghwə tsa vay, ta fanambəshi  
 kwəma pəhətee dzee mbə ghən shi,  
 mba'ee tsaslambə mbə nefer shi diba.  
 Yən dza naa nzaa Hyala shi,  
 ghəshi na, ni ya mbəzli kwərakwə.  
<sup>11</sup> Ka dza tsahwəti ndəə nza mbə shi  
 gar gəzə kaa ndə ghalay, ya kaa zəmbəghəy na:  
 A ntsa, wəzəba sənata gha  
 Hyalaa sləkəpə na, kəw.  
 Sa dza naa nzay,  
 ta sənara dza ghəshi gwanashi  
 ya tsa jəw tsa, ya tsa dikə tsa.  
<sup>12</sup> Ta pəlata kwəma shi jikir na dzee mbə nəfə tsee,  
 ka dzee zlata mbə nəfə tsee ghwəla.  
 Yən yən kwa sləkəshi gəzə na tsəgha, kə.  
<sup>13</sup> \*Njana nə Hyala yəwən kiriy slee lə mbəzli, kə kiy,  
 aa fəy tsa kwatəna va sla kiri ka tsa pəhal tsa di naa  
 gəzə ki. Nashi gha shiy halishi, mba'a ghəshi mənishi  
 shi kwatəna kiy, gwa'a na vəghwə tsa niva shiy.

### Sləni \*ka ta Hyala tə hidi lə sləni Yesəw mə ghwəmə

**9** Ghala vəghwə tsa niy gha Hyala vaa \*sla kiri ta  
 jakəva lə mbəzli kwatəna, a Hyala niy banavəshi  
 \*kwəma pəhəti na kaa ngəshi, nza mbəzli mbəə sənay  
 njasa dza ghəshiy tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. Mba'a  
 mbəzli niy ngati pi ta tsəfəkwə kwa kwəma Hyala mbə.  
<sup>2</sup> ††Avanay njasa niy ngati ghəshi \*Gaska va. Mba'a  
 ghəshi təhəvəri Gaska va kwa jipəjipə nza lə gwadə.  
 Ma kwa tənə pətsa vay, pətsa Hyala dewdew tsa, kə  
 məndi slən tsa ci. Mba'a ghəshi fəmbə gərkəwa  
 mbəba, mba'a tabəl tsa ka məndiy fə pən tsa Hyala ti.  
<sup>3</sup> †Ma kwa baka pətsa ləy hwəm gwadə tsa vay, pətsaa  
 gwəra dewdew tsa, kə məndi kaa slən tsa ci. <sup>4</sup> ††Mba'a  
 ghəshi fəmbə shi məntim tə tsahi mbəzə, nza ka ta  
 Hyala ndi shiy zən wəzə ni nja 'wərdi ti shi. Zhini mba'a  
 ghəshi fəmbə \*sərndəkə mbəba, tə hwəm ci lə kwa  
 hwər ciy, mba'a məndi manakən tsahi mbəzə.  
 Sərndəkə tsa vay, ghəci ci na sla kiri tsa slati Hyala li  
 shi. Ma kwa sərndəkə tsa va na, mba'a həlapə mbəzə  
 kwa, lə shi zəməə niy banavəshi Hyala va mbə gamba,  
 \*manə kə məndi kaa slən tsa shi kwa həlapə va. Kwa  
 sərndəkə tsa va dibay, mba'a gəta Aranw va pəsəkə  
 kəslifi niy nza kwaba. Mba'a hərezli niy tsaslati Hyala  
 kwəma pəhəti na ti shi kwaba diba. <sup>5</sup> ††Tə sərndəkə tsa

† 8:13 8:6 †† Gaska latim kaa Hyala: 8:5; 9:11-12; Səvəri 26:1-30;  
 gərkəwa: Səvəri 25:31-39; tabəl:Səvəri 25:23-30 † 9:3 Səvəri  
 26:31-33; SləniTaH 16:2; Ebr 6:19; 9:7, 12; 10:20 †† tabəl tsa məntim  
 tə tsahi mbəzə: Səvəri 30:1-6; sərndəkə: Səvəri 25:10-16; manə:  
 Səvəri 16:32-35; gəta Aranw: Bəla 17:21-25; hərezli tsaslati Hyala  
 kwəma pəhəti na ti shi: Səvəri 25:16 †† 9:5 Səvəri 25:18-22

vay, mba'am vasati shiy bakə lə bəkəbəkəhi nja \*ndə  
 kwal tsa Hyala ti shi, nza mbəzli mbəə sənay tə shi va,  
 mbə pətsa ngatim va na Hyala, kə ghəshi. Ma  
 bəkəbəkəhi shi va na, mba'a ghəshi pələkənshi kən  
 sərndəkə tsa va, tə pətsa ka ndə ta Hyala tsa dikə tsa  
 məsə miymiy dəbəkə ta pəli kwəma mbəzli jikir na.  
 Ava kwəma dee gəzənwəy jəwə tsətsəə dzəkən pətsa  
 va.

<sup>6</sup> ††Ma sa ngati ghəshi pətsa va lə shiy ghəngən  
 ghəngən tsəgha kiy, ka dzəmbə kwa tənə pətsa va ka  
 ta Hyala vici va vici va ta mənə sləni shi. <sup>7</sup> ††Ma kwa ba-  
 ka pətsa Hyala vay, war dikə tsa ka ta Hyala na saa nza  
 kwal və ta dzəmbə ghəci. Kwətən səda ci gwa'a tsəgha  
 ka naa dzəmbə mbə piya. Ma sa ka naa dzəmbəy, lə  
 miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci ta bəshi kaa  
 Hyala, ta pəli kwəma ci jikir na, lə sa mbəzli mənəti  
 \*kwəma jikir na, kala sənata ghəshi. <sup>8</sup> Avanta kwəma  
 dī \*Safə tsa Hyala cimməə dzəkən shi va: Kama na war  
 ghwəlay kə kwa tənə pətsa ka ka ta Hyala vaa ghəra  
 sləni shi mbə tībay, ka kwəməvə kwal nihwəti mbəzli  
 ta dzəmbə kwa baka pətsa vaw, war dikə tsa ka ta  
 Hyala kwətəy na sa nza kwal və. <sup>9</sup> †Ma sləni ghəra ka ta  
 Hyala va mbə pətsa vay, avanta kwəma dī na cimmə  
 ghwəmmə mbəzli ndatsə: Shi ka mənədi vaa bantə kaa  
 Hyala, lə dəbəkə tsa ka mənədi vaa bantəy, mək ghəshi  
 ta pəli jikir tsa mbəzli bə shi vaa səkə kaa Hyala, ta  
 kwəməvə nəfə tsa dewdew tsa ghəshiw. <sup>10</sup> ††Ma ntsaa  
 bə shi tsəgha ni va kaa Hyalay, a nəw na \*kwəma  
 pəhəti Hyalaa dzəkən shi zəmə lə shi sa, mba'a dzəkən  
 yabə shiy ghəngən ghəngən. Ma kwəma pəhəpəhə  
 na vay, dzəkən shi tikə tə hidi na gwa'a tsəgha. Ta vici  
 jəwə tsətsə pəhəti Hyala kwəma va, pa' va vici dza naa  
 mbaranti kwəma pəhəti na va ki.

<sup>11</sup> ††Nanay, a \*Kəristəw səkəy ki, ghəci dikə tsa ka ta  
 Hyala. A ghwəmmə kwəməvə shi wəzə ni mbə dəvə ci.  
 Ma pətsa ghəra na va sləni ci tiy, wəzəba ghəci na  
 tərənəw kaa pətsa kwatəna va. Tikə tə hidi na pətsa  
 vaw, mbəzli ngati na pətsa vaw, Hyala ngati na. <sup>12</sup> ††Sa  
 dzəmbəy Kəristəw dzəmbə pətsaa gwəramti dewdew  
 vay, lə miymiy bəshər, ya lə miymiy məcərər ta dəvə, ta  
 bəshi kaa Hyala dzəmbəy naw. Ghən tsa ciy banavə na  
 kaa mətə, mba'a dzəmbəy lə miymiy ci ta bəshi kaa  
 Hyala. Kwətən səda dzəmbəy na, makə tsəgha ki. Lə  
 miymiy ci va shikəshi mbəlītəmmə na va kwəma gh-  
 wəmmə jikir na, ta kwa ndimndim. <sup>13</sup> ††Ma kwatəna sa  
 ka mbəzli cə'wə Hyalay, hənə ka ghəshiy bəvə miymiy  
 bəshər mba'a miymiy kəbəhi, ka məsəshiy dzətə vəgha  
 mbəzli lədamti kwəma pəhəti Hyala. Hənə ka ghəshiy  
 bəvə mbəkəwəli sla, hənə ghəshi hənəmti, ndi ghəshi  
 ndamti ka ti pəsər tsa vaa dzətə vəgha mbəzli va diba.  
 Sa ka ghəshi vaa mənə kwəma va tsəghay, ta yabanti  
 ndə va sa hwayvay na va lə kwəma jikir na. <sup>14</sup> ††Mba'a  
 kə miymiy dəbəkə mbay yabanti mbəzli va kwəma kən  
 shi jikir na kiy, hanaba miymiy Kəristəw ki na. A ghwəy

††† 9:6 10:11; Bəla 18:2-6 ††† 9:7 5:3; 9:25; 13:11; SləniTaH  
 16:2-16 § 9:9 7:19; 9:2 §† 9:10 SləniTaH 11; 15; Bəla 19 §†† 9:11  
 4:14 §† 7:27; 10:4; SləniTaH 16:14-16; miymiy Kəristəw: 9:25; 12:24;  
 13:12, 20; Mt 26:28; Rm 3:25-26; 1Pi 1:2, 18-19; 1Zhj 1:7 §†† 9:13  
 Bəla 19:1-17 §† 9:14 Rm 6:20-23; 8:2

nay ka mənı kwəma jikir na Kəristəwəw, aa banavə ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Safə tsa Hyala kwa bəpə piy ya hwəm̄ba kəətiti na. Miymiy ci dza naa yabanti kwəma ghwəmmə jikir na, nza nəfə tsa ghwəmmə nza dēwdew, kala dza ghwəmmə mənı kwəmaa dzaa zantəmmə, nza ghwəmmə ghəra sləni kaa Hyala kwa bəpə piy. <sup>15</sup> †Tə mbərkə məti ci va mənıy Kəristəw ka mətəkwal ta jakə mbəzli lə Hyala. A di na gəzəy, yəwən sla kiriy slati Hyala lə mbəzli. Sənzənvay mbəzli harvə Hyala na, ta kwəməvə shi wəzə ni gəzəkə Hyala bānshi kaa mbəzli n̄zə ta kwa ndimndim dza ghəshi. Tə mbərkə məti mətiy Yesəw va dza ghəshiy kwəməvə shi va. Sa nzanay, məti va mbəliti na mbəzliy mənı kwəma jikir na, ya ghala pətsaa niy jakəshi ghəshi lə Hyala mbə kwatəŋa jakəva tsa va.

<sup>16</sup> A ghwəmmə sənay, mba'a kə ndə tsasli n̄jasa dza mbəzliy zəmə ghi tsa ciy, sa ka mənıy nay ghəci mətiy ka mənıy gha mənı kwəma tsasli na va. <sup>17</sup> Sa nzanay, ka mbə ka zəmə ghiy dzəmbəshi mbə zəmə ghi tsa n̄tsa va ghəci ghwəlay tə ghwəməy diw, war sa ka na mətiy. <sup>18</sup> Ava tsəgha na ya lə tsa mbəradzə va sla kiri kwərakwə ki. Piyəŋ ka mənıy slakən miymiy dzəkən, ta mbə jakəva tsa vaa nza wəzə. <sup>19</sup> ††Ma niy nza mbəradzəy, pərba kwəma pəhəti Hyala gwanata niy gəzanshi \*Məyizə kaa mbəzli gwanashi, n̄jasa niy gəzanakəshi Hyala. Ləy hwəm ki na, hən̄ bəvə miymiy məcerir lə miymiy beshər, mba'a jakətishi lə yam. Dzəghwa hən̄ bəvə kəslifi \*Isəpə mba'a pəərətishi lə shiti təmbəkə tsa ghəm tsa. Ka yəkwə miymiy va ghəci lə shi va, ka məsəshiy dzəkən Zliyahı kwəma pəhəpəhə na va, ka məsəshiy dzəti mbəzli va gwanashi dıba.

<sup>20</sup> Ma kə ni kaa mbəzli va ghəci mbə məsəshi na: «Ava lə miymiy məsəŋwəy ya ni sləy Hyala kiri ta jakəva lə ghwəy nza ghwəy danta fəti» kə. <sup>21</sup> Ka na dza dıbay, tsəgha ghəci baslakən miymiy va kən pətsa ngatim va ta ta Hyala, lə dzəkən shi ghəra mənı sləni li shi mbəba gwa'a. <sup>22</sup> †Ma kə kwəma pəhəti Hyalay, bəla dikə na mbə shiy gwanashiy, war mənı məsəti miymiy ti shi ka ghəshiy nza wəzə va Hyala. Kala mba'a miymiy shikəshi kiy, ka mbə Hyalaa pəlata kwəma ndə jikir naw.

### Lə miymiy ci shikəshi banti Yesəw \*kwəma jikir na kən mbəzli

<sup>23</sup> ††A ghwəmmə sənay, sləni niy ghəra \*ka ta Hyala va kwatəŋa mbə pətsa ngatim va ta ta Hyalay, pəghə shi mə ghwəmə niy nza na. A ghəshi niy məsəti miymiy tə shiy gwanashi ta mbə ghəshiy nza wəzə kwa kwəma Hyala. Ni katar̄ ni shiy mə ghwəmə kwərakwə kiy, nihwəti miymiyəy tən̄əti miymiy dəbəkə dza ghəshiy nza. Miymiy Yesəw \*Kəristəw tsaa banavə ghən tsa ci va kaa məti na ghəshi. <sup>24</sup> Dzəmbəy Yesəw dzəmbə pətsa ngati mbəzli ta ta Hyalaw. Pəghə shi katar̄ ni mə ghwəmə na ghəshi gwa'a tsəgha. Ma na Kəristəwəy, dzəmə ghwəmə dzəməy na, tə pətsa nza Hyala. Nanay, kwa kwəma Hyala na mbə cə'wə tə gh-

wəmmə. <sup>25</sup> Dikə tsa ka ta Hyala mbə \*ka Zhəwifəy. Piya va piya va ka naa nza mbə dzəmbə pətsa katar̄ tsa va dēwdew tsa. Lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci, ma na Yesəw Kəristəw naci kiy, kwətəŋ səda banavə na ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Wəkə ghən̄zə tsəgha.

<sup>26</sup> ††Mba'a kə niy banavə ghən tsa ci kaa məti dən̄ səda n̄zay, tərən̄w niy dza naa sahəwə ngəra'wə ghala ngati Hyala hidi. Ghala vəghwə tsa nza hidi ndəkəwə ndəkəwə ta kədi səkəy na, mba'a banavə ghən tsa ci kaa Hyala ta məti kwətəŋ səda, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. <sup>27</sup> A ghwəmmə sənay, ya wa ndəy, kwətəŋ səda dza naa məti. Ma ləy hwəm na, nza Hyala sla ngwəvəə dzəkən.

<sup>28</sup> ††Ava tsəgha mənıta na lə Kəristəw kwərakwə ki. Kwətəŋ səda mətiy na ta pəli jikir tsa mbəzli dən̄. Sa ka na səkə tə kwa baka səda ciy, ta pəli kwəma mbəzli jikir na dza naa səkə ghwəlaw, ta mbəli mbəzliy ndəghə dza naa səkə.

**10** ††A na kwəma pəhəti Məyizəy, n̄ja məcakwə shi wəzə ni dzaa səkə va Yesəw na gwa'a tsəgha.

Mənı ghəshi ya pəghə kwəma ni katar̄ ni va shiyəw. Ka mbay naa mənı nefer mbəzliy di kətivaa dzəvəgha Hyala dēwdew tēpəw. Shi slasla mənı va war shi kwətəŋ ni, zhevi kaa Hyala n̄jasa səkə piyay, ka mənı nefer mbəzli ghəshi dēwdew ta dzəvəgha Hyalaw.

<sup>2</sup> Mba'a kə shi slaslam va kaa Hyala wəkə ta nza nefer mbəzli dēwdew n̄zay, a ka ta Hyala niy dzaa zlashi slasla shiy kaa Hyala nza. Sa nzanay, slaslahwə ma ghəshi shiy kwətəŋ səda n̄zay, ka dza mbəzliy favə jikir tsa kən shi mbə nefer shi n̄zaw. <sup>3</sup> A na shiy niy slaslam va n̄jasa səkə piyay, slasla shi ma mənı na, kwəma mənı mbəzli jikir na na sa ka ghəshiy zhiniy zazanshi kaa mbəzli. <sup>4</sup> †Sa nzanay, ya n̄jaa na, ka mbay miymiy slay lə kwəy pəlamti jikir tsa mbəzli mbə nəfə Hyala tēpəw.

<sup>5</sup> ††Va tsəgha niy nə Yesəw Kəristəw kaa Hyala, ghəci dzaa mədiy səkəə dzəti hidi. Ma kə niy niy: «A Hyala, e sənay, ka di shi slaslan̄a mənı ni, lə shi bəbən̄a mənı ni ghəŋghən ghəŋghən ni ghaw. A gha ngatəra n̄ja ndə ngəri, n̄zee mbəə ndən̄a piy tsee.

<sup>6</sup> Vəshin̄a gha ta dəbəkə tsa ndindin̄a mənı, lə ta dəbəkə tsa slaslan̄a mənı, ta mbə ghaa pəlanay jikir tsa mbəzliw. Ma na di ghay, ka di fəti mbəzli va gha.

<sup>7</sup> Ava va tsəgha nə ya ki: Avanara Hyalee. E səkəraa dzəti hidi ta mənı kwəma di nəfə tsa gha. N̄jasa tsasli mənı vaa dzəkən̄ee mbə Zliya gha, pən» kə Yesəw niy ni.

<sup>8</sup> Ghən̄zə na kwəma gha Kəristəw gəzəkə kaa Hyala, sa nə na va: «E sənay, ka di shi slaslan̄a mənı lə ni bəbən̄a mənı ghəŋghən ghəŋghən ghaw. Vəshin̄a gha ta dəbəkə tsa ndi ndin̄a mənı lə ta dəbəkə tsa slaslan̄a mənı ta mbə ghaa pəlanay jikir tsa mbəzliw» kə. Ya tsəgha gəzəkə kwəma pəhəpəhə nay, ka təban̄ta ghəshi kaa Hyalaw. <sup>9</sup> Ma kə Kəristəw dıbay: «A Hyala, avanara, ta mənı kwəma di nəfə tsa gha

† 9:15 8:6 †† Səvəri 24:6-8; Ebr 9:12-13; isəpə: SləniTaH 14:4, 6; Bəla 19:6 † 9:22 SləniTaH 17:11 †† 9:23-24 8:5

‡† 9:26 7:27 ††† 9:28 3:6; 10:10; Ezay 53:11-12; Mt 26:28; 1Kwər 15:50-53 ††† 10:1 8:5 § 10:4 9:12-13 §† 10:5-7 Cem 40:7-9

sækəree dzəti hidi» kə. Ava tsəgha paslamti Hyala sləni slasla shiy niy slaslantam va kwatəna nanzə ki, mba'a mbəərəti lə məti Yesəw Kəristəw. <sup>10</sup> †Nanay a Hyala bəhwə \*kwəma jikir na kən ghən tsa ghwəmmə, sa nzana mba'a Yesəw mənti kwəma di nəfə tsa nžə. Aa banavə ghən tsa ci kaa məti kwətiŋ səda ta kwa ndimndim.

<sup>11</sup> ††Ka ta Hyalay, tība ka ghəshiy nza vici va vici va məgarə, ta məni sləni shi. Ka slasla shiy va hwəmba kaa Hyala. Ya tsəgha nžə kiy, ka nza miymiy dəbəkə wəkə ta banti jikir tsa kən mbəzliw. <sup>12</sup> †Ma na Yesəw Kəristəw nacy, war tsər kwətiŋ səda ci bəvə na ghən tsa ci kaa Hyala ta mətiy. Gwa'a, mək nava məti ta pəli jikir tsa mbəzli, ya ta pa' hwəmba. Dza na lə hwəm ki na, mba'a dzaa nžəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. <sup>13</sup> ††Sənzənvay, ə ndəghə na vəghwə tsa dza Hyalaa mənti ka jaka ci ka shi kədi na səda ci ti shi. <sup>14</sup> Sa banavə Yesəw ghən tsa ci kaa məti kwətiŋ səday, mba'a pəlamti kwəma jikir na kən mbəzli ta kwa ndimndim. Mba'a fəyshi ka mbəzli ci.

<sup>15</sup> Ya \*Safə tsa Hyala dewdew tsay, mbə gəzəmmə na katarŋ na kwəma va, kə. Sa nzanay, aa gəzəkə:

<sup>16</sup> ††«Ləy hwəm vəghwə tsa vay, ta sləy yəwən \*sla kiri dzee

kwa jipə ghəy lə mbəzlee.

Ta fanambəshi kwəma pəhətee dzee mbə ghən shi, mba'ee tsaslanambəshi mbə nefer shi dība, kə kwa sləkəpə» kə.

<sup>17</sup> Zhini ma kə Safə tsa Hyala dība na: «Ka dzee zlata kwəma shi jikir na, lə kwəma təvəti ghəshi mbə nəfə tsee ghwəlaw» kə. <sup>18</sup> Ya sa nzana, mba'a Hyala pələta kwəma jikir na məməni məndiy, tawa ka ndə maw zhiniy ta Hyala ta pəli kwəma ci jikir na ghwəla dība kia?

### Kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala

<sup>19</sup> ††Ava tsəghaa nava ki ngwarməhira. Tə mbərkə məti Yesəw lə miymiy ci shəkəshiy, a kwal ghwəniy ngəmmə ta səkəkə dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība. <sup>20</sup> ††Fəca banavə Yesəw va ghən tsa ci kaa mətiy, a gwadə tsaa niy kəlati pətsa ka Hyalaa nza ti təhəvərivay bakə mbə. Nana kiy, a yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala ghwəniy. Yesəw də'wə ghən tsa ci na kwal tsa va, ghəci bəmmə na piy. <sup>21</sup> †Yesəwəy, ghəci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci na ghən tsa mbəzli Hyala. <sup>22</sup> ††Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala ghwəmmə lə katarŋ katarŋ. Mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, kala zəzə ma nahwəti kwəma ghwəmmə. Sa nzanay, a miymiy Yesəw \*Kəristəw banti ha'wə kən ghwəmmə, ta nza nəfə tsa ghwəmmə payəy kwa kwəma ci nana ki. Mba'a yabantəmmə lə yam dewdew ni.

<sup>23</sup> ††Fəy ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə gəzliŋə wəzə

† 10:10 7:27†† 10:11 9:6; Səvəri 29:38‡ 10:12 8:1†† 10:13 Cem 110:1; 1Kwər 15:25‡† 10:16-17 Zher 31:33-34; Ebr 8:10, 12 ††† 10:19 4:16; 9:8 ††† gwadə tsaa kəlati pi: 9:3; Mt 27:51; yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala: 2:14-15; 9:14-15; Zhŋ 14:6 § 10:21 3:6; 4:14 †† 10:22 Ezhek 36:25; Ef 5:26 ††† 10:23 3:6

wəzə ta kwəma gəzəkəmmə Hyala va, gəzə ghwəmmə kaa mbəzli. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay ka gəzə kwəma Hyala bakə bakəw. War ta mənti kwəma gəzəkə na va dza na. <sup>24</sup> †††Pə ghwəmmə kətiva kwa jipə ghwəmmə, ta mbəə bə bərci kaa ghən tsa ghwəmmə ta dīva kwa jipə ghwəmmə, nza ghwəmmə mbəə məni na wəzə na sləni. <sup>25</sup> Ka zlay səkəkə ghwəmmə ta basəva kwa jipə ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, njasa ka nihwəti mbəzli vaa di ma səkəkə ma. War kəti pə ghwəmmə kəti ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, ndəkəw ndəkəw na vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw səkəkə ti.

<sup>26</sup> †††A ngwarməhira, a ghwəmmə sənata na katarŋ na kwəma va Hyala nana. Mba'a pə ghwəmmə zhiniy məni \*kwəma jikir na lə di ghwəmməy, nihwəti shiy tība gar slənəyshi ghwəmmə kaa Hyala ta pəlayəmmə jikir tsa ghwəmmə ghənzəw. <sup>27</sup> †††Ntsaa dzaa mənti kwəma jikir na tsəghay, tərmbə nahwəti kwəma ci kala war ndəghə sla ngwəvə Hyalaw. Ngwəvə vay, ghwəə gwəramti dza naa nza, ghwəə dzaa ndi ka jaka Hyala. <sup>28</sup> †††A ghwəmmə niy favə njasa niy nza na mbəradzə. Ya tsaməba ndə niy di ma na fəti ta kwəma pəhəti \*Məyizə, mba'a mbəzli gar bakə, ya mahkan gəzəkə, a fəti və, kə ghəshiy, ə ka məndiy pəəsliiti, kala zhanshi ma hwər tsa mbəzli ti. <sup>29</sup> †††Kwa vəghwə tsa nzana tsəgha məndi niy məni lə ntsaa di ma fəti ta kwəma pəhəti Məyizə kiy, njaa dzam məni lə ntsaa ndərəti Zəghwə Hyala, mba'a nighəti miymiy Yesəw va yabanti nəfə tsa ci dewdew, ta jakəti Hyala lə mbəzli, nja shi gəməshi ni, zhini ka sawa \*Safə tsa Hyalaa gwəramti wəzə ghəci dība kia? Sənay tə ghwəy, tərəŋwəba ghəci dza naa sawə ngəra'wə. <sup>30</sup> †††A Hyala gəzəkə mbə Zliya nžə, ma kəy: «Yən dza naa basə ngwəvə mbəzli gwa'a. Ta mananati kwəma dzee kaa ntsaa ndərəda» kə. Zhini ma kə ba na: «Ta basə ngwəvə dza Ndə sləkəpəə dzəkən mbəzli ci» kə. <sup>31</sup> Mba'a kə fəti va ndə tə ngwəvə kwa kwəma Hyalaa bəpə piyəy, kwəma 'yahə'yahə dza naa nza kən.

<sup>32</sup> †††Zəzətim dzəkən kwəmaa nza ghwəy mbə ghala vəghwə tsaa gha ghwəy zləba nəw kwal Hyala. A ghwəy niy sawə ngəra'wə tərəŋwə va mbəzli. Ya tsəgha nžə kiy, mba'a ghwəy niy sə'wahwə. <sup>33</sup> †††Tə nahwəti viciy, ka tsəərəŋwəy, fəcahwəti na, ka sarŋwəy ngəra'wə kwa kwəma mbəzli. Zhini ka ghwəy dzay, ka dəpə madigahirŋwəy ka məndiy sanshi ngəra'wə. <sup>34</sup> †††War mbə slarŋwəy hwər tsa ghwəy nza ta nihwəti mbəzli kwa fərshina. Sa ka mbəzliy zləghwəhwə shi ghwəyəy, kar ghwəy zləbavə lə vəshi, sa nzana mba'a ghwəy sənay a ghwəy dzaa kwəməvə shiy dzaa tarŋətishi, ta kwa ndimndim, pə ghwəy.

<sup>35</sup> †††A ngwarməhira kwa kwal tsa wəzə tsa nza ghwəy, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, kala zəzə ma nahwəti kwəma. Sa nzanay, ta ndarŋwəy zhəmə tərəŋwə na

§† 10:24 13:1 ††† 10:26 6:4-6 †† 10:27 Ezay 26:11 †† 10:28 Nəw 19:15; 2Kwər 13:1 ††† 10:29 2:3; 5:8; 9:12; Mt 12:31 ††† 10:30 Nəw 32:35, 36 ††† 10:32-34 6:10 18 10:33 1Kwər 4:9 19 10:34 11:26; 13:14 20 10:35-36 3:6; 6:11-12



dza Hyala. <sup>36</sup> Wəzə na ghwəy mbyay sə'wati kwəma ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma. Ta mbə ghwəy mbata məni na di Hyala va kwəma ghwəy mananta. Ma tsəghay, a ghwəy dzaa kwəmavə shi gəzəkə Hyala bənjəwəy wəzə ni. <sup>37</sup> †Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nžə, a kəy:

Ndal tərmbə vəghwəw, jəwə tsətsə tərmbə na, ntsaa dzaa vaa səəkəy, ta səəkə dza na, ka dza naa dzamti vəghwəw.

<sup>38</sup> ††Mbəzlee dzaa mbyay dzəghwa kwəmee kala hazləni mbə nefer shiy, tə mbərkə sa ndara ghəshi nefer shi dza ghəshiy kwəmavə piy tsaa kərə ma.

Ma mba'a kə tsahwəti ndə dzaa tiy mbə shi, mba'a zhəyəy ləy hwəməy, ka dzee vəshi ta kwəma ciw, kə.

<sup>39</sup> Na na ghwəmməy, mbəzliy zhəghətəvashi va zhəy ləy hwəm kwa kwal Hyala ta zashi nza ghwəmməw. Mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyala nza ghwəmmə. Ma tsəghay, a Hyala dzaa ndammə piy tsaa kədi ma.

### Mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala kwatəŋa

**11** †Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa sənay lə katar, a shi ndəghee va va Hyala dzaa mənishi, kə. Aa sənay, shi nashi ma na vay, a ghəshi tība, kə. <sup>2</sup> Tsəgha niy banavə mbəzli kwatəŋa nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala faltishi.

<sup>3</sup> †Sa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala sənay ghwəmmə, lə gəzə kwəma nžə ngati Hyala ghəwəmə lə hidi pə ghwəmmə. Di naa gəzəy, shi nashi ghwəmmə ni na, lə shi nashi ma ghwəmmə ngatishi Hyala.

<sup>4</sup> †Sa nžana mba'a \*Abel banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha sləniy na shiy kaa Hyala, ka tarəti ni \*Kayən. Sa banavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nžə kala hazləni tība. Mba'a Hyala zləbavə shi banavə Abel, mba'a ghəshi təbanati kaa Hyala. Ya tsəgha mətiy Abel, sa banavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwal tsa wəzə tsaa cimmə na ndatsə.

<sup>5</sup> ††Sa nžana mba'a Henəkwə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmmə, ghəci ghwəla ta məti. Ndə tībaa zhəkəə nay, sa nžana mba'a Hyala bəhwəə dzəkə ghi tsa nžəw. Aa tsaslita kwa Zliya Hyala: «Ghala vəghwə tsaa niy nza Henəkwə tikə tə hidiy, ntsaa məni shiy təbanta kaa Hyala niy nza na» kəm. <sup>6</sup> Mba'a kə ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa təbanta kaa Hyala. Tsahwəti kwal tība ta təbə kaa Hyalaw. Ndə kəə di kətivaa dzəvəgha Hyalay, a kə ndə zləbavə lə katar: «A Hyala tība» kə ndə, mba'a sənay, a Hyala dzaa banavə zhəmə shi kaa mbəzliy pəla kwal tsa nžə, kə.

<sup>7</sup> ††Sa nžana mba'a \*Nəwə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy zləbavə na kwəmaa niy gəzanakə

Hyala: «Ta ghwənikə yam dzee tərəŋw ta zamti mbəzli. A pə gha mənti kwəmbəwal» kə. Ya tsəgha niy nashi ma Nəwə shi vay, aa niy diti fəti ta kwəma gəzanakə Hyala. Mba'a niy ngati kwəmbəwal, mba'a ghəshi dzəmbəshi lə mbəzli ci gwanashi. Mba'a ghəshi mbəlishi va yam va. Sa nžana mba'a ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa bəkə ngwəvə Hyalaa dzəkən nihwəti mbəzli tə hidi. Mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa mbyay garə kwa kwəma nžə, kala hazləni tība.

<sup>8</sup> †Sa nžana mba'a \*Abəraham banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy divə na fəti ta har tsa Hyala. Mba'a dzay dzəti nihwəti hidi di Hyala va banci ka shi ci. Aa mədiy kala sənashi ma hidi va ghəci, mba'a tsəhəy. <sup>9</sup> †Sa nžana mba'a ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa niy zləbavə nžəyəy ka ndə səəkə səəkə tə hidiy niy gəzəkə Hyala va banci. Sa niy kafə na tə tsahwəti pi ta dzəti tsahwətiy, mbə \*Gaska niy nžəy na. Kar \*Izakə ghəshi lə \*Zhakwəpə, shiy niy gəzəkə Hyala va banshi hidi va kwərakwəy, mbə Gaska niy nžəy ghəshi dība. <sup>10</sup> ††A Abəraham zləbavə nžəy mbə \*Gaska, sa nžana mba'a fəy ghən ta məlmə dikə na va ngati Hyala. Məlməə dzaa ngəzla ma.

<sup>11</sup> ††Tə sa banavə Abəraham nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha kwəmavə na kwal tsaa yakə Izakə kwa \*Sara, ya tsəgha niy nza naa jinə, dzəghwa gwa'a gwa'a Abəraham niy halantəvay, kala gar zhini ghəciy yakə zəghwə nza. Tsəgha mənta na, sa sənay na: «A Hyala dzaa mbyay mənti kwəma gəzəkə na, sa sla ma na dzərvə» kə. <sup>12</sup> ††Ya war tsəgha niy nza Abəraham nja ntsa məti məti tsa va hali ghala pətsa vay, aa niy kwəmavə jijihiy dan tərəŋw tikə tə hidi ndəba sasərkwəhi dzəy tə ghwəmə, lə nja ndarghə kwa həl, pə gha. Kala gar mbə ndəə bəlatishi.

<sup>13</sup> †Dzəghwa mbəzli va gwanashi ki, mba'a ghəshi bəkwəshi, war lə nəfə tsa shi va banavə ghəshi kaa Hyala. Ma ghəshi ta na nashiy, niy kwəmavə shi wəzə ni va gəzəkə Hyala ta banshi ghəshiw. War ə na naa nashi ghəshi shi va ghəshi ghwəlashi kərakə, mba'a ghəshi vəshishi ti shi. A ghəshi niy sənay, na nashiy, ka məlmə, lə ka səəkə səəkəə gə ghəy tikə tə hidi ni, kə ghəshi. <sup>14</sup> Mbəzliy gəzə kwəma va tsəghay, ə citəpə ghəshi na, mbə pəla ni shi hidi na ghəshi ka ni shi, kə ghəshi. <sup>15</sup> Mbala na ghəshi niy nza mbə zəzə ni səvəri ghəshi va hidi mbə shi nžay, a ghəshi niy dzaa kwəmavə kwal tsaa zhəghəvaa zhəti shi nza. <sup>16</sup> †Ma dza ghəshi na shi ki na, wəzəba ni tərəŋw ni va hidi dza ghəshi ta kwəmavə məba mə ghwəmə ghəshi mawti kən ni tikə. Va tsəgha ha'wə ma Hyala ghəshiy har slən tsa nžə. «Hyala ghəy» kə ghəshi. Sa nžana mba'a ghənə gwəmanamtishi na shi məlmə dza ghəshiy nžəy mbə.

<sup>17-18</sup> ††Va sa banavə Abəraham nəfə tsa ci kaa Hyala zləbati na kəsəvə zəghwə ci Izakə ta ta Hyala li. Ya tsəgha niy gəzanakə Hyala kaa Abəraham: «Mbə Izakə

† 10:37-38 Aba 2:3-4 †† 10:38 Rm 1:17; Gal 3:11 † 11:1 Rm 8:24; 2Kwər 4:18 †† 11:3 Ghava 1:1; Cem 33:6, 9; Rm 4:17; 2Kwər 4:18 †† 11:4 Ghava 4:3-10 ††† 11:5 Ghava 5:21-24 ††† 11:7 Ghava 6:13-22; Rm 4:3; 1Pi 3:20

§ 11:8 Ghava 12:1-2 §† 11:9 Ghava 35:12, 27 §†† 11:10 13:14 §† 11:11 Ghava 17:19; 18:11-14; 21:2; Rm 4:19-20 §†† 11:12 Ghava 15:5 §† 11:13 11:9; 13:14; Ghava 23:4; 47:9; Cem 39:13 §† 11:16 13:14; Səvəri 3:6; Mt 22:32 §†† 11:17-18 Ghava 21:12; 22:1-14; Zhk 2:21

dza ghaa kwəməvə jijihija» kəy, sa dəw Hyala və ta nighə kwəma ci, nda nza naa di fəti və na, a Abərahəm niy zləbavə slənəy kaa Hyala. Ya tsəgha niy nza Izakə kwətiŋəy və. <sup>19</sup> †Sa nzana mba'a sənay a bərçi va Hyala ta mbəə zhanakati Izakə mbə məti, kə. Va Abərahəm naci, njasa niy mətiy zəghwə ci va, mba'a Hyala zhanakati mbə məti na.

<sup>20</sup> ††Sa nzana mba'a Izakə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha təfanatishi na miy kaa kar Zhakwapə ghəshi lə \*Ezaw njasaa niy sənata na kwəmaa dzaa məniva li shi.

<sup>21</sup> †Sa nzana mba'a Zhakwapə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala ghala pətsaa niy dza na ta mətiy, aa təfanakən-shi miy kaa ndərazhi \*Zhezhefə bakanashi. Mba'a garəy tə gəta ci ka fal Hyala.

<sup>22</sup> ††Sa banavə \*Zhezhefə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa niy gəzanakə kaa ka İzərayel ghəci ndəkəwə ta məti. Ta səvəriŋwəy dza ghwəy mbə \*Ezhipətə taa nza, kə. Mba'a gəzanakəshi njasa dza ghəshiy mənī lə 'yesler ci, sa ka na mətiy dība.

<sup>23</sup> ††Sa nzana mba'a mbəzliy yakə \*Məyizə banavə nefer shi kaa Hyalay, sa yakə ghəshi Məyizə mba'a ghəshi nay ka zəghwə wəzə na, kala hazlənishi ma ghəshi, mba'a ghəshi dzəghwashi kən kwəma gəzəkə mazə ka Ezhipətə, mba'a ghəshi mbələy tir mahkan.

<sup>24</sup> †††Sa nzana mba'a Məyizə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, sa kəliy na na kala zləba ma nza ka zəghwə zha mazə ka Ezhipətə ghəci. <sup>25</sup> Wəzəba sa ngəra'wə kwasəbə mbəzli Hyala Məyizə diti kən mənī wahə ta vi-ci jəwə tsətsə kəy mazə mbə \*kwəma jikir na.

<sup>26</sup> †††Mba'a təkəti, tərəŋwəba tə ngəra'wə tsa dza ndəə sahəwə va dəghar tikə tə hidī njasa \*Kəristəw va, dza bamaa nza, kən shi dza naa kwəməvə gwa'a gwa'a mbə hidī ka Ezhipətə, kə. Va sa nzana, mbə fə ghən ghəci ta shi dza Hyalaa banci kwa kwəma.

<sup>27</sup> †Sa nzana mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha mbay naa zlashi hidī ka Ezhipətə ka dzay, kala hazlənī ma ghəci va sati nəfə tsa mazə. Kala gwərg-wərə ma ghəci ya jəw nza, njasa nzana garrə ghəci na-ta Hyala mbata ma məndiy nata tība kwa kwəma ci mbə ndəghwə. <sup>28</sup> †Sa nzana mba'a Məyizə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha 'wakə na \*makwaghwa Pakə, mba'a gəzanshi kaa ka İzərayel, a ghəshi slasla shiy, ka babasli miymiy shi vaa dzəti miy ceker shi gwa'a, vantaa \*ndə kwal tsa Hyala tsa nza kwal bək-wəpə və səəkəə dzəkə ghi tsa shi ta bəkəwə ni shi Cik-wahi kəy ghyeghyer shi.

<sup>29</sup> ††Sa nzana mba'a ka İzərayel banavə nefer shi kaa Hyala va tsəgha slavərivashi yam kwa həl tsa ghəm tsa, war həlasəŋ, dzəghwa mba'a ghəshi tərəshiy dzəvərishi nja dzar tə hidiy ghwəlīshi. Ma sa di ka Ezhipətə mənī tsəgha na, mba'a yam zhəkəshiy pah-wəshi.

† 11:19 Rm 4:17 †† 11:20 Ghava 27:27-29, 39-40 † 11:21 Ghava 47:31-48:20 †† 11:22 Ghava 50:24-25; Səvəri 13:19 †† 11:23 Səvəri 1:22; 2:2 ††† 11:24 Səvəri 2:10-12 ††† 11:26 12:2; 13:13 § 11:27 Səvəri 2:15; 12:41 †† 11:28 Səvəri 12:1-14 ††† 11:29 Səvəri 14:21-29

<sup>30</sup> ††Sa nzana mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Hyala, va tsəgha ngəzlay kələm tsa tsəbay məndi məlmə Zherikwə li, sa dəzlay ghəshi kələm tsa va mbə vici mbərfəŋ, ma tə kwa mbərfəŋa vici na, mba'a kələm tsa va ngəzlay. <sup>31</sup> ††Sa nzana mba'a \*Rahabə mali mbə ghi kwa ghwərgwəwər banavə nəfə tsa nza kaa Hyala, va tsəgha zləbavə na ka'wəti mbəzli ka İzərayeləə səəkəshi ta nighə kwəma mbə məlmə va, mba'a mbəliy shi. Va tsəgha niy paslamti ma ka İzərayel kwasəbə mbəzliy niy di ma fəti va ta kwəma Hyala.

<sup>32</sup> ††Njaa dzee niy dzəkən nihwəti mbəzli kwatəŋa kia? Vəghwə vəya gar gəzə kwəmee dzəkən ka sla ngwəwə nja kar \*Zhədiyanw, \*Barakə, \*Samsəŋw, \*Zhefəte mba'a mazə \*Davitə ghəshi lə \*Saməyal, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala kwərakwə ba kiw. <sup>33</sup> ††Sa nzana mba'a mbəzli va banavə nefer shi kaa Hyala va tsəgha niy mbay ghəshi mbəz, ka zəmənti hidī nihwəti mbəzli gwa'a gwa'a, ka mənī mazə dzəkən mbəzli dza lə kwal tsa katanj tsa. Mba'a ghəshi kwəməvə shiy niy gəzəkə Hyala bənsi. Sa ka məndiy kasambəshi mbə zhəlhiy, mba'a ghəshi kalay miyedemer zhəlhi va.

<sup>34</sup> †††Dza mba'a ghəshi shirkwamtī ghwə pəhəy məndi, ngad ngad na ta ndishi li. Sa ka mbəzliy pəlashi ta bək-wəshi lə kafa'i na, mba'a ghəshi mbəlīshi. Mbəzli daw daw bərçi ni ghəshi ngar na, dzəghwa mba'a ghəshi kwəməvə bərçi shi va Hyala. Mbəzliy bənivə mbəz ka mbay tərəŋw tərəŋw ghəshi mənishi. Mba'a ghəshi təhanavə bali kaa ka sawji mbəzli pa ghəshi li shi gwa'a.

<sup>35</sup> †††Sa niy banavə nihwəti mi'i mbəradzə nefer shi kaa Hyala niy zhananakatishi Hyala mbəzli shi mbə məti, ka nashi ghəshi.

Nihwəti mbəzli kwatəŋa vay, war ngəra'wə niy sanshi məndi tərəŋw, ka bəbəkəwəshi, ta mbə ghəshiy zlatə nəw kwəma Hyala. Dza ghəshi na, kala ya ma ghən tsa shi ghəshi nashi, va na tikə məti. Ta mbə Hyalaa zhanakatishi mbə məti, ta dza ghəshiy kwəməvə piy tsa gwəramti wəzə. <sup>36</sup> ††††Mbəzliy niy banavə nefer shi va kaa Hyala, ka 'wəshi nihwəti mbə shi, ka di'wə nihwəti lə ghwəda, ka tsashiy dzəghwa dəŋw, ka kəəsəshiy dzəghwa fərshina. <sup>37</sup> ††Ka jaja'wə nihwəti lə həzəzli bakwamtishi. Ka nərə nihwəti mbəzli mbə shi lə hwa bəkə mbə bəkə mbə. Ka bəkəwə nihwəti lə kafa'ihī, niy mənī məndi li shi. Ka nihwətiy dzay, ka dza kwaba, ka dza kwaba, lə kwəbənjer hwətahi kwəy ya shi tərəkəli kən ghən shi, sa kama shiy və shi. Ka məndiy dzay, ka sanshi ngəra'wə, ka irəshi. <sup>38</sup> ††Niva mbəzliy, sa shi niy nza nza tsa tə hidīw. War təwrə niy təwrə ghəshi dzar mbə gamba nja 'yegwer, lə dzar mbə dəlegwigwi. Ka hihi dzar mbə ləgwə lə dzar kwa ke'wer.

§† 11:30 Zhə 6:12-21 §†† 11:31 Zhə 2:11-12; 6:21-25; Mt 1:5; Zhk 2:25 †† 11:32 KaSlaNgw 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam 16:1-1Mezh 2:11; 1Sam 1:1-25:1 §† 11:33 KaSlaNgw 14:6-7; 1Sam 17:34-36; Dani 6:1-27 §†† 11:34 Dani 3:23-25 §§† 11:35 1Mezh 17:17-24; 2Mezh 4:18-37 §§§ 11:36 Zher 20:2; 37:15 18 11:37 2NəMezh 24:21 19 11:38 1Sam 13:6

<sup>39</sup> Ma mbəzli va gwanashi kiy, mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala niy nza ghəshi. Dzəghwa mba'a Hyala vəshita tərəjw ta mbəzli va ki. Ya tsəgha nze kiy, kwə-mavə nashi shi wəzə ni va gəzanakəshi Hyala banshi ghəshi na shiw. <sup>40</sup> Va wa mənta na tsəgha kiy, tə sa nzana mba'a Hyala tarəkə bəmmə niy gwəramti wəzə va shiy ngəmmə kwərakwə li shi. Ma di na gəzəy, a Hyalaa di ghwəmmə kwəravə shiy kwa pətsa kəray ghəshi gwanammə li shi.

### Tə Yesəw pə ghwəmmə fati mətə ghwəmmə

**12** †Ghwəmmə sana sənzanva kiy, war dəzlətsəbə tsəbayəmmə dan tsa mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyala kwatəjata. Ghəshi ndəghammə na fəti ta mbə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala kwərakwə. Ghənzə tsəgha kiy, zhəghanavə hwəm gh-wəmmə kaa shiy dzaa kəriyəmmə ghwəmmə mbə nəw kwal Hyala tsa ghwəmmə gwa'a gwa'a. Zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa \*kwəma jikir na va ka ghwəmmə dəra maa tərə dzəmbə. A ghwəmmə mbəə jihəva ta kəsli bali dzati kwa kwəma, ta tsəhə pə tə kwa kərkə, kala dza ghwəmmə dali ma. <sup>2</sup> ††War tə Yesəw njasa nzana va pə ghwəmmə fati mətə gh-wəmmə na ghwəmmə. Tə mbərkə Yesəw tsa va banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala, ghəci dza naa kətimmə ta kərkamti banta nefer va gh-wəmmə. Yesəwəy, aa yivə sə'wa ngəra'wə, ghala danwə məndi vaa dzəvəgha tsəm ta pəsli, kala ghərançi ha'wə va gəla məti tsəgha na va vəgha tsəm. Tə sa nzana, mba'a ghəci zəzətiy dzəkən shi dza Hyalaa bançi ta vashançi nəfə tsa ci. Məba na mənəzəy vəgha Hyala tə pi mazə tsa nze.

<sup>3</sup> Təkətim dzəkən Yesəw di, nighəm njasa sə'wahwə na ngəra'wə tsaa niy sancı mbəzliy mənı kwəma jikir na. Ava tsəgha təbə na kwəma vaa kətitəjwəy, ta sə'wa ngəra'wə nja ghəci nza kwərakwə. Ka təbə gh-wəy zhiniy fə daw bərciy dzəti ghən tsa gh-wəyəw. <sup>4</sup> Sa nzanay, mbə mbəz tsa mbəz gh-wəy va lə kwəma jikir nay, ntsaa mətıy tıba mbə, mbə gh-wəy diw. Njana nzana tsəghay, ka mənı daw bərçi gh-wəy ma. <sup>5</sup> † zamtı gh-wəy ghən ta kwəma gəzəkə Hyala va, ta mət-səhəmmə bərçi na? Njasa ka didi vaa gəzə kwəma kaa zəghwə ci gəzammə na kwəma, ma kəy:

«A Zəghwee, war mba'a kə Hyalaa sləkəjəa inay, ə pə gha zləbavə.

Ka bə nəfə ghaa dzəkən ghənzəə nabəja ma.

<sup>6</sup> Sa nzanay, ə ka kwa sləkəpəə i ntsa di na, də'wə ka naa də'wə ntsaa mənıy ka zəghwə nze» kə.

<sup>7</sup> ††Njana nzana tsəghay, sə'wa pə gh-wəy sə'wa ngəra'wə. Ngəra'wə tsa va cıjwəy na nza tsa nza gh-wəy ka ndərazhi Hyala. Kwəmaa tsava zəghwə tıba mba'a dəy və na, kala dza dəy tsa vaa iya? Ghəci tıbaw. <sup>8</sup> Va tsəgha i Hyala ndərazhi nze gwanashi, ma kala inwəy kəy, ndərazhi nze nza gh-wəyəw. Ndərazhi kwa tsa nza gh-wəy. <sup>9</sup> Zəzəvəm njasa ka dəhimmə tikə tə hidiy immə di, war mbə danshi fəti ghwəmmə nza

† 12:1 1Kwər 9:24 †† 12:2 2:10; 8:1 † 12:5-6 Fir 3:11-12; ShiZhj 3:19 †† 12:7 Nəw 8:5

ngəshi tsəgha. Hanaba Dəmmə Hyala mə gh-wəmə ki pə gh-wəy ki na. Fəti pə gh-wəmmə di və tərəjw, ta mbə ghwəmmə kwəravə piy tsaa kərə ma.

<sup>10</sup> ††Dəhimmə tikə tə hidiy, ta vəghwə jəwə ka ghəshiy immə njasa di nəfə tsa shi. Ma dəmmə tsa mə gh-wəmmə naci, ta wəzə tsa ghwəmmə immə na, ka kətimmə, ta mbə ghwəmmə nza ka mbəzli dəwdew nja ghənzə, ta kwa ndimndim. <sup>11</sup> †††Ghala pətsa ka na vaa imməy, nja kwəma 'yahə'yahə na ka ghwəmmə favə, kala vəshi va ghwəmmə. Ma ntsaa sə'wəti kwəma vay, ləy hwəm na aa taa sənay wəzə tsa kwəma va, kwə-maa təbanta kaa Hyala dza naa mənı, ka bançi zərəkə ghənzə taa nza.

### Kwəma ka mənı mənı məhərliy dzəkən

<sup>12</sup> †††Ghwəy gh-wəy shiy nəw kwəma Yesəw kiy, jihəvam, pəlhəm, pə gh-wəy satıjwəy ta dza kwa kwəma kwa kwal Hyala. <sup>13</sup> ††War kwa kwal tsa tidid tsa, pə gh-wəy dza. Əntaa mbəzliy cigəzlanə bəti tərə ma, wəzəba mbəlishi ghəshi na, ma nza ghəshi garəshi wəzə kwa kwal Hyala.

<sup>14</sup> ††Pəlam kwal tsaa kwəravə zərəkə kwa jipə gh-wəy lə mbəzli gwanashi, zhini ka pəla mənıjwəy ka mbəzli dəwdew ni. Sa nzanay, war ntsa dəwdew tsa na saa dzaa nay Ndə sləkəpə lə mətə ci. <sup>15</sup> †††Məntim məhərli vantaa ndə mbə gh-wəy ya kwətıj təhwəlay kwəravə wəzə hwər tsa mənı Hyala va ta mbəzli. Məntim məhərli vantaa ndə mbə gh-wəy dzaa mənıy nja kəslifi darə 'yaghwakə na, ka na dza na, ka kəli, ka sanshi ngəra'wə kaa nihwəti mbəzli lə darə ci va. <sup>16</sup> ††Dıbay, məntim məhərli vantaa gh-wəy dzaa mənı kwəma ha'wə ha'wə na. Nəghətaa gh-wəy fati ndərə tə shi wəzə ni ndəjwəy Hyala nja shi gəmgəm ni, njasa niy mənı \*Ezaw va ma. Sa dza nay, mba'a panavə dikə Məkaji tsa nzana kaa məsakən tsa ci \*Zhakwapə, war ta zəmə dafa kwətıj səda ci gwa'a tsəgha. <sup>17</sup> †††Dza ləy hwəm dıba kiy, a ghwəmmə favə njasa niy zhini naa pəla təfə miy tsa dəy lə bərçi, dza tərəh ghəci tərhay. Ya tsəgha niy nzana, lə wahəta Ezaw niy zhiniy zhimbəyəy, niy mbay dəy zhiniy zhəghanti kwəma gəzəkə na kwa kwəma Hyala gh-wəlaw.

<sup>18</sup> ††Na ghwəmmə dəlagwa dzammə ghwəmmə naa dzəvəghay, dəlagwa tikə tə hidı gar ndəjwəta mənı njasa niy basəshi hwəlfə ka \*Izərayel va ta səda nze kwatəja naw. Dəlagwa \*Shinay niy basəshi ghəshi va ta səda nze. A ghəshi niy nata gh-wə mbə tsə mbəba birəw birəw birəw, mba'a ghəshi niy nata kwəsli tərəjw tərəjw na məba, kalaa nza wan pi tıba. Mba'a ghəshi favə səpapəli mbə gaka nja dərazli van. <sup>19</sup> Mba'a ghəshi favə gaka təlimə, mba'a ghəshi favə məli Hyala mbə 'wanə. Dza mba'a hazləni niy kəsəvəshi. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə sə'wə Hyala va nəghətaa ghənzə zhiniy gəzanshi gəla kwəma va. <sup>20</sup> ††Sa nzana 'yahə'yahə kwəma nze va və shi. Ma kə Hyala na: «Mənım məhərli, mba'a kə ndə, ya dəbəkə

†† 12:10 Mt 5:48; Rm 5:2; Zhk 3:17 ††† 12:11 12:14; Zhk 3:17-18 ††† 12:12 Ezay 35:3 § 12:13 Fir 4:26 †† 12:14 12:11; Cem 34:15; 1Kwər 7:15 ††† 12:15 Nəw 29:17; Gal 1:6 §† 12:16 Ghava 25:29-34

kwəfaghata dəlagwa vay, mba'am pə'wanti lə hərezli, paslamti» kə. <sup>21</sup> Kay, shiy niy nashi ghəshi vay, tərənɟw niy dzamti ghəshi her shi, lə \*Məyizəy ka gəzə: «Tapə yən dzəmbəra mbə gwərgwərə va hazləni» kə.

<sup>22</sup> †A na na ghwəy na ghwəy kiy, ta səda dəlagwa har məndiy «Dəlagwa \*Shiyarɟw» səəkə ghwəy garəɟwəy. Mə pətsa nza məlmə Hyala kwa bəpə piy. Məlmə nə məndi: «Məlmə Zherəwzalem mə ghwəmə» kə məndi. Mbə məlmə va ka vərəm tsa ka kwal Hyalaa basəva gwa'a gwa'a. Ka fal Hyala ghəshi lə vəshi. <sup>23</sup> ††A ghwəy jakəɟwəy lə kwatəɟa ndərəzhi Hyala, shi tsasli ti na slən tsa shi və mə ghwəmə, səəkə dzəmbə dəvə Hyalaa dzaa sla ngwəvə ntsa tə hidi gwa'a gwa'a səəkəɟwəy ghwəy. A ghwəy tsəhəɟwəy kwa kwəma mbəzli dēwdew ni va Hyala, di naa gəzəy, məcakwə mbəzliy tsəhəshi mə ghwəmmə va Hyala. <sup>24</sup> †Dzəvəgha Yesəw səəkəɟwəy ghwəy. Ghəci ndə dimə ghən tsa kwa jipə Hyala lə mbəzli, li slati Hyala yəwən \*sla kiri tsa slati na lə mbəzli tə mbərkə miymiy ci shikəshi. Ni Yesəw va miymiy shəkəti məndi tə hidiy, a ghəshi taɟamti ni \*Abel va miymiy niy nza.

<sup>25</sup> ††Nana kiy, wəzəba məni ghwəy məhərli wəzə ta di fəti ta kwəma gəzəɟwəy Yesəw. Ma mbərədzəy, mbəzliy niy di ma fəti va Məyizə tsa niy gəzəpə kwəma Hyala va tikə tə hidi niy. Tərənɟw niy sahəwə ghəshi ngərə'wə. Hanaba ghwəmmə ki, ka ghwəmmə mbəlimmə va ngərə'wə ghwəmmə kala dzaa di fəti kaa Yesəw ghəci tsa gəzəmmə kwəma səəkə mə ghwəmə na? <sup>26</sup> ††Ghala pətsaa niy gəzə Hyala va kwəma kaa ka Izərayeləy, a hidi niy mənəkədi shi. Sana kiy, mbə zhini naa gəzəmmə ndatsə: «Ta zhini dzee mənəkədi shiy kwətiɟ səda diba, ka dza naa nza kwatəka hidi shi dzee mənəkədi gwa'a tsəghaw, lə ghwəməta dza naa nza» kə. <sup>27</sup> Mbə kwəma gəzəkə na va, nə na: «Ta zhini dzee mənəkədi hidi, kwətiɟ səda diba» kəy. Ta kwəfəghə dza shi ngati na gwanashi, ka zamtəvashi di naa gəzə. War shiy kwəfəghəshi ma dza naa tərə ta kwa ndimndim.

<sup>28</sup> †††Njana nzana mba'a Hyala dzaa ndammə pətsa sləkə na kwəfəghə ma kiy, mananta 'wəsa ghwəmmə, fal ghwəmmə lə nəfə kwətiɟ, ka məni shiy təbanta, ka hazləni və, ka ha'wə ti. <sup>29</sup> †††Na katarɟ nay, ma Hyala ghwəmmə na nəw ghwəmmə kwəma nza na, nja ghwə na, war ka tsə də'wə ghən tsa nza birəw birəw birəw. Ta məni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzliy məni kwəmaa təbanta ma.

### Njasa ka mbəzli məni ta mbə təbanta kaa Hyala

**13** <sup>5</sup>Ə pə ghwəy di va kwa jipə ghwəy nja ngwəmmə mbə nəw Yesəw \*Kəristəw. <sup>2</sup>†††††A ghwəy zlay ka'wə ndə məlmə lə wəzə, ka fanci gwəci tsa ci kəghi tsa ghwəy ma. Ava tsəgha mənti nihwəti mbə-

††† 12:17 Ghava 27:30-40 †† 12:18-19 Səvəri 19:16-22; 20:18-21 †† 12:20 Səvəri 19:12-13 † 12:22 13:14; Gal 4:26; ShiZhɟ 5:11; 21:2 †† 12:23 Lk 10:20 † 8:6; 9:12; Abel: Ghava 4:10 †† 12:25 6:4-6; 8:1; Səvəri 20:22 †† 12:26 Səvəri 19:18; Azh 2:6, 21 ††† 12:28 13:14 ††† 12:29 Nəw 4:24 † 13:1 6:10; 10:24; 13:16; 1Pi 1:22 †† 13:2 Ghava 18:1-8; 19:1-3; Zhəwbə 31:32; Rm 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Pi 4:9; 3Zhɟ 8

zli niy nza, dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi ka'wəti mbəzli wəzə mba'a ghəshi fənəyshi gwəci tsa shi, kala sənashi mbəzli va ghəshi. Mbalaa ka kwal Hyala na shi va. <sup>3</sup> †††Zəzəm dzəkən mbəzli kasaghwa məndi kwa fərshina, war njasa nza ghwəy kwa fərshina va li shi kwərakwə. Zəzəm dzəkən mbəzli ghəzlitim, njasa nza ghwəy li shi jakə tə ghəzli ghəzlitishi məndi va diba.

<sup>4</sup> ††Ya wa ndəy, ə kə fati bamaa dzəti kwəma gəzə Hyala vaa dzəkən bəva. Mbəzliy bətəvashiy mba'a ghəshi ndəghwəti jakəva tsa shi dēwdew. Sa nzanay, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən mbəzliy məməni ghwərgwəw lə dzəkən mbəzliy məni kwəma ha'wə ha'wə na.

<sup>5</sup> †††††A ghwəy dzaa banavə ghən tsa ghwəy kaa di gəna ma, war vəshi pə ghwəy vəshi lə ni mbə dəvə ghwəy shiy. Sa nzanay a Hyala gəzəkə, a kəy: «Ma ghay, ka zlaɟa yaw ta kətiɟa dzee, ya hwəmba» kə. <sup>6</sup> †††††Va tsəgha mbə ghwəmmə gəzəmmə, ka gəzə lə nəfə kwətiɟ, kala hazləni ma.

Hyala kwa sləkəpə na saa kətiɟa.

Shiy ti bəe hazləni və shiw.

A shi dza ndə vaa məntəraa? pə ghwəmmə.

<sup>7</sup> †††Zəzə tə ghwəy dzəkən mbəzliy niy 'warɟwəy kwal mbə kwəma Hyala, mbəzliy niy gəzəɟwəy kwəma Hyala. Nighətim njasa niy nəw ghəshi kwal Hyala pa' va məti shi. A ghəshi niy banavə nefer shi kaa Hyala. Nja ghəshi pə ghwəy məni kwərakwə. <sup>8</sup> Yesəw Kəristəw tsa sənay ghwəy vay, war ghəci va vay niy nzana ya kwatəɟa, ya ndatsə, ya pa' hwəmba na, ka zhəghəva naw. <sup>9</sup> †††††Mənim məhərli wəzə vantaa ghwəy gwərəvə nəwhə nihwəti hwəlfə kwemer bəni pə məndi va ghəngəhən ghəngəhən ni, mba'a ghwəy zlay kwal Hyala. Wəzəba ndammə wəzə hwər tsa məntəm mə Hyala va bərciy dzəmbə nefer ghwəmmə na. Nza ghwəmmə mbə nəw kwəma Hyala ya pa' hwəmba. Shi zəmə zəmə məndi ka naa bə bərci kaa nefer mbə kwəma Hyalaw. Mbəzliy nəwvə shi bəni məndi vaa dzəkən shi zəməy, shiy tiba ghəshiy kətiɟshiy nzaw.

<sup>10</sup> Ka ta Hyala \*ka Zhəwifə va niy ghəra sləni mbə \*Gaska Hyala niy nzay, ka zəməvə shi fə ghwəmmə ta ta Hyala ghəshiw. Di naa gəzəy, məti Yesəw va tə ghwəmməy, ka kətiɟshiw naw, sa nzanay war kwəma jiji shi na sa fə ghəshi ghən ti. <sup>11</sup> †††††Ka dikə tsa mbə \*ka ta Hyala ka Zhəwifə dzay, tsarɟ bəvə miymiy saa dza səda tsa slantim ta dəvə ci, ta dzəmbə pətsaa gwəramti dēwdew va, ta bə shiy kaa Hyala, ta mbə Hyalaa pəlata kwəma mbəzli jikir na. Ta na sliw tsa dəbəkə tsa vay, pərikə tə ngwəla, kala kama mbə məlmə ka məndiy ndanti. <sup>12</sup> †††††Ava tsəgha na məti Yesəw va kwərakwə ki, sa nzana mba'a məndi pəməkəvəri mbə məlmə ta pəəsli. Dza mba'a miymiy ci shəkəshi ta mbə pəlata kwəma mbəzli jikir na, lə ta mbə nəfə tsa mbəzli nza dēwdew. <sup>13</sup> Njana nzana tsəghay, zlata kwəma jiji ka Zhəwifə ghwəmmə, dzam-

††† 13:3 10:34; Mt 25:36 †† 13:4 1Kwər 7:2-4; 1Tes 4:3-8 ††† 13:5 Nəw 31:6, 8; Flp 4:11-12; 1Tim 6:7-10 †† 13:6 Cem 118:6 †† 13:7 6:12; 1Kwər 4:16 ††† 13:9 Rm 14:2; Kwəl 2:20-22; 1Tim 4:3 ††† 13:11 9:7; SləniTaH 16:27 †††† 13:12-13 11:26; Mt 27:31-33

mə ghwəmməə dzəvəgha Yesəw. A ghwəmmə sə'wa ha'wə tsa va jakə li. <sup>14</sup> †Sa nzanay, tsa ghwəmmə pi nzəy ta kwa ndimndim va ghwəmmə tikə tə hidi niw. Gəzliqə kə ghən tsa ghwəmmə ta pi nzəy tsa dza Hyala ta bəmmə mə ghwəmmə. <sup>15</sup> ††Njana nzana tsəgha kiy, war fal pə ghwəmməə fal Hyala ya hwəmba tə mbərkə shi mənti Yesəw va tə ghwəmmə. Ka məjə'a ni ghwəmmə shi slaslanta ghwəmmə kwərakwə. Di naa gəzəy, fal Hyala ghwəmmə kwa kwəma mbəzli gwanashi ya hwəmba. <sup>16</sup> †‡Əntaa ghwəy za ghən ta məni kwəma wəzə na ya hwəmba ma. War kəəti pə ghwəy kəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə shi va ghwəy. Sa nzanay, ghənzə na slasla shiy təbanta kaa Hyala.

<sup>17</sup> †††Danshim fəti kaa mbəzliy 'waŋwəy kwal mbə kwəma Hyala, ka məni kwəma ciŋwəy ghəshi. Ghəshiy, mbə ndəghwə na ghəshiy dzəkən piy tsa ghwəy, sa nzanay, ta dəw kwəma dza Hyala və shiy dzəkən. War mba'a pə ghwəy mbə daŋshi fəti wəzə kiy, ta ghəra sləni va dza ghəshiy dza lə vəshi. Kala dza pə ghwəy daŋshi fətiy, lə zhə kwa hwər dza ghəshiy ghəra. Tsəgha kə kiy, ka dza sləni shi vaa kəətitəŋwəy ghalabaw.

<sup>18</sup> ††Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba tə ghəy. A ghəy sənay mbəzli dəwdew nefer ni nza ghəy, sa nzanay, shi wəzə niy di ghəy məni ta mbəə təbanta kaa Hyala ya hwəmba. <sup>19</sup> † cə'wəŋwəy ya kwatəka ta nee bəla dība, a ghwəy cə'wə Hyala tə ya, a ghənzə ndara kwal ta kwəmavə zhəghəvee zhəvəgha ghwəy.

† 13:14 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Flp 3:20; 2Kwər 5:6; 1Pi 2:11; ShiZhq 21:2 †† 13:15 Ef 5:19-20; Cem 50:14, 23 † 13:16 Gal 6:10; Flp 4:18 †† 13:17 Ezhek 3:17; SləniKY 20:28-31; 1Kwər 16:16 †† 13:18 10:22; Rm 15:30; 2Kwər 1:12; SləniKY 24:16

### Cə'wə ntsaa tsasliiti zliya na

<sup>20</sup> †††A Hyalaa bə zərkəə dzəti hidi zhinikəmə Ndə sləkəmmə Yesəw kwa kwəli. Dzəghwa mba'a məniy ndə ndəghwə shiy tsa dikə tsa, ta ndəghwəpə, sa nzana mba'a mətiy tə ghwəmmə. Ma sa shəkəshi miymiy ciy, mba'a Hyala slati kiri tsa 'war'war tsa, ta kwa ndimndim lə ghwəmmə. <sup>21</sup> †††Kəətitəŋwəy Hyala, a ghwəy mbəə ghərantə sləni wəzə na di na. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nzə dza naa ghəra naa təbanta va sləni wəzə na mbə ghwəmmə lə bərçi Yesəw \*Kəristəw kwərakwə. Dzəti Yesəw Kəristəw kə mbəzliy fə shəndəkə, ta pa' kwa ndimndim. \*Amin.

### Kwa kərnī gəzə kwəma lə səkwəpə

<sup>22</sup> A ngwarməhira, ə cə'wəŋwəy ya, zləbatim kwəma na lə vəshi mbə nefer ghwəy. Sa nzanay, kwəmaa dzaa mətsəhətəŋwəy bərçi ta nəw kwəma Hyala na. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na mbə zliya nay, kwəma biti naw.

<sup>23</sup> †‡ deə gəzəŋwəy, a ghwəy mbəə sənay, nanay, a məndi pəlay zəməmmə Timəte kwa fərshina. Mba'a kə dzaa tsəhəy tikə vəghee taŋtaŋəy, ghəy li dza naa dza ghala pətsa dzee vaa madi ta nighəŋwəy.

<sup>24</sup> Səkwətəram mbəzliy 'waŋwəy kwal gwanashi, mba'a mbəzli mbə nəw kwal Hyala gwanashi. Mbə səkwəŋwəy na ngwarməhimmə tə hidi ka Itali kwərakwə.

<sup>25</sup> †††Məntəŋwəy zhəhwər tsa nzə Hyala gwanəŋwəy ki. Tiba kərayee, nza ghwəy nza.

††† zərkə: 12:14; Rm 5:1; 2Kwər 13:11; sla kiri: 8:6; miymiy: 9:12 ††† 13:21 Ef 2:10; Flp 2:12-13 † Timəte: 1Kwər 4:17 †† 13:25 Gal 6:18

# Zhakə

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zhakə tsa tsasli zliya nay, zəmbəghəy Yesəw na, kə məndi. Ma kə də'wə ghən tsa ciy: «Yənəy, ndə ghəra sləni tsa Hyala mba'a sa Yesəw Kəristəw nzee» kə. Ləy hwəm sa mətiy Yesəwəy, a Zhakə tsa va niy məniy ka ntsa dikə tsa kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw mbə Zherəwzalem (nighəm mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 15:13-21, mba'a mbə Galatə 2:12).

Ghala pətsa tsasli na zliya nay, ghəci mbə Zherəwzalem na, kə məndi. Ta vəli kaa mbəzli Hyala ndanishi tə hidi gwanashi tsasli na. Mbə zliya nay, dzəkən sləni dza mbəzli Kəristəw məni kaa ghən tsa shi, lə na dza ghəshiy məni kwa jipə mbəzli tikə tə hidi gəzə Zhakə kwəma. Mba'a kəə dī gəzə dzəkən kwəmay, lə shi tikə tə hidi ka naa pəghə, lə shi sənashi ghwəmmə, nza məndi mbəə favə shi dī na gəzə wəzə wəzə. Njasa pəghəti na va ghani ghwəmmə lə radzama mbə miy gədəw, mba'a lə ghwə(vəh 3:3, 6), zhini mba'a pəghəti nzəy tsa ghwəmmə tikə tə hidi lə timbətimbəə zlərhəta va tibata (vəh 4:14).

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-8 Gəzə kwəmaa dzəkən sə'wa kwəma, mba'a dzəkən cə'wə Hyala lə nəfə kwətiŋ.

Vəh 1:9-11 Gəzə kwəmaa dzəkən ndə cicikwə lə ndə shiy tsa tərəŋw tsa.

Vəh 1:12-18 Dza kwəma səəkə shiy həərə ndəə?

Vəh 1:19-27 Mba'a kə ndə favə gəzə kwəma Hyalay, ə kəə məni kwəma favə na va.

Vəh 2:1-13 Ka təra ghala ghəwəy dzəghwa jipə mbəzli ma.

Vəh 2:14-26 Bə nəfə kaa Yesəw lə məni sləni wəzə nay, ka təhəva ghəshiw.

Vəh 3:1-12 Gəzə kwəmaa dzəkən ghani ndə ngəri.

Vəh 3:13-18 Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli ka məhərli.

Vəh 4:1-12 Njasa dza mbəzli Kəristəw nzəy kwa jipə shi.

Vəh 4:13-17 pa' tə Vəh 5: 1-6 Gəzə kwəma kaa ka zhəghə dəvə lə ka gəna.

Vəh 5:7-20 Njasa dza mbəzli Yesəw sə'wa kwəma, lə njasa dza ghəshiy cə'wə Hyala kwa jipə shi, ka kəəti mbəzliy shikəshi kwa kwal Hyala.

## Səkwəpə

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Zhakə, ndə ghəra sləni tsa Hyala lə sa Ndə sləkəpə Yesəw \*Kəristəw. Ə səkwee mbəzli Hyala gwanashi tihəvərivashi dzar tə hidi gwanashi.

### Njasa ka ndə sə'wa kwəma mbə ngəra'wə

<sup>2</sup> †Ma nə ya kiy ngwarməhiray, mba'a kə ngəra'wə kəsəŋwəy ghəngəhən ghəngəhən kiy, vəshi pə ghəwəy taa vəshi. <sup>3</sup> Sa nzanay, a ghəwəy sənay, mba'a pə ghəwəy banavə nəfə tsa ghəwəy kaa Hyala, pa' ghala pətsa dza ngəra'wə tsa vaa kərəy kiy, ta kwəməvə bərçi dza ghəwəy ta sə'wa kwəma. <sup>4</sup> Nanzə kiy, məni tə ghəwəy məhərli wəzə, əntaa ghəwəy dali ma, sə'wa tə ghəwəy, pa' tə kwa kərni ngəra'wə. Mba'a pə ghəwəy mənti tsəgha kiy, mbəzli Hyala kərkamti kwəma dza ghəwəy

† Zhakə: Mt 13:55; Sləni KY 12:17; 15:13; 21:18; 1Kwər 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Pi 1:1 †† 1:2-3 Rm 5:3-5; 1Pi 1:6-7

nza. Shiy tiba gar shaŋashi ghəwəy taa nza tsəgha kiw.

### Dəw shiy va Hyala lə nəfə kwətiŋ

<sup>5</sup> †Mba'a kə kwəma taŋanati bərçi kaa tsahwəti ndə mbə ghəwəyəy, dəw ghəci va Hyala, nza ghənzə canati zəzə kwəma wəzə na, nza məni. Ta canati dza na. Sa nzanay Hyala bānci na shiy kaa ya tsamaba ndə ci, lə wəzə hwər tsa nze. Ka ini ndəw. <sup>6</sup> †Mba'a kə ndəə dəw shiy va Hyalay, lə nəfə kwətiŋ kəə dəwshi. Kala məni ma ghən bakə bakə. Sa nzanay, ntsaa mənti ghən va bakə bakə ghəciy dəw shiy va Hyalay, yəmyəm na nəfə tsa tsava ndə lə ghərakwəli ka safə vaa tsəkəwə, ka dzar li kwakə, ka dzar li kwakə. <sup>7</sup> Tsa tsəgha tsa va ndəy, ən-taa ghəci taa təkə na, e dzaa kwəməvə shiy mbə dəvə Ndə sləkəmmə, kə ma. <sup>8</sup> Sa nzanay, aa mənti ghən tsa ci bakə bakə mbə shi məni na, kala garəy tə kwəma kwətiŋ mbə nəfə tsa ci.

‡ 1:5 Fir 2:6 †† 1:6 5:13; Mt 7:7; 21:21-22; Ef 4:14

### Gəzə kwəmaa dzəkən ndə ndərma, lə ndə shiy

<sup>9</sup>†A ngwarməhira, a kə ndə ndərma tsa mbə nəw Yesəw \*Kəristəw vəshi tərəŋw, sa nzana mba'a Hyala taa kafakati. <sup>10</sup>††Ndə shiy tsa mbə nəw Yesəw kwərak-wə ba na, a kəə vəshi tərəŋw, sa nzana mba'a Hyala zhəghəkəy ləy hwəm. Nanzəy, ta mətiy dza ndə shiy njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita tə gamba. <sup>11</sup> Sa ka viciy madita ta mbərə lə bərciy, ə ka kəslifi shiy ni'wə. Ma mbərə ghwə ti shi na, ka shikə tsəgha. Ka nza mægəla ti ghwəlaw. Ava tsəgha dza ndə shiy nza, ghala pətsa ka na kəslihbə ghən kən kwəma shi ci, mba'a dzaa mətiy, njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita.

### Dza kwama səəkə shiy həərə ndəə dzəmbə \*kwəma jikir naa?

<sup>12</sup>††A ngwarməhira, ə gəzəŋwəy ya, ma ntsaa sə'wəti ngəra'wə va ghəci kəsəy, kala zhəghanavə hwəm kaa Hyalay, ə kəə vəshi tərəŋw. Sa nzana mba'a kə sə'wəmti gwa'ay, ta kwəməvə zhəmə ci dza naa dza. Ghənzə na piy tsaa kədi ma, sa gəzəkə Hyala va bənsi kaa mbəzli nə di na. <sup>13</sup>††Mba'a pə gha tərəŋaa dzəmbə məni jikirəy, əntaa gha dzaa gəzə na: «Hyala mən-təra na» pə gha ma. Sa nzanay shiy tiba gar həərəti Hyala ta məni jikirəw. Ghənzə də'wə ghən tsa nza ba na, ka həərə ndəw. <sup>14</sup>†††War shi təkə ndəə dzəkən shi, ka səkwa nzağhə ci ti shi, ka naa ngədi ndə mbə nəfə tsa ci ta məni \*kwəma jikir na. <sup>15</sup> Ma sa ka nzağhə ndə va mətsəhəta dikə ki na, irətsə ndə mbə məni kwəma jikir na ki. Dzəghwa sa ka jikir mətsəhəy na, mba'a banakə məti, mba'a piy tsa ci zay ki.

<sup>16</sup> A ngwarməhira dee ni tərəŋw ni, ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy taa zəzə va Hyala səəkə bəzə kən ghəy, pə ghwəy ma. <sup>17</sup>†††War shiy gwəramti wəzə, shi kama fəti tar bəla shi na shi vəlimmə Hyala səəkə mə ghwəmə. Ghənzə saa ngati kar vici lə tir mba'a sasərk-wəhi mə ghwəmə. Ta na nanzəy, ka mbəərəva na nja vici, ka səəmə, ka pəkəw mba'a zlaŋwəy mbə kwəsliw, war wəŋ pi na gwa'a tsəgha na nanzə. <sup>18</sup>†Hyala də'wə ghən tsa nza tarəvə na ndammə piy tsaa kədi ma səvəri mbə kwəma nza gaga na, ta mbə ghwəmməə nzaa kwa taŋa mbə shi ngati na gwanashi.

### Mba'a kə ndə favə kwəma Hyalay, ə kəə məni njasa gəzəkə kwəma va

<sup>19</sup>††A ngwarməhira, fəti tə ghwəy ghən ta kwəma dzee na ta gəzə wəzə wəzə! Mba'a kə mbəzliy gəzə-ŋwəy kwəmay, a pə ghwəy fati wəzə di, əntaa ghwəy dzaa dəraŋwəy ta zləba ma, əntaa nəfə tsa ghwəy dzaa sati taŋtaŋ di ba ma. <sup>20</sup> Sa nzanay, ntsa satiy nəfə tsa ci na, shiy təbanta kaa Hyalaa məni naw. <sup>21</sup>†††Va tsəgha na kiy, a pə ghwəy zhəghanavə hwəm kaa shi jikir ni mbə nefer ghwəy, zlayəm məni ndərəm kwa

† 1:9 2:5 †† 1:10-11 Zhəwbə 14:2; Cem 90:5-6; Ezay 40:6-8  
‡ 1:10 5:1 †† 1:12 5:11; 1Kwə 9:24-25 †† 1:13 Fir 19:3; 1Kwə 10:13 ††† 1:14-15 Rm 6:19-21; 7:7-10; 1Zhŋ 2:16-17 ††† 1:17 Ghava 1:14-18; Mt 7:11 § 1:18 Zhŋ 1:13; Rm 8:19-23; 1Pi 1:23 §† 1:19 3:2; Fir 15:1; NdəSən 7:8-9 §†† 1:21 Kwəl 3:8; 1Pi 2:1

jipə ghwəy. Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Hyala, ma nza ghwəy zləba kwəma nza ndaŋwəy na mbə nefer ghwəy. Sa nzanay a bərci va kwəma nza va ta mbəlantəŋwəy.

<sup>22</sup>††††A ghwəy taa bərkə na, war favə ma ghəy kwəma Hyalaa dzəghwa sləmə ghəyəy, gwa'a na tsəgha, pə ghwəy ma. A aw! Məni pə ghwəy məni shi favə ghwəy Hyala gəzəkəŋwəy mbə kwəma nza gwa'a. <sup>23</sup> Ma ntsaa favə kwəma Hyala kwataka lə sləmə ci, kala məni may, yəm na lə ntsaa nighəti ghən tsa ci kwa nighə məti, ta nay njasa nza na. <sup>24</sup> Dzəghwa sa zhəghətəvay na na, ka dzay. Dza dəŋwəzli zamti ghən ta shi nashi na va mbə kwəma ci tsəgha nza'jəw.

<sup>25</sup>†††Ma na ntsaa di jangə shi gəzanakə \*kwəma pəhəti Hyala wəzə, ka zəzəə dzəkən shi ya hwəmbay, məniy na nja ntsaa favə kwəma va lə sləmə gwa'a tsəgha, nza'jəw zamti ghən tiw. Ta dzaa məni kwəma favə na va dza na na naci. Ta təfanati miy dza Hyalaa dza mbə sləni ci məni na gwa'a. \*Kwəma pəhəti Hyala va dēwdew na mbəlikəvərimmə na mbə dəvə \*kwəma jikir na.

<sup>26</sup>††Mba'a kə ndə bərkəti ghən tsa ci: «Ma yən neyey, ndə nəw kwal Hyala nzee» kə, zhini ka ndağha kwəma vətəghə vətəghəy kala zəzə may, ava tsava ndə səəti ghən tsa ci. War gəməy nəw na kwal Hyala. <sup>27</sup>††Ma ntsaa nəw Didi Hyala lə nəfə dēwdew njasa di nay, ntsaa fə ghən ta kəəti məzhəti, lə mi'i mbəreketi dzar mbə ngəra'wə tsa kən shi na. Ka ndəghwə ghən tsa ci wəzə va nzağhə shi tə hidi səəkəə dzəmbə nəfə tsa ci, ta məni kwəma jikir na.

### Ka təra ghala ghwəy dzəmbə mbəzli ma

<sup>2</sup>†††A ngwarməhira, ma ghwəy ghwəy mbəzliy zləbavə kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw, ntsa nza shəndəkə tiy, əntaa ghwəy dzaa təra ghalaa dzəmbə mbəzli ma. <sup>2</sup> Nja pəghə shiy sənzanva: Dzəghwa mba'a mbəzli səəkəshi bakə ta dzəmbə basəva tsa ghwəy. Dza tsahwəti ti shi mba'a pakən kwəbəjer tərəŋw tərəŋw ni, lə ja'wa ka təbə kwa dəvə ci. Ma tsahwəti na, ndə ndərma, mba'a pakən kwəbəŋ tsa halihali tsa. <sup>3</sup> Dzəghwa mba'a ghwəy ka'wəti tsa pakən shi tərəŋw ni va. Ma pə ghwəy na: «Ndi tikə, nzaŋŋa tə pətsaa gwəramti wəzə» pə ghwəy. Ma kaa ndə ndərma tsa va na: «Garəŋa tsəgha tarba na na gha. Aw na, mba'a gha səəkəə nzaŋŋa tikə tə hidi» a pə ghwəy ngəci. <sup>4</sup> Mba'a pə ghwəy mənti tsəghay, ghalaa sava təraghwa ghwəy kwa mbəzli va basa. Tsəgha kiy, aa təra ghwəy ghalaa dzəmbə mbəzli lə təkə kwəma ghwəy va gəmgəm na tikə tə hidi, mənta na nja təkə na Hyala kwəməw.

<sup>5</sup>†††A ngwarməhira dee ni tərəŋw ni, favə tə ghwəy e gəzəŋwəy kwəma. Wa Hyala təravə na mbəzli ka ndər-

§† 1:22 2:17; Mt 7:24, 26; Rm 2:13 §†† 1:25 2:12, 24; Cem 19:8; Zhŋ 13:17; Rm 8:2; Gal 6:2 §† 1:26 3:2, 10; Cem 34:14; 141:3  
§† 1:27 Cem 10:14, 18; Ezay 1:17; Mt 25:35-36 §†† 2:1 2:1-9; Nəw 1:17; 10:17; 16:19; 2NəMezh 19:7; Zhəwbə 34:19; Cem 82:2; Fir 24:23; Mt 5:45; SləniKY 10:34; Rm 2:11; 10:12; Gal 2:6; Ef 6:9; Kwəl 3:25; 1Pi 1:17 §§† 2:5 1:9; Lk 6:20-21; 1Kwə 1:26-28; ShiZhŋ 2:9

ma tə hidī, a ghəshi nza ka ka shiy tə zləba kwəma Hyala, nza ghəshi nza mbə mbəzli sləkə na, njasa niy gəzəkə na va sləkə mbəzli nza dī na. <sup>6</sup> Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy ndəramti ka ndərma. Ndəba mbəzli nza shiy va və shi sa saŋwəy na ngəra'wə gəm, ka kəəsəŋwəy dzəti ngwəvə nə ya shi-ki? <sup>7</sup> Ghəshi na ka sawa slən tsa Yesəw Kəristəw va wəzə tsa harəŋwəy Hyala li.

<sup>8</sup> †A Hyala pəhəti kwəma kaa mbəzli sləkə na, saa tsasliita va mbə zliya nza. Ma kəy: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwə» kə. Mba'a pə ghwəy kəsəvə \*kwəma pəhəti na va bekir di-viy, nja mbəzəkəwə na va Hyala tsəgha. <sup>9</sup> ††Mba'a pə ghwəy təra ghalaa dzəmbə mbəzli ta ka'wəshiy, jikir na tsava mənti ghwəy. A \*kwəma pəhəti Hyala ndəŋwəy fəti, sa diti ma ghwəy fəti ta kwəma va. <sup>10</sup> \*Ya ə nəwamti ndə kwəma pəhəti Hyala gwa'a gwa'a, dza na mba'a zlatə nahwəti mbə kwətiŋ, kala nəwtiy, diti fəti na ti gwanataw. A ngwəvə Hyala taa nza kən.

<sup>11</sup> ††Nanzəy, a Hyala gəzəkə, a kəy: «Əntaa gha məni ghwərgəwər ma» kə. A kə dībay: «Əntaa gha pəsli ndə ma» kə. Ya ə məni ma gha ghwərgəwər, mba'a pə ghaa pəsli ndəy, diti fəti gha ta kwəma pəhəti na va gwanataw. Tsəgha na va Hyala. <sup>12</sup> ††Ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəmmə lə kwəma pəhəti na va mbəlīkəvərimmə mbə dəvə \*kwəma jikir na. Va tsəgha na kiy, məntim məhərli ta kwəma gəzə ghwəy lə ta shi məni ghwəy. <sup>13</sup> †††Sa nzanay, ka dza Hyalaa məni zhəhwər ta sla ngwəvə dzəkən ntsaa dī ma məni zhəhwər ta nihwəti mbəzliw. Mba'a kə ndə məni zhəhwər ta mbəzliy, ka dza Hyala slanci ngwəvəw, ta zhəhwər dza na ti kwərakwə.

### Banta nəfə kaa Hyala lə ghəra sləni wəzə nay, ka təhə-va ghəshiw

<sup>14</sup> †††A ngwarməhira, a nə yay, ya ndə ni: Yənəy, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə, kala məni sləni gəzəkə Hyala ghəciy, ta mbəliy dza na va gəla nəfə tsa banavə na va kaa Hyala tsəgha tsa na? <sup>15</sup> ††Aa nza sənzanva, mba'a nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tība, kala kwəbenjer və shi, kala shi zəmə və shi. <sup>16</sup> Dza sa nashi gha tsəgha, ma pə gha ngəshi na, kəətītəŋwəy Hyala, mbalam bəghəzlivam, ka zəmə shiy ngəslə ngəslə ghwəy. Mbalam nza ghwəy nza kwəriŋ, pə gha. Ghwəy inti ngwarməhiŋwəy ta shiy tsəgha ki na, wəzə na na? <sup>17</sup> ††Ava war tsəgha na lə banta nəfə kaa Hyala kwərakwə ki. War mba'a kə ndə ni, yənəy, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə, kala məni sləni gəzəkə Hyala ghəciy, wəzə naw. Tə gəm nə na, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə. Njasa banavə ma na na tsəgha.

<sup>18</sup> Ya ndə ni, a tsahwəti ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala. Ma tsahwəti na, ka ghəra sləni gəzəkə Hyala, kəy. Ma dzee ni kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci va kaa Hyalay: Citəra nda njaa banavə gha nəfə tsa gha kaa

† 2:8 SləniTaH 19:18; Mt 22:39; Rm 13:9 †† 2:9 2:1 † 2:10 Mt 5:19; Gal 3:10; 5:3 †† 2:11 Səvəri 20:13-14 †† 2:12 1:25 ††† 2:13 Mt 5:7; 7:1; 18:32-35 ††† 2:14 Mt 7:21; 1Zhj 3:17 § 2:15 Mt 25:35-36 §† 2:17 Gal 5:6, 16, 22-24; 1Zhj 3:18

Hyala, kala ghəra sləni gəzəkə na gha. Ma nzee citəŋa sləni gəzəkə Hyala ghəree, ta mbə ghaa sənay səvəri mbə sləni va, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, pə gha, dzee ni. <sup>19</sup> †††A gha zləbavə kwəma nə məndi va kwətiŋ-taa Hyala, kə məndi. Wəzəa nava, ya hyelerəy, a ghəshi zləbavə kwəma va kwərakwə. Ghəshi na, ka gwərgwərə, ka hazləni və tərəŋw.

<sup>20</sup> Ma ghay, ntsa caslakə məhərli tsa nza gha. Ka dī gha yən citəŋa, ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwa'a tsəgha, kala ghəra sləni gəzəkə Hyala ghəci na mək na tsəghaw, pən na? <sup>21</sup> ††Zəzətiy dzəkən jijimmə \*Abərahām. Tawa bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni mbə nəfə cia? Sa ghəra ti na sləni gəzanakə Hyala na, sa bəvə na zəgh-wə ci \*Izakə, ka dza ta slanti kaa Hyala. <sup>22</sup> Nay gha, sləni ghəra ti \*Abərahām va na, jakə ghənzə lə nəfə tsa ci va banavə na kaa Hyala kəsa. Sləni ghəra ti na vay, ghənzə mənti na Abərahām ka ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala katar katar. <sup>23</sup> †††Tsəgha ghənzə mənta nja kwəma tsasliiti məndi va mbə Zliya Hyala. Saa ni va: Sa zləbavə Abərahām kwəma gəzəkə Hyala, mba'a banavə nəfə tsa ci, va tsəgha bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni tība, kə. Na har Hyala ka madigata. <sup>24</sup> Ka nay gha tsəgha kəsa, ka ndə nza ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tībay, tə sa banavə ndə nəfə tsa ci na gwa'a tsəghaw. Awə, lə sa məni ndə sləni gəzəkə Hyala na dība.

<sup>25</sup> ††Ava tsəgha na dība lə nahwəti məgwəmba kwa ghwərgəwər mali nza slən tsa nza vaa \*Rahabə. Ghala vəghwə tsa ghwənikə ka \*Izərayel ka kwal shi ta nighə məlmə kar Rahabə vay, mba'a mali va niy ka'wətishi kəghi tsa nza wəzə. Mba'a cintishi tsahwəti kwal nza ghəshi mbəlīshi. Tə sləni mali va va wəzə na mənti na kaa mbəzli va bəti Hyala ka maliy dzaa mbay dzəghwa kwəma nza kala hazləni tība.

<sup>26</sup> †††War njasa ka vəgha ndə vaa nza, piy səvəriy mbə, məti məti kiy. Ava tsəgha na banta nəfə kaa Hyala, kala məni sləni gəzəkə na kwasəbə. Njasa banavə ma ndə nəfə tsa ci na tsəgha.

### Ndəghwətim ghani ghwəy wəzə wəzə!

**3** A ngwarməhira, əntaa ghwəy taa nza ghəŋwəy ta nza dāŋba ka bəni shiy kaa mbəzli ma, sa nzanay a ghwəy sənay, caslakəba ngwəvə ghwəmmə, ghwəmmə ka bəni shiy kaa mbəzli dza naa nza kaa nihwəti mbəzli. <sup>2</sup> †††Ghwəmmə ghwəmmə ke ngəriy, dalalay məməni ghwəmmə jikir lə kwal ghəŋghən ghəŋghən. War mba'a kə ndə kala mbəlīkə gəzə \*kwəma jikir na səvəri mbə miy tsa ciy, tsava ndə na ntsaa kərkamti kwəma na. Ntsaa mbəə ndəghwəti ghən tsa ci va kwəma gəmgəm na gwanata na tsava ndə. <sup>3</sup> ††††A ghwəmmə sənay, mba'a pə ghwəmmə fanambə radzama mbə miy tsa gədəwəy, nza ghəci mbəə dī fəti ta bəm-

††† Nəw 6:4; hyeler: Mt 8:29; Mk 1:24 §† 2:21 Ghava 22:9, 12; Rm 4:1-5, 13-16, 19-22; Ebr 11:17 §†† 2:23 Ghava 15:6; 2NəMezh 20:7; Rm 4:3 §† 2:25 Zhə 6:17; Mt 1:5; Ebr 11:31 §† 2:26 2:17, 20 §†† 3:2-10 Cem 141:3; Fir 10:19 §†† 3:2 1:26 §†† 3:3 Cem 32:9



məə dzəti pətsa di ghwəmmə ka naa nza. <sup>4</sup> Zəzətim dzəkən kwambəwal dība. Ya tsəgha na dikə tərəjwəy, lə shiy jəwə tsətsə ka ntsaa kabəə zhəghə dza kwa pətsa di na gwa'a. Ya war ə səkə safə ka zhəghə və na, war ka dzay dzəti pətsa di na. <sup>5</sup> Tsəgha na ghani ndə dība. Ghənzə na shi jəw ni tə vəgha ndə, zhini dība ki na, li ghwəmmə kəli ghən tsa ghwəmmə.

A ghwəmmə sənay, sa ka ndəə tsərati ghwə tə tipə jəwə tsətsəy, kar naa mətəshəta ka ndamti gamba dikə tərəjw. <sup>6</sup> †Yəmyəm na ghani nata gha va lə ghwə. Ghənzə ka naa bəkə kwəma jikir na kaa ndə dalala. Zhini mba'a ghənzəə lidivəri nzəy tsa ghwəmmə lə gəzə kwəma jikir na va ka naa gəzə. Kar naa lidivəri nzəy tsa ghwəmmə, ka gha tə vici ya ghwəmmə pa' tə vici məti ghwəmmə. Gəzə kwəma jikir na va ghani ghwəmmə nay, va \*ndə jaka tsa Hyala səkə na. <sup>7</sup> ††A ghwəmmə sənay a bərzi va ndə ngəri ta iti dəbəkə ghəngən ghəngən. Ya shi kwamti ghyanakə ni, ya 'yegwerəy zli tə ghwəmə, ya shiy dza lə hwər, ya kərpi mbə yam gwa'ay, a ndə ngəriy mbay itishi. <sup>8</sup> †Ma na ghani nanzəy, ndə tība ya kwətiŋ gar itiw. Ya njaa dzəghə ndə i nzəy, ka iva naw, sa nzanay, ghani ghwəmmə na na, shi gəmgəm ni na. Ghənzə də'wə ghən tsa nzəy, darə kwa pəsli ndə na. <sup>9</sup> ††Lə ghani ghwəmmə va ka ghwəmmə fal Dəmmə tsaa sləkəpə. Zhini li ghwəmmə bazla mbəzli Hyala, shi ngati na war we' ghən tsa nza dība. <sup>10</sup> Fal slən tsa Hyala, lə bazla mbəzli na, war lə ghani kwətiŋ na va gəzəva na. E gəzəjwəy kiy ngwarməhiray, əntaa ghwəmmə məni gəla shi tsəgha ni va ma. <sup>11</sup> A ghwəmmə sənay yam wəzə ni lə yam ndezhekə niy, ka hwə ghəshi kwa kə'wə tsa kwətiŋ tsaw. <sup>12</sup> ††Zhini bay ngwarməhiray, a ghwəy sənay, ma dərjw daskway, ka mbay naa yati ya shəkənəw, tsəgha hikəni ba, ka mbay naa yati ya daskwaw. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay yam ndezhekə niy zhəghəshi ka yam wəzə niw.

### Məhərliy səkə va Hyala

<sup>13</sup> †††Ndə mbə ghwəy mba'a məhərli və, mba'a sənata kwəma na? Mba'a kə tibay, cikəvəri ghəci kaa mbəzli lə nzəy tsa wəzə tsa, lə ghəra sləni wəzə na, kala məni ma fəgə, war lə məhərli. <sup>14</sup> †††Mba'a kə ndə ni: «Ndə məhərli nzeə» kə, ka hərhə ghəci va nihwəti mbəzli, ka məni shiy war ta tsa ci ghən, ta mbəə tanjəti mbəzli gwa'a tsəghay, ghən tsa ciy fal tsava ndə tə gəm, dzərvə ciy slasla tsava ndə. <sup>15</sup> †Ma gəla na tsəgha na va məhərliy, məhərliy səkə va Hyala naw. Saa səkə mbə zəzə kwəma tikə tə hidī lə mbə zəzə kwəma ndə ngəri na nava, va \*ndə jaka tsa Hyala səkə nava məhərli. <sup>16</sup> Dzəghwa tə pətsa nza hərhə kwa jipə tsa mbəzli, ya tsamaba ndə na, war tsa ci ghən sa təkə naa dzəkən gwa'a tsəghay, nihwəti shiy tība ka dzava lə kwal tsa shi kwa jipə shi ghwəlaw. Ya tsamaba jikir na ta nza dza na tība kwərakwə. <sup>17</sup> ††Ma na məhərliy səkə va

Hyalay, kwətita na. Ntsaa kwəməvə gəla nava məhərliy, dewdew na nəfə tsa ci. Ka gəzə kwəma zərkəə dzəghwa jipə tsa mbəzli. Kwəd kwəd nəfə tsa ci. Wəzə nzəy tsa ci lə mbəzli. Ka məni caslakə ghənəw. Ka məni zhəhwər ta nihwəti mbəzli. Ka məni sləni wəzə na. Ka təra mbəzli na ta ka 'wəshiw. Ka dakə mbəzli na lə gəzə kwəma pərəkə tə ngwəlaw. Shiy gwəra mbə shi va gwanashi kiy, a kə ndə kwəməvə nəfə tsa dewdew tsa. <sup>18</sup> †††Ma mbəzliy gəzə kwəma zərkəə dzəghwa jipə mbəzliy, ə ka ghəshiy jakə ghən tsa shi lə nihwəti mbəzli ta mbəə nzəyshi wəzə li shi. Na shi sləni məni ghəshi gwa'ay, war saa vashanta nəfə tsa Hyala.

### Ka nza ghwəmmə mbəzliy di shi tə hidī ma

<sup>4</sup> ††A ngwarməhira, a shiy mənishī va nza ghwəy war lə mbəz kwa jipə ghwəy, war ka həhəərəvəa? Shi səkwa hwətəl tsa mbə nefer ghwəy va ti shi, ngədiŋwəy vici va vici vay, ghəshi ka naa bəkə shi vaa dzəghwa jipə ghwəy. <sup>2</sup> †††Mba'a ghwəy mawti nihwəti shiy na, a kwəməvəshi ghwəyəw. Ka ghwəy dza ki na, ka di bakwamti nihwəti mbəzli ta kwəməvə shi va. Ka maw shiy ghwəy na, ka kwəməvəshi ghwəyəw. Va tsəgha ka ghwəy həhəərəva kwa jipə ghwəy, ka mbəz ki. Ma shiy mənishī kwəməvə ma ghwəy shi di ghwəy va kiy, sa nzana, kala di ghwəy dəwshi va Hyala, a ghənzə bəjwəyshi. <sup>3</sup> Ya ə dəw ghwəy shiy va Hyala, kala bəjwəyshi ghənzəy, sa nzana lə zəzə kwəmaa kama wəzə na ghwəy dəwshi na. War ta tihə ghəzli tar tsa ghwəy ghən ghwəy dəwshi gwa'a tsəgha. Ka ini nihwəti mbəzli ti shi.

<sup>4</sup> ††Ghwəyəy, ka nəw Hyala ghwəy lə nəfə kwətiŋəw. Sənay ghwəy, ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa shi tikə tə hidī na, \*ndə jaka tsa Hyala na pə ghwəy sa? Na nava mba'a kə ndəə di banavə nəfə tsa ci kaa shi tikə tə hidiy, a tsava ndə zhəghəy ndə jaka tsa Hyala. <sup>5</sup> †††Mba'a ghwəy bəti kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyala, nja kwəma gəmta na ma. Ma kə kwəma vay: «Ka di Hyala nihwəti shiy nza mbə nefer ghwəmmə dzəghwakən Safə tsa nza və fambə na mbə nefer ghwəmmə tepəw» kə. <sup>6</sup> †††Va tsəgha məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nza dikə tsa, nza ghwəmmə mbəə zhəghanavə hwəm kaa shi tikə tə hidī. Njasa gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy: «Kar Hyalaa di kwəma ka məməni fəgəw. Kaa mbəzliy mənti ghən tsa shi jəw jəw ka naa məni wəzə hwər tsa nza» kə məndi.

<sup>7</sup> †††Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy di fəti va Hyala tərəjw, ka zhananci ghən kaa ndə jaka. Ma ghalabay, nza hwəy kərəkəə zlanjwəy. <sup>8</sup> †††A pə ghwəy kətivaa dzəvəgha Hyala, nza ghənzə kətivaa dzəvəgha ghwəy kwərakwə. Ghwəy ghwəy mbəzliy məni jikirəy, yabantim \*kwəma jikir na tə dividivi ghwəy. Ghwəy ghwəy shiy dakə mbəzli ni lə kwəma pərəkə tə ngwəlāy, ə pə ghwəy yabantī nefer ghwəy. <sup>9</sup> †††Cəlīkwə, pə ghwəy məniŋwəy, va kwəma jikir na mənti ghwəy kwa kwəma

† 3:6 Fir 10:19; Mt 15:11, 18-19 †† 3:7 Ghava 9:2 †† 3:8 Cem 140:4; Rm 3:13; Ef 4:29 ††† 3:9 Ghava 1:26-27 ††† 3:12 Mt 7:16 †††† 3:13 Rm 12:16 †††† 3:14 1Kwər 3:1-3; Gal 5:20-6:4 § 3:15 1:5, 17 §† 3:17 Mt 5:48; 1Kwər 13:4-7; Gal 5:22-23; Flp 1:9-11

§†† 3:18 Mt 5:9 §† 4:1 Rm 7:5; 1Pi 2:11 §†† 4:2 1Zhj 3:16 §† 4:4 Mt 6:24; Zhj 15:18-19; 1Zhj 2:15 §† 4:6 4:10; Fir 3:34; Mt 23:12; 1Pi 5:5 §†† 4:7 Ef 6:12; 1Pi 5:8-9 §†† 4:8 Cem 18:21, 25; Ezay 1:16; Zak 1:2-3; Mala 3:6-7 §†† 4:9 Lk 6:25

Hjala. Wahə pə ghwəy wahə, ka təhwəni ghən tsa ghwəy. Ka 'wəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy wahə, ka vəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy tifəmə. <sup>10</sup> †Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma nza kafakatəjwəy.

### Əntaa ghwəmmə ndərə nihwəti ngwarməhimmə ma

<sup>11</sup> ††A ngwarməhira, ka zəmə mətsəni nihwəti mbəzli ghwəy ma. Ma ntsaa zəmə mətsəni mbəzli, ka ndərə shiy, tsava ndə na, dzəkən \*kwəma pəhəti Hyala gəzəkən na \*kwəma jikir na, zhini kaa kwəma va ghəci banavə fəti dība. Mba'a kə ndə bə fəti kaa kwəma pəhəti Hyala kiy, ndə dī fəti ta kwəma va na tsava ndə ghwəla kiw. Ndə sla ngwəvəə dzəkən mənīy na ghalaba. <sup>12</sup> †Hyala kwətita na kwa pəhə kwəma ta nəw məndi, zhini ghənzə kwətita kwa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. Ghənzə kwətita na sa nza bərēci və gar mbay mbəlantəmmə, zhini ghənzə saa dzaa mbay zantəmmə. Gha na gha kiy, a ndə bəti gha ghən tsa gha, banci gha fəti kaa ndə nja ghaa?

### Əntaa ghwəmmə kəli ghən ma

<sup>13</sup> ††Favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzəjwəy wəzə di. Ghwəy ghwəy mbəzli ni va: «Ndatsə, ya həzliməy, ta madi dza ghəy ta wə mbə məlmə tsa' na va, ta dzaa nəzəjwəy mbə, ka mənīti piya, ta zhəghə dəvə mbəba, nza ghəy zəməvə gəna tərəjwə» pə ghwəy niy, <sup>14</sup> ††sə-nashi shiy dzaa məniva həzlimə ghwəy, ghwəy shiy gəzə kwəma va tsəgha na? A ghwəy sənay nəzə tsa ghwəy tə hidiy, dəkwə tsətsə na, nja timbətimbəə nza va tə kədi van nza'jəw na, mba'a zata. <sup>15</sup> ††Ma niy təbə gəzə kwəma ghwəy nəzə: «Mba'a kə Hyala zləbati zlay piy tsa ghwəmmə kwəriyəy, ta mənī shi tsa' ni dza ghwəmmə, ya ni tsa' ni» ka ghwəy ni nza. <sup>16</sup> ††Dza ghwəy kiy, kala gəzə ma ghwəy tsəgha. Ka mənī war fəgə. Ka kəli ghən tsa ghwəy lə kwəmaa səvəri mbə miy tsa ghwəy. Gəla kəli ghən tsa tsəgha tsa va kiy, kwəma gəmgəm na na.

<sup>17</sup> †Nay ghwəy na, mba'a kə ndə sənashi mənī shi wəzə ni, kala mənishi ghəciy, kwəma jikir naa mənīti tsava ndə.

### Mənī məhərli mbəzli ka shiy, va kwəmaa dzaa dzəkən shi

<sup>5</sup> †††Nana kiy, favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzəjwəy wəzə, ghwəy ghwəy ka shiy. Ghatim təhwəni, ka ngəlvə va ngəra'wə tsaa dzaa səəkəə dzəkən ghwəy. <sup>2</sup> ††A shi ghwəy ghwəbantəvashi. A mbərtə ndəbamti ləkwəsahi hwəy gwa'a. <sup>3</sup> Dzəghwa tsahi mbəzə va ghwəy lə gəna ghwəy na, mba'a viya zəmantishi. Viya tə gəna ghwəy vay, ghənzə ciyəy na, ma shi basəti ghwəy va gwa'ay, shi gəmshī ni ghəshi, kə. Ta zəmantī vəgha ghwəy dza viya, njasa ka ghwə vaa

ndəhwə ndə. A ghwəy sənay, mbə kwa kərnī vəghwə nza, zhini ba na war ghwəlanjwəy mbə basə shi ghwəy. <sup>4</sup> ††A wanavə zhəmə mbəzliyə mənījwəy shiy səəkə kwamti ghwəyəw. Fam gaka təhwəni mbəzli va, sa bəti ghəshi nəfəə dzəkən ghwəy. A gaka wahə shi tsəhəta va Hyala kwa sləkəpə, sa nza bərēci və ka tanjəti va nimaba shiy gwa'a gwa'a. <sup>5</sup> ††Ghwəy ka shiyəy, mbə ngwəba'a lə mbə vəshi na nəzə tsa ghwəy tikə tə hidī ni, ka zəmə shi dī ghwəy. Dza ghwəy, ndəgha ndəgha, ghwəy ndəghamtəvanjwəy, nza Hyala sləjwəy ngwəvə, njasa ka mbəzli vaa kəlamti kibibi ta həənishi. <sup>6</sup> Dza mba'a ghwəy banavəshi fəti kaa mbəzliyə mənīti ma \*kwəma jikir na, ka bakwamtishi. Ghəshi ki na, a zhiniyəy ghən ghəshi ya jəwəw.

### A pə ghwəmmə sə'wa kwəma, ndəkwə na Yesəw ta zhəghəvaa səəkə

<sup>7</sup> ††A pə ghwəy mənīti kiy ngwarməhiray, kəsətim nəfer ghwəy ta sə'wa kwəma pa' tə vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw zhəghəvaa səəkə. Zəzətim dzəkən ndə za di, sa ka naa tsəhwamti za kwatanjata ta ndəghə van. Sa ka van ghati nəzəmə na, ka tsəjwə hwəlfə shiy. Ka naa dza na, ka sə'wa dali mbə kwahə za ci va. Ka ndəghə, ka ndəghə, pa' tə vici dza naa basə shi ci vaa səəkəə jighi. <sup>8</sup> ††Ava tsəgha na lə ghwəy kwərakwə ki. Ə pə ghwəy sə'wa kwəma ta ndəghə Yesəw Kəristəw. Əntaa ghwəy dalijwəy tanjəy ma, sa nzanay, ndəkwə na Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ta zhəghəvaa səəkə.

<sup>9</sup> †††A ngwarməhira, ka ngəngəlvəva ghwəy kwa jipə ghwəy ka ghən tsa ghwəy ma. Kala tsəghay ta mənījwəy ngwəvə dza Hyala. Sanay, ndal tərə ndə mənī ngwəvə ta səəkəw. <sup>10</sup> †††A ngwarməhira, zəzəti tə ghwəy dzəkən ka gəzə kwəma kwa sləkəpə kwatanja. Saa niy ghwənanashi kwa sləkəpə ta gəzəpə kwəma nəzə, a ghəshi niy sahwə ngəra'wə ghəngəhən ghəngəhən, ya tsəgha nəzə kiy, a ghəshi niy sə'wahwə. Va tsəgha kiy, nəwəm kwal tsa shi va sana ki. <sup>11</sup> ††A ghwəmmə mbay gəzə, mbəzli vəshi vəshi ni, təfanatishi Hyala miy na ghəshi, pə ghwəmmə sana, sa nzana mba'a ghəshi sə'wamti ngəra'wə tsaa niy nza kən shi. A ghwəy səəkəə favə njasa niy sə'wahwə Zhəwbə ngəra'wə tərəjwə. Ma tə kwa kərnī ngəra'wə tsa vay, a kwa sləkəpə niy təfanatī miy. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, kwa mənī zhəhwər na ta mbəzli, ka manan-shi wəzə kaa mbəzli gwa'a.

<sup>12</sup> †††Ngwarməhira, avandaa gəzəjwəy nahwəti kwəma dikə na: Ka zəmə fəla ghwəy ma. Əntaa ghwəy zəmə fəla ya lə slən tsa Hyala, ya lə shi tə hidī ma. Ka zəmə fəla ghwəy ya lə nimaba shiy tikə tə hidī ma. Mba'a pə ghwəy zləbavə kwəmay: «Yə» pə ghwəy gwa'a tsəgha. Ma kala zləbavə pə ghwəyəy: «Awə» pə

† 4:10 4:6; 1Pi 5:6 †† 4:11 Cem 101:5; 1Pi 2:1 † 4:12 Rm 14:4; 1Kwə 4:5 †† 4:13-14 Fir 27:1; Lk 12:18-20 †† 4:14 Zhəwbə 7:9-10; Cem 39:6 ††† 4:15 SləniKY 18:21; Rm 1:10; 1Kwə 4:19; 16:7 ††† 4:16 1Tim 6:17; 1Zhq 2:16 § 4:17 Lk 12:47 §† 5:1-6 Fir 15:6; Ezay 5:8-10; Amə 6:3-7 §†† 5:1 1:10; Lk 6:24 §† 5:2-3 Mt 6:19

§†† 5:4 Səvəri 3:7; SləniTaH 19:13; Zher 22:13; Mala 3:5 §† 5:5 Zher 12:3; 25:34 §† 5:7 Zhəw 2:23; 2Pi 3:3 §§† 5:8 Rm 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ebr 10:25, 37 §§† 5:9 Mt 7:1-2 §§§ 5:10 Mt 5:12; Ebr 11:32-38 18 5:11 1:12; Səvəri 34:6; Zhəwbə 1:21-22; 2:10; 42:10-17 19 5:12 Mt 5:34-37

ghwəy gwa'a tsəgha. Kala tsəghay, ta mənirwəy ngwəvə dza Hyala.

#### A pə ghwəmmə cə'wə lə nəfə kwətiŋ

<sup>13</sup> †Mba'a kə tsahwəti ndə mbə ghwəy mbə sa ngəra'wəy, cə'wə Hyala ghəci nza ghənzə kəətiti. Mba'a kə ndə mbə ghwəy lə vəshi mbə nəfə tsa ciy, cəm tsa ci kəə ha, ka fal slən tsa Hyala. <sup>14</sup> ††Mba'a kə ntsa shaw tsa mbə ghwəyəy, har mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw ghəci, a ghəshi səəkəə cə'wəti Hyala ti, mba'a ghəshi varanati in lə slən tsa Ndə sləkəpə. <sup>15</sup> †Ma mba'a kə ghəshi cə'wəti Ndə sləkəpə lə nəfə kwətiŋəy, ta mbəliti ndə zəlghwə tsa va dza na, ka satiy. Ka Hyala dza na, mba'a pələta kwəma ci jikir na mənti na. <sup>16</sup> ††Ghənzə tsəgha kiy, tsam titihwə va kwəma ghwəy jikir na kwa jipə ghwəy. Cə'wəm Hyala ya ta tsamaba ntsa ghwəy kwərakwə, a ghənzə mbəə mbəlantəŋwəy. Favə tə ghwəy e gəzarwəy, mba'a kə ntsa slar tsa cə'wəti Hyala lə nəfə kwətiŋəy, a bərçi

† 5:13 1:5-6; SləniKY 16:25 †† 5:14 Mk 6:13 † 5:15 Mt 9:2; Mk 16:18 †† 5:16 Cem 32:3-5; 38:4-6; Fir 28:13; 1Zhj 1:8-9

mbə cə'wə ci va ta mbay mənti shiy tərəŋw. <sup>17</sup> ††Təkətim dzəkən cə'wə \*Eli va niy nza di. Ndə ngəri niy nza na nja ghwəmmə. Sa niy cə'wəti na Hyala lə nəfə tsa ci kwətiŋ əntaa van taa nzəməy, dzəghwa Hyala mba'a garəti nzəmə van, ghala fəcava pa' tar piya mahkan mba'a tir kwanj. <sup>18</sup> †††Ma ləy hwəm dibay, mba'a zhiniy cə'wəti Hyala, a van zhiniy nzəmə. Dzəghwa Hyala mba'a pələy van, mba'a zhiniy ghati nzəmə ki. Ma gha məndiy zavə shiy, ka kəlishi, mba'a ghəshi nakəshi.

<sup>19</sup> †††A ngwarməhira, mba'a kə tsahwəti ntsa ghwəy zlay nəw kwal tsa katarj tsay, a pə ghwəy zhəghəkəə dzəghwa kwal tsa ci kwatarja. <sup>20</sup> †Sənay tə ghwəy, mba'a kə ndə zhəghəkə ntsaa məni \*kwəma jikir na kwa kwal tsa nza na va gəmgəm tsa, ta dzəghwa kwal tsa Hyala ghəciy, a tsava ndə mbəliti piy tsa ntsa va va məti. Tə mbərkə kwəma ci vay, a Hyala dzaa pəlanay jikir tsa ntsa va, ya danj niy nza na.

Ava tsəgha kəray gəzə kwəmee kaa ngəŋwəy, nza ghwəy nza ki.

‡‡ 5:17 1Mezh 17:1 ††† 5:18 1Mezh 18:42-45 ††† 5:19 Gal 6:1 § 5:20 1Pi 4:8

# 1 Piyer

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Piyer ntsa ta səda Yesəw tsasli na zliya na. Ma kə nihwəti mbəzliy, ghəci mbə məlmə Rəm na ghalaba, kə ghəshi. Mbə zliya nay, mbə gəzə na Piyer də'wə ghən tsa ciy dzəkən məlmə \*Babilan̄w (nighəm mbə vəh 5:13). Ma kə mbəzli va na, fir na sava bəli naa dzəkən məlmə Rəm, kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli na, ghəci mbə məlmə Babilan̄w na katan̄, kə ghəshi. Kaa mbəzli Kəristəw dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən tsasli Piyer zliya na. Tə hidi har məndiy hidi ka Tərki sənəzənva niy nza məlməhi va. A mbəzli Kəristəw mbə məlməhi va sahwa ngəra'wə tərən̄w tə sa nəw ghəshi Yesəw Kəristəw. Va tsəgha tsaslanaghəshi Piyer zliya na ki, nza ghəshi mbə sə'wa kwəma, ya mbə ngəra'wə na ghəshi. A di na mbəzli vaa sənay ngəra'wə tsaa niy sahwa Kəristəw va na ghəciy sa ghəshi kwərakwə, kə ghəshi. Ma sa ka vəghwə pəghəy ki na, nza ghəshi təhə zhimə ghəshi li. A di na mbəzli vaa mənī wəzə tsa shi, ta canshi wəzə hwər tsa Hyala kaa mbəzli.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-12 Piyer zazanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw njasa mbəlitihi Hyala dza kwa məti Kəristəw.

Vəh 1:13 pa' tə vəh 2 Piyer gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa njasa di Hyala kwa jipə mbəzli tikə tə hidi.

Vəh 3:1-17 Gəzə kwəma kaa mi'i lə kaa zhər shi, mba'a kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi.

Vəh 3:18 pa' tə vəh 4 Ya ə sa ndə ngəra'wə tə sa nəw ndə kwal tsa Kəristəwəy, war a kə sə'wa, əntaa ghəci bə nəfə ma.

Vəh 5 Ma tə kwa kərni kwəma mbə zliya ci kiy, a gəzanshi Piyer kaa ka 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəw lə kaa mbəzliy nəw Yesəw shi gwa'a, nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa kwa jipə shi.

## Səkwəva

**1** †Yən tsasli na zliya na, yən yən Piyer, ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw. Kaa ngəŋwəy ghwəy mbəzli Hyala tsəhavə na tsaslee, shiy ndanivərivashiy dzashi, ka mənshiy ka səkəkə səkəkə tə hidi mbəzli ghəngħən ghəngħən. Tə hidi ka Pəŋw, lə shi ka Galatə, lə shi ka Kapadəsə, lə shi ka Azəy, lə ni tə hidi ka Bitini gwa'a. <sup>2</sup> †† səkəkəwəy ya. A nə yay, waa Didi Hyala mə ghwəmə bərkəti na tsəgha, mba'a tsəhavəŋwəy ghala kwatan̄ata, ma sa kəətitəŋwəy Safə tsa nzə na, mba'a ghwəy mənīŋwəy ka shi nzə, ta mbə ghwəy danci fəti kaa Yesəw Kəristəw, lə ta mbə miymiy ciy yabamtəŋwəy kwəma ghwəy jikir na.

Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala mba'a ndan̄wəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy tərən̄w.

### Kwəma fəy mbəzliy nəw Yesəw ghən tsa shi gəzliŋə ti

<sup>3</sup> †Wəsə pə ghwəmmə mananta kaa Hyala, Dəy Ntsaa sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw. Sa nzana mba'a mərshiy mənī zhəhwər dalala tə ghwəmmə, ka ndammə piy tsa 'war'war tsa. Tə mbərkə sa zhakatiy

† 1:1 2:11; Zhk 1:1 †† 2:9; Rm 8:29; Ef 1:4; 2Tes 2:13; 2Pi 1:10; miymiy: 1:19 † 1:3 1:23; 2Kwər 1:3; Tit 3:5

Yesəw Kəristəw mbə məti. Ava ghənəzə na na ghwəmmə kwəma fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzliŋə. Ta kwəməvə piy dza ghwəmmə kwərakwə, pə ghwəmmə. <sup>4</sup> Zhini ba, mba'a ghwəmmə fəy ghən ta kwəməvə shi fənəy Hyala kaa mbəzli nzə mə ghwəmə. Tə pətsa kama ghəshi gar ghwabəshi, kala gar lidishi ghəshi, zhini kala gar ndəŋwashi rəda, məba fəyŋwəyshi na. <sup>5</sup> Ghwəy ghwəy shi ndəghwə bərci nzə va dikə ni pa' fəca dza mbəli tsa mbəzliy tsahwə, ge'i lə kwa kərni vəghwə, ta mbə ghwəy mbəlīŋwəy, sa nzana mba'a ghwəy zləbavə kwəma Hyala mbə nəfə tsa ghwəy.

<sup>6</sup> †† Va tsəgha kiy, war vəshi pə ghwəy vəshi ta kwəma va, ya tsəgha zhəŋwəy nefer ghwəy va sa ngəra'wer sa ghwəy ghəngħən ghəngħən ni. <sup>7</sup> †† Ma kwəma nay ghwəy va ngəra'wer tsəgha ni va kən ghwəy tiy, ta mbə dzəghətəŋwəy, ta sənay njasa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na. A ghwəy sənay, ya shiy nja tsahi mbəzə ghəshi shiy kama ta kwa ndimdiməy, kar məndiy yiwamtishi mbə ghwə, ta mbə yiwakəvəri mbəzə wəzə na mbə shi gəmgəm ni. Hanaba nefer ghwəy va banavə ghwəy kaa Yesəw ghəshi shi nza dimə

†† 1:6-7 2Kwər 4:17; Zhk 1:2-3 †† 1:7 Zhəwbə 23:10; Cem 66:10; Ezay 48:10; 1Kwər 3:13

ti shi va Hyala tərəjw, taŋ tsahi mbəzə shəkəna. War tsəgha dza məndiy dzəghantəjwəy kwərakwə. Ma ləy hwəm sa ka məndi dzəghantəjwəy kiy, ma nza Hyala faljwəy, ka fə shəndəkə lə dikə dzəti ghwəy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəghəvaā zhikə. <sup>8</sup> †Sənzənvay, ya tsəgha nay ma ghwəy lə mətə ghwəy na, war mbə di ghwəy, ya war tsəgha nzana kala mbə nay mətə ghwəy na, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy ngəci tsəgha. Va tsəgha nza ghwəy lə vəshi mbə nefer ghwəy tərəjw, kala mbay ndəə bərkəti nava vəshi. <sup>9</sup> ††Sa nzana mba'a ghwəy sənay, ta mbəliy dza piy tsa ghwəy, pə ghwəy, ghənzə kwəma fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti.

<sup>10</sup> †Ka gəzə kwəma Hyalaa niy gəzəkə kwəma kaa mbəzli ghala kwatanjataa dzəkən shi wəzə ni va niy fəyŋwəy Hyalay, tərəjw niy pəla ghəshi kwal tsaa sənay njasa dza Hyalaa mbəli mbəzli, ka 'yambə ghən tsa shi mbə kwəma va wəzə. <sup>11</sup> Ma sa nzana lə Safə tsa Kəristəw niy nza mbə nefer shi na, ka gəzanshi ghəci: «Sa ka Kəristəw səkəy, ta sahəwə ngəra'wə dza na, ma ləy hwəm na nza ghəci bə shəndəkə tsa ci» kə niy niy. Mba'a ghəshi jahambəvashi mbə pəla kwal tsaa sənay vəghwə tsa dza shi vaa məniva ti, lə njasa dza ghəshiy məniva gwa'a. <sup>12</sup> †Dzəghwa ghala mbəradzəta ki na, mba'a Hyala canatishi. Ma kə na: «Ma kwəma ghwəniŋwəy ya na ta gəzəy, ghwəy mbəw. A ghwəy gəzanshi sa mbəzli nə ya gwa'a tsəgha» kə kaa ngəshi. Ma mbəzli gəzə Hyala va kiy, ghwəy na. Dza mbəzliy gəzəjwəy Yəwən kwəma wəzə na, mba'a ghəshi gəzəjwəy kwəma va gwa'a. Sa nzanay, lə bərci Safə tsa nza dēwdew tsa banavəshi Hyala ghəshi niy gəzə kwəma va ngəjwəy. Ya ka kwal Hyala sənay ghwəy vay, mbə di sənashi shi va ghəshi sana, kala kwəmavə ghəshi.

### Njasa ka məndi nza, ka na təbanta kaa Hyala

<sup>13</sup> Sa nzana va tsəgha kiy, a pə ghwəy gwəmati məhərli ghwəy wəzə ta mbə ghwəy ghəra sləni wəzə na. Məntim məhərli, ka ndəghwə ghən tsa ghwəy, a ghwəy fə ghən war ta shi wəzə ni va dza ghwəy ta kwəmavə fəca dza Yesəw \*Kəristəw tsahwə. <sup>14</sup> ††Dantam fəti wəzə ya hwəmba kaa kwəma gəzəjwəy Hyala. Əntaa ghwəy taa zhiniy zhəghəvaā zhəmbə mənə shiy niy səkə nzəghə ghwəy ti shi niy nza ghala niy sənata ma ghwəy kwəma Yesəw ma. <sup>15</sup> ††War njasa nza Hyala ghwəy va harvəjwəy ta nza ghwəy ka ni nza mbəzli, kala jakəva ma lə jikirəy, war tsəgha pə ghwəy mənəjwəy kwərakwə kala jakəva ma lə jikir, ya mbə namaba kwəma ghwəy mənə ghwəy. <sup>16</sup> Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «Ghwəyəy, mənəjwəyəm ka mbəzliy jakəva ma lə jikir, njasa nzee vaa ntsaa jakəva ma lə jikir» kə.

<sup>17</sup> †††Ghala pətsa ka ghwəy cə'wə Hyalay: «A Dəjəy tsa mə ghwəmə» ka ghwəy ni kaa slən tsa Hyala. Sənay tə ghwəy nanzə, ma Hyala vay, ghənzə na kwa sla

† 1:8 Zhj 20:29; 2Kwər 5:7 †† 1:9 Rm 5:2; 6:22; Ef 1:14 † 1:10-11 Lk 24:46; 1Kwər 15:3-4; 2Pi 1:19-21 †† 1:12 Ef 3:9-10 †† 1:14 Rm 12:2; Ef 2:3; 4:17-18 ††† 1:15-16 SləniTaH 19:2 ††† 1:17 Ezay 63:16; Zher 3:19; Mt 6:9; 16:27; Rm 2:6; Zhk 2:1; 1Pi 4:5

ngwəvə diba. Ka təra ghala naa dzəmbə mbəzli mbə ngwəvə nzəw. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy ha'wə ti, ka mənə kwəma wəzə njasa gəzəkəjwəy na, ya hwəmba nza ghwəy tikə tə ghwəməjwəy gwa'a. <sup>18</sup> †Ma niy nza kiy, kwəma jijihəjwəy niy nəw ghwəy, kwəma gəmta na kwəma va. Dzəghwa Hyala nana ki mba'a mbəərəkəjwəy mbə kwəma va. Ma mbəərə mbəərəkəjwəy na vay, lə shiy gar yidi, ya gar kərəshi nja kar tsahi mbəzə lə kajəhə naw. <sup>19</sup> ††Awə, lə miymiy Kəristəw mbəərəkəjwəy na. Kəristəw ghəci sa dēwdew tsa, kala ndəə dzar kwa, nja zəghwə təmbəkə tsa ka məndi vaa ta Hyala li. <sup>20</sup> †††Ghala kwatanjata Hyala ghwəla ta madi ta nga hidi niy titi na Kəristəw ta mbəli mbəzli, dza na mba'a fəy. Dzəghwa na gə'i lə kwa kəni vəghwə tsa ki na, mba'a ghwənikəvə ta mbəliŋwəy. <sup>21</sup> †††War tə mbərkə kwəma ci kwəmavə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala, Hyalaa zhanakati va mbə mətə ka banavə dikə. Nana kiy, a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala va, mba'a ghwəy fəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ta kətiŋwəy ghənzə. <sup>22</sup> †††Ma nana ki, sa nzana mba'a ghwəy yabanti rəda tar ghən tsa ghwəy lə fəti diti ghwəy ta kwəma katan na va gəzəkə Hyala, sa di ghwəy kwəma nihwəti ngwərməhiŋwəy kwa kwal Hyalay, wəzə na nava. Nana kiy, zhinim mətəshəm diva kwa jipə ghwəy tərəjw lə nəfə kwətiŋ ki. <sup>23</sup> ††A ghwəy sənay nanay, mbəzliy yashi 'war'war ni nza ghwəy. Ya tsa yəjwəy ghwəy va 'war'war tsay, səvəri mbə didi tsaa mətə naw, didi tsaa mətə ma yakəjwəy na, lə kwəma ci ndimndim na, saa bənsi piy tsaa kədi ma kaa mbəzli. <sup>24</sup> ††Njasa gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy:

Ya tsamaba ndə ngəriy, war njasa ka gwəzən vaa nza na.

Ya njaa njaa na məgəla tsa tə gwəzənəy, war ghwəliy ma na na, cəke' ka mbəərə ghwəwə shikəta ti.

<sup>25</sup> Ma na kwəma Ndə sləkəpə nanzə kiy, ka kədi ya hwəmbaw, kə məndi.

Ava kwəma va na sa bəkəvəjwəy məndi va mbə gəzəjwəy Yəwən kwəma wəzə na va gəzəjwəy məndi.

### Nja hakwə tsaa gwəramtiy jihəti ciki na Yesəw

**2** †††Njana nzana tsəgha kiy, bəkəvərim ya namaba kwəma ndəram ndəram na mbə nefer ghwəy gwa'a gwa'a, ka slasla dzərvə ghwəy ma, ka dakə mbəzli ghwəy lə kwəma pərikə tə ngwəla ma, ka hərəhə ghwəy va ndə ma, ka tsəhtsəhə ghwəy dzəkən ndə ma.

<sup>2</sup> †††Ma pə ghwəy mənəy, war kwəma Hyala slar na, pə ghwəy maw, ya hwəmba ta mbə ghwəy kwəmavə bərci kwa kwal Hyala, ta mbəliŋwəy ki. Njasa ka vərnjə'wə vaa maw 'wa tə hati mbəghəy ta sa ya hwəmba, ta kəli ghəci li. <sup>3</sup> †††Ta na nava, sa gəzə kwəma tsasliiti məndiy,

§ 1:18 Mt 20:28; 1Kwər 7:23; 6:20 †† 1:19 1:1-2; Zhj 1:29;

SləniKY 20:28; 1Kwər 5:7; Ef 1:7; Ebr 9:12 ††† 1:20 Ef 1:4

§† shəndəkə : 5:1; Rm 5:2 ††† 1:22 2:17; 3:8; 4:8; Rm 12:9; Gal 6:10;

2Pi 1:7; 1Zhj 4:11 †† 1:23 Zhj 1:13; Ebr 4:12; Zhk 1:18 †† 1:24-25

Ezay 40:6-8; Zhk 1:10-11 ††† 2:1 Ef 4:25; Zhk 1:21; 4:11 ††† 2:2

1Kwər 3:2 ††† 2:3 Cem 34:9

a ghwëy dzëghëti njasa nza wëzë tsa kwëma Ndë slëkëpë.

<sup>4</sup> †Këtivam dzëvëgha Ntsaa slëkëpë. Ghëciy, nja hakwë tsaa piy na. Dzëghwa mbëzli na, mba'a ghëshi bëti nashi ki, nja sa gëmgëm tsa. Ma na Hyala na, mba'a titi ka sa nza dimë ti. <sup>5</sup> †Ghwëy kwërakwë kiy, mëniwëyëm nja hërezliy piy, këtivam dzëvëgha, a mëndi nga ciki tsa dza \*Safë tsa Hyala dewdew tsaa nzëy mbë lë ghwëy. A ghwëy nza ka \*ka ta Hyala dewdew ni, shiy banavë ghën tsa shi ta ghërantä slëni mbë slën tsa Yesëw \*Këristëw. Slëni dza ghwëy vaa ghërantä kaa Hyala mbë slën tsa Yesëwëy, ghënzë na nanzë kwëmaa dzaa tëbanta. <sup>6</sup> \*Sa nzanay, vanta kwëma tsaslitim mbë Zliya Hyalaa dzëkën, ma kë Hyalay:

Avee titi ndë ka hakwë tsa nza dimë ti, mba'ee fëy ka hakwë tsaa gwëraa jihëti ciki mbë mëlmë \*Shiyarjw.

Ma ntsaa dzaa banavë nëfë tsa ci kaa ntsa vay, ka dza kwëmaa mbayëw, kë.

<sup>7</sup> †Va ghwëy ghwëy mbëzliy nëw Yesëwëy, hakwë lë dimë ti na sava, ma va mbëzliy banavë ma nefer shi kaa Yesëw na:

Ghëci na ntsa nja hakwë tsa bëti ka ndëbë shiy ka hakwë tsa gëmgëm tsa, mba'a ghëshi ndëghamti. Dzëghwa na mba'a zhëghëy ka

ntsä nja hakwë tsaa gwëramti jihë ciki, kë.

<sup>8</sup> †Zhini ma kë mëndi mbë zliya dzëghwa të tsahwëti pi bay:

Ma ntsa vay, nja hakwë tsa tsa mbëzli tëhwëni ti na, këlbaa fëladï shidshid mbëzli, ka bë tërë ghëshi ti, kë.

Va wa tsa mbëzli tëhwëni tiy, sa nzana kala di ghëshiy zläba kwëma gëzëkë Hyala. Ta kwëma va tsëgha niy bërkëtishi Hyala ghala kwatarjata.

<sup>9</sup> ††Ma na na ghwëy kiy, mbëzli Hyala tsëhavë na nza ghwëy, ka ta Hyalaa ghërantä slëni nzë, ghënzë mazë tsa dikë tsa, mbëzliy jakëva ma lë \*kwëma jikir na, mbëzli Hyala ka shi nzë. Hyala harkëvëriwëy na sëvëri mbë kwëslï, mba'a banwëy dzëti pëtsaa mbëwë wëzë tërëjw, ta mbë ghwëy gëzanshi kwëma slëni nzë wëzë na kaa mbëzli. <sup>10</sup> ††Ma kwatarjay, mbëzli Hyala niy nza ghwëyëw, nana kiy, mbëzli nzë mëniwëy ghwëy. Kwatarja bay, niy kwëmavë zhëhwër tsa Hyala ghwëyëw. Ma nana kiy, a ghwëy kwëmavë zhëhwër tsa va.

### Ka ghëra slëni Hyala pë ghwëy mëniwëy

<sup>11</sup> †A madigahira, ma ghwëyëy, mbëzli sëkë sëkë ni, ka mëlmë gë ghwëy tikë të hidï ni, ë cë'wëjwëy ya, a ghwëy ndëghwë ghën tsa ghwëy va mëni shi maw vëgha ghwëy. Ma shi maw vëgha ghwëy va kiy, shiy dzaa za piy tsa ghwëy na ghëshi. <sup>12</sup> ††Kë nzëy tsa ghwëy mëniy, ka sa wëzë tsa kwa kwëma mbëzliy nëw

ma Yesëw. Ghalaba, ya ka mbëzli jikir ni bëtëjwëy ghëshiy, war ta nata slëni wëzë na mënti ghwëy dza ghëshi, ka ghëshi dza na, ka fal Hyala, fëca dza Hyalaa tarëkë canshi kwëma.

<sup>13</sup> ††Të sa nzana mbë nëw kwëma Ntsaa slëkëmmë Yesëw \*Këristëw ghwëyëy, fam kwëma va mbëzli dikë dikë ni të hidï gwa'a. Fam kwëma va mazë tsa dikë tsa të hidï, ghëci sa dikë tsa kën niy tërbmë mezhizhë gwa'a gwa'a. <sup>14</sup> Fam kwëma va ngwamënahi fëy mazë tsa dikë tsa va kwërakwë. Ma kwëma fëyshi na tiy, ta i mbëzliy mëmëni \*kwëma jikir na, mba'a ta fal niy mëni na wëzë na kwëma. <sup>15</sup> ††Mbë nzëy tsa ghwëy va lë mbëzli gëmgëm ni va sënata ma kwëma, nzëyshi war mbë tsëhtsëhëë dzëkën ghwëyëy, ë di Hyala ghwëy kalay miy tsa shi lë mëni slëni wëzë na kwa kwëma shi. <sup>16</sup> ††Mëniwëyëm mbë nzëy tsa ghwëy ka mbëzliy slëkë ghën tsa shi. Nanzë kiy, ëntaa ghwëy taa ni ka nama slëkë ghëy ghën tsa ghëya, pë ghwëy, ka dza-jwëy ta mëni kwëma jikir na tsëgha ma. Ka ghëra slëni Hyala pë ghwëy mëniwëy. <sup>17</sup> ††Ha'wëm të mbëzli gwa'a, ka di kwëma ngwamëniwëy mbë nëw Yesëw, ka hazlëni va Hyala, ka ha'wë të ntsaa slëkë hidï.

### Nëw sëbë ngëra'wë tsa sahwë Yesëw \*Këristëw ghwëmmë

<sup>18</sup> †††Ghwëy ghwëy ka ghëra slëni kaa mbëzliy, di pë ghwëy dänshi fëti wëzë kaa mbëzli ghëranshi ghwëy va slëni, ëntaa ghwëy taa di fëti war kaa ni wëzë hwër ni mbëzli nza mëhërlï vë shi gwa'a tsëgha ma. Di pë ghwëy dänshi fëti ya kaa ni jikir mëhërlï ni mbëzli kwërakwë. <sup>19</sup> †††Ta na nava, mba'a kë ndë së'wahwë ngëra'wë mbë kwëma të sa danta na fëti kaa Hyala, ya kala fëti vë gar sa ngëra'wë mbë kwëma vay, kwëma wëzë na va Hyala. <sup>20</sup> †††Ma mba'a kë ndë së'wa ngëra'wë, ya ë dë'wë mëndi të kwëma tëvëti na këy, ndë tïba taa ni na, tawa këw. Ma mba'a kë ndë mbë mëni kwëma wëzë na, tapë mëndi ka sancï ngëra'wë, ka së'wa ghëciy, kwëma wëzë na nava va Hyala. <sup>21</sup> ††Ghënzë na gëla kwëma hararjwëy Hyala ti. Sa nzana, mba'a Këristëw dë'wë ghën tsa ci sahwë ngëra'wë të mbërkë ghwëy kwërakwë. Kwal na sava citëjwëy na a ghwëy mbëë nëw sëbë ci mbë sa ngëra'wë tsa va tsëgha ki. <sup>22</sup> ††Ya tsëgha sahwë na ngëra'wëy, na naci na sëkë naa mënëhwë \*kwëma jikir na ya hwëmbaw, sëkë ndëë favë kwëma dzërvë dzërvë na sëkwa të miy tsa ci ghala nza naw. <sup>23</sup> ††Ghala pëtsaa nza na të hidïy, mbë tsëërë niy nza mëndi, na naciy, niy zhananshi na lë tsëërë kaa mbëzliw, ka sancï ngëra'wë mëndi na, kalaa niy gwëlan ghëci, war dighevëy ghëci niy nzëyëy, mba'a zlanay kwëma kën ghën ci kaa Hyala, ghënzë kwa sla ngwëvë lë kwal tsa katarj tsa. <sup>24</sup> ††Këristëwëy, ghëci bëhwë na kwëma gh-

† 2:4 Cem 118:22; Ezay 28:16 †† 2:5 2:9; Rm 12:1; Ef 2:21-22 † 2:6 Ezay 28:16; Rm 9:33 †† 2:7 Cem 118:22; Mt 21:42; SlëniKY 4:11 †† 2:8 Ezay 8:14; Rm 9:33 ††† 2:9 1:2; Sëvëri 19:5-6; SlëniTaH 19:2; Nëw 4:20; 7:6; 14:2; Ezay 9:1; 43:21; 61:6; SlëniKY 26:18; Rm 5:17; 2Kwër 4:6; Ef 5:8; Tit 2:14; Ebr 13:12; 1Pi 2:5; ShiZhrj 1:6; 20:4 ††† 2:10 'Wëzh 2:25; Rm 9:25 § 2:11 1:1, 17; Cem 39:13; Rm 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ebr 13:14 †† 2:12 Ezay 10:3; Mt 5:16; 2Kwër 5:10

††† 2:13-14 Rm 13:1-7; Tit 3:1 §† 2:15 3:16 §†† 2:16 1Kwër 6:11, 19-20; Gal 5:13 †† 2:17 1:22; 3:16; Fir 24:21; Mt 22:21; Gal 6:10; Flp 2:12 §† 2:18-3:7 Ef 5:21-6:9 §†† 2:18 Ef 6:5-8 §†† 2:19-20 5:12 §†† 2:20 4:14 18 2:21 Mt 16:24; 20:26-28; Zhrj 13:15; Rm 15:5 19 2:22 Ezay 53:9; Zhrj 8:46; Ebr 4:15 20 2:23 3:9; Ezay 53:7; Mt 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 21 2:24 Ezay 53:4, 5; Rm 6:2, 11; Kwël 2:14; Ebr 9:28

wəmmə jikir naa dzəkən ghən tsa ci, lə məti mətiy na sa danwawəgha mändiy dzəvəgha tsəm, ta mbə gh-wəmmə nza kala kwəma jikir na tar kabaka gh-wəmmə, lə ta mbə gh-wəmmə məni na slar na kwəma. Zheher paslanati mändi vay, ghəshi mbəlītərwəy na. <sup>25</sup> †Sa nzanay, nja tenkesliy zashi niy nza ghwəy. Dzəghwa Hyala mba'a zhiniy zhəghəkərwəy dzəvəgha ndə ndəghwə shiy nana, ndə ndəghwərwəy piy tsa ghwəy.

### Nzəy tsa kar zal lə mali ci

**3** ††Ghwəy kwərakwə kiy mi'iy, ə pə ghwəy di fəti va zhər ghwəy. Ta mbə zhər ghwəy nza, ya ə niy di ma ghəshi yi kwəma Hyala na, mba'a nzəy tsa ghwəy zhəghəti məhərli shi ta yivə kwəma Hyala tsəgha. Ya kala dza ghwəy gəzanakəshi kwəma Hyala lə miy tsa ghwəy, <sup>2</sup> war a ghəshi dzaa nay nzəy tsa ghwəy njasa nzana wəzə tsa ci, lə njasa di ghwəy fəti. <sup>3</sup> †Əntaa ghwəy dzarwəy dzəmbə pala təbə lə ghaslə wəgha gh-wəy ta mbə məgəlaa nza tə ghəy, pə ghwəy ma. Ghaslə wəgha tsa gəzee vay, shiy nja kar gwəmantim bərə ghən tsa tərəw tsa, lə pa kwana gwəra gəna ti kwa wəri, lə titi gwa'a, mba'a pakən kwəberjər tə dimə. <sup>4</sup> Lə kwəmaa səvəri mbə nəfə tsa ghwəy kə tsa ghwəy məgəlaa civa, lə məni məhərli wəzə na, kala pala ma kwəma. Tsava məgəlay, ka lidiw. Ghəcia məgəla tsa gwəra dimə ti va mali kwa kwəma Hyala. <sup>5</sup> Lə gəla məni nava kwəma niy mənishi mi'i ka nəw Hyalaa niy fəy ghən tsa shi ta Hyala mbəradzə, ka mi'i nza məgəla ti shi. Ka di fəti va zhər shi. <sup>6</sup> Tsəgha niy nza \*Sara. Tərəw səəkə na mbə di fəti va zata \*Abərahəm. Pəkw lə ka harhwə slən tsa ci: «A ntsaa sləkəra» kə ngəci. Ghwəy sənzenwa kwərakwə kiy, mba'a pə ghwəy məni kwəma wəzə nay, ghyehi nza mənirwəy ghwəy. Gh-wəy kala dzaa hazləniwəy ya va namaba kwəma. <sup>7</sup> ††Tsəgha ghwəy ghwəy zhər kwərakwə ba kiy, mbə nzəy tsa ghwəy lə mi'i ghwəy na, sənay tə ghwəy yəm na bərçi mi'i lə ghəyəw, pə ghwəy. Ə pə ghwəy ha'wə ti shi, sa nzanay, ta kwəmavə piy tsa kədi ma va dza Hyala ta bərwəy təgəm dza ghəshi kwərakwə nja gh-wəy. Tsəgha pə ghwəy məni əntaa shiy dzaa makəti Hyala ta fa cə'wə ghwəy.

### Sa ngəra'wə tə sa məni ndə kwəma wəzə na

<sup>8</sup> †Ma nə ya nana diba kaa kwa kərni gəzə kwəma kaa ngərwəy kiy, zəzə kwəma kwətij na kə sa ghwəy mənta gwanəwəy. Ə pə ghwəy zhəhwər ta ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, dim ghən tsa ghwəy, sa mənirwəy ghwəy ka ngwarməmə, jəw jəw pə ghwəy zhəghəti ghən tsa ghwəy. <sup>9</sup> ††Mba'a kə ndə mən-tərwəy \*kwəma jikir nay, əntaa ghwəy taa ni, war ghəy wati shi ghəy ti lə mananci jikir kwərakwə, pə gh-wəy ma. Ya tsəərəə tsəərətərwəy ndəy, ka nə ghwəy, kadiw a ghəy tsəərəvə kwərakwə, pə ghwəy ma. A pə ghwəy təfanci miy. Sa nzanay, ta məni tsəgha

† 2:25 Ezay 53:6; Ezhek 34:5-6; Mt 9:36; Zhj 10:16; Ebr 13:20  
†† 3:1 1Kwər 7:16; Ef 5:22-24 † 3:3 1Tim 2:9 †† 3:7 Ef 5:25-28;  
1Tim 2:8 †† 3:8 1:22; Ef 4:2-3; Flp 2:2-3 ††† 3:9 2:23; Zhəwbə 31:30;  
Mt 5:44; Rm 12:17

harwərwəy Hyala, ta mbə ghwəy kwəmavə təfə miy tsa nzə. <sup>10</sup> †††Njasa tsasliti mändi va mbə Zliya Hyala, a kə mändiy:

Ya wa ntsaa di ghəciy kwəmavə nzəy tsa wəzə tsa war lə vəshi

ghəci mbə nzəy tsa tə hidi vici gwa'ay, zлата gəzə kwəma jikir na ghəci səkwa tə miy ci, lə sla dzərvə.

<sup>11</sup> Mba'a zлата məni kwəma jikir na, ka məni na wəzə na kwəma.

Ka pəla war kwəmaa dzaa mənirwəy zərkə ya pa' hwəmba gwa'a.

<sup>12</sup> Sa nzanay, war kən mbəzliy nəw kwəma ci na məhərli Ndə sləkəpə, ka fa kwəma dəw ghəshi və mbə cə'wə shi, ta mananshi.

Ma na mbəzliy məni jikirəy, tərəd ka naa zhəghanavəshi hwəm, kə mändi.

<sup>13</sup> †A pənəy, wa tsava ntsaa dza vaa mənirwəy kwəma jikir na, ghwəy kə 'yambə ghən tsa ghwəy dzəmbə məni na wəzə na kwəmaa? <sup>14</sup> ††Tala kiy, ya war ə sarwəy mändi ngəra'wə tə sa məni ghwəy kwəma wəzə na va di Hyalay, war vəshi na tə ghwəy. Va tsəgha kiy, əntaa ghwəy hazləni va ngəra'wə tsa dza ndə ngəriy sarwəy ma. Ka dza her ghwəy va tərə ma.

<sup>15</sup> †††Fəm dikəə dzəti \*Kəristəw mbə nefer ghwəy, ghəci Ntsaa sləkərwəy. Gwəmatəvərwəyəm wəzə ya hwəmba ta zləbanshi kwəma kaa mbəzliy dzaa dəw kwəma va ghwəy dzəkən kwəma Kəristəw na fə ghwəy ghən ti. <sup>16</sup> ††Nanzə kiy, lə məhərli wəzə na, ka ha'wə tə mbəzli, pə ghwəy taa zləbanshi kwəma. Əntaa ghwəy məni kwəma jikir na ma. Ya war ə dza mbəzliy bətərwəy ka ka yidi kwəmay: Mbəzliy dza vaa ni wəzə məni ghwəyəw, kə ghəshi kaa kwəma məni ghwəy va wəzə na kwa kwal tsa Kəristəw na, ta nza dza ha'wə kən shi va kwəma dza ghəshi vaa gəzəkə tsəgha na.

<sup>17</sup> A ghwəy sənay, mba'a kə ndəə sa ngəra'wə tə sa məni ndə kwəma wəzə nay, wəzəba nava na, Hyala kə mawti tsəgha, kən na ka ndə sa ngəra'wə tə sa mənti na kwəma jikir na. <sup>18</sup> †††A ghwəy nay Kəristəw də'wə ghən tsa ciy, sa' sahwə na ngəra'wə, ka mətiy, kwətij səda, war tə kwəma jikir tsa mbəzli tə hidi gwanashi. Ghəci kiy, na ci kwəma jikir na mənəhwə na tibaw, dzəghwa na mba'a mətiy ta kwəma mbəzli jikir na. War ta mbə ghwəy kwəmavə tsəhə wəgha Hyala mənti na tsəgha ki. Ghəci lə wəgha ci tikə tə hidi pəəsliti mən-di. Dza Hyala mba'a zhanakati mbə məti lə Safə tsa nzə dewdew tsa. <sup>19</sup> ††Lə bərçi \*Safə tsa Hyala vay, pəkw lə kaa məkəkwə mbəzli ta dza Kəristəw gəzanavə kwəma Hyala kwa fərshina. <sup>20</sup> ††Məkəkwə gəzəm vay, shi mbəzliy niy zləba ma kwəma Hyala va niy nza, ya tsəgha niy nza Hyala mbə sə'wa kwəma shi, ka ndəghə nda ka ghəshi zləba kə niy ni, ghala pətsaa niy fədi \*Nəwə va kwəmbəwal. Ghalabay, mbəzli jəwə tsətsə, dəghəsə dəvəshi niy dzashi naa dzəghwa kwəmbəwal,

††† 3:10-12 Cem 34:13-17; Zhk 1:26 § 3:13 Rm 13:3 †† 3:14 4:14; Mt 5:10 ††† 3:15 1:3-5; Kwəl 4:6 †† 3:16 2:15 ††† 3:18 2:21; Rm 5:6-8; 6:10; Ebr 4:15; 7:27 †† 3:19-20 Ghava 6:2; 2Pi 2:4; Zhəwdə 6 †† 3:20 Ghava 6:14-22

mba'a Hyala mbəlitishi va yaməə niy zamti mbəzli va.  
<sup>21</sup> †Ma yam va kiy, kwəma \*batem tsa mənijwəy məndi tsa sana ta mbəlijwəy niy 'wati ghəshi ciy səvəri.  
 \*Batem tsa vay, ta yabanti kwəma jikir na tə vəgha ndə məni məndiw, ta banavə ghən tsa ci ndə kaa Hyala lə nəfə tsa dewdew tsa. Tə mbərkə sa zhakatij Yesəw Kəristəw mbə məti mbəlitəjwəy batem tsa va.  
<sup>22</sup> ††Yesəw tsa vay, a zhay dzəmə ghwəmmə mba'a dzaa nzəyəy tə kwa bəzəmə Hyala, ka məni mazə dzəkən ka kwal Hyala, lə dzəkən nihwəti shi dikə dikə ni mə ghwəmə, lə dzəkən ya nimaba shi nza bərçi və shi gwa'a mə ghwəmə.

#### Nzəy tsa 'war'war tsa

**4** †Njana nzana mba'a \*Kəristəw sahwe ngəra'wə lə vəgha ci ghala pətsaa nza na tikə tə hidij, ghwəy kwərakwə na, gwəmatəvanjwəyəm wəzə ta zləba sa ngəra'wə tsəgha, nja sa ci va. Sa nzana, mba'a kə ndə mbə sa ngəra'wə lə vəgha ci ta kwəma Hyalay, a tsava ndə təhəvərivay lə məni \*kwəma jikir na. <sup>2</sup> ††Ma ghənzə tsəgha kiy, ghala ndatsə, pəkw ka nzəy tsa ghwəy kəray tikə tə hidij, war njasa di Hyala ghwəy məni kwəma pə ghwəy məni. Əntaa ghwəy məni shi səkwa hwətəl tsa mbə vəgha ghwəy ti shi ma. <sup>3</sup> ††A ghwəy sənəy, niy nzay, ndimndim niy nza ghwəy mbə məməni shi di vəgha ghwəy, njasa nza nihwəti mbəzlij nəw ma Hyala va. Mək na tsəgha ki. Ma ghwəy ghalaba niy nzay, war ka məni ghwərhəwər, ka məni mətsə ta shi ndə, ka sasa shiy ghipe, ka tsə tsə, ka zəmə shiy tərəjwshi, ka ta mbəri, kwəmaa gwəramti mahalakə na va Hyala ki. <sup>4</sup> Ma nana ki, sa narjwəy ma mbəzlij nəw ma Hyala va ghwəy mbə zhiniy jakəva li shi ta məni kwəma jikir na va məni ghəshi ghwəla na. Tapə nava kwəma ka mananshi nja madarja ki. Va tsəgha dzəmbəshi ghəshi mbə tsətsəərəjwəy nana. <sup>5</sup> ††Ava ndəkəwə na Hyala mbə səəkə ta sla ngwəvə dzəkən mbəzli tə ghwəməshi ni lə niy bəkwəshi kwərakwə. A ghəshi taa dzəghəti ngəra'wə tsa shi. <sup>6</sup> Ava va tsəgha niy gəzanavəshi məndi yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzlij bəkwəshi, ghala ghəshi tə ghwəməshi, ta mbə piy tsa shiy mbəlij ta kwa ndimndim va Hyala. Ta na məti mətishi ghəshi va kiy, ngwəvə kən mbəzli tə hidi gwanashi na nava, ndə tiba kala dzaa mətiw.

#### Ghəram sləni lə bərçi ndanjwəy Hyala

<sup>7</sup> ††Avanayəm kiy, ndal tərmbə hidij ta kərəw. Va tsəgha kiy, məni tə ghwəy məhərli wəzə mbə nzəy tsa ghwəy, fərgəhə fərgəhə kə məhərli ghwəy, ta mbə ghwəy cə'wə Hyala. <sup>8</sup> †Mbə kwəma va gwanatay, pərba di pə ghwəy dīva tərəjw tərəjw kwa jipə ghwəy. Sa nzana mba'a pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəyəy, ya ə mənti tsahwəti ndə \*kwəma jikir na kaa tsahwəti na, ta pəlay dza na mbə nəfə ci. <sup>9</sup> ††Ka'wə pə ghwəy ka'wə va kəy ghyeghyer ghwəy kwa jipə tsa ghwəy lə vəshi,

† Rm 6:3-4; Ebr 10:22; dəvə kwa bəzəmə: Mt 22:44; Rm 8:34; SləniKY 2:33 †† 3:22 SləniKY 1:9; Ef 1:21 † 4:1 2:24; 2Kwər 4:10; Gal 5:24 †† 4:2 2:21 †† 4:3 Gal 5:19-21; Ef 2:3; Tit 3:3 ††† 4:5 1:17; 2Tim 4:1

ka məni tifəm ghwəy va ntsa ghwəy ghəci səəkəy dza-kə ghi tsa ghwəy ma. <sup>10</sup> †††Ghwəy gwənanjwəyəy, a Hyala təhavəjwəy bərçi ta məni shiy ya nimaba. Va tsəgha ki, ya tsamaba ndəy, məhərli kə məni wəzə ta ghəra sləni lə na ci vəli vəlanavə Hyala ta kəti nihwəti mbəzli ghəci li. <sup>11</sup> ††Mba'a kə ndəə \*ndə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzlij, kwəmaa səəkə va Hyala kə taa gəzə kaa mbəzli. Mba'a kə ndə mənij ka ndə ghəra sləni mbə \*ciki Hyalay, njasa banavə Hyala bərçi kə dzaa ghəra sləni ci. Tsəgha pə ghwəy məni, ta mbə sləni məni ghwəy gwənataa fə dikə dzəti Hyala, tə mbərkə sləni ghərati Yesəw \*Kəristəw, ntsa nza shəndəkə ti lə ntsa nza bərçi və ya pa' hwəmba. \*Amin.

#### Sa ngəra'wə tə mbərkə kwəma Yesəw \*Kəristəw

<sup>12</sup> †††A madigahira, əntaa ghwəy nighə ngəra'wə tsa dalala tsa tsa dzəghəjwəy Hyala li nja nahwəti kwəma 'war'war na, kala kama gar dzəkən ghwəy ma. <sup>13</sup> ††Vəshi pə ghwəy vəshi, sa nzanay, ngəra'wə tsa niy sahwe Kəristəw va na sava sa ghwəy kwərakwə. Ma fəca ka Kəristəw səəkə lə dikə tsa ciy, ta vəshi dza ghwəy kwasəbə kwərakwə. <sup>14</sup> †††War mba'a kə məndij tsəərəjwəy tə sa nza ghwəy mbəzlij nəw Yesəw Kəristəw, kə məndij, vəshi na tə ghwəy ghalaba na ghwəy ki, sa nzana, ghala pətsa tsətsəərəjwəy məndi vay, lə ghwəy na \*Safə tsa Hyala shəndəkə tsa. <sup>15</sup> Nanzə kiy, əntaa ndə taa sa ngəra'wə mbə ghwəy, tə sa nzana ka ndə bəkwəpə, aw na, tə sa ghəliti na ghəli, ya tə sa təvəti na nahwəti kwəma, ya tə sa 'yambə na miy tsa ci mbə kwəma mbəzli ma. Gəla tsava sa ngəra'wəy, ta kwəma Hyala naw. <sup>16</sup> †††Ma mba'a kə məndij sancij ngəra'wə kaa ndə war tə sa nzana ka ntsaa nəw Kəristəwəy, əntaa tsava ndə dzaa ha'wə ya jəw tsətsə va kwəma va ma. War 'wəsa kə dzaa zhiniy mananta kaa Hyala, sa har məndi ka ntsa Yesəw. <sup>17</sup> †††E gəzanjwəy kwəmay, a vəghwə tsa dza Hyala ta sla ngwəvə dzəkən mbəzli səəkəy, pərba tə ni nzə mbəzli ka shi nzə dza Hyalaa gha sla ngwəvə va. Kwa vəghwə tsa nzana pərba tə ghwəmmə ghwəmmə ni nzə mbəzli Hyala ghati sla ngwəvəy, njaa dza naa nza kən mbəzlij zləba ma yəwən kwəma Hyala va wəzə naa? <sup>18</sup> †††Njasa nə nahwəti kwəma va mbə Zliya Hyala: «Kwa vəghwə tsa nza na, ngahə ni nə məndij ni mbəzli: "Ghəshi na mbəzli slar slar ni" kə məndi kwəməvə mbəlishi kiy, njaa dza ngwəvə kən ka ndərəm lə ka məni jikir naa nzaa?» kə. <sup>19</sup> ††Ma ghənzə tsəgha kiy, mba'a kə ndəə sa ngəra'wə tə sa di Hyala tsəghay, əntaa tsava ndə dzaa zlata məni kwəma wəzə na ya tsəgha nzə ma. Zlanay ghən tsa ci ghəci gwa'a gwa'a kaa Hyala mbə dəvə nzə, ghənzə saa ngati ntsa va. Ka dza Hyalaa zlay tēpəw.

††† 4:7 1Kwər 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Zhj 2:18 § 4:8 1:22; Zhk 5:20 §† 4:9 Ebr 13:2 §†† 4:10 Rm 12:6-8 §† 4:11 Rm 12:7; 1Kwər 10:31; 12:8; Zhk 3:1 §†† 4:12 1:7 §† 4:13 5:1; 2Kwər 4:10; Rm 5:2 §† 4:14 2:20; 3:14; Mt 5:10-12; Mk 13:11; SləniKY 7:55 §§† 4:16 2Tim 1:8 §§† 4:17 Zher 25:29; Ezhek 9:6; 2Tes 1:8 §§§ 4:18 Fir 11:31 18 4:19 Cem 31:6



Gəzə kwəma kaa mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw  
Yesəw

**5** †Nana kiy, kaa ngərwəy, ghwəy ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw \*Kəristəw dee gəzə kwəma. Yən kwərakwəy, ndə 'wa kwal tsa va nzee nja ghwəy. E nay lə mətsee njasa sahwə məndi ngəra'wə kaa Kəristəw. E sənay ta kwəməvə dikə tsa dza Hyala ta bə kaa mbəzli nza dzee. A nə yay: <sup>2</sup> ††Gwəməvəm ndəghwə mbəzli Hyala ni nəw kwal tsa nza, ndarwəy na mbə dəvə ghwəy ta ndəghwəshi lə wəzə. Ndəghwəshim lə nəfə kwətiŋ, njasa di Hyala. Əntaa ghwəy dzaa məni njasa 'yapavərwəy məndi ndəghwəshi ma. Əntaa ghwəy dzaa məni sləni va tə sa maw ghwəy kwəməvə shiy ti ma. War njasa nzana, ghwəy tarəvə məni sləni va mbə nəfə tsa ghwəy pə ghwəy məni. <sup>3</sup> †Əntaa ghwəy məni njasa məni ghwəy mazə dzəkən mbəzli Hyala ndarwəy na ta ndəghwəshi ghwəy ma. War ka mbəzli dza ghəshiy mbay bəni nəw səəbə shi, ta dza ghəshi nja ghwəy kwa kwal Hyala, pə ghwəy mənirwəy.

<sup>4</sup> †Mba'a pə ghwəy mənti tsəgha kiy, sa ka Kəristəw, ghəci ntsaa sləkə ka ndəghwə mbəzli Hyala səəkə na, ta kwəməvə məgapa pəərə ghən tərərjw na dzaa kərə ma dza ghwəy ghalaba, ghəci na piy tsaa kədi ma.

Gəzə kwəma kaa gwəla

<sup>5</sup> ††Ghwəy kwərakwə kiy gwəlay, dim fəti va mbəzli dikəba ghəshi ni kaa ngərwəy. Ghwəy gwanarwəyəy, ka kəli ghən tsa ci tsahwəti ndə ya tsamaba ci mbə ghwəy ma, ə pə ghwəy kəkəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə:

Kar Hyalaa zləba kwəma mbəzliy kəli ghən tsa shiw, kaa mbəzliy mənti ghən tsa shi jəw jəw ka naa məni wəzə hwər, kə.

<sup>6</sup> †††Ghənzə tsəgha kiy, məntim ghən tsa ghwəy jəwə kwa kwəma Hyala kwa bərçi, nza ghənzə mbəə fə dikəə dzəti ghwəy fəca ka na tarəvə. <sup>7</sup> †††Ya nama zəzə kwəma nata ghwəy tanətərjwəy bərçi gwa'ay, zla-tanavəm kaa Hyala kwətita mbə dəvə nza. Sa nzanay, kən ghwəy na məhərli nza ya hwəmba.

† 5:1 1:21 †† 5:2 Zhj 21:15-17; SləniKY 20:28; 1Tim 6:5 † 5:3 2Kwər 1:24; Flp 3:17; Tit 2:7 †† 5:4 1Kwər 9:24-25; 1Pi 1:4 †† 5:5 Fir 3:34; 29:23; Ef 5:21; Zhk 4:6 ††† 5:6 Zhk 4:10 ††† 5:7 Cem 55:23; Mt 6:25-30; Flp 4:6

Kwa kərni gəzə kwəma ghəngħən ghəngħən

<sup>8</sup> †Ma pə ghwəy məntiy, war kənjə pə ghwəy fəy məhərli ghwəy ka ndəghwə ghən tsa ghwəy wəzə. Sa nzanay, mbə dəzlimmə na ndə mbəz tsa ghwəmmə, ghəci ghəci \*ndə jaka tsa Hyala, nja zhəl, ka pəla kwal ta ngədimməə dzəmbə məni \*kwəma jikir na, ta mbəə zamti piy tsa ghwəmmə, njasa ka zhəl vaa nza mbə zhəzhəni mbə pala sə ta kəsə, ta pərə. <sup>9</sup> ††Garərwəyəm lə bərçi tə kwəma Hyala va banavə ghwəy nefer ghwəy. Ə pə ghwəy zhananci ghən, sa nzanay, a ghwəy sənay, war tsəgha sa nihwəti ngwarməhirwəy kwa kwal Yesəw tə hidi gwa'a ngəra'wə tsa va kwərakwə, njasa sa ghwəy va. <sup>10</sup> †††Ma ləy hwəm ngəra'wə tsa dza ghwəy vaa sahwə gar vici jəw dzaa nza kiy, ma nza Hyalaa gwəranti va tə zhəhwər kərniy gwəmantərjwəy də'wə ghən tsa nza, ka məntərjwəy ka mbəzli gaga ni, mba'a dzaa ndarwəy bərçi ta mbə ghwəy garə dzəy dzəy kwa kwal tsa nza. Hyala vay, ghənzə harərjwəy na, ta mbə ghwəy kwəməvə dikə tsa nza tərərjw tsa, pa' kwa ndimndim, tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw \*Kəristəw. <sup>11</sup> War mbə dəvə Hyala va kə bərçi ya pa' hwəmba. \*Amin.

Kwa kərni səkwəva

<sup>12</sup> ††A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, zliya jəw na na tsasəghərjwəy yay, ghəy lə Shilasə tsasli na. Ghəci zəmərə tsa mbə nəw Yesəw slar tsa. Ma zliya nay, ə dee mətsəhərjwəy bərçi li, ka gəzarwəy: «Wəzə hwər tsa Hyala va nza ghwəy mbəy, ghəci na sa wəzə tsa, ka zlay nəw ci ghwəy ma» pən, va tsəgha tsasliŋwəy ya zliya na.

<sup>13</sup> †††A mbəzliy nəw Yesəw tikə mbə məlmə \*Babilərjw səkwərjwəy tərərjw. Hyala tsəhavəshi na, njasa tsəhavərjwəy na va kwərakwə. Mbə səkwərjwəy na zəghwee Markə kwərakwə. <sup>14</sup> ††Səkwətım ghən tsa ghwəy kwətıŋ kwətıŋ tsa ghwəy, lə hwətəməva nja ngwarməmmə kwa hwər tsa kwətıŋ tsa.

Nzəyəy zərkə tsa Hyala lə ghwəy gwanərjwəy, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw \*Kəristəw. Ava tıba kərəyee, nza ghwəy nza ki.

§ 5:8 Cem 22:14; 1Tes 5:5-8 †† 5:9 Ef 6:11-12; Zhk 4:7 ††† 5:10 1Tes 2:12 †† Shilasə: 1Tes 1:1 ††† Mark: Flm 24 †† 5:14 Rm 16:16; 2Kwər 13:11

## 2 Piyer

### Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Piyer ntsa ta səda Yesəw tsasli na zliya na. Kaa mbəzliy nəw Yesəw tə hidi ghəngħən ghəngħən tsasliti na, aa niy tsaslanaghəshi nahwəti kwa taŋa (nighəm mbə vəh 3:1). Ma ghala vəghwə tsa tsasli na nana zliyay, aa niy sənay ndal tərēe ta mətiw kə (nighəm mbə vəh 1:14). A di na mbəzli kəsəvə kwəma Hyala bananavəshi na va bekir dāvə, əntaa ghən tsa shi taa zay ti, va tsəgha tsaslanaghəshi na zliya na ki.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Piyer gəzanshi kaa mbəzli va njasa nza dimə tə har tsa harvəshi Hyala, ka canshi njasa dza ghəshiy məni sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yesəw, ka gəzanshi njasa nza kwəma Kəristəw va ka sa katarŋ na, ghəci Piyer də'wə ghən tsa ci na, ndə ndəgha fəti ta nzəy tsa nzəyəhwə Kəristəw tikə tə hidi.

Vəh 2 Piyer gəzanshi a ghəshi ndəghwə ghən tsa shi wəzə va mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə. Ka bənipə shi vay, kwəma jikir na ghəngħən ghəngħən ka ghəshiy məni, war ngədi mbəzli Kəristəw ta nəw kwal tsa shi va na na mbəla ghəshi gwa'a tsəgha.

Vəh 3 A gəzanshi Piyer wəzə wəzə, ma Yesəw nacyi, zhəghəkəvay naa dzəti hidi diw. Sa nzanay, a ndəghə na mbəzli tsati titihwə tsa shi ka na gha səkəkə.

### Səkwəpə

**1** Yən tsasli na zliya na, yən yən Shimanŋw Piyer, ndə kwal tsa Yesəw \*Kəristəw, zhini ndə sləni tsa cee dība. Kaa ngəŋwəy ghwəy shiy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw tərəŋw tərəŋw njasa banavə ghəy ni ghəy va kwərakwə. Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghəci Hyala ghwəmmə mənti na tsəgha, sa nzana lə kwal tsa nza ghəci məni kwəma. <sup>2</sup> †Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nza Hyala mba'a ndaŋwəy zərkə, səvəri mbə səni tsa sənata ghwəy Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw.

### Jihəvam ta mbə nzəy tsa ghwəy nzaa sa wəzə tsa

<sup>3</sup> †A Yesəw \*Kəristəw ndammə bərçi ta mbə ghwəmmə sənata Hyalaa tsəhavəmmə, nza ghwəmmə mbəə nzəy li mbə dikə tsa nza, lə mbə wəzə tsa nza. Dza na lə bərçi ci dikə ni kiy, mba'a ndammə ya nimaba shiy kama va ghwəmmə ta mbə ghwəmmə kwəməvə yəwən piy, lə ta mbə ghwəmmə dza njasa təbantə na kaa Hyala. <sup>4</sup> †Ava lə kwal tsa tsəgha tsa ndammə na shi tərəŋw ni va niy gəzəkə na bəmməshi ghala kwatarŋa-ta. Shi vay, shiy lə dimə ti shi tərəŋw na ghəshi va ghwəmmə. Ma mənti na tsəghay, ta mbəə nza sa ka ghwəy kwəməvə shi gəzəkəŋwəy na vay, nza ghwəy mbay mbəliŋwəy va shi gəmgəm ni va zapə tikə tə hidi, ma nza kwəma ghwəy nzaa sa kwətiŋ na lə Hyala. <sup>5</sup> †Va tsəgha nə ya ngəŋwəy kiy, ləy hwəm sa banavə

ghwəy nefer ghwəy kaa Hyalay, ə pə ghwəy jihəva ta mbə dza ghwəy təbə kwa kwal Hyala. Zhini dībay, nza ghwəy pəla məniŋwəy ka mbəzliy sənata kwəma. <sup>6</sup> †Ləy hwəm sa ka hwəy sənata kwəmay, nza ghwəy pəla məniŋwəy ka mbəzliy mbay ndəghwə ghən tsa shi. Ləy hwəm nava ba na, ka mbəzli ka sə'wa kwəma. Ləy hwəm sə'wa kwəma na, ka pəla məni ka mbəzliy danta fəti kaa Hyala. <sup>7</sup> †Ləy hwəm di fəti kaa Hyala ki na, nza ghwəy pəla məniŋwəy ka mbəzliy dīva kwa jipə shi, ka di nihwəti mbəzli gwanashi. <sup>8</sup> Ma sa ka gəla məni shi tsəgha ni va təhəshi mbə ghwəy tərəŋw kiy, ta bəŋwəy bərçi dza ghəshiy dza, ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma lə mətsəhə sənata kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. <sup>9</sup> Ma ntsa kama gəla məni kwəma tsəgha na va mbə nəfə tsa ciy, nja ghwəlfə na. Ka nay pi naw. Dəŋwəzl zamti na ghən ta kwəma ci jikir na niy yabanamti Hyala.

<sup>10</sup> Va tsəgha na kiy ngwərməhiray, jihəvam lə bərçi ghwəy tərəŋw, ta mbə ghwəy kəsəvə məni kwəma haraŋwəy Hyala va, tsəhavəŋwəy na ta məni nza. War mba'a pə ghwəy kəsəvə məni nza tsəghay. Ka dza ghwəy tərəŋwəy dzəmbə məni \*kwəma jikir naw.

<sup>11</sup> †Ghalaba kiy, ghəpə tība ya jəwəw, ta ghwənamtəŋwəy kwal dza Hyala ta dzəti pətsa sləkə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghəci ndə mbəlimmə. Ma pətsa va kiy, pa' kwa ndimndim dza ghwəmmə nza ti.

† 1:2 Zhəwdə 2 †† 1:3 1:16-17; Ef 1:3 † 1:4 Rm 5:2; Zhk 1:14-15

†† 1:5-6 Tit 2:11-12 †† 1:6 Gal 5:22-23 ††† 1:7 Gal 6:10  
††† 2Tim 4:18; Ndə mbəlīpə: 2:20; 3:18; Tit 3:6

<sup>12</sup>†Va tsəgha nzana, war mbə zhinee gəzarŋwəy kwəma va. Ya tsəgha sənata ghwəy gwanata, mba'a ghwəy garəŋwəy lə bərçi tə kwəma katarŋ na va bəniwə ghwəy. <sup>13</sup> Ghala vəghwə tsa nzee tə ghwəməra tikə tə hidiy, e sənay, wəzə na yən zhiniy gəzarŋwəy kwəma va ta mbə ghwəy nza fərgħə fərgħə. <sup>14</sup>††Sa nzanay, e sənay, dikə tərə vəghwə tsee tə hidiw, tsəgha niy gəzara Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw niy nza. <sup>15</sup> Ava va tsəgha dzee jihəva ta mənī ya namaba kwəma mbata bərcee mənī nzə nana. Ta mbə ghwəy zəzə kwəma va taa nza, ya hwəmba nzə, ləy hwəm sa kee mətira.

### Mbəzliy nay dikə tsa nza Yesəw li lə mətəsə shi

<sup>16</sup> \*Kwatəŋay, a ghəy niy gəzarŋwəy njasa niy səkəkəy Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw lə bərçi ci dikə ni. Ən-taa ghwəy taa bərəkə na, kwəma nja mbəraghwəti ka mənđi vaa pəghəvəə slatəŋwəy ghəy, pə ghwəy ma. Lə mətəsə ghəy nay ghəy dikə tsa Yesəw Kəristəw. <sup>17</sup> Ghala vəghwə tsa banci Didi Hyala shəndəkə lə dikə kaa Yesəw Kəristəwəy, tība niy nza ghəy. Mba'a ghəy favə Hyalaa taŋəti shiy gwanashi tə dikə ghənzə mbə gəzə, a kəy: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na zəghwee dee, tərəŋwə yən vəshi ti» kə. <sup>18</sup> Ghala gəzə na va kwəma vay, tība niy nza ghəy də'wə ghən tsa ghəy kwasəbə Yesəw Kəristəw mə kəlarŋ tsa dēwdew tsa. Mba'a ghəy favə gaka məli va lə slimim ghəy, ghənzə mbə gəzə kwəma səkəkə mə ghwəmə.

<sup>19</sup>††Sa nata ghəy kwəma va tsəgha ki na, mba'a ndaŋəy bərçi tərəŋwə, ta zləba kwəmaa niy gəzəkə ka gəzəkə kwəma Hyala va niy nza. Wəzəba mənī ghwəy məhərliy dzəkən kwəma va na kwərakwə. Sa nzana, kwəma vay, nja ghwə kwa gərəkəwa vaa tsə ka mənī warŋ mbə kwəsli na. War ə pə ghwəy mənī məhərliy dzəkən pa' sa ka pi waliy, fəcava kiy, Yesəw ghəci sasərkwə kwa kədi pi na, ta tsahwəy dza na ta mənīŋwəy warŋ pi mbə nefer ghwəy.

<sup>20</sup> Kwa taŋa kwəma dee ghwəy sənata wəzə wəzəy: Kwəmaa niy gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala va niy nza mba'a ghəshi tsaslati tə Zliyay, səvəri mbə sənata kwəma ndə ngəri niy səkəkə kwəma vaw, ghəshi lə sənata kwəma shi niy bə na kwəma vaa səvəriw. <sup>21</sup>††Sa nzanay, kwəma tība mbə kwəma ghyaghya tsaslati ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghəshi tsaslati lə sənata kwəma shiw. \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa niy səkəkəy naa dzəmbə məhərli shi, maa niy gəzə ghəshi kwəma gəzanshi Hyalaa səvəri.

### Kwəmaa dzəkən ka bəniwə nəw kwal Hyala dza kwa dzərvə

**2** †††Njasa niy tsahwəshi ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə va mbə mbəzli Hyala mbəradzəy. Tsəgha dza nihwəti ka bəniwə nəw kwal Hyala dza kwa dzərvə tsahwəshi mbə ghwəy nana kwərakwə. Ta səkəkə dza ghəshi ta bəniwəy kwəma dzərvə. Saa

† 1:12 Zhəwdə 5 †† 1:14 2Kwər 5:1; 2Tim 4:6; Zhŋ 21:18-19  
‡ 1:16-18 Mt 17:1-8 †† 1:19 Cem 119:105; Rm 1:2; 13:12; 1Pi 1:10-11 †† 1:21 2Tim 3:15-16 ††† 2:1-22 Zhəwdə 4-13 ††† 2:1 Mt 7:15

dzaa zantəpə. Dzəghwa fiyəkə ghəshi dzaa ndəghamti Ndə bəniwə kwəma tsaa niy mbəlantishi mbə kwəma shi jikir na. Mbə kwəma mənī ghəshi va tsəgha nay, kwa kwəma jəw na, ta səkəkə dza Hyalaa zamtishi. <sup>2</sup> Kw-al mbə mbəzliy dzaa nza mbə nəw kwəma shi va ha'wə ha'wə naw. Tə mbərəkə kwəma shi va tsəgha ki na, ka mbəzli dza ka gəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən kwal Hyala tsa katarŋ tsa. <sup>3</sup>†Ka bəniwə kwəma dzərvə vay, tərəŋwə ka ghəshiy maw shi mbəzli. Ka ghəshiy dza na, ka slasla dzərvə, ka ngədiŋwəy ta mbəə kwəməvə shi ghwəy. Mbəradzəta slanti Hyala ngwəvəə dzəkən shi, kwa kwəma jəw na kərəp dza naa səkəkə zamtishi.

<sup>4</sup>††Ya ka kwal Hyalaa niy mənī \*kwəma jikir na niy nzay, niy zlashi Hyalaw. Aa niy kəəsəvəshi, mba'a shakambəshi mbə ghwə, mba'a niy zlashi mbə kwəsli dīkwədikwə na, pa' fəca dza Hyalaa səkəkə ta mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli. <sup>5</sup>†††Ya mbəzliy niy mənī kwəma jikir na mbəradzə ghala vəghwə tsa kar \*Nəwe kwərakwəy, niy zlashi Hyalaw. Aa niy ghwənikə yam təhay pətsa tə hidiy, mba'a ghəshi zamti mbəzliy niy mənī kwəma jikir na. War Nəwe ghəci saa niy gəzəpə kwəma katarŋ na na saa niy mbəliti na, mba'a mbəzli ci mbərfəŋ kwasəbə. <sup>6</sup>††Mbəzli mbə məlmə \*Sədəm lə \*Gwəməw dibay, a Hyala niy sləkən ngwəvəə dzəkən shi, bərکیدə ndamtishi lə ghwə, lə məlmə shi gwa'a. Mbə kwəma va tsəgha kiy, ə camshi na kaa mbəzliy yi ma fəti və, ta mananshi ngwəvə dza na tsəgha, kə.

<sup>7</sup>††Ghala pətsa va na, mba'a Hyala niy mbəliti \*Ləwtə. Sa nzana, ntsaa mənī kwəma dī Hyala ghəci. Dalalay Ləwtə niy nza mbə sa ngəra'wə va nəfə tsa ci sa zhanci na, va kwəma jikir na məməni mbəzli. <sup>8</sup> Sa nzana, war mbə shi Ləwtə niy nzəyəy tsəgha lə wəzə tsa ci vay, mətəsə ci na, mbə nata kwəma shi va jikir na mənī ghəshi, ka favə, na gəzə ghəshi gəzə gəzə na lə sləmə ci vici va vici va. Dzəghwa tərəŋwə nəfə tsa ci ka zhanci, sa dī ma na tsəgha ki.

<sup>9</sup>††Ma mbə gəla kwəmaa məmənta va tsəgha lə mbəzli mbəradzə vay, ə citəmmə na, njasa sənay Ndə sləkəpə, kwal tsa dza naa mbəli ni ci mbəzli səvəri mbə kwəma ngəra'wə tsa kən shi, lə njasa sənay na pətsa dza naa fə mbəzliy mənī kwəma jikir na ti, kala ndəghə vici dza naa sla ngwəvə shi ti ta sanshi ngəra'wə.

<sup>10</sup>††Kwatama dzəkən mbəzli nja mbəzliy bəliti mənī va war shi səkwa hwətəl tsa shi ti, dzəghwa mba'a ghəshi zhəghəti dikə tsa Hyala, ka shi kama vəri ti.

Mbəzli ka bəniwə nəw kwal Hyala va dza kwa dzərvə na shi gəzarŋwəy ya va kwəma shi. Ma na nashiy, shi gwərsə ghəshi və tība ya jəwəw! War kwəmaa kəli ghən tsa shi ka ghəshiy mənī gwa'a tsəgha. Dza mba'a ghəshi fati ndərə tə kwəma mbəzli Hyala dikə dikə ni mə ghwəmə, ka tsəərəshi. <sup>11</sup>†††Ya ka kwal Hyala, ghəshi shiy taŋəti ka bəniwə nəw kwal dzərvə va tə dikə lə bərçiy, pəla tsəərə mbəzli Hyala va dikə dikə ni mə ghwəmə ghəshi kwa kwəma Ndə sləkəpəw. <sup>12</sup>†††Ka

§ 2:3 1Tim 6:5 †† 2:4 1Pi 3:19-20; Zhəwdə 6 ††† 2:5 3:6; 1Pi 3:20  
§† 2:6 Ghava 19:24-25; Lk 17:29; Zhəwdə 7 ††† 2:7 Ghava 19:1-16  
§† 2:9 Zhəwbə 4:7; 1Kwər 10:13; ShiZhŋ 3:10 †† 2:10 Zhəwdə 7-8  
§†† 2:11 Zhəwdə 9 ††† 2:12 Zhəwdə 10

dzervə vay, war kwəma kama ghən tiy məni ghəshi. Ka məni shiy nja shəkwadēshi yakə məndi ta hənishi gwa'a tsəgha. Dza ghəshi tapə dzəmbəshi mbə tsəərə shi kama kwal tsa shi li shi, shi sənashi ma ghəshi. Na kwa gwa'a nay, ta bakwamtishi dza Hyala, njasa ka məndi vaa bəkwə shəkwadēshi kwərakwə. <sup>13</sup> †Ta zhananshi ngəra'wə tsa shi dza Hyala, njasa sanamiy ghəshi va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə. War shi gəmgəm ni di vəgha shi ka ghəshiy məni, ka vəshi tərəjw ta mənishi ya havəghwə. Ka ghəshiy dzay, ka nzəy lə ghwəy, ka zəmə shiy kwa pətsa kwətiŋ tsa lə ghwəy. Ha'wə tərəjw nava kwəma tə ghwəy tsəgha ki. Ka ghəshiy dzay ka vəshi ta ngəngədīŋwəy. <sup>14</sup> ††War pala mi'i mbə ghi ta ghwərghwər gwa'a tsəgha na nashi kwəma kavə ghəshi. Ka dali vəgha shi va məməni shi jikir ni tepəw! War ka pəla ngali mbəzli daw daw bərci ni kwa kwal Hyala, ta shikəshiy dzəmbə kwəma jikir na va. War gəna ka ghəshiy diy dzəghwa jəba shi na nashi. Niva mbəzli, mbəzli bazlamti Hyala na ghəshi. <sup>15</sup> †Na nashiy, a ghəshi səəməshi kwa kwal tsa katarŋ tsa, ka zləŋərəshiy dzəmbə gamba lə dza shi. Mba'a ghəshi nəhwə səəbə tsahwəti ntsa mbəradzə va, niy nə məndi \*Balam, kə məndi slən tsa ci, zəghwə Bəwsər. Saa niy di vaa məni war kwəma jikir na, ta mbə ghəciy kwəmvə gəna ti. <sup>16</sup> ††Dza mba'a Hyala nabəti Balam \*ndə gəzə kwəma Hyala tsa va, va jikir tsa mənti na va. Ghala vəghwə tsa vay, mba'a kwan-təmca gəzanakə kwəma nja ndə ngəri, kwəmaa səəkə maa mənta. Mba'a makəti ndə gəzə kwəma Hyala tsa va nəghətəa ghəci məni kwəma dishəti dishəti na va.

<sup>17</sup> ††Ma gəla mbəzli nja shi gəzarŋwəy ya niy, yəmyəm na kwəma shi, lə pətsa mbasəshi yam ti. Yəm ghəshi lə kwələbi van tsa sliy va, mba'a safə pamtishi. A Hyala gwəmanti pətsa dza naa kəlishi kwa, mbə kwəslī tərkwəl na. <sup>18</sup> Ka ghəshiy dzay, ka məni fəgə lə pə'wə kwəma kama ghən ti zlanzlanj. Ka məməni shi maw vəgha ndə, ta mbə ghəshiy zhiniy ngədəhwə mbəzliy niy mbəlīkəvashi vaa səvəri shi mbə mbəzli mbə kwəslī dība. <sup>19</sup> †††Ma ka mbəzliy pə'wə shi va vaa ni kaa mbəzli ka ghəshi vaa ngədīy: «Ghwəyəy, kwəmaa dzaa sləkəŋwəy tībaw! Ghwəy dza naa gwəra ghən tsa ghwəy» ka ghəshiy ni. Ya ghəshi də'wə ghən tsa shi, ghəshi ka gəzə kwəma va na, mevivi kwəma jikir na va dzaa zamtishi ghəshi dība ki. Sa nzana, ya namaba kwəma nza bərci ndə daw vəy, mava tsa nava kwəma na ndə.

<sup>20</sup> †††Mba'a kə ndə niy sənay Yesəw \*Kəristəw Ntsaa sləkəmmə, Ndə mbəlīmmə, mba'a mbəlīkəvəriyay mbə dəvə bərci shi tikə tə hidi dzaa zamtəpə, zhini na, mba'a zhini zhəghəghəvay ləy hwəm ka zhini ghəshiy məni mazə dzəkənəy, kwa kərnī kwəma mbəzli vay, gəmgəmta dza naa nza. Wəzəba na kwa tarŋa dība. <sup>21</sup> †Wəzəbaa niy ghati ma ghəshi sənay kwal Hyala niy nza na, kən na nzana, mba'a ghəshi sənəmti shi di Hyala, lə ni di ma na gwa'a na, dza mbərakə, ghəshi

zlata məni kwəma gəzanakəshi Hyala ba. <sup>22</sup> ††Ma kwəma mənti ghəshi va tsəgha na kiy, war we' kwəma gəzə məndi va mbə zliya lə fir na. Saa ni va: «Kiri zhiniy zəhwə vənəhwə tsa ci» kə. Zhini na, ma kə ba na: «Ngərdə tsa yabanti məndi dewdew tsa zhiniy hənambəvay mbə rədībə ba» kə.

### Ta zhəghəva dza Yesəw \*Kəristəw zhəkə

**3** †††A madigahira, avanata kwa baka zliya na sana tsasliŋwəy ya. Ma kwəma pəlee mbə zliyahī tsasliŋwəy ya va bakə ni gwa'ay: Ə dee gəzarŋwəy shi sənashi ghwəy mbəradzəshi ta mbəə fərgəhə məhərli ghwəy ta təkəə dzəkən shi wəzə wəzə. <sup>2</sup> ††Ka dee ghwəy zamti ghən ta kwəmaa niy gəzə ka gəzə kwəma Hyala dewdew ni mbəradzəw. A Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghəci ndə mbəlīmmə ghwənīkəŋwəy ka kwal ci ta bəniŋwəy shiy. Kwəmaa niy gəzarŋwəy na va səvəri kwa miy shi ta məni ghwəyəy, əntaa ghwəy zamti ghən ti dība ma. <sup>3</sup> †††Ma kwəma gwərantee di ghwəy sənata wəzə wəzəy, ge'i lə kwa kərnī vəghwə na, ta tsahwəshi dza nihwəti mbəzli, ka məməni shi gəmgəm ni di vəgha shi, mbəzli vay, ta sawarŋwəy dza ghəshi. <sup>4</sup> ††Ma dza ghəshiy niy: «Ya sa nə Yesəw ta zhəghəva dzee zhikə, kə kiy, kwəma na tsahwə ma na kia? Avanay sanay, a jijihimmə bəkwəshi, shaŋ ghəci ta zhikəy. War njasaa niy nza shiy va ghala ghava hidiy, tsəgha tsəghavashi na ghəshi sana nashi» dza ghəshiy ni. <sup>5</sup> ††Gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi sənay: «Lə kwəmaa səvəri mbə miy nzə niy mənti Hyala hidi lə ghwəmə, mba'a bəkəvəri hidi mbə yam, mba'a təhəvəri kar hidi lə yam» kə ghəshi, lə di shi zləba ma ghəshi kwəma va. <sup>6</sup> †††Lə yam bəkə naa dzəti hidi niy zamti Hyala kwa tarŋa shiy niy nza tikə tə hidi dība. Sa niy səəkəshi yaməy, mba'a ghəshi zləghwəhwə pətsa tə hidi gwa'a gwa'a. <sup>7</sup> Tsəgha na kwəma ghwəmə nata ghwəmmə na, lə hidi ni gwa'a sənənva. A Hyala gəzəkə: «Lə ghwə dza ghəshiy ndiva» kə. Sa nashi ghwəmmə tsa sənənva, Hyala zlazlashi na di, ka ndəghə vici dza naa səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli jikir ni di ma fəti və, ma nza zamtishi gwa'a ki.

<sup>8</sup> †††A madigahira, a kwəma tība kwətiŋ kala gar za ghən ghwəy ti: Va Ndə sləkəpəy, piya bələkəwə məŋ na, ghala mbə lə vici kwətiŋəw, vici kwətiŋ na, ghala mbə lə piya bələkəwə bələkəwə məŋəw. <sup>9</sup> †††Ma kə nihwəti mbəzli mbə təkə kwəma shiy: «Ka məni kwəma nzə kwa sləkəpə kyanŋwəy, kwəma gəzəkə na, ta mən dzee kəy, ka məni naw» kə ghəshi. Mbalaa tsəgha na kiw. A na Kwa sləkəpəy, ta məni kwəma gəzəkə na va dza na. Ghwəy ndəghə na. Sa di na mbəzli gwanashiy səəkə ta tsati titihwə kaa ngəta va kwəma shi jikir na, a ghənəzə pəlashi mbə nəfə tsa nzə. Sa nzana kala di ghənəzə ndəə zay ya kwətiŋ.

<sup>10</sup> †††Ya tsəgha nzə kiy, sa ka vəghwə tsa va bərkəy na, ta zhəghəva dza Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw səəkə. Na katarŋ katarŋ na nanzəy, war vətəghə dza naa səəkə

† 2:13 Zhəwdə 12 †† 2:14 Mt 5:28; 2Tim 3:6 † 2:15 Bəla 22:7, 17; Zhəwdə 11 †† 2:16 Bəla 22:28-31 †† 2:17 Zhəwdə 13 ††† 2:19 Zhŋ 8:34; Rm 6:16 ††† 2:20 1:11; Mt 12:45 † 2:21 Lk 12:47-48

†† 2:22 Fir 26:11 ††† 3:1 1Pi 1:1 †† 3:2 Zhəwdə 17 ††† 3:3 Zhəwdə 18; 2Tim 3:1 †† 3:4 Zher 17:15; Ezhek 12:22; Mt 24:27, 48-51 †† 3:5 Ghava 1:6-9; Ebr 11:3 ††† 3:6 2:5; Ghava 7:11-21; Mt

njasa ka ndə ghəli vaa səkəkə dzakə ndə ta ghəli. Fəcavay tərəṅw dza mbəzliy favə gaka, ka tarəti dərəzli van səkəkə mə ghwəmə. Ka ghwəmə dza na, mba'a zata. Mba'a ghwə dzaa səkəkə ndəhwə shiy dzəy tə ghwəmə gwanashi. Cəke' dza hidī ni, lə shi ti shi gwanashiy zashi kwərakwə ba.

<sup>11</sup> Njana nzana tsəgha shi va dzaa zamtəvashi kiy, ə pə ghwəy mənī məhərli dzəkən nzəy tsa ghwəy. Dewdew kə nəfə tsa ghwəy kwa kwəma Hyala, ka dī fəti və mbə kwəma gwanata. <sup>12</sup> † pə ghwəy ndəghə vici dza Hyalaa səkəkə ti. Dikəvəṅwəyəm ta mənī kwəma wəzə na, a vəghwə tsa va mbəə mbatsəvaa səkəkə. Fəca vici va dza ghwəməə ndita, ka zata kwədəp. Shi mə ghwəmə gwa'a gwa'a na, mba'a ghəshi ndishi kala tərə shiy ya jəw. <sup>13</sup> Ma kə Hyala kaa ngəmmə kiy, ghəlabə na ta zhini dzeə ngatəṅwəy nahwəti ghwəmə 'war'war na, lə hidī 'war'war ni, kə. Pətsa vay, ka dza mbəzliy mənī \*kwəma jikir naa nza tībaw. War mbəzliy mənī kwəma dī Hyala na shiy dzaa nza tība. Ava ghənzə na kwəma ndəghə ghwəmmə sana.

<sup>14</sup> A madigahira, va tsəgha deə gəzəṅwəy ki, njana nzana mbə ndəghə vici va ghwəyəy, ə pə ghwəy jihəva ta mənī kwəma wəzə na. Ta mbəə nza, sa ka na səkəkəy na, nza kəsəṅwəy dewdew kala kwəma rəda rəda na mbə nzəy tsa ghwəy. Nza ghwəy mbəə kwəməvə zərəkə kwa jipə ghwəy li. <sup>15</sup> †† Səṅay tə ghwəy, sa nay ghwəy tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw kala səkəkə kyanwkyəṅwəy, ə dī na mbəzliy kwəməvə kwal, ta tsati titihwə tsa shi ta mbə ghəshiy mbəlishi. A Pəl zəməm-

24:37-39 §§‡ 3:8 Cem 90:4 §§§ 3:9 3:15; 1Tim 2:4 18 3:10 1Tes 5:1-2; 1Pi 4:7 † 3:12-13 Ezay 60:21; 1Kwər 6:9; ShiZhrj 21:1, 27 †† 3:15 3:9; Rm 2:4

mə tsa mbə nəw Yesəw va dī ghwəmmə tərəṅw tsasləghəṅwəy kwəma va tsəgha ba. Hyala banavə na sənata kwəma, ta mbə ghəciy tsasliṅwəy kwəma va tsəgha. <sup>16</sup> Tsəgha ka Pəl gəzə kwəmaa dzəkən kwəma va kaa mbəzli mbə nihwəti zliyahī ci tsasliti na dāṅ ni gwa'a. Mbə nihwəti zliyahī Pəl tsasliti nay, a kwəma mbə shi caslakəta dalala ta favə ndə. Ka nihwəti mbəzliy sənata ma kwəma va kama bərēci kwəma Hyala mbə nefer shiy dza na, mba'a ghəshi ghəvəə zhəghanti kwəma va. Ka ladāmti kwəma dī kwəma vaa gəzə. Tsəgha sənabəshi ghəshi mbə zhəzhəghə nihwəti kwəmer dzar mbə Zliya Hyala dzar kwa kwal tsa gəmgəmə tsa. Mbə kwəma mənī ghəshi va tsəghay, ngwəvə Hyalaa mbahə ghəshiy dzəkən ghən tsa shi.

<sup>17</sup> †† Na na ghwəy kiy madigahiray, ava ghəy gəzəṅwəy kwəma va, mba'a ghwəy favə gwa'a gwa'a, va tsəgha gəzəṅwəy ya. Mənim məhərli tərəṅw vantaa mbəzliy yidī kwəma Hyala va ghəvəə ngəḏəhwəṅwəy dzəmbə kwəma shi va, mba'a ghwəy taa shikəṅwəy gəmə. Ka zləbə ghwəy ghəshiy ngadantəṅwəy tə kwəma Hyala kəsəvə ghwəy va bekir dəvə ma. <sup>18</sup> †† Ma pə ghwəy məntiy, mətsəhə pə ghwəy mətsəhə kəli ka dza kwa kwəma, lə nəw kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw Ntsaa mbəlimmə, a ghəci mbəə mətsəhə məniṅwəy wəzə hwər tsa ci ka mətsəhə ghwəy sənay kwa kwəma kwa kwəma.

Fal slən tsa ci mbəzli tə hidī gwanashi, ghəla ndatsə ka dzar pa' kwa ndimndim. \*Amin. Ava tība kərayee ki, nza ghwəy nza.

‡ 3:17-18 Zhəwdə 24-25 †† 3:17 Mk 13:5; 1Kwər 10:12; 1Pi 4:7 †† 3:18 1:11

# 1 Zhaŋ

## Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma zliya nay, tsasliti slən tsa ci ntsaa tsasli mbəw. Ma kə nihwəti mbəzli, Zhaŋ ntsa ta səda Yesəw tsasli na. Sa nzana, kwəma tsasliti na mbə gha tsasli zliya nay, aa di yəməva lə Yəwən kwəma wəzə na va tsasliti Zhaŋ, kə ghəshi. Nanzə kiy, gəzəkəvəri Zhaŋ bazhə bazhə naciw. Nda kaa ka wa tsasliti na zliya nay, sənay məndiw. Ma kə nihwəti mbəzli, kaa mbəzli ghəngəhən ghəngəhən tə hidi ka Azəy tsasliti na, kə ghəshi.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1 pa' tə vəh 2:1-17 Zhaŋ gəzə kaa mbəzli nəw Yesəw, a ghəshi nzəy mbə waŋ pi, mba'a ghəshi sənay, a Yesəw pələta kwəma shi jikir na, kə ghəshi. Mbə nzəy tsa shi va kiy, ka di nihwəti mbəzli.

Vəh 2:18-29 Njasa dza ka jakə Kəristəw tsahwə dzəmbə mbəzli nəw Yesəw.

Vəh 3 Njasa dza məndiy sənashi ndərazhi Hyala.

Vəh 4:1-6 Njasa dza məndiy mbay təra ghalaa dzəghwa na katarə na kwəma lə dzərvə.

Vəh 4:7-21 Ntsaa di mbəzli, Zəghwə Hyala na. Mba'a kə ndəə di Hyalay, ta di ndərazhi Hyala dza ndə kwərakwə.

Vəh 5 Zhaŋ gəzə njasa tədanakən mbəzli nəw Yesəw kaa shi tə hidi. Zhini mba'a gəzəta kwəma jəwəw dzəkən kwəma gəzəhwə naa dzəkən.

### Gəzə kwəmaa dzəkən ntsaa bəmmə piy

**1** †Avanəy tsasliqway zliya dzəkən ntsa nza slən tsa ciy «Kwəma Hyala» saa banshi piy kaa mbəzli. Kwəma vay, madi Hyala ta nga shiy gwa'a gwa'a na ghənzə tība. Ntsa har məndi vaa Kwəma Hyalay, a ghəy favə ghəciy gəzə kwəma, ka nay ghəy lə mətəshi ghəy, mba'a ghəy nay wəzə wəzə, ka dapəhwə lə di-dividi ghəy. <sup>2</sup> ††Ghala pətəsa səkə ntsa har məndi vaa «Kwəma Hyala» ta civa kaa mbəzli, a ghəy nay. Va tsəgha ndəgha ghəy fətiy dzəkən, ka gəzarəwəy kwəmaa dzəkən ntsaa bəpə piy tsa kə di ma. Ntsa vay, vəgha Didi Hyala mə ghwəmə niy nza na, ma səkə Hyalaa citəmmə nana. <sup>3</sup> Shi nashi ghəy lə mətəshi ghəy, lə shi favə ghəy lə slimim ghəy na shi gəzarəwəy ghəy ni kwəmaa dzəkən shi kwərakwə, ta mbə ghəwəy nza kwasəbə ghəy mbə jakə tsa jakəŋəy ghəy lə Dəmə Hyala, mba'a lə Zəghwə nza Yesəw \*Kəristəw. <sup>4</sup> ††a mbə vəshi ghwəmmə kərkəta, va tsəgha tsasliqway ghəy kwəma na.

### Hyala na waŋ pi

<sup>5</sup> ††Ma kwəma gəzarəwəy ghəy nay, kwəma favə ghəy va Yesəw \*Kəristəw Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ci na. Ma kəy: «Waŋ pi na Hyala. Kwəma kwəsli

† 2:13-14; Zhŋ 1:1-2, 14; Piy: 1Zhŋ 4:14; Zhŋ 6:35; 8:12; 11:25  
†† ndəgha fəti: Zhŋ 15:27 † 1:4 Zhŋ 15:11 †† 1:5-7 Zhŋ 8:12  
‡† 1:5 1Tim 6:16

kwəsli na dzar kwa kabaka nza ya jəwəw» kə.

<sup>6</sup> ††Ghənzə tsəgha ki, mba'a pə ghwəmmə ni, mbəzli jakəjakə ni nza ghəy lə Hyala, pə ghwəmmə, dza gh-wəlammə ghwəmmə mbə mənə kwəma dzar mbə kwəsli kiy. A ghwəmmə slavə dzərvə ghalaba. Kwəma Hyala katarə na mbə nəfə ghwəmmə ya jəw tsəghaw. <sup>7</sup> ††Ma mba'a pə ghwəmmə ka mənə kwəma mbə waŋ pi, njasa nzana va mbə waŋ pi Hyala kwərakwə kiy, mbəzli jakəjakə ni nza ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə ghalaba ki. Ma nza miymiy Yesəw, Zəghwə nza yaban-təmmə kwəma ghwəmmə jikir na gwanata, kala rəda tar ghwəmmə ghwəla ki.

<sup>8</sup> Mba'a pə ghwəmmə ni: «Ka mənə \*kwəma jikir na ghəy na ghəyəw» pə ghwəmməy, ava ghwəmmə dzəmbəmmə mbə sla dzərvə kaa ghən tsa ghwəmmə ghalaba ki. Gəzəkə kwəma katarə na ghwəmmə ti ya jəwəw. <sup>9</sup> ††Mba'a pə ghwəmmə tsati titihwə va jikir tsa ghwəmmə kwa kwəma Hyalay, a Hyala dzaa pəlay jikir tsa mənəti ghwəmmə mbə nəfə tsa nza gwa'a, ka zhəghətəmmə ka mbəzli dēwdēw ni. Sa nzanay, Hyala na, a ghwəmmə sənay, ntsa slar tsa na. Kwəma nə na ta mənə dze kəy, ta mənəti dza na tsəgha. <sup>10</sup> War mba'a pə ghwəmmə ni: «Ka mənə \*kwəma jikir na nza ghəyəw» pə ghwəmməy, ghalaba na, Hyalaa na zhəghəti ghwəmmə ka kwa sla dzərvə ki. Zləbavə kwəma nza ghwəmmə mbə nefer ghwəmmə tsəgha kiw.

‡†† 1:6 2:4 ‡†† 1:7 3:5; Ezay 2:5; Ebr 9:12; ShiZhŋ 1:5 § 1:9 Cem 32:3-5

### Yesaw \*Kəristəw na ntsaa dzaa kəətimmə

2 †A ndərazhee, ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy, vantaa ghwəy dzaa mənī \*kwəma jikir na nə ya. Mba'a kə kwəma jikir na mbəli ta va ndəy, sənay tə ghwəmmə, a gal tsa ghwəmmə tība, ta kəətimmə kwa kwəma Didi Hyala, ghəci na Yesaw Kəristəw. Na naciy, ntsa slar tsa na. 2 ††Yesaw Kəristəw də'wə ghən tsa ci zlay na ghən tsa ci, mba'a mətiy ka shi ta mənđi Hyala li shi tə mbərkə ghwəmmə. Ta mbə Hyalaa pəlayəmmə jikir tsa ghwəmmə. War ta pəli tsa ghwəmmə jikir gwa'a tsəgha naw. Əhəŋ, ta pəlanši jikir tsa mbəzli tə hidi gwanashi mətiy na.

3 Mba'a pə ghwəmmə diti fəti ta mənī kwəma gəzəkə Hyalay, ghalaba na, a ghwəmmə taa sənay, mbəzliy sənata Hyala nza ghwəmmə, pə ghwəmmə. 4 †Mba'a kə ndə ni: «E sənata Hyala» kə, dzəghwa kala di fəti ghəci ta mənī kwəma gəzəkə Hyala mənī nzəy, ndə dzərvə gəməy na tsava ndə. Kwəma Hyala katarŋ na mbə nəfə tsa ci ya jəwəw. 5 ††Ma ntsaa di fəti ta mənī kwəma gəzəkə Hyalay, a tsava ndə di Hyala katarŋ katarŋ. Ava ti dza ghwəmmə sənay jakəkəkə nza ghwəmmə lə Hyala, pə ghwəmmə. 6 ††Ma ntsaa ni: «Jakəkəkə nza ghəy lə Yesaw» kəy, war njasa niy nza nzəy tsa Yesaw va tikə təbə na ghəciy nzəy kwərakwə.

### Nahwəti kwəma 'war'war na

7 †††A madigahira, ma kwəma tsasləghəŋwəy ya nay, mənata na nja nahwəti kwəma gəzəŋwəyee 'war'war na ta mənī, kala səəkə ghwəy favəw. Kwəma səəkə ghwəy favə na. Kwəma mbəradzəta na va niy nza tība, mba'a tsəhəta va ghwəy ghala kwatarŋata na. 8 †Ya tsəgha nzə kiy, kwəma 'war'war na tsasliŋwəy ya tə kwəma va. Tə nzəy tsa \*Kəristəw tə hidi, lə tsa ghwəy nzəy sənay mənđi kwəma katarŋ na kwəma va, kə mənđi. Sa nzana, mbə barvata kwəma mbə kwəsli, ma wəŋ pi tsa katarŋ tsa na, mbə mbərahə ghəci nana.

9 ††Mba'a kə ndə ni: «Ntsa mbə wəŋ pi nze» kə, dzəghwa kala di kwəma ngwarməhiy nəw ghəshi Yesaw li shi ghəciy, ghwəlay na tsava ndə mbə kwəsli. 10 †††Ma ntsaa di ngwarməhiy, ghəci na ntsa mbə wəŋ pi. Tsava ndə kiy, kwəma tība dzaa tərəmbəə dzəmbə \*kwəma jikir naw. 11 ††Ma na ntsaa di ma kwəma ngwarməhiy mbə nəw Yesaw vay, mbə kwəsli na tsava ndə ki. Mbə kwəsli dza naa dza dza ci, kala sənay ma kwa pətsa dza na, sa nzana mba'a kwəsli ghwəlfay.

12 †††Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy ndərazhi yay, sa nzana, gwa'a gwa'a Hyala pəlayŋwəy jikir tsa mənđi ghwəy mbə nəfə tsa nzə, tə sləni mənđi Kəristəw. 13 ††Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy dəshi ndərazhiy, sa nzana, mba'a ghwəy sənay ntsaa nza tība ghala kwatarŋata. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na

† 2:1 Rm 8:34; Ebr 7:25 †† 2:2 4:10; Zhj 1:29 † 2:4 1:6; 4:6; Zhj 3:21; 8:44; 16:13 †† 2:5 2:17; 5:3; Zhj 14:15; 2Zhj 6 †† 2:6 Zhj 13:15; 15:5 ††† 2:7-8 4:11; Zhj 13:34 ††† 2:7 2:24; 3:11 § 2:8 Zhj 1:9-10; 8:12; Rm 13:12 §† 2:9 3:10, 15; 4:20 §†† 2:10 Cem 119:165; Rm 14:13 §† 2:11 Zhj 12:35-36 §†† 2:12 SləniKY 4:12 §† 2:13-14 1:1-2

kwəma na tiy ghwəlay, sa nzana, mba'a ghwəy tədanəkən kaa \*ndə jaka tsa Hyala va jikir tsa.

14 Ma kwəma tsasliŋwəy ya kwəma na ti bay ndərazhiy, sa nzana, mba'a ghwəy sənay Didi Hyala. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na tiy dəshi ndərazhiy, sa nzana mba'a ghwəy sənay ntsaa nza tība kwatarŋata. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na kwəma na ti dibay ghwəlay, sa nzana, lə bərci va ghwəy mba'a ghwəy kəsəvə kwəma Hyala mbə nefer ghwəy. Dzəghwa, mba'a ghwəy tədanəkən kaa ndə jaka tsa Hyala va jikir tsa.

15 ††Ka səkwa nzəghə ghwəy ta nzəy tsa tikə tə hidi ni, ya ta shiy jəw mbə shi tikə tə hidi ma. Mba'a kə nzəghə ndə səkwa ta nzəy tsa tə hidiy, ka di Didi Hyala na mbə nəfə tsa ciw. 16 †††Ma na shi tikə tə hidi gwanashi, shiy nja shi gəmgəm ni maw vəgha ndə ngəri, lə mənī mətsə ta shi tə hidi, lə kəli ghən kiy, va Didi Hyala səəkə niva shiyəw. Tikə tə hidi səəkə ghəshi. 17 †††Kar hidi lə shi mənī mbəzli va mətsə ti shi gwa'ay, ta kəđishi dza ghəshi. Ma na ntsaa mənī kwəma njasa di Hyala kiy, tə ghwəməy dza naa nza pa' kwa ndimndim.

### Ndəghwəm ghən tsa ghwəy va ka jaka Yesaw \*Kəristəw?

18 †††A ndərazhee, ndal tərmbə vəghwə ta kərə hidiw. A ghwəy niy favə, ma kə mənđi niy niy: «Ghala pətsa dza hidiy nza ndəkəwə ta kərəy, ta səəkə dza ndə jaka tsa Kəristəw» kə mənđi niy ni. Avənay sənzəna kiy, kwal mbə ka jakahi Kəristəw tība, sa səəkəshi ghəshiw. Ava va tsəgha sənay ghwəmmə kiy, a vici va səəkəta nana ki, pə ghwəmmə. 19 ††Ka jaka Yesaw vay, mbə ghwəmmə səvəri ghəshi. Sa kama ghəshiy mbəzli mbə ghwəmmə karkar niy, va tsəgha barvashi ghəshi mbə ghwəmmə. Mba'a kə ghəshi niy nza ka mbəzli mbə ghwəmmə karkar ni nzay, ka dza ghəshiy səvəriishi mbə ghwəmmə nzaw. Ma sa zlammə ghəshi vay, ta mbəə citi nza tsa kama ghəshiy mbəzli mbə ghwəmmə na.

20 †††Ma ghwəy ta na na ghwəyəy, a Yesaw Kəristəw fəmbəŋwəy Safə tsa ci mbə nefer ghwəy, mba'a ghwəy sənata kwəma katarŋ na gwanəŋwəy. 21 Sa sənata ma ghwəy kwəma katarŋ na tsasliŋwəy ya kwəma tsasliŋwəy ya na kiw. Sa nzana, mba'a ghwəy sənata na katarŋ na va kwəma, zhini mba'a ghwəy sənay, dzərvə mbə na katarŋ na kwəməw, pə ghwəy. Va tsəgha tsasliŋwəy ya. 22 ††A ndə dzərvə kia? Ya wa ntsaa ni Kəristəw Ntsa tivə Hyala na Yesawəw, kəy, ghəci na ndə dzərvə, ghəci na ndə jaka tsa Kəristəw ki. Ntsaa zləbavə ma kar Dəmmə Hyala va, ghəshi lə Zəghwə nzə. 23 ††Sa nzana, ya wa ntsaa zləbati ma Yesaw ka Zəghwə Hyalay, zləbavə Dəy Yesaw tsa va na kwərakwəw. Ma ntsaa zləbavə: «Zəghwə Hyala na Yesaw!» kəy, aa sənay Didi kwərakwə. 24 ††Ghənzə tsəgha kiy, kwəma favə ghwəy va ghala kwatarŋatay, mənđim məhəriy dzəkən wəzə, mba'a ghwəy kəsəvə

§† 2:15 Zhk 4:4 §§† 2:16 Fir 27:20; Rm 13:14; Ef 2:3; Zhk 4:16 §§† 2:17 Mt 7:21; 1Kwər 7:31 §§§ 2:18 4:3; Mt 7:15; 2Zhj 7 18 2:19 SləniKY 20:30 19 2:20 2:27 20 2:22 4:3; 2Zhj 7 21 2:23 4:15; 5:1; Zhj 5:23; 15:23; 2Zhj 9 22 2:24 2:7

mbə nefer ghwəy. War mba'a pə ghwəy kəsəvə kwəma gha ghwəy vaa favə wəzə mbə nefer ghwəyəy, ghalaba na, mbəzli jakəjakə ni nza ghwəy lə Yesəw, mba'a lə Dəy kwərakwə ba. <sup>25</sup>†Ma kə Kəristəw kaa kwəma gəzəkəmmə nay: «Ta ndəjwəy piy tsaa kədi ma dzee» kə.

<sup>26</sup> Kwəma tsaslitəjwəy ya nay, dzəkən mbəzliy ngədiŋwəy va, ta zamtəjwəy tsaslitee. <sup>27</sup>††Na na ghwəy tala kiy, a Yesəw ndəjwəy \*Safə tsa Hyalaa dzəmbə nefer ghwəy. Njana nzana, mba'a Safə tsa Hyala mbə nefer ghwəy tsəgha kiy, kwal tsa ghwəy tiba lə pəla tsahwəti ndə bəniŋwəy kwəma ghwəlaw. Sa nzanay, mbə bəniŋwəy kwəma di Hyala gwanata na Safə tsa nza va. Ni ghwəy shi bəniŋwəy na vay, shi katarŋ ni na ghəshi, dzərvə dzar mbə shi ya jəwəw. Va tsəgha kiy, nzəjwəyəm jakəjakə lə Kəristəw, njasa banəjwəy Safə tsa Hyala va.

<sup>28</sup>†A ndərazhee, garəjwəyəm tə jakə tsa jakəjwəy ghwəy va lə Kəristəw mbə nefer ghwəy, vantaə ghwəmmə taa hazlənə ta nza, fəca ka na səkə. Kala dzaa ha'wəw mənimmə kwa kwəma ci, fəca dza naa səkə. <sup>29</sup>††Na na ghwəy kiy, a ghwəy sənay ntsa slar tsa na Kəristəw pə ghwəy. Va tsəgha na kiy, sənay tə ghwəy, ya wa ntsaa mənəi kwəma slar nay, Zəghwə Hyala na kwərakwə, pə ghwəy.

### Ndərazhi Hyala nza ghwəmmə

**3** ††Nighətim njasa cikəvəri Dəmmə Hyala mə ghwəmmə di tsa ditəmmə na dikə tsa ci di, pa' ka harəmmə ghəciy ndərazhi ci. Ta na navay, ndərazhi ci nza ghwəmmə katarŋ. Va tsəgha mbə ma mbəzliy nəw ma Yesəw sənammə, ka ndərazhi Hyala, sa nzanay, sənata Hyala ghəshi kwərakwəw. <sup>2</sup>†††A madigahira, nana diy, ndərazhi Hyala mənimmə ghwəmmə. A na kwəmaa taa nza kwa kwəma, nda njaa dza ghwəmmə nzay, sənata nava ghwəmmə diw. Na sənata ghwəmmə gwa'a tsəghay, sa ka Yesəw \*Kəristəw tsahwəyəy, ta nza dza ghwəmmə njasa dza na vaa nza ghalaba. Sa nzanay, ta nay dza ghwəmmə njasa dza pa ciy nza wəzə wəzə. <sup>3</sup>Ya wa ntsaa fəy ghən tsa ci gəzliŋə ta nza njasa nza Kəristəw kwərakwə kiy, mba'a mənəi ghən tsa ci dewdew, njasa nza Yesəw Kəristəw va dewdew kwərakwə ki.

<sup>4</sup>Ya wa ntsaa mənəi \*kwəma jikir na gwa'ay, fətiy di ma tsava ndə ta \*kwəma pəhəti Hyala. Sa nzanay, mənəi kwəma jikir na na, di ma fəti va kwəma pəhəti Hyala na. <sup>5</sup>†††A ghwəy sənay kiy, ta yabanti kwəma ghwəmmə jikir na səkəy Yesəw Kəristəw tikə gwa'a tsəgha, ma ghəci na nacyi, kwəma jikir na və ya jəwəw. <sup>6</sup>†Ghənəzə tsəgha kiy, ntsaa jakəy kwagwa'a lə Yesəw Kəristəw mbə nəfə tsa ciy, aa zlata mənəi kwəma jikir na. Ma na ntsaa nəw lə mənəi kwəma jikir nay, səkə tsava ndə nay Yesəwəw, sənay Yesəw na dibaw.

† 2:25 Zhj 5:24 †† 2:27 Zher 31:34; Zhj 14:16; 16:13 † 2:28 3:21; 4:17; Zhj 5:22; 15:5 †† 2:29 3:10 †† 3:1 3:10; 4:6; Zhj 1:12; 3:16 ††† 3:2 2Kwə 3:18; Flp 3:21 ††† 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Ezay 53:9; Zhj 1:29; 8:46; 2Kwə 5:21; Ebr 4:15; 9:14; 1Pi 1:19; 2:22, 24; 3:18 § 3:6 3:9; 5:18; Zhj 15:5; Rm 6:2, 14

<sup>7</sup>A ndərazhee, ka zləba ghwəy mənəiy ngədiŋwəy ma, ya wa ntsaa mənəi kwəma slar nay, ntsa slar tsa na tsava ndə, njasa nza Yesəw Kəristəw vaa ntsa slar tsa kwərakwə. <sup>8</sup>††Ma na ntsaa nzəyəy war mbə mənəi kwəma jikir nay, tsa \*ndə jaka tsa Hyala na tsava ndə. Sa nzanay, ndə mənəi kwəma jikir na na ndə jaka tsa Hyala naci ghala kwatanata. Va tsəgha səkəy Yesəw Zəghwə Hyala tikə tə hidi ta mbə zamti sləni ndə jaka.

<sup>9</sup>Ma na ntsaa mənəiy ka Zəghwə Hyala naci kiy, ka nəw na lə mənəi kwəma jikir na ghwəlaw. Sa nzanay, lə piy tsaa səkə va Hyala na mbə nəfə tsa ci. Ka mbay naa nəw lə mənəi kwəma jikir na ghwəlaw. Sa nzanay, Dəy na Hyala. <sup>10</sup>†††Avanay, njasa təhəvərivashi ndərazhi Hyala lə ni ndə jakə tsa Hyala: War mba'a kə ndə kala di mənəi na wəzə na kwəma, kala di mətəsə tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw ghəciy, tsava ndə na, mənəiy ka Zəghwə Hyalaw.

### «Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy!» kə Hyala

<sup>11</sup>††Avanta kwəma gha ghwəy favə ghala kwatanata: «Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy» kə Yesəw. <sup>12</sup>†††Nəghətaa ghwəmmə mənəi shiy nja \*Kayən ma. Ghəci na nacyi, zəghwə ndə jaka tsa Hyala, jikir kwəma tsa niy nza na. Dza na mba'a pəəsliiti zəmbəghəy. Ma kwəma pəəsliiti na zəmbəghəy tsa va tiy, sa nzana kwəma wəzə na zəmbəghəy mənəi, ma ghəci ghəci Kayən naci ki na, \*kwəma jikir na ghəciy mənəi.

<sup>13</sup>††A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, ya əy di ma mbəzliy nəw ma Yesəw mətəsə ghwəyəy, əntaa mənəiyəy nja madaŋa ma. <sup>14</sup>†††Ghwəmmə na na ghwəmməy, a ghwəmmə sənay, mbəzli bəkwə bəkwə ni niy nza ghwəmmə. Dzəghwa nana na, mba'a ghwəmmə satim mbə mətəi, mbə piy ghwəmmə ki. Tə wa sənay ghwəmmə mbəzli mbə piy nza ghwəmmə pə ghwəmməy, tə sa nzana mbə di kwəma ngwarməhimmə ghwəmmə. Ma ntsaa di ma kwəma zəmbəghəy vay, ntsa mətəi mətəi tsa na tsava ndə ghwəlaw. <sup>15</sup>†††Ma ntsaa di ma kwəma zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kiy, ndə bəkwə mbəzli na tsava ndə. A ghwəy sənay, war mba'a kə ndə, ndə bəkwə mbəzliy, kwəmavə piy tsaa kədi ma tsava ndəw. <sup>16</sup>†††A Yesəw \*Kəristəw ditəmmə, dzəghwa na mba'a səkəy mətəiy tə ghwəmmə. Ava tə kwəma ci va dza ghwəmmə sənay, njasa ka ghwəmmə di kwəma ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw kwərakwə, ta mbə ghwəmmə zləbavə, ya mətəi ta kwəma shi. <sup>17</sup>†††Sənzənvay, mba'a kə ntsa nza shiy və tərəjwəy tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kala shiy və, dzəghwa kala zhanci hwər tsa ci ti ya jəwə, gar katay ghəciy, njaa njaa ka ntsa tsəgha tsa va mbə ni na: «Mbə di Hyala nzee lə nəfə tsee kwətiŋ» kə kia? Tibaw. <sup>18</sup>††A ndərazhee, əntaa ghwəmmə dzaa gəzə a ghwəmmə di nihwəti mbəzli, pə ghwəmmə kwataka lə miy gwa'a tsəgha ma. Əhəŋ, ə pə ghwəmmə di

† 3:8 Mt 12:26-29; Zhj 8:44 ††† 3:10 2:9, 29 †† 3:11 2:7-8; 4:11; Zhj 13:34 ††† 3:12 Ghava 4:8 †† 3:13 Zhj 15:18 †† 3:14 2:11; Zhj 5:24; 13:35 ††† 3:15 Mt 5:21-22; ShiZhj 21:8 ††† 3:16 Zhj 15:13; Gal 1:4; Flp 2:17; 1Tes 2:8 ††† 3:17 Nəw 15:7 18 3:18 Zhk 2:15-17



mbəzli mbə nəfə tsa ghwəmmə katarŋ katarŋ. Ka ci di tsa vaa səvəri lə mənɪ kwəma wəzə na kaa mbəzli.

### Njasa dza ghwəmmə mbay garə kwa kwəma Hyala kala hazləni tɪba

<sup>19</sup> Mba'a pə ghwəmmə di nihwəti mbəzli tsəgha kiy, ti dza ghwəmmə sənay, mbəzliy nəw kwəma katarŋ na nza ghəy, pə ghwəmmə. Dibay, ghənzə na kwəmaa dzaa bəmmə bərci, ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tɪba. <sup>20</sup> Sa nzana, ya ə bəmmə nəfə tsa ghwəmmə fəti ta kwəma jikir tsa mənɪ ghwəmməy, ka dza her ghwəmmə kwa kwəma Hyalaw. A ghwəmmə sənay, a Hyala tarŋəti nefer ghwəmmə tə sənata kwəma. Kwəma tɪba kala sənata gwa'a gwa'aw. <sup>21</sup> †Ava tsəgha na nava ki, madigahira, kala bəmmə fəti kə nəfə tsa ghwəmmə ta kwəma jikir tsa mənɪ ghwəmməy. A bərci va ghwəmmə ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tɪba ki. <sup>22</sup> ††Ya nimaba shiy dəw ghwəmmə va Hyalay, ta ndammə shi va dza na kwərakwə ki. Sa nzana mbə di fəti ghwəmmə ta kwəma gəzəkəmmə na mənɪ nzə, ka mənɪ kwəmaa təbanta bə. <sup>23</sup> †Avanata kwəma gəzəkəmmə na, ta mənɪ: Ə pə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw \*Kəristəw Zəghwə nzə. Ka di ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə njasa gəzəkəmmə Yesəw Kəristəw va. <sup>24</sup> ††Ntsaa di fəti ta kwəma gəzəkə Hyala mənɪy, a jakəy lə Hyala, mba'a Hyala jakəta li kwərakwə. Lə Safə tsa nzə va dēwdew tsa ndammə Hyala, sənay ghwəmmə jakəjakə nza ghwəmmə li, pə ghwəmmə.

### Njasa dza ghwəmmə sənay təhəvəri \*Safə tsa Hyala lə tsa \*ndə jaka tsa Yesəw \*Kəristəw

<sup>4</sup> ††A madigahira, mba'a kə ndə səəkəy dzəmbə ghəwəy, lə Safə tsa Hyala nzee, kəy, əntaa ghəwəy zləba kwəma ci war tsəgha ma. Ə pə ghəwəy dzaa naghəmti wəzə, ta mbə ghəwəy sənay nda Safə tsa Hyala na sa və katarŋ katarŋ, ka ghəwəy gha zləba. Va wa gəzarŋwəy ya tsəghay, sa nzana, danŋshi ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsəhwəshi dzəti hidɪ nana. <sup>2</sup> ††Avanay njasa dza ghəwəy sənay, a Safə tsa Hyala va ndə pə ghəwəy: Ya tsamaba ndə na ntsaa dzaa ni: «A Yesəw Kəristəw mənɪ ghən tsa ci ka ndə, mba'a səəkəy tikə tə hidɪ» kəy. Ava ghəci na ntsa nza Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci. <sup>3</sup> ††Ma ntsaa ni: «Zhəghəy Yesəw ka ndə ngəri, mba'a səəkəy tikə tə hidɪw» kəy, tsava ndə na, Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciw. Safə tsa səəkə va ndə jaka tsa Kəristəw na sa mbə nəfə tsa ci. A ghəwəy niy favə: «Ta səəkə dza na» kə mənɪ niy ni. Aa səəkəy dzəti hidɪ nana ki.

<sup>4</sup> †Na na ghəwəy tala kiy ndərazhiyay, mbəzli Hyala nza ghəwəy, a ghəwəy 'wəshəmti ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa nzanay, bərcibə mbə Safə tsa Hyala va mbə ghəwəy na kən safə tsa mbə mbəzliy nəw ma Yesəw. <sup>5</sup> †Ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə vay, mbəzliy

† 3:21 2:28 †† 3:22 Zhŋ 15:16 † 3:23 Zhŋ 2:23; 13:34 †† 3:24 4:13; Zhŋ 14:16; 15:5; Rm 8:5, 9, 14 †† 4:1 2:18; Mt 7:15; 1Tes 5:21 ††† 4:2 Zhŋ 1:14; Rm 10:9; 1Kwə 12:3 ††† 4:3 2:18, 22 § 4:4 5:5 §† 4:5 Zhŋ 3:31

nəw kwəma tikə tə hidɪ na ghəshi, sa nzana kwəma shi tikə tə hidɪ ni na shi kwəma gəzə ghəshi kiy, va tsəgha fə mbəzliy nəw ma Yesəw ghən ta fa kwəma gəzə ghəshi va. <sup>6</sup> ††Ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, ndərazhi Hyalaa gə ghwəmmə. Va tsəgha kiy, ntsaa sənata Hyala na, ta fa kwəma gəzə ghwəmmə dza na. Ma na mbəzliy kamaa shi Hyalay, ka fa kwəma gəzə ghwəmmə ghəshi ya jəwəw. Ava tsəgha dza ghwəmmə mbay tihəvəri mbəzliy gəzə kwəma lə Safə tsa Hyala dēwdew tsa, lə mbəzliy gəzə kwəma lə safə tsa ndə dzərvə.

### Tə di tsa dɪtəpə Hyala sənay ghwəmmə di ghən tsa ghəwəmmə

<sup>7</sup> A madigahira, di pə ghwəmmə di ghən tsa ghəwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, va Hyala səəkə di. Ya wa ntsaa di Hyala, ka di nihwəti mbəzliy, Zəghwə Hyala na tsava ndə, aa sənata Hyala. <sup>8</sup> †Ma ntsaa di ma Hyala, kala di nihwəti mbəzliy, sənata Hyala tsava ndə na ciw. Sa nzanay, di na Hyala də'wə ghən tsa nzə. <sup>9</sup> ††A Hyala ghəwənikə Zəghwə nzə dzəti hidɪ, zəkəwəti ghəci və, ta mbə ghəciy ndammə piy tsa kədɪ ma. Kwəma mənɪ na va tsəghay, aa cikəvəri di tsa dɪtəmmə na wəzə wəzə. <sup>10</sup> ††Avanay di njasa njana: Sa nzana mba'a ghwəmmə diti Hyala pərba ghwəmmə naw. Əhəŋ, sa nzana ghənzə saa 'waa dɪtəmmə pərba ghənzə. Dza na mba'a ghəwənikə Zəghwə nzə tə ghəwəmmə, ta mbə ghəwəmmə kwəmavə pəli kwəma ghəwəmmə jikir na tə mbərkə mətɪ ci.

<sup>11</sup> ††A madigahira, njana nzana tsəgha Hyala dɪtəmmə kiy, ə pə ghəwəmmə di ghən tsa ghəwəmmə kwa jipə ghwəmmə kwərakwə ki. <sup>12</sup> ††A ghəwəmmə sənay, ndə tɪba mba'a səəkə nata Hyala njasa nzanaw. Ya tsəgha nzə, mba'a pə ghəwəmmə di ghən tsa ghəwəmmə kwa jipə ghəwəmməy, jakəjakə na Hyala lə ghəwəmmə. Ghəlabə kiy, di tsa nzə va na aa kwəmavə bərci mbə nefer ghəwəmmə.

<sup>13</sup> ††Sa ndammə Hyala va Safə tsa nzə dēwdew tsay, ti sənay ghəwəmmə jakəjakə nza ghəwəmmə li, jakəjakə ghənzə lə ghəwəmmə kwərakwə, pə ghəwəmmə.

<sup>14</sup> †††Ghəy də'wə ghən tsa ghəyəy, a ghəy nay lə mətə sə ghəy, dəmmə Hyala ghəwənikə na Zəghwə nzə ta səəkə ta mbəli mbəzli tə hidɪ. Va tsəgha gəzə ghəy kaa mbəzli katarŋ na kwəma va, pə ghəy. <sup>15</sup> ††Ya tsamaba ndə zləbati na: «Zəghwə Hyala na Yesəw» kəy, jakəjakə na Hyala lə tsava ndə, ghəci kwərakwə na, jakəjakə ghəci lə Hyala. <sup>16</sup> ††Na na ghəwəmməy, a ghəwəmmə sənay, a Hyalaa dɪmmə, pə ghəwəmmə, mba'a ghəwəmmə zləbavə di tsa nzə va.

Di na Hyala. Ma ntsaa di nihwəti mbəzli, ka di Hyalay, tsava ndə na jakəjakə na lə Hyala, jakəjakə Hyala li kwərakwə. <sup>17</sup> ††Mba'a kə di tsa dɪtəmmə Hyala va mbə ghəra sləni njasa di na mbə nefer ghəwəmməy, njasaa

††† 4:6 2:4; 3:1; Zhŋ 8:47; 18:37 †† 4:8 4:16 ††† 4:9-10 Zhŋ 3:16 †† 4:10 2:2; 3:5; Rm 5:8, 10 †† 4:11 3:11; 4:21; Mt 5:44-45; 18:33; Zhŋ 13:34; 2Zhŋ 5 ††† 4:12 2:5; 4:17; Zhŋ 1:18 ††† 4:13 3:24 ††† 4:14 Zhŋ 15:27 18 4:15 2:23 19 4:16 4:8-10; Zhŋ 15:5 20 4:17 2:28; 4:12

niy nza nzəy tsa Yesəw \*Kəristəw va tikə tə hidi niy nzay, tsəgha dza tsa ghwəmmə nzəy nza ghalaba kwərakwə. Ka dza hazləniy ghərammə kwa kwəma ci fəca dza naa basə ngwəwəə dzəkən mbəzli kiw. <sup>18</sup> Ma ntsaa di Hyalay, ka nza hazləni mbə nəfə tsa ci ya jəwəw. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka di tsa Hyala va katarj tsaa bəkəvəri hazləni mbə nəfə ci. Mba'a ka ndəə hazləniy, kwəməvə ghəra sləni di tsa Hyala va mbə nəfə tsava ndə njasa di naw. Ta kəsə dza ngwəwə. Sa nzanay, tə kwəma hazləni səkə ngwəwəə dzəkən ndə.

<sup>19</sup> Ma na na ghwəmməy, a ghwəmmə di nihwəti mbəzli, ka di Hyala. Sa nzanay, pərba Hyala 'wa naa dītəmmə. <sup>20</sup> †Mba'a kə ndə ni: «Mbə di Hyala nzee!» kə, dzəghwa kala di ma mətə mbəzli ghəciy, dzərvəə slasla tsava ndə, ka di Hyalaw. Kwa vəghwə tsa nzana kala di mbəzli ghəci, ghəshi shi nashi na kwa mətə ciy, njaa ka na mbəə diti Hyala nanzə, ghənzə sa səkə ma naa nataa? <sup>21</sup> ††Ma kə Yesəw də'wə ghən tsa ci kaa kwəma gəzəkəmmə na ta məniiy: «Ma ntsaa ni mbə di Hyala nzee kəy, di kəy di ngwərməhiy mbə nəw Yesəw kwərakwə!» kə.

#### Njasa dza mbəzliy nəw Yesəw 'wəshamti kwəma tə hidi

**5** †Ya tsamaba ndə zləbati na mbə nəfə tsa ci: «Yesəw na \*Kəristəw tsa tivə Hyala va ta mbəlipə» kəy, Zəghwə Hyala na. Ghənzə tsəgha mba'a kə ndəə di kwəma Dəyəy, ta di kwəma nihwəti ndərazhi yakə Didi tsa va dza na kwərakwə. <sup>2</sup> Vanay njasa dza ghwəmmə sənay mbə di ndərazhi Hyala nza ghwəmmə, pə ghwəmmə: War mba'a pə ghwəmmə mbə di Hyala, ka di fəti ta kwəma gəzəkə nay, mbə dishi nza ghwəmmə. <sup>3</sup> ††Ma kwəma di tsa nə ghwəmmə va, a ghwəmmə di Hyala, pə ghwəmməy, ghənzə na di fəti ta kwəma gəzəkə na mənii nze. Talay, 'yahə'yahə na di fəti ta kwəma gəzəkə Hyala va mənii nze va ghwəmməw. <sup>4</sup> ††Sa nzana, ya wa ntsaa məniiy ka Zəghwə Hyalay, ta mbay dza naa 'wəshamti bərçi shi tə hidi ni. Sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw, va tsəgha dza ghwəmmə mbay 'wəshamti bərçi shi tə hidi. <sup>5</sup> ††Wa tsahwəti ntsaa dzaa mbay 'wəshamti bərçi shi tə hidi ni kia? Ghəci tiba kala war ntsaa zləbati mbə nəfə ci: «Yesəw na Zəghwə Hyala» kəw.

#### Gəzə kwəmaa dzəkən kwəma Yesəw \*Kəristəw

<sup>6</sup> ††A Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci səkəy dzəti hidi, mba'a dzarəy kwa yam \*batem, mba'a miymiy ci shəkəshi ghala pəəsli mənii va. Kwataka dzar kwa yam batem dzarəy na gwa'a tsəghaw, a shəkamti miymiy ci diba. Dzəghwa \*Safə tsa Hyala dēwdēw tsa də'wə ghən tsa ci, mba'a gəzəkənjəy kwəma va: «Katarj na tsəgha» kə. Ma Safə tsa Hyala naciy, ka sla dzərvə naw. <sup>7</sup> ††Mahkan na shiy cimmə, Zəghwə Hyala na Yesəw katarj, kə ghəshi. Ma shi vay: <sup>8</sup> Ana Safə tsa

† 4:20 2:9 †† 4:21 4:11; Mt 22:34-40 † 5:1 1Pi 1:22-23 †† 5:3 2:5; Naw 30:11; Mt 11:30 †† 5:4 Zhj 16:33 ††† 5:5 4:4; Rm 8:37 ††† 5:6 Zhj 16:13; 19:34 § 5:7-9 Zhj 5:36-37

Hyalay, lə yam, mba'a miymiy. Ma ghəshi mahkanavashiy, kwəma kwətiñ na na sa shi. <sup>9</sup> Mba'a kə ndə ngəri ndəghakən fətiy dzəkən kwəma nata nay, kar ghwəmməə zləba tsəgha na, pə ghwəmmə. Fəti ndəghati Hyala də'wə ghən tsa nze kiy, aa tarjəti fəti ndəgha ndə ngəri. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nze ndəghakən na fəti vaa dzəkən Zəghwə nze va tsəgha ki. <sup>10</sup> ††Va tsəgha na, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyalay, war ta zləbavə fəti ndəghati Hyala va dza na mbə nəfə tsa ci: «Katarj na tsəgha» kə. Ma ntsaa banavə ma nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwa dzərvə dza naa fəy Hyala. Sa nzana, kala zləba fəti ndəghakən naa dzəkən Zəghwə nze ghəci.

<sup>11</sup> ††Avanta fəti ndəghakən Hyalaa dzəkən kwəma va, a kəy: «Aa ndammə piy tsaa kədi ma, səkə dzar kwa Zəghwə nze» kə. <sup>12</sup> ††Ya wa ntsaa jakəy lə Zəghwə Hyalay, aa kwəməvə piy tsaa kədi ma. Ma ntsaa jakəy ma liy, kwəməvə piy tsa vaw.

<sup>13</sup> †††Ma kwəma tsasliñwəy ya kwəma va ti, ghwəy mbəzliy banavə nefer ghwəy kaa Zəghwə Hyalay, ta mbə ghwəy sənay katarj, a ghwəy kwəməvə piy tsaa kədi ma, pə ghwəy.

#### Kwəmaa dzəkən piy tsaa kədi ma

<sup>14</sup> ††Mba'a pə ghwəmməə dzəghwa kwəma Hyalay, ka dza her ghwəmməw. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmmə və na, kama kwəma va ge'i njasa diti na. <sup>15</sup> Njana nzana mba'a ghwəmmə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmmə və na, pə ghwəmməy, a ghwəmmə sənay kwərakwə kiy, ta ndammə dza na, ya nimaba shi cə'wə ghwəmmə va və, pə ghwəmmə.

<sup>16</sup> ††Mba'a kə ndə nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw mbə mənii \*kwəma jikir naa dzaa kama gar mətii ghəci vəy, ə kə cə'wə Hyala ti. A Hyala dzaa banavə piy tsaa kədi ma kaa zəmbəghəy tsa va. Ma kwəma cə'wə gəzee vay, war ta mbəzliy mənii jikir tsaa kama gar mətii ghəshi və, dza naa nza wəzə. Sa nzanay a kwəma jikir na tiba kwətiñ gar mətii ndə və. Gəla na-va kwəma jikir naa na dza ghwəy cə'wə tiw. <sup>17</sup> A ghwəmmə sənay, kwəma rəda rəda na mənii mənii gwa'ay, kwəma jikir na na. Nanzə kiy, kar nihwəti kwe-mer jikir niy nza tiba na, kala gar mətii ndə və shi.

<sup>18</sup> †††A ghwəmmə sənay, ya wa ntsaa məniiy ka Zəghwə Hyalay, ka nzəyəy na war mbə mənii kwəma jikir naw. Sa nzanay, war mbə ndəghwə ka Yesəw Zəghwə Hyalaa nza, ka mbay \*ndə jakaa kwəməvə kwal tsaa kwəfaghayəw.

<sup>19</sup> †††A ghwəmmə sənay, na na ghwəmməy, mbəzli Hyala nza ghwəmmə. Ma niy tərmbə mbəzli tə hidi gwanashi na, ni ndə jaka tsa Hyala niva.

<sup>20</sup> †††A ghwəmmə sənay, a Yesəw \*Kəristəw Zəghwə Hyala səkəy tikə tə hidi, dza na mba'a ndammə məhərli ta mbə ghwəmməə sənata Hyala katarj na.

§† 5:10 Rm 8:16; Gal 4:6 §†† 5:11 Zhj 3:16-18 §† 5:12 Zhj 3:36; 5:24 §†† 5:13 Zhj 20:31 §† 5:14 Zhj 15:16 §† 5:16 Mt 12:31; Ebr 6:4-6 §§† 3:6, 9-10; ndə jaka tsa Hyala: Zhj 17:15; 2Tes 3:3 §§† 5:19 Zhj 12:31; Gal 1:4 §§§ 5:20 Zhj 1:14, 18; 11:25; 17:3; 20:28

Dzəghwa mba'a ghwəmmə kwəməvə jakəva lə Hyala katarŋ na, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Zəghwə nzə Yesəw Kəristəw ki. Zəghwə nzə vay, Hyala katarŋ na na də'wə ghən tsa ci, zhini ghəci saa bə piy tsaa kədi ma kaa mbəzli diba. Tsəgha.

<sup>21</sup> †Zhini ba kiy ndərazhiyay, mənim məhərli, vantaa ghwəy dzaŋwəy dzəmbə ta mbəri. Ava tiba kərayee, nza ghwəy nza ki.

---

† 5:21 1Kwər 10:14

## 2 Zhaṅ

### Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ntsaa tsasliiti zliya nay, gəzə slən tsa ci na mbəw, war a na nə na: «Ndə 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw na» kə. Ma kə mbəzli nashi ki na, Zhaṅ ntsa ta səda Yesəw na. Sa nzana nəwər tsa mbə zliya nay, aa di yəməva lə sa mbə kwa taṅa zliya Zhaṅ va. Dzəkən mbəzli ka slasla dzərvə gəzə na lə dzəkən di ghən kwa kwal Hyala. Kaa nahwəti mali dikə na ghəshi lə ndərazhi nʒə tsasliiti Zhaṅ zliya na. Ma kə nihwəti mbəzli na, ta vəli kaa nihwəti mbəzli Yesəw tsasliiti na, kaa mali lə ndərazhi nʒə katarṅ naw, kə ghəshi.

### Səkwəpə

**1** †Yən yən ndə 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw \*Kəristəw tsasli na zliya na kaa ngəṅa gha mali təravə Hyala, lə kaa ndərazhi gha va dee. Kwataka yən kwətira diṅwəy naw, mbə diṅwəy na ya tsamaba ntsaa sənata kwəma Hyala katarṅ na gwa'a. <sup>2</sup> Sa nza ghwəy lə kwəma katarṅ na mbə nefer ghwəy, va tsəgha diṅwəy ya, lə sa nzana, mbə nefer ghwəmmə ghənzə taa nza ya pa' hwəmba.

<sup>3</sup> Nza Didi Hyala ghəshi lə Zəghwə ci Yesəw Kəristəw məntəmmə wəzə hwər tsa shi, ka məntəmmə zhəhwər, ka fəmbəmmə zərkə mbə nefer ghwəmmə. Tsəgha dza shi vaa nza tə ghwəmmə, ghwəmmə shiy nəw kwəma katarṅ na va, ka dīva kwa jipə ghwəmmə.

### Kwəma katarṅ na, lə kwəma di ghən

<sup>4</sup> †Ma yənəy, dalala vəshiree, sa favee njasa nəw nihwəti ndərazhi gha kwəma katarṅ na. Njasa gəzəkəmmə Didi Hyala va məniy, tsəgha məni ghəshi. <sup>5</sup> †A kwajinee na, ə pə ghwəmmə di ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə! Ma kwəma gəzarṅwəy ya nay, nahwəti kwəma gəzəkə mənđi 'war'war na ta məniy ghakee tsasliṅwəy tiw. Kwəmaa niy favə ghwəy va kwatarṅata na. <sup>6</sup> †Mba'a pə ghwəmmə di ghən tsa ghwəmmə, ka di Hyalay, ghalaba na, mbə di fəti nza ghwəmmə ta kwəma gəzəkəmmə Hyala va ta məni. Ma kwəma gha Hyalaa gəzarṅwəy kwatarṅata ta məni ghwəy: «Dim ghən tsa ghwəy» kə. Ava kwəma dza ghwəy nəw mbə nʒəy tsa ghwəy.

† 1 3Zṅ 1 †† 4 3Zṅ 3 † 5-6 Zṅ 13:34; 1Zṅ 4:11 †† 6 Zṅ 14:15; 1Zṅ 2:5; 5:3

<sup>7</sup> ††Daṅ tsahwəshi ka dzərvə dzəti hidi. Mbəzli vay, ka di zləba ghəshi a Yesəw \*Kəristəw səkəy tikə tə hidi, ka zhəghəti ghən tsa ci ka ndə ngəri, kə ghəshiw. Ma ntsaa di ma vaa zləba tsəgha kiy, ghəci na ndə jaka tsa Kəristəw, ghəci na ndə slaslapə dzərvə ki. <sup>8</sup> Va tsəgha na kiy, mənim məhərli tərəṅw. Vantaa sləni ghərati ghəy va mbə ghwəy nza gəmta, war mba'a ghəwəy kwəmvə zhəmə ghwəy gwanata di na.

<sup>9</sup> ††Sənay tə ghwəy, ntsaa fə ma ghən ta nəw kwəma ya hwəmba njasa banavəmmə Yesəw Kəristəw, war dzar kwa tsa ci kwal kwətiy ghəciy di məni kwəmay, jakəy tsava ndə ghəshi lə Hyala ya jəwəw. Ma ntsaa nəw kwəma ya hwəmba njasa banavəmmə Yesəwəy, a tsava ndə jakəy lə Didi Hyala mba'a lə Zəghwə nʒə. <sup>10</sup> ††Va tsəgha nə ya kiy, war mba'a kə ndə səkəy, ka bəniṅwəy shiy, dzəghwa kala dzəghəvashi shi va lə ni banavəmmə Yesəw Kəristəwəy, əntaa ghwəy taa zləba gəla tsava ndə ghəciy dzəkə ghi tsa ghwəy ma! Əntaa ghwəy səkwə ya səkwə nʒə ma! <sup>11</sup> Sa nzana, ma ntsaa dzaa səkwətiy, jakə dza ghəshiy nza tə kwəma ci va jikir na lə tsava ndə.

### Səkwəva lə kwa kərni gəzə kwəma

<sup>12</sup> †Sənzənvə kiy, mbəzliyay, daṅ na nihwəti shi dee gəzarṅwəy. Kala dee tsasliṅwəy shi va tsasli tsasliy dzəti zliya. Ma di yay, mba'ee tsəhəra vəgha ghwəy də'wə ghən tsee, nza ghwəmmə sləkəhwə kwəma kwa mətsə kwa mətsə, ta mbə vəshi ghwəmmə kərkəta.

<sup>13</sup> Mbə səkwəṅa na ndərazhi zhaməṅa. Zhaməṅa təravə Hyala va, njasa təravəṅa na va kwərakwə. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

†† 7 1Zṅ 2:18 ††† 9 1Zṅ 2:23 ††† 10 Rm 16:17 § 12 3Zṅ 13-14

# 3 Zhaṅ

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma zliya nay, Zhaṅ ntsa ta səda Yesəw tsasli na, kə mən̄di diba. Sa nzanay, aa yəməva lə kwa baka zliya ci. Kaa «Gayəsə» madigay tsa dī na tərəṅw tsatsasli na, ta mət̄sahanci bər̄ci ta mən̄i wəzə, lə ta ka'wə ka məlmə. Mba'a ta tsəhanaghwa sət̄i kwa sləmə madigay, va tsahwət̄i ntsaa pəla ladamti wəzə tsa kwa jipə mbəzli Yesəw, slən tsa ciy, Diyətərefə.

### Səkwəpə

**1** †Yən yən ndə 'wa kwal kaa mbəzli nəw Yesəw tsasli na zliya na kaa ntsee Gayəsə, madigara tsa dee katar̄ katar̄ tsa.

<sup>2</sup> A madigara Gayəsə, mbə cə'wə nzee va Hyala, a gha mbəə mət̄səhə dza kwa kwəma kwa kwəma ya mbə namaba kwəma gha. Ka cə'wə va Hyala, a gha mbəə nza kwər̄iṅ, njasa nza kwəma mbə nəfə gha va wəzə kwa kwəma Hyala. <sup>3</sup> †A nihwət̄i ngwarməhim-məə nəw Yesəw səkə vəgha gha, mba'a ghəshi səkəə gəzara, a gha kəsəvə kwəma katar̄ na va, ka garəṅa ti, ka nəw lə nəfə kwət̄iṅ, kə ghəshi. Sa gəzəkəra ghəshi tsəghay, dalala vəshiree ta kwəma gha. <sup>4</sup> Ma yən, war favə mee njasa nəw ndərazhee kwəma katar̄ na kwa kwal Hyalay, nahwət̄i kwəma t̄iba ghwəla mba'a nəfə tsee vəshi ti nja savaw.

### Sləni Gayəsə gwəraa təbanati kaa Zhaṅ

<sup>5</sup> †A ntsee Gayəsə, ghay, e favə mbə tsəva nza gha lə kwal tsa katar̄ tsa mbə kət̄i ngwarməhim-məə nəw Yesəw. Ya ni ghwəy mbəzli mbə məlmə ghwəy, ya ka məlməə səkəshiy dzəmbə ghwəy gwa'a, kə mən̄di. <sup>6</sup> ††Mbəzli kət̄iti gha vay, ghəshi səkəə naa falṅa tikə, ka gəzə njasa dəhwəshi gha kaa mbəzli nəw Yesəw. Va tsəgha na kiy Gayəsəy, ə cə'wəṅee, a gha zhiniy kət̄itishi njasa təbə na va Hyala, mbə dza ta wə wəshi va. <sup>7</sup> Ma kafə tsa kafəshi ghəshi vay, ta gəzanshi kwəma Yesəw \*Kəristəw kaa mbəzli kafəshi ghəshi, kala dī ghəshiy bə shiy va mbəzli nəw ma Yesəw mbə dza va. <sup>8</sup> Ghənzə tsəgha kiy, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli nəw Yesəw na, aa təbə ghwəmməə kət̄i gəla mbəzli tsəgha ni va. Ta mbə ghwəmməə nza jakə li shi mbə ghəra sləni gəzanshi kwəma katar̄ na va kaa mbəzli ghalaba.

† 1 2Zhaṅ 1 †† 3 2Zhaṅ 4 † 5-8 Ebr 13:2 †† 6 Tit 3:13

<sup>9</sup> E niy tsaslanaghə zliya jəwə tsətsə kaa mbəzli nəw Yesəw. Ma dza Diyətərefə, sa dī na mən̄iy ka ntsa dikə tsa mbə mbəzli nəw Yesəw va na, kala dī ghəc̄iy fa kwəma gəzəkəe dzəghwa sləmə ci. <sup>10</sup> Sa kee tsəhəray, ta cikəvər̄iṅwəy kwəma ci va jikir na mən̄i na dzee. Dzərvə ka na vaa slaslaa dzəkən ghəy. Nahwət̄i \*kwəma jikir na mən̄i na dibay, ka dī naa ka'wə ya ngwarməhim-mə mbə nəw Yesəw sa ka ghəshiy səkəə və dibaw. Ya ə dī nihwət̄i mbəzli ka'wəshi na, ka make mbəzli va ghəc̄iy nza va ka'wəshi, ka tihəshi səvəri mbə basəva tsa mbəzli nəw Yesəw.

<sup>11</sup> ††A ntsee Gayəsə, ma pə ghaa mən̄iy, ka bəni nəw kwəma ntsaa mən̄i kwəma jikir na gha ma, kwəma ntsaa mən̄i na wəzə na kwəma pə ghaa bəni. Sa nzanay, ntsaa mən̄i kwəma wəzə na na, ntsa Hyala na tsava ndə. Ma ntsaa mən̄i war kwəma jikir nay, sənata Hyala tsava ndəw.

<sup>12</sup> Ma na Demətəriyəsə kiy, ya tsamaba ndə gwa'a na, war mbə fal na. Ya kwəma katar̄ na va mən̄i nay, war mbə ci kwəma ci wəzə na naa səvəri. Ya ghwəmmə na, mbə gəzə ghwəmmə: «Ntsa katar̄ tsa na» pə ghwəmmə. A gha sənay kiy, ka sla dzərvə ghwəmməw.

### Səkwəva

<sup>13</sup> ††Sənzəna kiy ntseyey, dāṅ na nihwət̄i shi dee gəzəṅa. Kala dee tsasliṅashi, tsasli tsasli dzət̄i zliya. <sup>14</sup> Ma dī yay, kwa kwəma jəw na mba'ee tsəhəra vəgha gha də'wə ghən tsee, ma nza ghwəmmə sləkəhwə kwəma ghwəmmə kwa mət̄sə kwa mət̄sə.

<sup>15</sup> Nza Hyala ndaṅa zərkə mbə nzy tsa gha. Mbə səkwəṅa na madigahiṅa tikə. Nza gha sək-wət̄era madigahimmə kwət̄iṅ kwət̄iṅ tsa shi kwərakwə ki. Ava t̄iba kərayee, nza gha nza.

†† 11 1Zhaṅ 2:29 ††† 13-14 2Zhaṅ 12

# Zhəwdə

## Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, kaa slən ntsaa nəw Yesəw tsasliti Zhəwdə. Kwəma gwəra naa tsasli zliya na tiy, ta gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə, ta mbə mbəzliy nəw Yesəw ndəghwə ghən tsa shi və shi.

Təranjw gəzəkə Zhəwdə kwəmaa dzəkən shi, ka gəzə njasa dza Hyalaa slanshi ngwəvə (kwəshala 3-16). Dzəghwa dība ki, ka gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzəyshi jarjar kwa kwal Hyala (17-23). Ma tə kwa kərnī ki na, dza Zhəwdə ka fal Hyala kwa mbəlipə.

### Səkwəpə

**1** †Yən tsasliŋwəy na zliya na, yən Zhəwdə, ndə ghəra sləni kaa Yesəw \*Kəristəw. Yən na yən zəm-bəghəy Zhakə. Kaa ngəŋwəy ghwəy shi diti dəmmə Hyala va tsaslee zliya na, ghwəy ghwəy shi harvə na va ta nza ghwəy ka mbəzli nza. Mba'a fəyŋwəy kaa Yesəw Kəristəw.

<sup>2</sup> †Məntəŋwəy zhəhwər tsa nza Hyala, mba'a ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy, mba'a fam-bəŋwəy dī tsa nza mbə nefer ghwəy təranjw dība.

### Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala dzar kwa dzərvə

<sup>3</sup> †A madigahira, təranjw səəkē mbə dī tsasliŋwəy zliya ta gəzanjwəy kwəmaa dzəkən mbəli tsa mbəlītəm-mə Hyala gwanammə. Sa dītee tsəgha ki na, mbay yaa nzəyraw, wəzəba tsasliŋwəy ya zliya na, pən, ta bəŋwəy bərci nza ghwəy mbəə jihəva ta kwəma wəzə na va banavə ghwəy nefer ghwəy. Kwəma wəzə na vay, Hyala banavəshi na kaa mbəzli nza, ka dza naa mbəərəva ya pa' hwəmbaw. <sup>4</sup> † †Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mba'a mbəzliy dī ma fəti va va Hyala ghəlabəvəshi mbə ghwəy. Dza ghəshi ka zhəghə gəzə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala. A Hyala ndapə kwal tsa mənī ya namaba kwəma ha'wə ha'wə na, kə ghəshi. Mbə kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, a ghəshi ndəghamti Yesəw \*Kəristəw ntsa ghwəmmə dikə tsa, zhini ghəci mazə tsa sləkəmmə kwətiy. Kwatarjata tsasliti mənđi mbə Zliya Hyala, ta basanakənsi ngwəvə dza Hyala kaa gəla mbəzli va, kə mənđi.

<sup>5</sup> † †Ya tsəgha sənashi ghwəy shi dzee ni ta gəzanjwəy kwəmaa dzəkən shiy, ta zazavəŋwəyshi dēe dība. Niy

nzay, a Kwa sləkəpə niy kəətiti ka \*Izərayel, mba'a bəkəvərishi mbə hidī ka \*Ezhipətə. Ləy hwəm kwəma va na mba'a nihwəti mbəzli niy nza mbə shi, kala banavə nefer shi kaa Hyala. Dzəghwa Hyala mba'a bakwamti niva mbəzli. <sup>6</sup> † †Nihwəti ka kwal Hyala kwərakwəy, mba'a Hyala niy banavəshi bərci na, ka dī tədanakən ghəshi kaa na Hyala va. Mba'a ghəshi bərvashi tə pətsaa fəyshi Hyala. Sa mənđi ghəshi tsəgha na, dza Hyala mba'a kəəsəvəshiy tsəghwashi kwa dəŋw, mba'a fəyshi tə pətsa tərkwəsl kwəsl tsa, tība dza ghəshiy nza ya hwəmba, pa' fəca dza Hyalaa mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli. <sup>7</sup> † †Zəzətim dzəkən məlmə \*Sədəm lə məlmə \*Gwəmə mba'a nihwəti məlməhi vəgha shi dība. Mbəzli mbə məlməhi vay, ghwərghwər niy mənī ghəshi nja ka kwal Hyala va, ka məmənī shi gəmgəm ni, shi kama ndə ngəri gar mənishi. A Hyala shəkambəshi mbə ghwəə kədi ma ya pa' hwəmba. Kwəma vay, səətiy tsəhaghwa na kwa sləmə mbəzli nəghətaa ghəshi mənī shi tsəgha ni.

<sup>8</sup> † †Ya tsəgha nza kiy, mbəzliy səəkəshi vaa dzəmbə ghwəy na, tsəgha mənī ghəshi shiy, sa ka ghəshiy dzay, ka mənī ghwərghwər, tsəgha shiwti ghəy shiw, kə ghəshiy ni. Ka zləba ghəshi Hyalaa sləkəshiw, ka ghəshiy dza na, ka fə ndəərə dzəti mbəzli Hyala dikə dikə ni mə ghwəmə, ka tsəərəshi. <sup>9</sup> † †Ya Mishel, ghəci mazə tsa ka kwal Hyala gwanashiy, niy tsəərəhwə \*ndə jaka tsa Hyala naw. Niy nza kwatarjay, a ghəshi niy zləghwəhwəvəshi lə ndə jaka tsa Hyala ta mbəri tsa \*Məyizə. Niy kəliti ghən tsa ci Mishel mbə kwəma va kiw, niy banavə fəti na lə gəzə kwəma gəmgəm na kaa ndə jaka tsa Hyalaw. War nza Ndə sləkəpə mənī ngwəvəə dzəkən gha, na kwəmaa niy gəzanci na. <sup>10</sup> † †A na mbəzli va kiy, ə tsəərə ghəshi shi sənashi ma ghəshi, ka məmənī shiy pəmshi pəmshi nja shi mbə gamba. Shiy dzaa zamtishi na niva shiy. <sup>11</sup> † †A ngəra'wə dzaa nza kən shi, sa nzanay, səəbə \*Kayən nəwvə ghəshi.

† 1 Mt 13:55; Mk 6:3 †† 2 2Pi 1:2 † 3 1Tim 1:18 †† 4-13 2Pi 2:1-22 †† 4 Gal 5:13; 2Pi 2:1 ††† 5 Səvəri 12:51; Bəla 14:29-30; 1Kwər 10:5; 2Pi 1:12-13

††† 6 1Pi 3:19-20; 2Pi 2:4 § 7 Ghava 19:1-24; 2Pi 2:6 §† 8 2Pi 2:10 §†† Nəw 34:6; Zak 3:2; 2Pi 2:11; Mikayel: ShiZŋj 12:7 §† 10 2Pi

Səəbə \*Balam nəwvə ghəshi diba, ka mənī kwəma jikir na nja saa niy mənī Balam va, ta mbə ghəshiy kwə-mavə gəna. War njasa niy zhini \*Kwəre va ghənəy, tsəgha zhini ghəshi ghən kaa Hyala kwərakwə, va tsəgha bəkwə ghəshi.

<sup>12</sup> †Ghala vəghwə tsa ka ghwəy basəŋwəy ta zəmə shiy jakəjakəy, nja rədaa tekwatəvata va tə kwəbaŋ ka ghəshiy nza mbə ghwəy. War shiy ka ghəshiy sa jakə lə ghwəy. Kar ha'wə nza kwa mətse shi ya jəw nzwə. War dzəkən tsa shi ghən ka ghəshiy zəzə gwa'a tsəgha. Ghala mbə shi lə kwələbiy nza va ngəri ni ka safəə səəkəə pamtishi, kala nzəmə van ghəshiw. Ghala mbə shi lə fəhiy ya ma va, ya ə mənīy vəghwə tsa ka ghəshiy ya tiw. Ghala mbə shi lə fəhi lakəmə mənđi kwa hidi lə hililiŋə shi ta, mba'a ghəshi ghwəlishi hyaŋəw. <sup>13</sup> ††Ghala mbə shi lə yam dazləbə dazləbə niw. Kwəma shi va ha'wə ha'wə nay, tə ngwəlata ka naa nza nja məshəni. War nja sasərkwəə da danjərə va dzar tə ghwəmə na ghəshi. Mbəzli vay, a Hyala gwə-manatishi pətsa dza naa kəəlīshi kwa, mbə kwəslī tərkwəsl kwəsl na, tība dza ghəshiy nzəy pa' kwa ndimndim.

<sup>14</sup> †Ghala kwatanjata niy nzay, a Henəkəwə, kwa kwanja jijiy \*Adam niy gəzəkə kwəma cinti Hyalaa dzəkən mbəzli va. Ma kə ni niy: «Mbə səəkə na Ndə sləkəpə lə ka kwal Hyala ci danj tərəŋw. <sup>15</sup> Ta mənī ngwəwəə dzəkən mbəzli tə hidi gwanashi səəkə na. Ta basanakənsi ngwəwə dza na kaa mbəzliy zləba ma nəw Hyala gwanashi, tə mbərkə shi gəmgəm ni gwanashi mənđi ghəshi kaa ngəci. Sa nzana shi mənđi ghəshi vay, ghən zhini ghəshi kaa Hyala. Ta basanakənsi ngwəwə dza Ndə sləkəpə kaa mbəzliy ha'wə ma va tə Hyala, tə mbərkə kwemə gəmgəm ni va gazəkən ghəshi kən» kə niy ni. <sup>16</sup> Ava ghəshi na shi gəzə Henəkəwə va kwəma vaa dzəkən shi. Ya hwəmbay, war tifəmmə ka gha kəsashi, war ka ngwənəngwəni. Ya nimaba shi di vəgha shiy, war ə ka ghəshiy mənishi, jəw ka ghəshiy gəzə kwəmaa kəli ghən tsa shiw, ka ghəshiy dzay, ka dakə mbəzli nza mbəzli mbəə zləba mənī kwəma di ghəshi va.

### Njasa dza mbəzliy nəw Yesəw mənī lə mbəzli ghəngəhən ghəngəhən

<sup>17-18</sup> †† Ghala kwatanjatay, a ka kwal Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw niy gəzanjwəy kwəmaa dzaa məniva.

<sup>2:12</sup> †† Kayən: Ghava 4:3-8; 1Zhi 3:12; Balam: Bəla 22:7, 17; 1Pi 2:15; Kwəre: Bəla 16:1-34 † <sup>12</sup> 2Pi 2:13, 17 †† <sup>13</sup> Ezay 57:20; 2Pi 2:17 † Mt 25:31; Enwəkə: Ghava 5:18, 21-24; Ebr 11:5 †† <sup>17</sup> 2Pi 3:2 †† <sup>18-19</sup> 2Pi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6

Ma kə ghəshi niy niy: «Ge'i lə kwa kəni vəghwəy, ta tsahwəshi dza mbəzli, ka ghəshi dzay, ka sawəŋwəy, ka mənī kwəma gəmgəm na di vəgha shi» kə ghəshi niy ni. Na na ghwəy kiy madigahiray, əntaa ghwəy zamti ghən ta kwəma shi va ma. <sup>19</sup> Mbəzli vay, ghəshi naa faghwa tihəva kwa jipə mbəzli. Zəzə kwəma tə hidi na sa mbə ghən shi, \*Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa shiw.

<sup>20</sup> ††A na na ghwəy madigahiray, ə pə ghwəy jihəva ta kəətiva kwa jipə tsa ghwəy, nza ghwəy mbəə kwə-mavə bərci tərəŋw mbə kwəma Hyala na dēwdew na banavə ghwəy nefer ghwəy. Ya hwəmbay, ə pə ghwəy cə'wə lə bərci Safə tsa Hyala dēwdew tsa. <sup>21</sup> Mbə nzəy tsa ghwəy, əntaa ghwəy zamti ghən ta di tsa dītəŋwəy Hyala ma. Tsəgha pə ghwəy nzəyŋwəy kala ndəghə vəghwə tsa dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəhwər tə ghwəmmə, mba'a ndammə piy tsa kədi ma.

<sup>22</sup> ††A nihwəti mbəzli tībay bakə bakə na ghən tsa shi, zhəŋwəy tə hwər tsa ghwəy ta gəla mbəzli va. <sup>23</sup> †Nihwəti bay, kwəmaa dzaa bəghəshiy dzəmbə ghwə na sa mənī ghəshi. Ə pə ghwəy kəətishi va nəghətaa ghəshi dzashiy dzəmbə ghwə. Nihwəti mbəzli dibay, kala zhəŋwəy hwər tsa ghwəy ti shi, kala hazləni va nəghə-taa ghwəy shikəŋwəy dzəmbə kwəma shi va jikir na, pə ghwəy taa nza.

Ya kwəbeŋer shi va hwayvashi va \*kwəma jikir nay, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə va ndəŋwəshi.

### Fal Hyala ghwəmmə

<sup>24</sup> ††Fal Hyala ghwəmmə ghənzə saa dzaa mbay ndəghwətəŋwəy va shikəə dzəmbə kwəma jikir na gwanata. Ə pə ghwəmməə fal, sa nzanay, ghənzə na saa dzaa mbay bəkəvəriŋwəy, kala fəti tar kabaka ghwəy, mba'a bəghəŋwəy dzəmbə shəndəkə tsa nzwə, ka vəshi ghwəy tərəŋw. <sup>25</sup> †††Fal Hyala ghwəmmə, ghənzə na Hyala kwətita. Ghənzə mbəlītəmmə na səvəri mbə Ndə sləkəmmə Yesəw \*Kəristəw. Ti kə shəndəkə, ka mənī dikə, lə bərci və, ka sləkə mbəzli, ghava na tə vəghwə tsa dzəvəriy gwanay, lə sənznəva, pa' kwa ndimndim. \*Amin. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

††† <sup>20</sup> Kwəl 2:7 ††† <sup>22</sup> 1Tes 5:11 § <sup>23</sup> Zak 3:2 †† <sup>24</sup> Flp 1:10; 1Tes 5:23 ††† <sup>25</sup> Rm 16:27

# Shi nashi Zhaṅ

## Kwəma dza ghwəmmə ɣha sənataa dzəkən zliya na

Zhaṅ ntsa ta səda Yesəw tsasliti na zliya na. Sa cinti Yesəw shiy ɣhəngħən ɣhəngħən, mba'a ɣəzanci, tsaslitishi, kə, va tsəɣha tsaslishi na. A Yesəw sənay a mbəzliy nəw tə hidiy sa ngəra'wə dalala dzar mbə məlməhi ɣhəngħən ɣhəngħən, kə. Va tsəɣha ci na shi va kaa Zhaṅ ta mbə mətsahanshi bərɕi.

Mbəzli dāṅ tərəṅw pəlahwə na sənay ɣhən tsa shi bəlakə Zhaṅ ni ɣhəngħən ɣhəngħən mbə zliya na, shiy nja shi nja kəlbə ni va, ya saa dza səda tsa nza ɣhən va və mbərfəṅ. Ma kə nihwəti mbəzliy: «Ghənedemer mbərfəṅ ni vay, mezhizhə na ɣhəshi» kə ɣhəshi. Ma kə nihwəti ba na: «Shi ɣəzə Zhaṅ ni mbə zliya nay, a shi va mənishi ɣhala vəghwə tsa ci» kə ɣhəshi. Ma kə nihwəti mbəzli ba na: «Ghwəla na shi va ta məniva sahə, kwətiṅ niva, kwətiṅ niva dza ɣhəshiy məniva ka dzar pa' va kərə tsa hidi» kə ɣhəshi. Ya tsəɣha nṅə kiy, ntsaa sənashi slar tsa shi va tibaw.

### Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Njasa nza shəndəkə tsa Yesəw.

Vəh 2 mba'a vəh 3 Zliyahı tsasli Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlməhi mbərfəṅ.

Vəh 4 Njasa nza pi mazə tsa Hyala mə ɣhwəmə.

Vəh 5 pa' tə vəh 16 Ngəra'wə tsaa dzəti hidi gwanayəy, Hyala pəlay na. Va tsəɣha ɣəzə na kwəmaa dzəkən dimə mbərfəṅ nahə nahə tə miy nahwəti zliya, lə njasa səəkəy ngəra'wə ɣhala vəghwə tsa balamti Yesəw diməhi va. Mba'a zhiniy ɣəzəkəə dzəkən ka kwal Hyala mbərfəṅ, shiy dzaa viy təlimə, ka tsahwəti ngəra'wə zhiniy səəkə ba. Zhini mba'a ɣəzəkəə dzəkən nihwəti ka kwal Hyala mbərfəṅ lə hələpipi ta dəvə shi, tsahwəti ngəra'wə tsa vaa bəkə ɣhəshi ba. ngəra'wer vay, ta mbəə ci bə nəfə tsa bəti Hyalaa dzəkən mbəzliy zləba ma kwəma nṅə, mba'a ta mətsəhə bərɕi kaa mbəzli nṅə nza ɣhəshi mbəə ɣərəshi wəzə wəzə kwa kwal tsa nṅə bəkəshi Hyala.

Vəh 17 pa' tə vəh 20 Dzəkən bərɕi va Hyala, ka tərətə shiy gwanashi, dza kwa Yesəw Kəristəw ɣhəci saa tədanakənsi kaa ka mbəz ci ɣhəngħən ɣhəngħən, lə dzəkən səəkə tsa Yesəw ta sla ngwəvə.

Vəh 21 mba'a vəh 22 Dzəkən yəwən ɣhwəmə mba'a dzəkən yəwən hidi, pətsa dza mbəzli Kəristəw nṅəy ti.

### Kwa tarja kwəma dza məndiy sənataa dzəkən shi nashi Zhaṅ va

<sup>1</sup> †Ma zliya nay, dzəkən shi cinti Yesəw \*Kəristəw kaa mbəzli ka ɣhəra sləni Hyala ɣəzə na kwəma. Hyala ɣəzanci na «canshi shi va» kə, ta mbə ɣhəshiy sənashi shiy dzaa məniva kwa kwəma jəw. Ava va tsəɣha, ɣhwənanakə Yesəw Kəristəw \*ndə kwal tsa Hyala tsa ci kaa Zhaṅ ndə ɣhəra sləni tsa ci ki, ta canci shi va. <sup>2</sup> †Dzəghwa Zhaṅ ki mba'a ɣəzanshi kwəma shi nashi na va gwa'a kaa mbəzli. Ma kə na: «Kwəmaa səəkə va Hyala na sava katarj, Yesəw Kəristəw ɣəzə na: "Katarj na kwəma va" kə» kə.

<sup>3</sup> †Ntsaa dzaa jangə zliya na, lə mbəzliy dza vaa favə kwəma mbə, mba'a ɣhəshi diti fəti tiy, vəshi na ta niva mbəzli. Sa nzanay, shiy ɣəzəshi va mbə zliya va gwanashi na, ndal tərmbə vici məniva tsa shi ta səəkəw.

### Zhaṅ səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi ɣhəngħən ɣhəngħən mbərfəṅ

<sup>4</sup> †Yən tsasli na zliya na, yən Zhaṅ. Kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə məlməhi ɣhəngħən ɣhəngħən mbərfəṅ tə hidi ka Azəy tsaslee. Məntərjəwəy wəzə hwər tsa nṅə Hyala, mba'a ndarjəwəy zərəkə mbə nṅəy tsa ɣhwəy. Ghənzə na Hyala ɣhala hidi ɣhwəla ta ɣhava, ɣhənzə Hyala sana, zhini ɣhənzə sa dzaa səəkə diba. Məntərjəwəy wəzə hwər tsa ci safə tsa mbərfəṅ tsa va ɣərəy kwa kwəma ɣəzli Mazə Hyala, mba'a ndarjəwəy zərəkə mbə nṅəy tsa ɣhwəy. <sup>5</sup> †Məntərjəwəy wəzə hwər Yesəw \*Kəristəw mba'a ndarjəwəy zərəkə mbə nṅəy tsa ɣhwəy. ɣhəci na ndə ndəgha fəti tsa katarj tsa, ɣhəci ɣha naa sati mbə mətə, ɣhəci saa mənə mazə dzəkən mezhizhə tə hidi gwanashi.

Ma Yesəw tsa vay, aa dīmmə. Ta mbəlīmmə mətīy na. Miymiy ci va shikəshi tə ɣhwəmməy, ɣhəshi mbəlan-

† 1:1 4:1; 22:6 †† 1:2 6:9 ‡ 1:3 14:13

†† 1:4 4:5 †† 1:5 2:26; 7:14; 19:15; Kwəl 1:18; Ebr 9:14; 1Zḥj 1:7



təmmə na mbə kwəma ghwəmmə jikir na. <sup>6</sup>†Dza na mba'a zhəghətəmmə ka nici mbəzli sləwa na. Dzəghwa na mbəər mbəərətəmmə ka hwəlfə mbəzli ka mazə \*ka ta Hyalaa ghəra sləni kwa kwəma Didi Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, war Yesəw Kəristəw kə mbəzliy fal, ka fə dikəə dzəti ya pa' hwəmba. \*Amin.

<sup>7</sup>††Nighə tə ghwəy, mbə səəkə na mbə kwəlebi dzəy tə ghwəmə. Ya wa ndəy, ta nay dza na lə mətəsə ci. Ya mbəzliy niy dzərhəwə va lə gwapa gwa'a na, war ta nay dza ghəshi. War lə wahə dza naa nza kwa mətəsə hwəlfə mbəzli tə hidī gwanashi va kwəma ci. Ava tsəgha dza naa məniva. Amin.

<sup>8</sup>†Ma kə Hyala kwa sləkəpəy: «Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a dība» kə. Hyala vay, və gwəramti bərci gwa'a gwa'a. Ghənzə na Hyala ghala hidī ghwəla ta ghava, ghənzə Hyala sana, zhini ghənzə sa dzaa səəkə dība.

### Njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa Zhaᅇ

<sup>9</sup>†Yən gəzarᅇwəy na kwəma na sana, yən zəməᅇwəy Zhaᅇ. Mbəzli kwətiᅇ ni mənimmə ghwəmmə lə ghwəy tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw. Mbə sa ngəra'wə nzee ta kwəma ci kwərakwə, njasa sa ghwəy va, mbə sə'wa nzee njasa sə'wa ghwəy va. Zhini mbə mazə tsa ci ghwəmmə gwanammə dība. Yən nee kiy, ə niy kəsəvəra məndi mba'am dzaa ndəghəyra tə nihwəti hidī tə jipə yam, «Patəməsə» kə məndi kaa slən tsa shi. Sa wana niy ndəghəyram tibay, sa zləbavee kwəma Hyala, ka gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw \*Kəristəw kaa mbəzli. <sup>10</sup>††Ma yən tə pətəsə ndəghəyra məndi va fəca dəmasə kiy, mba'a safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee. Fee na, məliy gaka səəkə ləy hwəmee nja viy təlimə. <sup>11</sup>†††Ma kə məli va ngəra na: «A Zhaᅇ, bəvə zliya, laᅇ gəta tsasli shiy, a gha tsasli shi dzee niy ciᅇ, njasa dza ghaa nashi. Sa ka gha tsaslamtishiy, nza gha vəlanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi mbərfəᅇ tə hidī ka Azəy: Kaa mbəzli mbə məlmə Efesə, lə ni mbə Səmirənə, lə shi mbə Pergam, lə shi mbə Tiyatir, lə shi mbə Sardə, lə shi mbə Filadelfi, mba'a shi mbə Lawədishe» kə.

<sup>12</sup>†††Dzəghwa sa gəzara na kwəma va tsəgha na, tərəd yən zhəghətəvara, ta nay ntsaa gəzara kwəma va. Nighə pən na, kar tə gərkəwahi mbərfəᅇ, shi mən-tim tə tsahi mbəzə. <sup>13</sup>†Mba'a shiy dzəghwa tə jipəjipə gərkəwahi va, wa'i zəghwə ndə ngəri, kirip kwəbaᅇ kən ghən ci pa' mbə hidī. Dza biyakə məndi pəhəti kwəbaᅇ tsa va sar tə hati ci lə kanda mən-tim tə tsahi mbəzə. <sup>14</sup>††Njə'wə pə gha kaa shiti mbə ghən ci na, ndəba ghwəpə məgapa pə gha tezlezl tsa shi. War birəw birəw birəw mətəsəhi ciy mənī, njasa ka ghani ghwə vaa mənī. <sup>15</sup>†††Ma shidshid ci na, ka mbəra nja tsahi bənba 'war səvəri ni mbə ghwə kwa gəzla. Fa' pən kaa gaka zləngwər tsa məli ci na, ndəba gaka kwa

mədzərə yam, pə gha. <sup>16</sup>††Dza na mba'a kəsəvə sasərk-wəhi mbərfəᅇ ta dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafa'i səvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw miy ti, ka zəmə ya kwa namaba bəla nza gwa'a. Ma pətəsə mbə kwəma ci na, war ka bamə ndə, njasa ka vici vaa bamə ndə ghənzə kwa ghən. <sup>17</sup>†††Ma sa nay ya na, bəripə, yən mərə tə pi tiba kwa kwəma ci, nja ntsa mətī mətī tsa. Dza na bəm fati dəvə kwa bəzəmə ci tə ya. Ma kə kaa ngəra na: «A Zhaᅇ, ka hazləni gha ma. Yən na kwa taᅇ mbə shiy gwa'a gwa'a, zhini yən kwa kərni mbə shiy gwa'a gwa'a dība. <sup>18</sup>††Yən na ntsa tə ghwəməy tsa. Ma yənəy, e niy mətira, dzəghwa mba'ee satira mbə mətī. Tə ghwəmə dzee nza ya pa' hwəmba. A bərci vəyaa dzəkən mətī lə dzəkən pətəsə nza mbəreketi ti gwa'a. <sup>19</sup>†Ma shi nashi gha niy məniva tikəy, ə pə gha tsaslitishi. Shiy məniva ni sənznəva, lə niy taa məniva dzaa nza kwa kwəmay, ə pə gha tsaslitishi gwanashi. <sup>20</sup>†Ma sasərkwəhi nashi gha ni mbərfəᅇ ni ta dəvə kwa bəzəmee, ghəshi lə gərkəwahi mbərfəᅇ ni ni mən-tim tə tsahi mbəzəy, vanta kwəma dī ghəshi gəzə: Sasərk-wəhi mbərfəᅇ ni vay, ka kwal nza təy Hyala mbərfəᅇ ta ndəghwə mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə məlməhi mbərfəᅇ ni va na niva. Ma gərkəwahi mbərfəᅇ ni niy, ghəshi na mbəzliy nəw Yesəw, dzar mbə məlməhi mbərfəᅇ ni va ki» kə.

### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Efesə

<sup>2</sup>††A kə ntsa va ki na: A Zhaᅇ, tsasli kwəma dzee na ta gəzarəa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Efesə. A pə gha ngəciy: Avanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa ntsaa kəsəti sasərkwəhi mbərfəᅇ ni va ta dəvə kwa bəzəmə ci, ntsaa dza mbə jipə gərkəwahi mbərfəᅇ ni va ngatim tə tsahi mbəzə shamshama. <sup>2</sup>†††«Ghwəyəy gwa'a gwa'a sənatee sləni ghəra ghwəy. E sənay mbə jihəva nza ghwəy ta ghəra sləni tərəᅇw. Gwa'a sənatee ya njasa nza ghwəy mbə sə'wa kwəmaa gagarᅇwəy. E sə-nay, ghwəyəy, ka dī zləba kwəma mbəzliy mənī \*kwəma jikir na ghwəyəw. Ma mbəzliy ni va, \*ka kwal Yesəw nza ghəy, kə ghəshi ghavə gəm tsəghay, gwa'a naghanti ghwəy kwəma shi, mba'a ghwəy fəti ghən ta kwəma shi, "ka dzərvə na ghəshi" pə ghwəy. <sup>3</sup>†Dalala sə'wa ghwəy kwəma. Mbə sə'wa ngəra'wə nza ghwəy tə mbərkə kwəmee, kala dali ma ghwəy va sə'wa ci.

<sup>4</sup>†Ma nanzə ki ya tsəgha nza, a nahwəti kwəma tiba mbə nza yəy tsa ghwəy kala dīmee: Ghwəyəy, ka dī kwəmee ghwəy ghwəla njasa niy dī ghwəy va kwatəᅇw. <sup>5</sup>†††Ava va tsəgha, nana kiy, zəzətim kwəma wəzəə dzəkən nza yəy tsa ghwəy va kwatəᅇ, a ghwəy nighəti dzəghwa tə pətəsə zhəyᅇwəy ghwəy ləy hwəm, nza ghwəy tsa titihwə tsa ghwəy kaa Hyala, mba'a gh-wəy zhəghəti nza yəy tsa ghwəy. Njasa niy mənī ghwəy va kwəma kwatəᅇ, tsəgha pə ghwəy zhiniy mənī. Ma kala tsəghay, ta səəkə dzee banti gərkəwa ghwəy tə

† 1:6 5:10; 20:4, 6; 22:5; Səvəri 19:6; 1Pi 2:9 †† 1:7 1:13; Dani 7:13; Mt 24:30; Zhᅇ 19:34, 37; 1Tes 4:17 † 1:8 1:4, 8; 2:8; 4:8; 11:17; 16:5; 21:6; 22:13; Səvəri 3:14; Ezay 44:6 †† 1:9 22:8 †† 1:10 17:3 ††† 1:11 4:5 ††† 1:12 Zak 4:2 † 1:13 Dani 7:13; 10:5 †† 1:14 Dani 7:9; 10:6 ††† 1:15 14:2

‡ mbərfəᅇ: 4:5; kafa'i: 2:12; 9:15; Ebr 4:12 ††† 1:17 1:8; Dani 8:17-18 †† 1:18 Rm 14:9; 1Kwər 15:3-4, 25-26 †† 2:1 1:16, 20; Ef 1:1 ††† 2:2 2Kwər 11:13; 1Zhᅇ 4:1 ††† 2:5 2:16, 22; 3:3, 19

pətsa nžə va. <sup>6</sup> War ma kwəma nžee mbə falŋwəy ti na ghwəy ya tsəgha nžəy, war kwəma nžana va, kala di zləba kwəma bənipə mbəzli \*Nikwəlayitə va ghwəy. Njasa nžee va kala dee zləba gəla kwəma va kwərakwə.

<sup>7</sup> †Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di \*Safə tsa Hyala dewdew tsaa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra. Mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahi, ta banavəshi kwal džee nza ghəshi ngəli ya fə kwa tsa Hyala ta zəmə. Fə dza ghəshi vaa ngəli ya nžəy, fə kwa bə piy kaa mbəzli na» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Səmirənə

<sup>8</sup> †A kə dība na: Tsasli kwəma džee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Səmirənə. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsaa gha shiy gwa'a gwa'a, zhini ghəci dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a. Ntsaa niy mətiy, mba'a zhakatiy mbə məti, mbə piy ghəci nana: <sup>9</sup> †«Ghwəyəy e sənay ngəra'wə tsa nza ghwəy mbə. E sənata ndərma kən ghwəy gwa'a. Ya tsəgha nžə kiy, ghwəy na ka shiy tərəŋw ni va Hyala. Kwəma gəgəzə nihwəti mbəzli va gəmgəm naa dzəkən ghwəyəy, gwa'a favee dība. Mbəzliy gəgəzə kwəma va vay, \*ka Zhəwifə gə ghəy, kə ghəshi, mbalaa ka Zhəwifə na ghəshi kiw. Mbəzliy nəw \*ndə jaka tsa Hyala na ghəshi. <sup>10</sup> †Sana sənəzvay, ta sa ngəra'wə dza ghwəy, əntaa ghwəy dzaa hazləni ma. Ta kasaghwa nihwəti mbəzli mbə ghwəy dza ndə jaka tsa Hyalaa dzəghwa fərshina, ta nighə kwəma ghwəy. Ta sa ngəra'wə dza ghwəy dza mbə hi mən. Ma kiy, əntaa ghwəy dzaa zlay nəw kwal tsee lə nəfə kwətiŋ ya ə bəkəwəy mənədi ma. Ta ndəŋwəy piy tsaa kərə ma džee ka zhəmə ghwəy.

<sup>11</sup> †Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə, ta kwəma di safə tsa Hyala dewdew tsaa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra. Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahi, ka dza ghəshiy məti kwa baka sədaw» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Pergam

<sup>12</sup> †A kə dība na: Tsasli kwəma džee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Pergam. Ma pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nza kafa'i tsa kikw kikw miy tsa, ka zəmə ya dza kwa namaəba bəla ci və. <sup>13</sup> †«Ghwəyəy, e sənay njasa nza pətsa nza ghwəy va ti sənəzənva gwa'a. Pətsa nžəyəy ndə jaka tsa Hyala ka mənəni mazə tsa ci ti na sava. Ya tsəgha nžəy, mbə nəwra nza ghwəy lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ. Ya ghala vəghwə tsaa niy pəəsli mbəzli va Antipasə, ntsaa niy ni

† 2:7 22:2, 14, 19; Ghava 2:8-9; 3:22; Ezhek 28:13; 31:8; Mt 13:9, 43 †† 2:8 1:8, 18 † 2Kwər 6:10; Zhk 2:5; ndə jaka tsa Hyala: 3:9; 2Kwər 11:14-15 †† 2:10 Mt 10:28; 1Kwər 9:24-25 †† 2:11 20:6, 14; 21:8 ††† 2:12 1:16

va ndə nəwŋa nžee, kə kwa kwəma mbəzli gwanashi mbə məlmə ghwəy, tə pətsa nza ndə jaka tsa Hyalay, niy zlara ghwəyəw.

<sup>14</sup> ††Ma nanzə ya tsəgha kiy, a nahwəti kwəma tība mbə nžəy tsa ghwəy, kala dīmee: A nihwəti mbəzli mbə ghwəy, ka nəw kwəmaa niy bəni \*Balam va kaa mbəzli kwatəŋa. Balam tsa vay, ghəci niy bananavə na kaa Balakə njasa ka na mənəni ta mbə ngadambə mbəzli ka \*Izərayel dzəmbə mənəni \*kwəma jikir na. Dza na ki mba'a ngadambəshiy dzəmbə zəmə sliw tsa ta mənədi mbəri li, mba'a dzəmbə mənəni ghwərghwər. <sup>15</sup> Dībay, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy kwərakwə ka nəw shi bənipə mbəzli \*Nikwəlayitə va. <sup>16</sup> Ava va tsəgha, mba'a pə ghwəy di kwəma yay, ə pə ghwəy tsati titihwə kwa kwəma Hyala, a ghwəy zhəghəti nžəy tsa ghwəy. Ma kala tsəghay, ta səəkə džee dzəmbə ghwəy kwa kwəma jəw ta zamti mbəzli va, lə hwa kwa badəkwə səvəri mbə miy tsee va.

<sup>17</sup> †Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di \*Safə tsa Hyala dewdew tsaa gəzə kaa mbəzliy nəwra. Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahi mbə kwəma vay, ta banavəshi shi zəmə mbəlay Hyala džee. Sa kee dza dībay, vəkə vəkə tatanavəshi hakwə tsa pay tsa, sar tsasl yəwən slən tə hakwə tsa va. Slən tsa vay, ndə tība dzaa sənay kala war ntsa bancim va ngəciw» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Tiyatir

<sup>18</sup> †A kə dība na: Tsasli kwəma džee na ta gəzanjaa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Tiyatir. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa Zəghwə Hyala, ntsa tsə mətsəhi ci birəw birəw nja ghwə. Ma shidshid ci na, ka mbərə nja tsahi bənba 'war səvəri ni mbə gəzla. <sup>19</sup> †«Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a. E sənay njasa di ghwəy mbəzli, lə njasa nəwra ghwəy lə nəfə tsa ghwəy gwanay. Ya njasa sə'wa ghwəy kwəma. Ya njasa jahambəvəŋwəy ghwəy va mbə ghərada sləni yay, cəkə' sənayee. Sləni ghəra ghwəy sənəzvay, e sənay tərəŋwəba ghənzə na kən na kwatəŋa.

<sup>20</sup> ††Ma ya tsəgha nžə kiy, a nahwəti kwəma tība mbə nžəy tsa ghwəy kala dīmee. Kwal tsa banavə ghwəy va kaa mali nə mənədi va Zhezabel, kə mənədi slən tsa nžə, ta nžəy ghənzə mbə ghwəy, ka bananshi kwəma dzərvə dzərvə na kaa mbəzliy ghərada sləni, ta mbə ghəshiy mənəni ghwərghwər, ka zəmə dafa mbəriy, ava kwəma dīmee. Maliy gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyalaa gee kəy, dzərvəə slaslanwəy na. <sup>21</sup> Mba'ee zlanay vəghwə, ka na tsa titihwə va kwəma nžə va jikir na, a ghənzə zhəghəti nžəy tsa nžə, pən na, di zlay mənəni ghwərghwər tsa nžə vaw. <sup>22</sup> Ma njana mənira na tsəgha nee kiy, avee taa sləvati tə pi, war sləmahə dza naa nza

††† 2:14 2:20; Bəla 24:25; 25:1-3; 31:16; 2Pi 2:15 § Cem 78:23-25; Zhj 6:48-51; hakwə: Zak 3:9; yəwən slən: 3:12; Ezay 62:2; 65:15 †† 2:18 1:14-15 ††† 2:20 Bəla 25:1-8; 1Mezh 16:31; 2Mezh 9:22, 30; SləniKY 15:20

tə gəzliy həni, ka sa ngəra'wə tərənɔw. Mbəzli ka na vaa mənı ghwərgħwər tsa nza va li shi gwanashiy, ta sa ngəra'wə dza ghəshi tərənɔw kwərakwə. War ghəshi dza naa tsati titihwə va ghwərgħwər tsa shi va, mba'a ghəshi zlay, dzee zlashi. <sup>23</sup>†Ta bakwamti ndərazhi nza dzee dza gwanashi dıba. Ta mbə mbəzliy nəwra gwanashiy sənay, yən na ntsaa sənata kwəma təkə ndə ngəri, lə na dı na mbə nəfə tsa ci ta gwa'a, kə ghəshi. Ghwəy gwanəɔwəy, ta ngəɔwəy zhəmə ghwəy dzee, kwətıɔ kwətıɔ tsa ghwəy, njasa dza naa nza ge'i ge'i lə kwəma mənti ndə.

<sup>24</sup>Ta na na ghwəy, ghwəy nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Tiyatirəy, zləbavə nəw gəla shi jikirki ni va bənıpə mali va ghwəyəw. Ma shi nə mbəzli va va: "Shi \*ndə jaka tsa Hyala mbəmbə ni" kə ghəshiy, zləbavə nıva shiy ghwəyəw. Na na ghwəyəy, nahwəti kwəma dzee gəzəɔwəy mənı nza tıba gar dalıɔwəy ghwəyəw. <sup>25</sup>††War garə pə ghwəy garəɔwəy tə kwəmee wəzə wəzə mbə nəfə tsa ghwəy, ka nəw wəzə, pa' fəca vici dzee zhıniy zhəghəvaa zhəkə.

<sup>26</sup>†Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahi, ka kərkamti lə nəw kwəma dee vay, ta məntishi dzee ka mezhizhə kən mbəzli gwa'a gwa'a. <sup>27</sup>Dikə tsa ndara Dirə vay, ghəci na sa dzee ta banavəshi kwərakwə. Mezhizhə ghyanakə ghyanakə ni dza ghəshiy nza. Ta 'yapamti mbəzli dza ghəshiy dza, njasa ka mənı dıva vaa 'yapə imbə kwakwa. <sup>28</sup>††Kee dza dibay, mba'ee banavəshi sasərkwə kwa kədi pi.

<sup>29</sup>Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dı \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Sardə

**3** ††A kə dıba na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzəɔaa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəliy nəwra mbə məlmə Sardə. Ma pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nza \*Safə tsa Hyala tsa mbərfən tsa və, mba'a sasərkwəhi mbərfən ni va mbə dəvə ci: «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. Nja mbəzliy kwəmayəy piy pəzli ghwəy kwa kwəma mbəzli, mbalaa mbəzli bəkwə bəkwə ni nza ghwəy ki. <sup>2</sup>Ma pə ghwəy məntiy, fərgħəɔwəy, a ghwəy jihəkəvəɔwəy ta banta bərıci kaa naa tərəmbəta va bəla vəgha ghwəy. Vantaa ghənəzə kərniy mətita. Sa nzanay e nata njasa nza sləni ghəra ghwəy. Mənta na kwaakwa kwa kwəma Hyala yaw. <sup>3</sup>†††Va tsəgha, wəzəba zəzəvə ghwəy na, njasa niy favə ghwəy kwəma Hyala kwatəɔa, lə njasa niy zləbavə ghwəy. Ma sa ka ghwəy zəzəvəy, nza ghwəy tsati titihwə kwa kwəma Hyala, ka zhəghəti nəy tsa ghwəy, mba'a ghwəy zlata mənı \*kwəma jikir na, ka nəw mənı war njasa niy gha ghwəy vaa favə. Ma kala fərgħə pə ghwəyəy, ta səəkə dzee, ka dza ghwəy sənata vici dzee

† 2:23 22:12; Zher 11:20 †† 2:25 3:11 † 2:26-27 12:5; 19:15; Cem 2:8-9 †† 2:28 22:16 †† 3:1 1:4, 16 ††† 3:3 16:15; Mt 24:43; 1Tes 5:1-2

vaa səəkə tiw. War vətəghə, dza ghwəy nara yən tsahwəra, njasa ka ndə ghəli vaa səəkə dzəkə ndə.

<sup>4</sup>†††Ya tsəgha nza kiy, a nihwəti mbəzli tıba mbə ghwəy, mbə məlmə Sardə, kala hway kwəbənər shi ghəshi lə rəda. Na nıva mbəzliy, a ghəshi mənishi gar panshi kwəbənər tezlezl tezlezl ni va, ma nza ghəy dza li shi kwa zəərə kwətıɔ na. <sup>5</sup>†Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahi, ta panakənsi kwəbənər tezlezl tezlezl ni dzam ngəshi. Ka dzee banti tsa shi slən kwa zliya tsasli mənı slən tsa mbəzliy dzaa kwəmayəy piy tsa kədi ma ya njaabaw. Ma sa dzee nza kwa kwəma Dirə ghəshi lə ka kwal ci gwa'ay, ta gəzanshi dzee dza lə miy tsee: "Mbəzlee na shi ni" pən taa ni.

<sup>6</sup>Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dı \*Safə tsa Hyala dēwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Filadelfi

<sup>7</sup>†A kə dıba na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzəɔaa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Filadelfi. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa ntsa dēwdew tsa katar tsa. Ntsa nza shi ghwəni ciki mazə \*Davıtə mbə dəvə ci. Mba'a kə ghwənamti piy, tsahwəti ndə tıba gar kalayəw. Mba'a kə kalay ba na, ndə tıba gar ghwənamtiw. <sup>8</sup>«Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. E sənay ka daw bərıci nza ghwəy. Dzəghwa ghwəy ya tsəgha nəy, war mbə dı fəti ghwəy ta mənı kwəma gəzəɔwəy. Bazhə bazhə gəzəkəvəri ghwəy kwa kwəma mbəzli: "Mbəzli Yesəw nza ghəy" pə ghwəy. Avee ghwənamtəɔwəy miy pi. Ndə tıba mba'a taa mbaɔ kalayəw.

<sup>9</sup>†††Gəzəɔwəy ya, ta mənı nihwəti shiy dzee kaa nihwəti mbəzli mbə ghwəy, mbəzliy nəw \*ndə jaka tsa Hyala va. Mbəzliy ni va ka Zhəwifə nza ghəy, kə ghəshi, ka slasla dzərvə gəm, kala kama ghəshiy ka Zhəwifə. Ta kakəvəshi dzee lə bərıci, nza ghəshi səəkə ta tsəfək-wə kwa kwəma ghwəy. Ta sənay dza ghəshi, e dıɔwəy, kə ghəshi. <sup>10</sup>††Avanay, ta səəkə dza ngəra'wə tsa tərənɔw tsa dzəkən mbəzli tə hıdi gwanashi, ta dzəghə kwəma ndə, ya tsamaba ci. Na na ghwəy, ghwəy shiy dıti fəti va vəya, mba'a ghwəy sə'wahwə kwəma njasa niy gəzəɔwəy ya vay, ta ndəghwətəɔwəy dzee va ngəra'wə tsa va. <sup>11</sup>†††Ndal tərəe ta zhəghəvaa zhəkəw. Va tsəgha, ə pə ghwəy kəsəvə kwəma favə ghwəy wəzə. Vantaa tsahwəti ndə dzaa zləghwəhwə zhəmə dzee va ta bəɔwəy, ghwəy miydalahi. <sup>12</sup>†Ma ntsaa dzaa səvəriy ka miydalay, ta mənti dzee ka shəl tsa mbə ciki Hyalee. Ka zhəkəvəriy na ghwəla ya pa' hwəmbaw. Kee dzay mba'ee dahati slən tsa Hyalee mba'a slən tsa məlmə nza dikə na ti. Məlmə nza vay,

††† 3:4 6:11 † Mt 10:32; zliya: 13:8; 17:8; 20:15; 21:27; Səvəri 32:32; Cem 69:29; Ezay 4:3; Lk 10:20 †† 3:7 Ezay 22:22; Mt 16:19 ††† 3:9 2:9; Ezay 49:23; 60:14 †† 3:10 1:9; Lk 21:19; 1Kwər 10:13; 2Pi 2:9 ††† 3:11 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Zak 2:14 †† 3:12 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; Ezhek 48:35

ghənzə na “Zherəwzalem 'war'war na”. Hyala dza naa vələkəghwa səəkə mə ghwəmə. Kee dza dibay, mba'ee dahati tsee slən tsa 'war'war tsa tə ntsa va.

<sup>13</sup> Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di safə tsa Hyala dewdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Lawədishe

<sup>14</sup> †A kə dība na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzarjaa dzəti zliya, kaa \*ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Lawədishe. A pə gha kaa ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nə məndi \*Amin, kə məndi slən tsa ci. Ntsaa ndəgha fəti karkar naa dzəkən kwəma mənti Hyala, kala dzərvə kwa miy ci ya jəw. Ntsa ngati Hyala shiy gwa'a gwa'a lə dəvə ci. <sup>15</sup> «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. Ghwəyəy, jahambəvəwəy ghwəy dzəmbə slənee gar nə ya kwəram kwəram nza ghwəy pənəw. Zlata məni nza ghwəy gar nə ya rəniki nza ghwəy pənəw. Ava tsəgha mənəwəy ghwəy. Jəw dee ghwəy tivə nahwəti kwətiñ mbə, ka məni nee kiw. <sup>16</sup> Ma njana mənəwəy ghwəy bətəbətə, kala jihəva maa dzəmbə sləni, kala zlata məni nza, ta təkəvəriwəy dzee səvəri mbə miy tsee.

<sup>17</sup> ††Ma pə ghwəy kaa na bərkə ghwəy mbə nefer ghwəyəy: “Ghəy na na ghəy na, gwa'a nza ghəy, a ghəy mənəwəy. Ka shiy tərəwəy ni nza ghəy, nihwəti shi tərhashi ghəy tībaw” pə ghwəy. Mbalaa sənay ghwəy kiw. Ghwəy na shi barcəkəwə ni, gar zhanci hwər tsa ndə tə ghwəy. Ghwəy na ka ndərma. Dirij dirijwəy nza ghwəy, zhini ghwəlefesli ghwəy dība. <sup>18</sup> †Ava va tsəgha dee gəzarwəy kwəma sana nee ki, ghwəy kə gar zləbati. Səəkəm pavəm tsahi mbəzə riririj ni yəwamti məndi mbə ghwə vəya. Ma ghalaba kiy, ta mənəwəy dza ghwəy ka mbəzli ka shiy tsərtsər ni. Ndim pavəm kwəbərjər tezlezl tezlezl niy dzəkən ghən tsa ghwəy vəya ba, ta mbə ghwəy banti ha'wə tsa kən ghwəy, va sa nza ghwəy dirij dirijwəy. Ka ghwəy dza dibay, pa' ghwəy pavə ghwə'i mətəvə vəya, ta mbə ghwəy nay pi. <sup>19</sup> ††Ma yən na neyey, nabə kee nabə ni ya mbəzli dee kwəma shi, zhini ka i shi. Ma pə ghwəy mənti kiy, ə pə ghwəy tsatəra titihwə, mba'a ghwəy zhəghəti nza tsa ghwəy, a ghwəy jihəva ta nəw kwəmee wəzə wəzə. <sup>20</sup> ††Favəm, avanda məgarə miy dəgha, mbə harjwəy. Ma ntsaa favə gakee miy dəgha ci, dza na bəñə'i ghwənamtəra dəgha ta mbee dzəkəy, ta dzəkə ghi tsa ci va dzee, ta dzaa nzañyəy li, ka zəmə shi zəmə ghəy li gwanəñyəy jakəkəkə.

<sup>21</sup> †††Ma mbəzliy dzaa səvəri shi ka miy dalahiy, ta banavəshi kwal dzee ta nzañyəy vəghee kwa gəzli mazə. Njasa nzee va mənəwəy tə pətsa kwətiñ tsa ghəy lə Dirə sana kwa gəzli mazə ci, sa nzee miydala.

† 3:14 1:5; 19:11; Zhñ 1:3; 2Kwər 1:20 †† 3:17 'Wəzh 12:9; 1Kwər 4:8 † 3:18 6:11; 16:15 †† 3:19 Fir 3:11-12; Ebr 12:5-6 †† 3:20 Mt 8:11; Zhñ 14:23 ††† 3:21 1:6; Mt 22:44; Ebr 8:1

<sup>22</sup> Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di \*Safə tsa Hyala dewdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

#### Njasa fə məndi dikə dzəti Hyala mə ghwəmə

**4** Ma ləy hwəm kwəma gəzara na va, sa nə ya njə'wə, pənəy, kar tə miy dəgha ghwəni ghwəni mə ghwəmə. Ma fee ba na, məli ntsaa niy gəzara kwəma va, niy nza gaka məli ci, war we' gaka viy təlimə mbə gəzara kwəma dība, a kə na: «A Zhañ səmə tikə, e citəra kwəmaa dzaa zhiniy məniva ləy hwəm shi va» kə. <sup>2</sup> †††War ghwəla na nza'jəw \*Safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee tsəgha. Nighee na, gəzli nzañyəy mazə kwa mə ghwəmə tība, mba'a tsahwəti ndə kwa mənəwəy. <sup>3</sup> †Ma pətsa mbə kwəma ci na, war ka mbərə kyasə, nja shi ghaslə. Shi har mənədiy «Zhasəpə, lə Sardəwan». Ma gəzli nza na va kwa na, dəzlətsəbə ghənzə va bəriñ. Bəriñ tsa va na, tərəwəy ghəci təkə kwərakwə, ka mbərə njasa ka shi ghaslə vaa nza. <sup>4</sup> †††Dzəghwa dəzlətsəbə nihwəti gəzli gəzli mezhihə bakə mətəskə fadəti tsəbay nava gəzli mazə dība. Dərasə dərasə dərasə pəhəpəhir zhər bakə mətəskə fadəti mənəwəy kwa shi. Lə kwəbərjər tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. War pəərə pəərə ghaa nay ghən tsa shi gwanashi lə shi pəərə ghən mazə mənətim tə tsahi mbəzə. <sup>5</sup> †††Ma ge'i dzəghwa tə pətsa nza gəzli mazə va ti, tə jipəjipə tsa va na, war ə piy wampidi ka ndəmndəmə, ka dərazli. Mbər-fəñ gərkəwəhi tība kwa kwəma nza, lə ghwə kwa shi, ngam ngam ngam. Gərkəwəhi mbər-fəñ ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala va mbər-fəñ tsa mbə nzañyəy kwa kwəma nza. <sup>6</sup> †††Mba'a shiy tība kwa kwəma gəzli nzañyəy va, riririj, nja nighə məti, bəñwə ghəshi ndəba kwəfa dikə na, pə gha.

Zhini ba na, mba'a nihwəti shiy piy tība fadə, tə jipə shi gəzli nza mazə va kwa, dzar vəgha bəla nza fadana-ta ghəshi. Ma shi va na, war mətəshə ghaa nighəma vəgha shi gwa'a gwa'a, dzəghwa kwa hwəm tsa shi lə kwa kwəma shi. <sup>7</sup> Ma pa shi va ndə nighə shiy, tsa kwa tanja va na, nja pa zhəl. Kwa baka na, nja pa məcar. Kwa mahkana na, nja pa ndə ngəri ghəci mbə kwəma ci. Ma kwa fada na, nja pa zəlīkə ghənzə mbə zli tə ghwəmə. <sup>8</sup> †††Ya tsamaba ci mbə shi va gwanashi na, war lə bəkəbəkə kwəñ kwəñ kwəñ və. Paf paf paf ghaa nashi ma bəkəbəkəhi va, va mətəshə, mbəba mbəba lə pərikə pərikəshi gwa'a. Ma ghəshi, ya hwəmba ki na, war mbə ha cəm havəghwə lə həvir gwa'a, kala dəkəva tība, a kə ghəshiy ni na:

«Gha na Ndə sləkəpə, gha sa dewdewdew tsa, gha na Hyalaa gwəramti tə bərçi.  
Gha na Hyala ghala hidī ghwəla ta ghava,  
gha sa tə ghwəmə sana,

††† 4:2-3 5:7; Cem 11:4; 103:19 § 4:3 Ezhek 1:26-28 †† pəhəpə-əhir zhər: 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Ezay 24:23; tezlezl tezlezl: 6:11 ††† 4:5 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Səvəri 9:24; 19:16; Ezhek 1:13-14 †† 15:2; Ezhek 1:22; shiy piy fadə: 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Ezhek 1:5-12; 10:14 ††† 4:8 1:17; 11:17; Ezay 6:2-3; Ezhek 1:18; 10:12

zhini gha saa taa sækə ba» kə ghəshi.

<sup>9</sup> Ava war tsəgha nzəyshi shi fadə ni va, mbə ha cəm ta fal Hyala mənəy va kwa gəzli mazə nɛ, sa tə gh-wəmə va ya pa' hwəmba. Ma cəm tsa ha ghəshi vay, ta fə bama, ka fə dikə dzəti, mba'a ta mananta 'wəsa, ha ghəshi. <sup>10</sup> Ghala pətsa ka shi fadə ni vaa nza mbə ha cəm tsa va tsəgha kiy, ma pəhepəhir zhər bakə mət-səkə fadəti ni va na, tsəfəkwə tsəfəkwə tsəfəkwə ghaa nashi ma, kwa kwəma ntsaa nzəyəy va kwa gəzli mazə ci, ka fal, ghəci saa piy ya pa' hwəmba. Mba'a ghəshi palamti məgapipi pəərə ghən shiy pələyshi kwa kwəma ci. A kə ghəshi na:

<sup>11</sup> †«A Ntsaa sləkənjəy, a Hyala ghəy,  
gha na saa mənija ndə bərçi kən shiy gwanashi.  
Mək nza gha ta fə shəndəkə mbəzliy dzəti gha,  
ka ha'wə tə gha.  
Sa nzanay, gha ngati na shiy ya nimaba.  
Lə di gha ngatishi gha.  
Gha zləbavə na nza ghəshi tiba» kə ghəshi.

**Kwəmaa dzəkən zliya nahayəm, mba'a zəghwə təmbəkə tsa Hyala**

**5** ††Zhini, sa nə ya njə'wə pən na, mba'ee nata zliya pəərə pəərə ta dəvə kwa bəzəmə ntsa kwa gəzli mazə va. Ma zliya va na, tsasli tsasli ghənə mbəba mbəba lə pərikə pərikə gwa'a. Mba'a məndi nahay lə dimə. Dzəghwa mba'am tetekwati dimə mbərfənj tiy, nahay. <sup>2</sup> Nighee na, tsahwəti \*ndə kwal tsa Hyala tsa dikə tsa kafəy, ka zlapə ghəci zlanjlanj, a kə na: «Wa ntsaa taa mənij gar balamti dimə tə zliya naa ghwənamti kia?» kə. <sup>3</sup> Ma ki na, ndə tiba ya kwətiŋ, ya məba mə ghwəmə, ya tikə tə hidī, ya mbə mbəzliy bəkwəshi, gar balamti dimə va, ka ghwənamti zliya vaa nighəti pətsa mbəba kiw. <sup>4</sup> Ma sa nay mee ndə kala tiba ya kwətiŋ, ta ghwənamti zliya va na, tapə yən dzəmbəra mbə wahə.

<sup>5</sup> †Dza ma kə tsahwəti ndə kwətiŋ ngəra mbə pəhepəhir zhər bakə mət-səkə fadəti ni va na: «A Zhanj, tawa wahə gha tay? Nighətima, a ndə tiba. Slən tsa ciy: "Zhəl tsa mbə takə tsa ka Zhəwda, Jijiy mazə \*Davitə". War ghəci na saa mənij miydala, gar balamti dimə mbərfənj na va tə zliya, ka ghwənamti, ta nighə pətsa mbəba» kə.

<sup>6</sup> †Ma zhinee nighə ki na, zəghwə təmbəkə tiba məgarə kwa jipə gəzli mazə. Tə jipəjipə pəhepəhir zhər va, lə shi fadə ni va piy. War ma ndə nighə zəghwə təmbəkə tsa va na, war njasa niy səkəm pəəsləhwə. Mbərfənj təlimim, mbərfənj mət-səhi və. Ma shi mbərfənj ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala mbərfənj tsa ghwənay na dzəti hidī, ya pa' kwəmaba. <sup>7</sup> ††Dza zəghwə təmbəkə tsa va mba'a madiy, mba'a dzaa bəvə zliya va ta dəvə kwa bəzəmə ntsaa nzəyəy va kwa gəzli mazə

† 4:11 Ghava 1:1, 31; ShiZhnj 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6  
†† 5:1 10:2; Ezay 29:11; Ezhek 2:9-10; Dani 12:4, 9 † 5:5 4:4; Ghava 49:9; Mt 1:1; Rm 1:3-4; Ebr 7:14 †† 4:6-7; WahəZher: 5:9, 12; 6; 7:17; 12:11; 13:8; Ezay 53:7; Zher 11:19; Zhnj 1:29; 1Pi 1:19; safə tsa Hyala mbərfənj: 4:5; Zak 3:9 †† 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Mezh 22:19; Ezay 6:1; Ezhek 1:26-28; 10:1

ki. <sup>8</sup> ††Ma sa bəvə zəghwə təmbəkə tsa va zliya va na, dzəghwa shi fadə ni va piy, ghəshi lə pəhepəhir zhər bakə mət-səkə fadəti ni va mba'a ghəshi tsətsəfək-wəshi kwa kwəma ci. Lə gəzəpəlihi ta dəvə shi. Mba'a həlepipi məntim tə tsahi mbəzə gyadə gyadə hililinjə zən nja 'wərdi ti shi. Hililinjə zən va nja 'wərdi nay, ghənə na cə'wə cə'wə mbəzli Hyala. <sup>9</sup> ††Dza ghəshi ka ha cəm tsa 'war'war tsa, a kə ghəshi na:

«Gha na saa mənija gar bə zliya na ta balamti dimə ti va,

ka ghwənamti.

Sa nzanay, a məndi pəəslitənjə,  
mba'a gha mbaranakə mbəzli kaa Hyala  
lə miymiy gha va shikəshi.

Ya mbə takə ka wa na ghəshi,  
ya kwəma ka waa gəzə ghəshi,  
ya mbə hwəlfə ka wa na ghəshi,  
ya səkə tə hidī ka wa səkə ghəshiy,  
cəke' mbaranakəshi gha.

<sup>10</sup> †Dza gha mba'a gha zhəghətishi

ka ni gha mbəzli sləwa gha.

Dzəghwa mbər gha mbəərətishi

ka hwəlfə mbəzli ka mazə,

\*ka ta Hyalaa ghəra sləni kaa Hyala ghwəmmə,  
mba'a ta mənij mazə taa nzaa dzəkən mbəzli tə hidī»

kə ghəshi.

<sup>11</sup> †Zhinee nighə ba na, ka kwal Hyala mbə gaka tiba.

Dənj tsa shi na, mba'a mənti gar bələkwə bələkwə bələkwə dənj kala gar mbay ndə mbəramtishi, dzələt-səbə ghəshi tsəbay gəzli mazə tsa va, ghəshi lə shi fadə ni va piy, mba'a pəhepəhir zhər bakə mət-səkə fadəti ni va. <sup>12</sup> ††Ka ha cəm ghəshi zlanjlanj, a kə ghəshi na:

«A zəghwə təmbəkə tsaa niy pəəsliti məndi tsa,  
gha na saa mənija ndə bərçi, kən shiy gwanashi.

A gha mənija gar nzaa ndə sənata kwəma,

gar nzaa ndə shiy, lə gar nzaa ndə bərçi.

Gar ha'wə ndə ya tsamaba ci tə gha,  
ka fə dikə dzəti gha, ka falja» kə ghəshi.

<sup>13</sup> †Ma zhinee fa ba na, shi ngati Hyala mə ghwəmə,  
lə ni kwəkə tə hidī, lə ni kwəba kwa hidī, lə ni mbə  
yam, gwanashi mbə ha cəm, a kə ghəshi na:

«Fal ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ci,  
ghəshi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va ghwəmmə.  
Ha'wə ghwəmmə ti shi.

Ghəshi na mbəzli nza bərçi və shi.

Fə shəndəkə ghwəmmə dzəti shi,

ya pa' hwəmba» kə ghəshi.

<sup>14</sup> Dzəghwa shi fadə ni va piy: «Amin» kə ghəshi zləbati. Ma pəhepəhir bakə mət-səkə fadəti ni va ghəlabə na, mət-səfəkə gwanashi kwa kwəma ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ci, ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa va, ka falshi.

††† 8:3-4; Cem 141:2; gəzəpəli: 15:2 ††† 5:9 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Cem 96:1 § 5:10 1:6 §† ndə kwal tsa Hyala: Zhəwbə 1:6; Dani 7:10; Ebr 12:22 §†† 5:12 4:11 §† 5:13 Cem 150:6; Flp 2:10

**Kwəma zəghwə təmbəkə tsaə bali dimə tə zliya pəərətī məndi va**

**6** Zhini, ma sa nə ya njə'wə pən na, zəghwə təmbəkə tsa va madiy ta ghwəni zliyaa bəvə na va. Dzəghwa na, bal balamti kwa tanja nahə mbə dimə mbərfənj na va niy nahati məndi. Mba'ee favə tsahwəti sə kwətiŋ mbə shi fadə ni va piy ndəməndəməy, ndəba dərəzli van ə pə gha: «Ca səəkə» kə. <sup>2</sup> †Ma nighee na, gədəw tsa tezelezi tsa səvəriy tifa, lə ndə mə dallə, mba'a rigi mbə dəvə ci. Dza mba'a məndi panamba daghwəba miydala mbə ghən ci. Dza na ka tərə kwəshəl ghəci, ta zha ta mənī miydala difa.

<sup>3</sup> Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa baka dimə nahati məndi va. Fee kwa baka sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. <sup>4</sup> Mba'a tsahwəti gədəw ghəməy səvəriy, lə ndə mə dallə. Mba'a məndi banavə kafa'i tsa dikə tsa. Dza mba'a məndi banavə bərēci ta hərəmə mbəzli tə hidi gwanashi, ta mbəz ghəshi kwa jipə shi. Ka bəkwə ghən tsa shi, kala zərkə tifa.

<sup>5</sup> Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mahkana dimə nahati məndi va. Fee kwa mahkana sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. Mba'a gədəw tsa ngərəkəkəkə tsa səvəriy, lə ndə mə. Nighee na, ntsa mə va lə tasaw bərkə shiy ta dəvə ci. <sup>6</sup> Ma fee na, məliy gaka, war nja məli ndə ngəri səəkə mbə shi fadə ni va piy. Ma kə na: «A pə gha dzaa mənīy, ma gəna ka ndəə kwəməvə tə sləni vəghwə tsa ci kwətiŋəy, gar pavə ha tasaw kwətiŋəy. Ma cikizl kə na, gar ta er kwətiŋ səda. Ma na kar in ghəshi lə tay nashiy, əntaa niva taa nza caslakə ma» kə.

<sup>7</sup> Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa fada dimə nahati məndi va. Fee kwa fada sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səəkə» kə. <sup>8</sup> ††Nighee na, gədəw tsa kwərtəhə tsa səvəriy dallə ndə mə. Məti, kə məndi kaa slən tsa ntsa va, mba'a pətsa ka mbəreketiy nza ti kwasəbə. Mba'a məndi banavəshi bərēciy dzəkən nahwəti bəla hidi kwətiŋ, sa təhəvərihim fadə mbə. Nza ghəshi bakwamti mbəzli tə nava bəla hidi gwa'a lə kafa'i, mba'a lə ma, lə zəlghwə ghəngəhən ghəngəhən, mba'a lə shəkəwədəshi.

<sup>9</sup> †Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa cafa dimə nahati məndi va. Njə'wə pən na, piy tsa mbəzliy niy bakwamti məndi tə mbərkə kwəma Hyala lə tə mbərkə sa niy gəzə ghəshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kala hazləni ma. Piy tsa shi va na, ta pətsa ka məndiy fə shiy ti ta ta shi kaa Hyala ghəci. <sup>10</sup> ††Ka zlapə kwəma ghəshi zlanjlanj, a kə ghəshi na: «A ntsa ghəy dikə tsa, gha na ntsa dēwdēw tsa, gha na ndə sla ngwəvə tsa katarj tsa. Va tsəgha dəw ghəy, nighə, ndat-səma nza ghəy tikə kia? Hwəm bərkə gha basə ngwəvə dzəkən mbəzli tə hidi, a ghəshi kəsli kərhiy dzəghwa ghəy, sa bakwamtənjəy ghəshi kia?» kə ghəshi. <sup>11</sup> ††Dzəghwa məndi kaa ya tsamaba ndə mbə

† 6:2-8 19:11, 14; Zak 1:8; 6:1-7 †† 6:8 Zher 14:12; Ezhek 14:21; Wəzh 13:14 † 6:9 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Zhrj 1:1-2 †† 6:10 18:24; Cem 13:2-3; Nəw 32:43; Lk 18:7 †† kwəbanj tsa tezelezi tsa: 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Ezay 61:10

shi ki, mba'am banavə kwəbanj tsa tezelezi tsa. Ma kə məndi zləbanshi na: «Kadiwəm di, ndəghətim jəw. Danj na nihwəti ngwarməhinjwəy dza məndiy zhiniy bəkwə tə mbərkə sa ghəra ghəshi sləni ta Hyala njasa nza ghwəy va kwərakwə» kə məndi.

<sup>12</sup> ††Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa kwanja dimə nahati məndi va diba. Dzəghwa mba'a hidi mənjkədishi gwanashi, lə bərēci tərənjw tərənjw. Njə'wə pə gha kaa vici na, ndəba ləkwəsa ngəri na pə gha ngəri tsa nza, sa ləvəta na. Tir na, ndəba miymiy pə gha ghəm tsa ci. <sup>13</sup> Ma sasərkwəhi tə ghwəmə na, war ka kwətəkəwətiy səkwaa dzəti hidi, njasa ka ya daskwaa təhəta ma vaa shikə səkwa mə daskwa, safəw viy lə bərēci. <sup>14</sup> †††Gwəravə ghwəmə tsəgha, bətə zata, njasa ka ndə vaa paramti kəshidi. Dzəghwa məndi kaa dələgwigwi ghəshi lə hidi dzar tə jipə yam gwa'a, mba'a məndi bantishi tə pətsaa niy nza ghəshi.

<sup>15</sup> †Dzəghwa mbəzli gwanashi, mba'a ghəshi mbəmbəshi. Mbəzli nja mezhizhə tə hidi, lə mbəzli dikə dikə ni sləkəpə, lə ka sawji dikə dikə ni, lə mbəzli ka ghi tərənjw tərənjw ni, lə ni nza bərēci və shi mbəzli tərənjw, lə mevivi mbəzli, lə ni yaya ni gwa'a, mbəmbəshi dzar mbə ləgwəhi dələgwa, lə dzar ta hərəzli. <sup>16</sup> ††A kə ghəshi na: «A dələgwigwi ghwəy lə hərəzli ni, nga-zlavam dzəkən ghəy, a ghwəy mbələnjəy di. Nəghətəa mətə ntsa mənəy va kwa gəzli mazə nanəy, lə vantaa zəghwə təmbəkə tsaə bəti nəfə va dzaa nanəy. <sup>17</sup> †††Sa nzanay, a vəghwə tsa gar ci sati nəfə tsa shi ti mənəy, ta mənī ngwəvə dzəkən mbəzli. Va tsəgha na kiy, ndə tifa lə bərēci ghwəla mba'a dzaa zhiniy mbay garə kwa kwəma shiw» kə ghəshi.

**Mbəzli 144'000 (bələkəwə bələkəwə mən bələkəwə, mba'a fadə mətəskə fadəti ghən kən) fati Hyala lamba nza ti shi, mbə mbəzli ka \*Izərayel**

**7** ††Ma ləy hwəm nava kwəma ki, nighee na, ka kwal Hyala fadə, garə garə dza kwa bəla slərəpəri hidi fadanashi. Ma ghala pətsa garəshi ghəshi va na, mba'a ghəshi daməti safə tsa fadə tsa va, vantaa ghəci viy, ya dzəti hidi, ya dzəy tə kwəfa, ya va kwəfəghə fəhi. <sup>2</sup> Ma nighee ba na, tsahwəti \*ndə kwal tsa Hyala səəkəy kwa ghwəmə, dəmakə lamba Hyala kwa bəpə piy ta dəvə ci. Dza na ka zlapanshi kwəma kaa nihwəti ni fadə ni va ka kwal Hyala, shi banavəshi Hyala va bərēci, ta ladamti shi tə hidi, lə ni mbə yam gwa'a. <sup>3</sup> †††Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, kadiwəm di, ka lidi shi tə hidi, ya ni mbə yam, ya fəhi ghwəy di ma. Ndəghətim, a ghwəmmə fəghwa lamba Hyala kwa dəghanj kwəma mbəzliy ghərantə sləni kaa Hyala ghwəmmə» kə. <sup>4</sup> ††Dzəghwa mba'a məndi gəzara njasa nza danj tsa mbəzli dza məndi va ta fə lamba Hyalaa dzəghwa dəghanj kwəma shi gwanashi. Ma na danj tsa shiy: Mbəzli bələkəwə bələkəwə mən bələkəwə, mba'a fadə

††† 6:12-13 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Zhəw 2:10; Mt 24:29 ††† 6:14 16:20; 20:11; Ezay 34:4; Ebr 1:11-12 † 6:15 Ezay 2:10, 19, 21; 24:21 †† 6:16 5:7; Wəzh 10:8; Lk 23:30 ††† Zhəw 2:11; Nahwəm 1:6; Səf 1:14-18; Mala 3:2 †† 7:1 9:14-15; Zher 49:36; Dani 7:2 ††† 7:3 9:4; 14:1, 3; 22:4; Ezhek 9:4, 6 †† 7:4-8 14:1, 3; 21:12-13

mætsəkə fadəti ghən kən, (144'000). Mbəzli mbə takəhi mən lə bakə ni va mbə hwəlfə ka Izərayel na ghəshi gwanashi. <sup>58</sup> Mba'a məndi dzaa fati lamba Hyala tə mbəzli təravəm mbə takəhi mən lə bakə ni va. Ya mbə tsama takə na, mbəzli diwəy mən, mən lə bakə shi fanatishi məndi lamba. Vanay slən tsa takəhi va: Takə tsa Zhəwda, mba'a sa Rəwben, mba'a sa Gadə, mba'a sa Aser, mba'a sa Nefətali, mba'a sa Manase, mba'a sa Shimeyanjw, mba'a sa Levi, mba'a sa Isakar, mba'a sa Zabəlanjw, mba'a sa \*Zhezhefə, mba'a sa \*Benzhamenj. Tsəghaa takəhi fati məndi va lamba ti shi. Ya mbə tsamaba takəy, mbəzli diwəy mən, mən lə bakə na shi fanatishi məndi lamba va.

### Vərem tsaa basəy səəkə mbə hwəlfə mbəzli tə hidi gwanashi

<sup>9</sup> †Ma ləy hwəm, sa nə ya njə'wə pən diba ki na, kar mətsee tə vərəm ndə ngəri tsaa səəkə ya kwəmaba na tə hidi, ya kwəma ka waa gəzə na, ya hwəhwə ka waba na, ya hwəlfə ka waba na. Kala gar mbay ndə bəlati dərj tsa shi. Gar gar ghəshi gagarəshi kwa kwəma gəzli mazə va, lə kwa kwəma ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va. War lə kwəbenjer tezlezl tezlezl ni ghaa nashi ma kən ghən shi. Mba'a kəslifi slərpə ta dividivi shi.

<sup>10</sup> ††Dza ghəshi ka gəzə kwəma zlanjlanj, ma kə ghəshi na: «Ghwəmməy, war Hyala ghwəmmə va mənəy kwa gəzli mazə nə, ghəshi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va na ni ghwəmmə mbəzliy mbəlitemmə na na ghwəmmə» kə ghəshi. <sup>11</sup> †Ma ka kwal Hyala gwanashi na, war gar gar ghəshi garəshi, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay gəzli mazə, lə shi pəhepəhir zhər bakə mətsekə fadəti ni va, mba'a sa shi fadə ni va piy gwa'a. Dzəghwa, tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsətsəfəkwəshi, nzəjw, nzəjw, nzəjw kwəma shi mbə hidi, kwa kwəma Hyala, Ka fal ghəshi, <sup>12</sup> ††ma kə ghəshi na:

«\*Amin, tsəgha na katarj, Hyala ghwəmməy, ghənzə na Hyala kwa fal məndi pa' kwa ndimndim, ghənzə na Hyala shəndəkə na, kwa sənata kwəma, lə bərçi və tərəjw. Mananta 'wəsa ghwəmmə, ka ha'wə ti. War ghənzə na Hyalaa məni mazə pa' kwa ndimndim. Amin» kə ghəshi.

<sup>13</sup> ††Ma kə tsahwəti ndə kwətij mbə pəhepəhir zhər bakə mətsekə fadəti ni va ngəra na: «A zəghwee, mbəzli njaa ni na ni nza kwəbenjer pay pay ni ni kən shi mbə mbəzli ni baya? Sənay gha nda kwəma səəkə ghəshi na?» kə. <sup>14</sup> †††Ma pən ngəci na: «A Ndə sləkəra, a kwəma sənatee mbə kwəma va, kala war gha na saa dzaa sənay kia» pən. Ma kə ngəra na: «Ma mbəzli nashi gha niy, ghəshi na mbəzliy garəshi lə bərçi kwa kwal Hyala mbə ngəra'wə tsa tərəjw tsa səəkə kən shi ta kwəma Hyala. Kwəbenjer kən shi va tezlezl tezlezl ni nashi ghay, ə yabantishi ghəshi mbə miymiy zəghwə təmbəkə tsa Hyala va shikəshi. <sup>15</sup> †††Va tsəgha nza ghəshi gar gar gar kwa kwəma gəzli Mazə Hyala, ya

† 7:9 5:9; 6:11; SləniTaH 23:40 †† 7:10 5:7 † 7:11 4:4, 6 †† 7:12 4:11 †† 7:13 6:11; 7:9 ††† 7:14 1:5; 22:14; Cem 51:9; Dani 12:1; Mt 24:21 ††† 7:15 21:3

hwəmba nə. War ka ghəra sləni ngəta mbə ciki tsa nə, havəghwə lə həvir gwa'a. War mbə ndəghwə shi ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ki. <sup>16</sup> †Ma ghəshi nashi kiy, ya ma, ya ndir na, ka zhini naa ghəranshi ghwəlaw. Ya viciy, ka dza naa mbərə ta ndindishi ghwəlaw. Nihwəti shiy tiba dzaa ndindishi, ka sanshi ngəra'wə ghwəlaw. <sup>17</sup> ††Sa nza, ma ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va kwa jipəjipə gəzli mazəy, ghəci dza naa ndəghwəshi. Ta pəməghəshi dza naa dzəməy yamə bəpə piy. Ka Hyala dza na, mba'a sadamti wahə kwa mətsekə shi» kə.

### Zəghwə təmbəkə mbə bali kwa mbərfaŋa nahə dime

**8** ††Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mbərfaŋa dime nahati məndi va ti. War sa nə na bal kə na, dzəghwa pətsa tə ghwəmə tsəgha, dəkədəkədəkə nəyəy. Gar minti mahkan mətsekə, kala favə gaka nihwəti shiy ndə ya jəw nə.

<sup>2</sup> ††Ma nighee na, ka kwal Hyala garəshi mbərfaŋa kwa kwəma nə, mba'a məndi ta tahanavəshi təlimim kwətij kwətij ngəshi.

<sup>3</sup> †††Dzəghwa tsahwəti \*ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkə garəy vəgha pətsa ngati məndi tə tsahi mbəzə, ta ndanta shiy ti kaa Hyala. Mba'a həlapə məntim tə tsahi mbəzə ta ndanta hililijə zən nja 'wərdi kwa kaa Hyala və ta dəvə ci. Dzəghwam dərj məndi tanəghwa hililijə dza na va ta ndanta kaa Hyala, a ghəci ndanta tə pətsa ka məndiy ndanta shiy kaa Hyala, kwa kwəma gəzli mazə nə va, dzavədə lə cə'wə cə'wə mbəzli Hyala gwanashi. <sup>4</sup> Sa madī inəghwə tsa hililijə va jakə lə cə'wə cə'wə mbəzli Hyala va gwa'a ta dəvə ndə kwal tsa Hyala tsa məgarə va kwa kwəma Hyala ki na, ka dzəmə. <sup>5</sup> ††Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a bəvə həlapəə niy nza hililijə va kwa, gyadə ghəci hənəvə ghwə kwa, kwa pətsa ndanta na va shiy ti kaa Hyala. Sa hənəvə na na, dza na fəyik, ndəghakəghwaa dzəti hidi. War sa ndəghakəghwaa na na, ghavə shiy tsəgha ka dərəzli, ka ndəmndəmə, ka wampidi. Mba'a hidi gərgəreshi.

### Njasa viy ka kwal Hyala təlimim

<sup>6</sup> Ghalaba kiy, mba'a ka kwal Hyala mbərfaŋa ni va, niy banavəshi məndi təlimim mbərfaŋa ngəshi ta viyshi gwəmantəvashi gwa'a ta viy shi ki.

<sup>7</sup> †††Dzəghwa kwa taŋa \*ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə. Ma sa viyata na na, dza kar kwacakasla lə ghwə, mba'a miymiy, dzavədə ghəshi shəkəkəghwəvashi səəkə mə ghwəməə dzəti hidi. Ma sa təhəvərim hidi mahkan mbəy, dzəghwa nahwəti bəla kwətij, bərkiđə ghənzə ndita. Sa təhəvəri məndi fəhi mahkan mbə diba na, mba'a nahwəti bəla shi kwətij ndita. Gwa'a gwa'a gwəzən tsa nebəkə tsa ndantəvay.

§ 7:16 Ezay 49:9-10 §† 5:6; 21:6; Zhj 10:10, 11; Ezhek 34:11-16, 23-24; sadi wahə kwa mətse: 21:4; Cem 126:5-6; Ezay 25:8 §†† 8:1 Zak 2:17; Aba 2:20 §† təlimim: Zhə 6:4, 6; Mt 24:31 §†† 8:3 5:8; Səvəri 30:1, 3 §† 8:5 4:5; 6:12-13; SləniTaH 16:12; Ezhek 10:2 §† 8:7-12 9:15, 18; Ezhek 5:2, 12 §†† 8:7 Səvəri 9:23-25

<sup>8</sup> †Dza kwa baka ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma sa viyata na na, dzəghwa mändi kaa nihwəti shiy, ndəba dəlagwa dikə na, pə gha ngəshi, war ka tsə ghwə səvəri mbə shi, fəyik mändi ndəghakəghwashiy dzəti kwəfa dikə na. Ma sa təhəvərim həl tsa dikə tsa mahkan mbə na, dzəghwa nahwəti bəla shi kwətiŋ mba'a zhəghəta ka miymiy. <sup>9</sup> Dzəghwa shiy piy mbə yam ge'i ge'i lə bəlaa zhəghəta va ka miymiy, cəke' ghəshi bəkwəshi kwərakwə. Tsəgha kwambəwaler lidishi, ge'i ge'i lə bəla va kwərakwə ba.

<sup>10</sup> Dza kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma sa viyata na na, 'wakəvə sasərkwə dikə na, war ka tsə, baram baram baram ndəba ghwə tə shihwə pə gha, mba'a tərəkəvata səəkə mə ghwəməə dzəti kwa mahkana bəla yam kwa həledemer lə mətəshi yam gwa'a. <sup>11</sup> ††Slən tsa sasərkwə vay, «shi 'yaghwakə ni». Dzəghwa kwa mahkana bəla yam va sa təhəvəriishi mändi mahkan mbə, 'yaghwakə ghwakə ghwakə, ghəshi mənishi. Mba'a mbəzli bəkwəshi tərəŋw war sa sahəwə ghəshi yam va, sa nza ghwə'iy bəkwə mbəzli mbə shi.

<sup>12</sup> †Dza kwa fada ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma sa viyata na na, dza nahwəti bəla kwətiŋ mbə bəla vici mahkan, sa təhəvəriim, mba'a shirkwəta. Tsəgha nahwəti bəla tir kwətiŋ sa təhəvəriim mahkan mbə shirkwəta dība, zhi-ni tsəgha nahwəti bəla sasərkwəhi kwətiŋ sa təhəvəriishim mahkan mbə dība. War kwəshi ghaa nata ma kwa mahkana bəla va shi va gwanashi. Ka mbərə nahwəti bəla vici kwətiŋ havəghwəw. Ka mbərə na kar tir lə sasərkwəhi həvir kwərakwəw. Tsəgha.

<sup>13</sup> Dzəghwa sa nə ya njə'wə pən na, kar tə zəlīkə, dzəy tə ghwəmə, məba kərakə. Fee na, ghənzə mbə wa zlanjan, a kə na: «Waa ngəra'wə, waa ngəra'wə! Avanaŋ sanay mahkan tərmbə nihwəti ka kwal Hyala, ta viy na shi təlīmə. Ya wa ndə sa ka na viyata na ciy, ta səəkə dza ngəra'wəə dzəkən mbəzli tə hidī tərəŋw» kə.

<sup>9</sup> ††Dza kwa cafa ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma nighee na, sasərkwə tərəkəvata səəkə mə ghwəməə dzəti hidī. Dza mba'a mändi banavə shiy ghwəni miy kə'wə tsa tədəm tsa va tərəŋw tsa ta dəvə nzə. <sup>2</sup> ††Dza sasərkwə va, bəŋ ghwənamti kə'wə tsa tədəm tsa va ki. Ma sa ghwənamti na na, ghavə inəghwə tsəgha, takwəm kwəm kwəm səməy kwaba. Ndəba inəghwə tsaa ndi və'i, pə gha. Dzəghwa na, nza'jəw, dəmbə'wamti vici lə pətsa dzar tə ghwəmə ta gwa'a. Dzəghwa zhəmbəlm-bəl pi mənīy. <sup>3</sup> †††Dzəghwa jər vədəm tsahwəy səməmə kwa kə'wə tsa va, səvəri mbə inəghwə tsa va. Mba'a dzaa pəslambəvay mbə mbəzli tə hidī. Mba'am banaghə bərēci ta ndindi mbəzli nja yiti. <sup>4</sup> †††Ma kə mən-di kaa jər tsa va na: «A jər, mbala, ma sa ka gha

tsəhəŋay, əntaa gha taa kwəfəghə nihwəti shi gəmshi ni nja gwəzən, ya fə, ya nimaba kəslifi shiy ma. War ndə ngəri, mbəzli kama lamba Hyala kwa dəghaŋ kwəma shi nahə nahə gwa'a tsəgha, pə gha dzaa sanshi ngəra'wə» kə mändi kaa ngəci. <sup>5</sup> Nanzə kiy, banavə kw-al mändi kaa jər tsa va ta bakwamti mbəzli ghəciw. War ta sanshi ngəra'wə kaa mbəzli, ge'i ge'i gar tir cifə banavə mändi kwal gwa'a tsəgha. War njasa ka yiti vaa zhanci kaa ndə ghənzə nditi ndəy, war tsəgha na zhipə tsa shigə ci va ghəci nditi ndə.

<sup>6</sup> †Ghala tir tsa cifə tsa vay, ta dəw məti dza mbəzli tə hidiy dza. Ka dza mətiy bəshi kiw. Tərəŋw ghəshi taa maw məti na, ka hwəta məti taa nza və shi. <sup>7</sup> ††Ma pa jər tsa va ndəə nighəy, war ndəba gədewesli pahamti mändi ta dza ta mbəz, pə gha. Mba'a shiy mbə ghən shi nja daghwəba tsa məntim tə tsahi mbəzə. Ma pət-sa mbə kwəma shi ndəə nighə na, war nja pətsa mbə kwəma ndə ngəri. <sup>8</sup> †††Ndəba shiti mbə ghən mi'i pə gha kaa shiti shi biti biti tsa shi. Ma sli'i shi na, war nja sli'i zhəl. <sup>9</sup> †††Dzəghwa mändi kaa pətsa sati kwa hati shi mba'am pahamti lə shiy, nja rəbəci tsa tsati mändi tə tsahi. Ma ndəə fa gaka bəkəbəkəhi ci na, war njasa ka gaka məwtiti gədewesli vaa nza mbə mbahə shiy, ghəshi mbə diva ta mbəz. <sup>10</sup> Jər tsa vay, lə shigə na ti kikw kikw kikw, njasa ka shigə yiti vaa nza. Lə shigə shi va dza ghəshiy ndindi mbəzli, ta sanshi ngəra'wə mbə tir cifə. <sup>11</sup> Ma mazə tsaa sləwashiy, ghəci na ndə kwal tsa kə'wə tsa tədəm tsa va, tərəŋw tsa. Slən tsa mazə tsa va lə kwəma ka Ebərəy: «Abadəŋw». Lə kwəma ka \*Gərekə na: «Apəliyəŋw». Ma dī slən tsa va gəzəy: «Ndə zapə na» dī na gəzə.

<sup>12</sup> Ava gwa'a kərəy kwa tanja ngəra'wə naci ki. Gh-wəla na tsahwəti ngəra'wə bakə mbə səəkə.

<sup>13</sup> †††Dza kwa kwanja ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma sa viyata na nay, fee na, məli ndəə gaka səəkə dzar kwa bəla fadə na va tə pətsa ngati mändi va kwa kwəma Hyala. Pətsa vay, tə mbəzə ngati mändi ta ndanta shiy ti kaa Hyala. <sup>14</sup> ††Ma kə gaka məli va kaa kwa kwanja ndə kwal tsa Hyala tsaa viyata təlīmə va ki na: «A ndə kwal tsa Hyala, mbala pəlashi nihwəti ka kwal fadə ni va pəhəti mändi miy həl tsa dikə tsa va nə mändi, "Efəratə", kə mändi kaa slən tsa ci» kə. <sup>15</sup> †††Dzəghwa mändi ki mba'am pəlashi ka kwal va. Ma ghəshi fadanashiy, Hyala niy pəhətishi na, mba'a gwəməyshi, ta ghəra sləni ghəshi tə piya va, ge'i lə tir tsa va, zhini ge'i lə vici va, mba'a ge'i lə ler va dība. Sləni shiy: Səəkə ta bəkwə nihwəti mbəzli tə bəla kwətiŋ, sa təhəvəriishim mahkan mbə. <sup>16</sup> Nighee na, ka sawji dāŋ tərəŋw səəkəshi tiba mə gədəw mə gədəw. Dza mba'a mändi gəzara dāŋ tsa shi. Ka sawji gar miliyāŋw bələkwə bələkwə bakə ghəshi (200'000'000). <sup>17</sup> †††Ma yən mbə nighə shi va nja kwa shiw kiy, mba'ee nashi gədewesli, lə mbəzli lə mbəzli mə shi. Ma mbəzli mə shi va na, lə kwəbənjer rəbəci kən ghən shi. Ghəm ghəmshi tə nah-

† 8:8 16:3-4; Səvəri 7:20, 21 †† 8:11 Zher 8:14 † 8:12 6:12-13; Ezay 13:10; Ezhek 32:7-8 †† kə'wə tsa tədəm tsa va tərəŋw tsa: 11:7; 20:1; Zhəwbə 26:6; 28:22; Lk 8:31; 2Pi 2:4 †† 9:2 Ghava 19:28; Səvəri 19:18 ††† 9:3-11 Səvəri 10:12-20 ††† 9:4 7:2-3

§ 9:6 Zhəwbə 3:21; Zher 8:3 †† 9:7 Zhəwbə 39:19-20; Zhəw 2:4 ††† 9:8 Zhəw 1:6 †† 9:9 Zhəw 2:5 ††† 9:13 8:3; Səvəri 30:1-3 †† 9:14 7:1; Nəw 1:7 †† 9:15 8:7-12 ††† 9:17 Zhəwbə 41:10-12



wəti bəla, tə nahwəti bəla na, nja isl ghwəmə, ma tə nahwəti bəla ba na, nja shamshama. Ma ghənedemer gədewesli va na, war nja ghən zhəl. Ka səvəri ghwə lə inəghwə, mba'a barəwdəw kwa miy shi. <sup>18</sup> Dzəghwa ngəra'wə tsa mahkan tsa va səvəriy mbə miy gədewesli va, mba'a zamti nihwəti mbəzli tə bəla hidi kwətiŋ sa təhəvərihim mahkan mbə. <sup>19</sup> Gədewesli vay, mbə miy tsa shi lə mbə shigigi shi na ni shi bərci ghəra ghəshi mbəzli li shi. Ma ndəə nighə shigə shi va na, war nja shishi nja shishi, lə ghən lə ghən ti, li ka ghəshiy həci mbəzli.

<sup>20</sup> † ††Ma nihwəti mbəzliy tərəmbəshi kala bəkwəshi va ngəra'wə tsa mahkan tsa vay, ya tsəgha nza na, tsa titihwə ghəshi kaa Hyala, ka zhəghəti nza tsa shiw. War ghwəlashi niy nza ghəshi mbə ki kihə hyeler shi, ka tsəfəkwə kwa kwəma mbəreketi ngati ghəshi tə tsahi mbəzə, lə tə tsahi bənba, ya ni fədiiti məndi tə shəghwə, ya tə hərəzli. Gəla shi vay, shiy nay ma pi, kala favə ma kwəma, kala mbəzə dza, na ghəshi.

<sup>21</sup> Mbəzli va dibay, war ghwəlashi niy nza ghəshi mbə bəbəkəwə mbəzli, ka məməni mbəl, ka məməni gh-wərghwər, ka ghəghəli shi mbəzli.

**\*Ndə kwal tsa Hyala səəkəy lə zliya jəwə ta dəvə ci**

**10** †Zhini, sa nə ya njə'wə pən dība na, ndə kwal tsa Hyala tsa dibədi bə tsa mbə səkwə səəkə mə gh-wəmə. Vəgha ci na, lə kwəlebi kən, mba'a bəriŋ pəərə pəərə dzar ta ghən ci. War ndəba vici pə gha pətsa mbə kwəma ciy mbəre. Ma shidshid ci na, nja ghani ghwə. <sup>2</sup> ††Tasl ghəci kəsəvə zliya jəwə, ghwəni ghwəni ta dəvə ci. Dza na madə kədəti səda kwa bəzəmə ci tə kwəfa dikə na, ma kwa zlebi ci na, madə tə hidi. <sup>3</sup> ††Dza na mba'a ngwəmata lala zlanjlanj, ndəba gaka wahə zhəl, pə gha. Sa ngwəmata na lalay, dzəghwa van mbərfaŋ ghəci dərəzliy, ta zləbanci lala ci va. <sup>4</sup> Ma sa kədita gaka dərəzli van tsa va na, mba'ee niy gwəman-təvara, ta tsasli kwəma gəzəkə na mbə dərəzli ci va. Ma fee na, məli ndə mbə gəzara kwəma səəkə mə gh-wəmə, ma kə na: «A Zhanj əntaa gha tsasli shi gəzəkə dərəzli van va ma, mbələyshi mbə nəfə gha» kə.

<sup>5</sup> Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsaa niy nay ya va məgarə, mba'a nahwəti səda ci tə kwəfa dikə na, mba'a nahwəti tə hidi, kaf kafata dəvə kwa bəzəmə ciy dzəta ghwəmə. <sup>6</sup> ††Ka zəmə fəla ghəci lə slən tsa Hyala tə gh-wəmə ya pa' hwəmba. Saa ngati ghwəmə, lə hidi mba'a shi ti shi gwanashi. Saa məniti kwəfahi lə shi kwa shi gwa'a. Ma kə na: «Shi vay, ta məniva dza ghəshi, sənzanvanata. <sup>7</sup> ††Ma sa ka kwa mbərfaŋa ndə kwal tsa Hyala viy na ci təliməy, ma nza Hyala kəni məniti kwəma nza mbəmbə na, niy təkəti na məniti nza. Njasaa niy gəzanshi na kaa mbəzli ka ghəra sləni nza, lə ka Hyala nza dza na ta məniti» kə.

<sup>8</sup> †Fee na, gaka məli niy favee vaa gəzara kwəma səəkə mə ghwəmə, mbə gəzara kwəma dība, a kə na:

† 9:20-21 16:9; Səvəri 20:13-15 †† 9:20 Dani 5:4, 23; Cem 135:15-17; Ezay 44:9-20 † 10:1 4:3 †† 10:2 5:1; 10:8 †† 10:3 Zher 25:30-31; 'Wəzh 11:10 ††† 10:6 Cem 146:6; Dani 12:7; SləniKY 4:24 ††† 10:7 22:6; Zher 25:4; Amə 3:7-8 † 10:8-10 Ezhek 2:8-3:3

«A Zhanj, mbala bə zliya jəw na va ghwəni ghwəni na ta dəvə ndə kwal tsa Hyala tsa məgarə va, tə kwəfa dikə na nahwəti səda ci, tə hidi nahwəti» kə. <sup>9</sup> Əŋkwa pən, mba'ee madira, «ndara zliya va» pən kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va. Ma sa dəwee ki, ma kə ngəra na: «Bə a gha pərəhwə. Sa ghaa pərə nanzə kiy, nja mbəzəkəwə dza ghaa favə njəmniəm tsa nza mbə miy gha. Ma sa ka gha ndahwə na, ndəba tsəna gha taa favə kwa hwər gha» kə. <sup>10</sup> Dzee hən yən bəvə zliya va və ta dəvə ci. Mba'ee pərəhwə. War tsəgha ghənzə njasa gəzara na va ki, ndəba mbəzəkəwə yən favə mbə miy tsee yən mbə pərə. Ma sa ndahwee na, ndəba tsəna yən favə kwa hwər tsee.

<sup>11</sup> Dza ma kə məndi ngəra dība na: «A Zhanj, ta gəzə kwəma gəzəkə Hyalaa dzəkən nihwəti hwəlfəhi mbəzli tə hidi danj, lə dzəkən nihwəti hidi, lə mezhihə shi gwa'a dza gha kaa mbəzli. Ya namaba ghaniy gəzə mbəzliy, ta gəzanshi kwəma gəzəkə Hyala dza gha» kə məndi kaa ngəra.

**Ka gəzə kwəma Hyala bakə ni va**

**11** ††Dzəghwa məndi mba'am ndara gwələvə tsa ka məndiy bərkə shiy li ta dəvee, war nja gəta ghəci. A kə məndi ngəra na: «A Zhanj, mbala a gha dzaa bərkəti njasa nza dikə tsa \*ciki Hyala, lə pətsa ka mən-di vaa fə shiy ta ta Hyala ti gwa'a. Zhini mba'a gha bələti njasa nza danj tsa mbəzliy cə'wə Hyala mbəba. <sup>2</sup> ††Ma nanzəy, əntaa gha dzaa bərkə ngwəlaa tərə va kwa kələm tsa va ma. Zlata tə gha nava. Sa nzanay, a Hyala banavəshi tsava pi kaa hwəlfəhi mbəzli ghəngəhən ghəngəhən, ka ghəshi dzay, ka kəkədi məlmə Hyala dəwdew na mbə tir fadə mətsəkə bakəti.

<sup>3</sup> Ta ghwənashi ka gəzə kwəmee va bakə ni dzee. Lə kwəbenjer ka məndiy təhwəni mbəri li shi dza ghəshiy nza kən ghən shi. Ka ghəshi dza na, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli mbə vici bələkwə bələkwə mən lə diwəy bakə mba'a kwanj mətsəkə ghən kən na va» kə. <sup>4</sup> ††Ma ka gəzə kwəmee va bakə ni kiy, ghəshi na fəhi bakə ni va har məndiy «\*Wəlivə». Mba'a gərkəwahi bakə ni va garəshi kwa kwəma Ntsaa sləkə shi tə hidi gwanashi. <sup>5</sup> ††War mba'a kə ndəə pəla mananshi jikirəy, ta səvəri dza ghwə kwa miy shi, nza ghənzə zamti ka mbəz shi. Ava war tsəgha dza mbəzliy pəla mananshi jikirəy zashiy. <sup>6</sup> ††Ma mbəzli va, ghala vəghwə tsa dza ghəshi vaa nza mbə gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzliy, a bərci taa nza və shi ta garəti van kala nza mə ghəci. A bərci taa nza və shi ta zhəghanti yam ka miymiy dība. Ya hwəlfə tsamaba ngəra'wəy, a bərci taa nza və shi ta bəkə dzəti hidi, njasa dza ghəshiy di.

<sup>7</sup> ††Ma sa ka ghəshi kədəmti gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli kiy, ka saa dza səda tsaa səmə va səəkə kwa kə'wə tsa tədəm tsa va tərəŋw tsa dzay, mba'a pəsliy ti shi, ka mbəz li shi. Ka na dza na mba'a bakwamtishi. <sup>8</sup> †††War bələhə bələhə dza mbəreketi shiy nza dzar kwa kwal tsa dikə tsa mbə məlmə dikə na va. Mbə pətsaa

† 11:1 21:15 †† Cem 79:1; Lk 21:24; 42 tir: 12:6, 14; 13:5; Dani 7:25; 12:7 †† 11:4 Zak 4:1-3, 11-14; Zhj 8:17 ††† 11:5 2Mezh 1:10; Cem 97:3; Zher 5:14 † 11:6 Səvəri 7:17-19; 1Mezh 17:1; Zhk 5:17

niy danjavəgha məndi va Ntsaa sləkə shi vəgha tsəm. «\*Ezhipətə» ya «\*Sədam» kə məndi kaa slən tsa məlmə va kwa fir. <sup>9</sup> Ma mbəreketi mbəzli va vay, ta nashi dza mbəzli gwanashi dzaa tība bəlahə bəlahə mbə vici mahkan mba'a reeta. Ya mbə hwəlfə ka wa na ndə, ya tə hidi ka wa səkə ndə, ya mbə hwəhwə ka wa yakə məndi ndə, ya kwəma ka waa gəzə ndəy, war ta nashi mbəreketi mbəzli bakə ni va dza ghəshi. Ka dza ghəshiy zləba məndiy lashiw. <sup>10</sup> †Təənjw dza mbəzli tə hidiy vəshishi, Ka ta shi zəmə, ka tsə, ka vəli, tə sa nzana mba'am bakwamti mbəzli bakə ni va. Sa niy nzana təənjwshi mbəzli va niy sanamiyshi ngəra'wə lə shiy niy məni ghəshi va.

<sup>11</sup> ††Ləy hwəm sa kərətə vici mahkan na va mba'a reeta kiy, dza Hyala mba'a viyanambə piy tsa nza kaa mbəreketi mbəzli bakə ni va. Ma sa tsəhəy piy tsa va mbə shi na, mba'a ghəshi satishiy garəshi. Ya wa ntsaa nata nava kwəma na, mba'a her ci dzashi təənjw.

<sup>12</sup> †Ma fa ka gəzə kwəma Hyala bakə ni va satishi mbə mətī na, məli ndə mbə gəzanshi kwəma zlanjlanj səəkə mə ghwəmə, a kə na: «A mbəzli ni, ndim, səmənjwəyəm tikə» kə. 'Wakəvə ghəshi tsəgha, mba'a ghəshi kafəshi, ka dzashiy dzəmə ghwəmə mbə timbətimbə tība kwa kwəma mbəzliy di ma mətəsə shi va. <sup>13</sup> ††Ghala vəghwə tsa va dība na, mba'a hidi ghati gərgərə təənjw. Dzəghwa bəla kwətij mbə məlmə dikə na va, sa təhətim mən, mba'a ngangazlata. Ma ghala gərgərə hidi vay, mba'a mbəzli bələkwə bələkwə mbərfənj mətəsəkə bəkwəshi (7'000). Ma niy bəkwəshi ma va mbəzli na, mba'a her shi dzashi təənjw. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala dikə na mə ghwəmə.

<sup>14</sup> A kwa baka ngəra'wə kədiy naci. Mbə səkə na kwa mahkana ngəra'wə kyanjwkyanjw.

#### Kwa kərni \*ndə kwal tsa Hyala viyata na ci təlimə

<sup>15</sup> †Dza kwa mbərfənjə ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə. Ma fee na, məlihi mbə gəzə kwəma lə bərçi lə bərçi səəkə mə ghwəmə, ma kə ghəshi na: «Nana kiy, a mbəzli tə hidi sənay, kar Hyala kwa sləkəmmə ghəshi lə \*Kəristəw tsa tivə na sləkə na mbəzli, kə ghəshi. Mazə tsa shi vay, ta kwa ndimndim na» kə ghəshi. <sup>16</sup> ††Ma sa gəzamti məlihi va kwəma na, dza pəhəpəhir zhər bakə mətəsəkə fadətī ni va, nzəyshi tə gizli gizli mezhizhə kwa kwəma Hyala, mba'a ghəshi tsətsəfəkwə shi kwa kwəma Hyala, nzənjw nzənjw kwəma shi mbə hidi, ka fal.

<sup>17</sup> ††Ma kə ghəshi na:

«A Hyalaa kwa sləkəpəə gwəramti tə bərçi, gha na Hyala ghala hidi ghwəla ta ghava, zhini gha Hyala sana ba.  
'Wəsaa mənija ghəy ta bərçi gha,

sa nzana mba'a gha fambə shiy mbə dəvə gha gwa'a gwa'a,

ka məni mazə ghaa dzəkən shi.

<sup>18</sup> †Hwəlfəhi mbəzliy niy kamaa mbəzli ghay, təənjw niy satiy nəfə tsa shiy dzəkən gha.

Nana kiy, a vəghwə tsa dza nəfə tsa gha ta satiy dzəkən shi ti səəkəy.

A vəghwə tsa dza gha ta basə ngwəvə tiy dzəkən mbəzliy bəkwəshi səəkəy.

Vəghwə tsaa səəkəy vay,

mbə vəghwə tsa va dza ghaa nganshi zhəmə kaa ka ghəra sləni gha,

mbəzli nja ka gəzə kwəma gha kaa mbəzli.

Mbə vəghwə tsa va dza ghaa nganshi zhəmə shi

kaa mbəzli gha di fəti va gha gwanashi dība,

ya ni jəw jəw ni, ya ni dikə dikə ni gwa'a.

Ma na mbəzliy bəkwə mbəzli va tə hidiy, kərəp, dza ghaa zamtishi» kə ghəshi.

<sup>19</sup> ††Ma sa kədishi ghəshi lə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə \*ciki Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə bənj ghwənamti ghən tsa ci. A \*sərndəkə tsa fəy məndi shi \*sla kiri tsa kar Hyala lə mbəzli kwa niy nza mbəba. Ya wa ndə nana ki na, mba'a nay wəzə wəzə. Dza pi ka wampidi, ka ndəməndəmə, ka dərəzli. Mba'a hidi gərgərəshi. Təənjw kwacakasla nzəməkəvata səəkə mə ghwəmə.

#### Kwəma mali ghəshi lə sa nja kəlməbə tsa

<sup>12</sup> ††Ma nighee ba na, nahwəti kwəma madaŋa madaŋa na təzlita dzəy tə ghwəmə. Nahwəti mali na sava təzlita na. Kwəbənj tsa kən na, vici. Mba'a kədətī səda nza tə tir, mba'am mananavə salabiy miy-dala tə sasərkəwəhi mən lə bakə. <sup>2</sup> Ma mali va ki na, lə hwər ghənzə vəghə ta ya. Ka kemahə ghənzə, ma sa zhanta zəghwə təənjw na, dza na ka wahə zlanjlanj.

<sup>3</sup> †Zhəghwa nahwəti kwəma madaŋa madaŋa na mba'a təzlita dzəy tə ghwəmə dība. Tsahwəti sə na sava təzliy na, we' kəlməbə ghəci. Ghəməy ghəci, ava dikə tsa ci. Mbərfənj ghənedemer ti. Lə dzakwə mezhizhə lə dzakwə mezhizhə mbə ghənedemer ci va. Mba'a təlimim mən mbə ghənedemer va. <sup>4</sup> ††Dzəghwa na lə shigə ci, mba'a pavə nahwəti bəla sasərkəwəhi tə ghwəmə kwətij sa təhəvərishim mahkan mbə. Sa pavəshi na na, mba'a shəkəkəghwashiy dzətī hidi. Dzəghwa na mba'a səəkəə garəy ndəkəwə ndəkəwə vəgha maliy kemahə va ta ya. Ta ndəghə səkwa tsa zəghwə nza va. Səkway ma zəghwə vay, nza bəhwəə ndahwə. <sup>5</sup> †Dzəghwa mali va, baw yakə zəghwəə zal. Saa dzaa məni Mazə tsa ghyanakə tsaa dzəkən hwəlfə mbəzli tə hidi gwa'a gwa'a. Ma sa nə na baw kə na, nza'jəw məndi bəhwə zəghwə vaa dzaa fəy vəgha Hyala, ghənzə kwa gəzli mazə nza. <sup>6</sup> ††Ma na məmə nanzə ki na, mba'a hwətəa dzəmbə gamba. Mba'a

§‡ 11:7 13:1-2; 17:8 §§† Lk 13:33-34; Sədam: Ghava 18:20; Ezay 1:10; Ezhek 16:46; Ezhipətə: Səvəri 3:16-19; 7:3-5 † 11:10 Zhj 16:20 †† 11:11 Ezhek 37:9-10 ‡ 11:12 2Mezh 2:11; SləniKY 1:9 †† 11:13 6:12-13; Ezhek 38:19-20 †† 11:15 4:11; Səvəri 15:18; Cem 22:29-30; Dani 2:44; 1Kwər 15:24-28 ††† 11:16 4:4 ††† 11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amə 4:13; 2Kwər 6:18

§ 11:18 19:5; Cem 2:1-5; 110:5-6 † 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Zhəwbə 38:22-23; sərndəkə sla kiri: 1Mezh 8:1, 6 ††† 12:1 Ezay 7:14; 26:17 †† tsahwəti sə wa'i kəlməbə: 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dani 7:7, 24 ††† 12:4 Dani 8:10 † 12:5 19:15; Cem 2:9 † 1Mezh 17:1-7; 19:5-7; Mt 2:13; 1260 vicihi: 11:2

nzəyta mbəba, tə pətsa gwəmanati Hyala ta nzəy ghənzə ti. Dzəghwa ka ndəghwə Hyala, ka zəmantə shi zəmə, mbə vici bələkwə mən̄j lə diwəy bakə mba'a kwan̄j mət̄səkə ki. (1'260)

<sup>7</sup> †Dzəghwa mbəz pizlə, ghay mə ghwəmə tsəgha ki, kwa jipə kar \*ndə kwal tsa Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə, «Mishel» kə mändi kaa slən tsa ci, ghəshi lə sa nja kəlbə tsa va. Ya wa ndə mbə shi na, lə ni ci mbəzli ta səda ci, lə ni ci mbəzli ta səda ci. <sup>8</sup> Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsa har mändi vaa Mishel, ghəshi lə ni ci va ka kwal Hyala, mba'a ghəshi banavəshi bali kaa kar sa nza kəlbə tsa va ghəshi lə ni ci va mbəzli. Kwərec ghəshi təkəkəghwashi səkəkə mə ghwəmə. Kala zhini ghəshiy kwəməvə pi gar nzəyshi ghəshi məba. <sup>9</sup> †Dza mba'a ghəshi ndəghakəghwa sa nja kəlbə tsa va dikə tsaa dzəti hidī. Ghəci na shishi tsa ndimndim tsa va həhəərə mbəzli tə hidī gwanashi.«Mazə tsa hyeler» kə mändi kaa slən tsa ci. Zhini ba na: «\*Ndə jaka tsa Hyala» kə mändi kaa tsahwəti slən tsa ci.

<sup>10</sup> †Ma fee ba na, məli ndə mbə gəzə kwəma səkəkə mə ghwəmə zlan̄zlan̄, a kə na:

«Aya, nana kiy, a Hyala mbəlantəpə katan̄j!  
Aa citəpə bərci mbə mazə tsa mən̄i na.  
Avanay sən̄zən̄va kiy, a \*Kəristəw ntsa tivə na cikəvəri dikə tsa bərci ci kwərakwə ba.  
Sa nzana, ma ntsaa banshi fəti va kaa nihwəti ngwarməhimmə,  
havəghwə lə həvir kwa kwəma Hyalay,  
a ghəshi ndəghakəghwa səkəkə mə ghwəmə dzəti hidī.

<sup>11</sup> †Ma ngwarməhimmə vay,  
a ghəshi tədanakən kaa sa nja kəlbə tsa va.  
Sa nzana mba'a miymiy zəghwə təmbəkə shikəshi ti shi.

Zhini mba'a sa gəzəhwə ghəshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

Mba'a ghəshi zləbavə mändiy bakwamtishi,  
tə mbərkə kwəma va.

<sup>12</sup> †Va tsəgha na ki,  
mə ghwəmə, ghəshi lə ni məba shiy gwanashiy,  
vəshi kə ghəshiy vəshi tərən̄jw.

Ma na hidī ghəshi lə kwəfahi dikə dikə ni ti shi gwa'ay,

a ngəra'wə kən ghwəy.

Sa nzanay, tə ghwəy səkway ndə jaka tsa Hyala,  
lə nəfə lə nəfə tərən̄jw.

Sa nzana mba'a sənay  
ndal tərmbə vici nee kwəma ta kədiw, kə» kə.

<sup>13</sup> Dzəghwa, sa sənay sa nja kəlbə tsa va. «Yənəy, ntsa ndəgha ndəgha tsa nzee səkəkə mə ghwəmə dzəti hidī nana» kəy, dza na mad̄ madiy ta nəw maliy yakə zəghwə zal va. <sup>14</sup> ††Ma dza mändi na, mba'a mändi banavə bəkəkəkəhi zəlīkə dikə na kaa mali va, a ghənzə zli li shi, ta dzataa dzəmbə gamba, dzəti pətsa

nzə va ta zəmantə shiy mändi mbə piya mahkan mba'a reeta. Dza təhwəl, sa nja kəlbə tsa va təhwəla-ta kwəfəghə mali va tə pətsa va ki. <sup>15</sup> †Wakəvə shishi tsa nja kəlbə tsa va mba'a vənəhwəkə yam səkəkə ləy hwər ci, nja ghərakwəli kwasəbə mali va, ta mbə ghəshiy bəhwə. <sup>16</sup> Dzəghwa hidī mba'a ghəshi yati mali va. Sa ghwənamtəvashi ghəshi, mba'a ghəshi samti yamə səkəkəshi va ləy hwər shishi tsa va gwa'a. <sup>17</sup> ††Dzəghwa ki, tərən̄jw sa nja kəlbə tsa va bəti nəfə dzəkən mali va. Dza na mba'a zhəghətəvay, ta dza ta pa ghəshi lə ndərazhi mali va. Ndərazhi mali va va dza na ta pa li shiy, mbəzliy dī fəti ta \*kwəma pəhəti Hyala, mbəzliy nəw kwəma katan̄j na va gəzəkə Yesəw, lə nəfə tsa shi gwanay.

<sup>18</sup> Dza sa nja kəlbə tsa va ki, mba'a dzaa garəy miy kwəfa dikə na.

### Kwəmaa dzəkən Shəkwadeshi bakə

**13** <sup>§</sup>Zhini, ma nighee ba na, tsahwəti saa dza səda səəməy kwa kwəfa dikə na. Mbərfən̄j ghənede-mer və, mba'a təlimim mən̄j dzəmdzəm mbə ghənede-mer ci va. Ma təlimim mən̄j ni va gwanashi na, war lə dzakwə mezhizhə lə dzakwə mezhizhə kwa ghən shi. Dzəghwa mba'a mändi tsatsaslati kwəmaa tsəərə Hyala dzar tə ghənede-mer va gwanashi. <sup>2</sup> †Ma yən nay saa dza səda tsa va kiy, sə war we' dəghwava ghəci. Ma shidshid ci na, nja shidshid fawərə. Miy tsa ci na, nja sa zhəl. Dzəghwa sa nja kəlbə tsa va, mba'a banavə nici va bərci, lə mazə tsa mən̄i na va, lə tsa ci va dikə tsa mən̄i na dibədibə tsa gwanay, kaa saa dza səda tsa va ki. <sup>3</sup> ††Ma yən nighə tsahwəti ghən kwətīn̄j mbə ghənede-mer mbərfən̄j ni va tə saa dza səda tsa va na, war njasa niy səkəkə mändiy kəsłamti bəzhehə mändi niy pəəsləy zhini mba'a zhi tsa va kədiy. Dzəghwa mbəzli tə hidī gwanashi, ka nighə nava kwəma nja madəŋa, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə nəw saa dza səda tsa va ki. <sup>4</sup> †Dza ghəshi ka tsəfəkəwə kwa kwəma sa nja kəlbə tsa va. Tə sa nzana mba'a banavə bərci ci va kaa saa dza səda tsa va. Zhini tsəgha ghəshi tsəfəkəwə kwa kwəma saa dza səda tsa va. A kə ghəshi na: «Wa na ntsaa dza vaa yəməva lə saa dza səda tsa kia? Wa ntsaa dza vaa mbəzəti mbəz li kia?» kə ghəshi.

<sup>5</sup> ††Dzəghwa mba'a mändi banavə kwal kaa saa dza səda tsa va, ta məmən̄i kwəma fəgə ci njasa di na. Ka tsəərə Hyala. War tsəgha ghəci dzaa məmən̄i mbə tir fadə mət̄səkə bakə ti. (42) <sup>6</sup> Dzəghwa na mba'a ghati gəzə kwəma, ka gəzə \*kwəma jikir naa dzəkən Hyala, ka sawa slən tsa nzə, lə pi tsa nzəy na ti, lə mbəzli mə ghwəmə gwa'a. <sup>7</sup> †Mba'a mändi zhiniy banavə kwal ta dza ghəciy mbəz lə mbəzli Hyala, pa' ka dza ghəciy zəmanavəshi bali. Dzəghwa mba'a mändi zhiniy banavə kwal ta mən̄i mazə dzəkən hwəhwə tsa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a, ya mbə hwəhwə ka wa na ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya hwəlfə ka wa na

† 12:7 Dani 10:13; Zhəwdə 9 †† 12:9 20:2; Ghava 3:1; Ezay 14:12; 27:1; Lk 10:18; Zhj 12:31 † 4:11; 11:15; bə fəti: Zhəwbə 1:9-11; Zak 3:1 †† 6:9; Mt 16:25; WahəZher: 5:6; 1Zhj 2:14; 5:4 †† 12:12 18:20 ††† piy mahkan mba'a reeta: 11:2

‡‡‡ 12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dani 7:21 § kwəfa: Dani 7:3; saa dza səda: 11:7; 13:11-17; 16:10; 17:3; 7-13; 19:20; Dani 7:3-8, 21, 25 §† 13:2 2Tes 2:9 §†† 13:3 17:8 §† 13:4 Cem 89:7 §†† Dani 7:25; 11:36; 42 tir: 11:2 §† 13:7 12:17

ghæshi, ya tæ hidi ka wa sækæ ghæshi. <sup>8</sup> †Ma mbæzli tæ hidi gwanashiy, ka tsæfækwæ kwa kwæma saa dza sæda tsa va. War mbæzli tsaslaghwa mændi slæn tsa shi ghala hidi ghwæla ta ghava kwa zliya nza slænedemer mbæzliy dzaa kwæmavæ piy tsaa kædi ma na shiy tsæfækwæ ma kwa kwæma ci. Zliya nza slænedemer shi va kway, sa zæghwæ tæmbækæ tsa Hyala va niy paslamtim na.

<sup>9</sup> Ntsa nza slæmæ væ ta fa kwæmay, fæ tæ ghæci ghæn wæzæ ta kwæma dzee na ta gæzæ: <sup>10</sup> ††«Ntsa bærkanati Hyala, ghay, kæsæ kæsæ dza mændiy kæsæhwænja na gha, kæy. Katanj dza mændiy kæsæhwæ tsava ndæ. Ma tsa bærkanati na, gha na na ghay, læ kafa'i dza mændiy pæeslija kæy, war katanj katanj dza mændiy pæesliti tsa va ndæ læ kafa'i. Ma ghæn zæ tsægha kiy, wæzæba jihæva mbæzli Hyala na ta sæ'wa kwæma, ka banavæ næfæ tsa shi gwanay kaa Hyala.»

<sup>11</sup> †Nighee ba na, tsahwæti kwa baka saa dza sæda sæværiy mbæ hidi. Mba'a tælimim bakæ mbæ ghæn ci, war ndæba tælimim gamæ, pæ gha. Ka gæzæ kwæma ghæci. Ma mæli ci na, nja sa kælm bæ tsa va. <sup>12</sup> Bærciy nza va, va kwa tanja saa dza sæda tsa va na, ghæshi shi va kwærakwæ. Ka mæni kwæma madanja madanja na ghæci kwa mætsæ tsa kwa tanja va. Dza na mba'a 'yapambæ mbæzli, læ shi tæ hidi gwa'a gwa'a mbæ tsæfækwæ kwa kwæma tsa kwa tanja va saa dza sæda. Saa niy kæslæyæm va bæzhehæ, dzæghwa mba'a zhi tsa ci va niy kædiy.

<sup>13</sup> ††Kwa baka saa dza sæda tsa vay, danj mænæhwæ na shi madanja madanja ni. Ka naa dzay, mba'a bækæ ghwæ sækæ mæ ghwæmææ dzæti hidi, kwa kwæma mbæzli gwanashi <sup>14</sup> Ma sa nzana mba'a mændi banavæ bærciy mæni shi madanja madanja ni va kwa kwæma tsa kwa tanja va saa dza sæda na, dza na tsægha mba'a ngædæhwæ mbæzli tæ hidi. Ma kæ kaa ngæshi ki na: «A pæ ghwæy mæntiy: Ngatim pa shiy war we' pa kwa tanja saa dza sæda tsa va, ta fæ shændækææ dzæti. Saa niy kæslæy mændi va bæzhehæ ya tsægha nzæ na, ka zhini ghæciy piy» kæ.

<sup>15</sup> ††Dzæghwa saa dza sæda tsaa gæzæ kwæma va va, mba'a kwæmavæ bærciy fanambæ piy kaa pa saa dza sæda tsa ngati mændi va, we' tsa kwa tanja va, pækw ka gæzæ kwæma ghæci. Ma kwæma mænti na va tsæghay, ta mbæ shi ngatim vaa bækwæ mbæzliy dzaa di ma tsæfækwæ kwa kwæma shi. <sup>16</sup> Dzæghwa saa dza sæda tsa va ki, mba'a 'yapambæ mbæzli gwanashiy dzæmbæ tsasli lambaa dzæghwa dæghanj kwæma shi, ya tæ dævæ kwa bæzæmæ shi. Ya ndærazhi, ya mætikwækwær, ya ka shiy, ya ka ndærma, ya mevivi, ya ni yaya ni mbæzli na, cæke' 'yapambæshi mbæ tsasli lamba va. <sup>17</sup> ††Ma ntsa kama lamba va tiy, ka pavæ shiy naw, ka dælævæ shiy naw, tsægha. Lamba vay, slæn tsa saa dza sæda tsa va na. Slæn tsa vay, aa tsasli va læ bæla shiy difa.

<sup>18</sup> Ma kiy, zæzæ tæ mbæzli kwæma wæzæ. Ntsa nza mæhærlæ mbæ ghæn ciy, ta sænay slæn tsa saa dza sæda tsa va va tsasliti mændi læ bæla shiy dza na. Bæla shi vay, slæn tsa ndæ ngæri na ghæshi: «Bælækwæ bælækwæ

kwanj mba'a kwanj mætsækæ kwanjti ghæn kæn» na slæn tsa va, sa tsasliti mændi læ bæla shiy (666).

### Mbæzli Hyala mbæ ha yæwæn cæm, mæ ghwæmæ

**14** ††Nighee ba na, zæghwæ tæmbækæ tsa Hyala va mæ garæ mæ ghæn kælanj tsa har mændiy «kælanj \*Shiyanjw». Ghæshi læ mbæzli tsaslanaghwashim va slæn tsa ci mba'a slæn tsa dæy kwa dæghanj kwæma shi. Mbæzli vay, mbæzli bælækwæ bælækwæ mæn, bælækwæ mba'a fadæ mætsækæ fadæti ghæn kæn, na ghæshi (144'000). <sup>2</sup> †Ma fee na, mæliy gaka sækæ mæ ghwæmæ, ndæba gaka yam kwa mædzæy yam, pæ gha. Zhini gaka va difa na, ndæba dærazli van, pæ gha. Ma yæn fa gaka mæli va na, ka tæbæ fa nzæ kwa slæmæ, njasa ka mændi vaa yæmæti zlæba tsa gæzæpælihi. <sup>3</sup> ††Ma mbæzli bælækwæ bælækwæ mæn, bælækwæ mba'a fadæ mætsækæ fadæti ghæn kæn shi ni va gwanashiy, gar gar gar ghæshi gagaræshi kwa kwæma gæzli mazæ Hyala va, læ kwa kwæma shi fadæ ni va piy, mba'a kwa kwæma pæhepæhir zhær va gwa'a. Dza ghæshi ka ha yæwæn cæm. Tsahwæti ndæ tiba mba'a mbay hakæ cæm tsa shi va, kala war ghæshi ghæshi mbæzli mbæærækæ Hyala va tikæ tæ hidi gwa'a tsæghaw. <sup>4</sup> ††Na nashi ghæshi niva mbæzliy, a ghæshi ndæghwæti ghæn tsa shi dewdew, sækæ ghæshi dzar kwa mi'iw. War dza dzashi kwa zææræ kwa zææræ ghæshi læ zæghwæ tæmbækæ tsa Hyala va, ya pa' kwæmaba gwa'a tsægha na nashi kwæma. Na nashiy, mbæzli kar Hyala ghæshi læ zæghwæ tæmbækæ tsa nzæ va na ghæshi. Ghæshi na mbæzli mbæærækæ Hyala mbæ mbæzli tæ hidi. <sup>5</sup> ††Ma ghæshiy, sækæ dzærvææ sækwata tæ miy shi ya kwætijnæw. Nahwæti \*kwæma jikir na dzar kwa kabaka shiw.

### Kwæmaa dzækæn ka kwal Hyala mahkan

<sup>6</sup> ††Zhini sa næ ya njæ'wæ pæn na, kar tæ tsahwæti \*ndæ kwal tsa Hyala, dzæy tæ ghwæmæ mæba kærakæ, ghæci mbæ sækæ ta gæzæ Yæwæn kwæma wæzæ na. Kwæmaa taa nzaa sa kwa ndimndim na ta mbæzli tæ hidi gwanashi. Ta gæzanshi ghæci kaa mbæzli tæ nihwæti hidi ghængæn ghængæn ni, ya kwæma ka waa gæzæ ghæshi, ya hwælfæ ka wa na ghæshi, ya hwæhwæ ka wa na gwa'a. <sup>7</sup> ††Dzæghwa ka gæzæ kwæma ghæci kaa mbæzli zlanjlanj, a kæ ngæshi na: «A mbæzli tæ hidi gwa'a! Æ pæ ghwæy hazlæni va Hyala, ka fæ shændækææ dzæti. Sa nzanay, a væghwæ tsa dza naa sækæ ta sla ngwæwææ dzækæn mbæzli kætikævay. Æ pæ ghwæy tsæfækwæ kwa kwæma nzæ. Ghæn zæ na Hyalaa ngati ghwæmæ læ hidi, læ kwæfahi, mba'a mætsæhi yam gwanashi» kæ.

<sup>8</sup> ††Dzæghwa kwa baka tsahwæti ndæ kwal tsa Hyala, mba'a tsahwæy tæ sæbæ tsa kwa tanja va. Tapæ ghæci mbæ gæzæ kwæma, a kæ na: «Aya! Gwa'a na kwæma, ngazla ngazla na mælmæ \*Babilanjw dikæ na va. Waa ngazla ngazla na. Ghwærgwær tsa mbæ mælmæ Babilanjw dikæ na vay, cæke' pæslambævay naa dzæmbæ

† 3:5; WahaZher: 5:6 †† 13:10 14:12; Zher 15:2; 43:11; Lk 8:15 † 13:11 Mt 7:15 †† 13:13 16:14; 20:8 †† 13:15-16 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Ezay 44:5; Dani 3:5 ††† 13:17 13:18; 15:2

††† 22:4; kælanj Shiyanjw: Ezay 4:5; Zhæw 3:5; 144'000 mbæzli: 3:12; 7:3-4 § 14:2 1:15; 15:2; 19:6; Ezhek 1:24-25 §† 4:4, 6; yæwæn cæm: 5:9 §†† 14:4 Zhj 10:4-5 §† 14:5 Ezay 53:9; Sæf 3:12-13 §†† 14:6 Mt 24:14 §† 14:7 Cem 146:6 §† 14:8 17:2; 18:2

hwölfə mbəzli tə hidi gwa'a gwa'a. Aa ghivəri mbəzli lə ghwərgħwər tsa nʒə va, njasa ka tay vaa ghivəri mbəzli» kə.

<sup>9</sup> †Nighee ba na, tsahwəti kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala tsahwəy tə səəbə ni bakə ni va 'waa səəkə. Dza na ka gəzə kwəma zlanjlanj, a kə na: «Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma kar saa dza səda tsa va ghəshi lə pa ci va ngati mändi, dzəghwa mba'a mändi tsaslanaghwa lamba ci, ya kwa dəgharj kwəma ntsa va, ya tə dəvə ciy, <sup>10</sup> ††ta sa ngəra'wə dza na va Hyala tərəjw. Ka dza naa məni zhəhwər ti ya ce' tsətsəw, sa nzanay, tərəjw satiy nəfə tsa nʒə. Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səda tsa vay, war ta sahəwə ngəra'wə dza na mbə ghwə, lə mbə barəwdəw, kwa kwəma ka kwal Hyala dewdew ni mə ghwəmə, lə kwa kwəma zəghwə təmbəkə tsa Hyala va. <sup>11</sup> †Ma inəghwə tsa ghwə sa ghəshi va ngəra'wə mbəy, war mbə takwəsə dza naa nza ya pa' hwəmba. Mbəzliy tsəfəkwəhwə tsəfəkwə va kwa kwəma saa dza səda tsa va lə kwa kwəma pa ci va ngati mändi, mba'a mändi tsaslanatishi lamba ciy, ka dza ghəshiy kwəməvə dəkəva tərəw. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə sa ngəra'wə, havəghwə lə həvir gwa'a» kə.

<sup>12</sup> ††Ma na mbəzliy di fəti ta \*kwəma pəhəti Hyala, mbəzliy nəw Yesəw lə nəfə tsa shi gwanay ghəshi mbəzli Hyalay, ə kə ghəshiy sə'wa kwəma.

<sup>13</sup> ††Ma fee ba na, məli ndə mbə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə na: «A Zhanj bəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasli kwəma dzee na ta gəzəj: Ghava na sənʒənva, pa' ka dzar kwa kwəmay, mbəzliy zləbavə kwəma Ndə sləkəpə, ka nəw ghəshi lə ghəra sləni pa' ka bəkəwəshi mbəy, mbə vəshi dza ghəshiy nza» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, ma kə \*Safə tsa Hyala kaa zləba kwəma va na: «Yi katarj, tsəghaa nava. Gwa'a kədamti ghəshi sləni shi, ta dəkəva dza ghəshi va sləni ghərahwə ghəshi va tərəjw na. Sa nzanay, mbə ci na sləni ghərahwə ghəshi va, mbəzli wəzə ni na ghəshi» kə.

#### Njasa dza ka kwal Hyalaa kərə shi tə hidi

<sup>14</sup> †††Zhini sa nə ya njə'wə pən dība na, kar tə zhamakwa kwələbi dzəy tə ghwəmə zləlahə. Təzlezlezle zlezi ghaa nashima. Dzəghwa mba'a tsahwəti sə dzəy tə zhamakwa va mənʒəy war we' ndə ngəri, mba'a daghwəba miydala tsa məntim tə mbəzə mbə ghən ci. Mba'a mbetə ta dəvə ci, ka zəmə mbetə tsa va.

<sup>15</sup> †Wakəvə tsahwəti \*ndə kwal tsa Hyala tība bələhwətə səvəriy mbə \*ciki Hyala. Tapə ghəci ta gəzanci kwəma zlanjlanj kaa ntsa mənʒəy va dzəy tə zhamakwa kwələbi, a kə ngəci na: «A ntsa lə mbetə tsa, ə pə ghaa kəsli shiy nakəshi ni lə mbetə tsa gha va. Sa nzanay, a vəghwə tsa məni shiy səəkə kwamti mənʒiy. Ava gwa'a gwa'a nakamtvəvəshiy shiy tə hidi, gar kəsli ghəshi» kə. <sup>16</sup> Dzəghwa tsa mənʒəy va ndə dzəy tə

kwələbi zhamakwa ki, tapə mbə kəsli shi tə hidi lə mbetə tsa ci va. Dza na pəjw pəjw, kəslamtishi.

<sup>17</sup> Nighee ba na, tsahwəti ndə kwal tsa Hyala səvəriy mbə ciki Hyala tsa mə ghwəmə va, mba'a tsa ci mbetə və kwərakwə, ka zəmə mbetə tsa va.

<sup>18</sup> Zhəghwa tsahwəti ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkəy dza kwa pətsa ka mändi vaa fə shiy ti ta pəsanta shiy kaa Hyala. Ma tsava ndə kwal tsa Hyala naci kiy, ghəci sləwa na ghwə. Dzəghwa na ka gəzə kwəma zlanjlanj kaa ndə kwal tsa Hyala tsa lə mbetə tsa zəmə va ta dəvə ci, a kə na: «A ndə kwal tsa Hyala tsa lə mbetə tsa ta dəvə ci, ə pə ghaa slasla ya fəhi tə vėher tə hidi lə mbetə tsa gha tsa zəmə, sa nzanay, a ghəshi təhantəvəshiy gwa'a gwa'a» kə. <sup>19</sup> †Wakəvə ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a slaslanti ya fəhi tə hidi, lə mbetə tsa ci va. Dza na mba'a basəvə ya fəhi va, mba'a dzaa shəkəghwəshiy kwa tsə'wə tsa ka mändiy basə shiy kwa ta bəsəshi. Sa satiy nəfə tsa Hyala va tsəgha mənti na tsə'wə tsa va. <sup>20</sup> Ma tsə'wə tsa ka mändi vaa bəsə shiy kway, vəgha bəla niy fəy mändi, kala kama mbə məlmə. Ma sa kədi mändi ya fəhi va ta mbə mändiy bəsə yam səvəri mbə shi ki na, dza miymiy səvəri mbə shi, war ka hwəə səmə, ka dzəy tə ngwəla njə ghərakwəli, ka dza kərakə, gar kiləwmetər bələkwə bələkwə mahkan (300). Tədam tsa həl tsa kəsli ghəshiy, gar pa' tə bazli ndə kwa.

#### Njasa dza ka kwal Hyala mbərfəj, ta bə kwa kərni ngəra'wə mbərfəj dzəti hidi

<sup>15</sup> †Nighee dība na, nihwəti shiy təzlishi 'yahə'yahəshi dzəy tə ghwəmə, ka mənira madaŋa niva shiy tərəjw. Shi vay, ka kwal Hyala na ghəshi mbərfəj. Ya wa ndə mbə shiy, lə ngəra'wə kwətij mbə dəvə ci. Ma ngəra'wer mbərfəj ni va və shi kiy, ghəshi na kwa kərni ngəra'wer. Sa nzanay, li shi civa kwa kərni bə nəfə tsa Hyalaa dzəkən mbəzli tə hidi.

<sup>2</sup> ††Nighee ba na, nihwəti shiy tība, riŋriŋ ndəba nighə məti, bəjw ghəshi njə kwəfa dikə na. Zhini mba'a ghwə mbə shi kabə kabə. Nighee na, mbəzli tība, mbəzliy mənishi ka miydalahi, sa niy zləba ma ghəshi tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səda tsa va ghəshi lə pa ci va niy ngati mändi, zhini kalaa niy zləba ghəshi mändiy tsasli lamba ciy dzəti shi. Gar gar ghəshi gagarəshi tə shi njə nighə məti ni va. Lə gəzhəpipir ta dəvə shi, sa tahanavəshi Hyala. <sup>3</sup> ††Dza ghəshi ka ha cəm tsa niy ha \*Məyizə ndə ghəra sləni tsa Hyala va. Cəm tsa va dībaj, cəm tsa ntsa har mändi vaa «Zəghwə təmbəkə» na. A kə ghəshi kaa ha cəm tsa va na:

«A Hyala kwa sləkəjəy, saa gwəramti tə bərçi gwa'a gwa'a,

a ta sləni ghəra ghay, dikə na tərəjw, wəzə na tərəjw,

ka tanamti shiy gwanashi.

† 14:9 13:15 †† 14:10 15:7; 16:1, 19; 19:20; Ghava 19:24; Cem 11:6; Zher 25:15; Ezhek 38:22; Mt 25:41 † 14:11 19:3; Ezay 34:10 †† 14:12 13:10 †† 14:13 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ebr 4:9-10 ††† 14:14-20 Zhəw 4:13; Mt 13:39-40 ††† 14:14 1:7, 13

§ 14:19 19:15; Ezay 63:1-6 §† 15:1 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 §†† 15:2 4:6; 5:8; 13:15, 18; 14:2 §† 15:3-4 4:11 §†† 16:5-6; 19:2; 22:12; Nəw 32:4; Cem 145:17; cəm: Səvəri 15:1; Cem 111:2; 139:14

War læ kwal tsa nzə məni gha na gha kwəma, ya hwəmba.

Ya hwəmbay, kwəma katarŋ na sa məni gha diba. Gha sləkə na hwəlfə mbəzli tə hidi gwanashi.

<sup>4</sup>†A Ntsaa sləkəŋəy, wa tsava ntsaa dza vaa ni:

“Gar hazləni nzee va gha neyew” kəa?

Kwəma səkə tsava ntsaa dza vaa dī ma fə shəndəkə dzəti ghaa?

Tsava ndə tība ya kwətiŋəw.

Sa nzanay, gha na sa dewdew tsa kwətiŋa.

Ta səkə dza hwəlfəhi mbəzli tə hidi gwanashi, ta tsəfəkwə kwa kwəma gha.

Sa nzanay, a mbəzli tə hidi gwanashi nata sləni ghəra gha njasa nza na læ kwal tsa nzə» kə ghəshi.

<sup>5</sup>††Nighee ba na, \*ciki Hyala tsa mə ghwəmə ghwənantəy. Mba'a ciki Hyala tsa tsati məndi tə məgapa, niy fəy məndi shi \*sla kiri tsa Hyala læ mbəzli kwa mbəba. <sup>6</sup>†Nighee na, ka kwal Hyala mbərfəŋ ni va nza ngəra'wer mbərfəŋ mbə dəvə shi, mbə səvəri, cididididid, səkə mbə ciki Hyala tsa va. Lə kwəbeŋer tərəŋw tərəŋw ni, tezlezl tezlezl ni kən ghən shi. Mba'a məndi pəhəti kwəbeŋer va læ kanda tə mbəzə sar mbə hati shi. <sup>7</sup>†Dzəghwa tsahwəti kwətiŋ mbə shi fadə ni va piy, kwətiŋ kwətiŋ kwətiŋ ghəci tahananəshi həlepipi kaa ka kwal Hyala mbərfəŋ ni va, pəya' pəya' pəya' nəfə tsa Hyala ti shi, sa satiy naa dzəkən mbəzli. Hyala vay, mbə piy na ya pa' hwəmba. <sup>8</sup>†Dzəghwa inəghwə takwəs kwəs kwəs səkəy mbə bərçi Hyala, læ mbə shəndəkə tsa nzə, paf ghəci təhay ciki Hyala. Shaŋ ndə kaa kwal tsa zəmbəy dzəmbə ciki Hyala ghwəla ghala pətsa va. Pa' ghala pətsa dza ka kwal Hyala vaa kədanti məni ngəra'wer mbərfəŋ ni va banavəshi məndi kwal ta məni shi gwa'a.

**Ka kwal Hyala mbərfəŋ mbə shəkə kwa kərni ngəra'wer dzəti hidi**

**16** ††Ləy hwəmə ki, ma fee na, məli ndə mbə gaka zlanzlan, səkə mbə \*ciki Hyala, mə ghwəmə. Ka gəzə kwəma ghənzə kaa ka kwal Hyala mbərfəŋ ni va, ma kə na: «A ka kwal Hyala mbərfəŋ ni ni, mbalam shikəm nəfə tsa Hyala va satiy pəya' pəya' pəya' tsa mbə həlepipi dzəti hidi. Shikəm, sa kwa həlepipi va va mbərfəŋanavashi» kə.

<sup>2</sup>††Sa gəzəkə məli va kwəma va tsəgha na, dza kwa taŋa ndə mbə ka kwal Hyala va mba'a dzaa shəkati tsa və va nəfə tsa Hyala mbə həlapə dzəti hidi. Ma sa shəkati na na, 'wakəvə zheher jikir gaga ni ka zhipə tərəŋw, mba'a ghəshi ndandaghati mbəzli nza lamba saa dza səda tsa va va ti shi, shiy tsəfəkwə va kwa kwəma pa ci va ngati məndi.

<sup>3</sup>†Dza kwa baka \*ndə kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shəkati tsa və va nəfə tsa Hyala mbə həlapə dzəti

† 15:4 14:7; Cem 86:9; 98:2-3; Ezay 2:2-3; Zher 10:6-7†† 15:5 11:19; Səvəri 40:34; SləniKY 7:44† 15:6 1:13; Dani 10:5†† 15:7 4:6; 14:10; 16:1 †† 15:8 Səvəri 40:34-35; Ezay 6:4; Ezhek 44:4††† 16:1 15:1; Cem 69:25; Ezay 66:6; Zher 10:25 ††† 16:2 13:15; Səvəri 9:10 § 16:3-4 8:8; Səvəri 7:17-21; Cem 78:44

kwəfa dikə na. Ma sa shəkati na na, ndəba gwəyəm mbəri, pə gha kaa yam, sa zhəghəshi ghəshi. Dzəghwa shiy piy mbə yam va, mba'a ghəshi bəkwəshi gwa'a gwa'a.

<sup>4</sup> Dza kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala mba'a dzaa shəkati tsa və nəfə tsa Hyala mbə həlapə dzəti yam kwa həledemer, læ mətsəhi yam gwa'a. Ma sa shəkati na na, mba'a yam va mbəərəshi gwanashi ka miymiy.

<sup>5</sup> Fee ki na, ndə kwal tsa Hyala tsa sləwa yam mbə fal Hyala, a kə na:

«A Hyala, war gha na Hyala kwətiŋa.

Dewdew nza gha, gha na Hyala

ghala hidi ghwəla ta ghava,

zhini gha Hyala sana ba.

Ngwəvə slati gha nay, ngwəvə læ kwal tsa nzə na.

<sup>6</sup>††Ma mbəzli tə hidi niy,

tərəŋw səkə ghəshi mbə shəkə

miymiy mbəzli ghaa dzəti hidi,

lə shi ka gəzə kwəma gha.

Sa dza gha sanay,

mba'a gha banavəshi miymiy ta sashi ghəshi.

Jəw manta kwəma va læ kwal tsa nzəw» kə.

<sup>7</sup>††Fee ki na, məli ndə mbə gəzə kwəma səkə mə pət-sa ka məndi vaa fə shiy ti ta ta Hyala, ma kə na:

«Yə katarŋ, Hyalaa gwəramti tə bərçi,

dzərvə mbə na gha ngwəvəw,

lə kwal tsa nzə ka ghaa sla ngwəvəw dzəkən mbəzli»

kə.

<sup>8</sup> Dza kwa fada ndə kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shəkakən tsa və va nəfə tsa Hyala mbə həlapə dzəkən vici. Ma sa shəkakən na na, dza vici ghala pətsa va ki, mba'a kwəməvə kwal ta ndindi mbəzli tərəŋw tərəŋw nja ghwə. <sup>9</sup>††Ya tsəgha ndindi vici mbəzli nja ghwə ki na, a dī tsa titihwə ghəshi kaa Hyala ka zhəghəti nzəy tsa shiw, zhini a dī fə shəndəkə ghəshiy dzəti Hyalaw. Dza ghəshi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə tsətsəərə slən tsa Hyala. Sa nzana səvəri mbə bərçi Hyala va ngəra'wə tsa sanshi ghwə va va səkə.

<sup>10</sup>††Dza kwa cafa ndə kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shəkaghwa tsa və va nəfə tsa Hyala mbə həlapə kwa gəzli mazə saa dza səda tsa va. Ma sa shəkaghwa na na, 'wakəvə pətsa məni na va mazə ti tərkwəsl, məniy va kwəsl. War ə mbəzliy pə pərə sli'i shi va ngəra'wə tsa kən shi. <sup>11</sup> Ya tsəgha na ghəshi mbə sa ngəra'wə va zheher ti shi va ki na, a dī tsa titihwə ghəshi kaa Hyala ta zlata məni kwəma shi va jikir naw. War tsəərə na tsətsəərə ghəshi Hyala mə ghwəmə, va ngəra'wə tsa va.

<sup>12</sup>††Dza kwa kwanə ndə kwal tsa Hyala mba'a dzaa shəkati tsa və va nəfə tsa Hyala mbə həlapə dzəti həl tsa dikə tsa. «Efəratə» kə məndi kaa slən tsa ci. Ma sa shəkati na na, dza həl tsa va nza'jəw mbasəy, ta mbə mezhihə tə hidi dza kwa ghwəmə kwəməvə kwal ta taŋə ghəshi. <sup>13</sup>††Nighee diba na, hyeler təzliši tə pət-

†† 16:6 17:6; 18:24; 19:2; Nəw 32:43; Cem 79:3, 10; Mt 23:35, 37 ††† 16:7 15:3 †† 16:9 9:20-21; 16:11, 21 ††† 13:1-2; kwəsl: Səvəri 10:21-22; Ezay 8:22 †† 16:12 Ezay 11:15; 44:27; 46:11 †† 16:13-14 12:3; 13:1-2; Səvəri 8:2; Cem 78:45

sa va mahkan, war nja gwambə nja gwambə gha nashima. Tsahwəti mbə hyeler vay, səvəri mbə miy sa wa'i kəlmə tsa va səvəri na. Tsahwəti na, səvəri mbə miy saa dza səda tsa va. Ma tsahwəti tsa va na, səvəri mbə miy ndə Hyala ndə dzərvə. <sup>14</sup> †Hyeler va mahkanashiy, səəkə va \*ndə jaka tsa Hyala səəkə ghəshi. Ka ghəshiy dzay, ka məməni kwəma mađaŋa mađaŋa na dzar mbə mbəzli. Ka dza va mezhizhə tə hidī gwa'a gwa'a, ta basətishi, ta dza ta mbəz lə Hyalaa gwəramti va tə bərçi gwa'a gwa'a, fəca vici dza naa ci dikə tsa nza vaa səvəriy dzəti ngwəla.

<sup>15</sup> ††Ma kə Ndə sləkəpəy: «Favə tə ghwəy wəzə. Yənəy, war vətəghə dzee ta səəkə njasa ka ndə ghəli vaa səəkə dzəkə ndə. Ma ntsaa dzaa nzyəy kala bə ma hi, lə kwəbeŋer ci kən ghənəy, lə vəshi dza naa nza. Na nacyi, ka dza naa nza hasəy gar ha'wə ghəci kwa kwəma mbəzli sa kee səəkəw» kə.

<sup>16</sup> Ma sa dza hyeler mahkan ni vaa basəkə mezhizhə ki na, səəkə ghəshi rəssə ghəshi basəyshi tə pətsa har məndi vaa: «Harmagedaŋw» lə kwəma ka \*Ebərə.

<sup>17</sup> †Dza kwa mbərfaŋa ndə kwal tsa Hyala mba'a dzaa shəkambə tsa və va nəfə tsa Hyala mbə həlapə mbə safə. Ma sa shəkambə na, fee na məli ndə mbə gaka lə bərçi, səəkə mbə ciki Hyala, sa səəkə na tə pətsa nza gəzli mazə Hyala va. Ma kə na: «Waa gwa'a na kwəma» kə. <sup>18</sup> ††Wakəvə pi tsəgha war ka wampidi, ka ndəm-ndəm, ka dərāzli. Dzəghwa hidī mba'a ghəshi gərgərəshi tərəŋw tərəŋw. Gəla gərgərə hidī vay, ghalə ngati Hyala ndə ngəri na, səəkə hidiy gərgərəhwə gərgərə tsəgha tərəŋw tsa shiw. <sup>19</sup> ††Ma sa gərgərəshi hidī tsəgha na, mba'a məlmə dikə na va tsatsavərivata mahkan mbə. 'Wakəvə məlməhi tə hidī gwanashi, mba'a ghəshi ngangzlashi. Dzəghwa Hyala mba'a zhiniy zəzəvə kwəma \*Babiləŋw məlmə dikə na va. Dza na mba'a sanamiy ngərə'wə tərəŋw tərəŋw, sa nzana tərəŋw nəfə tsa nza satiy dzəkən. <sup>20</sup> Ma hidiy niy nza dzar kwa jipə yam na, ra'i ghəshi zashi. Zhini ra'i kəleŋer kala nashi məndi ghwəla. <sup>21</sup> ††Dzəghwa kwa cakasla dikə dikə na, ndəba hərambəzli ndəba hərambəzli, mba'a nzyməkəvata səəkə mə ghwəmə dzəkən mbəzli tə hidī. Ma shəndəkə tsa nza kwətij məndiy bərkəy, gar reeta bəhwə 'wəni. Tapə mbəzli dzəmbəshi mbə tsətsəərə Hyala, sa zhanshi kwacakasla va, ka sanshi ngərə'wə 'yahə'yahəy.

**Kwəmaa dzəkən məlmə bətim nja mali kwa ghwərgħwər lə dzəkən saa dza səda**

**17** †††Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza \*ndə kwal tsa Hyala kwətij ta ka kwal Hyala mbərfaŋ ni va nza həlepipi mbərfaŋ və shi, ndəs səəkəy dzəvəghee, ka gəzara kwəma, a kə na: «A Zhañ, ndi e ciŋa njasa dza Hyala ta santa ngərə'wə kaa mali kwa ghwərgħwər dikə na va. Kwa ghwərgħwər vay, ghənzə na məlmə dikə na va ləy məndi dzəy vəgha həledemer daŋ. <sup>2</sup> †Mezhizhə tə hidiy, tərəŋw səəkə ghəshi mbə məni ghwərgħwər lə mali va. Zhini tsəgha ghənzə

ghyamti mbəzli tə hidī lə ghwərgħwər tsa nza va, njasa ka tay vaa ghyamti mbəzli» kə.

<sup>3</sup> ††War sa gəzəkə na tsəghay, nighee na safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va mba'a bəghəraa dzəti gamba. Ma yən mbə gamba va ki na, mba'ee nata mali tība dallə ghənzə mə saa dza səda. Saa dza səda tsa vay, ngezhezhez ghəci. Mbərfaŋ ghənedemer ti, mba'a təlimim məŋ mbə shi. Dza mba'a məndi tsatsaslati slənedemer dzar tə vəgha ci gwanata, slənedemer va na, shiy tsəərə Hyala ghəshi.

<sup>4</sup> ††Ma mali va nanzə ki na, mba'a pakən kwədeler ka gəna tərəŋw tərəŋw ni. Dzəghwa na ghaslə ghaslə ghaslamtəvata tərəŋw, lə shi vasətım tə mbəzə, mba'a nihwəti shi ghaslə tə dimə ghəŋghən ghəŋghən. Mba'a həlapə mbəzə və ta dəvə nza. Pəya', kwəma jikirkir na ti, kwəma nja ghwərgħwər tsa nza və ka naa məni. <sup>5</sup> ††Mba'a slən kwa dəghaŋ kwəma nza tsasli tsasli, slən kala gar sənay bazhə tsa ci mbəzli. Ma kə məndi kaa slən tsa va na: «Məlmə \*Babiləŋw dikə na, mbəghəshi ka məni ghwərgħwər lə ka məni kwəma rəda rəda na tə hidī gwa'a» kə məndi.

<sup>6</sup> ††Ma mali va na, tərəŋwee nata ghənzə ghita sa sahwa na miymiy mbəzli Hyala bakwamti məndi, mbəzliy niy nəw Yesəw lə nəfə kwətij. War sa natee tsəgha na, war ə nava kwəmaa mənda mađaŋa gwa'a tsəgha.

<sup>7</sup> †Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəra na: «A Zhañ, tawa məniŋa kwəma va mađaŋa shəkə?» kə. Ma kə dība na: «Kadiw e citəŋa sləkər tsa kwəma kən mali nata gha na, lə sa kən saa dza səda tsa nata gha tsa ghənzə mə dallə. Saa dza səda tsa vay, ghəci-vavay na sa nza ghən va ti mbərfaŋ, mba'a təlimim məŋ. <sup>8</sup> ††Ma saa dza səda tsa nay gha vay, sa tə ghwəməy tsa ka piy niy nza na. Nanay tə ghwəməy na ghwəlaw. Nanzə ki, taa nza kwa kwəma jəwəy, ta zhini dza naa piy. Ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kə'wə tsa tədəm tsa va. Sa ka na səməy na, ka Hyala dza mba'a zamti kwa bətə. Ghala ghava hidiy, a Hyala niy tsaslaghwa slənedemer mbəzliy dzaa piy ta kwa ndim-ndim kwa zliya. A nihwəti mbəzli tība, niy tsaslaghwa slənedemer shi naa dzəghwa zliya vaw. Ma sa ka mbəzli kama slənedemer shi va kwa zliya va nay saa dza səda tsa vay, mađaŋa dza ghəshiy nata nava kwəma. Sa nzana tə ghwəmə ghəci niy nza, mba'a mətiy na na, zhini kwa kwəma jəw na, ta zhəkəy ghəci dza dība.

<sup>9</sup> ††Ka ndə gha favə shini wəzəy, war ndə nzana lə məhərli və, ka mbata təkə kwəma tərəŋw dza ndə favəshi. Nighəti sana, ghən tsa nay gha tsa mbərfaŋ tsa tə saa dza səda tsay, dəlegwigwi mbərfaŋ, ghəŋghən ghəŋghən, Shi nzyəta mali va mə shi na ghəshi. Zhini, mezhizhə mbərfaŋ ghəŋghən ghəŋghən ghəshi dība. <sup>10</sup> Ma nihwəti mbəzli cifə mbə mezhizhə mbərfaŋ ni vay, gwa'a na tsa shi vəghwə tsaa məni mazə. Kwa kwanə mazə nacyi, ghwəlay na sana mbə məni mazə tsa ci. Ma na kwa mbərfaŋa tsaa tərmbə va

†† 16:19 14:10; 18:2 ††† 16:21 11:19; 16:9 ††† 17:1 Zher 51:13 § 14:8; 17:18; 18:3; Zher 51:7; Nahwəm 3:4 †† Safə tsa Hyala: 1:10; 21:10; Ezhek 8:3; 40:2; saa dza səda: 13:1-2 ††† 17:4 18:3, 16; Zher 51:7; Ezhek 28:13 †† 17:5 Zher 2:20; 'Wəzh 1:2 ††† 17:6 16:6 †† 17:7-8 13:1-2 †† 13:3; zliya: 3:5 ††† 17:9 13:18

† 11:17; 13:13-14; 19:20; Mt 24:24; 2Tes 2:9; mbəza: 19:11-21 †† 16:15 3:3, 18 † 16:17-21 16:1; Ezay 66:6 †† 16:18 4:5; 6:12-13

nacy, ghwela na tsa ci vèghwè tsa dza naa mæni maza ti ta sækæ. Sa ka vèghwè tsa ci va sækæyæy, ka dza naa hiy mbæ mæni tsa ci va mazæw. <sup>11</sup> Ma saa dza sæda tsaa niy nza va tæ ghwæmæ ka piy, zhini kala zhini ghæciy nza tæ ghwæmæ sana dibay, ghæci na kwa dæghasa mazæ dæ'wæ ghæn tsa ci. Ghæci ba na, tsahwæti mazæ mbæ shi mbærfænj ni va ghæci niy nza diba, ta zamti Hyala dza, kwa bætæ. <sup>12</sup> †Ma tælimim mænj ni va nashi gha mbæ ghæn saa dza sæda tsa vay, mezhizhæ mænj ghængghæn ghængghæn na ghæshi. Ghwela na ghæshi ta sækæ ta mæni mazæ. Sa ka ghæshi sækæshiy, ta kwæmavæ bærci dza ghæshiy dza, ta mæni mazæ kwasæbæ saa dza sæda tsa va, ge'i ge'i gar vèghwè jæwæ tsætsæ gwa'a tsægha. <sup>13</sup> Ghæshi ghæshi mezhizhæ va mananavashiy, kwæma kwætij na na sa mbæ ghæn shi. Kwæma mbæ ghæn shiy, ghæra slæni kaa saa dza sæda tsa va læ bærci shi gwa'a gwa'a, ta mbæ ghæciy mæni mazæ, na kwæma mbæ ghæn shi. <sup>14</sup> ††Ma sa ka ghæshiy dzay, ka dza ta mbæ gwanashi læ ntsa nja zæghwæ tæmbækæ tsa va. Ka ntsa va dza ghæshi læ ni ci va mbæzli na, mba'a 'wæshamti shi, sa nzana Ntsaa slækæ mbæzliy slækæpæ ghæci. Zhini ghæci mazæ tsaa mæni mazæ dzækæn mezhizhæ. Ni ci va mbæzliy næw va læ næfæ kwætijæy, mbæzli tæravæ Hyalaa harvæshi na ghæshi» kæ.

<sup>15</sup> †Zhini ma kæ ndæ kwal tsa Hyala tsa va ngæra diba na: «A Zhanj, ma yam nashi gha va mali kwa ghwærggwær va mænzyæ kæn shiy, mbæzli dænj na ghæshi, mbæzliy sækæ tæ hidi ghængghæn ghængghæn, ya hwælfæ ka wa ghæshi, ya kwæma ka waa gæzæ ghæshi. <sup>16</sup> ††Ma na tælimim mænj ni va nashi gha, læ saa dza sæda tsa va ta gwa'ay, ka dza ghæshiy di kwæma mali kwa ghwærggwær vaw, ka ghæshi dzay, mba'a ghæshi papahwæ shiy mbæ dævæ nza gwa'a gwa'a, mba'a ghæshi zlata dirijta. Ka ghæshi dza diba na, banj kæsæti, ka pæræ. Sa ka ghæshi pærævæy, ka ghæshi dza kaa naa dzaa tærmæbæ vægha nza bærkidæ ghæshi ndamti mbæ ghwæ. <sup>17</sup> ††Hyalaa mænti na nza kwæma kwætij na mbæ ghæn mezhizhæ mænj ni va, ta ghæra slæni ghæshi kaa saa dza sæda tsa va, ta mbæ ghæciy mæni mazæ. Ma mænti Hyala kwæma va tsæghay, ta mbæ mezhizhæ vaa mænti kwæma di na. Ma sa ka saa dza sæda tsa va dza ki na, ka mæni mazæ pa' ghala pætsa ka kwæma gæzækæ Hyala dzæghwata kwa.

<sup>18</sup> Ma na mali nata gha va ta na tsa nza ghæn kiy, ghænzæ na mælmæ dikæ na va, nza bærci væ dzækæn mezhizhæ tæ hidi gwa'a gwa'a» kæ.

### Ngwævæ Hyalaa dzækæn mælmæ \*Babilanw

**18** ††Ma læy hwæm kwæma va ki, sa næ ya njæ'wæ pæn na. Tsahwæti \*ndæ kwal tsa Hyala mbæ sækæ mæ ghwæmæ, læ bærci væ tærfænj. War ka mbæræ bama tæ vægha ci dzar tæ hidi gwa'a gwa'a. <sup>2</sup> ††Dzægh-

† 17:12 Dani 7:7, 24 †† 17:14 19:16, 19; Næw 10:17; Cem 136:3; Dani 2:47; 1Tim 6:15 † 17:15 17:1 †† 17:16 17:2; 18:8; SlæniTaH 21:9; Ezhek 23:29; 'Wæzh 2:5 †† 17:17 17:13 ††† 18:1-24 Ezay 13:47; Ezhek 27 ††† 18:2 14:8; 16:19; Ezay 13:20-22; 21:9; 34:11, 14; Zher 50:39-40; 51:8

wa na ka zlapæ kwæma ghæci zlanjlanj, a kæ na: «Aya, waa gwa'a na kwæma, a mælmæ Babilanw dikæ na va ngazlata. Gwa'a gwa'a ngazlata Babilanw. Nanay, pæt-saa nzyæ tsa hyeler zhæghæta na. Mbæ basæva hyeler. 'Yegwer gæmgæm ni gwæramti mbæzliy dimay, mbæba basæva ghæshi. <sup>3</sup> †Sa wana ngazlata mælmæ Babilanwæy, sa nzana mba'a ngadambæ mbæzli tæ hidi gwa'a gwa'a dzæmbæ mæni ghwærggwær tsa nza va, mba'a ghyamtishi li, njasa ka ndæ vaa ghyiy va tay. Mba'a mezhizhæ tæ hidi gwanashi dzæmbæshi mbæ mæni ghwærggwær li. Dzæghwa tærfænj ka zhæghæ dævæ tæ hidi mænishi ka ka shiy, tæ mbærkæ shi nza va wæzæ wæzæ ni gwæra ndæ ngæriy maw» kæ.

<sup>4</sup> †Fee diba na nahwæti mæli mbæ gæzæ kwæma sækæ mæ ghwæmæ, a kæ na: «Na na ghwæy ghwæy ni ya mbæzliy. Sæværijwæyæm mbæ mbæzli mælmæ va. Vantaa ghwæy dzaa dzæmbænjwæy mbæ mæni kwæma shi va jikir na. Ka ghwæy nighæ na, jakæ ghwæy taa nza li shi tæ ngæra'wæ tsa shi va dza ghæshiy sa kwærakwæ ba.

<sup>5</sup> ††Sæværijwæyæm mbæ shi næ ya ngænjwæy. Sa nzana, tærfænjwæy na jikir tsa mænti mbæzli va. Zamti ghæn Hyala ta kwæma shi va jikir na tepæw. <sup>6</sup> ††War æ pæ ghwæy wanshi ngæra'wæ tsa shi va kwærakwæ, njasaa niy sanamiy ghæshi va kaa mbæzli. Tanj kwæma mananati ghæshi va kaa mbæzli pæ ghwæy mananshi. Bakæ sæda pæ ghwæy dzaa sanamiy ngæra'wæ tsa sanamiy ghæshi va kaa mbæzli. <sup>7</sup> ††War æ kæ mændi sanamiy shi ngæra'wæ tærfænj. Ka pæzli ghæshi barciækæwæ, ge'i ge'i læ dikæ tsaa niy fati ghæshi va tæ ghæn tsa shi, læ wahæ tsaa niy næ'wæ ghæshi va kwærakwæ. Ma kæ ghæshi mbæ zæzæ kwæma shiy: "Ghæyæy, nja mezhizhæ nza ghæy tæ pætsa nza ghæy tsa, nahwæti mælmæ nza va nja mali mbæri na mælmæ ghæyæw. Ka dza ghæy nza ta mbæri ka ghæy nza tepæw" kæ ghæshi. <sup>8</sup> ††Sa zæzæ ghæshi va kwæma tsægha nay, ava war vici kwætij dza ngæra'wer ni gwanashiy sækæ dzækæn shi ki. Ka sækæ zælgwæ, ka bækwæ mbæzli, zhini ka sækæ ma, dza ghæshiy sækæ dzæmbæ mælmæ shi va, tæ vici kwætij na. Ka ghwæ dza diba na bærkidæ sækæ ndamti. Sa nzana Hyala kwa slækæpæy, Hyala dikæ na. Ghænzæ sla na ngwævæ vaa dzækæn shi tsægha» kæ.

<sup>9</sup> ††Ma mezhizhæ tæ hidi gwanashi niy mænæhwæ ghwærggwær mbæ mælmæ va, ka mæni wahæ tsa shi mbæy, ta wahæ dza ghæshiy dza sa ka ghæshi nay inæghwæ takwæm kwæm kwæm mælmæ va mbæ ndi, mbæ mbæri dza ghæshiy nza ti. <sup>10</sup> Ka ghæshi dzay, mba'a ghæshi nzyæshiy kærakæ kærakæ sa dza ghæshiy hazlænishi va gæla tsava ngæra'wæ tsa mbæ mælmæ va va. Ma kæ ghæshi taa ni na: «Akyæ kya kya kya! Ngæra'wæ, gwa'a kwæma mælmæ Babilanw dikæ na na niy nza læ bærci tærfænj ki mbæzlea! War dza mbæ ler kwætij gwa'a tsægha na, gwa'a Hyala manamti ngwævæ gha, gwa'a kwæma gha kæræta na? Èh æhænj» kæ ghæshi taa ni.

§ 18:3 17:2; 18:11-19; Ezay 23:8; Ezhek 27:22-23, 33 †† 18:4 Ezay 48:20; Zher 51:45; 2Kwær 6:17 ††† 18:5 Ghava 18:20 †† 18:6 Cem 137:8; Zher 50:29 ††† 18:7-8 Ezay 47:8-9 †† 18:8 17:16 †† 18:9-10 Ezhek 26:16-17; 27:30-35



<sup>11</sup> Ka zhəghə dəvə tə hidi kwərakwəy, ta wahə dza ghəshi, mbə mbəri dza ghəshiy nza ta məlmə va ba. Sa kama ndə tība ghwəla gar səkə ta pa shi shi va ka ghəshiy dəl. <sup>12</sup> †Ma shi ka ghəshi vaa dələy, shiy nja kar tsahi mbəzə, lə tsahiy mənī gəna, lə nihwəti shi ghaslə nza dimə ti shi, lə tərmiyhi ka gəna ghəngəhən ghəngəhən, lə ləkwasahi. Nihwəti dība na, shəghwə ka dimə ghəngəhən ghəngəhən. Lə shi fəditi məndi dzar tə sli'i ciw, lə tə shəghwə ka bərçi, mba'a ni pəsliti məndi tə tsahi mbəzə, mba'a ni tə tsahi ngəri ni, mba'a tə hakwə. <sup>13</sup> Ka zhəghə dəvə va dibay, kar ghəshiy dəl shi ka məndiy mənīy dzəmbə er ta mbə ghəshiy nza wəzə, ka dəl 'wərdihi ghəngəhən ghəngəhən, lə shəghwə zən wəzə. Ka dəl tay, mba'a in, ka dəl hangway, lə ghwəpə gwa'a. Ka dəl slay, lə tenkesli, mba'a gədewesli, lə məwtiti gədewesli va shi gwa'a. Ka dəl mevivi, ka dəl lə piy tsa ndə ngəri ta gwa'a. Ka dza ndə nza tība gar səkə ta pa shi va gwanashi va ka zhəghə dəvə va ghwəlaw. <sup>14</sup> Ka ghəshi dza ki na, ka wahə. Ma kə ghəshi dzaa ni kaa mbəzli mbə məlmə va na: «A kia, a mbəzli mbə məlmə Babilanjw ki. Nashimam shi mbə məlmə ghwəy ni wəzə wəzə ni niy maw ghwəy lidishi katarj ki. Shiy niy nza ni va ghwəy tərənjw ni, lə wahə tsa niy mənī ghwəy va na, ra'i niva shiy zashi. Nək kala dza ghwəy zhiniy kwəməvəshi ghwəla ka ghwəy nza. Kay, kwətita nava kwəma ki» kə ghəshi taa ni.

<sup>15</sup> ††Mbəzliy niy zhəghə dəvə va mba'a ghəshi kwəməvə shiy ka mənishi ka ka gəna tərənjw tərənjw ni mbə məlmə vay, kərakə kərakə kərakə dza ghəshiy nzəyshi sa dza ghəshiy hazlənishi va gəla tsava ngəra'wə tsa mbə məlmə va va. Ka ghəshi dza na, ka wahə dzəkən, ta mbəri ghəshi dzaa nza ta məlmə va. <sup>16</sup> †Ma kə ghəshi dzaa ni na: «Akya, kya kya kya! Ngəra'wə. Gwa'a kwəma məlmə niy nza na dikə na ki mbəzlea! Niy nzay, ndəba maliy pakən kwədeler ka gəna ghəngəhən ghəngəhən niy nza na. Dzəghwa tərənjw məndi niy ghaslamti pətsa mbəba lə shi vasətim tə mbəzə, mba'a nihwəti shi ghaslə tə dimə. <sup>17</sup> Dzəghwa war mbə ler kwətiŋ tsətsə gwa'a tsəgha ki na, kwədəp shi mbə va ndishi ki mbəzlea!» kə ghəshi taa ni.

Ma sa ka mbəzliy kabə kwambəwaler lə mbəzli shi dikə dikə ni, mba'a ka zhəghə dəvə dza kwa kwambəwaler va, mba'a ka dza kwa kwambəwaler gwanashi dza na, mba'a ghəshi nzəyshi kərakə kərakə kərakə. <sup>18</sup> ††Ka ghəshi dzay, ka nighə məlmə va. Ma sa ka ghəshi nay inəghwə takwəm kwəm kwəm məlmə va mbə ndi na, ka ghəshi dza ka gəzə kwəma zlanzlanj, a kə ghəshi taa ni na: «Nahwəti məlmə tība ka yəməva lə məlmə dikə na naw» kə ghəshi dzaa ni. <sup>19</sup> Ta mbəri dza ghəshiy nza ta məlmə va, ka ngərə hidiy dzəkən ghən shi, ka gəgəzə kwəma zlanzlanj, a kə ghəshi dzaa ni na: «Akya, ngəra'wə. Gwa'a kwəma məlmə niy nza na dikə na ki mbəzlea! Mbə məlmə na mənishi ka kwambəwaler ka mbəzli ka shiy tərənjw ni nay gha ki mbəzlea! Dzəghwa war bərkidə ndita sana, war mbə ler kwətiŋ gwa'a tsəgha ki! Kay» kə ghəshi dzaa ni.

† 18:12-13 Ezhek 27:12-24 †† 18:15 Ezay 47:15; Ezhek 27:36 ‡ 18:16 17:4 †† 18:18-19 Ezhek 27:28-34

<sup>20</sup> ††Ma ghwəy na ghwəy ki, ghwəy mbəzli mə ghwəməy, ə pə ghwəy vəshi sa ndamti ghwə va məlmə va. Ghwəy mbəzli Hyala, lə \*ka kwal Yesəw, mba'a ka gəzə kwəma Hyalay, ə pə ghwəy vəshi. Sa nzanay, tə kwəma məntənjwəy ghəshi jikir na basanakənshi Hyala ngwəvə va.

<sup>21</sup> ††Ləy hwəm kwəma va ki na, dza tsahwəti ndə kwal tsa Hyala lə bərçi və mbə'a madiy, dza na cimbənj bəkən hakwə nja vəna dikə na. Kə bəzləm ndəghaghwa kwa kwəfa dikə na. Ma kə na: «Ava war tsəgha, dza məndiy ndəgha məlmə Babilanjw dikə na va nata ghwəy. War lə bərçi dza məndi ndəgha. Ka dza məndiy zhiniy nata ghwəlaw. <sup>22</sup> ††Ma mbəzliy niy nza va mbə məlmə Babilanjw, ka tsa gəzhəpipir nihwəti, ka haha cemer nihwəti, ka viy sherey nihwəti, ka viy təlimə nihwətiy, ka dza məndiy favə gaka shi mbəba ghwəlaw. Ka dza məndiy nashi ka fədi shiy mbə məlmə va ghwəlaw. Ya gaka jəvəna məndi mbə hə liy, ka dza məndiy favə mbəba ghwəlaw. <sup>23</sup> †Ka zhini məndiy nay wanj tsa ghwə kwa gərkəwa mbə məlmə va ghwəlaw. Ka məndi nzay, ka dza məndiy zhiniy favə bəva tsa kar mali lə zal mbə məlmə va ghwəlaw. Ma gha gha məlmə Babilanjw kiy, ka zhəghə dəvə mbə gha niy gwəra na, mbə mbəzli ka zhəghə dəvə tə hidi gwa'a gwa'a kwatəja. Dzəghwa mbəzli mbə gha dibay, ka məmənī shi dimədīmə ni lə bərçi \*ndə jaka tsa Hyala. 'Wakəvə ghəshi kaa məhərli hwəlfəhi mbəzli tə hidi cəke' ghəshi ngədəhwə lə mənī shi shi va» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va.

<sup>24</sup> ††Mbə dəvə mbəzli mbə məlmə Babilanjw nashi Hyala miymiy ka gəzə kwəma nzə, mba'a miymiy mbəzli nza bakwamti məndi. Zhini mba'a nashi miymiy mbəzli bəkwəhwəm gwanashi tə hidi mbə dəvə mbəzli mbəba dība. Ava va tsəgha slanəkənshi na ngwəvə va tsəgha.

**19** ††Ma ləy hwəm kwəma va, fee na məlihi mbəzli mbə gaka mə ghwəmə, ndəba məlihi mbəzliy basəshi tərənjw, pə gha, ma kə gaka shi va na: «Kay, faləm Ndə sləkəpə.

Hyala ghwəmməy, ghənzə na kwa mbəlipə, zhini ghənzə sa shəndəkə na lə bərçi və tərənjw.

<sup>2</sup> ††Ngwəvə katarj na na nanzə ngwəvə.

Lə kwal tsa nzə ka naa sla ngwəvə dzəkən mbəzli.

Njasa nzana tsa sana,

mba'a basanakən ngwəvə nzə kaa mali kwa ghwərhəwər na.

Mali vay, gwa'a gwa'a yidivəri na mbəzli tə hidi lə ghwərhəwər tsa nzə va.

A Hyala basanakən ngwəvə,

sa bakwanamti na ka ghəra sləni nzə» kə ghəshi.

<sup>3</sup> ††Zhini ma kə ghəshi ba na: «Aleləwya war ə pə ghwəy fal Ndə sləkəpə. Inəghwə tsa takwəsə tsa səkə mbə məlmə dikə na na sa ndiva nay, ka dza naa kədi

‡‡ 18:20 12:12; Zher 51:48 ††† 18:21 Zher 51:63-64 ††† 18:22 Ezay 16:10; 24:8; Ezhek 26:13 § 18:23 Ezay 23:8; 47:12; Zher 7:34 †† 18:24 16:6; Ezay 26:21; Zher 51:49; Ezhek 24:7-8 ††† 19:1 4:11 †† 19:2 15:3; 16:6; 22:12; Nəw 32:43; Cem 79:10 ††† inəghwə: 14:11; Ezay 34:10

ya hwəmbaw, war tsəgha dza naa takwəsə pa' kwa ndimndim» kə ghəshi.

<sup>4</sup> †Dzəghwa pəhepəhir zhər bakə mətsəkə fadəti ni va, ghəshi lə shi fadə ni va piy, tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsətsəfəkwəshi, ka fal Hyala mənəy va tə gəzli mazə nə, a kə ghəshi na: «\*Amin, tsəgha na katar, Aleləwya, fal pə ghwəy fal Hyala» kə ghəshi.

**Bəli fir dzəkən jakəva tsa kar zəghwə təmbəkə tsa Hyala lə mbəzliy zləbavə kwəma ci**

<sup>5</sup> ††Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa məli ka gaka səkə tə pətsa nza gəzli Mazə Hyala va, a kə na: «Waa ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə, ghwəy gwanəwəy ghwəy mbəzliy ghəranta sləni, lə ghwəy mbəzliy di fəti və gwa'a.

Ya ni jəw jəw ni mbəzli, ya ni dikə dikə ni gwa'ay, war ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə» kə.

<sup>6</sup> †Zhinee fa ba na, məlihi mbə gaka ndəba məlihi mbəzliy basəshi tərəw, pə gha. Ma gaka va dibay, ndəba gaka yam kwa mədzərə, pə gha yən fa, zhini gaka va diba na ndəba dərəzli van, pə gha. Ma kə kaa kwəma gəzə na na:

«Aleləwya, ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə, ghənəzə gwəramti na tə bərçi gwa'a gwa'a.

Sa nzanay, war ghənəzə kwətita mənə na mazə dzəkən shiy gwanashi sana.

<sup>7</sup> ††Waa ə pə ghwəmmə vəshi, ka gargarə tərəw, ka fə shəndəkə dzəti Hyala.

Sa nzanay, a vəghwə tsa dza mənədiy pəhanci makwa zəghwə təmbəkə tsa Hyala va səkəy.

Ava gwa'a gwa'a pəhantəvata makwa ci va.

<sup>8</sup> ††A mənədi bənavə kwal kaa makwa ci va ta pakən kwəbar tsa tə dimə, dewdew ghəci war ka mbərə wisl wisl wisl» kə.

Ma kwəbar tsa wəzə tsa va pakən makwa va kiy, sləni wəzə wəzə na di Hyala ghərati mbəzli Hyala na sava.

<sup>9</sup> †††Ma kə tsəhwəti \*ndə kwal tsa Hyala kaa ngərə na: «A Zhaṅ, bəvə gəta tsasli shiy gha a gha tsaslaghwa kwəma na kwa zliya. A pə ghay: "Ma mbəzli harashi mənədi va, ta dza ghəshi ta zəmə shiy mbə pəhə makwa zəghwə təmbəkə tsa Hyala vāy, vəshi na ta niva mbəzli" pə gha. Kwəma vāy, kwəma katar na, Hyala gəzəkəvəri na lə miy tsa nə» kə.

<sup>10</sup> †††Ma sa favee kwəma va tsəgha na, dzee mba'ee tsəfəkwəra kwa kwəma ci, ta fal. Ma kə kaa ngərə na: «Am, əhəṅ Zhaṅəw, ka mənə gəla niva shiy gha ma. Yən tsa nay gha tsay, ntsaa ghəranta sləni Hyala nzee kwərakwə, njasa nza gha tsa sənəzəvə ghwəy lə nihwəti ngwarməhiṅaa nəw Yesəw. Va tsəgha na kiy, ka tsəfəkwə gha kwa kwəmee ma, kwa kwəma Hyala pə ghaa tsəfəkwə» kə. Ma kwəma cikəvəri Yesəw vāy,

ghənəzə na ghən tsa kwəma gəzə ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli.

**Ntsa mə gədəw tsa pay tsa**

<sup>11</sup> †Ma nighee na, ghwəmə ghwənita, mba'a gədəw təzliy payəy, dallə ndə mə. Ma kə mənədi kaa slən tsa ntsa mə va na: «Ntsaa mənə kwəma lə kwal tsa nə, ntsa katar tsa» kə mənədi. Na ci ngwəvə lə tsa ci mbəz gwa'ay, war lə kwal njasa təbə na na ghəshi. <sup>12</sup> ††Ndəba ghani ghwə, pə gha kaa mətsəhi ci. Dza pəər pəər pəər ti məgapa mazə tə dimə ta ghən tsa ci dāṅ. Mba'a mənədi tsaslati slən ti. Slən tsa vāy, tsəhwəti ndə tiba mba'a sənay kala ghəci kwətəyəw. <sup>13</sup> †††Dza kirip kwəbar tsa dikə tsa kən ghən ci. War miymiy ghaa nay ma kwəbar tsa va. Ma slən tsa ntsa va ki na: «Kwəma gəzəkə Hyala» kə mənədi. <sup>14</sup> †††Mba'a ka sawji mə ghwəmə kwasəbə, dal dal dal ghəshi mə gədewesli pay pay ni. Zhini lə kwəberjer tə dimə kən ghən shi, pay pay shi kwəberjer va, dewdew ghəshi bə. <sup>15</sup> ††Dza mba'a kafa'i səvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw ghaa nayma miy ti. Lə hwa va dza naa 'wəshamti mbəzliy zləba ma kwəma ci tə hidi gwa'a. Mazə tsa ghyanakə tsa dza naa mənədiy dzəkən shi. Ka na dzay, ka kəədishi njā ya fə ka mənədi vaa kədi kwa tsə'wə, ta bəsə yam mbə. Ma kwəma dza na vaa mənə tsəghay, ta ci nəfə tsa bəti Hyalaa gwəramti tə bərçi gwa'a gwa'a na. <sup>16</sup> ††Dza mənədi kaa slən tsa ci mba'am tsaslatiy dzəti kwəbar tsa kən ghən ci va, mba'a dzar tə dərse ci. «Mazə tsaa mənə mazə dzəkən mezhizhə gwanashi lə Ndə sləkə mbəzliy sləkəpə gwa'a gwa'a na» kə mənədi kaa slən tsa va.

<sup>17</sup> †††Nighee bə na, tsəhwəti \*ndə kwal tsa Hyala mə garə dzəy tə hwər vici. Dza na ka zlapə kwəma kaa slən igwə tsaa zli dzəy tə ghwəmə məba kərakə, a kə na: «A 'yegwerəy zli kərakə ni dzəy tə ghwəmə, waa basəvam səkə gwanəwəy ta makwaghwa mənəwəy Hyala. <sup>18</sup> †††Səkəm, a ghwəy tsəwə sliw tsa tə vəgha mezhizhə tə hidi, lə sa ka sawji, mba'a sa mbəzli shi dikə dikə ni. Səkəm a ghwəy tsəwə sliw tsa tə vəgha ka zlərə gədewesli, lə gədewesli shi ta, mba'a sliw tsa mbəzli gwa'a gwa'a. Ya sa mbəzli yakə mənədi yaya ni, ya sa ni papa ni. Ya sa mbəzli dikə dikə ni, ya sa mbəzli jəw jəw ni gwa'a» kə.

<sup>19</sup> †††Ma nighee ki na saa dza səda tsa va ghəshi lə mezhizhə tə hidi gwanashi, mba'a ka sawji shi, ghəshi basəshi ta dza ta mbəz lə ntsa mə gədəw tsa pay tsa va, ghəshi lə ni ci va ka sawji kwərakwə ki. <sup>20</sup> †††Dzəghwa mba'a mənədi kəsəhwə kar saa dza səda tsa va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. Ndə Hyala ndə dzərvə tsa va na saa niy məmənə shi madəṅa madəṅa ni va kwa kwəma saa dza səda tsa va, mba'a niy ngəngədəhwə mbəzliy nza lamba saa dza səda va ti

§ 19:11 4:1; 19:2; Cem 72:1-14; 98:9; Ezay 11:4; Ezhek 1:1-3; SləniKY 7:56 †† 19:12 1:14-15; 2:17 ††† 19:13, 15 Ezay 63:1-6 †† 19:13 Zhaṅ 1:1 ††† 19:14 6:2-8, 11 †† 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Zher 25:30-31 †† 19:16 17:14 ††† 19:17-18 Ezhek 39:4-5, 17-19 ††† 19:18 13:16 ††† 19:19 17:12-14; Cem 2:2; Ezhek 38:2-9, 14-16; Zak 14:2 18 13:1-2, 13, 15; ghwə pəhatam tə barəwdəw: 14:10; 20:10, 14; 21:8; Ezay 30:33

† 19:4 4:4, 6; 5:7; Cem 106:48 †† 19:5 11:18; Cem 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 † 19:6 11:17; 14:2; Cem 47:6-10; 96:7-10; Zak 14:9 †† 19:7 21:2 †† 19:8 6:11 ††† 14:12; Ezay 25:6; Mt 22:2; Lk 14:15-16; kwəma katar na: 21:5; 22:6 ††† 19:10 6:9; 22:8-9

shi. Mba'a mbəzliy niy tsəfəkwə va kwa kwəma pa saa dza səda tsa va. Ma sa kəsəvə məndi kar saa dza səda tsa va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va tsəgha ki na, mba'am dzaa shəkambəshi ləməcishi mbə ghwə pəhatam tə barəwdəw. Ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. <sup>21</sup> Dzəghwa ntsa mə gədəw tsa pay tsa va, mba'a nzerati niy tərmbə va mbəzli tə hwa mbə miy tsa ci va. Mba'a 'yegwer tə hidi gwa'a gwa'a basəkəvashi, ta tsəjwə sliw tsa shi. Bəhə bəhə ghəshi bahantəvashi.

#### Kwəmaa dzəkən piya bələkwə mən (1'000)

**20** <sup>†</sup>Nighee ba na, tsahwəti \*ndə kwal tsa Hyala mbə səkwa səkə mə ghwəmə, lə shiy ghwəni miy kə'wə tsa tədəm tsa va, mba'a dərjw tsahi və ta dəvə ci. <sup>2</sup> <sup>††</sup>Dza na tasl dzaa kəsəti sa nja kəlbə tsa va. Ghəci na shishi tsa niy nza va kwatəja, sa nə məndi va: «Mazə tsa hyeler» kə məndi, tsahwəti slən tsa ci na: «\*Ndə jaka tsa Hyala» kə məndi. Ma sa kəsəvə ndə kwal tsa Hyala tsa va na, dza na mba'a dzaa tsəghwa kwa dərjw, ta mənə piya ghəci bələkwə mən war tsatsa tsəgha. <sup>3</sup> Ma sa tsamti na na, fiyəkə dzaa ndəghaghwa kwa kə'wə tsa tədəm tsa va. Kə disl kalay kwaba, kap fati gwambə ti, zhini nah nahay, va nəghətaa ndə jaka tsa va taa zhiniy kwəməvə kwal tsa zhəkə ta hərə hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzəmbə \*kwəma jikir na dība. Ma sa ka na mənəhwə piya bələkwə mənəy, ma nza məndi zhiniy pəlay taa nza ki. Ə na na nzanay, ka dza naa zhiniy nzata nza sa ka məndi pəlayəw.

<sup>4</sup> <sup>†</sup>Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na gizlgizl mezhizhə tība, mənəy mənəy mbəzli kwa shi. Dza Hyala mba'a banavəshi kwal tsa sla ngwəvə dzəkən mbəzli. Zhini dība na mba'ee nay piy tsa mbəzli bakwamti məndi, tə mbərkə sa zləbavə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw, lə sa gəzanshi ghəshi kwəma Hyala kaa nihwəti mbəzli. Ghəshi na nashiy, zləbavə tsəfəkwə ghəshi kwa kwəma saa dza səda tsa va, ya kwa kwəma shi mənəti məndi va nja pa ciw. Niy zləbavə ghəshi mənədiy tsaslanshi lam-ba ci ya dzəghwa kwəma shi, ya dzəti hwər dividivi shiw. Nighee ki na, mbəzli vaa sati mbə mətə shi, ka zhini ghəshiy piy. Dzəghwa ghəshi ka mənə mazə kwasəbə Yesəw \*Kəristəw dzəkən nihwəti mbəzli. Piya bələkwə bələkwə mənə ghəshi mənəti mbə mənə mazə tsa va.

<sup>5</sup> Ghəshi na, kwa tənə mbəzliy ghaa satishi mbə mətə mbəzliy niy bəkwəshi. Ma nihwəti mbəzliy tərmbə bəkwə bəkwə niy, war ghwəlashi dza niva mbəzliy nza ka ndəghə piya bələkwə mənə na va. Sa ka na kərəta ki na, ma nza ghəshi sati mbə mətə. <sup>6</sup> <sup>††</sup>Mbəzliy dza vaa gha sati mbə mətəy, vəshi na ti shi nashi. A Hyala fəyshi vəgha bəla ta nza ghəshiy mbəzli nə. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwə kwa baka səda ghwəla na nashi kiw. Ka ghəra sləni kaa Hyala lə kaa Kəristəw dza ghəshiy nza. Piya bələkwə mənə dza ghəshiy mənəti mbə mənə mazə kwasəbə Kəristəw.

#### Məndi bəzlabə \*ndə jaka tsa Hyala mbə ghwə

<sup>7</sup> Ma sa ka ndə jaka tsa Hyala kəramti piya slanəvə məndi va bələkwə bələkwə mənə na war tsatsa kwa dərjw, kwa kə'wə tsa tədəm tsa vay, wərət dza mənədiy pəlikəmə. <sup>8</sup> <sup>††</sup>Ka na dza na, ka dzay ta zhiniy ngəngədi hwəlfə mbəzli tə hidi gwanashi. Hwəlfə mbəzli vay: «Ka Gwəgə lə ka Magwəgə» kə məndi kaa slən tsa shi. Ka na dza ki basə basəti mbəzli va ta dza ta mbəz lə Hyala. Mbəzli vay, dərj dza ghəshiy nza tərənə nja ndarghə kwa həl. <sup>9</sup> <sup>†††</sup>Nighee ki na, bəlidin ghəshi tsah-wəshi, dza ghəshi ka tihəva dzar tə hidi gwa'a gwa'a, dza dəzlətsəbə, ghəshi dəzlay pətsa nza mbəzli Hyala ti, lə məlmə gwəra Hyala vaa di gwa'a. Ma sa dəzlay ghəshi mbəzli Hyala va gwa'a ki na, 'wakəvə ghwə tsəgha bəratatə nəməkəvata səkə mə ghwəmə dzəkən shi. Bərkidə ghənəzə ndamtishi gwanashi. <sup>10</sup> <sup>†††</sup>Sar məndi kaa ndə jaka tsa Hyala va ghəci ndə ngədipə kwərakwə ki tasl məndi kəsəvə. Dza fiyəkə məndi ndəghatiy dzəti ghwə pəhata məndi tə barəwdəw, ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. Ghwə vay, dzəmbə niy ndəghambə məndi kar saa dza səda tsa va ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə ghwə va, ka sa ngəra'wə havəghwə lə həvir, pa' kwa ndimdim.

#### Njasa dza Hyalaa basə kwa kəni ngwəvə nə

<sup>11</sup> <sup>†</sup>Nighee dība na, gəzli nəy mazə tība payta, dikə ghənəzə. Mba'a ndə kwa mənəy. War sa ghəvə kar gh-wəmə lə hidi tsəgha na, ra'i ghəshi zazashi tība kwa kwəma ntsa kwa gəzli va, kala zhini mənədiy nashi gh-wəla. <sup>12</sup> <sup>††</sup> <sup>†††</sup>Zhini nighee ba na mbəzliy bəkwəshi satishi mbə mətə tība, məgarə məgarə vəgha gəzli mazə va. Mbəzliy bəkwəshi dikə dikə ni, lə ni jəw jəw ni mbəzli gwa'a. Dza bəj bəj bəj məndi ghwəgh-wanamti zliyah tība dərj. Dza məndi mba'am ghwə-namti nahwəti zliya kwətin dība. Nava zliya kiy, zliya tsaslaghwa məndi slənədemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kədi ma kwa na. Dza Hyala ki mba'a slanti ng-wəvə dzəkən mbəzliy bəkwəshi. Ge'i ge'i lə sləniy niy mənəhwə ghəshi tə hidi niy tsaslaghwa məndi kwa zliya va. <sup>13</sup> Ma mbəzliy niy bəkwəshi kwa kwəfa dikə na gwanashi na, cəke' ghəshi zhikəməshi. Niy niy bəhwə mətə niy nza tə pətsa ka mbəreketiy nza na, cəke' ghəshi zhikəshi dība. Dza Hyala mba'a slakən ngwəvə kən shi. Ya wa ndə na, ge'i lə sləni niy mənəhwə na tikə tə hidi məndi slanəkən. <sup>14</sup> <sup>††</sup>Dzəghwa məndi kaa kar mətə ghəshi lə pətsa ka mbəreketiy nza ti ki, ləj ləj məndi bəbəvəshi, dza 'wapə məndi dzaa shəkambəshi mbə ghwə nja kwəfa na va. Mbəba na kwa baka mətə dza mbəzli vaa mətə gəzə məndi. <sup>15</sup> <sup>†††</sup>Ya wa ntsa tsaslaghwa ma məndi slən tsa ci kwa zliya nza slənədemer mbəzliy kwəməvə piy tsa kədi ma kwa

†† 20:8 13:14; Zhə 11:4; Ezhek 38:2, 10-12 ††† 20:9 Bəla 2; 2Mez 1:10, 12; Cem 78:68; Ezhek 38:22; 39:6 ††† 20:10 19:20 § 20:11 5:7; 6:14; 21:1; Cem 114:3, 7; Mt 24:35; 2Pi 3:10 §† 20:12-13 3:5; 22:12; Dani 7:9-10 §†† 20:12 Səvəri 32:32 §† 20:10; 1Kwər 15:26; kwa baka mətə: 2:11 §†† 20:15 3:5

† 10:1; 18:1; kə'wə tsa tədəm tsa: 9:1 †† 20:2 12:3, 9 † 20:4 6:9; 13:15; Dani 7:9, 22; Lk 22:30; 1Kwər 6:2 †† 20:6 1:6; 2:11

na, mba'a mändi ndəghambə mbə ghwə nja kwəfa na va.

### Ka shi 'war'war ni dza Hyalaa mənti shiy gwanashi

**1** †Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na, ghwəmə 'war'war na, lə ni 'war'war ni hidi təzlishi. Ma na kwa taŋa va ghwəmə ghəshi lə ni kwa taŋa va hidi nashi na, gwa'a niy zashi ghəshi. Ya kwəfahi dikə dikə ni na niy tərmbə ghəshiw. <sup>2</sup> ††Nighee dība na, məlmə Hyala va har mändiy Zherəwzalem 'war'war na təzlitə, ka səkwa ghənzə səəkə mə ghwəmə, səəkə va Hyala. Məlmə vay, tərəŋw niy ghaslamti Hyala, ka təbə tərəŋw nja maliy ghaslamtəvata va mändiy dza ta pəhə kaa zal. <sup>3</sup> †Ma fee na, məli ndə mbə gaka, ka gəzə kwəma zlanzlan səəkə tə pətsa nza gəzli mazə va, ma kə na: «Nanay, a Hyala mənti pi nzəy tsa nzə mbə jipə ke ngəri. Ta nzəy dza na mbə shi. Ke ngəriy, mbəzli nza dza ghəshiy nza. Mbə shi dza Hyalaa nzəy də'wə ghən tsa nzə. Ghənzə dza Hyala shiy nza kwətita. <sup>4</sup> ††Gwa'a dza naa sadanamtishi wahə kwa mətəsə shi. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, ka nza təhwəni mbəri tība gh-wəlaw, ka dza ngəra'wəw kəsashi ghwəlaw. Ma niy nza shiy tība kwatanəy, gwanashi dza niva shiy zashi» kə.

<sup>5</sup> ††Dzəghwa ma kə ntsaa nzəyəy va kwa gəzli mazə ki na: «Avanaraa məni shiy gwa'a gwa'a, ka shi 'war'war ni» kə. Ma kə ngəra na «A Zhanj bəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasli kwəma na. Sa nzana, ma kwəma nay, kwəma katanə na, dzərvə mbə tēpəw» kə. <sup>6</sup> ††Zhini ma kə ngəra dība na: «Nay gha na, gwa'a na kwəma. Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən taa kərə shiy gwa'a gwa'a dība. Zhini tə ya shiy kərkəva gwa'a gwa'a dība. Ya wa ntsa ghəranzi ndirəy, ta tanavə yam dzeə tə gəm. Yam vay, səəkə kwa mətəsə yam ka bəpə piy dzeə tanakəshi. <sup>7</sup> ††Ma ntsaa dzaa məniiy ka miy dalay, ta banavə shi va dzeə. Yən yən Hyala dza naa nzaa Hyala ci. Ma ghəci kwərakwə na zəghwee. <sup>8</sup> †Ma na mbəzli nja ka hazlinin lə mbəzliy banavə ma nefer shi kaa Yesəw, kar ka məməni shi gəmgəm ni, lə ka bəkwə mbəzli, lə ka ghwərghwər, lə mbəzliy dadanə shiy, lə ka ta mbəri, mba'a ka slasla dzərvə gwanashiy, na nashi na war dzəmbə ghwə nja kwəfa na va pəhata mändi tə barəwdəw dza mändiy shakambəshi. Ava ghənzə na kwa baka mətə gəzə mändi va» kə.

### Məlmə Zherəwzalem 'war'war na

<sup>9</sup> ††Dzəghwa tsahwəti \*ndə kwal tsa Hyala kwətinj, mba'a səəkəy dzəvəghee. Ndə kwal tsa Hyala tsa vay, tsahwəti kwətinj ta shiy niy nza va mbərfəŋ ni na. Shiy niy nza va lə həlapə lə həlapə, pəya' pəya' pəya', kwa kəri ngəra'wəw tsa dza Hyala ta sa kaa mbəzli mbərfəŋ tsa kwa shi. A kə ngəra na: «A Zhanj, ndi e dzaa citəŋa

makwa dza mändi ta pəhanci kaa zəghwə təmbəkə tsa Hyala» kə. <sup>10</sup> ††War sa gəzəkəra ndə kwal tsa Hyala tsa va kwəma va tsəgha na, mba'a safə tsa Hyala dewdew tsa səəkəy dzəkənee. War ghwəla ki na, lanj ndə kwal tsa Hyala tsa va bəghəraa dzəmə ghən dəlagwa dikə na, yakəyakə na. Ma ghəy mə dəlagwa va na, dza na mba'a citəra Zherəwzalem, məlmə Hyala dewdew na, ghənzə mbə səkwə səəkə mə ghwəmə, səəkə vəgha Hyala. <sup>11</sup> ††Njə'wə pə gha kaa nava məlməy, war ka mbərə ghəzli zli nja shi ghaslə nza dimə ti shi, zhini nja nighə mətə tsa mbərə viciy dzətə, ka nay ghən tsa ci ndə kwa. Shəndəkə tsa Hyala na saa mbərə va tsəgha mbə. <sup>12</sup> ††Dzəghwa mändi dəzlətsəbə, mändi tsəbay məlmə va gwanata lə zlara. Dībədībə mändi ndəbətə zlara va, səətə ghənzə ta ghwəmə dība. Dza mənə lə bakə mändi fəy miy dəghaa dzəmbə. Mba'am fəy ka kwal Hyala mənə lə bakə ta ndəghwə miy dəghahi va. Dza mändi kaa slənedemer takəhi mənə lə bakə ni va mbə hwəlfə ka \*Izərayel tsasl tsasl mändi tsat-saslati tə miy dəghahi mənə lə bakə ni va gwanashi.

<sup>13</sup> Dzəghwa mahkan mahkan mahkan, mändi fəy miy dəghahi va dza kwa bəlahi məlmə va fadanashi. Mahkan ka dzəghwa ghwəmə, mahkan ka dzəghwa həci, mahkan ka dzəmbə məkwi, mahkan ka dzati kwa məw. Tsəgha. <sup>14</sup> ††Ma hərezli fə mändi va səda zlara tsəbay mändi va məlmə va li shiy, hərezli dikə dikə ni mənə lə bakə na ghəshi. Dzəghwa mändi kaa slənedemer ka kwal zəghwə təmbəkə tsa Hyala va mənə lə bakə ni, tsasl tsasl mändi tsatsaslati tə hərezli va.

<sup>15</sup> ††Ma ndə kwal tsa Hyala tsaa gəzara kwəma vay, mba'a gəta mənətim tə tsahi mbəzə və ta dəvə ci. Gəta vay, saa bərkə shiy ghənzə. Ta dza ta bərkə dikə tsa məlmə va, lə miy dəghahi ti va mba'a zlara dəzlay mändi va li dza na li. <sup>16</sup> ††Məlmə vay, fadə niy nza bəlahi ti. Bəlahi va fadanavashi na, war yəmyəm ghəshi. Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsa va ki bərkə bərkanti məlmə va lə gəta mbəzə ci va. Sa bərkanti na na, mba'a kəsəy biti tsa nzə, kiləwmetər bələkwə bələkwə bakə mətəsəkə bakətə (2'200). Tsəgha ghəci kəsəy bəŋw tsa nzə, zhini tsəgha biti tsa nzə dzətə ghwəmə dība. <sup>17</sup> Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va mba'a bərkətə njasa nza biti tsa zlara tsəbay mändi va li, ka dzətə ghwəmə kwərakwə ki. Mba'a kəsəy biti tsa nzə, metər mbərfəŋ mətəsəkə bakətə. War njasa sənəbəshi mbəzli mbə bərkə shiy bərkətə na shi va.

<sup>18</sup> ††Ma hərezli ndəbətə mändi va zlara va li shiy, \*hərezli ka dimə nə mändi: «Zhasəpə» kə mändi slən tsa shi, na ghəshi. Ma na məlmə va də'wə ghən tsa nzəy, lə tsahi mbəzə rinrin ni, ka nay ghən tsa ci ndə kwa ngati mändi. <sup>19</sup> Dza mändi kaa səda zlara va mändiy fə ghaslə ghaslə mändi ghaslamti lə \*hərezli nza dimə ti shi ghəngən ghəngən. Kwa taŋa hak-wəy, hakwə Zhasəpə, kwa bakay, hakwə Safir, kwa

† 21:1 21:5; Ezay 65:17; 2Pi 3:13 †† 21:2 3:12; 19:7; 21:9–22:5; 22:17; Ezay 52:1; Mt 22:2; Gal 4:26; Ebr 11:16; 12:22 † 21:3 7:15; SləniTaH 26:12; Ezhek 37:26–28; Zak 2:9; 2Kwər 6:16 †† 21:4 7:17; Ezay 26:19; 35:10 †† 5:7; 21:1; Ezay 43:19; 2Kwər 5:17; kwəma katanə na: 19:9 ††† 21:6 1:8; 7:17; 22:1; Ezay 55:1; Zak 14:8; Zhj 7:37 ††† 21:7 2Sam 7:14; Ezhek 11:20 § 21:8 2:11; 19:20; 21:27 †† 21:9–22:5 Ezay 54:1–17 ††† 21:9 15:1

§† 21:10 17:3; Ezhek 40:2; Mt 4:8 ††† 21:11 21:18, 23; Ezay 60:1–3, 19; Ezhek 43:2 †† 21:12–13 7:5–8; Ghava 35:22–26; Səvəri 28:21; Ezhek 48:30–35 §† 21:14 Ebr 11:10; Ef 2:20 ††† 21:15 11:1; Ezhek 40:3 ††† 21:16 Ezhek 48:16–17 ††† 21:18–21 21:11; Ezay 54:11–12; Ezhek 28:13

mahkana na, hakwə Agatə, kwa fada na, hakwə Emərwəda. <sup>20</sup> Kwa cafa na, hakwə 'Wənikəsə, kwa kwanja na, hakwə Sardəwan, kwa mbərfaŋa na, hakwə Kərisəlītə, kwa dəghasa na, hakwə Bəril, kwa məsleđa na, hakwə Twəpazə, kwa maŋa na, hakwə Kərisəpərasə, kwa məŋ lə taŋ na, hakwə Tərkwazə, kwa məŋ lə bakə ki na, hakwə Amətisətə, tsəgha na ghəshi. <sup>21</sup> Ma gizlgizl miy dəghahiy dzəmbə məlmə va va məŋ lə bakə niy, nihwəti shi tə dimə niy nza ghəshi gwanashi. Pərlə, kə məndi kaa slən tsa shi va. Ma kweler dzar mbə məlmə va na, rayiyi məndi shəkəkən tsahi mbəzə riŋriŋ ni kən shi, ka nay ghən tsa ci ndə kwa shi.

<sup>22</sup> †Ma sa nighee pətsa mbə məlmə vay, nay \*ciki Hyala tsa ngati məndi ta cə'wə Hyala mbee tərəw. Sa nzanay mbəba na kar Hyala kwa sləkəpə gwəramti gwa'a gwa'a tə bərçi, ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa nza va, ka dza məndiy di ciki Hyala ghwəlaw, ya kwəma cə'wə ndəy, tiba na ghəshi. <sup>23</sup> ††Mbə məlmə va dibay, nashi kar vici lə tīree mbərəw. Ndə tībaa dəw mbərə tsa shi mbə məlmə vaw. Sa nzanay mbə mbərə na shəndəkə tsa Hyala mbəba. Ma zəghwə təmbəkə tsa nza va na, ka məni waŋ pi nja gərkəwa. <sup>24</sup> †Hwəlfə mbəzli tə hidi gwa'a gwa'ay, waŋ pi tsa mbə məlmə va dza naa canshi kwal. Ka mezhizhə tə hidi dzay, ka səkəkə dzəmbə məlmə va lə dikə tsa shi ta banta kaa Hyala. <sup>25</sup> †Mbə məlmə vay, ka dza məndiy kəali dəghaw, sa nzanay, ka dza vərđiy nza tībaw. War havəghwə dza piy nza ya hwəmba. <sup>26</sup> War dzəmbə məlmə va dza hwəlfə mbəzli tə hidiy səkəkə lə dikə tsa shi, lə shi wəzə ni tə hidi. <sup>27</sup> †Nanzə kiy, shi gəmgəm ni na, ka dza ghəshiy dzəmbə məlmə vaw. Mbəzli gəmgəm ni, lə ka slasla dzərvəy, ka dzəmbəshi niva mbəzliw. War mbəzli tsaslaghwa məndi slən tsa shi kwa zliya nza slənedemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kədi ma na shiy dzaa tsəhə mbə məlmə va. Zliya vay, sa zəghwə təmbəkə tsa Hyala va na.

**22** ††Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va ba, mba'a citərə həl tsa nza yaməə bəpə piy tsa kədi ma kwa. War riŋriŋ ghaa nashima. Səvəri mbə gəzli mazə kar Hyala va ghəshi lə zəghwə təmbəkə nza va səkəkə həl tsa va. <sup>2</sup> ††Ka hwə ghəci dzəy tə jipəjipə kwal tsa mbə məlmə va. Ma dzəy vəgha həl tsa va pərikə, lə pərikə na, mba'a dəŋw fəə bəpə piy tsa kədi ma pəsəta. Dəŋw fəə vay, məŋ lə bakə səda ka naa yahwə ya mbə piya kwətiŋ. Njasa səkəkə tir va na, war mbə ya ka naa nza. Kəslifi ti vay, ghəshi na ghwə'iy mbəli hwəlfə mbəzli tə hidi.

<sup>3</sup> †Slən tsa shi nə Hyala, shi gəmgəm ni na nini shiy, kəy, ka kəsashi niva shiy ndə mbə məlmə vaw. Mbəba dza gəzli mazə kar Hyalaa nza ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa nza va. Mbəzli Hyala ghəranta sləniy, mbəba dza ghəshiy gələbə kwa kwəma nza. <sup>4</sup> †Ghəshi na

nashiy, ta nata Hyala dza ghəshiy dza mbə kwəma nza. Lə slən tsa nza dza ghəshiy nza kwa dəghaŋ kwəma shi. <sup>5</sup> ††Ka dza vərđiy nza tība ghwəla mbə məlmə vaw. Va tsəgha kiy, ndə tība mba'a dzaa tsərə ghwəə dzəti gərkəwa ta nighə piw. Ndə tība dzaa di ya mbərə tsa viciw. Sa nzanay, Hyala kwa sləkəpə dza naa mbərə waŋ pi tsa nza dzəkən shi mbə məlmə va. War mazə tsa shi dza ghəshiy məni tsəgha, pa' kwa ndimndim.

### Kwəmaa dzəkən zhəkə tsa Yesəw

<sup>6</sup> †Dzəghwa ki, ma kə \*ndə kwal tsa Hyala tsava ngərə na: «A Zhaŋ, nay gha na, ma kwəma favə gha na gwanatay, kwəma katarŋ na, dzərvə mbə tərəw. Hyalaa sləkəpə vəli na safə tsa nza dēwdew tsa səkəkə dzəkən ka gəzə kwəma nza kaa mbəzli, ta gəzə kwəma ghəshi kaa mbəzli nza. Ghənzə ghwənikə na ndə kwal tsa nza ta səkəkə ta canshi shiy dzaa məniva kwa kwəma jəw kaa mbəzliy ghəranta sləni nza» kə.

<sup>7</sup> ††Ma kə Yesəwəy: «A Zhaŋ, favə tə gha, yənəy, ndal tərē ta zhəghəvaa zhəkəw. Mbəzliy di fəti va ta kwəma citərə Hyala na mbə zliya nay, vəshi na ta niva mbəzli» kə.

<sup>8</sup> †Yən yən Zhaŋ tsa gəzə kwəma na tsa də'wə ghən tseyey, yən favə na shi va lə sləmee, mba'ee nashi lə mətsee ba. Ma sa famtee shi va, ka naghəmtishi gwa'ay, tsəfəkwə yən tsəfəkwəra kwa kwəma ndə kwal tsa Hyala tsa citərəshi va, ta fal. <sup>9</sup> Dza ma kə kaa ngərə na: «Am, əhəŋ Zhaŋəw, ka məni gəla niva shiy gha ma. Yən tsa nay gha tsay, ndə ghəranta sləni Hyala nze kwərakwə njasa nza gha tsa sana, ghwəy lə nihwəti ngwarməhiŋa mbə nəw Yesəw, ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, mba'a nihwəti mbəzliy di fəti ta kwəma tsasliiti məndi kwa zliya na. Va tsəgha na kiy, ka tsəfəkwə gha kwa kwəmee ma, kwa kwəma Hyala pə ghaa tsəfəkwə» kə kaa ngərə.

<sup>10</sup> †Zhini ma kə ngərə ba na: «A Zhaŋ, favə gha na, əntaa gha mbəə dzəkən kwəma cikəvəriŋa Hyala na, tsaslaghwa ghaa dzəghwa zliya ma. Ə pə gha dzaa ci kaa mbəzli. Sa nzanay, a vəghwə tsa niy bərkəti Hyala va, ta məniva shi va ti kətikəvay ndəkəwə ndəkəwə.

<sup>11</sup> ††Nana kiy, ya wa ntsaa ni war \*kwəma jikir naa dēe mənī nēe kəy, war ə kəə nəw lə mənī kwəma ci va jikir na. Ntsaa ni war kwəma rəda rəda na dēe mənī nēe kəy, war ə kəə nəw lə mənī sa ci. Ma tsa ni ndə, wəzə dēe mənī kə na, ka nəw ghəciy lə mənī wəzə tsa ci. Ntsaa ni, Hyalaa nəwee lə nəfə kwətiŋ na nēe kə dība na, war ka zhini ghəciy nəw sa ci» kə.

<sup>12</sup> ††Ma kə Yesəwəy: «A Zhaŋ, ndal tərē ta zhəghəvaa zhəkəw. Lə zhəmə mbəzli dze zhəghəvaa zhəkə. Sa kee səkəkəy, ka banshi zhəmə mbəzli. Ya wa ndəy, gə'i lə sləni ghərati na dze banavə zhəmə ci.

<sup>13</sup> ††Yənəy, yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a dība. Yən na kwa taŋa mbə

† 21:22 11:17 †† 21:23 22:5; Ezay 60:1-2, 19-20; 24:23 † 21:24 Cem 68:30; Ezay 60:3 †† 21:25-26 Ezay 60:11 †† 21:8; 22:15; Ezay 35:8; 52:1; Ezhek 44:9; 1Kwə 6:9-10; 2Pi 3:13; zliya nza slənedemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kədi ma kwa: 3:5 ††† 22:1-2 21:6; Ezhek 47:1-12 ††† 21:21; fə:2:7 § 22:3 7:15; Zher 3:17 §† 22:4 14:1; Cem 17:15; Mt 5:8

§†† 22:5 1:6; 21:23; Dani 7:18, 27 §† 22:6 1:1; 10:7; 19:9; SləniKY 11:27-28; 13:1 §†† 22:7 3:11; 22:12, 20 §† 22:8 1:9; 19:10 §† 22:10 Dani 12:4 §†† 22:11 Ezay 56:1; Ezhek 3:27; Dani 12:10 §§† 22:12 2:23; 6:10; 15:3; 16:5-6; 19:2, 11; 20:12-13; 22:7; Cem 28:4; Fir 24:12; Zher 17:10; Mt 16:27 §§§ 22:13 1:8

shiy gwa'a gwa'a, zhini yən kwa kərni mbə shiy gwa'a gwa'a diba. Tə ya ghava shiy gwa'a gwa'a, zhini tə ya shiy kərkəva gwa'a gwa'a diba» kə.

<sup>14</sup> †Vəshi na ta mbəzliy yabanti kwəbeŋer shi dəw dewdew. Ghəshi na mbəzliy dzaa kwəməvə kwal ta dzakə kwa miy dəgha məlmə va. Na na shiy, a kwal və shi ta dza ghəshiy zəmə ya fə kwa bəpə piy tsaa kədi ma. <sup>15</sup> ††Ma ka məni kwəma rəda rəda na ghəshi lə ka dādaŋə shiy, lə ka məni ghwərghwər, lə ka bəkwə mbəzli, lə ka ta mbəri, mba'a mbəzliy maw kwəma dzərvə dzərvə na, lə ka slasla dzərvə va bay. War pərikəshi tə ngwəla dza niva mbəzliy nza. Ka dza ghəshiy dzəmbəshiy dzəmbə məlmə va nashi tēpəw.

<sup>16</sup> †«Yən yən Yesəw də'wə ghən tsee ghwənikə na ndə kwal tsee, kaa mbəzliy nəwra, ta səəkə ghəciy gəza-ŋwəy kwəma kən shi va. Yən na ntsa ndəghə ghwəy va niy dza məndiy yakə mbə takə tsa mazə \*Davitə. Yən dibay, sasərkwə kwa kədi pi nzee» kə Yesəw.

<sup>17</sup> ††Ma kə \*Safə tsa Hyala ghəshi lə makwa dza mən-di va ta pəhə kaa zləba kwəma va na: «Yawaa, səəkə» kə ghəshi. Ya wa ntsaa favə kwəma vay, «səəkə» kə kwərakwə.

Ya wa ntsa ghəranci ndirəy, səəkə ghəci ta sa yamə bə piy kaa mbəzli. War tə gəm dza məndiy tanavəshi kaa mbəzliy dī sa yam va.

† 7:14; Cem 118:19-20; dəŋw fə:22:2 †† 22:15 21:27; Ef 5:5 † 1:1; 5:5; sasərkwə kwa kədi pi: 2:28; Bəla 24:17 †† 22:17 21:2, 6

### Kwa kərni kwəma

<sup>18</sup> ††Yən yən Zhaŋ sana kiy, kwəma na sana ciŋwəy ya, a ghwəy mbəə məni məhərli wəzə. Ma ghwəy gh-wəy mbəzliy favə kwəma kwa zliya na na cikəvəri Hyalay, nighə tə ghwəy. War mba'a kə ndə mətsa-hakən nahwəti kwəma kən sa kwa zliya na nay, ta fanakən ngəra'wer gəzə Hyala ni kwa zliya va dza Hyala kwərakwə. <sup>19</sup> †††War mba'a kə ndə tamti nahwəti kwəma ya kwətiŋ səvəri mbə kwəma cikəvəri Hyala na kwa zliya na dibay, ta banti na ci ya fə kwa bə piy kaa mbəzli dza Hyala. Ka dza naa kwəməvə kwal tsaa dzəmbə məlmə Hyala va gəzəkə mən-di kwəmaa dzəkən kwa zliya naw.

<sup>20</sup> §Avanta kwəma gəzəkə ntsaa ni, katanj na shi va gwanashi, kə. Ma kəy: «Yi katanj, ndal tərē ta zhikəw» kə.

\*Amin, tsəgha dī na katanj, ə pə ghaa zhikə Yesəw Ndə sləkəŋəy.

<sup>21</sup> §†Ma dī nay, mba'a Yesəw Ndə sləkəpə mananati wəzə hwər ya kaa tsamaba ndə gwa'a.

Amin. Ava tība kəray zliya shi nashi Zhaŋ nja kwa shiw.

†† 22:18-19 Nəw 4:2; 13:1 ††† 22:18 Nəw 29:19 ††† fə: 2:7; zliya: Səvəri 32:32 § 22:20 3:11; 22:6; 1Kwər 16:22 §† 22:21 Gal 6:18